015:1A1 32G91.7
VALMIKI.
Ramayanam. V.6
Pt.1.

103202

MURUGAN BINDING WOR
ELEPH
MAD
NO. 8. BOMMUL

MUL
103202

Madras University Library

Call Number 015 : 1A1 32G91·7

Accession Number 103202

Available for loan from

This book should be returned on or before the date last marked below.

ശ്രീമദ്പാല്പ്പീകിരാമായണം

യുദ്ധകാണ്ഡം

ഒന്നാം ഭാഗം

(അനപായക്രമഭാഷാവ്യാഖ്യാനസഹിതം.)

Dharmalaya Edition.

B-74

വ്യാഖ്യാതാവ്:

ബ്രഹ്മശ്രീ ജി. എസ്സ്. ശ്രീനിവാസയ്യർ, ബി. എ., എൽ. ടി.

ഹെഡ്മാസ്റ്റർ, ഹൈസ്കൂൾ, അലത്തൂർ.

Published with the aid of

Sri M. N. RAMASWAMY IYER,

BANKER

By

R. SUBRAHMANYA VADHYAR & SONS,

BOOK-SELLERS & PUBLISHERS,

KALPATHI-PALGHAT

Price Rs. 5]

1940

Printed at
THE SCHOLAR PRESS
PALGHAT
September, 1940

103202

015 : 1A1
32 G91.7

വിഷയാനുക്രമണിക.

സർഗ്ഗം	വിഷയം	ശ്ലോകസംഖ്യ	പേജ്
1.	ഹനുമാനെ പ്രശംസിക്കുന്നത്.	19	1
2.	സുഗ്രീവൻ ശ്രീരാമനെ ഉത്സാഹപ്പെടുത്തുന്നത്.	26	6
3.	ഹനുമാൻ ലങ്കയിലെ കോട്ടകൊത്തളം മുതലായവയെ വർണ്ണിക്കുന്നത്.	35	13
4.	യുദ്ധത്തിന്നായുള്ള യാത്ര.	125	21
5.	ശ്രീരാഘവൻ വിലപിക്കുന്നത്.	23	50
6.	രാവണന്റെ മന്ത്രാലോചന.	20	56
7.	സചിവന്മാരുടെ വാക്ക്.	26	61
8.	പ്രഹസ്തൻ മുതലായവരുടെ വാക്യം.	24	66
9.	വിഭീഷണൻ വിപരീതാഭിപ്രായം പറയുന്നതു്.	24	72
10.	വിഭീഷണൻ ഹിതോപദേശം ചെയ്യുന്നത്.	30	78
11.	രണ്ടാമതും ആലോചിപ്പാൻ ഒരുങ്ങുന്നതു്.	32	85
12.	കുംഭകർണ്ണന്റെ വാക്യം.	42	93
13.	മഹാപാർശ്വന്റെ വാക്യം.	21	104
14.	വിഭീഷണനും പ്രഹസ്തനും തമ്മിലുള്ള വിവാദം.	22	109
15.	ഇന്ദ്രജിത്തും വിഭീഷണനും തമ്മിലുള്ള വിവാദം.	14	117
16.	വിഭീഷണനെ നിന്ദിക്കുന്നതു്.	27	122
17.	വിഭീഷണൻ ശരണാർത്ഥിയായി വന്നതിനെ അറിയിക്കുന്നതു്.	69	129
18.	വിഭീഷണനെ അംഗീകരിപ്പാൻ നിശ്ചയിക്കുന്നത്.	40	148
19.	ഭദ്രശയനത്തിൽ പള്ളികൊള്ളുന്നതു്.	44	160
20.	സുഗ്രീവനെ ഭിന്നിപ്പിപ്പിപ്പാൻ യത്നിക്കുന്നത്.	36	171
21.	സമുദ്രത്തെ ക്ഷോഭിപ്പിക്കുന്നത്.	37	180
22.	സമുദ്രത്തിൽ അണ കെട്ടുന്നത്.	91	188
23.	മഹോത്പാതലക്ഷണങ്ങളെ കാണുന്നത്.	16	209
24.	ശുകനെ വിട്ടയക്കുന്നത്.	46	213
	ആകെ ഇരുപതാം ദിവസം ഗാനംചെയ്ത ശ്ലോകസംഖ്യ.	889	
25.	ശുകസാരണന്മാരെ പറഞ്ഞയക്കുന്നത്.	35	225
26.	രാവണൻ വാനരസേനാധിപന്മാരെ നോക്കിക്കാണുന്നത്.	53	233
27.	ഹരൻ മുതലായവരുടെ പരാക്രമങ്ങളെ വർണ്ണിക്കുന്നത്.	49	243
28.	മൈന്ദൻ മുതലായവരുടെ പരാക്രമത്തെക്കുറിച്ചു് പറയുന്നത്.	45	254
29.	രാവണൻ ശാർദ്ദൂലൻ മുതലായ ചാരന്മാരെ അയക്കുന്നത്.	33	265
30.	ശാർദ്ദൂലന്റെ വാക്യം.	36	272
31.	വിദ്യുജ്ജിഹ്വന്റെ മായകൊണ്ടു് സീതയെ മോഹിപ്പിക്കുന്നത്.	49	280
32.	സീത പ്രലപിക്കുന്നത്.	44	292
33.	സരമ സീതയെ ആശ്വസിപ്പിക്കുന്നത്.	41	303
34.	സരമ സീതയോടു് രാവണന്റെ നിശ്ചയത്തെ പറയുന്നത്.	29	312
35.	മാല്യവാൻ ഉപദേശിക്കുന്നത്.	43	319

സർഗ്ഗം	വിഷയം	ശ്ലോകസംഖ്യ	പേജ്
36.	ലങ്കയിൽ കോട്ടവാതിലുകൾക്ക് രക്ഷ ഏർപ്പെടുത്തുന്നത്.	23	329
37.	വാനരസൈന്യരക്ഷ ഏർപ്പെടുത്തുന്നത്.	41	334
38.	സുവേലപർവ്വതത്തിൽ കയറിച്ചെല്ലുന്നത്.	21	343
39.	ലങ്കയെ നോക്കുന്നത്.	31	348
40.	രാവണനും സുഗ്രീവനുമായി ഒറ്റക്ക് പൊരുതുന്നത്.	34	354
41.	അംഗദന്റെ ദൂത്.	104	363
42	യുദ്ധം തുടങ്ങുന്നത്.	48	386
43.	ചതുരംഗയുദ്ധവർണ്ണന.	48	396
44.	രാത്രിയുദ്ധം.	46	406
45.	നാഗപാശത്താൽ ബന്ധിക്കുന്നത്.	29	415
46.	സുഗ്രീവൻ മൂർച്ഛിക്കുന്നതും ഇന്ദ്രജിത്ത് മടങ്ങിച്ചെല്ലുന്നതും.	51	422
47.	നാഗപാശംകൊണ്ടു ബന്ധിക്കപ്പെട്ട ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരെ സീതയ്ക്കു കാട്ടിക്കൊടുക്കുന്നത്.	26	433
48.	സീതയെ ആശ്വസിപ്പിക്കുന്നത്.	41	438
49.	ശ്രീരാമൻ ബോധം തെളിയുന്നത്.	35	448
50.	നാഗപാശത്തിൽനിന്നു മോചിക്കുന്നത്.	66	456
	ആകെ ഇരുപത്തൊന്നാം ദിവസം ഗാനംചെയ്ത ശ്ലോകസംഖ്യ	1101	
51.	ധൂമ്രാക്ഷൻ യുദ്ധത്തിനു പോകുന്നത്.	40	471
52.	ധൂമ്രാക്ഷവധം.	41	479
53.	വജ്രദംഷ്ട്രനുമായുള്ള യുദ്ധം.	35	487
54.	വജ്രദംഷ്ട്രനെ വധിക്കുന്നത്.	40	494
55.	അകമ്പനനുമായുള്ള യുദ്ധം.	33	502
56.	അകമ്പനവധം.	39	509
57.	പ്രഹസ്തൻ യുദ്ധത്തിനു പോകുന്നത്.	48	517
58.	പ്രഹസ്തവധം.	67	528
59.	രാവണൻ യുദ്ധത്തിനായി ചെല്ലുന്നത്.	157	541
60.	കുംഭകർണ്ണനെ ഉണർത്തുന്നത്.	106	590
61.	കുംഭകർണ്ണന്റെ സ്വരൂപവർണ്ണന.	43	617
62.	രാവണൻ കുംഭകർണ്ണനോടു സാന്ത്വനവാക്കുചെയ്യുന്നത്.	28	627
63.	കുംഭകർണ്ണൻ അനുശോചിക്കുന്നത്.	59	633
64.	മഹോദരന്റെ വാക്യം.	36	647
65.	കുംഭകർണ്ണൻ യുദ്ധത്തിനു പുറപ്പെടുന്നത്.	60	657
66.	വാനരവീരന്മാരെ ഓടിപ്പോകുന്നതിൽനിന്നു പിന്തിരിക്കുന്നത്.	36	670
67.	കുംഭകർണ്ണവധം.	187	678
68.	രാവണൻ പ്രലപിക്കുന്നത്.	24	723
69.	നരാന്തകന്റെ വധം.	104	729
70.	ദേവാന്തകൻ മുതലായവരുടെ വധം.	68	751
	ആകെ ഇരുപത്തിരണ്ടാം ദിവസം ഗാനംചെയ്ത ശ്ലോകസംഖ്യ	1251	

ശ്രീ യുദ്ധകാണ്ഡസ്യ അംഗന്യാസാദി മന്ത്രാഃ

അസ്യശ്രീ യുദ്ധകാണ്ഡമഹാമന്ത്രസ്യ വിഭീഷണ ഋഷിഃ അനുഷ്ടുപ് ഛന്ദഃ, വിധാതാ ദേവതാ-വിം ബീജം-നമഃ ശക്തിഃ-വിധാത്രേ ഇതി കീലകം-വിധാത്രുസേവിത ശ്രീരാമചന്ദ്രപ്രസാദസിദ്ധ്യർത്ഥേ ജപേ വിനിയോഗഃ.

'വിധാതാ' അംഗുഷ്ഠാഭ്യാം നമഃ; 'സ മഹാദേവഃ' തർജ്ജനീഭ്യാം നമഃ; 'ഭക്താനാമഭയപ്രദഃ' മദ്ധ്യമാഭ്യാം നമഃ; 'സർവ്വദേവപ്രീതികരഃ' അനാമികാഭ്യാം നമഃ: 'ഭഗവാൻ' കനിഷ്ഠികാഭ്യാം നമഃ; 'ഭഗവത്പ്രിയഃ' കരതലകരപൃഷ്ഠാഭ്യാം നമഃ.

'വിധാതാ' ഹൃദയായ നമഃ; 'സ മഹാദേവഃ' ശിരസേ സ്വാഹാ; 'ഭക്താനാമഭയപ്രദഃ' ശിഖായൈ വഷട്; 'സർവ്വദേവപ്രീതികരഃ' കവചായ ഹും; 'ഭഗവാൻ' നേത്രത്രയായ വൌഷട്; 'ഭഗവത്പ്രിയഃ' അസ്ത്രായ ഫട്; ഓം ഭൂർഭുവസ്സുവരോം ഇതി ദിഗ്ബന്ധഃ.

ധ്യാനം:— വിധിം വിധാതാരമഹം സ്തുവന്തം

ദശാസ്യഹന്താരമതീവ ഭക്ത്യാ
സർവ്വാമരപ്രീതികരം സുശാന്തം
വന്ദേ സദാ ഭ്രതനയേശഭക്തം

രാവണാദി നിഹന്താരം ബ്രഹ്മരുദ്രാദിസേവിതം
യുദ്ധകാണ്ഡേ സസീതം ച ധ്യായേത് സേഷ്ടാസസായകം.

അഥ പഞ്ചോപചാരാഃ—

ലം പൃഥിവ്യാത്മനേ ഗന്ധാൻ കല്പയാമി. ഹം ആകാശാത്മനേ പുഷ്പാണി സമർപ്പയാമി. യം വായ്വാത്മനേ ധൂപമാഘ്രാപയാമി. രം വഹ്ന്യാത്മനേ ദീപം ദർശയാമി. വം അമൃതാത്മനേ അമൃതോപഹാരം നിവേദയാമി. സം സർവ്വാത്മനേ സർവ്വോപചാരാൻ സമർപ്പയാമി.

അഥ മൂലമന്ത്രഃ:—

വിധാതാ സ മഹാദേവോ ഭക്താനാമഭയപ്രദഃ
സർവ്വദേവപ്രീതികരോ ഭഗവാൻ ഭഗവത്പ്രിയഃ.
(ഏതം മന്ത്രം യഥാശക്തി ജപേത്.)

അനന്തരം പാരായണം കൃത്വാ തദവസാനേ മൂലമന്ത്രം യഥാശക്തി ജപ്ത്വാ, 'ലം' ഇത്യാദിപഞ്ചോപചാരകല്പനാനന്തരം ദിഗ്വിമോകം കുര്യാത്.

ശ്രീമദ്രാമായണപൂജാക്രമഃ.

ആചമ്യ ശുക്ലാം+ശാന്തായ. ഓം ഭ്രൂഃ+ഭ്രുർഭുവസ്സുവരോം. മമോപാത്ത സമസ്ത ദുരിതക്ഷയദ്വാരാ ശ്രീപരമേശ്വരപ്രീത്യർത്ഥം ശ്രീ സീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേതശ്രീരാമചന്ദ്രപ്രസാദസിദ്ധ്യർത്ഥം ശ്രീരാമചന്ദ്രപ്രസാദേന സർവ്വാനിഷ്ടനിവാരണാർത്ഥം സർവ്വാഭീഷ്ടസിദ്ധ്യർത്ഥം യാവച്ഛക്തി പൂജാം പാരായണം ച കരിഷ്യേ.

തദംഗം കലശ-ശംഖ-ആത്മ-പീഠ-പൂജാം ച കരിഷ്യേ.

അസ്മിൻ പുസ്തകേ ശ്രീ സീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്രം ധ്യായാമി. ആവാഹയാമി. ആസനം സമർപ്പയാമി. പാദ്യം സമർപ്പയാമി. അർഘ്യം സമർപ്പയാമി. ആചമനീയം സമർപ്പയാമി. മധുപർക്കം സമർപ്പയാമി. സ്നാനം സമർപ്പയാമി. സ്നാനാനന്തരം ആചമനീയം സമർപ്പയാമി. വസ്ത്ര-യജ്ഞോപവീത-ഉത്തരീയ-ആഭരണാർത്ഥം അക്ഷതാൻ സമർപ്പയാമി. ഗന്ധാൻ ധാരയാമി ഗന്ധോപരി അക്ഷതാൻ സമർപ്പയാമി. പുഷ്പാണി സമർപ്പയാമി.

ഓം അച്യുതായ നമഃ	ഓം മധുസൂദനായ നമഃ	ഓം ശ്രീരാമഭദ്രായ നമഃ
,, അനന്തായ നമഃ	,, ത്രിവിക്രമായ നമഃ	,, ശ്രീരാമചന്ദ്രായ നമഃ
,, ഗോവിന്ദായ നമഃ	,, വാമനായ നമഃ	,, വേധസേ നമഃ
,, കേശവായ നമഃ	,, ശ്രീധരായ നമഃ	,, രഘുനാഥായ നമഃ
,, നാരായണായ നമഃ	,, ഹൃഷീകേശായ നമഃ	,, നാഥായ നമഃ
,, മാധവായ നമഃ	,, പദ്മനാഭായ നമഃ	,, സീതായാഃ പതയേ നമഃ
,, ഗോവിന്ദായ നമഃ	,, ദാമോദരായ നമഃ	,, പിതൃഭക്തായ നമഃ
,, വിഷ്ണവേ നമഃ	,, ശ്രീരാമായ നമഃ	,, കോദണ്ഡപാണയേ നമഃ

ഓം സച്ചിദാനന്ദവിഗ്രഹായ നമഃ നാനാവിധ പരിമളപുഷ്പാണി സമർപ്പയാമി. ശ്രീരാമചന്ദ്രായ നമഃ. ധൂപം ആഘ്രാപയാമി. ദീപം ദർശയാമി. നൈവേദ്യം (ക്ഷീരം-ഫലം, അഥവാ നാളികേരഖണ്ഡദ്വയം) നിവേദയാമി. താംബൂലം സമർപ്പയാമി-കർപ്പൂരനീരാജനം ദർശയാമി. ഛത്രചാമരാദി സമസ്ത രാജോപചാരദേവോപചാരാൻ സമർപ്പയാമി. അനേകകോടി പ്രദക്ഷിണ നമസ്കാരാൻ സമർപ്പയാമി.

ശ്രീരാമായണപാരായണോപക്രമശ്ലോകാഃ

വാഗീശാദ്യാഃ സുമനസഃ സർവ്വാർത്ഥാനാമുപക്രമേ
യന്നത്വാ കൃതകൃത്യാഃ സ്യുസ്തന്നമാമി ഗജാനനം. 1

ശോഭിതാം കൃതാ ചതുർഭിഃ സ്ഫടികമണിമയീമക്ഷമാലാം ദധാനാ
ഹസ്തൈരേകേന പദ്മം സിതമപി ച ശുകം പുസ്തകം ചാപരേണ
സാ കുന്ദേന്ദുശംഖസ്ഫടികമണിനിഭാ ഭാസമാനാ സമാനാ
സാ മേ വാഗ്ദേവതേയം നിവസതു വദനേ സർവ്വദാ സുപ്രസന്നാ. 2

ക്രൂജന്തം രാമ രാമേതി മധുരം മധുരാക്ഷരം
ആരുഹ്യ കവിതാശാഖാം വന്ദേ വാല്മീകികോകിലം. 3

വാല്മീകേർമ്മുനിസിംഹസ്യ കവിതാവനചാരിണഃ
ശൃണ്വൻ രാമകഥാനാദം കോ ന യാതി പരാം ഗതിം. 4

യഃ പിബൻ സതതം രാമചരിതാമൃതസാഗരം
അതൃപ്തസ്തം മുനിം വന്ദേ പ്രാചേതസമകൽമഷം. 5

ഗോഷ്പദീകൃതവാരാശിം മശകീകൃതരാക്ഷസം
രാമായണമഹാമാലാരത്നം വന്ദേ ഽനിലാത്മജം. 6

അഞ്ജനാനന്ദനം വീരം ജാനകീശോകനാശനം
കപീശമക്ഷഹന്താരം വന്ദേ ലങ്കാഭയങ്കരം. 7

ഉല്ലംഘ്യ സിന്ധോഃ സലിലം സലീലം യഃ ശോകവഹ്നിം ജനകാത്മജായാഃ
ആദായ തേനൈവ ദദാഹ ലങ്കാം നമാമി തം പ്രാഞ്ജലിരാഞ്ജനേയം. 8

ആഞ്ജനേയമതിപാടലാനനം കാഞ്ചനാദ്രികമനീയവിഗ്രഹം
പാരിജാതതരുമൂലവാസിനം ഭാവയാമി പവമാനനന്ദനം. 9

യത്ര യത്ര രഘുനാഥകീർത്തനം തത്ര തത്ര കൃതമസ്തകാഞ്ജലിം
ബാഷ്പവാരിപരിപൂർണ്ണലോചനം മാരുതിം നമത രാക്ഷസാന്തകം. 10

മനോജവം മാരുതതുല്യവേഗം ജിതേന്ദ്രിയം ബുദ്ധിമതാം വരിഷ്ഠം
വാതാത്മജം വാനരയൂഥമുഖ്യം ശ്രീരാമദൂതം ശിരസാ നമാമി. 11

യഃ കർണ്ണാഞ്ജലിസമ്പുടൈരഹരഹഃ സമ്യൽ പിബത്യാദരാ-
ദ്വാല്മീകേർവ്വദനാരവിന്ദഗളിതം രാമായണാഖ്യം മധു
ജന്മവ്യാധിജരാവിപത്തിമരണൈരത്യന്തസോപദ്രവം
സംസാരം സ വിഹായ ഗച്ഛതി പുമാൻ വിഷ്ണോഃ പദം ശാശ്വതം. 12

തദുപഗതസമാസസന്ധിയോഗം സമമധുരോപനതാർത്ഥവാക്യബന്ധം
രഘുവരചരിതം മുനിപ്രണീതം ദശശിരസശ്ച വധം നിശാമയധ്വം. 13

വാല്മീകിഗിരിസംഭൂതാ രാമസാഗരഗാമിനീ
പുനാതി ഭുവനം പുണ്യാ രാമായണമഹാനദീ. 14

ശ്ലോകസാരജലാകീർണ്ണം സർഗ്ഗകല്ലോലസങ്കുലം
കാണ്ഡഗ്രാഹമഹാമീനം വന്ദേ രാമായണാർണ്ണവം. 15

വേദവേദ്യേ പരേ പുംസി ജാതേ ദശരഥാത്മജേ
വേദഃ പ്രാചേതസാദാസീത്സാക്ഷാദ്രാമായണാത്മനാ. 16

വൈദേഹീസഹിതം സുരദ്രുമതലേ ഹൈമേ മഹാമണ്ഡപേ
മദ്ധ്യേപുഷ്പകമാസനേ മണിമയേ വീരാസനേ സുസ്ഥിതം
അഗ്രേ വാചയതി പ്രഭഞ്ജനസുതേ തത്ത്വം മുനിഭ്യഃ പരം
വ്യാഖ്യാന്തം ഭരതാദിഭിഃ പരിവൃതം രാമം ഭജേ ശ്യാമളം. 17
വാമേ ഭൂമിസുതാ പുരശ്ച ഹനുമാൻ പശ്ചാത്സുമിത്രാസുതഃ
ശത്രുഘ്നോ ഭരതശ്ച പാർശ്വദളയോർവ്വായപാദികോണേഷു ച
സുഗ്രീവശ്ച വിഭീഷണശ്ച യുവരാട് താരാസുതോ ജാംബവാൻ
മദ്ധ്യേ നീലസരോജകോമളരുചിം രാമം ഭജേ ശ്യാമളം. 18
നമോഽസ്തു രാമായ സലക്ഷ്മണായ ദേവ്യൈ ച തസ്യൈ ജനകാത്മജായൈ
നമോഽസ്തു രുദ്രേന്ദ്രയമാനിലേഭ്യോ നമോഽസ്തു ചന്ദ്രാർക്കമരുദ്ഗണേഭ്യഃ. 19

പാരായണസമാപനശ്ലോകാഃ

സപ്തസ്തി പ്രജാഭ്യഃ പരിപാലയന്താം ന്യായേന മാർഗ്ഗേണ മഹീം മഹീശാഃ
ഗോബ്രാഹ്മണേഭ്യഃ ശുഭമസ്തു നിത്യം ലോകാഃ സമസ്താഃ സുഖിനോ ഭവന്തു.
കാലേ വർഷതു പർജ്ജന്യഃ പൃഥിവീ സസ്യശാലിനീ
ദേശോഽയം ക്ഷോഭരഹിതോ ബ്രാഹ്മണാഃ സന്തു നിർഭയാഃ. 2
അപുത്രാഃ പുത്രിണഃ സന്തു പുത്രിണഃ സന്തു പൌത്രിണഃ
അധനാഃ സധനാഃ സന്തു ജീവ[illegible] ശരദാം ശതം. 3
ചരിതം രഘുനാഥസ്യ ശത[illegible]വിസ്തരം
ഏകൈകമക്ഷരം പ്രോക്ത[illegible]പാതകനാശനം. 4
ശൃണ്വൻ രാമായണം കൃത്സ്നം യഃ പാദം പദമേവ വാ
സ യാതി ബ്രഹ്മണഃ സ്ഥാന[illegible]ബ്രഹ്മണൈഃ പൂജ്യതേ സദാ. 5
രാമായ രാമഭദ്രായ രാമചന്ദ്ര[illegible]വേധസേ
രഘുനാഥായ നാഥായ സീതായ[illegible] 6
യന്മംഗളം സഹസ്രാക്ഷേ സർവ്വദേ[illegible]
വൃത്രനാശേ സമഭവത് തത്തേ ഭവതു [illegible] 7
യന്മംഗളം സുപർണ്ണസ്യ വിനതാഽകല്പയത് പുരാ
അമൃതം പ്രാർത്ഥയാനസ്യ തത്തേ ഭവതു മംഗളം. 8
അമൃതോത്പാദനേ ദൈത്യാൻ ഹ്നുതോ വജ്രധരസ്യ യത്
അദിതിർമ്മംഗളം പ്രാദാത് തത്തേ ഭവതു മംഗളം. 9
ത്രീൻ വിക്രമാൻ പ്രക്രമതോ വിഷ്ണോരമിതതേജസഃ
യദാസീന്മംഗളം രാമ തത്തേ ഭവതു മംഗളം. 10
ജ്ഞതവഃ സാഗരാ ദ്വീപാ വേദാ ലോകാ ദിശശ്ച തേ
മംഗളാനി മഹാബാഹോ ദിശന്തു തവ സർവ്വദാ. 11
കായേന വാചാ മനസേന്ദ്രിയൈർവ്വാ ബുദ്ധ്യാത്മനാ വാ പ്രകൃതേഃ സ്വഭാവാത്
കരോമി യദ്യത്സകലം പരസ്മൈ നാരായണായേതി സമർപ്പയാമി. 12

ഹരിഃ ഓം ശ്രീഗുരുഭ്യോനമഃ

ശ്രീ സീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്രസ്വാമിനെ നമഃ

ശ്രീമദ്വാല്മീകിരാമായണം

യുദ്ധകാണ്ഡം.

പുരാ കുശലവാഭ്യാം ശ്രീരാമസന്നിധാവശ്വമേധയജ്ഞവാടേ വിംശതിതമേഽഹനി യുദ്ധകാണ്ഡേ പ്രഥമസർഗ്ഗമാരഭ്യ ചതുർവ്വിംശസർഗ്ഗപര്യന്തം (14676—15564 ശ്ലോകാഃ) ഗീതം;
തസ്മിൻ ദിനേ ഗീതാഃ ശ്ലോകാശ്ച 889.

പണ്ട് കുശലവന്മാരാൽ ശ്രീരാമസന്നിധാനത്തിൽ അശ്വമേധയാഗശാലയിൽവെച്ച് ഇരുപതാം ദിവസം യുദ്ധകാണ്ഡത്തിൽ 1മുതൽ 24 സർഗ്ഗങ്ങൾ കൂടി (14676 മുതൽ 15564വരെ ശ്ലോകങ്ങൾ) ഗാനംചെയ്യപ്പെട്ടു. അന്നേ ദിവസം ഗാനംചെയ്ത ശ്ലോകസംഖ്യ 889.

പ്രഥമഃ സർഗ്ഗഃ = ഒന്നാംസർഗ്ഗം.

[ഹനുമത് പ്രശംസനം = ഹനുമാനെ പ്രശംസിക്കുന്നത്.]

ശ്രുത്വാ ഹനുമതോ വാക്യം യഥാവദഭിഭാഷിതം
രാമഃ പ്രീതിസമായുക്തോ വാക്യമുത്തരമബ്രവീത്. 1

രാമഃ	ശ്രീരാമൻ,	ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
യഥാവത്	ഉള്ളപോലെതന്നെ	പ്രീതി-സമായുക്തഃ	സന്തുഷ്ടഹൃദയനായി
അഭിഭാഷിതം	ഉണർത്തിക്കപ്പെട്ടതായ		
ഹനുമതഃ	ഹനുമാന്റെ		
വാക്യം	വാക്കു		
		ഉത്തരം വാക്യം	ഇപ്രകാരം മറുപടി
		അബ്രവീത്.	അരുളിച്ചെയ്തു.

["പുരുഷാകാരഭൃത്യയായ പൂർണ്ണഭൃത്യനായി ഭൃത്യം സുന്ദരകാണ്ഡത്തിൽ പറയപ്പെട്ടു. ഇനി ഉപായകൃത്യത്തെ പറവാനാരംഭിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ആരംഭിക്കപ്പെടുന്ന അതിൽ, കായ്യം സാധിച്ചവനായ ഭൃത്യങ്കൽ യജമാനൻ [illegible]ത്തിക്കപ്പെടേണ്ടതാണെന്ന് ഉപദേശിപ്പാനായി, സുഗ്രീവാദികളുടെ ഉത്സാഹത്തെ വർദ്ധിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്, സീതാവൃത്താന്തത്തെ കൊണ്ടുവന്നവനായ ഹനുമാനെ ശ്രീരാമൻ പ്രഥമസർഗ്ഗത്തിൽ സത്കരിക്കുന്നു." (ഗോ. രാ.)

ഈ ശ്ലോകത്തിലെ ആദ്യപാദത്തിലെ മകാരം ഗായത്രിയിലെ പതിനഞ്ചാമത്തെ അക്ഷരമായി വിന്യസിക്കപ്പെട്ടതെന്ന് ഗോവിന്ദരാജമതം.]

കൃതം ഹനുമതാ കായ്യം സുമഹദ്ഭുവി ദുഷ്കരം
മനസാഽപി യദന്യേന ന ശക്യം ധരണീതലേ. 2

"ധരണീതലേ	"ലോകത്തിൽ	ദുഷ്കരം	ദുർല്ലഭവും ആയ
അന്യേന	മറ്റാരാലും	സുമഹത്	മഹത്തായ
മനസാ അപി	മനസ്സുകൊണ്ടുംകൂടി	കായ്യം,	കൃത്യം,
യത്	യാതൊന്ന്	ഭുവി	ഭൂമിയിൽ
ശക്യം ന,	സാദ്ധ്യമായതല്ലയോ, അപ്രകാരമുള്ളതും	ഹനുമതാ	ഹനുമാനാൽ
		കൃതം.	ചെയ്യപ്പെട്ടു.

[“ സുമഹതാം ” (മഹാത്മാക്കളായ ദേവന്മാരുടെ) “ യാ ഭൂഃ ” (യാതൊരു സച്ഛംഭിരൂപമായ വാസസ്ഥാനഭൂമി) അവിടേയുംകൂടി ഉർല്ലംഘ്യമായ യാതൊരു സീതാദർശനരൂപമായ ആ കൃത്യം ഈ ധരണീതലത്തിൽ ഹനുമാനാൽ സാധിക്കപ്പെട്ടു. (സ).

“ പ്രത്യക്ഷേ ഗുരവഃ സ്തുത്യാഃ പരോക്ഷേ മിത്രബാന്ധവാഃ. കർമ്മാന്തേ ദാസഭൃത്യാശ്ച ന കദാചന പുത്രകാഃ ” എന്ന വചനപ്രകാരം കർമ്മാവസാനത്തിൽ ദാസനായ ഹനുമാനെ സ്തുതിക്കുന്നു.]

ന ഹി തം പരിപശ്യാമി യസ്തരേത മഹാർണ്ണവം
അന്യത്ര ഗരുഡാദ്വായോരന്യത്ര ച ഹനൂമതഃ. 3

“ ഗരുഡാത് വായോഃ അന്യത്ര, ഹനൂമതഃ ച അന്യത്ര	“ ഗരുഡഭഗവാനേയും വായുഭഗവാനേയും ക്രടാതെ, ഹനുമാനേയും ക്രടാതെ വേറെ
യഃ മഹാർണ്ണവം തരേത തം പരിപശ്യാമി	യാതൊരുവൻ വൻസമുദ്രത്തെത്ത കടക്കുമോ [ന്നെ അപ്രകാരമൊരുവനെ ന. ഞാൻ കാണുന്നില്ല.

ദേവദാനവയക്ഷാണാം ഗന്ധർവ്വോരഗരക്ഷസാം
അപ്രധൃഷ്യാം പുരീം ലങ്കാം രാവണേന സുരക്ഷിതാം
പ്രവിഷ്ടഃ സത്വമാശ്രിത്യ ജീവൻ കോ നാമ നിഷ്ക്രമേത്. 4

“ ദേവദാനവ- യക്ഷാണാം	“ ദേവന്മാർ, അസുര ന്മാർ, യക്ഷന്മാർ, എന്നവക്കും,
ഗന്ധർവ്വോരഗ- രക്ഷസാം	ഗന്ധർവ്വന്മാക്കും ഉരഗ ങ്ങൾക്കും, രാക്ഷസ ന്മാക്കും
അപ്രധൃഷ്യാം രാവണേന	ദുഷ്പ്രവേശ്യമായി രാവണനാൽ
സുരക്ഷിതാം പുരീം ലങ്കാം	ലങ്കാനഗരത്തിൽ
കഃ നാമ	ആർതന്നെയാണ്,
സത്വം ആശ്രിത്യ	ധൈര്യമുൾക്കൊണ്ട്
പ്രവിഷ്ടഃ,	പ്രവേശിച്ചവനായി
ജീവൻ	ജീവനോടുകൂടി
നിഷ്ക്രമേത്?	തിരിച്ചുവരിക?

കോ വിശേത് സുദുരാധഷ്യാം [illegible] രക്ഷസൈശ്ച സുരക്ഷിതാം
യോ വീര്യബലസമ്പന്നോ [illegible] സ്യാദനുമതഃ. 5

“ രാക്ഷസൈഃ സുദുരാധഷ്യാം സുരക്ഷിതാം	“ രാക്ഷസരാൽ ആരാലും പ്രവേശിപ്പാ ൻ കഴിയാത്തവിധം ഭദ്രമായി കാവൽ കാ ക്കപ്പെട്ടതിന്നകത്ത്,
കഃ വിശേത്?	ആർ കടക്കും?
[illegible] മതഃ	[illegible]നുമാന്
സമഃ	തുല്യം
വീര്യബല- സമ്പന്നഃ	പൌരുഷവും ശക്തി യും തികഞ്ഞ ഒരുവൻ
യഃ ച	ആരും തന്നെ
സ്യാത് ന.	ഇല്ല.

ഭൃത്യകാര്യം ഹനൂമതാ സുഗ്രീവസ്യ കൃതം മഹത്
ഏവം വിധായ സത്വബലം സദൃശം വിക്രമസ്യ ച. 6

“ വിക്രമസ്യ സദൃശം സത്വബലം വിധായ ച, സുഗ്രീവസ്യ	“ പരാക്രമത്തിന്നു സദൃശമായ സത്വശക്തിയെ പ്രദർശിപ്പിച്ചുംകൊണ്ട്, സുഗ്രീവന്നു ചെയ്യേണ്ട തായ
ഭൃത്യകാര്യം ഏവം മഹത് ഹനൂമതാ കൃതം.	ഭൃത്യകൃത്യം, ഇപ്രകാരം ആശാസ്യമാകുംവണ്ണം ഹനുമാനാൽ ചെയ്തു പൂർത്തിയാക്ക പ്പെട്ടു.

യോ ഹി ഭൃത്യോ നിയുക്തഃ സൻ ഭർത്രാ കർമ്മണി ദുഷ്കരേ
കുര്യാത് തദനുരാഗേണ തമാഹുഃ പുരുഷോത്തമം. 7

"യഃ ഭൃത്യഃ	"യാതൊരു ഭൃത്യൻ	കുര്യാത്,	ചെയ്തുപൂർത്തിയാക്കുന്നുവോ,
ഭർത്രാ	യജമാനനാൽ,		
ദുഷ്കരേ	പ്രയാസമേറിയ		
കർമ്മണി	ഒരു കൃത്യത്തിൽ	തം ഹി	അവനെത്തന്നെയാണ്
നിയുക്തഃ സൻ,	നിയമിക്കപ്പെട്ടവനായി		
തത്	അതിനെ,	പുരുഷോത്തമം	പുരുഷസത്തമൻ എന്ന്
അനുരാഗേണ	തന്റെ സ്വാമിക്ക് യശസ്സുണ്ടാകേണമെന്നുള്ള പ്രതിപത്തിയോടുംകൂടി	ആഹുഃ.	മഹത്തുക്കൾ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത്.

["അനുരാഗേണ," എന്നു പറഞ്ഞതിൽനിന്ന് തന്റെ സ്വാമിഭക്തികാരണം, ഏല്പിച്ചതായ ദുഷ്കരമായ കൃത്യത്തിനു പുറമെ യജമാനനു ഹിതകരമായ മറ്റു കൃത്യങ്ങളേയും ചെയ്യുന്നവൻ എന്നു വിവക്ഷ. ഇവിടെ ഹനുമാൻ സീതയെ കണ്ടു വൃത്തമാനം പറഞ്ഞു തിരിച്ചുപോരുക എന്ന ദുഷ്കരകൃത്യത്തിനുപുറമെ രാവണാഭിമുഖസംഭാഷണം ലങ്കാപ്രധർഷണം ഇത്യാദി കൃത്യങ്ങളേയും ചെയ്തുപോന്നതിനാൽ ഭൃത്യോത്തമനാണെന്ന് ഭാവം. സുന്ദരകാണ്ഡം 41-ാംസർഗ്ഗം 5-ാംശ്ലോകം "കാര്യേ കർമ്മണി നിർദ്ദിഷ്ടേ," ഇത്യാദിയും കാണുക.]

നിയുക്തോ യഃ പരം കാര്യം ന കുര്യാന്നൃപതേഃ പ്രിയം
ഭൃത്യോ യുക്തഃ സമർത്ഥശ്ച തമാഹുർമ്മദ്ധ്യമം നരം. 8

"യുക്തഃ	"കാര്യപരിചയമുള്ളവ	പരം	മറ്റു വേറെ
സമർത്ഥഃ ച	സമർത്ഥനും ആയ [നും	കാര്യം	കൃത്യമൊന്നും
യഃ ഭൃത്യഃ	യാതൊരു ഭൃത്യൻ,	ന കുര്യാത്,	സാധിക്കുന്നില്ലയോ,
നിയുക്തഃ,	ഒരു കാര്യം ഏല്പിക്കപ്പെട്ടവനായി	തം	അവനെ
നൃപതേഃ	യജമാനനും	മദ്ധ്യമം നരം	സാമാന്യമനുഷ്യൻ എന്ന്
പ്രിയം	യശസ്കരമായ	ആഹുഃ.	സത്തുക്കൾ പറയുന്നു.

[ഏല്പിച്ചതിനെമാത്രം ചെയ്യുന്നവൻ സാധാരണൻ എന്ന് സാരം.]

നിയുക്തോ നൃപതേഃ കാര്യം ന കുര്യാദ്യഃ സമാഹിതഃ
ഭൃത്യോ യുക്തഃ സമർത്ഥശ്ച തമാഹുഃ പുരുഷാധമം. 9

"യുക്തഃ	"അനുഭവശാലിയും	നൃപതേഃ കാര്യം	ആ സ്വാമികാര്യത്തെ മാത്രമെങ്കിലും
സമർത്ഥഃ ച	കാര്യവിവരമുള്ളവനുമാ		
യഃ ഭൃത്യഃ	യാതൊരു ഭൃത്യൻ [യ	ന കുര്യാത്,	ചെയ്തു സാധിക്കാതിരിക്കുന്നുവോ,
നിയുക്തഃ	ഒരു കൃത്യത്തിൽ നി		
	യോഗിക്കപ്പെട്ടവനായും	തം	അവനെ
സമാഹിതഃ	ഏതേത് എപ്രകാരം ചെയ്യേണമെന്ന് ഭോ	പുരുഷാധമം	നരാധമൻ എന്ന്
	ധിപ്പിക്കപ്പെട്ടവനായും,	ആഹുഃ.	പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

തന്നിയോഗേ നിയുക്തേന കൃതം കൃത്യം ഹനുമതാ
ന ചാത്മാ ലഘുതാം നീതഃ സുഗ്രീവശ്ചാപി തോഷിതഃ. 10

"തന്നിയോഗേ	"താൻ ചെയ്യേണ്ടുന്ന കൃത്യത്തിൽ	കൃതം;	വേണ്ടപോലെ ചെയ്യപ്പെട്ടു;
നിയുക്തേന	നിയമിക്കപ്പെട്ടവനായ	ആത്മാ ച ലഘുതാം	തന്റെ യോഗ്യതയ്ക്ക് ഒരു കുറവും വരുത്തപ്പെട്ടില്ല;
ഹനുമതാ,	ഹനുമാനാൽ,	നീതഃ ന;	
കൃത്യം	താൻ ചെയ്യേണ്ടതായുള്ളത്	സുഗ്രീവഃ അപി ച	സുഗ്രീവനും
		തോഷിതഃ.	സന്തോഷിപ്പിക്കപ്പെട്ടു.

അഹം ച രഘുവംശശ്ച ലക്ഷ്മണശ്ച മഹാബലഃ
വൈദേഹ്യാ ദർശനാദ്യ ധർമ്മതഃ പരിരക്ഷിതാഃ. 11

"അഹം ച,	"ഞാനും,	ധർമ്മതഃ	സ്വധർമ്മത്തിൽ വർത്തിക്കുന്നവളായി
രഘുവംശഃ ച,	രഘുകുലവും,	ദർശനാ,	ജീവിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നതുകൊണ്ട്
മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ	അദ്യ	ഇപ്പോൾ
ലക്ഷ്മണഃ ച,	ലക്ഷ്മണനും,	പരിരക്ഷിതാഃ.	സംരക്ഷിക്കപ്പെട്ടു.
വൈദേഹ്യാഃ	വൈദേഹി		

["ധർമ്മതഃ പരിരക്ഷിതാഃ" (ധർമ്മേ സ്ഥാപിതാഃ), ധർമ്മത്തിൽ നിലനിൽത്തപ്പെട്ടു; സീതയെ കാണാതിരുന്നാൽ ഞാൻ ആത്മഹത്യ ചെയ്യുമായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടും തന്മൂലം ലക്ഷ്മണനാകട്ടെ അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടും, ആ ആത്മഹാനിരൂപമായ അധർമ്മം ഇല്ലാതാക്കപ്പെട്ടു എന്നു സാരം" എന്ന (ഗോ. രാ), അഥവാ, വൈദേഹീദർശനരൂപമായ ധർമ്മത്താൽ, ഉപകാരത്താൽ ഞങ്ങൾ രക്ഷിക്കപ്പെട്ടു. (ഗോ. രാ.)

"ധർമ്മതഃ" (ധർമ്മം പ്രാപ്യ) സ്വാമ്യാജ്ഞാപാലനരൂപമായ ഭൃത്യധർമ്മത്തെ കയ്യൊണ്ടു, എന്നു തിലകം.]

ഇദം തു മമ ദീനസ്യ മനോ ഭൂയഃ പ്രകർഷതി
യദിഹാസ്യ പ്രിയാഖ്യാതുർന കുർമ്മി സദൃശം പ്രിയം. 12

"പ്രിയാഖ്യാതുഃ	"പ്രിയവർത്തമാനത്തെ പറഞ്ഞവനായ	യത് തു	എന്നുള്ളതുകൊണ്ടു തന്നെയാണ്,
അസ്യ	ഇവന്	ദീനസ്യ	ദുഃഖിച്ചിരിക്കുന്നവ
സദൃശം	തക്കതായ	മമ	എന്റെ [നായ
പ്രിയം	പ്രിയത്തെ	മനഃ	മനസ്സിനെ,
ഇഹ	ഈ സമയം	ഭൂയഃ	അത്യധികം
ന കുർമ്മി,	ഞാൻ ചെയ്യുന്നില്ലല്ലൊ,	ഇദം	ഇത്
		പ്രകർഷതി.	വേദനപ്പെടുത്തുന്നത്.

ഏഷ സർവ്വസഭ്രാതസ്യ പരിഷ്വംഗോ ഹനുമതഃ
മയാ കാലമിമം പ്രാപ്യ ഭക്തസ്യാസ്യ മഹാത്മനഃ. 13

"ഇമം കാലം	"ഈ പ്രത്യുപകാരം ചെയ്യേണ്ടതായ കാ	തസ്യ ഹനുമതഃ	ആ ഹനുമാന്
		സർവ്വസപ്തതഃ	സർവ്വോത്കൃഷ്ടമായ
പ്രാപ്യ,	പ്രാപിച്ച്, [ലത്തെ	ഏഷഃ	ഈ ആലിംഗനം തന്നെ
മയാ	എന്നാൽ,	പരിഷ്വംഗഃ തു	യാണ്
മഹാത്മനഃ	മഹാത്മാവായ	കൃതഃ."	ചെയ്യപ്പെട്ടുന്നത്."

[മറ്റൊന്നും കൊടുപ്പാൻ സാധിക്കാത്തതിനാൽ ആലിംഗനംമാത്രം ചെയ്യപ്പെട്ടു എന്ന് സാധാരണാർത്ഥം.

"ഹനുമതഃ സർവ്വസപ്തതഃ" എന്നു പറഞ്ഞതിൽനിന്ന് ഹനുമാൻ ഇതിനെത്തന്നെയാണ് സർവ്വോത്കൃഷ്ടമായി വിചാരിക്കുന്നതു് എന്നു് ഭാവം.

"സർവ്വസപ്തതഃ":— (എനിക്കുള്ള സർവ്വഗുണങ്ങളേയും പ്രദാനം ചെയ്യുന്നതായ് സായുജ്യതുല്യമായ) ആലിംഗനം, (എന്ന് ശിരോമണി); ഇതിൽനിന്നു് ശ്രീരാമപരിഷ്വംഗത്താൽ പരമപുരുഷാർത്ഥം സൂചിക്കപ്പെട്ടുന്നു; "ഭഗവാന്റെ ദേഹം മുഖ്യാനന്ദസ്വരൂപമാകയാൽ സപ്രാലിംഗനം സർവ്വപ്രതമാണെന്നു് ബോധ്യം. 'ആനന്ദ ഏവ ഹി മായയാ രാമാദിദേഹതേന ഭാസതേ,' (ആനന്ദംതന്നെയാണ് മായകൊണ്ടു് രാമാദിദേഹസ്വരൂപത്തിൽ പ്രകാശിക്കുന്നതു്.) എന്ന് ആചാര്യസ്വാമികൾ ഗീതാഭാഷ്യത്തിലും സഹസ്രനാമഭാഷ്യത്തിലും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു." (തിലകം) "ഈ ആലിംഗനമല്ലാതെ മറ്റു വല്ലതും കൊടുക്കുന്നതായാൽ, സർവ്വസപ്തതമാകാതെ കിഞ്ചിദൂനമായി ഭവിക്കുന്നതാണ്." (ഗോ. രാ).]

ഇത്യുക്ത്വാ പ്രീതിഹൃഷ്ടാംഗോ രാമസ്തം പരിഷസ്വജേ
ഹനുമന്തം മഹാത്മാനം കൃതകാര്യമുപാഗതം. 14

രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	കൃതകാര്യം	കൃത്യത്തെ നിർവ്വഹിച്ച്
ഇതി	ഇപ്രകാരം	ഉപാഗതം	തിരിച്ചെത്തിയ
ഉക്ത്വാ	അരുളിച്ചെയ്ത്,	മഹാത്മാനം	മഹാത്മാവായ
പ്രീതി-	സഹായകൃത്യത്താൽ	തം ഹനുമന്തം,	ആ ഹനുമാനെ
ഹൃഷ്ടാംഗഃ,	പുളകിത ഗാത്രനായി,	പരിഷസ്വജേ.	ആലിംഗനം ചെയ്തു.

ധ്യാത്വാ പുനരുവാചേദം വചനം രഘുസത്തമഃ
ഹരീണാമീശ്വരസ്യൈവ സുഗ്രീവസ്യോപശൃണ്വതഃ. 15

രഘുസത്തമഃ,	രഘുകുലോത്തമൻ,	സുഗ്രീവസ്യ	സുഗ്രീവൻ
ധ്യാത്വാ പുനഃ,	ഒട്ടാലോചിച്ചു ശേഷം,	ഉപശൃണ്വതഃ ഏവ	കേട്ടുകൊണ്ടിരിക്കെ
ഹരീണാം ഈശ്വരസ്യ	വാനരാധിപനായ	ഇദം വചനം ഉവാച.	ഇപ്രകാരം അരുളിച്ചെയ്തു.

സർവ്വഥാ സുകൃതം താവത് സീതായാഃ പരിമാർഗ്ഗണം
സാഗരം തു സമാസാദ്യ പുനർന്നഷ്ടം മനോ മമ. 16

"സീതായാഃ	"സീതയെ	സാഗരം	സമുദ്രത്തെ
പരിമാർഗ്ഗണം	തിരഞ്ഞു കണ്ടുപിടിക്ക കു എന്നത്	സമാസാദ്യ	ഓത്ത്,
സർവ്വഥാ	ഏതുവിധവും	മമ മനഃ തു	എന്റെ മനസ്സാകട്ടെ
സുകൃതം;	നന്നായിനടത്തപ്പെട്ടു;	പുനഃ നഷ്ടം.	വീണ്ടും നിരാശപ്പെട്ടു
താവത്	എന്നാലും		നു.

കഥം നാമ സമുദ്രസ്യ ദുഷ്പാരസ്യ മഹാംഭസഃ
ഹരയോ ദക്ഷിണം പാരം ഗമിഷ്യന്തി സമാഹിതാഃ. 17

"മഹാംഭസഃ	"അഗാധമായ വെള്ള	ദക്ഷിണം പാരം,	തെക്കെക്കരയെ,
	മാന്നതും	ഹരയഃ	വാനരന്മാർ
ദുഷ്പാരസ്യ	കടപ്പാൻ കഴിയാത്ത	സമാഹിതാഃ	ഒന്നിച്ച്
	തും ആയ	കഥം നാമ	എങ്ങിനെയാണ്
സമുദ്രസ്യ	സമുദ്രത്തിന്റെ	ഗമിഷ്യന്തി?	പ്രാപിക്കുക?

യദ്യപ്യേഷ തു വൃത്താന്തോ വൈദേഹ്യാ ഗദിതോ മമ
സമുദ്രപാരഗമനേ ഹരീണാം കിമിവോത്തരം. 18

"വൈദേഹ്യാഃ	"ജാനകിയുടെ	ഹരീണാം	കപികളുടെ
വൃത്താന്തഃ	വൃത്തമാനം	സമുദ്രപാര-ഗമനേ	സമുദ്രതരണവിഷയത്തിൽ
തു	ഇപ്പോൾ	ഉത്തരം ഇവ കിം?	മേൽ വേണ്ടുന്നത് എന്തൊന്നുതന്നേയാണ്?"
മമ ഗദിതഃ;	എന്നോട് പറയപ്പെട്ട;		
യദി അപി	എങ്കിലും		

ഇത്യുക്ത്വാ ശോകസംഭ്രാന്തോ രാമഃ ശത്രുനിബർഹണഃ
ഹനുമന്തം മഹാബാഹുസ്തതോ ധ്യാനമുപാഗമത്. 19

"ശത്രു-നിബർഹണഃ	"ശത്രുക്കളെ പീഡിപ്പിക്കുന്നവനും	ഉക്ത്വാ	അരുളിച്ചെയ്തശേഷം,
		ശോകസംഭ്രാന്തഃ	ശോകാകുലിതനായി
മഹാബാഹുഃ രാമഃ	മഹാബാഹുവുമായ ശ്രീരാമൻ	തതഃ	ആ സമയം
ഹനുമന്തം	ഹനുമാനോടായി	ധ്യാനം ഉപാഗമത്.	ചിന്താഗ്രസ്തനായി ഭവിച്ചു.
ഇതി	അപ്രകാരം,		

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
പ്രഥമഃ സർഗ്ഗഃ = ഒന്നാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 14694; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 19.

ദ്വിതീയഃ സർഗ്ഗഃ = രണ്ടാംസർഗ്ഗം.

[സുഗ്രീവേണ ശ്രീരാമപ്രോത്സാഹനം = സുഗ്രീവൻ ശ്രീരാമനെ ഉത്സാഹപ്പെടുത്തുന്നതു്]

തം തു ശോകപരിദ്യൂനം രാമം ദശരഥാത്മജം
ഉവാച വചനം ശ്രീമാൻ സുഗ്രീവഃ ശോകനാശനം. 1

ശ്രീമാൻ	ശ്രീമാനായ	തം രാമം	ആ ശ്രീരാമനോടായി
സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ	തു	ഇക്കായ്യത്തിൽ
ശോകപരിദ്യൂനം	ശോകത്താൽ ക്ലാന്തമാനസനായ	ശോകനാശനം വചനം	നിരാശയെ ഇല്ലാതാക്കുന്നതായ വാക്യത്തെ
ദശരഥാത്മജം	ദശരഥാത്മജനായ	ഉവാച.	ഉണർത്തിച്ചു.

[“ശ്രീമാൻ”:— “ശുചിതാ ത്യാഗതാ ശൌര്യം സമാനസുഖദുഃഖിതാ. അനുരാഗശ്ച ദാക്ഷിണ്യം സത്യതാ ച സുഹൃദ്ഗുണാഃ” എന്ന് കാമന്ദകനീതിയിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരമുള്ള ഗുണങ്ങളോടു കൂടിയ മിത്രഗുണസമ്പന്നനായവൻ-എന്ന് ഗോ. രാ.]

കിം ത്വം സന്തപ്യസേ വീര യഥാഽന്യഃ പ്രാകൃതസ്തഥാ. 2

“വീര!	“വീര!	ത്വം	നിന്തിരുവടി
അന്യഃ പ്രാകൃതഃ	സാധാരണ പ്രാകൃത പുരുഷൻ	കിം	എന്താണ്
യഥാ തഥാ,	എന്നപോലെ	സന്തപ്യസേ?	സന്താപപ്പെടുന്നത്?

മൈവം ഭൂസ്ത്യജ സന്താപം കൃതഘ്ന ഇവ സൌഹൃദം. 3

“കൃതഘ്നഃ	“നന്ദികെട്ടവൻ	സന്താപം	വ്യാകുലതയെ
സൌഹൃദം	സ്നേഹത്തെ	ത്യജ;	വെടിഞ്ഞാലും;
ഇവ	എന്നപോലെ,	ഏവം മാ ഭൂഃ.	ഇപ്രകാരം നിന്തിരുവടി വർത്തിക്കാതിരുന്നാലും.

സന്താപസ്യ ച തേ സ്ഥാനം ന ഹി പശ്യാമി രാഘവ
പ്രവൃത്താവുപലബ്ധായാം ജ്ഞാതേ ച നിലയേ രിപോഃ. 4

“രാഘവ!	“ശ്രീരാഘവ!	ജ്ഞാതേ ച	കണ്ടുപിടിക്കപ്പെട്ടതു കൊണ്ടും
പ്രവൃത്തൌ	തത്കാല സ്ഥിതി	തേ	നിന്തിരുവടിയ്ക്ക്
ഉപലബ്ധായാം ച	അറിയപ്പെട്ടതുകൊണ്ടും	സന്താപസ്യ സ്ഥാനം ഹി	സന്താപകാരണം ഒന്നുംതന്നെ
രിപോഃ	ശത്രുവിന്റെ	പശ്യാമി ന.	ഞാൻ കാണുന്നില്ല.
നിലയേ	പാർപ്പിടം		

മതിമാൻ ശാസ്ത്രവിത് പ്രാജ്ഞഃ പണ്ഡിതശ്ചാസി രാഘവ
ത്യജേമാം പാപികാം ബുദ്ധിം കൃതാത്മേവാർത്ഥദൂഷണീം. 5

“രാഘവ!	“ശ്രീരാമ!	കൃതാത്മാ	ശാന്തചിത്തനായ യോഗി
മതിമാൻ	ഊഹാപോഹ വിദഗ്ദ്ധനും	അർത്ഥദൂഷണീം	പുരുഷാർത്ഥത്തെ ഇല്ലാതാക്കുന്നതിനെ
ശാസ്ത്രവിത്	ശാസ്ത്രജ്ഞനും	ഇവ,	എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം,
പ്രാജ്ഞഃ	കാര്യനിർവ്വഹണ സാമർത്ഥ്യമുള്ളവനും	ഇമാം	ഈ
പണ്ഡിതഃ ച അസി;	കാര്യത്തെപ്പററി നിർണ്ണയിപ്പാനുള്ള ബുദ്ധിശക്തിയുള്ളവനും ആണല്ലൊ നിന്തിരുവടി;	പാപികാം	ഗുണഹീനമായ
		ബുദ്ധിം	മനോഭാവത്തെ
		ത്യജ.	വെടിഞ്ഞാലും.

[“അർത്ഥദൂഷണീം” (ഫലപ്രാപ്തി ഇല്ലാതാക്കുന്നതായ) “പാപികാം ബുദ്ധിം” (കലുഷിതമായ ബുദ്ധിയെ), “കൃതാത്മാ ഇവ” (ശാന്തചിത്തൻ എന്നപോലെ). എന്നും]

സമുദ്രം ലംഘയിത്വാ തു മഹാനക്രസമാകുലം
ലങ്കാമാരോഹയിഷ്യാമോ ഹനിഷ്യാമശ്ച രാവണം. 6

"മഹാനക്രസമാകുലം	"വൻ മുതലകളാൽ നിറയപ്പെട്ട	തു	ഇപ്പോൾതന്നെ
സമുദ്രം	സമുദ്രത്തെ	ആരോഹയിഷ്യാമഃ;	നാം ചെല്ലും;
ലംഘയിത്വാ,	കടന്ന്,	രാവണം ച	രാവണനേയും
ലങ്കാം	ലങ്കയിൽ	ഹനിഷ്യാമഃ.	വധിക്കാം.

നിരുത്സാഹസ്യ ദീനസ്യ ശോകപര്യാകുലാത്മനഃ
സർവ്വാർത്ഥാ വ്യവസീദന്തി വ്യസനം ചാധിഗച്ഛതി. 7

"നിരുത്സാഹസ്യ	"ഉത്സാഹത്തെ വെടിഞ്ഞു	സർവ്വാർത്ഥാഃ	സർവകാര്യങ്ങളും
		വ്യവസീദന്തി;	കെട്ടുപോകുന്നു;
ദീനസ്യ	മനസ്സുമുട്ടിയവനായി	വ്യസനം ച	വിചാരിക്കാത്ത വിപത്തും
ശോകപര്യാകുലാത്മനഃ	ശോകനിമഗ്നനായ ഒരുവന്നു	അധിഗച്ഛതി.	വന്നുചേരുന്നു.

ഇമേ ശൂരാഃ സമർത്ഥാശ്ച സർവ്വേ നോ ഹരിയൂഥപാഃ
തവാർത്ഥം കൃതോത്സാഹാഃ പ്രവേഷ്ടുമപി പാവകം. 8

"ശൂരാഃ	"ശൂരന്മാരും	തവാർത്ഥം	നിന്തിരുവടിയുടെ ഗുണത്തിന്നുവേണ്ടിത്തന്നെ
സമർത്ഥാഃ	സാമർത്ഥ്യശാലികളും	പ്രിയാർത്ഥം	
നഃ	നമ്മുടെ [ആയ	അപി	
ഇമേ	ഈ	പാവകം ച	തീയ്യിലും
ഹരിയൂഥപാഃ	വാനരസേനാധിപ	പ്രവേഷ്ടും	ചാടുവാൻ
സർവ്വേ,	എല്ലാവരും, [ന്മാർ	കൃതോത്സാഹാഃ.	ക്രുദ്ധരാണ്.

[ശോകം, നിരുത്സാഹം, ദൈന്യം, കാര്യനാശം, വിപത്തു് എന്നവ ക്രമമായി ഒന്നു് മറ്റൊന്നിനിന്നു് കാരണമായ്ത്തീരുന്നു, എന്നു് സാരം. ഗോ. രാ.]

ഏഷാം ഹർഷേണ ജാനാമി തർക്ക്യാസ്മിൻ ദുഷ്കൃതം മമ. 9

"ഏഷാം ഹർഷേണ	"ഇവരുടെ മുഖപ്രസാദത്താൽ	മമ തർക്കഃ	എനിക്കുള്ളതായ കാരണം
ജാനാമി;	ഞാൻ അറിയുന്നുണ്ടു്;	ദുഷ്കൃതം ച.	എന്തായാലും ഇളക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തതാണു്.
അസ്മിൻ	ഇക്കാര്യത്തെക്കുറിച്ചു്		

വിക്രമേണ സമാനേഷ്യേ സീതാം ഹത്വാ യഥാ രിപും
രാവണം പാപകർമ്മാണം തഥാ ത്വാം കർത്തുമർഹസി. 10

"പാപകർമ്മാണം	"പാപിയുമായ	സീതാം	സീതാദേവിയെ
രിപും	ശത്രുവുമായ	സമാനേഷ്യേ	ഞാൻ കൊണ്ടുവരുമോ
രാവണം	രാവണനെ	തഥാ	അപ്രകാരം
യഥാ	ഏപ്രകാരമായാൽ	ത്വാം	നിന്തിരുവടി
വിക്രമേണ	പരാക്രമം കയ്യൊണ്ടു്	കർത്തും അർഹസി.	ആജ്ഞാപിച്ചരുളിയാലും.
ഹത്വാ	വധിച്ചു്		

സേതുരത്ര യഥാ ബദ്ധ്യേദ്യഥാ പശ്യേമ താം പുരീം
തസ്യ രാക്ഷസരാജസ്യ തഥാ ത്വം കുരു രാഘവ. 11

"രാഘവ!	"ശ്രീരാമ!
തസ്യ	അ
രാക്ഷസ-രാജസ്യ	രക്ഷോനാഥന്റെ
താം പുരീം	ആ പുരത്തെ
യഥാ	എപ്രകാരമായാൽ
പശ്യേമ	നാം ചെന്നുചേരുമോ,
യഥാ	അക്കാരണത്താൽ
അത്ര	ഇപ്പോൾതന്നെ
സേതുഃ	അപ്രകാരമുള്ള ഒരു അണ
ബദ്ധ്യേത്;	കെട്ടപ്പെടേണ്ടതാണ്;
തഥാ	അതേവിധം
ത്വം	നിന്തിരുവടി
കുരു.	ആജ്ഞാപിച്ചരുളിയാലും.

ദൃഷ്ട്വാ താം തു പുരീം ലങ്കാം ത്രികൂടശിഖരേ സ്ഥിതാം
ഹതം ച രാവണം യുദ്ധേ ദൽനാദുപധാരയ. 12

"ത്രികൂടശിഖരേ	"ത്രികൂടപർവ്വത ശിഖരത്തിൽ
സ്ഥിതാം	നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടതായ
താം	ആ
ലങ്കാം പുരീം	ലങ്കാനഗരത്തെ
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടാൽ,
ദൽനാത് തു	ആ കണ്ടക്ഷണത്തിൽതന്നെ
യുദ്ധേ	പോരിൽ
രാവണം ച	രാവണനേയും
ഹതം	വധിക്കപ്പെട്ടവനായി
ഉപധാരയ.	നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ടാലും.

അബദ്ധ്വാ സാഗരേ സേതും ഘോരേ തു വരുണാലയേ
ലങ്കാ ന മർദ്ദിതും ശക്യാ സേന്ദ്രൈരപി സുരാസുരൈഃ. 13

"വരുണാലയേ	"വരുണന്നിരിപ്പിടമായ
ഘോരേ	ഘോരമായ
സാഗരേ	കടലിൽ
സേതും അബദ്ധ്വാ തു,	അണകെട്ടാതിരുന്നാൽ,
സേന്ദ്രൈഃ	ഇന്ദ്രനടങ്ങിയ
സുരാസുരൈഃ അപി	ദേവാസുരന്മാരാലും കൂടി
ലങ്കാ	ലങ്കാപുരം
മർദ്ദിതും	നശിപ്പിപ്പാൻ
ന ശക്യാ.	കഴിയപ്പെട്ടുന്നതല്ല.

സേതുർബദ്ധഃ സമുദ്രേ ച യാവല്ലങ്കാസമീപതഃ
ഇമേ ഹി സമരേ ശൂരാ ഹരയഃ കാമരൂപിണഃ. 14

"ലങ്കാസമീപതഃ	"ലങ്കയുടെ അരുത്തിവരെയും
സമുദ്രേ	സമുദ്രത്തിൽ
സേതുഃ	അണ
ബദ്ധഃ	കെട്ടപ്പെട്ടു
യാവത് ച,	എന്നു വന്നാൽ,
കാമരൂപിണഃ	കാമരൂപികളായ
ഇമേ ഹരയഃ	ഈ വാനരന്മാർ
സമരേ	പോരിൽ
ശൂരാഃ ഹി.	അപ്രധൃഷ്യന്മാർതന്നെ.

തദലം വിക്ലബാ ബുദ്ധീ രാജൻ സർവ്വാർത്ഥനാശിനീ
പുരുഷസ്യ ഹി ലോകേഽസ്മിൻ ശോകഃ ശൈഥില്യാപകർഷണഃ. 15

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!	അലം;	തീരെ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെ
സർവ്വാർത്ഥ-	എല്ലാ കാര്യസിദ്ധിയേ	ഹി	എന്തെന്നാൽ [ടട്ടെ;
നാശിനീ	യും ഇല്ലാതാക്കുന്ന	അസ്മിൻ	ഈ ലോകത്തിൽ
	തായ	ശോകഃ	ശോകമെന്നത്
വിക്ലബാ	ചഞ്ചലബുദ്ധി,	പുരുഷസ്യ	ഒരു മനുഷ്യന്ന്
ബുദ്ധിഃ,		ശൈഥില്യാ-	ധൈര്യത്തെ നശിപ്പി
തത്	ഇപ്പോൾ	പകർഷണഃ.	ച്ചുകളയുന്നതാകുന്നു.

യത്തു കാര്യം മനുഷ്യേണ ശൌണ്ഡീര്യമവലംബതാ
അസ്മിൻ കാലേ മഹാപ്രാജ്ഞ സതാമാതിഷ്ഠ തേജസാ. 16

"മഹാപ്രാജ്ഞ!	"സർവ്വജ്ഞനായുള്ളോ	കാര്യം	കയ്യൊള്ളപ്പെടേണ്ടതോ
	വേ!	സതാം തു	ആ മനസ്ഥൈര്യത്തെ
അവലംബതാ	ഒരു കാര്യത്തെ ആശ്ര		ത്തന്നെ
	യിച്ചിരിക്കുന്ന	അസ്മിൻ കാലേ	ഈ സമയത്തിൽ
മനുഷ്യേണ	ഒരു മനുഷ്യനാൽ	തേജസാ	പ്രകൃതിഗുണത്തെ
യത്	യാതൊരു		കയ്യൊണ്ട്
ശൌണ്ഡീര്യം	പൌരുഷം	ആതിഷ്ഠ.	അവലംബിച്ചാലും.

ശൂരാണാം ഹി മനുഷ്യാണാം താദൃശാനാം മഹാത്മനാം
വിനഷ്ടേ വാ പ്രനഷ്ടേ വാ ശോകഃ സർവ്വാർത്ഥനാശനഃ. 17

"ശൂരാണാം	"ശൂരന്മാരും	പ്രനഷ്ടേ വാ	ഇല്ലാതായ്പോയാൽ
മഹാത്മനാം	മഹാത്മാക്കളും ആയ		തന്നെയാകട്ടെ,
താദൃശാനാം	നിന്തിരുവടിയെപ്പോ	ശോകഃ	ദുഃഖമെന്നത്
മനുഷ്യാണാം	മനുഷ്യർക്ക്, [ലെയുള്ള	സർവ്വാർത്ഥ-	സർവ്വകാര്യസിദ്ധിനാശ
വിനഷ്ടേ വാ	(വല്ലതും) കാണാതാ	നാശനഃ ഹി.	കമാണല്ലൊ.
	യ്പോയാലാകട്ടെ		

താദൃം തു ബുദ്ധിമതാം ശ്രേഷ്ഠഃ സർവ്വശാസ്ത്രാർത്ഥകോവിദഃ
മദ്വിധൈഃ സചിവൈഃ സാർദ്ധമരിം ജേതുമിഹാർഹസി 18

"താദൃം തു	"നിന്തിരുവടിയാകട്ടെ	മദ്വിധൈഃ	എന്നെപ്പോലെയുള്ള
ബുദ്ധിമതാം	ബുദ്ധിമാന്മാരിൽവെ	സചിവൈഃ സാർദ്ധം	സചിവന്മാരോടുകൂടി
	ച്ച്	അരിം ജേതും	ശത്രുവിനെ ജയിപ്പാൻ
ശ്രേഷ്ഠഃ,	ഉത്തമനും,	ഇഹ	ഇപ്പോൾ
സർവ്വ-	സർവ്വശാസ്ത്രങ്ങളുടേയും	അർഹസി.	നിശ്ചയം കയ്യൊണ്ടാ
ശാസ്ത്രാർത്ഥ-	തത്ത്വങ്ങളെയും അറി		ലും.
കോവിദഃ;	ഞ്ഞവനും ആണല്ലൊ;		

ന ഹി പശ്യാമ്യഹം കഞ്ചിത് ത്രിഷു ലോകേഷു രാഘവ
ഗൃഹീതധനുഷോ യസ്തേ തിഷ്ഠേദഭിമുഖോ രണേ. 19

"രാഘവ!	"ശ്രീരാഘവ!	യഃ തിഷ്ഠേത്	യാതൊരുവൻ നില്ക്കുമോ
രണേ	യുദ്ധത്തിൽ,		അപ്രകാരമുള്ള
ഗൃഹീതധനുഷഃ	കയ്യിൽ കാമ്മുകത്തെ കയ്ക്കൊണ്ട	കഞ്ചിത് ഹി	ഒരുവനെയുംതന്നെ
		ത്രിഷുലോകേഷു	മൂന്നുലോകങ്ങളിലും
തേ	നിന്തിരുവടിക്ക്	അഹം	ഞാൻ
അഭിമുഖഃ	എതിരായി	പശ്യാമി ന.	കാണുന്നില്ല.

വാനരേഷു സമാസക്തം ന തേ കായ്യം വിപത്സ്യതേ
അചിരാദ്ദ്രക്ഷ്യസേ സീതാം തീർത്ത്വാ സാഗരമക്ഷയം. 20

"വാനരേഷു	"വാനരന്മാർവക്കൽ	സാഗരം	സമുദ്രത്തെ
സമാസക്തം	ഏല്പിക്കപ്പെട്ടതായ	തീർത്ത്വാ,	തരണംചെയ്തു്
തേ	നിന്തിരുവടിയുടെ	സീതാം	സീതാദേവിയെ
കായ്യം	കായ്യം	അചിരാത്	താമസിയാതെ
വിപത്സ്യതേ ന;	കെട്ടുപോകുന്നതല്ല;	ദ്രക്ഷ്യസേ.	നിന്തിരുവടി കാണുന്നതാണ്.
അക്ഷയം	നാശരഹിതമായ		

തദലം ശോകമാലംബ്യ ക്രോധമാലംബ പാർത്ഥിവ
നിശ്ശേഷ്ടാഃ ക്ഷത്രിയാ മന്ദാഃ സർവ്വേ ചണ്ഡസ്യ ബിഭ്യതി. 21

"പാർത്ഥിവ!	"മഹാരാജാവേ!	ബിഭ്യതി;	ഭയപ്പെടുന്നു;
നിശ്ശേഷ്ടാഃ	ഉദ്യമിക്കാത്തവരായ	തത്	ആകയാൽ
ക്ഷത്രിയാഃ	ക്ഷത്രിയന്മാർ	ശോകം	ശോകത്തെ
മന്ദാഃ;	കായ്യസാദ്ധ്യംവരാത്ത മന്ദഭാഗ്യന്മാരായിരി	ആലംബ്യ	കയ്ക്കൊണ്ടതു്
		അലം;	മതി;
സർവ്വേ	എല്ലാവരും [ക്കുന്നു;	ക്രോധം	ക്രോധത്തെ
ചണ്ഡസ്യ	കുപിതനായവനെ	ആലംബ.	അവലംബിച്ചാലും.

[" ശോകം കയ്ക്കൊള്ളുന്നതിനാലുള്ള ദോഷത്തെയും ഇല്ലാതിരുന്നാലുള്ള ഗുണത്തെയും കാണിച്ചു്, അനന്വയവ്യതിരേകരൂപമായി പറയുന്നു. മന്ദന്മാരായ (ശത്രുവിനുനേരെ ക്രോധം കയ്ക്കൊള്ളാത്തവരായ) ക്ഷത്രിയന്മാർ, ശത്രുകൃതമായ ബന്ധനാദികളാൽ നിശ്ശേഷ്ടന്മാരായി, ഒന്നിനുകൊള്ളാത്തവരായി ഭവിക്കുന്നു; വേണ്ടെങ്കിൽ കോപത്തെ കയ്ക്കൊള്ളുന്നവനെയാകട്ടെ, എല്ലാവരും ഭയപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു." (തിലകം)]

ലംഘനാത്ഥം ച ഘോരസ്യ സമുദ്രസ്യ നദീപതേഃ
സഹാസ്മാഭിരിഹോപേതഃ സൂക്ഷ്മബുദ്ധിർവ്വിചാരയ. 22

"ഇഹ,	"ഇപ്പോൾ,	നദീപതേഃ	നദീപതിയും ആയ
അസ്മാഭിഃ സഹ	ഞങ്ങളൊന്നിച്ചു്	സമുദ്രസ്യ	സമുദ്രത്തെ
ഉപേതഃ,	ഇരുന്നുംകൊണ്ടു്,	ലംഘനാത്ഥം	തരണംചെയ്യേണ്ടുന്ന
സൂക്ഷ്മബുദ്ധിഃ	സൂക്ഷ്മബുദ്ധിയാണ്ടവനായ നിന്തിരുവടി	ച	സംഗതിയെക്കുറിച്ചുമാത്രം
ഘോരസ്യ	ഭയങ്കരവും	വിചാരയ.	പര്യാലോചിച്ചാലും.

സർവ്വം തീർണ്ണം ച മേ സൈന്യം ജിതമിത്യുപധാര്യതാം. 23

"മേ സൈന്യം	"എന്റെ സൈന്യം	ജിതം	വിജയംനേടിയതാണ്
സർവ്വം	മുഴുവനും	ഇതി ച	എന്നും
തീർണ്ണം	അക്കരയെത്തിക്കഴിഞ്ഞതാണെന്നും	ഉപധാര്യതാം.	നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ടാലും.

ഇമേ ഹി ഹരയഃ ശൂരാ വിക്രാന്താഃ കാമരൂപിണഃ
താനരീൻ വിധമിഷ്യന്തി ശിലാപാദപവർഷിഭിഃ. 24

"ശൂരാഃ	"ശൂരന്മാരും	താൻ അരീൻ	ആ ശത്രുക്കളെ
വിക്രാന്താഃ	പരാക്രമികളും	ശിലാപാദപ-വർഷിഭിഃ	പാറകളും വൃക്ഷങ്ങളും വർഷിച്ച്
കാമരൂപിണഃ	ഇച്ഛിച്ചരൂപം കയ്ക്കൊള്ളുന്നവരും ആയ	വിധമിഷ്യന്തി ഹി.	പരപ്പിച്ചുകളയും, തീർച്ചതന്നെ.
ഇമേ ഹരയഃ	ഈ വാനരന്മാർ		

കഥഞ്ചിത് സന്തരിഷ്യാമസ്തേ വയം വരുണാലയം
ഹതമിത്യേവ തം മന്യേ യുദ്ധേ ശത്രുനിബർഹണ. 25

"ശത്രു-നിബർഹണ!	"ശത്രുസംഹാരക!	ഇതി	എന്നിരിക്കെ,
തേ വയം	അപ്രകാരമുള്ള നാം	യുദ്ധേ	പോരിൽ
വരുണാലയം	സമുദ്രത്തെ	തം	അവനെ
കഥഞ്ചിത്	ഏതുവിധവും	ഹതം ഏവ	വധിക്കപ്പെട്ടവനായിതന്നെ
സന്തരിഷ്യാമഃ;	തരണംചെയ്യുന്നതാണ്;	മന്യേ.	ഞാൻ കരുതുന്നു.

കിമുക്തവാ ബഹുധാ ചാപി സർവ്വഥാ വിജയീ ഭവാൻ
നിമിത്താനി ച പശ്യാമി മനോ മേ സംപ്രഹർഷ്യതി. 26

"ബഹുധാ ഉക്തവാ കിം?	"ഏറെപ്പറയുന്നതെന്തിന്?	നിമിത്താനി ച	ശുഭലക്ഷണങ്ങളേയും
ഭവാൻ	നിന്തിരുവടി	പശ്യാമി;	ഞാൻ കാണുന്നു;
സർവ്വഥാ അപി	എപ്രകാരവും	മേ മനഃ	എന്റെ മനസ്സും
വിജയീ ച;	വിജയംപൂണ്ടവൻതന്നെ;	സംപ്രഹർഷ്യതി."	ഉത്സാഹത്തോടുകൂടിയതായിരിക്കുന്നു."

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ദ്വിതീയഃ സർഗ്ഗഃ = രണ്ടാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 14720; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 45.

തൃതീയഃ സർഗ്ഗഃ = മൂന്നാം സർഗ്ഗം.

[ഹനുമതാ ലങ്കാദുർഗ്ഗാദിവർണ്ണനം = ഹനുമാൻ ലങ്കയിലെ കോട്ടകൾ മുതലായവയെ വർണ്ണിക്കുന്നത്.]

സുഗ്രീവസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ ഹേതുമത് പരമാർത്ഥവിത്
പ്രതിജഗ്രാഹ കാകുത്സ്ഥോ ഹനുമന്തമഥാബ്രവീത്. 1

പരമാർത്ഥവിത്	സൂക്ഷ്മതത്ത്വഗ്രാഹി
കാകുത്സ്ഥഃ,	കാകുത്സ്ഥൻ, [യായ
സുഗ്രീവസ്യ	സുഗ്രീവന്റെ
ഹേതുമത്	യുക്തിയുക്തമായ
വചഃ ശ്രുത്വാ,	വാക്യത്തെ ചെവി
	ക്കൊണ്ടു്,
പ്രതിജഗ്രാഹ;	അംഗീകരിച്ചു;
അഥ	അനന്തരം
ഹനുമന്തം	ഹനുമാനോടായി
അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം അരുളി
	ച്ചെയ്തു.

തപസാ സേതുബന്ധേന സാഗരോച്ഛോഷണേന വാ
സർവ്വഥാ സുസമർത്ഥോഽസ്മി സാഗരസ്യാസ്യ ലംഘനേ. 2

"തപസാ	"തപഃ പ്രഭാവത്താലാ
	കട്ടെ
സേതുബന്ധേന	അണകെട്ടിയിട്ടാകട്ടെ
സാഗരോ- ച്ഛോഷണേന വാ	സമുദ്രത്തെ വറ്റിച്ചു തന്നെയാകട്ടെ,
സർവ്വഥാ	എപ്രകാരമായാലും
അസ്യ	ഈ
സാഗരസ്യ	സമുദ്രത്തെ
ലംഘനേ	കടക്കുന്ന കാര്യത്തിൽ
സുസമർത്ഥഃ അസ്മി.	ഞാൻ ധാരാളം സമ ർത്ഥൻതന്നെ.

കതി ദുർഗ്ഗാണി ദുർഗ്ഗായാ ലങ്കായാ ബ്രൂഹി താനി മേ
ജ്ഞാതുമിച്ഛാമി തത്സർവ്വം ദൽനാദിവ വാനര 3
ബലസ്യ പരിമാണം ച ദ്വാരദുർഗ്ഗക്രിയാമപി
ഗുപ്തികർമ്മ ച ലങ്കായാ രക്ഷസാം സദനാനി ച. 4

"വാനര!	"ഹനുമാനേ!
ദുർഗ്ഗായാഃ	അപ്രധൃഷ്യങ്ങളായ
ലങ്കായാഃ	ലങ്കയിലുള്ള
ദുർഗ്ഗാണി കതി?	ദുർഗ്ഗങ്ങൾ എത്രയുണ്ടു്?
താനി,	അവയേയും,
ബലസ്യ	സൈന്യത്തിന്റെ
പരിമാണം ച,	വലിപ്പത്തേയും,
ദ്വാരദുർഗ്- ക്രിയാം അപി,	കോട്ടവാതിലുകളുടെ രക്ഷയ്ക്കായുള്ള ഏർപ്പാ ടിനേയും,
ലങ്കായാഃ	ലങ്കയുടെ
ഗുപ്തികർമ്മ ച	കാവലിനേയും
രക്ഷസാം സദനാനി ച	രാക്ഷസന്മാരുടെ വേ നങ്ങളേയും, ഇവ എ ല്ലാറിനേയും കുറിച്ചു്,
മേ	എന്നോടു്
ബ്രൂഹി;	വിവരിച്ചുരചെയ്യുക;
തത് സർവ്വം	അതിനെ എല്ലാം
ദൽനാത് ഇവ	നേരിൽ കണ്ടപോലെ
ജ്ഞാതും	അറിവാൻ
ഇച്ഛാമി.	ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു.

യഥാസുഖം യഥാവച്ച ലങ്കായാമസി ദൃഷ്ടവാൻ
സർവ്വമാചക്ഷ്വ തത്തേന സർവ്വഥാ കുശലോ ഹ്യസി. 5

"ലങ്കായാം	"ലങ്കയിൽ,
യഥാവത് ച	ഉള്ളപ്രകാരംതന്നെ
യഥാസുഖം, ദൃഷ്ടവാൻ, അസി;	എല്ലാറ്റിനേയും നല്ല പോലെ ഭവാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ടല്ലൊ;
തത്തേന	ഒന്നും വിടാതെ
സർവ്വം, ആചക്ഷ്വ;	എല്ലാറ്റിനേയും വിവരിക്കുക;
ഹി	എന്തെന്നാൽ
സർവ്വഥാ കുശലഃ അസി."	ഭവാൻ എന്തിലും സമർത്ഥനാണല്ലൊ."

ശ്രുത്വാ രാമസ്യ വചനം ഹനുമാൻ മാരുതാത്മജഃ
പ്രണമ്യ ശിരസാ രാമം പ്രാഞ്ജലിഃ സുസമാഹിതഃ
വാക്യം വാക്യവിദാം ശ്രേഷ്ഠോ രാമം പുനരഥാബ്രവീത്. 6

മാരുതാത്മജഃ	വായുപുത്രനും
വാക്യവിദാം ശ്രേഷ്ഠഃ	വാക്യകുശലന്മാരിൽ വെച്ച് ഉത്തമനും ആയ
ഹനുമാൻ,	ഹനുമാൻ,
രാമസ്യ വചനം	ശ്രീരാമന്റെ അരുള
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
രാമം ശിരസാ പ്രണമ്യ	ശ്രീരാമനെ മുടിതാഴ്ത്തി കുമ്പിട്ട്,
പ്രാഞ്ജലിഃ	അഞ്ജലിബന്ധം ചെയ്തുകൊണ്ട്
രാമം	ശ്രീരാഘവനോടായി
അഥ പുനഃ	അതിനെക്കുറിച്ചുപ്രകാരം
സുസമാഹിതഃ	നല്ല ഓർമ്മയോടുംകൂടി
വാക്യം	മറുപടി
അബ്രവീത്.	ഉണർത്തിച്ചു.

ശ്രൂയതാം സർവ്വമാഖ്യാസ്യേ ദുഷ്കർമ്മവിധാനതഃ
ദുഷ്ടാ പുരീ യഥാ ലങ്കാ രക്ഷിതാ ച യഥാ ബലൈഃ 7
രാക്ഷസാശ്ച യഥാ സ്നിഗ്ധാ രാവണസ്യ ച തേജസാ
പരാം സമൃദ്ധിം ലങ്കായാഃ സാഗരസ്യ ച ഭീമതാം
വിഭാഗം ച ബലൌഘസ്യ നിർദ്ദേശം വാഹനസ്യ ച. 8

"ദുഷ്കർമ്മവിധാനതഃ	കോട്ടകളുടെ വ്യവസ്ഥിതികൊണ്ട്
യഥാ	എപ്രകാരം
ലങ്കാ പുരീ	ലങ്കാനഗരം
ദുഷ്ടാ,	രക്ഷിക്കപ്പെട്ടതോ,
യഥാ	എപ്രകാരം
ബലൈഃ ച	സൈന്യങ്ങളാലും
രക്ഷിതാ,	സംരക്ഷിക്കപ്പെട്ടതോ,
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ
യഥാ	എപ്രകാരം
സ്നിഗ്ധാഃ ച	സ്നേഹത്തോടുകൂടിയവരായിരിക്കുന്നുവോ
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
തേജസാ	പ്രഭാവത്താൽ
ലങ്കായാഃ	ലങ്കയിലുള്ള
പരാം സമൃദ്ധിം ച	അപരിമിതമായ സമൃദ്ധി എപ്രകാരമുള്ളതോ അവയെക്കുറിച്ചും,
സാഗരസ്യ	സമുദ്രത്തിന്റെ
ഭീമതാം ച	ഭയങ്കരതയെക്കുറിച്ചും,
ബലൌഘസ്യ വിഭാഗം ച	സൈന്യനിവഹത്തിന്റെ വകുപ്പിനെപ്പറ്റിയും,
വാഹനസ്യ നിർദ്ദേശം ച	വാഹനത്തിന്റെ കണക്കിനെക്കുറിച്ചും
സർവ്വം അഖ്യാസ്യേ,	എല്ലാം ഞാൻ ഉണർത്തിക്കാം,
ശ്രൂയതാം."	ചെവിക്കൊണ്ടാലും."

ഏവമുക്ത്വാ കപിശ്രേഷ്ഠഃ കഥയാമാസ തത്ത്വതഃ. 9

കപിശ്രേഷ്ഠഃ	വാനരോത്തമൻ	തത്ത്വതഃ	വാസ്തവത്തെ
ഏവം	ഇപ്രകാരം	കഥയാമാസ.	ഇപ്രകാരം ബോധി
ഉക്ത്വാ	ഉണർത്തിച്ചുശേഷം		പ്പിച്ചു.

ഹൃഷ്ടപ്രമുദിതാ ലങ്കാ മത്തദ്വിപസമാകുലാ
മഹതീ രഥസംപൂർണ്ണാ രക്ഷോഗണസമാകുലാ
വാജിഭിശ്ച സുസംപൂർണ്ണാ സാ പുരീ ദുർഗ്ഗമാ പരൈഃ 10

"സാ ലങ്കാ പുരീ	"ആ ലങ്കാപുരം	രക്ഷോഗണ-സമാകുലാ	രാക്ഷസഗണങ്ങളാൽ നിറയപ്പെട്ടതും
ഹൃഷ്ടപ്രമുദിതാ;	തൃപ്തിയും സന്തുഷ്ടിയുമാൻതാകുന്നു;	വാജിഭിഃ	കുതിരകളാൽ
മത്തദ്വിപ-സമാകുലാ	മദിച്ച ആനകളാൽ നിറയപ്പെട്ടതും	സുസംപൂർണ്ണാ	ധാരാളം പൂർണ്ണമായതും
		മഹതീ	അതിവിശാലമായതും
രഥസംപൂർണ്ണാ	രഥങ്ങൾ തിങ്ങിയതും	പരൈഃ ച ദുർഗ്ഗമാ.	അന്യരാൽ തീരെ ദുഷ്പ്രവേശ്യമായതുമാകുന്നു.

ദുഢബദ്ധകവാടാനി മഹാപരിഘവന്തി ച
ദ്വാരാണി വിപുലാന്യസ്യാശ്ചത്വാരി സുമഹാന്തി ച. 11

"അസ്യാഃ ദുഢബദ്ധ-കവാടാനി	"ഈ നഗരത്തിന്റെ ഉറപ്പുള്ളതായുണ്ടാക്കപ്പെട്ട വാതിലുകളാൻവയും	വിപുലാനി ച	വിശാലങ്ങളും ആയ
		ചത്വാരി	നാലു്
		സുമഹാന്തി	ഊക്കൻ
മഹാ-പരിഘവന്തി ച	വമ്പിച്ച തഴുതുകളോ ടുകൂടിയവയും	ദ്വാരാണി.	കോട്ടവാതിലുകൾ ഉണ്ടു്.

തത്രേഷ്വപലയന്ത്രാണി ബലവന്തി മഹാന്തി ച
ആഗതം പരസൈന്യം തു തത്ര തൈഃ പ്രതിഹന്യതേ. 12

"തത്ര	"അവയിൽ	തൈഃ	അവയെക്കൊണ്ടു്
ബലവന്തി മഹാന്തി ച	ശക്തിയേറിയവയും വമ്പിച്ചവയും ആയ	ആഗതം	എതിരിട്ട
ഇഷ്വപല-യന്ത്രാണി;	ബാണങ്ങളും കല്ലുകളും പ്രയോഗിപ്പാനുള്ള യന്ത്രങ്ങളുണ്ടു്;	പരസൈന്യം	ശത്രുസൈന്യം
		തത്ര തു	തത്ക്ഷണംതന്നെ
		പ്രതിഹന്യതേ.	നശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു.

ദ്വാരേഷു സംസ്കൃതാ ഭീമാഃ കാലായസമയാഃ ശിതാഃ
ശതശോ രചിതാ വീരൈഃ ശതഘ്നീഭാ രക്ഷസാം ഗണൈഃ. 13

"ദ്വാരേഷു വീരൈഃ രക്ഷസാം ഗണൈഃ	"കോട്ടവാതിലുകളിൽ വീരന്മാരായ രാക്ഷസന്മാരുടെ സംഘങ്ങളാൽ,	ശിതാഃ	മൂർച്ചയുള്ളവയും ആയ
		ശതഘ്നീഃ	പീരങ്കികൾ
		ശതശഃ	നൂറുക്കണക്കായി
ഭീമാഃ കാലായസമയാഃ	ഭയങ്കരങ്ങളും കാരുരുക്കുകൊണ്ടു് നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടവയും	സംസ്കൃതാഃ	എപ്പോഴും തയ്യാറായി
		രചിതാഃ.	വെക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

സൌവർണ്ണശ്ച മഹാംസ്തസ്യാഃ പ്രാകാരോ ദുഷ്പ്രധർഷണഃ
മണിവിദ്രുമവൈഡൂര്യമുക്താവിരചിതാന്തരഃ. 14

"തസ്യാഃ	"അതിനു		
സൌവർണ്ണഃ	സ്വർണ്ണംകൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ടതും	ദുഷ്പ്രധർഷണഃ	ഇളക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തതും ആയ
മണിവിദ്രുമ-വൈഡൂര്യ-മുക്താവിര-ചിതാന്തരഃ	മാണിക്യം, പവിഴം, വൈഡൂര്യം, നവമുത്ത് എന്നവയാൽ ഇടകളിൽ പതിക്കപ്പെട്ടതും	മഹാൻ ച പ്രാകാരഃ.	വമ്പിച്ച ഒരു മതിലും ഉണ്ട്.

സർവ്വതശ്ച മഹാഭീമാഃ ശീതതോയവഹാഃ ശുഭാഃ
അഗാധാ ഗ്രാഹവത്യശ്ച പരിഖാ മീനസംകുലാഃ. 15

"സർവ്വതഃ	"ചുറും	ഗ്രാഹവത്യഃ ച	മുതളകൾ നിറഞ്ഞവയും
ശീതതോയ-വഹാഃ	തണുത്ത വെള്ളം നിറഞ്ഞവയും	മീനസംകുലാഃ	മത്സ്യങ്ങൾ ധാരാളമുള്ളവയും
ശുഭാഃ	ഭംഗിയാർന്നവയും	മഹാഭീമാഃ ച	അതിയേറ്റകരങ്ങളുമായ
അഗാധാഃ	അഗാധമായവയും	പരിഖാഃ.	അകിഴികൾ ഉണ്ട്.

ദ്വാരേഷു താസാം ചതുരഃ സംക്രമാഃ പരമായതാഃ
യന്ത്രൈരുപേതാ ബഹുഭിർമ്മഹദ്ഭിർഗൃഹപംക്തിഭിഃ 16

"താസാം ദ്വാരേഷു പരമായതാഃ	"അവയുടെ വാതിലുകൾ തോറും, അതിവിശാലമായവയും	മഹദ്ഭിഃ ഗൃഹ-പങ്ക്തിഭിഃ	വമ്പിച്ച (കാവൽ)പ്പുരകളുടെ നിരകളോടും
ബഹുഭിഃ യന്ത്രൈഃ	പല യന്ത്രങ്ങളോടും	ഉപേതാഃ	കൂടിയവയായ
		ചതുരഃ സംക്രമാഃ.	നാലു പാലങ്ങളുമുണ്ട്.

ത്രായന്തേ സംക്രമാസ്തത്ര പരസൈന്യാഗമേ സതി
യന്ത്രൈരുത്സൃഷ്ടവകീര്യ്യന്തേ പരിഖാസു സമന്തതഃ. 17

"സംക്രമാഃ ത്രായന്തേ;	"ആ പാലങ്ങൾ നല്ലപോലെ രക്ഷിക്കപ്പെടുന്നു;	തതഃ	അ
തത്ര പരസൈന്യാ-ഗമേ സതി	അവിടെ ശത്രുസൈന്യം കയറിച്ചെന്നാൽ,	യന്ത്രൈഃ	യന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ട്
		സമന്തതഃ	ചുറും
		പരിഖാസു	കിടങ്ങുകളിൽ
		അവകീര്യ്യന്തേ.	തള്ളിച്ച് വീഴ്ത്തപ്പെടുന്നു.

ഏകസ്ഥകംപ്യോ ബലവാൻ സംക്രമഃ സുമഹാദ്ദൃഢഃ
കാഞ്ചനൈർബ്ബഹുഭിഃ സ്തംഭൈർവേദികാഭിശ്ച ശോഭിതഃ. 18

"ഏകഃ സംക്രമഃ	"ഒരു പാലം
തു	പ്രത്യേകിച്ചും
സുമഹാഗുഢഃ	വളരെ വലുതായും ഉറപ്പുള്ളതായും
അകംപ്യഃ	ആരാലും ഇളക്കപ്പെട്ടുവാൻകഴിയാത്തതായും
ബഹുവാൻ;	സ്ഥിരമായുമിരിക്കുന്നു
ബഹുഭിഃ	പല [ങ്ങ്;
കാഞ്ചനൈഃ സ്തംഭൈഃ	സ്വർണ്ണസ്തംഭങ്ങളെക്കൊണ്ടും
വേദികാഭിഃ ച	തറകളെക്കൊണ്ടും
ശോഭിതഃ.	മനോഹരമായിരിക്കുന്നു.

സചിവൈഃ പ്രകൃതിസമ്പന്നോ യുയുത്സു, രാമ രാവണഃ
ഉത്ഥിതശ്ചാപ്രമത്തശ്ച ബലാനാമനുദർശനേ. 19

"രാമ!	"ശ്രീരാമ!
രാവണഃ	രാവണൻ
പ്രകൃതി-സമ്പന്നഃ	പ്രകൃതിസിദ്ധമായ ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയവനായി
യുയുത്സുഃ	യുദ്ധോദ്യുക്തനായി
ഉത്ഥിതഃ ച	ജാഗ്രതയോടുകൂടിയവനായി,
ബലാനാം അനുദർശനേ	സേനകളുടെ മേൽനോട്ടത്തിൽ
സചിവൈഃ അപ്രമത്തഃ ച.	താൻതന്നെ ശ്രദ്ധയോടുകൂടിയവനായിരിക്കുന്നു

ലങ്കാ പുനർന്നിരാലംബാ ദേവദുർഗ്ഗാ ഭയാവഹാ
നാഗേയം പാർവ്വതം വാന്യം കൃത്രിമം ച ചതുർവ്വിധം. 20.

"ലങ്കാ	"ലങ്കാനഗരം
നിരാലംബാ;	കയറിച്ചെല്ലുവാൻ ഒരു അവലംബവും ഇല്ലാത്തതായിരിക്കുന്നു;
ദേവദുർഗ്ഗാ,	ദേവന്മാരാലുംകൂടി ദുർഗ്ഗമമായി
ഭയാവഹാ;	ഭയങ്കരമായുമിരിക്കുന്നു;
പുനഃ	എന്നുതന്നെയല്ല
ചതുർവ്വിധം	നാലുപ്രകാരത്തിൽ
നാഗേയം	ജലദുർഗ്ഗമായും
പാർവ്വതം	പർവ്വതദുർഗ്ഗമായും
വാന്യം	വനദുർഗ്ഗമായും
കൃത്രിമം	കൃത്രിമദുർഗ്ഗമായും
ച.	ഇരിക്കുന്നു.

["നിരാലംബാ," ചുറ്റുമുള്ള തിക്കുടഗിരിയിലെ പാറകളും മിന്നുസപ്പെട്ടുത്തപ്പെട്ടതിനാൽ കയറിച്ചെല്ലുവാൻ കഴിയാത്തതു് (ഗോ. രാ.); "ആകാശത്തിൽ തൂങ്ങിനില്ക്കുന്നതുപോലെ അത്ര ഉയരത്തിൽ കയറിച്ചെല്ലുവാൻ പ്രയാസമായതു്" (സ).]

സ്ഥിതാ പാരേ സമുദ്രസ്യ ദൂരപാരസ്യ രാഘവ
നൌപഥോഽപി ച നാസ്യത്ര നിരാദേശശ്ച സർവ്വതഃ. 21

"രാഘവ!	"ശ്രീരാഘവ!
ദൂരപാരസ്യ	എത്രയോ ദൂരത്തിൽ കരകളുള്ള
സമുദ്രസ്യ	സമുദ്രത്തിന്റെ
പാരേ	അങ്ങേക്കരയിൽ
സ്ഥിതാ;	വർത്തിക്കുന്നു;
അത്ര	അതിൽ
നൌപഥഃ അപി	കപ്പൽവഴിയുംകൂടി
ന അസ്തി;	ഇല്ല;
സർവ്വതഃ	എങ്ങും
നിരാദേശഃ ച	വഴിത്തമാനത്തിന്റെ സഞ്ചാരമില്ലാത്തതായും
ച.	ഇരിക്കുന്നു.

ശൈലാഗ്രേ രചിതാ ദുർഗ്ഗാ സാ പൂർദേവപുരോപമാ
വാജിവാരണസംപൂർണ്ണാ ലങ്കാ പരമദുർജ്ജയാ. 22

"സാ	"അ
ലങ്കാ പൂഃ	ലങ്കാപുരം
ശൈലാഗ്രേ	ഗിരിശിഖരത്തിൽ
രചിതാ;	നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടതാകുന്നു;
ദുർഗ്ഗാ	ആരാലും പ്രവേശിപ്പാൻ കഴിയാത്തതായി
പരമദുർജ്ജയാ	ഒന്നിനാലും ജയിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തതായി
ദേവപുരോപമാ	ദേവനഗരംപോലെയുള്ളതായി
വാജിവാരണസംപൂർണ്ണാ.	കുതിരകളാലും ആനകളാലും നിറയപ്പെട്ടതായിരിക്കുന്നു.

[ഗജേന്ദ്രമോക്ഷം കഴിഞ്ഞു് വൈകുണ്ഠത്തിലേക്ക് മടങ്ങിയസമയം, ഗരുഡന്നു് വിശപ്പു് അധികമായിരുന്നതിനാൽ ആഹാരം യാചിച്ചപ്പോൾ, മൂർച്ചപ്പെട്ടുകിടന്നിരുന്ന ആനയുടേയും മുതലയുടേയും ശരീരങ്ങളെ ഭുജിച്ചുകൊൾവാൻ ഭഗവാൻ പറഞ്ഞതായും, ഗരുഡൻ അവിടെവന്നു്, ആ സമയം അവിടെ ആ മാംസങ്ങളെ ഭുജിപ്പാൻ എത്തിയിരുന്ന ഒരു കഴുകിനെ വധിച്ചു് അതിനെ ഒരു കാലിലും, മുതലയേയും ആനയേയും മറെറാരു കാലിലും എടുത്തുകൊണ്ടു് സമുദ്രതീരത്തിൽ ഒരു സ്വർണ്ണമയമായ വടവൃക്ഷക്കൊമ്പിൽ ചെന്നിരിക്കയും, ഭാരംകൊണ്ടു് അതു മുറിഞ്ഞപ്പോൾ അതിൽ തപസ്സുചെയ്തുകൊണ്ടു് തൂങ്ങിക്കിടന്നിരുന്ന വാലഖില്യരെന്ന മുനിമാരെ രക്ഷിപ്പാനായി അതിനേയും പുറത്തു് എടുത്തുകൊണ്ടുപോകുമ്പോൾ, പിതാവായ കശ്യപനെക്കണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാക്യപ്രകാരം സമുദ്രമദ്ധ്യത്തിൽ ലങ്കാദ്വീപിൽചെന്നു് അവിടെവെച്ചു് കഴുകിനേയും മുതലയേയും ആനയേയും തിന്നുകയും ചെയ്തു. ഇവയുടെ അസ്ഥികൂടങ്ങളും മൂന്നായി കുന്നിച്ചു് ത്രികൂടമായി എന്നു് ആനന്ദരാമായണത്തിൽ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. (‘സാരകാണ്ഡം 9-ാംസർഗ്ഗം). ആരണ്യകാണ്ഡം 35-ാം സർഗ്ഗത്തിൽ 28 മുതൽ 37 കൂടി ശ്ലോകങ്ങളും നോക്കുക.]

പരിഖാശ്ച ശതഘ്നീശ്ച യന്ത്രാണി വിവിധാനി ച
ശോഭയന്തി പുരീം ലങ്കാം രാവണസ്യ ദുരാത്മനഃ. 23

"ദുരാത്മനഃ	"ദുഷ്ടനായ
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
ലങ്കാം പുരീം,	ആ ലങ്കാപുരത്തെ,
പരിഖാഃ ച	കിടങ്ങുകളും
ശതഘ്നീഃ ച	പീരങ്കികളും
വിവിധാനി	പല
യന്ത്രാണി ച	യന്ത്രപ്പണികളും
ശോഭയന്തി.	പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു.

അയുതം രക്ഷസാമത്ര പൂർവ്വദ്വാരം സമാശ്രിതം
ശൂലഹസ്താ ദുരാധർഷാഃ സർവ്വേ ഖഡ്ഗാഗ്രയോധിനഃ. 24

"അത്ര	"ഇതിൽ
പൂർവ്വദ്വാരം	കിഴക്കെകോട്ടവാതിൽക്കൽ
രക്ഷസാം അയുതം	പതിനായിരം അരക്കന്മാർ
സമാശ്രിതം;	കാവൽ കാത്തുനില്ക്കുന്നു;
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
ശൂലഹസ്താഃ	ശൂലഹസ്തന്മാരായി
ദുരാധർഷാഃ	അജയ്യന്മാരായി
ഖഡ്ഗാഗ്രയോധിനഃ.	വാൾമുനകൊണ്ടു് പൊരുതുന്നവരാകുന്നു.

നിയുതം രക്ഷസാമത്ര ദക്ഷിണദ്വാരമാശ്രിതം
ചതുരംഗേണ സൈന്യേന യോധാസ്തത്രാപ്യനുത്തമാഃ. 25

"അത്ര	"ഈ നഗരത്തിൽ	ചതുരംഗേണ സൈന്യേന അപി	ചതുരംഗപ്പടയോടുകൂടിത്തന്നെ
രക്ഷസാം നിയുതം	ലക്ഷം രാക്ഷസർ	ആശ്രിതം;	കാക്കുന്നു;
		തത്ര	അവിടെയുള്ള
ദക്ഷിണദ്വാരം	തെക്കെ കോട്ടവാതിൽ	യോധാഃ	പടയാളികൾ
		അനുത്തമാഃ.	നിസ്തുല്യന്മാരാകുന്നു.

പ്രയുതം രക്ഷസാമത്ര പശ്ചിമദ്വാരമാശ്രിതം
ചമ്മഖഡ്ഗധരാഃ സർവ്വേ തഥാ സർവ്വാസ്ത്രകോവിദാഃ. 26

"അത്ര	"ഇതിൽ	തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
രക്ഷസാം പ്രയുതം	പത്തുലക്ഷം രാക്ഷസർ	സർവ്വേ	എല്ലാവരും
		ചമ്മഖഡ്ഗധരാഃ	പരിചയും വാളും ധരിച്ചവരായി
പശ്ചിമദ്വാരം	പടിഞ്ഞാറെ വാതിൽ	സർവ്വാസ്ത്രകോവിദാഃ.	സർവ്വവിധത്തിലുള്ള അസ്ത്രങ്ങളിലും നൈപുണ്യമുള്ളവരാകുന്നു.
ആശ്രിതം;	കാത്തുനില്ക്കുന്നു;		

ന്യർബുദം രക്ഷസാമത്ര ഉത്തരദ്വാരമാശ്രിതം
രഥിനശ്ചാശുവാഹാശ്ച കുലപുത്രാഃ സുപൂജിതാഃ. 27

"അത്ര	"ഇതിൽ	അശുവാഹാഃ ച	കുതിരപ്പടയാളികളും
ന്യർബുദം രക്ഷസാം	പത്തുകോടി അരക്കന്മാർ	കുലപുത്രാഃ	നല്ല തറവാടികളും ആയ അവർ
ഉത്തരദ്വാരം	വടക്കെ കോട്ടവാതിൽ	സുപൂജിതാഃ.	നല്ലപോലെ കൊണ്ടാടപ്പെട്ടവരാകുന്നു.
ആശ്രിതം;	കാത്തുനില്ക്കുന്നുണ്ട്;		
രഥിനഃ ച	തേരാളികളും		

ശതശോഽഥ സഹസ്രാണി മദ്ധ്യമം സ്കന്ധമാശ്രിതാഃ
യാതുധാനാ ദുരാധർഷാഃ ശതകോടിശ്ച രക്ഷസാം. 28

"അഥ	"ഇതുകൂടാതെ	സഹസ്രാണി;	ആയിരങ്ങളാണ്;
മദ്ധ്യമം സ്കന്ധം	മദ്ധ്യപ്രദേശത്തെ	ദുരാധർഷാഃ;	വെല്ലുവാൻ കഴിയാത്തവർ;
ആശ്രിതാഃ	കാക്കുന്ന	ച	ആകെ
യാതുധാനാഃ	രാക്ഷസന്മാർ	രക്ഷസാം ശതകോടിഃ.	ഈ രാക്ഷസരുടെ എണ്ണം നൂറുകോടിയുണ്ട്.
ശതശഃ	പലപല		

ബലൈകദേശഃ ക്ഷപിതോ രാക്ഷസാനാം ദുരാത്മനാം. 29

"ദുരാത്മനാം	"ദുഷ്ടന്മാരായ	ബലൈകദേശഃ	സൈന്യത്തിന്റെ ഒരു
രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസന്മാരുടെ	ക്ഷപിതഃ.	നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടു.[ഭാഗം

തേ മയാ സംക്രമാ ഭഗ്നാഃ പരിഖാശ്ചാവപൂരിതാഃ
ദഗ്ദ്ധാ ച നഗരീ ലങ്കാ പ്രാകാരാശ്ചാവസാദിതാഃ. 30

"മയാ	"എന്നാൽ	ലങ്കാ നഗരീ ച	ലങ്കാനഗരവും
തേ സംക്രമാഃ	ആ പാലങ്ങൾ	ദഗ്ദ്ധാ;	ചുട്ടെരിക്കപ്പെട്ടു;
ഭഗ്നാഃ;	തകർക്കപ്പെട്ടു;	പ്രാകാരാഃ ച	മതിലുകളും
പരിഖാഃ ച	കിടങ്ങുകളും	അവസാദിതാഃ.	ഇടിച്ചുതള്ളപ്പെട്ടു.
അവപൂരിതാഃ;	തൂർക്കപ്പെട്ടു;		

യേന കേന ച മാർഗ്ഗേണ തരാമ വരുണാലയം. 31

"യേന	"ഏപ്രകാരമെങ്കിലും	മാർഗ്ഗേണ	ഉപായം കയ്ക്കൊണ്ട്
കേന ച	വല്ലതും ഒരു	വരുണാലയം	സമുദ്രത്തെ
		തരാമ.	നമുക്ക് കടക്കാം.

ഹതേതി നഗരീ ലങ്കാ വാനരൈരവധാര്യതാം. 32

"വാനരൈഃ	"വാനരന്മാരാൽ	ഹതാ ഇതി	നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടു എന്ന്
		അവധാര്യതാം.	തിരുവുള്ളത്തിൽ ബോ
ലങ്കാ നഗരീ	ലങ്കാനഗരം		ധിച്ചാലും.

അംഗദോ ദ്വിവിദോ മൈന്ദോ ജാംബവാൻ പനസോ നളഃ
നീലഃ സേനാപതിശ്ചൈവ ബലശേഷേണ കിം തവ 33
പ്ലവമാനാ ഹി ഗത്വാ താം രാവണസ്യ മഹാപുരീം
സപർവ്വതവനാം ഭിത്ത്വാ സഖാതാം സപ്രതോരണാം
സപ്രാകാരാം സഭവനാമാനയിഷ്യന്തി മൈഥിലീം. 34

"അംഗദഃ,	"അംഗദനും	സപർവ്വതവനാം	പർവ്വതങ്ങളും വനങ്ങ
ദ്വിവിദഃ	ദ്വിവിദനും		ളും അടക്കം
മൈന്ദഃ	മൈന്ദനും	സഖാതാം	കിടങ്ങുകളടക്കം
ജാംബവാൻ	ജാംബവാനും	സപ്രതോരണാം	കോട്ടവാതിലുകളടക്കം
പനസഃ	പനസനും	സപ്രാകാരാം	മതിലുകളടക്കം
നളഃ	നളനും	സഭവനാം	മാളികകളോടുംകൂടി
സേനാപതിഃ നീലഃ ഏവ,	സൈന്യാധിപനായ നീലനും, തനിച്ച്	ഭിത്ത്വാ,	പൊടിപെടുത്ത്,
		മൈഥിലീം	മൈഥിലീദേവിയെ
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ	ആനയിഷ്യന്തി;	കൊണ്ടുവരുന്നതാണ്;
മഹാപുരീം	വൻ നഗരത്തിലേക്ക്	ബലശേഷേണ	ബാക്കിയുള്ള സൈന്യ
പ്ലവമാനാഃ ഹി	ചാടിത്തന്നെ		ത്തെക്കൊണ്ട്
ഗത്വാ,	ചെന്ന്,	തവ	നിന്തിരുവടിക്ക്
താം	അതിനെ	കിം ച?	എന്തുപ്രയോജനം?

ഏവമാജ്ഞാപയ ക്ഷിപ്രം ബലാനാം സർവ്വസംഗ്രഹം
മുഹൂർത്തേന തു യുക്തേന പ്രസ്ഥാനമഭിരോചയ. 35

"ബലാനാം	"സൈന്യങ്ങളിൽ വെച്ച്	ആജ്ഞാപയ;	കല്പിച്ചരുളിയാലും;
സർവ്വസംഗ്രഹം	സർവ്വസാരവത്തായ ഈ അധിപഗണത്തോടായി	യുക്തേന മുഹൂർത്തേന തു	അടുത്ത ശുഭമുഹൂർത്തത്തിൽതന്നെ
		പ്രസ്ഥാനം	യാത്രയെ
ഏവം	ഇച്ചൊന്നപ്രകാരം	അഭിരോചയ.	കല്പിച്ച് നിശ്ചയിച്ചാലും."
ക്ഷിപ്രം	ഉടനെ		

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
തൃതീയഃ സർഗ്ഗഃ = മൂന്നാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 14755; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 80.

ചതുർത്ഥഃ സർഗ്ഗഃ = നാലാംസർഗ്ഗം.

[ദണ്ഡയാത്രാ = യുദ്ധത്തിന്നായുള്ള യാത്ര.]

ശ്രുത്വാ ഹനുമതോ വാക്യം യഥാവദനുപൂർവ്വശഃ
തതോഽബ്രവീന്മഹാതേജാ രാമഃ സത്യപരാക്രമഃ. 1

മഹാതേജാഃ	മഹാതേജസ്വിയും	യഥാവത്	വഴിപോലെ
സത്യപരാക്രമഃ	വ്യർത്ഥമാകാത്ത പരാക്രമത്തോടുകൂടിയവ	അനുപൂർവ്വശഃ	ആസകലം
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ, [നും ആയ	ശ്രുത്വാ,	ചെവിക്കൊണ്ട്,
ഹനുമതഃ വാക്യം	ഹനുമാന്റെ വാക്യത്തെ	തതഃ അബ്രവീത്.	അതിൽപിന്നെ ഇപ്രകാരം അരുളിച്ചെയ്തു.

യാം നിവേദയസേ ലങ്കാം പുരീം ഭീമസ്യ രക്ഷസഃ
ക്ഷിപ്രമേനാം വധിഷ്യാമി സത്യമേതദ് ബ്രവീമി തേ. 2

"ഭീമസ്യ	"ഭയങ്കരനായ	ക്ഷിപ്രം	ഇക്ഷണം
രക്ഷസഃ	ആ രാക്ഷസന്റെ	വധിഷ്യാമി;	ഞാൻ തകർത്തുകളയുവോന്നോട് [ന്നുണ്ട്;
യാം	യാതൊരു	തേ	
ലങ്കാം പുരീം	ലങ്കാനഗരത്തെക്കുറിച്ച്	ഏതത്	ഇതിനെ
നിവേദയസേ,	ഭവാൻ വിവരിക്കുന്നുവോ,	സത്യം	സത്യമായും
ഏനാം	അപ്രകാരമുള്ളതിനെ	ബ്രവീമി.	ഞാൻ പറയുന്നു.

അസ്മിൻ മുഹൂർത്തേ സുഗ്രീവ പ്രയാണമഭിരോചയ
യുക്തോ മുഹൂർത്തോ വിജയഃ പ്രാപ്തോ മധ്യം ദിവാകരഃ. 3

"ദിവാകരഃ	"ആദിത്യദേവൻ
മധ്യം പ്രാപ്തഃ	നട്ടുച്ചയായിരിക്കുന്ന
വിജയഃ മുഹൂർത്തഃ	ഈ വിജയമുഹൂർത്തം
യുക്തഃ;	തക്കതുതന്നെ;
സുഗ്രീവ!	സുഗ്രീവ!
അസ്മിൻ മുഹൂർത്തേ	ഈ മുഹൂർത്തത്തിൽ തന്നെ
പ്രയാണം അഭിരോചയ.	യാത്ര നിശ്ചയിക്കുക.

അസ്മിൻ മുഹൂർത്തേ വിജയേ പ്രാപ്തേ മധ്യം ദിവാകരേ
സീതാം ഹൃതവാ തു മേ ജാതു കവാസൌ യാസ്യതി യാസ്യതഃ. 4

"ദിവാകരേ	"സൂര്യൻ
മധ്യം പ്രാപ്തേ	മധ്യംഗതനായിരിക്കെ,
അസ്മിൻ	ഈ
വിജയേ	വിജയമെന്ന
മുഹൂർത്തേ	മുഹൂർത്തത്തിൽ
മേ	ഞാൻ
യാസ്യതഃ	യാത്രചെയ്യുമ്പോൾ,
അസൌ	ഇവൻ
സീതാം തു	സീതയേയും
ഹൃതവാ	അപഹരിച്ച്,
ജാതു	എങ്ങിനെതന്നെയാണ
കവ യാസ്യതി?	എങ്ങാനും ഓടിപ്പോവുക?

[സൂര്യൻ നട്ടുച്ചയായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഇതു് വിജയപ്രദമായ അഭിജിത്ത് എന്ന മുഹൂർത്തമാണെന്ന് ബോദ്ധ്യം. ബാലകാണ്ഡം 73-ാംസർഗ്ഗം 9-ാംശ്ലോകത്തിലെ കുറിപ്പ് കാണുക. കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡം 63-ാംസർഗ്ഗം ഒഴുവിലത്തെ ശ്ലോകവും നോക്കുക. അഭിജിത്തെന്ന മുഹൂർത്തം ഉത്പാതം, വിഷ്ടി, വ്യതീപാതം ഇത്യാദിയായ സകല മുഹൂർത്തദോഷങ്ങളേയും പരിഹരിക്കുന്നു എന്നും ഭക്ഷിണദിക്കിലേക്കല്ലാതെ മറ്റെല്ലാ ദിക്കുകളിലേക്കും ഉള്ള യാത്ര കാര്യസിദ്ധിപ്രദമാണെന്നും പറയപ്പെട്ടുന്നു. "ഉത്പാതവിഷ്ടി വ്യതിപാതപൂർവ്വാൻ നിഹന്തി ദോഷാനഭിജിന്മുഹൂർത്തഃ കരോതി യാത്രാമപഹായ കാഷ്ഠാം ദിശന്തരാണി പ്രജതേഽർത്ഥസിദ്ധിം" (മുഹൂർത്തമാധവീയം). "ഭൂക്തൌ ച ദക്ഷിണയാത്രായാം പ്രതിഷ്ഠായാം ച വിജന്മനി ആധാനേ ച ധ്രുവാരോഹേ മൃത്യുഃ സ്യാത് സഭാഭിജിത്" (ജ്യോതിഷ്രത്നാകരം) എന്നുണ്ടെങ്കിലും ലങ്ക കിഷ്കിന്ധയുടെ തെക്കുകിഴക്ക് ഭാഗത്തിലാകയാൽ ഈ ദോഷമില്ലെന്ന് കാണുക. (എസ് ഗോ. രാ).]

സീതാ ശ്രുതവാഽഭിയാനം മേ ആശാമേഷ്യതി ജീവിതേ
ജീവിതാന്തേഽമൃതം സ്പൃഷ്ടവാ പീതവാ വിഷമിവാതുരഃ. 5

"വിഷം	"വിഷം
പീതവാ	കുടിച്ച്
ആതുരഃ	തപിക്കുന്ന ഒരുവൻ
ജീവിതാന്തേ	പ്രാണൻ പോകുന്ന സമയം
അമൃതം	അമൃതത്തെ
സ്പൃഷ്ടവാ	സ്പർശിച്ചാൽ
ഇവ,	എപ്രകാരമോ അപ്രകാ
മേ അഭിയാനം	എന്റെ വരവിനെ [രം
ശ്രുതവാ,	കേട്ട്,
സീതാ	സീത
ജീവിതേ	ജീവനിൽ
ആശാം ഏഷ്യതി.	ആശ വെക്കുന്നതാണ്.

ഉത്തരാഫല്ഗുനീ ഹ്യദ്യ ശ്വസ്തു ഹസ്തേന യോക്ഷ്യതേ. 6

"അദ്യ ഹി	"ഇന്നാണെങ്കിൽ	ശ്വഃ തു	നാളെയാണെന്നുവെ
ഉത്തരാ-	ഉത്രം നാളാണ്;	ഹസ്തേന	അത്തം നാൾ [ച്ചാൽ
ഫല്ഗുനീ;		യോക്ഷ്യതേ.	ആവുന്നതാണ്.

[ശ്രീരാമന്റെ ജന്മനക്ഷത്രമായ പുണർതത്തിന്ന് ഉത്രം 'സാധക' നക്ഷത്രമാകയാൽ, കാര്യ്യ സാദ്ധ്യം വരുന്നതുകൊണ്ട് അന്നുതന്നെ അഭിജിത്തെന്ന വിജയമുഹൂർത്തത്തിൽ പുറപ്പെടേണ്ടതാണെന്നും, പിറ്റെ ദിവസം ഏഴാമത്തെതായ വധനക്ഷത്രം വരുന്നതുകൊണ്ട് അന്നേക്ക് യാത്ര നീട്ടിവെക്കാൻ പാടുള്ളതല്ലെന്നും പറയുന്നു. "ജന്മരാശൌ പ്രയാതസ്യ കാര്യ്യസിദ്ധിർന്നസംശയഃ ദ്വിതീയേ ബന്ധുസംഗഃ സ്യാത്" ഇത്യാദി യാത്രാഫലത്തെപ്പറയുന്ന വാക്യപ്രകാരം ഉത്രം ചിങ്ങക്കൂറ്റിൽ യാത്രചെയ്തതായി വിചാരിക്കണം. ആകയാൽ ബന്ധുസംഗം ഫലം. കൂടാതെ "സിംഹേ തു സുഖമാപ്നോതി" എന്നും ഫലം. ഉത്രം സീതയുടെ ജന്മനക്ഷത്രമാകയാൽ, ബന്ധിക്കപ്പെട്ടവരുടെ ജന്മതാരത്തിൽ യാത്രപുറപ്പെടുന്നതു് ബന്ധമോചനഫലത്തെ നല്കുന്നതാണെന്നും ശാസ്ത്രം. (തിലകം).

"കറുത്തവാവിലവസാനിക്കുന്ന മാസനിർണ്ണയപ്രകാരം, മാർഗ്ഗശീർഷമാസത്തിൽ പൌർണ്ണമിക്കുശേഷം ഉത്രം വരുന്നതു് കറുത്ത അഷ്ടമിയോ സപ്തമിയോ ആകയാൽ, പക്കം അതിൽ ഒന്നായിരിക്കേണമെന്ന് ബോദ്ധ്യം" എന്ന് (തിലകം.) സപ്തമി ഭദ്രാതിഥിയും, അഷ്ടമി ജയയും ആണെന്നും കാണ്ക.

"ഷഷ്ഠ്യാം കാര്യ്യവിനാശഃ സ്യാത് സപ്തമ്യാം വിജയോ ഭവേത് അഷ്ടമ്യാം വ്യാധിപീഡാ സ്യാത്" എന്ന പ്രമാണമുള്ളതുകൊണ്ട് സപ്തമിയിൽ യാത്രയെന്ന് വിചാരിക്കാം. "സിദ്ധാർത്ഥാഹരയോ മഹേന്ദ്രഗിരിതോ ഭൂയോപി വ്യാവർത്തിതാ മാർഗ്ഗേ പഞ്ചഭിരാഗതാ മധുവനം ഷഷ്ഠോഽന്യഥാലോഡിതം. സപ്തമ്യാം പവനാത്മജോ രഘുപതേഃ സീതാശിരോഭൂഷണം പ്രാദാദ്രത്നമദാന്നിധായ ഹൃദയേ രാമഃ സമോഹോഽഭവത്. അഷ്ടമ്യാം ശിരസി സ്ഥിതേ ദിനപതൌ ചക്രേ പ്രയാണം തതശ്ചാസീദുത്തരഫാല്ഗുനീഭമതുലം രമ്യം മുഹൂർത്തം തദാ." എന്ന് അഗ്നിവേശ്യരാമായണത്തിൽ അഷ്ടമിയിൽ പുറപ്പെട്ടതായി പറയുന്നുണ്ട്.

ഈ യാത്രപുറപ്പെടുന്ന ദിവസം, ഫാല്ഗുനമാസത്തിൽ ഉത്രം നാളാണെന്നാണ് ഗോവിന്ദരാജമതം. അന്ന് വെളുത്തവാവായിരിക്കും.]

അഭിപ്രയാമ സുഗ്രീവ സർവ്വാനീകസമാവൃതാഃ. 7

"സുഗ്രീവ!	"സുഗ്രീവ!		
സർവ്വാനീക-	എല്ലാ സൈന്യങ്ങളാ	അഭിപ്രയാമ.	നാം യാത്രപുറപ്പെടുക.
സമാവൃതാഃ	ലും ചൂഴപ്പെട്ടവരായി		

നിമിത്താനി ച ധന്യാനി യാനി പ്രാദുർഭവന്തി ച
നിഹത്യ രാവണം സംഖ്യേ ഹ്യാനയിഷ്യാമി ജാനകീം. 8

"ധന്യാനി	"ഭാഗ്യസൂചകങ്ങളായ	സംഖ്യേ	പോരിൽ
നിമിത്താനി	ശുഭശകുനങ്ങൾ	രാവണം ച	രാവണനേയും
യാനി ച	ഏവയോ അവയും	നിഹത്യ	വധിച്ച്
പ്രാദുർഭവന്തി;	ഉണ്ടാകുന്നു;	ജാനകീം	ജാനകിയെ
ഹി	അതിനാൽ	ആനയിഷ്യാമി.	ഞാൻ കൊണ്ടുവരുന്നതാണ്.

ഉപരിഷ്ടാദ്ധി നയനം സ്ഫുരമാണമിദം മമ
വിജയം സമനുപ്രാപ്തം ശംസതീവ മനോരഥം. 9

"മമ	"എന്റെ	മനോരഥം	ഇഷ്ടപ്പെട്ടതായ
ഇദം നയനം	ഈ കണ്ണ്	വിജയം	വിജയം
ഉപരിഷ്ടാത്	മുകൾഭാഗത്തിൽ	സമനുപ്രാപ്തം / ഇവ	സമീപിച്ചതായ്തന്നെ
സ്ഫുരമാണം	തുടിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു	ശംസതി."	അറിയിക്കുന്നു."
ഹി,	എന്ന കാരണത്താൽ		

["നേത്രസ്യാധഃ സ്ഫുരണമസകൃത്സംഗരേ ഭംഗഹേതുർ-
നേത്രോപാന്തേ ഹരതി നയനം നേത്രമൂലേ ച മൃത്യുഃ-
നേത്രസ്യോർദ്ധം ഹരതി സകലം മാനസം ദുഃഖജാതം
വാമേ ചൈവം ഫലമവികലം ഭക്ഷിണേ വൈപരീത്യം."
എന്ന ജ്യോതിഃശാസ്ത്രവചനപ്രകാരം എടത്തെ കണ്ണിന്റെ ഉപരിഭാഗം തുടിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു എന്നു് ഗ്രാഹ്യം. എന്നു് ഗോ. രാ.]

തതോ വാനരരാജേന ലക്ഷ്മണേന ച പൂജിതഃ
ഉവാച രാമോ ധർമ്മാത്മാ പുനരപ്യർത്ഥകോവിദഃ. 10

അർത്ഥകോവിദഃ	കാര്യസാരജ്ഞനും	ലക്ഷ്മണേന ച	ലക്ഷ്മണനാലും
ധർമ്മാത്മാ	ധർമ്മാത്മാവും ആയ	പൂജിതഃ,	അനുമോദിക്കപ്പെട്ടവനായി,
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ		
തതഃ	ആ സമയം	പുനഃ അപി / ഉവാച.	വീണ്ടും ഇപ്രകാരം അരുളിച്ചെയ്തു.
വാനരരാജേന	വാനരാധിപനാലും		

അഗ്രേ യാതു ബലസ്യാസ്യ നീലോ മാർഗ്ഗമവേക്ഷിതും
വൃതഃ ശതസഹസ്രേണ വാനരാണാം തരസ്വിനാം. 11

"നീലഃ	"നീലൻ	മാർഗ്ഗം	വഴി
തരസ്വിനാം	ബലശാലികളായ	അവേക്ഷിതും	പരിശോധിപ്പാൻ
		അസ്യ	ഈ [വേണ്ടി
വാനരാണാം ശതസഹസ്രേണ വൃതഃ,	ലക്ഷം വാനരന്മാരാൽ ചൂഴപ്പെട്ടവനായി,	ബലസ്യ	സേനയുടെ
		അഗ്രേ	മുമ്പിലായി
		യാതു.	പോകട്ടെ.

ഫലമൂലവതാ നീല ശീതകാനനവാരിണാ
പഥാ മധുമതാ ചാശു സേനാം സേനാപതേ നയ. 12

"സേനാപതേ!	"സേനാപതിയായ	മധുമതാ ച	തേനോലുന്നതും ആയ
നീല!	ഹേ നീല!	പഥാ	മാർഗ്ഗത്തിലൂടെ
ഫലമൂലവതാ	പഴങ്ങളും കിഴങ്ങുകളും ഉള്ളതും	ആശു	ഉടനെ
ശീതകാനനവാരിണാ	കുളിർത്ത തോപ്പുകളും വെള്ളവും ഉള്ളതും	സേനാം	സേനയെ
		നയ.	നടത്തിച്ചെല്ലുക.

ദൂഷയേയുർദുരാത്മാനഃ പഥി മൂലഫലോദകം
രാക്ഷസാഃ പരിരക്ഷേഥാസ്തേഭ്യസ്ത്വം നിത്യമുദ്യതഃ. 13

"ദുരാത്മാനഃ	"ദുഷ്ടന്മാരായ
രാക്ഷസാഃ,	അരക്കന്മാർ,
പഥി	വഴിയിൽ
മൂലഫലോദകം	ഫലമൂലങ്ങളേയും ജലത്തേയും
ദൂഷയേയുഃ;	(വിഷം മുതലായ്തു കലക്കി) ദൂഷ്യപ്പെടുത്തിക്കളയും;
തപം	അങ്ങ്
നിത്യം	എല്ലായ്പോഴും
ഉദ്യതഃ	ജാഗ്രതയോടുകൂടിയവനായി
തേഭ്യഃ	അവരിൽനിന്നും
പരിരക്ഷേഥാഃ.	സൂക്ഷിച്ചു രക്ഷിച്ചുകൊള്ളേണ്ടതാണ്.

നിമ്നേഷു വനദുർഗ്ഗേഷു വനേഷു ച വനൌകസഃ
അഭിപ്ലുത്യാഭിപശ്യേയുഃ പരേഷാം നിഹിതം ബലം. 14

"നിമ്നേഷു	"കുണ്ടുള്ള സ്ഥലങ്ങളിലും
വനദുർഗ്ഗേഷു	വെള്ളംകൊണ്ട് ദുർഗ്ഗമമായ സ്ഥലങ്ങളിലും
വനേഷു ച,	കാടുകളിലും,
വനൌകസഃ	വാനരന്മാർ
അഭിപ്ലുത്യ,	പാഞ്ഞുചെന്ന്,
നിഹിതം	ഒളിച്ചിരിക്കുന്ന
പരേഷാം ബലം	ശത്രുസൈന്യത്തെ
അഭിപശ്യേയുഃ.	തിരഞ്ഞുകണ്ടുപിടിക്കേണ്ടതാണ്.

യച്ച ഫല്ഗു ബലം കിഞ്ചിത് തദപ്യേവോപയുജ്യതാം
ഏതദ്ധി കൃത്യം ഘോരം നോ വിക്രമേണ പ്രയുജ്യതാം. 15

"യത് കിഞ്ചിത്	"വല്ലതും ചില
ബലം	സൈന്യം
ഫല്ഗു,	ശേഷിയില്ലാത്തതാണെന്നാൽ
തത്	ആയത്
അത്ര ഏവ	ഇവിടെത്തന്നെ
ഉപയുജ്യതാം;	താമസിപ്പിക്കപ്പെടട്ടെ;
ഹി	എന്തെന്നാൽ
നഃ	നമ്മുടെ
ഏതത് ഘോരം കൃത്യം	ഈ ഭയങ്കരകൃത്യം
വിക്രമേണ ച	പരാക്രമത്താൽ തന്നെ
പ്രയുജ്യതാം.	സാധിപ്പിക്കപ്പെടേണ്ടതാണ്.

സാഗരൌഘനിഭം ഭീമമഗ്രാനീകം മഹാബലാഃ
കപിസിംഹാഃ പ്രകർഷന്തു ശതശോഽഥ സഹസ്രശഃ. 16

"സാഗരൌഘനിഭം	"സമുദ്രത്തിലെ തിരകൾ പോലെയുള്ളതും
ഭീമം	ഭയങ്കരവും ആയ
അഗ്രാനീകം,	ഉത്തമസൈന്യത്തെ
മഹാബലാഃ	മഹാബലശാലികളായ
കപിസിംഹാഃ	വാനരമുഖ്യന്മാർ
അഥ	ഇപ്പോൾ
ശതശഃ	നൂറുക്കണക്കായും
സഹസ്രശഃ	ആയിരക്കണക്കായും
പ്രകർഷന്തു.	നടത്തിക്കൊണ്ടുപോകട്ടെ

ഗജശ്ച ഗിരിസംകാശോ ഗവയശ്ച മഹാബലഃ
ഗവാക്ഷശ്ചാഗ്രതോ യാന്തു ഗവാം ദൃപ്താ ഇവർഷഭാഃ. 17

"ഗിരിസങ്കാശഃ	"ഗിരിതുല്യനായ
ഗജഃ ച	ഗജനും,
മഹാബലഃ	അതിബലവാനായ
ഗവയഃ ച	ഗവയനും,
ഗവാക്ഷഃ ച,	ഗവാക്ഷനും,
ദൃപ്താഃ ഋഷഭാഃ ഗവാം ഇവ,	പുളച്ച വൃഷഭങ്ങളും പശുക്കളുടെ മുമ്പിൽ എന്നപോലെ,
അഗ്രതഃ	മുൻഭാഗത്തിൽ
യാന്തു.	ചെല്ലട്ടെ.

യാതു വാനരവാഹിന്യാ വാനരഃ പ്ലവതാം വരഃ
പാലയൻ ദക്ഷിണം പാർശ്വമൃഷഭോ വാനരർഷഭഃ. 18

"പ്ലവതാം വരഃ	"ചാട്ടക്കാരിൽ മുമ്പനും
വാനരർഷഭഃ	വാനരാധിപനും ആയ
ഋഷഭഃ വാനരഃ,	ഋഷഭൻ എന്ന വാനരൻ,
വാനരവാഹിന്യാഃ	വാനരസേനയുടെ
ദക്ഷിണം പാർശ്വം	വലത്തെഭാഗത്തെ
പാലയൻ യാതു.	കാത്തുംകൊണ്ട് നടകൊള്ളട്ടെ.

ഗന്ധഹസ്തീവ ദുർധർഷസ്തരസ്വീ ഗന്ധമാദനഃ
യാതു വാനരവാഹിന്യാഃ സവ്യം പാർശ്വമധിഷ്ഠിതഃ. 19

"ദുർധർഷഃ ഗന്ധഹസ്തീ ഇവ തരസ്വീ ഗന്ധമാദനഃ,	"അജയ്യനും, മദിച്ച ആനയെന്ന പോലെ മഹാബലശാലിയും ഗന്ധമാദനൻ, [ആയ
വാനരവാഹിന്യാഃ	വാനരസേനയുടെ
സവ്യം പാർശ്വം	എടത്തെ ഭാഗത്തെ
അധിഷ്ഠിതഃ	നടത്തിക്കുന്നവനായി
യാതു.	ചെല്ലട്ടെ.

യാസ്യാമി ബലമദ്ധ്യേഽഹം ബലൌഘമഭിഹർഷയൻ
അധിരുഹ്യ ഹനുമന്തമൈരാവതമിവേശ്വരഃ. 20

"ഈശ്വരഃ ഐരാവതം ഇവ	"ദേവരാജാവ് ഐരാവതത്തിൻ മുകളിൽ എന്നപോലെ
അഹം	ഞാൻ,
ഹനുമന്തം	ഹനുമാന്റെ മേൽ
അധിരുഹ്യ	കയറി,
ബലൌഘം	സേനാസമൂഹത്തെ
അഭിഹർഷയൻ	ഉത്സാഹപ്പെടുത്തി
ബലമദ്ധ്യേ	സേനയുടെ നടുവിലാ
യാസ്യാമി.	യാത്രചെയ്യാം. [യി

അംഗദേനൈഷ സംയാതു ലക്ഷ്മണശ്ചാന്തകോപമഃ
സാവ്വഭൌമേന ഭ്രാതേശോ ദ്രവിണാധിപതിർയ്യഥാ. 21

"ഭ്രാതേശഃ ദ്രവിണാധിപതിഃ കുബേരൻ	"പ്രമഥഗണങ്ങളുടെ അധിപതിയായ
സാവ്വഭൌമേന യഥാ,	സാവ്വഭൌമനെന്ന ഗജത്തിന്മേൽ എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം,
അംഗദേന	അംഗദന്റെ മേൽ
അന്തകോപമഃ	അന്തകസദൃശനായ
ഏഷഃ	ഈ
ലക്ഷ്മണഃ ച	ലക്ഷ്മണനും
സംയാതു.	ചെല്ലട്ടെ.

ജാംബവാംശ്ച സുഷേണശ്ച വേഗദർശീ ച വാനരഃ
ഋക്ഷരാജോ മഹാസത്വഃ കക്ഷിം രക്ഷന്തു തേ ത്രയഃ. 22

"ഋക്ഷരാജഃ	"കരടികൾക്കധിപനും
മഹാസത്വഃ	മഹാബലശാലിയും ആയ
ജാംബവാൻ ച,	ജാംബവാനും,
സുഷേണഃ ച	സുഷേണനും
വേഗദർശീ	വേഗദർശിയെന്ന
വാനരഃ ച	വാനരനും,
തേ ത്രയഃ	ഈ മൂന്നുപേരും
കക്ഷിം	പിൻഭാഗത്തെ
രക്ഷന്തു."	കാത്തുകൊള്ളട്ടെ."

[താഴെ 36-ാംശ്ലോകത്തിൽനിന്ന്, ഇവിടെ 'കക്ഷി' എന്നതിന്ന് പിൻഭാഗം എന്ന അർത്ഥമാണ് വിവക്ഷിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു് എന്ന് വ്യക്തമാകുന്നു.]

രാഘവസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ സുഗ്രീവോ വാഹിനീപതിഃ
വ്യാദിദേശ മഹാവീര്യാൻ വാനരാൻ വാനരർഷഭഃ. 23

വാഹിനീപതിഃ	സേനാപതിയും
വാനരർഷഭഃ	വാനരോത്തമനും ആയ
സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ
രാഘവസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ
വചഃ ശ്രുത്വാ	അരുളപ്പാടുകേട്ട്,
മഹാവീര്യവാൻ	മഹാപരാക്രമികളായ
വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ
വ്യാദിദേശ.	അപ്രകാരംതന്നെ നിയമിച്ചു.

തേ വാനരഗണാഃ സർവ്വേ സമുത്പത്യ യയുത്സവഃ
ഗുഹാഭ്യഃ ശിഖരേഭ്യശ്ച ആശു പുപ്ലുവിരേ തദാ. 24

തദാ	അപ്പോൾ
തേ വാനരഗണാഃ	ആ വാനരഗണങ്ങൾ
സർവ്വേ	എല്ലാം
യുയുത്സവഃ	യുദ്ധോത്സുക്കളായി
ആശു	വിരവോടെ
ഗുഹാഭ്യഃ	ഗുഹകളിൽനിന്നും
ശിഖരേഭ്യഃ ച	ഗിരിശിഖരങ്ങളിൽനിന്നും
സമുത്പത്യ	ചാടിപ്പുറപ്പെട്ട്
പുപ്ലുവിരേ.	പാഞ്ഞുതുടങ്ങി.

തതോ വാനരരാജേന ലക്ഷ്മണേന ച പൂജിതഃ
ജഗാമ രാമോ ധർമ്മാത്മാ സസൈന്യോ ദക്ഷിണാം ദിശം. 25

വാനരരാജേന	വാനരരാജാവിനാലും
ലക്ഷ്മണേന ച	ലക്ഷ്മണനാലും
പൂജിതഃ	ആദരിക്കപ്പെട്ട
ധർമ്മാത്മാ	ധർമ്മാത്മാവായ
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,
ദക്ഷിണാം ദിശം	തെക്കെ ദിക്കുനോക്കി
തതഃ	ആ സമയം
സസൈന്യഃ	സൈന്യസമേതനായി
ജഗാമ.	യാത്രപുറപ്പെട്ടു.

ശതൈഃ ശതസഹസ്രൈശ്ച കോടീഭിരയുതൈരപി
വാരണാഭൈശ്ച ഹരിഭിർയ്യയൌ പരിവൃതസ്തദാ. 26

തദാ	അപ്പോൾ
വാരണാഭൈഃ	ഗജതുല്യന്മാരായ
ഹരിഭിഃ	വാനരന്മാരാൽ
ശതൈഃ	നൂറുക്കണക്കായും
അയുതൈഃ അപി	പതിനായിരക്കണക്കായും
ശതസഹസ്രൈഃ ച.	ലക്ഷക്കണക്കായും
കോടീഭിഃ ച	കോടിക്കണക്കായും
പരിവൃതഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
യയൌ.	എഴുന്നെള്ളി.

തം യാന്തമനുയാതി സ്മ മഹതീ ഹരിവാഹിനീ. 27

യാന്തം	എഴുന്നെള്ളുന്നവനായ	മഹതീ	വമ്പിച്ച
		ഹരിവാഹിനീ	വാനരസൈന്യം
തം	അദ്ദേഹത്തെ	അനുയാതി സ്മ.	പിൻതുടർന്നുചെന്നു.

ഹൃഷ്ടാഃ പ്രമുദിതാഃ സർവ്വേ സുഗ്രീവേണാഭിപാലിതാഃ
ആപ്ലവന്തഃ പ്ലവന്തശ്ച ഗർജ്ജന്തശ്ച പ്ലവംഗമാഃ
ക്ഷ്വേളന്തോ നിനദന്തസ്തേ ജഗ്മുർവൈ ദക്ഷിണാം ദിശം 28
ഭക്ഷയന്തഃ സുഗന്ധീനി മധൂനി ച ഫലാനി ച
ഉദ്വഹന്തോ മഹാവൃക്ഷാൻ മഞ്ജരീപുഞ്ജധാരിണഃ. 29

സുഗ്രീവേണ	സുഗ്രീവനാൽ	നിനദന്തഃ	ഗർജ്ജിച്ചും,
അഭിപാലിതാഃ	സംരക്ഷിക്കപ്പെട്ട	സുഗന്ധീനി മധൂനി ച	നറുമണമോലുന്ന മധുക്കളെയും
തേ	അ		
പ്ലവംഗമാഃ	വാനരന്മാർ	ഫലാനി ച	പഴങ്ങളേയും
സർവ്വേ,	എല്ലാം,	ഭക്ഷയന്തഃ	ഭക്ഷിച്ചും
ഹൃഷ്ടാഃ	ഉത്സാഹഭരിതരായി	മഞ്ജരീപുഞ്ജധാരിണഃ	പൂക്കുലകളെ വഹിച്ചുള്ള
പ്രമുദിതാഃ	തിമർത്ത്		
ആപ്ലവന്തഃ	ചാടിയും	മഹാവൃക്ഷാൻ	വൻ വൃക്ഷങ്ങളെ
പ്ലവന്തഃ ച	കുതിച്ചും	ഉദ്വഹന്തഃ ച	കയ്യിലേന്തിക്കൊണ്ടും
ഗർജ്ജന്തഃ	ആർത്തും	ദക്ഷിണാം ദിശം	തെക്കുദിക്കുനോക്കി
ക്ഷ്വേളന്തഃ	അട്ടഹസിച്ചും	ജഗ്മുഃ വൈ.	ചെല്ലുവാൻ തുടങ്ങി.

അന്യോന്യം സഹസാ ദൃഷ്ടാ നിർവ്വഹന്തി ക്ഷിപന്തി ച
പതതശ്ചാക്ഷിപന്ത്യന്യേ പാതയന്ത്യപരേ പരാൻ. 30

ദൃഷ്ടാഃ,	പുളച്ചുവരായ അവർ,	പതതഃ ച	താഴെ വീണവരെ നോക്കി
സഹസാ	പെട്ടെന്ന്		
അന്യോന്യം	ഒരുവനെയൊരുവൻ	ആക്ഷിപന്തി;	പരിഹസിക്കുന്നു:
നിർവ്വഹന്തി;	പൊന്തിച്ചെടുക്കുന്നു;	അപരേ	വേറെ ചിലർ
ക്ഷിപന്തി ച;	എറിയുന്നു;	പരാൻ	മറ്റു ചിലരെ
അന്യേ	ചിലർ	പാതയന്തി.	താഴത്തു തള്ളിവീഴ്ത്തുന്നു.

രാവണോ നോ നിഹന്തവ്യഃ സർവ്വേ ച രജനീചരാഃ
ഇതി ഗർജ്ജന്തി ഹരയോ രാഘവസ്യ സമീപതഃ. 31

"രാവണഃ	"രാവണൻ	ഇതി	എന്നിങ്ങിനെ
നഃ നിഹന്തവ്യഃ,	നമ്മാൽ കൊല്ലപ്പെടേണ്ടവനാണ്;	ഹരയഃ	വാനരന്മാർ
രജനീചരാഃ	രാക്ഷസന്മാർ	രാഘവസ്യ	ശ്രീരാഘവന്റെ
സർവ്വേ	എല്ലാവരും	സമീപതഃ	അരികിലായി
ച;"	അപ്രകാരംതന്നെ കൊല്ലപ്പെടേണ്ടവരാണ്;"	ഗർജ്ജന്തി.	അട്ടഹസിക്കുന്നു.

പുരസ്താദ്വൃഷഭോ വീരോ നീലഃ കുമുദ ഏവ ച
പന്ഥാനം ശോധയന്തി സ്മ വാനരൈർബഹുഭിഃ സഹ. 32

വീരഃ	വീരനായ	വാനരൈഃ സഹ	വാനരന്മാരോടും കൂടി,
വൃഷഭഃ	വൃഷഭനും		
നീലഃ ച	നീലനും	പന്ഥാനം	വഴിയെ
കുമുദഃ ഏവ	കുമുദനും	പുരസ്താത്	മുമ്പിൽ
ബഹുഭിഃ	അനേകം	ശോധയന്തി സ്മ.	പരിശോധിച്ചു.

മദ്ധ്യേ തു രാജാ സുഗ്രീവോ രാമോ ലക്ഷ്മണ ഏവ ച
ബഹുഭിർബലിഭിർഭീമൈർവൃതാഃ ശത്രുനിബർഹണാഃ. 33

ശത്രു- നിബർഹണാഃ	ശത്രുജയന്മാരായ	ബഹുഭിഃ	അനേകം
		ഭീമൈഃ	ഘോരന്മാരായ
രാമഃ ച	ശ്രീരാമനും	ബലിഭിഃ	ബലിഷ്ഠന്മാരാൽ
ലക്ഷ്മണഃ ഏവ	ലക്ഷ്മണനും	മദ്ധ്യേ	മദ്ധ്യഭാഗത്തിൽ
സുഗ്രീവഃ രാജാ തു	സുഗ്രീവ മഹാരാജാവും	വൃതാഃ.	ചുറ്റപ്പെട്ടിരുന്നു.

ഹരിഃ ശതബലിർവ്വീരഃ കോടീഭിർദ്ദശഭിർവൃതഃ
സർവ്വാമേകോ ഹ്യവഷ്ടഭ്യ രരക്ഷ ഹരിവാഹിനീം. 34

വീരഃ ശതബലിഃ	വീരനായ ശതബലി	ഏകഃ ഹി	ഒറ്റയ്ക്കുതന്നെ
ഹരിഃ	വാനരൻ [യെന്ന	ഹരിവാഹിനീം സർവ്വാം	എല്ലാ വാനരസേനയേ യും,
ദശഭിഃ കോടീഭിഃ വൃതഃ,	പത്തുകോടികളാൽ ചൂഴപ്പെട്ടവനായി,	അവഷ്ടഭ്യ രരക്ഷ.	അരികിൽ നിന്നുകൊ കാത്തുവന്നു. [ണ്ടു

കോടീശതപരീവാരഃ കേസരീ പനസോ ഗജഃ
അക്ഷ്യാതിബലഃ പാർശ്വമേകം തസ്യാഭിരക്ഷതി. 35

കേസരീ,	കേസരി,	പനസഃ ഗജഃ	പനസനും, ഗജനും
കോടീശത- പരിവാരഃ	നൂറുകോടി പരിവാര ങ്ങളാൽവനായി	അതിബലഃ	മഹാബലശാലിയായ
		അക്ഷഃ	അക്ഷനും
തസ്യ	അതിന്റെ		
ഏകം പാർശ്വം	ഒരു പാർശ്വത്തെ	ച.	അപ്രകാരംതന്നെ ഓരോ ഭാഗത്തെ കാ ത്തുവന്നു.
അഭിരക്ഷതി;	കാത്തുവന്നു;		

സുഷേണോ ജാംബവാംശ്ചൈവ ഋക്ഷശ്ച ബഹുഭിർവൃതൌ
സുഗ്രീവം പുരതഃ കൃത്വാ ജഘനം സംരരക്ഷതുഃ. 36

സുഷേണഃ ച	സുഷേണനും	വൃതൌ,	ചൂഴപ്പെട്ടവരായി,
ജാംബവാൻ ഏവ	ജാംബവാനും	സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനെ
		പുരതഃ കൃത്വാ	മുൻ നിർത്തിക്കൊണ്ട്
ബഹുഭിഃ ഋക്ഷൈഃ ച	അനേകം കരടികളാൽ	ജഘനം	പിൻഭാഗത്തെ
		സംരരക്ഷതുഃ.	കാത്തുവന്നു.

തേഷാം സേനാപതിർവ്വീരോ നീലോ വാനരപുംഗവഃ
സംപതൻ പതതാം ശ്രേഷ്ഠസ്തദ് ബലം പര്യ്യപാലയത്. 37

തേഷാം ഇവക്കെല്ലാം
സേനാപതിഃ സേനാപതിയും
വീരഃ വീരനും
പതതാംശ്രേഷ്ഠഃ പായുന്നവരിൽവെച്ച്
മുമ്പനും
വാനരപുംഗവഃ വാനരോത്തമനും ആയ
നീലഃ, നീലൻ,
സംപതൻ പാഞ്ഞുചെന്നുകൊണ്ടു
തന്നെ,
തത് ബലം ആ സേനയെ
പര്യ്യപാലയത്. എങ്ങും സംരക്ഷിച്ചു
വന്നു.

ദരീമുഖഃ പ്രജംഘശ്ച രംഭോഽഥ രഭസഃ കപിഃ
സർവ്വതശ്ച യയുർവ്വീരാസ്തരയന്തഃ പ്ലവംഗമാൻ. 38

ദരീമുഖഃ ദരീമുഖനും
പ്രജംഘഃ ച പ്രജംഘനും
രംഭഃ രംഭനും
രഭസഃ } രഭസനെന്ന
കപിഃ ച } വാനരനും ആയ
വീരാഃ, വീരന്മാർ,
സർവ്വതഃ നാലുപാടും
പ്ലവംഗമാൻ വാനരന്മാരെ
തരയന്തഃ ജാഗ്രതപ്പെടുത്തികൊ
ണ്ട്
അഥ ആ സമയം
യയുഃ ചെന്നുകൊണ്ടിരുന്നു.

ഏവം തേ ഹരിശാർദ്ദൂലാ ഗച്ഛന്തോ ബലദർപ്പിതാഃ
അപശ്യംസ്തേ ഗിരിശ്രേഷ്ഠം സഹ്യം ദ്രുമലതായുതം
സരാംസി ച സുഫുല്ലാനി തടാകാനി വനാനി ച. 39

ബലദർപ്പിതാഃ ബലോന്മത്തന്മാരായ
തേ ആ
ഹരിശാർദ്ദൂലാഃ, വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാർ
ഏവം ഇപ്രകാരം
ഗച്ഛന്തഃ, ചെന്നുകൊണ്ടിരിക്കെ,
ദ്രുമലതായുതം വൃക്ഷലതാദികൾ നിറ
സഹ്യം സഹ്യനെന്ന [ഞ്ഞുള്ള
ഗിരിശ്രേഷ്ഠം ഗിരിശ്രേഷ്ഠനേയും
ച ക്രമാതെ
തേ അവർ
സുഫുല്ലാനി നന്നായി പൂത്തുനി
ല്ക്കുന്ന
സരാംസി സരസ്സുകളേയും
തടാകാനി തടാകങ്ങളേയും
വനാനി ച വനങ്ങളേയും
അപശ്യൻ. കണ്ടു.

രാമസ്യ ശാസനം ജ്ഞാത്വാ ഭീമകോപസ്യ ഭീതവത്
വജ്രയൻ നഗരാഭ്യാശാംസ്തഥാ ജനപദാനപി 40
സാഗരൌഘനിഭം ഭീമം തദ്വാനരബലം മഹത്
നിസ്സസർപ്പ മഹാഘോഷം ഭീമഘോഷ ഇവാർണ്ണവഃ. 41

ഭീമഘോഷഃ ഉച്ചത്തിൽ എരമ്പുന്ന
അർണ്ണവഃ ഇവ, സമുദ്രമെന്നപോലെ,
മഹാഘോഷം വൻശബ്ദത്തോടുകൂടി
യതും
സാഗരൌഘ- } സമുദ്രത്തിന്റെ പ്രവാ
നിഭം } ഹമൊത്തതും
ഭീമം ഭയങ്കരവും
മഹത് വമ്പിച്ചതും ആയ
തത് ആ
വാനരബലം വാനരസൈന്യം,
ഭീമകോപസ്യ ഉഗ്രമായ കോപത്തെ
കയ്യൊളുന്നവനായ

രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ	നഗരാഭ്യാശാൻ	നഗരങ്ങളുടെ സമീപ
ശാസനം	ആജ്ഞയെ		പ്രദേശങ്ങളേയും
ഭീതവത്,	ഭയത്തോടുകൂടി,	തഥാ	അപ്രകാരം തന്നെ
ജ്ഞാതപ്രാ,	ശിരസാവഹിച്ചുകൊ	ജനപദാൻ അപി	നാട്ടുപുറങ്ങളേയും
	ണ്ട്,	വജ്ജയത്,	അടുക്കാതെ
		നിസ്സസർപ്പ.	യാത്രചെയ്തു.

തസ്യ ദാശരഥേഃ പാർശ്വേ ശൂരാസ്തേ കപികുഞ്ജരാഃ
തുണ്ണമാപുപ്ലുവുഃ സർവ്വേ സദശ്വാ ഇവ ചോദിതാഃ. 42

തേ	അ	സദശ്വാഃ ഇവ	നല്ല കുതിരകളെന്ന
ശൂരാഃ	ശൂരന്മാരായ	തസ്യ	അ [പോലെ,
കപികുഞ്ജരാഃ	വാനര ശ്രേഷ്ഠന്മാർ	ദാശരഥേഃ	ശ്രീരാമന്റെ
സർവ്വേ,	എല്ലാം,	പാർശ്വേ	അരികിലായി,
ചോദിതാഃ	ഉത്സാഹത്തോടെ ഓട്ട	തുണ്ണം }	വേഗത്തിൽ പറന്നു
	പ്പെട്ട	ആപുപ്ലുവുഃ. }	ചെന്നു.

[ഇവിടെ വളരെ ദൂരയാത്രചെയ്തു എന്ന് ഭാവം. (ഗോ. രാ).]

കപിഭ്യാമൂഹ്യമാനൌ തൌ ശുശുഭാതേ നരോത്തമൌ
മഹദ്ഭ്യാമിവ സംസ്പൃഷ്ടൌ ഗ്രഹാഭ്യാം ചന്ദ്രഭാസ്കരൌ 43

കപിഭ്യാം	രണ്ടു വാനരന്മാരാൽ	മഹദ്ഭ്യാം }	(ഗുരു ശുക്രന്മാരായ)
ഊഹ്യമാനൌ	(ചുമലിൽ) എടുത്തു	ഗ്രഹാഭ്യാം }	രണ്ടു ഉത്തമ ഗ്രഹങ്ങ
	കൊണ്ടു പോകപ്പെട്ട	സംസ്പൃഷ്ടൌ	ക്രൂടിയ [ളോട്
	വരായ	ചന്ദ്രഭാസ്കരൌ }	ചന്ദ്രസൂര്യന്മാരെന്ന
തൌ }	അ രണ്ടു പുരുഷോത്ത	ഇവ }	പോലെ
നരോത്തമൌ, }	മന്മാരും,	ശുശുഭാതേ.	വിളങ്ങി.

[ഹനുമാനും അംഗദനും ഗുരു ശുക്രന്മാർക്കും, രാമലക്ഷ്മണന്മാർ സൂര്യചന്ദ്രന്മാർക്കും സാമ്യം. ഇവിടെ ചതുർഗ്രഹയോഗം ബഹുജനവിനാശത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നതാകയാൽ മഹാസൈന്യവിനാശം ഉണ്ടാകുമെന്ന് ധ്വനി. (ഗോ. രാ).

"മഹദ്ഭ്യാം ഗ്രഹാഭ്യാം സംസ്പൃഷ്ടൌ" (രാഹുകേതുക്കളാൽ ഗ്രസിക്കപ്പെട്ട ചന്ദ്രസൂര്യന്മാരെപ്പോലെ, എന്ന് (തീർത്ഥീയം, തിലകം).]

തമംഗദഗതോ രാമം ലക്ഷ്മണഃ ശുഭയാ ഗിരാ
ഉവാച പരിപൂർണ്ണാർത്ഥഃ സ്മൃതിമാൻ പ്രതിഭാനവാൻ. 44

പരിപൂർണ്ണാർത്ഥഃ	കായ്ത്തെ പൂർത്തിയാ	അംഗദഗതഃ	അംഗദന്റെ ചുമലിൽ
	യി കയ്യൊണ്ടവനും		ഇരിക്കുന്നവനും ആയ
സ്മൃതിമാൻ	ശാസ്ത്രബോധമുള്ളവ	ലക്ഷ്മണഃ,	ലക്ഷ്മണൻ,
	നും	തം രാമം	ആ ശ്രീരാമനോടായി
പ്രതിഭാനവാൻ	സ്ഫുരിക്കുന്ന ബുദ്ധിശ	ശുഭയാ ഗിരാ	ഇമ്പം കലർന്ന മൊഴി
	ക്തിയാൻവനും	ഉവാച.	ഉണർത്തിച്ചു. [കൊണ്ടു

ഹതാമവാപ്യ വൈദേഹീം ക്ഷിപ്രം ഹത്വാ ച രാവണം
സമൃദ്ധാർത്ഥഃ സമൃദ്ധാർത്ഥാമയോദ്ധ്യാം പ്രതിയാസ്യസി. 45

"രാവണം ക്ഷിപ്രം ഹത്വാ, ഹതാം വൈദേഹീം ച അവാപ്യ,	"രാവണനെ താമസിയാതെ വധിച്ച്, അപഹൃതയായ വൈദേഹിയെയും ലഭിച്ച്,
സമൃദ്ധാർത്ഥഃ സമൃദ്ധാർത്ഥാം അയോദ്ധ്യാം പ്രതിയാസ്യസി.	മനോരഥം സാധിച്ചുവന്നായി സമ്പത്സമൃദ്ധമായ അയോദ്ധ്യയിലേക്ക് നിന്തിരുവടി തിരിച്ചെഴുന്നെള്ളുന്നതാണ്.

[ഇനി പറവാൻപോകുന്ന ശുഭശകുനങ്ങളിൽ ശ്രദ്ധപതിപ്പിപ്പാനായി അവയുടെ ഫലത്തെ ആദ്യമായിതന്നെ ഇപ്രകാരം ലക്ഷ്മണൻ ഉണർത്തിച്ചു. (ഗോ. രാ).]

മഹാന്തി ച നിമിത്താനി ദിവി ഭൂമൌ ച രാഘവ
ശുഭാനി തവ പശ്യാമി സർവ്വാണ്യേവാർത്ഥസിദ്ധയേ. 46

"രാഘവ! തവ അർത്ഥസിദ്ധയേ, ദിവി ച ഭൂമൌ ച	"ശ്രീരാഘവ! നിന്തിരുവടിയുടെ കാര്യസാദ്ധ്യത്തിന്നായി, ആകാശത്തിലും ഭൂമിയിലും,
മഹാന്തി സർവ്വാണി ശുഭാനി നിമിത്താനി ഏവ പശ്യാമി.	ഉത്കൃഷ്ടങ്ങളായ എല്ലാ ശുഭനിമിത്തങ്ങളെത്തന്നെ ഞാൻ കാണുന്നു.

അനുവാതി ശുഭോ വായുഃ സേനാം മൃദുഹിതഃ സുഖഃ. 47

"വായുഃ ശുഭഃ മൃദുഹിതഃ	"വായുഭഗവാൻ മംഗളകരമാം വണ്ണം മൃദുവായും ഹിതകരനായും
സുഖഃ സേനാം അനുവാതി.	സുഖസ്പർശനായി സേനയ്ക്കുനേരെ വീശുന്നു.

[മൃദു. ഹിതം സുഖം എന്ന പദങ്ങളെക്കൊണ്ട് ശൈത്യം, മാന്ദ്യം, സൌരഭ്യം എന്നവ വിവക്ഷിക്കപ്പെടുന്നു. (തിർത്ഥീയം).]

പൂർണ്ണവല്ഗുസ്വരാശ്ചേമേ പ്രവദന്തി മൃഗദ്വിജാഃ. 48

"ഇമേ മൃഗദ്വിജാഃ ച	"ഈ മൃഗങ്ങളും പക്ഷികളും
പൂർണ്ണവല്ഗുസ്വരാഃ പ്രവദന്തി.	തിങ്ങിയ മനോഹരസ്വരത്തോടെ ശബ്ദിക്കുന്നു.

പ്രസന്നാശ്ച ദിശഃ സർവ്വാ വിമലശ്ച ദിവാകരഃ
ഉശനാശ്ച പ്രസന്നാർച്ചിരനു ത്വാം ഭാർഗ്ഗവോ ഗതഃ. 49

"ദിശഃ സർവ്വാഃ ച	"ദിക്കുകൾ എല്ലാം
പ്രസന്നാഃ;	ശോഭിക്കുന്നു;
ദിവാകരഃ ച	ആദിത്യദേവനും
വിമലഃ;	നിർമ്മലമായി പ്രകാശിക്കുന്നു;
പ്രസന്നാർച്ചിഃ	പ്രദീപ്താവസ്ഥയിലിരിക്കുന്ന
ഭാർഗ്ഗവഃ ഉശനാഃ ച	ഭൃഗുപുത്രനായ ശുക്രഭഗവാനും
ത്വാം	നിന്തിരുവടിയെ
അനു ഗതഃ.	അനുകൂലിക്കുന്നു.

[''തപാം അനുഗതഃ'' (നിന്തിരുവടിയുടെ പിന്നിലായി ഗമിക്കുന്നു). എന്നും അർത്ഥം. ഗോ. രാ.)

ശുക്രൻ് എതിരിലായി യാത്രചെയ്താൽ രാജാവിന്ന് അപജയം ഫലമാകുന്നു. ഇവിടെ ശുക്രൻ പിന്നിലായതുകൊണ്ട് ജയസിദ്ധി വിവക്ഷിക്കപ്പെടുന്നു. ''പ്രതിശുക്രം പ്രതിബുധം പ്രതിഭൌമം ഗതോ നൃപഃ. അപി ശക്രേണ സദൃശോ ഹതസൈന്യോ നിവർത്തതേ'' എന്ന് ജ്യോതിഃശാസ്ത്രം.

ഇവിടെ ''പ്രസന്നാർച്ചിഃ'' എന്ന് പറഞ്ഞതിൽനിന്ന് ശുക്രൻ ഉച്ചസ്ഥിതനാണെന്ന് ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു. ശ്രീരാമന്ന് കർക്കടകം രാശിയാകയാൽ, ഗോചാരവശാൽ, സുഖാധിപതിയായ ശുക്രൻ ഭാഗ്യത്തിൽ ഉച്ചസ്ഥിതനാണെന്നും, താഴെ 53-ാംശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നപ്രകാരം രാക്ഷസന്മാരുടെ നക്ഷത്രം മൂലമാകയാൽ ധനു രാശിക്കു്, ശുക്രൻ ശത്രുസ്ഥാനാധിപനാണെന്നും കാണുക (ഗോ. രാ).

ഗോവിന്ദരാജീയവ്യാഖ്യാനത്തിൽ ഫാല്ഗുനമാസത്തിൽ ഉത്തരദിവസം ശ്രീരാമൻ യാത്രചെയ്തതായി എടുത്തു്, യുദ്ധയാത്രാസമയത്തിൽ ശ്രീരാമന്ന് 38 വയസ്സാകയാൽ, അപ്പോഴുള്ള ഗ്രഹസ്ഥിതികളെ പറഞ്ഞു്, ആയവ മിക്കവാറും ശ്രീരാമന്ന് ശുഭഫലപ്രദങ്ങളും രാക്ഷസക്കു് അശുഭഫലപ്രദങ്ങളും ആണെന്ന് കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ മതപ്രകാരം ശുക്രൻ മേടത്തിലും, വ്യാഴൻ ചിങ്ങത്തിലും, ശനിയും കേതുവും ധനുവിലും, ആദിത്യൻ മീനത്തിലും, രാഹു മിഥുനത്തിലും, ആണെന്ന് ബോദ്ധ്യം. ഈ ഗ്രഹങ്ങൾക്കു് പരിവർത്തനകാലത്തെ കണക്കാക്കി ഏകദേശം പറഞ്ഞിട്ടുള്ള രാശിസ്ഥിതിയാകുന്നു ഇതു്. യുദ്ധകാണ്ഡം 102-ാംസർഗ്ഗത്തിൽ രാമരാവണയുദ്ധകാലത്തിൽ ബുധന്റെയും കുജന്റെയും സ്ഥിതി രോഹിണിയിലും വിശാഖത്തിലും ആണെന്ന് പറഞ്ഞിരിക്കയാൽ ബുധൻ ഏടവത്തിലും കുജൻ വൃശ്ചികത്തിലും ആണെന്നും എടുത്തിരിക്കുന്നു. ''ആക്രമ്യാംഗാരകസ്ഥസ്ഥേ വിശാഖേ അപി ചാംബരേ.'' ഇത്യാദി കാണുക. ചന്ദ്രൻ ഉത്തരത്തിലാകയാൽ കന്നിയിലാണെന്നും തൃതീയചന്ദ്രൻ ശ്രീരാമന്ന് അനുകൂലനാണെന്നും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മതം.]

ബ്രഹ്മരാശിർവിശുദ്ധശ്ച ശുദ്ധാശ്ച പരമർഷയഃ
അർച്ചിഷ്മന്തഃ പ്രകാശന്തേ ധ്രുവം സർവേ പ്രദക്ഷിണം. 50

''ബ്രഹ്മരാശിഃ ച	''സപ്തർഷിമണ്ഡലവും	പരമർഷയഃ	ഉത്കൃഷ്ടന്മാരായ സപ്തർഷികളും എല്ലാവരും
വിശുദ്ധഃ;	പ്രകാശമാനമായിരിക്കുന്നു;	സർവേ ച	
ശുദ്ധാഃ	പരിശുദ്ധന്മാരും [നു;	ധ്രുവം	ധ്രുവന്ന്
അർച്ചിഷ്മന്തഃ	പ്രകാശിക്കുന്നവരും	പ്രദക്ഷിണം	ചുറ്റുമായി
	ആയ	പ്രകാശന്തേ.	പ്രകാശിക്കുന്നു.

[സപ്തർഷിമണ്ഡലം പ്രകാശിക്കുന്നു എന്ന് പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് ഉത്തരായണകാലം അടുത്തു എന്ന് ഗ്രഹ്യം. ''ബ്രഹ്മണാം സപ്തർഷീണാം രാശിഃ ബ്രഹ്മരാശിഃ.'']

ത്രിശംകുർവിമലോ ഭാതി രാജർഷിഃ സപുരോഹിതഃ
പിതാമഹവരോഽസ്മാകമിക്ഷ്വാകൂണാം മഹാത്മനാം. 51

''മഹാത്മനാം	''മഹാത്മാക്കളായ	ത്രിശംകുഃ	ത്രിശങ്കു മഹാരാജാവു്,
ഇക്ഷ്വാകൂണാം	ഇക്ഷ്വാകുവംശത്തിലെ	സപുരോഹിതഃ	പുരോഹിതനായ വിശ്വാമിത്രമഹർഷിയോടുംകൂടി
അസ്മാകം	നമ്മുടെ	വിമലഃ ഭാതി.	തെളിഞ്ഞു വിലസുന്നു.
പിതാമഹവരഃ	ഉത്തമനായ പൂർവ്വി		
രാജർഷിഃ	രാജർഷിയുമായ [കനും		

[ബാലകാണ്ഡം 60-ാംസർഗ്ഗം 32-ാംശ്ലോകത്തിലെ കുറിപ്പു് നോക്കുക.

''സപുരോഹിതഃ'':—''സൃജൻ ഭക്ഷിണമാർഗ്ഗസ്ഥാൻ സപ്തർഷീനപരാൻ പുനഃ,'' എന്ന് വിശ്വാമിത്രൻ വേറെ സപ്തർഷികളെ തെക്കുഭാഗത്തിലായി സൃഷ്ടിച്ചു എന്ന് പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതിനാൽ, ''പുരോഹിതനായ വസിഷ്ഠമഹർഷിയോടുകൂടിയവനായി'' എന്നും അർത്ഥം പറയാം.

യാത്ര തെക്കോട്ടുനോക്കിയായതുകൊണ്ടും, ത്രിശങ്കുനക്ഷത്രം തെക്കുഭാഗത്തായതുകൊണ്ടും, ത്രിശങ്കു മുൻഭാഗത്തിലായി ഹിതകരനായി വിളങ്ങുന്നു എന്നും അർത്ഥം.]

വിമലേ ച പ്രകാശേതേ വിശാഖേ നിരുപദ്രവേ
നക്ഷത്രവരമസ്മാകമിക്ഷ്വാകൂണാം മഹാത്മനാം. 52

"വിശാഖേ	"ഇരട്ടയായുള്ള വിശാഖനക്ഷത്രങ്ങൾ രണ്ടും	മഹാത്മനാം	മാഹാത്മാക്കളായ
നിരുപദ്രവേ	ക്രൂരഗ്രഹസംബന്ധമില്ലാത്തവയായി	ഇക്ഷ്വാകൂണാം അസ്മാകം ച	ഇക്ഷ്വാകുവംശക്കാരായ നമുക്കും
വിമലേ പ്രകാശേതേ;	സച്ഛ്രുതപുണ്ട് വിലസുന്നു;	നക്ഷത്രവരം.	ക്രടസ്ഥ നക്ഷത്രമാകുന്നു ഇത്.

നൈർഋതം നൈർഋതാനാം ച നക്ഷത്രമഭിപീഡ്യതേ
മൂലോ മൂലവതാ സ്പൃഷ്ടോ ധൂപ്യതേ ധൂമകേതുനാ. 53

നൈർഋതം	നിർഋതി ദേവതയായുള്ളതും	മൂലഃ	മൂലനക്ഷത്രം
നൈർഋതാനാം ച	രാക്ഷസന്മാക്കുള്ളതുമായ	മൂലവതാ	അടുത്തുള്ള
നക്ഷത്രം അഭിപീഡ്യതേ;	(മൂല) നക്ഷത്രം, പാപഗ്രഹങ്ങളാൽ പീഡിക്കപ്പെടുന്നു;	ധൂമകേതുനാ	ധൂമകേതുവിനാൽ
		സ്പൃഷ്ടഃ	ബാധിക്കപ്പെട്ടതായി
		ധൂപ്യതേ.	പുകയ്ക്കപ്പെടുന്നു.

["ധൂമകേതുനാ" കേതുഗ്രഹത്താൽ എന്ന് ഗോവിന്ദരാജപക്ഷം. ഇതിൽനിന്ന് കേതു ധൂമ്രി കരാശിയിലാണെന്ന് അദ്ദേഹം പറയുന്നു.]

സർവ്വം ചൈതദ്വിനാശായ രാക്ഷസാനാമുപസ്ഥിതം
കാലേ കാലഗൃഹീതാനാം നക്ഷത്രം ഗ്രഹപീഡിതം. 54

"കാലഗൃഹീതാനാം	"കാലന്റെ വശത്തിലകപ്പെട്ടവരായ	ഏതത്	ഈ
രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസരുടെ	നക്ഷത്രം	നക്ഷത്രം
വിനാശായ,	വിനാശത്തിന്നായി,	ഗ്രഹപീഡിതം	കേതു ഗ്രഹപീഡിതമാ
കാലേ	അന്ത്യകാലത്തിൽ	സർവ്വം ച	എല്ലാംതന്നെയും [യും
		ഉപസ്ഥിതം.	സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നു.

പ്രസന്നാഃ സുരസാശ്ചാപോ വനാനി ഫലവന്തി ച
പ്രവാന്ത്യഭ്യധികം ഗന്ധാൻ യഥർത്തുകുസുമാ ദ്രുമാഃ. 55

"ആപഃ	"ജലാശയങ്ങൾ	ദ്രുമാഃ	വൃക്ഷങ്ങൾ
പ്രസന്നാഃ	തെളിഞ്ഞവയായും	യഥർത്തു കുസുമാഃ	ഋതുക്കളിൽ എപ്രകാരമോ അപ്രകാരംതന്നെ പുഷ്പങ്ങളാൻവയായി
സുരസാഃ ച;	നല്ല രുചിയുള്ളവയായിരിക്കുന്നു;		
വനാനി	വനങ്ങൾ	ഗന്ധാൻ	സുഗന്ധങ്ങളെ
ഫലവന്തി ച;	പഴങ്ങളാൽ നിറഞ്ഞവയായിരിക്കുന്നു;	അഭ്യധികം	ധാരാളം
		പ്രവാന്തി.	വീശുന്നു.

വ്യൂഢാനി കപിസൈന്യാനി പ്രകാശന്തേऽധികം പ്രഭോ
ദേവാനാമിവ സൈന്യാനി സംഗ്രാമേ താരകാമയേ. 56

"പ്രഭോ!	"പ്രഭോ!	സംഗ്രാമേ	യുദ്ധത്തിൽ
വ്യൂഢാനി	അണിവകുക്കപ്പെട്ട	ദേവാനാം സൈന്യാനി ഇവ	ദേവസൈന്യങ്ങൾ എന്നപോലെ
കപി-സൈന്യാനി	വാനരസൈന്യങ്ങൾ		
താരകാമയേ	താരകാസുരനെ പീഡിപ്പിച്ചതായ	അധികം	അത്യന്തം
		പ്രകാശന്തേ.	പ്രശോഭിക്കുന്നു.

[താരകാസുരൻ, വജ്രാംഗന്റെയും വരാംഗിയുടെയും പുത്രനാകുന്നു. പാരിയാത്രപർവ്വതത്തിൽ ബ്രഹ്മാവിനെക്കുറിച്ചു് തപസ്സുചെയ്തു് ഏഴു ദിവസംമാത്രം പ്രായംചെന്ന ശിശുവിനാൽ മാത്രമേ തനിക്കു് മരണം പാടുള്ളുവെന്നു് വരം വാങ്ങി. അനന്തരം താരകനാൽ പീഡിക്കപ്പെട്ട ദേവന്മാർ ബ്രഹ്മാവിനെ ശരണം പ്രാപിക്കുന്നു. പരമശിവന്റെ പുത്രനായ കാർത്തികേയൻ താരകനെ സംഹരിക്കുന്നു. ത്രിപുരന്മാർ ഈ താരകാസുരന്റെ പുത്രന്മാരാകുന്നു. (അനുശാസനികം. 133-ാംഅദ്ധ്യായം; ശല്യപർവ്വം 47-ാംഅദ്ധ്യായം; ബാലകാണ്ഡം 37-ാംസർഗ്ഗം എന്നവ നോക്കുക).]

ഏവമായു സമീക്ഷ്യൈതാൻ പ്രീതോ ഭവിതുമർഹസി
ഇതി ഭ്രാതരമാശ്വാസ്യ ഹൃഷ്ടഃ സൌമിത്രിരബ്രവീത്. 57

"ആര്യ!	"ജ്യേഷ്ഠ!	ഹൃഷ്ടഃ,	ഉത്സാഹയുക്തനായി
ഏതാൻ	ഇവയെ	ഇതി	മേൽപ്രകാരം
സമീക്ഷ്യ	ആലോചിച്ചു്	ഏവം	ഇനിയുംപലവിധമായും
പ്രീതഃ	സന്തുഷ്ടചിത്തനായി	ഭ്രാതരം	ജ്യേഷ്ഠനെ
ഭവിതും അർഹസി;"	വത്തിച്ചാലും;"	ആശ്വാസ്യ	സമാധാനിപ്പിച്ചുംകൊണ്ടു്
സൌമിത്രിഃ	ലക്ഷ്മണൻ	അബ്രവീത്.	ഉരചെയ്തു.

അഥാവൃത്യ മഹീം കൃത്സ്നാം ജഗാമ മഹതീ ചമൂഃ
ഋക്ഷവാനരശാർദ്ദൂലൈർനഖദംഷ്ട്രായുധൈർവൃതാ. 58

നഖദംഷ്ട്രായുധൈഃ	നഖങ്ങളും തേറകളും ആയുധങ്ങളായുള്ള	മഹതീ ചമൂഃ,	ആ വൻപട,
		മഹീം കൃത്സ്നാം	ഭൂമിയെ എങ്ങും
ഋക്ഷവാനര-ശാർദ്ദൂലൈഃ	കരടിശ്രേഷ്ഠന്മാരാലും വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാരാലും	അഥ	ആ സമയം
		ആവൃത്യ,	മറച്ചുകൊണ്ടു്
വൃതാ	നിറയപ്പെട്ടതായ	ജഗാമ.	യാത്രചെയ്തു.

കരാഗ്രൈശ്ചരണാഗ്രൈശ്ച വാനരൈരുത്ഥിതം രജഃ
ഭീമമന്തർദധേ ലോകം നിവായ്യ സവിതുഃ പ്രഭാം. 59

വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ	രജഃ ച,	പൊടിപടലം,
കരാഗ്രൈഃ	കൈത്തലങ്ങളും കൊണ്ടും	സവിതുഃ പ്രഭാം	സൂര്യപ്രഭയെ
		നിവായ്യ,	മറച്ചുംകൊണ്ടു്,
ചരണാഗ്രൈഃ ച	കാലടികളും കൊണ്ടും	ലോകം	ലോകത്തെ
		ഭീമം	ഭയങ്കരമാംവണ്ണം
ഉത്ഥിതം	പൊങ്ങിയ	അന്തർദധേ.	ഇരുളിൽ മൂടി.

സപവ്വതവനാകാശാം ദക്ഷിണാം ഹരിവാഹിനീ
ഛാദയന്തീ യയൌ ഭീമാ ദ്യാമിവാംബുദസന്തതിഃ. 60

ഭീമാ	ഭയങ്കരമായ	അംബുദ-സന്തതിഃ	മേഘപടലം
ഹരിവാഹിനീ,	ആ വാനരസൈന്യം,	ദ്യാം	ആകാശത്തെ
സപവ്വത-വനാകാശാം	പവ്വതങ്ങളും, വനങ്ങളും, ഇടയിലുള്ള പ്രദേശങ്ങളും എന്നവയാണ്	ഇവ	എന്നപോലെ
		ഛാദയന്തീ	മറച്ചുംകൊണ്ട്
ദക്ഷിണാം,	തെക്കെ ദിക്കിനെ,	യയൌ.	യാത്രചെയ്തു.

ഉത്തരന്ത്യാം ച സേനായാം സന്തതം ബഹ്വയോജനം
നദീസ്രോതാംസി സവ്വാണി സസ്യന്ദുർവിപരീതവത്. 61

സേനായാം	സേന	സവ്വാണി,	എല്ലാം,
സന്തതം	ഇടവിടാതെ	ബഹ്വയോജനം	എത്രയോ യോജന ദൂരം
ഉത്തരന്ത്യാം ച,	കടക്കുന്ന സമയം,	വിപരീതവത്	നേരേ മറിച്ചായി
നദീസ്രോതാംസി	നദികളുടെ പ്രവാഹങ്ങളും	സസ്യന്ദുഃ.	ഒഴുകിത്തുടങ്ങി.

സരാംസി വിമലാംഭാംസി ദ്രുമകീർണ്ണാംശ്ച പവ്വതാൻ
സമാൻ ഭ്രുമിപ്രദേശാംശ്ച വനാനി ഫലവന്തി ച
മദ്ധ്യേന ച സമന്താച്ച തിയ്യ്ക് ചാധശ്ച സാ55വിശത്. 62

വിമലാംഭാംസി	സ്വച്ഛജലമാണ്	ഫലവന്തി വനാനി ച,	പഴങ്ങളും തിങ്ങിയ വനങ്ങളേയും,
സരാംസി,	തടാകങ്ങളേയും,	മദ്ധ്യേന ച	നടുവിൽ കൂടിയും
ദ്രുമകീർണ്ണാൻ പവ്വതാൻ ച,	വൃക്ഷങ്ങളും തിങ്ങിയ പവ്വതങ്ങളേയും,	സമന്താത് ച	ചുറ്റിയും
സമാൻ	സമനിരപ്പുള്ള	തിയ്യ്ക് ച	വിലങ്ങത്തിലും
ഭ്രുമിപ്രദേശാൻ ച	ഭൂപ്രദേശങ്ങളേയും,	അധഃ ച	താഴത്തിലും
		സാ ആവിശത്.	അത് പ്രവേശിച്ചു.

സമാവൃത്യ മഹീം കൃത്സ്നാം ജഗാമ മഹതീ ചമൂഃ. 63

മഹതീ	ആ വമ്പിച്ച	കൃത്സ്നാം	മുഴുവനും
ചമൂഃ	സൈന്യം	സമാവൃത്യ	മറച്ചുംകൊണ്ട്
മഹീം	ഭൂമി	ജഗാമ.	(വീണ്ടും) യാത്രചെയ്തു.

തേ ഹൃഷ്ടമനസഃ സവ്വേ ജഗ്മുർമാരുതരംഹസഃ
ഹരയോ രാഘവസ്യാർത്ഥേ സമാരോപിതവിക്രമാഃ. 64

തേ	ആ	ഹൃഷ്ടമനസഃ	മനഃസന്തുഷ്ടിപൂണ്ടവരായി
ഹരയഃ സവ്വേ	വാനരന്മാർഎല്ലാവരും		
രാഘവസ്യ	ശ്രീരാഘവന്റെ	മാരുതരംഹസഃ	വായുവിനെപ്പോലെ ഊക്കാന്നവരായി
അർത്ഥേ	കൈങ്കര്യത്തിന്നായി		
സമാരോപിത-വിക്രമാഃ	സമർപ്പിച്ച പരാക്രമത്തോടുകൂടിയവരായി	ജഗ്മുഃ.	യാത്രചെയ്തു.

ഹർഷവീര്യബലോദ്രേകാൻ ദർശയന്തഃ പരസ്പരം
യൌവനോത്സേകജാൻ ദർപ്പാൻ വിവിധാംശ്ചക്രുരധ്വനി. 65

ഹർഷവീര്യബലോദ്രേകാൻ	ഉത്സാഹം, വീര്യം, ബലം എന്നവയുടെ തള്ളിച്ചകളെ	യൌവനോത്സേകജാൻ	യൌവനത്തിളപ്പുകൊണ്ടുള്ള
പരസ്പരം	അന്യോന്യം	വിവിധാൻ	പല
ദർശയന്തഃ,	പ്രകടിപ്പിക്കുന്നവരായി	ദർപ്പാൻ	വമ്പുകളേയും
		അധ്വനി ചക്രുഃ.	വഴിയിൽ കാണിച്ചു.

തത്ര കേചിദ്ദ്രുതം ജഗ്മുരുത്പേതുശ്ച തഥാഽപരേ
കേചിത് കിലകിലാം ചക്രുർവാനരാ വനഗോചരാഃ. 66

വനഗോചരാഃ	വനത്തിൽ വാസംചെയ്യുന്ന	തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
		അപരേ ച	മറുചിലരും
വാനരാഃ	ചില വാനരന്മാർ	ഉത്പേതുഃ;	അവരെ കടന്ന് ഓടി
തത്ര	ആ സമയം	കേചിത്	ചിലർ ചെന്നു;
ദ്രുതം	വേഗത്തിൽ	കിലകിലാം	കിലികിലിശബ്ദം
ജഗ്മുഃ;	പാഞ്ഞുചെന്നു;	ചക്രുഃ.	പുറപ്പെടിച്ചു.

പ്രാസ്ഫോടയംശ്ച പുച്ഛാനി സംനിജഘ്നുഃ പദാന്യപി
ഭുജാൻ വിക്ഷിപ്യ ശൈലാംശ്ച ദ്രുമാനന്യേ ബഭഞ്ജിരേ. 67

പുച്ഛാനി ച	പുച്ഛങ്ങളെ	ഭുജാൻ	കൈകളെ
പ്രാസ്ഫോടയൻ;	ഇട്ടടിച്ചു;	വിക്ഷിപ്യ,	പരത്തിക്കൊണ്ട്,
പദാനി അപി	കാലുകളേയും	ശൈലാൻ	മലകളേയും
സംനിജഘ്നുഃ;	ഒന്നോടൊന്ന് അടിച്ചു;	ദ്രുമാൻ ച	വൃക്ഷങ്ങളേയും
അന്യേ	മറുചിലർ	ബഭഞ്ജിരേ.	പിളർന്നു.

ആരോഹന്തശ്ച ശൃംഗാണി ഗിരീണാം ഗിരിഗോചരാഃ
മഹാനാദാൻ വിമുഞ്ചന്തീ ക്ഷേപ്ലവാമന്യേ പ്രചക്രിരേ. 68

ഗിരിഗോചരാഃ	പർവ്വതചാരികളായ	മഹാനാദാൻ	വലുതായ ശബ്ദങ്ങൾ
അന്യേ	മറുചിലർ	വിമുഞ്ചന്തീ	മുഴക്കിക്കൊണ്ട്
ഗിരീണാം ശൃംഗാണി	പർവ്വതശൃംഗങ്ങളിൽ	ക്ഷേപ്ലവാം ച	പരിഹസിച്ചുട്ടഹസിക്കയും
ആരോഹന്തഃ,	കയറി	പ്രചക്രിരേ.	ചെയ്തു.

ഊരുവേഗൈശ്ച മമൃദുർലതാജാലാന്യനേകശഃ
ജൃംഭമാണാശ്ച വിക്രാന്താ വിചിക്രീഡുഃ ശിലാദ്രുമൈഃ. 69

ഊരുവേഗൈഃ	തുടവീശൽകൊണ്ട്	വിക്രാന്താഃ	പരാക്രമം കാണിക്കുന്നവരായി
ലതാജാലാനി ച	വള്ളിക്കൂട്ടങ്ങളേയും	ജൃംഭമാണാഃ ച,	എങ്ങും ചെന്നുകൊണ്ട്
അനേകശഃ	പലവാറ്	ശിലാദ്രുമൈഃ	പാറകളും വൃക്ഷങ്ങളും എടുത്ത്
മമൃദുഃ;	മർദ്ദിച്ചു;	വിചിക്രീഡുഃ.	അമ്മാനമാടിക്കളിച്ചു.

ശതൈഃ ശതസഹസ്രൈശ്ച കോടീഭിശ്ച സഹസ്രശഃ
വാനരാണാം തു ഘോരാണാം യൂഥൈഃ പരിവൃതാ മഹീ. 70

മഹീ	ഭൂമി	സഹസ്രശഃ	ആയിരക്കണക്കായും
ഘോരാണാം	ഉഗ്രന്മാരായ	ശതസഹസ്രൈഃ ച	ലക്ഷക്കണക്കായും
വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ	കോടീഭിഃ ച	കോടികളായും
യൂഥൈഃ,	സംഘങ്ങളാൽ,	തു	ആ സമയം
ശതൈഃ	നൂറുക്കണക്കായും	പരിവൃതാ.	മൂടപ്പെട്ടിരുന്നു.

സാ സ്മ യാതി ദിവാരാത്രം മഹതീ ഹരിവാഹിനീ
ഗുപ്താ പ്രമുദിതാ സേനാ സുഗ്രീവേണാഭിരക്ഷിതാ. 71

ഹരിവാഹിനീ	വാനരന്മാരാൽ നടത്തപ്പെട്ടതും	മഹതീ സേനാ,	വൻപട,
		ഗുപ്താ	ഉത്സാഹംപൂണ്ട്
സുഗ്രീവേണ	സുഗ്രീവനാൽ	പ്രമുദിതാ,	മദിച്ച്,
അഭിരക്ഷിതാ	സംരക്ഷിക്കപ്പെട്ടതും	ദിവാരാത്രം	പകലും രാത്രിയും
സാ	ആ [ആയ	യാതി സ്മ.	യാത്രചെയ്തു.

വാനരാസ്ത്വരിതം യാന്തി സർവ്വേ യുദ്ധാഭിനന്ദിനഃ
മുമോക്ഷയിഷവഃ സീതാം മുഹൂർത്തം കാപി നാസത. 72

വാനരാഃ സർവ്വേ	വാനരന്മാർ എല്ലാം	മുമോക്ഷയിഷവഃ	മോചിപ്പിപ്പാൻ ആഗ്രഹം കയ്ക്കൊണ്ടവരായി
യുദ്ധാഭിനന്ദിനഃ	യുദ്ധോത്സുകരായി		
ത്വരിതം	ദ്രുതഗതിയിൽ	മുഹൂർത്തം അപി	ക്ഷണനേരമെങ്കിലും
യാന്തി;	ചെന്നുകൊണ്ടിരുന്നു;	കാ അസത ന.	ഒരിടത്തും നിന്നില്ല.
സീതാം	സീതാദേവിയെ		

തതഃ പാദപസംബാധം നാനാമൃഗസമായുതം
സഹ്യപർവ്വതമാസേദുർമലയം ച മഹീധരം. 73

തതഃ,	അതിൽ പിന്നെ,	സഹ്യപർവ്വതം,	സഹ്യപർവ്വതത്തെയും,
പാദപ-സംബാധം	മരങ്ങൾ തിങ്ങിയതും	മലയം മഹീധരം ച	മലയപർവ്വതത്തെയും
നാനാമൃഗ-സമായുതം	പല മൃഗങ്ങളാൽ നിവസിക്കപ്പെട്ടതും ആയ	ആസേദുഃ.	പ്രാപിച്ചു.

[മലയപർവ്വതം കുടകിന്നുവടക്കായി മൈസൂരിലും മറ്റുമുള്ള പശ്ചിമഘട്ടത്തിന്റെ ഭാഗമാകുന്നു. അതിന്നുതെക്കായി കിടക്കുന്ന പശ്ചിമഘട്ടത്തിന്റെ ഭാഗത്തിന്നാണ് സഹ്യൻ എന്ന് പറയുന്നതു്.]

കാനനാനി വിചിത്രാണി നദീപ്രസ്രവണാനി ച
പശ്യന്നഭിയയൌ രാമഃ സഹ്യസ്യ മലയസ്യ ച. 74

രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	കാനനാനി	തോപ്പുകളേയും
സഹ്യസ്യ	സഹ്യപർവ്വതത്തിന്റെയും	നദീപ്രസ്രവണാനി ച	നദികളെയും, വെള്ളച്ചാട്ടങ്ങളേയും
മലയസ്യ ച	മലയപർവ്വതത്തിന്റെ [യും	പശ്യൻ	കണ്ടുംകൊണ്ട്,
വിചിത്രാണി	രമ്യങ്ങളായ	അഭിയയൌ.	യാത്രചെയ്തു.

ബകുളാംസ്തിലകാംശ്ചൂതാനശോകാൻ സിന്ധുവാരകാൻ
കരവീരാംശ്ച തിമിശാൻ ഭഞ്ജന്തി സ്മ പ്ലവംഗമാഃ. 75

പ്ലവംഗമാഃ വാനരന്മാർ
ബകുളാൻ എരഞ്ഞികളേയും
തിലകാൻ മയിലെള്ളുകളേയും
ചൂതാൻ മാവുകളേയും [യും
അശോകാൻ അശോകവൃക്ഷങ്ങളേ
സിന്ധു-വാരകാൻ കരുനൊച്ചികളേയും
കരവീരാൻ കണവീരങ്ങളേയും
തിമിശാൻ ച തൊട്ടാകാരകളേയും
ഭഞ്ജന്തി സ്മ. മുറിച്ചു വീഴ്ത്തി.

അങ്കോലാംശ്ച കരഞ്ജാംശ്ച പ്ലക്ഷന്യഗ്രോധതിന്ദുകാൻ
ജംബ്വാകാമലകാൻ നീപാൻ ഭഞ്ജന്തി സ്മ പ്ലവംഗമാഃ. 76

പ്ലവംഗമാഃ വാനരന്മാർ
അങ്കോലാൻ ച അഴിഞ്ഞിൽ മരങ്ങളേ
കരഞ്ജാൻ ഉങ്ങുകളേയും [യും
പ്ലക്ഷന്യഗ്രോധതിന്ദുകാൻ കല്ലാൽ, പേരാൽ, പനിച്ചി എന്നവയേയും,
ജംബൂകാമലകാൻ ഞാവൽ, നെല്ലി എന്നവയേയും
നീപാൻ ച കടമ്പുകളേയും
ഭഞ്ജന്തി സ്മ. ഒടിച്ചിട്ടു.

പ്രസ്ഥരേഷു ച രമ്യേഷു വിവിധാഃ കാനനദ്രുമാഃ
വായുവേഗപ്രചലിതാഃ പുഷ്പൈരവകിരന്തി ഗാം. 77

രമ്യേഷു അഴകാന്ന
പ്രസ്ഥരേഷു ച, സമനിരപ്പായ സ്ഥല
വിവിധാഃ പലപല [ങ്ങളിലും,
കാനനദ്രുമാഃ വനവൃക്ഷങ്ങൾ
വായുവേഗപ്രചലിതാഃ കാറടിച്ചുലയുന്നവയായി
പുഷ്പൈഃ പുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ട്
ഗാം അവകിരന്തി. ഭൂമിയിൽ വിതറുന്നു.

മാരുതഃ സുഖസംസ്പർശോ വാതി ചന്ദനശീതളഃ
ഷഡ്പദൈരനുക്രുജദ്ഭിർവനേഷു മധുഗന്ധിഷു. 78

മാരുതഃ, വായുഭഗവാൻ,
മധുഗന്ധിഷു മധുമണമോലുന്ന
വനേഷു, വനങ്ങളിൽ,
അനുക്രുജദ്ഭിഃ ഇടവിടാതെ മുരണ്ടു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന
ഷഡ്പദൈഃ, വണ്ടുകളോട്ടംക്കൂടി,
സുഖസംസ്പർശഃ മന്ദമായി തലോടിക്കൊണ്ട്,
ചന്ദനശീതളഃ ചന്ദനവൃക്ഷങ്ങളുടെ കുളിർമയാന്തായി
വാതി. വീശുന്നു.

അധികം ശൈലരാജസ്തു ധാതുഭിഃ സുവിഭൂഷിതഃ 79

ശൈലരാജഃ തു പർവ്വതശ്രേഷ്ഠനും
ധാതുഭിഃ ധാതുക്കളാൽ
അധികം ഏറെറം
സുവിഭൂഷിതഃ ഭംഗിതേടുന്നു.

ധാതുഭ്യഃ പ്രസൃതോ രേണുർവായുവേഗവിഘട്ടിതഃ
സുമഹദ്വാനരാനീകം ഛാദയാമാസ സർവ്വതഃ. 80

ധാതുഭ്യഃ ധാതുക്കളിൽനിന്ന്
പ്രസൃതഃ രേണുഃ പൊങ്ങിയതായ ധൂളി
വായുവേഗവിഘട്ടിതഃ കാറിന്റെ ഊക്കുകൊണ്ട് അടിക്കപ്പെട്ടതായി
സുമഹത് വമ്പിച്ച
വാനരാനീകം വാനരസേനയെ
സർവ്വതഃ എങ്ങും
ഛാദയാമാസ. മൂടി.

ഗിരിപ്രസ്ഥേഷു രമ്യേഷു സർവ്വതഃ സംപ്രപുഷ്പിതാഃ
കേതക്യഃ സിന്ധുവാരാശ്ച വാസന്ത്യശ്ച മനോരമാഃ 81
മാധവ്യോ ഗന്ധപൂർണ്ണാശ്ച കുന്ദഗുല്മാശ്ച പുഷ്പിതാഃ
ചിരിബിലപ്രാ മധൂകാശ്ച ബകുളാഃ പ്രിയകാസ്തഥാ 82
സ്ഫൂർജ്ജകാസ്തിലകാശ്ചൈവ നാഗവൃക്ഷാശ്ച പുഷ്പിതാഃ
ചൂതാഃ പാടലയശ്ചൈവ കോവിദാരാശ്ച പുഷ്പിതാഃ 83
മുചുളിന്ദാർജ്ജുനാശ്ചൈവ ശിംശുപാഃ കുടജാസ്തഥാ
ധവാഃ ശാല്മലയശ്ചൈവ രക്തകാഃ കുരവകാസ്തഥാ 84
ഹിന്താലാസ്തിമിശാശ്ചൈവ ചൂർണ്ണകാ നീപകാസ്തഥാ
നീലാശോകാശ്ച വരണാ അങ്കോലാഃ പത്മകാസ്തഥാ
പ്ലവമാനൈഃ പ്ലവംഗൈസ്തു സർവ്വേ പര്യാകുലീകൃതാഃ. 85

രമ്യേഷു — രംഗിയുള്ള
ഗിരിപ്രസ്ഥേഷു — മലന്താഴ്വരകളിൽ
സർവ്വതഃ — എങ്ങും
സംപ്രപുഷ്പിതാഃ — നന്നായി പൂത്തുള്ള
കേതക്യഃ, — കൈതകളും,
സിന്ധുവാരാശ്ച — കരുനൊച്ചികളും,
മനോരമാഃ — മനോഹരങ്ങളായ
വാസന്ത്യഃ ച, — കാട്ടുമുല്ലകളും,
ഗന്ധപൂർണ്ണാഃ — നറുമണമാന്ന
മാധവ്യഃ ച, — മരമുല്ലകളും,
പുഷ്പിതാഃ — പുഷ്പിച്ച
കുന്ദഗുല്മാഃ ച, — കുരുക്കുത്തിമുല്ലപ്പടർപ്പു
ചിരിബിലപ്രാഃ — അവലുകളും [കളും,
മധൂകാഃ ച — ഇരിപ്പകളും
ബകുളാഃ — എരഞ്ഞികളും
തഥാ — അപ്രകാരംതന്നെ
പ്രിയകാഃ — വേങ്ങകളും
സ്ഫൂർജ്ജകാഃ ച — പനിച്ചികളും
തിലകാഃ ഏവ — മയിലെള്ളകളും
നാഗവൃക്ഷാഃ ച — നാകമരങ്ങളും
പുഷ്പിതാഃ — പൂത്തുനില്ക്കുന്ന
ചൂതാഃ ച, — മാവുകളും
പാടലയഃ ഏവ, — പൂപ്പാതിരിമരങ്ങളും,
പുഷ്പിതാഃ — പുഷ്പിച്ച

കോവിദാരാഃ ച — മലമന്താരകളും,
മുചുളിന്ദാർജ്ജുനാഃ ച — നാരകങ്ങളും, പുല്ലുമരുതുകളും
ശിംശുപാഃ ഏവ — ഇരുമുള്ളുകളും
കുടജാഃ തഥാ, — കുടകപ്പാലകളും,
ധവാഃ ച — ഞമകളും
ശാല്മല്യഃ ഏവ — പൂളകളും
തഥാ — അപ്രകാരം തന്നെ
രക്തകാഃ — ചുവന്ന
കുരവകാഃ, — മയിലാഞ്ചികളും,
ഹിന്താലാഃ ച — ഈന്തകളും
തിമിശാഃ ഏവ — തൊട്ടാകാരകളും
ചൂർണകാഃ — അരിനെല്ലികളും
തഥാ — അപ്രകാരംതന്നെ
നീപകാഃ — കടമ്പുകളും
നീലാശോകാ ചഃ — നീല അശോകങ്ങളും
വരണാഃ — നീർ മാതളങ്ങളും
അങ്കോലാഃ — അഴിഞ്ഞിലുകളും
തഥാ — അപ്രകാരംതന്നെ
പത്മകാഃ ഏവ — പതിമുകങ്ങളും
സർവ്വേ തു — എല്ലാംതന്നെ
പ്ലവമാനൈഃ — ചാടിച്ചെല്ലുന്നവരായ
പ്ലവംഗൈഃ — വാനരന്മാരാൽ
പര്യാകുലീകൃതാഃ. — കലുക്കിത്തകർക്കപ്പെട്ട.

വാപ്യസ്തസ്മിൻ ഗിരൌ ശീതാഃ പലപലാനി തഥൈവ ച
ചക്രവാകാന്നചരിതാഃ കാരണ്ഡവനിഷേവിതാഃ
പ്ലവൈഃ ക്രൌഞ്ചൈശ്ച സങ്കീർണ്ണാ വരാഹമൃഗസേവിതാഃ 86
ഋക്ഷൈസ്തരക്ഷുഭിഃ സിംഹൈഃ ശാർദ്ദൂലൈശ്ച ഭയാവഹൈഃ
വ്യാളൈശ്ച ബഹുഭിർഭീമൈഃ സേവ്യമാനാഃ സമന്തതഃ. 87

തസ്മിൻ ഗിരൌ	ആ പർവ്വതത്തിൽ
ചക്രവാകാന്ന-ചരിതാഃ	ചക്രവാകങ്ങളാൽ നിവസിക്കപ്പെട്ടവയും
കാരണ്ഡവ-നിഷേവിതാഃ	നീർക്കോഴികളാൽ വസിക്കപ്പെട്ടവയും
പ്ലവൈഃ	നീർക്കാക്കകളാലും
ക്രൌഞ്ചൈഃ ച	ക്രൌഞ്ചങ്ങളാലും
സംകീർണ്ണാഃ,	നിറയപ്പെട്ടവയും,
വരാഹമൃഗ-സേവിതാഃ	പന്നികളാലും മാനുകളാലുംവാസംചെയ്യപ്പെട്ടവയും
ഋക്ഷൈഃ	കരടികളാലും
തരക്ഷുഭിഃ	കഴതപ്പുലികളാലും
സിംഹൈഃ	സിംഹങ്ങളാലും
ഭയാവഹൈഃ	ഭയങ്കരങ്ങളായ
ശാർദ്ദൂലൈഃ ച	വ്യാഘ്രങ്ങളാലും
ബഹുഭിഃ	അനേകം
ഭീമൈഃ	ഘോരങ്ങളായ
വ്യാളൈഃ ച	കാട്ടാനകളാലും
സമന്തതഃ സേവ്യമാനാഃ	ചുറ്റും സഞ്ചരിക്കപ്പെട്ടവയുമായ
ശീതാഃ വാപ്യഃ;	കളത്ത തടാകങ്ങളും
തഥാ ഏവ	അപ്രകാരം തന്നെ
പലപലാനി ച	അരുവികളും ഉണ്ടായിരുന്നു.

പദ്മൈഃ സൌഗന്ധികൈഃ ഫുല്ലൈഃ കുമുദൈശ്ചോത്പലൈസ്തഥാ
വാരിജൈർവ്വിവിധൈഃ പുഷ്പൈ രമ്യാസ്തത്ര ജലാശയാഃ. 88

തത്ര	അവിടെ
ഫുല്ലൈഃ	വികസിച്ച
പദ്മൈഃ	താമരകളെക്കൊണ്ടും
സൌഗന്ധികൈഃ	ചെങ്കഴഞ്ഞിപ്പൂക്കളെക്കൊണ്ടും
കുമുദൈഃ	ആമ്പലുകളെക്കൊണ്ടും
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
ഉത്പലൈഃ	നീലോത്പലങ്ങളെക്കൊണ്ടും
വിവിധൈഃ	പലവിധത്തിലുള്ള
വാരിജൈഃ	വെള്ളത്തിലുണ്ടാകുന്ന
പുഷ്പൈഃ ച	പുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ടും
രമ്യാഃ	ഭംഗിവാച്ച [രുന്നു.
ജലാശയാഃ.	ജലാശയങ്ങളുണ്ടായി-

തസ്യൈ സാനുഷു ക്രുജന്തി നാനാദ്വിജഗണാസ്തഥാ. 89

തസ്യ	അതിന്റെ
സാനുഷു	താഴ്വരകളിൽ
തഥാ	അപ്രകാരം തന്നെ
നാനാദ്വിജ-ഗണാഃ	പല പക്ഷിഗണങ്ങളും
ക്രുജന്തി.	കൂകുന്നുണ്ട്.

സ്നാത്വാ പീത്വോദകാന്യത്ര ജലേ ക്രീഡന്തി വാനരാഃ
അന്യോന്യം പ്ലാവയന്തി സ്മ ശൈലമാരുഹ്യ വാനരാഃ. 90

അത്ര	അവിടെ
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
സ്നാത്വാ	കുളിച്ച്
ഉദകാനി പീത്വാ	വെള്ളം കുടിച്ച്,
ജലേ ക്രീഡന്തി;	ജലക്രീഡചെയ്കയായി;
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
ശൈലം	മലയിൽ
ആരുഹ്യ	കയറി,
അന്യോന്യം	ഒരുവനെയൊരുവൻ
പ്ലാവയന്തി സ്മ.	പിടിച്ച് മുക്കുന്നു.

[ഈ ശ്ലോകത്തിലെ ഒടുവിലത്തെ പാദത്തെ ഇനിയത്തെ ശ്ലോകത്തിൽ അന്വയിക്കയുംചെയ്യാം.]

ഫലാന്യമൃതഗന്ധീനി മൂലാനി കസുമാനി ച
ബുഭുജുർവ്വാനരാസ്തത്ര പാദപാനാം മദോത്കടാഃ. 91

തത്ര	അവിടെ	അമൃതഗന്ധീനി	അമൃതുപോലെ സു
മദോത്കടാഃ	മദിച്ചു പുളച്ചു	ഫലാനി	പഴങ്ങളേയും [ഭുള്ള
		മൂലാനി	കിഴങ്ങുകളേയും
വാനരാഃ,	വാനരന്മാർ,	കസുമാനി ച	പുഷ്പങ്ങളേയും
പാദപാനാം	വൃക്ഷങ്ങളിലുള്ള	ബുഭുജുഃ.	ഭക്ഷിച്ചു.

ദ്രോണമാത്രപ്രമാണാനി ലംബമാനാനി വാനരാഃ
യയുഃ പിബന്തോ വൃഷ്ടാസ്തേ മധൂനി മധുപിംഗളാഃ. 92

മധുപിംഗളാഃ	തേൻനിറമാന്ന	ലംബമാനാനി	തുങ്ങുന്ന
തേ വാനരാഃ,	ആ വാനരന്മാർ,	മധൂനി	തേൻകുടുകളെ
വൃഷ്ടാഃ	ഉത്സാഹംപൂണ്ടവരായി	പിബന്തഃ	കുടിച്ചുംകൊണ്ട്
ദ്രോണമാത്ര-പ്രമാണാനി	ഒരു പറയോളം വലി പ്പമുള്ള	യയുഃ.	യാത്രചെയ്തു.

പാദപാനവഭഞ്ജന്തോ വികഷ്ന്തസ്തഥാ ലതാഃ
വിധമന്തോ ഗിരിവരാൻ പ്രയയുഃ പ്ലവഗഷ്ഭാഃ. 93

പ്ലവഗഷ്ഭാഃ,	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാർ,	വികഷ്ന്തഃ,	പിടിച്ചുവലിച്ചുകൊ ണ്ടും,
പാദപാൻ	വൃക്ഷങ്ങളെ		
അവഭഞ്ജന്തഃ,	ഒടിച്ചുവീഴ്ത്തിക്കൊണ്ടും	ഗിരിവരാൻ	വൻമലകളെ
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ	വിധമന്തഃ	തകർത്തുകൊണ്ടും
ലതാഃ,	ലതകളേയും	പ്രയയുഃ.	യാത്രചെയ്തു.

വൃക്ഷേഭ്യോ ഽന്യേ തു കപയോ നഷ്ന്തോ മധുദപ്പിതാഃ
അന്യേ വൃക്ഷാൻ പ്രപദ്യന്തേ പ്രപതന്ത്യപി ചാപരേ. 94

അന്യേ	ചില	അന്യേ അപി	മറുചിലർ
കപയഃ തു	വാനരന്മാർ	വൃക്ഷാൻ	മരങ്ങളിൽ
മധുദപ്പിതാഃ	തേൻകുടിച്ചുതിനാലു ള്ള മദംപിടിച്ചുവരായി	പ്രപദ്യന്തേ;	ചാടിക്കയറുന്നു;
		അപരേ	വേറെ ചിലർ
വൃക്ഷേഭ്യഃ	വൃക്ഷങ്ങളിൽനിന്നും	പ്രപതന്തി ച.	താഴോട്ടുകുതിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.
നഷ്ന്തഃ;	ആക്കുന്നു;		

ബഭ്രവ വസുധാ തൈസ്തു സംപൂർണ്ണാ ഹരിയൂഥപൈഃ
യഥാ കളമകേദാരൈഃ പക്വൈരിവ വസുന്ധരാ. 95

പക്വൈഃ	പഴത്ത	തൈഃ	ആ
കളമകേദാരൈഃ	നെൽക്കണ്ടങ്ങളാൽ	ഹരിയൂഥപൈഃ	വാനരവീരന്മാരാൽ
വസുന്ധരാ	ഭൂമി	വസുധാ	ഭൂമി
യഥാ തു,	എപ്രകാരമോ അപ്ര കാരം,	സംപൂർണ്ണാ	നിറയപ്പെട്ടതായി
		ഇവ	ഏറെറവും
		ബഭ്രവ.	ശോഭിച്ചു.

"പഴുത്ത നെൽക്കണ്ടങ്ങളാൽ ഭൂമി നിറഞ്ഞിരുന്നതുപോലെ" എന്നു പറഞ്ഞതിൽനിന്ന് യുദ്ധയാത്ര, മുമ്പ് 4-ാംശ്ലോകത്തിന്റെ കുറിപ്പിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം മാർഗ്ഗമാസത്തിൽ (ധനു/തന്നെയാണെന്നുള്ളതിനു ബലാധിക്യം സിദ്ധിക്കുന്നു. അല്ലാതെ ഗോവിന്ദരാജമതപ്രകാരം മീനമാസത്തിലായാൽ കണ്ടങ്ങളിൽ നെല്ലുണ്ടാകയില്ലല്ലൊ.]

മഹേന്ദ്രമഥ സംപ്രാപ്യ രാമോ രാജീവലോചനഃ
അധ്യാരോഹന്മഹാബാഹുഃ ശിഖരം ദ്രുമഭൂഷിതം. 96

അഥ	അപ്പോൾ	സംപ്രാപ്യ	പ്രാപിച്ച്,
മഹാബാഹുഃ	മഹാബാഹുവും	ദ്രുമഭൂഷിതം	വൃക്ഷങ്ങളാൽ അംഗി വാച്യ
രാജീവലോചനഃ	ചെന്താർ നേത്രനും		
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ, [ആയ	ശിഖരം	കൊടുമുടിയിൽ
മഹേന്ദ്രം	മഹേന്ദ്രപർവ്വതത്തെ	അധ്യാരോഹത്.	കയറി.

[തിരുവിതാംകൂറിൽ "മഹേന്ദ്രഗിരി" എന്ന് അവിടെയുള്ള ഒരു മലയ്ക്ക് പേരുള്ളതായി പറയപ്പെട്ടുന്നുണ്ട്.]

തതഃ ശിഖരമാരുഹ്യ രാമോ ദശരഥാത്മജഃ
ക്രമ്മമീനസമാകീർണ്ണമപശ്യത് സലിലാകരം. 97

ദശരഥാത്മജഃ	ദശരഥപുത്രനായ	തതഃ	അവിടെ നിന്നും
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	ക്രമ്മമീന-സമാകീർണ്ണം	ആമ, മീൻ, എന്നവ നിറഞ്ഞുള്ള
ശിഖരം	ശിഖരത്തിൽ	സലിലാകരം	ഉദധിയെ
ആരുഹ്യ,	കയറി,	അപശ്യത്.	നിരീക്ഷിച്ചു.

തേ സഹ്യം സമതിക്രമ്യ മലയം ച മഹാഗിരിം
ആസേദുരനുപൂർവ്വേണ സമുദ്രം ഭീമനിസ്വനം. 98

തേ	അവർ	ഭീമനിസ്വനം	ഘോരമായി ഏരമ്പുന്ന
സഹ്യം	സഹ്യഗിരിയേയും	സമുദ്രം	സമുദ്രത്തെ,
മലയം മഹാഗിരിം ച	മലയമഹാഗിരിയേയും	അനുപൂർവ്വേണ	അണിയണിയായി
സമതിക്രമ്യ,	കടന്ന്,	ആസേദുഃ.	അടുത്തു.

[മാർഗ്ഗമാസം അഷ്ടമിയിൽ യുദ്ധയാത്രതുടങ്ങി സമുദ്രതീരത്തെ പ്രാപിപ്പാനായി ഏഴു ദിവസം വേണ്ടിവന്നു എന്ന് അഗ്നിവേശ്യമുനി പറയുന്നു. "ശ്രീരാമോഽപി യയൌ ജയായ ജയിനാം ശ്രേഷ്ഠോ ഹരീണാം മഹത് സ്കന്ധാവാരനിവേശനം ജലനിധേസ്തീരേഽഹ്നി ധാത്സപ്തമേ." ഇതു തിലകവ്യാഖ്യാതാവിനും സമ്മതമാണ്.]

അവരുഹ്യ ജഗാമാശു വേലാവനമനുത്തമം
രാമോ രമയതാം ശ്രേഷ്ഠഃ സസുഗ്രീവഃ സലക്ഷ്മണഃ. 99

രമയതാം	സർവ്വരേയും ചിത്തങ്ങളെ കവരുന്നവരിൽ	അവരുഹ്യ,	താഴോട്ടിറങ്ങി
		അനുത്തമം	അത്യുത്തമമായ
ശ്രേഷ്ഠഃ	ഉത്തമനായ	വേലാവനം	കടൽക്കരക്കാട്ടിൽ
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	ആശു	വിരവോടെ
സസുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവനോടും കൂടി	ജഗാമ.	എഴുന്നള്ളി.
സലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണസമേതനായി		

അഥ ധൌതോപലതലാം തോയൌഘൈഃ സംഹസോത്ഥിതൈഃ
വേലാമാസാദ്യ വിപുലാം രാമോ വചനമബ്രവീത്. 100

രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	വിപുലാം	വിശാലമായ
സഹസോത്ഥിതൈഃ	പെട്ടെന്നുയരെപ്പൊങ്ങുന്ന	വേലാം	കരയെ
തോയൌഘൈഃ	തിരനിരകളാൽ	ആസാദ്യ,	പ്രാപിച്ച്,
ധൌതോപലതലാം	കഴുകപ്പെട്ട പാറപ്പുറങ്ങളോടുകൂടിയ	വചനം	ഒരുമൊഴി
		അഥ	ഇങ്ങിനെ
		അബ്രവീത്.	അരുളിച്ചെയ്തു.

ഏതേ വയമനുപ്രാപ്താഃ സുഗ്രീവ വരുണാലയം
ഇഹേദാനീം വിചിന്താ സാ യാ നഃ പൂർവ്വം സമുത്ഥിതാ. 101

"സുഗ്രീവ!	"സുഗ്രീവ!	പൂർവ്വം	ഇതിനുമുമ്പ്
ഏതേ	ഈ	യാ വിചിന്താ	യാതൊരു ആധിയോ
വയം	നാം	സാ	അതുതന്നെ
വരുണാലയം	സമുദ്രത്തെ	ഇഹ	ഇട്ടിക്കിൽ
അനുപ്രാപ്താഃ;	പ്രാപിച്ചുകഴിഞ്ഞു;	ഇദാനീം	ഇപ്പോൾ
നഃ	നമുക്ക്	സമുത്ഥിതാ.	ഉളവായിരിക്കുന്നു.

അതഃ പരമതീരോ ഽയം സാഗരഃ സരിതാം പതിഃ
ന ചായമനുപായേന ശക്യസ്തരിതുമർണ്ണവഃ. 102

"സരിതാം	"നദികൾക്കു	അയം;	ഇത്;
പതിഃ	നാഥനും	അയം അർണ്ണവഃ	ഈസമുദ്രം
പരമതീരഃ	എത്രയോ ദൂരെയായി കരയുള്ളതും	അനുപായേന ച	ഉപായത്താലല്ലാതെ
		അതഃ	ഇവിടെനിന്നും
സാഗരഃ	സമുദ്രമാകുന്നു	തരിതും ന ശക്യഃ	കടപ്പാൻ സാദ്ധ്യമല്ല.

["അതഃപരം അതീരഃ (ഇതിനപ്പുറം, കരകാണാത്ത സമുദ്രമാകുന്നു). എന്നും]

തദിഹൈവ നിവേശോ ഽസ്തു മന്ത്രഃ പ്രസ്തൂയതാമിതി
യത്രേദം വാനരബലം പരം പാരമവാപ്നുയാത്. 103

"തത്	"ആകയാൽ	പരം പാരം	അക്കരെയ്ക്ക്
ഇഹ ഏവ	ഇവിടെത്തന്നെ	യത്ര	എപ്രകാരമായാൽ
നിവേശഃ	സേനാനിവേശം	അവാപ്നുയാത്	എത്തുമോ
അസ്തു;	ആകട്ടെ;	ഇതി	അതിനെക്കുറിച്ച്
ഇദം	ഈ	മന്ത്രഃ	മന്ത്രാലോചന
വാനരബലം	വാനരസൈന്യം	പ്രസ്തൂയതാം."	നടത്തപ്പെടട്ടെ."

ഇതീവ സ മഹാബാഹുഃ സീതാഹരണകർശിതഃ
രാമഃ സാഗരമാസാദ്യ വാസമാജ്ഞാപയത്തദാ. 104

സഃ അ
മഹാബാഹുഃ മഹാബാഹുവും
സീതാഹരണ-കർശിതഃ } സീതാദേവിയുടെ അപഹരണത്താൽഉൽഘോകലിതനും ആയ
രാമഃ, ശ്രീരാമൻ,
സാഗരം ആസാദ്യ സമുദ്രത്തെ പ്രാപിച്ച്
തദാ ആ സമയം
വാസം അവിടെ പാളയമടിക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ച്
ഇതി ഇവ ഇപ്രകാരം
ആജ്ഞാപയത്. ആജ്ഞാപിച്ചരുളി.

സർവ്വാഃ സേനാ നിവേശ്യന്താം വേലായാം ഹരിപുംഗവ
സംപ്രാപ്തോ മന്ത്രകാലോ നഃ സാഗരസ്യാഹ ലംഘനേ. 105

" ഹരിപുംഗവ! " വാനരോത്തമ!
സേനാഃ സൈന്യം
സർവ്വാഃ മുഴവനും
വേലായാം കരയിൽ
നിവേശ്യന്താം; പാളയമടിപ്പിക്കപ്പെടട്ടെ;
സാഗരസ്യ ലംഘനേ } സമുദ്രതരണത്തെക്കുറിച്ച്
മന്ത്രകാലഃ ആലോചിപ്പാനുള്ള [കാലം
ഇഹ ഇപ്പോൾ
നഃ നമുക്ക്
സംപ്രാപ്തഃ. എത്തിക്കഴിഞ്ഞു.

സ്വയം സ്വയം സേനാം സമുത്സൃജ്യ മാ ച കശ്ചിത് കുതോ പ്രജേത്
ഗച്ഛന്തു വാനരാഃ ശൂരാ ജ്ഞേയം ചരന്നാം ഭയം ച നഃ. 106

" കശ്ചിത് " ആരും
സ്വയം സ്വയം അവനവന്റെ
സേനാം സേനയെ
സമുത്സൃജ്യ, വിട്ട്
കുതഃ ഒരു കാരണംകൊണ്ടും
മാ പ്രജേത്; പോകുവാൻ പാടുള്ള [തല്ല;
ശൂരാഃ ച ശൂരന്മാരായ
വാനരാഃ വാനരന്മാർമാത്രം
ഗച്ഛന്തു; പോകട്ടെ;
ചരന്നാം ഒളിച്ചിരിക്കുന്ന
ഭയം വല്ല ആപത്തിനെക്കുറിച്ചും
നഃ നമുക്ക്
ജ്ഞേയം ച." അറിയപ്പെടേണ്ടതാണുതാനും."

രാമസ്യ വചനം ശ്രുത്വാ സുഗ്രീവഃ സഹലക്ഷ്മണഃ
സേനാം ന്യവേശയത് തീരേ സാഗരസ്യ ദ്രുമായുതേ. 107

സുഗ്രീവഃ സുഗ്രീവൻ
സഹലക്ഷ്മണഃ ലക്ഷ്മണനോടുംകൂടി
രാമസ്യ ശ്രീരാമന്റെ
വചനം ശ്രുത്വാ ആജ്ഞകേട്ട്,
സാഗരസ്യ സമുദ്രത്തിന്റെ
ദ്രുമായുതേ തരുക്കൾ തിങ്ങിയ
തീരേ തീരത്തിലായി
സേനാം സേനയെ
ന്യവേശയത്. പാളയമടിപ്പിച്ചു.

വിരരാജ സമീപസ്ഥം സാഗരസ്യ ച തദ്ബലം
മധുപാണ്ഡുജലഃ ശ്രീമാൻ ദ്വിതീയ ഇവ സാഗരഃ. 108

സാഗരസ്യ സമീപസ്ഥം } സമുദ്രത്തിന്നരികായുള്ള
തത് ബലം, ആ സൈന്യം
മധുപാണ്ഡുജലഃ } തേൻപോലെ പിംഗളവർണ്ണമാണ്
ശ്രീമാൻ അഴകാർന്ന
ദ്വിതീയഃ മറെറാരു
സാഗരഃ സമുദ്രം
ഇവ ച എന്നപോലെതന്നെ
വിരരാജ. വിളങ്ങി.

വേലാവനമുപാഗമ്യ തതസ്തേ ഹരിപുംഗവാഃ
നിവിഷ്ടാഃ പരമം പാരം കാംക്ഷമാണാ മഹോദധേഃ. 109

തേ	അ	പരമം പാരം	അക്കര
ഹരിപുംഗവാഃ	വാനരോത്തമന്മാർ	കാംക്ഷമാണാഃ,	എത്തുവാൻ കൊതിച്ച്,
വേലാവനം	കരയിലുള്ള വനത്തെ		
ഉപാഗമ്യ,	പ്രാപിച്ച്,	തതഃ	അട്ടിക്കിൽ
മഹോദധേഃ	വൻ കടലിന്റെ	നിവിഷ്ടാഃ.	വസിച്ചു.

തേഷാം നിവിശമാനാനാം സൈന്യസന്നാഹനിസ്വനഃ
അന്തര്ധായ മഹാനാദമണ്ണവസ്യ പ്രശുശ്രുവേ. 110

തേഷാം	അവർ	അണ്ണവസ്യ	സമുദ്രത്തിന്റെ
നിവിശമാനാനാം	അവിടെ ഇറങ്ങിപ്പാർക്കുന്ന സമയം	മഹാനാദം	വൻ മുഴക്കത്തെയും
സൈന്യസന്നാഹനിസ്വനഃ	സൈന്യങ്ങളുടെ ഉത്സാഹംകൊണ്ടുള്ള മുഴക്കം	അന്തര്ധായ	അടക്കിക്കൊണ്ട്
		പ്രശുശ്രുവേ.	കേൾക്കാറായി.

സാ വാനരാണാം ധ്വജിനീ സുഗ്രീവേണാഭിപാലിതാ
ത്രിധാ നിവിഷ്ടാ മഹതീ രാമസ്യാർത്ഥപരാഽഭവത്. 111

സുഗ്രീവേണ	സുഗ്രീവനാൽ	നിവിഷ്ടാ;	പാളയമടിപ്പിക്കപ്പെട്ടു;
അഭിപാലിതാ	രക്ഷിക്കപ്പെട്ടതായ	സാ	ആയത്
വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ	രാമസ്യ	ശ്രീരാമ കാര്യത്തിൽ
മഹതീ ധ്വജിനീ	ആ വൻ പട	അർത്ഥപരാ	തന്നെ താല്പര്യത്തോടു
ത്രിധാ	മൂന്നവകപ്പായി	അഭവത്.	വർത്തിച്ചു. [ക്രടിയതായി

സാ മഹാണ്ണവമാസാദ്യ പ്രഷ്ടാ വാനരവാഹിനീ
വായുവേഗസമാധൂതം പശ്യമാനാ മഹാണ്ണവം. 112

വാനരവാഹിനീ	വാനരസൈന്യം	വായുവേഗസമാധൂതം	കാറിന്റെ ഊക്കുകൊണ്ട് കോളിളകിമ
മഹാണ്ണവം	സമുദ്രത്തെ		
ആസാദ്യ,	പ്രാപിച്ചതിനാൽ	മഹാണ്ണവം	വൻകടലിനെ [റിയുന്ന
പ്രഷ്ടാ;	സന്തോഷമുൾക്കൊണ്ടു;	പശ്യമാനാ.	നോക്കിക്കൊണ്ടു തന്നെ നിന്നു.
സാ	അത്		

ദൂരപാരമസംബാധം രക്ഷോഗണനിഷേവിതം
പശ്യന്തോ വരുണാവാസം നിഷേദുർഹരിയൂഥപാഃ 113
ത്രിഷനക്രഗ്രഹം ഘോരം ക്ഷപാദൌ ദിവസക്ഷയേ
ഹസന്തമിവ ഫേനൌഘൈർനൃത്യന്തമിവ ചോർമ്മിഭിഃ 114

ചന്ദ്രോദയസമാധൂതം പ്രതിചന്ദ്രസമാകുലം
ചണ്ഡാനിലമഹാഗ്രാഹൈഃ കീർണ്ണം തിമിതിമിംഗലൈഃ. 115
ദീപ്തഭോഗൈരിവാകീർണ്ണം ഭുജഗൈർഭുജഗാലയം
അവഗാഢം മഹാസത്വൈർനാനാശൈലസമാകുലം
സുദുർഗ്ഗം ദുർഗ്ഗമാർഗ്ഗം തമഗാധമസുരാലയം. 116

ഹരിയൂഥപാഃ, വാനരവീരന്മാർ,
ദുരപാരം എത്രയോ ദൂരെയായി കരയുള്ളതും
അസംബാധം, ഏറേറം പരന്നതും
രക്ഷോഗണ-നിഷേവിതം രാക്ഷസഗണങ്ങളാൽ നിവസിക്കപ്പെട്ടതും
ഝഷനക്രഗ്രഹം മീനുകളും മുതലകളും ഗ്രാഹങ്ങളുമാണ്ടതും
ഘോരം ഭയങ്കരവും
ദിവസക്ഷയേ വൈകുന്നേരസമയം
ക്ഷപാമുഖേ രാത്രിയാരംഭിക്കുമ്പോൾ
ഘോരൈരുഷ്ടൈഃ നരക്കുട്ടങ്ങളാൽ
ഹസന്തം ഇവ ഹസിക്കുന്നപോലിരി
ഊർമ്മിഭിഃ അലകളാൽ [ക്കുന്നതും
നൃത്യന്തം ഇവ നർത്തനംചെയ്യുന്നപോലിരിക്കുന്നതും
ചന്ദ്രോദയ-സമാധൂതം ചന്ദ്രോദയംകാരണം പൊങ്ങിമറിയുന്നതും
പ്രതിചന്ദ്ര-സമാകുലം ചന്ദ്രന്റെ പ്രതിബിംബങ്ങളോടുകൂടിയതും
ചണ്ഡാനില-മഹാഗ്രാഹൈഃ കൊടുങ്കാറേറാടും വമ്പിച്ച മുതലകളോടും
തിമി-തിമിംഗലൈഃ തിമിയെന്ന മത്സ്യങ്ങളോടും തിമിംഗലങ്ങളോടും
കീർണ്ണം, ക്രൂടിയതും,
ദീപ്തഭോഗൈഃ തിളങ്ങുന്ന പടങ്ങളാ [ൻ
ഭുജഗൈഃ സർപ്പങ്ങളാൽ
ആകീർണ്ണം നിറയപ്പെട്ടതായി
ഭുജഗാലയം ഇവ സർപ്പലോകംപോലെയുള്ളതും
മഹാസത്വൈഃ ഊക്കൻ ജന്തുക്കളാൽ
അവഗാഢം, നിറയപ്പെട്ടതും,
നാനാശൈല-സമാകുലം പലപർവ്വതങ്ങളാൽ നിറയപ്പെട്ടതും
സുദുർഗ്ഗം അടുപ്പാൻ കഴിയാത്തതും
ദുർഗ്ഗമാർഗ്ഗം കടപ്പാൻ സാധിക്കാ
അഗാധം അഗാധവും [ത്തതും
അസുരാലയം ച അസുരന്മാരുടെ വസതം അ [തിയും അയ
വരുണാവാസം സമുദ്രത്തെ
പശ്യന്തഃ നോക്കിക്കൊണ്ടുതന്നെ
നിഷേദുഃ. വർത്തിച്ചു.

മകരൈർന്നാകഭോഗൈശ്ച വിഗാഢാ വാതലോളിതാഃ
ഉത്പേതുശ്ച നിപേതുശ്ച പ്രവൃദ്ധാ ജലരാശയഃ. 117

മകരൈഃ മകരമത്സ്യങ്ങളാലും
നാകഭോഗൈഃ ച സ്രാവുകളാലും സർപ്പങ്ങളാലും
വിഗാഢാഃ, നിറഞ്ഞുള്ളവയും,
വാതലോളിതാഃ കാറിൽ ഇളകി മറിക്കപ്പെട്ട്
പ്രവൃദ്ധാഃ വർദ്ധിച്ചവയും അയ
ജലരാശയഃ അലകൾ
ഉത്പേതുഃ ച പൊങ്ങുകയും
നിപേതുഃ ച. താഴുകയുംചെയ്തു.

അഗ്നിചൂർണ്ണമിവാവിദ്ധം ഭാസ്വരാംബു മഹോരഗം
സുരാരിവിഷയം ഘോരം പാതാളവിഷയം സദാ 118
സാഗരം ചാംബരപ്രഖ്യമംബരം സാഗരോപമം
സാഗരം ചാംബരം ചേതി നിർവ്വിശേഷമദൃശ്യത 119

അഗ്നിചൂർണ്ണം ഇവ	തീപ്പൊരിപോലെയുള്ളതും
അവിദ്ധം	ചിന്നുന്നതും ആയ
ഭാസ്വരാംബു,	തിളങ്ങുന്ന ജലബിന്ദുക്കളാൻതും,
മഹോരഗം,	വൻസർപ്പങ്ങളാൻതും,
സുരാരിവിഷയം	ദേവന്മാരുടെ ശത്രുക്കൾ വസിക്കുന്നതും
ഘോരം	ഭയങ്കരവും
സദാ	എന്നും
പാതാള-വിഷയം ച	പാതാളലോകത്തിലുള്ളതും ആയ
സാഗരം,	സമുദ്രം,
അംബരപ്രഖ്യം;	ആകാശതുല്യമായിരിക്കുന്നു;
അംബരം ച	ആകാശവും
സാഗരോപമം;	സമുദ്രത്തിന്നൊത്തതായിരിക്കുന്നു;
സാഗരം	സമുദ്രമെന്നും
അംബരം ച ഇതി	ആകാശമെന്നും
നിർവ്വിശേഷം	വ്യത്യാസമില്ലാതെ
അദൃശ്യത.	കാണപ്പെട്ടു.

[രാത്രിയിൽ തീപ്പൊരിപോലെ തിളങ്ങുന്ന ജലബിന്ദുക്കൾ നക്ഷത്രങ്ങൾക്ക് സാമ്യം. രാഹു, കേതു, ധൂമകേതു മുതലായവ ഉരഗങ്ങൾക്ക് സാമ്യം.]

സംപ്കക്തം നഭസാഽപ്യംഭഃ സംപ്കക്തം ച നഭോഽംഭസാ
താദ്ഗ്രൂപേ സ്മ ദൃശ്യേതേ താരാരത്നസമാകുലേ. 120

അംഭഃ	സമുദ്രം
നഭസാ അപി	ആകാശത്തോടുകൂടിത്തന്നെ
സംപ്കക്തം:	ഇടചേർന്നിരിക്കുന്നു;
നഭഃ ച	ആകാശവും
അംഭസാ	സമുദ്രത്തോടുകൂടി
സംപ്കക്തം;	ഇടചേർന്നിരിക്കുന്നു;
താരാരത്ന-സമാകുലേ	നക്ഷത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും നവരത്നകൂമ്പാരംകൊണ്ടും
താദ്ഗ്രൂപേ	ഒരേമാതിരിയായി വിളങ്ങുന്നവയായി
ദൃശ്യേതേ സ്മ.	അവരണ്ടും കാണപ്പെട്ടു.

["താരാരത്നങ്ങൾ" (വിശിഷ്ടനക്ഷത്രങ്ങൾ എന്നും, വിശേഷപ്പെട്ട മുത്തുകൾ എന്നും അർത്ഥം). "താരഃ മുക്താമൈകുതികേ." (വിശ്വകോശം).]

സമുത്പതിതമേഘസ്യ വീചിമാലാകുലസ്യ ച
വിശേഷോ ന ദ്വയോരാസീത് സാഗരസ്യാംബരസ്യ ച. 121

സമുത്പതിത-മേഘസ്യ	ഉയരെപ്പൊങ്ങിയ മേഘങ്ങളാൻ
അംബരസ്യ ച	ആകാശത്തിന്നും,
വീചിമാലാ-കുലസ്യ	തിരമാലകൾ തിങ്ങിയ
സാഗരസ്യ ച	സമുദ്രത്തിന്നും,
ദ്വയോഃ	ഇവരണ്ടിന്നും
വിശേഷഃ	വ്യത്യാസംതന്നെ
ആസീത് ന.	ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.

അന്യോന്യാഹതാഃ സക്താഃ സസ്വനുർഭീമനിസ്വനാഃ
ഊർമ്മയഃ സിന്ധുരാജസ്യ മഹാഭേർയ്യ ഇവാഹവേ. 122

ആഹവേ	പടക്കളത്തിൽ	ഊർമ്മയഃ	തിരകൾ,
മഹാഭേർയ്യഃ	പെരുമ്പറകൾ	അന്യോന്യം	തമ്മിൽ തമ്മിൽ
ഇവ,	എന്നപോലെ,	ആഹതാഃ	തല്ലി
സിന്ധുരാജസ്യ	സമുദ്രത്തിന്റെ	സക്താഃ	തടയപ്പെട്ടവയായി
ഭീമനിസ്വനാഃ	വൻ മുഴക്കമാന്ന	സസ്വനുഃ.	ഏരമ്പി.

രഥൌഘജലസന്നാദം വിഷക്തമിവ വായുനാ
ഉത്പതന്തമിവ ക്രുദ്ധം യാത്രോഗണസമാകുലം 123
ദദൃശുസ്തേ മഹാത്മാനോ വാതാഹതജലാശയം
അനിലോദ്ധൂതമാകാശേ പ്രവല്ഗന്തമിവോർമ്മിഭിഃ. 124

മഹാത്മാനഃ	മഹാത്മാക്കളായ	ഉത്പതന്തം	ഉയരെപ്പൊങ്ങുന്നപോ
തേ,	അവർ,	ഇവ,	ലുള്ളതായും,
വാതാഹത-	കാറടിച്ചിളകുന്ന സ	യാത്രോഗണ-	ജലജന്തുക്കൾ നിറഞ്ഞു
ജലാശയം	മുദ്രത്തെ	സമാകുലം	ള്ളതായും
രഥൌഘ-	രത്നങ്ങളുടേയും പ്രവ	അനിലോദ്ധൂതം	കാറിനാൽ അടിക്ക
ജലസന്നാദം	ഹിക്കുന്ന വെള്ളത്തി		പ്പെട്ടതായി
	ന്റെയും ശബ്ദത്തോടു	ഊർമ്മിഭിഃ	അലകളാൽ
	കൂടിയതായും	ആകാശേ	ആകാശത്തിൽ
വായുനാ	കാറിനോടുകൂടി ഒന്നാ	പ്രവല്ഗന്തം	നൃത്തം ചെയ്യുന്നപോ
വിഷക്തം ഇവ	യിരിക്കുന്നപോലുള്ള	ഇവ	ലുള്ളതായും,
ക്രുദ്ധം	ക്രുദ്ധിച്ച് [തായും	ദദൃശുഃ.	കണ്ടു.

തതോ വിസ്മയമാപന്നാ ദദൃശുഃരയസ്തദാ
ഭ്രാന്തോർമ്മിജലസന്നാദം പ്രലോലമിവ സാഗരം. 125

തദാ	ആ സമയം	പ്രലോലം ഇവ	ഭയന്നുവിറയ്ക്കുന്നപോ
ഹരയഃ	കപികൾ,		ലെയിരിക്കുന്നതായും,
സാഗരം,	സമുദ്രത്തെ,	ദദൃശുഃ;	നോക്കി;
ഭ്രാന്തോർമ്മി-	ഇളകിമറിയുന്ന തിര	തതഃ	തന്മൂലം
ജലസന്നാദം	വെള്ളത്തിന്റെ ഒച്ച	വിസ്മയം	അത്യാശ്ചര്യമുൾക്കൊ
	യോടുകൂടിയതായും	ആപന്നാഃ.	ണ്ടു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ചതുർത്ഥഃ സർഗ്ഗഃ = നാലാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

പഞ്ചമഃ സർഗ്ഗഃ = അഞ്ചാംസർഗ്ഗം.

[ശ്രീരാമവിലാപഃ = ശ്രീരാഘവൻ വിലപിക്കുന്നത്.]

സാ തു നീലേന വിധിവത് സുരക്ഷാ സുസമാഹിതാ
സാഗരസ്യോത്തരേ തീരേ സാധു സേനാ നിവേശിതാ. 1

സുരക്ഷാ	നല്ല രക്ഷയോടുകൂടി യതും	സാഗരസ്യ	സമുദ്രത്തിന്റെ
		ഉത്തരേ തീരേ	ഉത്തരതീരത്തിൽ
സുസമാഹിതാ	ഭയരഹിതവും ആയ	വിധിവത്	വഴിപോലെ
സാ	ആ	സാധു	നല്ലവണ്ണം
സേനാ,	സൈന്യം,	തു	ആ സമയം
നീലേന,	നീലനാൽ,	നിവേശിതാ.	പാർപ്പിക്കപ്പെട്ടു.

മൈന്ദശ്ച ദ്വിവിദശ്ചോഭൌ തത്ര വാനരപുംഗവൌ
വിചേരതുശ്ച താം സേനാം രക്ഷാർത്ഥം സർവ്വതോ ദിശം. 2

മൈന്ദഃ ച	മൈന്ദനും	താം	ആ
ദ്വിവിദഃ ച	ദ്വിവിദനും ആയ	സേനാം	സേനയെ
ഉഭൌ	രണ്ടു	രക്ഷാർത്ഥം	രക്ഷിക്കുന്നതിന്നായി
വാനരപുംഗവൌ	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാരും,	സർവ്വതഃ ദിശം ച	എല്ലാദിക്കിലും
തത്ര	ആ സമയം	വിചേരതുഃ.	ചുറ്റിനടന്നു.

നിവിഷ്ടായാം തു സേനായാം തീരേ നദനദീപതേഃ
പാർശ്വസ്ഥം ലക്ഷ്മണം ദൃഷ്ട്വാ രാമോ വചനമബ്രവീത്. 3

നദനദീപതേഃ തീരേ	കടൽക്കരയിൽ	പാർശ്വസ്ഥം	അടുത്തിരുന്നിരുന്ന
		ലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനെ
സേനായാം	സൈന്യം	ദൃഷ്ട്വാ,	നോക്കി,
നിവിഷ്ടായാം തു	പാർപ്പിക്കപ്പെട്ടശേഷം	വചനം അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെ അരുളിച്ചെയ്തു.
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ		

ശോകശ്ച കില കാലേന ഗച്ഛതാ ഹ്യപഗച്ഛതി
മമ ചാപശ്യതഃ കാന്താമഹന്യഹനി വർദ്ധതേ. 4

"ശോകഃ ച	"ദുഃഖമെന്നതു്	കാന്താം	കാന്തയെ
കാലേന	കാലം	അപശ്യതഃ	കാണാതിരിക്കുന്ന
ഗച്ഛതാ ച	കഴിയുംതോറും	മമ ഹി,	എനിക്കാകട്ടെ,
അപഗച്ഛതി	വിടകിപ്പോകുന്നു എന്നാണു്	അഹനി അഹനി	നാൾതോറും
		വർദ്ധതേ.	വർദ്ധിക്കുകയാണു് ചെയ്യുന്നതു്.
കില;	പറയപ്പെടുന്നതു്;		

ന മേ ദുഃഖം പ്രിയാ ദൂരേ ന മേ ദുഃഖം ഹൃതേതി വാ
ഏതദേവാനുശോചാമി വയോസ്യാ ഹ്യതിവർത്തതേ. 5

"പ്രിയാ	"പ്രേയസി
ദൂരേ	ദൂരത്തിലിരിക്കുന്ന എ
മേ	എനിക്ക് [ന്നുള്ളതു്
ദുഃഖം ന;	ദുഃഖത്തെ തരുന്നില്ല;
ഹൃതാ	അപഹരിക്കപ്പെട്ട
ഇതി വാ	എന്നുള്ളതും
മേ	എനിക്ക്
ദുഃഖം ന;	ദുഃഖകരമല്ല;
ഹി	എന്നാൽ
അസ്യാഃ വയഃ	(ജീവനെ വെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കാമെന്ന് പ്രതിജ്ഞചെയ്യപ്പെട്ട) ഇവളുടെ ജീവിതകാലം
അതിവർത്തതേ	കടന്നുപോകുന്നു
ഏതത് ഏവ	എന്നുള്ളതിനെക്കുറിച്ചു മാത്രമാണ്
അനുശോചാമി.	ഞാൻ പരിതപിക്കുന്നതു്.

["ധാരയിഷ്യാമി മാസം തു ജീവിതം ശത്രുസൂദന. മാസാദൂർദ്ധ്വം ന ജീവിഷ്യേ തവയാ ഹീനാ നൃപാത്മജ." എന്ന സുന്ദരകാണ്ഡം 40 സർഗ്ഗം 11, 12 ശ്ലോകമാകുന്നു ഇവിടെ "വയഃ" എന്നതുകൊണ്ട് വിവക്ഷിക്കപ്പെടുന്നതു്. (തിലകം). "ആയുഷ്കാലം വ്യർത്ഥമായിപ്പോകുന്നു എന്ന് കേവലമാനുഷരീത്യാ ശ്രീരാമൻ പറയുന്നു," എന്ന് ഗോവിന്ദരാജവ്യാഖ്യാനം]

വാഹി വാത യതഃ കാന്താ താം സ്പൃഷ്ട്വാ മാമപി സ്പൃശ
തവയി മേ ഗാത്രസ-സ്പർശ്വന്ദ്രേ ദൃഷ്ടിസമാഗമഃ. 6

"വാത!	"വായുഭഗവാനെ!
യതഃ	യാതൊരുദിക്കിൽ
കാന്താ	പ്രിയ വർത്തിക്കുന്നുവോ അവിടെ
വാഹി;	സഞ്ചരിച്ചാലും;
താം	അവളെ
സ്പൃഷ്ട്വാ	സ്പർശിച്ചു്
അപി	അതിൽപിന്നെ
മാം സ്പൃശ;	എന്നെ സ്പർശിച്ചാലും;
ചന്ദ്രേ	മനോഹാരിയായ
തവയി,	ഭവാങ്കൽ,
മേ	എനിക്കുണ്ടാകുന്ന
ഗാത്രസംസ്പർശഃ	ഗാത്രസ്പർശം
ദൃഷ്ടി-സമാഗമഃ.	(പ്രേയസിയെ) നേരിൽ കണ്ടാലെന്നപോലെയായിത്തീരുന്നതാണ്.

["സീതാസ്പർവിശിഷ്ടേ തവയി" (സീതയെ സ്പർശിച്ചതിനാൽ മനോഹരനായിരിക്കുന്ന ഭവാങ്കൽ), "മേ ഗാത്രസംസ്പർശഃ" (എനിക്കുള്ള ദേഹസ്പർശം) "ചന്ദ്രേ ദൃഷ്ടിസമാഗമഃ" (ചന്ദ്രങ്കൽ ഉണ്ടാകുന്ന ചക്ഷുഃസംയോഗം എപ്രകാരം താപശാന്തികരമോ അപ്രകാരമുള്ളതാകുന്നു). (ശിരോമണി).

"ദൃഷ്ടിസമാഗമം ചന്ദ്രങ്കൽ അധീനമെന്നതുപോലെ, അവളുമായി എനിക്കുള്ള ഗാത്രസ്പർശം ഭവാങ്കൽ അധീനമായതാകുന്നു. സീതയെ കാണുന്നതിനുപകരം സീതയെ സന്ദർശിക്കുന്ന ചന്ദ്രനെ കാണുക എന്നതുപോലെതന്നെ, സീതയെ സ്പർശിക്കുന്നതിനുപകരം, അവളെ സ്പർശിച്ച വായുവിനെ സ്പർശിക്കുക, എന്നതുമാത്രമാണ് എനിക്ക് കഴിവുള്ളതു്." എന്ന് സാരം. (ഗോ. രാ).]

തന്മേ ദഹതി ഗാത്രാണി വിഷം പീതമിവാശയേ
ഹാ നാഥേതി പ്രിയാ സാ മാം ഹ്രിയമാണാ യദബ്രവീത്. 7

"സാ പ്രിയാ	"ആ പ്രേയസി
ഹ്രിയമാണാ	അപഹരിക്കപ്പെടുന്ന സമയം
മാം	എന്നെവിളിച്ചു്
'ഹാ നാഥ!'	'ഹാ നാഥ!'
ഇതി	എന്നിങ്ങിനെ
യത്	യാതൊന്നിനെ
അബ്രവീത്,	ഉരചെയ്തുവോ,
തത് മേ	ആയതു് എന്റെ
ആശയേ,	ഹൃദയത്തിൽ,
പീതം വിഷം	കുടിക്കപ്പെട്ട വിഷം
ഗാത്രാണി ഇവ	അവയവങ്ങളെ എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം
ദഹതി.	ചുട്ടെരിക്കുന്നു.

[സീത വിളിച്ചു കരഞ്ഞതിനെ ഓർക്കുമ്പോൾ ദേഹം വരളുന്നു എന്ന് സാരം.]

തദ്വിയോഗേന്ധനവതാ തച്ചിന്താവിപുലാർച്ചിഷാ
രാത്രിംദിവം ശരീരം മേ ദഹ്യതേ മദനാഗ്നിനാ. 8

"തദ്വിയോ-ഗേന്ധനവതാ	"അവളുടെ വേർപാടാകുന്ന വിറകോടുകൂടിയതും	മദനാഗ്നിനാ,	പ്രണയാതിശയമാകുന്ന അഗ്നിയാൽ,
തച്ചിന്താ-വിപുലാർച്ചിഷാ	അവളെക്കുറിച്ചുള്ള ആധിയാകുന്ന തീക്ഷ്ണജ്വാലയോടുകൂടിയതും ആയ	മേ ശരീരം	എന്റെ ദേഹം
		രാത്രിംദിവം	രാപ്പകൽ
		ദഹ്യതേ.	വെന്തുപോകുന്നു.

അവഗാഹ്യാർണ്ണവം സ്വപ്സ്യേ സൌമിത്രേ ഭവതാ വിനാ
കഥഞ്ചിത് പ്രജ്വലൻ കാമഃ സ മാ സുപ്തം ജലേ ദഹേത്. 9

"സൌമിത്രേ!	"ലക്ഷ്മണ!	മാ	എന്നെ,
ഭവതാ വിനാ	നിന്നെക്കൂടാതെ	സഃ കാമഃ	ആ പ്രണയം
അർണ്ണവം അവഗാഹ്യ	കടലിൽ മുങ്ങിക്കിടന്നുകൊണ്ടു്	പ്രജ്വലൻ	കെട്ടുപോകാതെതന്നെ,
സ്വപ്സ്യേ;	ഞാൻ ഉറങ്ങിക്കളയാം;	കഥഞ്ചിത്	ഞാൻ എന്തുപായം കയ്ക്കൊള്ളുന്നതായാലും,
ജലേ സുപ്തം	(എങ്കിലും) വെള്ളത്തിൽ കിടക്കുന്നവനായ	ദഹേത്.	പീഡിപ്പിക്കതന്നെ ചെയ്യും.

["വെള്ളത്തിൽ കിടന്നുറങ്ങുന്ന എന്നെ ആ കാമൻ (മാ ദഹേത്) ചുട്ടെരിക്കാതിരിക്കട്ടെ." ഗോ. രാ.]

ബഹ്വേതത് കാമയാനസ്യ ശക്യമേതേന ജീവിതും
യദഹം സാ ച വാമോരൂരേകാം ധരണിമാശ്രിതൌ. 10

"വാമോരൂഃ സാ	"ചാരുവായ ഊരുക്കളാൻ അവളും	ബഹു;	വലുതായ കാര്യംതന്നെ;
അഹം ച	ഞാനും	ഏതേന	ഇതിനാലാണ്
ഏകാം ധരണിം	ഒരേ ഈ മനുഷ്യലോകത്തിൽ	കാമയാനസ്യ	പ്രേമത്തെ വെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവനായ എനിക്ക്
ആശ്രിതൌ,	വർത്തിക്കുന്നു,	ജീവിതും	ജീവനോടിരിപ്പാൻ
യത്	എന്നുള്ള	ശക്യം.	സാധിക്കുന്നത്.
ഏതത്,	ഇത്		

കേദാരസ്യേവ കേദാരഃ സോദകസ്യ നിരൂദകഃ
ഉപസ്നേഹേന ജീവാമി ജീവന്തീ യച്ഛൃണോമി താം. 11

"നിരൂദകഃ	"വെള്ളം വററിപ്പോയ	താം ജീവന്തീം	അവളെ ജീവനോടിരിക്കുന്നവളായി
കേദാരഃ,	വയൽ,	ശൃണോമി	ഞാൻ കേട്ടറിയുന്നു,
സോദകസ്യ	വെള്ളമുള്ള	യത്	എന്നുള്ളതിനാലാണ്
കേദാരസ്യ	വയലിന്റെ	ജീവാമി.	ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നത്.
ഉപസ്നേഹേന ഇവ,	കിനിവു കൊണ്ടെന്നപോലെ,		

കദാ നു ഖലു സുശ്രോണീം ശതപത്രായതേക്ഷണാം
വിജിത്യ ശത്രൂൻ ദ്രക്ഷ്യാമി സീതാം സ്ഥിതാമിവ ശ്രിയം. 12

"ശത്രൂൻ വിജിത്യ സുശ്രോണീം, ശതപത്രായതേക്ഷണാം,	"ശത്രുക്കളെ വെന്ന്, സന്മാർഗ്ഗനിരതയും, ചെന്താർമിഴിപോലെ നീണ്ടനേത്രങ്ങളോന്നാ വളും,
സ്ഥിതാം ശ്രിയം ഇവ സീതാം കദാ നു ഖലു നു ദ്രക്ഷ്യാമി!	ജഗദ്വ്യാപിനിയായ മഹാലക്ഷ്മിയെപ്പോലെ ഉള്ളവളും ആയ സീതയെ എപ്പോഴെന്നെയാണ് ഞാൻ കാണുക!

കദാ നു ഷാരുബിംബോഷ്ഠം തസ്യാഃ പദ്മമിവാനനം
ഈഷദുന്നമ്യ പാസ്യാമി രസായനമിവാതുരഃ. 13

"ഷാരുബിംബോഷ്ഠം പദ്മം ഇവ തസ്യാഃ ആനനം ആതുരഃ	"അഴകാന്നതൊണ്ടി പ്പഴമൊത്ത ചുണ്ടുക ളോടുകൂടിയതും ചെന്താരൊത്തതുമായ അവളുടെ മുഖത്തെ രോഗി
രസായനം ഇവ, ഈഷത് ഉന്നമ്യ, കദാ നു പാസ്യാമി?	ജീവസന്ധാരകമായ വസ്തുവിനെ കണ്ടാൽ എപ്രകാരമോ അപ്ര [കാരം, അല്പം നിവന്ന്, എപ്പോഴെന്നെയാണ് ഞാൻ കൺകളുക്കെ കാണുക (മുകരുക)?

തസ്യാസ്തു സംഹതൌ പീനൌ സ്തനൌ താലഫലോപമൌ
കദാ നു ഖലു സോല്ലുണ്ഠൌ ഹസന്ത്യാ മാം ഭജിഷ്യതഃ. 14

"ഹസന്ത്യാഃ തസ്യാഃ സംഹതൌ പീനൌ താല-ഫലോപമൌ	"പുഞ്ചിരിതൂകുന്നവ അവളുടെ [ളായ ഞെരുങ്ങിയവയും തടിച്ചവയും പനമ്പഴങ്ങളൊത്ത വയും
സോല്ലുണ്ഠൌ സ്തനൌ തു, മാം കദാ നു ഖലു ഭജിഷ്യതഃ.	തുടിക്കുന്നവയും ആയ ഇരുസ്തനങ്ങളും, എന്നെ എന്നുതന്നെയാണോ ആനന്ദിപ്പിക്കുക.

സാ നൂനമസിതാപാംഗീ രക്ഷോമദ്ധ്യഗതാ സതീ
മന്നാഥാ നാഥഹീനേവ ത്രാതാരം നാധിഗച്ഛതി. 15

"അസിതാപാംഗീ സാ സതീ മന്നാഥാ നൂനം നാഥഹീനാ ഇവ	"കറുത്ത കടക്കണ്ണാ ന്നവളായ അ പതിവ്രതാരത്നം എന്നെ നാഥനായി പ്രാ ഈ സമയം [പിച്ചിട്ടും
രക്ഷോമദ്ധ്യഗതാ ത്രാതാരം അധിഗച്ഛതി	രാക്ഷസമദ്ധ്യഗതയായി തന്നെ രക്ഷിക്കുന്ന ഒരുവനെ ന. കാണ്മാൻ കഴിയാതിരിക്കുന്നു.

കഥം ജനകരാജസ്യ ദുഹിതാ സാ മമ പ്രിയാ
രാക്ഷസീമദ്ധ്യഗാ ശേതേ സ്നുഷാ ദശരഥസ്യ ച. 16

"ദശരഥസ്യ	"ദശരഥമഹാരാജാ	സാ,	അവർ,
സ്നുഷാ	മരുമകളും [വിന്റെ	രാക്ഷസീ-	രാക്ഷസികളുടെ നടു
ജനകരാജസ്യ	ജനകമഹാരാജാ	മദ്ധ്യഗാ	വിൽ വർത്തിക്കുന്നവ
ദുഹിതാ	തിരുമകളും [വിന്റെ		ളായി
മമ പ്രിയാ ച	എന്റെ പ്രേയസിയും	കഥം ശേതേ?	എങ്ങിനെതന്നെയാ
	ആയ		ണ് ഉറങ്ങുന്നത്?

കദാ വിക്ഷോഭ്യ രക്ഷാംസി സാ വിധൂയോത് പതിഷ്യതി
വിധൂയ ജലദാൻ നീലാൻ ശശിരേഖാ ശരത്സ്വിവ. 17

"ശരത്സു	"ശരത് കാലങ്ങളിൽ	സാ	അവർ
നീലാൻ ജലദാൻ	കാർമേഘങ്ങളെ	രക്ഷാംസി	രക്ഷസ്സുകളെ
		വിക്ഷോഭ്യ	കലക്കിമറിച്ച്
വിധൂയ	നീക്കിക്കൊണ്ട്	വിധൂയ	ദൂരെ പറപ്പിച്ച്
ശശിരേഖാ ഇവ,	ചന്ദ്രക്കല എപ്രകാര മോ അപ്രകാരം,	കദാ	എന്നാണോ
		ഉത് പതിഷ്യതി?	നിഗ്ഗമിക്കുക?

["അവിക്ഷോഭ്യരക്ഷാംസി" എന്ന്, ദുരാധർഷന്മാരായ രാക്ഷസന്മാരെ എന്നർത്ഥത്തിൽ ഒറ്റപ്പദമായും എടുക്കാം. (ശോ. രാ.)]

സ്വഭാവതനുകാ നൂനം ശോകേനാനശനേന ച
ഭൂയസ്തനുതരാ സീതാ ദേശകാലവിപര്യയാത്. 18

"സ്വഭാവ- തനുകാ	"പ്രകൃത്യാതന്നെ തനു ഗാത്രിയായ	ദേശകാലവി- പര്യയാത് ച	ദേശകാലങ്ങളുടെ വൈപരിത്യത്താലും
സീതാ,	സീത,	നൂനം	ഇപ്പോൾ
ശോകേന	ദുഃഖത്താലും	ഭൂയഃ	മുമ്പേക്കാളധികം
അനശനേന	ആഹാരമില്ലായ്കൊ ണ്ടും	തനുതരാ.	കൃശയായ് ത്തീന്നിരി ക്കും.

കദാ നു രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ നിധായോരസി സായകാൻ
സീതാം പ്രത്യാഹരിഷ്യാമി ശോകമുത്സൃജ്യ മാനസം. 19

"രാക്ഷ- സേന്ദ്രസ്യ	"രാക്ഷസേന്ദ്രന്റെ	ശോകം	ഈ ദുഃഖത്തെ
ഉരസി	മാറിടത്തിൽ	ഉത്സൃജ്യ,	വെടിഞ്ഞ്,
സായകാൻ	ബാണങ്ങളെ	സീതാം	സീതയെ
നിധായ,	ഏല്പിച്ച്,	കദാ നു	എന്നാണോ
മാനസം	മനസ്സിലേപ്പെട്ടിരിക്ക ന്നതായ	പ്രത്യാ- ഹരിഷ്യാമി!	ഞാൻ വീണ്ടുകൊണ്ടു വരുന്നത്

കദാ നു ഖലു മാം സാദ്ധ്വീ സീതാ സുരസുതോപമാ
സോത്കണ്ഠാ കണ്ഠമാലംബ്യ മോക്ഷ്യത്യാനന്ദജം പയഃ 20

"സുരസുതോപമാ സാദ്ധ്വീ	"ദേവകന്യകപോലെയുള്ളവളും ചാരിത്രവതിയും	സീതാ,	സീത,
		കണ്ഠം	എന്റെ സാമീപ്യത്തെ
		ആലംബ്യ,	പ്രാപിച്ച്,
സോത്കണ്ഠാ	എന്നെ കാണുവാനുള്ള ഉത്കണ്ഠയോടെ തന്നെ വർത്തിക്കുന്നവളും ആയ	ആനന്ദജം പയഃ	ആനന്ദാശ്രുവിനെ
		കദാ നു	എപ്പോഴാണ്
		മോക്ഷ്യതി ഖലു!	പൊഴിക്കുക!

കദാ ശോകമിമം ഘോരം മൈഥിലീവിപ്രയോഗജം
സഹസാ വിപ്രമോക്ഷ്യാമി വാസഃ ശുക്ലേതരം യഥാ. 21

"ശുക്ലേതരം വാസഃ	"മുഷിഞ്ഞ വസ്ത്രത്തെ	മൈഥിലീവിപ്രയോഗജം	സീതാവിരഹജന്യമായ
		ഇമം ഘോരം	ഈ അസഹ്യമായ
സഹസാ യഥാ	ഉടനെ വെടിയുന്നതു് എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം	ശോകം	ശോകത്തെ
		കദാ വിമോക്ഷ്യാമി?"	ഞാൻ എന്നാണൊ വെടിയുക?"

ഏവം വിലപതസ്തസ്യ തത്ര രാമസ്യ ധീമതഃ
ദിനക്ഷയാന്മന്ദരുചിർഭാസ്കരോ ഽസ്തമുപാഗമത്. 22

തത്ര	ആ സമയം	ദിനക്ഷയാത്	പകൽ കുറഞ്ഞുപോകയാൽ,
തസ്യ	ആ		
ധീമതഃ	ധീമാനായ	ഭാസ്കരഃ	സൂര്യൻ
രാമസ്യ	ശ്രീരാമൻ	മന്ദരുചിഃ	പ്രഭകുറഞ്ഞു്
ഏവം	ഇപ്രകാരം	അസ്തം ഉപാഗമത്.	അസ്തമിച്ചു.
വിലപതഃ,	പ്രലപിക്കുമ്പോൾ,		

ആശ്വാസിതോ ലക്ഷ്മണേന രാമഃ സന്ധ്യാമുപാവിശത്
സ്മരൻ കമലപത്രാക്ഷീം സീതാം ശോകാകുലീകൃതഃ. 23

ലക്ഷ്മണേന	ലക്ഷ്മണനാൽ	സ്മരൻ	ഓർത്തു്
ആശ്വാസിതഃ	സമാധാനിപ്പിക്കപ്പെട്ട	ശോകാകുലീകൃതഃ	ദുഃഖത്താൽ മതിമറന്ന വനായി
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ, [വനായ		
കമലപത്രാക്ഷീം	ചെന്താർമിഴിയാക്ഷിയായ	സന്ധ്യാം ഉപാവിശത്.	സന്ധ്യോപാസന ചെയ്തു.
സീതാം	സീതാദേവിയെ		

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
പഞ്ചമഃ സർഗ്ഗഃ = അഞ്ചാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 14903; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 228.

103202
015:1A1
32G91-7

ഷഷ്ഠഃ സർഗ്ഗഃ = ആറാംസർഗ്ഗം.

[രാവണമന്ത്രോപക്രമഃ = രാവണന്റെ മന്ത്രാലോചന.]

ലങ്കായാം തു കൃതം കർമ്മ ഘോരം ദൃഷ്ട്വാ ഭയാവഹം
രാക്ഷസേന്ദ്രോ ഹനുമതാ ശക്രേണേവ മഹാത്മനാ
അബ്രവീദ്രാക്ഷസാൻ സർവ്വാൻ ഹ്രിയാ കിഞ്ചിദവാങ്മുഖഃ. 1

രാക്ഷസേന്ദ്രഃ	രാക്ഷസരാജാവായ രാവണൻ	ഘോരം കർമ്മ	അസഹ്യവുമായ പ്രവൃ
		ദൃഷ്ട്വാ,	ഒത്തു്, [ത്തിയെ
ശക്രേണ ഇവ	ഇന്ദ്രതുല്യനും	ഹ്രിയാ	ലജ്ജയാൽ
മഹാത്മനാ	മഹാത്മാവുമായ	കിഞ്ചിത്	സ്വല്പം
ഹനുമതാ തു,	ഹനുമാൻ ഒരുവനാൽ	അവാങ്മുഖഃ,	തലകുനിച്ചവനായി,
ലങ്കായാം	ലങ്കയിൽ [തന്നെ	രാക്ഷസാൻ }	എല്ലാരാക്ഷസരേയും
കൃതം	ചെയ്യപ്പെട്ട	സർവ്വാൻ }	നോക്കി
ഭയാവഹം	ഭയങ്കരവും	അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

ധർഷിതാ ച പ്രവിഷ്ടാ ച ലങ്കാ ദുഷ്പ്രസഹാ പുരീ
തേന വാനരമാത്രേണ ദൃഷ്ടാ സീതാ ച ജാനകീ. 2

"വാനര- മാത്രേണ }	"ഒരു വെറും വാനരത്താനായ	പ്രവിഷ്ടാ	പ്രവേശിക്കപ്പെട്ടു്
		ധർഷിതാ ച;	നശിപ്പിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തു;
തേന	അവനാൽ		
ദുഷ്പ്രസഹാ	ദുഷ്പ്രവേശ്യമായ	ജാനകീ	ജനകപുത്രിയായ
ലങ്കാ പുരീ ച	ലങ്കാപട്ടണവും	സീതാ ച	സീതയും
		ദൃഷ്ടാ.	കണ്ടെത്തപ്പെട്ടു.

പ്രാസാദോ ധർഷിതശ്ചൈത്യഃ പ്രവരാ രാക്ഷസാ ഹതാഃ
ആകുലാ ച പുരീ ലങ്കാ സർവ്വാ ഹനുമതാ കൃതാ. 3

"ഹനുമതാ	"ഹനുമാനാൽ	രാക്ഷസാ	രാക്ഷസന്മാരും
ചൈത്യഃ	നഗരപ്രധാനഭൂതമായ	ഹതാഃ;	വധിക്കപ്പെട്ടു;
പ്രാസാദഃ	പ്രാസാദവും	ലങ്കാപുരീ	ലങ്കാപുരം
ധർഷിതഃ;	തകർക്കപ്പെട്ടു;	സർവ്വാ ച	ആകമാനം
പ്രവരാഃ	കെങ്കേമന്മാരായ	ആകുലാ കൃതാ.	താറുമാറാക്കപ്പെട്ടു.

കിം കരിഷ്യാമി ഭദ്രം വഃ കിം വാ യുക്തമനന്തരം
ഉച്യതാം നഃ സമർത്ഥം യത് കൃതം ച സുകൃതം ഭവേത്. 4

"ഭദ്രം വഃ!	"എന്തായാലും നിങ്ങൾക്കു് ആപത്തുനേരുകയില്ല!	യത്	യാതൊന്നു്
		സമർത്ഥം	വേണ്ടപോലെ
		കൃതം	ചെയ്യപ്പെട്ടതായി,
അനന്തരം	ഇനി	നഃ	നമുക്കു്
യുക്തം വാ	തക്കതായുള്ളതു്	സുകൃതം	നന്മ വിളയിക്കുന്നതായി
കിം?	എന്തൊന്നാണു്?		
കിം കരിഷ്യാമി?	എന്താണു് ഇനി ഞാൻ ചെയ്യേണ്ടതായുള്ളതു്?	ഭവേത് ച	ഭവിക്കുമോ, അതു്
		ഉച്യതാം.	ഉരചെയ്യപ്പെടട്ടെ.

മന്ത്രമൂലം ഹി വിജയം പ്രാഹുരാര്യാ മനസ്വിനഃ
തസ്മാദ്വൈ രോചയേ മന്ത്രം രാമം പ്രതി മഹാബലാഃ. 5

"മഹാബലാഃ!	മഹാശക്തിമാന്മാരേ!	പ്രാഹുഃ;	പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു;
മനസ്വിനഃ	അഭിജ്ഞന്മാരായ	തസ്മാത് വൈ	ആയതുകൊണ്ടുതന്നെയാണ്,
ആര്യാഃ,	യോഗ്യന്മാർ,	രാമം പ്രതി	രാമന്റെ കാര്യത്തെക്കുറിച്ച്
'വിജയം	'ജയമെന്നത്	മന്ത്രം രോചയേ.	ആലോചനവേണമെന്നു ഞാൻ കരുതുന്നത്.
മന്ത്രമൂലം ഹി,'	ആലോചനയെ ആസ്പദിച്ചതുമാത്രമാണ്,' എന്ന്		

ത്രിവിധാഃ പുരുഷാ ലോകേ ഉത്തമാധമമദ്ധ്യമാഃ. 6

"ലോകേ	"ലോകത്തിൽ	ഉത്തമാധമമദ്ധ്യമാഃ	ഉത്തമന്മാർ, മദ്ധ്യമന്മാർ, അധമന്മാർ എന്നിങ്ങിനെ
പുരുഷാഃ	ആളുകൾ	ത്രിവിധാഃ.	മൂന്നുപ്രകാരത്തിലാണ്.

തേഷാം തു സമവേതാനാം ഗുണദോഷൌ വദാമ്യഹം. 7

"തേഷാം	"അവർ	ഗുണദോഷൌ	ഗുണദോഷങ്ങളെക്കുറിച്ച്
സമവേതാനാം തു	എല്ലാവരുടേയും	അഹം	ഞാൻ
		വദാമി.	ഉരചെയ്യാം.

മന്ത്രിഭിർഹിതസംയുക്തൈഃ സമർത്ഥൈർമ്മന്ത്രനിർണ്ണയേ
മിത്രൈർവ്വാപി സമാനാർത്ഥൈർബാന്ധവൈരപി വാ ഹിതൈഃ 8
സഹിതോ മന്ത്രയിത്വാ യഃ കർമ്മാരംഭാൻ പ്രവർത്തയേത്
ദൈവേ ച കുരുതേ യത്നം തമാഹുഃ പുരുഷോത്തമം. 9

"യഃ,	"യാതൊരുവൻ,	സഹിതഃ	ഒന്നിച്ച്
ഹിതസംയുക്തൈഃ	ഹിതേച്ഛുക്കളും	മന്ത്രയിത്വാ,	ആലോചനചെയ്തശേഷം
മന്ത്രനിർണ്ണയേ	ആലോചിച്ചു നിശ്ചയിക്കുന്നതിൽ	കർമ്മാരംഭാൻ	കാര്യങ്ങൾക്കുവേണ്ടുന്ന ഉദ്യമങ്ങളെ
സമർത്ഥൈഃ	കുശലന്മാരും ആയ	പ്രവർത്തയേത്,	തുടങ്ങുന്നുവോ,
മന്ത്രിഭിഃ	മന്ത്രിമാരുമായാകട്ടെ,	ദൈവേ	ദൈവത്തിന്റെ പേരിൽ
സമാനാർത്ഥൈഃ	സുഖദുഃഖങ്ങളിൽ പങ്കുകൊള്ളുന്നവരായ	യത്നം ച	ഭാരത്തേയും
മിത്രൈഃ അപി വാ	മിത്രന്മാരുമായാകട്ടെ	കുരുതേ,	വെയ്ക്കുന്നുവോ,
ഹിതൈഃ	ഹിതകാരികളായ	തം	അവനെ
ബാന്ധവൈഃ അപി വാ	ബന്ധുക്കളുമായാകട്ടെ,	പുരുഷോത്തമം	ഉത്തമനായ പുരുഷനെന്ന്
		ആഹുഃ.	പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

ഏകോഽർത്ഥം വിമൃശേദേകോ ധർമ്മം പ്രകുരുതേ മനഃ
ഏകഃ കായ്യാണി കുരുതേ തമാഹുർമ്മദ്ധ്യമം നരം. 10

"അർത്ഥം	"ഒരു കായ്യത്തെ	ഏകഃ	ഒറ്റയ്ക്ക്
ഏകഃ	താനൊരുവനായ്തന്നെ	കായ്യാണി	കായ്യങ്ങളെ
വിമൃശേത്;	ആലോചിക്കും;	കുരുതേ.	ചെയ്യുന്നു.
ഏകഃ	ഒരുവനായ്തന്നെ	തം	അപ്രകാരമുള്ള
ധർമ്മേ	ധർമ്മത്തിൽ	നരം	മനുഷ്യനെ
മനഃ	മനസ്സിനെ	മദ്ധ്യമം	മദ്ധ്യമനെന്ന്
പ്രകുരുതേ;	വിനിയോഗിക്കുന്നു;	ആഹുഃ.	പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

ദുഃഖദോഷാവനിശ്ചിത്യ തൃക്രുപാ ദൈവവ്യപാശ്രയം
കരിഷ്യാമീതി യഃ കായ്യമുപേക്ഷേത് സ നരാധമഃ. 11

"യഃ	"യാതൊരുവൻ	കരിഷ്യാമി	'ഞാൻതന്നെ ചെയ്യുന്നുണ്ട്'
ദുഃഖദോഷൌ	ദുഃഖദോഷങ്ങളെ		
അനിശ്ചിത്യ,	ആലോചിക്കാതെ,	ഇതി	എന്നിങ്ങിനെ കരുതി,
ദൈവ-വ്യപാശ്രയം	ദൈവാധീനത്തെ	ഉപേക്ഷേത്,	അലസനായി വർത്തിക്കുന്നുവോ,
തൃക്രുപാ,	വെടിഞ്ഞ്,	സഃ	അവൻ
കായ്യം	ഒരു കൃത്യത്തെ	നരാധമഃ.	നരാധമനാകുന്നു.

യഥേമേ പുരുഷാ നിത്യമുത്തമാധമമദ്ധ്യമാഃ
ഏവം മന്ത്രാ ഹി വിജ്ഞേയാ ഉത്തമാധമമദ്ധ്യമാഃ. 12

"ഇമേ പുരുഷാഃ	"ഈ മനുഷ്യർ	ഏവം	അപ്രകാരം തന്നെ
നിത്യം	എപ്പോഴും	മന്ത്രാഃ ഹി	മന്ത്രാലോചനകളും
യഥാ	എങ്ങിനെ	ഉത്തമാധമ-മദ്ധ്യമാഃ	ഉത്തമങ്ങൾ, അധമങ്ങൾ, മദ്ധ്യമങ്ങൾ എന്നിങ്ങിനെ
ഉത്തമാധമ-മദ്ധ്യമാഃ,	ഉത്തമന്മാരെന്നും മദ്ധ്യമന്മാരെന്നും അധമന്മാരെന്നും പറയപ്പെടുന്നുവോ,	വിജ്ഞേയാഃ.	അറിയപ്പെടേണ്ടവയാകുന്നു.

ഐകമത്യമുപാഗമ്യ ശാസ്ത്രുഷ്ടേന ചക്ഷുഷാ
മന്ത്രിണോ യത്ര നിരതാസ്തമാഹുർമ്മന്ത്രമുത്തമം. 13

"മന്ത്രിണഃ,	"മന്ത്രാലോചന ചെയ്യുന്നവർ,	ഐകമത്യം ഉപാഗമ്യ,	ഒരേമാതിരിയായ അഭിപ്രായത്തിൽ എത്തി
ശാസ്ത്രുഷ്ടേന ചക്ഷുഷാ,	ശാസ്ത്രാഭ്യാസമാകുന്ന നേത്രത്താൽ (അവലോകനം ചെയ്ത്),	നിരതാഃ,	സന്തോഷിക്കുന്നുവോ,
		തം	അതിനെ
യത്ര,	ഏതൊരു വിഷയത്തിൽ,	ഉത്തമം മന്ത്രം	ഉത്തമമായ മന്ത്രാലോചനയെന്ന്
		ആഹുഃ.	പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

MUL
103202

ബഹവ്യോऽപി മതയോ ഭ്രതാ മന്ത്രിണാമർത്ഥനിർണ്ണയേ
പുനർയ്യുക്തൈകതാം പ്രാപ്താഃ സ മന്ത്രോ മദ്ധ്യമഃ സ്മൃതഃ. 14

"അർത്ഥ-	"കാര്യത്തെക്കുറിച്ച്	ഭ്രതാ അപി,	ഇരുന്നാലും,
നിർണ്ണയേ,	നിശ്ചയിക്കുന്ന സംഗ	പുനഃ	ഒടുവിൽ
	തിയിൽ,	ഏകതാം	ഐകമത്യത്തെ
യത്ര	യാതൊന്നിൽ	പ്രാപ്താഃ,	പ്രാപിക്കുന്നുവോ,
മന്ത്രിണാം	മന്ത്രിമാരുടെ	സഃ മന്ത്രഃ	ആ ആലോചന
മതയഃ	അഭിപ്രായങ്ങൾ	മദ്ധ്യമഃ	മദ്ധ്യമമെന്ന്
ബഹവ്യഃ	പലമാതിരിയായി	സ്മൃതഃ.	പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

അന്യോന്യം മതിമാസ്ഥായ യത്ര സംപ്രതിഭാഷ്യതേ
ന ചൈകമത്യേ ശ്രേയോऽസ്തി മന്ത്രഃ സോऽധമ ഉച്യതേ. 15

"യത്ര,	"യാതൊന്നിൽ,	ചൈകമത്യേ	ഏകാഭിപ്രായത്തിൽ
അന്യോന്യം	തമ്മിൽ തമ്മിൽ		എത്തുന്നസംഗതിയിൽ
മതിം	അവനവന്റെ അഭി	ശ്രേയഃ ച	യാതൊരു തീർപ്പും
	പ്രായത്തെ	അസ്തി ന,	ഇല്ലാതിരിക്കുന്നുവോ,
ആസ്ഥായ,	പിടിവാദമായി പിടി	സഃ	ആ
	ച്ചുകൊണ്ട്	മന്ത്രഃ	ആലോചന
സംപ്രതി-	വ്യവഹരിക്കപ്പെടുന്നു	അധമഃ	അധമമെന്ന്
ഭാഷ്യതേ,	വോ,	ഉച്യതേ.	പറയപ്പെടുന്നു.

തസ്മാത് സുമന്ത്രിതം സാധു ഭവന്തോ മന്ത്രിസത്തമാഃ
കാര്യം സംപ്രതിപദ്യന്താമേതത് കൃത്യം മതം മമ. 16

"തസ്മാത്	"ആകയാൽ	കാര്യം	ചെയ്യേണ്ടുന്ന കാര്യ
സുമന്ത്രിതം	നന്നായാലോചിക്ക		ത്തെക്കുറിച്ച്
	പ്പെട്ടതായ കാര്യം	സംപ്രതി-	ഐകകണ്ഠ്യമായ ഒരു
സാധു;	നന്മവിളയിക്കുന്നതാ	പദ്യന്താം;	തീർപ്പ് നിശ്ചയിപ്പിൻ;
	ണ്;	ഏതത്	ഇപ്രകാരമുള്ള
മന്ത്രിസത്തമാഃ	മന്ത്രിശ്രേഷ്ഠന്മാരായ	കൃത്യം	കൃത്യമാണ്
ഭവന്തഃ,	നിങ്ങൾ,	മമ	എനിക്ക്
		മതം	ഇഷ്ടമായുള്ളത്.

വാനരാണാം ഹി വീരാണാം സഹസ്രൈഃ പരിവാരിതഃ
രാമോऽഭ്യേതി പുരീം ലങ്കാമസ്മാകമുപരോധകഃ. 17

"രാമഃ ഹി	"രാമനും	അസ്മാകം	നമുക്ക്
വാനരാണാം	ആയിരക്കണക്കിലുള്ള	ഉപരോധകഃ	വിരോധിയായി
വീരാണാം	വാനരവീരന്മാരാൽ	ലങ്കാം പുരീം	ലങ്കാപുരത്തിലേക്കായി
സഹസ്രൈഃ			
പരിവാരിതഃ,	ചുഴപ്പെട്ടവനായി,	അഭ്യേതി.	വന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

തരിഷ്യതി ച സുവ്യക്തം രാഘവഃ സാഗരം സുഖം
തരസാ യുക്തരൂപേണ സാനുജഃ സബലാനുഗഃ
സമുദ്രമുച്ഛോഷയതി വീര്യേണാന്യത് കരോതി വാ. 18

"രാഘവഃ	"രാമൻ
സാനുജഃ	അനുജനോടും കൂടി
സബലാനുഗഃ,	സൈന്യങ്ങളോടും പരിവാരങ്ങളോടും കൂടിയവനായി,
സമുദ്രം	സമുദ്രത്തെ
യുക്തരൂപേണ	തക്കതായ
തരസാ	ശക്തിപ്രയോഗിച്ച്
ഉച്ഛോഷയതി;	വറ്റിച്ചാലും വറ്റിച്ചേ
വീര്യേണ	സ്വവീര്യത്താൽ [ക്കും;
അന്യത് വാ	മറ്റു വല്ലതും
കരോതി;	ചെയ്യുന്നതുമാണ്;
സാഗരം ച	സമുദ്രത്തെയും
സുവ്യക്തം	നിശ്ചയമായും
സുഖം	എളുപ്പത്തിൽ
തരിഷ്യതി.	തരണം ചെയ്യുന്നതാണ്.

ഖരോ യേന ഹതഃ സംഖ്യേ തസ്യ വീര്യേണ ലക്ഷ്യതേ. 19

"യേന	"യാതൊരുവനാൽ
സംഖ്യേ	പോരിൽ
ഖരഃ	ഖരൻ
ഹതഃ,	വധിക്കപ്പെട്ടുവോ,
തസ്യ	അവന്റെ
വീര്യേണ	ശക്തിയെ ഓത്ത്
ലക്ഷ്യതേ.	എന്നാൽ ഇതെല്ലാം ഊഹിക്കപ്പെടുന്നു.

അസ്മിന്നേവം ഗതേ കാര്യേ വിരുദ്ധോ വാനരൈഃ സഹ
ഹിതം പുരേ ച സൈന്യേ ച സർവ്വം സംമന്ത്ര്യതാം മമ. 20

"വാനരൈഃ സഹ	"വാനരന്മാരോടു കൂടി
വിരുദ്ധേ	വിരോധത്തിന്നു കാരണമായ് വേച്ചു
അസ്മിൻ കാര്യേ	ഈ കാര്യം
ഏവം ഗതേ,	ഇപ്രകാരമിരിക്കെ,
പുരേ ച	നഗരത്തിന്റെ സംഗതിയിലും
സൈന്യേ ച	സൈന്യത്തിന്റെകാര്യത്തിലും
ഹിതം	ഹിതമായുള്ള [തും
സർവ്വം	എല്ലാറിനേയും
മമ സംമന്ത്ര്യതാം.	എന്നോടായി ആലോചിച്ചുരചെയ്യപ്പെടട്ടെ.

["വാനരൈഃ സഹ അവിരുദ്ധേ അസ്മിൻ കാര്യേ" വാനരന്മാരുമായി വിരോധത്തിന്നു യാതൊരു കാരണവുമില്ലാത്ത ഈ കാര്യം ഇങ്ങനെയിരിക്കുന്നതിനാൽ, എന്നും.]

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകിയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഷഷ്ഠഃ സർഗ്ഗഃ = ആറാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

സപ്തമഃ സർഗ്ഗഃ = ഏഴാം സർഗ്ഗം.

[സചിവോക്തിഃ = സചിവന്മാരുടെ വാക്ക്.]

ഇത്യുക്താ രാക്ഷസേന്ദ്രേണ രാക്ഷസാസ്തേ മഹാബലാഃ
ഊചുഃ പ്രാഞ്ജലയഃ സർവ്വേ രാവണം രാക്ഷസേശ്വരം. 1

മഹാബലാഃ	മഹാബലശാലികളായ	സർവ്വേ	എല്ലാവരും
തേ രാക്ഷസാഃ,	ആ രാക്ഷസർ,	പ്രാഞ്ജലയഃ	കൈകൂപ്പിക്കൊണ്ട്,
രാക്ഷസേന്ദ്രേണ	രാക്ഷസരാജാവിനാൽ	രാക്ഷസേശ്വരം	രാക്ഷസേശ്വരനായ
ഇതി ഉക്താഃ,	ഇപ്രകാരം ചോദ്യം ചെയ്യപ്പെട്ടവരായി,	രാവണം	രാവണനോടായി
		ഊചുഃ	ഉണർത്തിച്ചു.

ദ്വിഷത് പക്ഷമവിജ്ഞായ നീതിബാഹ്യാസ്തബുദ്ധയഃ
അവിജ്ഞായ സ്വപക്ഷം ച രാജാനം ഭേദയന്തി ഹി. 2

"നീതിബാഹ്യാഃ	"നീതിക്കപ്പുറത്തുള്ള	സ്വപക്ഷം	സ്വപക്ഷത്തെയും
അബുദ്ധയഃ	ബുദ്ധിഹീനന്മാർ,	അവിജ്ഞായ ച,	ഉള്ളപോലെ ധരിക്കാ
ദ്വിഷത് പക്ഷം	ശത്രുപക്ഷത്തെ	രാജാനം	രാജാവിനെ [തെയും,
അവിജ്ഞായ തു	ഗ്രഹിക്കാതെയും,	ഭേദയന്തി ഹി.	വ്യാകുലപ്പെടുത്തുന്നു.

രാജൻ പരിഘശക്ത്യൃഷ്ടിശൂലപട്ടിശസംകുലം
സുമഹന്നോ ബലം കസ്മാദ്വിഷാദം ഭജതേ ഭവാൻ. 3

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!	സുമഹത് ബലം;	ഏറ്റം വമ്പിച്ചതായ സൈന്യമുണ്ട്;
നഃ	നമുക്ക്	കസ്മാത്	എന്തുകാരണത്താലാ
പരിഘ-ശക്ത്യൃഷ്ടി-ശൂലപട്ടിശ-സംകുലം	ഇരിമ്പുലക്ക, വേൽ, വാൾ, ശൂലം, കുന്തം എന്നവയാൽ	ഭവാൻ	നിന്തിരുവടി [ൺ
		വിഷാദം ഭജതേ?	അധൈര്യപ്പെടുന്നത്?

ത്വയാ ഭോഗവതീം ഗത്വാ നിർജ്ജിതാഃ പന്നഗാ യുധി
കൈലാസശിഖരാവാസീ യക്ഷൈർബഹുഭിരാവൃതഃ
സുമഹത് കദനം കൃത്വാ വശ്യസ്തേ ധനദഃ കൃതഃ 4

"ഭോഗവതീം	"ഭോഗവതിനഗര	ബഹുഭിഃ	അനേകം
ഗത്വാ,	ത്തിൽ ചെന്ന്,	യക്ഷൈഃ	യക്ഷന്മാരാൽ
പന്നഗാഃ	നാഗങ്ങൾ	ആവൃതഃ	ചുഴപ്പെട്ടവനും ആയ
യുധി	പോരിൽ	ധനദഃ,	കുബേരൻ,
ത്വയാ	നിന്തിരുവടിയാൽ	സുമഹത്	ഘോരമായ
നിർജ്ജിതാഃ;	ജയിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്;	കദനം കൃത്വാ	പോർ ചെയ്ത്
കൈലാസ-ശിഖരാവാസീ	കൈലാസശിഖരത്തിൽ വാസം ചെയ്യുന്നവനും	തേ	നിന്തിരുവടിയുടെ
		വശ്യഃ കൃതഃ.	അടിമയാക്കി ചെയ്യപ്പെട്ടു.

[ഭോഗവതിയിൽ വാസുകി മുതലായവരെ ജയിച്ചകഥ ഉത്തരകാണ്ഡം 23-ാംസർഗ്ഗത്തിൽ കാണ്മു.]

സ മഹേശ്വരസഖ്യേന ശ്ലാഘമാനസ്തവയാ വിഭോ
നിർജ്ജിതഃ സമരേ രോഷാല്ലോകപാലോ മഹാബലഃ. 5

"വിഭോ!	"പ്രഭോ!
മഹേശ്വര-സഖ്യേന	പരമശിവനുമായുള്ള ആശ്രയത്താൽ
മഹാബലഃ	മഹാബലവാനെന്നും
ലോകപാലഃ	ലോകപാലനെന്നും
ശ്ലാഘമാനഃ	ഗർവ്വം പൂണ്ടവനായ
സഃ തവയാ	അവൻ നിന്തിരുവടി
സമരേ	പോരിൽ [യാൽ
രോഷാത്	കോപത്താൽ
നിർജ്ജിതഃ.	പരാജയപ്പെടുത്തപ്പെട്ട.

വിനിഹത്യ ച യക്ഷൌഘാൻ വിക്ഷോഭ്യ ച വിഗൃഹ്യ ച
തവയാ കൈലാസശിഖരാദിമാനമിദമാഹൃതം. 6

"യക്ഷൌഘാൻ	"യക്ഷഗണങ്ങളെ
വിഗൃഹ്യ ച	അടക്കിയും
വിക്ഷോഭ്യ ച	വിറപ്പിച്ചും
വിനിഹത്യ ച	നന്നായി പ്രഹരിച്ചും,
കൈലാസ-ശിഖരാത്	കൈലാസശിഖരത്തിൽ നിന്ന്
ഇദം	ഈ
വിമാനം	വിമാനം
തവയാ	നിന്തിരുവടിയാൽ
ആഹൃതം.	അപഹരിച്ചു കൊണ്ടു വരപ്പെട്ട.

മയേന ദാനവേന്ദ്രേണ തവ ഭ്രയാത് സഖ്യമിച്ഛതാ
ദുഹിതാ തവ ഭാര്യാർത്ഥേ ദത്താ രാക്ഷസപുംഗവ. 7

"രാക്ഷസ-പുംഗവ!	"രാക്ഷസോത്തമ!
തവ ഭ്രയാത്	നിന്തിരുവടിയെ പേടി [ച്ച്
സഖ്യം	മൈത്രിയെ
ഇച്ഛതാ	കൊതിക്കുന്നവനായ
ദാനവേന്ദ്രേണ	ദാനവശ്രേഷ്ഠനായ
മയേന,	മയനാൽ,
ദുഹിതാ	തത് പുത്രിയായ മണ്ഡോദരീ രാജ്ഞി,
തവ	നിന്തിരുവടിയ്ക്ക്
ഭാര്യാർത്ഥേ	പത്നിയായി
ദത്താ.	നൽകപ്പെട്ട.

ദാനവേന്ദ്രോ മധുർന്നാമ വീര്യോത്സിക്തോ ദുരാസദഃ
വിഗൃഹ്യ വശമാനീതഃ കുംഭീനസ്യാഃ സുഖാവഹഃ. 8

"ദുരാസദഃ	"ആരാലും ജയിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തവനും
വീര്യോത്സിക്തഃ	വീര്യത്താൽ മദം പൂണ്ട
കുംഭീനസ്യാഃ	കുംഭീനസിയുടെ [വനും,
സുഖാവഹഃ	ഭർത്താവും ആയ
മധുഃ നാമ	മധുവെന്ന
ദാനവേന്ദ്രഃ,	ദാനവശ്രേഷ്ഠൻ,
വിഗൃഹ്യ	പിടിച്ച്
വശം ആനീതഃ.	അടിമയാക്കപ്പെട്ട.

നിർജ്ജിതാസ്തേ മഹാഭാഗാ നാഗാ ഗത്വാ രസാതലം
വാസുകിസ്തക്ഷകഃ ശംഖോ ജടീ ച വശമാഹൃതാഃ. 9

"മഹാഭാഗാ!	"മഹാഭാഗ്യവേ!
രസാതലം	പാതാളലോകത്തിൽ
ഗത്വാ,	ചെന്ന്,
തേ നാഗാഃ	ആ നാഗങ്ങളും
നിർജ്ജിതാഃ;	ജയിക്കപ്പെട്ട;
വാസുകിഃ	വാസുകിയും
തക്ഷകഃ	തക്ഷകനും
ശംഖഃ	ശംഖനും
ജടീ ച	ജടിയും
വശം ആഹൃതാഃ.	കീഴടക്കപ്പെട്ട.

അക്ഷയാ ബലവന്തശ്ച ശൂരാ ലബ്ധവരാഃ പുനഃ
ത്വയാ സംവത്സരം യുദ്ധ്വാ സമരേ ദാനവാ വിഭോ 10
സ്വബലം സമുപാശ്രിത്യ നീതാ വശമരിന്ദമ
മായാശ്ചാധിഗതാസ്തത്ര ബഹവോ രാക്ഷസാധിപ. 11

"രാക്ഷ-സാധിപ!	"രക്ഷോനായക!	സംവത്സരം	ഒരാണ്ടുകാലം
		സമരേ യുദ്ധ്വാ	പോരിൽ പൊരുത്,
അരിന്ദമ!	ശത്രുസംഹാരക!	സ്വബലം	നിന്തിരുവടിയുടെ
വിഭോ!	പ്രഭോ!	സമുപാശ്രിത്യ,	കയ്ക്കൊണ്ട്, [ബലം
പുനഃ,	ഇതുവുമല്ലാതെ,	ത്വയാ	നിന്തിരുവടിയാൽ
ലബ്ധവരാഃ	വരം വാങ്ങി	വശം നീതാഃ;	കീഴടക്കപ്പെട്ടു;
അക്ഷയാഃ	നാശമററവരായി	തത്ര	അവിടെ വെച്ച്
ബലവന്തഃ	ബലശാലികളും	മായാഃ ച	മായാപ്രയോഗങ്ങളും
ശൂരാഃ ച	ശൂരന്മാരും ആയ	ബഹവഃ അധിഗതാഃ.	എത്രയൊ അറിഞ്ഞു കൊള്ളപ്പെട്ടു.
ദാനവാഃ,	അസുരന്മാർ,		

[നിവാതകവചകാലകേയാദി ദാനവന്മാരായുമുള്ള യുദ്ധം ഉത്തരകാണ്ഡം 23-ാംസൎഗ്ഗത്തിൽ]

ശൂരാശ്ച ബലവന്തശ്ച വരുണസ്യ സുതാ രണേ
നിൎജ്ജിതാസ്തേ മഹാബാഹോ ചതുൎവ്വിധബലാനുഗാഃ. 12

"മഹാബാഹോ!	"മഹാബാഹുവായുള്ളോ	തേ	ആ
ബലവന്തഃ ച	ബലവാന്മാരും [വേ!	വരുണസ്യ സുതാഃ	വരുണ പുത്രന്മാർ
ശൂരാഃ ച	ശൂരന്മാരും		
ചതുൎവ്വിധ-ബലാനുഗാഃ	ചതുരംഗപ്പടകളാൎന്ന വരും ആയ	രണേ	പോരിൽ
		നിൎജ്ജിതാഃ.	ജയിക്കപ്പെട്ടു.

[ഉത്തരകാണ്ഡം 23-ാംസൎഗ്ഗം നോക്കുക.]

മൃത്യുദണ്ഡമഹാഗ്രാഹം ശാല്മലീദ്രുമമണ്ഡിതം
കാലപാശമഹാവീചിം യമകിങ്കരപന്നഗം 13
അവഗാഹ്യ ത്വയാ രാജൻ യമസ്യ ബലസാഗരം
ജയശ്ച വിപുലഃ പ്രാപ്തോ മൃത്യുശ്ച പ്രതിഷേധിതഃ. 14

രാജൻ,	മഹാരാജാവേ,	യമസ്യ	യമന്റെ
"മൃത്യുദണ്ഡ-മഹാഗ്രാഹം	"കാലദണ്ഡമെന്ന വൻമുതലകളോടു കൂടിയതും	ബലസാഗരം	സേനാസമുദ്രത്തിൽ
		അവഗാഹ്യ,	പ്രവേശിച്ച്,
ശാല്മലീദ്രുമ-മണ്ഡിതം	ശാല്മലി എന്ന ആയുധങ്ങളാകുന്ന വൃക്ഷങ്ങളാൽ നിറയപ്പെട്ടതും	ത്വയാ	നിന്തിരുവടിയാൽ
		വിപുലഃ	മഹത്തായ
		ജയഃ ച	വിജയവും
കാലപാശ-മഹാവീചിം	കാലപാശമാകുന്ന വൻതിരകളാൎന്നതും	പ്രാപ്തഃ;	നേടപ്പെട്ടു;
		മൃത്യുഃ ച	യമനും
യമകിങ്കര-പന്നഗം	യമകിങ്കരന്മാരാകുന്ന സൎപ്പങ്ങളുള്ളതും ആയ	പ്രതിഷേധിതഃ.	അകററി നിൎത്തപ്പെട്ടു.

[ഉത്തരകാണ്ഡം 21, 22 സൎഗ്ഗങ്ങൾ നോക്കുക. ശാല്മലി എന്ന ആയുധം പൂളത്തടിപോലെ മുള്ളുള്ള നീണ്ട ആയുധമാകുന്നു.]

സുയുദ്ധേന ച തേ സർവ്വേ ലോകാസ്തത്ര സുതോഷിതാഃ. 15

"തത്ര	"അവിടെ
ലോകാഃ	ലോകനിവാസികളായ
തേ	അവർ
സർവ്വേ ച	എല്ലാവരും
സുയുദ്ധേന	മഹായുദ്ധത്താൽ
സുതോഷിതാഃ.	സന്തോഷപ്പെട്ടത്തപ്പെട്ടു.

ക്ഷത്രിയൈർബ്ബഹുഭിർവ്വീരൈഃ ശക്രതുല്യപരാക്രമൈഃ
ആസീദ്വസുമതീ പൂർണ്ണാ മഹദ്ഭിരിവ പാദപൈഃ 16

"വസുമതീ	"ഭൂലോകം,
മഹദ്ഭിഃ	വമ്പിച്ച
പാദപൈഃ ഇവ	വൃക്ഷങ്ങളാൽ എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം
ശക്രതുല്യ-പരാക്രമൈഃ	ഇന്ദ്രതുല്യ വിക്രമശാലികളും
വീരൈഃ	വീരന്മാരുമായ (മരുത്തൻ, അനരണ്യൻ മുതലായ)
ബഹുഭിഃ	അനേകം
ക്ഷത്രിയൈഃ	ക്ഷത്രിയന്മാരാൽ
പൂർണ്ണാ ആസീത്".	നിറയപ്പെട്ടതായിരുന്നു.

[ഉത്തരകാണ്ഡം 18, 19 സർഗ്ഗങ്ങൾ നോക്കുക.]

തേഷാം വീര്യഗുണോത്സാഹൈർന സമോ രാഘവോ രണേ
പ്രസഹ്യ തേ ത്വയാ രാജൻ ഹതാഃ പരമദുർജ്ജയാഃ. 17

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!
രണേ	പോരിൽ
വീര്യഗുണോത്സാഹൈഃ	പരാക്രമം, പൌരുഷം, ഉത്സാഹം എന്നവകൊണ്ട്
രാഘവഃ	രാമൻ
തേഷാം	അവർക്ക്
സമഃ ന;	തുല്യനല്ല;
പരമദുർജ്ജയാഃ	ഏറ്റവും ദുർജ്ജയന്മാരായ
തേ	അവർ
ത്വയാ	നിന്തിരുവടിയാൽ
പ്രസഹ്യ	ബലാത്കാരമായി
ഹതാഃ.	കൊല്ലപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.

തിഷ്ഠ വാ കിം മഹാരാജ ശ്രമേണ തവ വാനരാൻ
അയമേകോ മഹാബാഹുരിന്ദ്രജിത് ക്ഷപയിഷ്യതി. 18

"മഹാരാജ!	"മഹാരാജാവേ!
വാ തിഷ്ഠ!	അല്ലെന്നാൽ അവിടത്തെ കയ്യ്ക്കെല്ലാം ഇരിക്കട്ടെ!
മഹാബാഹുഃ	മഹാബാഹുവായ
അയം ഇന്ദ്രജിത്	ഈ ഇന്ദ്രജിത്ത്
ഏകഃ	ഒറ്റയ്ക്കുതന്നെ
വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ
ക്ഷപയിഷ്യതി;	നശിപ്പിക്കുമല്ലൊ;
തവ	നിന്തിരുവടിക്ക്
ശ്രമേണ കിം?	എന്താണ് വിചാരപ്പെടുവാനുള്ളത്?

അനേന ഹി മഹാരാജ മാഹേശ്വരമനുത്തമം
ഇഷ്ട്വാ യജ്ഞം വരോ ലബ്ധോ ലോകേ പരമദുർല്ലഭഃ. 19

"മഹാരാജ!	"മഹാരാജാവേ!
അനേന ഹി,	ഇവനാലാകട്ടെ,
അനുത്തമം	അത്യുത്കൃഷ്ടവും
മാഹേശ്വരം	ശിവപ്രീതികരവും
യജ്ഞം ഇഷ്ട്വാ,	യാഗം ചെയ്ത്,
ലോകേ	ലോകത്തിൽ
പരമദുർല്ലഭഃ	ഏറ്റവും അപൂർവ്വമായ
വരഃ	വരം
ലബ്ധഃ.	വാങ്ങപ്പെട്ടു.

ശക്തിതോമരമീനം ച വിനികീർണ്ണാന്ത്രശൈവലം
ഗജകച്ഛപസംബാധമശ്വമണ്ഡൂകസങ്കുലം 20
രഥാദിത്യമഹാഗ്രാഹം മരുദ്വസുമഹോരഗം
രഥാശ്വഗജതോയൌഘം പദാതിപുളിനം മഹത് 21
അനേന ഹി സമാസാദ്യ ദേവാനാം ബലസാഗരം
ഗൃഹീതോ ദൈവതപതിർലങ്കാം ചാപി പ്രവേശിതഃ. 22

"ശക്തി-തോമരമീനം	"വേൽ, ഏർകുന്തം എന്ന മീനുകളാൻതും
വിനികീർണ്ണാന്ത്ര-ശൈവലം	ചിതറിക്കിടക്കുന്ന കുടൽമാലകളാകുന്ന പായലോട്ട ക്രടിയതും
ഗജകച്ഛപ-സംബാധം	ആനകളാകുന്ന കടലാമകളാൽനിറയപ്പെട്ടതും
അശ്വ-മണ്ഡൂക-സംകുലം	കുതിരകളാകുന്ന തവളകൾ തിങ്ങിയതും
രഥാദിത്യ-മഹാഗ്രാഹം	രഥന്മാരും ആദിത്യന്മാരുമാകുന്ന വൻമുതലകളോട്ട ക്രടിയതും
മരുദ്വസു-മഹോരഗം	മരുത്തുക്കളും വസുക്കളും ആകുന്ന വൻസർപ്പങ്ങളാൻതും
രഥാശ്വഗജ-തോയൌഘം	രഥഗജ തുരഗങ്ങളാകുന്ന ജലപ്രവാഹത്തോട്ട ക്രടിയതും
പദാതി-പുളിനം ച	കാലാൾ പടയാകുന്ന മണൽ തിട്ടകളാൻതും ആയ
ദേവാനാം	ദേവന്മാരുടെ
മഹത്	വമ്പിച്ച
ബലസാഗരം	സേനാസമുദ്രത്തിൽ
സമാസാദ്യ,	പ്രവേശിച്ച്,
അനേന ഹി	ഇവനാൽ തന്നെ
ദൈവതപതിഃ	ദേവേന്ദ്രൻ
ഗൃഹീതഃ;	ബന്ധിക്കപ്പെട്ട;
അപി	എന്നുമല്ല,
ലങ്കാം ച	ലങ്കയും
പ്രവേശിതഃ.	കൊണ്ടുവരപ്പെട്ട.

[ഉത്തരകാണ്ഡം 31-ാംസർഗ്ഗം നോക്കുക.]

പിതാമഹനിയോഗാച്ച മുക്തഃ ശംബരവൃത്രഹാ
ഗതസ്ത്രിവിഷ്ടപം രാജൻ സർവ്വദേവനമസ്കൃതഃ. 23

"രാജൻ!	"രാജാവേ!
ശംബര-വൃത്രഹാ	ശംബരാസുരനേയും വൃത്രാസുരനേയും വധിച്ചവനും
സർവ്വദേവ-നമസ്കൃതഃ	എല്ലാ ദേവന്മാരാലും വണങ്ങപ്പെട്ടവനുമായ അവൻ
പിതാമഹ-നിയോഗാത് ച	ബ്രഹ്മാവിന്റെ ആജ്ഞയാൽ മാത്രമാണല്ലൊ
മുക്തഃ	വിട്ടയക്കപ്പെട്ടവനായി
ത്രിവിഷ്ടപം ഗതഃ.	ദേവലോകം പോയ് ചേർന്നത്.

തമേവ ത്വം മഹാരാജ വിസൃജേന്ദ്രജിതം സുതം. 24

"മഹാരാജ!	"മഹാരാജാവേ!
സുതം	പുത്രനായ
തം	അ
ഇന്ദ്രജിതം ഏവ	ഇന്ദ്രജിത്തിനെത്തന്നെ
ത്വം	നിന്തിരുവടി
വിസൃജ.	പറഞ്ഞയച്ചാലും.

യാവദ്വാനരസേനാം താം സരാമാം നയതി ക്ഷയം. 25

"യാവത്	"തത് ക്ഷണം തന്നെ	വാനരസേനാം	വാനരസൈന്യത്തെ
സരാമാം	രാമനടക്കം	ക്ഷയം നയതി.	ഒട്ടുക്കിക്കളയുന്നതാണ്.
താം	ആ		

രാജന്നാപദയുക്തേയമാഗതാ പ്രാകൃതാജ്ജനാത്
ഹൃടി നൈവ തവയാ കാര്യാ തവം വധിഷ്യസി രാഘവം. 26

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!	തവയാ	നിന്തിരുവടിയാൽ
പ്രാകൃതാത്	മൂഢനായ	ഹൃടി	മനസ്സിൽ
ജനാത്	ഒരുവങ്കൽ നിന്നാണ്	ന കാര്യാ;	ഉറപ്പിക്കൊള്ളത്തക്കതല്ല;
ഇയം	ഈയുണ്ടായ	തവം ഏവ	നിന്തിരുവടിതന്നെ
അയുക്തം	യുക്തമല്ലാത്ത	രാഘവം	രാമനെ
ആപദ്	ആപത്ത്	വധിഷ്യസി.	വധിക്കുന്നതാണ്.
ആഗതാ;	നേരിട്ടത്;		

["പ്രാകൃതാത് ജനാത്," മൂഢനായ ഹനുമാങ്കൽനിന്ന്; എന്ന് ഗോ. രാ.]

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
സപ്തമഃ സർഗ്ഗഃ = ഏഴാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 14949; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 274.

അഷ്ടമഃ സർഗ്ഗഃ = എട്ടാംസർഗ്ഗം.

[പ്രഹസ്താദിവാക്യം = പ്രഹസ്തൻ മുതലായവരുടെ വാക്യം.]

തതോ നീലാംബുദനിഭഃ പ്രഹസ്തോ നാമ രാക്ഷസഃ
അബ്രവീത് പ്രാഞ്ജലിർവ്വാക്യം ശൂരഃ സേനാപതിസ്തദാ. 1

തതഃ	അതിൽ പിന്നെ	പ്രഹസ്തഃ നാമ	പ്രഹസ്തൻ എന്ന
തദാ	ആ സമയം	രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസൻ
നീലാംബുദനിഭഃ	കരിമുകിലൊത്തവനും	പ്രാഞ്ജലിഃ	തൊഴുതുംകൊണ്ട്
ശൂരഃ	ശൂരനും	വാക്യം	ഇപ്രകാരം
സേനാപതിഃ	സേനാപതിയും ആയ	അബ്രവീത്.	ഉണർത്തിച്ചു.

ദേവദാനവഗന്ധർവ്വാഃ പിശാചപതഗോരഗാഃ
ന ത്വാം ധർഷയിതും ശക്താഃ കിം പുനർവ്വാനരാ രണേ. 2

"ദേവദാനവ-ഗന്ധർവ്വാഃ	"ദേവന്മാരും, അസുരന്മാരും ഗന്ധർവ്വന്മാരും	ത്വാം	നിന്തിരുവടിയെ
		ധർഷയിതും	ജയിപ്പാൻ
പിശാച-പതഗോരഗാഃ	പിശാചുക്കളും, പതങ്ങളും, ഉരഗങ്ങളും	ശക്താഃ ന;	ശക്തരല്ല;
		വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
രണേ	പോരിൽ	കിം പുനഃ?	പിന്നെ എത്രമാത്രം?

സർവ്വേ പ്രമത്താ വിശ്വസ്താ വഞ്ചിതാഃ സ്മ ഹനൂമതാ
ന ഹി മേ ജീവതോ ഗച്ഛേത് ജീവൻ സ വനഗോചരഃ. 3

"സർവ്വേ	"എല്ലാവരും	വഞ്ചിതാഃ സ്മ;	വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടുപോയി;
വിശ്വസ്താഃ	(തങ്ങൾക്ക് ആപത്തു വരുത്തുവാൻ ശത്രുക്കൾ ആരുമില്ലെന്നുള്ള) വിശ്വാസം പൂണ്ടവരായി	മേ	ഞാൻ
		ജീവതഃ	ജീവനോടിരിയ്ക്കുന്ന
		വനഗോചരഃ	വാനരനായ [കാലം
		സഃ	അവൻ
		ജീവൻ	ജീവനോടെ
പ്രമത്താഃ	അജാഗ്രതയോടുകൂടിയ	ഗച്ഛേത്	മടങ്ങിപ്പോകയില്ല,
ഹനൂമതാ	ഹനുമാനാൽ [വരായി	ഹി ന.	തീർച്ചതന്നെ.

സർവ്വാം സാഗരപര്യന്താം സശൈലവനകാനനാം
കരോമ്യവാനരാം ഭ്രമിമാജ്ഞാപയതു മാ ഭവാൻ. 4

"ഭവാൻ	"നിന്തിരുവടി	ഭൂമിം	ഭൂമിയെ
മാ	എന്നെ	സർവ്വാം	മുഴുവനും
ആജ്ഞാപയതു;	ആജ്ഞാപിച്ചാലും;	അവാനരാം	ഞാൻ വാനരഹീനമാക്കി
സാഗരപര്യന്താം	സമുദ്രംവരെയുള്ളതും		
സശൈല-വനകാനനാം	മലകളും കാടുകളും തോപ്പുകളുമുൾപ്പെട്ടതുമായ	കരോമി.	ചെയ്യുന്നുണ്ട്.

രക്ഷാം ചൈവ വിധാസ്യാമി വാനരാദ്യ നിശാചര
നാഗമിഷ്യതി തേ ദുഃഖം കിഞ്ചിദാത്മാപരാധജം. 5

"രജനീചര!	"രാത്രിഞ്ചരവര!	ആത്മാപരാധജം	നിന്തിരുവടി ചെയ്തതായ കുറ്റംകൊണ്ടുള്ള
വാനരാത്	വാനരനിൽനിന്ന്	തേ	നിന്തിരുവടിക്ക്
രക്ഷാം ച	യാതൊരു ഉപദ്രവവുമില്ലാതിരിക്കുക എന്നുള്ളതിനേയും	ദുഃഖം	ആപത്ത്
		കിഞ്ചിത് ഏവ	ഒന്നുംതന്നെ
വിധാസ്യാമി;	ഞാൻ ചെയ്യേക്കാം;	ആഗമിഷ്യതി ന."	സംഭവിക്കുകയില്ല."

അബ്രവീത് തു സുസംക്രുദ്ധോ ദുർമ്മുഖോ നാമ രാക്ഷസഃ
ഇദം ന ക്ഷമണീയം ഹി സർവ്വേഷാം നഃ പ്രധർഷണം 6

ദുർമ്മുഖഃ നാമ	ദുർമ്മുഖൻ എന്ന	"ഇദം	"ഈ
രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസൻ	പ്രധർഷണം	അഹമ്മതി
സുസംക്രുദ്ധഃ	അതിക്രുദ്ധനായി	നഃ സർവ്വേഷാം ഹി	നമുക്ക് ആകെത്തന്നെ
തു	ഇക്കാര്യത്തെക്കുറിച്ച്	ക്ഷമണീയം ന.	ക്ഷമിക്കത്തക്കതല്ല.
അബ്രവീത്;	ഇങ്ങിനെ ഉണർത്തിച്ചു;		

അയം പരിഭവോ ഭ്രേയഃ പുരസ്യാന്തഃപുരസ്യ ച.
ശ്രീമതോ രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ വാനരേണ പ്രധഷ്ണം. 7

"പുരസ്യ	"പുരത്തേയും
അന്തഃപുരസ്യ ച	അന്തഃപുരത്തേയും
വാനരേണ	ഒരു വാനരൻ
പ്രധഷ്ണം,	ആക്രമിച്ചുതോൽത്താൽ
ശ്രീമതഃ	ശ്രീമാനായ
രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ	രാക്ഷസരാജാവിന്ന്
ഭ്രേയഃ	വലുതായ
പരിഭവഃ	അവമതിയുണ്ടതന്നെ [യാണ്
അയം.	ഇത്.

അസ്മിൻ മുഹൂർത്തേ ഹതൈകോ നിവർത്തിഷ്യാമി വാനരാൻ
പ്രവിഷ്ടാൻ സാഗരം ഭീമമംബരം വാ രസാതലം. 8

"അസ്മിൻ മുഹൂർത്തേ	"ഇക്ഷണം തന്നെ
ഭീമം	ഭയങ്കരമായ
സാഗരം	സമുദ്രത്തിലൊ
രസാതലം	പാതാളത്തിലൊ
അംബരം വാ	ആകാശത്തിലൊ
പ്രവിഷ്ടാൻ	പുക്കിരിക്കുന്നവരായ
വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ
ഏകഃ	ഒറ്റയ്ക്ക്
ഹത്വാ	കൊന്ന്
നിവർത്തിഷ്യാമി."	ഞാൻ തിരിച്ചുവരുന്നുണ്ട്."

തതോഽബ്രവീത് സുസംക്രുദ്ധോ വജ്രദംഷ്ട്രോ മഹാബലഃ
പ്രഗൃഹ്യ പരിഘം ഘോരം മാംസശോണിതരൂഷിതം. 9

തതഃ	അപ്പോൾ
മഹാബലഃ	മഹാബലവാനായ
വജ്രദംഷ്ട്രഃ	വജ്രദംഷ്ട്രൻ
സുസംക്രുദ്ധഃ	അതിക്രുദ്ധനായി
മാംസശോണിതരൂഷിതം	മാംസവും ചോരയും പുരണ്ട
ഘോരം	ഭയങ്കരമായ
പരിഘം	ഇരിമ്പുലക്കയെ
പ്രഗൃഹ്യ,	എടുത്തുകൊണ്ട്,
അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

കിം വോ ഹനുമതാ കാര്യം കൃപണേന തപസ്വിനാ
രാമേ തിഷ്ഠതി ദുർധർഷേ സസുഗ്രീവേ സലക്ഷ്മണേ. 10

"രാമേ	"രാമൻ
സസുഗ്രീവേ	സുഗ്രീവസമേതനായി
സലക്ഷ്മണേ	ലക്ഷ്മണനോടും കൂടി
ദുർധർഷേ	മദംപൂണ്ടവനായി
തിഷ്ഠതി,	നില്ക്കെ
കൃപണേന	ക്ഷുദ്രനും
തപസ്വിനാ	ശോചനീയനും ആയ
ഹനുമതാ	ഹനുമാനോടുകൂടി
വഃ	നിങ്ങൾക്ക്
കിം കാര്യം?	എന്തൊന്നാണ് ചെയ്യാനുള്ളത്?

[വെളിച്ചത്തിൽവരാതെ രാത്രിയിൽ ലങ്കയിൽ കടന്നുകൂടിയതിനാൽ കൃപണനും, രാക്ഷസന്മാരെപ്പോലെ മാംസഭക്ഷണമില്ലാതെ കേവലം ഫലാഭികളെ തിന്നുന്നവനാകയാൽ, തപസ്വിയും ആകുന്നു. (രാമാനുജീയം).]

അദ്യ രാമം സസുഗ്രീവം പരിഷ്വണ സലക്ഷ്മണം
ആഗമിഷ്യാമി ഹതൈകോ വിക്ഷോഭ്യ ഹരിവാഹിനീം. 11

"അദ്യ	"ഇപ്പോൾതന്നെ	ഏകഃ	ഞാൻ ഒരുവനായി
രാമം	രാമനെ	ഹതപാ,	വധിച്ച്,
സസുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനോടുകൂടിയും	ഹരിവാഹിനീം	വാനരസേനയെ
സലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണസഹിതനായും	വിക്ഷോഭ്യ,	കലക്കി മറിച്ച്,
പരിഷ്വണ	പരിഷ്വത്താൽ	ആഗമിഷ്യാമി.	തിരിച്ചെത്തുന്നുണ്ട്.

ഇദം മമാപരം വാക്യം ശ്രുണു രാജൻ യദീച്ഛസി
ഉപായകുശലോ ഹ്യേവ ജയേച്ഛത്രുനതന്ദ്രിതഃ. 12

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!	ഉപായകുശലഃ	ഉപായങ്ങളിൽ നിപുണനും
മമ	എന്റെ		
അപരം	മറൊരു	അതന്ദ്രിതഃ ഹി	ജാഗ്രതയോടുകൂടിയവനും മാത്രമാണ്
ഇദം വാക്യം	ഈ വാക്യത്തെയും,		
ഇച്ഛസി യദി	തിരുമനസ്സുണ്ടെന്നാൽ,	ശത്രുൻ ഏവ	ശത്രുക്കളെല്ലാവരേയും
ശ്രുണു;	കേട്ടരുളിയാലും;	ജയേത്.	ജയിക്കുക.

കാമരൂപധരാഃ ശൂരാഃ സുഭീമാ ഭീമദർശനാഃ
രാക്ഷസാനാം സഹസ്രാണി രാക്ഷസാധിപ നിശ്ചിതാഃ. 13

"രാക്ഷസാധിപ!	"രക്ഷോനായക!	ഭീമദർശനാഃ	കാണ്മാൻ ഭയങ്കരന്മാരായും
രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസന്മാരിൽ		
സഹസ്രാണി	അനേകംപേർ	കാമരൂപധരാഃ	ഇച്ഛാരൂപികളായും
ശൂരാഃ	ശൂരന്മാരായും	നിശ്ചിതാഃ.	തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.
സുഭീമാഃ	കൊടിയവരായും		

കാകുത്സ്ഥമുപസംഗമ്യ ബിഭ്രതോ മാനുഷം വപുഃ
സർവ്വേ ഹ്യസംഭ്രമാ ഭ്രത്വാ ബ്രുവന്തു രഘുസത്തമം. 14

"സർവ്വേ	"എല്ലാവരും	ഉപസംഗമ്യ,	അടുത്ത്,
മാനുഷം വപുഃ	മനുഷ്യവടിവ്	അസംഭ്രമാഃ ഹി ഭ്രത്വാ	ഒട്ടും സംഭ്രമിക്കാതെതന്നെ
ബിഭ്രതഃ	കയ്ക്കൊണ്ടവരായി	ബ്രുവന്തു.	ഇപ്രകാരം അറിയിക്കട്ടെ.
രഘുസത്തമം	രഘുസത്തമനായ		
കാകുത്സ്ഥം	കാകുത്സ്ഥനെ		

പ്രേഷിതാ ഭരതേന സ്മ ഭ്രാത്രാ തവ യവീയസാ
സ ഹി സേനാം സമുത്ഥാപ്യ ക്ഷിപ്രമേവോപയാസ്യതി. 15

"'തവ	"'അവിടത്തെ	യവീയസാ	അനുജനായ ലക്ഷ്മണനോടുംകൂടി
ഭ്രാത്രാ	അനുജനായ		
ഭരതേന	ഭരതനാൽ	സേനാം	സൈന്യത്തെ
പ്രേഷിതാഃ സ്മ;'	പറഞ്ഞയക്കപ്പെട്ടവരാകുന്നു ഞങ്ങൾ;'	സമുത്ഥാപ്യ	വിളിച്ചുകൊണ്ട്
ഹി	അതിനാൽ	ക്ഷിപ്രം	ഉടനെ
സഃ ഏവ	അവനും ഉടനെ	ഉപയാസ്യതി.	അങ്ങോട്ട പുറപ്പെടും.

തതോ വയമിതസ്തൂർണ്ണം ശൂലശക്തിഗദാധരാഃ
ചാപബാണാസിഹസ്താശ്ച തരിതാസ്തത്ര യാമ ഹ. 16

"തത്ര ഹ	"ആ സമയം	ചാപബാണാ- സിഹസ്താഃ ച	അമ്പും വില്ലും വാളും കയ്യിലേന്തിയവരായി
ഇതഃ	ഇവിടെനിന്നും		
തൂർണ്ണം	വേഗത്തിൽ	വയം	നാം
തതഃ	അടിക്കിലേക്കായി	തരിതാഃ	ബദ്ധപ്പെട്ട
ശൂലശക്തി- ഗദാധരാഃ	ശൂലം, വേൽ, ഗദ എന്നവ ധരിച്ച്	യാമ.	ചെല്ലുക.

ആകാശേ ഗണശഃ സ്ഥിതാ ഹത്വാ താം ഹരിവാഹിനീം
അസ്ത്രശസ്ത്രമഹാവൃഷ്ട്യാ പ്രാപയാമ യമക്ഷയം. 17

"ആകാശേ	"ആകാശത്തിൽ	താം	ആ
ഗണശഃ സ്ഥിതാ,	കൂട്ടം കൂട്ടമായി നിന്ന കൊണ്ട്,	ഹരിവാഹിനീം	വാനരസേനയെ
അസ്ത്രശസ്ത്ര- മഹാവൃഷ്ട്യാ,	അസ്ത്രശസ്ത്രങ്ങൾ ഏറെ പൊഴിച്ച്,	ഹത്വാ	നശിപ്പിച്ച്
		യമക്ഷയം	യമലോകത്തിലേക്ക്
		പ്രാപയാമ.	അയക്കുക.

ഏവം ചേദുപസപ്പേതാമനയം രാമലക്ഷ്മണൌ
അവശ്യമപനീതേന ജഹതാമേവ ജീവിതം. 18

"ഏവം ചേത്	"ഇങ്ങിനെയായാൽ	അപനീതേന ഏവ	ഉപായത്താൽ തന്നെ
രാമലക്ഷ്മണൌ	രാമലക്ഷ്മണന്മാർ	ജീവിതം	ജീവനെ
അനയം ഉപസപ്പേതാം;	ചതിയിൽ കുടുങ്ങുന്ന താണ്;	അവശ്യം	തീച്ചയായും
		ജഹതാം."	വെടിയട്ടെ."

കൌംഭകർണ്ണിസ്തതോ വീരോ നികുംഭോ നാമ വീര്യവാൻ
അബ്രവീത് പരമക്രുദ്ധോ രാവണം ലോകരാവണം. 19

കൌംഭകർണ്ണിഃ	കുംഭകർണ്ണ പുത്രനും	ലോകരാവണം	ലോകരെ കരയിക്കുന്ന വനായ
വീര്യവാൻ	വീര്യശാലിയും ആയ		
നികുംഭഃ നാമ	നികുംഭനെന്ന	രാവണം	രാവണനോടായി
വീരഃ,	വീരൻ,	തതഃ	ആ സമയം
പരമക്രുദ്ധഃ	അതിക്രുദ്ധനായി	അബ്രവീത്.	ഉണർത്തിച്ചു.

സർവ്വേ വേന്തസ്തിഷ്ഠന്തു മഹാരാജേന സംഗതാഃ
അഹമേകോ ഹനിഷ്യാമി രാഘവം സഹലക്ഷ്മണം
സുഗ്രീവം ച ഹനുമന്തം സർവ്വാനേവ ച വാനരാൻ. 20

"ഭവന്തഃ സർവ്വേ	"നിങ്ങൾ എല്ലാവരും	രാഘവം	രാമനേയും
മഹാരാജേന സംഗതാഃ	മഹാരാജാവോട്ടം കൂടി	സുഗ്രീവം ച	സുഗ്രീവനേയും
		ഹനുമന്തം ച	ഹനുമാനേയും
തിഷ്ഠന്തു;	ഇവിടെത്തന്നെ വർത്തി	വാനരാൻ സർവ്വാൻ ഏവ	വാനരന്മാർ എല്ലാവരെ
അഹം ഏകഃ	ഞാൻ ഒറ്റയ്ക്ക് [പ്പിൻ;		ത്തന്നേയും,
സഹലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണയുക്തനായ	ഹനിഷ്യാമി."	വധിക്കുന്നുണ്ട്."

തതോ വജ്രഹനുർനാമ രാക്ഷസഃ പർവ്വതോപമഃ
ക്രുദ്ധഃ പരിലിഹൻ വക്ത്രം ജിഹ്വയാ വാക്യമബ്രവീത്. 21

തതഃ	അനന്തരം	ജിഹ്വയാ	നാവിനാൽ
പർവ്വതോപമഃ	പർവ്വതാകാരനായ	വക്ത്രം	വായയെ
വജ്രഹനുഃ നാമ	വജ്രഹനു എന്ന	പരിലിഹൻ,	ചുറ്റും നക്കിക്കൊണ്ട്
രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസൻ	വാക്യം	ഇങ്ങിനെ
ക്രുദ്ധഃ,	കോപിതനായി	അബ്രവീത്.	ബോധിപ്പിച്ചു.

സൈന്യം കുർവ്വന്തു കാര്യാണി ഭവന്തോ വിഗതജ്വരാഃ
ഏകോഽഹം ഭക്ഷയിഷ്യാമി താൻ സർവ്വാൻ ഹരിയൂഥപാൻ. 22

"ഭവന്തഃ	"നിങ്ങൾ	കുർവ്വന്തു;	ചെയ്കൊൾവിൻ;
വിഗതജ്വരാഃ	വിചാരമറവരായി	അഹം ഏകഃ	ഞാൻ ഒരുവനായി
		താൻ	ആ
സൈന്യം	സേനപോലെ	ഹരിയൂഥപാൻ	വാനരത്തലവന്മാർ
		സർവ്വാൻ	എല്ലാവരേയും
കാര്യാണി	കൃത്യങ്ങളെ	ഭക്ഷയിഷ്യാമി.	വിഴുങ്ങിക്കളയുന്നുണ്ട്.

സ്വസ്ഥാഃ ക്രീഡന്തു നിശ്ചിന്താഃ പിബന്തോ മധുവാരുണീം. 23

"നിശ്ചിന്താഃ	"ചിന്തയറവരായി	പിബന്തഃ	കുടിച്ചുംകൊണ്ട്
മധുവാരുണീം	മധു എന്ന മദ്യത്തെ	സ്വസ്ഥാഃ	കുറവെന്നിയേ
		ക്രീഡന്തു.	വിഹരിച്ചുകൊൾവിൻ.

അഹമേകോ വധിഷ്യാമി സുഗ്രീവം സഹലക്ഷ്മണം
അംഗദം ച ഹനുമന്തം രാമം ച രണകുഞ്ജരം. 24

"അഹം	"ഞാൻ	സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനേയും
ഏകഃ	ഒറ്റയ്ക്ക്	ഹനുമന്തം	ഹനുമാനേയും
സഹലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണസഹിതനും	അംഗദം ച	അംഗദനേയും
രണകുഞ്ജരം	രണവീരനും ആയ	വധിഷ്യാമി."	വധിക്കുന്നുണ്ട്.
രാമം ച	രാമനേയും		

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
അഷ്ടമഃ സർഗ്ഗഃ = എട്ടാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 14973; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 298.

നവമഃ സർഗ്ഗഃ=ഒമ്പതാംസർഗ്ഗം.

[വിഭീഷണപ്രതിഷേധോക്തിഃ = വിഭീഷണൻ വിപരീതാഭിപ്രായം പറയുന്നത്.]

തതോ നികുംഭോ രഭസഃ സൂര്യശത്രുർമ്മഹാബലഃ
സുപ്തഘ്നോ യജ്ഞകോപശ്ച മഹാപാർശ്വമഹോരഗൗ 1
അഗ്നികേതുശ്ച ദുർദ്ധർഷോ രശ്മികേതുശ്ച രാക്ഷസഃ
ഇന്ദ്രജിച്ച മഹാതേജാ ബലവാൻ രാവണാത്മജഃ 2
പ്രഹസ്തോഽഥ വിരൂപാക്ഷോ വജ്രദംഷ്ട്രോ മഹാബലഃ
ധൂമ്രാക്ഷശ്ചാതികായശ്ച ദുർമ്മുഖശ്ചൈവ രാക്ഷസഃ 3
പരിഘാൻ പട്ടിശാൻ പ്രാസാൻ ശക്തിശൂലപരശ്വധാൻ
ചാപാനി ച സബാണാനി ഖഡ്ഗാംശ്ച വിപുലാഞ്ശിതാൻ 4
പ്രഗൃഹ്യ പരമക്രുദ്ധാഃ സമുത്പത്യ ച രാക്ഷസാഃ
അബ്രുവൻ രാവണം സർവ്വേ പ്രദീപ്താ ഇവ തേജസാ. 5

തതഃ	അതിൽ പിന്നെ
നികുംഭഃ	നികുംഭനും
രഭസഃ	രഭസനും
മഹാബലഃ	മഹാബലിഷ്ഠനായ
സൂര്യശത്രുഃ	സൂര്യശത്രുവും
സുപ്തഘ്നഃ	സുപ്തഘ്നനും
യജ്ഞകോപഃ ച	യജ്ഞകോപനും
മഹാപാർശ്വ-മഹോരഗൗ	മഹാപാർശ്വ മഹോദരന്മാരും
ദുർദ്ധർഷഃ	വെല്ലുവാൻ കഴിയാത്ത
അഗ്നികേതുഃ ച	അഗ്നികേതുവും [വനായ
രശ്മികേതുഃ രാക്ഷസഃ ച,	രശ്മികേതു എന്ന രാക്ഷസനും,
മഹാതേജാഃ	മഹാതേജസ്വിയും,
ബലവാൻ	ബലവാനും
രാവണാത്മജഃ	രാവണ പുത്രനും ആയ
ഇന്ദ്രജിത് ച	ഇന്ദ്രജിത്തും,
പ്രഹസ്തഃ അഥ	പ്രഹസ്തനും,
വിരൂപാക്ഷഃ	വിരൂപാക്ഷനും
വജ്രദംഷ്ട്രഃ ച	വജ്രദംഷ്ട്രനും
മഹാബലഃ	മഹാബലവാനായ
ധൂമ്രാക്ഷഃ ച	ധൂമ്രാക്ഷനും
അതികായഃ ച,	അതികായനും.
ദുർമ്മുഖഃ	ദുർമ്മുഖനെന്ന
രാക്ഷസഃ ഏവ	രാക്ഷസനും,
സർവ്വേ രാക്ഷസാഃ ച,	എന്നിങ്ങിനെയുള്ള എല്ലാ രാക്ഷസന്മാരും,
പരിഘാൻ	ഇരിമ്പുലയ്ക്കുകളേയും
പട്ടിശാൻ	ചെറുകുന്തങ്ങളേയും
പ്രാസാൻ	നെടുകുന്തങ്ങളേയും
ശക്തിശൂല-പരശ്വധാൻ	വേൽ, ശൂലം, വെണ്മഴുവെന്നവയേയും
സബാണാനി ചാപാനി ച	അമ്പുകളോട്ടുകൂടി ധനുസ്സുകളേയും
വിപുലാൻ	പെരുത്തവയും
ശിതാൻ	മൂർച്ചയുള്ളവയും ആയ
ഖഡ്ഗാൻ ച	വാളുകളേയും
പ്രഗൃഹ്യ,	എടുത്തിക്കൊണ്ട്,
പരമക്രുദ്ധാഃ	കോപാവേശമുറ്റുംകൊണ്ടവരായി
സമുത്പത്യ,	ചാടിയെഴുന്നേറ്റ്,
തേജസാ	തേജസ്സിനാൽ
പ്രദീപ്താഃ ഇവ	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നവരായി
രാവണം	രാവണനോടായി
അബ്രുവൻ.	ഉണർത്തിച്ചു.

അദ്യ രാമം വധിഷ്യാമഃ സുഗ്രീവം ച സലക്ഷ്മണം
കൃപണം ച ഹനുമന്തം ലങ്കാ യേന പ്രധഷ്ടിതാ. 6

"അദ്യ	"ഇപ്പോൾതന്നെ	പ്രധഷ്ടിതാ	ആക്രമിക്കപ്പെട്ടുവോ,
രാമം	രാമനേയും,		ആ
സലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനോടും കൂടി	കൃപണം	അല്പനായ
സുഗ്രീവം ച	സുഗ്രീവനേയും,	ഹനുമന്തം ച	ഹനുമാനേയും
യേന	എവനാൽ	വധിഷ്യാമഃ."	ഞങ്ങൾ കൊന്നുകള
ലങ്കാ	ലങ്കാപുരം		യാം."

താൻ ഗൃഹീതായുധാൻ സർവ്വാൻ വാരയിത്വാ വിഭീഷണഃ
അബ്രുവീത് പ്രാഞ്ജലിർവ്വാക്യം പുനഃ പ്രത്യുപവേശ്യ താൻ. 7

വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ	പ്രത്യുപവേശ്യ പുനഃ	വീണ്ടും ഇരുത്തിയ ശേഷം
ഗൃഹീതായുധാൻ	ആയുധപാണികളായ	പ്രാഞ്ജലിഃ	തൊഴുതുംകൊണ്ട്
താൻ സർവ്വാൻ	അവർ എല്ലാവരേയും	വാക്യം അബ്രുവീത്.	ഇപ്രകാരം ഉണർത്തിച്ചു.
വാരയിത്വാ,	തടഞ്ഞുകൊണ്ട്,		
താൻ	അവരെ		

അപ്യുപായൈസ്ത്രിഭിസ്താത യോഽർത്ഥഃ പ്രാപ്തും ന ശക്യതേ
തസ്യ വിക്രമകാലാംസ്താൻ യുക്താനാഹുർമ്മനീഷിണഃ. 8

"താത!	"ജ്യേഷ്ഠ!	തസ്യ അപി	അതിനും മാത്രമെ
യഃ അർത്ഥഃ	യാതൊരു കാര്യസിദ്ധി	താൻ വിക്രമ- കാലാൻ	ആ ഭേദോപായ നിയമങ്ങളെ
ത്രിഭിഃ ഉപായൈഃ അപി	സാമം, ദാനം, ഭേദം എന്ന മൂന്നുപായങ്ങ ളെക്കൊണ്ടും	യുക്താൻ	ഉപയോഗപ്പെട്ടത്താവു എന്നാണ്
പ്രാപ്തും	നേടുവാൻ	മനീഷിണഃ	മഹാന്മാർ
ശക്യതേ ന	സാദ്ധ്യമാകാതിരിക്കു ന്നുവോ,	ആഹുഃ.	പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു്.

["സാമാദിനാമുപായാനാം തൃയാണാം വിഫലേ നയേ. വിനയേന്നയസമ്പന്നോ ഭേദം ഭേദ്യേഷു ഭണ്ഡേത്." എന്നു് കാമന്ദകനീതി.]

പ്രമത്തേഷ്വഭിയുക്തേഷു ദൈവേന പ്രഹതേഷു ച
വിക്രമാസ്താത സിദ്ധ്യന്തി പരീക്ഷ്യ വിധിനാ കൃതാഃ. 9

"താത!	"ജ്യേഷ്ഠ!	അഭിയുക്തേഷു ച	ഉത്സാഹികളുടെ സംഗ തിയിലും മാത്രമാണ്
പ്രമത്തേഷു	അജാഗ്രതയായിരിക്ക ന്നവരുടെ സംഗതി യിലും	വിധിനാ	വിധിപ്രകാരം
		പരീക്ഷ്യ	പരീക്ഷിച്ചുറിഞ്ഞു്
ദൈവേന	ദൈവത്താൽ	കൃതാഃ	ചെയ്യപ്പെട്ടവയായ
പ്രഹതേഷു	കൈവെടിയപ്പെട്ട	വിക്രമാഃ	ഭേദോപായ കൃത്യ
	ദുർഭാഗ്യവാന്മാരായ	സിദ്ധ്യന്തി.	ഫലിക്കുന്നതു്. [ങ്ങൾ

അപ്രമത്തം കഥം തം തു വിജിഗീഷും ബലേ സ്ഥിതം
ജിതരോഷം ദുരാധർഷം പ്രധർഷയിതുമിച്ഛഥ. 10

"അപ്രമത്തം	"അതിജാഗ്രതയോടെ വർത്തിക്കുന്നവനും
വിജിഗീഷും	ജയപ്രാപ്തിയെ ഒാക്കു
ബലേ	ദൈവബലം [ന്നവനും
സ്ഥിതം	സിദ്ധിച്ചുവനും
ജിതരോഷം	കോപത്തെ ജയിച്ചു വനും
ദുരാധർഷം	അടുക്കപ്പെടുവാൻ കഴി യാത്തവനുമായ
തം തു	അദ്ദേഹത്തെയും
പ്രധർഷയിതും	എതിർപ്പാനായി
കഥം	എങ്ങിനെയാണു്
ഇച്ഛഥ?	നിങ്ങൾ ഇച്ഛിക്കുന്നതു്?

സമുദ്രം ലംഘയിത്വാ തു ഘോരം നക്രനദീപതിം
കൃതം ഹനുമതാ കർമ്മ ദുഷ്കരം തദ്ഭയേന വാ. 11

"നക്ര-നദീപതിം	"നക്രങ്ങൾക്കും നദിക ൾക്കും പ്രാപ്യസ്ഥാന മായ
ഘോരം	ഘോരമായ
സമുദ്രം തു	സമുദ്രത്തെത്തന്നേയും
ലംഘയിത്വാ,	ചാടിക്കടന്നു്,
ഹനുമതാ	ഹനുമാനാൽ
കൃതം	ചെയ്യപ്പെട്ടതായ
ദുഷ്കരം	അനിതരസാധ്യമായ
കർമ്മ വാ	കൃത്യത്തെ കുറിച്ചെ ങ്കിലും
തദ്ഭയേന!	ഓർത്തുനോക്കിയാലും!

ബലാന്യപരിമേയാനി വീര്യാണി ച നിശാചരാഃ
പരേഷാം സഹസാഽവജ്ഞാ ന കർത്തവ്യാ കഥഞ്ചന. 12

"നിശാചരാഃ!	"രാക്ഷസന്മാരേ!
പരേഷാം	ശത്രുക്കളുടെ
ബലാനി	സൈന്യങ്ങളും
വീര്യാണി ച	പരാക്രമങ്ങളും
അപരി-മേയാനി;	കണ്ടറിയപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തവയായിരി [ക്കുന്നു;
കഥഞ്ചന	എപ്രകാരവും
സഹസാ	ബലപ്പെട്ടുകൊണ്ടു്
അവജ്ഞാ	അലക്ഷ്യംചെയ്യാൻ
കർത്തവ്യാ ന.	പാടുള്ളതല്ല.

കിം ച രാക്ഷസരാജസ്യ രാമേണാപകൃതം പുരാ
ആജഹാര ജനസ്ഥാനാദ്യസ്യ ഭാര്യാം യശസ്വിനഃ. 13

"യശസ്വിനഃ	"കീർത്തിശാലിയായ
യസ്യ	യാതൊരുവന്റെ
ഭാര്യാം	ധർമ്മപത്നിയെ
ജനസ്ഥാനാത്	ജനസ്ഥാനത്തിൽ നിന്നും
ആജഹാര	അപഹരിച്ചുവോ, അ
രാമേണ,	ശ്രീരാമനാൽ,
രാക്ഷസരാജസ്യ	രാക്ഷസാധിപന്നു്
പുരാ	ഇതിനുമുമ്പു്
അപകൃതം ച	ചെയ്യപ്പെട്ട കുറ്റം
കിം?	എന്തൊന്നുതന്നേയാ ണു്?

ഖരോ യദ്യതിവൃത്തസ്തു രാമേണ നിഹതോ രണേ
അവശ്യം പ്രാണിനാം പ്രാണാ രക്ഷിതവ്യാ യഥാബലം. 14

"ഖരഃ	"ഖരൻ
അതിവൃത്തഃ യദി തു	അതിരുകവിഞ്ഞതായ അക്രമയുദ്ധത്തിന്നാ യി ചെന്ന കാരണത്താൽതന്നെയാണല്ലൊ,
രണേ	പോരിൽ
രാമേണ	ശ്രീരാമനാൽ
നിഹതഃ;	വധിക്കപ്പെട്ടത്;
പ്രാണിനാം	പ്രാണികളുടെ
പ്രാണാഃ	പ്രാണങ്ങൾ
യഥാബലം	അതാതിന്റെ ശക്തിക്കനുസരിച്ചുപോലെ
അവശ്യം	നിശ്ചയമായും
രക്ഷിതവ്യാഃ.	രക്ഷിക്കപ്പെടേണ്ടവയാണ്.

അയശസ്യമനായുഷ്യം പരദാരാഭിമർശനം
അതീവക്ഷയകരം ഘോരം പാപസ്യ ച പുനർഭവം 15

"പരദാരാഭിമർശനം	അന്യന്റെ ഭാര്യയെ തൊടുക എന്നത്
അയശസ്യം	അകീർത്തികരവും
അനായുഷ്യം	ആയുസ്സിനെ കുറയ്ക്കുന്നതും
അതീവക്ഷയകരം;	പുരുഷാർത്ഥങ്ങളെ നശിപ്പിക്കുന്നതും ആണ്;
ഘോരം;	എന്തിനേയും നശിപ്പിക്കുന്ന കൊടിയവിഷം;
പുനഃ	എന്നതന്നെയല്ല
പാപസ്യ ച	സർവ്വപാപത്തിന്നും
ഭവം.	കാരണഭൂതവും ആകുന്നു.

ഏതന്നിമിത്തം വൈദേഹ്യാ ഭയം നഃ സുമഹദ് ഭവേത്
ആഹൃതാ സാ പരിത്യാജ്യാ കലഹാർത്ഥേ കൃതേന കിം. 16

"ഏതന്നിമിത്തം	"ഇക്കാരണത്തുകൊണ്ട്,
വൈദേഹ്യാഃ നഃ	വൈദേഹിയിങ്കൽനിന്ന് നമുക്ക്
സുമഹത് ഭയം ഭവേത്;	അത്യസഹ്യമായ വിപത്ത് നേരിടുന്നതാണ്;
ആഹൃതാ	അപഹരിച്ചുകൊണ്ടുവരപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന
സാ	അവൾ
പരിത്യാജ്യാ;	തിരികെ സമർപ്പിക്കപ്പെടേണ്ടവളാണ്;
കലഹാർത്ഥേ കൃതേന കിം?	അയോഗ്യമായ ചതിപ്രവൃത്തിയിൽ ഏർപ്പെട്ടതുകൊണ്ട് എന്തൊന്നാണ് സാദ്ധ്യമായുള്ളത്?

ന നഃ ക്ഷമം വീര്യവതാ തേന ധർമ്മാനുവർത്തിനാ
വൈരം നിരർത്ഥകം കർത്തും സീയതാമസ്യ മൈഥിലീ. 17

"ധർമ്മാനുവർത്തിനാ	"ധർമ്മമാർഗ്ഗനിരതനും
വീര്യവതാ തേന,	വീര്യവാനും ആയ അദ്ദേഹവുമായി,
നിരർത്ഥകം വൈരം	നമ്മാൽ നിർവ്വഹിപ്പാൻ കഴിയാത്തതായ ദ്വേഷത്തെ
കർത്തും	വെച്ചിരിക്കുക എന്നത്
നഃ	നമുക്ക്
ക്ഷമം ന;	ഉചിതമല്ല;
മൈഥിലീ	മൈഥിലീദേവി
അസ്യ സീയതാം.	ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ വശം സമർപ്പിക്കപ്പെടട്ടെ.

യാവന്ന സഗജാം സാശ്വാം ബഹുരത്നസമാകുലാം
പുരീം ദാരയതേ ബാണൈർദീയതാമസ്യ മൈഥിലീ. 18

"സഗജാം	"ആനകളടക്കം	ബാണൈഃ	ബാണങ്ങൾ കൊണ്ട്
സാശ്വാം	കുതിരകളടക്കം	ദാരയതേ ന യാവത്,	പൊടിപെടുത്തും മുമ്പു തന്നെ,
ബഹുരത്ന-സമാകുലാം	അനേക വിശിഷ്ടവസ്തുക്കൾ നിറഞ്ഞതായ	മൈഥിലീ	സീതാദേവി
പുരീം,	നഗരത്തെ,	അസ്യ	ഇദ്ദേഹത്തിന്നായി
		ദീയതാം.	സമർപ്പിക്കപ്പെടട്ടെ.

യാവത് സുഘോരാ മഹതീ ദുർധ്വർഷാ ഹരിവാഹിനീ
നാവസ്കന്ദതി നോ ലങ്കാം താവത് സീതാ പ്രദീയതാം. 19

"സുഘോരാ	"അതിഭയങ്കരവും	നഃ ലങ്കാം	നമ്മുടെ ലങ്കാപുരത്തെ
ദുർധ്വർഷാ	ജയിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തതും ആയ	അവസ്കന്ദതി യാവത് താവത് ന	വളയുന്നതിനു മുമ്പായിതന്നെ
മഹതീ	വമ്പിച്ച	സീതാ	സീതാദേവി
ഹരിവാഹിനീ	വാനര സൈന്യം	പ്രദീയതാം.	സമർപ്പിക്കപ്പെടട്ടെ.

വിനശ്യേദ്ധി പുരീ ലങ്കാ ശൂരാഃ സർവ്വേ ച രാക്ഷസാഃ
രാമസ്യ ദയിതാ പത്നീ സ്വയം ന യദി ദീയതേ. 20

"രാമസ്യ	"ശ്രീരാമന്ന്	ലങ്കാ പുരീ	ലങ്കാനഗരം
ദയിതാ	പ്രീതിപാത്രമായ	വിനശ്യേത്;	നശിച്ചുപോകുന്നതാ [ണ്;
പത്നീ,	പത്നി,	ശൂരാഃ	ശൂരന്മാരായ
സ്വയം	നിന്തിരുവടിയാൽതന്നെ മനഃപൂർവ്വമായി	രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ
ദീയതേ യദി ന,	തിരിയെ സമർപ്പിക്കപ്പെടുന്നില്ലെന്നാൽ,	സർവ്വേ ച	എല്ലാവരും അപ്രകാരം തന്നെ നശിക്കുന്നതാ
		ഹി.	തീർച്ചതന്നെ. [ണ്,

പ്രസാദയേ ത്വാം ബന്ധുത്വാത് കുരുഷ്വ വചനം മമ
ഹിതം തത്ഥ്യം ത്വഹം ബ്രൂമി ദീയതാമസ്യ മൈഥിലീ. 21

"ബന്ധുത്വാത്	"ജ്യേഷ്ഠനെന്നുള്ള സ്നേഹത്താൽ	ഹിതം	പ്രിയത്തേയും
ത്വാം	നിന്തിരുവടിയോട്	തത്ഥ്യം തു	വാസ്തവത്തേയുമാണ്
പ്രസാദയേ;	ഞാൻ അഭ്യർത്ഥിക്കുന്നു;	ബ്രൂമി;	ഉണർത്തിക്കുന്നത്!
മമ വചനം	എന്റെ അപേക്ഷയെ	മൈഥിലീ	മൈഥിലീദേവി
കുരുഷ്വ;	സ്വീകരിച്ചാലും;	അസ്യ	ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ വക്കൽ
അഹം	ഞാൻ	ദീയതാം.	സമർപ്പിക്കപ്പെടട്ടെ.

പുരാ ശരത്സൂര്യമരീചിസന്നിഭാൻ
നവാഗ്രപുംഖാൻ സുദൃഢാൻ സുപാത്മജഃ
സൃജത്യമോഘാൻ വിശിഖാൻ വധായ തേ
പ്രദീയതാം ദാശരഥായ മൈഥിലീ. 22

"ശരത്സൂര്യമരീചിസന്നിഭാൻ	ശരത്കാലസൂര്യന്റെ രശ്മികളൊത്തവയും
നവാഗ്രപുംഖാൻ	തീട്ടപ്പെട്ട മുനകളാൻ വയും
സുദൃഢാൻ	ഉറപ്പേറിയവയും
അമോഘാൻ	നിഷ്ഫലമാകാത്തവയും ആയ
വിശിഖാൻ	ബാണങ്ങളെ
തേ	നിന്തിരുവടിയുടെ
വധായ	വധത്തിന്നായി
സുപാത്മജഃ	ആ സുപുത്രൻ
സൃജതി പുരാ	പൊഴിക്കുന്നതിനു മുമ്പേതന്നെ
മൈഥിലീ	മൈഥിലീദേവി
ദാശരഥായ	ശ്രീരാമന്നായ്ക്കൊണ്ട്
പ്രദീയതാം.	തിരികെ സമർപ്പണം ചെയ്യപ്പെടട്ടെ.

ത്യജാശു കോപം സുഖധർമ്മനാശനം
ഭജസ്വ ധർമ്മം രതികീർത്തിവർദ്ധനം
പ്രസീദ ജീവേമ സപുത്രബാന്ധവാഃ
പ്രദീയതാം ദാശരഥായ മൈഥിലീ. 23

"സുഖധർമ്മനാശനം	"ഹിതത്തേയും ധർമ്മത്തേയും നശിപ്പിക്കുന്നതായ
കോപം	കോപത്തെ
ആശു	ഉടനെ
ത്യജ;	വെടിഞ്ഞാലും;
രതികീർത്തിവർദ്ധനം	മനഃസമാധാനത്തേയും പുകഴിനേയും വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതായ
ധർമ്മം	ധർമ്മമാർഗ്ഗത്തെ
ഭജസ്വ;	അനുഷ്ഠിച്ചാലും;
പ്രസീദ!	എല്ലാവരേയും അനുഗ്രഹിച്ചരുളിയാലും;
സപുത്രബാന്ധവാഃ	മക്കളോടും ബന്ധുക്കളോടും കൂടി
ജീവേമ;	നാം വാഴുക;
മൈഥിലീ	മൈഥിലീ ദേവി
ദാശരഥായ പ്രദീയതാം."	ശ്രീരാമന്നായ്ക്കൊണ്ട് തിരിയെ സമർപ്പിക്കപ്പെടട്ടെ."

വിഭീഷണവചഃ ശ്രുത്വാ രാവണോ രാക്ഷസേശ്വരഃ
വിസർജ്ജയിത്വാ താൻ സർവ്വാൻ പ്രവിവേശ സ്വകം ഗൃഹം. 24

രാക്ഷസേശ്വരഃ	രാക്ഷസേശ്വരനായ
രാവണഃ	രാവണൻ
വിഭീഷണവചഃ	വിഭീഷണന്റെ വാക്യത്തെ
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
താൻ സർവ്വാൻ	അവരെല്ലാവരേയും
വിസർജ്ജയിത്വാ,	വിടകൊടുത്തയച്ചശേഷം,
സ്വകം ഗൃഹം	തന്റെ അരമനയിൽ
പ്രവിവേശ.	പോയ് ചേർന്നു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
നവമഃ സർഗ്ഗഃ = ഒമ്പതാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 14997; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 322.

ദശമഃ സർഗ്ഗഃ = പത്താംസർഗ്ഗം.

[വീഭീഷണപത്ഥ്യോപദേശഃ = വിഭീഷണൻ ഹിതോപദേശം ചെയ്യുന്നതു്.]

തതഃ പ്രത്യൂഷസി പ്രാപ്തേ പ്രാപ്തധർമ്മാർത്ഥനിശ്ചയഃ
രാക്ഷസാധിപതേർവ്വേശ്മ ഭീമകർമ്മാ വിഭീഷണഃ 1
ശൈലാഗ്രചയസങ്കാശം ശൈലശൃംഗമിവോന്നതം
സുവിഭക്തമഹാകക്ഷ്യം മഹാജനപരിഗ്രഹം 2
മതിമദ്ഭിർമ്മഹാമാത്യൈരനുരക്തൈരധിഷ്ഠിതം
രാക്ഷസൈശ്ചാപ്യപത്ഥ്യാപ്തൈഃ സർവ്വതഃ പരിരക്ഷിതം 3
മത്തമാതംഗനിശ്വാസൈർവ്യാകുലീകൃതമാരുതം
ശംഖഘോഷമഹാഘോഷം തൂര്യനാദാനുനാദിതം 4
പ്രമദാജനസംബാധം പ്രജല്പിതമഹാപഥം
തപ്തകാഞ്ചനനിർയ്യൂഹം ഭ്രഷ്ടണോത്തമഭ്രഷിതം 5
ഗന്ധർവ്വാണാമിവാവാസമാലയം മരുതാമിവ
രത്നസഞ്ചയസംബാധം ഭവനം ഭോഗിനാമിവ 6
തം മഹാഭ്രമിവാദിത്യസ്തേജോവിസ്തരശോഭിവാൻ
അഗ്രജസ്യാലയം വീരഃ പ്രവിവേശ മഹാദ്യുതിഃ. 7

തതഃ	അതിൽപിന്നെ
പ്രത്യൂഷസി	പിറെന്നാൾ സൂര്യോ
പ്രാപ്തേ,	ദയപ്പോൾ, [ദയം
പ്രാപ്ത-ധർമ്മാർത്ഥ-നിശ്ചയഃ	ധർമ്മതത്ത്വത്തെക്കുറിച്ചു് നിശ്ചിതബുദ്ധിയാന്നവനും
ഭീമകർമ്മാ	ആരാലും ചെയ്യപ്പെട്ടുവാൻ കഴിയാത്ത പ്രവൃത്തിയോടുകൂടിയവനും
മഹാദ്യുതിഃ	അതിതേജസ്വിയും
വീരഃ	വീരനും ആയ
വിഭീഷണഃ,	വിഭീഷണൻ,
രാക്ഷസാധിപതേഃ	രാക്ഷസേശ്വരനായ
അഗ്രജസ്യ	ജ്യേഷ്ഠന്റെ
ആലയം,	അരമനയും,
ശൈലാഗ്ര-ചയസംകാശം	പർവ്വതശിഖരങ്ങളുടെ കൂട്ടംപോലെയുള്ളതും
ശൈലശൃംഗം ഇവ	ഗിരിശിഖരംപോലെ
ഉന്നതം,	ഉയർന്നതും,
സുവിഭക്ത-മഹാകക്ഷ്യം,	നന്നായി വിഭാഗിക്കപ്പെട്ട വലുതായ കെട്ടുകളാൻനതും,
മഹാജന-പരിഗ്രഹം,	മഹാന്മാരാൽ അനേകം ഷിച്ചുവന്നുചേരപ്പെട്ടതും,
മതിമദ്ഭിഃ	ബുദ്ധിമാന്മാരും [ആയ
അനുരക്തൈഃ	സ്വാമിഭക്തന്മാരും
മഹാമാത്യൈഃ	പ്രധാനമന്ത്രികളാൽ
അധിഷ്ഠിതം,	കാത്തുനില്ക്കപ്പെട്ടതും,
ആപ്ത-പത്ഥ്യാപ്തൈഃ	വിശ്വസ്തന്മാരും സമർത്ഥന്മാരും ആയ
രാക്ഷസൈഃ ച	രാക്ഷസരാലും
സർവ്വതഃ	നാലുപാടും
പരിരക്ഷിതം,	കാത്തുരക്ഷിക്കപ്പെട്ടതും,

മത്തമാതംഗ-നിശ്വാസൈഃ } മദിച്ച ആനകളുടെ നിശ്വാസങ്ങളോടുകൂടി
വ്യാകുലീകൃത-മാരുതം, } ഇടകലന്ന് വരപ്പെട്ട കാറ്റോടുകൂടിയതും,
ശംഖഘോഷ-മഹാഘോഷം } ശംഖഘോഷങ്ങളാലുള്ള വായവൻമുഴക്കത്തോടുകൂടിയതും
തൂര്യനാദാനു-നാദിതം, } വാദ്യഘോഷങ്ങളുടെ പ്രതിധ്വനിയോടുകൂടിയതും,
പ്രമദാജന-സംബാധം, } യുവതിജനങ്ങളാൽ നിറയപ്പെട്ടതും,
പ്രജല്പിത-മഹാപഥം, } ജനങ്ങൾ തമ്മിൽ സംസാരിക്കുന്ന ഒച്ചയോടുകൂടിയ രാജവീഥികളാൽത്തും,
തപ്തകാഞ്ചന-നിര്യൂഹം, } തങ്കവാതിലുകളോടുകൂടിയതും,
ഭക്ഷണോത്തമഭക്ഷിതം, } ഉത്തമഭക്ഷണങ്ങളാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടതും,
ഗന്ധർവ്വാണാം ആവാസം ഇവ, } ഗന്ധർവ്വന്മാരുടെ വസതിപോലെയുള്ളതും
മരുതാം ആലയം ഇവ, } ദേവന്മാരുടെ വാസസ്ഥലംപോന്നതും,
രത്നസംചയ-സംബാധം } രത്നതതികളാൽ രചിക്കപ്പെട്ട
ഭോഗിനാം ഭവനം ഇവ, } സപ്പ്രഭരന്മാരുടെ ഭവനംപോലെയുള്ളതും ആയ
തം വേശ്മ, } ആ അരമനയിൽ,
തേജോ-വിസ്തൃത-രശ്മിവാൻ } കാന്തിയാൽ എങ്ങും നിറഞ്ഞ രശ്മികളോടുകൂടിയ
ആദിത്യഃ } ആദിത്യൻ
മഹാഭ്രം ഇവ, } വൻമേഘത്തിന്നുള്ളിൽ എന്നപോലെ,
പ്രവിവേശ. പ്രവേശിച്ചു.

[“ഇപ്രകാരം രാവണഗൃഹോത്കൃഷ്ടത്തെ വർണ്ണിച്ചതു്, അതെല്ലാം രാവണന്റെ അനീതി ഒന്നുകാരണം നഷ്ടമാകുന്നു എന്നു് കാണിപ്പാനായാകുന്നു.” (ഗോ. രാ).]

പുണ്യാൻ പുണ്യാഹഘോഷാംശ്ച വേദവിദ്ഭിരുദാഹൃതാൻ
ശുശ്രാവ സുമഹാതേജാ ഭ്രാതുർവ്വിജയസംശ്രിതാൻ. 8

സുമഹാതേജാഃ മഹാതേജസ്വിയായ അവൻ
വേദവിദ്ഭിഃ വേദജ്ഞന്മാരാൽ
ഭ്രാതുഃ ജ്യേഷ്ഠന്റെ
വിജയസംശ്രിതാൻ } വിജയത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു്
ഉദാഹൃതാൻ ജപിക്കപ്പെട്ടതായ
പുണ്യാൻ പരിപാവനങ്ങളായ
പുണ്യാഹഘോഷാൻ ച } പുണ്യാഹഘോഷങ്ങളേയും
ശുശ്രാവ. ശ്രവിച്ചു.

പൂജിതാൻ ദധിപാത്രൈശ്ച സർപ്പിർഭിഃ സുമനോക്ഷതൈഃ
മന്ത്രവേദവിദോ വിപ്രാൻ ദദർശ സുമഹാബലഃ. 9

മന്ത്രവേദവിദഃ മന്ത്രങ്ങളിലും വേദങ്ങളിലും നിപുണന്മാരും
പൂജിതാൻ മാന്യന്മാരും ആയ
വിപ്രാൻ വേദപാരായണംചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന രാക്ഷസന്മാരെ
ദധിപാത്രൈഃ തയിർനിറച്ച പാത്രങ്ങളോടും
സർപ്പിർഭിഃ ആജ്യങ്ങളോടും
സുമനോക്ഷതൈഃ ച } പുഷ്പാക്ഷതകളോടുകൂടി
സുമഹാബലഃ മഹാപരാക്രമശാലിയായ അവൻ
ദദർശ. വീക്ഷിച്ചു.

സ പൂജ്യമാനോ രക്ഷോഭിർദീപ്യമാനഃ സ്വതേജസാ
ആസനസ്ഥം മഹാബാഹുവ്വന്ദേ ധനദാനുജം. 10

സ്വതേജസാ — സ്വന്തം തേജസ്സിനാൽ
ദീപ്യമാനഃ — ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നവനും,
രക്ഷോഭിഃ — രാക്ഷസരാൽ
പൂജ്യമാനഃ — കൊണ്ടാടപ്പെടുന്നവനും ആയ
മഹാബാഹുഃ — മഹാബാഹുവായ
സഃ — അവൻ
ആസനസ്ഥം — ആസനത്തിൽ എഴുന്നെള്ളിയിരുന്ന
ധനദാനുജം — കുബേരാനുജനായ
വവന്ദേ. — വന്ദിച്ചു. [രാവണനെ

സ രാജർഷിസമ്പന്നമാസനം ഹേമഭൂഷിതം
ജഗാമ സമുദാചാരം പ്രയുജ്യാചാരകോവിദഃ. 11

ആചാരകോവിദഃ — ആചാരങ്ങളിൽ വിദഗ്ദ്ധനായ
സഃ — ആ വിഭീഷണൻ
സമുദാചാരം — വേണ്ടുന്ന മര്യാദയെ
പ്രയുജ്യ, — ചെയ്ത ശേഷം,
രാജർഷി-സമ്പന്നം — രാജാവിന്റെ കണ്ണുകൊണ്ടു് അരുളപ്പെട്ടതായ
ഹേമഭൂഷിതം — സ്വർണ്ണഖചിതമായ
ആസനം — ആസനത്തെ
ജഗാമ. — കയ്ക്കൊണ്ടു.

സ രാവണം മഹാത്മാനം വിജനേ മന്ത്രിസന്നിധൌ
ഉവാച ഹിതമത്യർത്ഥം വചനം ഹേതുനിശ്ചിതം 12
പ്രസാദ്യ ഭ്രാതരം ജ്യേഷ്ഠം സാന്ത്വപൂർവമുപസ്ഥിതക്രമഃ
ദേശകാലാർത്ഥസംവാദീ ദൃഷ്ടലോകപരാവരഃ. 13

ദേശകാലാർത്ഥസംവാദീ — ദേശം, കാലം, പ്രയോജനം എന്നവയ്ക്ക് ഉചിതമാംവണ്ണം ഉരചെയ്യുന്നവനും
ദൃഷ്ടലോകപരാവരഃ — ലോകാചാരാനുഷ്ഠാനങ്ങളെ നന്നായറിഞ്ഞവനും ആയ
സഃ, — അവൻ,
ഉപസ്ഥിതക്രമഃ, — വന്ദനാദി മര്യാദകളെ ചെയ്തവനായി,
ജ്യേഷ്ഠം ഭ്രാതരം — ജ്യേഷ്ഠഭ്രാതാവും
മഹാത്മാനം രാവണം — മഹാപരാക്രമശാലിയും ആയ രാവണനെ
സാന്ത്വപൂർവ — നല്ലവാക്കുകൊണ്ട്
പ്രസാദ്യ, — അകം കുളിർപ്പിച്ച ശേഷം,
മന്ത്രിസന്നിധൌ, — മന്ത്രിമാരുടെ മുമ്പിൽ വെച്ച്,
വിജനേ, — സാധാരണജനങ്ങൾ ആരുമില്ലാതിരിക്കെ,
ഹേതുനിശ്ചിതം — സത്കാരണങ്ങളാൽ നിണ്ണയിക്കപ്പെട്ടതും
അത്യർത്ഥം — അളവറ്റ
ഹിതം — നന്മയെ വിളയിക്കുന്ന
വചനം — വാക്യത്തെ [തും ആയ
ഉവാച. — ഉണർത്തിച്ചു.

യദാപ്രഭൃതി വൈദേഹീ സമ്പ്രാപ്തേഹ പരന്തപ
തദാപ്രഭൃതി ദൃശ്യന്തേ നിമിത്താന്യുത്പതാനി നഃ. 14

"പരംതപ!	"ശത്രുനാശന!	തദാപ്രഭൃതി,	അന്നുതൊട്ട്,
വൈദേഹീ	സീതാദേവി	നഃ	നമുക്ക്
ഇഹ	ഇവിടെ	അത്ഭുതാനി	ആപത്സൂചകങ്ങളായ
യദാപ്രഭൃതി	എന്നുതൊട്ട്	നിമിത്താനി	ദുഃശകുനങ്ങൾ
സമ്പ്രാപ്താ,	വന്നുചേർന്നുവോ,	ദൃശ്യന്തേ.	കാണപ്പെടുന്നുണ്ട്.

സസ്പുലിംഗഃ സധൂമാർച്ചിഃ സധൂമകലുഷോദയഃ
മന്ത്രസംധുക്ഷിതോപ്യഗ്നിം ന സമ്യഗഭിവർത്തതേ. 15

"അഗ്നിം	"ഹോമാഗ്നി	സധൂമാർച്ചിഃ	പുകയോടുകൂടിയ ജ്വാലകളാൻതായും
മന്ത്രസംധുക്ഷിതഃ അപി,	മന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉജ്ജ്വലിപ്പിക്കപ്പെട്ടതെന്നാലും,	സധൂമകലുഷോദയഃ	പുകഞ്ഞ് മങ്ങി പുറത്തുവരുന്നതായും
സസ്പുലിംഗഃ	തീപ്പൊരികളോടുകൂടിയതായും	സമ്യക് അഭിവർത്തതേ ന.	നല്ലപോലെ കത്താതിരിക്കുന്നു.

അഗ്നിഷ്ടോഷ്ടാഗ്നിശാലാസു തഥാ ബ്രഹ്മസ്ഥലീഷു ച
സരീസൃപാണി ദൃശ്യന്തേ ഹവ്യേഷു ച പിപീലികാഃ. 16

"അഗ്നിഷ്ടോഷ്ടു	"അഗ്നികളെ ഉപാസനചെയ്യുന്ന	സരീസൃപാണി	ഇഴജാതികളും
		തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
അഗ്നിശാലാസു	യജ്ഞശാലകളിലും	ഹവ്യേഷു	ഹോമദ്രവ്യങ്ങളിൽ
ബ്രഹ്മസ്ഥലീഷു ച	വേദാദ്ധ്യയനസ്ഥലങ്ങളിലും	പിപീലികാഃ ച	ഉറുമ്പുകളും
		ദൃശ്യന്തേ.	കാണപ്പെടുന്നു.

ഗവാം പയാംസി സ്രുന്നാനി വിമദാ വീരകുഞ്ജരാഃ
ദീനമശ്വാഃ പ്രഹേഷന്തേ ന ച ഗ്രാസാഭിനന്ദിനഃ. 17

"ഗവാം	"പശുക്കളുടെ	അശ്വാഃ ച	കുതിരകളും
പയാംസി	പാലുകൾ	ഗ്രാസാഭിനന്ദിനഃ ന	തീററിയെ തൊടാത്തവയായി
സ്രുന്നാനി;	വററിപ്പോയിരിക്കുന്നു;	ദീനം	ദീനസ്വരത്തിൽ
വീരകുഞ്ജരാഃ	കൊമ്പനാനകൾ	പ്രഹേഷന്തേ.	ചെനയ്ക്കുന്നു.
വിമദാഃ;	മദപ്പാടില്ലാതിരിക്കുന്നു;		

ഖരോഷ്ട്രാശ്വതരാ രാജൻ ഭിന്നരോമാഃ സ്രവന്തി നഃ
ന സ്വഭാവേഽവതിഷ്ഠന്തേ വിധാനൈരപി ചിന്തിതാഃ. 18

"രാജൻ!	"രാജാവേ!	സ്രവന്തി;	കണ്ണുനീർപൊഴിക്കുന്നു;
നഃ	നമ്മുടെ	വിധാനൈഃ ചിന്തിതാഃ അപി	ചികിത്സകൾ ചെയ്യപ്പെട്ടവയെന്നാലും
ഖരോഷ്ട്രാശ്വതരാഃ	കഴുതകളും, ഒട്ടകങ്ങളും കോവർകഴുതകളും	സ്വഭാവേ	പൂർവ്വസ്ഥിതിയിൽ
ഭിന്നരോമാഃ	രോമംകൊഴിഞ്ഞവയായി	അവതിഷ്ഠന്തേ ന.	വരുന്നതേയില്ല.

വായസാഃ സംഘശഃ ക്രൂരാ വ്യാഹരന്തി സമന്തതഃ
സമവേതാശ്ച ദൃശ്യന്തേ വിമാനാഗ്രേഷു സംഘശഃ. 19

"വായസാഃ	"കാക്കകൾ	ക്രൂരാഃ ച	പരുഷകളും
സംഘശഃ	കൂട്ടംകൂട്ടമായി	സംഘശഃ സമവേതാഃ	കൂട്ടംചേർന്ന്
സമന്തതഃ	ചുറുംനിന്ന്	വിമാനാഗ്രേഷു	പ്രാസാദാഗ്രങ്ങളിൽ
വ്യാഹരന്തി;	കരയുന്നു;	ദൃശ്യന്തേ.	കാണപ്പെടുന്നു.

ഗൃധ്രാശ്ച പരിലീയന്തേ പുരീമുപരി പിണ്ഡിതാഃ
ഉപപന്നാശ്ച സന്ധ്യേ ദ്വേ വ്യാഹരന്ത്യശിവം ശിവാഃ. 20

"ഗൃധ്രാഃ ച	"കഴുക്കളും	ദ്വേ സന്ധ്യേ	കാലത്തും വൈകുന്നേരത്തും
പിണ്ഡിതാഃ	ഒന്നിച്ചുചേർന്ന്		
പുരീം ഉപരി	നഗരത്തിന്ന് മുകളി	ഉപപന്നാഃ	അടുത്തുവന്ന്
പരിലീയന്തേ;	വട്ടംചുറുന്നു; [ലായി	അശിവം	അമംഗളമായി
ശിവാഃ ച	കുറുനരികളും	വ്യാഹരന്തി.	ഓരിയിടുന്നു.

ക്രവ്യാദാനാം മൃഗാണാം ച പുരദ്വാരേഷു സംഘശഃ
ശ്രൂയന്തേ വിപുലാ ഘോഷാഃ സവിസ്ഫൂർജ്ജഥുനിസ്വനാഃ. 21

"പുരദ്വാരേഷു	"നഗരദ്വാരങ്ങളിൽ	വിപുലാഃ	പെരുത്ത
സംഘശഃ	കൂട്ടംകൂട്ടമായുള്ള	ഘോഷാഃ ച	ഘോഷങ്ങളും
ക്രവ്യാദാനാം	മാംസഭക്ഷകളായ	സവിസ്ഫൂർജ്ജഥുനിസ്വനാഃ	മുരളുന്ന ആർത്തനാദങ്ങളോടുകൂടിയവയായി
മൃഗാണാം	ജന്തുക്കളുടെ	ശ്രൂയന്തേ.	കേൾക്കപ്പെടുന്നു.

തദേവം പ്രസ്ഥിതേ കാര്യേ പ്രായശ്ചിത്തമിദം ക്ഷമം
രോചതേ യദി വൈദേഹീ രാഘവായ പ്രദീയതാം. 22

"തത്	"ആകയാൽ	രോചതേ യദി	തിരുമനസ്സിൽ തോന്നുന്നപക്ഷം
ഏവം	ഇപ്രകാരം		
പ്രസ്ഥിതേ കാര്യേ,	നടന്ന സംഗതിയിൽ,	വൈദേഹീ	വൈദേഹി
ഇദം	ഇതാകുന്നു	രാഘവായ	ശ്രീരാമന്നായ്ക്കൊണ്ട്
ക്ഷമം	തക്കതായ	പ്രദീയതാം.	തിരികെ സമർപ്പിക്കപ്പെടട്ടെ.
പ്രായശ്ചിത്തം;	പരിഹാരം;		

ഇദം ച യദി വാ മോഹാല്ലോഭാദ്വാ വ്യാഹൃതം മയാ
തത്രാപി ച മഹാരാജ ന ദോഷം കർത്തുമർഹസി. 23

"മഹാരാജ!	"മഹാരാജാവേ!	ലോഭാത്	ദുരാശയാലൊ
തത്ര അപി	ഇക്കാര്യത്തിൽ	വ്യാഹൃതം	പറയപ്പെട്ടതായ്കരുതി
ഇദം ച	ഇപ്പോഴാകട്ടെ	ച	അതിനാൽ
മയാ	എന്നാൽ	ദോഷം കർത്തും അർഹസി ന.	നല്ല ഉപദേശമല്ലെന്ന് വിചാരിക്കാതിരുന്നാലും.
മോഹാത് വാ	ഭീതിയാലൊ		
യദി വാ	അല്ലെന്നാൽ		

[ഞാൻ ഇപ്പറയുന്നതു് ലോഭംകൊണ്ടോ ഭീതികൊണ്ടോ അല്ല. സദുപദേശമായ്ത്തന്നെയാണു്. അതിനാൽ ഇതിനെ കയ്ക്കുമെങ്കിലുണ്ടതാണു്. എന്നു് സാരം. "ഞാൻ ഇതു് അജ്ഞാനത്താലോ ലോഭത്താലോ പറഞ്ഞതാണെന്നിരുന്നാലുംകൂടി എന്നെ അപരാധിയായി വിചാരിക്കാതിരുന്നാലും." എന്നു് ഇതരവ്യാഖ്യാനം]

അയം ച ദോഷഃ സർവ്വസ്യ ജനസ്യാസ്യോപലക്ഷ്യതേ
രക്ഷസാം രാക്ഷസീനാം ച പുരസ്യാന്തഃപുരസ്യ ച. 24

"അയം	"ഈ	അന്തഃപുരസ്യ	അന്തഃപുരജനങ്ങൾക്കും
ദോഷഃ ച	അശ്രദ്ധാലക്ഷണംകൊണ്ടുള്ള അനർത്ഥം	അസ്യ പുരസ്യ	ഈ നഗരത്തിലുള്ള
		ജനസ്യ സർവ്വസ്യ ച	സർവ്വജനത്തിനും
രക്ഷസാം ച	രാക്ഷസർക്കും		
രാക്ഷസീനാം	രാക്ഷസികൾക്കും	ഉപലക്ഷ്യതേ.	കാണപ്പെടുന്നതാണു്.

പ്രാപണേ ചാസ്യ മന്ത്രസ്യ നിവൃത്താഃ സർവ്വമന്ത്രിണഃ
അവശ്യം ച മയാ വാച്യം യദ്ദൃഷ്ടമപി വാ ശ്രുതം. 25

"സർവ്വമന്ത്രിണഃ	"എല്ലാ മന്ത്രിമാരും	യത് ച	ഏതായിരുന്നാലും അതു്
അസ്യ മന്ത്രസ്യ	ഈ ആലോചനയെ		
പ്രാപണേ ച	അറിയിക്കുന്ന സംഗതിയിൽ	മയാ	എന്നാൽ
		അവശ്യം	ഒന്നും ഒളിച്ചുവെക്കാതെ
നിവൃത്താഃ;	പിന്മാറിയിരിക്കുന്നു;		
ദൃഷ്ടം അപി	കാണപ്പെട്ടതാകട്ടെ	വാച്യം.	ഉണർത്തിക്കപ്പെടേണ്ടതാണല്ലൊ.
ശ്രുതം വാ	കേൾക്കപ്പെട്ടതാകട്ടെ		

സംപ്രധായ്യ യഥാന്യായം തദ്ഭവാൻ കർത്തുമർഹതി. 26

"ഭവാൻ	"നിന്തിരുവടി	തത്	അതിനെ
യഥാന്യായം	ന്യായമിന്നതെന്നുള്ള	കർത്തും	ചെയ്തരുളിയാലും."
സംപ്രധായ്യ,	നിശ്ചയിച്ചു്, [തിനെ	അർഹതി."	

ഇതി സ്മ മന്ത്രിണാം മദ്ധ്യേ ഭ്രാതാ ഭ്രാതരമൂചിവാൻ
രാവണം രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠം പഥ്യമേതദ്വിഭീഷണഃ. 27

ഭ്രാതാ	അനുജനായ	മന്ത്രിണാം	മന്ത്രിമാരുടെ
വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ	മദ്ധ്യേ	മുമ്പിൽവെച്ചു്
ഭ്രാതരം	ജ്യേഷ്ഠനും	ഇതി	മേൽപ്രകാരം
രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠം	രാക്ഷസോത്തമനുമായ	ഏതത്	ഈ
രാവണം,	രാവണനോടായി,	പഥ്യം	ഹിതോപദേശത്തെ
		ഊചിവാൻ സ്മ.	ഉണർത്തിച്ചു.

ഹിതം മഹാർത്ഥം മൃദു ഹേതുസംഹിതം
വ്യതീതകാലായതിസംപ്രതിക്ഷമം
നിശമ്യ തദ്വാക്യമുപസ്ഥിതജ്വരഃ
പ്രസംഗവാനുത്തരമേതദബ്രവീത്. 28

ഹിതം	നന്മയായുള്ളതും
മഹാർത്ഥം	മഹത്തായഫലത്തെ കൊടുക്കുന്നതും
മൃദു	ശാന്തമായും
ഹേതുസംഹിതം	കാരണയുക്തമായും
വ്യതീത-കാലായതി-സംപ്രതി-ക്ഷമം	കഴിഞ്ഞതും, വരുവാൻ പോകുന്നതും, നടക്കുന്നതുമായ കാലങ്ങൾക്ക് ഉചിതമായതും ആയ
തത് വാക്യം	ആ വാക്യത്തെ
നിശമ്യ,	ശ്രവിച്ച്
ഉപസ്ഥിതജ്വരഃ	കോപാവിഷ്ടനായി
പ്രസംഗവാൻ,	സ്ത്രീഭോഗത്തുപിടിച്ചവനായി
ഏതത്	ഇപ്രകാരം
ഉത്തരം	ഉത്തരം
അബ്രവീത്.	ഓതി.

[അകീർത്തിനാശകമായ സീതാപഹരണപ്രായശ്ചിത്തമെന്ന ഹേതുവാൽ ഭൂതകാലക്ഷമവും, ഇപ്പോൾഉള്ള ഭയം നീങ്ങി സുഖദായകമാകയാൽ വർത്തമാനകാലക്ഷമവും, ധർമ്മപ്രദമാകയാൽ ഭാവികാലക്ഷമവും ആകുന്നു. (ശോ. രാ.) "പ്രസംഗവാൻ" (താൻ നിശ്ചയിച്ച കാര്യത്തിൽ അത്യാസക്തിയോടുകൂടിയവനായി). ശോ. രാ.

ഈ ശ്ലോകത്തിലെ ആദ്യാക്ഷരമാകുന്ന ഗായത്രിയിലെ പതിനാറാമത്തെ അക്ഷരം. (വിദ്യാരണ്യപക്ഷം).]

ഭയം ന പശ്യാമി കുതശ്ചിദപ്യഹം
ന രാഘവഃ പ്രാപ്സ്യതി ജാതു മൈഥിലീം
സുരൈഃ സഹേന്ദ്രൈരപി സംഗതഃ കഥം
മമാഗ്രതഃ സ്ഥാസ്യതി ലക്ഷ്മണാഗ്രജഃ. 29

"അഹം	"ഞാൻ
കുതശ്ചിത്	യാതൊരുവിധത്തിലും
ഭയം അപി	ആപത്തെന്നുള്ളതിനെത്തന്നെ
പശ്യാമി ന;	കാണുന്നില്ല;
രാഘവഃ	രാമൻ
ജാതു	ഒരിക്കലും
മൈഥിലീം	സീതയെ
പ്രാപ്സ്യതി ന;	പ്രാപിക്കുവാൻ പോകുന്നില്ല;
ലക്ഷ്മണാഗ്രജഃ	ലക്ഷ്മണാഗ്രജനായ
സഹേന്ദ്രൈഃ	ഇന്ദ്രനടങ്ങിയ [അവൻ
സുരൈഃ	ദേവന്മാരോട്
സംഗതഃ അപി,	കൂടിയവനായാലും,
മമ അഗ്രതഃ	എന്റെ മുമ്പിൽ
കഥം സ്ഥാസ്യതി?"	എങ്ങിനെയാണ് നില്ക്കുക?"

ഇതീദമുക്ത്വാ സുരസൈന്യനാശനോ
മഹാബലഃ സംയതി ചണ്ഡവിക്രമഃ
ദശാനനോ ഭ്രാതരമാപ്ലവാദിനം
വിസജ്ജയാമാസ തദാ വിഭീഷണം. 30

തദാ — അ സമയം
സംയതി — പോരിൽ
ചണ്ഡവിക്രമഃ — അളവറ പരാക്രമമാ ന്നവനും
മഹാബലഃ — മഹാശക്തിമാനും
സുരസൈന്യ-നാശനഃ — ദേവസൈന്യങ്ങളെ ചിതറിപ്പിക്കുന്നവനും
ദശാനനഃ, — രാവണൻ, [അയ

ആത്മവാദിനം — ഹിതത്തെ ഉപദേശിക്ക
ഭ്രാതരം — അനുജൻ [ന്നവനായ
വിഭീഷണം — വിഭീഷണനോടായി
ഇതി — മേല്പറയപ്പെട്ട
ഇദം — ഇതിനെ
ഉക്ത്വാ, — ഉരചെയ്ത്,
വിസജ്ജയാമാസ. — വിട കൊടുത്തയച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ ദശമഃ സർഗ്ഗഃ = പത്താംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15027; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 352.

ഏകാദശഃ സർഗ്ഗഃ = പതിനൊന്നാംസർഗ്ഗം.

[ദ്വിതീയമന്ത്രാരംഭഃ = രണ്ടാമതും ആലോചിപ്പാൻ ഒരുങ്ങുന്നത്.]

സ ബഭൂവ കൃശോ രാജാ മൈഥിലീകാമമോഹിതഃ
അസംമാനാച്ച സുഹൃദാം പാപഃ പാപേന കർമ്മണാ. 1

മൈഥിലീകാമമോഹിതഃ — സീതയെക്കുറിച്ചുള്ള കാമത്താൽ മതിമറന്നവനായ
സഃ — അ
പാപഃ — പാപിഷ്ഠനായ
രാജാ, — രാജാവ്,

പാപേന കർമ്മണാ, — ചെയ്വാൻ പാടുള്ളതല്ലാത്ത കൃത്യമെന്നുള്ളതി
സുഹൃദാം — സുഹൃത്തുക്കളുടെ[നാലും
അസംമാനാത് ച — അസമ്മതിയാലും
കൃശഃ ബഭൂവ. — കൃശനായിഭവിച്ചു.

അതീതസമയേ കാലേ തസ്മിൻ വൈ യുധി രാവണഃ
അമാത്യൈശ്ച സുഹൃദ്ഭിശ്ച പ്രാപ്തകാലമമന്യത. 2

രാവണഃ — രാവണൻ
അതീതസമയേ — ആലോചിപ്പാനുള്ള സമയം അതിക്രമിച്ചതായ
തസ്മിൻ കാലേ, — ആ കാലത്തിൽ,
അമാത്യൈഃ ച മന്ത്രിമാരോടും

സുഹൃദ്ഭിഃ ച — സുഹൃത്തുക്കളോടുംകൂടി
യുധി വൈ — യുദ്ധത്തിന്റെ സംഗതിയിൽ തീർച്ചയായും
പ്രാപ്തകാലം — ആലോചിക്കേണ്ടതായ അവസരം എത്തിയ[തായ്
അമന്യത. — കരുതി.

സ ഹേമജാലവിതതം മണിവിദ്രുമഭൂഷിതം
ഉപഗമ്യ വിനീതാശ്വമാരുരോഹ മഹാരഥം. 3

സഃ — അവൻ
ഹേമജാലവിതതം — പൊൻജനലുകളാൻതും
മണിവിദ്രുമഭൂഷിതം — രത്നങ്ങളാലും പവിഴങ്ങളാലും അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടതും

വിനീതാശ്വം — ഇഷ്ടംപോലെ ഗമിക്കുന്ന കുതിരകൾ പൂട്ടിക്കെട്ടപ്പെട്ടതും അയ
മഹാരഥം — ഉത്തമരഥത്തെ
ഉപഗമ്യ — അടുത്തു
ആരുരോഹ. — ആരോഹണംചെയ്തു.

തമാസ്ഥായ രഥശ്രേഷ്ഠം മഹാമേഘസമസ്വനം
പ്രയയൌ രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠോ ദശഗ്രീവഃ സഭാം പ്രതി. 4

രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠഃ രാക്ഷസോത്തമനായ	തം രഥശ്രേഷ്ഠം ആ ഉത്തമരഥത്തിൽ
ദശഗ്രീവഃ ദശകണ്ഠൻ	ആസ്ഥായ, കയറിക്കൊണ്ട്,
മഹാമേഘസമസ്വനം } വൻകാറിനൊത്ത മുഴക്കത്തോടുകൂടിയതായ	സഭാം പ്രതി സഭയിലേക്കായി പ്രയയൌ. യാത്രചെയ്തു.

അസിചർമ്മധരാ യോധാഃ സർവ്വായുധധരാസ്തഥാ
രാക്ഷസാ രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ പുരതഃ സംപ്രതസ്ഥിരേ. 5

അസിചർമ്മധരാഃ വാളും പരിചയും ധരിച്ചുവരും	യോധാഃ യോദ്ധാക്കന്മാരായ
തഥാ അപ്രകാരംതന്നെ	രാക്ഷസാഃ, രാക്ഷസർ,
സർവ്വായുധധരാഃ എല്ലാ ആയുധങ്ങളും ധരിച്ചുവരും ആയ	രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ രക്ഷോനാഥന്റെ
	പുരതഃ മുമ്പിലായി
	സംപ്രതസ്ഥിരേ. പുറപ്പെട്ടു.

നാനാവികൃതവേഷാശ്ച നാനാഭ്രഷണഭ്രഷിതാഃ
പാർശ്വതഃ പൃഷ്ഠതശ്ചൈനം പരിവാര്യ യയുസ്തതഃ. 6

നാനാവികൃതവേഷാഃ ച } അനേകം വിധംവിധമായ വസ്ത്രങ്ങൾ ധരിച്ചുവരും	തതഃ ആ സമയം
	പാർശ്വതഃ പാർശ്വഭാഗത്തിലും
	പൃഷ്ഠതഃ ച പിന്നിലും
നാനാഭ്രഷണഭ്രഷിതാഃ } പല ആഭരണങ്ങളണിഞ്ഞവരും	പരിവാര്യ ചുഴ്ന്നുകൊണ്ട്
ഏനം ഈ രാവണനെ	യയുഃ. യാത്രയായി.

രഥൈശ്ചാതിരഥാഃ ശീഘ്രം മത്തൈശ്ച വരവാരണൈഃ
അന്വത്പേതുർദ്ദശഗ്രീവമാക്രീഡദ്ഭിശ്ച വാജിഭിഃ 7
ഗദാപരിഘഹസ്താശ്ച ശക്തിതോമരപാണയഃ
പരശ്വധധരാശ്ചാന്യേ തഥാഽന്യേ ശൂലപാണയഃ. 8

അതിരഥാഃ അതിരഥന്മാർ	ശക്തിതോമരപാണയഃ } വേൽ, ഏർകുന്തം എന്നിവ ഏന്തിയവരായും
രഥൈഃ ച രഥങ്ങളിലും,	അന്യേ ചിലർ
മത്തൈഃ മദിച്ച	പരശ്വധധരാഃ കോടാലികൾ പിടിച്ചുവരായും
വരവാരണൈഃ ച } ഉത്തമഗജങ്ങളിലും,	തഥാ അപ്രകാരംതന്നെ
ആക്രീഡദ്ഭിഃ തുള്ളിപ്പായുന്ന	അന്യേ മറു ചിലർ
വാജിഭിഃ ച കുതിരകളിലും,	ശൂലപാണയഃ ച } ശൂലങ്ങൾ ധരിച്ചുവരായും
ഗദാപരിഘഹസ്താഃ ച } ഗദകളും ഇരിമ്പുലക്കകളും കയ്യിൽ പിടിച്ചുവരായും	ദശഗ്രീവം രാവണനെ
	ശീഘ്രം വളരെവേഗത്തിൽ
	അന്വത്പേതുഃ. പിൻതുടർന്നുചെന്നു.

തതസ്തൂര്യസഹസ്രാണാം സംജജ്ഞേ നിസ്വനോ മഹാൻ
തുമുലഃ ശംഖശബ്ദശ്ച സദ്മാം ഗച്ഛതി രാവണേ. 9

രാവണേ	രാവണൻ	മഹാൻ	വമ്പിച്ച
സദ്മാം	സഭയിലേക്കായി	നിസ്വനഃ	ഘോഷം
ഗച്ഛതി,	പോകുന്ന സമയം,	സംജജ്ഞേ;	ഉണ്ടായി;
തതഃ,	അതിനാൽ,	ശംഖശബ്ദഃ ച	ശംഖുകളുടെ ധ്വനിയും
തൂര്യ–സഹസ്രാണാം	പല വാദ്യങ്ങളുടെ	തുമുലഃ ച	പെരുത്തതായി അതോടികലന്ന് ഉളവായി.

സ നേമിഘോഷേണ മഹാൻ സഹസാഽഭിവിനാദയൻ
രാജമാർഗ്ഗം ശ്രിയാ ജുഷ്ടം പ്രതിപേദേ മഹാരഥഃ. 10

മഹാൻ	പുകഴാന്ന	അഭി–വിനാദയൻ,	പ്രതിധ്വനി ഉളവാക്കിക്കൊണ്ട്,
മഹാരഥഃ	മഹാരഥനായ		
സഃ	അവൻ	ശ്രിയാ ജുഷ്ടം	സമ്പത്സമൃദ്ധമായ
നേമി–ഘോഷേണ	ചക്രങ്ങൾ ഉരുളുന്നതിന്റെ മുഴക്കത്താൽ	രാജമാർഗ്ഗം	രാജവീഥിയെ
സഹസാ	പെട്ടെന്ന്	പ്രതിപേദേ.	പ്രാപിച്ചു.

വിമലം ചാതപത്രാണം പ്രഗൃഹീതമശോഭത
പാണ്ഡരം രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ പൂർണ്ണസ്താരാധിപോ യഥാ. 11

രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ	രാക്ഷസരാജാവിന്നായി	പൂർണ്ണഃ താരാധിപഃ	മുഴമതി
പ്രഗൃഹീതം	പിടിക്കപ്പെട്ട		
വിമലം	കളങ്കരഹിതമായ	യഥാ ച	എന്ന പോലെ
പാണ്ഡരം ആതപത്രാണം	വെൺ കൊറക്കുട,	അശോഭത.	പ്രകാശിച്ചു.

ഹേമമഞ്ജരിഗർഭേ ച ശുദ്ധസ്ഫടികവിഗ്രഹേ
ചാമരവ്യജനേ ചാസ്യ രേജതുഃ സവ്യദക്ഷിണേ. 12

ഹേമമഞ്ജരിഗർഭേ ച	ഉള്ളിൽ പൊൻ കമ്പികൾ കെട്ടപ്പെട്ടതും	ചാമരവ്യജനേ ച	രണ്ടു വെഞ്ചാമരങ്ങൾ,
ശുദ്ധസ്ഫടികവിഗ്രഹേ	ശുദ്ധസ്ഫടികംകൊണ്ടുള്ള പിടികളാൽതും ആയ	അസ്യ	ഇവന്ന്
		സവ്യദക്ഷിണേ	എടത്തും വലത്തുമായി
		രേജതുഃ.	വിലസി.

തേ കൃതാഞ്ജലയഃ സർവ്വേ രഥസ്ഥാ പൃഥിവീസ്ഥിതാഃ
രാക്ഷസാ രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠം ശിരോഭിസ്തം വവന്ദിരേ. 13

പൃഥിവീസ്ഥിതാഃ	നിലത്തു നിന്നുകൊണ്ടിരുന്ന	തം	അ
		രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠം	രാക്ഷസ ശ്രേഷ്ഠനെ
തേ രാക്ഷസാഃ	ആ രാക്ഷസർ	കൃതാഞ്ജലയഃ	കൈകൂപ്പി കൊ
സർവ്വേ,	എല്ലാവരും,	ശിരോഭിഃ	തലകൾ കുമ്പിട്ട് [ണ്ട്
രഥസ്ഥാ	രഥത്തിൽ ഇരുന്നിരുന്ന	വവന്ദിരേ.	വന്ദിച്ചു.

രാക്ഷസൈഃ സ്തൂയമാനോഽസൌ ജയാശീർഭിരരിന്ദമഃ
ആസസാദ മഹാതേജാഃ സഭാം വിരചിതാം ശുഭാം. 14

അരിന്ദമഃ — ശത്രുസംഹാരകനും
മഹാതേജാഃ — മഹാതേജസ്വിയും
അസൌ, — ആയ ഇവൻ,
രാക്ഷസൈഃ — രാക്ഷസരാൽ
ജയാശീർഭിഃ — വിജയത്തിനു വേണ്ടിയുള്ള ആശീർവ്വചനങ്ങളാൽ
സ്തൂയമാനഃ, — പുകഴ്ത്തപ്പെട്ടുന്നവനായി,
ശുഭാം വിരചിതാം — ഭംഗിയിൽ നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടതായ
സഭാം — സഭയെ
ആസസാദ. — പ്രാപിച്ചു.

സുവർണ്ണരജതാസ്തീർണാം വിശുദ്ധസ്ഫടികാന്തരാം
വിരാജമാനോ വപുഷാ തുങ്കമപട്ടോത്തരച്ഛദാം 15
താം പിശാചശതൈഃ ഷഡ്ഭിരഭിഗുപ്താം സദാ ശുഭാം
പ്രവിവേശ മഹാതേജാഃ സുകൃതാം വിശ്വകർമ്മണാ. 16

മഹാതേജാഃ — മഹാതേജസ്വിയായ അവൻ
വപുഷാ — കാന്തിയാൽ
വിരാജമാനഃ, — പ്രശോഭിക്കുന്നവനായി,
വിശ്വകർമ്മണാ — വിശ്വകർമ്മാവിനാൽ
സുവർണ്ണരജതാസ്തീർണ്ണാം — സ്വർണ്ണംകൊണ്ടും വെള്ളികൊണ്ടും ഉള്ള തുമ്പോടുകൂടിയതായും
വിശുദ്ധസ്ഫടികാന്തരാം — ശുദ്ധസ്ഫടികഖചിതമായ മദ്ധ്യപ്രദേശമാൻതായും
തുങ്കമപട്ടോത്തരച്ഛദാം — പൊൻപട്ടകൾകൊണ്ടുള്ള വിതാനത്തോടുകൂടി
ശുഭാം — ഭംഗിയായും [യതായും
സുകൃതാം — നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടതായും
സദാ — സർവ്വസമയത്തിലും
ഷഡ്ഭിഃ പിശാചശതൈഃ — അനുനൂറുപിശാചുക്കളാൽ
അഭിഗുപ്താം — നന്നായി കാവൽ കാക്കപ്പെട്ടതായും ഉള്ള
താം — അതിൽ
പ്രവിവേശ. — പ്രവേശിച്ചു.

തസ്യാം തു വൈഡൂര്യമയം പ്രിയകാജിനസംവൃതം
മഹത്സോപാശ്രയം ഭേജേ രാവണഃ പരമാസനം. 17

രാവണഃ, — രാവണൻ,
തസ്യാം തു — അതിൽ
വൈഡൂര്യമയം — വൈഡൂര്യനിർമ്മിതവും
പ്രിയകാജിനസംവൃതം — പ്രിയകമെന്ന മാനിന്റെ തോൽ വിരിക്കപ്പെട്ടതും
സോപാശ്രയം — ചാരുകയും, കാൽവെപ്പാനുള്ള പീഠങ്ങളും മുതലായവയോടുകൂടിയതും
മഹത് — വിശാലമായതും ആയ
പരമാസനം — സിംഹാസനത്തെ
ഭേജേ. — പ്രാപിച്ചു.

തതഃ ശശാസേശ്വരവത് ദൂതാൻ ലഘുപരാക്രമാൻ
സമാനയത മേ ക്ഷിപ്രമിഹൈതാൻ രാക്ഷസാനിതി 18
കൃത്യമസ്തി മഹജ്ജാതം സമർത്ഥ്യമിഹ നോ മഹത്. 19

"ഇഹ	"ഇവിടെ
നഃ	നമുക്ക്
മഹത് സമർത്ഥ്യം	ശ്രദ്ധയോടുകൂടി സാധിക്കേണ്ടതായ
മഹത് കൃത്യം ജാതം അസ്തി;	വലുതായ കാര്യം നേന്നിരിക്കുന്നു;
തതഃ	അതിനാൽ
മേ	എന്റെ
ഏതാൻ	ഈ
രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാരെ
ഇഹ ക്ഷിപ്രം	ഇങ്ങോട്ട് വേഗത്തിൽ
സമാനയത,"	കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരുവിൻ"
ഇതി	എന്നിങ്ങിനെ
ലഘു-പരാക്രമാൻ	വേഗത്തിൽ ചെല്ലുന്ന വരായ
ദൂതാൻ,	ദൂതന്മാരെനോക്കി,
ഈശ്വരവത്	യജമാനഭാവത്തിൽ
ശശാസ.	ആജ്ഞാപിച്ചു.

രാക്ഷസാസ്തദ്വചഃ ശ്രുത്വാ ലങ്കായാം പരിചക്രമുഃ
അന്യഗേഹമവസ്ഥായ വിഹാരശയനേഷു ച
ഉദ്യാനേഷു ച രക്ഷാംസി ചോദയന്തോ ഹ്യഭീതവത്. 20

രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ
തത് വചഃ	ആ ആജ്ഞ
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
വിഹാര-ശയനേഷു ച	വിഹരിക്കുന്ന സ്ഥലങ്ങളിലും ശയനസ്ഥലങ്ങളിലും
ഉദ്യാനേഷു ച	ഉദ്യാനങ്ങളിലും
അഭീതവത് ഹി	ഒട്ടും അമാന്തിച്ചുനി
അന്യഗേഹം	വീട്ടതോറും [ല്ലാതെ
അവസ്ഥായ,	ചെന്ന്,
രക്ഷാംസി	രാക്ഷസന്മാരെ
ചോദയന്തഃ	പ്രേരണചെയ്യുകൊണ്ട്
ലങ്കായാം ച	ലങ്ക മുഴുവനും
പരിചക്രമുഃ.	ചുറ്റിനടന്നു.

തേ രഥാൻ രുചിരാനേകേ ദ്വിപാനേകേ പൃഥഗ്വിധാൻ
നാഗാനന്യേഽധിരുരുഹുർജഗ്മുശ്ചൈകേ പദാതയഃ. 21

തേ ഏകേ	അവരിൽ ചിലർ
രുചിരാൻ	അഴകേറിയ
രഥാൻ,	രഥങ്ങളിലും,
ഏകേ	ചിലർ
പൃഥക്	ഓരോരുത്തരായി
ദ്വിപാൻ നാഗാൻ	പുളച്ചു കുതിരകളിലും,
അന്യേ	മറുചിലർ
നാഗാൻ	ആനകളിലും
അധിരുരുഹുഃ;	കയറിച്ചെന്നു;
ഏകേ	ചിലർ
പദാതയഃ ച	കാൽനടയായും
ജഗ്മുഃ.	ചെന്നു.

സാ പുരീ പരമാകീർണ്ണാ രഥകുഞ്ജരവാജിഭിഃ
സംപതദ്ഭിർവ്വിരുരുചേ ഗരുത്മദ്ഭിരിവാംബരം. 22

സാ പുരീ	ആ നഗരം
രഥകുഞ്ജര-വാജിഭിഃ	തേർ, ആന, കുതിര എന്നവയാൽ
പരമാകീർണ്ണാ	മുഴുവൻ നിറഞ്ഞതായി
സംപതദ്ഭിഃ	പറക്കുന്ന
ഗരുത്മദ്ഭിഃ	പക്ഷികളാൽ
അംബരം ഇവ	ആകാശമെന്നപോലെ
വിരുരുചേ.	ഏറ്റം ശോഭിച്ചു.

തേ വാഹനാന്യവസ്ഥാപ്യ യാനാനി വിവിധാനി ച
സഭാം പദ്ഭിഃ പ്രവിവിശുഃ സിംഹാ ഗിരിഗുഹാമിവ. 23

തേ	അവർ	അവസ്ഥാപ്യ,	പുറത്തു നിൎത്തിയ ശേഷം,
വാഹനാനി	(ആനകുതിര മുതലായ) വാഹനങ്ങളേയും	സഭാം	സഭാ സ്ഥലത്തിൽ,
വിവിധാനി	പല	പദ്ഭിഃ,	കാൽ നടയായി,
യാനാനി ച	(പല്ലക്ക്, വണ്ടിമുത ലായ) യാനങ്ങളേയും	ഗിരിഗുഹാം	ഗിരിഗുഹയിൽ
		സിംഹാഃ ഇവ	സിംഹങ്ങൾ എന്ന പോലെ,
		പ്രവിവിശുഃ.	പ്രവേശിച്ചു.

രാജ്ഞഃ പാദൌ ഗൃഹീത്വാ തു രാജ്ഞാ തേ പ്രതിപൂജിതാഃ
പീഠേഷ്വന്യേ ബൃസീഷ്വന്യേ ഭൂമൌ കേചിദുപാവിശൻ. 24

തേ,	അവർ,	അന്യേ	ചിലർ
രാജ്ഞഃ	രാജാവിന്റെ	പീഠേഷു,	പീഠങ്ങളിലും,
പാദൌ	പാദങ്ങളിൽ	അന്യേ	ചിലർ
ഗൃഹീത്വാ,	വീണ കുമ്പിട്ടശേഷം,	ബൃസീഷു,	ദർഭാസനങ്ങളിലും,
രാജ്ഞാ തു	രാജാവിനാലും	കേചിത്	ചിലർ
പ്രതിപൂജിതാഃ	തക്ക മര്യാദവാക്കുകളും പറയപ്പെട്ടവരായി,	ഭൂമൌ	നിലത്തും
		ഉപാവിശൻ.	ഉപവേശിച്ചു.

തേ സമേത്യ സഭായാം വൈ രാക്ഷസാ രാജശാസനാത്
യഥാഹ്വമുപതസ്ഥുസ്തേ രാവണം രാക്ഷസാധിപം. 25

തേ	ആ	തേ	അവർ
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസർ,	യഥാഹ്വം	അവരവക്കൊത്തവണ്ണം
രാജശാസനാത്	രാജാജ്ഞയാൽ	രാക്ഷസാധിപം	രാക്ഷസാധിപനായ
സഭായാം വൈ	സഭയിൽ	രാവണം	രാവണനെ
സമേത്യ,	വന്നുചേൎന്ന ശേഷം,	ഉപതസ്ഥുഃ.	സമയം കാത്തുനിന്നു.

മന്ത്രിണശ്ച യഥാ മുഖ്യാ നിശ്ചയാർത്ഥേഷു പണ്ഡിതാഃ
അമാത്യാശ്ച ഗുണോപേതാഃ സർവ്വജ്ഞാ ബുദ്ധിദർശനാഃ
സമേയുസ്തത്ര ശതശഃ ശൂരാശ്ച ബഹവസ്തദാ. 26

തദാ	ആ സമയം	സർവ്വജ്ഞാഃ	എല്ലാം അറിഞ്ഞുള്ള വരായി
തത്ര	അവിടെ	ബുദ്ധിദർശനാഃ ച	ബുദ്ധിശക്തികൊണ്ടു വീക്ഷിക്കുന്നവരായ
നിശ്ചയാർത്ഥേഷു	കാര്യങ്ങളെ നിശ്ചയിക്കുന്ന സംഗതികളിൽ	അമാത്യാഃ	രാജസേവകന്മാരും
പണ്ഡിതാഃ	നൈപുണ്യമാൎന്നവരും	ബഹവഃ	പല
മുഖ്യാഃ മന്ത്രിണഃ ച,	പ്രധാന മന്ത്രിമാരും,	ശൂരാഃ ച	ശൂരന്മാരും
യഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ	ശതശഃ	നൂറുക്കണക്കായി
ഗുണോപേതാഃ	സദ്ഗുണയുക്തരായി	സമേയുഃ.	വന്നുകൂടി.

സഭായാം ഹേമവർണ്ണായാം സർവ്വാർത്ഥസ്യ സുഖായ വൈ
രമ്യായാം രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ സമേയുസ്തത്ര സംഘശഃ. 27

ഹേമവർണ്ണായാം	പൊൻനിറമാർന്ന	സുഖായ വൈ,	നന്മയെ ഉദ്ദേശിച്ച്,
രമ്യായാം	അഴകാർന്ന	തത്ര	അവിടെ
സഭായാം	സഭയിൽ	സംഘശഃ	കൂട്ടംകൂട്ടമായി
രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ	രാക്ഷസേശ്വരന്റെ	സമേയുഃ.	ഒത്തുകൂടി.
സർവ്വാർത്ഥസ്യ	സകലകാര്യത്തിന്റേയും		

തതോ മഹാത്മാ വിപുലം സുയുഗ്യം
വരം രഥം ഹേമവിചിത്രിതാംഗം
ശുഭം സമാസ്ഥായ യയൌ യശസ്വീ
വിഭീഷണഃ സംസദമഗ്രജസ്യ. 28

തതഃ	അപ്പോൾ	ശുഭം	ഭംഗിയുള്ളതും
മഹാത്മാ	മഹാത്മാവും	വരം	ഉത്തമവും ആയ
യശസ്വീ	കീർത്തിശാലിയും ആയ	രഥം	രഥത്തിൽ
വിഭീഷണഃ,	വിഭീഷണൻ,	സമാസ്ഥായ,	കയറിക്കൊണ്ട്,
വിപുലം	വിശാലവും	അഗ്രജസ്യ	ജ്യേഷ്ഠന്റെ
സുയുഗ്യം	നല്ല കുതിരകൾ കെട്ടിയതും	സംസദം	സഭയ്ക്ക്
ഹേമവിചിത്രിതാംഗം	സ്വർണ്ണാലംകൃതമായ കൂടുള്ളതും	യയൌ.	പുറപ്പെട്ടു.

സ പൂർവ്വജായാവരജഃ ശശംസ
നാമാഥ പശ്ചാച്ചരണൌ ववന्दे
ശുകഃ പ്രഹസ്തശ്ച തഥൈവ തേഭ്യോ
ദദൌ യഥാർഹം പൃഥഗാസനാനി. 29

അവരജഃ സഃ	അനുജനായ അവൻ	ശുകഃ	ശുകനും
പൂർവ്വജായ	ജ്യേഷ്ഠന്	പ്രഹസ്തഃ ച	പ്രഹസ്തനും
അഥ	ഒന്നാമതായി	തഥാ ഏവ	അപ്രകാരംതന്നെ
നാമ ശശംസ;	പേരുചൊല്ലി അഭിവാദനംചെയ്തു;	തേഭ്യഃ	അവർക്ക് [ചെയ്തു;
		യഥാർഹം	യഥോചിതം
പശ്ചാത്	പിന്നെ	പൃഥക്	വെവ്വേറെ
ചരണൌ	പാദങ്ങളിൽ	ആസനാനി	ആസനങ്ങൾ
ववന्दे;	വീണു വണങ്ങി;	ദദൌ.	നൽകി.

["പേരുപറഞ്ഞു് നമസ്കരിക്കേണമെന്നുള്ള മര്യാദപ്രകാരം, അഥവാ എന്തോ ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന രാവണന്റെ മനസ്സിനെ ഉദ്ബോധിപ്പിപ്പാനായി,—പേർ പറഞ്ഞു." (തിലകം).]

സുവർണ്ണനാനാമണിഭൂഷണാനാം
സുവാസസാം സംസദി രാക്ഷസാനാം
തേഷാം പരാർഘ്യാഗരുചന്ദനാനാം
സ്രജശ്ച ഗന്ധാശ്ച വവുഃ സമന്താത്. 30

സുവർണ്ണ-നാനാമണി-ഭൂഷണാനാം	സ്വർണ്ണംകൊണ്ടും പല രത്നംകൊണ്ടുമുള്ള ആഭരണങ്ങളണിഞ്ഞവരും	സംസദി	സഭയിൽ
		പരാർഘ്യാഗരു-ചന്ദനാനാം ച	വിശേഷപ്പെട്ട അകിൽ ചന്ദനം എന്നവയും
		സ്രജഃ ച	മാലയുടേയും [ടേയും
സുവാസസാം	നല്ല വസ്ത്രങ്ങളുടുത്തവ [രും ആയ	ഗന്ധാഃ	സുഗന്ധങ്ങളും
തേഷാം	ആ	സമന്താത്	എങ്ങും
രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസരുടെ	വവുഃ.	വീശി.

ന ചുക്രുശുർനാന്യതമാഹ കശ്ചിത്
സഭാസദോ നൈവ ജജല്പുരുച്ചൈഃ
സംസിദ്ധാർത്ഥാഃ സർവ്വ ഏവോഗ്രവീര്യാഃ
ഭർത്തുഃ സർവ്വേ ദദൃശുശ്ചാനനം തേ. 31

സഭാസദഃ	സഭയിൽ വന്നിരുന്നവർ	സംസിദ്ധാർത്ഥാഃ	അഭീഷ്ടസിദ്ധികൈവന്നവരും
ചുക്രുശുഃ ന;	ശബ്ദമുണ്ടാക്കിയില്ല;	ഉഗ്രവീര്യാഃ;	മഹാവീര്യശാലികളും
ഉച്ചൈഃ ഏവ	ഉറക്കെ ഒട്ടും	തേ	അവർ [ആയിരുന്നു;
ജജല്പുഃ ന;	സംസാരിച്ചില്ല;	സർവ്വേ	എല്ലാവരും
കശ്ചിത്	ഒരുവനും	ഭർത്തുഃ	യജമാനന്റെ
അന്യതം	നേരല്ലാത്തത്	ആനനം	മുഖത്തെ
ആഹ ന;	ഉരചെയ്തില്ല;	ദദൃശുഃ ച	വീക്ഷിച്ചുപോലെ തന്നെ വർത്തിച്ചു.
സർവ്വേ ഏവ	എല്ലാവരുംതന്നെ		

സ രാവണഃ ശസ്ത്രഭൃതാം മനസ്വിനാം
മഹാബലാനാം സമിതൌ മനസ്വീ
തസ്യാം സഭായാം പ്രഭയാ ചകാശേ
മധ്യേ വസൂനാമിവ വജ്രഹസ്തഃ. 32

സഃ മനസ്വീ	ആ പിടിവാദക്കാരൻ	തസ്യാം	ആ
രാവണഃ	രാവണൻ [നായ	സഭായാം,	സഭയിൽ,
മനസ്വിനാം	മനസ്സുറപ്പുള്ളവരും	വസൂനാം	വസുക്കളുടെ
ശസ്ത്രഭൃതാം	ശസ്ത്രപാണികളുമായ	മധ്യേ	ഇടയിൽ
മഹാബലാനാം	ആ മഹാബലശാലികളുടെ	വജ്രഹസ്തഃ ഇവ	ഇന്ദ്രനെന്ന പോലെ
		പ്രഭയാ	കാന്തിയാൽ
സമിതൌ,	സമ്മേളനത്തിൽ,	ചകാശേ.	വിലസി.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഏകാദശഃ സർഗ്ഗഃ = പതിനൊന്നാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ദ്വാദശഃ സർഗ്ഗഃ = പന്ത്രണ്ടാംസർഗ്ഗം.

[കുംഭകേൎണ്ണവാക്യം = കുംഭകേൎണ്ണന്റെ വാക്യം.]

സ താം പരിഷദം കൃത്സ്നാം സമീക്ഷ്യ സമിതിഞ്ജയഃ
പ്രചോദയാമാസ തദാ പ്രഹസ്തം വാഹിനീപതിം. 1

തദാ	അപ്പോൾ	സമീക്ഷ്യ,	വീക്ഷിച്ച്,
സമിതിഞ്ജയഃ	യുദ്ധവീരനായ	വാഹിനീപതിം	സേനാപതിയായ
സഃ,	ആ രാവണൻ,	പ്രഹസ്തം	പ്രഹസ്തനോടായി
താം പരിഷദം	ആ സഭയെ	പ്രചോദയാമാസ.	ഇങ്ങിനെ ആജ്ഞാപിച്ചു.
കൃത്സ്നാം	മുഴുവനും		

സേനാപതേ യഥാ തേ സ്യുഃ കൃതവിദ്യാശ്ചതുർവ്വിധാഃ
യോധാ നഗരരക്ഷായാം തഥാ വ്യാദേഷ്ടുമർഹസി. 2

"സേനാപതേ!	"സൈന്യാധിപ!	യോധാഃ,	ഭടന്മാരും
തേ	ആ	നഗരരക്ഷായാം	നഗരത്തെ കാക്കുന്നതിൽ
കൃതവിദ്യാഃ	നല്ലപോലെ പരിചയിച്ചുവരായ	യഥാ	എങ്ങിനെ
ചതുർവ്വിധാഃ	(രഥികൾ, ഹസ്തിപന്മാർ, അശ്വാരൂഢർ, പദാതികൾ എന്ന) നാലുവക	സ്യുഃ	വൎത്തിക്കേണമോ
		തഥാ	അങ്ങിനെ
		വ്യാദേഷ്ടും അർഹസി."	ഭവാൻ കല്പനകൊടുക്കുക."

സ പ്രഹസ്തഃ പ്രണീതാത്മാ ചികീഷ്ഷൻ രാജശാസനം
വിന്യക്ഷിപദ് ബലം സർവ്വം ബഹിരന്തശ്ച മന്ദിരേ. 3

പ്രണീതാത്മാ	ആജ്ഞപ്രകാരം നടക്കുന്നവനായ	മന്ദിരേ	അരമനയിൽ
		ബഹിഃ അന്തഃ ച	പുറത്തും അകത്തും
സഃ പ്രഹസ്തഃ	ആ പ്രഹസ്തൻ	സർവ്വം ബലം	നാലുപ്രകാരത്തിലുള്ള സൈന്യത്തെ
രാജശാസനം	രാജശാസനത്തെ		
ചികീഷ്ഷൻ,	ചെയ്യുതീക്കുന്നതിൽ ശ്രദ്ധപൂണ്ടവനായി,	വിന്യക്ഷിപത്.	ജാഗ്രതയോടെ നിൎത്തി.

തതോ വിനിക്ഷിപ്യ ബലം പൃഥങ് നഗരഗുപ്തയേ
പ്രഹസ്തഃ പ്രമുഖേ രാജ്ഞോ നിഷസാദ ജഗാദ ച. 4

പ്രഹസ്തഃ	പ്രഹസ്തൻ	വിനിക്ഷിപ്യ	നിൎത്തിയശേഷം
തതഃ	അതിൽപിന്നെ	രാജ്ഞഃ പ്രമുഖേ	രാജാവിന്റെ മുമ്പിൽ
പൃഥക് ബലം	വേറെ സൈന്യത്തെ	ജഗാദ;	ഇങ്ങിനെ ഉണൎത്തിച്ചു;
നഗരഗുപ്തയേ	നഗരസംരക്ഷണത്തിന്നായി	ച	അതിൽപിന്നെ
		നിഷസാദ.	ഇരുന്നു.

നിഹിതം ബഹിരന്തശ്ച ബലം ബലവതസ്തവ
കൃഷ്ടപാവിമനാഃ ക്ഷിപ്രം യദഭിപ്രേതമസ്തു തേ. 5

"ബലവതഃ	"ശക്തിമാനായ	അവിമനാഃ	നിർവ്വിചാരനായി
തവ	നിന്തിരുവടിയുടെ	അഭിപ്രേതം	തിരുവുള്ളപ്രകാരം
ബലം	സൈന്യം	കൃഷ്ട;	ചെയ്യുകൊണ്ടാലും;
ബഹിഃ അന്തഃ ച	പുറത്തും അകത്തും	യത്	യാതൊരു ആ അഭീഷ്ടം
നിഹിതം;	നിത്തപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു;	തേ	നിന്തിരുവടിക്ക്
ക്ഷിപ്രം	താമസിയാതെ	അസ്തു."	സഫലമാകട്ടെ."

പ്രഹസ്തസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ രാജാ രാജ്യഹിതേ രതഃ
സുഖേപ്സുഃ സുഹൃദാം മദ്ധ്യേ വ്യാജഹാര സ രാവണഃ. 6

രാജ്യഹിതേ	രാജ്യത്തിന്റെ നന്മയിൽ	സഃ	ആ
		രാവണഃ രാജാ	രാജാവായ രാവണൻ
രതഃ	താല്പര്യമുള്ളവനും	പ്രഹസ്തസ്യ	പ്രഹസ്തന്റെ
സുഖേപ്സുഃ	തത്കാലമുള്ള മനോവിചാരത്തിനു നിവൃത്തിയെ ആഗ്രഹിക്കുന്നവനും ആയ	വചഃ ശ്രുത്വാ,	വാക്കുകേട്ട്,
		സുഹൃദാം	സുഹൃത്തുക്കളുടെ
		മദ്ധ്യേ	ഇടയിൽ
		വ്യാജഹാര.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

പ്രിയാപ്രിയേ സുഖം ദുഃഖം ലാഭാലാഭൌ ഹിതാഹിതേ
ധർമ്മകാമാർത്ഥകൃച്ഛ്രേഷു യൂയമർഥ വേദിതും. 7

"ധർമ്മ-കാമാർത്ഥ-കൃച്ഛ്രേഷു	"ധർമ്മം, കാമം, അർത്ഥം എന്നവയെക്കുറിച്ചുള്ള സങ്കടാവസ്ഥകളിൽ,	ലാഭാലാഭൌ	പ്രയോജനവത്തായതിനേയും നിഷ്പ്രയോജനമായതിനേയും
പ്രിയാപ്രിയേ	നന്മതിന്മകളെ വിളയിക്കുന്നവയേയും,	ഹിതാഹിതേ	ഉചിതമായതിനേയും അനുചിതമായതിനേയും
സുഖം	മനസ്സിനു പ്രിയമുണ്ടാക്കുന്നതിനേയും	യൂയം	നിങ്ങൾ
ദുഃഖം	അപ്രിയമുണ്ടാക്കുന്നതിനേയും	വേദിതും	വിവേചിച്ചറിവാൻ
		അർഹഥ.	തക്കവരാണ്.

സർവ്വകൃത്യാനി യുഷ്മാഭിഃ സമാരബ്ധാനി സർവ്വദാ
മന്ത്രകർമ്മനിയുക്താനി ന ജാതു വിഫലാനി മേ. 8

"സർവ്വദാ	"ഏതുകാലത്തും	സമാരബ്ധാനി	തുടങ്ങപ്പെട്ട
യുഷ്മാഭിഃ	നിങ്ങളാൽ	മേ	എന്റെ
മന്ത്രകർമ്മനിയുക്താനി	ആലോചിച്ചു നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടവയായി	സർവ്വകൃത്യാനി	എല്ലാ കായ്ങ്ങളും
		ജാതു	ഒരിക്കലും നിഷ്പ്രയോജനങ്ങളായ്തീർന്നിട്ടില്ല.
		വിഫലാനി ന.	

സ സോമഗ്രഹനക്ഷത്രൈർമരുദ്ഭിരിവ വാസവഃ
ഭേദ്ഭിരഹമത്യർത്ഥം വൃതഃ ശ്രിയമവാപ്നുയാം. 9

"വാസവഃ	"ഇന്ദ്രൻ
സോമഗ്രഹ-നക്ഷത്രൈഃ	ചന്ദ്രൻ, ഗ്രഹങ്ങൾ, നക്ഷത്രങ്ങൾ എന്നവയാലും
മരുദ്ഭിഃ	ദേവന്മാരാലും
ഇവ	എന്നപോലെ
ഭേദ്ഭിഃ വൃതഃ	നിങ്ങളാൽ ചൂഴപ്പെട്ടവ
സഃ	ആ [നായ
അഹം,	ഞാൻ,
അത്യർത്ഥം	കുറവറ്റതായ
ശ്രിയം	ക്ഷേമത്തെ
അവാപ്നുയാം.	പ്രാപിക്കുന്നതാണ്.

അഹം തു ഖലു സവ്വാൻ വഃ സമർത്ഥയിതുമുദ്യതഃ
കുംഭകർണ്ണസ്യ തു സപ്നാന്നേമമർത്ഥമചോദയം. 10

"വഃ	"നിങ്ങൾ
സവ്വാൻ തു	എല്ലാവരോടും
സമർത്ഥയിതും	ഒരു കാര്യത്തെപ്പറ്റി അറിയിപ്പാനായി
അഹം	ഞാൻ
ഉദ്യതഃ;	ഉദ്യോഗിച്ചിരുന്നു;
തു,	പക്ഷേ,
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണന്റെ
സപ്നാത് ഖലു	നിദ്രകൊണ്ടുതന്നെയാണ്
ഇമം അർത്ഥം	ഈ കാര്യത്തെക്കുറിച്ച്
അചോദയം ന.	പറയാതിരുന്നത്.

അയം ഹി സുപ്തഃ ഷണ്മാസാൻ കുംഭകർണ്ണോ മഹാബലഃ
സവ്വശസ്ത്രഭൃതാം മുഖ്യഃ സ ഇദാനീം സമുത്ഥിതഃ. 11

"അയം	"ഈ
മഹാബലം	മഹാബലശാലിയായ
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,
ഷണ്മാസാൻ	ആറുമാസങ്ങളായി
സുപ്തഃ;	ഉറങ്ങിയിരുന്നു;
സവ്വശസ്ത്രഭൃതാം	ആയുധപാണികളിൽ എല്ലാവരിലുംവെച്ച്
മുഖ്യഃ സഃ	പ്രധാനിയായ അവൻ
ഇദാനീം ഹി	ഇപ്പോൾമാത്രമാണ്
സമുത്ഥിതഃ.	ഉണർന്നതു്.

ഇയം ച ദണ്ഡകാരണ്യാദ്രാമസ്യ മഹിഷീ പ്രിയാ
രക്ഷോഭിശ്ചരിതാദ്ദേശാദാനീതാ ജനകാത്മജാ. 12

"രക്ഷോഭിഃ	"രാക്ഷസന്മാരാൽ
ചരിതാത്	നിവസിക്കപ്പെട്ട
ദേശാത്	പ്രദേശമായ
ദണ്ഡകാ-രണ്യാത് ച	ദണ്ഡകാരണ്യത്തിൽ നിന്നുതന്നെ
ജനകാത്മജാ	ജനകപുത്രിയും
രാമസ്യ	രാമന്റെ
മഹഷീ	പത്നിയും
പ്രിയാ	പ്രിയപ്പെട്ടവളുമായ
ഇയം	ഇവൾ
ആനീതാ.	കൊണ്ടുവരപ്പെട്ട.

സാ മേ ന ശയ്യാമാരോഢുമിച്ഛത്യലസഗാമിനീ. 13

"അലസഗാമിനി	"മന്ദഗമനയായ
സാ,	അവൾ,
മേ	എന്റെ
ശയ്യാം	ശയ്യയിൽ
ആരോഢും	കയറുവാൻ
ഇച്ഛതി ന.	വഴിപ്പെടുന്നില്ല.

ത്രിഷു ലോകേഷു ചാന്യാ മേ ന സീതാസദൃശീ മതാ. 14

"സീതാസദൃശീ	"സീതയോടൊത്ത	ത്രിഷു ലോകേഷു ന	മൂന്നുലോകങ്ങളിലും ഇല്ലെന്നുള്ളതു്
അന്യാ ച	മറെറാരുത്തിയുംതന്നെ	മേ മതാ.	എനിക്കറിവുള്ളതാണു്.

തന്വംഗ്യാ പൃഥുശ്രോണ്യാ ശാരദേന്ദുനിഭാനനാ
ഹേമബിംബനിഭാ സൌമ്യാ മായേവ മയനിർമ്മിതാ. 15

"തന്വംഗ്യാ,	"കൃശമായ മദ്ധ്യപ്രദേശമാന്നവും,	ഹേമബിംബനിഭാ,	സപ്രണ്ണവിഗ്രഹമൊത്തവും,
പൃഥുശ്രോണീ,	തടിച്ച നിതംബങ്ങളാന്നവും,	സൌമ്യാ,	മനസ്സിനെ കവരുന്ന സുന്ദരി,
ശാരദേന്ദുനിഭാനനാ,	ശരച്ചന്ദ്രമുഖി,	മയനിർമ്മിതാ മായാ ഇവ.	മയൻ സൃഷ്ടിച്ച മായപോലുള്ളവൾ.

സുലോഹിതതലൌ ശ്ലക്ഷ്ണൌ ചരണൌ സുപ്രതിഷ്ഠിതൌ
ദൃഷ്ട്വാ താമ്രനഖൌ തസ്യാ ദീപ്യതേ മേ ശരീരജഃ. 16

"സുലോഹിതതലൌ	"നന്നായി ചുകന്ന അടികളുള്ളവയും	തസ്യാഃ	അവളുടെ
താമ്രനഖൌ	തുടുത്ത നഖങ്ങളുള്ളവ	ചരണൌ	ഇരുകാലുകളേയും
ശ്ലക്ഷ്ണൌ	മിനുസമാന്നവയും [യും	ദൃഷ്ട്വാ	കണ്ടു്
സുപ്രതിഷ്ഠിതൌ	നല്ലപോലെ ഇണങ്ങിയവയും ആയ	മേ	എങ്കൽ
		ശരീരജഃ	മനസിജമാൽ
		ദീപ്യതേ.	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നു.

ഹുതാഗ്നേരർച്ചിസങ്കാശാമേനാം സൌരീമിവ പ്രഭാം
ദൃഷ്ട്വാ സീതാം വിശാലാക്ഷീം കാമസ്യ വശമേയിവാൻ. 17

"ഹുതാഗ്നേഃ	"ഹോമാഗ്നിയുടെ	സീതാം	സീതയെ
അർച്ചിസങ്കാശാം	ജ്വാലപോലുള്ളവളും	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു്
സൌരീം പ്രഭാം ഇവ	സൂര്യതേജസ്സൊത്തവളും	കാമസ്യ	കാമന്റെ
വിശാലാക്ഷീം	അയതനേത്രയും ആയ	വശം	അധീനത്തിൽ
ഏനാം	ഈ	ഏയിവാൻ.	ഞാൻ അകപ്പെട്ടുപോയിരിക്കുന്നു.

ഉന്നസം വദനം വല്ഗു വിപുലം ചാരുലോചനം
പശ്യംസ്തദാഽവശസ്തസ്യാഃ കാമസ്യ വശമേയിവാൻ. 18

"ഉന്നസം	"ഉയന്ന നാസികയോടുകൂടിയതും	തസ്യാഃ വദനം	അവളുടെ മുഖത്തെ
ചാരുലോചനം	ഭംഗിയേറിയ നേത്രങ്ങളാന്നതും	പശ്യൻ തദാ,	കണ്ടതുമുതല്ക്കുതന്നെ,
വല്ഗു	അതിസുന്ദരവും	അവശഃ	മതിമറന്നവനായി
വിപുലം	വിശാലവും ആയ	കാമസ്യ വശം	അനംഗന്റെകയ്യിൽ
		ഏയിവാൻ.	ഞാൻ അകപ്പെട്ടുപോയി.

ക്രോധഹർഷസമാനേന ദുർവ്വർണ്ണകരണേന ച
ശോകസന്താപനിത്യേന കാമേന കലുഷീകൃതഃ. 19

"ക്രോധഹർഷ-സമാനേന	"ക്രോധത്തിലും സന്തോഷത്തിലും ഒരേമാതിരിയായിരിക്കുന്നതും
ദുർവ്വർണ്ണ-കരണേന	മുഖപ്രസാദത്തെ ഇല്ലാതാക്കുന്നതും
ശോക-സന്താപ-നിത്യേന ച	മനോവേദനയേയും ശരീരപീഡയേയും സദാ ഉളവാക്കുന്നതും ആയ
കാമേന	കാമത്താൽ
കലുഷീകൃതഃ.	ഞാൻ കലക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

["ശോകസന്താപനിത്യേന" ആധിയിലും വ്യാധിയിലും വിട്ടുപോകാതിരിക്കുന്നതും. (ഗോ. രാ).]

സാ തു സംവത്സരം കാലം മാമയാചത ഭാമിനീ
പ്രതീക്ഷമാണാ ഭർത്താരം രാമമായതലോചനാ 20
തന്മയാ ചാരുനേത്രായാഃ പ്രതിജ്ഞാതം വചഃ ശുഭം. 21

"ആയത-ലോചനാ	"ആയതനേത്രയും
ഭാമിനീ	സുന്ദരിയും ആയ
സാ,	അവളാകട്ടെ,
രാമം തു	രാമനെത്തന്നെ
പ്രതീക്ഷമാണാ	കാത്തിരിക്കുന്നവളായി
ഭർത്താരം	ഭർത്താവിനെ
മാം	എന്നോടായി
അയാചത;	യാചിച്ചു;
തത്,	അപ്പോൾ,
മയാ	എന്നാൽ
'സംവത്സരം കാലം'	'ഒരാണ്ടുകാലം
ശുഭം' വചഃ	ആപത്തുണ്ടാക്കുകയില്ലെന്ന' വാശ്വത്തെ
ചാരുനേത്രായാഃ	ആ കഴല്ക്കണ്ണിയോടായി
പ്രതിജ്ഞാതം.	പ്രതിജ്ഞചെയ്യപ്പെട്ടു.

[മേൽപ്പറഞ്ഞതായ അർത്ഥം ദുരാന്വയദോഷമുള്ളതിനാൽ ദോഷവത്താണെങ്കിലും, രാവണൻ അനാവശ്യമായി കളവുപറഞ്ഞതായി വരികയില്ല എന്ന് ഗ്രഹിക്കണം. സുന്ദരകാണ്ഡം 21-ാംസർഗ്ഗത്തിൽ സീത രാവണനോടായി, "സാധു രാവണ രാമേണ മാം സമാനയ ദുഃഖിതാം. വനേ വാ സീതയാ സാർദ്ധം കരേണേവ ഗജാധിപം" എന്നിങ്ങിനെയായി, തന്നെ തന്റെ ഭർത്താവിനോട് ചേർത്തിവെക്കാനായും പറയുന്നുണ്ട്. അതിനാൽ "ഭർത്താരം അയാചത" എന്നത് വാസ്തവം തന്നെ. പക്ഷേ രാവണനെപ്പോലെയുള്ള കാമാതുരന്മാർ ഈമാതിരി വാസ്തവമല്ലാത്തതിനെ പറയുന്നതു് സാധാരണ പ്രകൃതിയാണ് എന്നുള്ളതും സൂർത്തവ്യമാണ്.

"സീത രാമനെ പ്രതീക്ഷിക്കുന്നവളായി ഒരു കൊല്ലത്തെ അവധി എന്നോടാവശ്യപ്പെട്ടു. അക്കാലത്തോളം ഞാൻ അപത്തുവിളയിക്കുകയില്ലെന്ന് വാക്കുകൊടുക്കുകയും ചെയ്തു." എന്ന അർത്ഥം സ്പഷ്ടം. ഇതിൽ സീത അപ്രകാരം ചോദിക്കാത്തതിനാലും, അങ്ങിനെ ചോദിച്ചു എന്ന് വിചാരിക്കുന്നതായാൽ ചാരിത്രത്തിന്ന് കുറവുള്ളതിനാലും, രാവണൻ സേച്ഛയായി കൊടുത്ത അവധിയാണെന്നുള്ള വാസ്തവത്തെ മറച്ചുവെച്ച് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതാണെന്ന് (ഗോ. രാ. തിലകം മുതലായവ); "കാലം," സ്വജീവനസമയം (തനിക്ക് ജീവിച്ചിരിപ്പാനുള്ള അവധിയെ) എന്ന് ശിരോമണി;

ഉത്തരകാണ്ഡം 26-ാംസർഗ്ഗത്തിൽ രംഭയെ ധർഷണംചെയ്തതിനാൽ, "യദാ ഹ്യകാമാം കാമാർത്താ ധർഷയിഷ്യതി യോഷിതം മൂർദ്ധാ തു സപ്തധാ തസ്യ ശകലീഭവിതാ തദാ" എന്നിങ്ങിനെ വൈശ്രവണപുത്രനായ നളകൂബരന്റെ ശാപത്താൽ, സീതയെ ബലാത്കരിപ്പാൻ അശക്തനായ രാവണനാൽ സേച്ഛയായ്തന്നെയാണ് ഒരു കൊല്ലത്തെ അവധി നൽകപ്പെട്ടതു് എന്നുള്ളതാകുന്നു വാസ്തവമായതു്.]

ശ്രാന്തോഽഹം സതതം കാമാദ്ധ്യാതോ ഹയ ഇവാദ്ധ്വനി. 22

"അദ്ധ്വനി	"അധികം	കാമാത്	കാമപീഡയാൽ
യാതഃ	വഴിനടന്ന	അഹം	ഞാൻ
ഹയഃ ഇവ,	കുതിരയെന്നപോലെ,		
സതതം	ഇടവിടാതെ	ശ്രാന്തഃ.	തളർന്നിരിക്കുന്നു.

കഥം സാഗരമക്ഷോഭ്യമുത്തരന്തി വനൌകസഃ
ബഹുസത്വപ്രധൃഷ്യാകീർണ്ണം തൌ വാ ദശരഥാത്മജൌ. 23

"അക്ഷോഭ്യം	"കലക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തതും	വനൌകസഃ	വാനരന്മാരാകട്ടെ
		ദശരഥാത്മജൌ	ദശരഥപുത്രന്മാരായ
ബഹുസത്വ-പ്രധൃഷ്യാകീർണ്ണം	പല ജന്തുജന്തുക്കളും വൻമത്സ്യങ്ങളുമാണ്തുമായ	തൌ വാ	അവരിരുവർതന്നെയാകട്ടെ
		കഥം	എങ്ങിനെയാണ്
സാഗരം,	സമുദ്രത്തെ,	ഉത്തരന്തി?	കടക്കുക?

അഥ വാ കപിനൈകേന കൃതം നഃ കദനം മഹത്
ദുർജ്ഞേയാഃ കാര്യഗതയോ ബ്രൂത യസ്യ യഥാ മതിഃ. 24

"അഥ വാ;	"എന്നാലും ഒന്നാലോചിക്കേണ്ടതായുണ്ട്;	കാര്യഗതയഃ	കാര്യങ്ങളുടെ ഗതികൾ
കപിനാ	വാനരൻ	ദുർജ്ഞേയാഃ;	എപ്രകാരമെന്ന് അറിയപ്പെടുവാൻ പ്രയാസമായിരിക്കുന്നു;
ഏകേന	ഒരുവനാൽതന്നെ		
നഃ	നമുക്ക്	യസ്യ	ആർക്ക്
മഹത്	അസഹ്യമായ	യഥാ മതിഃ	എങ്ങിനെ അഭിപ്രായമോ അതിനെ
കദനം	നാശം		
കൃതം;	ചെയ്യപ്പെട്ടു;	ബ്രൂത.	പറയുവിൻ.

മാനുഷാന്മേ ഭയം നാസ്തി തഥാപി തു വിമൃശ്യതാം
തഥാ ദേവാസുരേ യുദ്ധേ യുഷ്മാഭിഃ സഹിതോഽജയം
തേ മേ ഭവന്തശ്ച തഥാ സുഗ്രീവപ്രമുഖാൻ ഹരീൻ 25
പരേ പാരേ സമുദ്രസ്യ പുരസ്കൃത്യ ന്യപാത്മജൌ
സീതായാഃ പദവീം പ്രാപ്തൌ സംപ്രാപ്തൌ വരുണാലയം. 26

"തഥാ	"മുമ്പൊരിക്കൽ	മേ ച;	എന്നെച്ചെന്നുവർത്തിച്ചു;
ദേവാസുരേ യുദ്ധേ	ദേവാസുരയുദ്ധത്തിൽ	മേ തു	എനിക്കാകട്ടെ
യുഷ്മാഭിഃ സഹിതഃ	നിങ്ങളൊന്നിച്ച്	മാനുഷാത്	മനുഷ്യനിൽനിന്ന്
		ഭയം അസ്തി ന;	ഭയമെന്നുള്ളതേ ഇല്ല;
അജയം;	ഞാൻ വിജയം പ്രാപിച്ചു;	തഥാ	അപ്രകാരമിരിക്കെ
തേ	അപ്രകാരമുള്ള	സീതായാഃ	സീതയുടെ
ഭവന്തഃ	നിങ്ങളും	പദവീം	വാസസ്ഥലത്തെ
		പ്രാപ്തൌ	അറിഞ്ഞവരായ

നൃപാത്മജൌ	രാജകുമാരന്മാരിരുവരും
സമുദ്രസ്യ	സമുദ്രത്തിന്റെ
പരേ പാരേ	അങ്ങേക്കരയിൽ
സുഗ്രീവ-പ്രമുഖാൻ	സുഗ്രീവൻ നാഥനായുള്ള
ഹരീൻ	വാനരന്മാരെ
പുരസ്കൃത്യ,	മുൻനിൎത്തിക്കൊണ്ട്,
വരുണാലയം	സമുദ്രത്തേയും
സംപ്രാപ്തൌ;	പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു;
തഥാപി തു	ഇപ്രകാരമെല്ലാമിരിക്കുന്നതിനാൽ
വിമൃശ്യതാം.	തക്കപോലെ പൎയ്യാലോചനചെയ്താലും.

അദ്യേയാ ച യഥാ സീതാ വധ്യൌ ദശരഥാത്മജൌ
ഭവദ്ഭിർമ്മന്ത്ര്യതാം മന്ത്രഃ സുനീതം ചാഭിധീയതാം. 27

"യഥാ	"എങ്ങിനെയായാൽ
സീതാ	സീത
അദ്യേയാ,	കൊടുക്കപ്പെടേണ്ടവളാകയില്ലയോ,
ദശരഥാത്മജൌ	ദശരഥപുത്രന്മാരിരുവരും
വധ്യൌ ച,	വധിക്കപ്പെടുമോ, [രും അപ്രകാരമുള്ള
മന്ത്രഃ	മന്ത്രാലോചന
ഭവദ്ഭിഃ	നിങ്ങളാൽ
മന്ത്ര്യതാം;	ആലോചിക്കപ്പെടട്ടെ;
സുനീതം ച	ആപത്തുനേരാത്തതായ ഉപായംതന്നെ
അഭിധീയതാം.	തീൎത്തുരചെയ്യപ്പെടട്ടെ.

ന ഹി ശക്തിം പ്രപശ്യാമി ജഗത്യന്യസ്യ കസ്യചിത്
സാഗരം വാനരൈസ്തീർത്വാ നിശ്ചയേന ജയോ മമ. 28

"ജഗതി	"ലോകത്തിൽ
അന്യസ്യ	സാധാരണനായ
കസ്യചിത്	ഒരുവനും
വാനരൈഃ	വാനരന്മാരോടുകൂടി
സാഗരം	സമുദ്രത്തെ
തീർത്വാ	തരണംചെയ്യുന്നതിനുള്ള
ശക്തിം	ശക്തിയെ
പ്രപശ്യാമി ന ഹി;	ഞാൻ അറിയുന്നതേയില്ല;
നിശ്ചയേന	നിശ്ചയമായും
മമ	എനിക്ക്
ജയഃ."	ജയംതന്നെയാണുണ്ടാവുക."

["രാമനല്ലാതെ മറ്റൊരുവനും വാനരന്മാരോടുകൂടി സമുദ്രത്തെ കടപ്പാൻ കഴികയില്ല. (നിശ്ചയേ) ഇപ്രകാരം നിശ്ചയബുദ്ധി എനിക്കിരിക്കെ, (മമ ജയഃ ന) എനിക്ക് ജയം ഇല്ലതന്നെ.' എന്ന് വാസ്തവാൎത്ഥം, എന്ന് (തീൎത്ഥീയം).]

തസ്യ കാമപരീതസ്യ നിശമ്യ പരിദേവിതം
കുംഭകർണ്ണഃ പ്രചുക്രോധഃ വചനം ചേദമബ്രവീത്. 29

കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകൎണ്ണൻ,
കാമപരീതസ്യ	കാമാവിഷ്ടനായ
തസ്യ	അവന്റെ
പരിദേവിതം	പ്രലാപത്തെ
നിശമ്യ,	കേട്ട്,
പ്രചുക്രോധഃ;	ഏറ്റം കോപമുൾക്കൊണ്ടു;
ഇദം	ഈ
വചനം ച	വാക്യത്തേയും
അബ്രവീത്.	ഉരചെയ്തു.

യദാ തു രാമസ്യ സലക്ഷ്മണസ്യ
പ്രസഹ്യ സീതാ ഖലു സാ ഇഹാഹൃതാ
സകൃത്സമീക്ഷ്യൈവ സുനിശ്ചിതം തദാ
ഭജേത ചിത്തം യമുനേവ യാമുനം. 30

"സകൃത്	"മുമ്പുതന്നെ
സമീക്ഷ്യ,	നല്ലപോലെ ആലോചിച്ചുശേഷം,
സലക്ഷ്മണസ്യ	ലക്ഷ്മണസഹിതനായ
രാമസ്യ	രാമന്റെ
സാ സീതാ	ആ സീത
പ്രസഹ്യ	ബലാത്കാരമായി
ഇഹ	ഇവിടെ
ആഹൃതാ യദാ	അപഹരിച്ചുകൊണ്ടുവരപ്പെട്ടതായിരുന്നുവെങ്കിൽ
തദാ തു,	അക്കാരണത്താൽതന്നെ
യമുനാ	യമുന
യാമുനം ഇവ	യാമുനമെന്ന അതിന്റെ പ്രാപ്യസ്ഥാനത്തെയെന്നപോലെ
ചിത്തം	ഉദ്ദേശം
സുനിശ്ചിതം	നിശ്ചയാവസ്ഥയെ
ഭജേത ഖലു.	പ്രാപിക്കുമായിരുന്നുവല്ലോ.

സർവ്വമേതന്മഹാരാജ കൃതമപ്രതിമം തവ
വിധീയേത സഹാസ്മാഭിരാജ്ഞാവേവാസ്യ കർമ്മണഃ. 31

"മഹാരാജ!	"മഹാരാജാവേ!
ഏതത് കൃതം സർവ്വം	ഇച്ചെയ്തതെല്ലാം
തവ അപ്രതിമം;	നിന്തിരുവടിക്ക് പതിവില്ലാത്തതാകുന്നു;
അസ്യ കർമ്മണഃ	ഈ കായ്യത്തിന്റെ
ആദൌ ഏവ	ആരംഭത്തിൽ തന്നെ
അസ്മാഭിഃ സഹ	ഞങ്ങളോടുകൂടി
വിധീയേത.	തീർച്ചയാക്കേണ്ടതായിരുന്നു.

[ആദ്യംതന്നെ ഞങ്ങളോട് ആലോചിച്ചില്ല. ഇങ്ങിനെ ആലോചിക്കാതെ അങ്ങ് ചെയ്യുന്നതു പതിവില്ല. എന്ന് സാരം.]

ന്യായേന രാജകാര്യാണി യഃ കരോതി ദശാനന
ന സ സന്തപ്യതേ പശ്ചാത് നിശ്ചിതാത്മതിർനൃപഃ. 32

"ദശാനന!	"ദശമുഖ!
യഃ നൃപഃ	യാതൊരു രാജാവ്
ന്യായേന	രാജനീതി തെറ്റാത്തവിധം
നിശ്ചിതാത്മതിഃ	ഏർപ്പെട്ട ഒരു കൃത്യത്തിൽ ആലോചിച്ചു നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ട ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടിയവനായി
രാജകാര്യാണി	രാജകൃത്യങ്ങളെ
കരോതി,	ചെയ്യുന്നുവോ,
സഃ	അവൻ
പശ്ചാത്	കായ്യം കഴിഞ്ഞതിൽ പിന്നെ
സന്തപ്യതേ ന.	പശ്ചാത്തപിക്കേണ്ടതായി വരികയില്ല.

അനുപായേന കർമ്മാണി വിപരീതാനി യാനി ച
ക്രിയമാണാനി ദൃഷ്യന്തി ഹവീംഷ്യപ്രയതേഷ്വിവ. 33

"അനുപായേന	"വഴിപിഴച്ച്	അപ്രയതേഷു	ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ ഒതുക്കാത്തവരുടെ സംഗതിയിൽ
ക്രിയമാണാനി	ചെയ്യപ്പെടുന്നതായ	ഹവീംഷി ഇവ,	യജ്ഞങ്ങൾ എന്നപോലെ,
കർമ്മാണി	കൃത്യങ്ങൾ		
യാനി ച	ഏവയോ അവയെല്ലാം		
വിപരീതാനി,	അനിഷ്ടഫലപ്രദങ്ങളായി,	ദൃഷ്യന്തി.	കെട്ടുപോകുന്നു.

[" അപ്രയതേഷു ഹവീംഷി ഇവ" (അശുചിയായതിൽ ഹവിസ്സെന്നപോലെ; അപാത്രത്തിൽ ദാനം ചെയ്യപ്പെടുന്നതെന്നപോലെ;) എന്ന് ഗോ. രാ.]

യഃ പശ്ചാത് പൂർവ്വകാര്യാണി കർമ്മാണ്യഭിചികീർഷതി
പൂർവ്വം ചാപരകാര്യാണി ന സ വേദ നയാനയൗ. 34

"യഃ	"യാതൊരുവൻ	അഭി-ചികീർഷതി,	ചെയ്വാൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തുന്നുവോ,
പൂർവ്വകാര്യാണി	മുമ്പു ചെയ്യേണ്ടവയായ	സഃ	അവൻ
കർമ്മാണി	കാര്യങ്ങളെ	നയാനയൗ	നന്മതിന്മകൾ വിളയിക്കുന്ന നടവടികളെക്കുറിച്ച്
പശ്ചാത്	പിമ്പിലും,	വേദ ന.	വേർതിരിച്ചറിയാതിരിക്കുന്നു.
അപരകാര്യാണി	പിമ്പുചെയ്യേണ്ടവയെ		
പൂർവ്വം ച,	മുമ്പിലും		

ചപലസ്യ തു കൃത്യേഷു പ്രസമീക്ഷ്യാധികം ബലം
ക്ഷിപ്രമന്യേ പ്രപദ്യന്തേ ക്രൌഞ്ചസ്യ ഖമിവ പിജാഃ. 35

"അധികം ബലം തു	"തന്റെ അധികമായ ബലത്തെത്തന്നെ	അന്യേ	സാധാരണന്മാരായ ശത്രുക്കൾ,
പ്രസമീക്ഷ്യ	വലുതായി കരുതി,	ക്രൌഞ്ചസ്യ ഖം	ക്രൌഞ്ചരന്ധ്രത്തിൽ
ചപലസ്യ	പൂർവ്വാലോചനയില്ലാതെ വഴിപിഴച്ച് പ്രവർത്തിക്കുന്ന ഒരുവന്റെ	പിജാഃ ഇവ	ഹംസപക്ഷികൾ എന്നപോലെ,
കൃത്യേഷു,	കൃത്യങ്ങളിൽ,	ക്ഷിപ്രം	വേഗത്തിൽ
		പ്രപദ്യന്തേ.	പ്രവേശിക്കുന്നു.

[ക്രൌഞ്ചപർവ്വതത്തിന്റെ അത്യുന്നിത്യംകൊണ്ട് അതിന്റെ മുകളിൽക്കൂടി അപ്പുറത്തേക്ക് പറന്നുചെല്ലുന്നതു് അസാദ്ധ്യമാകയാൽ, അതിന്റെ രന്ധ്രത്തിൽക്കൂടി കടന്നിട്ടാണ് ഹംസങ്ങൾ, അതിനപ്പുറം വടക്കുള്ള മാനസസരസ്സിലേക്ക് പോകുന്നതു്. അധികമായിരിക്കുന്ന ബലം പർവ്വതത്തിന്റെ ഔന്നത്യത്തിനു് സാമ്യം. കൃത്യത്തിൽ പിഴവു വരുത്തുന്നതുതന്നെ രന്ധ്രം. ഹംസങ്ങൾ സാധാരണന്മാർ. ക്രൌഞ്ചഗിരിയിൽ സുബ്രഹ്മണ്യനാൽ വേലായുധത്തെ പ്രയോഗിച്ച് ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട പ്രസിദ്ധമാകുന്ന ക്രൌഞ്ചരന്ധ്രം. (ശല്യപർവ്വം 47. സ്വാന്തം).]

തവയേദം മഹദാരാബ്ധം കാര്യമപ്രതിചിന്തിതം
ദിഷ്ട്യാ തവാം നാവധീദ്രാമോ വിഷമിശ്രമിവാമിഷം. 36

"തവയാ അപ്രതിചിന്തിതം	"നിന്തിരുവടിയാൽ പൂർവ്വാലോചനയില്ലാത്ത	അമിഷം ഇവ	ആഹാരമെന്നപോലെ
		രാമഃ	രാമൻ
		തവാം	അങ്ങയെ
ഇദം	ഈ	ദിഷ്ട്യാ	ആയുസ്സിന്റെ വലിപ്പം കൊണ്ടാണ്
മഹത് കാര്യം	അപായകൃത്യം		
ആരബ്ധം;	ആരംഭിക്കപ്പെട്ട;		
വിഷമിശ്രം	വിഷംകലന്ന	അവധീത് ന.	കൊല്ലാതിരുന്നത്.

തസ്മാത് തവയാ സമാരബ്ധം കർമ്മ ഹ്യപ്രതിമം പരൈഃ
അഹം സമീകരിഷ്യാമി ഹതവാ ശത്രൂംസ്ത്വാനഘ. 37

"തസ്മാത്,	"ആകയാൽ,	അനഘ!	മറുള്ളവരിൽനിന്ന് ആപത്തുനേരുവാൻ അവകാശമില്ലാതു [ള്ളാവേ!
പരൈഃ അപ്രതിമം	മറുള്ളവയോട് സാമ്യപ്പെട്ടുവാൻ കഴിയാത്തതും	അഹം	ഞാൻ
		തവ	അവിടുത്തെ
തവയാ ഹി സമാരബ്ധം കർമ്മ,	വോനാൽതന്നെ തുടങ്ങപ്പെട്ടതും ആയ കൃത്യത്തെ	ശത്രൂൻ ഹതവാ,	ശത്രുക്കളെ വധിച്ച്,
		സമീകരിഷ്യാമി.	വേണ്ടുംവണ്ണം ശരിയാക്കുന്നുണ്ട്.

അഹമുത്സാദയിഷ്യാമി ശത്രൂംസ്ത്വ വിശാംപതേ
യദി ശക്രവിവസ്വന്തൌ യദി പാവകമാരുതൌ
താവഹം യോധയിഷ്യാമി കുബേരവരുണാവപി. 38

"ശക്രവിവസ്വന്തൌ യദി	"ഇന്ദ്രനും സൂര്യനും ആയിരുന്നാലും വേണ്ടതില്ല	തൌ	അവരിരുവരേയും
		അഹം	ഞാൻ
		യോധയിഷ്യാമി;	എതിർക്കുന്നുണ്ട്;
പാവകമാരുതൌ യദി	അഗ്നിയും വായുവും ആയാലും വേണ്ടതില്ല	വിശാംപതേ!	രാജാവേ!
		അഹം	ഞാൻ
		തവ	നിന്തിരുവടിയുടെ
കുബേരവരുണൌ അപി	കുബേരനും വരുണനും ആയാലും വേണ്ടതില്ല	ശത്രൂൻ	ശത്രുക്കളെ
		ഉത്സാദയിഷ്യാമി.	നശിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്.

ഗിരിമാത്രശരീരസ്യ മഹാപരിഘയോധിനഃ
നക്തഞ്ചരീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രസ്യ ബിഭിയാദ്വൈ പുരന്ദരഃ. 39

"ഗിരിമാത്രശരീരസ്യ	"മലയൊത്ത ഗാത്രമാന്നവനും	തീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രസ്യ	ക്രൂരദംഷ്ട്രകളാന്നവനും ആയ ഞാൻ
		നക്തഞ്ചരഃ	സിംഹനാദംചെയ്യുമ്പോൾ
മഹാപരിഘയോധിനഃ	വമ്പിച്ച ഇരുമ്പുലയ്യുകൊണ്ട് പോരാടുന്നവനും	പുരന്ദരഃ വൈ	ദേവേന്ദ്രൻതന്നെയായാലും
		ബിഭിയാത്.	നടുങ്ങുന്നതാണ്.

പുനർമ്മാം സ ദ്വിതീയേന ശരേണ നിഹനിഷ്യതി
തതോഽഹം തസ്യ പാസ്യാമി രുധിരം കാമമാശ്വസ. 40

"സഃ	"അവൻ
ദ്വിതീയേന	രണ്ടാമതൊരു
ശരേണ	ബാണംകൊണ്ടു്
മാം	എന്റെനേരെ
നിഹനിഷ്യതി } പുനഃ }	എയ്യുന്നതിനുമുമ്പു തന്നെ
അഹം	ഞാൻ
തസ്യ	അവന്റെ
രുധിരം	രക്തത്തെ
പാസ്യാമി;	പാനംചെയ്യുന്നുണ്ടു്;
തതഃ	അതുകയാൽ
കാമം	ഇഷ്ടംപോലെ
ആശ്വസ.	സുഖമായി വർത്തിച്ചു കൊൾകം.

വധേന വൈ ദാശരഥേഃ സുഖാവഹം
ജയം തവാഹർത്തുമഹം യതിഷ്യേ
ഹത്വാ ച രാമം സഹ ലക്ഷ്മണേന
ഖാദാമി സർവ്വാൻ ഹരിയൂഥമുഖ്യാൻ. 41

"ദാശരഥേഃ	"രാമന്റെ
വധേന	വധത്താൽ
തവ	അങ്ങയ്ക്കു്
സുഖാവഹം	സുഖത്തെ ഉളവാക്കുന്ന
ജയം അഹർത്തും	വിജയത്തെ വിളയിക്ക
അഹം	ഞാൻ [വാൻ
യതിഷ്യേ } വൈ; }	ജാഗ്രതയോടുകൂടിയവനായിത്തന്നെയിരിക്കുന്നുണ്ടു്;
ലക്ഷ്മണേന } സഹ }	ലക്ഷ്മണനോടുകൂടി
രാമം ച	രാമനേയും
ഹരിയൂഥ- മുഖ്യാൻ }	വാനരസേനാധിപന്മാരെ
സർവ്വാൻ	എല്ലാവരേയും
ഹത്വാ	കൊന്നു്
ഖാദാമി.	കടിച്ചുതിന്നുകളയുന്നുണ്ടു്.

രമസ്വ കാമം പിബ ചാഗ്ര്യവാരുണീം
കുരുഷ്വ കാര്യാണി ഹിതാനി വിജ്വരഃ
മയാ തു രാമേ ഗമിതേ യമക്ഷയം
ചിരായ സീതാ വശഗാ ഭവിഷ്യതി. 42

"കാമം	"ഇഷ്ടംപോലെ
രമസ്വ;	സുഖിച്ചുകൊൾക;
അഗ്ര്യ- വാരുണീം ച }	ശ്രേഷ്ഠമായ മധുവിനേയും
പിബ;	കുടിച്ചുകൊൾക;
വിജ്വരഃ	നിർവ്വിചാരനായി
ഹിതാനി	ഇഷ്ടമുള്ള
കാര്യാണി	കാര്യങ്ങളെ
കുരുഷ്വ;	ചെയ്തുകൊൾക;
മയാ തു	ഞാനൊരുവനാൽ തന്നെ
രാമേ	രാമൻ
യമക്ഷയം	യമലോകത്തെ
ഗമിതേ,	പ്രാപിക്കപ്പെട്ട ശേഷം,
ചിരായ	ഒടുവിൽ
സീതാ	സീത
വശഗാ ഭവിഷ്യതി." }	വശപ്പെട്ടുന്നതാണ്."

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ദ്വാദശഃ സർഗ്ഗഃ = പന്ത്രണ്ടാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15101; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 426.

ത്രയോദശഃ സർഗ്ഗഃ = പതിമൂന്നാം സർഗ്ഗം.

[മഹാപാർശ്വവാക്യം = മഹാപാർശ്വന്റെ വാക്യം.]

രാവണം ക്രുദ്ധമാജ്ഞായ മഹാപാർശ്വോ മഹാബലഃ
മുഹൂർത്തമനുസഞ്ചിന്ത്യ പ്രാഞ്ജലിർവ്വാക്യമബ്രവീത്. 1

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ	മുഹൂർത്തം	കുറെ നേരം
മഹാപാർശ്വഃ,	മഹാപാർശ്വൻ,	അനുസഞ്ചിന്ത്യ	തന്റെ ഉള്ളിൽ ആലോചന ചെയ്തശേഷം,
രാവണം	രാവണനെ	പ്രാഞ്ജലിഃ	തൊഴുതുംകൊണ്ട്
ക്രുദ്ധം ആജ്ഞായ,	ക്രുദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നവനായി അറിഞ്ഞ്,	വാക്യം അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെ ഉണർത്തിച്ചു.

യഃ ഖലുപി വനം പ്രാപ്യ മൃഗവ്യാളസമാകുലം
ന പിബേന്മധു സംപ്രാപ്തം സ നരോ ബാലിശോ ഭവേത്. 2

"യഃ	"യാതൊരു	സംപ്രാപ്തം	കയ്യിൽ കിട്ടിയതായ
നരഃ	നരൻ	മധു	തേനിനെ
മൃഗവ്യാള-സമാകുലം	മാനുകളും ഉഷ്ടമൃഗങ്ങളും നിറഞ്ഞ	പിബേത് ന,	കുടിക്കാതിരിക്കുന്നുവോ,
വനം അപി	വനത്തേയും	സഃ ഖലു	അവൻ തന്നെയാകുന്നു
പ്രാപ്യ,	പ്രാപിച്ച ശേഷം,	ബാലിശഃ ഭവേത്.	മൂഢനെന്ന് കരുതപ്പെടുന്നത.

[സീതയെ കഷ്ടപ്പെട്ട് അപഹരിച്ചു കൊണ്ടുവന്നശേഷം, അനുഭവിക്കാതിരുന്നതു് മൂഢത്വം തന്നെ എന്ന് സാരം. സീതയെ പ്രസാദിപ്പിക്കാതിരുന്നതു് മൂഢതയാകുന്നു" എന്ന് ആന്തരം.]

ഈശ്വരസ്യേശ്വരഃ കോ ഽസ്തി തവ ശത്രുനിബർഹണ
രമസ്വ സഹ വൈദേഹ്യാ ശത്രൂനാക്രമ്യ മൂർദ്ധസു. 3

"ശത്രു-നിബർഹണ!	"ശത്രുസംഹാരക!	ശത്രൂൻ	ശത്രുക്കളെ
ഈശ്വരസ്യ	സർവ്വർക്കും മേലായുള്ള	മൂർദ്ധസു	തലകളിൽ
തവ	നിന്തിരുവടിക്ക്	ആക്രമ്യ,	ചവിട്ടിയമർത്തി,
ഈശ്വരഃ	മേലേയുള്ളവൻ	വൈദേഹ്യാ സഹ	സീതയോടും കൂടി
കഃ അസ്തി?	ആരുണ്ട്?	രമസ്വ.	രമിച്ചാലും.

["തവ ഈശ്വരസ്യ ഈശ്വരഃ കഃ അസ്തി?" (നിനക്കും മേലായ ശ്രീരാമനു മേലായുള്ളവൻ ആരുണ്ട്?); "വൈദേഹ്യാ സഹ" (സീതയേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ട്), "ശത്രൂൻ" (ശ്രീരാമനെ,—ആദരവുകൊണ്ട് ബഹുവചനപ്രയോഗം), "മൂർദ്ധസു ആക്രമ്യ" (പത്തു തലകൾകൊണ്ടും വണങ്ങി നമസ്കരിച്ച്), "രമസ്വ" (സുഖിച്ചാലും). ഇങ്ങിനെ നേരെ വിപരീതമായുള്ള അർത്ഥവും മഹാപാർശ്വവാക്യങ്ങൾക്കെല്ലാം ചില വ്യാഖ്യാതാക്കന്മാർ പറയുന്നുണ്ട്.]

ബലാത് കൃതവ്യത്തേന വത്സ്വ സുമഹാബല
ആക്രമ്യാക്രമ്യ സീതാം വൈ തഥാ ഭുങ്ക്ഷ്വ രമസ്വ ച. 4

"സുമഹാബല!	"അതി ശക്തിമാനായുള്ളോവേ!
കുക്കുടവൃത്തേന	വഞ്ചകവൃത്തി കൈയ്ക്കൊണ്ട്
ബലാത് വർത്തസ്വ;	ബലാത്കരിച്ചാലും;
അക്രമ്യ അക്രമ്യ	മെല്ലെ മെല്ലെ അടുത്ത് (സമാധാനിപ്പിച്ച്)
സീതാം ച	സീതയെയും
ഭുങ്ക്ഷ്വ;	സ്വാധീനിച്ചാലും;
തഥാ വൈ	അപ്രകാരം തന്നെ
രമസ്വ.	ആനന്ദിച്ചാലും.

[വഴിപ്പെടാത്ത സ്ത്രീയെ ബലാത്കരിക്കുന്നതു് കുക്കുടവൃത്തിയാകുന്നു. "ക്രൂദ്ധാമാക്രമ്യ ഭോഗസ്സു കൈക്കൊടുക്കുന്നതിനെയാണു് സോ/പി സൌഖ്യമഃ" എന്നു് വാത്സ്യായനൻ.

"കുക്കുടവൃത്തേന" (കുക്കുടവൃത്തിയിൽ ചാപല്യത്താൽ), "ന വർത്തസ്വ" വർത്തിക്കാതിരിക്കുക; "അക്രമ്യ അക്രമ്യ" (മെല്ലെ മെല്ലെ സമാധാനിപ്പിച്ച്) "സീതാം ഭുങ്ക്ഷ്വ" (സീതയെ വഴിപോലെ രക്ഷിക്കുക). "ഭുജപരിപാലനാഭ്യവഹാരയോഃ" എന്നു് ധാതു. ഇങ്ങിനെ വിപരീതാർത്ഥം (ഗോ. രാ.; തീർത്ഥീയം.)

"കുക്കുടവൃത്തേന" (കുക്കുടാനാം തച്ഛബ്ദാനാം, വൃത്തം വർത്തനം, യസ്മിംസ്തേന), കോഴികൂവുകയുന്ന സമയത്തിൽ, അതായതു് പ്രഭാതത്തിൽതന്നെ, "സീതാം അക്രമ്യ അക്രമ്യ," (സീതയുടെ ചരണങ്ങളെ സേവിച്ച്), "പ്രവർത്തസ്വ" (സ്വാപരാധക്ഷമാപണത്തിൽ നിയോജിപ്പിക്കുക;) "ഭുങ്ക്ഷ്വ" (ഈ ലങ്കാരാജ്യസമ്പത്തിയെ അനുഭവിച്ചു് സുഖിക്കുക). എന്നു് ശിരോമണി).]

ലബ്ധകാമസ്യ തേ പശ്ചാദാഗമിഷ്യതി യദ്ഭയം
പ്രാപ്തമപ്രാപ്തകാലം വാ സർവ്വം പ്രതിസഹിഷ്യസി. 5

"ലബ്ധകാമസ്യ	"ആഗ്രഹം സാധിച്ചുവന്നിരിക്കുവടിക്കു [നായ
തേ	
പശ്ചാത്	അതിൽപിന്നെ
യത് ഭയം	യാതൊരു ആപത്തു്
ആഗമിഷ്യതി	നേരുമോ അപ്രകാരമുള്ള
അപ്രാപ്തകാലം	അസംഭവ്യമായത്
പ്രാപ്തം വാ	സംഭവിച്ചാലുംകൂടി
സർവ്വം	എല്ലാറ്റിനേയും
പ്രതി-സഹിഷ്യസി.	നിന്തിരുവടി നീക്കുവാൻ ശക്തനാകുന്നതാണു്.

["പശ്ചാത്" (സീതാപ്രാപ്തിക്കുശേഷം) "ലബ്ധകാമസ്യ" (സ്വാഭീഷ്ടപ്രാപ്തിയാകുന്ന ആഗ്രഹം സാധിച്ചവനായ ശ്രീരാമങ്കൽനിന്നു്) "യത് ഭയം ആഗമിഷ്യതി?" (എന്തൊരു ഭയമാണു് നേരുവാനുള്ളതു്?); "അപ്രാപ്തകാലം പ്രാപ്തം" (കോപനിവൃത്തിക്കുള്ള സമയത്തെ പ്രാപിച്ചവനായ ശ്രീരാമനെ) "സർവ്വം" സ്വാപരാധത്തെ മുഴുവനും), "പ്രതിസഹിഷ്യതി" (ക്ഷമിപ്പിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതാണു്). എന്നു് വിപരീതാർത്ഥം (ശിരോ).]

കുംഭകർണ്ണഃ സഹാസ്മാഭിരിന്ദ്രജിച്ച മഹാബലഃ
പ്രതിഷേധയിതും ശക്തൌ സവജ്രമപി വജ്രിണം. 6

"അസ്മാഭിഃ സഹ	"ഞങ്ങളോടുംകൂടി
കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണനും
മഹാബലഃ	മഹാശക്തിമാനായ
ഇന്ദ്രജിത് ച	ഇന്ദ്രജിത്തും
സവജ്രം വജ്രിണം അപി	വജ്രായുധത്തോടുകൂടിയ ഇന്ദ്രനേയും
പ്രതിഷേധയിതും	തടുത്തെതിർപ്പാൻ
ശക്തൌ.	ശക്തരാകുന്നു.

[അപ്രകാരം അപരാധം ക്ഷമിക്കപ്പെട്ടാൽ, ഇന്ദ്രനുംകൂടി തടുക്കപ്പെടുവാൻ സാധിക്കുന്നതാണു്. എന്നു ധ്വനി (ശിരോമണി).]

ഉപപ്രദാനം സാന്ത്വം വാ ഭേദം വാ കുശലൈഃ കൃതം
സമതിക്രമ്യ ദണ്ഡേന സിദ്ധിമത്ഥേഷു രോചയ. 7

"കുശലൈഃ കൃതം	"സന്മാർഗ്ഗവർത്തികളാൽ അനുഷ്ഠിക്കപ്പെട്ട	അത്ഥേഷു	കാര്യംനേടുന്ന സംഗതികളിൽ
ഉപപ്രദാനം	ദാനത്തേയോ	ദണ്ഡേന	യുദ്ധോപായം ഒന്നുകൊണ്ടുതന്നെ
സാന്ത്വം വാ	സാമത്തേയോ	സിദ്ധിം	ഫലസിദ്ധിയെ
ഭേദം വാ	ഭേദത്തേയോ	രോചയ.	നിശ്ചയിച്ചാലും.
സമതിക്രമ്യ	കൈവെടിഞ്ഞു്		

["അകുശലൈഃ" കയ്യാലാകാത്തവരാൽ, ചെയ്യപ്പെട്ട സാമദാനഭേദാദിയെ വിട്ടു്, നമ്മെപ്പോലെയുള്ള ശക്തന്മാരാൽ അനുഷ്ഠിക്കപ്പെട്ട ദണ്ഡോപായത്തെ കയ്ക്കൊള്ളുക. എന്നും സമുചിതം. "അകുശലൈഃ ദണ്ഡേന കൃതം സമതിക്രമ്യ" (അസമർത്ഥന്മാരാൽ ദണ്ഡോപായം അനുഷ്ഠിക്കപ്പെട്ടന്നതിനെ വിട്ടൊഴിച്ചു്), "ഉപപ്രദാനം, സാന്ത്വം വാ, അഭേദം വാ അത്ഥേഷു സിദ്ധിം രോചയ." (തിരിയെ കൊടുക്കുക, സമാധാനിപ്പിക്കുക, തമ്മിൽ തെറ്റാതിരിക്കുക, എന്നവയെ കാര്യസാദ്ധ്യത്തിനായി നിശ്ചയിച്ചാലും); എന്നു് സൂക്ഷ്മാർത്ഥം.]

ഇഹ പ്രാപ്താൻ വയം സർവ്വാൻ ശത്രൂംസ്തവ മഹാബല
വശേ ശസ്ത്രപ്രതാപേന കരിഷ്യാമോ ന സംശയഃ. 8

"വയം	"ഞങ്ങൾ	സർവ്വാൻ	എല്ലാവരേയും
ഇഹ പ്രാപ്താൻ	ഇപ്പോൾ വന്നുചേർന്നിരിക്കുന്നവരായ	ശസ്ത്രപ്രതാപേന	ശസ്ത്രപ്രഭാവത്താൽ
തവ	നിന്തിരുവടിയുടെ	വശേ	നമ്മുടെ അധീനത്തിലാക്കിക്കളയുന്നതുണ്ടു്,
ശത്രൂൻ	ശത്രുക്കൾ	കരിഷ്യാമഃ	
		സംശയഃ ന."	സംശയമില്ല."

[ശസ്ത്രബലത്തോടുകൂടി ഇവിടെ വന്നിരിക്കുന്നവരായ ശത്രുക്കളെ ഇപ്രകാരം സമാധാനിപ്പിച്ചു്, നമുക്കു് സ്വാധീനത്തിലാക്കാം. എന്നു് അന്തരാർത്ഥം.]

ഏവമുക്തസ്തദാ രാജാ മഹാപാർശ്വേന രാവണഃ
തസ്യ സംപൂജയൻ വാക്യമിദം വചനമബ്രവീത്. 9

തദാ	ആ സമയം	തസ്യ	അവന്റെ
മഹാപാർശ്വേന	മഹാപാർശ്വനാൽ	വാക്യം	വാക്യത്തെ
ഏവം	മേൽപ്രകാരം	സംപൂജയൻ	കൊണ്ടാടിക്കൊണ്ടു്,
ഉക്തഃ	പറയപ്പെട്ട	ഇദം വചനം	ഇപ്രകാരം വാക്യത്തെ
രാവണഃ രാജാ,	രാജാവായ രാവണൻ	അബ്രവീത്.	ഉരചെയ്തു.

മഹാപാർശ്വ നിബോധ ത്വം രഹസ്യം കിഞ്ചിദാത്മനഃ
ചിരവൃത്തം തദാഖ്യാസ്യേ യദവാപ്തം മയാ പുരാ. 10

"മഹാപാർശ്വ!	"മഹാപാർശ്വ!	മയാ	എന്നാൽ
ആത്മനഃ	എന്നെ സംബന്ധിച്ചു്	യത്	യാതൊന്നു്
ചിരവൃത്തം	മുമ്പുണ്ടായിട്ടുള്ള	അവാപ്തം	പ്രാപിക്കപ്പെട്ടുവോ,
രഹസ്യം	രഹസ്യം	തത്	അതിനെ
കിഞ്ചിത്;	ഒന്നുണ്ടു്;	ആഖ്യാസ്യേ	ഞാൻ ഉരചെയ്യാം;
പുരാ	പണ്ടൊരിക്കൽ	ത്വം നിബോധ.	നീ കേട്ടുകൊൾക.

പിതാമഹസ്യ ഭവനം ഗച്ഛന്തീം പുഞ്ജികസ്ഥലാം
ചഞ്ചൂര്യ്യമാണാമദ്രാക്ഷമാകാശേऽഗ്നിശിഖാമിവ. 11

"ആകാശേ	"ആകാശത്തിൽ	ചഞ്ചൂര്യ്യമാണാം	ഭയംപൂണ്ട് ഒതുങ്ങി
അഗ്നിശിഖാം ഇവ,	അഗ്നിജ്വാലപോലെ യിരിക്കുന്നവളും	ഗച്ഛന്തീം	പൊയ്ക്കൊണ്ടിരുന്നവളും ആയ
പിതാമഹസ്യ	ബ്രഹ്മദേവന്റെ	പുഞ്ജികസ്ഥലാം	പുഞ്ജികസ്ഥലയെ
ഭവനം	വസതിയിലേയ്ക്ക്,	അദ്രാക്ഷം.	ഞാൻ കണ്ടു.

[തീജ്വാലയോടുപമിച്ചതിനാൽ പുരുഷചിത്തത്തെ നെയ്യിനെ എന്നപോലെ ഉരുക്കുവാൻ സമർത്ഥ, എന്ന് വ്യംഗം. "അംഗാരസദൃശി നാരീ ഘൃതകുംഭസമഃ പുമാൻ" (ഗോ. രാ).]

സാ പ്രസഹ്യ മയാ ഭുക്താ കൃതാ വിവസനാ തതഃ
സ്വയംഭുഭവനം പ്രാപ്താ ലോളിതാ നളിനീ യഥാ. 12

"മയാ	"എന്നാൽ	ലോളിതാ	തിരുമ്മിക്കുഴഞ്ഞ
സാ	അവൾ	നളിനീ യഥാ	താമരക്കൊടിപോലെ
പ്രസഹ്യ	ബലാത്കാരമായി	തതഃ	അവിടെനിന്നും
വിവസനാ കൃതാ	വസ്ത്രഹീനയാക്കപ്പെട്ട്	സ്വയംഭുഭവനം	ബ്രഹ്മദേവന്റെ ഭവ
ഭുക്താ;	അനുഭവിക്കപ്പെട്ടു;	പ്രാപ്താ.	പ്രാപിച്ചു. [നത്തെ

തസ്യ തച്ച തദാ മന്യേ ജ്ഞാതമാസീന്മഹാത്മനഃ
അഥ സംകുപിതോ ദേവോ മാമിദം വാക്യമബ്രവീത്. 13

"തദാ	"അപ്പോൾ	അഥ ദേവഃ	അപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവ്
തസ്യ മഹാത്മനഃ	ആ മഹാത്മാവിന്ന്	സംകുപിതഃ	ഏറെക്കോപിച്ച്
തത്	ആ സംഗതി	മാം	എന്നെ ഉദ്ദേശിച്ച്
ജ്ഞാതം ച ആസീത് മന്യേ;	അറിയപ്പെട്ടു എന്ന് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു;	ഇദം വാക്യം അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം ശപിച്ചു.

അദ്യപ്രഭൃതി യാമന്യാം ബലാന്നാരീം ഗമിഷ്യസി
തദാ തേ ശതധാ മൂർദ്ധാ ഫലിഷ്യതി ന സംശയഃ. 14

"'അദ്യപ്രഭൃതി	"'ഇന്നു തൊട്ട്	തദാ	അപ്പോൾ തന്നെ
അന്യാം	വല്ല ഒരു	തേ മൂർദ്ധാ	നിന്റെ തല
യാം നാരീം	പരസ്ത്രീയേയും	ശതധാ	നൂറു തുണ്ടായി
ബലാത് ഗമിഷ്യസി,	നീ ബലാത്കരിക്കയാണെന്നാൽ,	ഫലിഷ്യതി,	പൊട്ടിത്തെറിക്കും,
		സംശയഃ ന.'	സംശയമില്ല.'

ഇത്യഹം തസ്യ ശാപസ്യ ഭീതഃ പ്രസഭമേവ താം
നാരോപയേ ബലാത് സീതാം വൈദേഹീം ശയനേ ശുഭേ. 15

"തസ്യ, ഇതി	"അദ്ദേഹത്തിന്റെ, ഈ	താം സീതാം	ആ സീതയെ
ശാപസ്യ	ശാപത്തെക്കുറിച്ച്	ശുഭേ ശയനേ	സുഖമായ ശയ്യയിൽ
പ്രസഭം ഭീതഃ	വല്ലാതെ ഭയപ്പെട്ടവ	ബലാത് ഏവ	ബലാത്കാരമായി
അഹം,	ഞാൻ, [നായ	ആരോപയേ ന.	ആരോപണം ചെയ്യാതിരിക്കയാണ്.
വൈദേഹീം	വിദേഹസുതയായ		

സാഗരസ്യേവ മേ വേഗോ മാരുതസ്യേവ മേ ഗതിഃ
നൈതദ്ദാശരഥിർവ്വേദ ഹ്യാസാദയതി തേന മാം. 16

"മേ വേഗഃ സാഗരസ്യ ഇവ;	"എന്റെ ഊക്ക് സമുദ്രത്തിന്നു തുല്യമായുള്ളത്;
മേ ഗതിഃ മാരുതസ്യ ഇവ;	എന്റെ ഗതിവേഗം വായുവിന്നു തുല്യമായത്;
ദാശരഥിഃ	രാമൻ
ഏതത്	ഇതിനെ
വേദ ന;	അറിഞ്ഞിട്ടില്ല;
തേന ഹി	അതിനാൽ തന്നെയാണ്
മാം	എന്നെ
ആസാദയതി.	എതിക്കുവാൻ വരുന്നത്.

യസ്യ സിംഹമിവാസീനം സുപ്തം ഗിരിഗുഹാശയേ
ക്രുദ്ധം മൃത്യുമിവാസീനം പ്രബോധയിതുമിച്ഛതി. 17

"യഃ തു ഗിരിഗുഹാശയേ	"ഏവൻതന്നെയാണ് പർവ്വതഗുഹാന്തരത്തിൽ
സുപ്തം ആസീനം സിംഹം ഇവ	ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്ന സിംഹത്തെപോലെയുള്ളവനും,
ആസീനം,	തന്റെ പാട്ടിലിരിക്കുന്നവനും,
ക്രുദ്ധം മൃത്യും ഇവ	ക്രുദ്ധനായ യമനും തുല്യനും ആയ എന്നെ
പ്രബോധയിതും ഇച്ഛതി?	കുത്തിയിളക്കുവാൻ യത്നിക്കുക?

ന മത്തോ നിശിതാൻ ബാണാൻ ദ്വിജിഹ്വാനിവ പന്നഗാൻ
രാമഃ പശ്യതി സംഗ്രാമേ തേന മാമഭിഗച്ഛതി. 18

"രാമഃ,	"രാമൻ,
നിശിതാൻ	കൂർത്തവയും
ദ്വിജിഹ്വാൻ പന്നഗാൻ ഇവ	രണ്ടുനാവുള്ള സർപ്പങ്ങൾപോലെയുള്ളവയും ആയ
ബാണാൻ	ബാണങ്ങളെ
സംഗ്രാമേ	പോരിൽ,
മത്തഃ	എന്നിൽനിന്ന്
പശ്യതി ന;	കണ്ടുപരിചയിച്ചിട്ടില്ല;
തേന	അതിനാലാണ്
മാം	എന്നെ
അഭിഗച്ഛതി.	എതിക്കുന്നത്.

ക്ഷിപ്രം വജ്രോപമൈർബാണൈഃ ശതധാ കാമ്മുകച്യുതൈഃ
രാമമാദീപയിഷ്യാമി ഉല്കാഭിരിവ കുഞ്ജരം. 19

"കാമ്മുകച്യുതൈഃ	"വില്ലിൽനിന്ന് പുറപ്പെട്ടന്ന
വജ്രോപമൈഃ	വജ്രസദൃശങ്ങളായ
ശതധാ	നൂറുക്കണക്കായുള്ള
ബാണൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ,
ക്ഷിപ്രം,	ശീഘ്രത്തിൽ,
കുഞ്ജരം	ആനയെ
ഉല്കാഭിഃ ഇവ,	എരികൊള്ളികരം കൊണ്ടെന്നപോലെ,
രാമം	രാമനെ
ആദീപയിഷ്യാമി.	ഞാൻ എരിച്ചുകളയുന്നുണ്ട്.

തച്ചാസ്യ ബലമാദായ്യ ബലേന മഹതാ വൃതഃ
ഉദയൻ സവിതാ കാലേ നക്ഷത്രാണാമിവ പ്രഭാം. 20

"കാലേ	"കാലത്ത്	മഹതാ ബലേന	വമ്പിച്ച സേനയാൽ
ഉദയൻ	ഉദിക്കുന്ന	വൃതഃ,	ചുഴപ്പെട്ടവനായ
സവിതാ	സൂര്യൻ	അസ്യ	ഇവന്റെ [ഞാൻ,
നക്ഷത്രാണാം	നക്ഷത്രങ്ങളുടെ	തത് ബലം ച	ആ സേനയേയും
പ്രഭാം ഇവ,	ഒളിയെ എന്നപോലെ,	ആദാസ്യ.	നുറുങ്ങാക്കുന്നുണ്ട്.

ന വാസവേനാപി സഹസ്രചക്ഷുഷാ
യുധാഽസ്യ ശക്യോ വരുണേന വാ പുനഃ
മയാ തപിയം ബാഹുബലേന നിർജ്ജിതാ
പുരീ പുരാ വൈശ്രവണേന പാലിതാ. 21

"അസ്മി	"ഞാൻ	പുരാ	പണ്ട്
സഹസ്രചക്ഷുഷാ	സഹസ്രനേത്രനായ	വൈശ്രവണേന	കുബേരനാൽ
വാസവേന അപി	ഇന്ദ്രനാലാകട്ടെ,	പാലിതാ	പാലിക്കപ്പെട്ടതായ
വരുണേന വാ പുനഃ	വരുണനാലുമാകട്ടെ,	ഇയം പുരീ	ഈ നഗരം
യുധാ	പോരാടുവാൻ	മയാ തു	എന്നാൽ തന്നെ
ശക്യഃ ന;	ശക്യനല്ല;	ബാഹുബലേന	കയ്യുക്കുകൊണ്ട്
		നിർജ്ജിതാ."	പ്രാപിക്കപ്പെട്ടതാണ്."

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ത്രയോദശഃ സർഗ്ഗഃ = പതിമൂന്നാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15122; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 447.

ചതുർദ്ദശഃ സർഗ്ഗഃ = പതിനാലാംസർഗ്ഗം.

[വിഭീഷണപ്രഹസ്തയോർവ്വിവാദഃ = വിഭീഷണനും പ്രഹസ്തനും തമ്മിലുള്ള വിവാദം.]

നിശാചരേന്ദ്രസ്യ നിശമ്യ വാക്യം
സ കുംഭകർണ്ണസ്യ ച ഗർജ്ജിതാനി
വിഭീഷണോ രാക്ഷസരാജമുഖ്യ-
മുവാച വാക്യം ഹിതമർത്ഥയുക്തം. 1

സഃ	ആ	രാക്ഷസരാജമുഖ്യം	രാക്ഷസരാജശ്രേഷ്ഠനോടായി
വിഭീഷണഃ,	വിഭീഷണൻ,	ഹിതം	ഉചിതവും
നിശാചരേന്ദ്രസ്യ	രാക്ഷസേശ്വരന്റെ	അർത്ഥയുക്തം	സത് പ്രയോജനയുക്തവും ആയ
വാക്യം	വാക്യത്തെയും	വാക്യം	വാക്യത്തെ
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണന്റെ	ഉവാച.	ഇപ്രകാരം ഉണർത്തിച്ചു.
ഗർജ്ജിതാനി ച	ഗർജ്ജനകളെയും		
നിശമ്യ,	കേട്ട്,		

വൃതോ ഹി ബാഹ്വന്തരഭോഗരാശി-
ശ്ചിന്താവിഷഃ സുസ്മിതതീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രഃ
പഞ്ചാംഗുലീപഞ്ചശിരോഽതികായഃ
സീതാമഹാഹിസ്തവ കേന രാജൻ. 2

"ബാഹ്വന്തരഭോഗരാശിഃ	"മാറ്റിടമാകുന്ന ഉടലോടുകൂടിയതും
ചിന്താവിഷഃ	ചിന്തയാകുന്ന വിഷത്തോടുകൂടിയതും
സുസ്മിതതീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രഃ	പുഞ്ചിരിയാകുന്ന ഘോരമായ വിഷപ്പല്ലുകളോടുകൂടിയതും
പഞ്ചാംഗുലീപഞ്ചശിരോതികായഃ	അഞ്ചുവിരലുകളാകുന്ന അഞ്ചുതലയുള്ള ഘോരരൂപമാന്തുമായ
സീതാമഹാഹിഃ,	സീതയാകുന്ന ഘോര സർപ്പം
രാജൻ!	അല്ലയോ രാജാവേ!
തവ	നിന്തിരുവടിക്ക്
കേന ഹി	ആരാൽതന്നെയാണ്
വൃതഃ?	പിണയപ്പെട്ടത്?

യാവന്ന ലങ്കാം സമഭിദ്രവന്തി
വലീമുഖാഃ പർവ്വതകൂടമാത്രാഃ
ദംഷ്ട്രായുധാശ്ചൈവ നഖായുധാശ്ച
പ്രദീയതാം ദാശരഥായ മൈഥിലീ. 3

"പർവ്വതകൂടമാത്രാഃ ച	"പർവ്വത ശിഖരങ്ങളോളം വലിപ്പമാന്വരും
ദംഷ്ട്രായുധാഃ ഏവ	തേറ്റപ്പല്ലുകൾ ആയുധങ്ങളായുള്ളവരും
നഖായുധാഃ ച	നഖങ്ങൾ ആയുധമായുള്ളവരും ആയ
വലീമുഖാഃ,	വാനരന്മാർ,
ലങ്കാം	ലങ്കയെ
സമഭിദ്രവന്തി നയാവത്	ആക്രമിക്കുന്നതിനു മുമ്പുതന്നെ,
മൈഥിലീ	മൈഥിലീദേവി
ദാശരഥായ	ശ്രീരാമന്നായ്ക്കൊണ്ട്
പ്രദീയതാം.	തിരിയെ സമർപ്പിക്കപ്പെടട്ടെ.

യാവന്ന ഗൃഹ്ണന്തി ശിരാംസി ബാണാഃ
രാമേരിതാ രാക്ഷസപുംഗവാനാം
വജ്രോപമാ വായുസമാനവേഗാഃ
പ്രദീയതാം ദാശരഥായ മൈഥിലീ. 4

"വജ്രോപമാഃ വായുസമാനവേഗാഃ	"വജ്രായുധതുല്യങ്ങളും കാറ്റുപോലെ പായുന്നവയും ആയ
ബാണാഃ,	ബാണങ്ങൾ,
രാമേരിതാഃ	ശ്രീരാമനാൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടവയായി
രാക്ഷസപുംഗവാനാം	രാക്ഷസോത്തമന്മാരുടെ
ശിരാംസി	തലകളെ
ഗൃഹ്ണന്തി നയാവത്,	കൊണ്ടുപോകുന്നതിനു മുമ്പെ,
മൈഥിലീ	മൈഥിലീ ദേവി
ദാശരഥായ	ശ്രീരാമന്നായ്ക്കൊണ്ട്
പ്രദീയതാം.	പ്രത്യർപ്പണം ചെയ്യപ്പെടട്ടെ.

ന കുംഭകർണ്ണേന്ദ്രജിതൌ ന രാജാ
തഥാ മഹാപാർശ്വമഹോദരൌ വാ
നികുംഭകുംഭൌ ച തഥാഽതികായഃ
സ്ഥാതും ന ശക്താ യുധി രാഘവസ്യ. 5

"രാഘവസ്യ യുധി സ്ഥാതും, നികുംഭകുംഭൌ ച അതികായഃ തഥാ ശക്താഃ ന;	"ശ്രീരാമനുമായുള്ള പോരിൽ എതിർത്തു നില്ക്കുവാൻ, നികുംഭനും, കുംഭനും. അതികായനും ശക്തരല്ല;
കുംഭകർണ്ണേന്ദ്രജിതൌ ന; മഹാപാർശ്വമഹോദരൌ ന; രാജാ വാ തഥാ.	കുംഭകർണ്ണനും ഇന്ദ്രജിത്തും അല്ല; മഹാപാർശ്വ മഹോദരന്മാരും അല്ല; രാജാവുതന്നെയെന്നാലും അപ്രകാരംതന്നെ ശക്തനല്ല.

ജീവംസ്തു രാമസ്യ ന മോക്ഷ്യസേ ത്വം
ത്രപ്തഃ സവിത്രാഽപ്യഥവാ മരുദ്ഭിഃ
ന വാസവസ്യാങ്കഗതോ ന മൃത്യോർ-
നഭോ ന പാതാളമനുപ്രവിഷ്ടഃ. 6

"ത്വം സവിത്രാ അഥവാ മരുദ്ഭിഃ ത്രപ്തഃ അപി, രാമസ്യ തു ജീവൻ മോക്ഷ്യസേ ന;	"നിന്തിരുവടി സൂര്യഭഗവാനാലോ അല്ലെന്നാൽ ദേവന്മാരാലോ രക്ഷിക്കപ്പെട്ടവനായിരുന്നാലും, ശ്രീരാമനിൽ നിന്നു ജീവനോടുകൂടി [മാത്രം ഒഴിക്കുകയില്ല;
വാസവസ്യ മൃത്യോഃ അങ്കഗതഃ നഭഃ അനുപ്രവിഷ്ടഃ ന; പാതാളം ന.	ഇന്ദ്രന്റേയോ യമന്റേയോ മടിയിൽചെന്നിരുന്നാലും ജീവനോടുകൂടി മടങ്ങുക ആകാശത്തിൽ [യില്ല; ചെന്നുപുക്കെന്നാലും പിഴയ്ക്കുകയില്ല; പാതാളത്തിലും ഇല്ല.

ഭിത്ത്വാ ന താവത് പ്രവിശന്തി കായം
പ്രാണാന്തികാസ്തേ ശനിതുല്യവേഗാഃ
ശിതാഃ ശരാ രാഘവവിപ്രമുക്താഃ
പ്രഹസ്ത തേനൈവ വികത്ഥസേ ത്വം. 7

"പ്രഹസ്ത! അശനിതുല്യവേഗാഃ പ്രാണാന്തികാഃ ശിതാഃ ശരാഃ, രാഘവവിപ്രമുക്താഃ,	"പ്രഹസ്ത! ഇടിപോന്ന ഊക്കുള്ള വയും പ്രാണനെ തീർച്ചയായും നശിപ്പിക്കുന്നവയും ക്രൂരവയും ആയ ബാണങ്ങൾ, ശ്രീരാഘവനാൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടവയായി
തേ കായം ഭിത്ത്വാ, താവത് പ്രവിശന്തി ന; തേന ഏവ ത്വം വികത്ഥസേ.	അവന്റെ ശരീരത്തെ തുളച്ചുകൊണ്ട്, ഇനിയും പ്രവേശിക്കുന്നില്ല; അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണ് അങ്ങ് വീമ്പുപറയുന്നത്."

[രാജാവിനോട് നേരിട്ട് പറവാൻ പാടില്ലാത്തതായ ഈ സംഗതി രാജാവിനെ ഉദ്ദേശിച്ചുതന്നെയെന്ന് ബോദ്ധ്യം. (ഗോ. രാ).]

നിശമ്യ വാക്യം തു വിഭീഷണസ്യ
തതഃ പ്രഹസ്തോ വചനം ബഭാഷേ
ന നോ ഭയം വിദ്മ ന ദൈവതേഭ്യോ
ന ദാനവേഭ്യോ ഹ്യഥവാ കുതശ്ചിത്. 8

തതഃ	അപ്പോൾ	ദൈവതേഭ്യഃ / അഥ	ദേവന്മാരിൽ നിന്നും കൂടി
പ്രഹസ്തഃ	പ്രഹസ്തൻ	ഭയം	ഭയമെന്നതിനെ
തു	ഇക്കാര്യത്തെക്കുറിച്ചുള്ള	വിദ്മഃ ന;	നാം അറിയുന്നില്ല;
വിഭീഷണസ്യ	വിഭീഷണന്റെ	ദാനവേഭ്യഃ വാ	അസുരന്മാരിൽ നിന്നും
വാക്യം	ഉപദേശത്തെ	ന;	ഇല്ല;
നിശമ്യ,	കേട്ട്,	കുതശ്ചിത് ഹി	യാതൊരു ദിക്കിൽ നിന്നും
വചനം	ഒരുവാക്ക്	ന.	അറിയുന്നില്ല.
ബഭാഷേ;	ഉരചെയ്തു;		
"നഃ	"നമുക്ക്		

ന യക്ഷഗന്ധർവ്വമഹോരഗേഭ്യോ
ഭയം ന സംഖ്യേ പതഗോത്തമേഭ്യഃ
കഥം ന രാമാദ് ഭവിതാ ഭയം നോ
നരേന്ദ്രപുത്രാത് സമരേ കദാചിത്. 9

"സംഖ്യേ	"പോരിൽ	സമരേ	യുദ്ധത്തിൽ
യക്ഷഗന്ധർവ്വ-മഹോരഗേഭ്യഃ	യക്ഷന്മാർ, ഗന്ധർവ്വന്മാർ, മഹാ ഉരഗങ്ങൾ എന്നവയിൽ	നരേന്ദ്രപുത്രാത്	നരന്മാരുടെ രാജാവിന്റെ പുത്രനായ
		രാമാത്	രാമങ്കൽ നിന്ന്
ഭയം	ഭയം [നിന്നും	നഃ	നമുക്ക്
ന;	ഇല്ല;	ഭയം	ആപത്തെന്നത്
പതഗോത്തമേഭ്യഃ	പറക്കുന്ന വമ്പന്മാരിൽ നിന്നും	കദാചിത് ന	എപ്പോഴെങ്കിലും
ന;	ഇല്ല;	കഥം	എങ്ങിനെ
		ഭവിതാ?"	ഉണ്ടാകും?"

പ്രഹസ്തവാക്യം തദഹിതം നിശമ്യ
വിഭീഷണോ രാജഹിതാനുകാംക്ഷീ
തതോ മഹാത്മാ വചനം ബഭാഷേ
യന്മാത്മകാമേഷു നിവിഷ്ടബുദ്ധിഃ 10

തതഃ	ആ സമയം	രാജഹിതാനുകാംക്ഷീ	രാജാവിനുള്ള നന്മയെ ഉദ്ദേശിച്ചവനായി,
യന്മാത്മകാമേഷു	യന്മാത്മ കാമങ്ങളിൽ	അഹിതം	ആപത്കരമായ
നിവിഷ്ടബുദ്ധിഃ	ഉറച്ച ബുദ്ധിയോടു കൂടിയവനും	പ്രഹസ്തവാക്യം	പ്രഹസ്തന്റെ വാക്ക്
		നിശമ്യ തു,	കേട്ടപ്പോൾ
മഹാത്മാ	മഹാത്മാവും ആയ	വചനം	ഇപ്രകാരം
വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ	ബഭാഷേ.	ഉരചെയ്തു.

പ്രഹസ്ത രാജാ ച മഹോദരശ്ച
ത്വം കുംഭകർണ്ണശ്ച യഥാർത്ഥജാതം
ബ്രവീഥ രാമം പ്രതി തന്ന ശക്യം
യഥാ ഗതിഃ സ്വർഗ്ഗമധർമ്മബുദ്ധേഃ. 11

"പ്രഹസ്ത!	"പ്രഹസ്ത!	ബ്രവീഥ,	ഉരചെയ്യുന്നവോ
രാജാ ച	രാജാവും	തത്,	ആയത്,
മഹോദരഃ ച	മഹോദരനും	അധർമ്മബുദ്ധേഃ	ധർമ്മബുദ്ധിയില്ലാത്തവ
കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണനും	സ്വർഗ്ഗം	സ്വർഗ്ഗത്തെ [ന്ന്
ത്വം ച	ഭവാനും	ഗതിഃ	പ്രാപിക്കുന്നത്
രാമം പ്രതി	ശ്രീരാമനെക്കുറിച്ചുള്ള	യഥാ	എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം
അർത്ഥജാതം	മന്ത്രാലോചന		
യഥാ	എപ്രകാരം	ശക്യം ന.	സാദ്ധ്യപ്പെടാവുന്നതല്ല

വധസ്തു രാമസ്യ മയാ ത്വയാ വാ
പ്രഹസ്ത സർവ്വൈരപി രാക്ഷസൈർവാ
കഥം ഭവേദർത്ഥവിശാരദസ്യ
മഹാർണ്ണവം തർത്തുമിവാപ്ലവസ്യ. 12

"പ്രഹസ്ത!	"പ്രഹസ്ത!	രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസർ
അർത്ഥ-വിശാരദസ്യ	ഇതുവരെ ചെയ്തതായ കൃത്യങ്ങളുടെ പ്രശസ്തിയാൽവനായ	സർവ്വൈഃ അപി വാ,	സർവ്വരാലുംതന്നെയാകട്ടെ,
രാമസ്യ	ശ്രീരാമൻറെ	അപ്ലവസ്യ	കപ്പലില്ലാത്തവന്ന്
വധഃ തു	വധമെന്നുള്ളത്,	മഹാർണ്ണവം തർത്തും ഇവ	വൻകടൽ കടക്കുവാൻ എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം
മയാ	എന്നാലാകട്ടെ	കഥം ഭവേത്.	ഒരിക്കലും സാധിക്കുന്നതല്ല.
ത്വയാ വാ	ഭവാനാലാകട്ടെ		

ധർമ്മപ്രധാനസ്യ മഹാരഥസ്യ
ഇക്ഷ്വാകുവംശപ്രഭവസ്യ രാജ്ഞഃ
പ്രഹസ്ത ദേവാശ്ച തഥാവിധസ്യ
കൃത്യേഷു ശങ്കസ്യ ഭവന്തി മൂഢാഃ 13

"പ്രഹസ്ത!	"പ്രഹസ്ത!	ഇക്ഷ്വാകുവംശ-പ്രഭവസ്യ	ഇക്ഷ്വാകുവംശത്തിൽ അവതരിച്ചുവന്നം
ധർമ്മ-പ്രധാനസ്യ	ധർമ്മത്തെമാത്രം പ്രധാനപുരുഷാർത്ഥമായികയ്ക്കൊണ്ടവനും	ശങ്കസ്യ	സർവ്വശങ്കനും ആയ
		രാജ്ഞഃ	സർവ്വേശ്വരൻറെ
മഹാരഥസ്യ	മഹാരഥനും	കൃത്യേഷു,	പ്രവൃത്തികളിൽ,
തഥാവിധസ്യ	അപ്രകാരമുള്ള (മായികമായ) വടിവുകയ്ക്കൊണ്ടവനായി	ദേവാഃ ച	ദേവന്മാരും കൂടി
		മൂഢാഃ	ഉള്ളവണ്ണം അറിവാൻ കഴിയാത്തവരായി
		ഭവന്തി.	ഇരിക്കുന്നു.

തീക്ഷ്ണാ നതാ യത് തവ കങ്കപത്രാഃ
ദുരാസദാ രാഘവവിപ്രമുക്താഃ
ഭിത്ത്വാ ശരീരം പ്രവിശന്തി ബാണാഃ
പ്രഹസ്ത തേ നൈവ വികത്ഥസേ ത്വം. 14

"പ്രഹസ്ത!	"പ്രഹസ്ത!	രാഘവ-	ശ്രീരാഘവനാൽ എയ്യ
തീക്ഷ്ണാഃ	കൂർത്തവയും	വിപ്രമുക്താഃ	പ്പെട്ടവയായി
നതാഃ	തുമ്പു വളഞ്ഞവയും	തവ	ഭവാന്റെ
കങ്കപത്രാഃ	കഴുകിൻ തൂവലാൽ	ശരീരം	ദേഹത്തെ
	വയും	ഭിത്ത്വാ	തുളച്ച്
ദുരാസദാഃ	വിലക്കപ്പെടുവാൻ കഴി	പ്രവിശന്തി ന,	കടക്കുന്നില്ല
	യാത്തവയും ആയ	യത് ഏവ	എന്നതുകൊണ്ടു തന്നെ
തേ	ആ	ത്വം	അങ്ങ് [യാണ്
ബാണാഃ,	ശരങ്ങൾ,	വികത്ഥസേ.	ഈ മേനി പറയുന്നത്.

ന രാവണോ നാതിബലസ്ത്രിശീർഷോ
ന കുംഭകർണ്ണോऽസ്യ സുതോ നികുംഭഃ
ന ചേന്ദ്രജിദ്വാശരഥിം പ്രസോഢും
ത്വം വാ രണേ ശക്രസമം സമർത്ഥാഃ. 15

"ശക്രസമം	"ശക്ര തുല്യനായ	ത്രിശീർഷഃ ന;	ത്രിശീർഷനും ഇല്ല;
ദാശരഥിം	ശ്രീരാമനെ	കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണനും
രണേ	പോരിൽ	അസ്യ	ഇവന്റെ
പ്രസോഢും	എതിർത്തുനില്പാൻ	സുതഃ	പുത്രനായ
സമർത്ഥാഃ	ശക്തന്മാരായി	നികുംഭഃ	നികുംഭനും
രാവണഃ ന;	രാവണനും ആകയില്ല;	ഇന്ദ്രജിത് ച	ഇന്ദ്രജിത്തും
അതിബലഃ	അതിബലവാനായ	ന;	ആകയില്ല;
		ത്വം വാ ന.	നീയോ ഒട്ടും ആകയില്ല.

ദേവാന്തകോ വാऽപി നരാന്തകോ വാ
തഥാऽതികായോऽതിരഥോ മഹാത്മാ
അകമ്പനശ്ചാദ്രിസമാനസാരഃ
സ്ഥാതും ന ശക്താ യുധി രാഘവസ്യ 16

"ദേവാന്തകഃ	"ദേവാന്തകനാകട്ടെ	അദ്രിസമാന-	മലപോലെ ഉറപ്പുള്ള
അപി വാ		സാരഃ	വനും ആയ
നരാന്തകഃ	നരാന്തകനാകട്ടെ	അകമ്പനഃ ച,	അകമ്പനൻ എന്നവ
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ	യുധി	പോരിൽ [രാകട്ടെ,
അതികായഃ	അതികായൻ	രാഘവസ്യ	ശ്രീരാഘവനുമായി
മഹാത്മാ	മഹാവീര്യശാലിയും	സ്ഥാതും	എതിർത്തുനില്പാൻ
അതിരഥഃ	അതിരഥനും	ന ശക്താഃ.	ശക്തരല്ല.

അയം ഹി രാജാ വ്യസനാഭിഭൂതോ
മിത്രൈരമിത്രപ്രതിമൈർവധ്യൈഃ
അനപാസ്യതേ രാക്ഷസനാശനാർത്ഥം
തീക്ഷ്ണഃ പ്രകൃത്യാ ഹ്യസമീക്ഷ്യകാരീ. 17

"അയം രാജാ ഹി	"ഈ അരചനാകട്ടെ
പ്രകൃത്യാ	ജനനാൽതന്നെ
തീക്ഷ്ണഃ;	ക്രൌര്യമാന്ദ്യവൻ;
അസമീക്ഷ്യകാരീ;	ആലോചനയില്ലാതെ പ്രവൃത്തിക്കുന്നവൻ;
വ്യസനാഭിഭൂതഃ ഹി	രാജാക്കന്മാക്ക് അനുചിതമായ ഏഴു ദുഃശീലങ്ങളാൻവനുമാകുന്നു;
അമിത്രപ്രതിമൈഃ	ശത്രുക്കളായ്തന്നെയുള്ള
മിത്രൈഃ	മിത്രന്മാരായ
വധ്യൈഃ	നിങ്ങളാൽ,
രാക്ഷസനാശനാർത്ഥം	രാക്ഷസരുടെ വിനാശത്തിന്നായിട്ടാണ്
അനപാസ്യതേ.	ഇങ്ങിനെ അനുസരിക്കപ്പെടുന്നത്.

["വാശേണ്ഡ്യയോസ്തു പാരുഷ്യമർത്ഥദൂഷണമേവ ച പാനം സ്ത്രീ മൃഗയാ ദ്യൂതം വ്യസനം സപ്തധാ പ്രഭോഃ" (ചീത്തവാക്കു പറക, കഠോരത്തിന്നതിക്രമിച്ച് ദണ്ഡിക്കുക, സ്വത്തിനെ വേണ്ടാത്ത കാര്യങ്ങളിൽ ചിലവുചെയ്യുക, മദ്യപിക്കുക, പരസ്ത്രീകളെ കാമിക്കുക, അകാലത്തിൽ വേട്ടയാടുക, ചൂതുകളി എന്നിങ്ങിനെ പ്രഭുക്കന്മാക്ക് ഏഴുവക ദുഃശ്ശീലങ്ങളും എന്ന് കാമന്ദകൻ.]

അനന്തഭോഗേന സഹസ്രമൂർധ്നാ നാഗേന ഭീമേന മഹാബലേന
ബലാത് പരിക്ഷിപ്തമിമം ഭവന്തോ രാജാനമുത്ക്ഷിപ്യ വിമോചയന്തു.

"അനന്തഭോഗേന	"അവസാനമില്ലാത്ത (നീണ്ട) ശരീരമാൻവനും
സഹസ്രമൂർധ്നാ	ആയിരം തലയുള്ളവ
ഭീമേന	യെങ്കരനും [നും
മഹാബലേന	അതിശക്തിയാൻവനും അ
നാഗേന	സർപ്പത്താൽ
പരിക്ഷിപ്തം	കെട്ടിവരിയപ്പെട്ട
ഇമം രാജാനം	ഈ രാജാവിനെ
ഭവന്തഃ	നിങ്ങൾ
ബലാത്	ഊക്കോടെ
ഉത്ക്ഷിപ്യ	പിടിച്ചെടുത്ത്
വിമോചയന്തു.	വിടുവിക്കുവിൻ.

യാവദ്ധി കേശഗ്രഹണാത് സുഹൃദ്ഭിഃ
സമേത്യ സർവ്വൈഃ പരിപൂർണ്ണകാമൈഃ
നിഗൃഹ്യ രാജാ പരിരക്ഷിതവ്യോ
ഭ്രാതൈവ്യഥാ ഭീമബലൈർഗൃഹീതഃ. 19

"ഭീമബലൈഃ	"ഉഗ്രശക്തിപൂണ്ട
ഭ്രാതൃഭിഃ	ഭ്രാതൃക്കളാൽ
ഗൃഹീതഃ	ബാധിക്കപ്പെട്ട ഒരുവൻ
കേശഗ്രഹണാത് യാവത്	തലമുടിയിൽ പിടിച്ചിട്ടെന്നാലും
യഥാ,	എപ്രകാരമോ, അപ്രകാരം,
പരിപൂർണ്ണകാമൈഃ	വേണ്ടുന്ന അഭീഷ്ടങ്ങൾ സാധിച്ച
സർവ്വൈഃ സുഹൃദ്ഭിഃ	സുഹൃത്തുക്കൾ എല്ലാവരാലും
സമേത്യ	ഒന്നു ചേർന്ന്
രാജാ,	രാജാവായവൻ,
നിഗൃഹ്യ ഹി	ബലാത്കാരമായും
പരിരക്ഷിതവ്യഃ.	ആപത്തിൽ നിന്ന് സംരക്ഷിക്കപ്പെടേണ്ടവനാകുന്നു.

["ആകേശഗ്രഹണാന്മിത്രമകൃത്യേഭ്യോ നിവർത്തയേത്" എന്ന് ആപ്തവാക്യം.]

സുവാരിണാ രാഘവസാഗരേണ പ്രപ്ലാദ്യമാനസ്തരസാ ഭവദ്ഭിഃ
യുക്തസ്തായം താരയിതും സമേത്യ കാകുത്സ്ഥപാതാളമുഖേ പതൻ സഃ.

"സുവാരിണാ രാഘവസാഗരേണ	"അളവറ്റ വെള്ളമുള്ള ലക്ഷ്മണനാകുന്ന സമുദ്രത്താൽ
പ്രപ്ലാദ്യമാനഃ,	മുക്കപ്പെട്ട്,
കാകുത്സ്ഥപാതാളമുഖേ	ശ്രീരാമനാകുന്ന ബഡവാഗ്നിയിൽ
പതൻ	വീണുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന
സഃ	ആ
അയം,	ഇദ്ദേഹം,
ഭവദ്ഭിഃ തു	നിങ്ങളെല്ലാവരാലും തന്നെ
സമേത്യ,	ഒത്തൊരുമിച്ച്,
തരസാ	ബലാല്ക്കാരമായി
താരയിതും	ആപത്തിൽനിന്നു മോചിക്കപ്പെടുവാൻ
യുക്തഃ.	തക്കവനാകുന്നു.

["സുവാരിണാ" (ശോഭനോ വാരോ അസ്യ അസ്തീതി സുവാരി, തേന) ശോഭനമായ തേരോടുകൂടിയവൻ, മഹാരഥൻ എന്ന അർത്ഥത്തിൽ ശ്രീരാമനും യോജിക്കുന്നതാണ്. (ഗോ. രാ).]

ഇദം പുരസ്യാസ്യ സരാക്ഷസസ്യ രാജ്ഞശ്ച പഥ്യം സസുഹൃജ്ജനസ്യ
സമ്യഗ്ഘി വാക്യം സപ്രമതം ബ്രുവീമി നരേന്ദ്രപുത്രായ തദാതു മൈഥിലീം.

"സരാക്ഷസസ്യ	"രാക്ഷസരോടുകൂടിയ
അസ്യ	ഈ
പുരസ്യ	നഗരത്തിനും
സസുഹൃജ്ജനസ്യ	സുഹൃത്തുക്കളോടുകൂടിയ
രാജ്ഞഃ ച	രാജാവിനും
പഥ്യം	നന്മവിളയിക്കുന്നതായ
ഇദം	ഈ
സപ്രമതം	സപ്രന്തം അഭിപ്രായമായ
വാക്യം	ഉപദേശത്തെ
സമ്യൽ ഹി	മനഃപൂർവ്വമായ് തന്നെയാണ്
ബ്രുവീമി;	ഞാൻ പറയുന്നത്;
"മൈഥിലീം	"മൈഥിലിയെ
നരേന്ദ്രപുത്രായ	ആ നരേന്ദ്രപുത്രനായ്
തദാതു."	തിരിയെ കൊടുക്കട്ടെ."

പരസ്യ വീര്യം സപ്രബലം ച ബുദ്ധ്യാ സ്ഥാനം ക്ഷയം ചൈവ തഥൈവ വൃദ്ധിം
തഥാ സപക്ഷേഷ്വനുമൃശ്യ ബുദ്ധ്യാ വദേത് ക്ഷമം സപ്രമിഹിതം ച മന്ത്രീ.

"മന്ത്രീ	"മന്ത്രിയായ ഒരുവൻ
പരസ്യ	ശത്രുവിന്റെ
വീര്യം	ശക്തിയേയും
സപ്രബലം ച	തന്റെ ശക്തിയേയും
തഥാ ഏവ	അപ്രകാരംതന്നെ
സ്ഥാനം	ഉദ്ദേശത്തേയും
ക്ഷയം	ഭാഗ്യക്ഷയത്തേയും
വൃദ്ധിം ച	ദൈവബലത്തേയും
ബുദ്ധ്യാ,	ആരാഞ്ഞറിഞ്ഞു,
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
സപക്ഷേഷു അപി	തന്റെ പക്ഷത്തിലും
ബുദ്ധ്യാ	ബുദ്ധികൊണ്ടു
അനുമൃശ്യ	ആലോചിച്ചുറിഞ്ഞു,
സപ്രമിഹിതം	യജമാനന് നന്മവിളയിക്കുന്നതിനേയും
ക്ഷമം ച ഏവ	യുക്തമായുള്ളതിനേയും മാത്രമേ
വദേത്."	ഉപദേശിക്കാവൂ."

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ചതുർദ്ദശഃ സർഗ്ഗഃ = പതിനാലാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15144; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 469.

പഞ്ചദശഃ സർഗ്ഗഃ = പതിനഞ്ചാംസർഗ്ഗം.

[ഇന്ദ്രജിദ്വിഭീഷണവിവാദഃ = ഇന്ദ്രജിത്തും വിഭീഷണനും തമ്മിലുള്ള വിവാദം.]

ബൃഹസ്പതേസ്തുല്യമതേർവ്വചസ്തു-
നിശമ്യ യത്നേന വിഭീഷണസ്യ
തതോ മഹാത്മാ വചനം ബഭാഷേ
തത്രേന്ദ്രജിന്നൈർഋതയോധമുഖ്യഃ. 1

നൈർഋത-യോധമുഖ്യഃ	നിശാചരയോധാക്ക-ന്മാരിൽവെച്ച് മുമ്പനും	വിഭീഷണസ്യ	വിഭീഷണന്റെ
		തത് വചഃ,	ആ വാക്യത്തെ,
മഹാത്മാ	മഹാപരാക്രമശാലിയും	യത്നേന	ഉള്ളം തിളച്ചുപൊങ്ങു-മാറ്
ഇന്ദ്രജിത്,	ഇന്ദ്രജിത്ത്, [ആയ	നിശമ്യ,	കേട്ട്,
തത്ര	അപ്പോൾ	തതഃ	അതിൽപിന്നെ
ബൃഹസ്പതേഃ	ബൃഹസ്പതിക്ക്	വചനം	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.
തുല്യമതേഃ	തുല്യമായ ബുദ്ധിയാന്ന	ബഭാഷേ.	

കിം നാമ തേ താത കനിഷ്ഠവാക്യ-
മനർത്ഥകം ചൈവ സുഭീതവച്ച
അസ്മിൻ കുലേ യോഽപി ഭവേന്ന ജാതഃ
സോഽപീദൃശം നൈവ വദേന്ന കുര്യാത്. 2

"താത!	"പിതാവേ!	കിം നാമ!	എന്തു കുറവുവരുത്തുന്ന
കനിഷ്ഠ-വാക്യം	നിന്തിരുവടിയുടെ ഒട്ടു വിലത്തെ അനുജ-ന്റെ ഈ ഉപദേശം	അസ്മിൻ	ഈ [താണ്!
		കുലേ	കുലത്തിൽ
		യഃ ജാതഃ ന ഭവേത് അപി	പിറക്കാത്ത ഒരുവനെ-ന്നിരുന്നാലും
അനർത്ഥകം ച	നന്മയറ്റതായി	സഃ അപി	അവനുംകൂടി
സുഭീതവത് ച	ഭീരുത്വത്തെ പ്രകടി-പ്പിക്കുന്നതായി	ഈദൃശം	ഇപ്രകാരമുള്ളതിനെ
		വദേത് ന ഏവ;	പറയുകയുമില്ല;
തേ ഏവ	നിന്തിരുവടിക്കുംകൂടി	ന കുര്യാത്.	ചെയ്യുകയുമില്ല.

സതേജസാ വീര്യേണ പരാക്രമേണ
ശൗര്യേണ ധൈര്യേണ ച തേജസാ ച
ഏകഃ കുലേഽസ്മിൻ പുരുഷോ വിമുക്തോ
വിഭീഷണസ്താത കനിഷ്ഠ ഏഷഃ. 3

"താത!	"പിതാവേ!		
അസ്മിൻ കുലേ	ഈ കുലത്തിൽ	തേജസാ ച	അവമാനത്തെ സഹിക്കാത്തതായ അമർഷം കൊണ്ടും
സതേജസാ	പ്രകൃതിഗുണംകൊ		
വീര്യേണ	മഹിമകൊണ്ടും [ണ്ടും	വിമുക്തഃ	തൊട്ടുകൂടിക്കപ്പെടാത്ത
പരാക്രമേണ	പൌരുഷംകൊണ്ടും	പുരുഷഃ,	പുരുഷൻ,
ശൗര്യേണ	ശൌര്യംകൊണ്ടും	ഏഷഃ	ഈ
ധൈര്യേണ	എന്താപത്തിലും കുലു-ങ്ങാതിരിക്കുന്ന സ-ഭാവംകൊണ്ടും	കനിഷ്ഠഃ	അവിടത്തെ അനുജ
		വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ [നായ
		ഏകഃ ച.	ഒരുത്തൻ മാത്രമാണ്.

കിം നാമ തൌ രാക്ഷസ രാജപുത്രാ-
വസ്മാകമേകേന ഹി രാക്ഷസേന
സുപ്രാകൃതേനാപി മതൌ നിഹന്തും
ശക്യൌ കുതോ ഭീഷയസേ സ്മ ഭീരോ. 4

"ഭീരോ!	"ഭീരുവായ	സുപ്രാകൃതേന	അതിനിസ്സാരനായ
രാക്ഷസഃ!	രാക്ഷസ!	രാക്ഷസേന }	രാക്ഷസൻ ഒരുത്ത
മതൌ	അങ്ങയാൽ പുകഴ്ത്തപ്പെ	ഏകേന അപി }	നാൽതന്നെ
	ട്ടവരായ	നിഹന്തും }	കൊല്ലപ്പെടുവാൻ കഴി
തൌ	ആ രണ്ടു	ശക്യൌ. }	യുന്നവരാണ്.
രാജപുത്രൌ	രാജപുത്രന്മാർ	ഹി	ആകയാൽ
കിം നാമ?	എന്തുമാത്രം?	കുതഃ	എന്തു കണ്ടിട്ടാണ്
അസ്മാകം	ഞങ്ങൾക്കുള്ളിൽ	ഭീഷയസേ സ്മ?	ഭീതിപ്പെടുത്തിയതു്?

ത്രിലോകനാഥോ നനു ദേവരാജഃ
ശക്രോ മയാ ഭ്രമിതലേ നിവിഷ്ടഃ
ഭയാർദ്ദിതാശ്ചാപി ദിശഃ പ്രപന്നാഃ
സർവ്വേ തഥാ ദേവഗണാഃ സമഗ്രാഃ. 5

"മയാ	"എന്നാൽ	ദേവഗണാഃ	ദേവഗണങ്ങളും
ത്രിലോകനാഥഃ	ത്രൈലോക്യനാഥനും	സർവ്വേ	എല്ലാം
ദേവരാജഃ	ദേവരാജാവും ആയ	സമഗ്രാഃ	ഒന്നിച്ചുകൂടി,
ശക്രഃ,	ഇന്ദ്രൻ,	ഭയാർദ്ദിതാഃ	ഭയന്നു നടുങ്ങിയവ
ഭൂമിതലേ	ഈ മനുഷ്യലോക		രായി,
	ത്തിൽ	ദിശഃ ച	എല്ലാ ദിക്കുകളിലേക്കും
നിവിഷ്ടഃ;	പിടിച്ചു കെട്ടിക്കൊണ്ടു	പ്രപന്നാഃ;	ഓടിത്തുടങ്ങി;
	വരപ്പെട്ടു;	നനു അപി?	ഇതു് വാസ്തവംതന്നെ
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ		യല്ലെ?

ഐരാവതോ വിസ്വരമുന്നദൻ സഃ
നിപാതിതോ ഭ്രമിതലേ മയാ തു
വികൃഷ്യ ദന്തൌ തു മയാ പ്രസഹ്യ
വിത്രാസിതാ ദേവഗണാഃ സമഗ്രാഃ. 6

"സഃ	"ആ	ഭൂമിതലേ	ഭൂമിയിൽ
ഐരാവതഃ	ഐരാവതം,	നിപാതിതഃ;	തള്ളി വീഴ്ത്തപ്പെട്ടു;
ദന്തൌ	രണ്ടു കൊമ്പുകളും	തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
വികൃഷ്യ	പിടിച്ചുവലിച്ചു്,	ദേവഗണാഃ	ദേവസംഘങ്ങളും
വിസ്വരം	വികൃതമായി	സമഗ്രാഃ	എല്ലാം
ഉന്നദൻ	ശബ്ദിച്ചുംകൊണ്ടു്	മയാ തു	എന്നാൽതന്നെ
മയാ തു	എന്നാൽതന്നെ	പ്രസഹ്യ	ആക്രമിക്കപ്പെട്ടു്
		വിത്രാസിതാഃ.	വിറപ്പിക്കപ്പെട്ടു.

സോഽഹം സുരാണാമപി ദർപ്പഹന്താ
ദൈത്യോത്തമാനാമപി ശോകദാതാ
കഥം നരേന്ദ്രാത്മജയോർന്ന ശക്തോ
മനുഷ്യയോഃ പ്രാകൃതയോഃ സുവീര്യ്യഃ 7

"സുരാണാം അപി	"ദേവന്മാരുടേയും കൂടി	സുവീര്യ്യഃ	വീരനെന്ന പ്രസിദ്ധി
		സഃ	ആ [പൂണ്ടവനും ആയ
ദർപ്പഹന്താ,	ഗർവ്വത്തെ ഒതുക്കിയവനും,	അഹം,	ഞാൻ,
		പ്രാകൃതയോഃ മനുഷ്യയോഃ	അല്പമനുഷ്യരായ
ദൈത്യോത്തമാനാം അപി	ദൈത്യശ്രേഷ്ഠന്മാർക്കും കൂടി	നരേന്ദ്രാത്മജയോഃ	രണ്ടു രാജകുമാരന്മാരുടെ കായ്യത്തിൽ
ശോകദാതാ,	ഭീതിയെ ഉളവാക്കിയവനും,	കഥം	എങ്ങിനെ
		ശക്തഃ ന?"	ശക്തനല്ലാതിരിക്കും?"

അഥേന്ദ്രകല്പസ്യ ദുരാസദസ്യ
മഹൌജസസ്തദ്വചനം നിശമ്യ
തതോ മഹാർത്ഥം വചനം ബഭാഷേ
വിഭീഷണഃ ശസ്ത്രഭൃതാം വരിഷ്ഠഃ. 8

ശസ്ത്രഭൃതാം	ആയുധം ധരിച്ചവരിൽ വെച്ച്	ഇന്ദ്രകല്പസ്യ	ആ ഇന്ദ്രതുല്യന്റെ
		തത് വചനം	ആ വാക്യത്തെ
വരിഷ്ഠഃ	ഉത്തമനായ	നിശമ്യ,	കേട്ട്,
വിഭീഷണഃ,	വിഭീഷണൻ,	തതഃ	ആ സമയം
മഹൌജസഃ	അളവറ്റ പരാക്രമശാലിയും	അഥ	ഇപ്രകാരം
		മഹാർത്ഥം	അത്യന്തം ശ്രേഷ്ഠമായ
ദുരാസദസ്യ	എതിർപ്പാൻ കഴിയാത്തവനും ആയ	വചനം	വാക്യത്തെ
		ബഭാഷേ.	ഉരചെയ്തു.

ന താത മന്ത്രേ തവ നിശ്ചയോഽസ്തി
ബാലസ്യമദ്യാപ്യവിപക്വബുദ്ധേഃ
തസ്മാത് ത്വയാ ഹ്യാത്മവിനാശനായ
വചോഽർത്ഥഹീനം ബഹു വിപ്രലപ്തം. 9

"താത!	"ഉണ്ണീ!	തസ്മാത് ഹി	അതിനാൽ തന്നെയാണ്
മന്ത്രേ	കായ്യങ്ങളെപ്പറ്റി ആലോചിക്കുന്ന സംഗതിയിൽ	ത്വയാ,	നിന്നാൽ,
തവ	നിനക്ക്	ആത്മവിനാശനായ	സ്വനാശഹേതുവായി
നിശ്ചയഃ അസ്തി ന;	വിവേചിച്ചറിവാനുള്ള ശക്തി ഇല്ല;	അർത്ഥഹീനം	അർത്ഥശൂന്യമായ
ത്വം ബാലഃ;	നീ ചെറുപ്പമാണ്;	വചഃ	വാക്ക്
അദ്യ അപി	ഇനിയും	ബഹു	പലവാറ്
അവിപക്വബുദ്ധിഃ;	ബുദ്ധിക്ക് പാകത വരാത്തവനാണ്;	വിപ്രലപ്തം.	വായിൽതോന്നിയപോലെ പറയപ്പെട്ടത്.

പുത്രപ്രവാദേന തു രാവണസ്യ
ത്വമിന്ദ്രജിന്മിത്രമുഖോഽസി ശത്രുഃ
യസ്യേദൃശം രാഘവതോ വിനാശം
നിശമ്യ മോഹാദനുമന്യസേ ത്വം. 10

"ഇന്ദ്രജിത്!	"ഇന്ദ്രജിത്തേ!
രാഘവതഃ	ശ്രീരാഘവങ്കൽ നിന്ന്
യസ്യ	യാതൊരു ഈ രാവണ
ഇദൃശം	ഇപ്രകാരമുള്ള [ന്ന്
വിനാശം	വിനാശമുണ്ടാകും എന്നു ള്ളതിനെ
നിശമ്യ,	കേട്ട ശേഷവും,
മോഹാത്	കായ്ങ്കളുടെ സൂക്ഷ്മഗ്ര ഹണമില്ലായ്കാരണം
ത്വം	നീ
അനുമന്യസേ;	സന്തോഷിക്കുകയാണ്;
തു,	അപ്രകാരമിരിക്കെ,
പുത്രപ്രവാദേന	പുത്രനെന്ന പേർ മാത്ര മുള്ളവനും
മിത്രമുഖഃ	ബന്ധുവെന്ന് തോന്നപ്പെടുന്നവനും ആയ നീ
ത്വം	
രാവണസ്യ	രാവണന്ന്
ശത്രുഃ അസി.	വാസ്തവത്തിൽ ശത്രു തന്നെയാണ്.

ത്വമേവ വധ്യശ്ച സുദുർമ്മതിശ്ച
സ ചാപി വധ്യോ യ ഇഹാനയത് ത്വാം
ബാലം ദുഷ്ടം സാഹസികം ച യോഽദ്യ
പ്രാവേശയന്മന്ത്രകൃതാം സമീപം. 11

"സുദുർമ്മതിഃ	"അതി ദുർബുദ്ധിയാ
ത്വം ഏവ	നീ തന്നെ [ന്നവനായ
ഇഹ	ഇപ്പോൾ
വധ്യഃ ച;	മരണമാകുന്ന കർമ്മഫലത്തെ അനുഭവിച്ചേതീരു;
യഃ	യാതൊരുവൻ
ബാലം	വയസ്സുമുതിരാത്തവനും
സാഹസികം	സാഹസപ്രവൃത്തികർം ചെയ്യുന്നവനും
ദുഷ്ടം	കൊടിയവനും ആയ
ത്വാം ച	നിന്നേയും
മന്ത്രകൃതാം	മന്ത്രിമാരുടെ
സമീപം	സദസ്സിൽ
ആനയത്,	വരുത്തിച്ചുവോ,
യഃ	യാതൊരുവൻ
പ്രാവേശയത് ച	കൂടെ ഇരുത്തി സത്കരിച്ചുവോ
സഃ അപി	അവനും
അദ്യ	ഇപ്പോൾ
വധ്യഃ ച.	ആ വിധിയാകുന്ന മരണത്തെ പ്രാപിക്കുന്നതാണ്.

മൂഢഃ പ്രഗൽഭോഽവിനയോപപന്ന-
സ്തീക്ഷ്ണസ്വഭാവോഽല്പമതിർദുരാത്മാ
മൂഢസ്യ മത്യന്തസുദുർമ്മതിശ്ച
ത്വമിന്ദ്രജിദ് ബാലതയാ ബ്രവീഷി. 12

"തപം	"നീയാണെങ്കിൽ
മൂഢഃ;	ധർമ്മനിബന്ധനകളെ അറിയാത്തവൻ;
പ്രഗല്ഭഃ;	സർവ്വജ്ഞനാണെന്ന ഗർവ്വംപൂണ്ടവൻ;
അവിനയോപപന്നഃ;	വലിയവരെ ബഹുമാനിക്കാത്തവൻ;
തീക്ഷ്ണസ്വഭാവഃ;	ക്രൂരസ്വഭാവി;
അല്പമതിഃ:	തുച്ഛബുദ്ധിയാണ്ടവൻ;
ദുരാത്മാ;	ദുഷ്ടൻ;
മൂർഖഃ;	വിവേകശൂന്യൻ;
അത്യന്തസുദുർമ്മതിഃ ച;	എപ്പോഴും തിന്മചെയ്യുന്നതിൽതന്നെ ബുദ്ധിവെച്ചവനുമാണ്;
ഇന്ദ്രജിത്!	ഇന്ദ്രജിത്തേ!
തപം	നീ
ബാലതയാ	കാര്യം ഗ്രഹിക്കാതെയാണ്
ബ്രുവീഷി.	പ്രലപിക്കുന്നത്.

കോ ബ്രഹ്മദണ്ഡപ്രതിമപ്രകാശാ-
ന്നച്ഛിഷ്മതഃ കാലനികാശരൂപാൻ
സഹേത ബാണാൻ യമദണ്ഡകല്പാൻ
സമക്ഷമുക്താൻ യുധി രാഘവേണ. 13

"ബ്രഹ്മദണ്ഡപ്രതിമപ്രകാശാൻ	"ബ്രഹ്മദണ്ഡംപോലെ കാന്തിപൂണ്ടവയും
അച്ഛിഷ്മതഃ	ജ്വലിക്കുന്നവയും
കാലനികാശരൂപാൻ	യമനെപ്പോലെ വടിവാന്നവയും
യമദണ്ഡകല്പാൻ	യമദണ്ഡംപോലെ ഉള്ളവയും ആയ
ബാണാൻ	ബാണങ്ങളെ
യുധി	പോരിൽ
രാഘവേണ	ശ്രീരാമനാൽ
സമക്ഷമുക്താൻ	നേരിൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടവയായി
കഃ	ആർതന്നെയാണ്
സഹേത?	സഹിച്ചുനിലക്കുക?

ധനാനി രത്നാനി വിഭൂഷണാനി
വാസാംസി ദിവ്യാനി മണീംശ്ച ചിത്രാൻ
സീതാം ച രാമായ നിവേദ്യ ദേവീം
വസേമ രാജന്നിഹ വീതശോകാഃ. 14

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!
രാമായ	ശ്രീരാമനായ്ക്കൊണ്ട്,
സീതാം ദേവീം ച	സീതാദേവിയേയും
രത്നാനി	നമ്മാൽ വിലമതിക്കപ്പെട്ടവയായ
ധനാനി	ധനങ്ങളേയും
ചിത്രാൻ	ശ്രേഷ്ഠങ്ങളായ
മണീൻ	രത്നങ്ങളേയും
ദിവ്യാനി	വിശിഷ്ടങ്ങളായ
വിഭൂഷണാനി	ആഭരണങ്ങളേയും
വാസാംസി ച	വസ്ത്രങ്ങളേയും,
ഇഹ	ഇപ്പോൾതന്നെ
നിവേദ്യ,	സമർപ്പണംചെയ്ത്,
വീതശോകാഃ	വിചാരമറവരായി
വസേമ."	നാം ജീവനോടെ വാഴുക."

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
പഞ്ചദശഃ സർഗ്ഗഃ = പതിനഞ്ചാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15158; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 483.

ഷോഡശഃ സർഗ്ഗഃ = പതിനാറാംസർഗ്ഗം.

[വിഭീഷണനിർഭർത്സനം = വിഭീഷണനെ നിന്ദിക്കുന്നത്.]

സുനിവിഷ്ടം ഹിതം വാക്യമുക്തവന്തം വിഭീഷണം
അബ്രവീത് പരുഷം വാക്യം രാവണഃ കാലചോദിതഃ. 1

കാലചോദിതഃ	കാലന്റെ കല്പന കിട്ടിക്കഴിഞ്ഞവനായ
രാവണഃ,	രാവണൻ,
ഹിതം	ശ്രേഷ്ഠകരമായ
വാക്യം	ഉപദേശത്തെ
സുനിവിഷ്ടം	ഉള്ളിൽതട്ടുമാറ്
ഉക്തവന്തം	ഉരചെയ്തവനായ
വിഭീഷണം	വിഭീഷണനെനോക്കി
പരുഷം	കണ്ണാരുന്തുമായ
വാക്യം	വാക്യത്തെ
അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.

വസേത് സഹ സപത്നേന ക്രുദ്ധേനാശീവിഷേണ വാ
ന തു മിത്രപ്രവാദേന സംവസേച്ഛത്രുസേവിനാ. 2

"സപത്നേന ക്രുദ്ധേന ആശീവിഷേണ വാ	"ശത്രുവോടാകട്ടെ ക്രുദ്ധിച്ച സർപ്പത്തോടാകട്ടെ
സഹ	ഒന്നിച്ച്
വസേത്;	വസിച്ചുകൊള്ളാം;
മിത്രപ്രവാദേന	മിത്രനായിരുന്നുകൊണ്ട്
ശത്രുസേവിനാ തു	ശത്രുവിനെ വിശ്വസിക്കുന്ന ഒരുവനോടുകൂടി മാത്രം
സംവസേത് ന.	വസിക്കുകയെന്നതേ അരുതാത്തതാകുന്നു.

ജാനാമി ശീലം ജ്ഞാതീനാം സർവ്വലോകേഷു രാക്ഷസ
പ്രീഷ്യന്തി വ്യസനേഷ്വേതേ ജ്ഞാതീനാം ജ്ഞാതയഃ സദാ. 3

"രാക്ഷസ!	"രാക്ഷസ!
സർവ്വലോകേഷു	എല്ലാ ലോകങ്ങളിലും
ജ്ഞാതീനാം	ജ്ഞാതികളുടെ
ശീലം	സ്വഭാവത്തെക്കുറിച്ച്
ജാനാമി;	ഞാൻ നല്ലവണ്ണം
ഏതേ	ഈ [അറിയുന്നുണ്ട്;
ജ്ഞാതയഃ	ജ്ഞാതികൾ
ജ്ഞാതീനാം	തങ്ങടെ ജ്ഞാതികളുടെ
വ്യസനേഷു	ബുദ്ധിമുട്ടുകളിൽ
സദാ	എല്ലായ്പ്പോഴും
പ്രീഷ്യന്തി.	സന്തോഷിക്കയാണ് ചെയ്യുക.

പ്രധാനം സാധനം വൈദ്യം ധർമ്മശീലം ച രാക്ഷസ
ജ്ഞാതയോ ഹ്യവമന്യന്തേ ശൂരം പരിഭവന്തി ച. 4

"രാക്ഷസ!	"രാക്ഷസ!
പ്രധാനം	കുടുംബത്തിൽ മൂത്തവനും,
സാധനം	കായ്ങ്ങളെ കോട്ടം വരാതെ ചെയ്യുന്നവനും
വൈദ്യം	പഠിച്ചുറിവുള്ളവനും
ധർമ്മശീലം	മര്യാദപോലെ നടക്കുന്നവനും
ശൂരം ച,	ശൂരനും ആയ ഒരുവനെ,
ജ്ഞാതയഃ ഹി,	അവന്റെ ജ്ഞാതികൾ മാത്രം
അവമന്യന്തേ;	അവഗണിക്കുന്നു;
പരിഭവന്തി ച.	ആപത്തിലും അകപ്പെടുത്തുന്നു.

നിത്യമന്യോന്യസംഹൃഷ്ടാ വ്യസനേഷ്വതതായിനഃ
പ്രച്ഛന്നഹൃദയാ ഘോരാ ജ്ഞാതയസ്തു ഭയാവഹാഃ. 5

"ജ്ഞാതയഃ	"ശേഷക്കാർ
നിത്യം	ഏതുസമയത്തിലും
അന്യോന്യസംഹൃഷ്ടാഃ	ഒന്നിച്ചിരുന്നു സന്തോഷിക്കുന്നവരായി,
വ്യസനേഷു	ആപത്തുകാലം നേരുന്ന അവസരങ്ങളിൽ
ആതതായിനഃ	കത്തിയൂരിപ്പിടിച്ച് കൊല്ലുവാൻ തയ്യാറായവരായി
പ്രച്ഛന്നഹൃദയാഃ	കപടബുദ്ധിയോടുകൂടിയവരായി
ഘോരാഃ	കൊടിയവരായി
ഭയാവഹാഃ തു.	ദ്രോഹം ചെയ്യുന്നവർതന്നെയാകുന്നു.

ശ്രൂയന്തേ ഹസ്തിഭിർഗീതാഃ ശ്ലോകാഃ പദ്മവനേ ക്വചിത്
പാശഹസ്താൻ നരാൻ ദൃഷ്ട്വാ ശൃണു താൻ ഗദതോ മമ. 6

"ക്വചിത്	"പണ്ടൊരുകാലം
പദ്മവനേ	പദ്മവനമെന്ന കാട്ടിൽ
നരാൻ	മനുഷ്യന്മാരെ
പാശഹസ്താൻ	കയ്യിൽ കയറുംവെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവരായി
ദൃഷ്ട്വാ	കണ്ട്,
ശ്ലോകാഃ	ഈ ശ്ലോകങ്ങൾ
ഹസ്തിഭിഃ	ആനകളാൽ
ഗീതാഃ	പറയപ്പെട്ടു എന്ന്
ശ്രൂയന്തേ;	കേൾക്കപ്പെടുന്നു;
താൻ	അവയെ
ഗദതഃ മമ	പറയുന്ന എനിക്ക്
ശൃണു.	ശ്രദ്ധിച്ചുകൊൾക.

നാഗ്നിർനാന്യാനി ശസ്ത്രാണി ന നഃ പാശാ ഭയാവഹാഃ
ഘോരാഃ സ്വാർത്ഥപ്രയുക്താസ്തു ജ്ഞാതയോ നോ ഭയാവഹാഃ. 7

"നഃ	"നമുക്ക്
പാശാഃ	കയറുകൾ
ഭയാവഹാഃ ന;	ആപത്തുവിളയിക്കുന്നവയല്ല;
അഗ്നിഃ ന;	അഗ്നിയുമല്ല;
അന്യാനി	മറ്റ്
ശസ്ത്രാണി ന;	ആയുധങ്ങളും അല്ല;
ജ്ഞാതയഃ തു	ജ്ഞാതികൾതന്നെയാണ്
സ്വാർത്ഥപ്രയുക്താഃ	സ്വാർത്ഥപ്രതിപത്തിപൂണ്ടവരായി
ഘോരാഃ	കൊടിയവരായി
നഃ	നമുക്ക്
ഭയാവഹാഃ.	ആപത്തിനെ വിളയിക്കുന്നവരായിത്തീരുന്നത്.

ഉപായമേതേ വക്ഷ്യന്തി ഗ്രഹണേ നാത്ര സംശയഃ
കൃത്സ്നാദ്ഭയാജ്ജ്ഞാതിഭയം സുകഷ്ടം വിദിതം ച നഃ. 8

"'ഏതേ	"ഈ ജ്ഞാതികൾ
ഗ്രഹണേ	നമ്മെ പിടിക്കുന്ന സംഗതിയിൽ
ഉപായം	ഉപായത്തെ
വക്ഷ്യന്തി;	പറഞ്ഞുകൊടുക്കുന്നു;
അത്ര	ഇതിൽ
സംശയഃ ന;	സംശയംതന്നെയില്ല;
കൃത്സ്നാത്	എല്ലാ
ഭയാത്	ആപത്തിനേക്കാളും
ജ്ഞാതിഭയം	ജ്ഞാതികൾമൂലം നേരുന്ന ആപത്തുതന്നെയാണ്
സുകഷ്ടം	ഏറ്റവും അസഹ്യമാ
നഃ	നമുക്ക്
വിദിതം ച.	അറിവുള്ള സംഗതിതന്നെ [യത് എന്നും

വിദ്യതേ ഗോഷു സംപന്നം വിദ്യതേ ബ്രാഹ്മണേ ദമഃ
വിദ്യതേ സ്ത്രീഷു ചാപല്യം വിദ്യതേ ജ്ഞാതിതോ ഭയം. 9

"'ഗോഷു	"'പശുക്കളിൽ	ചാപല്യം	നിസ്സാരസംഗതിക
സംപന്നം	സമ്പത്തു്		ളിൽ അഗ്രഹം
വിദ്യതേ;	വർത്തിക്കുന്നു;	വിദ്യതേ;	കാണപ്പെടുന്നു;
ബ്രാഹ്മണേ	ബ്രാഹ്മണർക്കൽ	ജ്ഞാതിതഃ	ജ്ഞാതികൾവക്കൽ
ദമഃ	ഇന്ദ്രിയനിഗ്രഹമെന്ന		നിന്നു
വിദ്യതേ;	കാണപ്പെടുന്നു; [തു്	ഭയം	ഭയമെന്നതു്
സ്ത്രീഷു	സ്ത്രീകളിൽ	വിദ്യതേ.'	കാണപ്പെടുന്നു.'

തതോ നേഷ്ടമിദം സൌമ്യ യദഹം ലോകസത്കൃതഃ
ഐശ്വര്യമഭിജാതശ്ച രിപൂണാം മൂർദ്ധ്നി വ്യവസ്ഥിതഃ. 10

"സൌമ്യ!	"ഉണ്ണീ!	മൂർദ്ധ്നി	തലയിൽ
അഹം	ഞാൻ	അവസ്ഥിതഃ;	കാലുവെച്ചു് അവരുടെ
ലോകസത്-	ലോകരാൽ കൊണ്ടാട		ഗർവ്വു് ശമിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്;
കൃതഃ;	പ്പെട്ടവനാണു്;	യത് തതഃ	എന്നതുകൊണ്ടുതന്നെ
ഐശ്വര്യം ച	സകല സമ്പത്തും	ഇദം	ഇതു് [യാണു്
അഭിജാതഃ;	പൂണ്ടുവിലസുന്നവനു്;	ഇഷ്ടം ന.	നിനക്കു് രുചിക്കാതി
രിപൂണാം	ശത്രുക്കളുടെ		രിക്കുന്നതു്.

[നീ ജ്ഞാതിയായതുകൊണ്ടാണു് ഇതെല്ലാം നിനക്കു കണ്ണുകടിയായിരിക്കുന്നതു് എന്നു സാരം]

യഥാ പുഷ്കരപർണ്ണേഷു പതിതാസ്തോയബിന്ദവഃ
ന ശ്ലേഷമുപഗച്ഛന്തി തഥാऽനാര്യേഷു സൌഹൃദം. 11

"പുഷ്കര-	"താമരയിലകളിൽ	യഥാ തഥാ	എന്നപോലെതന്നെ
പർണ്ണേഷു			യാണു്
പതിതാഃ	വീണവയായ	അനാര്യേഷു	അല്പന്മാരായവരുടെ
തോയബിന്ദവഃ,	നീർത്തുള്ളികൾ		പേരിൽ വെച്ചതായ
ശ്ലേഷം	അവയിൽ പറിച്ചേ	സൌഹൃദം.	സ്നേഹവും.
ഉപഗച്ഛന്തി ന	രുന്നില്ല		

യഥാ മധുകരസ്തൃഷ്ണാദ്രസം വിന്ദൻ ന വിദ്യതേ
തഥാ ത്വമപി തത്രൈവ തഥാऽനാര്യേഷു സൌഹൃദം. 12

"മധുകരഃ	"വണ്ടു്	യഥാ തഥാ	എന്നതുപോലെത
തൃഷ്ണാത്	ആശകയ്ക്കൊണ്ടു്	ത്വം അപി;	നീയും; [ന്നെയാണു്
രസം	പുഷ്പരസത്തെ	അനാര്യേഷു	നീചന്മാരുടെപേരി
വിന്ദൻ,	കുടിച്ചുകഴിഞ്ഞാൽ,	സൌഹൃദം ഏവ,	സ്നേഹവും [ലുള്ള
തത്ര	അവിടെ	തഥാ.	അപ്രകാരംതന്നെ
വിദ്യതേ ന,	പിന്നെ നില്ക്കുന്നില്ല,		യാണു്.

യഥാ പൂർവ്വം ഗജഃ സ്നാത്വാ ഗൃഹ്യ ഹസ്തേന വൈ രജഃ
ദൂഷയത്യാത്മനോ ദേഹം തഥാऽനാര്യേഷു സൌഹൃദം. 13

"യഥാ	"എപ്രകാരം	ഗൃഹ്യ,	വാരിയെടുത്ത്,
ഗജഃ	ആന	ആത്മനഃ ദേഹം	അതിന്റെ ശരീരത്തെ
പൂർവ്വം	ആദ്യം	ദൂഷയതി,	മലിനപ്പെടുത്തുന്നുവോ
സ്നാത്വാ,	കുളിച്ചശേഷം,	തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെയാ
ഹസ്തേന വൈ	തുമ്പിക്കൈകൊണ്ടു	അനാര്യേഷു	നീചന്മാരിൽ [ണ്
രജഃ	പൂഴി [തന്നെ	സൌഹൃദം.	സ്നേഹമെന്നുള്ളത്.

യഥാ ശരദി മേഘാനാം സിഞ്ചതാമപി ഗർജ്ജതാം
ന ഭവത്യംബുസംക്ലേദസ്തഥാऽനാര്യേഷു സൌഹൃദം. 14

"ശരദി	"ശരത്കാലത്തിൽ	അംബുസംക്ലേദഃ	ഭൂമിയെ നനയ്ക്കുക
സിഞ്ചതാം	നീർകുടിച്ച്		എന്നുള്ളത്
ഗർജ്ജതാം അപി	ഗർജ്ജിക്കുകമാത്രം	ന ഭവതി,	ഉണ്ടാകുന്നില്ലയോ
	ചെയ്യുന്ന	തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
മേഘാനാം	മേഘങ്ങളുടെ സംഗതി		യാണ്
	യിൽ	അനാര്യേഷു	ക്ഷുദ്രന്മാരിലുള്ള
യഥാ	എപ്രകാരം	സൌഹൃദം.	പ്രേമമെന്നുള്ളത്.

അനാര്യസ്യേവംവിധം ബ്രൂ, യാദ്വാക്യമേതന്നിശാചര
അസ്മിൻ മുഹൂർത്തേ ന ഭവേത് ത്വാം തു ധിക് കുലപാംസനം. 15

"ഏവംവിധം	"ഇപ്രകാരമുള്ള	ന ഭവേത്;	ജീവനോടിരിക്കയില്ല;
ഏതത് വാക്യം	ഈ ഉപദേശത്തെ	നിശാചര!	രാക്ഷസ!
അനാര്യഃ തു	വേറെ വല്ല ഒരുത്തനും	കുലപാംസനം	കുലത്തെ കെടുപ്പാനാ
ബ്രൂയാത്	പറകയാണെന്നാൽ		യുന്നവനായ
അസ്മിൻ	ഈ	ത്വാം തു ധിക്,"	നിന്നെ ഇനി ഞാൻ തി
മുഹൂർത്തേ	നിമിഷത്തിൽതന്നെ		രിഞ്ഞുനോക്കുകയില്ല."

ഇത്യുക്തഃ പരുഷം വാക്യം ന്യായവാദീ വിഭീഷണഃ
ഉത്പപാത ഗദാപാണിശ്ചതുർഭിഃ സഹ രാക്ഷസൈഃ. 16

ന്യായവാദീ	രാജനീതിയെമാത്രം	ഉക്തഃ,	ഉരചെയ്യപ്പെട്ടവനായി,
	ഉപദേശിച്ചവനായ	ഗദാപാണിഃ	ഗദയും കയ്യിൽപിടിച്ച്
വിഭീഷണഃ,	വിഭീഷണൻ,	ചതുർഭിഃ	നാലു
ഇതി	ഇപ്രകാരം	രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസരോടുംകൂടി
പരുഷം	ഉള്ളംതുളയ്ക്കുന്നതായ	സഹ	
വാക്യം	വാക്യം	ഉത്പപാത.	ഉയരെക്കുതിച്ചു.

["ഉത്പഥം പ്രതിപന്നസ്യ കാര്യാകാര്യമജാനതഃ പ്രത്യവലിപ്തസ്യ പരിത്യാഗോ വിധീയതേ," എന്ന ശാസ്ത്രാനുസരിച്ചു പരിത്യാജ്യൻതന്നെയാണ് രാവണൻ എന്നു നിശ്ചയിച്ച് അവിടെ നിന്നും പോയി എന്ന് ബോദ്ധ്യം. (തിലകം).]

അബ്രവീച്ച തദാ വാക്യം ജാതക്രോധോ വിഭീഷണഃ
അന്തരിക്ഷഗതഃ ശ്രീമാൻ ഭ്രാതരം രാക്ഷസാധിപം. 17

തദാ — ആ സമയം
ശ്രീമാൻ — ധർമ്മനിഷ്ഠകാരണം പുകഴാൻവിളങ്ങുന്ന വനായ
വിഭീഷണഃ, — വിഭീഷണൻ,
ജാതക്രോധഃ ച കൂപിതനായി
അന്തരിക്ഷഗതഃ — ആകാശത്തിൽ നിന്നും കൊണ്ട്,
ഭ്രാതരം — ജ്യേഷ്ഠനായ
രാക്ഷസാധിപം — രാക്ഷസേശ്വരനോ
വാക്യം — ഒരു വാക്ക് [ടായി
അബ്രവീത്. — ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.

["ശ്രീമാൻ," സോപാധികനായ ശത്രുവിനെ പരിത്യജിച്ച് നിരുപാധികനായ സ്വാമിയെ അവലംബിക്കുക എന്ന ശ്രീയോടുകൂടിയവൻഎന്നു ഗ്രാഹ്യം. (രാമാനുജീയം).]

സ തപം ഭ്രാതാऽസി മേ രാജൻ ബ്രൂഹി മാം യദ്യദിച്ഛസി. 18

"രാജൻ! — "രാജാവേ!
സഃ — ആ
തപം — നിന്തിരുവടി
മേ ഭ്രാതാ — എനിക്ക് ജ്യേഷ്ഠനായി
അസി; — ഭവിച്ചിരിക്കുന്നു;
യത് — എന്നതുകൊണ്ട്
മാം — എന്നോട്
യത് ഇച്ഛസി — അവിടുത്തേയ്ക്ക് തോന്നിയപോലെയെല്ലാം,
ബ്രൂഹി. — (അതിന്ന് അധികാരമുള്ളതിനാൽ) അരുളിച്ചെയ്യുകൊൾക.

ജ്യേഷ്ഠോ മാന്യഃ പിതൃസമോ ന ച ധർമ്മപഥേ സ്ഥിതഃ
ഇദം തു പരുഷം വാക്യം ന ക്ഷമാമ്യനൃതം തവ. 19

"ജ്യേഷ്ഠഃ — "ജ്യേഷ്ഠനെന്നുവെച്ചാൽ
പിതൃസമഃ — പിതാവിനെപ്പോലെ
മാന്യഃ; — മാനിക്കപ്പെടേണ്ടവനാണ്;
ച — പക്ഷേ [താൻ;
ധർമ്മപഥേ — ധർമ്മമാർഗ്ഗത്തിൽ
സ്ഥിതഃ ന; — അങ്ങ് വർത്തിക്കുന്നില്ല;
തു — അതുകൊണ്ട്
അനൃതം — വാസ്തവമല്ലാത്തതും
പരുഷം — നെഞ്ഞുപിളർക്കുന്നതും
തവ — അങ്ങയുടെ [ആയ
ഇദം വാക്യം — ഈ ശകാരത്തിന്ന്
ക്ഷമാമി ന. — ഞാൻ മറിച്ചൊന്നും പറയുന്നില്ല.

["പതിതൈഃ സഹ സംവ്യവഹാരോ ന വിദ്യതേ;" "പതിതമാചാര്യം ജ്ഞാതിം വാ ദ്രഷ്ടും ന ഗച്ഛേത്. ന ചാസ്മാദുപയുഞ്ജീത. യദ്യപ്യാസന്നിപാതേ ഉപഗൃഹ്യ തൂഷ്ണീം പ്രജേത്." എന്നിത്യാദി സ്മൃതിവാക്യപ്രകാരം ജ്യേഷ്ഠനെന്നിരുന്നാലും അധർമ്മപഥത്തിൽനിന്ന് എന്നുപദേശിച്ചിട്ടും മാറാത്തതിനാൽ പരിത്യജിച്ചതാണെന്ന് ഗ്രാഹ്യം. (തിലകം).]

സുനീതം ഹിതകാമേന വാക്യമുക്തം ദശാനന
ന ഗൃഹ്ണന്ത്യകൃതാത്മാനഃ കാലസ്യ വശമാഗതാഃ. 20

"ദശാനന! — "ദശമുഖ!
ഹിതകാമേന — ക്ഷേമത്തെമാത്രം ഇച്ഛിക്കുന്ന ഒരുവനാൽ
ഉക്തം — പറയപ്പെട്ട
സുനീതം — ധർമ്മാനുസൃതമായ
വാക്യം, — ഉപദേശത്തെ,
കാലസ്യ — കാലന്റെ
വശം — കയ്യിൽ
ആഗതാഃ, — കടുങ്ങിയവരായ
അകൃതാത്മാനഃ — അഹങ്കാരികൾ
ഗൃഹ്ണന്തി ന. — സ്വീകരിക്കാതിരിക്കുന്നു.

സുലഭാഃ പുരുഷാ രാജൻ സതതം പ്രിയവാദിനഃ
അപ്രിയസ്യ തു പഥ്യസ്യ വക്താ ശ്രോതാ ച ദുർലഭഃ. 21

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!
പ്രിയവാദിനഃ	മനഃപ്രീതികരമായ വാക്കുകളരയ്ക്കുന്ന
പുരുഷാഃ	ജനങ്ങൾ
സതതം	എപ്പോഴും
സുലഭാഃ;	ധാരാളമുണ്ട്;
അപ്രിയസ്യ തു	മനസ്സിന്ന് രുചിക്കാത്തതെന്നാലും
പഥ്യസ്യ	വാസ്തവത്തിൽ നന്മവിളയിക്കുന്നതായുള്ളതി[നെ
വക്താ	പറയുന്നവൻ
ദുർലഭഃ;	കാണുവാൻ പ്രയാസം;
ശ്രോതാ ച.	അങ്ങിനെ പറയപ്പെട്ടന്നതിനെ സ്വീകരിക്കുന്നവനും അപ്രകാരംതന്നെ.

ബദ്ധം കാലസ്യ പാശേന സർവ്വഭ്രതാപഹാരിണാ
ന നശ്യന്തമുപേക്ഷേയം പ്രദീപ്തം ശരണം യഥാ. 22

"സർവ്വഭൂതാപഹാരിണാ	"സർവ്വപ്രാണികളുടേയും ജീവനെ അപഹരിക്കുന്ന
കാലസ്യ പാശേന	കാലപാശംകൊണ്ട്
ബദ്ധം	കെട്ടപ്പെട്ട്
നശ്യന്തം,	നശിക്കാറായിരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടിയെ
പ്രദീപ്തം	തീപ്പിടിപെട്ട് കത്തുന്ന
ശരണം	ഒരു വീടിനെ
യഥാ	എന്നപോലെ
ഉപേക്ഷേയം ന.	ഞാൻ ചെയ്യേണ്ടതിനെ ചെയ്യാതെ വിട്ടുമാറുകയില്ല.

ദീപ്തപാവകസംകാശൈഃ ശിതൈഃ കാഞ്ചനഭൂഷണൈഃ
ന ത്വാമിച്ഛാമ്യഹം ദ്രഷ്ടും രാമേണ നിഹതം ശരൈഃ. 23

"ദീപ്തപാവകസംകാശൈഃ	"കത്തിയാളുന്ന തീയൊത്തവയും
ശിതൈഃ	കൂർത്തുള്ളവയും
കാഞ്ചനഭൂഷണൈഃ	പൊൻകെട്ടുകളാന്നവയും ആയ
ശരൈഃ,	ബാണങ്ങളാൽ,
രാമേണ	ശ്രീരാമനാൽ
ത്വാം	നിന്തിരുവടിയെ
നിഹതം	വധിക്കപ്പെട്ടവനായി
ദ്രഷ്ടും	കാണുവാൻ
അഹം	ഞാൻ
ഇച്ഛാമി ന.	തുനിയുന്നില്ല.

ശൂരാശ്ച ബലവന്തശ്ച കൃതാസ്ത്രാശ്ച രണാജിരേ
കാലാഭിപന്നാഃ സീദന്തി യഥാ വാലുകസേതവഃ. 24

"രണാജിരേ	"അടക്കളത്തിൽ
ബലവന്തഃ ച	ബലവാന്മാരും
കൃതാസ്ത്രാഃ ച	അസ്ത്രവിദഗ്ദ്ധന്മാരും ആയ
ശൂരാഃ ച	ശൂരന്മാരുംകൂടി
വാലുകസേതവഃ	മണലണകൾ
യഥാ	എന്നപോലെ
കാലാഭിപന്നാഃ	കാലന്നവശപ്പെട്ടവരായി
സീദന്തി.	നശിച്ചുപോകുന്നുണ്ട്.

തന്മഷ്യതു യത്പ്രോക്തം ഗുരുത്വാദ്ധിതമിച്ഛതാ
ആത്മാനം സർവ്വഥാ രക്ഷ പുരീം ചേമാം സരാക്ഷസാം. 25

"ഗുരുത്വാത്	"എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനാ	മഷ്യതു;	ക്ഷമിച്ചുകളിയാലും;
	ണെന്നുള്ള കാരണ		
ഹിതം	നന്മയെ [ത്താൽ	സർവ്വഥാ	ഏതുവിധവും
ഇച്ഛതാ,	ഉദ്ദേശിച്ച അടിയനാൽ,	സരാക്ഷസാം	രാക്ഷസരടങ്ങിയ
യത്	യാതൊന്ന്	ഇമാം	ഈ
ഉക്തം,	ഉണർത്തിക്കപ്പെട്ടുവോ,	പുരീം ച	പുരത്തെയും
തത് ച	അതെല്ലാറിനേയും	ആത്മാനം	നിന്തിരുവടിയേയും
		രക്ഷ.	രക്ഷിച്ചുകൊണ്ടാലും.

സ്വസ്തി തേഽസ്തു ഗമിഷ്യാമി സുഖീ ഭവ മയാ വിനാ. 26

"ഗമിഷ്യാമി;	"ഞാൻ ഇതാ പോക	അസ്തു;	ഉണ്ടാകട്ടെ;
	യാണ്;		
തേ	അവിടത്തേക്ക്	മയാ വിനാ	എന്നെക്കൂടാതെ
സ്വസ്തി	ക്ഷേമം	സുഖീ	കുറവെന്നിയെ
		ഭവ.	വാണുകൊൾക.

[ഞാൻ പോയതുകൊണ്ട്, ഞാൻ പറയുന്നത് ഹൃദയംഗമമായിട്ടാണ് എന്നു ധരിച്ചിട്ടെങ്കിലും, ഭവാന്ന് നന്മയുണ്ടാകേണമെന്നെ എനിക്ക് ആഗ്രഹമുള്ളൂ. ഭവാന്റെയും രാജ്യത്തിന്റെയും നന്മയെ ഉദ്ദേശിച്ചുമാത്രമാണ് ഞാൻ പറയുന്നതും, ചെയ്യുന്നതും എന്ന് സാരം.]

നിവാര്യമാണസ്യ മയാ ഹിതൈഷിണാ
ന രോചതേ തേ വചനം നിശാചര
പരീതകാലാ ഹി ഗതായുഷോ നരാഃ
ഹിതം ന ഗൃഹ്ണന്തി സുഹൃദ്ഭിരീരിതം. 27

"നിശാചര!	"രാത്രിഞ്ചര!	ഗതായുഷഃ	ആയുസ്സറവരായി
ഹിതൈഷിണാ	ഹിതേച്ഛുവായ	പരീതകാലാഃ	കാലബദ്ധന്മാരായ
മയാ	ഇവനാൽ	നരാഃ ഹി	ആളുകളാകട്ടെ
നിവാര്യമാണസ്യ	തടയപ്പെട്ടവനായ	സുഹൃദ്ഭിഃ	സുഹൃത്തുക്കളാൽ
തേ,	നിന്തിരുവടിക്ക്,	ഈരിതം	ഉരചെയ്യപ്പെട്ട
വചനം	എന്റെ വാക്ക്	ഹിതം	പഥ്യവചനത്തെ
ന രോചതേ;	രുചിക്കുന്നില്ല;	ഗൃഹ്ണന്തി ന."	കയ്ക്കൊള്ളുന്നില്ല."

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഷോഡശഃ സർഗ്ഗഃ = പതിനാറാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15185; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 510.

സപ്തദശഃ സർഗ്ഗഃ = പതിനേഴാംസർഗ്ഗം.

[വിഭീഷണശരണാഗതിനിവേദനം = വിഭീഷണൻ ശരണാർത്ഥിയായി വന്നതിനെ അറിയിക്കുന്നത്.]

ഇത്യുക്ത്വാ പരുഷം വാക്യം രാവണം രാവണാനുജഃ
ആജഗാമ മുഹൂർത്തേന യത്ര രാമഃ സലക്ഷ്മണഃ. 1

രാവണാനുജഃ	രാവണാനുജനായ വിഭീഷണൻ	ഉക്ത്വാ,	ഉരചെയ്തശേഷം,
		മുഹൂർത്തേന	ഒരു മുഹൂർത്തകാലം
ഇതി	ഇപ്രകാരം	രാമഃ	ശ്രീരാമൻ [കൊണ്ട്
പരുഷം	രാവണന്ന് കണ്ണുകടോ	സലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണസഹിതനായി
വാക്യം	വാക്യത്തെ [രമായുള്ള	യത്ര	എഴുന്നെള്ളിയിരുന്ന
രാവണം	രാവണനെ നോക്കി	ആജഗാമ.	വന്നെത്തി. [ളിക്കിൽ

[" ആനുകൂല്യസ്യ സങ്കല്പഃ പ്രാതികൂല്യസ്യ വർജ്ജനം. രക്ഷിഷ്യതീതി വിശ്വാസോ ഗോപ്തൃത്വവരണം തഥാ. ആത്മനിക്ഷേപകാർപ്പണ്യേ ഷഡ്വിധാ ശരണാഗതിഃ " (അനുകൂലഭാവത്തെ കയ്യൊള്ളുക, വിരുദ്ധഭാവത്തെയെല്ലാം വർജ്ജിക്കുക, രക്ഷിക്കും എന്നുള്ളതായ വിശ്വാസം കയ്യൊള്ളുക, രക്ഷകനായി വരിക്കുക, തന്നെയും തദ്ധനത്തെല്ലാറ്റിനേയും സമർപ്പിക്കുക, കൃശാവസ്ഥയിലിരിക്കുക, എന്നിങ്ങിനെ ആറംഗങ്ങളോടുകൂടിയതാകുന്നു ശരണാഗതി.) എന്ന വാക്യപ്രകാരം കഴിഞ്ഞ എട്ടു സർഗ്ഗങ്ങളിലായി ആനുകൂല്യസങ്കല്പം, പ്രാതികൂല്യവർജ്ജനം, വിശ്വാസം എന്നവ കാണിക്കപ്പെട്ടു. ഇനി കാർപ്പണ്യത്തെ കാണിച്ചുംകൊണ്ട് ശരണാഗതിസ്വരൂപത്തെ ഉദാഹരിപ്പാൻ തുടങ്ങുന്നു.

" പരുഷം " (സ്ത്രീകൾന്ന് മലയമാരുതൻ സുഖപ്രദനാണെന്നാലും വിരഹിക്ക് ദുഃഖകരനെന്നപോലെ, ആശ്രയദോഷംകൊണ്ട് രാവണന്ന് പരുഷമായി തോന്നിയതു); " ആജഗാമ " (ജഗാമ എന്ന പറയാതെ, ആജഗാമ, എന്നു പറഞ്ഞതിൽനിന്ന് രാമഗോഷ്ഠിയിൽ ചേരുന്നതു സ്വഗൃഹത്തിൽ ചെന്നുചേരുന്നതുപോലെയെന്ന് സൂചന); " മുഹൂർത്തേന " എന്ന പദംകൊണ്ട് " വരം ഹൃതവഹജ്വാലാപഞ്ജരാന്തർവ്യവസ്ഥിതിഃ. ന ശൈരി ചിന്താവിമുഖജനസംവാസവൈശസം " എന്ന ന്യായപ്രകാരം രാവണൻ വസിക്കുന്ന സ്ഥലത്തിൽ നില്പുന്നതു തീയ്യിൽ നില്പുന്നതുപോലെ എന്നു സൂചന; " യത്ര രാമഃ, " എന്നതുകൊണ്ട് ശ്രീരാമസാന്നിദ്ധ്യംകൊണ്ട് ആ പ്രദേശത്തിന്റെ പ്രാപ്യതപം പറയപ്പെടുന്നു; " സലക്ഷ്മണഃ " എന്നു പറകയാൽ പുരുഷകാരസാന്നിദ്ധ്യം പറയപ്പെടുന്നു. (തനി ശ്ലോകി).

" വിഭീഷണസ്തു ധർമ്മാത്മാ ന തു രാക്ഷസചേഷ്ടിതഃ " (ആരണ്യ. 37-ാംസർഗ്ഗം), " വിഭീഷണശ്ച ധർമ്മാത്മാ കൈകേയ്യാഃ പശ്യമിഃ സുതഃ. തസ്മിൻ ജാതേ മഹാസത്ത്വേ പുഷ്പവർഷം പപാത ഹ, " (ഉത്തര. 9) ഇത്യാദിയായി വിഭീഷണൻ ധർമ്മബുദ്ധിയാന്നവനാണെന്ന് പറയപ്പെട്ടിരിക്കെ " ജ്യേഷ്ഠോ ഭ്രാതാ പിതൃ സമഃ ", എന്നു പറയപ്പെട്ടതായ ധർമ്മത്തിന്ന് വിരോധമായി സ്വപോഷകനും ജ്യേഷ്ഠനുമായ ഭ്രാതാവിനെ എങ്ങിനെ പരിത്യജിക്കാം, എന്നു മാത്രമല്ല ശത്രുപക്ഷത്തിൽ എങ്ങിനെ ചേരാം, എങ്ങിനെ വദ്ധോപായാദികളെ ഉപദേശിക്കാം എന്നുള്ളതിന്ന് " ഹരോരപ്യവലിപ്തസ്യ " എന്നിത്യാദിയായി കഴിഞ്ഞ സർഗ്ഗം 16-ാംശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞ ധർമ്മശാസ്ത്രവാക്യത്തിനുപുറമെ സൂക്ഷ്മമായി ഇപ്പറയുന്ന തത്വം ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു.

ഉത്തരകാണ്ഡം 10-ാംസർഗ്ഗത്തിൽ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നപ്രകാരം ബ്രഹ്മാവിന്റെ വരപ്രസാദത്താൽ വിഭീഷണൻ സതപ്രധാനനായി ധർമ്മബുദ്ധിയോടുകൂടിയവനാകയാൽ വിശേഷജ്ഞാനം ലഭിച്ചവനായി, ശ്രീരാമനെ സർവ്വവേദാന്തവേദ്യനായ സർവ്വലോകേശ്വരനെന്നും, സർവ്വലോകശരണ്യനെന്നും, മുക്തന്മാരാൽ പ്രാപ്യനെന്നും, പരബ്രഹ്മസ്വരൂപിയായ ശ്രീനാരായണനെന്നും സംശയമെന്നിയേ അറിഞ്ഞവനാകുന്നു. ഇപ്രകാരം വിജ്ഞാനസമ്പന്നനായ വിഭീഷണന്

വിശേഷധൎമ്മം, സാമാന്യധൎമ്മം എന്നവയുടെ പ്രാബല്യദൌൎബ്ബല്യങ്ങൾ അറിവുള്ളതിനാൽ സാമാന്യധൎമ്മത്തെ ത്യജിച്ച് വിശേഷധൎമ്മസ്വീകാരമെന്നതു് യുക്തംതന്നെ. ജ്യേഷ്ഠഭ്രാതാവിനെ അനുവൎത്തിക്കുക എന്ന സാമാന്യധൎമ്മം, ധൎമ്മാൎത്ഥകാമങ്ങളായ ത്രിവൎഗ്ഗങ്ങൾക്ക് സാധനീഭൂതമായ് ഭവിച്ച് തദ്വാരാ മോക്ഷപൎയ്യവസായിയാകയാലും, പരമാത്മാരാധനത്തിന്ന് അംഗമാകയാലും സാമാന്യധൎമ്മം മാത്രമാകുന്നു. ശ്രീരാമാനുവൎത്തനമാകട്ടെ സാക്ഷാത്പരമാത്മാരാധനമാകയാൽ പ്രാധാന്യത്വേന വിശേഷധൎമ്മവുമാകുന്നു. ഈ വിശേഷസാമാന്യധൎമ്മങ്ങൾക്ക് രണ്ടിന്നും വിരോധം വരാതിരിക്കുന്നപക്ഷം രണ്ടും അനുവൎത്തനീയവും, വിരോധമുണ്ടാകുന്നപക്ഷം സാമാന്യധൎമ്മത്തെ ത്യജിച്ച് വിശേഷധൎമ്മത്തെ കയ്ക്കൊള്ളേണ്ടതും ആകുന്നു. ആകയാൽ ഇത്രകാലംവരെയ്ക്കും വിഭീഷണനാൽ ജ്യേഷ്ഠാനുവൎത്തനത്തെ കൈവെടിയാതെ രാമാനുവൎത്തനം സാദ്ധ്യമായേക്കുമോ എന്നുള്ള ആഗ്രഹം കൊണ്ട്, ഹിതോപദേശപൂൎവ്വം തത്സമീപത്തിൽ വൎത്തിക്കപ്പെട്ടു. ആയതു് സാദ്ധ്യമല്ലെന്നു കണ്ടപ്പോൾ മാത്രമാണ് തത്പരിത്യാഗത്തേയും പരമധൎമ്മമായ ശ്രീരാമാനുവൎത്തനത്തേയും അംഗീകരിച്ചതു്. അല്ലാതെ വിഭീഷണന്റെ കൃതഘ്നതകൊണ്ടല്ല. "പ്രസീദ ജീവേമ സപുത്രബാന്ധവാഃ" (9-ാംസൎഗ്ഗം); "ഇദം ച യദി വാ മോഹാല്ലോഭാദ്വാ" (10-ാംസ); "സീതാം ച രാമായ നിവേദ്യ ദേവീം വസേമ രാജന്നിഹ വീതശോകാഃ" (15-ാംസ); "ആത്മാനം സൎവ്വഥാ രക്ഷ പുരീം ചേമാം സരാക്ഷസാം സ്വസ്തി തേ/സ്തു ഗമിഷ്യാമി സുഖീ ഭവ മയാ വിനാ" (16-ാംസ). ഇത്യാദിയായ വിഭീഷണവാക്യങ്ങളിൽനിന്നു വിഭീഷണൻ സ്വാൎത്ഥിയോ, രാജ്യേച്ഛുവോ, കൃതഘ്നനോ അല്ലെന്നുള്ളതും സ്പഷ്ടമാകുന്നുണ്ട്.]

തം മേരുശിഖരാകാരം ദീപ്താമിവ ശതഹ്രദാം
ഗഗനസ്ഥം മഹീസ്ഥാസ്തേ ദദൃശുൎവ്വാനരാധിപാഃ. 2

മഹീസ്ഥാഃ	ഭൂമിയിൽ നിന്നിരുന്ന	ദീപ്താം ശതഹ്രദാം ഇവ	വെട്ടുന്ന മിന്നലെന്ന പോലെ
തേ	ആ [വരായ	ഗഗനസ്ഥം	ആകാശത്തിൽ നിന്നി
വാനരാധിപാഃ	വാനരനായകന്മാർ,	തം	അവനെ [രുന്ന
മേരു-ശിഖരാകാരം	മേരുശിഖരസദൃശനായി	ദദൃശുഃ.	കണ്ടു.

സ ഹി മേഘാചലപ്രഖ്യോ മഹേന്ദ്രസമവിക്രമഃ
സൎവ്വായുധധരോ വീരോ ദിവ്യാഭരണഭൂഷിതഃ. 3

സഃ വീരഃ ഹി,	ആ വീരനാകട്ടെ,	സൎവ്വായുധധരഃ	സൎവ്വായുധങ്ങളും ധരിച്ചവനായി
മേഘാചല-പ്രഖ്യഃ	മേഘത്തിന്നും ഗിരിയ്ക്കും തുല്യനായി		
മഹേന്ദ്രസമ-വിക്രമഃ	ഇന്ദ്രതുല്യപരാക്രമശാലിയായി	ദിവ്യാഭരണ-ഭൂഷിതഃ.	സൎവ്വാലങ്കാരഭൂഷിതനായി കാണപ്പെട്ടു.

യേ ചാപ്യനുചരാസ്തസ്യ ചത്വാരോ ഭീമവിക്രമാഃ
തേ്യപി സൎവ്വായുധോപേതാ ഭൂഷണൈശ്ചാപി ഭൂഷിതാഃ. 4

തസ്യ	അദ്ദേഹത്തിന്റെ	സൎവ്വായുധോ-പേതാഃ ച,	എല്ലാ ആയുധങ്ങളുമാൎന്നവരായും
അനുചരാഃ	അനുചരന്മാരായ	ഭൂഷണൈഃ അപി	ആഭരണങ്ങളാലും
ചത്വാരഃ	നാലുപേർ	ഭൂഷിതാഃ അപി	അലംകൃതരായും ഉള്ള
യേ ച	യാതൊരുവരോ	ഭീമവിക്രമാഃ.	ഉഗ്രപരാക്രമശാലികളായിരുന്നു.
തേ അപി,	അവരും		

തമാത്മപഞ്ചമം ദൃഷ്ട്വാ സുഗ്രീവോ വാനരാധിപഃ
വാനരൈഃ സഹ ദുർദ്ധർഷശ്ചിന്തയാമാസ ബുദ്ധിമാൻ. 5

വാനരാധിപഃ	വാനരാധിപനും	ആത്മപഞ്ചമം	താനടക്കം അഞ്ചുപേ രിൽ ഒരുവനായ
ദുർധർഷഃ	അജയ്യനും		
ബുദ്ധിമാൻ	ബുദ്ധിശാലിയും ആയ	തം	ആ വിഭീഷണനെ
സുഗ്രീവഃ,	സുഗ്രീവൻ,	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
വാനരൈഃ സഹ	വാനരന്മാരോടുംകൂടി,	ചിന്തയാമാസ.	ഉള്ളിൽ ആലോചിച്ചു.

ചിന്തയിത്വാ മുഹൂർത്തം തു വാനരാംസ്താനുവാച ഹ
ഹനുമത്പ്രമുഖാൻ സർവ്വാനിദം വചനമുത്തമം. 6

മുഹൂർത്തം തു	അല്പനേരംമാത്രം	വാനരാൻ	വാനരന്മാർ
ചിന്തയിത്വാ,	ആലോചിച്ചുശേഷം,	സർവ്വാൻ	എല്ലാവരോടായും
ഹനുമത്-പ്രമുഖാൻ	ഹനുമാൻ മുതലായ	ഇദം വചനം	ഈ വാക്യത്തെ
		ഉത്തമം ഹ	സർവ്വോത്കൃഷ്ടമായി
താൻ	ആ	ഉവാച.	ഉരചെയ്തു.

ഏഷ സർവ്വായുധോപേതശ്ചതുർഭിഃ സഹ രാക്ഷസൈഃ
രാക്ഷസോऽഭ്യേതി പശ്യധ്വമസ്മാൻ ഹന്തും ന സംശയഃ. 7

"ഏഷഃ	"ഈ	അസ്മാൻ	നമ്മെ
രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസൻ	ഹന്തും	വധിപ്പാനായി
സർവ്വായുധോ-പേതഃ	എല്ലാ ആയുധങ്ങളും ധരിച്ചുവനായി	അഭ്യേതി,	വരുന്നു,
		സംശയഃ ന;	സംശയമില്ല;
ചതുർഭിഃ	നാലു	പശ്യധ്വം."	നോക്കുവിൻ."
രാക്ഷസൈഃ സഹ	രാക്ഷസരോടുംകൂടി		

സുഗ്രീവസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ സർവ്വേ തേ വാനരോത്തമാഃ
സാലാനശ്വത്ഥമാരുഹ്യ ശൈലാംശ്ച ഇദം വചനമബ്രുവൻ. 8

തേ	ആ	സാലാൻ	വൃക്ഷങ്ങളേയും
വാനരോത്തമാഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാർ	ശൈലാൻ ച	പർവ്വതങ്ങളേയും
സർവ്വേ	എല്ലാവരും	ഉദ്യമ്യ,	കയ്യിലെടുത്തുംകൊ
സുഗ്രീവസ്യ	സുഗ്രീവന്റെ	ഇദം	ഇപ്രകാരം [ണ്ട്
വചഃ	വാക്യത്തെ	വചനം	വാക്യത്തെ
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,	അബ്രുവൻ.	ഉരചെയ്തു.

ശീഘ്രം വ്യാദിശ നോ രാജൻ വധായൈഷാം ദുരാത്മനാം
നിപതന്തു ഹതാശ്ചൈതേ ധരണ്യാമല്പതേജസഃ. 9

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!	വ്യാദിശ;	ആജ്ഞനൽകുക;
ദുരാത്മനാം	ദുർബുദ്ധികളായ	അല്പതേജസഃ	അല്പവീര്യന്മാരായ
ഏഷാം	ഇവരുടെ	ഏതേ ച	ഇവരും
വധായ,	വധത്തിന്നായി,	ഹതാഃ	വധിക്കപ്പെട്ട്
നഃ	ഞങ്ങൾക്ക്	ധരണ്യാം	ഭൂമിയിൽ
ശീഘ്രം	ഇക്ഷണംതന്നെ	നിപതന്തു."	വീഴട്ടെ."

തേഷാം സംഭാഷമാണാനാമന്യോന്യം സ വിഭീഷണഃ
ഉത്തരം തീരമാസാദ്യ ഖസ്ഥ ഏവ വ്യതിഷ്ഠത. 10

സഃ	ആ	ഉത്തരം	വടക്കെ
വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ,	തീരം	കരയെ
തേഷാം	അവർ	ആസാദ്യ,	പ്രാപിച്ച്,
അന്യോന്യം	തമ്മിൽ തമ്മിൽ	ഖസ്ഥഃ ഏവ	ആകാശത്തിൽനിന്നു കൊണ്ടുതന്നെ
സംഭാഷ-മാണാനാം,	ഇങ്ങിനെ സംഭാഷണം ചെയ്യുകൊണ്ടിരിക്കെ,	വ്യതിഷ്ഠത.	കാത്തിരുന്നു.

ഉവാച ച മഹാപ്രാജ്ഞഃ സ്വരേണ മഹതാ മഹാൻ
സുഗ്രീവം താംശ്ച സംപ്രേക്ഷ്യ ഖസ്ഥ ഏവ വിഭീഷണഃ. 11

മഹാപ്രാജ്ഞഃ	നല്ല പ്രാജ്ഞനും	മഹതാ സ്വരേണ	ഉച്ചസ്വരത്തിൽ
മഹാൻ	മഹാനുമായ	ഖസ്ഥഃ ഏവ	ആകാശത്തിൽ നിന്ന നിലയ്ക്കുതന്നെ
വിഭീഷണഃ,	വിഭീഷണൻ,	ഉവാച.	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.
സുഗ്രീവം ച	സുഗ്രീവനേയും		
താൻ ച,	അവരേയും		
സംപ്രേക്ഷ്യ	നോക്കി,		

രാവണോ നാമ ദുർവൃത്തോ രാക്ഷസോ രാക്ഷസേശ്വരഃ
തസ്യാഹമനുജോ ഭ്രാതാ വിഭീഷണ ഇതി ശ്രുതഃ. 12

"ദുർവൃത്തഃ	"ദുഷ്ടനടവടിയുള്ള വനും	അനുജഃ	താഴെയുള്ള
		ഭ്രാതാ	സോദരനാകുന്നു
രാക്ഷസേശ്വരഃ	രാക്ഷസാധിപനുമായ	അഹം;	ഞാൻ;
രാവണഃ നാമ	രാവണൻ എന്ന	വിഭീഷണഃ ഇതി	വിഭീഷണൻ എന്ന്
രാക്ഷസഃ;	രാക്ഷസനുണ്ട്;	ശ്രുതഃ.	പറയപ്പെടുന്നു.
തസ്യ	അവന്ന്		

തേന സീതാ ജനസ്ഥാനാദ്ധൃതാ ഹത്വാ ജടായുഷം
രുദ്ധാ ച വിവശാ ദീനാ രാക്ഷസീഭിഃ സുരക്ഷിതാ. 13

"തേന ച,	"അവനാൽതന്നെ,	വിവശാ	പരാധീനയായി
ജടായുഷം	ജടായുവിനെ	ദീനാ	പരിതപിക്കുന്നവളായി
ഹത്വാ	വധിച്ച്	രുദ്ധാ	ബന്ധനത്തിൽ വെക്കപ്പെട്ട്
ജനസ്ഥാനാത്	ജനസ്ഥാനത്തിൽനിന്ന്	രാക്ഷസീഭിഃ	രാക്ഷസികളാൽ
ഹൃതാ	അപഹരിക്കപ്പെട്ടവളായ	സുരക്ഷിതാ.	കാവൽകാത്തുവരപ്പെടുന്നു.
സീതാ	സീതാദേവി		

തമഹം ഹേതുഭിർവാക്യൈർവിവിധൈശ്ച നൃപാത്മജം
സാധു നിര്യാത്യതാം സീതാ രാമായേതി പുനഃ പുനഃ. 14

"അഹം,	"ഞാൻ,
'സീതാ	'സീതാദേവി
രാമായ	ശ്രീരാമന്നായ്ക്കൊണ്ട്
നിവ്യാഹൃതാം	തിരിയെ സമർപ്പിക്ക
ഇതി	എന്ന് [പ്പെടട്ടെ,'
പുനഃ പുനഃ	പലകുറി
വിവിധൈഃ	പല
ഹേതുഭിഃ	കാരണങ്ങളോടുകൂടിയ
വാക്യൈഃ ച	വാക്കുകളാൽ
സാധു	വഴിപോലെ
തം	ആ രാവണനോട്
ന്യദർശയം.	ഉപദേശിച്ചു.

സ ച ന പ്രതിജഗ്രാഹ രാവണഃ കാലചോദിതഃ
ഉച്യമാനം ഹിതം വാക്യം വിപരീത ഇവൌഷധം. 15

"കാലചോദിതഃ	"കാലപ്രേരിതനായ
സഃ	ആ
രാവണഃ ച,	രാവണനാകട്ടെ,
ഉച്യമാനം	പറയപ്പെടുന്നതായ
ഹിതം	ഹിതകരമായ
വാക്യം,	ആ ഉപദേശത്തെ,
വിപരീതഃ	ചാവാന്നറച്ചുവൻ
ഔഷധം	ഔഷധത്തെ
ഇവ,	എന്നപോലെ,
പ്രതിജഗ്രാഹ ന.	കയ്ക്കൊണ്ടതേയില്ല.

സോഽഹം പരുഷിതസ്തേന ദാസവച്ചാവമാനിതഃ
ത്യക്തപാ പുത്രാംശ്ച ദാരാംശ്ച രാഘവം ശരണം ഗതഃ. 16

"തേന	"അവനാൽ
പരുഷിതഃ	ക്രൂരവാക്കുരചെയ്യപ്പെ ട്ടവനും
ദാസവത്	അടിമയെന്നപോലെ
അവമാനിതഃ ച	അവമാനിക്കപ്പെട്ടവനും ആയ
സഃ	ആ
അഹം,	ഞാൻ,
പുത്രാൻ ച	പുത്രന്മാരേയും
ദാരാൻ ച	ഭാര്യമാരേയും
ത്യക്തപാ,	വെടിഞ്ഞ്,
രാഘവം	ശ്രീരാഘവനെ
ശരണം	ശരണം
ഗതഃ.	പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു.

സർവ്വലോകശരണ്യായ രാഘവായ മഹാത്മനേ
നിവേദയത മാം ക്ഷിപ്രം വിഭീഷണമുപസ്ഥിതം. 17

"സർവ്വലോക-ശരണ്യായ	"എല്ലാ ലോകത്തിന്നും ശരണ്യനായി
മഹാത്മനേ	മഹാത്മാവായ
രാഘവായ,	ശ്രീരാഘവനോടായി,
ഉപസ്ഥിതം	ഇങ്ങുവന്നിരിക്കുന്ന
മാം	എന്നെ
വിഭീഷണം	വിഭീഷണനെന്ന്
ക്ഷിപ്രം	താമസിയാതെ
നിവേദയത."	അറിയിച്ചാലും."

ഏതത്തു വചനം ശ്രുതപാ സുഗ്രീവോ ലഘുവിക്രമഃ
ലക്ഷ്മണസ്യാഗ്രതോ രാമം സംരബ്ധമിദമബ്രവീത്. 18

സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ
ഏതത്	ഈ
വചനം	വാക്യത്തെ
ശ്രുതപാ,	കേട്ട്,
ലഘുവിക്രമഃ	ഓടിച്ചെല്ലുന്നവനായി,
ലക്ഷ്മണസ്യ	ലക്ഷ്മണന്റെ
അഗ്രതഃ	മുമ്പിൽവെച്ച്,
രാമം	ശ്രീരാമനോടായി
സംരബ്ധം തു	അമ്പരന്ന് നെഞ്ഞിടിച്ചുംകൊണ്ട്
ഇദം	ഇപ്രകാരം
അബ്രവീത്.	ഉണത്തിച്ചു.

രാവണസ്യാനുജോ ഭ്രാതാ വിഭീഷണ ഇതി ശ്രുതഃ
ചതുർഭിഃ സഹ രക്ഷോഭിർഭവന്തം ശരണം ഗതഃ 19

"രാവണസ്യ	"രാവണന്റെ
അനുജഃ ഭ്രാതാ	ഇളയസഹോദരനായ
വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ
ഇതി	എന്ന
ശ്രുതഃ,	പേരാൺവൻ,
ചതുർഭിഃ	നാലു
രക്ഷോഭിഃ സഹ	രാക്ഷസന്മാരോടുംകൂടി
ഭവന്തം	നിന്തിരുവടിയെ
ശരണം	ശരണം
ഗതഃ.	പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു.

മന്ത്രേ വ്യൂഹേ നയേ ചാരേ യുക്തോ ഭവിതുമർഹസി
വാനരാണാം ച ഭദ്രം തേ പരേഷാം ച പരന്തപ. 20

"പരന്തപ!	"ശത്രുധ്വംസക!
വാനരാണാം ച	വാനരന്മാരുടേയും
പരേഷാം ച	ശത്രുക്കളുടേയും
മന്ത്രേ	ഉദ്ദേശത്തിലും
വ്യൂഹേ	സേനാനിവേശനത്തി
നയേ	ധർമ്മബുദ്ധിയിലും [ലും
ചാരേ	ധർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിലും
യുക്തഃ ഭവിതും	വേണ്ടുന്ന അനേഷ
	ണാം
അർഹസി;	നടത്തേണ്ടതാണ്;
തേ	നിന്തിരുവടിക്ക്
ഭദ്രം.	നന്മയുണ്ടാകട്ടെ.

[മന്ത്രം (കാര്യാകാര്യവിചാരം); വ്യൂഹം (സേനാസ്കന്ധനിവേശം); നയം (ആലോചിച്ച് നിശ്ചയിച്ച ഉപായങ്ങളെ അതാത് വിഷയങ്ങളിൽ പ്രയോഗിക്കുന്നത്); ചാരം (ഗൂഢാനേഷണം). എന്ന് ഗോ. രാ. "വാനരന്മാർക്കും, നിന്തിരുവടിക്കും, ലക്ഷ്മണാദികളായ മറ്റുള്ളവർക്കും മംഗളമുണ്ടാകട്ടെ." എന്നും (തനിഗ്ലോകി).]

അന്തർധാനഗതാ ഹ്യേതേ രാക്ഷസാഃ കാമരൂപിണഃ
ശൂരാശ്ച നികൃതിജ്ഞാശ്ച തേഷു ജാതു ന വിശ്വസേത്. 21

"ഏതേ	"ഈ
രാക്ഷസാഃ ഹി	രാക്ഷസരാകട്ടെ
അന്തർധാന-ഗതാഃ;	കണ്ണിനു കാണാത്ത വിധം സഞ്ചരിപ്പാൻ കഴിവുള്ളവരും
കാമരൂപിണഃ	ഇച്ഛിച്ച രൂപം കയ്യൊള്ളാവുന്നവരും
ശൂരാഃ ച,	ശൂരന്മാരും
നികൃതിജ്ഞാഃ ച;	ചതിപ്രയോഗങ്ങളിൽ നിപുണന്മാരും ആക [ന്നു;
തേഷു	അവരിൽ
ജാതു	ഒരിക്കലും
വിശ്വസേത് ന.	വിശ്വാസം കയ്യൊള്ള വാൻ പാടുള്ളതല്ല.

പ്രണിധീ രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ രാവണസ്യ ഭവേദയം
അനുപ്രവിശ്യ സോഽസ്മാസു ഭേദം കുര്യാന്ന സംശയഃ. 22

"അയം	"ഇവൻ
രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ	രാക്ഷസരാജാവായ
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
പ്രണിധിഃ ഭവേത്;	ചാരനായിരിക്കാം;
സഃ	അവൻ
അസ്മാസു	നമ്മുടെ കൂട്ടത്തിൽ
അനുപ്രവിശ്യ	പ്രവേശിച്ച്
ഭേദം	ആപത്ത്
കുര്യാത്,	വിളയിച്ചേയ്ക്കും,
സംശയഃ ന.	സംശയമില്ല.

അഥവാ സഹായമേവൈഷ ചരിദ്രമാസാദ്യ ബുദ്ധിമാൻ
അനുപ്രവിശ്യ വിശ്വസ്തേ കദാചിത് പ്രഹരേദപി. 23

"അഥവാ	"അല്ലെന്നാൽ
ബുദ്ധിമാൻ	തന്ത്രക്കാരനായ
ഏഷഃ,	ഇവൻ,
അനുപ്രവിശ്യ	കടന്നുകൂടിയശേഷം,
വിശ്വസ്തേ	വിശ്വസിച്ചിരിക്കുന്ന വനായ നിന്തിരുവടിയുടെ സംഗതിയിൽ
ചരിദ്രം ആസാദ്യ,	അജാഗ്രതയായിരിക്കുന്ന തക്കംനോക്കി,
കദാചിത്	വല്ലപ്പോഴും
സഹായം ഏവ	നിഷ്പ്രയാസം
പ്രഹരേത് അപി.	ആപത്തിനെ വിളയിച്ചേയ്ക്കും.

മിത്രാദപി ബലം മൈവ മൌലം ഭൃത്യബലം തഥാ
സർവ്വമേതദ് ബലം ഗ്രാഹ്യം വജ്രയിത്വാ ദ്വിഷദ്ബലം. 24

"ദ്വിഷദ്ബലം	"ശത്രുബലത്തെ
വജ്രയിത്വാ,	ഒഴിച്ച്,
മൌലം ബലം ച	(രാജ്യത്തിന്നു അടിസ്ഥാനമായി സ്ഥിരമായുള്ള) മൂലബലവും
ഭൃത്യബലം തഥാ	(പ്രതിഫലത്തെ ഇച്ഛിച്ചുതായ) ഭൃത്യബലവും
മിത്രാത് അപി	(ബന്ധുരാജാവിൽനിന്ന് ലഭിക്കുന്ന) മിത്രബലവും,
ഏതത് സർവ്വം ഏവ	ഇതെല്ലാം മാത്രമാണ്
ബലം ഗ്രാഹ്യം.	ശരിയായ സൈന്യമെന്ന് സ്വീകരിക്കപ്പെടാവുന്നത്

[ശത്രുതയ്ക്കു അവകാശമുള്ള ബലത്തെ സ്വീകരിക്കരുതെന്നു സാരം.]

പ്രകൃത്യാ രാക്ഷസോ ഹ്യേഷ ഭ്രാതാഽമിത്രസ്യ തേ പ്രഭോ
ആഗതശ്ച രിപോഃ പക്ഷാത് കഥമസ്മിൻ ഹി വിശ്വസേത്. 25

"പ്രഭോ!	"പ്രഭോ!
ഏഷഃ ഹി	ഇവനാകട്ടെ
പ്രകൃത്യാ	ജനനാൽതന്നെ
രാക്ഷസഃ;	രാക്ഷസൻ;
തേ	നിന്തിരുവടിയുടെ
അമിത്രസ്യ	ശത്രുവിന്ന്
ഭ്രാതാ;	അനുജൻ;
രിപോഃ പക്ഷാത് ച	ശത്രുപക്ഷത്തിൽനിന്നു തന്നെ
ആഗതഃ;	വന്നിരിക്കുന്നു;
ഹി	ആകയാൽ
അസ്മിൻ	ഇവന്റെ കാര്യത്തിൽ
കഥം	എങ്ങിനെ
വിശ്വസേത്?	വിശ്വസിക്കാം?

[ശത്രുതയ്ക്ക് അവകാശമുണ്ടെന്നു ഇക്കാരണങ്ങളാൽ എടുക്കേണ്ടതാണെന്നു സാരം].

രാവണേന പ്രണിഹിതം തമവേഹി വിഭീഷണം
തസ്യാഹം നിഗ്രഹം മന്യേ ക്ഷമം ക്ഷമവതാം വര. 26

"ക്ഷമവതാം വര!	അന്യന്മാരുടെ ദോഷങ്ങളെ ക്ഷമിക്കുന്നവരിൽവെച്ച് ഉത്തമനായുള്ളോവേ!
തം വിഭീഷണം,	ആ വിഭീഷണനെ,
രാവണേന പ്രണിഹിതം	ചാരനായി അയക്കപ്പെട്ടവനാണെന്ന്
അവേഹി;	ധരിച്ചാലും;
തസ്യ നിഗ്രഹം	അവന്ന് തക്ക ശിക്ഷ വിധിക്കുന്നത് തന്നെ
ക്ഷമം	ശരി, എന്ന്
അഹം മന്യേ.	ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

രാക്ഷസോ ജിഹ്മയാ ബുദ്ധ്യാ സംദിഷ്ടോഽയമുപാഗതഃ
പ്രഹർത്തും മായയാ ഛന്നോ വിശ്വസ്തേ തപയി ചാനഘ. 27

"അനഘ!	"കപടബുദ്ധിയോടു	ഛന്നഃ	മറഞ്ഞവനായി
അയം	ഈ [ള്ളോവേ!	വിശ്വസ്തേ	വിശ്വാസബുദ്ധിയോടെ വർത്തിക്കുന്ന
രാക്ഷസഃ,	രാക്ഷസൻ	തപയി	നിന്തിരുവടിയുടെ സംഗതിയിൽ,
ജിഹ്മയാ	കാപട്യമാൻ	പ്രഹർത്തും ച	ആപത്തുണ്ടാക്കുവാൻ തന്നെയാണ്
ബുദ്ധ്യാ	ബുദ്ധികൈക്കൊണ്ട്	ഉപാഗതഃ.	വന്നിരിക്കുന്നത്.
സംദിഷ്ടഃ,	പറഞ്ഞയക്കപ്പെട്ടവനായി,		
മായയാ	മായകൊണ്ട്		

പ്രവിഷ്ടഃ ശത്രുസൈന്യം ഹി പ്രാപ്തഃ ശത്രുരതർക്കിതഃ
നിഹന്യാദന്തരം ലബ്ധ്വാ ഉലൂക ഇവ വായസാൻ. 28

"പ്രാപ്തഃ ഹി	"ഈ വന്നിരിക്കുന്നവനാകട്ടെ	പ്രവിഷ്ടഃ,	പ്രവേശിച്ചവനായി,
ശത്രുഃ;	ശത്രുവാണ്;	അന്തരം	തക്കം
അതർക്കിതഃ;	നാം വിചാരിക്കാതെ തന്നെ വന്നിരിക്കുന്നവൻ;	ലബ്ധ്വാ,	നോക്കി
		ഉലൂകഃ	ക്രമൻ
		വായസാൻ	കാക്കകളെ
ശത്രുസൈന്യം	ശത്രുസൈന്യത്തിൽ	ഇവ	എന്നപോലെ,
		നിഹന്യാത്.	നശിപ്പിച്ചേയ്ക്കും.

വധ്യതാമേഷ ദണ്ഡേന തീവ്രേണ സചിവൈഃ സഹ
രാവണസ്യ ക്രൂരസ്യ ഭ്രാതാ ഹ്യേഷ വിഭീഷണഃ. 29

"ഏഷഃ	"ഈ	ഏഷഃ	ഇവൻ
വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ	സചിവൈഃ സഹ	മന്ത്രിമാരോടുംകൂടി
ക്രൂരസ്യ	ക്രൂരനായ	തീവ്രേണ ദണ്ഡേന	ഉഗ്രശിക്ഷയേറ്റ്
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ	വധ്യതാം."	വധിക്കപ്പെടേണ്ടവനാണ്."
ഭ്രാതാ;	അനുജനാണ്;		
ഹി	ആകയാൽ		

ഏവമുക്ത്വാ തു തം രാമം സംരബ്ധോ വാഹിനീപതിഃ
വാക്യജ്ഞോ വാക്യകുശലം തതോ മൌനമുപാഗമത്. 30

വാക്യജ്ഞഃ	വാക്യവിശാരദനും	വാക്യകുശലം	വാക്യസാരജ്ഞനായ
വാഹിനീപതിഃ,	സേനത്തലവനുമായ ആ സുഗ്രീവൻ,	തം രാമം	ആ ശ്രീരാമനോടായി
		ഉക്ത്വാ	ഉണർത്തിച്ചശേഷം,
സംരബ്ധഃ	പരിഭ്രമിച്ച്	തതഃ	അതിൽപിന്നെ
ഏവം	ഇപ്രകാരം	മൌനം	മൌനമായി വർത്തിച്ചു.
തു,	ഇക്കാര്യത്തെക്കുറിച്ച്,	ഉപാഗമത്.	

സുഗ്രീവസ്യ തു തദ്വാക്യം ശ്രുത്വാ രാമോ മഹായശാഃ
സമീപസ്ഥാനുവാചേദം ഹനുമത്പ്രമുഖാൻ ഹരീൻ 31

സുഗ്രീവസ്യ	സുഗ്രീവന്റെ	ഹനുമത്-പ്രമുഖാൻ	ഹനുമാൻ മുതലായ
തത് വാക്യം	ആ വാക്യത്തെ	ഹരീൻ	വാനരന്മാരെ നോക്കി
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,	തു	ഇക്കാര്യത്തെക്കുറിച്ച്
മഹായശാഃ	മഹായശസ്വിയായ	ഇദം	ഇപ്രകാരം
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	ഉവാച.	അരുളിച്ചെയ്തു.
സമീപസ്ഥാൻ	അടുത്തുനിന്നിരുന്ന		

യദുക്തം കപിരാജേന രാവണാവരജം പ്രതി
വാക്യം ഹേതുമദത്ഥ്യം ച ഭവദ്ഭിരപി തച്ഛ്രുതം. 32

"രാവണാവരജം പ്രതി	"രാവണന്റെ ഒടുവിലത്തെ അനുജനെക്കുറിച്ച്	അത്ഥ്യം	നമ്മാൽ അറിഞ്ഞിരിക്കപ്പെടേണ്ടതായും
		ഉക്തം ച,	പറയപ്പെട്ടുവോ,
കപിരാജേന	വാനരാധിപനാൽ	തത്	ആയത്
യത് വാക്യം	യാതൊരു മൊഴി	ഭവദ്ഭിഃ അപി	നിങ്ങളാലും
ഹേതുമത്	കാരണയുക്തമായും	ശ്രുതം.	കേൾക്കപ്പെട്ടുവല്ലോ.

സുഹൃദാ ഹ്യത്ഥകൃച്ഛ്രേഷു യുക്തം ബുദ്ധിമതാ സതാ
സമർത്ഥനാപി സന്ദേഷ്ടും ശാശ്വതീം ഭൃതിമിച്ഛതാ. 33

"അത്ഥകൃച്ഛ്രേഷു ഹി,	"ഒരു കാര്യത്തെക്കുറിച്ച് നിർണ്ണയിപ്പാൻ കഴിയാതിരിക്കുന്ന സമയങ്ങളിലാകട്ടെ,	സതാ	സജ്ജനവും
		സമർത്ഥന അപി	സാമർത്ഥ്യശാലിയും ആയ
ശാശ്വതീം	ശാശ്വതമായ	സുഹൃദാ	സുഹൃത്തിനാൽ
ഭൃതിം ഇച്ഛതാ	നന്മയെ ആഗ്രഹിക്കുന്ന	സന്ദേഷ്ടും	വേണ്ടുന്ന ഉപദേശം നല്കപ്പെടുക എന്നതു
ബുദ്ധിമതാ	ബുദ്ധിമാനും	യുക്തം."	ആവശ്യമാണ്."

ഇത്യേവം പരിപൃഷ്ടാസ്തേ സ്വം സ്വം മതമതന്ദ്രിതാഃ
സോപചാരം തദാ രാമമൂചുർഹിതചികീർഷവഃ 34

തദാ	ആ സമയം	തേ	അവർ
ഇതി ഏവം	മേൽപ്രകാരം	സ്വം സ്വം	തങ്ങൾ തങ്ങടെ
പരിപൃഷ്ടാഃ	ചോദിക്കപ്പെട്ടവരും	മതം	അഭിപ്രായത്തെ
ഹിതചികീർഷവഃ	ഹിതത്തെ ചെയ്വാൻ കൊതിച്ച്	രാമം	ശ്രീരാമനോടായി
		സോപചാരം	വണക്കംപൂണ്ട്
അതന്ദ്രിതാഃ	സന്നദ്ധരായി വർത്തിക്കുന്നവരും ആയ	ഊചുഃ.	ഉണർത്തിച്ചു.

അജ്ഞാതം നാസ്തി തേ കിഞ്ചിത് ത്രിഷു ലോകേഷു രാഘവ
ആത്മാനം സൂചയ ജ്ഞാനൻ പൃച്ഛസ്യസ്മാൻ സുഹൃത്തയാ. 35

"രാഘവ!	"ശ്രീരാമ!
ത്രിഷു	മൂന്നു
ലോകേഷു	ലോകങ്ങളിലും
തേ	നിന്തിരുവടിക്കു്
അജ്ഞാതം	അറിയാത്തതു്
കിംചിത്	യാതൊന്നുംതന്നെ
അസ്തി ന;	ഇല്ല;
ജ്ഞാനൻ	സർവ്വജ്ഞനായ നിന്തിരുവടി
സുഹൃത്തയാ	ആശ്രിതവാത്സല്യത്താൽ
ആത്മാനം	സപ്രകൃതിഗുണത്തെ
സൂചയൻ	പ്രത്യക്ഷീകരിക്കുന്ന
അസ്മാൻ	ഞങ്ങളോടു് [വനായി
പൃച്ഛസി.	ചോദിക്കുകമാത്രമാണു്.

["വാനരന്മാർക്കു് നിന്തിരുവടി സുഹൃത്താണെന്നുള്ള ഖ്യാതിയെ ലോകത്തിൽ പരത്തുവാനുദ്ദേശിച്ചു് മാത്രമാണു് ഇപ്രകാരം ഞങ്ങളോടു് അഭിപ്രായം ചോദിക്കുന്നതു്," എന്നു സാരം.

"ഞങ്ങളെല്ലാവരുടേയും അഭിപ്രായത്തെ അപേക്ഷിച്ചു് നിന്തിരുവടിയുടെ അഭിപ്രായം എത്രയോ ഉത്കൃഷ്ടമായിരിക്കുമെന്നു് കാണിക്കുന്നതിന്നായാണു് ഇങ്ങിനെ ചോദിക്കുന്നതു്. ഞങ്ങളും അഭിപ്രായം പറഞ്ഞാൽ അതു് സാധാരണന്മാർക്കു് മാത്രം ഉചിതമായിരിക്കുകയേയുള്ളൂ. നിന്തിരുവടി ഞങ്ങളുടെ ഈ അഭിപ്രായത്തെ പൂർവ്വപക്ഷം ചെയ്തു് സപ്രസിദ്ധാന്തത്തെ പറയുമ്പോൾ ഞങ്ങളുടെ അഭിപ്രായം നിസ്സാരമാണെന്നു് എല്ലാവർക്കും ബോദ്ധ്യപ്പെടുന്നതാണു്." എന്നു സാരം. ("സുഹൃത്തയാ ശോഭന ഹൃദയതയാ ഹേതുനാ), ആത്മാനം (സ്വം), പൂജയൻ, കായ്യവിചാരേഷു അസ്മദപേക്ഷയാ തവൈവ ശോഭനോ ഹൃദയഃ ഇതി സപ്രഭാവമഭിവ്യഞ്ജയിതും" (ഗോ. രാ.).]

തപം ഹി സത്യവ്രതഃ ശൂരോ ധാർമ്മികോ ദൃഢവിക്രമഃ
പരീക്ഷ്യകാരീ സ്മൃതിമാൻ നിസൃഷ്ടാത്മാ സുഹൃത്സു ച. 36

"തപം ഹി	"നിന്തിരുവടിയാകട്ടെ
സത്യവ്രതഃ,	സത്യത്തെ വ്രതമായി കയ്ക്കൊണ്ടവൻ,
ശൂരഃ,	ജഗദേകവീരൻ,
ധാർമ്മികഃ,	ധർമ്മൈകനിരതൻ,
ദൃഢവിക്രമഃ,	സുസ്ഥിരപരാക്രമശാലി,
പരീക്ഷ്യകാരീ,	സൂക്ഷ്മപര്യാലോചന ചെയ്തു് എല്ലാറിനേയും ചെയ്യുന്നവൻ,
സ്മൃതിമാൻ	ശാസ്ത്രബോധമുള്ളവൻ
സുഹൃത്സു	തന്നെ ആശ്രയിച്ചവരിൽ
നിസൃഷ്ടാത്മാ ച.	സ്വാത്മാവിനെത്തന്നെ സമർപ്പിക്കുന്നവൻ.

തസ്മാദേകൈകശസ്താവദ് ബ്രൂവന്തു സചിവാസ്തവ
ഹേതുതോ മതിസംപന്നാഃ സമർത്ഥാശ്ച പുനഃ പുനഃ. 37

"തസ്മാത്	"ആകയാൽ
പുനഃ	അപ്രകാരമാണെന്നാലും
പുനഃ	ഞങ്ങളെക്കാൾ [ളും
സമർത്ഥാഃ	സമർത്ഥന്മാരും
മതിസംപന്നാഃ ച	ബുദ്ധിവൈഭവമുള്ളവരും ആയ
സചിവാഃ	മന്ത്രോപദേഷ്ടാക്കന്മാർ
തവ	നിന്തിരുവടിയോടു്
ഹേതുതഃ	കാരണസഹിതം
ഏകൈകശഃ താവത്	ഓരോരുത്തരായി
ബ്രൂവന്തു."	ഉണർത്തിക്കട്ടെ."

ഇത്യുക്തേ രാഘവായാഥ മതിമാനംഗദോഽഗ്രതഃ
വിഭീഷണപരീക്ഷാർത്ഥമുവാച വചനം ഹരിഃ. 38

രാഘവായ ഇത്യുക്തേ,	ശ്രീരാഘവനോടായി ഇപ്രകാരം ഉണർത്തിച്ചാറെ,	അഗ്രതഃ,	ഒന്നാമതായി,
		വിഭീഷണപരീക്ഷാർത്ഥം	വിഭീഷണനെ പരീക്ഷിച്ചറിയേണ്ടുന്ന കാര്യത്തിൽ
മതിമാൻ	ബുദ്ധിമാനായ		
അംഗദഃ	അംഗദനെന്ന	അഥ	ഇപ്രകാരം
ഹരിഃ,	വാനരൻ,	വചനം ഉവാച.	ഉണർത്തിച്ചു.

ശത്രോഃ സകാശാത് സംപ്രാപ്തഃ സർവ്വഥാ ശങ്ക്യ ഏവ ഹി
വിശ്വാസയോഗ്യഃ സഹസാ ന കർത്തവ്യോ വിഭീഷണഃ. 39

"വിഭീഷണഃ ഹി	"വിഭീഷണനാകട്ടെ	ശങ്ക്യഃ ഏവ;	സംശയിക്കപ്പെടേണ്ടവൻ തന്നെ;
ശത്രോഃ	ശത്രുവിന്റെ	സഹസാ	പരീക്ഷിച്ചറിയാതെ പെട്ടെന്ന്
സകാശാത്	അടുക്കൽ നിന്ന്	വിശ്വാസയോഗ്യഃ	വിശ്വാസപാത്രമെന്ന്
സംപ്രാപ്തഃ;	വന്നിരിക്കുന്നവനാണ്;	കർത്തവ്യഃ ന.	സ്വീകരിക്കത്തക്കവനല്ല.
ഹി	ആയ്കൊണ്ട്		
സർവ്വഥാ	എന്താലോചിച്ചാലും		

ഛാദയിത്വാഽഽത്മഭാവം ഹി ചരന്തി ശഠബുദ്ധയഃ
പ്രഹരന്തി ച രന്ധ്രേഷു സോഽനർത്ഥസ്തത്കൃതോ ഭവേത്. 40

"ശഠബുദ്ധയഃ	"കപടബുദ്ധിയുള്ളവർ	പ്രഹരന്തി;	അടിക്കുന്നു;
ആത്മഭാവം	മനസ്സിലുള്ളതിനെ	ഹി,	ആകയാൽ
ഛാദയിത്വാ	മറച്ചുംകൊണ്ട്	തത് കൃതഃ	അതിന്റെ ഫലമായി
ചരന്തി;	പെരുമാറുന്നു;	സഃ അനർത്ഥഃ	കഠിനമായ ആപത്ത്
രന്ധ്രേഷു ച	തക്കം കിട്ടുന്ന അവസരങ്ങളിൽ	ഭവേത്.	നേരിടുകയും ചെയ്യും.

അർത്ഥാനർത്ഥൗ വിനിശ്ചിത്യ വ്യവസായം ഭജേത ഹ
ഗുണതഃ സംഗ്രഹം കുര്യാദ്ദോഷതശ്ച വിസർജ്ജയേത്. 41

"അർത്ഥാനർത്ഥൗ വിനിശ്ചിത്യ	"ഗുണദോഷങ്ങളെ ആലോചിച്ചറിഞ്ഞശേഷം,	ഗുണതഃ	ഗുണമുള്ള പക്ഷം
		സംഗ്രഹം കുര്യാത്;	കൂട്ടത്തിൽ ചേർത്തുകൊള്ളേണ്ടതാണ്;
വ്യവസായം ഭജേത ഹ;	ഒരു തീർപ്പ് കയ്ക്കൊള്ളേണ്ടതാണ്;	ദോഷതഃ ച വിസർജ്ജയേത്.	ദോഷമാണെന്നാലൊ ഉപേക്ഷിക്കുകതന്നെ വേണം.

യദി ദോഷോ മഹാംസ്തസ്മിംസ്ത്യജ്യതാമവിശങ്കിതം
ഗുണാൻ വാऽപി ബഹൂൻ ജ്ഞാത്വാ സംഗ്രഹഃ ക്രിയതാം നൃപ. 42

"നൃപ!	"രാജാവേ!	ത്യജ്യതാം;	പരിത്യജിക്കപ്പെടേണ്ടതാണ്;
തസ്മിൻ	അവങ്കൽ	വാ,	അല്ലാത്തപക്ഷം,
മഹാൻ	വലുതായ	ബഹൂൻ	പല
ദോഷഃ	ദോഷം	ഗുണാൻ	ഗുണങ്ങളും
യദി,	ഉള്ളപക്ഷം	ജ്ഞാത്വാ അപി	ഉണ്ടെന്നറികണ്ടാൽ
അവിശങ്കിതം	വിശ്വാസംകയ്യാ ള്ളാതെ	സംഗ്രഹഃ ക്രിയതാം."	എടുത്തുകൊൾകയും ചെയ്യേണ്ടതാണ്."

[ഗുണം അധികമായുണ്ടെങ്കിൽ സല്പദോഷത്തെ വകവെക്കേണ്ടതില്ല; അപ്രകാരംതന്നെ ദോഷം അധികമുള്ളപക്ഷം സല്പഗുണംകൊണ്ടു സ്വീകാരയോഗ്യമല്ല, എന്നു സാരം.]

ശരഭസ്ത്വഥ നിശ്ചിത്യ സാദ്ധ്യം വചനമബ്രവീത്
ക്ഷിപ്രമസ്മിന്നരവ്യാഘ്ര്യ ചാരഃ പ്രതിവിധീയതാം. 43

ശരഭഃ	ശരഭൻ	"നരവ്യാഘ്ര്യ!	"പുരുഷോത്തമ!
സാദ്ധ്യം	എന്തുചെയ്യേണമെന്നു ള്ളതിനെ	അസ്മിൻ	ഇവന്റെ കാര്യത്തിൽ
നിശ്ചിത്യ തു	ആലോചിച്ചുറച്ച്	ക്ഷിപ്രം	ഉടനെ
അഥ വചനം	ഇപ്രകാരം വാക്യത്തെ	ചാരഃ	ഒരു ചാരൻ
അബ്രവീത്;	ഉണർത്തിച്ചു;	പ്രതി-വിധീയതാം.	പറഞ്ഞയക്കപ്പെടട്ടെ.

[അംഗദൻ പറഞ്ഞതായ അഭിപ്രായത്തെ കയ്യാളുന്നപക്ഷം ഗുണദോഷാധിക്യത്തെ കണ്ടുപിടിപ്പാൻ ഒരു പ്രവൃത്തിയിൽ വിഭീഷണനെ വിനിയോഗിച്ചശേഷം മാത്രമേ സാദ്ധ്യമാകയുള്ളൂ, എന്നതിനാലും, അപ്രകാരം ഈ അപകടസന്ധിയിൽ വിനിയോഗിക്കുന്നത് ഉചിതമല്ലാത്തതിനാലും, ചാരനെ അയച്ച് സൂക്ഷ്മമറിയുന്നതാകുന്ന ശരിയായ വഴി, എന്ന് തന്റെ അഭിപ്രായത്തെ പറയുന്നു. ''സാദ്ധ്യം'' എന്നു പറഞ്ഞതിൽനിന്ന് അംഗദന്റെ അഭിപ്രായപ്രകാരം പ്രവൃത്തിക്കുന്നത് ''അസാദ്ധ്യം'' ആണെന്ന് സൂചന. (ശൈ. രാ.)]

പ്രണിധായ ഹി ചാരേണ യഥാവത് സൂക്ഷ്മബുദ്ധിനാ
പരീക്ഷ്യ ച തതഃ കാര്യോ യഥാന്യായ്യം പരിഗ്രഹഃ. 44

"സൂക്ഷ്മബുദ്ധിനാ	"നല്ല ബുദ്ധിശാലിയായ	പ്രണിധായ,	ഒരു നിശ്ചയത്തിലെ
ചാരേണ ഹി	ഒരു ചാരനെക്കൊണ്ടു തന്നെ	തതഃ	അതിനു ശേഷം[ത്തി,
യഥാവത്	വഴിപോലെ	യഥാന്യായ്യം ച	ശരിയാണെന്നുള്ളപ
പരീക്ഷ്യ	പരീക്ഷിച്ചുറിഞ്ഞ്	പരിഗ്രഹഃ	സ്വീകാരം [ക്ഷംമാത്രം
		കാര്യഃ."	ചെയ്യപ്പെടേണ്ടതാകുന്നു."

ജാംബവാംസ്ത്വഥ സംപ്രേക്ഷ്യ ശാസ്ത്രബുദ്ധ്യാ വിചക്ഷണഃ
വാക്യം വിജ്ഞാപയാമാസ ഗുണവദ്ദോഷവർജ്ജിതം. 45

വിചക്ഷണഃ	സമർത്ഥനായ
ജാംബവാൻ,	ജാംബവാൻ,
ശ്രീസ്തബുദ്ധ്യാ	തക്കബുദ്ധികൊണ്ട്
സംപ്രേക്ഷ്യ,	ആലോചിച്ച്,
അഥ	ഇപ്രകാരം
ദോഷവർജ്ജിതം	അപായരഹിതവും
ഗുണവത് തു	യുക്തിയുക്തവും ആയ
വാക്യം	വാക്യത്തെ
വിജ്ഞാപയാമാസ.	ഉണർത്തിച്ചു.

[മുൻപറഞ്ഞ രണ്ടഭിപ്രായങ്ങളിലും ശരിയായ വിശ്വാസത്തിന്ന് മതിയാകാത്തവയായ പലേ കാരണങ്ങളും സംഭവിപ്പാനിടയുള്ളതിനാലും, താഴെ ശ്ലോകത്തിൽ പറയുന്ന പ്രകാരം യുക്തികൊണ്ട് ആലോചിക്കുമ്പോഴും, അപായത്തിന്നിടവന്നേക്കാവുന്നതുകൊണ്ട്, അപ്രകാരമുള്ള പരീക്ഷയ്ക്കൊന്നും പോകാതെ ത്യജിക്കുന്നത് തന്നെയാണ് ഉചിതമായത് എന്ന അഭിപ്രായത്തെ പറയുന്നു.]

ബഭ്രുവൈരാച്ച പാപാച്ച രാക്ഷസേന്ദ്രാദ്വിഭീഷണഃ
അദേശകാലേ സംപ്രാപ്തഃ സർവ്വഥാ ശങ്ക്യതാമയം. 46

"വിഭീഷണഃ	"വിഭീഷണൻ
ബഭ്രുവൈരാത് ച	ജന്മശത്രുവും
പാപാത് ച	പാപിഷ്ഠനുമായ
രാക്ഷസേന്ദ്രാത്	രാക്ഷസരാജാവിന്റെ അടുക്കൽ നിന്ന്
അദേശകാലേ	ദേശവും കാലവും നോക്കാതെ
സംപ്രാപ്തഃ;	വന്നു ചേർന്നിരിക്കുന്നു;
സർവ്വഥാ	എന്തായാലും
അയം	ഇവൻ
ശങ്ക്യതാം.	സംശയിക്കപ്പെടേണ്ടതാണ്.

["അദേശകാലേ" (ശരിയല്ലാത്ത കാലത്തിലും ശാസ്ത്രവിരുദ്ധമായും) എന്ന് (പി. എസ്. ക്യ); "രാത്രിയിലാകയാൽ അകാലം," എന്നു (തിർത്ഥീയം);
"തന്റെ സ്വാമിയുടെ ദേശത്തെവിട്ട് ശത്രുവിന്റെ സ്ഥലത്തിൽ വരികയാൽ 'അദേശ'വും, സ്വാമിക്ക് ആപത്ത് നേരിട്ടിരിക്കുന്ന സമയം ഉപേക്ഷിക്കുന്നത് ശരിയല്ലാത്തതിനാൽ 'അകാല'വും ആകുന്നു," എന്ന് (തിലകം).]

തതോ മൈന്ദസ്യ സംപ്രേക്ഷ്യ നയാപനയകോവിദഃ
വാക്യം വചനസംപന്നോ ബഭ്രാഷേ ഹേതുമത്തരം. 47

തതഃ	അനന്തരം
നയാപനയകോവിദഃ	നീതി, അനീതി എന്നവയെ അറിയുന്നവനും,
വചനസംപന്നഃ ച	ഒരു കാര്യത്തെപ്പറ്റി പറയുന്നതിൽ സമർത്ഥനും ആയ
മൈന്ദഃ	മൈന്ദൻ,
സംപ്രേക്ഷ്യ	നന്നായാലോചിച്ച്
തു	ആസമയം
ഹേതുമത്തരം	കാരണയുക്തമായ
വാക്യം	അഭിപ്രായത്തെ
ബഭ്രാഷേ.	ഇങ്ങിനെ അറിയിച്ചു.

വചനം നാമ തസ്യൈഷ രാവണസ്യ വിഭീഷണഃ
പൃച്ഛ്യതാം മധുരേണായം ശനൈർനരവരേശ്വര. 48

"നരവരേശ്വര!	"പുരുഷോത്തമ!
ഏഷഃ	ഈ
വിഭീഷണഃ,	വിഭീഷണൻ,
തസ്യ രാവണസ്യ	ആ രാവണനോട്
വചനം	പറഞ്ഞതിനെക്കുറിച്ച്
അയം നാമ	ഇവൻതന്നെ
മധുരേണ	പ്രിയമായും
ശനൈഃ	ഭംഗിയായും
പൃച്ഛ്യതാം.	(ദൂതൻമുഖേന) ചോദിച്ചറിയപ്പെടട്ടെ.

[താഴെ 59-ാം ശ്ലോകത്തിൽനിന്ന് 'ദൂതൻ മുഖേന' എന്നാകുന്നു ഇവിടെ അഭിപ്രായം എന്നുകാണാം].

ഭാവമസ്യ തു വിജ്ഞായ തതസ്തത്ഥാ കരിഷ്യസി
യദി ദുഷ്ടോ ന ദുഷ്ടോ വാ ബുദ്ധിപൂർവ്വം നരർഷഭ. 49

"നരർഷഭ!	"പുരുഷശ്രേഷ്ഠ!	ന ദുഷ്ടഃ വാ	ദുഷ്ടനല്ലെന്നോ
തതഃ	അതിൽനിന്ന്	യദി	കാണുന്നപോലെ
അസ്യ	ഇവന്റെ	ബുദ്ധിപൂർവ്വം തു	മനഃസാക്ഷിക്ക് യോ
ഭാവം	മനോഭാവത്തെ		ജിച്ചപ്രകാരംതന്നെ
വിജ്ഞായ,	അറിഞ്ഞു,	തത്ഥാ	ന്യായമായുള്ളതിനെ
ദുഷ്ടഃ	ദുഷ്ടനാണെന്നോ	കരിഷ്യസി.	നിന്തിരുവടി ചെയ്താലും.

[ശരിയായ മനോഭാവത്തെ അറിയാതെ പറഞ്ഞയക്കുന്നതുകൊണ്ട്, വാസ്തവത്തിൽ ബന്ധുവായിരുന്നാൽ ഒരു വലുതായ സഹായം ഇല്ലാതാവുന്നതുകൊണ്ടും, ചാരാദി വിനിയോഗത്തിൽ അപായത്തിനു വഴിയുള്ളതുകൊണ്ടും, നേരിട്ട് ചോദിച്ചശേഷം, മനോഭാവത്തെ അറിഞ്ഞു് മനഃസാക്ഷിക്കൊത്തവണ്ണം ചെയ്യേണ്ടതാണെന്ന് സാരം].

അഥ സംസ്കാരസംപന്നോ ഹനുമാൻ സചിവോത്തമഃ
ഉവാച വചനം ശ്ലക്ഷ്ണമത്ഥവന്മധുരം ലഘു. 50

അഥ	അതിൽപിന്നെ	അത്ഥവത്	സാരയുക്തവും
സംസ്കാര-സംപന്നഃ,	സൽശാസ്ത്രകുശലനും	മധുരം	പ്രിയവും
		ലഘു	ദോഷരഹിതവും ആയ
സചിവോത്തമഃ	സചിവോത്തമനുമായ	വചനം	വാക്യത്തെ
ഹനുമാൻ,	ഹനുമാൻ,	ഉവാച.	ഇപ്രകാരം ഉണർത്തിച്ചു.
ശ്ലക്ഷ്ണം	കാപട്യരഹിതവും		

ന ഭവന്തം മതിശ്രേഷ്ഠം സമത്ഥം വദതാം വരം
അതിശായയിതും ശക്തോ ബൃഹസ്പതിരപി ബ്രുവൻ. 51

"മതിശ്രേഷ്ഠം	"ബുദ്ധിയിൽ എല്ലാവരേക്കാളും ഉത്തമനും,	ഭവന്തം,	നിന്തിരുവടിയെ,
		ബൃഹസ്പതിഃ	ബൃഹസ്പതിതന്നെ
വദതാം	അഭിപ്രായം ഉരചെയ്യുന്നവരിൽവെച്ച്	ബ്രുവൻ അപി,	സംസാരിക്കുന്നതായാലും,
വരം,	സർവ്വോത്തമനും,	അതിശായയിതും	കവിഞ്ഞാൻ
സമത്ഥം	സൽകുശലനും ആയ	ന ശക്തഃ.	സാധിക്കുകയില്ല.

ന വാളാന്നാപി സംഘർഷാന്നാധിക്യാന്ന ച കാമതഃ
വക്ഷ്യാമി വചനം രാജൻ യഥാത്ഥ്യം രാമ ഗൌരവാത്. 52

"രാജൻ!	"രാജാവേ!	ഗൌരവാത് അപി	നിന്തിരുവടിയെക്കുറിച്ചുള്ള ബഹുമാനാധിക്യത്താൽ
രാമ!	ശ്രീരാമ!		
വചനം	ഒരുവാക്ക്	വക്ഷ്യാമി;	ഞാൻ പറകയാണ്;
യഥാത്ഥ്യം	എനിക്ക് തോന്നുന്നപ്രകാരം	വാളാത് ന;	മറുള്ളവരുടെ അഭിപ്രായത്തെ ഖണ്ഡിക്കുന്നതിന്നായല്ല;

സംഘർഷാത്	എല്ലാവരിലുംവെച്ച് യോഗ്യതവേണമെന്നുള്ളതുകൊണ്ടും	ആധിക്യാത്	ഏറിപ്പോയതുകൊണ്ടും
ന;	അല്ല;	ന; കാമതഃ ച ന.	അല്ല; പക്ഷപാതംകൊണ്ടും അല്ല.

അർത്ഥാനർത്ഥനിമിത്തം ഹി യദുക്തം സചിവൈസ്തവ
തത്ര ദോഷം പ്രപശ്യാമി ക്രിയാ ന ഹ്യുപപദ്യതേ 53

"തവ സചിവൈഃ അർത്ഥാനർത്ഥനിമിത്തം	"നിന്തിരുവടിയുടെ സുഹൃത്തുക്കളാൽ ഗുണദോഷവിചാരത്തെക്കുറിച്ച്	തത്ര ഹി ദോഷം പ്രപശ്യാമി;	അതിലാണെങ്കിൽ ദോഷത്തെ ഞാൻ കാണുന്നു;
ഉക്തം യത്	ഉരചെയ്യപ്പെട്ടത് യാതൊന്നോ,	ക്രിയാ ഹി ഉപപദ്യതേ ന.	ദണ്ഡന എന്നുള്ളതു ശരിയായതല്ല.

["സചിവൈഃ" സുഗ്രീവനാൽ. (ആദരവുകൊണ്ട് ബഹുവചനപ്രയോഗം). സുഗ്രീവൻ പറയുന്നപോലെ വധിച്ചുകളയുക എന്നത് ആപത്കരമാണ് എന്നു പറയുന്നു. (ശോ. രാ.)]

ദൂതേ നിയോഗാത് സാമർത്ഥ്യമവബോദ്ധും ന ശക്യതേ. 54

"നിയോഗാത് ദൂതേ	"ഒരു കാര്യത്തിൽ ഏർപ്പെട്ടത്തി നോക്കിയാലല്ലാതെ	സാമർത്ഥ്യം അവബോദ്ധും ന ശക്യതേ.	തക്കതൊ അല്ലയോ എന്ന് ഗ്രഹിപ്പാൻ [ന്നതിനെ സാദ്ധ്യമല്ല.

സഹസാ വിനിയോഗോ ഹി ദോഷവാൻ പ്രതിഭാതി മാ. 55

"സഹസാ വിനിയോഗഃ ഹി	"ആലോചിക്കാതെ ഒരു കാര്യത്തിൽ ഏർപ്പെടുത്തുക എന്നതും	ദോഷവാൻ മാ പ്രതിഭാതി.	ആപത്കരമാണെന്ന് എനിക്ക് തോന്നുന്നു.

[ഇങ്ങിനെ അംഗദന്റെ അഭിപ്രായം സാധുവല്ലെന്ന് പറഞ്ഞു.]

ചാരപ്രണിഹിതം യുക്തം യദുക്തം സചിവൈസ്തവ
അർത്ഥസ്യാസംഭവാത് തത്ര കാരണം നോപപദ്യതേ. 56

"തവ സചിവൈഃ, 'ചാരപ്രണിഹിതം യുക്തം,' യത് ഉക്തം കാരണം,	"നിന്തിരുവടിയുടെ സുഹൃത്തുക്കളാൽ, 'ചാരൻ അയക്കപ്പെടുക എന്നതാണ് യുക്തമായ്ത്,' എന്നുള്ള യാതൊന്ന് പറയപ്പെട്ടുവോ ആ ഉപായവും,	അർത്ഥസ്യ അസംഭവാത് തത്ര ന.	(വിഭീഷണൻ അടുത്തുള്ളതിനാൽ) ചാരനെ അയക്കുന്നതിലുള്ള ആവശ്യം ഇല്ലെന്നുള്ളതു കൊണ്ട്, ഈ സന്ദർഭത്തിൽ യോജിച്ചതല്ല.

[ദൂരെയുള്ള ശത്രുവിന്റെ ഗൂഢവൃത്തമാനങ്ങളെ അറിവാനാണ് ചാരനെ പറഞ്ഞയയ്ക്കുന്നത്. ഇവിടെ വിഭീഷണൻ അടുത്തുതന്നെ ഉള്ളതുകൊണ്ട് ചാരനെ അയക്കുന്നതും ശരിയല്ല, എന്നു സാരം. ഇങ്ങിനെ ശരഭമതത്തെ ഖണ്ഡിക്കുന്നു.]

അദേശകാലേ സംപ്രാപ്ത ഇത്യയം യദ്വിഭീഷണഃ
വിവക്ഷാ തത്ര മേഽസ്തീയം താം നിബോധ യഥാമതി
സ ഏഷ ദേശഃ കാലശ്ച ഭവതീതി യഥാ തഥാ. 57

"അയം	"ഈ
വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ
അദേശകാലേ	തക്ക കാലത്തിലും സ്ഥലത്തിലും അല്ല
സംപ്രാപ്തഃ	വന്നിരിക്കുന്നതു്
ഇതി യത്,	എന്ന യാതൊന്നൊ,
തത്ര	അക്കാര്യത്തിൽ
യഥാമതി	എന്റെ സ്വല്പബുദ്ധിക്കൊത്തവണ്ണം
മേ വിവക്ഷാ	ഞാൻ അറിയിക്കേണ്ടതായി
ഇതി ഇയം	ഇങ്ങിനെ ഒരഭിപ്രായം
അസ്തി;	ഉണ്ടു്;
താം	അതിനെ
നിബോധ;	ചെവിക്കൊണ്ടാലും;
യഥാ തഥാ	പൂർവ്വാപരങ്ങളെ ആലോചിക്കുമ്പോൾ
ഏഷഃ കാലഃ	ഈ തക്കകാലം എന്നു പറയുന്നതു്
യഥാ ഭവതി	എങ്ങിനെ സൌകര്യപ്പെടുന്നുവോ
സഃ തഥാ;	അങ്ങിനെതന്നെയാണു് അതു്;
ദേശഃ ച.	തക്ക ദേശവും അപ്രകാരംതന്നെ.

[തിടുക്കമായിട്ടുള്ള കാര്യങ്ങളും വരുമ്പോൾ ദേശകാലങ്ങളെ നോക്കിനില്ക്കേണ്ടതായ ആവശ്യമില്ല; ദേശകാലങ്ങളും ഏതേത് സൌകര്യപ്പെടുന്നുവോ, അതാതിനെ വിനിയോഗിച്ചുകൊള്ളേണ്ടതാണ്, എന്നു സാരം ഇങ്ങിനെ ജാംബവാൻ പറഞ്ഞതിനുള്ള തന്റെ അഭിപ്രായത്തെ പറയുന്നു].

പുരുഷാത് പുരുഷം പ്രാപ്യ തഥാ ദോഷഗുണാവപി
ദൌരാത്മ്യം രാവണേ ദൃഷ്ട്വാ വിക്രമം ച തഥാ തയി
യുക്തമാഗമനം തസ്യ സദൃശം തസ്യ ബുദ്ധിതഃ. 58

"രാവണേ	"രാവണങ്കൽ
ദൌരാത്മ്യം ച	ദുഷ്ടസ്വഭാവത്തേയും
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
തയി	നിന്തിരുവടിയുടെ അടുക്കൽ
വിക്രമം	ശരണാഗതന്മാരെ കാത്തരുളുവാൻ തക്ക പരാക്രമത്തേയും
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
ദോഷഗുണൌ അപി	താൻ ചെയ്യാൻപോകുന്നതായ കാര്യത്തിലുള്ള ദോഷത്തേയും ഗുണത്തേയും
ദൃഷ്ട്വാ	കണ്ടറിഞ്ഞു്
പുരുഷാത്	അല്പനായ രാവണനെ വിട്ടു്
പുരുഷം പ്രാപ്യ	പരമപുരുഷനായ നിന്തിരുവടിയെ വരിച്ചു്
ആഗമനം	വന്നുചേരുക എന്നതു്
തസ്യ	അദ്ദേഹത്തിനു്
യുക്തം	യോജിച്ചതും
തസ്യ	അദ്ദേഹത്തിന്റെ
ബുദ്ധിതഃ	ബുദ്ധിക്കു്
സദൃശം.	സദൃശമായതുംതന്നെ.

["ദൌരാത്മ്യം" (രാക്ഷസകുലവിനാശഹേതുഭൂതമായ സീതാപഹരണം, തത് പ്രത്യുപ്പണവൈമുഖ്യം മുതലായത്); "വിക്രമം" (ഖരദൂഷണാഭിവധം, ബാലിവധപൂർവ്വകം സുഗ്രീവന്നു് രാജ്യപ്രദാനം മുതലായവ എന്നു് (ഗോ. രാ)].

അജ്ഞാതരൂപൈഃ പുരുഷൈഃ സ രാജൻ പൃച്ഛ്യതാമിതി
യദുക്തമത്ര മേ പ്രേക്ഷാ കാചിദസ്തി സമീക്ഷിതാ. 59

"രാജൻ!	"സ്വാമി!	യത്	യാതൊന്ന്
സഃ	ആ വിഭീഷണൻ	ഉക്തം,	പറയപ്പെട്ടുവോ,
അജ്ഞാത-രൂപൈഃ	മുമ്പ് കണ്ടുപരിചയമില്ലാത്ത	അത്ര സമീക്ഷിതാ	ഇക്കാര്യത്തിൽ ആലോചിച്ചുറയ്ക്കപ്പെട്ടതായ
പുരുഷൈഃ	ദൂതന്മാരാൽ	മേ പ്രേക്ഷാ	എന്റെ അഭിപ്രായം
പൃച്ഛ്യതാം ഇതി	ചോദിക്കപ്പെടട്ടെഎന്നു്	കാചിത് അസ്തി	ഒന്നുണ്ടു്.

പൃച്ഛ്യമാനോ വിശങ്കേത സഹസാ ബുദ്ധിമാൻ വചഃ
തത്ര മിത്രം പ്രദുഷ്യേത മിഥ്യാ പ്രഷ്ടം സുഖാഗതം. 60

"ബുദ്ധിമാൻ	"ബുദ്ധിമാനായ ഒരു	തത്ര,	അപ്രകാരമായാൽ,
സഹസാ	പെട്ടെന്നു് [വൻ	സുഖാഗതം	നല്ല ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടി വന്നവനായ
പൃച്ഛ്യമാനഃ	ചോദ്യംചെയ്യപ്പെട്ടന്നവനായി	മിത്രം	ഒരു മിത്രൻ
വചഃ	ആ ചോദ്യത്തെക്കുറിച്ചു്	മിഥ്യാ	വിപരീതമായ
		പൃഷ്ടം,	ചോദ്യം ഹേതുവാൽ,
വിശങ്കേത;	ശങ്ക കയ്ക്കൊള്ളുന്നതാണു്;	പ്രദുഷ്യേത.	ആപത്തിൽപെട്ടു് നശിപ്പാനിടയാകുന്നു.

[ചോദ്യത്തിൽ ശങ്കപൂണ്ടു് ശരിയായ ഉത്തരം പറയാത്തതുകൊണ്ടു് ശത്രുവാണെന്നു് ശങ്കിക്കപ്പെടുകയും തന്മൂലം നശിപ്പാനിടയാകയും ചെയ്യുന്നു, എന്നു സാരം.]

അശക്യഃ സഹസാ രാജൻ ഭാവോ വേത്തും പരസ്യ വൈ
അന്തഃസ്വഭാവൈർഗീതൈസ്തൈർനൈപുണ്യം പശ്യതാ ഭൃശം. 61

"രാജൻ!	"സ്വാമിൻ!	തൈഃ ഗീതൈഃ	അപ്രകാരമുള്ള വാക്കുകൾ കാരണം
ഭൃശം നൈപുണ്യം	എത്രയോ വലുതായ കാര്യങ്ങളിൽപരിചയിച്ചു്	പരസ്യ	അന്യന്റെ
പശ്യതാ വൈ	അറിവുവന്നവനായാലും ഒരുവന്നു്	ഭാവഃ	മനോഗതത്തെ
		സഹസാ	ബലപ്പെട്ടു്
അന്തഃ-സ്വഭാവൈഃ	അകത്തുള്ളതിനെ മറച്ചുവെപ്പാൻ കഴിവുള്ള	വേത്തും	അറിവാൻ
		അശക്യഃ.	സാദ്ധ്യമാകുന്നതല്ല.

ന തസ്യ ബ്രുവതോ ജാതു ലക്ഷ്യതേ ദുഷ്ടഭാവതാ
പ്രസന്നം വദനം ചാപി തസ്മാന്മേ നാസ്തി സംശയഃ. 62

"അസ്യ	"ഈ വിഭീഷണൻ	വദനം അപി	മുഖവും ഒന്നിനേയും
ബ്രുവതഃ തു	സംസാരിക്കുമ്പോൾപോലും	പ്രസന്നം;	ഒളിക്കാത്തവിധം പ്രസന്നമായിരിക്കുന്നു;
ജാതു	ഒരിക്കലെങ്കിലും [ന്നെ		
ദുഷ്ടഭാവതാ ച	അകത്തും പുറത്തും വ്യത്യാസമുള്ള മാതിരി വല്ല ഭാവവും	തസ്മാത്	ആകയാൽ
		സംശയഃ	ആപത്തുനേർന്നേക്കുമെ
		മേ	എനിക്ക് [ന്നുള്ള ശങ്ക
ന ലക്ഷ്യതേ;	കാണപ്പെടുന്നില്ല;	അസ്തി ന.	ഉണ്ടാകുന്നില്ല.

അശങ്കിതമതിഃ സ്വസ്ഥോ ന ശഠഃ പരിസപ്പതി
ന ചാസ്യ ദുഷ്ടാ വാക് ചാപി തസ്മാന്നാസ്ത്യിഹ സംശയഃ. 63

"ശഠഃ	"വഞ്ചകനായ ഒരുവൻ	അസ്യ	ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ
അശങ്കിതമതിഃ	ഉദ്ദേശത്തെക്കുറിച്ച്	വാക് അപി,	വാക്കും
	ശങ്കയറവനായി	ദുഷ്ടാ ച ന;	കോട്ടമറവതായുമിരിക്കു
സ്വസ്ഥഃ	കായ്യം സാധിക്കുമെന്ന വിശ്വാസത്തോടുകൂടിയവനായി		ന്നു;
		തസ്മാത്	ആകയാൽ
		ഇഹ	ഇക്കായ്യത്തിൽ
പരിസപ്പതി ന;	ധൈര്യത്തോടെ അടുക്കുകയില്ല;	സംശയഃ ച	ആപത്തിന്നും
		ന അസ്തി.	ഒട്ടും വഴിയില്ല.

ആകാരശ് ഛാദ്യമാനോഽപി ന ശക്യോ വിനിഗ്രഹിതും
ബലാദ്ധി വിവൃണോത്യേവ ഭാവമന്തർഗതം നൃണാം 64

"ആകാരഃ ഛാദ്യമാനഃ അപി	"മുഖഭാവം എന്നത് എത്ര മറച്ചുവെക്കപ്പെട്ടാലും	നൃണാം	മനുഷ്യരുടെ
		അന്തർഗതം	ആന്തരത്തിൽ ഉള്ള
		ഭാവം	ഭാവത്തെ [തായ
വിനിഗ്രഹിതും	മറവുള്ളവർ ഗ്രഹിക്കാതിരിക്കത്തക്കവിധം ഒ	ബലാത് ഹി	വല്ലപ്രകാരത്തിലും
		വിവൃണോതി ഏവ.	വെളിവാക്കുകതന്നെ ചെയ്യുന്നു.
ശക്യഃ ന;	സാദ്ധ്യമല്ല; [ളിപ്പാൻ		

ദേശകാലോപപന്നം ച കായ്യം കായ്യവിദാം വര
സഫലം കുരുതേ ക്ഷിപ്രം പ്രയോഗേണാഭിസംഹിതം 65

"കായ്യവിദാം വര!	"കായ്യങ്ങളുടെ തത്വം ഗ്രഹിക്കുന്നവരിൽവെച്ച് ഉത്തമനായുള്ളോവേ!	പ്രയോഗേണ അഭിസംഹിതം ച	പ്രവൃത്തിയോടു ചേർന്നതായ
		കായ്യം,	ഒരു കായ്യം
ദേശകാലോപപന്നം	പ്രമാണങ്ങൾക്കും തക്ക കാലത്തിന്നും ഉപയുക്തമായ	സഫലം	അതിന്റെ ഫലത്തെ
		ക്ഷിപ്രം	താമസിയാതെ
		കുരുതേ.	നൽകുന്നു.

ഉദ്യോഗം തവ സംപ്രേക്ഷ്യ മിത്ഥ്യാവൃത്തം ച രാവണം
വാലിനശ്ച വധം ശ്രുത്വാ സുഗ്രീവം ചാഭിഷേചിതം. 66
അമർഷീ ഭ്രാതരം ത്യക്ത്വാ ഭവന്തം ശരണം ഗതഃ
ദേശകാലോപപന്നശ്ച തത് കുലീനശ്ച രാക്ഷസഃ. 67
രാജ്യം പ്രാപ്തയമാനശ്ച ബുദ്ധിപൂർവ്വമിഹാഗതഃ. 68

"ദേശകാലോപപന്നഃ	"ശാസ്ത്രവിധികളേയും അവയ്ക്കേറ കാലത്തേയും പറ്റി അറിവുള്ളവനും	തത് കുലീനഃ ച,	നല്ല ആഭിജാത്യമുള്ളവനും ആയ
		രാക്ഷസഃ,	ഈ രാക്ഷസനായ വിഭീഷണൻ,

വാലിനഃ	ബാലിയുടെ
വധം ച	വധത്തെക്കുറിച്ചും
സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവൻ
അഭിഷേചിതം ച	വാഴിക്കപ്പെട്ടതിനെക്കുറിച്ചും
ശ്രുത്വാ	കേട്ട്
തവ	നിന്തിരുവടിയുടെ
ഉദ്യോഗം ച,	പരിശ്രമത്തിന്റെ ഉദ്ദേശത്തെയും
സംപ്രേക്ഷ്യ ച	നന്നായി ധരിച്ച്,
രാവണം	രാവണനെ
മിഥ്യാവൃത്തം ച,	അധർമ്മാചാരയുക്തനായും കണ്ട്,
അമർഷീ	ധർമ്മബുദ്ധിപൂണ്ട്
രാജ്യം	രാജ്യത്തിന്റെ നിലനില്പിനെ
പ്രാർത്ഥയമാനഃ,	കാംക്ഷിക്കുന്നവനായി
ഭ്രാതരം	തന്റെ ജ്യേഷ്ഠനെ
ത്യക്തവാ,	ഉപേക്ഷിച്ച്,
ബുദ്ധിപൂർവ്വം	കപടബുദ്ധിയില്ലാതെതന്നെ
ഭവന്തം	നിന്തിരുവടിയെ
ശരണം ഗതഃ	ശരണമായി കയ്ക്കൊണ്ട്
ഇഹ	ഇവിടെ
ആഗതഃ.	വന്നിരിക്കുന്നു.

[സുന്ദരകാണ്ഡം 37-ാം സർഗ്ഗത്തിൽ "വിഭീഷണേന ച ഭ്രാത്രാ മമ നിർയ്യാതനം പ്രതി അനുനീതഃ പ്രയത്നേന ന ച തത് കുരുതേ മതിം" എന്ന് വിഭീഷണൻ രാവണനോട് ധർമ്മബുദ്ധി ഉപദേശിച്ചതായി അനലമുഖാന്തരം കേട്ട് സീത പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിൽനിന്നും ത്രിജടയുടെ വാക്യത്തിൽനിന്നും മറ്റും ഹനുമാന്ന്, വിഭീഷണനെക്കുറിച്ച് മുമ്പുതന്നെ വിശ്വാസം ഉണ്ടായിരുന്നിരിക്കണം അതിനാലാണ് ഇതുപോലെ ഉറപ്പിച്ചുകൂടി പറയുന്നത് എന്നും വിചാരിപ്പാനിടയുണ്ട്. ലങ്കാദഹന സമയത്തിൽ വിഭീഷണന്റെ ഗൃഹത്തെമാത്രം ഒഴിക്കുന്നതും കാണുക. ഇതൻ അവശ്യനാണ് എന്ന് രാവണനോട് തന്നെക്കുറിച്ച് ഉപദേശിച്ചതും, വിഭീഷണന്റെ ധർമ്മബുദ്ധിയെക്കുറിച്ച് ഹനുമാന്ന് നേരിട്ടറിവുള്ള ഒരു സംശയമാണ്.]

ഏതാവത്തു പുരസ്കൃത്യ യുജ്യതേ തവസ്യ സംഗ്രഹഃ
യഥാശക്തി മയോക്തം തു രാക്ഷസസ്യാജ്ജവം പ്രതി
തവം പ്രമാണം തു ശേഷസ്യ ശ്രുത്വാ ബുദ്ധിമതാം വര. 69

"ഏതാവത് തു!	"ഇതെല്ലാററിനേയും ഇപ്പോൾ
പുരസ്കൃത്യ,	തിരുവുള്ളത്തിൽ കൊണ്ട്,
അസ്യ സംഗ്രഹഃ തു,	ഈ വിഭീഷണനെ അംഗീകരിക്കുന്നതുതന്നെയാണ്
യുജ്യതേ;	യുക്തമായിട്ടുള്ളത്;
രാക്ഷസസ്യ	രാക്ഷസനായ ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ
ആജ്ജവം പ്രതി,	നിഷ്കാപട്യത്തെക്കുറിച്ച്
യഥാശക്തി	എന്റെ അല്പബുദ്ധിയ്ക്കെത്തിയപോലെ
മയാ	എന്നാൽ
ഉക്തം;	ഉണർത്തിക്കപ്പെട്ടതാ
ബുദ്ധിമതാം വര!	അഭിജ്ഞോത്തമ! [ണ്;
ശ്രുത്വാ തു,	ഇതിനെ നിരൂപിച്ച്,
തു	ഇക്കാര്യത്തിൽ
ശേഷസ്യ	മേൽ വേണ്ടുന്നതിന്
തവം തു	നിന്തിരുവടിതന്നെയാണ്
പ്രമാണം.	സർവ്വാധികാരിയായുള്ളത്.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
സപ്തദശഃ സർഗ്ഗഃ = പതിനേഴാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

അഷ്ടാദശഃ സർഗ്ഗഃ = പതിനെട്ടാം സർഗ്ഗം.

[വിഭീഷണസംഗ്രഹനിർണ്ണയഃ = വിഭീഷണനെ അംഗീകരിപ്പാൻ നിശ്ചയിക്കുന്നത്.]

അഥ രാമഃ പ്രസന്നാത്മാ ശ്രുത്വാ വായുസുതസ്യ ഹ
പ്രത്യഭാഷത ദുർദ്ധർഷഃ ശ്രുതവാനാത്മനി സ്ഥിതം. 1

അഥ	അനന്തരം	വായുസുതസ്യ	ഹനുമാന്റെ
പ്രസന്നാത്മാ	കാരുണ്യഹൃദയനും	സ്ഥിതം	അന്തരംഗമായ അഭി
ശ്രുതവാൻ	വേദമൂർത്തിയും	ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്, [പ്രായത്തെ
ദുർദ്ധർഷഃ	ന്യായരഹിതമായതി	ആത്മനി	തിരുവുള്ളത്തിൽ
	നെ ചെയ്യാത്തവനും	പ്രത്യഭാഷത.	ഉത്തരമായരുളി.
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ, [അയ	ഹ!	കാൺ!

മമാപി തു വിവക്ഷാഽസ്തി കാചിത് പ്രതി വിഭീഷണം
ശ്രോതുമിച്ഛാമി തത്സർവ്വം ഭവദ്ഭിഃ ശ്രേയസി സ്ഥിതൈഃ. 2

"മമ അപി	"എനിക്കും	തത് സർവ്വം,	അതിനെക്കുറിച്ചെല്ലാം,
വിഭീഷണം പ്രതി	വിഭീഷണനെക്കുറിച്ച്	ശ്രേയസി സ്ഥിതൈഃ	നന്മയിൽ തന്നെ വർത്തിക്കുന്നവരായ
കാചിത് വിവക്ഷാ	ഉദ്ഭവമായ ഒരു അഭിപ്രാ യം	ഭവദ്ഭിഃ തു	നിങ്ങളാലും
അസ്തി;	ഉണ്ട്;	ശ്രോതും	അറിയപ്പെടുവാൻ
		ഇച്ഛാമി.	ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു.

മിത്രഭാവേന സംപ്രാപ്തം ന ത്യജേയം കഥഞ്ചന
ദോഷോ യദ്യപി തസ്യ സ്യാത് സതാമേതദഗർഹിതം. 3

"മിത്രഭാവേന	"സൗഹൃദഭാവത്തോടെ	അപി;	അപ്രകാരം തന്നെ
സംപ്രാപ്തം	വന്ന ഒരുവനെ		ഉപേക്ഷിക്കുകയില്ല;
കഥഞ്ചന	ഒരു കാരണത്താലും	ഏതത്	ഇതുതന്നെയാണ്
ന ത്യജേയം;	ഞാൻ കൈവിടുകയി	സതാം	മഹാന്മാരുടെ
തസ്യ	അവന്ന് [ല്ല;		നിന്ദയ്ക്ക് പാത്രീഭവിക്കാ
ദോഷഃ അപി	ദോഷം തന്നെ	അഗർഹിതം."	തിരിക്കുന്നതായ അനു
സ്യാത് യദി	ഉണ്ടെന്നാലും ക്രൂടി		ഷ്ഠാനം."

[സുഗ്രീവാംശാദികം ദോഷയുക്തനാണ് വിഭീഷണൻ എന്നു പറഞ്ഞു. ഹനുമാൻ ദോഷവാനല്ലെന്നും പറഞ്ഞു. രണ്ടുപക്ഷത്തേയും വിചാരിക്കാതെ ദോഷയുക്തനെന്നാലുംകൂടി ശരണാഗതനായി വന്നവനെ പരിത്യജിക്കയില്ല എന്ന് പറയുന്നു.

"മിത്രഭാവേന":— (വിരോധഭാവമില്ലാതെയുള്ള വിശ്വാസം) "വിഭിതഃ സ ഹി ധർമ്മജ്ഞഃ ശരണാഗതവത്സലഃ തേന മൈത്രീ ഭവേത്തു തേ" എന്നു പറഞ്ഞമാതിരി ശരണാഗതരക്ഷകനാണെന്നുള്ള വിശ്വാസംതന്നെയാകുന്നു മിത്രഭാവം. "രാഘവം ശരണം ഗതഃ," "സർവ്വലോകശരണ്യായ രാഘവായ നിവേദയത്" എന്നിത്യാദിയായ വിഭീഷണവാക്യത്തിൽനിന്ന് വിഭീഷണൻ ശരണാഗതനാകയാൽ അപരിത്യാജ്യനാകുന്നു എന്ന് ഭാവം. എന്നു മാത്രമല്ല, "ദോഷോ യദ്യപി" എന്നു പറ

സുഗ്രീവസ്ത്വഥ തദ്വാക്യമാശ്രുത്യ ച വിമൃശ്യ ച
തതഃ ശ്രുഭതരം വാക്യമുവാച ഹരിപുംഗവഃ. 4

അഥ	അപ്പോൾ
ഹരിപുംഗവഃ	വാനരവരനായ
സുഗ്രീവഃ,	സുഗ്രീവൻ,
തദ്വാക്യം തു	അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാക്യത്തെക്കുറിച്ച്
വിമൃശ്യ ച,	ആലോചിച്ചു ശേഷം,
ആശ്രുത്യ ച,	അതിനെക്കുറിച്ച് ഒന്നും ഞാൻപ്പിപ്പാനുള്ളതായി പറഞ്ഞ്,
തതഃ	അതിൽപിന്നെ
ശ്രുഭതരം	തന്റെ യോഗ്യതയ്ക്കു സരിച്ചതായ
വാക്യം	വാക്കിനെ
ഉവാച.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

ഞ്ഞതിൽനിന്ന്, "കേവലം ബാഹ്യമായ ഭാവത്തോടുകൂടിമാത്രം, ആന്തരമായല്ലെന്നാലും," എന്ന് താല്പര്യം.

അഥവാ, "സംപ്രാപ്തം" (എന്റെ അടുക്കൽ ആഗതനായവനെ) മിത്രഭാവം കയ്ക്കൊണ്ട് ഞാൻ പരിത്യജിക്കയില്ല എന്നുമാം.

"സംപ്രാപ്തം":— "പരിത്യക്തോ മയാ ലങ്കാ മിത്രാണി ച ധനാനി ച" എന്നിപ്രകാരം വിരോധനിവൃത്തിപൂർവ്വകം പ്രാപ്തനായ; എങ്കൽ മാതാപിത്രാദിസകലവിധ ബന്ധുഭാവനയേയും കയ്ക്കൊണ്ടുവന്നവനായ; എന്റെ അന്തരംഗാനുചരന്മാരായ നിങ്ങളെ പുരസ്കരിച്ച് വന്നവനായ് സ്തുത്യനുധ്യാനപ്രണാമാദിയില്ലാതെ കേവലം പ്രാപിക്കുകമാത്രം ചെയ്തവനെന്നാലും അപ്രകാരമുള്ള; ലങ്കയിൽവെച്ചുതന്നെ ഇപ്പോൾ ശരണാഗതനായിരുന്നാൽ എനിക്ക് അവിടെ എത്തേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ആ ബുദ്ധിമുട്ടിന്നിടവരുത്താതെ ഇവിടെത്തന്നെ പ്രാപ്തനായ; സമ്യക്കാകൃംവണ്ണം (മാനസവാചികകായികരൂപമായ പൂർണ്ണപ്രപത്തിയോടുകൂടി) വന്നവനായ; "തസ്മാദപി വദ്ധ്യം പ്രപന്നം ന പ്രതിപ്രയച്ഛന്തി" എന്ന ശ്രുതിവാക്യപ്രകാരം വദ്ധ്യനാണെന്നാലുംകൂടി പ്രപന്നനായവനെ പരിത്യജിക്കരുത് എന്ന് ശ്രുതിവാക്യം.

"ന ത്യജേയം":—എനിക്ക് ത്യജിപ്പാൻ ശക്തിയില്ല; ആഗമനമാത്രംകൊണ്ട് ശ്ലാഘനീയനായിരിക്കെ, എങ്ങിനെ പരിത്യജിക്കും; യാതൊരുവന്റെ സംബന്ധംകൊണ്ട് രാവണവിഷയപ്രാപ്തിയെ ഞാൻ കാംക്ഷിക്കുന്നുവോ അപ്രകാരമുള്ളവനെ ഞാൻതന്നെ എങ്ങിനെ പരിത്യജിക്കും.

"കഥഞ്ചന":—സർവ്വദേശസർവ്വകാലസർവ്വാവസ്ഥകളിലും; ഗുണമില്ലെന്നാലും ദോഷംതന്നെ ഉണ്ടെന്നാലും; സുഹൃത്തുക്കളായ നിങ്ങൾ വിരോധിച്ചാലും; ദൃഷ്ടാദൃഷ്ടങ്ങളായ അനിഷ്ടശതങ്ങൾ ഉണ്ടായാലും; എന്റെ പ്രാണത്യാഗം വേണ്ടിവന്നാലും.

"ദോഷോ യദ്യപി തസ്യ സ്യാത്":—എന്റെ അഭിപ്രായത്തിൽ ദോഷമൊന്നുംതന്നെ അവങ്കൽ ഞാൻ കാണുന്നില്ല, അങ്ങിനെ ഉണ്ടെന്നാലും; ശരണാഗതനെന്ന കാരണത്താൽ, "യഥൈഷീകാതൂലമഗ്നൌ പ്രോതം പ്രദൂയേത ഏവം ഹ അസ്യ സർവ്വേ പാപ്മാനഃ പ്രദൂയന്തേ," എന്ന ശ്രുതിവാക്യപ്രകാരം ദോഷംതന്നെ അവങ്കൽ നില്ക്കാതിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട്; ദോഷമുണ്ടെന്നുള്ള കാരണംകൊണ്ടുതന്നെ ശ്ലാഘനായ—(ഗുണവാനെ സ്വീകരിക്കുന്നതു സാധാരണമാകയാൽ അതിൽ യശസ്സിന്നവകാശമില്ല; ദോഷവാനേയുംകൂടി കൈവെടിയാതിരിക്കുന്നതുതന്നെ യശസ്യം എന്നുള്ള കാരണത്താൽ ശ്ലാഘ്യനായ, എന്ന് സാരം);

"സതാം ഏതത് അഗർഹിതം":—ഈ ആശ്രിതജനദോഷാംഗീകരണം സജ്ജനസമ്മതമാകുന്നു; താഴെ 24 മുതൽ ശ്ലോകങ്ങളിൽ പറയുന്ന കപോതോപാഖ്യാനം കാണുക; എങ്കൽ പക്ഷപാതബുദ്ധ്യാ നോക്കുന്നവരായ നിങ്ങൾക്ക് ദോഷവത്തായി തോന്നിയാലും പരമാർത്ഥദർശികൾക്ക് സ്വീകാര്യമാകുന്നു; ദുഷ്ടജനപരിത്യാഗം സാമാന്യജനത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു പറഞ്ഞതാകയാൽ, വാസ്തവത്തിൽ സത്തുക്കളായവർക്ക് ദോഷയുക്തജനസ്വീകാരം, "വദ്ധ്യം പ്രപന്നം" എന്നിത്യാദി ശ്രുതിവാക്യങ്ങളാൽ, വിശേഷധർമ്മമാകുന്നു. (ഗോ. രാ. തനി.)]

സുദുഷ്ടോ വാഽപ്യദുഷ്ടോ വാ കിമേഷ രജനീചരഃ. 5

"ഏഷഃ	"ഇവൻ	സുദുഷ്ടഃ വാ കിം അപി?	അതിദുഷ്ടനായാലെന്ത്?
രജനീചരഃ;	രാക്ഷസനാകുന്നു;	അദുഷ്ടഃ വാ?	ദുഷ്ടനല്ലെന്നാലെന്ത്?

ഈദൃശം വ്യസനം പ്രാപ്തം ഭ്രാതരം യഃ പരിത്യജേത്
കോ നാമ സ ഭവേത് തസ്യ യമേഷ ന പരിത്യജേത്. 6

"യഃ	"യാതൊരുവൻ	ഏഷഃ	ഇവൻ
ഈദൃശം	ഇപ്രകാരം	യം	യാതൊരുവനെ
വ്യസനം	ആപത്തിൽ		
പ്രാപ്തം	പെട്ടിരിക്കുന്നവനായ	ന പരിത്യജേത്	ത്യജിക്കയില്ലയോ
ഭ്രാതരം	തന്റെ ജ്യേഷ്ഠനെ	സഃ	അങ്ങിനെയുള്ള ഒരു വൻ,
പരിത്യജേത്,	കൈവെടിയുന്നുവോ,		
തസ്യ,	അപ്രകാരമുള്ള ഇവന്ന്,	കഃ നാമ	ആർ തന്നെയാണ്
		ഭവേത്?"	ഉണ്ടാവുക?"

[ജ്യേഷ്ഠനെ ത്യജിച്ച ഇവൻ എല്ലാവരേയും ത്യജിക്കുന്നതാണ്. ഇവനെ വിശ്വസിക്കരുത്, എന്ന് സാരം.]

വാനരാധിപതേർവാക്യം ശ്രുത്വാ സർവ്വാനുദീക്ഷ്യ ച
ഈഷദുത്സ്മയമാനസ്യ ലക്ഷ്മണം പുണ്യലക്ഷണം
ഇതി ഹോവാച കാകുത്സ്ഥോ വാക്യം സത്യപരാക്രമഃ. 7

സത്യപരാക്രമഃ	അചഞ്ചല പൌരുഷയുക്തനായ	ഈഷത്– ഉത്സ്മയമാനഃ,	അവൻ തന്റെ ശക്തിയെ ശരിയായി ധരിച്ചിട്ടില്ലെന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ അല്പം പുഞ്ചിരി തൂകിക്കൊണ്ട്,
കാകുത്സ്ഥഃ	ശ്രീരാമൻ		
വാനരാധിപതേഃ	വാനരാധിപന്റെ		
വാക്യം	വാക്ക		
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,	സർവ്വാൻ ച ഉദീക്ഷ്യ,	എല്ലാവരേയും നോക്കി
പുണ്യലക്ഷണം	പുണ്യമൂർത്തിയായ		
ലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനെ നോക്കി,	ഇതി	ഇപ്രകാരം
തു	സുഗ്രീവൻ പറഞ്ഞതിനെക്കുറിച്ച്	വാക്യം	വാക്യത്തെ
		ഉവാച ഹ!	അരുളിച്ചെയ്തു, കണ്ടാലും!

അനധീത്യ ച ശാസ്ത്രാണി വൃദ്ധാനനുപസേവ്യ ച
ന ശക്യമീദൃശം വക്തും യദുവാച ഹരീശ്വരഃ. 8

"ഹരീശ്വരഃ	"വാനരാധിപൻ	അനധീത്യ ച,	അഭ്യസനം ചെയ്യാ
യത്	യാതൊന്ന്	വൃദ്ധാൻ	മഹാന്മാരെ [തെയും,
ഉവാച,	ഉരചെയ്തുവൊ,	അനുപസേവ്യ ച,	ആശ്രയിക്കാതെയും,
ഈദൃശം	ഇപ്രകാരമുള്ള വാക്ക്	വക്തും	പറയുന്നതിന്ന്
ശാസ്ത്രാണി	ശാസ്ത്രങ്ങളെ	ന ശക്യം.	സാദ്ധ്യമല്ല.

അസ്തി സൂക്ഷ്മതരം കിംചിത് യദത്ര പ്രതിഭാതി മേ
പ്രത്യക്ഷം ലൌകികം വാऽപി വിദ്യതേ സർവ്വരാജസു. 9

"മേ	"എനിക്ക്
അത്ര	ഇക്കാര്യത്തെക്കുറിച്ച്
പ്രതിഭാതി	തോന്നുന്നത്
യത്	യാതൊന്നോ, അപ്രകാരമുള്ള
കിംചിത്,	ചിലത്,
സൂക്ഷ്മതരം അസ്തി;	വളരെ സൂക്ഷ്മമായുള്ളതാണ്;
സർവ്വരാജസു	എല്ലാരാജാക്കന്മാരിലും,
ലൌകികം	ലോകസാധാരണമായി
പ്രത്യക്ഷം വാ അപി	പ്രത്യക്ഷാനുഭവമായുള്ള ഇപ്പറയുന്ന സംഗതി
വിദ്യതേ.	കാണപ്പെടുന്നുണ്ട്.

അമിത്രാസ്തത് കുലീനാശ്ച പ്രാതിദേശ്യാശ്ച കീർത്തിതാഃ
വ്യസനേഷു പ്രഹർത്താരസ്തസ്മാദയമിഹാഗതഃ. 10

"തത് കുലീനാഃ ച	"ജ്ഞാതികളും
പ്രാതിദേശ്യാഃ ച,	അയൽ ദേശക്കാരും,
വ്യസനേഷു	ആപത്തുകളിൽ
പ്രഹർത്താരഃ	ദ്രോഹം ചെയ്യുന്ന
അമിത്രാഃ	ശത്രുക്കളാണെന്ന്
കീർത്തിതാഃ;	പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു;
തസ്മാത്	അതിനാൽ
അയം	ഇവൻ
ഇഹ	ഇവിടെ
ആഗതഃ.	ആഗതനായിരിക്കുന്നു.

[ഒരു രാജാവിന്ന് ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ നേരിട്ടുന്ന സമയത്തിൽ, തന്റെ ജ്ഞാതികളും അയൽദേശരാജാക്കന്മാരും, തനിക്ക് വിരോധികളായി പ്രവൃത്തിക്കുന്നു എന്ന് പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതുപോലെതന്നെ, ലോകത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായി കണ്ടുവരുന്നു എന്ന കാരണംകൊണ്ട്, വിഭീഷണൻ തന്നെ ദ്രോഹിക്കും എന്നുള്ള വിചാരത്താൽ രാവണൻ ദ്രോഹബുദ്ധി കയ്യൊണ്ടിരിക്കുമെന്നുള്ളതുകൊണ്ട്, ഇവൻ ഇവിടെ വന്നതാണ്, എന്ന് സാരം.

"രാവണൻ സങ്കടത്തിൽ അകപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതായ ഈ സമയത്തിൽ സാധാരണ ജ്ഞാതിസ്വഭാവത്താൽ അവനെ ദ്രോഹിക്കണമെന്നുള്ള വിചാരത്തോടുകൂടി ഇവൻ ഇവിടെ വന്നിരിക്കയാണ്; അഥവാ ജ്ഞാതിരൂപമായ ശത്രുഭയത്തിൽനിന്ന് തന്നെ രക്ഷിച്ചുകൊൾവാനായി ഇവൻ വന്നിരിക്കയാണ്," എന്ന് തിലകം.]

അപാപാസ്തത് കുലീനാശ്ച മാനയന്തി സ്വകാൻ ഹിതാൻ
ഏഷ പ്രായോ നരേന്ദ്രാണാം ശങ്കനീയസ്തു ശോഭനഃ. 11

"അപാപാഃ തത് കുലീനാഃ,	"നിഷ്കൃഷ്ടന്മാരായ ജ്ഞാതികളായ രാജാക്കന്മാർ,
ഹിതാൻ	സദുപദേശം ചെയ്യുന്ന
സ്വകാൻ	സ്വന്തം ജ്ഞാതികളെ
മാനയന്തി;	മാനിക്കതന്നെ ചെയ്യുന്നുണ്ട്;
തു	അപ്രകാരമായാലും
പ്രായഃ	സാധാരണയായി,
നരേന്ദ്രാണാം	രാജാക്കന്മാർക്ക്
ശോഭനഃ	തങ്ങടെ അഭിപ്രായത്തിന്ന് വിരോധമായിധർമ്മത്തെ ഉപദേശിക്കുന്ന
ഏഷഃ	ജ്ഞാതിയായ ഒരുവൻ,
ശങ്കനീയഃ ച.	വിശ്വസിക്കപ്പെടാതിരിക്കയാണ് ചെയ്യുന്നത്.

["ഇവൻ സദുപദേശമാണല്ലൊ ചെയ്യുന്നു, ഇവനെ എന്തിന്നായി ദ്രോഹിക്കേണം" എന്ന് പറകയാണെങ്കിൽ, വാസ്തവത്തിൽ ധർമ്മിഷ്ഠന്മാരായ രാജാക്കന്മാർ മാത്രമേ സദുപദേശംചെയ്യുന്ന ജ്ഞാതികളെ വിശ്വസിക്കയുള്ളൂ. സാധാരണയായി രാജാക്കന്മാർ തങ്ങളുടെ അഭിപ്രായത്തിന്ന

വിരോധമായി ധർമ്മത്തെ ഉപദേശിക്കുന്നവരായ ജ്ഞാതികളെ ശങ്കിക്കുന്നതെന്നു ചെയ്യും. പ്രത്യേകിച്ചും ദുഷ്ടബുദ്ധിയായ രാവണൻ അങ്ങിനെ സദുപദേശംചെയ്ത ഇവനെ ശങ്കിച്ചതിൽ അത്ഭുതപ്പെടുവാനില്ല. എന്ന് സാരം.]

യസ്യ ദോഷസ്തവയാ പ്രോക്തോ ഹ്യാദാനേഽരിബലസ്യ ച
തത്ര തേ കീർത്തയിഷ്യാമി യഥാശാസ്ത്രമിദം ശൃണു
ന വയം തത്കുലീനാശ്ച രാജ്യകാംക്ഷീ ച രാക്ഷസഃ. 12

"തവയാ	"നിന്നാൽ	തേ	നിന്നോട്
അരിബലസ്യ	ശത്രുപക്ഷത്തിലുള്ള വനെ	കീർത്തയിഷ്യാമി	ഞാൻ പറയാം,
		ശൃണു;	കേട്ടുകൊൾക;
ആദാനേ	സ്വീകരിക്കുന്ന സംഗതിയിൽ	വയം	നാം
		തത്കുലീനാഃ ച	അവന്റെ കുലത്തിൽ പെട്ട ജ്ഞാതികളോ,
യഃ	യാതൊന്ന്		
ദോഷഃ	ദോഷമായി	രാക്ഷസഃ ഹി	രാക്ഷസനും
പ്രോക്തഃ	പറയപ്പെട്ടുവോ,	രാജ്യകാംക്ഷീ ച,	തനിക്ക് രാജ്യം വേണമെന്നുള്ള ആഗ്രഹമുള്ളവനോ
തത്ര	അക്കാര്യത്തിൽ		
യഥാശാസ്ത്രം	ന്യായോചിതമായ		
ഇദം	ഈ സംഗതി	ന.	അല്ല.

[വിഭീഷണന്ന് രാജ്യം തനിക്ക വേണമെന്നുള്ള ആഗ്രഹം ഇല്ല; ഉണ്ടെന്നാലുംകൂടി നാം അവന്റെ ജ്ഞാതികളല്ലാത്തതിനാൽ അവന്ന് പ്രതികൂലികളായിരിപ്പാൻ അവകാശമില്ല. അതിനാൽ വിഭീഷണനേയും കൂട്ടരേയും സ്വീകരിക്കുന്നതു ശത്രുബലസ്വീകാരമാണെന്ന് വിചാരിപ്പാൻ പാടുള്ളതല്ല, എന്ന് സാരം.

"വിഭീഷണൻ രാജ്യത്തിൽ ആഗ്രഹമുള്ളവനാകയാൽ രാവണന്ന് വിരോധിയാണ്. നാം ജ്ഞാതിയല്ലായ്കയാൽ ആ രാജ്യലാഭവിഷയത്തിൽ അവന്ന് സഹായികളാകയേയുള്ളൂ. അതിനാൽ ശത്രുബലമാണെന്ന് വിചാരിക്കാതെ സ്വീകരിക്കാം." എന്ന് വ്യാഖ്യാനാന്തരം.]

പണ്ഡിതാ ഹി ഭവിഷ്യന്തി തസ്മാദ്ഗ്രാഹ്യോ വിഭീഷണഃ. 13

പണ്ഡിതാഃ	(രാക്ഷസന്മാരിൽ) ധർമ്മബുദ്ധിയുള്ളവരും	തസ്മാത്	ആകയാൽ
		വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ
ഭവിഷ്യന്തി ഹി;	ഉണ്ടാകുമല്ലൊ;	ഗ്രാഹ്യഃ.	സ്വീകാരയോഗ്യനാണ്.

["സുദുഷ്ടോ വാപ്യ ദുഷ്ടോ വാ കിമേഷ രജനീചരഃ;" (വിഭീഷണൻ നല്ലവനോ ദുഷ്ടനോ എന്നതന്നെ നോക്കേണ്ടതില്ല; അവൻ രാക്ഷസനാകയാൽതന്നെ സ്വീകരണയോഗ്യനല്ല) എന്ന സുഗ്രീവന്റെ ആക്ഷേപത്തിനും, രാക്ഷസന്മാരിലും സാത്വികബുദ്ധിയുള്ളവർ ഉണ്ടായിരിപ്പാൻ പാടില്ലെന്നില്ല; ഇവൻ സ്വാർത്ഥിയുമല്ല. എന്ന് പറയുന്നു.]

അവ്യഗ്രാശ്ച പ്രഹൃഷ്ടാശ്ച ന ഭവിഷ്യന്തി സംഗതാഃ
പ്രണാദശ്ച മഹാനേഷ തതോഽസ്യ ഭയമാഗതം
ഇതി ഭേദം ഗമിഷ്യന്തി തസ്മാദ്ഗ്രാഹ്യോ വിഭീഷണഃ. 14

സംഗതാഃ	മേല്പറഞ്ഞ ധർമ്മബുദ്ധിയുള്ളവരും ദുഷ്ടന്മാരും തമ്മിൽ ഒന്നിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ,	അവ്യഗ്രാഃ ച,	വിചാരമറവരായോ
		പ്രഹൃഷ്ടാഃ ച,	സന്തുഷ്ടചിത്തരായോ
		ഭവിഷ്യന്തി ന;	ഇരിക്കുകയില്ല;
		ഇതി	എന്ന കാരണത്താൽ

ഭേദം ഗമിഷ്യന്തി;	അവർ തമ്മിൽ തെറ്റിപ്പിരിയും;	പ്രണാദഃ	സഹായത്തിന്നായി അപേക്ഷിക്കുന്ന ഒച്ചയും
തതഃ	അക്കാരണത്താൽ തന്നെയാണ്	മഹാൻ ച;	മനസ്സിനെ അലിയിക്കുന്നതായുമിരിക്കുന്നുണ്ട്;
അസ്യ	ഇവന്ന്	തസ്മാത്	ആകയാൽ
ഭയം	ഭയം	വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ
ആഗതം;	നേരിട്ടിരിക്കുന്നത്;	ഗ്രാഹ്യഃ.	സ്വീകരിക്കപ്പെടേണ്ടവനാകുന്നു.
ഏഷഃ	ഈ		

[ദുഷ്ടന്മാരും ധർമ്മിഷ്ഠന്മാരുമായ ഇവർ ഒന്നിച്ചിരിക്കുക എന്നുള്ളതും പ്രയാസമാണ്. അവർ അന്യോന്യം ശങ്കയോടുകൂടിയവരായിരിക്കും. ഒരിക്കലല്ലെങ്കിൽ മറ്റൊരിക്കൽ തമ്മിൽ പിണങ്ങാതിരിക്കയില്ല. ഇതുകൊണ്ടുതന്നേയാണ് വിഭീഷണനന്ന് ഇപ്പോൾ ആപത്തു നേന്നിരിക്കുന്നതു്. അവന്റെ ശബ്ദവും ആപത്തിൽ പെട്ടവന്റെതുപോലെതന്നെയിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ അവനെ നമ്മുടെ പക്ഷത്തിൽ ചേർക്കേണ്ടതാണ്. എന്നു സാരം.]

ന സർവ്വേ ഭ്രാതരസ്താത ഭവന്തി ഭരതോപമാഃ
മദ്വിധാ വാ പിതുഃ പുത്രാഃ സുഹൃദോ വാ ഭവദ്വിധാഃ. 15

"താത!	"സ്നേഹിത!	മദ്വിധാഃ,	എന്റെ പേരിൽ എത്ര പ്രിയമോ അത്ര പ്രിയമുള്ളവരായോ,
ഭ്രാതരഃ	സഹോദരന്മാർ	സുഹൃദഃ	മിത്രന്മാർ
സർവ്വേ	എല്ലാവരുംതന്നെ	ഭവദ്വിധാഃ വാ	ഭവാനെപ്പോലെയുള്ള വരായോ,
ഭരതോപമാഃ,	ഭരതനെപ്പോലെയുള്ള	ഭവന്തി ന.	ആകയില്ല.
പിതുഃ	ഒരു പിതാവിന്ന്		
പുത്രാഃ	പുത്രന്മാർ		

["ഈദൃശം വ്യസനം പ്രാപ്തം ഭ്രാതരം യഃ പരിത്യജേത്" ഇപ്രകാരമുള്ള ഭ്രാതാവിനെ, ധർമ്മശീലനായ വിഭീഷണൻ എങ്ങിനെ പരിത്യജിക്കാം എന്ന ശങ്കയ്ക്ക് പറയുന്നു. "പിതുഃ മദ്വിധാഃ പുത്രാഃ" എന്നതിനും, എന്റെ പിതാവിന്ന് എന്റെ പേരിൽ എത്ര പ്രിയമുണ്ടോ അത്ര പ്രിയമുള്ള വരായ പുത്രന്മാർ ഒരു പിതാവിന്നുണ്ടാകയില്ല, എന്ന അർത്ഥത്തിൽ പുത്രപ്രീതിമൂലം ജീവനെ വെടിഞ്ഞ ദശരഥമഹാരാജാവിനെ പ്രശംസിക്കുന്നു. അതായതു് ഭരതനെപ്പോലെയുള്ള സോദരന്മാരും, ദശരഥനെപ്പോലെ പുത്രനിൽ പ്രിയമുള്ള പിതാക്കന്മാരും, സുഗ്രീവനെപ്പോലെയുള്ള സുഹൃത്തുക്കളും അപൂർവ്വമാണ് എന്നു സാരം.

"ഭരതനെപ്പോലെ സ്വാർത്ഥരഹിതന്മാരായി ഭ്രാതൃഭക്തിയുള്ള സഹോദരന്മാരും, എന്നെപ്പോലെ പിതൃവാക്യ പരിപാലനത്തിൽ അചഞ്ചലനിഷ്ഠയോടുകൂടിയവരും, ഭവാനെപ്പോലെ സർവ്വസ്വത്തെയും സുഹൃത്തിന്നുവേണ്ടി അർപ്പിക്കുന്നവരായ മിത്രന്മാരും ലോകത്തിൽ അപൂർവ്വമായിട്ടേ കാണുകയുള്ളൂ," എന്ന് വ്യാഖ്യാനാന്തരങ്ങളും.

ഈ വാക്യത്തിൽ ആത്മപ്രശംസയുണ്ടെന്നു് തോന്നിയേക്കാം. എന്നാൽ വാസ്തവത്തിൽ ഭരതനെപ്പോലെയുള്ള ഭ്രാതാക്കന്മാരില്ല, എന്നതിൽനിന്നു്, സുഗ്രീവനും ബാലിയുമായി ചേർച്ചയില്ലാത്ത കാരണം പ്രത്യേകിച്ചു് ഒരു വൈമനസ്യം ഉണ്ടാകാതിരിപ്പാനായി തത്തുല്യന്മാരായ സുഹൃത്തുക്കളില്ലെന്നും മറ്റും തത്പ്രശംസയായി പറഞ്ഞതുമാത്രമാണ്. ലക്ഷ്മണന്നു് രാജാവ് രാജ്യപ്രദാനം ചെയ്തിട്ടില്ലാത്ത കാരണം, ഭ്രാതൃപ്രീതിക്കുവേണ്ടി രാജ്യത്യാഗം വേണ്ടിവന്നിട്ടില്ലാത്തതുകൊണ്ടു് ഇവിടെ ലക്ഷ്മണന്റെ ഭ്രാതൃസ്നേഹത്തെപ്പറ്റി എടുത്തുപറഞ്ഞില്ല എന്നേ ഉള്ളൂ. കൂടാതെ "സഹ്യണാ വിഷ്ക്രിയാ ഭോഷ്യോ നാത്ര ഭ്രാതാർത്ഥംശംസിതഃ. അപി ത്വനിയമോ ദൃഷ്ടസ്തഥാ ത്വന്യൈരുദീരണാത്" എന്ന, ഭണ്ഡിവാക്യപ്രകാരം ഭ്രാതാർത്ഥകഥനരൂപമാകയാൽ ആത്മപ്രശംസയാകയില്ല; (ശോ. രാ).]

ഏവമുക്തസ്തു രാമേണ സുഗ്രീവഃ സഹലക്ഷ്മണഃ
ഉത്ഥായേദം മഹാപ്രാജ്ഞഃ പ്രണതോ വാക്യമബ്രവീത്. 16

രാമേണ	ശ്രീരാമനാൽ	ഉക്തഃ തു,	ഉരചെയ്യപ്പെട്ടവനായി
മഹാപ്രാജ്ഞഃ	മഹാപ്രാജ്ഞനായ	ഉത്ഥായ	എഴുന്നേറ്റ് [രുന്നിട്ടും,
സുഗ്രീവഃ,	സുഗ്രീവൻ,	പ്രണതഃ	വണങ്ങി
സഹലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണനോടുംകൂടി	ഇദം വാക്യം	ഇപ്രകാരം വാക്യത്തെ
ഏവം	മേൽപ്രകാരം	അബ്രവീത്.	ഉണർത്തിച്ചു.

[ഇപ്രകാരം കാര്യകാരണസഹിതം പറയപ്പെട്ടിട്ടും ശ്രീരാമങ്കലുള്ള പ്രിയം ഹേതുവാൽ വല്ല അപകടവും നേരിട്ടേക്കുമോ എന്നുള്ള ഭയത്താൽ വീണ്ടും വിരോധം പറയുന്നു.]

രാവണേന പ്രണിഹിതം തമവേമി വിഭീഷണം
തസ്യാഹം നിഗ്രഹം മന്യേ ക്ഷമം ക്ഷമവതാം വര. 17

"ക്ഷമവതാം	"ക്ഷമയുള്ളവരിൽ വെച്ച്	പ്രണിഹിതം	പറഞ്ഞയക്കപ്പെട്ടവനാ
വര!	ഉത്തമനായുള്ളോവേ!	അവേമി;	ഞാൻ അറിയുന്നു; [യി
തം	ആ	തസ്യ നിഗ്രഹം	അവനെ വധിക്കുന്നതു തന്നെയാണ്
വിഭീഷണം	വിഭീഷണനെ	ക്ഷമം	നല്ലതെന്ന്
രാവണേന	രാവണനാൽ	അഹം മന്യേ.	ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

രാക്ഷസോ ജിഹ്മയാ ബുദ്ധ്യാ സംദിഷ്ടോ ऽയമിഹാഗതഃ
പ്രഹർത്തും തവയി വിശ്വസ്തേ പ്രച്ഛന്നോ മയി വാ ऽനഘ. 18
ലക്ഷ്മണേ വാ മഹാബാഹോ സ വധ്യഃ സചിവൈഃ സഹ
രാവണസ്യ യശഃസസ്യ ഭ്രാതാ ഹ്യേഷ വിഭീഷണഃ. 19

"അനഘ!	"ദോഷരഹിതനായുള്ളോവേ!	ലക്ഷ്മണേ വാ	ലക്ഷ്മണന്റെ സംഗതിയിലും
മഹാബാഹോ	മഹാപരാക്രമശാലി	പ്രച്ഛന്നഃ	തന്റെ കപടബുദ്ധിയെ നല്ലവന്റെ വേഷം കയ്ക്കൊണ്ടവനായി മറച്ചുകൊണ്ട്
ഏഷഃ	ഈ [യായവനേ!	പ്രഹർത്തും	ആപത്തു വിളയിപ്പാൻ
വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ	സംദിഷ്ടഃ	നിയമിക്കപ്പെട്ടവനായി
യശഃസസ്യ	നിഷ്ഠുരനായ	ഇഹ	ഇവിടെ
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ	ആഗതഃ;	വന്നുചേർന്നിരിക്കയാ
ഭ്രാതാ;	അനുജനാണ്;	ഹി	ആകയാൽ [ണ്;
അയം	ഈ	സഃ	അവൻ,
രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസൻ	സചിവൈഃ സഹ	മന്ത്രിമാരടക്കം,
ജിഹ്മയാ ബുദ്ധ്യാ	കപടബുദ്ധികയ്ക്കൊണ്ട്	വധ്യഃ."	വധിക്കപ്പെടേണ്ടവൻ തന്നെ."
വിശ്വസ്തേ	വിശ്വാസംപൂണ്ടവനായ		
തവയി	നിന്തിരുവടിയുടെ സംഗതിയിലും		
മയി വാ	എന്റെ സംഗതിയിലും		

ഏവമുക്ത്വാ രഘുശ്രേഷ്ഠം സുഗ്രീവോ വാഹിനീപതിഃ
വാക്യജ്ഞോ വാക്യകുശലം തതോ മൈനമുപാഗമത്. 20

വാഹിനീപതിഃ	സേനാനായകനും	ഏവം	ഇപ്രകാരം
വാക്യജ്ഞഃ	പറയുന്നതിൽ സമർത്ഥ	ഉക്ത്വാ,	ഉരചെയ്ത്,
സുഗ്രീവഃ,	സുഗ്രീവൻ, [നും ആയ	തതഃ	അതിൽപിന്നെ
വാക്യകുശലം	വാക്യസാരഗ്രാഹിയായ	മൈനം	മൈനമായിരുന്ന.
രഘുശ്രേഷ്ഠം	രഘുവരനോടായി	ഉപാഗമത്.	

സുഗ്രീവസ്യ തു തദ്വാക്യം രാമഃ ശ്രുത്വാ വിമൃശ്യ ച
തതഃ ശുഭതരം വാക്യമുവാച ഹരിപുംഗവം. 21

സുഗ്രീവസ്യ	സുഗ്രീവന്റെ	വിമൃശ്യ,	അവസരം ലഭിച്ചതെ ന്ന് തിരുവുള്ളത്തിൽ കരുതി,
തത് വാക്യം	ആ വാക്യത്തെ	ഹരിപുംഗവം	വാനരോത്തമനോടായി
ശ്രുത്വാ	ചെവിക്കൊണ്ട്	ശുഭതരം	മഹത്വത്തെ പ്രത്യക്ഷീ കരിക്കുന്നതായ
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	വാക്യം	വാക്യത്തെ ഇപ്രകാരം
തതഃ ച	അപ്പോൾതന്നെയാണ്	ഉവാച.	അരുളിച്ചെയ്തു.
തു	ഉചിതമായ		

സ ദുഷ്ടോ വാഽദുഷ്ടോ വാ കിമേഷ രജനീചരഃ
സൂക്ഷ്മമപ്യഹിതം കർത്തും മമാശക്തഃ കഥഞ്ചന. 22

"സഃ	"അവൻ	കഥഞ്ചന	എന്തായാലും
ദുഷ്ടഃ	ദുഷ്ടനായാലും ശരി,	മമ	എനിക്ക്
അദുഷ്ടഃ വാ;	ദുഷ്ടനല്ലാത്തവനായാലും ശരി,	അഹിതം	ആപത്തിനെ
രജനീചരഃ വാ	രാക്ഷസനായാലും ശരി;	സൂക്ഷ്മം അപി	എള്ളോളം കൂടി
കിം ഏഷഃ?	എനിക്ക് ഇവൻ എത്ര മാത്രം?	കർത്തും	വിളയിപ്പാൻ
		അശക്തഃ അപി.	അവൻ അശക്തൻ തന്നെ.

പിശാചാൻ ദാനവാൻ യക്ഷാൻ പൃഥിവ്യാം ചൈവ രാക്ഷസാൻ
അംഗുല്യഗ്രേണ താൻ ഹന്യാമിച്ഛൻ ഹരിഗണേശ്വര. 23

"ഹരിഗണേശ്വര!	"വാനരഗണനായക!	രാക്ഷസാൻ ഏവ,	രാക്ഷസന്മാരേയും,
പൃഥിവ്യാം	ലോകത്തിൽ	ഇച്ഛൻ	മനസ്സുവെച്ചാൽ
പിശാചാൻ	പിശാചുക്കളേയും	അംഗുല്യഗ്രേണ	വിരലിന്റെ തുമ്പു കൊണ്ട്
ദാനവാൻ	അസുരന്മാരേയും	ഹന്യാം.	ഞാൻ നശിപ്പിക്കുന്നതാണ്.
യക്ഷാൻ ച	യക്ഷന്മാരേയും		
താൻ	ആ		

ശ്രൂയതേ ഹി കപോതേന ശത്രുഃ ശരണമാഗതഃ
അർച്ചിതശ്ച യഥാന്യായം സ്വൈശ്ച മാംസൈർന്നിമന്ത്രിതഃ. 24

"ശത്രുഃ	"ശത്രുവായ വേടൻ
കപോതേന ഹി	ഒരു വെറും പ്രാവിനാൽ
ശരണം }	തന്റെ വാസസ്ഥല
ആഗതഃ }	ത്തെ (മരച്ചുവട്ടിനെ)
	പ്രാപിച്ചവനായി,
യഥാന്യായം	ശാസ്ത്രവിധിയെ അനു
	സരിച്ച്
അർച്ചിതഃ ച	ബഹുമാനിക്കപ്പെട്ടവ
	നായി,
സ്വൈഃ	തന്റെ സ്വന്തം
മാംസൈഃ ച	മാംസങ്ങളെക്കൊണ്ട്
നിമന്ത്രിതഃ	വിരുന്നിന്നായി ക്ഷണി
	ക്കപ്പെട്ട എന്നുള്ളത്
ശ്രൂയതേ.	സുപ്രസിദ്ധമാണ്.

["വനമദ്ധ്യത്തിൽ പെരുമഴകൊണ്ട് കുഴങ്ങിയ ഒരു വേടനാൽ, മഴകൊണ്ട താഴത്തുവീണ ഒരു പെൺപ്രാവ് പിടിച്ചു കൂട്ടിലിട്ടുകൊണ്ടുപോകപ്പെടുകയും, മഴതോന്നുമ്പോൾ ഒരു മരച്ചുവട്ടിൽ കൂട്ടിനേയുംവെച്ച് ശയിക്കപ്പെടുകയുംചെയ്തു; മരത്തിൽ പാർത്തിരുന്ന ആൺപ്രാവ് ആഹാരത്തിന്നായ്പോയ പേട രാത്രിയായിട്ടും വരായ്കയാൽ, അതിന്റെ ഗുണഗണങ്ങളെ വർണ്ണിച്ചു വിലപിക്കുന്നു. തന്റെ സ്വഗൃഹത്തിൽ ആഗതനായ വേടനെ സ്വീകരിച്ച് സല്ക്കരിക്കേണ്ടതായ മുറയെപ്പറ്റി പെൺപ്രാവ് ആണിനോട് ഉപദേശിക്കുന്നു. ആൺപ്രാവ് ചുള്ളികളുംമറ്റും കൊണ്ടുവന്ന് തീക്കൂട്ടി വേടന്റെ ശൈത്യബാധയെ കളകയും, ക്ഷുന്നിവൃത്തിക്കായി ഫലങ്ങളൊന്നും ലഭിക്കായ്കയാൽ സ്വന്തം ശരീരത്തെ വേടന്നായി തീയ്യിൽ അപ്പിക്കയും ചെയ്യുന്നു." (ഇങ്ങിനെ കപോതോപാഖ്യാനം ശാന്തിപർവ്വം **143** മുതൽ **148**കൂടി അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ കാണുക). ധർമ്മാധികാരശൂന്യനായ ഒരു വെറും തിര്യക്കായ കപോതം ശരണാഗതസംരക്ഷണധർമ്മം കയ്യൊണ്ടിരിക്കെ, നമ്മുടെ കഥ പറയേണ്ടതുണ്ടോ എന്നു സാരം. കപോതം സഹായമില്ലാത്തതു്. ശ്രീരാമൻ സസഹായൻ; കപോതത്തിന്നു് ജാതിശത്രുവും ഭക്ഷ്യാപഹാരിയുമാണു് വ്യാധൻ, വിഭീഷണൻ ശ്രീരാമന്നു് അപ്രകാരമൊന്നും ചെയ്യാത്തവൻ; വ്യാധൻ മരച്ചുവട്ടിനെ യാദൃച്ഛികമായി പ്രാപിച്ചു. വിഭീഷണൻ ബുദ്ധിപൂർവ്വകമായി ശ്രീരാമനെ ശരണംപ്രാപിച്ചു. ഇങ്ങിനെ കപോതം ചെയ്തതായ ധർമ്മത്തിന്റെ വൈശിഷ്ട്യം ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു.]

സ ഹി തം പ്രതിജഗ്രാഹ ഭക്ഷ്യാഹർത്താരമാഗതം
കപോതോ വാനരശ്രേഷ്ഠ കിം പുനർമദ്വിധോ ജനഃ. 25

"വാനരശ്രേഷ്ഠ!	"വാനരോത്തമ!
സഃ	ആ
കപോതഃ ഹി	വെറും തിര്യക്കായ
	കപോതവും ക്രൂരി,
ഭക്ഷ്യാഹർത്താരം	പേടയെ അപഹരിച്ചു്,
ആഗതം	അത് പാർത്തിരുന്ന മര
	ച്ചുവട്ടിൽ വന്നുചേർന്ന
തം	ആ വേടനെ
പ്രതിജഗ്രാഹ;	ഏറ്റു സൽക്കരിച്ചു;
ജനഃ	മനുഷ്യനായ
മദ്വിധഃ	എന്നെപ്പോലെയുള്ള
	വൻ
കിം പുനഃ?	സ്വീകരിക്കാതിരുന്നാൽ ധർമ്മമായിരിക്കുമോ?

['ഭക്ഷ്യാഹർത്താരം" എന്നു പറഞ്ഞതിൽനിന്നു് രാവണൻതന്നെ നേരിട്ടവന്നു് ശരണം പ്രാപിക്കുന്നതായാലും, താൻ സ്വീകരിക്കുന്നതാണു്, എന്നു സൂചന. കപോതം എന്നതിൽനിന്നു് ശ്യേനകപോതോപാഖ്യാനത്തിലുള്ളമാതിരി ശിബിചക്രവർത്തിയെ പരീക്ഷിപ്പാനായി വന്ന കപോതവടിവു കയ്യൊണ്ടതേവനല്ല എന്നും വിവക്ഷ.]

ഋഷേഃ കണ്വസ്യ പുത്രേണ കണ്ഡുനാ പരമർഷിണാ
ശ്രുത ഗാഥാം പുരാ ഗീതാം ധർമ്മിഷ്ഠാം സത്യവാദിനീം. 26

"പുരാ	"പണ്ട്	ധർമ്മിഷ്ഠാം	ഉത്തമധർമ്മത്തെ ഉപ
കണ്വസ്യ ഋഷേഃ	കണ്വമഹർഷിയുടെ		ദേശിക്കുന്നതും
പുത്രേണ	പുത്രനായ	സത്യവാദിനീം	ശാസ്ത്രവിധികളുടെ സൂക്ഷ്മതത്വത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നതും ആയ
കണ്ഡുനാ	കണ്ഡുവെന്ന		
പരമർഷിണാ	മുനിശ്രേഷ്ഠനാൽ	ഗാഥാം	ഗാഥയെ
ഗീതാം	ഗാനം ചെയ്യപ്പെട്ടതും	ശൃണു.	കേട്ടുകൊൾക.

ബദ്ധാഞ്ജലിപുടം ദീനം യാചന്തം ശരണാഗതം
ന ഹന്യാദാനൃശംസ്യാർത്ഥമപി ശത്രും പരംതപ. 27

"'പരംതപ!	"'ശത്രുമർദ്ദന!	ശരണാഗതം	ശരണം പ്രാപിച്ചവനെ,
ശത്രും അപി,	ശത്രുവാണെന്നിരുന്നാലും,	ആനൃ-ശംസ്യാർത്ഥം	പരമധർമ്മമായ ദയാഗുണത്തെ രക്ഷിപ്പാൻ വേണ്ടി,
ബദ്ധാഞ്ജലിപുടം	കൈക്കൂപ്പിയവനായി		
ദീനം	നിസ്സഹായനായി	ന ഹന്യാത്.	ഒരിക്കലും കൈവെടിയുവാൻ പാടുള്ളതല്ല.
യാചന്തം	യാചിച്ച്		

ആർത്തോ വാ യദി വാ ദൃപ്തഃ പരേഷാം ശരണാഗതഃ
അരിഃ പ്രാണാൻ പരിത്യജ്യ രക്ഷിതവ്യഃ കൃതാത്മനാ. 28

"'ആർത്തഃ	"'ദുഃഖിതനായാലും വേണ്ടതില്ല,	അരിഃ വാ,	ശത്രുവായിരുന്നാലും കൂടി,
ദൃപ്തഃ യദി വാ,	ഗർവ്വിതനായാലും വേണ്ടതില്ല,	കൃതാത്മനാ,	ധർമ്മബുദ്ധിപൂണ്ട ഒരു
പരേഷാം	മറ്റൊരുത്തന്റെ	പ്രാണാൻ	പ്രാണങ്ങളെ [വനാൽ,
ശരണാഗതഃ,	സഹായത്തെ അപേക്ഷിച്ച് വന്ന ഒരുവൻ,	പരിത്യജ്യ	ത്യജിച്ചും
		രക്ഷിതവ്യഃ.	രക്ഷിക്കപ്പെടേണ്ടവനാകുന്നു.

സ ചേദ്ഭയാദ്വാ മോഹാദ്വാ കാമാദ്വാപ്യപി ന രക്ഷതി
സ്വയാ ശക്ത്യാ യഥാസത്വം തത് പാപം ലോകഗർഹിതം. 29

"'സഃ	"'അവൻ	സ്വയാ	തന്റെ സ്വന്തം
ഭയാത് വാ,	എന്താപത്തുണ്ടായേക്കുമോ എന്നഭീതിയാലോ,	ശക്ത്യാ,	ശക്തി കയ്യുണ്ട്,
മോഹാത്	ശാസ്ത്രതത്വത്തെ ഗ്രഹിക്കായ്കയാലോ,	രക്ഷതി ന ചേത്,	രക്ഷിക്കാതിരിക്കുന്ന പക്ഷം,
കാമാത് വാ	മറ്റുവല്ല വിചാരത്താലോ,	തത്	ആ
		പാപം	കുറ്റം
യഥാസത്വം,	തന്നാൽ കഴിവുള്ളേടത്തോളം,	ലോകഗർഹിതം.	ലോകരാൽ നിന്ദിക്കപ്പെട്ടതായ്തീരും.

വിനഷ്ടഃ പശ്യതസ്തസ്യ രക്ഷിണഃ ശരണാഗതഃ
ആദായ സുകൃതം തസ്യ സർവ്വം ഗച്ഛേദരക്ഷിതഃ. 30

"'രക്ഷിണഃ	"'രക്ഷിപ്പാൻ ശക്തനായ	വിനഷ്ടഃ,	ആപത്തിലകപ്പെട്ടവനായെന്നാൽ,
തസ്യ	അവൻ	തസ്യ	രക്ഷനൽകാത്തവനായ അവന്റെ
പശ്യതഃ,	നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കെ,		
ശരണാഗതഃ	ശരണം പ്രാപിച്ചവൻ	സുകൃതം സർവ്വം	പുണ്യത്തെ മുഴുവനും
അരക്ഷിതഃ	രക്ഷിക്കപ്പെടാത്തവനായി	ആദായ ഗച്ഛേത്.'	ഇല്ലാതാക്കിക്കളയുന്നു.'

ഏവം ദോഷോ മഹാനത്ര പ്രപന്നാനാമരക്ഷണേ. 31

"പ്രപന്നാനാം	"ശരണം പ്രാപിച്ചവരെ	ഏവം	മേൽപ്രകാരം
		മഹാൻ	മഹത്തായ
അരക്ഷണേ അത്ര	രക്ഷിക്കാതെ കൈവെടിയുന്ന സംഗതിയിൽ	ദോഷഃ.	ദോഷം നേരിടുന്നതാണ്.

അസ്വർഗ്ഗ്യം ചായശസ്യം ച ബലവീര്യവിനാശനം
കരിഷ്യാമി യഥാർത്ഥം തു കണ്ഡോർവ്വചനമുത്തമം. 32

"അസ്വർഗ്ഗ്യം	"ഈ ശരണാഗതന്മാരെ ഉപേക്ഷിക്ക എന്നത് സ്വർഗ്ഗഹാനികരവും	തു	ഇക്കാര്യത്തിൽ
		കണ്ഡോഃ	കണ്ഡുമഹർഷിയുടെ
		ഉത്തമം	സർവ്വോത് കൃഷ്ടമായ
അയശസ്യം ച	കീർത്തിയെ നശിപ്പിക്കുന്നതും	വചനം	ഉപദേശത്തെ
ബലവീര്യ-വിനാശനം;	ബലത്തെയും പൌരുഷത്തെയും ഇല്ലാതാക്കുന്നതും ആകുന്നു;	യഥാർത്ഥം	ഉള്ളവണ്ണംതന്നെ
		കരിഷ്യാമി.	ഞാൻ അനുഷ്ഠിക്കുന്നതാണ്.

ധർമ്മിഷ്ഠം ച യശസ്യം ച സ്വർഗ്ഗ്യം സ്യാത്തു ഫലോദയേ. 33

"ധർമ്മിഷ്ഠം ച,	"ആയത് ധർമ്മസംവർദ്ധകവും	ഫലോദയേ	ഫലോദയകാലത്തിൽ
		സ്വർഗ്ഗ്യം തു	സ്വർഗ്ഗപ്രദവും
യശസ്യം ച,	കീർത്തികരവും	സ്യാത്.	ആകുന്നതാണ്.

സകൃദേവ പ്രപന്നായ തവാസ്മീതി ച യാചതേ
അഭയം സർവ്വഭൂതേഭ്യോ ദദാമ്യേതദ്വ്രതം മമ. 34

"പ്രപന്നായ	"കഷ്ടത്തിലകപ്പെട്ടവനായി	സർവ്വഭൂതേഭ്യഃ ച	സർവ്വപ്രാണികളിൽ നിന്നും
'തവ അസ്മി,'	'ഞാൻ അങ്ങയ്ക്കു ചേർന്നവൻ,'	അഭയം	ഭയമില്ലായ്മയെ
		ദദാമി;	ഞാൻ നൽകുന്നതാണ്;
ഇതി	എന്ന്	ഏതത്	ഇത്
യാചതേ,	യാചിക്കുന്ന ഒരുവന്ന്,	മമ	എന്റെ
സകൃത് ഏവ	സർവ്വകാലത്തിലും,	വ്രതം.	സങ്കല്പമാകുന്നു.

ആനയൈനം ഹരിശ്രേഷ്ഠ ദത്തമസ്യാഭയം മയാ
വിഭീഷണോ വാ സുഗ്രീവ യദി വാ രാവണഃ സ്വയം. 35

"ഹരിശ്രേഷ്ഠ!	"വാനരോത്തമ!
മയാ	എന്നാൽ
അസ്യ	ഇവന്ന്
അഭയം	അഭയം
ദത്തം;	നൽകപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു;
സുഗ്രീവ!	സുഗ്രീവ!
വിഭീഷണഃ വാ	വിഭീഷണനായിരിക്കട്ടെ,
സ്വയം, രാവണഃ, യദി വാ	രാവണനായിതന്നെയിരിക്കട്ടെ,
ഏനം	ആഗതനായ ഇവനെ
ആനയ."	കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നാലും."

രാമസ്യ തു വചഃ ശ്രുത്വാ സുഗ്രീവഃ പ്ലവഗേശ്വരഃ
പ്രത്യുവാച തദാ കാകുത്സ്ഥം സൌഹാർദ്ദേന പ്രചോദിതഃ 36

പ്ലവഗേശ്വരഃ	വാനരാധിപനായ
സുഗ്രീവഃ,	സുഗ്രീവൻ,
സൌഹാർദ്ദേന	പ്രേമാധിക്യത്താൽ
പ്രചോദിതഃ	പ്രേരിതനായി,
രാമസ്യ	ശ്രീരാഘവന്റെ
വചഃ,	വാക്യത്തെ,
തു	ആ സമയം
ശ്രുത്വാ,	ശിരസാവഹിച്ച്,
കാകുത്സ്ഥം	ശ്രീരാമനോടായി
പ്രത്യുവാച.	ഇപ്രകാരം മറുപടിയുണർത്തിച്ചു.

കിമത്ര ചിത്രം ധർമ്മജ്ഞ ലോകനാഥ സുഖാവഹ
യത്ത്വമാര്യം പ്രഭാഷേഥാഃ സത്വവാൻ സത്പഥേ സ്ഥിതഃ. 37

"ധർമ്മജ്ഞ!	"ധർമ്മജ്ഞ!
ലോകനാഥ!	ലോകരക്ഷക!
സുഖാവഹ!	സർവ്വജനപ്രിയ!
സത്വവാൻ	സത്വഗുണം മൂർത്തീകരിച്ചവനായി
സത്പഥേ സ്ഥിതഃ	ധർമ്മമാർഗ്ഗത്തിൽ വ്യവസ്ഥിതനായ
ത്വം,	നിന്തിരുവടി,
യത്	യാതൊരു
ആര്യം	ശ്രേഷ്ഠമൊഴി
പ്രഭാഷേഥാഃ,	ഓതുകയുണ്ടായോ,
അത്ര	ഇതിൽ
കിം ചിത്രം?	എന്താണ് ആശ്ചര്യപ്പെടുവാനുള്ളത്?

മമ ചാപ്യന്തരാത്മായം ശുദ്ധം വേത്തി വിഭീഷണം
അനുമാനാച്ച ഭാവാച്ച സർവ്വതഃ സുപരീക്ഷിതഃ. 38

"അനുമാനാത് ച ഭാവാത് ച	"മുൻനടവടിയെ ആലോചിച്ചും ഇപ്പോഴുള്ള നടവടികൊണ്ടും
സർവ്വതഃ	സർവ്വപ്രകാരത്തിലും
സുപരീക്ഷിതഃ;	നന്നായിമനസ്സിൽ ആലോചിച്ച് പരീക്ഷിക്കപ്പെട്ട;
മമ	എന്റെ
അയം	ഈ
അന്തരാത്മാ ച	ചിത്തവും,
വിഭീഷണം	വിഭീഷണനെ
ശുദ്ധം അപി	കാപട്യരഹിതനായ ശുദ്ധാത്മാവാണെന്നുതന്നെ
വേത്തി.	കണ്ടറിയുന്നു.

തസ്മാത് ക്ഷിപ്രം സഹാസ്മാഭിസ്തുല്യോ ഭവതു രാഘവ
വിഭീഷണോ മഹാപ്രാജ്ഞഃ സഖിതപം ചാപ്യുപൈതു നഃ. 39

"രാഘവ!	"ശ്രീരാമ!	ക്ഷിപ്രം ച	ഇപ്പോൾതന്നെ
തസ്മാത്	ആകയാൽ	ഭവതു;	ഭവിക്കട്ടെ;
മഹാപ്രാജ്ഞഃ	മഹാബുദ്ധിമാനായ	നഃ	നമുക്ക്
വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ	സഖിതപം	സഖാവെന്ന അവസ്ഥ
അസ്മാഭിഃ സഹ	ഞങ്ങളോടുകൂടി		യെ
തുല്യഃ,	തുല്യതയാൻവനായി	അപ്യുപൈതു."	പ്രാപിക്കട്ടെ."

തതസ്തു സുഗ്രീവവചോ നിശമ്യ തദ്വാനരേശ്വരേണാഭിഹിതം നരേശ്വരഃ
വിഭീഷണേനാശു ജഗാമ സംഗമം പതത്രിരാജേന യഥാ പുരന്ദരഃ.

നരേശ്വരഃ	പുരുഷോത്തമൻ	പതത്രിരാജേന	ഗരുഡഭഗവാനോടുകൂടി
തതഃ	ആ സമയം	യഥാ,	എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം,
തത്	ആ	വാനരേശ്വരേണ	വാനരരാജാവിനാൽ
സുഗ്രീവവചഃ	സുഗ്രീവവാക്യത്തെ	അഭിഹിതം,	കയ്ക്കൊള്ളപ്പെട്ടതായ,
നിശമ്യ,	കേട്ട്,	വിഭീഷണേന	വിഭീഷണനുമായുള്ള
ആശു	തൽക്ഷണംതന്നെ,	സംഗമം	മൈത്രിയെ
പുരന്ദരഃ	ഇന്ദ്രൻ	ജഗാമ.	കയ്ക്കൊണ്ടു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
അഷ്ടാദശഃ സർഗ്ഗഃ = പതിനെട്ടാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15294; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 619.

ഏകോനവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = പത്തൊമ്പതാംസർഗ്ഗം.

[ശരതല്പശയനം = ഉൽശയനത്തിൽ പള്ളികൊള്ളുന്നത്.]

രാഘവേണാഭയേ ദത്തേ സന്നതോ രാവണാനുജഃ
വിഭീഷണോ മഹാപ്രാജ്ഞോ ഭൂമിം സമവലോകയത്. 1

രാഘവേണ	ശ്രീരാമനാൽ	വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ
അഭയേ	അഭയം	സന്നതഃ	ഉദ്ദേശസിദ്ധിപ്രാപിച്ചവനായി
ദത്തേ,	നൽകപ്പെട്ടാറേ,		
രാവണാനുജഃ	രാവണന്റെ അനുജനും	ഭൂമിം	ഭൂമിയെ
മഹാപ്രാജ്ഞഃ	മഹാബുദ്ധിമാനും ആയ	സമവലോകയത്.	നോക്കി.

["മഹാപ്രാജ്ഞഃ" (നിരുപായമായ ഉപായപരിഗ്രഹത്താൽ പരമപുരുഷാർത്ഥലാഭംസിദ്ധിച്ചു ഹേതുവാൽ വേദശാസ്ത്രാദ്യാസജനിതമായ ജ്ഞാനത്തെയും അതിശയിക്കുന്നതായ ജ്ഞാനത്തോടുകൂടിയവനായി) ഗോ. രാ.]

ഖാത് പപാതാവനീം ഹൃഷ്ടോ ഭക്തൈരനുചരൈഃ സഹ. 2

ഹൃഷ്ടഃ	പരമപ്രീതികയ്ക്കൊണ്ട	ഖാത്	ആകാശത്തിൽനിന്നും
ഭക്തൈഃ	ഭക്തന്മാരായ [വനായി	അവനീം	ഭൂമിയിൽ
അനുചരൈഃ സഹ	സചിവന്മാരോടുംകൂടി	പപാത.	ഇറങ്ങിവന്നു.

[“ഭക്തൈരനുചരൈഃ സഹ” എന്നതിൽനിന്നു വിഭീഷണന്റെ ഭക്തികൊണ്ടുതന്നെ തദനുചരന്മാരും പൂതന്മാരായി എന്ന് ഗ്രാഹ്യം. “പശുർമ്മനുഷ്യഃ പക്ഷി വാ യേ ച വൈഷ്ണവസംശ്രയാഃ. തേനൈവ തേ പ്രയാസ്യന്തി തദ്വിഷ്ണോഃ പരമം പദം.” (ഗോ. രാ.)]

സ തു രാമസ്യ ധർമ്മാത്മാ നിപപാത വിഭീഷണഃ
പാദയോഃ ശരണാന്വേഷീ ചതുർഭിഃ സഹ രാക്ഷസൈഃ. 3

ശരണാന്വേഷീ	സർവ്വപ്രാപ്യസ്ഥാനത്തെ അന്വേഷിച്ചു	രാക്ഷസൈഃ സഹ,	രാക്ഷസന്മാരോടുംകൂടി
സഃ	ആ [വന്നവനായ	രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ
ധർമ്മാത്മാ	ധർമ്മാത്മാവായ	പാദയോഃ	തൃപ്പാദങ്ങളിൽ
വിഭീഷണഃ,	വിഭീഷണൻ,	തു	ആ സമയം
ചതുർഭിഃ	നാലു	നിപപാത.	വീണുസേവിച്ചു.

[മുമ്പ് വാചികമായ ശരണാഗതി പറയപ്പെട്ടു. ഇപ്പോൾ കായികശരണാഗതി പറയപ്പെടുന്നു; “സ തു” (സംശയനിവൃത്തി വന്നവനായി ആനുകൂല്യനിർണ്ണയം വന്നവൻ); “ധർമ്മാത്മാ” (സർവ്വാവസ്ഥകളിലും ശരണാഗതിധർമ്മനിഷ്ഠ ച്യുതമാകാത്തവൻ. “വദ്ധ്യതാം, ശങ്ക്യതാം, ന ത്യജേയം, ആനയൈനം, അസ്മാഭിഃ തുല്യോ ഭവതു,” എന്നിത്യാദിയായി പറയപ്പെട്ട എല്ലാ അവസ്ഥകളിലും ശ്രീരാമപാദാരവിന്ദങ്ങളിൽതന്നെ ഐകരൂപ്യമാർന്ന ഭാവനയോടുകൂടിയവൻ); ഈ പദംകൊണ്ട് മഹാവിശ്വാസം പറയപ്പെടുന്നു. “ശരണാന്വേഷീ” എന്ന പദംകൊണ്ട് ഗോപ്തൃത്വവരണം പറയപ്പെടുന്നു; “പപാത” എന്ന പദംകൊണ്ട് ആത്മനിക്ഷേപം പറയപ്പെടുന്നു. ഇപ്രകാരം 17-ാംസർഗ്ഗം ആദ്യശ്ലോകത്തിന്റെ കുറിപ്പിൽ പറയപ്പെട്ടതായ ശരണാഗതിയുടെ അംഗങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടു.]

ഇനി വാചികമായ ശരണാഗതി പറയപ്പെടുന്നു.

അബ്രവീച്ച തദാ രാമം വാക്യം തത്ര വിഭീഷണഃ
ധർമ്മയുക്തം ച യുക്തം ച സാംപ്രതം സംപ്രഹർഷണം. 4

തദാ	അനന്തരം	സാംപ്രതം	ആ സന്ദർഭത്തിൽ
തത്ര	അവിടെ	സംപ്ര-ഹർഷണം ച	എല്ലാവർക്കും സന്തോഷത്തെ ഉളവാക്കുന്നതും ആയ
വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ		
രാമം	ശ്രീരാമനെ നോക്കി		
ധർമ്മയുക്തം ച	ധർമ്മാനുസൃതവും	വാക്യം	വാക്യത്തെ
യുക്തം ച	തക്കതും	അബ്രവീത്,	ഉണർത്തിച്ചു.

[“തദാ” (പാദപതനസമയത്തിൽ); “തത്ര” (സുഗ്രീവാദികളായ എല്ലാവരും ഏകമനസ്സോടുകൂടി വർത്തിക്കുന്നതായ ആ സദസ്സിൽ); “ധർമ്മയുക്തം” (ശരണാഗത്യംഗാനുകൂലമായ സങ്കല്പാദിധർമ്മത്തോടുകൂടിയ); “യുക്തം” (സമസ്തകാരുണികനായ ശരണ്യനെ വിഷയീകരിച്ചതിനാൽ യോഗ്യമായുള്ള); “സാംപ്രതം സംപ്രഹർഷണം” (ഇപ്പോൾ എല്ലാവർക്കും ഒരുപോലെ പ്രഹർഷത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായ വചനത്തെ. മുമ്പ് രാക്ഷസനും രാവണാനുജനും ആണെന്ന കാരണത്താൽ കടുതരമായിരുന്നാലും, ഇപ്പോൾ ഹർഷജനകമായവചനത്തെ എന്ന് താല്പർയ്യം.) ഗോ. രാ.]

അനുജോ രാവണസ്യാഹം തേന ചാപ്യവമാനിതഃ
ഭവന്തം സർവ്വഭൂതാനാം ശരണ്യം ശരണാഗതഃ. 5

"അഹം	"ഞാൻ
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
അനുജഃ;	അനുജൻ;
തേന ച	അവനാലും
അവമാനിതഃ;	അവഗണിക്കപ്പെട്ടു;
സർവ്വഭൂതാനാം അപി	സർവ്വപ്രാണികൾക്കും
ശരണ്യം	പ്രാപ്യസ്ഥാനമായ
ഭവന്തം	നിന്തിരുവടിയെ
ശരണാഗതഃ.	ഞാൻ ശരണംപ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു.

["രാവണന്റെ അനുജൻ" എന്നു മുമ്പുതന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, അതു് പുരുഷാകാരഭൂതന്മാരായ സുഗ്രീവലക്ഷ്മണാദികളോടായി പറഞ്ഞതാകയാൽ, ഇപ്പോൾ ശ്രീരാമനോടു് അഭിമുഖമായിട്ടന്നെ പറയുന്നു എന്നതുകൊണ്ടു്, പുനരുക്തിദോഷമില്ല. ശ്ലോകത്തിന്റെ പൂർവ്വാർത്ഥത്തിൽ സ്വദോഷോവിഷ്കരണംകൊണ്ടു് അകിഞ്ചനത്വം പറയപ്പെട്ടു. "സർവ്വഭൂതാനാം ശരണ്യം" എന്നതുകൊണ്ടു് രാവണനടക്കം സർവ്വപ്രാണികൾക്കും ശരണ്യനാകയാൽ, ഭഗവദവതാരമാണെന്ന നിശ്ചയം വിവക്ഷിക്കപ്പെടുന്നു.]

പരിത്യക്താ മയാ ലങ്കാ മിത്രാണി ച ധനാനി വൈ
ഭവദ്ഗതം മേ രാജ്യം ച ജീവിതം ച സുഖാനി ച. 6

"മയാ	"എന്നാൽ
ലങ്കാ	ലങ്കാനഗരം
പരിത്യക്താ;	ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടു;
മിത്രാണി	സുഹൃത്തുക്കളും
ധനാനി, വൈ	സമ്പത്സമവും,
ച;	അപ്രകാരംതന്നെ
	ത്യജിക്കപ്പെട്ടു;
മേ രാജ്യം ച	എന്നെക്കൊണ്ടുനടത്തുവാനുള്ള അധികാരവും
ഭവദ്ഗതം;	നിന്തിരുവടിക്ക് അധീനമാണ്!
ജീവിതം ച;	ജീവനം അപ്രകാരം തന്നെ അധീനമാണ്;
സുഖാനി ച."	ശ്രേയസ്സുകളും ഭവദധീനം തന്നെ."

["രാജ്യം" എന്ന പദം സചീകാരഭോഗ്യങ്ങളായ സർവ്വവസ്തുക്കൾക്കും ഉപലക്ഷണമാണെന്നു ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു. "സുഖാനി" (ഐഹികാമുഷ്മികങ്ങളായ സുഖങ്ങളും); "ഭവദ്ഗതം" (നിന്തിരുവടിയുടെ കൈങ്കര്യത്തെ ആശ്രയിച്ചതു്). നിന്തിരുവടിയുടെ ദാസവൃത്തിയെ മാത്രമാണു് ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നതു്. അല്ലാതെ കുടുംബം, രാജ്യം മുതലായവ ഒന്നുമല്ല എന്നു് സാരം. (ഗോ. രാ).]

തസ്യ തദ്വചനം ശ്രുത്വാ രാമോ വചനമബ്രവീത്
വയസാ സാന്ത്വയിത്വൈനം ലോചനാഭ്യാം പിബന്നിവ. 7

രാമഃ	ശ്രീരാമൻ
തസ്യ	വിഭീഷണന്റെ
തത് വചനം,	ആ വാക്യത്തെ
ശ്രുത്വാ	കേട്ടു്,
ലോചനാഭ്യാം	ഇരുകണ്ണുകൾകൊണ്ടും
പിബൻ ഇവ,	നുകരുന്നവനെന്നപോലെ അവനെ വീക്ഷിച്ചു്
വയസാ	സത്കാരവചനംകൊണ്ടു്
ഏനം	അവനെ
സാന്ത്വയിത്വാ	അകം കുളുപ്പിച്ചശേഷം,
വചനം	ഇപ്രകാരം വാക്യത്തെ
അബ്രവീത്.	അരുളിച്ചെയ്തു.

ആഖ്യാഹി മമ തത്ത്വേന രാക്ഷസാനാം ബലാബലം. 8

"രാക്ഷസാനാം ബലാബലം	"രാക്ഷസന്മാരുടെ ബലാബലത്തെക്കുറിച്ച്	മമ തത്ത്വേന ആഖ്യാഹി."	എനിക്ക് ഉള്ളവണ്ണംതന്നെ പറഞ്ഞുതന്നാലും."

["രാക്ഷസാനാം" എന്നു പറഞ്ഞതിൽനിന്ന് വിഭീഷണന്റെ രാക്ഷസഭാവത്തെ വിസ്മരിച്ച് ഭഗവാൻ സഖീയനെന്ന ഭാവത്തെ സ്വീകരിച്ചു എന്നു താത്പര്യം. (ഗോ. രാ).]

ഏവമുക്തം തദാ രക്ഷോ രാമേണാക്ലിഷ്ടകർമ്മണാ
രാവണസ്യ ബലം സർവ്വമാഖ്യാതുമുപചക്രമേ. 9

തദാ	അപ്പോൾ	രക്ഷഃ,	രാക്ഷസൻ,
അക്ലിഷ്ട-കർമ്മണാ	നിഷ്പ്രയാസം എന്തും ചെയ്യാവുന്നവനായ	രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
രാമേണ	ശ്രീരാമനാൽ	ബലം സർവ്വം	ബലത്തെക്കുറിച്ചുള്ള തെല്ലാം
ഏവം	ഇപ്രകാരം	ആഖ്യാതും	ഇപ്രകാരം ഉണർത്തി
ഉക്തം	ചോദിക്കപ്പെട്ടവനായ	ഉപചക്രമേ.	തുടങ്ങി. [പ്പാൻ

അവധ്യഃ സർവ്വഭൂതാനാം ഗന്ധർവ്വാസുരരക്ഷസാം
രാജപുത്ര ദശഗ്രീവോ വരദാനാത് സ്വയംഭുവഃ. 10

"രാജപുത്ര!	"രാജകുമാര!	ഗന്ധർവ്വാസുര-രക്ഷസാം	ഗന്ധർവ്വന്മാർ, അസുരന്മാർ, രാക്ഷസർ എന്നവക്കും
ദശഗ്രീവഃ	ദശകണ്ഠൻ	സർവ്വഭൂതാനാം	സർവ്വപ്രാണികൾക്കും
സ്വയംഭുവഃ	ബ്രഹ്മാവിങ്കൽനിന്ന്	അവധ്യഃ.	അവധ്യനാകുന്നു.
വരദാനാത്	ലഭിച്ചവരത്താൽ		

രാവണാനന്തരോ ഭ്രാതാ മമ ജ്യേഷ്ഠശ്ച വീര്യവാൻ
കുംഭകർണ്ണോ മഹാതേജാഃ ശക്രപ്രതിബലോ യുധി. 11

"രാവണാനന്തരഃ	"രാവണന്ന് അടുത്ത	കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,
		യുധി	പോരിൽ
ഭ്രാതാ	അനുജനും	ശക്രപ്രതിബലഃ	ഇന്ദ്രനെ എതിർപ്പാൻ തക്ക
മമ	എന്റെ		
ജ്യേഷ്ഠഃ ച	ജ്യേഷ്ഠനും	മഹാതേജാഃ.	മഹത്തായ പരാക്രമമാന്വനാകുന്നു
വീര്യവാൻ	വീര്യശാലിയും ആയ		

രാമ സേനാപതിസ്തസ്യ പ്രഹസ്തോ യദി വാ ശ്രുതഃ
കൈലാസേ യേന സംഗ്രാമേ മാണിഭദ്രഃ പരാജിതഃ. 12

"രാമ!	"ശ്രീരാമ!	മാണിഭദ്രഃ	കുബേരന്റെ സേനാധിപതിയായ മാണിഭദ്രൻ,
തസ്യ	ആ രാവണന്ന്		
സേനാപതിഃ	സേനാപതിയാകുന്നു	പരാജിതഃ	തോല്പിക്കപ്പെട്ട എന്നുള്ള സംഗതി
പ്രഹസ്തഃ;	പ്രഹസ്തനെന്നവൻ;		
യേന	യാതൊരു ഇവനാൽ	യദി വാ ശ്രുതഃ.	നിന്തിരുവടിക്ക് അറിവുണ്ടായിരിക്കും.
കൈലാസേ	കൈലാസ പർവ്വത		
സംഗ്രാമേ	പോരിൽ [ത്തിൽ		

ബദ്ധഗോധാംഗുലിത്രാണസ്ത്വവധ്യകവചോ യുധി
ധനുരാദായ യസ്തിഷ്ഠന്നദൃശ്യോ ഭവതീന്ദ്രജിത്. 13

"ഇന്ദ്രജിത്	"ഇന്ദ്രജിത്തെന്ന	അവധ്യ-കവചഃ	തുളയ്ക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്ത കവചമാൎന്ന
യഃ	യാതൊരുവൻ,	ധനുഃ	വില്ലും [വനായി
യുധി	പോരിൽ	ആദായ	കയ്യിലേന്തി
ബദ്ധ-ഗോധാംഗുലി-ത്രാണഃ	ഉടുമ്പു തോൽകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ വിരലുറകളെ ധരിച്ചവനായി,	തിഷ്ഠൻ തു,	നില്ക്കുന്നവനായ്തന്നെ,
		അദൃശ്യഃ	ആൎക്കും കാണ്മാൻ സാധിക്കാത്തവനായി
		ഭവതി.	ഭവിക്കുന്നു.

സംഗ്രാമസമയവ്യൂഹേ തൎപ്പയിത്വാ ഹുതാശനം
അന്തൎദ്ധാനഗതഃ ശത്രൂനിന്ദ്രജിദ്ധന്തി രാഘവ. 14

"രാഘവ!	"ശ്രീരാഘവ!	സംഗ്രാമ-സമയവ്യൂഹേ	യുദ്ധസമയം അണിനിരന്ന പടനടുവിൽ
ഇന്ദ്രജിത്	ഇന്ദ്രജിത്ത്	അന്തൎദ്ധാന-ഗതഃ	ആൎക്കും ദൃഷ്ടിഗോചരനാകാതെതന്നെ
ഹുതാശനം	അഗ്നിഭഗവാനെ	ശത്രൂൻ ഹന്തി.	ശത്രുക്കളെ വധിക്കുന്നു.
തൎപ്പയിത്വാ,	പ്രീതിപ്പെടുത്തി,		

മഹോദരമഹാപാൎശ്വൗ രാക്ഷസശ്ചാപ്യകമ്പനഃ
അനീകസ്ഥാസ്തു തസ്യൈതേ ലോകപാലസമാ യുധി 15
ദശകോടിസഹസ്രാണി രക്ഷസാം കാമരൂപിണാം
മാംസശോണിതഭക്ഷാണാം ലങ്കാപുരനിവാസിനാം. 16

"തസ്യ	"ആ രാവണൻെറ	കാമരൂപിണാം	നിനച്ചരൂപംകയ്ക്കൊൾവാൻ കഴിവുള്ളവരും
അനീകസ്ഥാഃ തു	സൈന്യത്തിലുള്ളവരായ	മാംസ-ശോണിത-ഭക്ഷാണാം	മാംസവും ചോരയും ആഹാരമായുള്ളവരും ആയ
മഹോദര മഹാപാൎശ്വൗ അപി	മഹോദരനും മഹാപാൎശ്വനും	ലങ്കാപുര-നിവാസിനാം	ലങ്കാപട്ടണനിവാസികളായ
അകമ്പനഃ	അകമ്പനനെന്ന	രക്ഷസാം ദശകോടി-സഹസ്രാണി	രാക്ഷസർ പതിനായിരംകോടി പേരും
രാക്ഷസഃ ച	രാക്ഷസനും	ച.	അങ്ങിനെതന്നെ.
ഏതേ	ഇവരെല്ലാം		
യുധി	യുദ്ധത്തിൽ		
ലോകപാല-സമാഃ;	ലോകപാലതുല്യന്മാരാകുന്നു;		

സ തൈസ്തു സഹിതോ രാജാ ലോകപാലാനയോധയത്. 17

"സഃ	"ആ	സഹിതഃ തു	കൂടിയവനായ്തന്നെ
രാജാ	രാജാവായ രാവണൻ	ലോകപാലാൻ	ലോകപാലന്മാരെ
തൈഃ	അവരോടു	അയോധയത്.	എതിൎത്തു.

സഹ ദേവൈസ്ത്വ തേ ഭഗ്നാ രാവണേന മഹാത്മനാ. 18

"തേ	"അവർ	മഹാത്മനാ	മഹാപരാക്രമിയായ
ദേവൈഃ സഹ, ത്വ	ദേവന്മാരോടുകൂടിത്ത ന്നെ	രാവണേന	ആ രാവണനാൽ
		ഭഗ്നാഃ."	തോല്പിക്കപ്പെട്ട."

വിഭീഷണവചഃ ശ്രുത്വാ രാമോ ദൃഢപരാക്രമഃ
അനുവിക്ഷ്യ മനസാ സർവ്വമിദം വചനമബ്രവീത്. 19

ദൃഢപരാക്രമഃ	അചഞ്ചലപൌരുഷ	മനസാ	മനസ്സുകൊണ്ട്
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ [ശാലിയായ	അനുവീക്ഷ്യ,	ആലോചിച്ചുറിഞ്ഞ്,
വിഭീഷണവചഃ	വിഭീഷണന്റെ വാക്യ	ഇദം	ഇപ്രകാരം
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്, [ത്തെ	വചനം	വാക്യത്തെ
സർവ്വം	എല്ലാറ്റിനേയും	അബ്രവീത്.	അരുളിച്ചെയ്തു.

യാനി കർമ്മാപദാനാനി രാവണസ്യ വിഭീഷണ
ആഖ്യാതാനി ച തത്തേവ ന ഹ്യവഗച്ഛാമി താന്യഹം. 20

"വിഭീഷണ!	"വിഭീഷണ!	ആഖ്യാതാനി ഹി,	പറയപ്പെട്ടവോ,
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ	താനി ച,	അവയെ എല്ലാം
കർമ്മാപദാനാനി	വിക്രമപ്രവൃത്തിക ളായി	തത്തേവ	ഉള്ളപ്രകാരംതന്നെ
		അഹം	ഞാൻ
യാനി	ഏതെല്ലാം	അവഗച്ഛാമി.	ഇപ്പോൾ അറിയുന്നുണ്ട്.

അഹം ഹത്വാ ദശഗ്രീവം സപ്രഹസ്തം സബാന്ധവം
രാജാനം തവാം കരിഷ്യാമി സത്യമേതദ്ബ്രവീമി തേ. 21

"അഹം	"ഞാൻ	രാജാനം	രാജാവാക്കി
ദശഗ്രീവം	ദശകണ്ഠനെ	കരിഷ്യാമി;	വെക്കുന്നുണ്ട്;
സപ്രഹസ്തം	പ്രഹസ്തനോടും	ഏതത്	ഇത്
സബാന്ധവം	ബന്ധുക്കളോടും കൂടിയ	തേ	ഭവാനോട്
ഹത്വാ,	വധിച്ച്, [വനായി	സത്യം ബ്രവീമി.	ഞാൻ സത്യമായും
ത്വാം	ഭവാനെ		പറയുന്നു.

രസാതലം വാ പ്രവിശേത് പാതാളം വാപി രാവണഃ
പിതാമഹസകാശം വാ ന മേ ജീവൻ വിമോക്ഷ്യതേ. 22

"രാവണഃ	"രാവണൻ	പ്രവിശേത് അപി	ചെന്നാലും,
രസാതലം വാ	രസാതലത്തിലേക്ക തന്നെയാകട്ടെ	ജീവൻ	ജീവനോടുകൂടി
പാതാളം വാ	പാതാളത്തിലേക്ക തന്നെയാകട്ടേ	മേ	എന്നെ,
പിതാമഹ-സകാശം വാ	ബ്രഹ്മാവിന്റെ സന്നിധിയിലേക്ക തന്നെയാകട്ടെ	വിമോക്ഷ്യതേ ന.	തെറ്റിച്ചു പോകയില്ല.

അഹത്വാ രാവണം സംഖ്യേ സപുത്രബലബാന്ധവം
അയോദ്ധ്യാം ന പ്രവേക്ഷ്യാമി ത്രിഭിസ്തൈർഭ്രാതൃഭിഃ ശപേ. 23

"സംഖ്യേ	"പോരിൽ	പ്രവേക്ഷ്യാമി	ഞാൻ കാലെടുത്തു വെ
രാവണം	രാവണനെ	ന;	ക്കുകയില്ല;
സപുത്രബല-	പുത്രന്മാർ, സേനകൾ,	തൈഃ ത്രിഭിഃ	ആ മൂന്നു
ബാന്ധവം	ബന്ധുക്കൾ എന്നവരെ	ഭ്രാതൃഭിഃ	സഹോദരന്മാരാണെ
അഹത്വാ,	കൊല്ലാതെ,	ശപേ."	ഞാൻ ശപഥം ചെ
അയോദ്ധ്യാം	അയോദ്ധ്യയിൽ		യ്യുന്നു."

ശ്രുത്വാ തു വചനം തസ്യ രാമസ്യാക്ലിഷ്ടകർമ്മണഃ
ശിരസാഽഽവന്ദ്യ ധർമ്മാത്മാ വക്തുമേവോപചക്രമേ. 24

അക്ലിഷ്ട-	സുലഭമായി എന്തും ചെ	ധർമ്മാത്മാ	ആ ധർമ്മാത്മാവ്
കർമ്മണഃ	യ്വാൻ ശക്തനായ	ശിരസാ	തലകുമ്പിട്ടുവണങ്ങി
തസ്യ	ആ	ആവന്ദ്യ	
രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ	വക്തും ഏവ	ഇപ്രകാരം മറുപടിയു
വചനം	വാക്യത്തെ		ണർത്തിപ്പാനായി
ശ്രുത്വാ തു,	കേട്ടിട്ട്,	ഉപചക്രമേ.	തുടങ്ങി.

[സ്വാപേക്ഷിതമല്ലാത്ത രാജ്യപ്രദാനപ്രതിജ്ഞ ചെയ്തതിനാൽ, വന്ദനപൂർവ്വകം തനിക്ക് കൈകൊയ്യും തന്നെയാണ് അഭിമതമായത് എന്നു പറയുവാൻ തുടങ്ങുന്നു.]

രാക്ഷസാനാം വധേ സാഹ്യം ലങ്കായാശ്ച പ്രധർഷണം
കരിഷ്യാമി യഥാപ്രാണം പ്രവേക്ഷ്യാമി ച വാഹിനീം. 25

"രാക്ഷസാനാം	"രാക്ഷസന്മാരെ വധി	യഥാപ്രാണം	എനിക്ക ശക്തിയുള്ള
വധേ	ക്കുന്ന സംഗതിയിൽ		ടത്തോളം
സാഹ്യം,	സഹായത്തെയും,	കരിഷ്യാമി;	ഞാൻ ചെയ്യുന്നുണ്ട്;
ലങ്കായാഃ ച	ലങ്കയെയും ആക്രമിക്ക	വാഹിനീം ച	സൈന്യത്തിലും
പ്രധർഷണം	ന്നതിനേയും	പ്രവേക്ഷ്യാമി."	ഞാൻ യോദ്ധാവായി
			ചേരുന്നുണ്ട്."

ഇതി ബ്രുവാണം രാമസ്തു പരിഷ്വജ്യ വിഭീഷണം
അബ്രവീല്ലക്ഷ്മണം പ്രീതഃ സമുദ്രാജ്ജലമാനയ. 26

രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	പ്രീതഃ	സന്തുഷ്ടചിത്തനായി
തു	ഇക്കാര്യത്തിൽ	ലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനോട്
ഇതി	ഇപ്രകാരം	അബ്രവീത്;	ഇങ്ങിനെ ഉണർത്തിച്ചു;
ബ്രുവാണം	ഉരചെയ്യുന്നവനായ	"സമുദ്രാത്	"സമുദ്രത്തിൽ നിന്ന്
വിഭീഷണം	വിഭീഷണനെ	ജലം	വെള്ളം
പരിഷ്വജ്യ,	ആലിംഗനം ചെയ്ത്,	ആനയ.	എടുത്തുകൊണ്ടുവരിക.

["പരിഷ്വജ്യ" എന്നതിൽനിന്ന് രാജ്യം വിഭീഷണനാൽ പ്രാർത്ഥിതമായതല്ലെന്നാലും തന്റെ പ്രസാദത്താൽ ആനുഷംഗികമായി പ്രദത്തമാണെന്നതിനാൽ സ്വീകാര്യമാണെന്ന് വിവക്ഷ. (ഗോ. രാ).]

തേന ചേമം മഹാപ്രാജ്ഞമഭിഷിഞ്ച വിഭീഷണം
രാജാനം രക്ഷസാം ക്ഷിപ്രം പ്രസന്നേ മയി മാനദ. 27

"മാനദ!	"വലിയവരെ ബഹുമാ	തേന ച	ആ ജലംകൊണ്ടുതന്നെ
മയി	ഞാൻ [നിക്കുന്നവനേ!	രക്ഷസാം രാജാനം	രാക്ഷസരാജാവായി
പ്രസന്നേ,	സന്തുഷ്ടചിത്തനായിരി	ക്ഷിപ്രം	ഇപ്പോൾതന്നെ
ഇമം	ഈ [ക്കുകാരണം,	അഭിഷിഞ്ച."	അഭിഷേകം ചെയ്താ
മഹാപ്രാജ്ഞം	മഹാബുദ്ധിമാനായ		ലും."
വിഭീഷണം	വിഭീഷണനെ		

["മയി പ്രസന്നേ" എന്നതിൽനിന്ന് രാജ്യാഭിഷേകം തന്റെ പ്രസാദത്തിന്റെ ഫലമാണെന്നും അല്ലാതെ വിഭീഷണൻ കാംക്ഷിച്ചതല്ലെന്നും ശ്ലാഘിക്കുന്നു. (ഗോ. രാ)]

ഏവമുക്തസ്തു സൌമിത്രിരഭ്യഷിഞ്ചദ്വിഭീഷണം
മദ്ധ്യേ വാനരമുഖ്യാനാം രാജാനം രാമശാസനാത്. 28

ഏവം	മേൽപ്രകാരം	വാനരമുഖ്യാനാം	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാരുടെ
തു	ഇക്കാര്യത്തെക്കുറിച്ച്	മദ്ധ്യേ	നടുവിൽ
ഉക്തഃ	ആജ്ഞാപിക്കപ്പെട്ടവ	രാമശാസനാത്	ശ്രീരാമാജ്ഞയെ ക
സൌമിത്രിഃ,	ലക്ഷ്മണൻ, [നായ	രാജാനം	രാജാവായി [യ്ക്കൊണ്ട്
വിഭീഷണം	വിഭീഷണനെ	അഭ്യഷിഞ്ചത്.	പട്ടാഭിഷേകംചെയ്തു.

തം പ്രസാദം തു രാമസ്യ ദൃഷ്ട്വാ സദ്യഃ പ്ലവംഗമാഃ
പ്രചക്രുഃ പുനർമ്മഹാത്മാനം സാധു സാധ്വിതി ചാബ്രുവൻ. 29

തു	ആ സമയം	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
പ്ലവംഗമാഃ,	വാനരന്മാർ,	മഹാത്മാനം	മഹാത്മാവായ അദ്ദേഹ
സദ്യഃ	ക്ഷണനേരംകൊണ്ടു	'സാധു,	'നല്ലത്', [ത്തെനോക്കി
	സംഭവിച്ചതായ	സാധു,'	നല്ലത്','
രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ	ഇതി	എന്ന്
തം	അപ്രകാരമുള്ള	അബ്രുവൻ;	കൊണ്ടാടി;
പ്രസാദം	അനുഗ്രഹത്തെ	പ്രചക്രുഃ ച.	സന്തോഷാരവം മുഴക്കി.

അബ്രവീച്ച ഹനുമാംശ്ച സുഗ്രീവശ്ച വിഭീഷണം. 30

സുഗ്രീവഃ ച	സുഗ്രീവനും	വിഭീഷണം ച	വിഭീഷണനെനോക്കി
ഹനുമാൻ ച	ഹനുമാനും	അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം ചോദ്യം ചെയ്തു. (അഷ്ടം)

കഥം സാഗരമക്ഷോഭ്യം തരാമ വരുണാലയം
സൈന്യൈഃ പരിവൃതാഃ സർവ്വേ വാനരാണാം മഹൌജസാം. 31

"മഹൌജസാം	"അതിബലശാലികളാ	അക്ഷോഭ്യം	അഗാധവും
വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ [യ	വരുണാലയം	വരുണന് വാസസ്ഥാ
സൈന്യൈഃ	സൈന്യങ്ങളാൽ	സാഗരം	സമുദ്രത്തെ [നവും ആയ
പരിവൃതാഃ	ചുഴപ്പെട്ടവരായ	കഥം	എങ്ങിനെയാണ്
സർവ്വേ,	നാമെല്ലാവരും,	തരാമ?	കടക്കുക?

ഉപായം നാധിഗച്ഛാമോ യഥാ നദനദീപതിം
തരാമ തരസാ സർവ്വേ സസൈന്യാ വരുണാലയം
ഏവമുക്തസ്തു ധർമ്മജ്ഞഃ പ്രത്യുവാച വിഭീഷണഃ. 32

"സസൈന്യാഃ	"സേനാസമേതരായ	അധിഗച്ഛാമഃ ന;"	ഞങ്ങൾ അറിയുന്നില്ല;"
സർവ്വേ	നാമെല്ലാം		
നദനദീപതിം	നദങ്ങൾക്കും നദികൾക്കും പ്രാപ്യസ്ഥാനമായ	ഏവം	എന്നിപ്രകാരം
		ഉക്തഃ	ഉരചെയ്യപ്പെട്ട
വരുണാലയം	സമുദ്രത്തെ	ധർമ്മജ്ഞഃ	ധർമ്മജ്ഞനായ
തരസാ	വേഗത്തിൽ	വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ
യഥാ	എപ്രകാരം	തു	ഇക്കായ്ത്തിൽ ഇപ്രകാരം
തരാമ	കടക്കുമോ, അതിനുള്ള		
ഉപായം	ഉപായത്തെ	പ്രത്യുവാച.	മറുപടിയുരചെയ്തു.

സമുദ്രം രാഘവോ രാജാ ശരണം ഗന്തുമർഹതി. 33

"രാജാ	"ചക്രവർത്തിയായ	ശരണം ഗന്തും അർഹതി.	ശരണംപ്രാപിച്ചുരളേണ്ടതാണ്.
രാഘവഃ	ശ്രീരാഘവൻ		
സമുദ്രം	സമുദ്രരാജാവിനെ		

ഖാനിതഃ സഗരേണായമപ്രമേയോ മഹോദധിഃ
കർത്തുമർഹതി രാമസ്യ ജ്ഞാതാ കാര്യം മഹാമതിഃ. 34

"അപ്രമേയഃ	"അളവററ	മഹാമതിഃ	എല്ലാം അറിവുള്ള ആ സമുദ്രരാജാവ്
അയം	ഈ		
മഹോദധിഃ	വൻകടൽ	രാമസ്യ കാര്യം	ശ്രീരാമകാര്യത്തെ
സഗരേണ	സഗരമഹാരാജാവിനാൽ	ജ്ഞാതാ,	അറിഞ്ഞ്,
ഖാനിതഃ;	വെട്ടിയുണ്ടാക്കിക്കപ്പെട്ടതാണ്;	കർത്തും അർഹതി."	തക്കത് ചെയ്യാൻ ബാധ്യതപ്പെട്ടവനാണ്."

ഏവം വിഭീഷണേനോക്തോ രാക്ഷസേന വിപശ്ചിതാ
ആജഗാമാഥ സുഗ്രീവോ യത്ര രാമഃ സലക്ഷ്മണഃ. 35

അഥ	സ സമയം	സുഗ്രീവഃ,	സുഗ്രീവൻ,
വിപശ്ചിതാ	മഹാജ്ഞാനിയായ	രാമഃ	ശ്രീരാഘവൻ
രാക്ഷസേന	രാക്ഷസനായ	സലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണസഹിതനായി
വിഭീഷണേന	വിഭീഷണനാൽ	യത്ര	ഉണ്ടായിരുന്ന ലിക്കിലേക്കായി
ഏവം	ഇപ്രകാരം		
ഉക്തഃ	ഉരചെയ്യപ്പെട്ടവനായ	ആജഗാമ.	വന്നു.

തതശ്ചാഖ്യാതുമാരേഭേ വിഭീഷണവചഃ ശുഭം
സുഗ്രീവോ വിപുലഗ്രീവഃ സാഗരസ്യോപവേശനം
പ്രകൃത്യാ ധർമ്മശീലസ്യ രാഘവസ്യാപ്യരോചത. 36

വിപുലഗ്രീവഃ	വിശാലകണ്ഠനായ
സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ
ശുഭം	നല്ലതായുള്ള
വിഭീഷണ-വചഃ	ആ വിഭീഷണന്റെ ആലോചനയെക്കുറിച്ച്,
തതഃ	അവിടെ
ആഖ്യാതും	അറിയിപ്പാൻ
ആരേഭേ;	മുതിർന്നു;
ധർമ്മശീലസ്യ	ധർമ്മശീലനായ
രാഘവസ്യ അപി	ശ്രീരാഘവനും
സാഗരസ്യ	സമുദ്രരാജാവിനെ
ഉപവേശനം ച	ശരണംപ്രാപിക്കുക എന്നതു്
പ്രകൃത്യാ	മനുഷ്യനായി അവതരിച്ചു എന്ന കാരണത്താൽ
അരോചത.	തിരുവുള്ളത്തിൽ യുക്തമെന്നുതോന്നി.

["പ്രകൃത്യാ ധർമ്മശീലഃ," സ്വതേ ധർമ്മബുദ്ധി കയ്യുണ്ടു്, എന്ന അർത്ഥം സ്പഷ്ടം.]

സ ലക്ഷ്മണം മഹാതേജാഃ സുഗ്രീവം ച മഹീശ്വരം
സത്ക്രിയാർത്ഥം ക്രിയാദക്ഷഃ സ്മിതപൂർവ്വമുവാച ഹ. 37

ക്രിയാദക്ഷഃ	കാര്യകുശലനും
മഹാതേജാഃ	മഹാപരാക്രമശാലിയുമായ
സഃ,	അദ്ദേഹം,
ലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനേയും
മഹീശ്വരം	വാനരാധിപനായ
സുഗ്രീവം ച	സുഗ്രീവനേയും
സത്-ക്രിയാർത്ഥം ഹ	ആ നല്ല കൃത്യത്തെക്കുറിച്ചു്
സ്മിതപൂർവ്വം	മന്ദസ്മിതംപൂണ്ടു്
ഉവാച.	ഇങ്ങിനെ അരുളിച്ചെയ്തു.

വിഭീഷണസ്യ മന്ത്രോഽയം മമ ലക്ഷ്മണ രോചതേ
ബ്രൂഹി ത്വം സഹസുഗ്രീവസ്തവാപി യദി രോചതേ. 38

"ലക്ഷ്മണ!	"ലക്ഷ്മണ!
വിഭീഷണസ്യ	വിഭീഷണന്റെ
അയം	ഈ
മന്ത്രഃ	ആലോചന
മമ	എനിക്കു്
രോചതേ;	ബോദ്ധ്യമായിരിക്കുന്നു;
ത്വം	നീയും
സഹസുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവനോടുകൂടിയാലോചിച്ചു്
തവ അപി	നിനക്കും
രോചതേ യദി	നല്ലതെന്നു തോന്നുന്ന
ബ്രൂഹി.	പറയുക. [പക്ഷം

സുഗ്രീവഃ പണ്ഡിതോ നിത്യം ഭവാൻ മന്ത്രവിചക്ഷണഃ
ഉഭാഭ്യാം സംപ്രധായ്യാർത്ഥം രോചതേ യത്തദുച്യതാം. 39

"സുഗ്രീവഃ	"സുഗ്രീവൻ
നിത്യം	എപ്പോഴും
പണ്ഡിതഃ	അതിബുദ്ധിമാനും
ഭവാൻ	നീയും
മന്ത്ര-വിചക്ഷണഃ;	ആലോചനയിൽ സമർത്ഥനുമാണല്ലൊ;
അർത്ഥം	കാര്യത്തെക്കുറിച്ചു്
സംപ്രധായ്യ,	നന്നായാലോചിച്ചു്,
ഉഭാഭ്യാം	നിങ്ങൾ രണ്ടുപേർക്കും
യത്	യാതൊന്നു്
രോചതേ,	സമ്മതമൊ,
തത്	അതു്
ഉച്യതാം."	പറയപ്പെടട്ടെ."

ഏവമുക്തൗ തു തൈ വീരാവുഭൗ സുഗ്രീവലക്ഷ്മണൗ
സമുദാചാരസംയുക്തമിദം വചനമൂചതുഃ. 40

ഏവം	ഇപ്രകാരം	സമുദാചാര-സംയുക്തം	ബഹുമാനപുരസ്സരം
ഉക്തൗ ച	ചോദിക്കപ്പെട്ടവരും	ഇദം	ഇപ്രകാരം
വീരൗ	വീരന്മാരും ആയ	വചനം	മറുപടി
തൈ സുഗ്രീവ-ലക്ഷ്മണൗ	ആ സുഗ്രീവ ലക്ഷ്മണന്മാർ	ഊചതുഃ.	ഉണർത്തിച്ചു.
ഉഭൗ തു,	ഇരുവരും,		

കിമർത്ഥം നൗ നരവ്യാഘ്ര! ന രോചിഷ്യതി രാഘവ
വിഭീഷണേന യച്ചോക്തമസ്മിൻ കാലേ സുഖാവഹം. 41

"നരവ്യാഘ്ര!	"പുരുഷോത്തമ!	വിഭീഷണേന	വിഭീഷണനാൽ
രാഘവ	ശ്രീരാമ!	ഉക്തം ച	രചെയ്യപ്പെട്ടവൊ ആയത്,
അസ്മിൻ	ഈ	നൗ	ഞങ്ങൾ രണ്ടുപേർക്കും
കാലേ	ഘട്ടത്തിൽ	കിമർത്ഥം	എന്തുകൊണ്ടാണ്
സുഖാവഹം	നന്മയുളവാക്കുന്നതായി	രോചിഷ്യതി ന?	രുചിക്കാതിരിക്കുക?
യത്	യാതൊന്ന്		

അബുധ്യാ സാഗരേ സേതും ഘോരേഽസ്മിൻ വരുണാലയേ
ലങ്കാ നാസാദിതും ശക്യാ സേന്ദ്രൈരപി സുരാസുരൈഃ. 42

"ഘോരേ	"ഭയങ്കരവും	സേന്ദ്രൈഃ	ഇന്ദ്രനർപ്പെട്ട
വരുണാലയേ	വരുണാവാസവും ആയ	സുരാസുരൈഃ അപി	ദേവാസുരന്മാരാലുംകൂടി
അസ്മിൻ	ഈ	ലങ്കാ	ലങ്കാനഗരം
സാഗരേ,	സമുദ്രത്തിൽ,	ആസാദിതും ശക്യാ ന.	അടുപ്പാൻ സാദ്ധ്യമല്ല.
സേതും അബുധ്യാ	അണകെട്ടാതെ		

വിഭീഷണസ്യ ശൂരസ്യ യഥാർത്ഥം ക്രിയതാം വചഃ
അലം കാലാത്യയം കൃത്വാ സമുദ്രോഽയം നിയുജ്യതാം
യഥാ സൈന്യേന ഗച്ഛാമഃ പുരീം രാവണപാലിതാം. 43

"ശൂരസ്യ	"ശൂരനായ	രാവണ-പാലിതാം	രാവണനാൽ പരിപാലിക്കപ്പെട്ടതായ
വിഭീഷണസ്യ	വിഭീഷണന്റെ	പുരീം	നഗരത്തെ
വചഃ,	ആലോചന,	യഥാ	എങ്ങിനെയായാൽ
യഥാർത്ഥം	പറയപ്പെട്ടവണ്ണംതന്നെ	സൈന്യേന	സൈന്യസമേതം
ക്രിയതാം;	അനുഷ്ഠിക്കപ്പെടട്ടെ;	ഗച്ഛാമഃ,	നാം പ്രാപിക്കുമോ,
കാലാത്യയം	കാലതാമസം	അയം	ഈ [അപ്രകാരം
കൃത്വാ അലം;	വരുത്തേണ്ടതില്ല;	സമുദ്രഃ	സമുദ്രരാജാവ്
		നിയുജ്യതാം."	പ്രാർത്ഥിക്കപ്പെടട്ടെ."

ഏവമുക്തഃ കുശാസ്തീർണ്ണേ തീരേ നദനദീപതേഃ
സംവിവേശ തദാ രാമോ വേദ്യാമിവ ഹുതാശനഃ. 44

തദാ	ആ സമയം	കുശാസ്തീർണ്ണേ	ദർഭശയനത്തിൽ
ഏവം	ഇപ്രകാരം	വേദ്യാം	യാഗവേദിയിൽ
ഉക്തഃ	ഉണർത്തിക്കപ്പെട്ടവ	ഹുതാശനഃ	അഗ്നിഭഗവാൻ
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ, [നായ	ഇവ,	എന്നപോലെ
നദനദീപതേഃ തീരേ	സമുദ്രതീരത്തിൽ	സംവിവേശ.	ഉപവേശിച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഏകോനവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = പത്തൊമ്പതാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.
ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15338; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 663.

വിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപതാംസർഗ്ഗം.

[സുഗ്രീവഭേദനോപായഃ = സുഗ്രീവനെ ഭിന്നിപ്പിപ്പാൻ യത്നിക്കുന്നതു്]

തതോ നിവിഷ്ടാം ധ്വജിനീം സുഗ്രീവേണാഭിപാലിതാം
ദദർശ രാക്ഷസോഽഭ്യേത്യ ശാർദ്ദൂലോ നാമ വീര്യവാൻ. 1

സുഗ്രീവേണ	സുഗ്രീവനാൽ	വീര്യവാൻ	വീര്യശാലിയായ
അഭിപാലിതാം	സംരക്ഷിക്കപ്പെട്ടതും	ശാർദ്ദൂലഃ നാമ	ശാർദ്ദൂലൻ എന്ന
തതഃ	അടുക്കിൽ	രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസൻ
നിവിഷ്ടാം	പാളയമടിച്ചിരുന്നതും	അഭ്യേത്യ	അടുത്തുചെന്ന്
ധ്വജിനീം,	സൈന്യത്തെ, [ആയ	ദദർശ.	കണ്ടു.

ചാരോ രാക്ഷസരാജസ്യ രാവണസ്യ ദുരാത്മനഃ
താം ദൃഷ്ട്വാ സർവ്വതോ വ്യഗ്രം പ്രതിഗമ്യ സ രാക്ഷസഃ
പ്രവിശ്യ ലങ്കാം വേഗേന രാവണം വാക്യമബ്രവീത്. 2

രാക്ഷസരാജസ്യ	രാക്ഷസരാജാവും	ദൃഷ്ട്വാ,	നോക്കിയശേഷം,
ദുരാത്മനഃ	ദുഷ്ടബുദ്ധിയും ആയ	വേഗേന	വേഗത്തിൽ
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ	പ്രതിഗമ്യ,	തിരിച്ചു്,
ചാരഃ	ചാരനായ	ലങ്കാം പ്രവിശ്യ	ലങ്കാപുരത്തെ പുക്കു്,
സഃ രാക്ഷസഃ,	ആ രാക്ഷസൻ,	രാവണം	രാവണനോടായി
താം സർവ്വതഃ	അതിനെ മുഴുവനും	വാക്യം അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം അറിയിച്ചു.
വ്യഗ്രം	സൂക്ഷിച്ചു്		

ഏഷ വാനരസൈന്യസ്യോ ലങ്കാം സമഭിവർത്തതേ
അഗാധശ്ചാപ്രമേയശ്ച ദ്വിതീയ ഇവ സാഗരഃ. 3

"അഗാധഃ	"അഗാധവും	വാനര-സൈന്യസ്യഃ	വാനരന്മാരുടേയും കര ടികളുടേയും വമ്പിച്ച കൂട്ടം
അപ്രമേയഃ	അളവറ്റതും		
ദ്വിതീയഃ	മറ്റൊരു		
സാഗരഃ ഇവ	സമുദ്രം പോലെ	ലങ്കാം	ലങ്കയിലേക്കായി
ഏഷഃ	ഈ [ആയ	സമഭിവർത്തതേ.	വന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

പുത്രൌ ദശരഥസ്യൈതൌ ഭ്രാതരൌ രാമലക്ഷ്മണൌ
ഉത്തമായുധസംപന്നൌ സീതായാഃ പദമാഗതൌ. 4

"ദശരഥസ്യ പുത്രൌ	"ദശരഥ പുത്രന്മാരും	രാമലക്ഷ്മണൌ	രാമലക്ഷ്മണന്മാരെന്ന
		ഇമൌ,	ഇവർ രണ്ടുപേരും,
ഭ്രാതരൌ	സഹോദരന്മാരും	സീതായാഃ	സീതയുടെ വാസസ്ഥല
ഉത്തമായുധ- സംപന്നൌ	ഉത്തമങ്ങളായ ആയുധ ങ്ങളാൽവരും ആയ	പദം	ത്തെക്കുറിച്ച്
		ആഗതൌ.	ഗ്രഹിച്ചു കഴിഞ്ഞു.

ഏതൌ സാഗരമാസാദ്യ സന്നിവിഷ്ടൌ മഹാദ്യുതീ. 5

"മഹാദ്യുതീ	"അതിതേജസ്വികളായ	സാഗരം	സമുദ്രത്തെ
		ആസാദ്യ,	പ്രാപിച്ച്,
ഏതൌ	ഇവർ രണ്ടുപേരും	സംനിവിഷ്ടൌ.	കാത്തുനില്ക്കുന്നുണ്ട്.

ബലമാകാശമാവൃത്യ സർവ്വതോ ദശയോജനം
തത്പ്രഭൃതം മഹാരാജ ക്ഷിപ്രം വേദിതുമർഹസി. 6

"മഹാരാജ!	"മഹാരാജാവേ!		
ബലം	സൈന്യം,	തത്പ്രഭൃതം	ഇരിക്കുന്നതായ യഥാ സ്ഥിതസംഗതിയെക്കുറിച്ച്
ആകാശം	ചുറ്റുമുള്ളപ്രദേശത്തെ		
സർവ്വതഃ	നാലുപാടും [യെല്ലാം	ക്ഷിപ്രം	ഉടനെ
ദശയോജനം	പത്തുയോജനദൂരം	വേദിതും അർഹസി.	ബോധിച്ചാലും.
ആവൃത്യ	മറച്ചുംകൊണ്ട്		

തവ ദൂതാ മഹാരാജ ക്ഷിപ്രമർഹന്ത്യവേക്ഷിതും. 7

"മഹാരാജ!	"മഹാരാജാവേ!	ക്ഷിപ്രം	വേഗത്തിൽ
തവ	നിന്തിരുവടിയുടെ	അവേക്ഷിതും അർഹന്തി.	മേൽവേണ്ടുന്നതിനെ കണ്ടറിയേണ്ടതാണ്.
ദൂതാഃ	ദൂതന്മാർ		

ഉപപ്രദാനം സാന്ത്വം വാ ഭേദോ വാഽത്ര പ്രയുജ്യതാം. 8

"അത്ര ഉപപ്രദാനം സാന്ത്വം വാ	"ഇക്കാര്യത്തിൽ തിരിയെക്കൊടുക്കുകയോ നല്ലവാക്കുപറയുകയോ	ഭേദോ വാ പ്രയുജ്യതാം."	തമ്മിൽ ഭിന്നിപ്പിക്കുകയോ ചെയ്യപ്പെടട്ടെ."

ശാർദ്ദൂലസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ രാവണോ രാക്ഷസേശ്വരഃ
ഉവാച സഹസാ വ്യഗ്രഃ സംപ്രധാര്യാത്മാനമാത്മനഃ
ശുകം നാമ തദാ രക്ഷോ വാക്യമർത്ഥവിദാം വരം. 9

രാക്ഷസേശ്വരഃ	രാക്ഷസരാജാവായ	ആത്മനഃ	തന്റെ ഉള്ളിൽ
രാവണഃ	രാവണൻ	സംപ്രധാര്യ,	ആലോചിച്ചുറച്ച്,
ശാർദ്ദൂലസ്യ	ശാർദ്ദൂലന്റെ	തദാ	അപ്പോൾ
വചഃ ശ്രുത്വാ,	വാക്യത്തെ കേട്ട്,	അർത്ഥവിദാം വരം	കാര്യസ്ഥന്മാരിൽ സമർത്ഥനായ
സഹസാ	ഉടനെ	ശുകം നാമ	ശുകനെന്ന
വ്യഗ്രഃ	ജാഗ്രതപൂണ്ടവനായി	രക്ഷഃ	രാക്ഷസനെവിളിച്ച്,
ആത്മാനം	കാര്യത്തെക്കുറിച്ച്	വാക്യം ഉവാച.	ഇപ്രകാരം കല്പിച്ചു.

സുഗ്രീവം ബ്രൂഹി ഗത്വാ ത്വം രാജാനം വചനാന്മമ
യഥാ സംദേശമക്ലീബം ശ്ലക്ഷ്ണയാ പരയാ ഗിരാ. 10

"ത്വം	"നീ
മമ	എന്റെ
വചനാത്	ആജ്ഞപ്രകാരം
ഗത്വാ,	ചെന്ന്,
സുഗ്രീവം രാജാനം	സുഗ്രീവമഹാരാജാവി നോടായി
യഥാസംദേശം	ഞാൻപറയുന്നപോ
പരയാ	ലെതന്നെ എത്രയും
ശ്ലക്ഷ്ണയാ	മയമായ
ഗിരാ,	വാക്കുകൊണ്ട്
അക്ലീബം	അധൈര്യപ്പെടാതെ
ബ്രൂഹി.	പറയുക.

ത്വം വൈ മഹാരാജ കുലപ്രസൂതോ
മഹാബലശ്ചർക്ഷരജസ്സുതശ്ച
ന കശ്ചിദത്ഥസ്തവ നാസ്തി നത്ഥ-
സ്തഥാ ഹി മേ ഭ്രാതൃസമോ ഹരീശ 11

അഹം യദ്ധരം ഭാര്യാം രാജപുത്രസ്യ ധീമതഃ
കിം തത്ര തവ സുഗ്രീവ കിഷ്കിന്ധാം പ്രതിഗമ്യതാം. 12

"'ഹരീശ!	"'വാനരേശ്വര!
സുഗ്രീവ!	സുഗ്രീവ!
മഹാരാജ!	മഹാരാജാവേ!
ത്വം വൈ	ഭവാനാകട്ടെ
കുലപ്രസൂതഃ;	മഹത്തായ കുലത്തിൽ ജനിച്ചവൻ;
ഋക്ഷരജസുതഃ;	ഋക്ഷരജസ്സിന്റെ പു
മഹാബലം	അതിബലശാലി[ത്രൻ;
ച	എന്നതന്നെയല്ല
മേ	എനിക്ക്
ഭ്രാതൃസമഃ;	ഭ്രാതാവിനെപ്പോലെ
ധീമതഃ	ധീമാനായ [യുള്ളവൻ;
രാജപുത്രസ്യ	രാജകുമാരന്റെ
ഭാര്യാം	ഭാര്യയെ
അഹം	ഞാൻ
അഹരം യദി	അപഹരിച്ചുവെന്നുള്ള തുകൊണ്ട്
തത്ര	അക്കാര്യത്തിൽ
തവ	അങ്ങയ്ക്ക്
കിം?	എന്താണ് ബന്ധമുള്ള
തവ	അങ്ങയ്ക്ക് [തു;
അത്ഥഃ	വേണ്ടതായ കാര്യം
കശ്ചിത് ഹി ന;	യാതൊന്നുംതന്നെയി ല്ല;
അനത്ഥഃ ച അസ്തി ന;	നഷ്ടമെന്നുള്ളതും വരുവാനില്ല;
തഥാ	ആകയാൽ
കിഷ്കിന്ധാം	കിഷ്കിന്ധയിലേക്ക്
പ്രതിഗമ്യതാം.	തിരിച്ചുഴന്നുള്ളപ്പെടട്ടെ.

ന ഹീയം ഹരിഭിർലങ്കാ ശക്യാ പ്രാപ്തും കഥഞ്ചന
ദേവൈരപി സഗന്ധർവ്വൈഃ കിം പുനർന്നരവാനരൈഃ, 13

"ഇയം	"'ഈ
ലങ്കാ	ലങ്കാപുരം
ഹരിഭിഃ	വാനരന്മാരാൽ,
സഗന്ധർവ്വൈഃ	ഗന്ധർവ്വന്മാരടങ്ങിയ
ദേവൈഃ അപി,	ദേവന്മാരോട്ടുകൂടിയെ ന്നാലും,
കഥഞ്ചന,	എത്രകഷ്ടപ്പെട്ടാലും,
പ്രാപ്തും	പ്രാപിപ്പാൻ
ശക്യാ ന;	സാദ്ധ്യമാകുന്നതല്ല;
ഹി,	അങ്ങിനെയിരിക്കെ
നരവാനരൈഃ	മനുഷ്യരെ ആശ്രയിച്ചു വാനരന്മാരാൽ
കിം പുനഃ?'	എങ്ങിനെ സാധിക്കും?'

സ തഥാ രാക്ഷസേന്ദ്രേണ സംദിഷ്ടോ രജനീചരഃ
ശുകോ വിഹംഗമോ ഭൂത്വാ തൂർണ്ണമാപ്ലൃത്യ ചാംബരം. 14
സ ഗത്വാ ദൂരമധ്വാനമുപര്യുപരി സാഗരം
സംസ്ഥിതോ ഹ്യംബരേ വാക്യം സുഗ്രീവമിദമബ്രവീത്
സർവ്വമുക്തം യഥാദിഷ്ടം രാവണേന ദുരാത്മനാ. 15

രാക്ഷസേന്ദ്രേണ	രാക്ഷസരാജാവി നാൽ
തഥാ	ഇപ്രകാരം
സംദിഷ്ടഃ	നിയമിക്കപ്പെട്ട
സഃ	ആ
ശുകഃ	ശുകനെന്ന
രജനീചരഃ,	രാക്ഷസൻ,
വിഹംഗമഃ	പക്ഷിരൂപം
ഭൂത്വാ,	കയ്യൊണ്ട്,
തൂർണ്ണം	ഉടനെ
അംബരം	ആകാശത്തിൽ
ആപ്ലൃത്യ,	പറന്ന്,
സാഗരം	സമുദ്രത്തിൽ
ഉപര്യുപരി	വളരെ ഉയരത്തിൽ
ദൂരം അധ്വാനം	വളരെദൂരം
ഗത്വാ,	ചെന്ന്,
അംബരേ	ആകാശത്തിൽ
സംസ്ഥിതഃ ഹി	നിന്നുംകൊണ്ടുതന്നെ
സഃ ദുരാത്മനാ	ആ ദുരാത്മാവായ
രാവണേന	രാവണനാൽ
യഥാദിഷ്ടം	ആജ്ഞാപിക്കപ്പെട്ട പോലെതന്നെ
ഉക്തം	പറഞ്ഞുകൊടുക്കപ്പെട്ട
ഇദം	ഈ [തായ
വാക്യം	വാക്യത്തെ
സർവ്വം ച,	എല്ലാറിനേയും
സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനോടായി
അബ്രവീത്.	അറിയിച്ചു.

തം പ്രാപയന്തം വചനം തൂർണ്ണമാപ്ലൃത്യ വാനരാഃ
പ്രാപദ്യന്ത ദിവം ക്ഷിപ്രം ലോപ്തും ഹന്തും ച മുഷ്ടിഭിഃ. 16

വചനം	ദൂതവാക്യത്തെ
പ്രാപയന്തം	അറിയിക്കുന്നവനായ
തം	അവനെ
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
മുഷ്ടിഭിഃ	മുഷ്ടികൾകൊണ്ട്
ക്ഷിപ്രം	വേഗത്തിൽ
ഹന്തും	ഇടിപ്പാനും
ലോപ്തും ച	തുവലുകൾ പിച്ചുപറി പ്പാനുമായി
ദിവം	ആകാശത്തിൽ
തൂർണ്ണം	ഉടനെ
ആപ്ലുത്യ	കുതിച്ച്
പ്രാപദ്യന്ത.	വളഞ്ഞുനിന്നു.

സ തൈഃ പ്ലവംഗൈഃ പ്രസഭം നിഗൃഹീതോ നിശാചരഃ
ഗഗനാദ്ഭൂതലേ ചാശു പരിഗൃഹ്യ നിപാതിതഃ. 17

സഃ നിശാചരഃ	ആ രാക്ഷസൻ
തൈഃ	ആ
പ്ലവംഗൈഃ	വാനരന്മാരാൽ
പ്രസഭം	ബലാത്കാരമായി
പരിഗൃഹ്യ	പിടിച്ച്
നിഗൃഹീതഃ	ബന്ധിക്കപ്പെട്ടവനായി
ഗഗനാത്	ആകാശത്തിൽ നിന്നും
ഭൂതലേ	നിലത്ത്
ആശു	ഉടനെ തന്നെ
നിപാതിതഃ ച.	വീഴ്ത്തപ്പെട്ട.

വാനരൈഃ പീഡ്യമാനസ്യ ശുകോ വചനമബ്രവീത്
ന ദൂതാൻ ഘ്നന്തി കാകുത്സ്ഥ വാധ്യന്താം സാധു വാനരാഃ. 18

വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ	"കാകുത്സ്ഥ!	"കാകുത്സ്ഥ!
പീഡ്യമാനഃ	പീഡിക്കപ്പെട്ടന്നവ നായ	ദൂതാൻ	ദൂതന്മാരെ
		ഘ്നന്തി ന;	കൊല്ലാറില്ല;
ശുകഃ തു	ശുകനും	വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
വചനം അബ്രവീത്;	ഇങ്ങിനെ അപേക്ഷിച്ചു;	സാധു	ദയവുചെയ്ത്
		വാധ്യന്താം.	തടഞ്ഞുനിത്തപ്പെടട്ടെ.

യസ്യ ഹിത്വാ മതം ഭർത്തുഃ സ്വമതം സംപ്രഭാഷതേ
അനുക്തവാദീ ദൂതഃ സൻ സ ദൂതോ വധമർഹതി. 19

"ദൂതഃ സൻ	"ദൂതുപറഞ്ഞയക്കപ്പെട്ടവനായി	ഹിത്വാ	വിട്ട്
		സ്വമതം	സ്വന്തം അഭിപ്രായ
അനുക്തവാദീ	പറവാൻ കല്പിക്കാത്തതിനെപ്പറയുന്നവനായി	സംപ്രഭാഷതേ,	പറയുന്നുവാ, [ത്തെ
		സഃ	ആ
യഃ തു	യാതൊരുവൻ	ദൂതഃ	ദൂതൻ
ഭർത്തുഃ മതം	യജമാനന്റെ അഭിപ്രായത്തെ	വധം അർഹതി."	വധത്തിന്നു അർഹനാകുന്നു."

ശുകസ്യ വചനം ശ്രുത്വാ രാമസ്യ പരിദേവിതം
ഉവാച മാ വധിഷ്ടേതി ഘ്നതഃ ശാഖാമൃഗർഷഭാൻ. 20

രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	ഘ്നതഃ	അവനെ ഹിംസിക്കുന്ന
ശുകസ്യ	ശുകന്റെ	ശാഖാമൃഗർഷഭാൻ	ആ വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാരോടായി
പരിദേവിതം വചനം	കരച്ചലോടു കൂടിയ വാക്യത്തെ	"മാ വധിഷ്ടേതി	"കൊല്ലാതിരിപ്പിൻ," എന്ന്
ശ്രുത്വാ തു,	കേട്ടുടനെ,	ഉവാച.	അരുളിച്ചെയ്തു.

സ ച പത്രലഘുർഭൂത്വാ ഹരിഭിർദർശിതേ ഭയേ
അന്തരിക്ഷസ്ഥിതോ ഭൂത്വാ പുനർവചനമബ്രവീത്. 21

ഹരിഭിഃ	വാനരന്മാരാൽ	അന്തരിക്ഷസ്ഥിതഃ ഭൂത്വാ ച	ആകാശത്തിൽനിന്നുകൊണ്ടുതന്നെ
ഭയേ ദർശിതേ,	ഉപദ്രവിക്കപ്പെട്ടസമയം		
സഃ	അവൻ	പുനഃ	വീണ്ടും
പത്രലഘുഃ ഭൂത്വാ	തൂവലുകൾ കുറഞ്ഞവനായി,	വചനം	ഒരുവാക്ക്
		അബ്രവീത്.	ഉരചെയ്തു.

["ഹരിഭിഃ അഭയേ ദർശിതേ" വാനരന്മാരാൽ ശ്രീരാമാജ്ഞപ്രകാരം അഭയം നൽകപ്പെട്ടപ്പോൾ, "പത്രലഘുഃ ഭൂത്വാ" ചിറകുകൾകൊണ്ട് വേഗം ചെല്ലുന്നവനായി. വാനർന്മാർ ചിറകുകളെ പറിച്ചിരുന്നാലും, മായകൊണ്ട് വീണ്ടും ചിറകുകൾ മുളപ്പിച്ച് വേഗത്തിൽ ആകാശത്തിൽ പറന്നുചെന്നു എന്ന് ഗ്രാഹ്യം. (സ).]

സുഗ്രീവ സത്പസംപന്നോ മഹാബലപരാക്രമ
കിം മയാ ഖലു വക്തവ്യോ രാവണോ ലോകരാവണഃ. 22

"സത്പസംപന്ന!"	ഗുണവാനായവനേ!
മഹാബല-പരാക്രമ!	മഹാശക്തിയും പരാക്രമവുമുള്ളവനേ!
സുഗ്രീവ!	സുഗ്രീവ!
ലോകരാവണഃ	ലോകത്തെ കരയിക്കുന്നവനായ
രാവണഃ	രാവണൻ
മയാ	എന്നാൽ
കിം ഖലു	എന്തൊന്നുതന്നെയാണ്
വക്തവ്യഃ?"	പറയപ്പെടേണ്ടത്?"

സ ഏവമുക്തഃ പ്ലവഗാധിപസ്തദാ
പ്ലവംഗമാനാമൃഷഭോ മഹാബലഃ
ഉവാച വാക്യം രജനീചരസ്യ
ചാരം ശുകം തൂണ്ണമദീനസത്വഃ. 23

തദാ	അപ്പോൾ
ഏവം	ഇപ്രകാരം
ഉക്തഃ	ചോദിക്കപ്പെട്ടവനും
പ്ലവംഗമാനാം	വാനരന്മാരിൽവെച്ച്
ഋഷഭഃ	ഉത്തമനും
മഹാബലഃ	അതിശക്തിമാനും
അദീനസത്വഃ	അക്ഷീണപൌരുഷയുക്തനും
പ്ലവഗാധിപഃ	വാനരാധിപനും ആയ
സഃ,	അവൻ,
രജനീചരസ്യ	രാത്രിഞ്ചരന്റെ
ചാരം	ദൂതനായ
ശുകം	ശുകനോടായി
വാക്യം	ഒരു വാക്ക്
തൂണ്ണം	ഉടനെതന്നെ
ഉവാച.	ഉരചെയ്തു.

ന മേഽസി മിത്രം ന തഥാഽനുകമ്പ്യോ
ന ചോപകർത്താഽസി ന മേ പ്രിയോഽസി
അരിശ്ച രാമസ്യ സഹാനുബന്ധഃ
സ മേഽസി വാലീവ വധാർഹ വധ്യഃ 24

"മേ മിത്രം അസി ന;	"എനിക്ക് നീ മിത്രമല്ല;
തഥാ	ആകയാൽ
അനുകമ്പ്യഃ ന;	കൃപയ്ക്ക് പാത്രീഭൂതനുമല്ല;
ഉപകർത്താ ച അസി ന;	ഉപകാരം ചെയ്തവനും അല്ല;
മേ പ്രിയഃ അസി ന;	എനിക്ക് നീ പ്രിയപ്പെട്ടവനും അല്ല;
രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ
അരിഃ;	ശത്രുവാണ്;
വധാർഹഃ	വധത്തിനു അർഹനാ
സഃ വാലീ ഇവ	ആ ബാലി [യ്തിന്ന എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം
സഹാനുബന്ധഃ ച	ബന്ധുക്കളടക്കംതന്നെ
മേ	എനിക്ക്
വധ്യഃ അസി.	നി വധാർഹനാണ്.

നിഹന്മ്യഹം ത്വാം സസുതം സബന്ധും
സജ്ഞാതിവർഗ്ഗം രജനീചരേശ
ലങ്കാം ച സർവ്വാം മഹതാ ബലേന
ക്ഷിപ്രം കരിഷ്യാമി സമേത്യ ഭസ്മ. 25

"രജനീചരേശ!	"രാക്ഷസാധിപ!	നിഹന്മി;	കൊല്ലുന്നുണ്ട്;
അഹം	ഞാൻ	മഹതാ ബലേന	വൻസേനയോടുംകൂടി
ത്വാം	നിന്നെ	സമേത്യ	എത്തിച്ചേർന്ന്
സസുതം	പുത്രന്മാരടക്കം	ലങ്കാം	ലങ്കയെ
സബന്ധും	ബന്ധുക്കളടക്കം	സർവ്വം ച,	മുഴുവനും
സജ്ഞാതിവർഗ്ഗം	ജ്ഞാതിവർഗ്ഗങ്ങളടക്കം		
ക്ഷിപ്രം	ഇതാ		ഭസ്മം കരിഷ്യാമി. വെണ്ണീറാക്കുന്നുണ്ട്.

ന മോക്ഷ്യസേ രാവണ രാഘവസ്യ
സുരൈഃ സഹേന്ദ്രൈരപി മൂഢ ദുഷ്ടഃ
അന്തർഹിതഃ സൂര്യപഥം ഗതോ വാ
തഥൈവ പാതാളമനുപ്രവിഷ്ടഃ. 26

"മൂഢ!	"മൂഢനായ	അന്തർഹിതഃ,	ഒളിച്ചിരുന്നാലും,
രാവണ!	എടാ രാവണ!	പാതാളം	പാതാളലോകത്തിൽ
സഹേന്ദ്രൈഃ	ഇന്ദ്രനടക്കമുള്ള	അനുപ്രവിഷ്ടഃ	ചെന്നുകടിയവനായിരുന്നാലും,
സുരൈഃ അപി	ദേവന്മാരാലും	വാ,	
ദുഷ്ടഃ,	രക്ഷിക്കപ്പെട്ടവനെന്നാ	തഥാ ഏവ	എപ്രകാരമായാലും
സൂര്യപഥം	ആദിത്യമാർഗ്ഗത്തെ [ലും,	രാഘവസ്യ	ശ്രീ രാഘവങ്കൽനിന്ന്
ഗതഃ	പ്രാപിച്ചവനായി	മോക്ഷ്യസേ ന.	നീ മോചിക്കുകയില്ല.

തസ്യ തേ ത്രിഷു ലോകേഷു ന പിശാചം ന രാക്ഷസം
ത്രാതാരമനുപശ്യാമി ന ഗന്ധർവ്വം ന ചാസുരം. 27

"തസ്യ	"അപ്രകാരമുള്ള	അനുപശ്യാമി ന;	ഞാൻ അറിയുന്നില്ല;
തേ	നിനക്ക്,	രാക്ഷസം	രാക്ഷസനേയും
ത്രിഷു ലോകേഷു	മൂന്നുലോകങ്ങളിലും	ന;	ഇല്ല;
ത്രാതാരം	രക്ഷിപ്പാൻ ശേഷിയുള്ള	ഗന്ധർവ്വം	ഗന്ധർവ്വനേയും
		ന;	ഇല്ല;
പിശാചം	ഒരു പിശാചിനെയും	അസുരം ച ന.	അസുരനേയും ഇല്ല.

അവധീർജ്ജരാവ്യുഢമക്ഷമം കിം ജടായുഷം. 28

"ജരാവ്യുഢം	"ജരബാധിച്ച് തളർന്നവനായി	അവധീഃ,	നീ വധിച്ചു,
		യത്	എന്നുള്ളത്
അക്ഷമം	പോരിന്നു ശേഷിയില്ലാ	കിം?	എന്തുമാത്രം?
ജടായുഷം	ജടായുവിനെ [തിരുന്ന		

കിം ന തേ രാമസാന്നിധ്യേ സകാശേ ലക്ഷ്മണസ്യ വാ
ഹൃതാ സീതാ വിശാലാക്ഷീ യാം ത്വം ഹൃത്വാ ന ബുധ്യസേ. 29

"വിശാലാക്ഷീ	"ആയതനേത്രയായ	തേ	നിന്നാൽ
സീതാ	സീതാദേവി	ഹൃതാ കിം ന?	അപഹരിക്കപ്പെട്ടുവോ?
രാമസാന്നിധ്യേ,	ശ്രീരാമന്റെ മുമ്പിൽ വെച്ചോ	യാം ഹൃത്വാ	യാതൊരു അവളെ അപഹരിച്ച്
		ത്വം	നീ
ലക്ഷ്മണസ്യ	ലക്ഷ്മണന്റെ	ന ബുധ്യസേ.	വൈഷമ്യത്തെ ഓർക്കാതിരിക്കയാണ്.
സകാശേ വാ,	മുമ്പിൽവെച്ചോ		

മഹാബലം മഹാത്മാനം ദുർധ്വർഷമമരൈരപി
ന ബുധ്യസേ രഘുശ്രേഷ്ഠം യസ്തേ പ്രാണാൻ ഹരിഷ്യതി. 30

"യഃ	"യാതൊരുവൻ	മഹാബലം	മഹാബലശാലിയെന്നും
തേ	നിന്റെ	മഹാത്മാനം	മഹാത്മാവാണെന്നും
പ്രാണാൻ	പ്രാണങ്ങളെ	അമരൈഃ അപി	ദേവന്മാരാലും കൂടി
ഹരിഷ്യതി	അപഹരിക്കുമോ, ആ	ദുർധ്വർഷം	അജയ്യനാണെന്നും
രഘുശ്രേഷ്ഠം	രഘുത്തമനെ	ബുധ്യസേ ന."	നീ അറിയുന്നില്ല."

തതോഽബ്രവീദ്വാലിസുതസ്സാംഗദോ ഹരിസത്തമഃ
നായം ദൂതോ മഹാരാജ ചാരികഃ പ്രതിഭാതി മേ. 31

തതഃ	ആ സമയം	"മഹാരാജ!	"മഹാരാജാവേ!
വാലിസുതഃ	ബാലിപുത്രനും	അയം	ഇവൻ
ഹരിസത്തമഃ	വാനരോത്തമനും ആയ	ദൂതഃ ന;	ദൂതനല്ല;
അംഗദഃ	അംഗദൻ	ചാരികഃ തു	ചാരൻതന്നെയെന്നാ
അബ്രവീത്;	ഉണർത്തിച്ചു;	മേ	എനിക്ക് [ണ്
		പ്രതിഭാതി.	തോന്നുന്നത്.

തുലിതം ഹി ബലം സർവ്വമനേനാത്തൈവ തിഷ്ഠതാ
ഗൃഹ്യതാം മാ ഗമല്ലങ്കാമേതദ്ധി മമ രോചതേ 32

"തിഷ്ഠതാ	"ഇതാ നില്ക്കുന്ന	ലങ്കാം	ലങ്കയ്ക്ക്
അനേന	ഇവനാൽ	മാ ഗമത്;	ഇവൻ തിരിച്ചുപോക
അത്ര ഏവ	ഇവിടെയുള്ള		രുത്;
ബലം	സൈന്യം	ഗൃഹ്യതാം;	പിടിച്ചുവെക്കപ്പെടട്ടെ;
സർവ്വം	മുഴവനും	ഏതത് ഹി	ഇതുതന്നെയാണ്
തുലിതം;	എതുയെന്ന് കണക്കാ	മമ	എനിക്ക്
	ക്കപ്പെട്ട കഴിഞ്ഞു;	രോചതേ."	നല്ലതെന്നു തോന്നു
ഹി	ആകയാൽ		ന്നത്."

തതോ രാജ്ഞാ സമാദിഷ്ടാഃ സമുത്പ്ലുത്യ വലീമുഖാഃ
ജഗ്രഹുശ്ച ബബന്ധുശ്ച വിലപന്തമനാഥവത്. 33

തതഃ	അതിൽ പിന്നെ	അനാഥവത്	നിസ്സഹായനായി
രാജ്ഞാ	രാജാവിനാൽ	വിലപന്തം	നിലവിളിക്കുന്ന അവ
സമാദിഷ്ടാഃ	ആജ്ഞാപിക്കപ്പെട്ടവ		നെ
വലീമുഖാഃ,	ആ വാനരന്മാർ, [രായ	ജഗ്രഹുഃ ച	പിടിച്ചുകെട്ടി.
സമുത്പ്ലുത്യ,	കുതിച്ചു ചെന്ന്,	ബബന്ധുഃ ച	

ശുകസ്തു വാനരൈശ്ചണ്ഡൈസ്തർജ്ജിതൈഃ സംപ്രപീഡിതഃ
വ്യാക്രോശത മഹാത്മാനം രാമം ദശരഥാത്മജം
ലൂയ്യതേ ച ബലാത് പക്ഷൌ ഭിദ്യതേ ച തഥാഽക്ഷിണീ. 34

തത്ര	അപ്പോൾ
ചണ്ഡൈഃ	കോപാവേശംപൂണ്ട
തൈഃ	ആ
വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ
സംപ്രപീഡിതഃ	ഏറ്റംപീഡിക്കപ്പെട്ട
ശ്രുതഃ തു,	ശ്രുതനാകട്ടെ,
ദശരഥാത്മജം	ദശരഥാത്മജനും
മഹാത്മാനം	മഹാത്മാവും ആയ
രാമം	ശ്രീരാമനെവിളിച്ച്
വ്യാക്രോശത;	ഇപ്രകാരം മുറവിളിക്കൂട്ടി;
"മേ	"എന്റെ
പക്ഷൗ	രണ്ടുചിറകുകളും
ബലാത്	ഊക്കോടെ
ലുപ്യേതേ;	പിച്ചുപറിക്കപ്പെടുന്നു;
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
അക്ഷിണീ ച	രണ്ടുകണ്ണുകളും
ഭിദ്യേതേ.	തുളയ്ക്കപ്പെടുന്നു.

യാം ച രാത്രിം മരിഷ്യാമി ജായേ രാത്രിം ച യാമഹം
ഏതസ്മിന്നന്തരേ കാലേ യന്മയാ ഹ്യശുഭം കൃതം
സർവ്വം തദുപപദ്യേഥാ ജഹ്യാം ചേദ്യദി ജീവിതം. 35

"ജീവിതം	"ജീവനെ
ജഹ്യാം ചേത് യദി,	ഞാൻ വെടിയുന്ന പക്ഷം,
യാം	ഏതു
രാത്രിം	രാത്രി
അഹം	ഞാൻ
ജായേ ച,	ജനിച്ചുവോ,
യാം	ഏതു
രാത്രിം	രാത്രി
മരിഷ്യാമി ച,	മരിക്കുമോ,
ഏതസ്മിൻ	ഈ
അന്തരേ,	ഇടയ്ക്കുള്ള
കാലേ	ജീവിതകാലത്തിൽ
യത്	യാതൊരു
അശുഭം	പാപം
മയാ	എന്നാൽ
കൃതം	ചെയ്യപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടോ,
തത്	അത്
സർവ്വം ഹി	മുഴുവനുംതന്നെ
ഉപപദ്യേഥാഃ.	അങ്ങ് പ്രാപിക്കേണ്ടി വരുന്നതാണ്.

നാഘ്രാതയത് തദാ രാമഃ ശ്രുത്വാ തത് പരിദേവനം
വാനരാനബ്രവീദ്രാമോ മുച്യതാം ദൂത ആഗതഃ. 36

തദാ	ആ സമയം
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ
തത് പരിദേവനം	ആ നിലവിളി
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
അഘ്രാതയത് ന;	കൊലചെയ്യാതിരുന്നു;
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ
വാനരാൻ,	വാനരന്മാരോടായി,
"ദൂതഃ	"ദൂതനായി
ആഗതഃ	വന്ന ഇവൻ
മുച്യതാം,"	വിട്ടയക്കപ്പെടട്ടെ," എന്ന്
അബ്രവീത്.	ആജ്ഞാപിച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
വിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപതാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ഏകവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തൊന്നാംസർഗ്ഗം.

[സമുദ്രസംക്ഷോഭഃ = സമുദ്രത്തെ ക്ഷോഭിപ്പിക്കുന്നത്.]

തതഃ സാഗരവേലായാം ദർഭാനാസ്തീര്യ രാഘവഃ
അഞ്ജലിം പ്രാങ്മുഖഃ കൃത്വാ പ്രതിശിശ്യേ മഹോദധേഃ 1
ജാതരൂപമയൈശ്ചൈവ ഭ്രഷ്ടണൈർഭ്രഷിതം പുരാ
ബാഹും ഭുജഗഭോഗാഭമുപധായാരിസൂദനഃ. 2

അരിസൂദനഃ	ശത്രുസംഹാരകനായ	പുരാ	പണ്ട്
രാഘവഃ,	ശ്രീരാഘവൻ,	ജാതരൂപ-മയൈഃ ഭ്രഷ്ടണൈഃ	തങ്കക്കോപ്പുകളാൽ
സാഗര-വേലായാം	സമുദ്രതീരത്തിൽ	ഭ്രഷിതം ച	അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടതും
ദർഭാൻ	ദർഭകളെ	ഭുജഗഭോഗാഭം	പാമ്പിന്റെ ഉടൽപോ
ആസ്തീര്യ,	പരത്തി,	ഏവ	ലെയുള്ളതും ആയ
മഹോദധേഃ	സമുദ്രത്തിന്	ബാഹും	ഭുജത്തെ
പ്രാങ്മുഖഃ,	അഭിമുഖനായി,	ഉപധായ	തലയണയായി വെച്ചു
അഞ്ജലിം കൃത്വാ,	തൊഴുത്,	പ്രതിശിശ്യേ.	ശയിച്ചു. [കൊണ്ട്
തതഃ,	അതിൽപിന്നെ,		

വരകാഞ്ചനകേയൂരമുക്താപ്രവരഭ്രഷ്ടണൈഃ
ഭുജൈഃ പരമനാരീണാമഭിമൃഷ്ടമനേകധാ 3
ചന്ദനാഗരുഭിശ്ചൈവ പുരസ്താദധിവാസിതം
ബാലസൂര്യപ്രതീകാശൈശ്ചന്ദനൈരുപശോഭിതം 4
ശയനേ ചോത്തമാംഗേന സീതായാഃ ശോഭിതം പുരാ
തക്ഷകസ്യേവ സംഭോഗം ഗംഗാജലനിഷേവിതം 5
സംയുഗേ യുഗസംകാശം ശത്രൂണാം ശോകവർദ്ധനം
സുഹൃദാനന്ദനം ദീർഘം സാഗരാന്തവ്യപാശ്രയം 6
അസ്യതാ ച പുനഃ സവ്യം ജ്യാഘാതവിഗതത്വചം
ദക്ഷിണോ ദക്ഷിണം ബാഹും മഹാപരിഘസന്നിഭം 7
ഗോസഹസ്രപ്രദാതാരമുപധായ മഹദ് ഭുജം
അദ്യ മേ മരണം വാഽഥ തരണം സാഗരസ്യ വാ 8
ഇതി രാമോ മതിം കൃത്വാ മഹാബാഹുർമഹോദധിം
അധിശിശ്യേ സ വിധിവത് പ്രയതോ നിയതോ മുനിഃ. 9

ദക്ഷിണഃ	സാമർത്ഥ്യശാലിയും	അനേകധാ	പലവാറ്
മഹാബാഹുഃ	മഹാബാഹുവും ആയ	പരമ-നാരീണാം	(ദശരഥപത്നിമാരായ) മാതാക്കന്മാരായ ഉത്തമസ്ത്രീകളുടെ
സഃ	അ		
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,		

വരകാഞ്ചന-കേയൂരമുക്താ-പ്രവര-ഭൂഷണൈഃ	വിശേഷപ്പെട്ട പൊൻ വളകളാലും മുക്താഭരണങ്ങളാലും അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട
ഭുജൈഃ	ഭുജങ്ങളാൽ
അഭിമൃഷ്ടം	തലോടപ്പെട്ടതും,
പുരസ്താത്	മുമ്പ്
ചന്ദനാഗരുഭിഃ	ചന്ദനം അകിൽ എന്ന കുറിക്കൂട്ടുകളാൽ
അധി-വാസിതം ച,	സൌരഭ്യം വളർത്തപ്പെട്ടതും
ബാലസൂര്യ-പ്രതീകാശൈഃ	ബാലസൂര്യനെപ്പോലെ പ്രകാശമാർന്ന
ചന്ദനൈഃ	സിന്ദൂരങ്ങളാൽ
ഉപശോഭിതം ഏവ,	അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടതും,
പുരാ	മുമ്പെല്ലാം
ശയനേ	ശയനത്തിൽ
സീതായാഃ	സീതാദേവിയുടെ
ഉത്തമാംഗേന	ശിരസ്സിനാൽ
ശോഭിതം ച,	ശോഭിക്കപ്പെട്ടതും,
ഗംഗാജല-നിഷേവിതം	ഗംഗാജലത്തിലുള്ള
തക്ഷകസ്യ	തക്ഷകനെന്ന സർപ്പാധിരാജന്റെ
സംഭോഗം ഇവ,	ഭംഗിയുള്ള ഉടലെന്ന പോലെയുള്ളതും,
യുഗസംകാശം,	നുകം പോന്നതും,
സംയുഗേ	പോരിൽ
ശത്രൂണാം	ശത്രുക്കൾക്ക്
ശോകവർദ്ധനം	സന്താപവർദ്ധകവും
സുഹൃദാനന്ദനം	സുഹൃത്തുകൾക്ക് ആനന്ദത്തെ കൊടുക്കുന്നതും
ദീർഘം	നീണ്ടതും
സാഗരാന്ത-വ്യപാശ്രയം	സമുദ്രത്തിന്നുള്ള അതിരായ ഭൂമിക്ക് ഊന്നായുള്ളതും
പുനഃ	കൂടെക്കൂടെ
സവ്യം	ഇടത്തോട്ടായി
അസ്യതാ	ബാണങ്ങൾ പ്രയോഗിക്കകാരണം
ജ്യാഘാത-വിഗതത്വചം	ഞാണിനെ വലിച്ചതിനാലുള്ള തഴമ്പോടുകൂടിയതും
മഹാപരിഘ-സംനിഭം	വലുതായ ഇരിമ്പുലയ്ക്കപോലെയുള്ളതും
ഗോസഹസ്ര-പ്രദാതാരം	ആയിരക്കണക്കായി പശുക്കളെ ദാനം ചെയ്തതും
മഹദ്ഭുജം	പൂജയ്ക്ക് അർഹമായ ഭുജവുമായ
ദക്ഷിണം	വലത്തെ
ബാഹും	കയ്യിനെ
ഉപധായ,	തലയണയായി വെച്ചുകൊണ്ട്,
വിധിവത്	ശാസ്ത്രവിധിപ്രകാരം
പ്രയതഃ	വണക്കത്തോടുകൂടി
നിയതഃ	നിയമങ്ങളെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നവനായി
മുനിഃ	മനസ്സിനെ അടക്കിക്കൊണ്ട്
"അദ്യ	"ഇപ്പോൾ
മേ	എനിക്ക്
സാഗരസ്യ തരണം വാ	ഒന്നുകിൽ സമുദ്രതരണം
അഥവാമരണം,"	അല്ലെന്നാൽ മൃതി,"
ഇതി	എന്നിങ്ങിനെ
മതിം കൃത്വാ	സങ്കല്പിച്ചുകൊണ്ട്
മഹോദധിം അധിശിശ്യേ.	സമുദ്രരാജാവിനെ ഉദ്ദേശിച്ച് അതിൽശയിച്ചു.

["ഭുജൈഃ പരമനാരീണാം അഭിമൃഷ്ടം," കൌസല്യാദികളുടെ ഭുജങ്ങളാൽ തലോടപ്പെട്ടതു്; അഥവാ, 'പരം അനാരീണാം,' നിത്യബ്രഹ്മചാരികളായ ഹനുമദാദി ഭക്തന്മാരാൻ തലോടപ്പെട്ടതും ഉത്കൃഷ്ടമായതും, എന്നു് (ശിരോമണി); അഥവാ 'ശ്രീഭൂമിനീളാരൂപിണികളായ ഉത്തമസ്ത്രീകളുടെ ഭുജങ്ങളാൽ എന്നു്, "ജജ്ഞേ വിഷ്ണുഃ സനാതനഃ" എന്ന വാസ്തവമായുള്ള ശ്രീരാമന്റെ വിഷ്ണുസ്വരൂപത്തെ ഋഷി ദ്യോതിപ്പിക്കുന്നു, എന്നു് (ഗോ. രാ.); അഥവാ "അരീണാം ഭുജൈഃ ന അഭിമൃഷ്ടം, തത് പരം അത്യുത്കൃഷ്ടം" (ശത്രുക്കളുടെ ഭുജങ്ങളാൽ സ്പർശിക്കപ്പെടാത്ത അത്യുത്കൃഷ്ടമായത്). ശിരോ.]

തസ്യ രാമസ്യ സുപ്തസ്യ കുശാസ്തീർണ്ണേ മഹീതലേ
നിയമാദപ്രമത്തസ്യ നിശാസ്തിസ്രോഽതിചക്രമുഃ. 10

തസ്യ	ആ	കുശാസ്തീർണ്ണേ	ദർഭശയനത്തിൽ
രാമസ്യ	ശ്രീരാമൻ	സുപ്തസ്യ	ശയിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ
അപ്രമത്തസ്യ	നിശ്ചയം കയ്യൊണ്ടു്	തിസ്രഃ	മൂന്നു
നിയമാത്	നോൽമ്പുനോറു്	നിശാഃ	രാത്രികൾ
മഹീതലേ	നിലത്തു്	അതിചക്രമുഃ.	കഴിഞ്ഞു.

സ ത്രിരാത്രോഷിതസ്തത്ര നയജ്ഞോ ധർമ്മവത്സലഃ
ഉപാസത തദാ രാമഃ സാഗരം സരിതാം പതിം. 11

തദാ	അപ്പോൾ	ത്രിരാത്രോഷിതഃ	മൂന്നുരാത്രി ശയിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നവനായി
തത്ര	അവിടെ	സരിതാം	നദികൾക്കു്
നയജ്ഞഃ	ആചാരാനുഷ്ഠാനങ്ങളെ അറിഞ്ഞവനും	പതിം	നാഥനായ
ധർമ്മവത്സലഃ	ധർമ്മനിരതനും ആയ	സാഗരം	സമുദ്രരാജാവിനെ ഉദ്ദേശിച്ചു്
സഃ	ആ		
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	ഉപാസത.	ഉപാസനചെയ്തു.

ന ച ദർശയതേ രൂപം തദാ രാമസ്യ സാഗരഃ
പ്രയതേനാപി രാമേണ യഥാഹ്വമഭിപൂജിതഃ. 12

പ്രയതേന	ഉപവാസാനുഷ്ഠാനവിധി തെറ്റിക്കാത്തവനായ	സാഗരഃ	സമുദ്രരാജാവു്
		രാമസ്യ ച	ശ്രീരാമനും
		രൂപം	സ്വരൂപത്തെ
രാമേണ അപി	ശ്രീരാമനാൽ തന്നെ	തദാ ദർശയതേ ന.	ആ സമയം പ്രത്യക്ഷമാക്കുകയുണ്ടായില്ല.
യഥാഹ്വം	വിധിപോലെ		
അഭിപൂജിതഃ	പ്രാർത്ഥിക്കപ്പെട്ടവനായ		

സമുദ്രസ്യ തതഃ ക്രുദ്ധോ രാമോ രക്താന്തലോചനഃ
സമീപസ്ഥമുവാചേദം ലക്ഷ്മണം ശുഭലക്ഷണം. 13

തതഃ	അപ്പോൾ,	രാമഃ	രാമൻ
സമുദ്രസ്യ	സമുദ്രരാജാവിനെക്കുറിച്ചു്	സമീപസ്ഥം	അരികിലുണ്ടായിരുന്ന
		ശുഭലക്ഷണം	സദ്ഗുണസമ്പന്നനായ [യ
രക്താന്തലോചനഃ	കടക്കൺ ചുവക്കുമാറു്	ലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനോടായി
		ഇദം	ഇങ്ങിനെ
ക്രുദ്ധഃ	ക്രുദ്ധിച്ചവനായി,	ഉവാച.	അരുളിച്ചെയ്തു.

അവലേപഃ സമുദ്രസ്യ ന ദർശയതി യത് സ്വയം. 14

"സമുദ്രസ്യ അവലേപഃ; യത്	"സമുദ്രരാജാവിന്നു് ധിക്കാരം ഏറെയുണ്ടു്; അതിനാൽതന്നെയാണു്	സ്വയം	നേരിൽ
		ന ദർശയതി.	പ്രത്യക്ഷമാകാതിരിക്കുന്നതു്.

പ്രശമശ്ച ക്ഷമാ ചൈവ ആജ്ജവം പ്രിയവാദിതാ
അസാമർത്ഥ്യം ഫലന്ത്യേതേ നിർഗ്ഗുണേഷു സതാം ഗുണാഃ 15

"സതാം ഗുണാഃ,	"സജ്ജനങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങളാകുന്ന
പ്രശമഃ ച,	കോപമില്ലായ്മ,
ക്ഷമാ ച,	കുറ്റത്തെ ക്ഷമിക്കുക,
ആജ്ജവം,	താഴ്മ,
പ്രിയവാദിതാ ഏവ,	നല്ലവാക്കരചെയ്യുക,
ഏതേ	എന്നുള്ള ഇവയെല്ലാം
നിർഗ്ഗുണേഷു	അല്പന്മാരുടെ സംഗതിയിൽ കാണിക്കപ്പെട്ടമ്പോൾ
അസാമർത്ഥ്യം	പോരായ്മയേയാണ്
ഫലന്തി.	വിളയിക്കുന്നത്.

ആത്മപ്രശംസിനം ദുഷ്ടം ധൃഷ്ടം വിപരിധാവകം
സർവ്വതോത്സൃഷ്ടദണ്ഡം ച ലോകഃ സത്കുരുതേ നരം. 16

"ലോകഃ,	"ലോകം,
ആത്മപ്രശംസിനം	ആത്മപ്രശംസചെയ്യുന്നവനും
ദുഷ്ടം	വഞ്ചകനും
ധൃഷ്ടം	നിർല്ലജ്ജനും
വിപരിധാവകം	എല്ലാവരെയും ആട്ടിപ്പായിക്കുന്നവനും
സർവ്വതോ	എല്ലാവക്കും നേരേ
ഉത്സൃഷ്ടദണ്ഡം ച	ഗർവ്വുകാണിക്കുന്നവനും ആയ
നരം	മനുഷ്യനെ
സത്കുരുതേ.	വിലവെക്കുന്നു.

ന സാമ്നാ ശക്യതേ കീർത്തിർ ന സാമ്നാ ശക്യതേ യശഃ
പ്രാപ്തും ലക്ഷ്മണ ലോകേഽസ്മിൻ ജയോ വാ രണമൂർദ്ധനി. 17

"ലക്ഷ്മണ!	"ലക്ഷ്മണ!
അസ്മിൻ ലോകേ	ഈ ലോകത്തിൽ
രണമൂർദ്ധനി	അടർക്കളത്തിൽ
ജയഃ,	ശത്രുവിനെ ജയിക്കുക എന്നതാകട്ടെ
കീർത്തിഃ വാ	ശത്രുവെ തന്റെ വഴിക്കു വരുത്തുക എന്ന പുകഴാകട്ടെ
സാമ്നാ	സാമോപായത്താൽ
പ്രാപ്തും	പ്രാപിക്കുന്നത്
ശക്യതേ ന;	സാദ്ധ്യമല്ല;
യശഃ	പരാക്രമത്താലുള്ള കീർത്തിയെന്നതും
സാമ്നാ,	സാമംകൊണ്ടു
ശക്യതേ ന.	സിദ്ധിക്കപ്പെടുന്നതല്ല.

അദ്യ മദ്ബാണനിർഭിന്നൈർമകരൈർമകരാലയം
നിർദ്ധൂതോയം സൌമിത്രേ പ്ലവദ്ഭിഃ പശ്യ സർവ്വതഃ. 18

"സൌമിത്രേ!	"ലക്ഷ്മണ!
അദ്യ	ഇപ്പോൾ
മകരാലയം	സമുദ്രത്തെ
സർവ്വതഃ	മുഴുവനും
നിർദ്ധൂതോയം,	വറ്റിയ്ക്കപ്പെട്ട്,
മദ്ബാണനിർഭിന്നൈഃ	എന്റെ ബാണങ്ങളാൽ പിളക്കപ്പെട്ട്
പ്ലവദ്ഭിഃ	തുള്ളിത്തുടിക്കുന്ന
മകരൈഃ	മകര മത്സ്യങ്ങളോട് കൂടിയതായി
പശ്യ.	കണ്ടുകൊൾക.

മഹാഭോഗാനി മത്സ്യാനാം കരിണാം ച കരാനിഹ
ഭോഗിനാം പശ്യ നാഗാനാം മയാ ഛിന്നാനി ലക്ഷ്മണ. 19

"ലക്ഷ്മണ!	"ലക്ഷ്മണ!	മയാ	എന്നാൽ
മത്സ്യാനാം	മത്സ്യങ്ങളുടേയും	ഛിന്നാനി	ഛേദിക്കപ്പെട്ടവയായും,
ഭോഗിനാം	സർപ്പങ്ങളുടേയും	കരിണാം	കടലാനകളുടെ
നാഗാനാം	മനുഷ്യമുഖവും സർപ്പത്തിന്റെ ഉടലും ഉള്ള നാഗങ്ങളുടേയും	കരാൻ	തുമ്പിക്കൈകളേയും
		ച	അപ്രകാരംതന്നെ മുറി
		ഇഹ	ഇതാ [ക്കപ്പെട്ടവയായും
മഹാഭോഗാനി	പെരുത്ത ശരീരങ്ങളെ,	പശ്യ.	കണ്ടുകൊൾക.

സശംഖശുക്തികാജാലം സമീനമകരം ശരൈഃ
അദ്യ യുദ്ധേന മഹതാ സമുദ്രം പരിശോഷയേ. 20

"സശംഖശുക്തികാജാലം	"ശംഖ്, മുത്തുച്ചിപ്പി, എന്നവ ധാരാളമുള്ളതും	ശരൈഃ	ബാണങ്ങളെക്കൊണ്ടു
		മഹതാ	അസഹ്യമായ
		യുദ്ധേന	പ്രഹാരത്താൽ
സമീനമകരം	മത്സ്യങ്ങളും സ്രാവുകളുമാന്തരം ആയ	അദ്യ	ഇതാ
സമുദ്രം	സമുദ്രത്തെ,	പരിശോഷയേ.	വറ്റിച്ചുകളയുന്നുണ്ട്.

ക്ഷമയാ ഹി സമായുക്തം മാമയം മകരാലയഃ
അസമർത്ഥം വിജാനാതി ധിക് ക്ഷമാമീദൃശേ ജനേ. 21

"അയം	"ഈ	അസമർത്ഥം	കൊള്ളരുതാത്തവനെ
മകരാലയഃ	സമുദ്രരാജാവ്	വിജാനാതി;	കരുതുകയാണ്; [ന്ന്
ക്ഷമയാ	ക്ഷമയോടെ	ഈദൃശേ	ഇപ്രകാരമുള്ള
സമായുക്തം	വർത്തിക്കുന്നവനായ	ജനേ	ജനത്തെക്കുറിച്ച്
മാം ഹി	എന്നെയും,	ക്ഷമാം	ക്ഷമകാണിച്ചത്
		ധിക്!	മൂഢത്വം തന്നെ!

ന ദർശയതി സാമ്നാ മേ സാഗരോ രൂപമാത്മനഃ. 22

"സാഗരഃ	"സമുദ്രരാജാവ്,	രൂപം	രൂപത്തെ
മേ സാമ്നാ	ഞാൻ സാമോപായം കയ്ക്കൊണ്ടകാരണം,	ദർശയതി ന.	പ്രത്യക്ഷമാക്കാതിരിക്കുന്നു.
ആത്മനഃ	തന്റെ		

ചാപമാനയ സൌമിത്രേ ശരാംശ്ചാശീവിഷോപമാൻ
സാഗരം ശോഷയിഷ്യാമി പദ്ഭ്യാം യാന്തു പ്ലവംഗമാഃ. 23

"സൌമിത്രേ!	"ലക്ഷ്മണ!	സാഗരം	സമുദ്രത്തെ
ചാപം	കോദണ്ഡത്തേയും	ശോഷയിഷ്യാമി;	ഞാൻ വറ്റിച്ചുകളയാം;
ആശീവിഷോപമാൻ	സർപ്പതുല്യങ്ങളായ	പ്ലവംഗമാഃ	വാനരന്മാർ
ശരാൻ ച	ബാണങ്ങളേയും	പദ്ഭ്യാം	കാൽനടയായി
ആനയ;	കൊണ്ടുവരിക;	യാന്തു.	പൊയ്കൊള്ളട്ടെ.

അദ്യാക്ഷോഭ്യമപി ക്രുദ്ധഃ ക്ഷോഭയിഷ്യാമി സാഗരം. 24

"ക്രുദ്ധഃ	"കോപിച്ചുവനായ ഞാൻ	സാഗരം അപി	സമുദ്രത്തെയും
അക്ഷോഭ്യം	കലക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്ത	അദ്യ	ഇപ്പോൾ
		ക്ഷോഭയിഷ്യാമി.	കലക്കിമറിക്കുന്നുണ്ട്.

വേലാസു കൃതമര്യ്യാദം സഹസോമ്മിസമാകുലം
നിമ്മര്യ്യാദം കരിഷ്യാമി സായകൈർവരുണാലയം. 25

"വേലാസു	"കരകളിൽ	സഹസാ	ഊക്കോടെ
കൃതമര്യ്യാദം	അതിക്രമിക്കാത്തതായ നിയമത്തോടുകൂടിയതും	സായകൈഃ	ബാണങ്ങൾ പ്രയോഗിച്ച്
ഊർമ്മിസമാകുലം	അലകൾ നിറഞ്ഞുള്ളതും ആയ	നിമ്മര്യ്യാദം	കരകളാകുന്ന അതിരുകളില്ലാത്തതാക്കി
വരുണാലയം	സമുദ്രത്തെ,	കരിഷ്യാമി.	ചെയ്യുന്നുണ്ട്.

മഹാർണ്ണവം ക്ഷോഭയിഷ്യേ മഹാദാനവസംകുലം. 26

"മഹാദാനവസംകുലം	"വമ്പിച്ചദാനവന്മാരോടുകൂടിയ	മഹാർണ്ണവം	വൻകടലിനെ
		ക്ഷോഭയിഷ്യേ."	കലക്കിമറിക്കുന്നുണ്ട്."

ഏവമുക്ത്വാ ധനുഷ്പാണിഃ ക്രോധവിസ്ഫാരിതേക്ഷണഃ
ബഭൂവ രാമോ ദുർദ്ധർഷോ യുഗാന്താഗ്നിരിവ ജ്വലൻ. 27

ദുർദ്ധർഷഃ	ഒന്നിനും കൂടുങ്ങാത്തവനായ	ക്രോധ-വിസ്ഫാരി-തേക്ഷണഃ	കോപത്താൽ ഉരുട്ടിമിഴിച്ചു നേത്രങ്ങളോടുകൂടിയവനായി
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	യുഗാന്താഗ്നിഃ ഇവ,	കല്പാന്താനലൻപോലെ
ഏവം	ഇപ്രകാരം	ജ്വലൻ	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നവനായി
ഉക്ത്വാ,	അരുളിച്ചെയ്ത്,	ബഭൂവ.	വിളങ്ങി.
ധനുഷ്പാണിഃ	വില്ലുകയ്യിലെടുത്ത്		

സംപീഡ്യ ച ധനുർഘോരം കമ്പയിത്വാ ശരൈർജ്ജഗത്
മുമോച വിശിഖാനുഗ്രാൻ വജ്രാണീവ ശതക്രതുഃ. 28

ഘോരം	ഭയങ്കരമായ	ശതക്രതുഃ	ഇന്ദ്രൻ
ധനുഃ	വില്ലിനെ	വജ്രാൻ	വജ്രായുധങ്ങളെ
സംപീഡ്യ,	വളച്ച്,	ഇവ,	എന്നവണ്ണം,
ശരൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ	ഉഗ്രാൻ	ഉഗ്രങ്ങളായ
ജഗത് ച	ലോകത്തെ ആകമാനം	വിശിഖാൻ	ബാണങ്ങളെ
കമ്പയിത്വാ,	വിറപ്പിച്ചുകൊണ്ട്,	മുമോച.	പ്രയോഗിച്ചു.

തേ ജ്വലന്തോ മഹാവേഗാസ്തേജസാ സായകോത്തമാഃ
പ്രവിശന്തി സമുദ്രസ്യ സലിലം ഭുജഗാനഗം. 29

മഹാവേഗാഃ	മഹാശക്തിയാന്നവ	ജ്വലന്തഃ,	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നവയായി,
തേ	അ [യായ	സമുദ്രസ്യ	സമുദ്രത്തിലെ
സായകോത്തമാഃ,	ഉത്തമസായകങ്ങൾ,	സലിലം	വെള്ളത്തിൽ
തേജസാ	തേജസ്സിനാൽ	ഭുജഗാനഗം	സർപ്പങ്ങൾ നടുങ്ങുമാറ്
		പ്രവിശന്തി.	പ്രവേശിച്ചു.

തോയവേഗഃ സമുദ്രസ്യ സന്നക്രമകരോ മഹാൻ
സംബഭൂവ മഹാഘോരഃ സമാരുതരവസ്തദാ. 30

തദാ	ആ സമയം	മഹാൻ	ഏറ്റവും പൊങ്ങിയതായി
സമുദ്രസ്യ	സമുദ്രത്തിന്റെ	സമാരുതരവഃ	കൊടുങ്കാറ്റിന്റെ ചീ
തോയവേഗഃ	വമ്പിച്ചതിരമാല		റ്റത്തോടുകൂടിയതായി
സന്നക്രമകരഃ	മുതലകളോടും സ്രാവുക	മഹാഘോരഃ	അതിഭയങ്കരമായി
	ളോടും കൂടിയതായി	സംബഭൂവ.	കാണപ്പെട്ടു.

മഹോർമ്മിമാലാവിതതഃ ശംഖശുക്തിസമാവൃതഃ
സധൂമപരിവൃത്തോർമ്മിഃ സഹസാ ഽഽസീന്മഹോദധിഃ. 31

മഹോദധിഃ	വൻകടൽ	സധൂമപരിവൃത്തോർമ്മിഃ	പുകകൊണ്ടു മറയ്ക്ക
മഹോർമ്മിമാലാവിതതഃ	വൻതിരമാലകളാൽ എങ്ങും കരപുരളുന്നതായും		പ്പെട്ട അലകളോടുകൂടിയതായും,
ശംഖശുക്തിസമാവൃതഃ	ശംഖുകളും ചിപ്പികളും ഇറഞ്ഞുകിടക്കുന്നതായും	സഹസാ	ക്ഷണനേരംകൊണ്ട്,
		ആസീത്.	ആയ്തീർന്നു.

വ്യഥിതാഃ പന്നഗാശ്ചാസൻ ദീപ്താസ്യാ ദീപ്തലോചനാഃ
ദാനവാശ്ച മഹാവീര്യാഃ പാതാളതലവാസിനഃ. 32

ദീപ്താസ്യാഃ	ജ്വലിക്കുന്ന മുഖങ്ങളാ ന്നവയും	പാതാളതലവാസിനഃ	പാതാളവാസികളായ
ദീപ്തലോചനാഃ	ജ്വലിക്കുന്ന നേത്രങ്ങളോടുകൂടിയവയും ആയ	മഹാവീര്യാഃ	മഹാവീര്യശാലികളായ
പന്നഗാഃ	സർപ്പങ്ങൾ	ദാനവാഃ ച	ദാനവന്മാരും
വ്യഥിതാഃ	പീഡിക്കപ്പെട്ടവയായി	ച.	അപ്രകാരംതന്നെ പീ
ആസൻ;	വേറിച്ചു;		ഡിക്കപ്പെട്ടവരായ്തീർന്നു.

ഊർമ്മയഃ സിന്ധുരാജസ്യ സന്നക്രമകരാസ്തദാ
വിന്ധ്യമന്ദരസംകാശാഃ സമുത്പേതുഃ സഹസ്രശഃ. 33

സിന്ധുരാജസ്യ	സമുദ്രത്തിലെ	വിന്ധ്യമന്ദര-സംകാശഃ	വിന്ധ്യഗിരി, മന്ദരഗിരി എന്നവയ്ക്കു തുല്യം
ഊർമ്മയഃ,	തിരകൾ		
തദാ	ആ സമയം	സഹസ്രശഃ	ആയിരക്കണക്കായി
സനക്രമകരാഃ	മുതലകളും മത്സ്യങ്ങളും അടക്കം	സമുത്പേതുഃ.	പൊങ്ങി.

ആഘൂർണ്ണിതതരംഗൌഘഃ സംഭ്രാന്തോരഗരാക്ഷസഃ
ഉദ്വർത്തിതമഹാഗ്രാഹഃ സംവൃത്തഃ സലിലാശയഃ. 34

സലിലാശയഃ	സമുദ്രം		
ആഘൂർണ്ണിത-തരംഗൌഘഃ	ചുഴറുന്ന തിരമാലകളോടു കൂടിയതായി	ഉദ്വർത്തിത-മഹാഗ്രാഹഃ	പൊങ്ങിവന്ന വൻ മുതലകളാൽനിറഞ്ഞതായി
സംഭ്രാന്തോരഗ-രാക്ഷസഃ	സംഭ്രമം പൂണ്ട ഉരഗങ്ങളോടും രാക്ഷസരോടും കൂടിയതായി	സംവൃത്തഃ.	മൂടിച്ചു.

തതസ്തു തം രാഘവമുഗ്രവേഗം
പ്രകൃഷ്ടമാണം ധനുരപ്രമേയം
സൌമിത്രിരുത്പത്യ സമുച്ഛ്വസന്തം
മാമേതി ചോക്ത്വാ ധനുരാലലംബേ. 35

തതഃ	ആ സമയം	രാഘവം	ശ്രീരാഘവനെതിരിൽ
സൌമിത്രിഃ,	ലക്ഷ്മണൻ,	ഉത്പത്യ,	ചാടിഎഴുന്നേറ്റുനിന്ന്,
അപ്രമേയം	അളവറ്റ പ്രഭാവമാർന്ന	"മാ	"അരുതേ!
ധനുഃ	കോദണ്ഡത്തെ	മാ,"	അരുതേ!,"
സമുച്ഛ്വസന്തം	ചീറിക്കൊണ്ട്	ഇതി ഉക്ത്വാ ച,	എന്നു പറഞ്ഞും കൊണ്ട്,
ഉഗ്രവേഗം	അതിബലമായി	ധനുഃ തു,	വില്ലിനേയും
പ്രകൃഷ്ടമാണം	വലിച്ചുപ്രയോഗിക്കുന്ന	ആലലംബേ.	കൈകൊണ്ടുപിടിച്ചു.
തം	ആ [വനായ		

ഏതദ്വിനാഽപി ഹൃദയേസ്ഥവാദ്യ
സംപത്സ്യതേ വീരതമസ്യ കാര്യം
ഭേദ്യാധിഃ ക്രോധവശം ന യാന്തി
ദീർഘം ഭവാൻ പശ്യതു സാധുവൃത്തം. 36

"വീരതമസ്യ തവ കാര്യം,	"ഉത്കൃഷ്ടവീര്യശാലിനിന്തിരുവടിയുടെ[യായ കാര്യം,	ഭേദ്യാധിഃ	നിന്തിരുവടിയെപ്പോലെയുള്ളവർ
അദ്യ	ഇപ്പോൾ	ക്രോധവശം	ക്രോധത്തിന്ന് അധീനരായി
ഉദധേഃ	സമുദ്രത്തിന്ന്	യാന്തി ന;	തീരുമാറില്ല; [നിന്തിരുവടി
ഏതത് വിനാ അപി	ഈ ആപത്ത് വിളയിക്കാതെതന്നെ	ഭവാൻ	
		സാധുവൃത്തം	ശാന്തചിത്തന്മാരുടെ അനുഷ്ഠാനത്തെ
സംപത്സ്യതേ ഹി;	സാദ്ധ്യമാകുന്നതാണ്!	ദീർഘം	ഏതുകാലത്തിലും
		പശ്യതു."	കയ്ക്കൊള്ളേണ്ടതാണ്."

അന്തഃസ്ഥൈശ്ചാപി തഥാഽന്തരിക്ഷേ
ബ്രഹ്മർഷിഭിശ്ചൈവ സുരർഷിഭിശ്ച
ശബ്ദഃ കൃതഃ കഷ്ടമിതി ബ്രുവദ്ഭിർ-
മാ മേതി ചോക്ത്വാ മഹതാ സ്വരേണ. 37

തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
അന്തരിക്ഷേ	ആകാശത്തിൽ
അന്തഃസ്ഥൈഃ ച	മറഞ്ഞു നിന്നിരുന്ന വരും
"കഷ്ടം!" ഇതി ബ്രുവദ്ഭിഃ അപി	"അയ്യോ, എന്തൊരാപത്ത്!" എന്നിങ്ങിനെ പറയുന്നവരും ആയ
ബ്രഹ്മർഷിഭിഃ ച	ബ്രഹ്മർഷികളാലും
സുരർഷിഭിഃ ച	ദേവർഷികളാലും
മഹതാ സ്വരേണ	അത്യുച്ചത്തിൽ
'മാ, മാ,' ഇതി ച	'അരുതെ! അരുതെ!' എന്നും
ഉക്ത്വാ,	പറഞ്ഞ്,
ശബ്ദഃ ഏവ കൃതഃ.	കോലാഹലമുണ്ടാക്കപ്പെട്ടു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഏകവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തൊന്നാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15411; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 736

ദ്വാവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തിരണ്ടാംസർഗ്ഗം.

[സേതുബന്ധഃ = സമുദ്രത്തിൽ അണകെട്ടുന്നത്]

അഥോവാച രഘുശ്രേഷ്ഠഃ സാഗരം ദാരുണം വചഃ
അദ്യ ത്വാം ശോഷയിഷ്യാമി സപാതാളം മഹാർണ്ണവ. 1

രഘുശ്രേഷ്ഠഃ	ശ്രീരഘുവരൻ
സാഗരം	സമുദ്രത്തെനോക്കി
അഥ	ഇപ്രകാരം
ദാരുണം വചഃ	കടുതായ വാക്യത്തെ
ഉവാച;	അരുളിച്ചെയ്തു;
"മഹാർണ്ണവ!	"വൻസമുദ്രമേ!
ത്വാം	നിന്നെ
സപാതാളം	പാതാളലോകമടക്കം
അദ്യ	ഇപ്പോൾ
ശോഷയിഷ്യാമി.	ഞാൻ വറ്റിച്ചു കളയാം.

ശരനിർഭിന്നതോയസ്യ പരിശുഷ്കസ്യ സാഗര
മയാ ശോഷിതസത്വസ്യ പാംസുരുത്പദ്യതേ മഹാൻ. 2

"സാഗര!	"സമുദ്രമേ!
മയാ	എന്നാൽ
ശരനിർഭിന്നതോയസ്യ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ട് തിളയ്ക്കുന്ന വെള്ളത്തോടുകൂടിയതായി
പരിശുഷ്കസ്യ	വരണ്ട്
ശോഷിതസത്വസ്യ,	ജലജന്തുക്കൾ നശിപ്പിക്കപ്പെട്ട നിങ്കൽ
മഹാൻ	വമ്പിച്ച
പാംസുഃ	പൊടി
ഉത്പദ്യതേ,	പൊങ്ങുന്നതാണ്.

മത്കാമ്മുകവിസ്രഷ്ടേന ശരവർഷേണ സാഗര
പാരം തേ ഽദ്യ ഗമിഷ്യന്തി പദ്ഭിരേവ പ്ലവംഗമാഃ. 3

"സാഗര!	"സാഗരമേ!	തേ	നിന്റെ
പ്ലവംഗമാഃ	വാനരന്മാർ	പാരം	അക്കരയ്ക്ക്
മത്കാമ്മുക-വിസ്രഷ്ടേന	എന്റെ വില്ലിൽനിന്നു പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ട	പദ്ഭിഃ ഏവ	കാൽനടയായിതന്നെ
ശരവർഷേണ,	ബാണതതികാരണം,	അദ്യ,	ഇപ്പോൾ
		ഗമിഷ്യന്തി.	ചെന്നെത്തുന്നതാണ്.

വിചിനപന്നഭിജാനാസി പൌരുഷം വാ ഽപി വിക്രമം
ദാനവാലയ സന്താപം മത്തോ നാധിഗമിഷ്യസി. 4

"ദാനവാലയ!	"ദാനവർക്കുള്ള ആവാസമേ!	വിചിനപൻ അപി	ആലോചിച്ചാലുംതന്നെ
പൌരുഷം	എന്റെ പൌരുഷത്തെയാകട്ടെ	മത്തഃ	എങ്കൽനിന്നുണ്ടാവുന്ന
വിക്രമം വാ	പരാക്രമത്തെയാകട്ടെ	സംതാപം	ആപത്തിനെ
അഭിജാനാസി ന;	നീ അറിയുന്നില്ല;	അധിഗമിഷ്യസി ന."	നീ അറികയുമില്ല."

ബ്രാഹ്മേണാസ്ത്രേണ സംയോജ്യ ബ്രഹ്മദണ്ഡനിഭം ശരം
സംയോജ്യ ധനുഷി ശ്രേഷ്ഠേ വിചകർഷ മഹാബലഃ. 5

മഹാബലഃ,	ആ മഹാശക്തിമാൻ,	ശരം	ബാണത്തെ
ശ്രേഷ്ഠേ	ഉത്കൃഷ്ടമായ	ബ്രാഹ്മേണ അസ്ത്രേണ	ബ്രഹ്മാസ്ത്രംകൊണ്ട്
ധനുഷി	വില്ലിൽ	സംയോജ്യ	അഭിമന്ത്രണം ചെയ്ത്
ബ്രഹ്മദണ്ഡനിഭം	ബ്രഹ്മദണ്ഡമൊത്ത	വിചകർഷ.	തൊട്ടുവലിച്ചു.

തസ്മിൻ വികൃഷ്ടേ സഹസാ രാഘവേണ ശരാസനേ
രോദസീ സംപഫാലേവ പർവ്വതാശ്ച ചകമ്പിരേ. 6

രാഘവേണ	ശ്രീരാഘവനാൽ	രോദസീ	ആകാശവും ഭൂമിയും
തസ്മിൻ	ആ	സംപഫാല ഇവ;	പിളർന്നുപോലെയായീന്നു;
ശരാസനേ	ധനുസ്സ്		
സഹസാ	ഊക്കോടെ	പർവ്വതാഃ ച	ഗിരികളും
വികൃഷ്ടേ,	ഞാണോറി വലിക്കപ്പെട്ടസമയം,	ചകമ്പിരേ.	കുലുങ്ങി.

തമശ്ച ലോകമാവൃത്യ ദിശശ്ച ന ചകാശിരേ
പരിചുക്ഷുഭിരേ ചാശു സരാംസി സരിതസ്തഥാ. 7

ലോകം ച	ലോകമാസകലം	സരാംസി	പൊയ്കകളും
തമഃ ആവൃത്യ;	ഇരുട്ട് അടഞ്ഞുപോയി;	സരിതഃ തഥാ,	നദികളും
ദിശഃ ച,	ദിക്കുകളെല്ലാം	അശു ച,	തത്ക്ഷണംതന്നെ
ചകാശിരേ ന;	പ്രകാശമറ്റതായീന്നു;	പരിചുക്ഷുഭിരേ.	കലങ്ങിപ്പോയി.

തിഷ്യേ ച സഹ നക്ഷത്രൈഃ സംഗതൌ ചന്ദ്രഭാസ്കരൌ
ഭാസ്കരാംശുഭിരാദീപ്തം തമസാ ച സമാവൃതം 8
പ്രചകാശേ തദാകാശമുല്കാശതവിദീപിതം
അന്തരിക്ഷാച്ച നിഷ്പേതാ നിർഘാതാഃ പരുഷസ്വനാഃ. 9

ചന്ദ്രഭാസ്കരൌ	ചന്ദ്രസൂര്യന്മാർ
നക്ഷത്രൈഃ സഹ	നക്ഷത്രങ്ങളോടുംകൂടി
തിഷ്യേ ച	വിലങ്ങടിച്ച്
സംഗതൌ;	ഒന്നിച്ചുകൂടി;
തദാ,	ആ സമയം
ആകാശം	ആകാശം
ഭാസ്കരാംശുഭിഃ	സൂര്യകിരണങ്ങളാൽ
ആദീപ്തം	അല്പം പ്രകാശത്തോടുകൂടിയതായും
തമസാ	ഇരുട്ടിനാൽ
സമാവൃതം ച	മൂടപ്പെട്ടതായും
ഉല്കാശത-വിദീപിതം	അനേകം കൊള്ളിമീനുകളാൽ പ്രകാശിക്കപ്പെട്ടതായും
പ്രചകാശേ;	വിലസി;
നിർഘാതാഃ ച	ഇടിമുഴക്കങ്ങളും
അന്തരിക്ഷാത്,	ആകാശത്തിൽനിന്നും
പരുഷസ്വനാഃ	ചെവിപൊട്ടുമാറ്
നിർജ്മുഃ.	ഉണ്ടായി.

പുസ്ഫുരുശ്ച ഘനാ ദിവ്യാ ദിവി മാരുതപങ്ക്തയഃ. 10

ദിവി	ആകാശത്തിൽ
മാരുത-പംക്തയഃ	ചുഴലിക്കാറ്റുകളും
ദിവ്യാഃ ഘനാഃ ച	മഹാമേഘങ്ങളും,
പുസ്ഫുരുഃ.	പെട്ടെന്ന് കാണപ്പെട്ടു.

ബഭഞ്ജ ച തദാ വൃക്ഷാൻ ജലദാനുദ്വഹന്നപി
അരുജംശ്ചൈവ ശൈലാഗ്രാൻ ശിഖരാണി പ്രഭഞ്ജനഃ. 11

പ്രഭഞ്ജനഃ	കൊടുങ്കാറ്റ്
തദാ	ആ സമയം
ജലദാൻ,	മേഘങ്ങളെ,
ഉദ്വഹൻ അപി	അടിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്നതായി
വൃക്ഷാൻ ച	മരങ്ങളേയും
ബഭഞ്ജ;	മുറിച്ചുവീഴ്ത്തി;
ശൈലാഗ്രാൻ ച	പർവ്വതശിഖരങ്ങളേയും
ശിഖരാണി ഏവ	ചെറിയകുന്നുകളേയും
അരുജൻ.	തകർത്തു. (ബഹുവചനം ആർഷം)

ദിവിസ്പൃശോ മഹാമേഘാഃ സംഗതാഃ സമഹാസ്വനാഃ
മുമുചുർവ്വൈദ്യുതാനഗ്നീൻ തേ മഹാശനയസ്തദാ. 12

ദിവിസ്പൃശഃ	ആകാശത്തെ സ്പർശിക്കുന്ന
മഹാമേഘാഃ	മഹാമേഘങ്ങൾ
സമഹാസ്വനാഃ	വൻമുഴക്കം പൂണ്ടവയായി
തദാ,	ആ സമയം,
സംഗതാഃ;	ഒന്നിച്ചുകൂടി;
തേ	ആ
മഹാശനയഃ	പെരുത്ത ഇടികൾ
വൈദ്യുതാൻ	മിന്നൽപിണരുകളാകുന്ന
അഗ്നീൻ,	ഇടിത്തീയുകളെ
മുമുചുഃ.	ഉളവാക്കി.

യാനി ഭ്രൂതാനി ദുശ്യാനി ചുക്രുശുശ്ചാശനേഃ സമം
അദുശ്യാനി ച ഭ്രൂതാനി മുമുചുർഭൈരവസ്വനം. 13

ദൃശ്യാനി	കണ്ണിനുകാണാത്തക്ക	അദൃശ്യാനി	കണ്ണിൽ കാണാത്തവ
ഭൂതാനി	പ്രാണികൾ		യായ
യാനി ച	ഏവയോ അവയെല്ലാം	ഭൂതാനി ച	ഭൂതങ്ങളും
അശനേഃ സമം	ഇടിപോലെതന്നെ	ഭൈരവസ്വനം	ഭയങ്കരമായി
ചുക്രുശുഃ;	അലറി;	മുമുചുഃ.	ഗർജ്ജിച്ചു.

ശിശ്യിരേ ചാപി ഭ്രുതാനി സംത്രസ്താന്യുദപിജന്തി ച
സംപ്രവിവ്യഥിരേ ചാപി ന ച പസ്പന്ദിരേ ഭയാത്. 14

ഭൂതാനി ച	പ്രാണികളെല്ലാം	അപി ച,	എന്നുതന്നെയല്ല,
സംത്രസ്താനി ച	ഏറെ നടുക്കംപൂണ്ടവ	സംപ്രവി-	ഏറേറം വ്യഥപൂണ്ടു;
	യായി	വ്യഥിരേ;	
ശിശ്യിരേ;	നിലത്തു കിടന്നുകള	ഭയാത് അപി	ഭയം കൊണ്ടുതന്നെ
	ഞ്ഞു;	പസ്പന്ദിരേ ന.	അനങ്ങാതിരുന്നു
ഉദപിജന്തി ച;	ആധിപ്പെടുകയായി;		

സഹ ഭ്രുതൈഃ സതോയോർമ്മിഃ സനാഗഃ സഹരാക്ഷസഃ
സഹസാഽഭ്രുത്തതോ വേഗാദ് ഭീമവേഗോ മഹോദധിഃ. 15

മഹോദധിഃ	സമുദ്രം	സനാഗഃ	പാമ്പുകളോടുകൂടിയും
തതഃ	അപ്പോൾ ഉണ്ടായ	സഹരാക്ഷസഃ	രാക്ഷസരോടുകൂടിയും
വേഗാത്,	ക്ഷോഭത്താൽ,	സഹസാ	പെട്ടെന്ന്
ഭൂതൈഃ സഹ	ഭൂതങ്ങളോടുകൂടിയും	ഭീമവേഗഃ	ഏറേറം കലങ്ങി മറിയു
സതോയോർമ്മിഃ	വെള്ളം അല എന്നവ		ന്നവയായി
	യോടുകൂടിയും	അഭ്രുത്.	വേച്ചു.

യോജനം വ്യതിചക്രാമ വേലാമന്യത്ര സംപ്ലവാത്
തം തദാ സമതിക്രാന്തം നാതിചക്രാമ രാഘവഃ
സമുദ്രതമമിത്രഘ്നോ രാമോ നദനദീപതിം. 16

വേലാം അന്യത്ര	കരവിട്ട്	രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,
സംപ്ലവാത്	ഒലിവോടുകൂടി	സമുദ്രതം,	വെമ്പിയതെന്നാലും,
യോജനം	ഒരു യോജനദൂരം	തദാ	ആ സമയം
വ്യതിചക്രാമ;	വേഗത്തിൽ പിൻവാ	സമതിക്രാന്തം,	പിന്നോക്കം ഓടിയ
	ങ്ങി;	തം	ആ
രാഘവഃ	രഘുകുലതിലകനും	നദനദീപതിം	സമുദ്രത്തെ
അമിത്രഘ്നഃ	ശത്രുക്കളെ ഹനിക്കുന്ന	അതിചക്രാമ ന.	ഉപദ്രവിച്ചില്ല.
	വനുമായ		

[പിൻതിരിഞ്ഞോടുന്നവർക്കുനേരെ ശസ്ത്രം പ്രയോഗിപ്പാൻ പാടില്ലാത്തതിനാൽ ഒന്നും ചെയ്യാതിരുന്നു എന്ന് സാരം.]

തതോ മദ്ധ്യാത് സമുദ്രസ്യ സാഗരഃ സ്വയമുത്ഥിതഃ
ഉദയൻ ഹി മഹാശൈലാന്മേരോരിവ ദിവാകരഃ. 17

തതഃ	ആ സമയം	ഉദയൻ	ഉദിച്ചുയർന്ന
സാഗരഃ	സമുദ്രരാജാവ്		
സമുദ്രസ്യ മദ്ധ്യാത്,	കടലിൻ നടുവിൽ നിന്ന്,	ദിവാകരഃ ഇവ,	ആദിത്യഭഗവാനെന്ന പോലെ,
മഹാശൈലാത് മേരോഃ	മേരുമഹാപർവ്വതത്തിൽ നിന്ന്	സ്വയം ഹി	സ്വയമായുണ്ടായി
		ഉത്ഥിതഃ.	പ്രത്യക്ഷനായി.

പന്നഗൈഃ സഹ ദീപ്താഗ്ര്യൈഃ സമുദ്രഃ പ്രത്യദൃശ്യത
സ്നിഗ്ധവൈഡൂര്യസംകാശോ ജാംബൂനദവിഭൂഷിതഃ 18
രക്തമാല്യാംബരധരഃ പദ്മപത്രനിഭേക്ഷണഃ
സർവ്വപുഷ്പമയീം ദിവ്യാം ശിരസാ ധാരയൻ സ്രജം 19
ജാതരൂപമയൈശ്ചൈവ തപനീയവിഭൂഷിതൈഃ
ആത്മജാനാം ച രത്നാനാം ഭൂഷിതോ ഭൂഷണോത്തമൈഃ 20
ധാതുഭിർമണ്ഡിതഃ ശൈലോ വിവിധൈർഹിമവാനിവ
ഏകാവലീമധ്യഗതം തരളം പാണ്ഡരപ്രഭം 21
വിപുലേനോരസാ ബിഭ്രത് കൌസ്തുഭസ്യ സഹോദരം
ആഘൂർണ്ണിതതരംഗൌഘഃ കാലികാനിലസംകുലഃ 22
ദേവതാനാം സുരൂപാണാം നാനാരൂപാഭിരീശ്വരഃ
ഗംഗാസിന്ധുപ്രധാനാഭിരാപഗാഭിഃ സമാവൃതഃ. 23

സ്നിഗ്ധവൈഡൂര്യസംകാശഃ	മിനുമിനുത്ത വൈഡൂര്യത്തിന്റെ നിറമാർന്നവനും	ധാരയൻ,	ധരിച്ചിരുന്നവനും,
		ജാതരൂപമയൈഃ	സ്വർണ്ണംകൊണ്ടു രചിക്കപ്പെട്ടവയായി
ജാംബൂനദവിഭൂഷിതഃ	തങ്കത്താലകങ്കരിക്കപ്പെട്ടവനും	ആത്മജാനാം	തങ്കൽനിന്നുണ്ടായ
		രത്നാനാം	രത്നങ്ങൾകൊണ്ടുള്ള
രക്തമാല്യാംബരധരഃ	മനോഹരമായ മാലകളും വസ്ത്രങ്ങളും പൂണ്ടവനും	ഭൂഷണോത്തമൈഃ ച,	ഉത്തമാഭരണങ്ങളാലും,
പദ്മപത്രനിഭേക്ഷണഃ	താമരദളംപോലെ നേത്രങ്ങളുള്ളവനും	തപനീയവിഭൂഷിതൈഃ ഏവ,	തങ്കക്കോപ്പുകളാലും
സർവ്വപുഷ്പമയീം	എല്ലാപുഷ്പങ്ങളും കോർത്തുണ്ടാക്കപ്പെട്ട	വിവിധൈഃ	പല
		ധാതുഭിഃ	ധാതുക്കളാൽ
ദിവ്യാം	ഭംഗിയേറിയ	മണ്ഡിതഃ	അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട
സ്രജം	മാലയെ	ഹിമവാൻ ശൈലഃ ഇവ	ഹിമാലയപർവ്വതമെന്ന പോലെ
ശിരസാ	ശിരസ്സിൽ		

ഭൂഷിതഃ,	അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടവനും,
കൌസ്തുഭസ്യ സഹോദരം	കൌസ്തുഭരത്നത്തോടൊന്നിച്ചുണ്ടായതും
പാണ്ഡരപ്രഭം തരളം	വെണ്മപൂണ്ടതും ആയ
ഏകാവലീ-മധ്യഗതം	മുത്തുമാലയുടെ നടുവിൽ കോത്തതായി
വിപുലേന	വിശാലമായ
ഉരസാ	വക്ഷസ്സിൽ
ബിഭ്രത്,	ധരിച്ചിരുന്നവനും,
ആപൃണ്ണിത-തരംഗൌഘഃ,	ഇളകിമറിയുന്ന അലകളോട് കൂടിയവനും,
കാലികാ-നിലസംകുലഃ,	കാറോടും കൂടിയവനും,
സർവ്വപ്രാണാം	നല്ല വടിവുള്ള
ദേവതാനാം	ദേവതകൾക്ക്
ഈശ്വരഃ,	യജമാനനായുള്ളവനും,
ഗംഗാസിന്ധു-പ്രധാനാഭിഃ	ഗംഗ, സിന്ധു എന്നവ മുഖ്യമായുള്ള
നാനാരൂപാഭിഃ	പലമാതിരി
അപഗാഭിഃ	നദികളാൽ
സമാവൃതഃ ച	ചൂഴപ്പെട്ടവനും ആയ
സമുദ്രഃ,	സമുദ്രരാജാവ്,
ദീപ്താസ്യൈഃ	ജ്വലിക്കുന്ന മുഖങ്ങളോടും
പന്നഗൈഃ	സർപ്പങ്ങളോടും
സഹ,	കൂടി,
പ്രത്യുദ്ഗത.	പ്രത്യക്ഷീഭവിച്ചു.

[" ശിരസാ ധാരയൻ സ്രജം," എന്നു പറഞ്ഞതു്, ഭാഗവതം നവമസ്കന്ധത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന പ്രകാരം, ശ്രീരാമനെ പൂജിപ്പാനായി ശിരസ്സിൽ മാലയെ വഹിച്ചുംകൊണ്ടു്, എന്നു് ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു. എന്നു് (സ). " സിന്ധുഃ ശിരസ്യർഹണം പ്രതിഗൃഹ്യരൂപീ പാഭാരവിന്ദമുപഗമ്യ ബഭാഷ ഏതത്." എന്നു് ഭാഗവതം.]

ഉദ്വർത്തിതമഹാഗ്രാഹഃ സംഭ്രാന്തോരഗരാക്ഷസഃ
സാഗരഃ സമുപക്രമ്യ പൂർവ്വമാമന്ത്ര്യ വീര്യവാൻ 24
അബ്രവീത് പ്രാഞ്ജലിർവ്വാക്യം രാഘവം ശരപാണിനം. 25

ഉദ്വർത്തിത-മഹാഗ്രാഹഃ	തുള്ളുന്ന വൻമുതലകളോട്കൂടിയവനും
സംഭ്രാന്തോ-രഗരാക്ഷസഃ	അമ്പരന്ന ഉരഗങ്ങളും രാക്ഷസരുമാന്നവനും
വീര്യവാൻ	വീര്യവാനായ [ആയ
സാഗരഃ,	സമുദ്രരാജാവ്,
ശരപാണിനം	ബാണപാണിയായ
രാഘവം	ശ്രീരാഘവനെ
പ്രാഞ്ജലിഃ	തൊഴുതുംകൊണ്ടു്
സമുപക്രമ്യ,	അടുത്തു്,
പൂർവ്വം	ഒന്നാമതായി
ആമന്ത്ര്യ,	കുശലപ്രശ്നം ചെയ്തശേഷം,
വാക്യം	ഇപ്രകാരം [ഷം,
അബ്രവീത്.	ഉരചെയ്തു.

പൃഥിവീ വായുരാകാശമാപോ ജ്യോതിശ്ച രാഘവ
സ്വഭാവേ സൌമ്യ തിഷ്ഠന്തി ശാശ്വതം മാർഗ്ഗമാശ്രിതാഃ. 26

" സൌമ്യ!	" ശാന്തശീല!
രാഘവ!	ശ്രീരാഘവ!
പൃഥിവീ	ഭൂമി
വായുഃ	വായു
ആകാശം	ആകാശം
ആപഃ	ജലം
ജ്യോതിഃ ച,	അഗ്നി, എന്ന ഇവയെല്ലാം
ശാശ്വതം	ഒരിക്കലുംമാറാതെമില്ലാത്ത
മാർഗ്ഗം	അതിരുകളെ
ആശ്രിതാഃ	ആശ്രയിച്ചുനില്ക്കുന്നവയായി
സ്വഭാവേ	കാഠിന്യം, ചലനം, പൂരണം, ശൈത്യം, ഉഷ്ണം മുതലായ അതാതിനുള്ള സ്വഭാവത്തിൽ
തിഷ്ഠന്തി.	വ്യവസ്ഥിതിചെയ്യുന്നു.

തത്സദ്ഭാവോ മമാപ്യേഷ യദഗാധോഽഹമപ്ലവഃ
വികാരസ്തു ഭവേദ്ഗാധ ഏതത്തേ പ്രവദാമ്യഹം. 27

"അഹം	"ഞാൻ
അപ്ലവഃ	ചാടിക്കടക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തവൻ;
അഗാധഃ;	ആഴമെത്രയെന്ന് കണ്ടറിയപ്പെടാത്തവൻ;
യത് തത് അപി	യാതൊരു ഇതുതന്നെയാണ്
മമ	എന്റെ
സദ്ഭാവഃ;	പ്രകൃതിസിദ്ധമായ സദ്ഭാവം;
ഗാധഃ / ഭവേത് തു	ചുവട് കാണപ്പെടുന്നവനായി ഞാൻ വേ
ഏഷഃ	ഇത് [ക്കുന്നുവെങ്കിൽ
വികാരഃ;	പ്രകൃതിവിരുദ്ധമാണ്;
ഏതത്	ഈ സംഗതി
തേ	നിന്തിരുവടിയോട്
പ്രവദാമി.	ഞാൻ ബോധിപ്പിക്കുന്നു.

ന കാമാന്ന ച ലോഭാദ്വാ ന ഭയാത് പാർത്ഥിവാത്മജ
ഗ്രാഹനക്രാകുലജലം സ്തംഭയേയം കഥഞ്ചന. 28

"പാർത്ഥിവാത്മജ!	"ചക്രവർത്തിതനുജ!
ഗ്രാഹനക്രാകുലജലം	വൻ മത്സ്യങ്ങളും മുതലകളുമാണ്ടുള്ളതെ
കഥഞ്ചന	എന്തുകഷ്ടപ്പെട്ടാലും,
കാമാത്,	ഇഷ്ടപ്പെട്ടാൽകൂടി,
ന സ്തംഭയേയം;	എനിക്ക് സ്തംഭിപ്പിപ്പാൻ സാദ്ധ്യമല്ല;
ലോഭാത് വാ	വല്ലതിലും ആശയുണ്ടെ
ന;	സാദ്ധ്യമല്ല; [ന്നാലും
ഭയാത് ച	ആപത്തു നേർന്നേക്കുമെ
ന.	അല്ല. [ന്ന ഭയത്താലും

വിധാസ്യേ രാമ യേനാപി വിഷഹിഷ്യേ ഹ്യഹം തഥാ
ഗ്രാഹാ ന പ്രഹരിഷ്യന്തി യാവത് സേനാ തരിഷ്യതി
ഹരീണാം തരണേ രാമ കരിഷ്യാമി യഥാ സ്ഥലം. 29

"രാമ!	"ശ്രീരാമ!
യേന അഹം വിഷഹിഷ്യേ,	എപ്രകാരം എനിക്ക് സാദ്ധ്യമോ,
തഥാ ഹി	അപ്രകാരംതന്നെ
വിധാസ്യേ;	ഞാൻ ചെയ്യുന്നുണ്ട്;
സേനാ	സൈന്യം
തരിഷ്യതി	അക്കരയെത്തുന്നതുവരെ
യാവത്,	
ഗ്രാഹാഃ	മുതലകൾ
പ്രഹരിഷ്യന്തി / ന;	ഉപദ്രവിക്കുകയില്ല;
രാമ!	ശ്രീരാമ!
ഹരീണാം / തരണേ,	വാനരന്മാക്ക് കടപ്പാനുള്ള സംഗതിയിൽ
യഥാ സ്ഥലം	എപ്രകാരമായാൽ ഒരു മാർഗ്ഗം ഉണ്ടാകുമോ അപ്രകാരം
കരിഷ്യാമി."	ഞാൻ ചെയ്യാം."

തമബ്രവീന്നദാ രാമ ഉദ്യതോ ഹി നദീപതേ
അമോഘോഽയം മഹാബാണഃ കസ്മിൻ ദേശേ നിപാത്യതാം. 30

തദാ രാമഃ	ആ സമയം ശ്രീരാമൻ
തം	ആ സമുദ്രരാജാവിനെ
അബ്രവീത്;	ഉരചെയ്തു; [നോക്കി
"നദീപതേ!	"സമുദ്രരാജാവേ!
ഉദ്യതഃ	തോടുത്തുകഴിഞ്ഞതായ
അയം	ഈ
മഹാബാണഃ	മഹാസ്ത്രം
അമോഘഃ;	നിഷ്ഫലമാകയില്ല;
ഹി,	ആകയാൽ
കസ്മിൻ	ഏതു
ദേശേ	പ്രദേശത്തിലാണ്
നിപാത്യതാം?"	വീഴ്ത്തപ്പെടേണ്ടത്?"

രാമസ്യ വചനം ശ്രുത്വാ തം ച ദൃഷ്ട്വാ മഹാശരം
മഹോദധിർമഹാതേജാ രാഘവം വാക്യമബ്രവീത്. 31

മഹാതേജാഃ മഹാതേജസ്വിയായ
മഹോദധിഃ സമുദ്രരാജാവ്,
രാമസ്യ ശ്രീരാമന്റെ
വചനം വാക്യത്തെ
ശ്രുത്വാ, കേട്ട്,
തം മഹാശരം ആ മഹാസ്ത്രത്തെയും
രാഘവം ച ശ്രീരാഘവനേയും
ദൃഷ്ട്വാ, നോക്കി,
വാക്യം അബ്രവിത്. } ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.

ഉത്തരേണാവകാശോ ऽസ്തി കശ്ചിത് പുണ്യതമോ മമ
ദ്രുമകുല്യ ഇതി ഖ്യാതോ ലോകേ ഖ്യാതോ യഥാ ഭവാൻ. 32

"മമ "എനിക്കുചേന്ന
പുണ്യതമഃ എത്രയോ അഴകേറിയ
കശ്ചിത് ഒരു [തായ
അവകാശഃ, പ്രദേശം,
ഉത്തരേണ അസ്തി; } വടക്കുദിക്കിലായുണ്ട്;
ഭവാൻ നിന്തിരുവടി
ലോകേ, ലോകത്തിൽ,
യഥാ എപ്രകാരം
ഖ്യാതഃ, പ്രസിദ്ധിപൂണ്ട് വിള
ങ്ങുന്നുവോ അപ്രകാരം,
ദ്രുമകുല്യഃ ദ്രുമകുല്യം
ഇതി എന്ന്
ഖ്യാതഃ. പേരാൽവിളങ്ങുന്നു.

ഉഗ്രദർശനകർമ്മാണോ ബഹവസ്തത്ര ദസ്യവഃ
ആഭീരപ്രമുഖാഃ പാപാഃ പിബന്തി സലിലം മമ. 33

"തത്ര "അതിക്കിൽ
ഉഗ്രദർശന- കർമ്മാണഃ } കൊടുതായനോക്കും പ്ര
വൃത്തിയുമാന്നവരും
പാപാഃ ദുഷ്ടന്മാരുമായ
ആഭീരപ്രമുഖാഃ ആഭീരന്മാർ മുതലായ
ബഹവഃ, അനേകംപേർ,
ദസ്യവഃ, എല്ലാവരേയും ഉപദ്രവി
മമ എന്റെ[ക്കുന്നവരായി,
സലിലം ജലത്തെ
പിബന്തി. പാനംചെയ്യുന്നു.

[ബ്രാഹ്മണന്നു് അംബഷ്ഠജാതി സ്ത്രീയിൽ ജനിച്ചവരാകുന്ന ആഭീരന്മാർ. ബ്രാഹ്മണന്നു് വൈശ്യസ്ത്രീയിൽ ജനിച്ചവൻ അംബഷ്ഠൻ, "ബ്രാഹ്മണാദ്വൈശ്യകന്യായാമംബഷ്ഠോ നാമ ജായതേ" "ബ്രാഹ്മണാദുഗ്രകന്യായാമാവൃതോ നാമ ജായതേ. ആഭീരോ ऽംബഷ്ഠകന്യായാം" എന്നു് (മനു).]

തൈസ്തു സംസ്പർശനം പ്രാപ്തൈർന സഹേ പാപകർമ്മഭിഃ
അമോഘഃ ക്രിയതാം രാമ തത്ര തേഷു ശരോത്തമഃ. 34

"പ്രാപ്തൈഃ "അവിടെചെന്നുകൂടിയ
പാപകർമ്മഭിഃ ദുഷ്കർമ്മാക്കളായ
തൈഃ അവരാൽ
സംസ്പർശനം തു സ്പർശനത്തെയുംകൂടി
ന സഹേ; ഞാൻ സഹിക്കുന്നില്ല;
രാമ! ശ്രീരാമ!
തത്ര അവിടെ
തേഷു അവക്കുനേരെ
ശരോത്തമഃ ഈ മഹാസ്ത്രം
അമോഘഃ ക്രിയതാം. " } നിഷ്ഫലമാകാത്തതാക്കി
ച്ചെയ്യപ്പെടട്ടെ."

തസ്യ തദ്വചനം ശ്രുത്വാ സാഗരസ്യ സ രാഘവഃ
മുമോച തം ശരം ദീപ്തം വീരഃ സാഗരദർശനാത്. 35

വീരഃ	വീരനായ	ശ്രുത്വാ,	ചെവിക്കൊണ്ട്
സഃ	ആ	ദീപ്തം	ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന
രാഘവഃ	ശ്രീരാഘവൻ	തം	ആ
തസ്യ	ആ	ശരം	അസ്ത്രത്തെ
സാഗരസ്യ	സമുദ്രരാജാവിന്റെ	സാഗരദർശനാത്	സമുദ്രരാജാവിന്റെ ആ വശ്യപ്രകാരംതന്നെ
തത്	ആ	മുമോച.	പ്രയോഗിച്ചു.
വചനം	വാക്യത്തെ		

തേന തന്മരുകാന്താരം പൃഥിവ്യാം ഖലു വിശ്രുതം
നിപാതിതഃ ശരോ യത്ര ദീപ്താശനിസമപ്രഭഃ. 36

ദീപ്താശനി-സമപ്രഭഃ	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന ഇടിത്തീപോലെ ഒളിപ്പ	തത്	ആ സ്ഥലം,
ശരഃ	ആ ശരം [ണ്ടതായ	തേന	അതിനാൽ
യത്ര	യാതൊരിടത്തിൽ	പൃഥിവ്യാം	ലോകത്തിൽ
നിപാതിതഃ,	വീഴ്ത്തപ്പെട്ടുവോ,	മരുകാന്താരം	മരുകാന്താരം എന്ന്
		വിശ്രുതം ഖലു.	പേരാൻ വിളങ്ങുന്നു.

നനാദ ച തദാ തത്ര വസുധാ ശല്യപീഡിതാ
തസ്മാദ്വ്രണമുഖാത് തോയമുത്പപാത രസാതലാത്. 37

തദാ	ആ സമയം	തസ്മാത്	ആ
തത്ര	അവിടെ	വ്രണമുഖാത്	പിളർപ്പുകളിൻ വഴിയായി
ശല്യപീഡിതാ	ബാണത്താൽ തുളയ്ക്ക [പ്പെട്ട	രസാതലാത്	പാതാളത്തിൽനിന്ന്
വസുധാ	ഭൂമി	തോയം	വെള്ളം
നനാദ;	മുഴക്കംപൂണ്ടു;	ഉത്പപാത.	മേല്പോട്ടയന്നു.
ച	ഉടനെ		

സ ബഭ്രുവ തദാ ക്രൂപോ വ്രണ ഇത്യഭിവിശ്രുതഃ
സതതം ചോത്ഥിതം തോയം സമുദ്രസ്യേവ ദൃശ്യതേ
അവദാരണശബ്ദശ്ച ദാരുണഃ സമപദ്യത. 38

സഃ	അത്	തോയം ച,	വെള്ളവും
തദാ	അതുമുതല്ക്ക്	സമുദ്രസ്യ ഇവ	സമുദ്രത്തിന്റെ വെള്ളം എന്നപോലെ
വ്രണഃ ക്രൂപഃ	വ്രണക്രൂപം		
ഇതി	എന്ന്	ദൃശ്യതേ;	കാണപ്പെട്ടു;
അഭിവിശ്രുതഃ ബഭൂവ;	പ്രസിദ്ധിയുള്ളതായിത്തീർന്നു വിളങ്ങുന്നു;	അവദാരണ-ശബ്ദഃ ച	പിളക്കുന്ന ശബ്ദവും
സതതം	ഏതുകാലത്തും	ദാരുണഃ	അതിഭയങ്കരമായി
ഉത്ഥിതം	പൊന്തിവരുന്ന	സമപദ്യത.	ഉണ്ടായി.

തസ്മാത് തദ് ബാണപാതേന തപഃ കക്ഷിഷപശോഷയത്. 39

തസ്മാത്	ആ ഭീമക്രൂര്യമെന്ന ദിക്കിൽനിന്ന്,	കക്ഷിഷു	കഴികളിലുള്ള
തദ് ബാണപാതേന,	ആ ശരനിപാതത്താൽ,	അപഃ തു	വെള്ളത്തെയെല്ലാം
		അശോഷയത്.	വറ്റിച്ചുകളഞ്ഞു.

വിഖ്യാതം ത്രിഷു ലോകേഷു മരുകാന്താരമേവ തത്
ശോഷയിത്വാ തതഃ കക്ഷിം രാമോ ദശരഥാത്മജഃ
വരം തസ്മൈ ദദൌ വിദ്വാൻ മരവേ‌ഽമരവിക്രമഃ. 40

തത്	ആ പ്രദേശം	വിദ്വാൻ	സർവ്വജ്ഞനായ
ത്രിഷു ലോകേഷു	മൂന്നുലോകങ്ങളിലും	രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,
		തതഃ,	അപ്പോൾ,
മരുകാന്താരം ഏവ	മരുകാന്താരമെന്ന തന്നെ	കക്ഷിം	സമുദ്രത്തിന്റെ അന്ത
		ശോഷയിത്വാ,	വറ്റിച്ച്, [ർഭാഗത്തെ
വിഖ്യാതം;	പ്രസിദ്ധിപൂണ്ടുവിള ങ്ങുന്നു;	തസ്മൈ മരവേ,	ആ മരുകാന്താരമെന്ന പ്രദേശത്തിന്
ദശരഥാത്മജഃ	ദശരഥാത്മജനായി	വരം	വരത്തെയും
അമരവിക്രമഃ	ദിവ്യശക്തികൊണ്ടുള്ള	ദദൌ.	നൽകി.

പശവ്യശ്ചാല്പരോഗശ്ച ഫലമൂലരസായുതഃ
ബഹുസ്നേഹോ ബഹുക്ഷീരസുഗന്ധിർവ്വിവിധൌഷധഃ 41
ഏവമേതൈർഗ്ഗുണൈർയ്യുക്തോ ബഹുഭിഃ സതതം മരുഃ
രാമസ്യ വരദാനാച്ച ശിവഃ പന്ഥാ ബഭൂവ ഹ. 42

രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ	ബഹുക്ഷീര- സുഗന്ധിഃ,	ധാരാളം പാലുള്ളതായും, നറുമണമാർന്നതായും
വരദാനാത്,	വരപ്രദാനത്താൽ,		
മരുഃ	ആ മരുകാന്താരം	വിവിധൌഷധഃ,	പലപല ഔഷധികളാർന്നതായും,
പശവ്യഃ ച,	പശുക്കൾക്ക് നല്ലതായും	ഏവം സതതം	ഇപ്രകാരം എന്നും
അല്പരോഗഃ ച,	വ്യാധികൾ അല്പമായുള്ളതായും	ഏതൈഃ	ഈ
		ബഹുഭിഃ	പല
ഫലമൂല- രസായുതഃ,	കായ്കിഴങ്ങുകൾ, മധുമുതലായവയാർന്നതായും	ഗുണൈഃ യുക്തഃ ച	ഗുണങ്ങളോട് കൂടിയതായി
		ശിവഃ പന്ഥാഃ	നല്ല വിശേഷപ്പെട്ട
ബഹുസ്നേഹഃ,	ധാരാളം നെയ്യുള്ളതായും	ബഭൂവ ഹ.	വേറിച്ചു. [സ്ഥലമായി

തസ്മിൻ ദേശേ തദാ കക്ഷ്യേ സമുദ്രഃ സരിതാം പതിഃ
രാഘവം സവ്വ്യശാസ്ത്രജ്ഞമിദം വചനമബ്രവീത്. 43

തദാ	ആ സമയം	സമുദ്രഃ,	സമുദ്രരാജാവ്,
തസ്മിൻ	ആ	സവ്വ്യശാസ്ത്രജ്ഞം	സവ്വ്യശാസ്ത്രകുശലനായ
കക്ഷ്യേ	(സമുദ്രത്തിന്റെ) അന്തർഭാഗം	രാഘവം	ശ്രീരാഘവനോടായി
		ഇദം	ഇപ്രകാരം
ദേശേ,	വറിക്കപ്പെട്ടാറെ,	വചനം	ഉണത്തിച്ചു.
സരിതാം പതിഃ	നദികൾക്കു നാഥനായ	അബ്രവീത്.	

അയം സൌമ്യ നളോ നാമ തനൂജോ വിശ്വകർമ്മണഃ
പിത്രാ ദത്തവരഃ ശ്രീമാൻ പ്രതിമോ വിശ്വകർമ്മണാ. 44

"സൌമ്യ!	"ശാന്തശീല!	പിത്രാ	പിതാവിനാൽ
അയം	ഈ	ദത്തവരഃ	വരം നൽകപ്പെട്ട
നളഃ നാമ	നളനെന്നവൻ,	ശ്രീമാൻ;	ഭാഗ്യവാൻ;
വിശ്വകർമ്മണഃ	വിശ്വകർമ്മാവിന്റെ	വിശ്വകർമ്മണാ	വിശ്വകർമ്മാവിനു
തനൂജഃ;	പുത്രനാകുന്നു;	പ്രതിമഃ.	തുല്യൻ.

ഏഷ സേതും മഹോത്സാഹഃ കരോതു മയി വാനരഃ
തമഹം ധാരയിഷ്യാമി തഥാ ഹ്യേഷ യഥാ പിതാ. 45

"ഏഷഃ	"ഈ	തം	അതിനെ
വാനരഃ,	വാനരൻ,	ധാരയിഷ്യാമി;	ജാഗ്രതയോടെ രക്ഷിക്കുന്നുണ്ട്;
മഹോത്സാഹഃ	നന്നായി മനസ്സുവെച്ച്		
സേതും	ഒരു അണ	പിതാ	പിതാവ്
മയി	എന്നിൽ	യഥാ	എപ്രകാരമോ
കരോതു;	കെട്ടിയുണ്ടാക്കട്ടെ;	തഥാ ഹി	അപ്രകാരംതന്നെയാ
അഹം	ഞാൻ	ഏഷഃ."	ഇവനും." [ണ്

ഏവമുക്തോദധിർനഷ്ടഃ സമുത്ഥായ നളസ്തദാ
അബ്രവീദ്വാനരശ്രേഷ്ഠോ വാക്യം രാമം മഹാബലഃ. 46

ഉദധിഃ	സമുദ്രരാജാവ്	വാനരശ്രേഷ്ഠഃ	വാനരോത്തമനുമായ
ഏവം	ഇപ്രകാരം	നളഃ	നളൻ
ഉക്തോ	ഉണത്തിച്ചശേഷം	സമുത്ഥായ	എഴുന്നേറ്റ്
നഷ്ടഃ;	അന്തർധാനം ചെയ്തു;	രാമം	ശ്രീരാമനെനോക്കി
തദാ	അപ്പോൾ	വാക്യം	ഇങ്ങിനെ ഉണത്തിച്ചു.
മഹാബലഃ	മഹാശക്തനും	അബ്രവീത്.	

അഹം സേതും കരിഷ്യാമി വിസ്തീർണ്ണം വരുണാലയേ
പിതുഃ സാമർത്ഥ്യമാസ്ഥായ തത്പ്രമാഹ മഹോദധിഃ. 47

"അഹം	"ഞാൻ
വിസ്തീർണ്ണേ	വിശാലമായ
വരുണാലയേ,	സമുദ്രത്തിൽ
പിതുഃ	പിതാവിന്റെ
സാമർത്ഥ്യം	സാമർത്ഥ്യത്തെ
ആസ്ഥായ,	കയ്യൊണ്ട്
സേതും	അണ
കരിഷ്യാമി;	കെട്ടാം;
മഹോദധിഃ	സമുദ്രരാജാവ്
തത്ത്വം	വാസ്തവമാണ്
അഹ.	ഉണർത്തിച്ചത്.

ദണ്ഡ ഏവ വരോ ലോകേ പുരുഷസ്യേതി മേ മതിഃ
ധിക് ക്ഷമാമകൃതജ്ഞേഷു സാന്ത്വം ദാനമഥാപി വാ. 48

"ലോകേ,	"ലോകത്തിൽ
പുരുഷസ്യ	ഒരുവന്ന്
ദണ്ഡഃ ഏവ	ദണ്ഡോപായം തന്നെയാണ്
വരഃ,	എല്ലാറ്റിലുംവെച്ച് നല്ലതായുള്ളത്,
ഇതി	എന്നാണ്
മേ	എന്റെ
മതിഃ;	അഭിപ്രായം;
അകൃതജ്ഞേഷു	നന്ദികെട്ടവർക്കുനേരെ
ക്ഷമാം അപി,	ക്ഷമയാകട്ടെ
സാന്ത്വം അഥ,	നല്ലവാക്കുപറയുന്നതാകട്ടെ
ദാനം വാ,	ദാനമാകട്ടെ
ധിക്.	ഉപയോഗിക്കുക എന്നത് മൂഢതതന്നെ.

അയം ഹി സാഗരോ ഭീമഃ സേതുകർമ്മണിരീക്ഷയാ
ദത്തോ ദണ്ഡഭയാദ് ഗാധം രാഘവായ മഹോദധിഃ. 49

"അയം	"ഈ
സാഗരഃ	സഗരമഹാരാജാവിനാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട
ഭീമഃ	ഭയങ്കരനായ
മഹോദധിഃ	സമുദ്രരാജാവ്",
ദണ്ഡഭയോത് ഹി,	ദണ്ഡനയെ ഭയപ്പെട്ടുകയാൽമാത്രമാണ്,
സേതുകർമ്മണിരീക്ഷയാ	അണകെട്ടിക്കാണ്മാനായി
ഗാധം	ഉയർന്ന സ്ഥലത്തെ
രാഘവായ	ശ്രീരാഘവന്നായി
ദത്തോ.	നൽകിയത്.

["ഗാധം" (ശ്ലാഘ്യമായ സ്ഥലത്തെ എന്നും) "ഗാധഃ ശ്ലാഘ്യേ പിലിപ്സായാം." എന്ന് വിശ്വകോശം.]

മമ മാതുർവരോ ദത്തോ മന്ഥരേ വിശ്വകർമ്മണാ
ഔരസസ്യസ്യ പുത്രോഽഹം സദൃശോ വിശ്വകർമ്മണാ. 50

"മന്ഥരേ	"മന്ഥരപർവ്വതത്തിൽ വെച്ച്
വിശ്വകർമ്മണാ	വിശ്വകർമ്മാവിനാൽ
മമ	എന്റെ
മാതുഃ	മാതാവിന്ന്
വരഃ ദത്തഃ;	വരം നൽകപ്പെട്ടു;
അഹം,	ഞാൻ,
തസ്യ	അദ്ദേഹത്തിന്റെ
ഔരസഃ പുത്രഃ;	ഔരസപുത്രനാകുന്നു;
വിശ്വകർമ്മണാ	വിശ്വകർമ്മാവിനോട്
സദൃശഃ.	തുല്യത പൂണ്ടവൻ.

[പിതാവ് എന്റെ മാതാവിന്ന നൽകിയ വരപ്രസാദത്താൽ ഞാൻ തത്തുല്യനാണെന്ന് സാരം.]

സ്മാരിതോഽസ്മ്യഹമേതേന തതപമാഹ മഹോദധിഃ
ന ചാപ്യഹമനുക്തോ വൈ പ്രബ്രൂയാമാത്മനോ ഗുണാൻ. 51

"മഹോദധിഃ	"സമുദ്രരാജാവ്	അപി ച,	എന്നുതന്നെയല്ല
തതപം	വാസ്തവമാണ്	അനുക്തഃ,	ആരാലും പറഞ്ഞറിയി
ആഹ;	അരുളം ചെയ്തത്;		ക്കപ്പെടാത്തവനായി,
ഏതേന	ഇതിനാൽ	ആത്മനഃ	സ്വന്തം
അഹം	ഞാൻ	ഗുണാൻ	ഗുണങ്ങളെ
സ്മാരിതഃ അസ്മി;	ഓർമ്മപ്പെടുത്തപ്പെട്ട;	അഹം വൈ	ഞാനായ്തന്നെ
		പ്രബ്രൂയാം ന.	ഘോഷിക്കുന്നതല്ല.

സമർത്ഥശ്ചാപ്യഹം സേതും കർത്തും വൈ വരുണാലയേ
കാമമപ്യേവ ബധ്നന്തു സേതും വാനരപുംഗവാഃ. 52

"വരുണാലയേ അപി	"സമുദ്രത്തിലാണെ ന്നാലും	കാമം ച	അപ്രകാരമാകയാൽ
		അദ്യ ഏവ,	ഇപ്പോൾതന്നെ,
സേതും കർത്തും,	അണ കെട്ടുവാൻ	വാനരപുംഗവാഃ	വാനരോത്തമന്മാർ
അഹം	ഞാൻ	സേതും ബധ്നന്തു."	സെതുബന്ധനം ചെ
സമർത്ഥഃ വൈ;	സമർത്ഥൻ തന്നെയാ ണ്;		യ്യട്ടെ."

തതോഽതിസൃഷ്ടാ രാമേണ സർവ്വതോ ഹരിയൂഥപാഃ
അഭിപേതുർമഹാരണ്യം വൃഷ്ടാഃ ശതസഹസ്രശഃ. 53

തതഃ	അതിൽ പിന്നെ	ശതസഹസ്രശഃ	നൂറുക്കണക്കായും,
രാമേണ	ശ്രീരാമനാൽ		ആയിരക്കണക്കായും
അതിസൃഷ്ടാഃ	നിയമിച്ചയക്കപ്പെട്ട വരായ	സർവ്വതഃ	നാലുപാട്ടം
		വൃഷ്ടാഃ	സന്തുഷ്ടി പൂണ്ടവരായി
		മഹാരണ്യം	വൻ കാട്ടിലേക്കായി
ഹരിയൂഥപാഃ	വാനരവീരന്മാർ	അഭിപേതുഃ.	പാഞ്ഞുചെന്നു.

തേ നഗാൻ നഗസംകാശാഃ ശാഖാമൃഗഗണർഷഭാഃ
ബഭഞ്ജുർവാനരാസ്തത്ര പ്രചകർഷുശ്ച സാഗരം. 54

തത്ര,	അവിടെ,	വാനരാഃ,	വാനരന്മാർ,
തേ	അ	നഗാൻ	വൃക്ഷങ്ങളെ
നഗസംകാശാഃ	പർവ്വതതുല്യന്മാരും	ബഭഞ്ജുഃ;	പൂഴക്കിയെടുത്തു;
ശാഖാമൃഗ-ഗണർഷഭാഃ ച	കപിഗണമുഖ്യന്മാരു മായ	സാഗരം	സമുദ്രത്തിലോട്ടായി
		പ്രചകർഷുഃ.	വലിച്ചുകൊണ്ടുപോയി.

തേ സാലൈശ്ചാശ്വകർണ്ണൈശ്ച ധവൈർവ്വംശൈശ്ച വാനരാഃ
കുടജൈരർജ്ജുനൈസ്താലൈസ്തിലകൈസ്തിമിശൈരപി 55
ബിലൈശ്ച സപ്തപർണ്ണൈശ്ച കർണ്ണികാരൈശ്ച പുഷ്പിതൈഃ
ചൂതൈശ്ചാശോകവൃക്ഷൈശ്ച സാഗരം സമപൂരയൻ. 56

തേ	ആ
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
സാലൈഃ ച	തേക്കുകൾകൊണ്ടും
അശ്വ-കൎണ്ണൈഃ ച	കരിമരുതുകൾകൊണ്ടും
ധവൈഃ	ഞമകൾകൊണ്ടും
വംശൈഃ ച	മുളകൾകൊണ്ടും
കുടജൈഃ	കുടകപ്പാലകൾകൊണ്ടും
അൎജ്ജുനൈഃ	പുല്ലമരുതുകൾകൊണ്ടും
താലൈഃ	പനകൾകൊണ്ടും
തിലകൈഃ	മയിലെള്ളുകൾകൊണ്ടും
തിമിശൈഃ അപി	തൊടുകാരകൾകൊണ്ടും
ബിലൈ്വഃ ച	കൂവളങ്ങൾകൊണ്ടും
സപ്ത-പൎണ്ണൈഃ ച	ഏഴിലമ്പാലകൾകൊണ്ടും
പുഷ്പിതൈഃ	പുഷ്പിച്ച
കൎണ്ണികാരൈഃ ച	കൊന്നകൾകൊണ്ടും
ചൂതൈഃ ച	മാവുകൾകൊണ്ടും
അശോക-വൃക്ഷൈഃ ച	അശോകവൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ടും
സാഗരം	സമുദ്രത്തെ
സമപൂരയൻ.	നിറച്ചു.

സമൂലാംശ്ച വിമൂലാംശ്ച പാദപാൻ ഹരിസത്തമാഃ
ഇന്ദ്രകേതൂനിവോദ്യമ്യ പ്രജഹ്രുൎഹരയസ്തരൂൻ. 57

ഹരിസത്തമാഃ	വാനരോത്തമന്മാരായ
ഹരയഃ;	കപികൾ,
പാദപാൻ ച	ചില വൃക്ഷങ്ങളെ
സമൂലാൻ	വേരോടുകൂടിയും
തരൂൻ ച	ചിലമരങ്ങളെ
വിമൂലാൻ,	വേരില്ലാതെയും,
ഇന്ദ്രകേതൂൻ	ഇന്ദ്രോത്സവത്തിന്നുള്ള കൊടിമരങ്ങളെ
ഇവ,	എന്നപോലെ,
ഉദ്യമ്യ പ്രജഹ്രുഃ.	പുഴക്കിയെടുത്തുകൊണ്ടുവന്നു.

താലാൻ ദാഡിമഗുല്മാംശ്ച നാരികേളാൻ ബിഭീതകാൻ
ബകുളാൻ ഖദിരാൻ നിംബാൻ സമാജഹ്രുഃ സമന്തതഃ. 58

സമന്തതഃ	എല്ലാദിക്കിൽനിന്നും
താലാൻ	പനകളേയും
ദാഡിമ-ഗുല്മാൻ ച	മാതളനാരകച്ചെടിക്കുത്തുകളേയും
നാരികേളാൻ	തെങ്ങുകളേയും
ബിഭീതകാൻ	താന്നികളേയും
ബകുളാൻ	എരിഞ്ഞികളേയും
ഖദിരാൻ	കരിങ്ങാലിമരങ്ങളേയും
നിംബാൻ	വേപ്പുകളേയും
സമാജഹ്രുഃ.	കൊണ്ടുവന്നുകൂട്ടി.

ഹസ്തിമാത്രാൻ മഹാകായാഃ പാഷാണാംശ്ച മഹാബലാഃ
പൎവ്വതാംശ്ച സമുത്പാട്യ യന്ത്രൈഃ പരിവഹന്തി ച. 59

മഹാകായാഃ	വമ്പിച്ച ശരീരമാൎന്നവരായ
മഹാബലാഃ ച,	ആ മഹാബലവാന്മാർ,
ഹസ്തിമാത്രാൻ	ആനയൊത്ത
പാഷാണാൻ ച,	പാറകളേയും,
പൎവ്വതാൻ ച,	ഗിരികളേയും,
സമുത്പാട്യ	പുഴക്കിയെടുത്ത്
യന്ത്രൈഃ	യന്ത്രങ്ങൾകൊണ്ട്
പരിവഹന്തി.	എടുത്തുകൊണ്ടുവരികയായി

പ്രക്ഷിപ്യമാണൈരചലൈഃ സഹസാ ജലമുദ്ധതം
സമുത്പതിതമാകാശമുപാസപ്പത്തതസ്തതഃ. 60

സഹസാ	ഊക്കോടെ	ജലം	വെള്ളം
പ്രക്ഷിപ്യമാണൈഃ	എറിയപ്പെടുന്ന	ആകാശം	ആകാശംവരെയ്ക്കും
		സമുത്പതിതം	പൊങ്ങിയതായി
അചലൈഃ	മലകൾ കാരണം	തതസ്തതഃ	അങ്ങുമിങ്ങും
ഉദ്ധതം	ഉയരെപ്പൊങ്ങിയ	ഉപാസപ്പത്.	ചിതറി.

ആപ്ലവന്തഃ പ്ലവന്തശ്ച ഗർജ്ജന്തശ്ച പ്ലവംഗമാഃ
സമുദ്രം ക്ഷോഭയാമാസുർവ്വാനരാശ്ച സമന്തതഃ
സൂത്രാണ്യന്യേ പ്രഗൃഹ്ണന്തി വ്യായതം ശതയോജനം. 61

ആപ്ലവന്തഃ	ചാടിച്ചെല്ലുന്നവരും	ക്ഷോഭയാമാസുഃ;	കലക്കിമറിച്ചു;
പ്ലവന്തഃ ച	ചാടിച്ചാടിച്ചെല്ലുന്നവരും	അന്യേ	മറുചില
		വാനരാഃ ച	വാനരന്മാർ
ഗർജ്ജന്തഃ ച	ഗർജ്ജിക്കുന്നവരും ആയ	ശതയോജനം വ്യായതം	നൂറുയോജന നീളമുള്ള
പ്ലവംഗമാഃ,	വാനരന്മാർ,		
സമന്തതഃ	നാലുപാടും	സൂത്രാണി	നൂലുകളേയും
സമുദ്രം	സമുദ്രത്തെ	പ്രഗൃഹ്ണന്തി.	പിടിക്കയായി.

നളശ്ചക്രേ മഹാസേതും മദ്ധ്യേ നദനദീപതേഃ
സ തഥാ ക്രിയതേ സേതുർവ്വാനരൈരോരകർമ്മഭിഃ. 62

നളഃ	നളൻ	സഃ സേതുഃ,	ആ അണ,
നദനദീപതേഃ മദ്ധ്യേ	സമുദ്രമദ്ധ്യത്തിൽ	ഘോരകർമ്മഭിഃ	അസാദ്ധ്യകർമ്മം ചെയ്യു
		വാനരൈഃ	വാനരരാൽ [ന്നവരായ
മഹാസേതും ചക്രേ;	വമ്പിച്ചതായ അണയ്ക്കുള്ള അതിരുണ്ടാക്കി	തഥാ	അപ്രകാരം
		ക്രിയതേ.	കെട്ടപ്പെടുകയായി.

മണ്ഡാനന്യേ പ്രഗൃഹ്ണന്തി വിചിനന്വന്തി തഥാ പരേ. 63

അന്യേ	ചിലർ	തഥാ	അപ്രകാരം തന്നെ
മണ്ഡാൻ	അളക്കാനുള്ള മണ്ഡു	പരേ	മറു ചിലർ
പ്രഗൃഹ്ണന്തി;	പിടിക്കയായി; [കളെ	വിചിനന്വന്തി.	കെട്ടിപ്പൂട്ടുക്കുന്നു.

["മണ്ഡാൻ പ്രഗൃഹ്ണന്തി" (കുറിക്കുകളെ അടിച്ചുറപ്പിക്കുന്നു) എന്നും.]

വാനരാഃ ശതശസ്തത്ര രാമസ്യാജ്ഞാപുരസ്സരാഃ
മേഘ്വാഭൈഃ പർവ്വതാഗ്രൈശ്ച തൃണൈഃ കാഷ്ഠൈർബബന്ധിരേ. 64

തത്ര	അപ്പോൾ	മേഘ്വാഭൈഃ	മേഘങ്ങളൊത്ത
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ	പർവ്വതാഗ്രൈഃ	പർവ്വത ശിഖരങ്ങളെക്കൊണ്ടും
ശതശഃ	നൂറുക്കണക്കായി,	തൃണൈഃ	ഞാങ്ങണപ്പുല്ലുകൾകൊണ്ടും
രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ		
ആജ്ഞാപുരസ്സരാഃ	ആജ്ഞാനുവർത്തികളായി,	കാഷ്ഠൈഃ ച	കട്ടകൾ കൊണ്ടും
		ബബന്ധിരേ.	ബന്ധിച്ചു.

പുഷ്പിതാഗ്രൈശ്ച തരുഭിഃ സേതും ബധ്നന്തി വാനരാഃ. 65

വാനരാഃ	വാനരന്മാർ	തരുഭിഃ ച	വൃക്ഷങ്ങളും കൊണ്ടും
പുഷ്പിതാഗ്രൈഃ	പൂത്തുള്ള ചില്ലകളാൽ	സേതും	അണ
		ബധ്നന്തി.	കെട്ടിനിർത്തുന്നു.

പാഷാണാംശ്ച ഗിരിപ്രഖ്യാൻ ഗിരീണാം ശിഖരാണി ച
ദൃശ്യന്തേ പരിധാവന്തോ ഗൃഹ്യ വാരണസന്നിഭാഃ. 66

വാരണസന്നിഭാഃ	ആനകളൊത്തവർ	ഗിരീണാം ശിഖരാണി ച	ഗിരിശിഖരങ്ങളേയും
ഗിരിപ്രഖ്യാൻ	മലകൾ പോന്ന	ഗൃഹ്യ,	എടുത്തുകൊണ്ട്
പാഷാണാൻ ച	പാറകളേയും	പരിധാവന്തഃ	ഓടുന്നവരായി
		ദൃശ്യന്തേ.	കാണപ്പെടുന്നു.

ശിലാനാം ക്ഷിപ്യമാണാനാം ശൈലാനാം ച നിപാത്യതാം
ബഭൂവ തുമുലഃ ശബ്ദസ്തദാ തസ്മിൻ മഹോദധൌ. 67

തദാ	അപ്പോൾ	ശൈലാനാം	മലകൾ
തസ്മിൻ	ആ	നിപാത്യതാം ച	തള്ളിവീഴ്ത്തപ്പെട്ടപ്പോഴും
മഹോദധൌ,	വൻകടലിൽ,		
ശിലാനാം	പാറകൾ	തുമുലഃ	പാരിച്ചു
ക്ഷിപ്യമാണാനാം,	എറിയപ്പെട്ടപ്പോഴും	ശബ്ദഃ	ശബ്ദം
		ബഭൂവ.	ഉണ്ടായി.

സഹേലം ഹനുമാൻ ശൈലം യം യം വിപുലമാക്ഷിപത്
തം തം കരേണ വാമേന സലീലം ജഗ്രാഹ നളഃ. 68

ഹനുമാൻ	ഹനുമാൻ	തം തം	അതിനെയെല്ലാം
യം യം	ഏതേത്	നളഃ	നളൻ
വിപുലം ശൈലം	വൻപാറയെ	വാമേന	എടത്തെ
		കരേണ	കൈകൊണ്ടു
സഹേലം	അനായാസമായി	സലീലം	നിഷ്പ്രയാസം
ആക്ഷിപത്,	എറിഞ്ഞുവോ,	ജഗ്രാഹ.	പിടിച്ചു.

കൃതാനി പ്രഥമേനാഹ്നാ യോജനാനി ചതുർദശ
പ്രഹൃഷ്ടൈർഗ്ഗജസംകാശൈസ്തരമാണൈഃ പ്ലവംഗമൈഃ. 69

പ്രഹൃഷ്ടൈഃ	ഉത്സാഹം പൂണ്ടവരും	പ്രഥമേന	ഒന്നാമത്തെ
ഗജസംകാശൈഃ	ഗജസന്നിഭന്മാരും	അഹ്നാ	ദിവസം കൊണ്ട്
തരമാണൈഃ	ബദ്ധപ്പെട്ടന്നവരും	ചതുർദശ	പതിന്നാലു
	ആയ	യോജനാനി	യോജനകൾ
പ്ലവംഗമൈഃ,	വാനരന്മാരാൽ,	കൃതാനി.	കെട്ടപ്പെട്ടു.

ദ്വിതീയേന തഥാ ചാഹ്നാ യോജനാനി തു വിംശതിഃ
കൃതാനി പ്ലവഗൈസ്തൂർണ്ണം ഭീമകായൈർമഹാബലൈഃ. 70

ഭീമകായൈഃ മഹാബലൈഃ ച }	അതിബലിഷ്ഠന്മാരും ആയ
പ്ലവഗൈഃ	വാനരന്മാരാൽ
തൂർണ്ണം	വേഗത്തിൽ
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
ദ്വിതീയേന അഹ്നാ }	രണ്ടാം ദിവസം
വിംശതിഃ	ഇരുപത്
യോജനാനി	യോജനകൾ
കൃതാനി.	നിർമ്മിക്കപ്പെട്ട.

അഹ്നാ തൃതീയേന തഥാ യോജനാനി കൃതാനി തു
തത്പരമാണൈർമ്മഹാകായൈരേകവിംശതിരേവ ച. 71

തഥാ ഏവ	അപ്രകാരംതന്നെ
തൃതീയേന അഹ്നാ }	മൂന്നാമത്തെ ദിവസത്തിൽ
തത്പരമാണൈഃ തു	അതിജാഗ്രതയാൽ
മഹാകായൈഃ ച }	ആ വൻ ശരീരമാർന്നവരാൽ
ഏകവിംശതിഃ	ഇരുപത്തൊന്നു
യോജനാനി	യോജനകൾ
കൃതാനി.	കെട്ടപ്പെട്ട.

ചതുർത്ഥേന തഥാ ചാഹ്നാ ദ്വാവിംശതിരഥാപി ച
യോജനാനി മഹാവേഗൈഃ കൃതാനി തത്പരിതൈസ്തു തൈഃ. 72

മഹാവേഗൈഃ അപി }	അതിസമർത്ഥന്മാരും
തത്പരിതൈഃ തു തൈഃ ച	ജാഗ്രതയുള്ളവരും ആയ അവരാൽതന്നെ,
അഥ,	പിന്നെ,
തഥാ ച,	അപ്രകാരംതന്നെ,
ചതുർത്ഥേന അഹ്നാ, }	നാലാം ദിവസം
ദ്വാവിംശതിഃ	ഇരുപത്തിരണ്ട്
യോജനാനി	യോജനകൾ
കൃതാനി.	കെട്ടപ്പെട്ട.

പഞ്ചമേന തഥാ ചാഹ്നാ പ്ലവഗൈഃ ക്ഷിപ്രകാരിഭിഃ
യോജനാനി ത്രയോവിംശത് സുവേലമധികൃത്യ വൈ. 73

ക്ഷിപ്രകാരിഭിഃ	വേഗത്തിൽ പ്രവൃത്തി ചെയ്യുന്ന
പ്ലവഗൈഃ	ആ വാനരന്മാരാൽ
പഞ്ചമേന അഹ്നാ, }	അഞ്ചാം ദിവസം,
സുവേലം	സുവേലപർവ്വതത്തെ
അധികൃത്യ വൈ	അറ്റമാക്കിവെച്ചുകൊണ്ട്,
ത്രയോവിംശത്	ഇരുപത്തിമൂന്നു
യോജനാനി	യോജനകൾ
തഥാ ച.	അപ്രകാരംതന്നെ കെട്ടിത്തീർക്കപ്പെട്ട.

[“ദശയോജനവിസ്താരം ത്രിംശദ്യോജനമായതം ബബന്ധുർവ്വാനരാഃ സേതും പ്രഥമേ ദിവസേ തദാ. സന്ധ്യാമവ്വാഗ്ദ്വിതീയേ തു ത്രിംശദ്യോജനവിസ്തരഃ. ഏവം ത്രിഭിർദ്ദിനൈർവ്വീരൈഃ സേതുർന്ന വതിയോജനം. ചതുർത്ഥേ തു ദിനേ സാർദ്ധേ യാമേ തേ ച വലീമുഖാഃ ദൃഷ്ട്വാ ലങ്കേതി രാമായ ശശംസുഃ” എന്നിങ്ങിനെ മൂന്നുദിവസം 30 നാഴികവീതം കെട്ടി നാലാം ദിവസം പത്തു യോജന കെട്ടിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ലങ്കയെ കണ്ടതായി ഭാരതം വനപർവ്വത്തിൽ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. പദ്മപുരാണം പുഷ്കരഖണ്ഡത്തിൽ “ഏഷാ സേതുർമ്മയാ ബദ്ധഃ സമുദ്ര വരുണാലയേ. ത്രിഭിർദ്ദിനൈഃ സമാപ്തിം

മേ നീതോ വാനരസത്തമൈഃ" എന്ന് മൂന്നഭിവസത്തിൽ കെട്ടിയതായി പറയുന്നു. "കൃതാനി പ്രഥമേനാഹ്നാ യോജനാനി ചതുർദ്ദശ. ദ്വിതീയേന തഥാ പ്രാഹ്നാ യോജനാനി തു വിംശതിഃ. തൃതീയേന തഥാ പ്രാഹ്നാ യോജനാന്യേകവിംശതിഃ. ചതുർത്ഥേന തഥാ പ്രാഹ്നാ ദ്വാംവിംശതിരിതി ശ്രുതം. പഞ്ചമേന ത്രയോവിംശദ്യോജനാനി സമന്തതഃ ബബന്ധ സാഗരേ സേതും നളോ വാനരസത്തമഃ" എന്ന് അദ്ധ്യാത്മരാമായണത്തിലും ആനന്ദരാമായണത്തിലും ഇതിലുള്ള കണക്കിന്നൊത്ത് അഞ്ചു ദിവസം കൊണ്ടുതന്നെ കെട്ടിയതായിട്ടാണ് പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്.]

സ വാനരവരഃ ശ്രീമാൻ വിശ്വകർമ്മാത്മജോ ബലീ
ബബന്ധ സാഗരേ സേതും യഥാ ചാസ്യ പിതാ തഥാ. 74

വാനരവരഃ	വാനരോത്തമനും	യഥാ തഥാ ച	എപ്രകാരമുള്ളവനോ അപ്രകാരമുള്ളവനുമായ
ശ്രീമാൻ	ശ്രീമാനും		
ബലീ	ബലശാലിയും	സഃ,	ആ നളൻ,
വിശ്വ- കർമ്മാത്മജഃ	വിശ്വകർമ്മാത്മാവി ന്റെ പുത്രനും	സാഗരേ	കടലിൽ
		സേതും	അണയെ
അസ്യ പിതാ	തന്റെ പിതാവ്	ബബന്ധ.	കെട്ടിപൂത്തിയാക്കി.

സ നളേന കൃതഃ സേതുഃ സാഗരേ മകരാലയേ
ശുശുഭേ സുഭഗഃ ശ്രീമാൻ സ്വാതീപഥ ഇവാംബരേ. 75

നളേന	നളനാൽ	സ്വാതീപഥഃ ഇവ	സ്വാതീ നക്ഷത്രം ചെ ല്ലുന്നതായ വഴിയെന്ന പോലെ
മകരാലയേ	മകരമത്സ്യങ്ങൾക്കിരി പ്പിടമായ		
സാഗരേ	കടലിൽ		
കൃതഃ	കെട്ടപ്പെട്ടതായ	ശ്രീമാൻ	വൈഭവമേറിയതായും
സഃ സേതുഃ,	ആ സേതു,	സുഭഗഃ	ഭംഗിപൂണ്ടതായും
അംബരേ	ആകാശത്തിൽ	ശുശുഭേ.	വിളങ്ങി.

[വായുപുരാണത്തിൽ സൂര്യാഭി ഗ്രഹങ്ങൾക്ക് ദക്ഷിണം ഉത്തരം മദ്ധ്യമം എന്ന മൂന്നുമാർഗ്ഗങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അതിൽ അത്തം, ചിത്ര, സ്വാതി എന്നവ മദ്ധ്യമമാർഗ്ഗമാകുന്നു. "സൂര്യാഭിനാം ത്രയാ മാർഗ്ഗാ ദക്ഷിണോത്തരമദ്ധ്യമാഃ." "തഥാ ഭേ ചാപി ഫല്ഗുന്യാ മഘാ ചൈവാഷ്ടമീ മതാ. ഹസ്തശ്ചിത്രാ തഥാ സ്വാതീ മദ്ധ്യവീഥ്യഭിവിശ്രുതാ. ജ്യേഷ്ഠാ വിശാഖാനുരാധാ വീഥീ രാജവതീ മതാ. ഏതാസ്തു വീഥയസ്ത്വിസ്രോ മദ്ധ്യമോ മാർഗ്ഗ ഉച്യതേ." (ഗോ. രാ.)
സ്വാതിനക്ഷത്രം എല്ലാ നക്ഷത്രങ്ങളിലുംവെച്ച് പ്രഭയേറിയ രണ്ടാമത്തെ നക്ഷത്രമാകുന്നു.]

തതോ ദേവാഃ സഗന്ധർവ്വാഃ സിദ്ധാശ്ച പരമർഷയഃ
ആഗമ്യ ഗഗനേ തസ്ഥുർദ്രഷ്ടുകാമാസ്തദദ്ഭുതം. 76

തതഃ	ആ സമയം	അദ്ഭുതം	അതിശയത്തെ
സഗന്ധർവ്വാഃ	ഗന്ധർവ്വന്മാരോടുകൂടി	ദ്രഷ്ടുകാമാഃ	കാണ്മാൻ കൊതിപൂ ണ്ടവരായി
ദേവാഃ	ദേവന്മാരും		
സിദ്ധാഃ	സിദ്ധന്മാരും	ഗഗനേ	ആകാശത്തിൽ
പരമർഷയഃ ച	മഹർഷിമാരും	ആഗമ്യ തസ്ഥുഃ.	വന്നുനിന്നു.
തത്	ആ		

ദശയോജനവിസ്തീർണ്ണം ശതയോജനമായതം
ദദൃശുർദേവഗന്ധർവ്വാ നളസേതും സുദുഷ്കരം. 77

ദേവഗന്ധർവ്വാഃ	ദേവന്മാരും ഗന്ധർവ്വന്മാരും	ആയതം,	നീണ്ടുള്ളതും
		സുദുഷ്കരം	ദുസ്സാദ്ധ്യവുമായ
ദശയോജനവിസ്തീർണ്ണം	പത്തുയോജന വീതിയുള്ളതും	നളസേതും	ആ നളനാൽ കെട്ടപ്പെട്ട സേതുവിനെ
ശതയോജനം	നൂറുയോജന	ദദൃശുഃ.	നിരീക്ഷിച്ചു.

തദചിന്ത്യമസഹ്യം ച അദ്ഭുതം രോമഹർഷണം
ദദൃശുഃ സർവ്വഭൂതാനി സാഗരേ സേതുബന്ധനം. 78

സർവ്വഭൂതാനി,	സർവ്വപ്രാണികളും,	രോമഹർഷണം	കോരിമയിർക്കൊള്ളിക്കുന്നതും
സാഗരേ,	കടലിൽ,	അദ്ഭുതം ച	ആശ്ചര്യജനകവും അയ
അചിന്ത്യം	വിചാരിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തതും	തത്	ആ
അസഹ്യം	ദൈവാനുഗ്രഹമില്ലാതെ സാദ്ധ്യമാകാത്തതും	സേതുബന്ധനം	സേതുബന്ധനത്തെ
		ദദൃശുഃ.	പ്രത്യക്ഷത്തിൽ കണ്ടു.

താനി കോടിസഹസ്രാണി വാനരാണാം മഹൌജസാം
ബദ്ധ്നന്തഃ സാഗരേ സേതും ജഗ്മുഃ പാരം മഹോദധേഃ. 79

മഹൌജസാം	മഹാബലശാലികളായ	സേതും	അണയെ
വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ	ബദ്ധ്നന്തഃ,	കെട്ടുവാൻ സഹായിച്ചു വരായി
താനി	അ		
കോടിസഹസ്രാണി	കോടിക്കണക്കായുള്ള പലരും	മഹോദധേഃ	വൻ കടലിന്റെ
		പാരം	അക്കരയിലേക്കായി
സാഗരേ	സമുദ്രത്തിൽ	ജഗ്മുഃ.	പുറപ്പെട്ട ചെന്നു.

വിശാലഃ സുകൃതഃ ശ്രീമാൻ സുഭ്രമിഃ സുസമാഹിതഃ
അശോഭത മഹാസേതുഃ സീമന്ത ഇവ സാഗരേ. 80

മഹാസേതുഃ	ആ മഹാസേതു	സുഭ്രമിഃ	സമനിരപ്പായുള്ളതായും
വിശാലഃ	വിശാലമായും	സുസമാഹിതഃ,	വെടിപ്പുള്ളതായും,
സുകൃതഃ	ഭംഗിയായി കെട്ടപ്പെട്ടതായും	സാഗരേ,	സമുദ്രത്തിൽ,
		സീമന്തഃ ഇവ,	സീമന്തരേഖയെന്ന പോലെ,
ശ്രീമാൻ	അഴകാന്നതായും	അശോഭത.	വിലസി.

തതഃ പാരേ സമുദ്രസ്യ ഗദാപാണിർവിഭീഷണഃ
പരേഷാമഭിഘാതാർത്ഥമതിഷ്ഠത് സചിവൈഃ സഹ. 81

തതഃ	അപ്പോൾ	സചിവൈഃ സഹ	സചിവന്മാരോടുംകൂടി
സമുദ്രസ്യ	സമുദ്രത്തിന്റെ		
പാരേ	അക്കരയിൽ,	പരേഷാം	ശത്രുക്കളെ
വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ	അഭിഘാതാർത്ഥം	ഹനിക്കുന്നതിന്നായി
ഗദാപാണിഃ	ഗദയും കയ്യിലേന്തിയവനായി	അതിഷ്ഠത്.	കാത്തുനിന്നു.

സുഗ്രീവസ്തു തതഃ പ്രാഹ രാമം സത്യപരാക്രമം
ഹനുമന്തം ത്വമാരോഹ അംഗദം ചാപി ലക്ഷ്മണഃ. 82

തതഃ	അപ്പോൾ	"ത്വം	"നിന്തിരുവടി
സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ	ഹനുമന്തം തു	ഹനുമാന്റെ പുറത്ത്
സത്യപരാക്രമം	സുസ്ഥിരപരാക്രമശാലിയായ	ആരോഹ;	കയറിയാലും;
		ലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണൻ
രാമം	ശ്രീരാമനോടായി	അംഗദം അപി ച.	അംഗദന്റെ ചുമലിലും അപ്രകാരംതന്നെ
പ്രാഹ;	ഉണത്തിച്ചു;		കയറിക്കൊള്ളട്ടെ.

അയം ഹി വിപുലോ വീര സാഗരോ മകരാലയഃ. 83

"വീര!	"വീര!	സാഗരഃ ഹി	സമുദ്രമാകട്ടെ
അയം	ഈ	വിപുലഃ.	എത്രയോ വിസ്താരമാന്താകുന്നു.
മകരാലയഃ	മകരാവാസമായ		

വൈഹായസൌ യുവാമേതൌ വാനരൌ താരയിഷ്യതഃ. 84

"വൈഹായസൌ ഏതൌ വാനരൌ	"ആകാശമാർഗ്ഗത്തിലൂടെ ചെല്ലുന്ന ഈ രണ്ടു വാനരന്മാരും	യുവാം താരയിഷ്യതഃ."	നിങ്ങൾ ഇരുവരേയും അക്കരെചേർക്കുന്നതാണ്."

അഗ്രതസ്സസ്യ സൈന്യസ്യ ശ്രീമാൻ രാമഃ സലക്ഷ്മണഃ
ജഗാമ ധനുഷ്പാണി ർധർമ്മാത്മാ സുഗ്രീവേണ സമന്വിതഃ. 85

തസ്യ	ആ	രാമഃ	ശ്രീരാമൻ
സൈന്യസ്യ	സൈന്യത്തിന്റെ	സലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണസമേതനായി
അഗ്രതഃ	മുമ്പിലായി	സുഗ്രീവേണ	സുഗ്രീവനോടും
ശ്രീമാൻ	ശ്രീമാനും	സമന്വിതഃ	കൂടിയവനായി
ധനുഷ്പാണി	വില്ലാളിയും	ജഗാമ.	എഴുന്നെള്ളി.
ധർമ്മാത്മാ	ധർമ്മാത്മാവുമായ		

അന്യേ മദ്ധ്യേന ഗച്ഛന്തി പാർശ്വതോഽന്യേ പ്ലവംഗമാഃ
സലിലേ പ്രപതന്ത്യന്യേ മാർഗ്ഗമന്യേ ന ലേഭിരേ. 86

അന്യേ	ചില	അന്യേ	ചിലർ
പ്ലവംഗമാഃ	വാനരന്മാർ	സലിലേ	വെള്ളത്തിൽ
മദ്ധ്യേന	നടുവിലായും	പ്രപതന്തി;	നീന്തിച്ചെല്ലുന്നു;
അന്യേ	ചിലർ	അന്യേ	മറുചിലക്ക്
പാർശ്വതഃ	ഓരത്തിലായും	മാർഗ്ഗം	പോകുവാനുള്ളവഴി
ഗച്ഛന്തി;	ചെല്ലുന്നു;	ലേഭിരേ ന.	ഇല്ലാതിരുന്നു.

കേചിദ്വൈഹായസഗതാഃ സുപർണ്ണാ ഇവ പുപ്ലുവുഃ. 87

കേചിത്	ചിലർ	വൈഹായസഗതാഃ	ആകാശത്തെ പ്രാപിച്ചുവരായി
സുപർണ്ണാഃ ഇവ	ഗരുഡന്മാർ എന്നപോലെ	പുപ്ലുവുഃ.	പറന്നുചെന്നു.

ഘോഷേണ മഹതാ തസ്യ സിന്ധോരഘോഷം സമുപാശ്രിതം
ഭീമമന്തർദധേ ഭീമാ തരന്തീ ഹരിവാഹിനീ. 88

ഭീമാ	ഭയങ്കരമായ	സിന്ധോഃ	സമുദ്രത്തിന്റെ
ഹരിവാഹിനീ	ആ കപിസൈന്യം,	ഭീമം	ഭയങ്കരമായി
തരന്തീ	കടന്നുചെല്ലുന്നതായി,	സമുപാശ്രിതം	പൊങ്ങിയ
മഹതാ	വമ്പിച്ച	ഘോഷം	ശബ്ദത്തെ
ഘോഷേണ	ഇരച്ചിലോടുംകൂടി,	അന്തർദധേ.	മുക്കിക്കളഞ്ഞു.
തസ്യ	ആ		

വാനരാണാം ഹി സാ തീർണ്ണാ വാഹിനീ നളസേതുനാ
തീരേ നിവിവിശേ രാജ്ഞോ ബഹ്വമൂലഫലോദകേ. 89

വാനരാണാം രാജ്ഞഃ	വാനരരാജാവിന്റെ	തീർണ്ണാ ഹി,	കടന്നുചെന്നതായി,
സാ വാഹിനീ,	ആ സൈന്യം,	ബഹ്വമൂലഫലോദകേ	ധാരാളം കിഴങ്ങുകളും പഴങ്ങളും നീരും ഉള്ള
നളസേതുനാ	നളൻ കെട്ടിയ അണവഴിയായി	തീരേ	അക്കരയിൽ [തായ
		നിവിവിശേ.	ചെന്നണഞ്ഞു.

തദദ്ഭുതം രാഘവകർമ്മ ദുഷ്കരം
സമീക്ഷ്യ ദേവാഃ സഹ സിദ്ധചാരണൈഃ
ഉപേത്യ രാമം സഹസാ മഹർഷിഭിഃ
സമഭ്യഷിഞ്ചൻ സുഗുണൈർജ്ജലൈഃ പൃഥക്. 90

ദേവാഃ	ദേവന്മാർ	അദ്ഭുതം	ആശ്ചര്യത്തെ
സിദ്ധചാരണൈഃ	സിദ്ധന്മാരോടും ചാരണന്മാരോടും	സമീക്ഷ്യ,	കണ്ട്,
മഹർഷിഭിഃ	മഹർഷിമാരോടും	സഹസാ	തൽക്ഷണം
സഹ,	കൂടി,	രാമം	ശ്രീരാഘവനെ
ദുഷ്കരം	മറ്റാരാലും ചെയ്വാൻ സാദ്ധ്യമല്ലാത്തതായ	ഉപേത്യ,	അടുത്ത്,
രാഘവകർമ്മ	ശ്രീരാമകൃതമായ	സുഗുണൈഃ	അതിപാവനമായ
തത്	ആ	ജലൈഃ	തീർത്ഥങ്ങൾകൊണ്ട്
		പൃഥക്,	വെവ്വേറെ
		സമഭ്യഷിഞ്ചൻ.	അഭിഷേകംചെയ്തു.

[“യേ മജ്ജന്തി നിമജ്ജയന്തി ച പരാൻ തേ പ്ലവ്യാരാദുസ്തരേ വാർദ്ധൗ യേന തരന്തി വാനരഭടാൻ സന്താരയന്തേഽപി ച. നൈതേ ശ്രാവഹണാ ന വാരിധിഹണാ നോ വാനരാണാം ഹണാഃ ശ്രീമദ്രാഘവഘോഃ പ്രതാപമഹിമാ സോഽയം സമുജ്ജൃംഭതേ.” എന്ന് വാനരന്മാരെ സമുദ്രതരണം ചെയ്യിക്കുന്നതും ലോകരെ സംസാരസാഗരതരണം ചെയ്യിക്കുന്നതുമായ സേതു, ശ്രീരാമപ്രഭാവമഹിമതന്നെയാകുന്നു എന്ന് ആനന്ദരാമായണം.]

ജയ സപത്നശതൂൻ നരദേവ മേദിനീം
സസാഗരാം പാലയ ശാശ്വതീഃ സമാഃ
ഇതീവ രാമം നരദേവസത്കൃതം
ശ്രുതൈർവചോഭിർവിവിധൈരപൂജയൻ. 91

നരദേവ-സത്കൃതം	മനുഷ്യരാലും ദേവന്മാരാലും വണങ്ങപ്പെട്ടവനായ	മേദിനീം	ലോകത്തെ
		ശാശ്വതീഃ സമാഃ	അനേകമാണ്ടുകൾ
രാമം,	ശ്രീരാമനെ നോക്കി,	പാലയ, "	പരിപാലിച്ചാലും, "
" നരദേവ!	" അല്ലയോ മഹാരാജാവേ!	ഇതി ഇവ വിവിധൈഃ	എന്നിപ്രകാരം ഇനിയും പല
സപത്നശതൂൻ	നിന്തിരുവടിയുടെ ശത്രുക്കളെ	ശ്രുതൈഃ	മംഗളകരമായ
ജയ!	വെന്നാലും!	വചോഭിഃ	ആശിസ്സുകളാൽ
സസാഗരാം	സമുദ്രങ്ങളടങ്ങിയതായ	അപൂജയൻ.	കൊണ്ടാടി.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ദ്വാവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തിരണ്ടാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15502; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 827.

ത്രയോവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തിമൂന്നാംസർഗ്ഗം.

[മഹോത്പാതദർശനം = മഹോത്പാതലക്ഷണങ്ങളെ കാണുന്നതു്.]

നിമിത്താനി നിമിത്തജ്ഞോ ദൃഷ്ട്വാ ലക്ഷ്മണപൂർവ്വജഃ
സൌമിത്രിം സംപരിഷ്വജ്യ ഇദം വചനമബ്രവീത്. 1

നിമിത്തജ്ഞഃ	ശകുനശാസ്ത്രകുശലനായ	സൌമിത്രിം	ലക്ഷ്മണനെ
		സംപരിഷ്വജ്യ	കെട്ടിപ്പുണർന്നുകൊണ്ടു്
ലക്ഷ്മണപൂർവ്വജഃ	ലക്ഷ്മണാഗ്രജൻ,	ഇദം	ഇപ്രകാരം
നിമിത്താനി	ശകുനങ്ങളെ	വചനം അബ്രവീത്.	അരുളിച്ചെയ്തു.
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു്,		

["നിമിത്താന്യേവ ശംസന്തി ശുഭാശുഭഫലോദയം. തസ്മാദേതാനി ശാസ്ത്രജ്ഞോ രാജാ സമുപലക്ഷയേത്" എന്ന കാമന്ദകവാക്യപ്രകാരം നിമിത്തങ്ങൾ കാണുന്നവയെപ്പറ്റി പറയുന്നു. (ശ്ലോ. രാ.)]

പരിഗൃഹ്യോദകം ശീതം വനാനി ഫലവന്തി ച
ബലൌഘം സംവിഭജ്യേമം വ്യൂഹ്യ തിഷ്ഠേമ ലക്ഷ്മണ. 2

" ലക്ഷ്മണ!	" ലക്ഷ്മണ!	ഇമം	ഈ
ശീതം	തണുത്ത	ബലൌഘം	സൈന്യസമൂഹത്തെ
ഉദകം,	വെള്ളത്തേയും	സംവിഭജ്യ	വേറെ
ഫലവന്തി	ഫലങ്ങൾ ധാരാളമുള്ള	വ്യൂഹ്യ	അണിവകുത്തു്
വനാനി ച,	തോട്ടങ്ങളേയും	തിഷ്ഠേമ.	നാമിവിടെ വർത്തിക്കുക.
പരിഗൃഹ്യ,	നോക്കിപ്പിടിച്ചു്,		

ലോകക്ഷയകരം ഭീമം ഭയം പശ്യാമ്യുപസ്ഥിതം
നിബർഹണം പ്രവീരാണാമൃക്ഷവാനരരക്ഷസാം. 3

"പ്രവീരാണാം	"അതിശൂരന്മാരായ
ഋക്ഷവാനര-രക്ഷസാം	കരടികൾക്കും കപിക ൾക്കും രാക്ഷസർക്കും
നിബർഹണം	നാശത്തെയുളവാക്കു ന്നതും
ലോക-ക്ഷയകരം	ലോകത്തിന്നുതന്നെ നാശകരമായതും
ഭീമം	ഘോരവും ആയ
ഭയം	വിപത്ത്
ഉപസ്ഥിതം	അടുത്തിരിക്കുന്നതായി
പശ്യാമി.	ഞാൻകാണുന്നു.

വാതാശ്ച കലുഷാ വാന്തി കമ്പതേ ച വസുന്ധരാ
പർവ്വതാഗ്രാണി വേപന്തേ പതന്തി ച മഹീരുഹാഃ. 4

"വാതാഃ കലുഷാഃ ച വാന്തി;	"കാറുകൾ പൊടിയാൽക്കുന്നവയായി വീശുന്നു;
വസുന്ധരാ ച കമ്പതേ;	ഭൂമിയും കലുങ്ങുന്നു;
പർവ്വതാഗ്രാണി വേപന്തേ;	പർവ്വതശിഖരങ്ങൾ ചലിക്കുന്നു;
മഹീരുഹാഃ ച, പതന്തി.	വൃക്ഷങ്ങളും, മുറിഞ്ഞുവീഴുന്നു.

[സന്ധ്യാകാലത്തിലുള്ള ഭ്രകമ്പങ്ങളാകുന്നു രാജാക്കന്മാർക്ക് അത്യന്തം അനിഷ്ടപ്രദങ്ങളായുള്ളതു് എന്ന് വസിഷ്ഠവചനം. "യാമത്രയാച്ച ഭ്രകയോ ദ്വിജാതീനാമരിഷ്ടദഃ. അരിഷ്ടദഃ ക്ഷിതീശാനാം സന്ധ്യയോരുഭയോരപി."]

മേഘാഃ ക്രവ്യാദസംകാശാഃ പരുഷാ പരുഷസ്വനാഃ
ക്രൂരാഃ ക്രൂരം പ്രവർഷന്തി മിശ്രം ശോണിതബിന്ദുഭിഃ. 5

"മേഘാഃ	"മേഘങ്ങൾ
ക്രവ്യാദ-സംകാശാഃ	പിശാചുക്കളെപ്പോലെ
പരുഷാഃ	നോക്കപ്പെടുവാൻ കഴി യാത്തവയായി
പരുഷസ്വനാഃ	കണ്ണുകോരമായി ഗ ർജ്ജിക്കുന്നവയായി
ക്രൂരാഃ	ഭയങ്കരങ്ങളായി
ശോണിത-ബിന്ദുഭിഃ	ചോരത്തുള്ളികളോട്
മിശ്രം	ഇടകലർന്ന്
ക്രൂരം	അസഹ്യമാംവണ്ണം
പ്രവർഷന്തി.	മഴപൊഴിക്കുന്നു.

രക്തചന്ദനസംകാശാ സന്ധ്യാ പരമദാരുണാ
ജ്വലതഃ പ്രപതത്യേതദാദിത്യാദഗ്നിമണ്ഡലം. 6

"സന്ധ്യാ രക്തചന്ദന-സംകാശാ	"സന്ധ്യാകാലം രക്തചന്ദനം പോലു ള്ളതായി
പരമദാരുണാ;	അതിഭയങ്കരമായിരിക്കു ന്നു;
ജ്വലതഃ	ജ്വലിക്കുന്ന
ആദിത്യാത്	ആദിത്യങ്കൽനിന്ന്
ഏതത്	ഈ
അഗ്നിമണ്ഡലം	തിക്കട്ട
പ്രപതതി.	താഴോട്ടുവീഴുന്നു.

ദീനാ ദീനസ്വരാഃ ക്രൂരാഃ സൎവ്വതോ മൃഗപക്ഷിണഃ
പ്രത്യാദിത്യം വിനർദന്തി ജനയന്തോ മഹദ്ഭയം. 7

"ക്രൂരാഃ	"ക്രൂരസ്വഭാവമുള്ള	ഭയം	ഭയത്തെ
മൃഗപക്ഷിണഃ	മൃഗങ്ങളും പക്ഷികളും	സൎവ്വതഃ	എങ്ങും
ദീനാഃ	പാരവശ്യം പൂണ്ട്	ജനയന്തഃ	വിളയിക്കുന്നവയായി
ദീനസ്വരാഃ	ദീനസ്വരത്തോടു കൂടിയവയായി	ആദിത്യം പ്രതി	ആദിത്യന്നെതിരായി
മഹത്	മഹത്തായ	വിനർദന്തി.	ശബ്ദിക്കുന്നു.

രജന്യാമപ്രകാശസ്തു സന്താപയതി ചന്ദ്രമാഃ
കൃഷ്ണരക്താംശുപൎയ്യന്തോ ലോകക്ഷയ ഇവോദിതഃ
ഹ്രസ്വോ രൂക്ഷോऽപ്രശസ്തശ്ച പരിവേഷഃ സുലോഹിതഃ. 8

"ചന്ദ്രമാഃ	"ചന്ദ്രനും	ഹ്രസ്വഃ	കുറുതായും
അപ്രകാശഃ തു,	പ്രകാശം മങ്ങിയവ	രൂക്ഷഃ	ഉഗ്രമായും
രജന്യാം	രാത്രിയിൽ [നായി	സുലോഹിതഃ	കടും ചുവപ്പായും
സംതാപയതി;	തപിപ്പിക്കുന്നു;	അപ്രശസ്തഃ ച	അശുഭമായും
പരിവേഷഃ	പരിവേഷം	ലോകക്ഷയേ ഇവ	ലോകാവസാനത്തിൽ എന്ന പോലെ
കൃഷ്ണരക്താംശു-പൎയ്യന്തഃ	കറുത്തും ചുവന്നും ഉള്ള അഗ്രകിരണങ്ങളാൎന്നതായി	ഉദിതഃ.	കാണപ്പെടുന്നു.

[ഇവിടെ മൂന്നു വൎണ്ണങ്ങൾ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതിനാൽ മൂന്നു മണ്ഡലങ്ങളുണ്ടെന്നും, അങ്ങിനെ ത്രിമണ്ഡലം രാജനാശകരമാണെന്നും ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു. "ദ്വിമണ്ഡലശ്ചമൂപഘ്നോ നൃപഘ്നോ യസ്ത്രിമണ്ഡലഃ" (കാശ്യ പഹോര.) ഗോ. രാ.]

ആദിത്യേ വിമലേ നീലം ലക്ഷ്മ ലക്ഷ്മണ ദൃശ്യതേ. 9

"ലക്ഷ്മണ!	"ലക്ഷ്മണ!	നീലം	നീല നിറത്തിൽ
വിമലേ	നിൎമ്മലമായ	ലക്ഷ്മ	കളങ്കം
ആദിത്യേ,	സൂൎയ്യബിംബത്തിൽ	ദൃശ്യതേ.	കാണപ്പെടുന്നു.

രജസാ മഹതാ ചാപി നക്ഷത്രാണി ഹതാനി ച
യുഗാന്തമിവ ലോകാനാം പശ്യ ശംസന്തി ലക്ഷ്മണ. 10

"ലക്ഷ്മണ!	"ലക്ഷ്മണ!	ലോകാനാം അപി	ലോകങ്ങൾക്കെല്ലാം തന്നെ
നക്ഷത്രാണി	നക്ഷത്രങ്ങളും	യുഗാന്തം ച	പ്രളയത്തെയും
മഹതാ	വമ്പിച്ച	ശംസന്തി ഇവ,	സൂചിപ്പിക്കുന്നപോലെ
രജസാ	പൊടിപടലംകൊണ്ട്	പശ്യ.	നോക്കുക. [യിരിക്കുന്നു,
ഹതാനി ച,	മൂടപ്പെട്ടവയായി		

["കഥയന്തി പാൎത്ഥിവ വധം രജസാ ഘനതിമിരസഞ്ചയനിഭേനം അവിഭാവ്യമാനഗിരിപുരതരവഃ സൎവ്വാ ദിശശ്ഛന്നാഃ", എന്ന് രാജോലക്ഷണം (ബൃഹത് സംഹിത 38.)]

കാകാഃ ശ്യേനാസ്തഥാ ഗൃദ്ധ്രാഃ നീചൈഃ പരിപതന്തി ച
ശിവാശ്ചാപ്യശിവാൻ നാദാൻ നദന്തി സുമഹാഭയാൻ. 11

"കാകാഃ	"കാക്കകളും	അപി,	എന്നതന്നെയല്ല,
ശ്യേനാഃ	പരുന്തുകളും	ശിവാഃ ച	കുറുനരികളും
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ	സുമഹാഭയാൻ	അതിഭയങ്കരങ്ങളും
ഗൃദ്ധ്രാഃ ച	കഴുക്കളും	അശിവാൻ	അമംഗളവുമായ
നീചൈഃ	താഴോട്ട്	നാദാൻ	ശബ്ദങ്ങളെ
പരിപതന്തി;	വീഴുന്നു;	നദന്തി.	ഓരിയിടുന്നു.

ശൈലൈഃ ശൂലൈശ്ച ഖഡ്ഗൈശ്ച വിസൃഷ്ടൈഃ കപിരാക്ഷസൈഃ
ഭവിഷ്യത്യാവൃതാ ഭ്രമിർമാംസശോണിതകർദ്ദമാ. 12

"ഭൂമിഃ	"ഭൂമി	ഖഡ്ഗൈഃ ച	വാളുകളാലും
കപി-രാക്ഷസൈഃ	വാനരന്മാരാലും രാക്ഷസരാലും	ആവൃതാ	നിറയപ്പെട്ടതായും
വിസൃഷ്ടൈഃ	എറിയപ്പെട്ട	മാംസ-ശോണിത-കർദ്ദമാ,	മാംസം, രക്തം, എന്നവകൊണ്ട് ചേറായി കിടക്കുന്നതായും,
ശൈലൈഃ	മലകളാലും	ഭവിഷ്യതി.	ഭവിക്കുന്നതാണ്.
ശൂലൈഃ ച	ശൂലങ്ങളാലും		

ക്ഷിപ്രമദ്യൈവ ദുർധർഷാം പുരീം രാവണപാലിതാം
അഭിയാമ ജവേനൈവ സർവ്വതോ ഹരിഭിർവൃതാഃ. 13

"ഹരിഭിഃ	"വാനരന്മാരാൽ	രാവണ-പാലിതാം	രാവണനാൽ രക്ഷിക്കപ്പെട്ടതും അയ
സർവ്വതഃ	നാലുപാടും	പുരീം	പുരത്തിലെക്ക്
വൃതാഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവരായി,	അദ്യ ഏവ	ഇപ്പോൾതന്നെ
ദുർധർഷാം	ഇതെവരെ ആരാലും അടക്കപ്പെടാത്തതായിരുന്നതും	ക്ഷിപ്രം	താമസിക്കാതെ
		ജവേന ഏവ	അതിവേഗത്തിൽ
		അഭിയാമ."	നാം ചെല്ലുക."

ഇത്യേവമുക്ത്വാ ധർമ്മാത്മാ ധനീ സംഗ്രാമഹർഷണഃ
പ്രതസ്ഥേ പുരതോ രാമോ ലങ്കാമഭിമുഖോ വിഭുഃ. 14

ധർമ്മാത്മാ	ധർമ്മാത്മാവും	ഇതി ഏവം	മേൽപ്രകാരം
ധനീ	വില്ലാളിയും	ഉക്ത്വാ,	അരുളിച്ചെയ്ത്,
വിഭുഃ	സർവ്വേശ്വരനും	ലങ്കാം	ലങ്കയെ
സംഗ്രാമ-ഹർഷണഃ	പോരിൽ ഉത്സാഹമാനവനും അയ	അഭിമുഖഃ	നോക്കി
		പുരതഃ	എല്ലാവർക്കും മുമ്പിലായി
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	പ്രതസ്ഥേ.	എഴുന്നെള്ളി.

സവിഭീഷണസുഗ്രീവാസ്തതസ്തേ വാനരർഷഭാഃ
പ്രതസ്ഥിരേ വിനർദന്തോ നിശ്ചിതാ ദ്വിഷതാം വധേ. 15

സവിഭീഷണ-സുഗ്രീവാഃ	വിഭീഷണനോടും സുഗ്രീവനോടും കൂടിയ
തേ	അ
വാനരർഷഭാഃ,	വാനരോത്തമന്മാർ,
ദ്വിഷതാം	ശത്രുക്കളുടെ
വധേ	നാശത്തിൽ സംശയ
നിശ്ചിതാഃ	ലേശമില്ലാത്തവരായി
വിനർദന്തഃ,	അട്ടഹസിച്ചുംകൊണ്ട്,
തതഃ	ആ സമയം
പ്രതസ്ഥിരേ.	പുറപ്പെട്ടു.

രാഘവസ്യ പ്രിയാർത്ഥം തു ധൃതാനാം വീര്യശാലിനാം
ഹരീണാം കർമ്മചേഷ്ടാഭിസ്തതോഷ രഘുനന്ദനഃ. 16

രാഘവസ്യ പ്രിയാർത്ഥം തു	ശ്രീരാമന്റെ പ്രീതിക്കായെന്ന കാരണത്താൽ
ധൃതാനാം	ഉത്സാഹം കയ്ക്കൊണ്ട
വീര്യശാലിനാം	വീര്യശാലികളായ
ഹരീണാം	കപികളുടെ
കർമ്മചേഷ്ടാഭിഃ,	പ്രവൃത്തികളാലും ഉദ്യമങ്ങളാലും,
രഘുനന്ദനഃ	ശ്രീരഘുവരൻ
തു തോഷ.	സന്തുഷ്ടനായിവിചാരിച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ത്രയോവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തിമൂന്നാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15518; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 843.

ചതുർവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തിനാലാംസർഗ്ഗം.

[ശുകവിമോചനം = ശുകനെ വിട്ടയക്കുന്നതു്.]

സാ വീരസമിതീ രാജ്ഞാ വിരരാജ വ്യവസ്ഥിതാ
ശശിനാ ശുഭനക്ഷത്രാ പൌർണ്ണമാസീവ ശാരദീ. 1

സാ	അ
വീരസമിതിഃ	വീരന്മാരുടെ സംഘം
വ്യവസ്ഥിതാ,	അണിവകുക്കപ്പെട്ടതായി,
ശാരദീ	ശരത്കാലത്തിലെ
ശുഭനക്ഷത്രാ	നിർമ്മല നക്ഷത്രങ്ങളോടുകൂടിയ
പൌർണ്ണമാസീ	വെളുത്തവാവിലെ രാത്രി
ശശിനാ	ചന്ദ്രനാൽ
ഇവ,	എന്നപോലെ തന്നെ,
രാജ്ഞാ	സർവ്വസ്വാമിയായ ശ്രീരാമനാൽ
വിരരാജ.	പ്രശോഭിച്ചു.

പ്രചചാല ച വേഗേന ത്രസ്താ ഐവ വസുന്ധരാ
പീഡ്യമാനാ ബലൌഘേന തേന സാഗരവർച്ചസാ. 2

വസുന്ധരാ	ഭൂമി,	വേഗേന	ഊക്കോടെ
തേന	അ	പീഡ്യമാനാ ച	ചവിട്ടപ്പെട്ടതായി
സാഗര-വർച്ചസാ	സമുദ്രംപോലെ അപരിമിതമായ	ത്രസ്താ ഏവ	നടുക്കം പൂണ്ടതായി
ബലൌഘേന ച	സൈന്യ സമൂഹത്താൽ	പ്രചചാല.	കിടുകിടെ വിറച്ചു.

തതഃ ശ്രുത്വാവുരാക്രുഷ്ടം ലങ്കായാം കാനനൌകസഃ
ഭേരീമൃദംഗസംഘുഷ്ടം തുമുലം രോമഹർഷണം. 3

തതഃ,	അപ്പോൾ,	രോമഹർഷണം	രോമാഞ്ചമുണ്ടാക്കുന്നതും അയ
കാനനൌകസഃ	വാനരന്മാർ	ഭേരീമൃദംഗ-സംഘുഷ്ടം	പെരുമ്പറകളുടേയും മൃദംഗങ്ങളുടേയും ശബ്ദത്തേയും
ലങ്കായാം	ലങ്കയിൽ		
ആക്രുഷ്ടം	അപ്പുവിളിയേയും,		
തുമുലം	ബഹളമായുള്ളതും	ശ്രുത്വാവുഃ.	ശ്രവിച്ചു.

ബഭ്രുവുസ്തേന ഘോഷേണ സംഹൃഷ്ടാ ഹരിയൂഥപാഃ
അമൃഷ്യമാണാസ്തം ഘോഷം വിനേദുഘോഷവത്തരം. 4

ഹരിയൂഥപാഃ	വാനരസേനാധിപന്മാർ	തം	അ
തേന	അ	ഘോഷം	മുഴക്കത്തെ
ഘോഷേണ	ശബ്ദത്താൽ	അമൃഷ്യമാണാഃ	സഹിക്കാത്തവരായി
സംഹൃഷ്ടാഃ	ആനന്ദംപൂണ്ടവരായി	ഘോഷവത്തരം	അതിലുമധികമായി
ബഭ്രുവുഃ;	ചെയ്തു;	വിനേദുഃ.	ഗർജ്ജിച്ചു.

രാക്ഷസാസ്തു പ്ലവംഗാനാം ശ്രുത്വാവുശ്ചാപി ഗർജിതം
നർത്തതാമിവ ഉപ്ലാനാം മേഘാനാമംബരേ സ്വനം. 5

രാക്ഷസാഃ തു	രാക്ഷസന്മാരും	നർത്തതാം	ഗർജ്ജിക്കുന്ന
ഉപ്ലാനാം,	മടംപൂണ്ടവരായി,	പ്ലവംഗാനാം	വാനരന്മാരുടെ
അംബരേ	ആകാശത്തിൽ	ഗർജിതം ച അപി	ആരവാരത്തേയും
മേഘാനാം	മേഘങ്ങളുടെ	ശ്രുത്വാവുഃ.	കേട്ടു.
സ്വനം ഇവ	ഇടിമുഴക്കംപോലെ,		

ദൃഷ്ട്വാ ദാശരഥിർലങ്കാം ചിത്രധ്വജപതാകിനീം
ജഗാമ മനസാ സീതാം ദൃശ്യമാനേന ചേതസാ 6

ദാശരഥിഃ	ശ്രീരാമൻ	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
ചിത്രധ്വജ-പതാകിനീം	അഴകാന്ന ധ്വജങ്ങളോടും കൊടിക്കൂറകളോടും	ദൃശ്യമാനേന	ദൃഷ്ടിഗോചരമായ
		ചേതസാ,	ചിത്തത്താൽ
ലങ്കാം	ലങ്കയെ	സീതാം	സീതാദേവിയെക്കുറിച്ച്
		മനസാ ജഗാമ.	ഇപ്രകാരം ചിന്തിച്ചു.

അത്ര സാ മൃഗശാബാക്ഷീ രാവണേനോപരുധ്യതേ
അഭിഭൂതാ ഗ്രഹേണേവ ലോഹിതാംഗേന രോഹിണീ. 7

"അത്ര	"ഇവിടെ	അഭിഭൂതാ	പീഡിക്കപ്പെട്ട
മൃഗശാബാക്ഷീ	ഏണശാബേക്ഷണയായ	രോഹിണീ ഇവ,	രോഹിണിയെന്ന
സാ	അവൾ	രാവണേന	രാവണനാൽ
ലോഹിതാംഗേന	അംഗാരകനാകുന്ന	ഉപരുധ്യതേ."	പോലെ, ചിറയിൽ വെക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു."
ഗ്രഹേണ	ഗ്രഹത്താൽ		

ദീർഘമുഷ്ണം ച നിശ്വസ്യ സമുദീക്ഷ്യ ച ലക്ഷ്മണം
ഉവാച വചനം വീരസ്തത് കാലഹിതമാത്മനഃ 8

വീരഃ	വീരനായ അദ്ദേഹം,	ആത്മനഃ	തനിക്ക്
ദീർഘം	ദീർഘമായി	തത് കാല-ഹിതം	ആ കാലത്തിന്നുതക്കതായ
ഉഷ്ണം ച	ചൂടുചൂടെ	വചനം	വാക്യത്തെ
നിശ്വസ്യ ച,	നെടുവീർപ്പിട്ട്,	ഉവാച.	ഇപ്രകാരം അരുളിച്ചെയ്തു.
ലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനെ		
സമുദീക്ഷ്യ,	നോക്കി,		

ആലിഖന്തീമിവാകാശമുത്ഥിതാം പശ്യ ലക്ഷ്മണ
മനസേവ കൃതാം ലങ്കാം നഗാഗ്രേ വിശ്വകർമ്മണാ 9

"ലക്ഷ്മണ!	"ലക്ഷ്മണ!	വിശ്വകർമ്മണാ	വിശ്വകർമ്മാവിനാൽ
നഗാഗ്രേ	പർവ്വതാഗ്രത്തിൽ	മനസാ ഇവ	സങ്കല്പമാത്രത്താൽ തന്നെ
ആകാശം	ആകാശത്തെ		
ആലിഖന്തീം ഇവ	ഉരുമ്മുന്നപോലെ	കൃതാം	നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടതായ
		ലങ്കാം	ലങ്കയെ
ഉത്ഥിതാം,	ഉയർന്നതായി,	പശ്യ	നോക്കുക.

വിമാനൈർബഹുഭിർലങ്കാ സംകീർണ്ണാ ഹി വിരാജതേ
വിഷ്ണോഃ പദമിവാകാശം ഹരാദിതം പാണ്ഡുരൈർഘനൈഃ 10

"ലങ്കാ	"ലങ്കാനഗരം	ഹരാദിതം	മറയ്ക്കപ്പെട്ട
ബഹുഭിഃ	പല	വിഷ്ണോഃ	സൂര്യഭഗവാന്റെ
വിമാനൈഃ	പ്രാസാദങ്ങളാൽ	പദം	ഇരിപ്പിടമായ
സംകീർണ്ണാ,	നിറയപ്പെട്ടതായി,	ആകാശം	ആകാശം
പാണ്ഡുരൈഃ ഘനൈഃ	വെള്ളക്കാറുകളാൽ	ഇവ ഹി	എന്നപോലെ തന്നെ
		വിരാജതേ.	ശോഭിക്കുന്നു.

പുഷ്പിതൈഃ ശോഭിതാ ലങ്കാ വനൈശ്ചൈത്രരഥോപമൈഃ
നാനാപതംഗസംഘുഷ്ടൈഃ ഫലപുഷ്പോപഗൈഃ ശുഭൈഃ 11

"ലങ്കാ	"ലങ്കാനഗരം
പുഷ്പിതൈഃ	പൂത്തുള്ളവയും
നാനാപതംഗ-സംഘുഷ്ടൈഃ	പലപല പക്ഷികളാൽ ശബ്ദിക്കപ്പെട്ടവയും
ശുഭൈഃ	വിശിഷ്ടങ്ങളായ
ഫലപുഷ്പോപഗൈഃ	ഫലങ്ങളാലും പുഷ്പങ്ങളാലും നിറയപ്പെട്ടവയും
ചൈത്രരഥോപമൈഃ	ചൈത്രരഥോദ്യാനമൊത്തവയും ആയ
വനൈഃ	ഉപവനങ്ങളാൽ
ശോഭിതാ.	രമ്യമായിരിക്കുന്നു.

പശ്യ മത്തവിഹംഗാനി പ്രലീനഭ്രമരാണി ച
കോകിലാകുലഷണ്ഡാനി ദോധവീതി ശിവോഽനിലഃ. 12

"അനിലഃ	"പവനൻ
മത്തവിഹംഗാനി	മദിച്ച പക്ഷികളേയും
പ്രലീനഭ്രമരാണി	ഒതുങ്ങിയിരിക്കുന്ന വണ്ടുകളേയും
കോകിലാകുലഷണ്ഡാനി ച	അങ്ങുമിങ്ങും ചുറുന്ന കോകില സമൂഹങ്ങളേയും
ശിവഃ	മൃദുവായി
ദോധവീതി	ചലിപ്പിക്കുന്ന
പശ്യ."	കണ്ടാലും."

ഇതി ദാശരഥീ രാമോ ലക്ഷ്മണം സമഭാഷത. 13

ദാശരഥിഃ	ദശരഥാത്മജനായ
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ
ലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനോടായി
ഇതി	ഇപ്രകാരം
സമഭാഷത.	അരുൾചെയ്തു.

ബലം ച തദ്വൈ വിഭജൻ ശാസ്ത്രദൃഷ്ടേന കർമ്മണാ
ശശാസ കപിസേനായാ ബലമാദായ വീര്യവാൻ 14
അംഗദഃ സഹ നീലേന തിഷ്ഠേദുരസി ദുർജ്ജയഃ. 15

ശാസ്ത്രദൃഷ്ടേന	ശാസ്ത്രത്തിൽകണ്ട
കർമ്മണാ വൈ തത്	വിധിപ്രകാരംതന്നെ ആ
ബലം ച	സൈന്യത്തേയും
വിഭജൻ	അണിവകുക്കുന്നവനായി
ശശാസ;	ഇപ്രകാരം ആജ്ഞാപിച്ചു;
"ദുർജ്ജയഃ	"ആരാലും ജയിപ്പാൻ കഴിയാത്ത
വീര്യവാൻ	വീരനായ
അംഗദഃ	അംഗദൻ
നീലേന സഹ	നീലനോടുംകൂടി
ബലം	തന്റെ സൈന്യത്തെ
ആദായ	ശേഖരിച്ചുകൊണ്ട്
കപിസേനായാഃ	കപിസൈന്യത്തിന്റെ
ഉരസി	മാറത്തായി
തിഷ്ഠേത്.	സ്ഥിതിചെയ്യട്ടെ.

തിഷ്ഠേദ്വാനരവാഹിന്യാ വാനരൈരുഗ്രസമാവൃതഃ
ആശ്രിത്യ ദക്ഷിണം പാർശ്വമൃഷഭോ വാനരർഷഭഃ. 16

"വാനരർഷഭഃ ഋഷഭഃ	"വാനരശ്രേഷ്ഠനായ ഋഷഭൻ
വാനരൈരുഗ്ര-സമാവൃതഃ	വാനരസംഘത്താൽ ചുഴപ്പെട്ടവനായി
വാനര-വാഹിന്യാഃ	വാനരസൈന്യത്തിന്റെ
ദക്ഷിണം	വലത്തു
പാർശ്വം	ഭാഗത്തെ
ആശ്രിത്യ,	പ്രാപിച്ച്,
തിഷ്ഠേത്.	അവിടെ സ്ഥിതിചെയ്യട്ടെ.

ഗന്ധഹസ്തീവ ദുർധർഷസ്തരസ്വീ ഗന്ധമാദനഃ
തിഷ്ഠേദ്വാനരവാഹിന്യാഃ സവ്യം പാർശ്വം സമാശ്രിതഃ
മൂർധ്നി സ്ഥാസ്യാമ്യഹം യുക്തോ ലക്ഷ്മണേന സമന്വിതഃ. 17

"ഗന്ധഹസ്തീ ഇവ	"മദഗജംപോലെ
ദുർധർഷഃ	അടുപ്പാൻകഴിയാത്തവനും
തരസ്വീ	അതിബലവാനുംആയ
ഗന്ധമാദനഃ	ഗന്ധമാദനൻ
വാനര-വാഹിന്യാഃ	വാനരസേനയുടെ
സവ്യം പാർശ്വം	എടത്തുഭാഗത്തെ
സമാശ്രിതഃ	ആശ്രയിച്ച്
തിഷ്ഠേത്;	നില്ക്കട്ടെ;
അഹം	ഞാൻ
ലക്ഷ്മണേന	ലക്ഷ്മണനോടും
സമന്വിതഃ	കൂടി
യുക്തഃ	ജാഗ്രതയോടെ
മൂർധ്നി	തലക്കൽ
സ്ഥാസ്യാമി.	നില്ക്കുന്നുണ്ട്.

ജാംബവാംശ്ച സുഷേണശ്ച വേഗദർശീ ച വാനരഃ
ഋക്ഷമുഖ്യാ മഹാത്മാനഃ കക്ഷിം രക്ഷന്തു തേ ത്രയഃ. 18

"തേ	"ആ
മഹാത്മാനഃ	മഹാത്മാക്കളും
ഋക്ഷമുഖ്യാഃ	കരടിത്തലവന്മാരും
ത്രയഃ	മൂവരായ [ആയ
ജാംബവാൻ ച	ജാംബവാനും
സുഷേണഃ ച	സുഷേണനും
വാനരഃ	വാനരനായ
വേഗദർശീ ച	വേഗദർശിയും
കക്ഷിം	കക്ഷിഭാഗത്തെ
രക്ഷന്തു.	രക്ഷിക്കട്ടെ.

ജഘനം കപിസേനായാഃ കപിരാജോഽഭിരക്ഷതു
പശ്ചാദ്ഭാമിവ ലോകസ്യ പ്രചേതാസ്തേജസാ വൃതഃ. 19

"തേജസാ വൃതഃ	"തേജസ്സാൽവിളങ്ങുന്ന
പ്രചേതാഃ	വരുണഭഗവാൻ
ലോകസ്യ	ലോകത്തിന്റെ
പശ്ചാദ്ഭാഗം	പടിഞ്ഞാറുവശത്തെ
ഇവ,	എന്നപോലെ,
കപിരാജഃ	വാനരരാജാവായ സുഗ്രീവൻ
കപിസേനായാഃ	കപിസൈന്യത്തിന്റെ
ജഘനം	പിൻഭാഗത്തെ
അഭിരക്ഷതു."	കാക്കട്ടെ."

സുവിഭക്തമഹാവ്യൂഹാ മഹാവാനരരക്ഷിതാ
അനീകിനീ സാ വിബഭൌ യഥാ ദ്യൌഃ സാഭ്രസംപ്ലവാ. 20

സാ	അ
സുവിഭക്തമഹാവ്യൂഹാ	നന്നായി വകുക്കപ്പെട്ട വമ്പിച്ച വ്യൂഹങ്ങളാ ന്തതും
മഹാവാനരരക്ഷിതാ	ശ്രേഷ്ഠവാനരന്മാരാൽ രക്ഷിക്കപ്പെട്ടതും അയ
അനീകിനീ	സൈന്യം
സാഭ്രസംപ്ലവാ	മേഘസംഘങ്ങളോട്ടു ക്കൂടിയ
ദ്യൌഃ യഥാ	ആകാശമെന്നപോലെ
വിബഭൌ.	പരിശോഭിച്ചു.

പ്രഗൃഹ്യ ഗിരിശൃംഗാണി മഹതശ്ച മഹീരുഹാൻ
ആസേദുർവ്വാനരാ ലങ്കാം വിമർദയിഷവോ രണേ. 21

വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
ലങ്കാം	ലങ്കയെ
രണേ	പോരിൽ
വിമർദയിഷവഃ	പൊടിപെടുത്തുവാൻ ഇച്ഛിച്ചവരായി
ഗിരിശൃംഗാണി,	പർവ്വതശിഖരങ്ങളേയും
മഹതഃ	വമ്പിച്ച
മഹീരുഹാൻ ച	തരുക്കളേയും
പ്രഗൃഹ്യ	എടുത്തുകൊണ്ട്
ആസേദുഃ.	കാത്തുനിന്നു.

ശിഖരൈർവികിരാമൈനാം ലങ്കാം മുഷ്ടിഭിരേവ വാ
ഇതി സ്മ ദധിരേ സർവ്വേ മനാംസി ഹരിസത്തമാഃ. 22

ഹരിസത്തമാഃ	വാനര വീരന്മാർ
സർവ്വേ,	എല്ലാവരും,
"ശിഖരൈഃ	"കൊടുമുടികളും കൊണ്ടും
മുഷ്ടിഭിഃ വാ	മുഷ്ടികളും കൊണ്ടും
ഏനാം	ഈ
ലങ്കാം	ലങ്കയെ
ഏവ	തീരെ
വികിരാമ;"	നാം തവിട്ടുപൊടിയാ
ഇതി	എന്നിങ്ങിനെ [ക്കുക,"
മനാംസി ദധിരേ സ്മ.	ഉറച്ചു.

തതോ രാമോ മഹാതേജാഃ സുഗ്രീവമിദമബ്രവീത്
സുവിഭക്താനി സൈന്യാനി ശുക ഏഷ വിമുച്യതാം. 23

തതഃ	അപ്പോൾ
മഹാതേജാഃ	മഹാതേജസ്വിയായ
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ
സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനോടായി
ഇദം	ഇപ്രകാരം
അബ്രവീത്;	അരുളിച്ചെയ്തു;
"സൈന്യാനി	"സേനകളും
സുവിഭക്താനി;	വേണ്ടപോലെ അണി വകുക്കപ്പെട്ടു;
ഏഷഃ	ഈ
ശുകഃ	ശുകൻ
വിമുച്യതാം."	വിട്ടയക്കപ്പെടട്ടെ."

രാമസ്യ വചനം ശ്രുത്വാ വാനരേന്ദ്രോ മഹാബലഃ
മോചയാമാസ തം ദൂതം ശുകം രാമസ്യ ശാസനാത്. 24

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ	രാമസ്യ ശാസനാത്	ശ്രീരാമാജ്ഞ എന്ന കാരണത്താൽ
വാനരേന്ദ്രഃ	സുഗ്രീവൻ	തം ദൂതം	ആ ദൂതനായ
രാമസ്യ	ശ്രീരാമ	ശുകം	ശുകനെ
വചനം	വാക്യത്തെ	മോചയാമാസ.	മോചിപ്പിച്ചു.
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,		

മോചിതോ രാമവാക്യേന വാനരൈശ്ചാഭിപീഡിതഃ
ശുകഃ പരമസംത്രസ്തോ രക്ഷോധിപമുപാഗമത്. 25

വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ	മോചിതഃ	വിട്ടയക്കപ്പെട്ടവനും ആയ
അഭിപീഡിതഃ ച	ഏറെ പീഡിക്കപ്പെട്ട വനും	ശുകഃ,	ശുകൻ
പരമസംത്രസ്തഃ	ഏറ്റവും നടുങ്ങിയവനും,	രക്ഷോധിപം ഉപാഗമത്.	രാക്ഷസാധിപന്റെ അടുക്കൽ വന്നെത്തി.
രാമവാക്യേന,	ശ്രീരാമാജ്ഞപ്രകാരം		

രാവണഃ പ്രഹസന്നേവ ശുകം വാക്യമഭാഷത
കിമിമൌ തേ സിതൌ പക്ഷൌ ലൂനപക്ഷശ്ച ദൃശ്യസേ
കച്ചിന്നാനേകചിത്താനാം തേഷാം ത്വം വശമാഗതഃ. 26

രാവണഃ	രാവണൻ	സിതൌ?	കെട്ടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്?
ശുകം	ശുകനെനോക്കി	ലൂനപക്ഷഃ ച	ചിറകുകളും മുറിക്കപ്പെ ട്ടവനായും
പ്രഹസൻ ഇവ	പരിഹാസമായി ചിരി ച്ചുകൊണ്ട്	ദൃശ്യസേ;	നീ കാണപ്പെടുന്നു;
വാക്യം	ഒരു വാക്ക്	ത്വം അനേക- ചിത്താനാം	നീ സ്ഥിരബുദ്ധിയി ല്ലാത്ത
അഭാഷത;	ഉരചെയ്തു.	തേഷാം	അവരുടെ
"തേ	"നിന്റെ	വശം ആഗതഃ ന കച്ചിത്?	അധീനത്തിൽ അക പ്പെട്ടിട്ടില്ലല്ലൊ?
ഇമൌ	ഈ		
പക്ഷൌ	രണ്ടു ചിറകുകളും		
കിം	എന്താണ്		

തതഃ സ ഭയസംവിഗ്നസ്തഥാ രാജ്ഞാഽഭിചോദിതഃ
വചനം പ്രത്യുവാചേദം രാക്ഷസാധിപമുത്തമം. 27

തതഃ	അപ്പോൾ	സഃ,	അവൻ,
ഭയസംവിഗ്നഃ	ഭയപ്പെട്ടു നടുക്കംപൂണ്ടി രുന്നവനും	രാക്ഷസാധിപം	രാക്ഷസാധിപനെ
രാജ്ഞാ	രാജാവിനാൽ	ഉത്തമം	നല്ലതായ [നോക്കി
തഥാ	അപ്രകാരം	ഇദം	ഈ
അഭിചോദിതഃ	ചോദിക്കപ്പെട്ടവനും ആയ	വചനം;	വാക്യത്തെ
		പ്രത്യുവാച.	[ഉരചെയ്തു.

സാഗരസ്യോത്തരേ തീരേ ബ്രൂവംസ്തേ വചനം തഥാ
യഥാ സന്ദേശമക്ലിഷ്ടം സാന്ത്വയം ശ്ലക്ഷ്ണയാ ഗിരാ. 28

"സാഗരസ്യ	"സമുദ്രത്തിന്റെ	ബ്രൂവൻ	ഉരചെയ്യുന്നവനായി,
ഉത്തരേ	വടക്കെ	അക്ലിഷ്ടം	ധൈര്യത്തോടെ
തീരേ,	കരയിൽചെന്ന്	ശ്ലക്ഷ്ണയാ	മയമായ
തേ	നിന്തിരുവടിയുടെ	ഗിരാ	വാക്കുകൊണ്ട്
സന്ദേശം	ആജ്ഞയായ	സാന്ത്വയം.	(സുഗ്രീവനെ) വഴിപ്പെടുത്തുവാൻ ഞാൻ യത്നിച്ചു.
വചനം	വചനത്തെ		
യഥാ തഥാ	കല്പിച്ചുപ്രകാരംതന്നെ		

['സാന്ത്വയം' എന്നത് 'അസാന്ത്വയം' എന്നതിനുപകരം ആഷ്പ്രയോഗം.]

ക്രൂരൈസ്തൈരഹമത്പ്ല്യ ദൃഷ്ടിമാത്രൈഃ പ്ലവംഗമൈഃ
ഗൃഹീതോഽസ്മ്യപി ചാരബ്ധോ ഹന്തും ലോപ്തും ച മുഷ്ടിഭിഃ. 29

"ദൃഷ്ടിമാത്രൈഃ	"കണ്ടക്ഷണത്തിൽ തന്നെ	അഹം	ഞാൻ
ക്രൂരൈഃ	കോപമുൾക്കൊണ്ടവരായ	ഗൃഹീതഃ അസ്മി;	പിടിക്കപ്പെട്ടു;
തൈഃ	ആ	അപി ച	എന്നുതന്നെയല്ല
പ്ലവംഗമൈഃ	വാനരന്മാരാൽ	മുഷ്ടിഭിഃ	മുഷ്ടികൾ കൊണ്ട്
ഉത്പ്ല്യ	ചാടിവന്ന്	ലോപ്തും	ഇടിക്കുവാനും
		ഹന്തും ച	ഹിംസിപ്പാനും
		ആരബ്ധഃ.	ഞാൻ ആളായ്തീർന്നു.

നൈവ സംഭാഷിതും ശക്യാഃ സംപ്രശ്നോഽത്ര ന ലഭ്യതേ
പ്രകൃത്യാ കോപനാസ്തീക്ഷ്ണാ വാനരാ രാക്ഷസാധിപ. 30

"രാക്ഷസാധിപ!	"രാക്ഷസേശ്വര!	സംപ്രശ്നഃ	നേരിട്ടു ചോദിച്ചുമനസ്സിലാക്കുക എന്നത്
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ	അത്ര	ഇവരുടെ കാര്യത്തിൽ
പ്രകൃത്യാ	സ്വാഭാവികമായുള്ള	ലഭ്യതേ ന;	സാദ്ധ്യമല്ല;
കോപനാഃ	കോപിഷ്ഠന്മാരും	സംഭാഷിതും ഏവ	വല്ലതും പറയുക എന്നതിനുംകൂടി
തീക്ഷ്ണാഃ;	ഉഗ്രസ്വഭാവന്മാരുമാണ്;	ന ശക്യാഃ.	സമ്മതിക്കുന്നവരല്ല.

സ ച ഹന്താ വിരാധസ്യ കബന്ധസ്യ ഖരസ്യ ച
സുഗ്രീവസഹിതോ രാമഃ സീതായാഃ പദമാഗതഃ. 31

"വിരാധസ്യ	"വിരാധനേയും	സഃ	ആ
കബന്ധസ്യ	കബന്ധനേയും	രാമഃ,	രാമൻ,
ഖരസ്യ ച	ഖരനേയും	സീതായാഃ	സീതയുടെ
ഹന്താ,	വധിച്ചവനും	പദം ച	വാസസ്ഥലത്തെ
സുഗ്രീവസഹിതഃ	സുഗ്രീവനുമായി സഖ്യം ചെയ്തവനുമായ	ആഗതഃ	മനസ്സിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞു.

സ കൃത്വാ സാഗരേ സേതും തീർത്ത്വാ ച ലവണോദധിം
ഏഷ രക്ഷാംസി നിർദ്ധൂയ ധനുഷ്പാണി സ്തിഷ്ഠതി രാഘവഃ. 32

"സഃ രാഘവഃ,	"ആ രാമൻ,
സാഗരേ	സമുദ്രത്തിൽ
സേതും	അണ
കൃത്വാ,	കെട്ടി,
ലവണോദധിം	ലവണസമുദ്രത്തെ
തീർത്ത്വാ,	കടന്ന്,
രക്ഷാംസി ച	രാക്ഷസരേയും
നിർധൂയ,	പുല്ലാക്കി,
ധനുഷ്പാണി	വില്ലും കയ്യുമായി
ഏഷഃ	ഇതാ
തിഷ്ഠതി.	വന്നെത്തിയിരിക്കുന്നു.

ഋക്ഷവാനരസംഘാനാമനീകാനി സഹസ്രശഃ
ഗിരിമേഘനികാശാനാം ഛാദയന്തി വസുന്ധരാം. 33

"ഗിരിമേഘനികാശാനാം	"പർവ്വതങ്ങൾക്കും മേഘങ്ങൾക്കും സമന്മാരായ
ഋക്ഷവാനരസംഘാനാം	കരടിക്കൂട്ടങ്ങളുടേയും വാനരഗണങ്ങളുടേയും
സഹസ്രശഃ	ആയിരക്കണക്കായുള്ള
അനീകാനി	സൈന്യങ്ങൾ
വസുന്ധരാം	ഭൂമിയെ
ഛാദയന്തി.	മൂടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

രാക്ഷസാനാം ബലൌഘസ്യ വാനരേന്ദ്രബലസ്യ ച
നൈതയോർവ്വിദ്യതേ സന്ധിർദ്ദേവദാനവയോരിവ. 34

"ദേവദാനവയോഃ	"ദേവന്മാക്കും അസുരന്മാക്കും തമ്മിൽ
ഇവ	എന്നപോലെ,
ഏതയോഃ	ഈ രണ്ടുകൂട്ടരായ
രാക്ഷസാനാം ബലൌഘസ്യ	രാക്ഷസസേനാസമൂഹത്തിനും
വാനരേന്ദ്രബലസ്യ ച	വാനരേന്ദ്രസൈന്യത്തിനും
സന്ധിഃ	തമ്മിൽസമാധാനത്തോടിരിക്കുക എന്നുള്ളത്
വിദ്യതേ ന.	ഇല്ലതന്നെ.

പുരാ പ്രാകാരമായാന്തി ക്ഷിപ്രമേകതരം കുരു
സീതാം വാഽസ്മൈ പ്രയച്ഛാഽശു സുയുദ്ധം വാ പ്രദീയതാം. 35

"പ്രാകാരം	"മതിൽ കെട്ടിനെ
ആയാന്തി;	അടുക്കുന്നു;
പുരാ	അതിനുമുമ്പുതന്നെ
ക്ഷിപ്രം	താമസിക്കാതെ
ഏകതരം	രണ്ടിലൊന്ന്
കുരു;	ചെയ്താലും;
ആശു	ഉടനെ
സീതാം വാ	സീതയെയെങ്കിലും
അസ്മൈ	ഇദ്ദേഹത്തിന്ന്
പ്രയച്ഛ;	തിരിയെ കൊടുക്കുക;
വാ	അല്ലെന്നാൽ
സുയുദ്ധം വാ	വമ്പിച്ച യുദ്ധംതന്നെ
പ്രദീയതാം."	വിധിക്കപ്പെടട്ടെ."

ശുകസ്യ വചനം ശ്രുത്വാ രാവണോ വാക്യമബ്രവീത്
രോഷസംരക്തനയനോ നിർദഹന്നിവ ചക്ഷുഷാ. 36

രാവണഃ	രാവണൻ
ശുകസ്യ	ശുകന്റെ
വചനം	വാക്ക്
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
ചക്ഷുഷാ	നോക്കിനാൽ
നിർദഹൻ ഇവ	ദഹിപ്പിക്കുന്നവനെന്ന പോലെ,
രോഷസംരക്തനയനഃ	കോപത്താൽ നേത്രങ്ങൾ തുടുത്തവനായി
വാക്യം	ഇപ്രകാരം
അബ്രവീത്.	ഉരചെയ്തു.

യദി മാം പ്രതി യുദ്ധ്യേരൻ ദേവഗന്ധർവദാനവാഃ
നൈവ സീതാം പ്രദാസ്യാമി സർവലോകഭയാദപി. 37

ദേവഗന്ധർവദാനവാഃ	"ദേവന്മാരും ഗന്ധർവന്മാരും അസുരന്മാരും
മാം പ്രതി	എന്നെ എതിർത്ത്
യുദ്ധ്യേരൻ യദി	പോരാടുമെന്നിരുന്നാലും വേണ്ടതില്ല,
സർവലോകഭയാത് അപി	എല്ലാ ലോകങ്ങളിൽ നിന്നും ഭയം സംഭവിക്കുന്നതായാലും വേണ്ട
സീതാം ഏവ	സീതയെമാത്രം [തില്ല,
പ്രദാസ്യാമി ന.	ഞാൻ തിരിയെകൊടുക്കുകയില്ല.

കദാ നാമാഭിധാവന്തി രാഘവം മാമകാഃ ശരാഃ
വസന്തേ പുഷ്പിതം മത്താ ഭ്രമരാ ഇവ പാദപം. 38

"വസന്തേ	"വസന്തകാലത്തിൽ
മത്താഃ	മദിച്ച
ഭ്രമരാഃ	വണ്ടുകൾ,
പുഷ്പിതം	പുഷ്പിച്ചതായ
പാദപം ഇവ,	ഒരു വൃക്ഷത്തെ എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം
മാമകാഃ	എന്നാൽ വിടപ്പെട്ടവ
ശരാഃ	ബാണങ്ങൾ [യായ
രാഘവം	രാഘവന്റെ മേൽ
കദാ നാമ	എപ്പോഴാണോ
അഭിധാവന്തി.	ചെന്നു പതിപ്പാൻ പോകുന്നത്?

കദാ തൂണീശയൈർഭീഷ്മൈർഗണശഃ കാർമുകച്യുതൈഃ
ശരൈരാദീപയാമ്യേനമുല്കാഭിരിവ കുഞ്ജരം. 39

"ഭീഷ്മൈഃ	"ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നവയും
തൂണീശയൈഃ	ആവനാഴികളിൽ കിടക്കുന്നവയും
ഗണശഃ	കൂട്ടംകൂട്ടമായി
കാർമുകച്യുതൈഃ	വില്ലിൽനിന്ന് വരുന്നവയും ആയ
ശരൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ
ഏനം,	ഇവനെ,
ഉല്കാഭിഃ	എരികൊള്ളികൾകൊണ്ട്
കുഞ്ജരം ഇവ	ആനയെ എന്നപോലെ
കദാ	എപ്പോഴാണ്
ആദീപയാമി?	ഞാൻ ചുട്ടെരിപ്പാൻ പോകുന്നത്?

തച്ചാസ്യ ബലമാദാസ്യേ ബലേന മഹതാ വൃതഃ
ജ്യോതിഷാമിവ സർവ്വേഷാം പ്രഭാമുദ്യൻ ദിവാകരഃ. 40

"ഉദ്യൻ	"ഉദിച്ചുയരുന്ന	ബലേന	സൈന്യത്താൽ
ദിവാകരഃ,	ആദിത്യൻ,	വൃതഃ,	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി,
ജ്യോതിഷാം	പ്രകാശിക്കുന്നവയായ	അസ്യ	ഇവന്റെ
സർവ്വേഷാം	മറ്റെല്ലാറ്റിന്റേയും	തത് ബലം ച	ആ ബലത്തേയും
പ്രഭാം ഇവ	പ്രഭയെ എന്നപോലെ	ആദാസ്യേ.	ഞാൻ അപഹരിക്കുന്നുണ്ട്.
മഹതാ	വമ്പിച്ച		

സാഗരസ്യേവ മേ വേഗോ മാരുതസ്യേവ മേ ഗതിഃ
ന ഹി ദാശരഥിർവ്വേദ തേന മാം യോദ്ധുമിച്ഛതി. 41

"മേ	"എന്റെ	ദാശരഥിഃ ഹി	രാമൻ മാത്രം
വേഗഃ	ഊക്ക്	വേദ ന;	ഇതിനെ ധരിക്കാതിരിക്കുന്നു;
സാഗരസ്യ ഇവ;	സമുദ്രത്തിന്റേതുപോ		
മേ	എന്റെ [ലെയാകുന്നു;	തേന	അതിനാലാണ്
ഗതിഃ	ഗതി	മാം	ഞാനുമായി
മാരുതസ്യ ഇവ;	വായുവിന്റേതുപോ	യോദ്ധും	പോരാടുവാൻ
	ലെയാകുന്നു;	ഇച്ഛതി.	തുനിയുന്നത്.

ന മേ തൂണീശയാൻ ബാണാൻ സവിഷാനിവ പന്നഗാൻ
രാമഃ പശ്യതി സംഗ്രാമേ തേന മാം യോദ്ധുമിച്ഛതി. 42

"രാമഃ	"രാമൻ	ഇവ	പോലെയാണെന്ന്,
സംഗ്രാമേ	പോരിൽ	പശ്യതി ന;	അറിയുന്നില്ല;
മേ	എന്റെ	തേന	അതിനാലാണ്
തൂണീശയാൻ	ആവനാഴികളിലുള്ള	മാം	എന്നോടുകൂടി
ബാണാൻ,	ബാണങ്ങളെ,	യോദ്ധും	പോരാടുവാനായി
സവിഷാൻ	വിഷമാന്ന	ഇച്ഛതി.	തുനിയുന്നതു്.
പന്നഗാൻ	സർപ്പങ്ങളെ		

ന ജാനാതി പുരാ വീര്യം മമ യുദ്ധേ സ രാഘവഃ. 43

"സഃ	"ആ	മമ	എന്റെ
രാഘവഃ,	രാമൻ,	വീര്യം	വീര്യത്തെ
യുദ്ധേ	പോരിൽ	പുരാ	ഇതിനു മുമ്പ്
		ജാനാതി ന.	കണ്ടറിഞ്ഞിട്ടില്ല.

മമ ചാപമയീം വീണാം ശരകോണൈഃ പ്രവാദിതാം
ജ്യാശബ്ദതുമുലാം ഘോരാമാത്തഭീതമഹാസ്വനാം 44
നാരാചതലസന്നാദാം താം മമാഹിതവാഹിനീം
അവഗാഹ്യ മഹാരംഗം വാദയിഷ്യാമ്യഹം രണേ. 45

"അഹം	"ഞാൻ
രണേ	പോരിൽ
മമ	എന്റെ
താം	ആ
അഹിത-വാഹിനീം	ശത്രുസൈന്യമാകുന്ന
മഹാരംഗം	കൃത്രരംഗത്തിൽ
അവഗാഹ്യ,	പ്രവേശിച്ച്,
ശരകോണൈഃ	ശരങ്ങളാകുന്ന വാദ്യക്കോലുകൾകൊണ്ട്
പ്രവാദിതാം	വാദനം ചെയ്യപ്പെട്ടതും
ഘോരാം	ഭയങ്കരമായ
ജ്യാശബ്ദതുമുലാം	ഞാണൊലിയാകുന്ന വൻഘോഷമാർന്നതും
ആത്തഭീത-മഹാസ്വനാം	ഹിംസിക്കപ്പെട്ട് ഭയപ്പെട്ടവരുടെ മഹാശബ്ദത്തോടുകൂടിയതും
നാരാചതല-സംനാദാം	നാരാചബാണങ്ങളുടെ ചീറുന്ന നാദത്തോടുകൂടിയതും ആയ
ചാപമയീം	ധനുസ്സാകുന്ന
വീണാം	വീണയെ
വാദയിഷ്യാമി.	വായിപ്പാൻ പോകുന്നു.

[" കോണം " എന്നു പറയുന്നതു് വീണ, ഫിഡിൽ മുതലായ വാദ്യങ്ങളെ വായിപ്പാനുള്ള വില്ലു്, ചെണ്ടക്കോൽ മുതലായവയാകുന്നു.]

ന വാസവേനാപി സഹസ്രചക്ഷുഷാ
യഥാഽസ്മി ശക്യോ വരുണേന വാ സ്വയം
യമേന വാ ധർഷയിതും ശരാഗ്നിനാ
മഹാഹവേ വൈശ്രവണേന വാ പുനഃ. 46

"സഹസ്രചക്ഷുഷാ	"ആയിരം നേത്രങ്ങളാൻ
വാസവേന അപി	ഇന്ദ്രനാൽതന്നെയാകട്ടെ,
സ്വയം വരുണേന വാ	സാക്ഷാൽ വരുണനാൽ തന്നെയാകട്ടെ,
യമേന വാ	യമനാലാകട്ടെ,
വൈശ്രവണേന വാ	കുബേരനാലാകട്ടെ,
മഹാഹവേ	വൻപോരിൽ
ശരാഗ്നിനാ	ബാണാഗ്നിയാൽ
യഥാ പുനഃ	എപ്രകാരമായാലും
ധർഷയിതും	അടക്കുവാൻ
അസ്മി ശക്യഃ ന.	ഞാൻ കഴിയപ്പെടാത്തവനാകുന്നു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ചതുർവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തിനാലാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15564; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 889.

ഇതി പുരാ കുശലവാഭ്യാം ശ്രീരാമസന്നിധാവശ്വമേധയജ്ഞവാടേ ഗീതേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വിംശേഽഹ്നി വർത്തമാനകഥാപ്രസംഗഃ

ഇപ്രകാരം പണ്ടു് കുശലവന്മാരാൽ ശ്രീരാമസന്നിധിയിൽ അശ്വമേധയാഗമഹാമണ്ഡപത്തിൽ ഗാനംചെയ്യപ്പെട്ട ശ്രീമദ്രാമായണത്തിൽ ഇരുപതാം ദിവസത്തെ കഥാപ്രസംഗം അവസാനിച്ചു.

പുരാ കുശലവാഭ്യാം ശ്രീരാമസന്നിധാവശ്വമേധയജ്ഞവാടേ ഏകവിംശതിതമേഽഹനി യുദ്ധ
കാണ്ഡേ പഞ്ചവിംശതിതമസ്സർഗ്ഗമാരഭ്യ പഞ്ചാശസ്സർഗ്ഗപര്യന്തം (15565—16665 ശ്ലോകാഃ)
ഗീതം. തസ്മിൻ ഭിന്നേ ഗീതാഃ ശ്ലോകാഃ 1101.

പണ്ട് കുശലവന്മാരാൽ ശ്രീരാമസന്നിധിയിൽ അശ്വമേധയാഗമണ്ഡപത്തിൽവെച്ച്
ഇരുപത്തൊന്നാം ദിവസം യുദ്ധകാണ്ഡത്തിൽ 25-ാംസർഗ്ഗം മുതൽ 50-ാംസർഗ്ഗം
വരെ (15565മുതൽ 16665 വരെ ശ്ലോകങ്ങളും ഗാനംചെയ്യപ്പെട്ടു. അന്നേ
ദിവസം ഗാനംചെയ്യപ്പെട്ട ശ്ലോകസംഖ്യ 1101.

പഞ്ചവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തഞ്ചാംസർഗ്ഗം.

[ശ്ലോകസാരണഃപ്രേഷണം = ശ്ലോകസാരണന്മാരെ പറഞ്ഞയക്കുന്നത്.]

സബലേ സാഗരം തീർണ്ണേ രാമേ ദശരഥാത്മജേ
അമാത്യൗ രാവണഃ ശ്രീമാനബ്രവീച്ഛുകസാരണൗ. 1

ദശരഥാത്മജേ	ദശരഥാത്മജനായ
രാമേ	ശ്രീരാമൻ
സബലേ	സേനയോടുംകൂടി
സാഗരം	സമുദ്രത്തെ
തീർണ്ണേ,	തരണംചെയ്തശേഷം,
ശ്രീമാൻ	ശ്രീമാനായ
രാവണഃ	രാവണൻ
അമാത്യൗ	മന്ത്രിമാരായ
ശുകസാരണൗ	ശുകനേയും സാരണനേയുംനോക്കി
അബ്രവീത്.	ഉരചെയ്തു.

[ഈ ശുകൻ, "അമാത്യൗ, മന്ത്രിണൗ" എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതിനാൽ മുമ്പ് പറഞ്ഞയക്കപ്പെട്ട ശുകനല്ലെന്നാണ് അധികപക്ഷം. "മന്ത്രിണൗ, ചാരൗ" എന്നു താഴെ പതിനഞ്ചാം ശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നപ്രകാരം അമാത്യന്മാരേയും ചാരന്മാരായി അയക്കാവുന്നതുകൊണ്ടും, മുമ്പ് സൈന്യത്തെ കണ്ട് പരിചയിച്ചവനാകയാലും, സംഖ്യാനിർണ്ണയം മുതലായതിനെ തിട്ടമായി കണക്കാക്കുവാനായി സാരണനോടുകൂടി മുമ്പു പറഞ്ഞയച്ച ശുകനെത്തന്നെ പറഞ്ഞയച്ചു, എന്നും പക്ഷാന്തരം.]

സമഗ്രം സാഗരം തീർണ്ണം ദുസ്തരം വാനരം ബലം
അദ്ഭുതപൂർവ്വം രാമേണ സാഗരേ സേതുബന്ധനം. 2

"വാനരം ബലം	"വാനരബലം
സമഗ്രം	മുഴുവനും
ദുസ്തരം	കടപ്പാൻ സാധിക്കാ[ത്തതായ
സാഗരം	സമുദ്രത്തെ
തീർണ്ണം;	കടന്നുകഴിഞ്ഞു;
സാഗരേ	കടലിൽ
രാമേണ	രാമനാൽ ചെയ്യപ്പെട്ട[തായ
സേതുബന്ധനം	അണകെട്ടുക എന്നത്
അദ്ഭുതപൂർവ്വം.	ഇതുവരെയും ആരാലും ചെയ്യപ്പെടാത്തതാകുന്നു.

സാഗരേ സേതുബന്ധം തു ന ശ്രദ്ധ്യാം കഥഞ്ചന
അവശ്യം ചാപി സംഖ്യേയം തന്മയാ വാനരം ബലം. 3

"സാഗരേ	"കടലിൽ
സേതുബന്ധം ച	സേതുബന്ധനം എന്നു
കഥഞ്ചന	ഒരിക്കലും [ഇതുതന്നെ
ശ്രദ്ധ്യാം ന;	എനിക്ക് വിശ്വാസമാകയില്ല;
അപി തു	എന്നാൽഇപ്പോഴാകട്ടെ
തത്	ആ
വാനരം ബലം	വാനരസേന
മയാ	എന്നാൽ
അവശ്യം	അവശ്യമായും
സംഖ്യേയം.	കണക്കാക്കപ്പെടേണ്ടതായിരിക്കുന്നു.

ഭവന്തൌ വാനരം സൈന്യം പ്രവിശ്യാനുപലക്ഷിതൌ
പരിമാണം ച വീര്യം ച യേ ച മുഖ്യാഃ പ്ലവംഗമാഃ 4.
മന്ത്രിണോ യേ ച രാമസ്യ സുഗ്രീവസ്യ ച സംമതാഃ
യേ പൂര്വ്വമഭിവര്ത്തന്തേ യേ ച ശൂരാഃ പ്ലവംഗമാഃ 5
സ ച സേതുര്യഥാ ബദ്ധഃ സാഗരേ സലിലാര്ണ്ണവേ
നിവേശം ച യഥാ തേഷാം വാനരാണാം മഹാത്മനാം 6
രാമസ്യ വ്യവസായം ച വീര്യം പ്രഹരണാനി ച
ലക്ഷ്മണസ്യ ച വീരസ്യ തത്വതോ ജ്ഞാതുമര്ഹഥഃ. 7

"ഭവന്തൌ	"നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും
വാനരം സൈന്യം	വാനര സൈന്യത്തിന്റെ ഉള്ളിൽ
അനുപലക്ഷിതൌ	അവരാൽ കാണപ്പെടാത്തവരായി
പ്രവിശ്യ,	പ്രവേശിച്ച്,
പരിമാണം ച	വലിപ്പത്തേപ്പറ്റിയും,
വീര്യം ച	വീര്യത്തേക്കുറിച്ചും,
മുഖ്യാഃ	പ്രധാനികളായ
പ്ലവംഗമാഃ	വാനരന്മാർ
യേ ച,	ആരെല്ലാമെന്നും,
രാമസ്യ	രാമന്റെ
സുഗ്രീവസ്യ	സുഗ്രീവന്റെ
സംമതാഃ	ഇഷ്ടന്മാരായ
മന്ത്രിണഃ	മന്ത്രിമാർ
യേ ച,	ആരെല്ലാമെന്നും,
പൂര്വ്വം	മുമ്പിൽ
യേ	ആരെല്ലാം
അഭിവര്ത്തന്തേ ച,	നില്ക്കുന്നുണ്ട് എന്നും,
പ്ലവംഗമാഃ	വാനരന്മാർ
ശൂരാഃ	ശൂരന്മാർ
യേ ച,	ആരെല്ലാമെന്നും,
സലിലാര്ണ്ണവേ	ജലം നിറഞ്ഞ
സാഗരേ	സമുദ്രത്തിൽ
സഃ	ആ
സേതുഃ	അണ
യഥാ	എങ്ങിനെ
ബദ്ധഃ ച	ബന്ധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നും
മഹാത്മനാം	മഹാവീര്യവാന്മാരായ
തേഷാം	ആ
വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ
നിവേശം	പാളയം
യഥാ ച	എങ്ങിനെയുള്ളതാണെ[ന്നും
രാമസ്യ ച	രാമന്റെയും
വീരസ്യ	ശൂരനായ
ലക്ഷ്മണസ്യ ച	ലക്ഷ്മണന്റെയും
വ്യവസായം	യത്നത്തേക്കുറിച്ചും
വീര്യം	വീര്യത്തേക്കുറിച്ചും
പ്രഹരണാനി ച	ആയുധങ്ങളെപ്പറ്റിയും
തത്വതഃ	ഉള്ളപ്രകാരം
ജ്ഞാതും അര്ഹതഃ	അറിഞ്ഞു വരുവിൻ.

കശ്യ സേനാപതിസ്തേഷാം വാനരാണാം മഹൌജസാം
ഏതജ്ജ്ഞാത്വാ യഥാതത്വം ശീഘ്ര്യമാഗന്തുമര്ഹഥഃ 8

"മഹൌജസാം	"മഹാവീര്യശാലിക[ളായ
തേഷാം	ആ
വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ
സേനാപതിഃ	സേനാപതി
കഃ ?	ആരാണ് ?
ഏതത് ച	ഇതിനേയും
യഥാതത്വം	ഉള്ളപോലെ
ജ്ഞാത്വാ	അറിഞ്ഞ്
ശീഘ്ര്യം	വേഗത്തിൽ
ആഗന്തും അര്ഹഥഃ	നിങ്ങൾ ഇരുവരും തിരിച്ചെത്തുവിൻ.

ഇതി പ്രതിസമാദിഷ്ടൌ രാക്ഷസൌ ശുകസാരണൌ
ഹരിരൂപധരൌ വീരൌ പ്രവിഷ്ടൌ വാനരം ബലം. 9

വീരൌ	വീരന്മാരായ
ശുകസാരണൌ	ശുകസാരണന്മാരെന്ന
രാക്ഷസൌ,	ആ രണ്ടു രാക്ഷസന്മാ
ഇതി	ഇപ്രകാരം [രും,
പ്രതിസമാദിഷ്ടൌ,	ഇതിനെക്കുറിച്ച് ആജ്ഞാപിക്കപ്പെട്ടവരായി
ഹരിരൂപധരൌ	വാനരരൂപം കയ്ക്കൊണ്ട വരായി,
വാനരം ബലം	വാനരസൈന്യത്തിനു ള്ളിൽ
പ്രവിഷ്ടൌ.	പ്രവേശിച്ചു.

തതസ്തദ്വാനരം സൈന്യമചിന്ത്യം രോമഹർഷണം
സംഖ്യാതും നാധ്യഗച്ഛന്താം തദാ തൌ ശുകസാരണൌ. 10

തൌ	ആ
ശുകസാരണൌ,	ശുകസാരണന്മാർ,
തദാ	അപ്പോൾ
തതഃ	അവിടെ,
അചിന്ത്യം	ഇത്രയെന്ന് സങ്കല്പിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തതും
രോമഹർഷണം	രോമാഞ്ചമുണ്ടാക്കുന്ന
തത്	ആ [തും ആയ
വാനരം സൈന്യം	വാനരസൈന്യത്തെ
സംഖ്യാതും	എണ്ണിക്കണക്കാക്കുവാൻ
അധ്യഗച്ഛന്താം ന.	അശക്തരായ് ഭവിച്ചു.

സംസ്ഥിതം പർവ്വതാഗ്രേഷു നിർഭരേഷു ഗുഹാസു ച
സമുദ്രസ്യ ച തീരേഷു വനേഷൂപവനേഷു ച 11
തരമാണം ച തീർണ്ണം ച തർത്തുകാമം ച സർവ്വശഃ
നിവിഷ്ടം നിവിശന്തം ച ഭീമനാദം മഹാബലം
തദ് ബലാർണ്ണവമക്ഷോഭ്യം ദദൃശാതേ നിശാചരൌ. 12

അക്ഷോഭ്യം	കലക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്ത
ബലാർണ്ണവം	മഹാസമുദ്രമൊത്ത
തത്	ആ
മഹാബലം,	വൻസൈന്യത്തെ,
പർവ്വതാഗ്രേഷു	ഗിരിശിഖരങ്ങളിലും
നിർഭരേഷു	മലമ്പോലകളിലും
ഗുഹാസു ച	ഗുഹകളിലും
സമുദ്രസ്യ തീരേഷു ച	സമുദ്രക്കരകളിലും
വനേഷു	കാടുകളിലും
ഉപവനേഷു ച	തോപ്പുകളിലും
സംസ്ഥിതം,	വർത്തിക്കുന്നതായും,
തരമാണം ച	കടന്നുപോന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതായും
തീർണ്ണം ച	കടന്നതായും
തർത്തുകാമം ച	കടപ്പാൻ തയ്യാറായിരിക്കുന്നതായും
നിവിഷ്ടം	പാളയമുറപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതായും
നിവിശന്തം ച	പാളയമുറപ്പിക്കുന്നതായും
സർവ്വശഃ	എങ്ങും [യും
ഭീമനാദം ഏവ	ഭയങ്കരമായി ഗർജ്ജിക്കുന്നതായും,
നിശാചരൌ	ആ രാക്ഷസന്മാരിരുവരും
ദദൃശാതേ.	കണ്ടു. [രും

തൌ ദദൎശ മഹാതേജാഃ പ്രച്ഛന്നൌ ച വിഭീഷണഃ. 13

മഹാതേജാഃ	മഹാതേജസ്വിയായ	തൌ ച	അവരിരുവരേയും
വിഭീഷണഃ	വീഭീഷണൻ		
പ്രച്ഛന്നൌ,	വേഷച്ഛന്നന്മാരായ	ദദൎശ.	കണ്ടു.

ആചചക്ഷേऽഥ രാമായ ഗൃഹീത്വാ ശുകസാരണൌ. 14

അഥ	അപ്പോൾ	ഗൃഹീത്വാ	പിടിച്ചുകൊണ്ട്
		രാമായ	ശ്രീരാമനോടായി
ശുകസാരണൌ	ശുകസാരണന്മാരെ	ആചചക്ഷേ.	ഇപ്രകാരം അറിയിച്ചു.

തസ്യേമൌ രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ മന്ത്രിണൌ ശുകസാരണൌ
ലങ്കായാഃ സമനുപ്രാപ്തൌ ചാരൌ പരപുരംജയ. 15

"പരപുരംജയ!	"ശത്രുക്കളുടെ കോട്ടകളെ തകൎക്കുന്നവനേ!	രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ	രാക്ഷസരാജാവിന്റെ
		മന്ത്രിണൌ;	മന്ത്രിമാരാകുന്നു;
ഇമൌ	ഈ	ലങ്കായാഃ	ലങ്കയിൽ നിന്ന്
ശുകസാരണൌ,	ശുകസാരണന്മാർ,	സമനുപ്രാപ്തൌ	ഇവിടെ വന്നിരിക്കുന്ന
തസ്യ	ആ	ചാരൌ."	ചാരന്മാർ."

തൌ ദൃഷ്ട്വാ വ്യഥിതൌ രാമം നിരാശൌ ജീവിതേ തദാ
കൃതാഞ്ജലിപുടൌ ഭീതൌ വചനം ചേദമൂചതുഃ. 16

തൌ	അവരിരുവരും	നിരാശൌ,	ആശവിട്ടവരായി,
രാമം	ശ്രീരാമനെ	ഭീതൌ ച	ഭയപ്പെട്ട്
ദൃഷ്ട്വാ,	നോക്കി,	കൃതാഞ്ജലി-	കൈകൂപ്പിക്കൊണ്ട്,
തദാ	ആ സമയം	പുടൌ	
വ്യഥിതൌ	വ്യഥ പൂണ്ടവരായി	ഇദം വചനം	ഇപ്രകാരം വാക്യത്തെ
ജീവിതേ	ജീവനിൽ	ഊചതുഃ.	ഉരചെയ്തു.

ആവാമിഹാഗതൌ സൌമ്യ രാവണപ്രഹിതാവുഭൌ
പരിജ്ഞാതും ബലം കൃത്സ്നം തവേദം രഘുനന്ദന. 17

"സൌമ്യ!	"സൌമ്യശീല!	കൃത്സ്നം	മുഴുവനും
രഘുനന്ദന!	ശ്രീരാമ!	പരിജ്ഞാതും	നന്നായ് കണ്ടറിവാനായി
ആവാം	ഞങ്ങൾ		
ഉഭൌ	ഇരുവരും	രാവണ-	രാവണനാൽ പറഞ്ഞയ്ക്കപ്പെട്ട്
തവ	അവിടുത്തെ	പ്രഹിതൌ	
ഇദം	ഈ	ഇഹ	ഇവിടെ
ബലം	സൈന്യം	ആഗതൌ."	വന്നവരാകുന്നു."

തയോസ്തദ്വചനം ശ്രുത്വാ രാമോ ദശരഥാത്മജഃ
അബ്രവീത് പ്രഹസൻ വാക്യം സൎവ്വഭൂതഹിതേ രതഃ. 18

ദശരഥാത്മജഃ ദശരഥപുത്രനും
സർവ്വഭൂതഹിതേ സർവ്വപ്രാണികളുടെ നന്മയിലും
രതഃ താല്പര്യമാർന്നവനും
രാമഃ, ശ്രീരാമൻ, [ആയ
തയോഃ അവർ രണ്ടുപേരുടെയും

തത് ആ
വചനം വാക്യത്തെ
ശ്രുത്വാ, ചെവിക്കൊണ്ട്,
പ്രഹസൻ പുഞ്ചിരിപൂണ്ട്
വാക്യം } ഒരു വാക്കരുളിച്ചെയ്തു.
അബ്രവീത്. }

യദി ദൃഷ്ടം ബലം കൃത്സ്നം വയം വാ സുസമീക്ഷിതാഃ
യഥോക്തം വാ കൃതം കാര്യം ക്ഷമന്തഃ പ്രതിഗൃഹ്യതാം. 19

"ബലം "സൈന്യം
കൃത്സ്നം മുഴുവനും
ദൃഷ്ടം, കണ്ടറിയപ്പെട്ടതായും,
വയം ഞങ്ങൾ
സുസമീ- } നല്ലപോലെ കണ്ടറിയ
ക്ഷിതാഃ വാ, } പ്പെട്ടവരായും,
കാര്യം നിങ്ങൾ വന്നകാര്യം

യഥോക്തം പറയപ്പെട്ടപോലെത്തന്നെ
കൃതം ചെയ്യപ്പെട്ടതായും
യദി വാ, ഇരിക്കുന്നപക്ഷം,
ക്ഷമന്തഃ ഇഷ്ടംപോലെ
പ്രതിഗൃഹ്യതാം. മടക്കിപ്പോയ്ക്കൊൾവിൻ.

അഥ കിഞ്ചിദദൃഷ്ടം വാ ഭൂയസ്തദ് ദ്രഷ്ടുമർഹഥഃ. 20

"ഭൂയഃ "ഇനിയും
അദൃഷ്ടം കണ്ടറിയാത്തത്
കിഞ്ചിത് വല്ലതും

വാ ഉണ്ടെന്നാൽ,
തത് അഥ അതിനേയും
ദ്രഷ്ടും അർഹഥഃ. നോക്കിക്കൊൾവിൻ.

വിഭീഷണോ വാ കാർത്സ്ന്യേന ഭൂയഃ സംദർശയിഷ്യതി. 21

"വാ "വേണമെന്നാൽ
വിഭീഷണഃ വിഭീഷണൻ
കാർത്സ്ന്യേന ഒന്നുംവിടാതെ

ഭൂയഃ ഇനിയും
സംദർശ- } കാണിച്ചുതരുന്നതാ
യിഷ്യതി. } ണ്.

ന ചേദം ഗ്രഹണം പ്രാപ്യ ത്യക്തവ്യം ജീവിതം പ്രതി
ന്യസ്തശസ്ത്രൗ ഗൃഹീതൗ വാ ന ധൃതൗ വധമർഹഥഃ. 22

"ഇദം ഗ്രഹണം "ഈ ബന്ധനത്തെ
പ്രാപ്യ, പ്രാപിച്ചതിനാൽ,
ജീവിതം പ്രതി ജീവനെക്കുറിച്ച്
ത്യക്തവ്യം ന; യേപ്പെടേണ്ട;
ന്യസ്തശസ്ത്രൗ കയ്യിൽ ആയുധമില്ലാ
ത്തവരായി

ഗൃഹീതൗ ച പിടിക്കപ്പെട്ട
ധൃതൗ വാ, ചാരന്മാരായ നിങ്ങൾ
രണ്ടുപേരും,
വധം } വധത്തെ അർഹിക്കുന്നി
അർഹഥഃ ന. } ല്ല.

പ്ലവമാനൗ വിമുഞ്ചൈതൗ ചാരൗ രാത്രിഞ്ചരാവുഭൗ
ശത്രുപക്ഷസ്യ സതതം വിഭീഷണ വികർഷണൗ. 23

"വിഭീഷണ! "വിഭീഷണ!
സതതം ഏതുകാലത്തും
ശത്രുപക്ഷസ്യ ശത്രുപക്ഷത്തിന്ന്
വികർഷണൗ അഹിതം ചെയ്യുന്നവ
ചാരൗ ചാരന്മാരും [രും

രാത്രിഞ്ചരൗ അരക്കന്മാരും ആയ
ഏതൗ ഉഭൗ ഇവർ രണ്ടുപേരേയും,
പ്ലവമാനൗ അവൻ ആവശ്യപ്പെട്ട
പ്പോൾ,
വിമുഞ്ച. വിട്ടയച്ചേക്കുക.

പ്രവിശ്യ നഗരീം ലങ്കാം ഭവദ്ഭ്യാം ധനദാനുജഃ
വക്തവ്യോ രക്ഷസാം രാജാ യഥോക്തം വചനം മമ. 24

"ലങ്കാം നഗരീം	"ലങ്കാപുരത്തിൽ
പ്രവിശ്യ,	പ്രവേശിച്ചശേഷം,
ഭവദ്ഭ്യാം,	നിങ്ങളിരുവരാലും,
രക്ഷസാം രാജാ	രാക്ഷസരാജാവായ
ധനദാനുജഃ	കുബേരാനുജൻ (രാവണൻ)
മമ	എന്റെ
വചനം,	വാക്യത്തെ,
യഥോക്തം	ഞാൻ പറഞ്ഞപ്രകാരം തന്നെ
വക്തവ്യഃ.	അറിയിക്കപ്പെടേണ്ടവനാകുന്നു.

യദ്ബലം ച സമാശ്രിത്യ സീതാം മേ ഹൃതവാനസി
തദ്ദർശയ യഥാകാമം സസൈന്യഃ സഹബാന്ധവഃ. 25

"യത്	"യാതൊരു
ബലം ച	കൈയ്ക്കിനെ
സമാശ്രിത്യ,	വലുതായികരുതി,
മേ	എന്റെ
സീതാം	സീതയെ
ഹൃതവാൻ അസി,	നീ അപഹരിച്ചുവോ,
തത്	അതിനെ
സസൈന്യഃ	സൈന്യസമേതനായും
സഹബാന്ധവഃ	ബന്ധുക്കളോടുകൂടിയവനായും
യഥാകാമം	കഴിയുംപോലെ
ദർശയ.	നീ നേരിൽ കാട്ടിയാലും.

ശ്വഃ കാല്യേ നഗരീം ലങ്കാം സപ്രാകാരാം സതോരണാം
രാക്ഷസം ച ബലം പശ്യ ശരൈർവിധ്വംസിതം മയാ. 26

"'ശ്വഃ	"'നാളെ
കാല്യേ,	രാവിലെ
മയാ,	എന്നാൽ
ശരൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ
സപ്രാകാരാം	മതിൽ കെട്ടുകളോടുകൂടിയ
സതോരണാം	തോരണവാതിലുകളോടുകൂടിയ
ലങ്കാം നഗരീം,	ലങ്കാനഗരത്തെയും
രാക്ഷസം ബലം ച	രാക്ഷസസൈന്യം എല്ലാറേയും
വിധ്വംസിതം	നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായി
പശ്യ.	കണ്ടുകൊൾക.

ഘോരം രോഷമഹം മോക്ഷ്യേ ബലം ധാരയ രാവണ
ശ്വഃ കാല്യേ വജ്രവാൻ വജ്രം ദാനവേഷ്വിവ വാസവഃ. 27

"'രാവണ!	"'രാവണ!
വജ്രവാൻ	വജ്രപാണിയായ
വാസവഃ	ഇന്ദ്രൻ
ദാനവേഷു	അസുരന്മാരിൽ
വജ്രം	വജ്രായുധത്തെ
ഇവ,	എന്ന പോലെ,
അഹം	ഞാൻ
ശ്വഃ കാല്യേ	നാളെ രാവിലെ
ഘോരം	നിനക്ക് അസഹ്യമായിരുന്നതായ
രോഷം	രോഷത്തെ
മോക്ഷ്യേ;	പ്രത്യക്ഷീകരിക്കുന്നതാണ്;
ബലം	സൈന്യത്തെ
ധാരയ."	ശേഖരിച്ച് നിൎത്തിക്കൊൾക."

ഇതി പ്രതിസമാദിഷ്ടൌ രാക്ഷസൌ ശുകസാരണൌ
ജയേതി പ്രതിനന്ദ്യൈതൌ രാഘവം ധർമ്മവത്സലം
ആഗമ്യ നഗരീം ലങ്കാമബ്രൂതാം രാക്ഷസാധിപം. 28

ഇതി	ഇപ്രകാരം
പ്രതി-സമാദിഷ്ടൌ	ഇക്കായ്ത്തിൽ നിയമിക്കപ്പെട്ട
രാക്ഷസൌ	രാക്ഷസരായ
ഏതൌ	ഈ
ശുകസാരണൌ,	ശുകസാരണന്മാർ,
ധർമ്മവത്സലം	ധർമ്മവത്സലനായ
രാഘവം	ശ്രീരാമനെ
"ജയ" ഇതി	"വിജയിച്ചാലും" എന്ന്
പ്രതിനന്ദ്യ,	ആശംസിച്ച ശേഷം,
ലങ്കാം നഗരീം	ലങ്കാപുരത്തിൽ
ആഗമ്യ,	മടങ്ങിച്ചെന്ന്,
രാക്ഷസാധിപം	രാക്ഷസാധിപനോടായി
അബ്രൂതാം.	ഇങ്ങിനെ കേൾപ്പിച്ചു.

വിഭീഷണഗൃഹീതൌ തു വധാർഹൌ രാക്ഷസേശ്വര
ദൃഷ്ട്വാ ധർമ്മാത്മനാ മുക്തൌ രാമേണാമിതതേജസാ. 29

"രാക്ഷസേശ്വര!"	"രാക്ഷസാധിപ!
വധാർഹൌ	വധാർഹന്മാരെന്ന്
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
വിഭീഷണ-ഗൃഹീതൌ,	വിഭീഷണനാൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടവരായ ഞങ്ങൾ രണ്ടുപേരും,
അമിതതേജസാ	അളവറ്റ പരാക്രമശാലിയായ
ധർമ്മാത്മനാ	ധർമ്മാത്മാവായ
രാമേണ	ശ്രീരാമനാൽ
തു	ആ സമയം
മുക്തൌ.	വിട്ടയക്കപ്പെട്ടു.

["വധം ന കുർവ്വന്തി പരാവരജ്ഞാ ദൂതസ്യ" എന്ന് ഹനുമാന്റെ സംഗതിയിൽ, വിഭീഷണൻതന്നെ ദൂതനെ വധിക്കാറില്ലെന്ന് രാവണനോട് ഉപദേശിച്ചുവെങ്കിലും, ശുകസാരണന്മാർ രാക്ഷസന്മാരായതുതൊണ്ട്, അവരെ വിട്ടയച്ചാൽ, താൻ ശങ്ക്യനായി ഭവിക്കുമെന്നുള്ളതിനാൽ, ഇങ്ങിനെ വധാർഹന്മാരാണെന്ന് അറിയിച്ചു, എന്ന് ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു.]

ഏകസ്ഥാനഗതാ യത്ര ചത്വാരഃ പുരുഷർഷഭാഃ
ലോകപാലോപമാഃ ശൂരാഃ കൃതാസ്ത്രാ ദൃഢവിക്രമാഃ 30
രാമോ ദാശരഥിഃ ശ്രീമാൻ ലക്ഷ്മണശ്ച വിഭീഷണഃ
സുഗ്രീവശ്ച മഹാതേജാ മഹേന്ദ്രസമവിക്രമഃ. 31

"പുരുഷർഷഭാഃ	"പുരുഷശ്രേഷ്ഠന്മാരും
ലോക-പാലോപമാഃ	ദിക്പാലതുല്യന്മാരും
കൃതാസ്ത്രാഃ	അസ്ത്രകുശലന്മാരും
ശൂരാഃ	ശൂരന്മാരും
ദൃഢവിക്രമാഃ	കലക്കമില്ലാത്ത പൌരുഷമാന്വരും ആയ
ചത്വാരഃ	നാലുപേരായ,
ദാശരഥിഃ	ദശരഥപുത്രനും
മഹാതേജാഃ	മഹാതേജസ്വിയും
മഹേന്ദ്രസമ-വിക്രമഃ	മഹേന്ദ്രനു തുല്യമായ പരാക്രമം പൂണ്ടവനും
ശ്രീമാൻ	ലക്ഷ്മീകടാക്ഷമാന്വനും
രാമഃ	ശ്രീരാമനും,
ലക്ഷ്മണഃ,	ലക്ഷ്മണനും,
വിഭീഷണഃ ച,	വിഭീഷണനും,
സുഗ്രീവഃ ച,	സുഗ്രീവനും,
യത്ര,	അല്ലിക്കിൽ
ഏകസ്ഥാന-ഗതാഃ.	ഒന്നിച്ചുകൂടിയിരിക്കുന്നു

ഏതേ ശക്താഃ പുരീം ലങ്കാം സപ്രാകാരാം സതോരണാം
ഉത്പാട്യ സംക്രാമയിതും സർവ്വേ തിഷ്ഠന്തു വാനരാഃ. 32

"ഏതേ	"ഇവർ	സംക്രാമയിതും	വലിച്ചെറിയുവാൻ
ലങ്കാം പുരീം	ലങ്കാപുരത്തെ	ശക്തഃ;	ശക്തരാണ്;
സപ്രാകാരാം	മതിൽകെട്ടുകളുടക്കം	വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
സതോരണാം	ഗോപുരങ്ങളുടക്കം	സർവ്വേ	എല്ലാവരുടെയും കഥ
ഉത്പാട്യ	ഇടിച്ചുപൊടിച്ച്,	തിഷ്ഠന്തു.	ഇരിക്കട്ടെ.

യാവദ്രാമസ്യ രാമസ്യ രൂപം പ്രഹരണാനി ച
വധിഷ്യതി പുരീം ലങ്കാമേകസ്തിഷ്ഠന്തു തേ ത്രയഃ. 33

"തസ്യ രാമസ്യ	"ആ രാമന്റെ	ഏകഃ	ഇവൻ ഒരുവൻ തനി
രൂപം	രൂപവും	ലങ്കാം പുരീം	ലങ്കാപുരത്തെ [ച്ച്
പ്രഹരണാനി	ആയുധങ്ങളും	വധിഷ്യതി;	നശിപ്പിക്കുന്നതാണ്;
ച	എല്ലാം	തേ ത്രയഃ	മറ്റുള്ള ആ മൂന്നുപേർ
യാവദ്രാമം!	എന്തൊരുമാതിരിയാണ്!	തിഷ്ഠന്തു.	ഇരിക്കട്ടെ.

രാമലക്ഷ്മണഗുപ്താ സാ സുഗ്രീവേണ ച വാഹിനീ
ബഭൂവ ദുർധർഷതരാ സേന്ദ്രൈരപി സുരാസുരൈഃ. 34

"രാമലക്ഷ്മണ-ഗുപ്താ	"രാമലക്ഷ്മണന്മാരാൽ പരിപാലിക്കപ്പെട്ടതും	സേന്ദ്രൈഃ	ഇന്ദ്രനടക്കമുള്ള [ക്രൂടി
സുഗ്രീവേണ ച	സുഗ്രീവനാലും രക്ഷിക്ക	സുരാസുരൈഃ അപി	ദേവാസുരന്മാരാലും
സാ	ആ [പ്പെട്ടതും ആയ	ദുർധർഷതരാ	അടുപ്പാൻ കഴിയാത്ത തായിട്ടാണ്
വാഹിനി,	സൈന്യം,	ബഭൂവ.	കാണപ്പെട്ടത്.

പ്രഹൃഷ്ടരൂപാ ധ്വജിനീ വനൌകസാം
മഹാത്മനാം സംപ്രതിയോദ്ധുമിച്ഛതാം
അലം വിരോധേന ശമോ വിധീയതാം
പ്രദീയതാം ദാശരഥായ മൈഥിലീ. 35

"സംപ്രതി	"ഇപ്പോൾ	വിരോധേന	വിരോധം കയ്യൊണ്ടതു
യോദ്ധും	യുദ്ധംചെയ്വാൻ	അലം	മതി;
ഇച്ഛതാം	ഇച്ഛിക്കുന്ന	ശമഃ	സമാധാനമാകുവാൻ
മഹാത്മനാം	മഹാവീര്യശാലികളായ	വിധീയതാം;	കല്പിച്ച് നിശ്ചയിക്കപ്പെടട്ടെ;
വനൌകസാം	വാനരന്മാരുടെ	ദാശരഥായ	ശ്രീരാമനായ്കൊണ്ട്
ധ്വജിനീ	സൈന്യം	മൈഥിലീ	സീത
പ്രഹൃഷ്ട-രൂപാ;	ഉത്സാഹലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയതായിരിക്കുന്നുണ്ട്;	പ്രദീയതാം.	തിരിയെ സമർപ്പിക്കപ്പെടട്ടെ.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
പഞ്ചവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തഞ്ചാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ഷഡ്വിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്താറാംസർഗ്ഗം.

[കപിയൂഥപനിരീക്ഷണം = രാവണൻ വാനരസേനാധിപന്മാരെ നോക്കിക്കാണുന്നതു.]

തദ്വചഃ പഥ്യമക്ലീബം സാരണേനാഭിഭാഷിതം
നിശമ്യ രാവണോ രാജാ പര്യ്യഭാഷത സാരണം. 1

രാജാ രാവണഃ	രാജാവായ രാവണൻ	അക്ലീബം	ശ്രേഷ്ഠവും ആയ
സാരണേന	സാരണനാൽ	വചഃ	വാക്യത്തെ
അഭിഭാഷിതം	പറയപ്പെട്ട	നിശമ്യ,	കേട്ട്,
തത്	ആ	സാരണം	സാരണനോടായി
പഥ്യം	ഹിതകരവും	പര്യ്യഭാഷത.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

യദി മാമഭിയുഞ്ജീരൻ ദേവഗന്ധർവ്വദാനവാഃ
നൈവ സീതാമഹം ദദ്യാം സർവ്വലോകഭയാദപി. 2

"ദേവഗന്ധർവ്വ-ദാനവാഃ	"ദേവന്മാരും ഗന്ധർവ്വന്മാരും അസുരന്മാരും	സർവ്വലോക-ഭയാത് അപി	എല്ലാലോകത്തിൽ നിന്നും ആപത്ത് നേരിട്ടന്നതായാലും വേ
മാം	എന്നോട്ടു കൂടി	അഹം	ഞാൻ [ണ്ടതില്ല,
		സീതാം ഏവ,	സീതയെ മാത്രം
അഭിയുഞ്ജീരൻ യദി,	എതിപ്പാൻ വന്നാലും വേണ്ടതില്ല,	ദദ്യാം ന.	തിരിയെ കൊടുക്കുകയില്ല.

തപം തു സൌമ്യ പരിത്രസ്തോ ഹരിഭിസ്തജ്ജിതോ ഭൃശം
പ്രതിപ്രദാനമദ്യൈവ സീതായാഃ സാധു മന്യസേ. 3

"സൌമ്യ!	"പാവമേ!	പരിത്രസ്തഃ തു	നടുങ്ങിയവനാകയാൽ
തപം	നീ	അദ്യ ഏവ	ഇപ്പോൾതന്നെ
ഹരിഭിഃ	വാനരന്മാരാൽ	സീതായാഃ പ്രതിപ്രദാനം	സീതയെ തിരിയെ കൊടുക്കുന്നതാണ്
തർജ്ജിതഃ	വിരട്ടപ്പെട്ടവനായി	സാധു	നല്ലത്
ഭൃശം	ഏറ്റം	മന്യസേ.	എന്നു വിചാരിക്കുന്നു.

കോ ഹി നാമ സപത്നോ മാം സമരേ ജേതുമർഹസി 4

"സമരേ	"പോരിൽ	കഃ നാമ ഹി,	ഏതൊരുവൻതന്നെയാണ്
മാം ജേതും,	എന്നെ വെല്ലുവാൻ		
സപത്നഃ	ശത്രുവായ	അർഹതി?"	ശക്തനാവുക?"

ഇത്യബ്രുവീത്സ പരുഷം രാവണോ രാക്ഷസാധിപഃ. 5

രാക്ഷസാധിപഃ	രാക്ഷസേശ്വരനായ	ഇതി	മേൽപ്രകാരം
സഃ	ആ	പരുഷം	കടുത്തുരചെയ്തു.
രാവണഃ	രാവണൻ	അബ്രുവീത്.	

ആരുരോഹ തതഃ ശ്രീമാൻ പ്രാസാദം ഹിമപാണ്ഡുരം
ബഹുതാലസമുത്സേധം രാവണോ ऽഥ ദിദൃക്ഷയാ. 6

അഥ	അനന്തരം	ബഹുതാല- സമുത്സേധം	എത്രയോ പനപ്പൊക്കം ഉള്ളതും അയ
ശ്രീമാൻ	ശ്രീമാനായ	പ്രാസാദം	പ്രാസാദാഗ്രത്തിൽ
രാവണഃ,	രാവണൻ,	ദിദൃക്ഷയാ	നേരിൽ കാണ്മാൻ കൊതിപൂണ്ട്
തതഃ	അവിടെനിന്നും		
ഹിമപാണ്ഡുരം	മഞ്ഞുപോലെ വെണ്മ യാന്നതും	ആരുരോഹ.	കയറി.

താഭ്യാം ചരാഭ്യാം സഹിതോ രാവണഃ ക്രോധമൂർച്ഛിതഃ
പശ്യമാനഃ സമുദ്രം ച പർവ്വതാംശ്ച വനാനി ച 7
ദദർശ പൃഥിവീദേശം സുസംപൂർണ്ണം പ്ലവംഗമൈഃ 8

രാവണഃ	രാവണൻ	ചരാഭ്യാം സഹിതഃ	ചാരന്മാരോടും കൂടി
ക്രോധമൂർച്ഛിതഃ	കോപാവേശം പൂണ്ടവ നായി	പശ്യമാനഃ,	നോക്കുന്നവനായി,
		പ്ലവംഗമൈഃ	വാനരന്മാരാൽ
സമുദ്രം ച	സമുദ്രത്തേയും	സുസംപൂർണ്ണം	നന്നായി നിറയപ്പെട്ട
പർവ്വതാൻ ച	വനങ്ങളേയും	പൃഥിവീദേശം	ഭൂപ്രദേശത്തെ [തായ
വനാനി ച	പർവ്വതങ്ങളേയും	ദദർശ.	വീക്ഷിച്ചു.
താഭ്യാം	ആ രണ്ടു		

തദപാരമസംഖ്യേയം വാനരാണാം മഹദ്ബലം
ആലോക്യ രാവണോ രാജാ പരിപപ്രച്ഛ സാരണം. 9

രാവണഃ രാജാ	രാവണമഹാരാജാവ്,	തത് മഹത്	ആ വമ്പിച്ച
അപാരം	എതിരറ്റതും	ബലം	സേനയെ
അസംഖ്യേയം	കണക്കില്ലാത്തതും ആ യ	ആലോക്യ,	കണ്ട്,
		സാരണം	സാരണനോടായി
വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ	പരിപപ്രച്ഛ.	ഇങ്ങിനെചോദിച്ചു.

ഏഷാം വാനരമുഖ്യാനാം കേ ശൂരാഃ കേ മഹാബലാഃ. 10

"വാനര- മുഖ്യാനാം	"വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാരായ	കേ?	ആരെല്ലാമാണ്?
ഏഷാം	ഇവരിൽവെച്ച്	മഹാബലാഃ	മഹാബലശാലികൾ
ശൂരാഃ	ശൂരന്മാരായവർ	കേ?	ആരെല്ലാമാണ്?

കേ പൂർവ്വമഭിവർത്തന്തേ മഹോത്സാഹാഃ സമന്തതഃ. 11

"സമന്തതഃ	"എല്ലായ്പ്പോഴും	പൂർവ്വം	മുമ്പിലായി
മഹോത്സാഹാഃ	അത്യുത്സാഹം പൂണ്ടവ രായി,	കേ.	ആരെല്ലാമാണ്
		അഭിവർത്തന്തേ?	നില്ക്കുന്നത്?

കേഷാം ശ്രൂണോതി സുഗ്രീവഃ കേ വാ യൂഥപയൂഥപാഃ. 12

"സുഗ്രീവഃ	"സുഗ്രീവൻ
കേഷാം	ആരുടെയെല്ലാം
ശ്രൂണോതി?	വാക്കാണ് വിലവെയ്ക്കുന്നതു്?
യൂഥപയൂഥപാഃ	സേനാഗണങ്ങൾക്ക് തലവന്മാർ
കേ വാ?	ആരെല്ലാമാണ്?

സാരണാചക്ഷ്വ മേ സർവ്വം കേ പ്രധാനാഃ പ്ലവംഗമാഃ 13

"സാരണ!	"സാരണ!
പ്രധാനാഃ, പ്ലവംഗമാഃ	മുഖ്യവാനരന്മാർ
കേ?	ആരെല്ലാമാണ്?
സർവ്വം	എല്ലാം
മേ	എന്നോട്
ആചക്ഷ്വ."	വിവരമായി പറയുക."

സാരണോ രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ വചനം പരിപൃച്ഛതഃ
ആചചക്ഷേ ഽഥ മുഖ്യജ്ഞോ മുഖ്യാംസ്തത്ര വനൌകസഃ. 14

"മുഖ്യജ്ഞഃ	"പ്രധാനികളെ നന്നായ് ധരിച്ചിരുന്നവനായ
സാരണഃ,	സാരണൻ
പരിപൃച്ഛതഃ	ചോദിക്കുന്ന
രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ	രാക്ഷസേന്ദ്രനോടായി,
അഥ	അപ്പോൾ
തത്ര	അവിടെയുള്ള
മുഖ്യാൻ	പ്രധാനികളായ
വനൌകസഃ	വാനരന്മാരെക്കുറിച്ച്
വചനം ആചചക്ഷേ.	ഇപ്രകാരം അറിയിച്ചു.

ഏഷ യോ ഽഭിമുഖോ ലങ്കാം നഗ്നം സ്തിഷ്ഠതി വാനരഃ
യൂഥപാനാം സഹസ്രാണാം ശതേന പരിവാരിതഃ 15
യസ്യ ഘോഷേണ മഹതാ സപ്രാകാരാ സതോരണാ
ലങ്കാ പ്രവേപതേ സർവ്വാ സശൈലവനകാനനാ 16
സർവ്വശാഖാമൃഗേന്ദ്രസ്യ സുഗ്രീവസ്യ മഹാത്മനഃ
ബലാഗ്രേ തിഷ്ഠതേ വീരോ നീലോ നാമൈഷ യൂഥപഃ. 17

"യഃ വാനരഃ	"യാതൊരു വാനരൻ
ലങ്കാം അഭിമുഖഃ	ലങ്കയെ നോക്കി
നഗ്നൻ	ഗർജ്ജിക്കുന്നവനായി
തിഷ്ഠതി,	നില്ക്കുന്നുവോ,
യൂഥപാനാം സഹസ്രാണാം ശതേന	ലക്ഷം പടത്തലവന്മാരാൽ
പരിവാരിതഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
സർവ്വശാഖാമൃഗേന്ദ്രസ്യ	സർവ്വവാനരാധീശനായ
മഹാത്മനഃ	മഹാത്മാവായ
സുഗ്രീവസ്യ	സുഗ്രീവന്റെ
ബലാഗ്രേ	സൈന്യത്തിന്റെ മുമ്പിലായി
തിഷ്ഠതേ,	നില്ക്കുന്നുവോ,
യസ്യ	യാതൊരുവന്റെ
മഹതാ	വമ്പിച്ച
ഘോഷേണ	ഗർജ്ജനമൂലം
ലങ്കാ സർവ്വാ	ലങ്കാനഗരം മുഴുവനും
സപ്രാകാരാ	മതിൽ കെട്ടുകളടക്കം
സതോരണാ	ഗോപുരദ്വാരങ്ങളടക്കം
സശൈല-വനകാനനാ	പർവ്വതങ്ങളും, വനങ്ങളും, ഉപവനങ്ങളടക്കം
പ്രവേപതേ,	കുലുങ്ങുന്നുവോ,
ഏഷഃ	ഇവൻ
നീലഃ നാമ;	നീലനെന്ന് പ്രസിദ്ധിയാർന്നവനാകുന്നു;
ഏഷഃ	ഇവൻതന്നെയാണ്
വീരഃ യൂഥപഃ.	വീരനായ സേനാധിപൻ.

ബാഹൂ പ്രഗൃഹ്യ യഃ പദ്ഭ്യാം മഹീം ഗച്ഛതി വീര്യവാൻ
ലങ്കാമഭിമുഖഃ ക്രോധാദഭീക്ഷ്ണം ച വിജൃംഭതേ 18
ഗിരിശൃംഗപ്രതീകാശഃ പദ്മകിഞ്ജല്കസംനിഭഃ
സ്ഫോടയത്യഭിസംരബ്ധോ ലാംഗ്ഗൂലം ച പുനഃ പുനഃ
യസ്യ ലാംഗ്ഗൂലശബ്ദേന സചനന്തി പ്രദിശോ ദശ 19
ഏഷ വാനരരാജേന സുഗ്രീവേണാഭിഷേചിതഃ
യൌവരാജ്യേऽംഗദോ നാമ തവാമാഹവയതി സംയുഗേ 20
വാലിനഃ സദൃശഃ പുത്രഃ സുഗ്രീവസ്യ സദാ പ്രിയഃ
രാഘവാത്തേ പരാക്രാന്തഃ ശക്രാത്തേ വരുണോ യഥാ 21
ഏതസ്യ സാ മതിഃ സർവ്വാ യത്പ്രഷ്ടാ ജനകാത്മജാ
ഹനുമതാ വേഗവതാ രാഘവസ്യ ഹിതൈഷിണാ. 22

വീര്യവാൻ	"വീര്യശാലിയും
ഗിരിശൃംഗ-പ്രതീകാശഃ	പർവ്വതശിഖരം പോന്ന വനും
പദ്മകിഞ്ജല്ക-സംനിഭഃ	താമരയല്ലിയൊത്ത നിറമാന്വനും ആയ
യഃ,	യാതൊരുവൻ,
ബാഹൂ	ഇരുകൈകളേയും
പ്രഗൃഹ്യ	ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചുകൊ
പദ്ഭ്യാം	കാലുകൾകൊണ്ട് [ണ്ട്
മഹീം	നിലത്ത്
ഗച്ഛതി,	നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു
ക്രോധാത്	കോപത്താൽ [വോ,
ലങ്കാം അഭിമുഖഃ	ലങ്കയ്ക്കുനേരെ
അഭീക്ഷ്ണം	ക്രൂടെക്കൂടെ
വിജൃംഭതേ ച,	കുതിച്ചുചാടുന്നുവോ,
അഭിസംരബ്ധഃ	അത്യുഗ്രതപൂണ്ടവനാ
ലാംഗ്ഗൂലം ച	വാലിനേയും [യി
പുനഃ പുനഃ	വീണ്ടുംവീണ്ടും
സ്ഫോടയതി,	ചുഴറുന്നുവോ,
യസ്യ	യാതൊരുവന്റെ
ലാംഗ്ഗൂലശബ്ദേന	വാലടിയുടെ ശബ്ദ
ദശ	പത്തു [ത്താൽ
പ്രദിശഃ	ദിക്കുകളും
സചനന്തി,	മുഴങ്ങുന്നുവോ,
ഏഷഃ അംഗദഃ	ഇവൻ അംഗദൻ
നാമ;	എന്നവനാകുന്നു;
വാനരരാജേന	വാനരാധിപനായ
സുഗ്രീവേണ	സുഗ്രീവനാൽ
യൌവരാജ്യേ	യുവരാജാവായി
അഭിഷേചിതഃ;	വാഴിക്കപ്പെട്ടവൻ;
വാലിനഃ	ബാലിയുടെ
സദൃശഃ പുത്രഃ;	തത്തുല്യനായ പുത്രൻ;
സദാ	എപ്പോഴും
സുഗ്രീവസ്യ പ്രിയഃ;	സുഗ്രീവന് ഹിതമായി നടക്കുന്നവൻ;
ശക്രാത്തേ	ഇന്ദ്രന്റെ സംഗതി
വരുണഃ	വരുണൻ [യിൽ
യഥാ	എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം തന്നെ
രാഘവാത്തേ	ശ്രീരാമകൈങ്കര്യത്തിൽ
പരാക്രാന്തഃ;	ഉദ്യതപൂണ്ടവൻ;
രാഘവസ്യ	ശ്രീരാഘവന്റെ
ഹിതൈഷിണാ	ഹിതാനുകാരിയായ
വേഗവതാ,	അതിബലവാനായ
ഹനുമതാ	ഹനുമാനാൽ
ജനകാത്മജാ	സീത
ദൃഷ്ടാ	കണ്ടുപിടിക്കപ്പെട്ട
യത്	എന്നുള്ളതായ
സാ സർവ്വാ,	അതെല്ലാം,
ഏതസ്യ	ഇവന്റെ
മതിഃ;	ബുദ്ധിവിശേഷംതന്നെ;
തവാം	നിന്തിരുവടിയെ
സംയുഗേ	പോരിന്നായി
ആഹവയതി.	വിളിക്കയാണ്.

ബഹൂനി വാനരേന്ദ്രാണാമേഷ യൂഥാനി വീര്യവാൻ
പരിഗൃഹ്യാഭിയാതി ത്വാം സേനാനീകേന ദുർജ്ജയഃ 23
അന്ത വാലിസുതസ്യാപി ബലേന മഹതാ വൃതഃ
വീരസ്തിഷ്ഠതി സംഗ്രാമേ സേതുഹേതുരയം നളഃ 24
യേ തു വിഷ്ടഭ്യ ഗാത്രാണി ക്ഷേളയന്തി നദന്തി ച
ഉത്പതായ ച വിജൃംഭന്തേ ക്രോധേന ഹരിപുംഗവാഃ 25
ഏതേ ദുഷ്പ്രസഹാ ഘോരാശ്ചണ്ഡാശ്ചണ്ഡപരാക്രമാഃ
അഷ്ടൌ ശതസഹസ്രാണി ദശകോടിശതാനി ച 26
യ ഏനമനുഗച്ഛന്തി വീരാശ്ചന്ദനവാസിനഃ
ഏഷൈവാശംസതേ ലങ്കാം സേനാനീകേന മർദ്ദിതും. 27

"യേ	"യാതൊരു
ഹരിപുംഗവാഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാർ
ഗാത്രാണി	അവയവങ്ങളെ
വിഷ്ടഭ്യ,	മൂരിനിവർന്നുകൊണ്ട്,
ക്ഷേളയന്തി,	കളിക്കുകയും,
നദന്തി ച,	അട്ടഹസിക്കുകയും
ക്രോധേന	കോപത്തോടെ
ഉത്പതായ	എഴുന്നേറ്റ്
വിജൃംഭന്തേ ച	തുള്ളുകയും ചെയ്യുന്നവോ,
ദുഷ്പ്രസഹാഃ	അടുപ്പാൻ കഴിയാത്തവരും
ഘോരാഃ	ഘോരരൂപികളും
ചണ്ഡാഃ	ഉഗ്രസ്വഭാവന്മാരും
ചണ്ഡപരാക്രമാഃ	മഹാപരാക്രമശാലികളും ആയ
ഏതേ,	ഇവരും,
അഷ്ടൌ ശതസഹസ്രാണി	എട്ടുലക്ഷം പേരും
ദശകോടിശതാനി ച	ആയിരം കോടിപേരും
യേ	യാതൊരു
ചന്ദനവാസിനഃ	ചന്ദനവനത്തിൽ വസിക്കുന്ന
വീരാഃ ച	വീരന്മാരും
ഏനം	ഇവനെ
അനുഗച്ഛന്തി	അനുഗമിക്കുന്നവോ, അപ്രകാരമുള്ള
അയം ഏവ	ഇവൻ തന്നെയാണ്
സേതുഹേതുഃ	അണകെട്ടിന്നു കാരണഭൂതനായ
നളഃ	നളനെന്ന
വിഷ്വാൻ;	വീര്യശാലി;
ഏഷഃ	ഇവൻ
വാനരേന്ദ്രാണാം	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാരുടെ
ബഹൂനി	അനേകം
യൂഥാനി	സംഘങ്ങളെ
പരിഗൃഹ്യ	ചേർത്തുകൊണ്ട്
സേനാ	സേനയോടും
അനീകേന	കൂടി
ദുർജ്ജയഃ	അടക്കപ്പെട്ടുവാൻ കഴിയാത്തവനായി
ത്വാം അഭിയാതി;	നിന്നിരുവടിക്കു നേരേ വരുന്നു;
വാലിസുതസ്യ	വാലിപുത്രനായ
അന്ത അപി	പിന്നിലായും,
മഹതാ	വമ്പിച്ച
ബലേന	സൈന്യത്താൽ
വൃതഃ	ചുഴപ്പെട്ടവനായി
സംഗ്രാമേ	പോരിന്നായി
തിഷ്ഠതി;	കാത്തു നില്ക്കുന്നു;
വീരഃ	വീരനായ
ഏഷഃ	ഇവൻ
സേനാ	സേനയും
അനീകേന തു	സൈന്യത്തെക്കൊണ്ടു
ലങ്കാം	ലങ്കയെ [തന്നെ
മർദ്ദിതും	നശിപ്പിപ്പാൻ
ആശംസതേ.	കൊതിച്ചിരിക്കയാണ്.

ശ്വേതോ രജതസംകാശശ്ചപലോ ഭീമവിക്രമഃ
ബുദ്ധിമാൻ വാനരോ വീരസ്ത്രിഷു ലോകേഷു വിശ്രുതഃ. 28
തൂർണ്ണം സുഗ്രീവമാഗമ്യ പുനർഗച്ഛതി സത്വരഃ
വിഭജൻ വാനരീം സേനാമനീകാനി പ്രഹർഷയൻ. 29

"രജത-സംകാശഃ	"വെള്ളിപോലെ നിറമാന്ന ഇവൻ
ശ്വേതഃ	ശ്വേതനെന്ന
വാനരഃ;	വാനരനാകുന്നു;
ചപലഃ;	വേഗതയാന്നവൻ;
ഭീമവിക്രമഃ;	ഘോരമായ പരാക്രമം പൂണ്ടവൻ;
ബുദ്ധിമാൻ;	ബുദ്ധിശാലി;
ത്രിഷു ലോകേഷു	മൂന്നുലോകങ്ങളിലും
വീരഃ	വീരനെന്ന്
വിശ്രുതഃ;	പ്രസിദ്ധിപൂണ്ടവൻ;

വാനരീം സേനാം	വാനരസൈന്യത്തെ
സത്വരഃ	ദ്രുതഗതിയോടെ
വിഭജൻ,	അണിനിരത്തിക്കൊ [ണ്ടും,
അനീകാനി	സൈന്യങ്ങളെ [ണ്ടും,
പ്രഹർഷയൻ,	ഉത്സാഹിപ്പിച്ചുകൊ
സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനെ [ണ്ടും,
ആഗമ്യ,	അടുത്തുവന്നുകണ്ടശേ
പുനഃ	വീണ്ടും [ഷം,
തൂർണ്ണം	വേഗത്തിൽ
ഗച്ഛതി.	വന്നുകൊണ്ടിരിക്കയാണ്.

യഃ പുരാ ഗോമതീതീരേ രമ്യം പശ്യേതി പർവ്വതം
നാമ്നാ സംകോചനോ നാമ നാനാനഗയുതോ ഗിരിഃ 30
തത്ര രാജ്യം പ്രശാസ്യേഷുഃ കുമുദോ നാമ യൂഥപഃ
യോഽസൌ ശതസഹസ്രാണാം സഹസ്രം പരികർഷതി 31
യസ്യ വാലാ ബഹുവ്യാമാ ദീർഘാ ലാംഗ്രലമാശ്രിതാഃ
താമ്രാഃ പീതാഃ സിതാഃ ശ്വേതാഃ പ്രകീർണ്ണാ ഘോരദർശനാഃ 32
അദീനോ രോഷണശ്ചണ്ഡഃ സംഗ്രാമമഭികാംക്ഷതി
ഏഷോഽപ്യാശംസതേ ലങ്കാം സേനാനീകേന മർദ്ദിതും. 33

"ഗോമതീതീരേ	"ഗോമതീ നദീതീരത്തിൽ
നാനാനഗായുതഃ	പലചെറുകുന്നുകളാന്നതും
നാമ്നാ	പേർകൊണ്ട്
സംകോചനഃ	സംകോചനം എന്ന്
നാമ	പ്രസിദ്ധിയാന്നതുംആയ
ഗിരിഃ;	ഒരുഗിരിയുണ്ട്;
യഃ	യാതൊരുവൻ
പുരാ,	ഇതെവരെയ്ക്കും
രമ്യം	മനോഹരമായ
പർവ്വതം	ഈ പർവ്വതത്തിൽ
പശ്യേതി,	സഞ്ചരിച്ചുവരുന്നുവോ,

തത്ര	അതിൽ
രാജ്യം പ്രശാസ്തി,	രാജ്യപരിപാലനവും ചെയ്തുവരുന്നുവോ,
യഃ	യാതൊരുവൻ
ശത-സഹസ്രാണാം സഹസ്രം	ആയിരം ലക്ഷംപേരെ
പരികർഷതി,	കൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നുവോ,
യസ്യ	യാതൊരുവന്റെ
ലാംഗ്രലം ആശ്രിതാഃ	വാലിലുള്ള
വാലാഃ	രോമങ്ങളും

ബഹുവ്യാമാഃ	എത്രയോ മാറുകൾ
ദീൎഘാഃ	നീണ്ടവയായി
താമ്രാഃ പീതാഃ	ചുവന്നും മഞ്ഞച്ചും
ശ്വേതാഃ,	വെളുത്തും,
സിതാഃ	ജടപിടിച്ചും
പ്രകീൎണ്ണാഃ	എങ്ങും നിറഞ്ഞ്
ഘോരദൎശനാഃ,	കാണ്മാൻ ഭയങ്കരമായും ഇരിക്കുന്നുവോ,
ഏഷഃ കുമുദഃ നാമ യൂഥപഃ;	ഇവൻ കുമുദനെന്ന സേനാധിപനാകുന്നു;
അദീനഃ;	ഒന്നിന്നും കുലുങ്ങാത്ത
രോഷണഃ;	കോപിഷ്ഠൻ; [വൻ;
ചണ്ഡഃ അസൌ	ഘോരനായ ഇവൻ
സംഗ്രാമം	പോർ
അഭികാംക്ഷതി;	കൊതിച്ചു നില്ക്കുന്നു;
ഏഷഃ സ്വേന	ഇവൻ സ്വന്തം
അനീകേന അപി	സൈന്യത്തെക്കൊണ്ടു
ലങ്കാം	ലങ്കയെ [മാത്രം
മൎദ്ദിതും	പൊടിപെടുത്തുവാൻ
ആശംസതേ.	ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കയാണ്.

യസ്ത്വേഷ സിംഹസംകാശഃ കപിലോ ദീൎഘകേസരഃ
നിഭൃതഃ പ്രേക്ഷതേ ലങ്കാം ദിധക്ഷന്നിവ ചക്ഷുഷാ 34
വിന്ധ്യം കൃഷ്ണഗിരിം സഹ്യം പൎവ്വതം ച സുദൎശനം
രാജൻ സതതമധ്യാസ്തേ രംഭോ നാമൈഷ യൂഥപഃ 35
ശതം ശതസഹസ്രാണാം ത്രിംശച്ച ഹരിപുംഗവാഃ
യമേതി വാനരാഃ ശൂരാശ്ചണ്ഡാശ്ചണ്ഡപരാക്രമാഃ
പരിവാൎയ്യാനുഗച്ഛന്തി ലങ്കാം മൎദ്ദിതുമോജസാ. 36

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!
സിംഹ-സംകാശഃ	സിംഹസദൃശനായി
കപിലഃ	മയിലനിറം പൂണ്ടവനായി
ദീൎഘകേസരഃ	നീണ്ടരോമങ്ങളാൎന്നവ
നിഭൃതഃ	ദൃഢചിത്തനായ [നായി
യഃ	യാതൊരുവൻ
ലങ്കാം,	ലങ്കയെ,
ചക്ഷുഷാ	തൻെറനോക്കുകൊണ്ട്
ദിധക്ഷൻ ഇവ	ദഹിപ്പിക്കുന്നവനെന്ന പോലെ
പ്രേക്ഷതേ,	വീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുവോ,
വിന്ധ്യം	വിന്ധ്യപൎവ്വതത്തിലും
കൃഷ്ണഗിരിം	കൃഷ്ണഗിരി എന്ന പൎവ്വതത്തിലും
സുദൎശനം,	ഏററം അഴകാൎന്ന
സഹ്യം പൎവ്വതം ച,	സഹ്യാദ്രിയിലും
സതതം	എപ്പോഴും
അധ്യാസ്തേ,	വസിച്ചുവരുന്നുവോ,
യം	യാതൊരുവനെ
ശൂരാഃ	ശൂരന്മാരും
ചണ്ഡാഃ	ഘോരന്മാരും
ചണ്ഡ-പരാക്രമാഃ	ഉഗ്രപരാക്രമികളും ആയ
ശത-സഹസ്രാണാം ശതം ത്രിംശത്	മുപ്പതുകോടി
ഹരിപുംഗവാഃ ച	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാരും
വാനരാഃ	വാനരന്മാരും
പരിവാൎയ്യ	ചൂഴ്ന്നുകൊണ്ട്
അനുഗച്ഛന്തി,	അനുഗമിക്കുന്നുവോ,
ഏഷഃ	ഇവൻ
യൂഥപഃ	സേനാധിപനായ
രംഭഃ നാമ;	രംഭനെന്നവനാകുന്നു;
ഏഷഃ തു,	ഇവനും
ഓജസാ	വീൎയ്യത്താൽ
ലങ്കാം മൎദ്ദിതും	ലങ്കയെ മൎദ്ദിക്കുന്നതി
ഏതി.	വരികയാണ്. [ന്നായി

യസ്യ കണ്ണൌ വിവൃണുതേ ജൃംഭതേ ച പുനഃ പുനഃ
ന ച സംവിജതേ മൃത്യോർന ച യുദ്ധാദ്വിധാവതി 37
പ്രകമ്പതേ ച രോഷേണ തിര്യ്ക് ച പുനരീക്ഷതേ
പശ്യൻ ലാംഗ്രുലമപി ച ക്ഷേപ്തേ ച മഹാബലഃ 38
മഹാജവോ വീതഭയോ രമ്യം സാലേയപർവ്വതം
രാജൻ സതതമധ്യാസ്തേ ശരഭോ നാമ യൂഥപഃ. 39

"രാജൻ!	"രാജാവേ!
മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയും
മഹാജവഃ	മഹാവേഗശാലിയും
വീതഭയഃ	നിർഭയനും അയ
യഃ,	യാതൊരുവൻ,
കണ്ണൌ വിവൃണുതേ,	ചെവികളും രണ്ടിനേയും എടുത്തുപിടിച്ചിരിക്ക നും,
പുനഃ പുനഃ ജൃംഭതേ ച,	ക്രൂടെക്കൂടെ ഉയരേ കുതിച്ചുചാടുന്നു,
മൃത്യോഃ ച സംവിജതേ ന.	കാലനുംകൂടി യേപ്പെടാതിരിക്കുന്നു,
യുദ്ധാത് വിധാവതി ന ച,	പോരിൽനിന്ന് പിൻതിരിയാതിരിക്ക നും,
രോഷേണ പ്രകമ്പതേ ച,	ക്രോധത്താൽ വിറയ്ക്കുന്നു,
പുനഃ ച തിര്യ്ക് ഈക്ഷതേ,	ഇടയ്ക്കിടെ വിലങ്ങത്തിൽ നോക്കുന്നു,
ലാംഗ്രുലം അപി പശ്യൻ ച	വാലിനേയും നോക്കിക്കൊണ്ടുതന്നെ
ക്ഷേപ്തേ ച	ഗർജ്ജിക്കയും ചെയ്യുന്നു,
സതതം രമ്യം സാലേയ-പർവ്വതം	എന്നും രമ്യമായ സാലേയഗിരിയിൽ
അധ്യാസ്തേ തു, ശരഭഃ നാമ യൂഥപഃ.	വസിക്കുന്നവനായ ശരഭനെന്ന [ഇവൻ സേനാധിപനാകുന്നു.

ഏതസ്യ ബലിനഃ സർവ്വേ വിഹാരാ നാമ യൂഥപാഃ
രാജൻ ശതസഹസ്രാണി ചത്വാരിംശത് തഥൈവ ച. 40

"രാജൻ!	"രാജാവേ!
തഥാ ഏവ	അപ്രകാരം തന്നെ
ഏതസ്യ	ഇവന്റെ
യൂഥപാഃ	സേനാനായകന്മാർ
സർവ്വേ ച	എല്ലാവരും
ബലിനഃ;	അതിബലശാലികളും;
ചത്വാരിംശത് ശത-സഹസ്രാണി	നാല്പതുലക്ഷം
വിഹാരാഃ നാമ	വിഹാരങ്ങൾ എന്ന പേരാണ്ടവർ.

യസ്യ മേഘ ഇവാകാരം മഹാനാവൃത്യ തിഷ്ഠതി
മധ്യേ വാനരവീരാണാം സുരാണാമിവ വാസവഃ 41
ഭേരീണാമിവ സന്നാദോ യസ്യൈഷ ശ്രൂയതേ മഹാൻ
ഘോഷഃ ശാഖാമൃഗേന്ദ്രാണാം സംഗ്രാമമഭികാംക്ഷതാം 42
ഏഷ പർവ്വതമധ്യാസ്തേ പാരിയാത്രമനുത്തമം
യൂഥോ ദുഷ്പ്രസഹോ നിത്യം പനസോ നാമ യൂഥപഃ. 43

"യഃ,	"യാതൊരുവൻ,
സുരാണാം	ദേവന്മാക്ക്
വാസവഃ ഇവ,	ഇന്ദ്രനെന്നപോലെ യുള്ളവനായി,
വാനര-വീരാണാം മദ്ധ്യേ,	വാനരവീരന്മാരുടെ നടുവിൽ,
മഹാൻ മേഘഃ	വൻമേഘം
ആകാശം ഇവ	ആകാശത്തെ എന്ന പോലെ
ആവൃത്യ	മറച്ചുകൊണ്ട്
തിഷ്ഠതി,	നില്ക്കുന്നുവോ,
സംഗ്രാമം	പോർ
അഭികാംക്ഷതാം	കൊതിച്ചു നില്ക്കുന്ന
യസ്യ	യാതൊരു അവനരുചേന്ന
ശാഖാ-മൃഗേന്ദ്രാണാം	വാനരവീരന്മാരുടെ
മഹാൻ ഘോഷഃ,	വൻഘോഷം,
ഭേരീണാം	പെരുമ്പറകളുടെ
സംനാദഃ ഇവ,	മുഴക്കമെന്ന പോലെ,
ശ്രൂയതേ,	കേൾക്കപ്പെടുന്നുവോ,
അനുത്തമം	ശ്രേഷ്ഠമായ
പാരിയാത്രം പർവ്വതം	പാരിയാത്ര പർവ്വതത്തിൽ
അധ്യാസ്തേ	വസിക്കുന്നുവോ,
ഏഷഃ തു	ഇവൻ തന്നെയാണ്
പനസഃ നാമ,	പനസനെന്ന
യൂഥപഃ;	സേനാധിപൻ;
ഏഷഃ	ഇവൻ
നിത്യം	എപ്പോഴും
യുദ്ധേ	യുദ്ധത്തിൽ
ഉത്സഹഃ.	അസഹ്യനായവനാകുന്നു.

ഏനം ശതസഹസ്രാണാം ശതാദ്ധം പര്യുപാസതേ
യൂഥപാ യൂഥപശ്രേഷ്ഠം യേഷാം യൂഥാനി ഭാഗശഃ. 44

"യേഷാം യൂഥാനി ഭാഗശഃ	"യാതൊന്നുകളുടെ ഗണങ്ങൾ അണിവകുക്കപ്പെട്ടവയായി
ശത-സഹസ്രാണാം ശതാദ്ധം	അമ്പതുലക്ഷമുണ്ടോ, അവയുടെ
യൂഥപാഃ,	സേനാധിപന്മാർ,
യൂഥപശ്രേഷ്ഠം	സേനാധിപോത്തമനായ
ഏനം	ഇവനെ
പര്യുപാസതേ.	കാത്തുനില്ക്കുന്നു.

യസ്യ ഭീമാം പ്രവല്ഗന്തീം ചമൂം തിഷ്ഠതി ശോഭയൻ
സ്ഥിതാം തീരേ സമുദ്രസ്യ ദ്വിതീയ ഇവ സാഗരഃ 45
ഏഷ ദർദരസംകാശോ വിനതോ നാമ യൂഥപഃ
പിബംശ്ചരതി പണ്ണാസാം നദീനാമുത്തമാം നദീം. 46

"ദർദരസംകാശഃ	"ദർദരപർവ്വതസന്നിഭനും
ദ്വിതീയഃ	മറെറാരു
സാഗരം	സമുദ്രം
ഇവ	എന്നപോലുള്ളവനുമായി,
യഃ,	യാതൊരുവൻ,
സമുദ്രസ്യ	സമുദ്രത്തിന്റെ
തീരേ	കരയിൽ
സ്ഥിതാം	നില്ക്കുന്നതും
ഭീമാം	ഭയങ്കരവും
പ്രവല്ഗന്തീം	തുള്ളിച്ചാടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതും ആയ
ചമൂം	സൈന്യത്തെ

ശോഭയൻ	പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നവ	പിബൻ	കുടിച്ചുകൊണ്ട്
തിഷ്ഠതി,	നില്ക്കുന്നുവോ, [നായി	ചരതി,	വസിച്ചുവരുന്നുവോ,
നദീനാം	നദികളിൽവെച്ച്	ഏഷഃ തു	ഇവൻതന്നെയാണ്
ഉത്തമാം	ശ്രേഷ്ഠമായ	വിനതഃ നാമ	വിനതനെന്ന
പണ്ണാസാം നദീം	പണ്ണാസാനദീജലത്തെ	യൂഥപഃ.	സേനാധിപൻ.

ഷഷ്ടിഃ ശതസഹസ്രാണി ബലമസ്യ പ്ലവംഗമാഃ. 47

"അസ്യ ഷഷ്ടിഃ ശത-സഹസ്രാണി	"ഇവന്ന് അറുപതുലക്ഷം	പ്ലവംഗമാഃ	വാനരന്മാരാകുന്ന
		ബലം.	കൂടെയുള്ളത്.

താമാഹ്വയതി യുദ്ധായ ക്രോധനോ നാമ യൂഥപഃ
വിക്രാന്താ ബലവന്തശ്ച യഥായൂഥാനി ഭാഗശഃ. 48

"യഥായൂഥാനി ഭാഗശഃ ച ബലവന്തഃ വിക്രാന്താഃ;	"സംഘംസംഘമായി അണിനിരന്നിരിക്കുന്ന ഈ ബലവാന്മാർ പരാക്രമ ശാലികളാകുന്നു;	ക്രോധനഃ നാമ യൂഥപഃ താം യുദ്ധായ ആഹ്വയതി.	ക്രോധനനെന്ന ഇവരുടെ സേനാധിപൻ നിന്തിരുവടിയെ പോരിന്നായി വിളിക്കയാണ്.

യസ്യ ഗൈരികവർണ്ണാഭം വപുഃ പുഷ്യതി വാനരഃ
അവമത്യ സദാ സർവ്വാൻ വാനരാൻ ബലദർപ്പിതാൻ 49
ഗവയോ നാമ തേജസ്വീ ത്വാം ക്രോധാദഭിവർത്തതേ
ഏനം ശതസഹസ്രാണി സപ്തതിഃ പര്യുപാസതേ. 50

"യഃ തേജസ്വീ വാനരഃ, ബലദർപ്പിതാൻ വാനരാൻ സർവ്വാൻ സദാ അവമത്യ, ഗൈരിക-വർണ്ണാഭം	"യാതൊരു തേജസ്വിയായ വാനരൻ, ബലത്താൽ ഗർവ്വംപൂണ്ട വാനരന്മാർ എല്ലാവരേയും എപ്പോഴും അവഗണിച്ചുകൊണ്ട്, കാവിപോലെ നിറമുള്ളതായ	വപുഃ പുഷ്യതി തു, ഗവയഃ നാമ ഏനം സപ്തതിഃ ശത-സഹസ്രാണി പര്യുപാസതേ; ത്വാം ക്രോധാത് അഭിവർത്തതേ.	ശരീരത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നുവോ, ഗവയനെന്ന ഇവനെ എഴുപതുലക്ഷം പേർ സേവിക്കുന്നുണ്ട്; നിന്തിരുവടിയെ കോപം മൂലം എതിർപ്പാൻ അടുക്കുന്നു.

ഏഷ ത്വാശങ്കതേ ലങ്കാം സേനാനീകേന മർഷിതം. 51

"ഏഷഃ സേനാനീകേന തു	"ഇവൻ തന്റെ സൈന്യത്തെ കൊണ്ടുതന്നെ	ലങ്കാം മർഷിതം ആശങ്കതേ.	ലങ്കയെ തകർപ്പാനായി ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കയാണ്.

ശതം ശതസഹസ്രാണി ശതകോടിശതാനി ച
ഹരീണാം യൂഥപാഃ സന്തി ബലിനാം ച മഹൌജസാം. 52

"ബലിനാം ച മഹൌജസാം	"അതിശക്തിമാന്മാരും മഹാ പരാക്രമശാലിക ളുമായ	ശതം ശത-സഹസ്രാണി } ശതകോടി-ശതാനി ച }	നൂറുലക്ഷങ്ങളും പതിനായിരം കോടി കളും
ഹരീണാം യൂഥപാഃ,	വാനരന്മാരുടെ സേനാധിപന്മാർ,	സന്തി.	ഉണ്ട്.

ഏതേ ദുഷ്പ്രസഹാ ഘോരാ ബലിനഃ കാമരൂപിണഃ
യൂഥപാ യൂഥപശ്രേഷ്ഠാ ഏഷാം യൂഥാനി ഭാഗശഃ. 53

"ഏതേ	"ഈ	ഘോരാഃ;	ഉഗ്രശീലന്മാർ;
യൂഥപാഃ	സേനാധിപന്മാർ	ബലിനഃ;	മഹാശക്തിമാന്മാർ;
യൂഥപശ്രേഷ്ഠാഃ;	സേനാധിപന്മാരിൽ മി കച്ചവരാകുന്നു;	കാമരൂപിണഃ;	വേണ്ടുന്നവടിവുകയ്ക്കൊ ള്ളുന്നവർ;
ദുഷ്പ്രസഹാഃ;	അടുക്കപ്പെടുവാൻ കഴി യാത്തവർ;	ഏഷാം	ഇവരുടെ
		യൂഥാനി	സൈന്യങ്ങൾ
		ഭാഗശഃ. "	വകുപ്പ് വകുപ്പായുണ്ട്."

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഷഡ്വിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്താറാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15652; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 977.

സപ്തവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തേഴാംസർഗ്ഗം.

[ഹരാദിയൂഥപപരാക്രമവർണ്ണനം = ഹരൻ മുതലായ വാനരസേനാധിപന്മാരുടെ പരാക്രമങ്ങളെ വർണ്ണിക്കുന്നതു്.]

താംസ്തു തേഽഹം പ്രവക്ഷ്യാമി പ്രേക്ഷമാണസ്യ യൂഥപാൻ
രാഘവാർത്ഥേ പരാക്രാന്താ യേ ന രക്ഷന്തി ജീവിതം. 1

"രാഘവാർത്ഥേ	"ശ്രീരാമകൈങ്കര്യ ത്തിൽ	താൻ	ആ
പരാക്രാന്താഃ യേ	ദൃഢനിശ്ചയം പൂണ്ടവ യായതൊരുവർ, [രായി	യൂഥപാൻ തു	സേനാധിപന്മാരെക്കുറി ച്ചും,
ജീവിതം രക്ഷന്തി ന,	തങ്ങടെ ജീവനെ രക്ഷിപ്പാൻ ശ്രദ്ധാക്കാതി രിക്കുന്നവരാ,	പ്രേക്ഷമാണസ്യ തേ	തൃക്കൺപാർക്കുന്ന നിന്തിരുവടിയോടായി
		അഹം പ്രവക്ഷ്യാമി.	ഞാൻ ഉണർത്തിക്കാം.

സ്നിഗ്ധാ യസ്യ ബഹ്വ്യാമാ വാലാ ലാംഗ്രലമാശ്രിതാഃ
താമ്രാഃ പീതാഃ സിതാഃ ശ്വേതാഃ പ്രകീർണ്ണാ ഘോരകർമ്മണഃ 2
പ്രഗൃഹീതാഃ പ്രകാശന്തേ സൂര്യസ്യേവ മരീചയഃ
പൃഥിവ്യാം ചാനകൃഷ്യന്തേ താരോ നാമൈഷ യൂഥപഃ 3
യം പൃഷ്ഠതോഽനഗച്ഛന്തി ശതശോഽഥ സഹസ്രശഃ
ദ്രുമാനുദ്യമ്യ സഹസാ ലങ്കാരോഹണതത്പരാഃ
യൂഥപാ ഹരിരാജസ്യ കിങ്കരാഃ സമുപസ്ഥിതാഃ. 4

"ഘോരകർമ്മണഃ	"ഉഗ്രകൃത്യങ്ങൾചെയ്യുന്നവനായ
യസ്യ	യാതൊരുവന്റെ
ലാംഗ്രല-മാശ്രിതാഃ	വാലിൽഉള്ളവയായ
വാലാഃ	രോമങ്ങൾ
സ്നിഗ്ധാഃ	മയമുള്ളവയായും
ബഹ്വ്യാമാഃ	എത്രയോമാറ് നീണ്ടവയായും
താമ്രാഃ	ചെമ്പിച്ചവയായും
പീതാഃ	മഞ്ഞയായും
ശ്വേതാഃ	വെളുത്തും
സിതാഃ	ജടപിടിച്ചവയായും
പ്രകീർണ്ണാഃ,	തിങ്ങിനിറഞ്ഞിരിക്കുന്നവോ,
സൂര്യസ്യ	സൂര്യന്റെ
പ്രഗൃഹീതാഃ	എടുത്തുപിടിച്ച
മരീചയഃ	കിരണങ്ങൾ
ഇവ	പോലെ
പ്രകാശന്തേ,	പ്രകാശിക്കുന്നുവോ,
പൃഥിവ്യാം	നിലത്ത്
അനകൃഷ്യന്തേ ച,	ഇഴയുന്നുവോ,
യം	യാതൊരുവനെ
ഹരിരാജസ്യ	വാനരരാജാവിന്റെ
കിംകരാഃ	കിങ്കരന്മാരും
യൂഥപാഃ	സേനാധിപന്മാരും
ശതശഃ	നൂറുക്കണക്കായും
സഹസ്രശഃ	ആയിരക്കണക്കായും
സഹസാ	അലക്ഷ്യമായി
ദ്രുമാൻ	വൃക്ഷങ്ങളെ
ഉദ്യമ്യ	എടുത്തുംകൊണ്ട്
ലങ്കാരോഹണ-തത്പരാഃ	ലങ്കയെത്തന്നെ ആക്രമിപ്പാൻ കൊതിപൂണ്ടവരായി
സമുപസ്ഥിതാഃ	സന്നദ്ധരായിരുന്നു
പൃഷ്ഠതഃ	പിന്നിൽ [കൊണ്ട്
അനഗച്ഛന്തി,	അനുഗമിക്കുന്നുവോ,
ഏഷഃ അഥ	ആ ഇവൻതന്നെയാ
താരഃ നാമ	താരനെന്ന [ണ്
യൂഥപഃ.	സേനാധിപൻ.

നീലാനിവ മഹാമേഘാൻ തിഷ്ഠതോ യാംസ്തു പശ്യസി
അസിതാഞ്ജനസങ്കാശാൻ യുദ്ധേ സത്യപരാക്രമാൻ 5
അസംഖ്യേയാനനിർദ്ദേശ്യാൻ പരം പാരമിവോദധേഃ
നഖദംഷ്ട്രായുധാൻ വീരാൻ തീക്ഷ്ണകോപാൻ ഭയാവഹാൻ 6
പർവ്വതേഷു ച യേ കേചിദ്വിഷമേഷു നദീഷു ച
ഏതേ താമഭിവർത്തന്തേ രാജന്നൃക്ഷാഃ സുദാരുണാഃ. 7

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!
മഹാമേഘാൻ ഇവ	വൻകാറുകൾപോലെ
നീലാൻ	കറുത്തവരായി
അസിതാഞ്ജന-സംകാശാൻ	കറുത്ത അഞ്ജനപർവ്വതമൊത്തവരും
യുദ്ധേ	പോരിൽ
സത്യ-പരാക്രമാൻ	സുസ്ഥിരപരാക്രമം പൂണ്ട്

തിഷ്ഠതഃ	നില്ക്കുന്നവരും
ഉദധേഃ	സമുദ്രത്തിന്റെ
പരം പാരം ഇവ	അക്കരയെന്നപോലെ തന്നെ
അനിർദ്ദേശ്യാൻ	അറ്റം കാണാത്തവരാ
അസംഖ്യേയാൻ	എണ്ണമറ്റുള്ളവരും [യി
നഖദംഷ്ട്രായുധാൻ	നഖങ്ങളും പല്ലുകളും ആയുധങ്ങളായുള്ളവരും
വീരാൻ	വീരന്മാരും
തീക്ഷ്ണകോപാൻ	കടുത്തകോപം പൂണ്ടവരും
ഭയാവഹാൻ ച	ഭീതിയുളവാക്കുന്നവരും ആയ
യാൻ തു	യാതൊരുവരെത്തന്നെ
പശ്യസി,	നിന്തിരുവടി നോക്കുന്നു
പർവ്വതേഷു	പർവ്വതങ്ങളിലും [വോ,
വിഷമേഷു	ദുർഘടസ്ഥലങ്ങളിലും
നദീഷു,	നദികളിലും,
യേ കേചിത് ച,	യാവചിലർ ഉണ്ടോ, അപ്രകാരമുള്ള
ഏതേ	ഈ
സുഭാരുണാഃ	ഭയങ്കരന്മാരായ
ഭ്രുക്ഷാഃ,	കരടികൾ,
താം	നിന്തിരുവടിയെ
അഭിവർത്തന്തേ.	എതിരിട്ടുവരുന്നു.

ഏഷാം മദ്ധ്യേ സ്ഥിതോ രാജൻ ഭീമാക്ഷോ ഭീമദർശനഃ
പർജ്ജന്യ ഇവ ജീമൂതൈഃ സമന്താത് പരിവാരിതഃ 8
ഭ്രുക്ഷവന്തം ഗിരിശ്രേഷ്ഠമധ്യാസ്തേ നർമ്മദാം പിബൻ
സർവ്വർക്ഷാണാമധിപതിർധ്രുമോ നാമൈഷ യൂഥപഃ. 9

"രാജൻ!	"രാജാവേ!
പർജ്ജന്യഃ	മഴയ്ക്ക് അധിപനായ പർജ്ജന്യഭഗവാൻ
ജീമൂതൈഃ	മേഘങ്ങളാൽ
സമന്താത്	നാലുപാടും
പരിവാരിതഃ ഇവ,	ചുഴപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു പോലെ,
ഏഷാം	ഇവരുടെ
മദ്ധ്യേ	നടുവിൽ
ഭീമാക്ഷഃ	ഭയങ്കരനേത്രങ്ങളാൻവ
ഭീമദർശനഃ	ഉഗ്രരൂപിയായി [നായി
സ്ഥിതഃ	നില്ക്കുന്ന
ഏഷഃ	ഈ
യൂഥപഃ	സേനാധിപൻ
ധ്രുമഃ നാമ;	ധ്രുമനെന്നവനാകുന്നു;
സർവ്വർക്ഷാണാം അധിപതിഃ;	എല്ലാകരടികൾക്കും അധിപതി;
നർമ്മദാം പിബൻ	നർമ്മദാജലത്തെ കുടിച്ചുകൊണ്ട്
ഭ്രുക്ഷവന്തം ഗിരിശ്രേഷ്ഠം	ഭ്രുക്ഷവാൻ എന്ന വൻഗിരിയിൽ
അധ്യാസ്തേ.	അധിവസിക്കുന്നു.

യവീയാനസ്യ തു ഭ്രാതാ പശ്യൈനം പർവ്വതോപമം
ഭ്രാത്രാ സമാനോ രൂപേണ വിശിഷ്ടസ്തു പരാക്രമൈഃ. 10

"അസ്യ	"ഇവന്റെ
യവീയാൻ	ഇളയ
ഭ്രാതാ,	സഹോദരനായി,
രൂപേണ തു	രൂപംകൊണ്ടു
ഭ്രാത്രാ	ഭ്രാതാവിനു
സമാനഃ,	തുല്യനായും,
പരാക്രമൈഃ തു	പരാക്രമത്തിലാണെന്നാൽ
വിശിഷ്ടഃ	അവനിലും കവിഞ്ഞവനായും,
പർവ്വതോപമം	പർവ്വതാകാരനായും ഉള്ള
ഏനം	ഇവനെ
പശ്യ.	നോക്കിയാലും.

സ ഏഷ ജാംബവാൻ നാമ മഹായൂഥപയൂഥപഃ
പ്രശാന്തോ ഗുരുവത്തീ ച സാപ്രഹാരേഷ്വമർഷണഃ. 11

"സഃ	"ആ
ഏഷഃ ച	ഇവൻതന്നെയാണ്
മഹായൂഥപ-യൂഥപഃ	മഹാസേനാധിപന്മാക്കും തലവനായ
ജാംബവാൻ നാമ;	ജാംബവാനെന്നവൻ;
പ്രശാന്തഃ;	ഗുണശീലൻ;
ഗുരുവത്തീ;	സ്വാമിഭക്തൻ;
സംപ്രഹാരേഷു	പോരാട്ടങ്ങളിൽ
അമർഷണഃ.	വെല്ലുപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തവൻ.

ഏതേന സാഹ്യം സുമഹത് കൃതം ശക്രസ്യ ധീമതാ
ദൈവാസുരേ ജാംബവതാ ലബ്ധാശ്ച ബഹവോ വരാഃ. 12

"ധീമതാ	"ബുദ്ധിമാനായ
ഏതേന	ഈ
ജാംബവതാ,	ജാംബവാനാൽ,
ദൈവാസുരേ	ദേവാസുരയുദ്ധത്തിൽ
ശക്രസ്യ	ഇന്ദ്രന്
സുമഹത്	മഹത്തായ
സാഹ്യം	സഹായം
കൃതം ച	ചെയ്യപ്പെട്ടകയും
ബഹവഃ	എത്രയോ
വരാഃ	വരങ്ങൾ
ലബ്ധാഃ.	ലഭിക്കപ്പെട്ടകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്

ആരുഹ്യ പർവ്വതാഗ്രേഭ്യോ മഹാഭ്രവിപുലാഃ ശിലാഃ
മുഞ്ചന്തി വിപുലാകാരാ ന മൃത്യോരുദ്വിജന്തി ച 13
രാക്ഷസാനാം ച സദൃശാഃ പിശാചാനാം ച ലോമശാഃ
ഏതസ്യ സൈന്യാ ബഹവോ വിചരന്ത്യഗ്നിതേജസഃ. 14

"വിപുലാകാരാഃ	"വൻശരീരങ്ങളുള്ളവരും
അഗ്നിതേജസഃ	അഗ്നിപോലെ പ്രകാശിക്കുന്നവരും ആയ
ഏതസ്യ	ഇവന്റെ
ബഹവഃ	അനവധി
സൈന്യാഃ	സൈന്യങ്ങൾ
വിചരന്തി;	ചുറ്റിത്തിരിഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു;
ലോമശാഃ	രോമം തഴച്ചുവരായ ഇ
രാക്ഷസാനാം ച	രാക്ഷസന്മാർക്കും [വർ
പിശാചാനാം ച	പിശാചർക്കും
സദൃശാഃ;	സമന്മാരാകുന്നു;
മൃത്യോഃ	കാലനും
ഉദ്വിജന്തി ന;	ക്ലേശാത്തവർ;
ആരുഹ്യ	കയറിച്ചെന്ന്
പർവ്വതാഗ്രേഭ്യഃ	മലകളുടെ അഗ്രങ്ങളിൽനിന്ന്
മഹാഭ്ര-വിപുലാഃ	മഹാമേഘങ്ങൾപോലെ വമ്പിച്ച
ശിലാഃ	പാറകളെ
മുഞ്ചന്തി ച.	പുഴക്കിയെറിയുന്നു.

യം തേ പനമഭിസംരബ്ധം പ്ലവമാനമിവ സ്ഥിതം
പ്രേക്ഷന്തേ വാനരാഃ സർവ്വേ സ്ഥിതാ യൂഥപയൂഥപം 15
ഏഷ രാജൻ സഹസ്രാക്ഷം പര്യുപാസ്തേ ഹരീശ്വരഃ
ബലേന ബലസംപന്നോ ദംഷ്ട്രോ നാമൈഷ യൂഥപഃ. 16

"രാജൻ!	"രാജാവേ!
അതിസംരബ്ധം	അതിക്രുദ്ധനായി
പ്ലവമാനം ഇവ,	തുള്ളുന്നവനെന്നപോ
സ്ഥിതം	നില്ക്കുന്നവനും [ലെ
യൂഥപയൂഥപം	സേനാധിപന്മാക്ക്
	നേതാവും ആയ
യം	യാതൊരു
ഏനം	ഇവനെ
സ്ഥിതാഃ	അങ്ങുള്ള
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
പ്രേക്ഷന്തേ	നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കു
ഏഷഃ	ഈ [ന്നവോ
യൂഥപഃ തു	സേനാധിപൻ തന്നെ
	യാണ്
ദംഷ്ടീ നാമ;	ദംഷ്ടനെന്നവൻ;
ഏഷഃ	ഈ
ബലസംപന്നഃ	ബലശാലിയായ
ഹരീശ്വരഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠൻ
ബലേന	തന്റെ കയ്യുക്കുകൊ
സഹസ്രാക്ഷം	ഇന്ദ്രനെ [ണ്ട്
പര്യുപാസ്തേ.	ആശ്രയിക്കുന്നു.

യഃ സ്ഥിതം യോജനേ ശൈലം ഗച്ഛൻ പാർശ്വേന സേവതേ
ഊർദ്ധ്വം തഥൈവ കായേന ഗതഃ പ്രാപ്നോതി യോജനം 17
യസ്മാന്ന പരമം രൂപം ചതുഷ്പാദേഷു വിദ്യതേ
ശ്രുതഃ സന്നാദനോ നാമ വാനരാണാം പിതാമഹഃ. 18

"യഃ	"യാതൊരുവൻ
യോജനേ	ഒരു യോജന ദൂരത്തിൽ
സ്ഥിതം	ഉള്ള
ശൈലം	മലയിലോട്ടായി
ഗച്ഛൻ	ഒരടി എടുത്തുവെച്ചുവ
	നായി
പാർശ്വേന	അതിന്റെ അടുത്ത്
സേവതേ,	എത്തിയിരിക്കുന്നുവോ,
തഥാ ഏവ	അപ്രകാരം തന്നെ
കായേന	ദേഹത്താൽ
ഊർധ്വം ഗതഃ	ഉയരെ പൊങ്ങിനില്ക്കു
	ന്നവനായി
യോജനം	ഒരു യോജനദൂരം
പ്രാപ്നോതി,	എത്തുന്നുവോ,
യസ്മാത്	യാതൊരുവനെക്കാൾ
പരമം	വലുതായ
രൂപം	ദേഹം
ചതുഷ്പാദേഷു	നാല്ക്കാലികളിൽ
വിദ്യതേ ന	ഒന്നിനും ഇല്ലയോ,
വാനരാണാം	വാനരന്മാക്ക് [അവൻ
പിതാമഹഃ	പിതാമഹനായി
ശ്രുതഃ	പേർ കേട്ട
സംനാദനഃ നാമ.	സംനാദനനെന്നവനാ കുന്നു.

യേന യുദ്ധം പുരാ ദത്തം രണേ ശക്രസ്യ ധീമതാ
പരാജയശ്ച ന പ്രാപ്തഃ സോഽയം യൂഥപയൂഥപഃ. 19

"പുരാ	"പണ്ട്
ധീമതാ	ബുദ്ധിമാനായ
യേന	യാതൊരുവനാൽ
ശക്രസ്യ	ഇന്ദ്രന്റെ
രണേ	യുദ്ധത്തിൽ
യുദ്ധം ദത്തം,	യുദ്ധംചെയ്യപ്പെട്ടുവോ,
പരാജയഃ ച	തോല്വയെന്നതും
പ്രാപ്തഃ ന,	പ്രാപിക്കപ്പെട്ടില്ലയോ,
സഃ	അപ്രകാരമുള്ള
യൂഥപയൂഥപഃ	സേനാധിപ നേതാവാ
അയം.	ഇവൻ. [കുന്നു

യസ്യ വിക്രമമാണസ്യ ശക്രസ്യേവ പരാക്രമഃ
ഏഷ ഗന്ധർവ്വകന്യായാമുത്പന്നഃ കൃഷ്ണവർത്മനഃ 20
തദാ ദൈവാസുരേ യുദ്ധേ സാഹ്യാർത്ഥം ത്രിദിവൌകസാം. 21

"തദാ	"ആ സമയം,
ദൈവാസുരേ	ദേവന്മാക്കും അസുരന്മാക്കും തമ്മിലുണ്ടായ
യുദ്ധേ	യുദ്ധത്തിൽ
വിക്രമമാണസ്യ	പരാക്രമത്തെ പ്രദർശിപ്പിച്ചിരുന്ന
യസ്യ	യാതൊരുവന്റെ
പരാക്രമഃ	വിക്രമം
ശക്രസ്യ	ഇന്ദ്രന്റെ
ഇവ,	എന്നപോലെ ആയിരുന്നുവോ, അപ്രകാരമുള്ള
ഏഷഃ	ഇവൻ
ത്രിദിവൌകസാം	ദേവന്മാക്ക്
സാഹ്യാർത്ഥം	സഹായിപ്പാനായി,
കൃഷ്ണവർത്മനഃ	അഗ്നിക്ക്
ഗന്ധർവ്വ-കന്യായാം	ഗന്ധർവ്വസ്ത്രീയിൽ
ഉത്പന്നഃ.	ജനിച്ചവനാകുന്നു.

യസ്യ വൈശ്രവണോ രാജാ ജംബൂമുപനിഷേവതേ
യോ രാജാ പർവ്വതേന്ദ്രാണാം ബഹുകിന്നരസേവിനാം 22
വിഹാരസുഖദോ നിത്യം ഭ്രാതുസ്തേ രാക്ഷസാധിപ
തത്രൈഷ വസതി ശ്രീമാൻ ബലവാൻ വാനരർഷഭഃ 23
യുദ്ധേഷ്വകുണ്ഠനോ നിത്യം ക്രഥനോ നാമ യൂഥപഃ
വൃതഃ കോടിസഹസ്രേണ ഹരീണാം സമുപസ്ഥിതഃ. 24

"രാക്ഷസാധിപ!	"രാക്ഷസേശ്വര!
യസ്യ	യാതൊരുടിക്കിലുള്ളതായ
ജംബും	ഞാവൽ വൃക്ഷത്തെ
വൈശ്രവണഃ രാജാ	കുബേരമഹാരാജാവ്
ഉപനിഷേവതേ,	ആശ്രയിക്കുന്നുവോ,
യഃ	യാതൊന്ന്
ബഹുകിന്നര-സേവിനാം	പല കിന്നരന്മാരാൽ സേവിക്കപ്പെട്ട
പർവ്വതേന്ദ്രാണാം	വൻപർവ്വതങ്ങൾക്ക്
രാജാ	രാജാവായി
തേ	നിന്തിരുവടിയുടെ
ഭ്രാതുഃ	ജ്യേഷ്ഠനായ കുബേരന്ന്
നിത്യം	എന്നും
വിഹാര-സുഖദഃ	വിഹരിക്കുന്നതിനായുള്ള സുഖത്തെ നൽകുന്നുവോ,
തത്ര	അവിടെയാണ്
ഏഷഃ	ഈ
ക്രഥനഃ നാമ,	ക്രഥനൻ എന്നവൻ
വസതി;	വാസംചെയ്യുന്നത്
ശ്രീമാൻ	അതിപ്രസിദ്ധിപൂണ്ട
ബലവാൻ	ബലവാനും
വാനരർഷഭഃ	വാനരോത്തമനുമായ
യൂഥപഃ;	സൈന്യാധിപൻ;
നിത്യം	എപ്പോഴും
യുദ്ധേഷു	യുദ്ധങ്ങളിൽ
അകുണ്ഠനഃ;	വീമ്പുപറയാതെ പ്രവൃത്തികൊണ്ട് പരാക്രമത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നവൻ;
ഹരീണാം	വാനരന്മാരുടെ
കോടി-സഹസ്രേണ,	ആയിരം കോടിയാൽ
വൃതഃ	ചുഴപ്പെട്ടവനായി
സമുപസ്ഥിതഃ.	യുദ്ധസന്നദ്ധനായി നില്ക്കുന്നു.

യോ ഗംഗാമനു പര്യേതി ത്രാസയൻ ഹസ്തിയൂഥപാൻ
ഹസ്തിനാം വാനരാണാം ച പൂർവ്വവൈരമനുസ്മരൻ 25
ഏഷ യൂഥപതിസ്തേതാ ഗച്ഛൻ ഗിരിഗുഹാശയഃ
ഗജാൻ യോധയതേ വന്യാൻ ഗിരീംശ്ചൈവ മഹീരുഹാൻ 26
ഹരീണാം വാഹിനീമുഖ്യോ നദീം ഹൈമവതീമനു
ഉശീരബീജമാശ്രിത്യ പർവ്വതം മന്ദരോപമം
രമതേ വാനരശ്രേഷ്ഠോ ദിവി ശക്ര ഇവ സ്വയം 27
ഏനം ശതസഹസ്രാണാം സഹസ്രമനുവർത്തതേ
വീര്യവിക്രമദർപ്പാനാം നർദ്ദതാം ബലശാലിനാം 28
സ ഏഷ നേതാ ചൈതേഷാം വാനരാണാം മഹാത്മനാം 29
സ ഏഷ ദുർധരോ രാജൻ പ്രമാഥീ നാമ യൂഥപഃ
വാതേനേവോദ്ധതം മേഘം യമേനമനുപശ്യസി 30
അനീകമപി സംരബ്ധം വാനരാണാം തരസ്വിനാം
ഉദ്ധൂതമരുണാഭാസം പവനേന സമന്തതഃ
വിവർത്തമാനം ബഹുധാ യത്രൈതദ് ബഹുളം രജഃ. 31

"രാജൻ!	"രാജാവേ!
യഃ	യാതൊരുവൻ
ഹസ്തിനാം	ആനകൾക്കും
വാനരാണാം ച	കപികൾക്കുംതമ്മിലു
പൂർവ്വവൈരം	പൂർവ്വവൈരത്തെ [ള്ള
അനുസ്മരൻ,	കരുതിക്കൊണ്ട്,
ഗംഗാം അനു	ഗംഗാപ്രദേശത്തിൽ
ഹസ്തിയൂഥപാൻ	ആനക്കൂട്ടങ്ങളെ
ത്രാസയൻ	വിറപ്പിച്ചുംകൊണ്ട്
പര്യേതി,	സഞ്ചരിക്കുന്നുവോ,
വാതേന ഉദ്ധതം മേഘം ഇവ	കാറ്റിനാൽ അടിക്കപ്പെട്ട മേഘം പോലെയുള്ള
യം ഏനം,	യാതൊരു ഇവനേയും,
തരസ്വിനാം വാനരാണാം ഉദ്ധൂതം	പരാക്രമികളായ വാനരന്മാരാൽ പറപ്പിക്കപ്പെട്ടതായ
ഏതത് ബഹുളം അരുണാഭാസം രജഃ	ഈ വമ്പിച്ച ചുവന്ന പൊടിപടലത്തെ
ബഹുധാ	പലവിധമായി
സമന്തതഃ	ചുറും
പവനേന	കാറ്റിനാൽ
വിവർത്തമാനം,	ചുഴറ്റപ്പെടുന്നതിനേ
സംരബ്ധം	ക്രുദ്ധിച്ചിരിക്കുന്ന [യും,
അനീകം അപി,	സൈന്യത്തേയും
യത്ര	യാതൊരിടത്തിൽ
അനുപശ്യസി,	നിന്നിരുവടി തുക്കൺ പാക്കുന്നുവോ,
സഃ	അപ്രകാരമുള്ള
ഏഷഃ	ഇവൻ
പ്രമാഥീ നാമ	പ്രമാഥിയെന്ന
യൂഥപഃ;	സേനാധിപനാകുന്നു;
ഏനം	ഇവനെ
ബലശാലിനാം	ബലശാലികളും
നർദ്ദതാം	അട്ടഹസിക്കുന്നവരും
വീര്യവിക്രമ-ദർപ്പാനാം	വീര്യപരാക്രമങ്ങളാൽ മദിച്ചവരും ആയ
ശതസഹസ്രാണാം സഹസ്രം	പത്തുകോടിപ്പേർ
അനുവർത്തതേ;	അനുസരിക്കുന്നു;

സഃ	അ
ഏഷഃ ച	ഇവൻതന്നെയാണ്
ഏതേഷാം	ഈ
മഹാത്മനാം	മഹാവിക്രമികളായ
വാനരാണാം	കപികളുടെ
നേതാ;	നായകൻ;
ദുർധരഃ;	ആരാലും അടക്കപ്പെട്ടുവാൻ കഴിയാത്ത
യൂഥപതിഃ;	സേനാധിപൻ;
നേതാ;	പടകളെ ഒരുക്കിനടത്തുന്നവൻ;
ഗിരി-ഗുഹാശയഃ;	പർവ്വത ഗുഹകളിൽ വസിക്കുന്നവൻ;
ഹരീണാം	വാനരന്മാരുടെ
വാഹിനീമുഖ്യഃ;	സൈന്യത്തിൽ മുഖ്യനായവൻ;
വാനരശ്രേഷ്ഠഃ;	വാനരന്മാരിൽ ഉത്തമൻ;
ഏഷഃ	ഇവൻ
ഗച്ഛൻ,	നടന്നുകൊണ്ടു തന്നെ,
വന്യാൻ	കാട്ടിലുള്ള
ഗജാൻ ച	ആനകളേയും,
ഗിരീൻ ഏവ	മലകളേയും,
മഹീരുഹാൻ	വൃക്ഷങ്ങളേയും
യോധയതേ;	എതിർക്കുന്നു;
ഹൈമവതീം നദീം അനു,	ഗംഗാനദിയ്ക്കരികായി
മന്ദരഃ പ്രപമം	മന്ദരപർവ്വത സദൃശ
ഉശീരബീജം	ഉശീരബീജമെന്ന [മായ
പർവ്വതം	പർവ്വതത്തെ
ആശ്രിത്യ,	പ്രാപിച്ച്,
ദിവി	ദേവലോകത്തിൽ
സ്വയം	സാക്ഷാൽ
ശക്രഃ	ഇന്ദ്രൻ
ഇവ,	എന്നപോലെ,
രമതേ.	കാലം കഴിക്കുന്നു.

["വാനരന്മാക്കും ആനകൾക്കും തമ്മിൽ മത്സരം ഉണ്ടായതിനെക്കുറിച്ച് പുരാണാന്തരത്തിൽ ഇപ്രകാരം പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. പണ്ട് ശംബസാഭനനെന്ന അസുരൻ ഗജരൂപിയായി മുനിമാരെയെല്ലാം ദ്രോഹിച്ചിരുന്ന സമയം, അവരാൽ അപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടവനായ കേസരി എന്ന വാനരൻ, അസുരനെ ഹനിച്ചു. പിന്നെ മുനിമാരുടെ വരപ്രസാദത്താലാണ് കേസരിക്ക് അത്യുത്കൃഷ്ടനായ ഹനുമാൻ പുത്രനായി ജനിച്ചത്. അന്നുമുതൽക്ക് വാനരന്മാക്കും ഗജങ്ങൾക്കും തമ്മിൽ വൈരം തുടങ്ങിയത്രെ." ഗോ. രാ.]

ഏതേ ടസിതമുഖാ ഘോരാ ഗോലാംഗ്രൂലാ മഹാബലാഃ
ശതം ശതസഹസ്രാണി ദൃഷ്ട്വാ വൈ സേതുബന്ധനം 32
ഗോലാംഗ്രൂലം മഹാവേഗം ഗവാക്ഷം നാമ യൂഥപം
പരിവാര്യാഭിവർത്തന്തേ ലങ്കാം മർദ്ദിതുമോജസാ. 33

"ഏതേ	"ഈ
അസിതമുഖാഃ	കറുത്തമുഖമാൻവരും
ഘോരാഃ	ഘോരന്മാരും
മഹാബലാഃ	മഹാബലശാലികളും അതായ
ശതം ശത-സഹസ്രാണി	നൂറുലക്ഷം
ഗോലാംഗ്രൂലാഃ,	ഗോലാംഗ്രൂലങ്ങൾ,
സേതുബന്ധനം	സേതുബന്ധനം
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
മഹാവേഗം	മഹാശക്തിമാനും
യൂഥപം	സേനാധിപനും
ഗോലാംഗ്രൂലം	ഗോലാംഗ്രൂലവുമായ
ഗവാക്ഷം നാമ	ഗവാക്ഷനെന്നവനെ
പരിവാര്യ,	വളഞ്ഞുകൊണ്ടു,
ഓജസാ	വീര്യത്താൽ
ലങ്കാം	ലങ്കയെ
മർദ്ദിതും	തകർപ്പാനായി
അഭിവർത്തന്തേ വൈ.	എതിരിട്ടവരുന്നു.

ഭ്രമരാചരിതാ യത്ര സർവ്വകാമഫലദ്രുമാഃ
യം സൂര്യ്യസ്തുല്യവർണ്ണാഭമനുപര്യ്യേതി പർവ്വതം 34
യസ്യ ഭാസാ സദാ ഭാന്തി തദ്വർണ്ണാ മൃഗപക്ഷിണഃ
യസ്യ പ്രസ്ഥം മഹാത്മാനോ ന ത്യജന്തി മഹർഷയഃ 35
സർവ്വകാമഫലാ വൃക്ഷാഃ സദാ ഫലസമന്വിതാഃ
മധൂനി ച മഹാർഹാണി യസ്മിൻ പർവ്വതസത്തമേ 36
തത്രൈഷ രമതേ രാജൻ രമ്യേ കാഞ്ചനപർവ്വതേ
മുഖ്യോ വാനരമുഖ്യാനാം കേസരീ നാമ യൂഥപഃ. 37

"രാജൻ!	"രാജാവേ!
യത്ര	യാതൊന്നിൽ
ഭ്രമരാചരിതാഃ	വണ്ടുകളാർക്കുന്നവയും
സർവ്വകാമ-ഫലദ്രുമാഃ	വേണ്ടുന്ന പഴങ്ങളെ നൽകുന്നവയും ആയ വൃക്ഷങ്ങൾ ഉണ്ടോ,
തുല്യവർണ്ണാഭം	സ്വന്തം പ്രഭയ്ക്കൊത്ത നിറമാർന്ന
യം പർവ്വതം	യാതൊരു പർവ്വതത്തെ
സൂര്യ്യഃ	സൂര്യ്യൻ
അനുപര്യ്യേതി,	അടുക്കുന്നുവോ,
യസ്യ	യാതൊന്നിന്റെ
ഭാസാ	കാന്തികൊണ്ട്
മൃഗപക്ഷിണഃ	മൃഗങ്ങളും പക്ഷികളും
സദാ	എപ്പോഴും
തദ്വർണ്ണാഃ	അതിന്റെ നിറം പൂണ്ടവയായി
ഭാന്തി,	വിലസുന്നുവോ,
യസ്യ	യാതൊന്നിന്റെ
പ്രസ്ഥം	താഴ്വരകളെ
മഹാത്മാനഃ	മഹാത്മാക്കളായ
മഹർഷയഃ	മഹർഷിമാർ
ത്യജന്തി ന,	വിട്ട് അകലാതിരിക്കുന്നുവോ,
യസ്മിൻ	യാതൊരു
പർവ്വതസത്തമേ	ആ ശ്രേഷ്ഠഗിരിയിൽ
സർവ്വകാമഫലാഃ	വേണ്ടുന്ന ഫലങ്ങളുള്ളവയും
സദാ ഫല-സമന്വിതാഃ	എന്നും പഴങ്ങളാർന്നവയും ആയ
വൃക്ഷാഃ	വൃക്ഷങ്ങളും
മഹാർഹാണി	ഉത്കൃഷ്ടങ്ങളായ
മധൂനി ച,	തേനാടകളുമുണ്ടോ,
തത്ര	അപ്രകാരമുള്ള
രമ്യേ	മനോഹരമായ
കാഞ്ചനപർവ്വതേ,	കാഞ്ചനപർവ്വതത്തിൽ
വാനര-മുഖ്യാനാം മുഖ്യഃ	വാനരത്തലവന്മാരിൽ മുഖ്യനും
യൂഥപഃ	സേനാധിപനുമായ
കേസരീ നാമ	കേസരിയെന്ന
ഏഷഃ	ഇവൻ
രമതേ.	സുഖമായി കാലംകഴിക്കുന്നു.

ഷഷ്ടിർഗിരിസഹസ്രാണാം രമ്യാഃ കാഞ്ചനപർവ്വതാഃ
തേഷാം മദ്ധ്യേ ഗിരിവരസ്ത്വമിവാനഘ രക്ഷസാം. 38

"അനഘ!	"കുറവററുള്ളോവേ!
ഗിരിസഹ-സ്രാണാം ഷഷ്ടിഃ	അറുപതിനായിരം
രമ്യാഃ	അഴകാർന്ന
കാഞ്ചന-പർവ്വതാഃ;	കാഞ്ചനപർവ്വതങ്ങൾ തൊട്ടുതൊട്ടുണ്ട്;
രക്ഷസാം	രാക്ഷസന്മാർക്ക്
ത്വം	നിന്തിരുവടി
ഇവ,	എന്നപോലെ,
തേഷാം മദ്ധ്യേ	അവയ്ക്കുനടുവിലായി
ഗിരിവരഃ.	ഉത്തമപർവ്വതമൊന്നുണ്ട്.

തത്രൈതേ കപിലാഃ ശ്വേതാസ്താമ്രാസ്യാ മധുപിംഗളാഃ
നിവസന്ത്യുത്തമഗിരൌ തീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രാ നഖായുധാഃ. 39

"തത്ര	"ആ
ഉത്തമഗിരൌ	ഗിരിശ്രേഷ്ഠനിൽ
ഏതേ	ഈ
കപിലാഃ	മയിലനിറമുള്ളവരും
ശ്വേതാഃ	വെളുത്തവരും
താമ്രാസ്യാഃ	ചെമ്പിച്ച മുഖമാന്നവരും
മധുപിംഗളാഃ	തേൻപോലെ പിംഗളവർണ്ണമുള്ളവരും
തീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രാഃ	കൂർത്തേറകളുള്ളവരും
നഖായുധാഃ	നഖങ്ങൾ ആയുധങ്ങളായുള്ളവരും
നിവസന്തി.	നിവസിക്കുന്നു.

സിംഹാ ഇവ ചതുർദംഷ്ട്രാ വ്യാഘ്ര്യാ ഇവ ദുരാസദാഃ
സർവ്വേ വൈശ്വാനരസമാ ജ്വലിതാശീവിഷോപമാഃ. 40

"സർവ്വേ	"എല്ലാവരും
സിംഹാഃ ഇവ	സിംഹങ്ങളെന്നപോലെ
ചതുർദംഷ്ട്രാഃ,	നാലുതേറകളോന്നുവരും
വ്യാഘ്ര്യാഃ ഇവ	വേങ്ങപ്പുലികളെന്നപോലെ
ദുരാസദാഃ,	അടുപ്പാൻ കഴിയാത്തവരും,
വൈശ്വാനരസമാഃ	അഗ്നിതുല്യന്മാരും
ജ്വലിതാശീവിഷോപമാഃ.	ചീറുന്ന സർപ്പങ്ങളൊത്തവരുമാകുന്നു.

സുദീർഘ്രാഞ്ചിതലാംഗ്രൂലാ മത്തമാതംഗസന്നിഭാഃ
മഹാപർവ്വതസംകാശാ മഹാജീമൂതനിസ്വനാഃ. 41

"സുദീർഘ്രാഞ്ചിതലാംഗ്രൂലാഃ;	"ധാരാളം നീണ്ട അഴകാന്ന വാലുള്ളവർ;
മത്തമാതംഗസംനിഭാഃ;	മദിച്ച ആനകൾക്കൊത്തുള്ളവർ;
മഹാപർവ്വതസംകാശാഃ;	വൻഗിരികളൊത്തവർ;
മഹാജീമൂതനിസ്വനാഃ.	മഹാമേഘങ്ങൾപോലെ ഗർജ്ജിക്കുന്നവർ.

വൃത്തപിംഗളരക്താക്ഷാ ഭീമഭീമഗതിസ്വരാഃ
മർത്ത്യന്തീവ തേ സർവ്വേ തസ്ഥുർലങ്കാം സമീക്ഷ്യ തേ. 42

വൃത്തപിംഗളരക്താക്ഷാഃ;	ഉരുട്ടി മിഴിക്കുന്ന പിംഗളവർണ്ണത്തിലും തുടുത്തും ഉള്ള നേത്രങ്ങളോടുകൂടിയവർ;
ഭീമഭീമഗതിസ്വരാഃ;	അതിഭയങ്കരമായ പ്രവൃത്തിയോടും ശബ്ദത്തോടുംകൂടിയവർ;
തേ	അവർ
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
തേ	നിന്തിരുവടിയുടെ
ലങ്കാം	ലങ്കാപുരത്തെ
സമീക്ഷ്യ	നോക്കി
മർത്ത്യന്തി ഇവ	ഇതാ തകർത്തുകളയുമെന്നപോലെ
തസ്ഥുഃ.	ഉറച്ചുനിന്നിട്ടുണ്ട്.

ഏഷ ചൈഷാമധിപതിർമദ്ധ്യേ തിഷ്ഠതി വീര്യവാൻ 43
ജയാത്മീ നിത്യമാദിത്യമുപതിഷ്ഠതി ബുദ്ധിമാൻ 44
നാമ്നാ പൃഥിവ്യാം വിഖ്യാതോ രാജൻ ശതബലീതി യഃ
ഏഷൈവാശംസതേ ലങ്കാം സേനാനീകേന മർദ്ദിതും. 45

"രാജൻ!	"രാജാവേ!
ഏഷാം	ഇവരുടെ
മദ്ധ്യേ	നടുവിൽ
അധിപതിഃ	നായകനായ
യഃ	യാതൊരുവൻ
തിഷ്ഠതി,	നില്ക്കുന്നുണ്ടോ,
ഏഷഃ ച	ഇവൻതന്നെയാണ്
ശതബലിഃ ഇതി	ശതബലിയെന്ന
നാമ്നാ	പേരിനാൽ
പൃഥിവ്യാം	ലോകത്തിൽ
വിഖ്യാതഃ	പ്രസിദ്ധിയാൻവൻ;
വീര്യവാൻ	വീര്യശാലിയും
ബുദ്ധിമാൻ	ബുദ്ധിമാനുമായ ഇവൻ
നിത്യം	എന്നും
ജയാത്മീ	വിജയേച്ഛുവായി
ആദിത്യം	ആദിത്യദേവനെ
ഉപതിഷ്ഠതി;	ഉപാസനംചെയ്യുന്നു;
ഏഷഃ	ഇവൻ
സേനാ	തന്റെ
അനീകേന ഏവ	സൈന്യത്തെക്കൊണ്ടു തന്നെ
ലങ്കാം	ലങ്കയെ
മർദ്ദിതും	മർദ്ദിപ്പാനായി
ആശംസതേ.	കൊതിച്ചിരിക്കയാണ്.

വിക്രാന്തോ ബലവാൻ ശൂരഃ പൌരുഷേ സേ വ്യവസ്ഥിതഃ
രാമപ്രിയാർത്ഥം പ്രാണാനാം ഭയം ന കുരുതേ ഹരിഃ. 46

"വിക്രാന്തഃ	"പൌരുഷയുക്തനും
ബലവാൻ,	ബലവാനും
ശൂരഃ,	ശൂരനും
സേനാ	തന്റെ
പൌരുഷേ	പരാക്രമത്തിൽ
വ്യവസ്ഥിതഃ	ദൃഢവിശ്വാസംപൂണ്ട വനും ആയ
ഹരിഃ,	ഈ വാനരൻ,
രാമപ്രിയാർത്ഥം	ശ്രീരാമപ്രീതിക്കായി
പ്രാണാനാം	തന്റെ ജീവനെക്കുറിച്ചും
ഭയം ന കുരുതേ.	ആശപ്പെടുന്നില്ല.

ഗജോ ഗവാക്ഷോ ഗവയോ നളോ നീലശ്ച വാനരഃ
ഏകൈക ഏവ യൂഥാനാം കോടിഭിർദ്ദശഭിർവൃതഃ. 47

"ഗജഃ	"ഗജനും
ഗവാക്ഷഃ	ഗവാക്ഷനും
ഗവയഃ	ഗവയനും
നളഃ	നളനും
വാനരഃ	വാനരനായ
നീലഃ ച	നീലനും
ഏകൈകഃ ഏവ	ഓരോരുത്തനും
യൂഥാനാം ദശഭിഃ കോടിഭിഃ	പത്തുകോടി സൈന്യങ്ങളാൽ
വൃതഃ.	ചുഴപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

തഥാഽന്യേ വാനരശ്രേഷ്ഠാ വിന്ധ്യപർവ്വതവാസിനഃ
ന ശക്യന്തേ ബഹുത്വാത് തു സംഖ്യാതും ലഘുവിക്രമാഃ. 48

"തഥാ	"അപ്രകാരം തന്നെ
അന്യേ	മറുള്ള
വാനരശ്രേഷ്ഠാഃ	വാനരോത്തമന്മാർ
വിന്ധ്യപർവ്വത-വാസിനഃ;	വിന്ധ്യപർവ്വതത്തിൽ വസിക്കുന്നവരാകുന്നു;
ലഘുവിക്രമാഃ;	അങ്ങുമിങ്ങും ഓടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നവർ;
ബഹുത്വാത് തു	എത്രയോ ഉള്ള കാരണം
സംഖ്യാതും	എണ്ണിക്കണക്കാക്കപ്പെടുവാൻ
ശക്യന്തേ ന.	കഴിയാത്തവരായിരിക്കുന്നു.

സർവ്വേ മഹാരാജ മഹാപ്രഭാവാഃ
സർവ്വേ മഹാശൈലനികാശകായാഃ
സർവ്വേ സമർത്ഥാഃ പൃഥിവീം ക്ഷണേന
കർത്തും പ്രവിധ്വസ്തവികീർണ്ണശൈലാം. 49

"മഹാരാജ!	"മഹാരാജാവേ!
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
മഹാപ്രഭാവാഃ;	മഹാ പ്രഭാവശാലികളും;
സർവ്വേ മഹാശൈല-നികാശകായാഃ	എല്ലാവരും വൻമലപോന്ന ശരീരങ്ങളോടുകൂടിയവരും,
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
ക്ഷണേന	ഒരു നൊടിയിടയിൽ
പൃഥിവീം	ലോകത്തെ
പ്രവിധ്വസ്ത-വികീർണ്ണ-ശൈലാം	പൊടിപെടുത്തി വിതറപ്പെട്ട മലകളോടുകൂടിയതാക്കി
കർത്തും	ചെയ്യാൻ
സമർത്ഥാഃ."	തക്കവണ്ണമുള്ളവരുമാണ്."

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
സപ്തവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തേഴാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15701; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1026.

അഷ്ടാവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തെട്ടാംസർഗ്ഗം.

[മൈന്ദാദിപരാക്രമാഖ്യാനം = മൈന്ദൻ മുതലായവരുടെ പരാക്രമത്തെക്കുറിച്ച് പറയുന്നത്.]

സാരണസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ രാവണം രാക്ഷസാധിപം
ബലമാദിശ്യ തത്സർവ്വം ശുകോ വാക്യമഥാബ്രവീത്. 1

ശുകഃ	ശുകൻ,
സാരണസ്യ	സാരണന്റെ
വചഃ	വാക്യത്തെ
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
രാക്ഷസാധിപം	രാക്ഷസാധിപനായ
രാവണം,	രാവണനോടായി,
തത്	ആ
ബലം	സൈന്യം
സർവ്വം	എല്ലാറ്റിനേയും
ആദിശ്യ,	ചൂണ്ടിക്കാണിച്ച്,
വാക്യം	വാക്യത്തെ
അഥ	ഇപ്രകാരം
അബ്രവീത്.	ഉണർത്തിച്ചു.

സ്ഥിതാൻ പശ്യസി യാനേതാൻ മത്താനിവ മഹാദ്വിപാൻ
ന്യഗ്രോധാനിവ ഗാംഗേയാൻ സാലാൻ ഹൈമവതാനിവ 2
ഏതേ ദുഷ്പ്രസഹാ രാജൻ ബലിനഃ കാമരൂപിണഃ
ദൈത്യദാനവസംകാശാ യുദ്ധേ ദേവപരാക്രമാഃ. 3

"രാജൻ!	"രാജാവേ!
യാൻ	യാതൊരു
മത്താൻ	മദിച്ച
മഹാദ്വിപാൻ ഇവ,	ആനക്കൊമ്പന്മാരെപ്പോലെയുള്ളവരും,
ഗാംഗേയാൻ	ഗംഗാതീരത്തിൽ മുളച്ച
ന്യഗ്രോധാൻ ഇവ,	വടവൃക്ഷങ്ങളെന്നപോലെയുള്ളവരും,
ഹൈമവതാൻ	ഹിമാലയത്തിലുള്ള
സാലാൻ ഇവ	പയിൻ മരങ്ങൾപോലെയുള്ളവരും ആയ
സ്ഥിതാൻ	എതിരിൽ നില്ക്കുന്ന
ഏതാൻ	ഇവരെ
പശ്യസി,	നിന്തിരുവടി വീക്ഷിക്കുന്നുവോ,
ഏതേ	അപ്രകാരമുള്ളവർ
ദുഷ്പ്രസഹാഃ	ആരാലും ജയിക്കപ്പെട്ടുവാൻ കഴിയാത്തവരും
ബലിനഃ	ബലശാലികളും
കാമരൂപിണഃ	ഇഷ്ടംപോലെ രൂപം കയ്ക്കൊള്ളാവുന്നവരും
ദൈത്യദാനവസംകാശാഃ	ദൈത്യന്മാക്കും ദാനവന്മാക്കും തുല്യതയായ
യുദ്ധേ	പോരിൽ [ന്നവരും
ദേവപരാക്രമാഃ.	ദേവതുല്യപരാക്രമം പൂണ്ടവരുമാകുന്നു.

ഏഷാം കോടിസഹസ്രാണി നവ പഞ്ച ച സപ്ത ച
തഥാ ശംഖസഹസ്രാണി തഥാ വൃന്ദശതാനി ച. 4

"ഏഷാം നവ പഞ്ച ച സപ്ത ച കോടിസഹസ്രാണി	"ഇവക്ക് ഇരുപത്തോരായിരം കോടി സംഖ്യയും
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
ശംഖസഹസ്രാണി	ആയിരം ശംഖങ്ങളും
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
വൃന്ദശതാനി ച.	നൂറു ബൃന്ദങ്ങളും ഉണ്ട്.

[ഈ കണക്കുകളുടെ സംഖ്യയെപ്പറ്റി ഈ സർഗ്ഗാവസാനത്തിൽ വാല്മീകിമുനിതന്നെ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു് കാണ്ക.]

ഏതേ സുഗ്രീവസചിവാഃ കിഷ്കിന്ധാനിലയാഃ സദാ
ഹരയോ ദേവഗന്ധർവ്വൈരുത്പന്നാഃ കാമരൂപിണഃ. 5

"ഏതേ	"ഈ
ഹരയഃ	വാനരന്മാർ
സദാ	എല്ലായ്പോഴും
കിഷ്കിന്ധാനിലയാഃ;	കിഷ്കിന്ധയിൽ വസിക്കുന്നവരാകുന്നു;
സുഗ്രീവസചിവാഃ	സുഗ്രീവന്റെ സചിവന്മാർ;
കാമരൂപിണഃ	ഇഷ്ടമാത്രരൂപികൾ;
ദേവഗന്ധർവ്വൈഃ	ദേവന്മാരാലും ഗന്ധർവ്വന്മാരാലും
ഉത്പന്നാഃ.	ഉത്പാദിപ്പിക്കപ്പെട്ടവർ.

യൌ തൌ പശ്യസി തിഷ്ഠന്തൌ കുമാരൌ ദേവരൂപിണൌ
മൈന്ദശ്ച ദ്വിവിദശ്ചോഭൌ താഭ്യാം നാസ്തി സമോ യുധി. 6

"ദേവ-രൂപിണൌ	"ദിവ്യസൌന്ദര്യമാന്വരായി	തൌ ച	അവരിരുവരും തന്നെയാണ്
കുമാരൌ	യൌവ്വനയുക്തരായ	മൈന്ദഃ	മൈന്ദനും
യൌ ഉഭൌ	യാതൊരു രണ്ടുപേരെ	ദ്വിവിദഃ ച;	ദ്വിവിദനും;
തിഷ്ഠന്തൌ	എതിരിൽ നില്ക്കുന്നവരായി	യുധി	പോരിൽ
പശ്യസി	നിന്തിരുവടി നോക്കുന്നവോ,	താഭ്യാം	അവർ രണ്ടുപേക്കും
		സമഃ	തുല്യനായ ഒരുവൻ
		അസ്തി ന.	ഇല്ലതന്നെ.

ബ്രഹ്മണാ സമനുജ്ഞാതാവമൃതപ്രാശിനാവുഭൌ
ആശംസേതേ യുധാ ലങ്കാമേതൌ മദ്ഗിതൌജസാ. 7

"ഏതൌ ഉഭൌ ബ്രഹ്മണാ സമനുജ്ഞാതൌ	"ഈ രണ്ടുപേരും ബ്രഹ്മദേവനാൽ അനുജ്ഞ നൽകപ്പെട്ടവരായി	യുധാ	യുദ്ധം കയ്ക്കൊണ്ട്
		ഓജസാ	വീര്യത്താൽ
		ലങ്കാം	ലങ്കയെ
		മദ്ഗിതൌ	പൊടിപെടുത്തുവാൻ
അമൃത-പ്രാശിനൌ;	അമൃതം ഭുജിച്ചുവരാകുന്നു;	ആശംസേതേ.	ഉദ്യുക്തരായിരിക്കയാണ്.

യം തു പശ്യസി തിഷ്ഠന്തം പ്രഭിന്നമിവ കുഞ്ജരം
യോ ബലാത് ക്ഷോഭയേത് ക്രുദ്ധഃ സമുദ്രമപി വാനരഃ 8
ഏഷോഽഭിഗന്താ ലങ്കായാ വൈദേഹ്യാസ്തവ ച പ്രഭോ
ഏനം പശ്യ പുരാ ദൃഷ്ടം വാനരം പുനരാഗതം. 9

"യം	"യാതൊരുവനെ,	ഏഷഃ തു,	അപ്രകാരമുള്ള ഇവൻ തന്നെയാണ്
പ്രഭിന്നം	മദംപൊട്ടിയ		
കുഞ്ജരം	ആനയെ	പ്രഭോ!	ഹേ പ്രഭോ!
ഇവ,	എന്നപോലെ,	ലങ്കായാഃ	ലങ്കയേയും
തിഷ്ഠന്തം	മുന്നിൽ നില്ക്കുന്നവനായി	വൈദേഹ്യാഃ	സീതയേയും
		തവ ച,	നിന്തിരുവടിയേയും
പശ്യസി,	നിന്തിരുവടികാണുന്നുവോ,	അഭിഗന്താ;	നേരിൽ കണ്ടറിഞ്ഞവൻ;
ക്രുദ്ധഃ	കോപിതനായ	പുരാ	മുമ്പ്
യഃ	യാതൊരു	ദൃഷ്ടം	കണ്ടിട്ടുള്ളവനായ
വാനരഃ	വാനരൻ	ഏനം വാനരം	ഈ വാനരനെ
ബലാത്	ശക്തികയ്ക്കൊണ്ടവനായി	പുനഃ ആഗതം	തിരിച്ചെത്തിയിരിക്കുന്നവനായി
സമുദ്രം അപി	സമുദ്രത്തേയും		
ക്ഷോഭയേത്	കലക്കി മറിച്ചെയ്യുമോ,	പശ്യ.	തുക്കൺ പാത്താലും.

ജ്യേഷ്ഠഃ കേസരിണഃ പുത്രോ വാതാത്മജ ഇതി ശ്രുതഃ
ഹനുമാനിതി വിഖ്യാതോ ലംഘിതോ യേന സാഗരഃ. 10

"കേസരിണഃ	"കേസരിയുടെ
ജ്യേഷ്ഠഃ പുത്രഃ;	ജ്യേഷ്ഠ പുത്രൻ;
വാതാത്മജഃ	വായുപുത്രൻ
ഇതി ശ്രുതഃ;	എന്ന് വിഖ്യാതൻ;
ഹനുമാൻ	ഹനുമാൻ
ഇതി	എന്ന്
വിഖ്യാതഃ;	പ്രസിദ്ധിപൂണ്ടവൻ;
യേന	യാതൊരു ഇവനാലാ
സാഗരഃ	സമുദ്രം [ണ്
ലംഘിതഃ.	ചാടിക്കടക്കപ്പെട്ടത്.

കാമരൂപീ ഹരിശ്രേഷ്ഠോ ബലരൂപസമന്വിതഃ
അനിവാര്യഗതിശ്ചൈവ യഥാ സതതഗഃ പ്ലവഃ. 11

"കാമരൂപീ	"ഇച്ഛാരൂപിയായ
ഹരിശ്രേഷ്ഠഃ;	വാനരോത്തമൻ;
ബലരൂപ-സമന്വിതഃ;	ശക്തിയും അഴകും ഒത്തു ള്ളവൻ;
പ്ലവഃ സതതഗഃ	പ്ലവായ വായു
യഥാ ഏവ,	എന്നപോലെതന്നെ
അനിവാര്യ-ഗതിഃ ച.	എങ്ങും തടവറ ഗതി യാൻവൻ.

ഉദ്യന്തം ഭാസ്കരം ദൃഷ്ട്വാ ബാലഃ കില പിപാസിതഃ
ത്രിയോജനസഹസ്രം തു അധ്വാനമവതീർയ്യ ഹി. 12
ആദിത്യമാഹരിഷ്യാമി ന മേ ക്ഷുത് പ്രതിയാസ്യതി
ഇതി സഞ്ചിന്ത്യ മനസാ പുരൈഷ ബലദർപ്പിതഃ 13
അനാധൃഷ്യതമം ദേവമപി ദേവർഷിദാനവൈഃ
അനാസാദ്യൈവ പതിതോ ഭാസ്കരോദയനേ ഗിരൌ. 14

"പുരാ	"പണ്ടൊരിക്കൽ
ബാലഃ	കയ്യുട്ടിയായിരുന്ന
ഏഷഃ	ഇവൻ
പിപാസിതഃ	പാൽ കുടിപ്പാൻ കൊതിച്ചു,
ബലദർപ്പിതഃ	ബലത്താൽ മദം പൂണ്ട
ഉദ്യന്തം	ഉദിച്ചുയരുന്ന [വനായി
ഭാസ്കരം	ബാലസൂര്യനെ
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
'ആദിത്യം	'സൂര്യനെ
അഹരിഷ്യാമി;	ഞാൻ പിടിച്ചുകൊണ്ടു വന്നുകളയാം;
ഹി	എന്നാൽ
മേ	എനിക്ക്
ക്ഷുത്	വിശപ്പെന്നത്
പ്രതിയാസ്യതി ന,'	ഒരിക്കലും ഉണ്ടാകയില്ല,'
ഇതി	എന്നിങ്ങിനെ
മനസാ സഞ്ചിന്ത്യ,	മനസ്സുകൊണ്ടാലോചിച്ച്,
ത്രിയോജന-സഹസ്രം	മൂവ്വായിരം യോജന ദൂരം
അധ്വാനം	വഴി
അവതീർയ്യ തു,	ചെന്നിട്ടും,
ദേവർഷി-ദാനവൈഃ	ദേവന്മാരാലും ഋഷികളാലും ദാനവന്മാരാലും
അപി	കൂടി
അനാധൃഷ്യതമം	അടുക്കപ്പെട്ടുവാൻ കഴിയാത്ത
ദേവം	ദേവനെ [ത്തന്നെ
അനാസാദ്യ ഏവ	പ്രാപിക്കാതെ
ഭാസ്കരോദയനേ	സൂര്യൻ ഉദിക്കുന്നതായ
ഗിരൌ	ഉദയഗിരിയിൽ
പതിതഃ,	വീണു,
കില.	എന്നു കേൾവിയുണ്ട്.

["അവതീര്യ്യ" (താഴോട്ടിറങ്ങിവന്നു) എന്ന സാധാരണ അർത്ഥത്തെ ഗോവിന്ദ രാജൻ ഇപ്രകാരം സാധൂകരിക്കുന്നു. കേസരി കാഞ്ചനപർവ്വതത്തിൽ വസിക്കുന്നവനാകയാൽ ഹനുമാനെ പെറ്റത് അവിടെവെച്ചാകയാലും, മേരുശിഖരം എത്തുംയാ ഉയർന്നതായി, അതിന്റെ മദ്ധ്യത്തിലായി സൂര്യൻ അതിനെ ചുറ്റുന്നതുകൊണ്ടും, ഇറങ്ങിവന്നു എന്നത് ശരിതന്നെ.]

പതിതസ്യ കപേരസ്യ ഹനുരേകാ ശിലാതലേ
കിഞ്ചിദ്ഭിന്നാ ദ്ദുഢഹനോർഹനുമാനേഷ തേന വൈ. 15

"ദുഢഹനോഃ	"ഉറപ്പുള്ള താടിയെല്ലു കളാൽവനായ
അസ്യ	ഈ
കപേഃ	വാനരൻ
ശിലാതലേ	ഗിരിപ്രദേശത്തിൽ
പതിതസ്യ,	വീണപ്പോൾ,
ഏകാ	ഒരു
ഹനുഃ	താടിയെല്ല്
കിഞ്ചിത്	അല്പം
ഭിന്നാ;	തകർന്നു;
തേന വൈ	അതിനാൽതന്നെയാ
ഏഷഃ	ഇവൻ [ണ്
ഹനുമാൻ.	ഹനുമാൻ എന്നു പറയപ്പെട്ടുന്നത്.

സത്യമാഗമയോഗേന മമൈഷ വിദിതോ ഹരിഃ
നാസ്യ ശക്യം ബലം രൂപം പ്രഭാവോ വാഽപി ഭാഷിതും. 16

"ഏഷഃ	"ഈ
ഹരിഃ	വാനരൻ
ആഗമയോഗേന,	മുമ്പ് വന്നകാരണം,
മമ	എനിക്ക്
സത്യം	നല്ലപോലെ
വിദിതഃ;	പരിചയപ്പെട്ടവനാണ്;
അസ്യ	ഇവന്റെ
ബലം	ബലമാകട്ടെ
രൂപം	പ്രകൃതിഗുണമാകട്ടെ
പ്രഭാവഃ അപി വാ	പ്രഭാവംതന്നെയാകട്ടെ
ഭാഷിതും	വർണ്ണിപ്പാൻ
ന ശക്യം.	കഴിയപ്പെട്ടതല്ല.

["ആഗമയോഗേന" (ആഗമമാകുന്ന, ആപ്തവാക്യമാകുന്ന, യോഗത്താൽ ഉപായത്താൽ), എന്ന് (ഗോ. രാ.) ഹനുമാനെപ്പറ്റിയുള്ള ഇക്കഥ വലിയവർ പറഞ്ഞുകേട്ടതാണ് എന്നർത്ഥം.]

ഏഷ ആശംസതേ ലങ്കാമേകോ മട്ടിതുമോജസാ
യേന ജാജ്വല്യതേഽസൌ വൈ ധൂമകേതുസ്ത്വാദ്യ വൈ 17
ലങ്കായാം നിഹിതശ്ചാപി കഥം വിസ്മരസേ കപിം. 18

"ഏഷഃ	"ഇവൻ
ഏകഃ	ഒരുത്തനായുള്ളൊ
ഓജസാ	വീര്യ്യത്താൽ
ലങ്കാം	ലങ്കയെ
മട്ടിതും	തകർക്കുവാൻ
ആശംസതേ;	ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കയാണ്;
യേന	യാതൊരുവനാൽ
തവ	നിന്തിരുവടിക്കുചേന്നതായ
ലങ്കായാം വൈ	ഈ ലങ്കാനഗരത്തിൽതന്നെ
നിഹിതഃ ച	നിക്ഷേപിക്കപ്പെട്ടതായ
അസൌ	ഈ
ധൂമകേതുഃ വൈ	അഗ്നിയും
അദ്യ അപി	ഇന്നുംകൂടി
ജാജ്വല്യതേ,	കത്തിജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുവോ,
കപിം	അപ്രകാരമുള്ള ഈ വാനരനെ
കഥം	എങ്ങിനെയാണ്
വിസ്മരസേ?	നിന്തിരുവടി മറക്കുന്നത്?

യശ്ചൈഷോऽനന്തരഃ ശൂരഃ ശ്യാമഃ പദ്മനിഭേക്ഷണഃ
ഇക്ഷ്വാകൂണാമതിരഥോ ലോകേ വിഖ്യാതപൌരുഷഃ 19
യസ്മിൻ ന ചലതേ ധർമ്മോ യോ ധർമ്മം നാതിവർത്തതേ
യോ ബ്രാഹ്മമസ്ത്രം വേദാംശ്ച വേദ വേദവിദാം വരഃ 20
യോ ഭിന്ദ്യാദ്ഗഗനം ബാണൈഃ പർവ്വതാനപി ദാരയേത്
യസ്യ മൃത്യോരിവ ക്രോധഃ ശക്രസ്യേവ പരാക്രമഃ 21
യസ്യ ഭാര്യ്യാ ജനസ്ഥാനാത് സീതാ ചാപഹൃതാ ത്വയാ
സ ഏഷ രാമസ്ത്വാം യോദ്ധും രാജൻ സമഭിവർത്തതേ. 22

"ശൂരഃ	"ശൂരനും
ശ്യാമഃ ച	ശ്യാമളവർണ്ണനും
പദ്മ-നിഭേക്ഷണഃ	ചെന്താർപോലെ നേത്രങ്ങളാൎന്നവനും
ഇക്ഷ്വാകൂണാം	ഇക്ഷ്വാകുവംശ്യന്മാരിൽ
അതിരഥഃ,	അതിരഥനും,
ലോകേ	ലോകത്തിൽ
വിഖ്യാത-പൌരുഷഃ	പേരാൎന്ന പരാക്രമശാലിയും ആയ
യഃ	യാതൊരുവൻ
അനന്തരഃ,	ഇവന്ന് അടുത്തായി നില്ക്കുന്നുവോ,
യസ്മിൻ	യാതൊരുവങ്കൽ
ധർമ്മഃ ചലതേ ന,	ധർമ്മം മാറാതിരിക്കുന്നുവോ,
യഃ	യാതൊരുവൻ
ധർമ്മം	ധർമ്മത്തെ
അതിവർത്തതേ ന,	അതിക്രമിക്കുന്നില്ലയോ,
യഃ	യാതൊരുവൻ
ബ്രാഹ്മം അസ്ത്രം	ബ്രഹ്മാസ്ത്രത്തെയും
വേദാൻ ച	മന്ത്രങ്ങളേയും
വേദ,	പഠിച്ചുറിഞ്ഞവനോ,
വേദവിദാം	വേദജ്ഞന്മാരിൽവെച്ച്
വരഃ	ഉത്തമനോ
യഃ	യാതൊരുവൻ
ബാണൈഃ	ബാണങ്ങളെക്കൊണ്ട്
ഗഗനം	ആകാശത്തെ
ഭിന്ദ്യാത്,	പിളൎക്കുന്നവനോ,
പർവ്വതാൻ അപി	പർവ്വതങ്ങളേയും
ദാരയേത്,	തകൎക്കുമോ,
യസ്യ	യാതൊരുവന്റെ
ക്രോധഃ	കോപം
മൃത്യോഃ ഇവ,	യമന്റെതുപോലെ ഉള്ളതോ,
പരാക്രമഃ	പരാക്രമം
ശക്രസ്യ ഇവ,	ഇന്ദ്രന്റെതുപോലെയുള്ളതോ,
യസ്യ	യാതൊരുവന്റെ
ഭാര്യ്യാ	പത്നിയായ
സീതാ	സീത
ജനസ്ഥാനാത്	ജനസ്ഥാനത്തിൽനിന്നു
ത്വയാ	നിന്തിരുവടിയാൽ
അപഹൃതാ,	അപഹരിക്കപ്പെട്ടുവോ,
സഃ ഏഷഃ ച	അപ്രകാരമുള്ള ഇവൻ തന്നെയാണ്
രാമഃ;	രാമൻ;
രാജൻ!	രാജാവേ!
ഏഷഃ	ഇവൻ
ത്വാം	നിന്തിരുവടിയുമായി
യോദ്ധും	പോരാടുവാൻ
സമഭിവർത്തതേ.	ഇങ്ങുവന്നിരിക്കുന്നു.

യസ്യൈഷ ദക്ഷിണേ പാർശ്വേ ശുദ്ധജാംബൂനദപ്രഭഃ
വിശാലവക്ഷാസ്താമ്രാക്ഷോ നീലകുഞ്ചിതമൂർദ്ധജഃ 23

"യസ്യ	"യാതൊരു ഈ രാമ	വിശാലവക്ഷാഃ;	വിരിഞ്ഞമാറുള്ളവൻ;
ദക്ഷിണേ	വലത്തു [ന്റെ	താമ്രാക്ഷഃ	തുടുത്തനേത്രങ്ങളോന്നാ
പാർശ്വേ	ഭാഗത്തിലുള്ള		വൻ;
ഏഷഃ	ഇവൻ		
ശുദ്ധജാംബൂ-	ശുദ്ധമായ തങ്കനിറമുള്ള	നീലകുഞ്ചിത-	കറുത്ത് ചുരുണ്ടുള്ള രോ
നദപ്രഭഃ;	വൻ;	മൂർദ്ധജഃ.	മങ്ങളോട്ട കൂടിയവൻ

ഏഷോഽസ്യ ലക്ഷ്മണോ നാമ ഭ്രാതാ പ്രാണസമഃ പ്രിയഃ
നയേ യുദ്ധേ ച കുശലഃ സർവ്വശാസ്ത്രവിശാരദഃ. 24

"ലക്ഷ്മണഃ	"ലക്ഷ്മണൻ	പ്രിയഃ;	ഒരിക്കലും അപ്രിയം
നാമ	എന്നവൻതന്നെയാണ്		ചെയ്യാത്തവൻ;
ഏഷഃ;	ഇവൻ;	നയേ,	നീതിയിലും
അസ്യ	ഈ രാമന്റെ	യുദ്ധേ ച	പോരിലും
ഭ്രാതാ;	അനുജൻ;	കുശലഃ;	നൈപുണ്യമാർന്നവൻ;
പ്രാണസമഃ;	പ്രാണൻപോലെയുള്ള	സർവ്വശാസ്ത്ര-	സർവ്വശാസ്ത്രങ്ങളും പഠി
	വൻ;	വിശാരദഃ.	ച്ചറിഞ്ഞവൻ.

അമർഷീ ദുർജ്ജയോ ജേതാ വിക്രാന്താ ബുദ്ധിമാൻ ബലീ
രാമസ്യ ദക്ഷിണോ ബാഹുർനിത്യം പ്രാണോ ബഹിശ്ചരഃ. 25

"അമർഷീ;	"അപരാധികളെ ശി	ബലീ;	ശക്തിമാൻ;
	ക്ഷിക്കുന്നവൻ;	നിത്യം	എന്നും
ദുർജ്ജയഃ;	ആരാലും ജയിക്കപ്പെട്ട	രാമസ്യ	രാമന്
	വാൻ കഴിയാത്തവൻ;	ദക്ഷിണഃ	വലത്തെ
ജേതാ;	ആരെയും ജയിക്കുന്ന	ബാഹുഃ;	കയ്യായവൻ;
വിക്രാന്തഃ;	പരാക്രമി; [വൻ;	ബഹിശ്ചരഃ	വെളിയിൽ സഞ്ചരിക്കു
ബുദ്ധിമാൻ;	ബുദ്ധിശാലി;	പ്രാണഃ.	ജീവനായുള്ളവൻ. [ന്ന

ന ഹ്യേഷ രാഘവസ്യാർത്ഥേ ജീവിതം പരിരക്ഷതി. 26

"ഏഷഃ	"ഇവൻ	ജീവിതം ഹി	തന്റെ ജീവനെത്ത
രാഘവസ്യ	രാമന്നായ്ക്കൊണ്ട്,		ന്നെയും
അർത്ഥേ		പരിരക്ഷതി ന.	വിലവെക്കുന്നില്ല.

ഏഷൈവാശംസതേ യുദ്ധേ നിഹന്തും സർവ്വരാക്ഷസാൻ. 27

"ഏഷഃ	"ഇവൻ	സർവ്വ-	എല്ലാരാക്ഷസന്മാരേ
ഏവ	ഒറ്റയ്ക്കുതന്നെ	രാക്ഷസാൻ	യും
യുദ്ധേ	പോരിൽ	നിഹന്തും	ഹനിപ്പാനായി
		ആശംസതേ.	ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കയാണ്.

യസ്യ സവ്യമസൌ പക്ഷം രാമസ്യാശ്രിത്യ തിഷ്ഠതി
രക്ഷോഗണപരിക്ഷിപ്തോ രാജാ ഹ്യേഷ വിഭീഷണഃ. 28

"യഃ	"യാതൊരുവൻ	അസൌ	ഇവൻ
രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്ന്	രക്ഷോഗണ– }	രാക്ഷസഗണങ്ങളാൽ
സവ്യം	എടത്തു	പരിക്ഷിപ്തഃ; }	പരിത്യജിക്കപ്പെട്ടവ
പക്ഷം	ഭാഗത്തിലായി	ഏഷഃ	ഈ [നാകുന്നു;
ആശ്രിത്യ	അരികിലായി	വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ
തിഷ്ഠതി തു	വർത്തിക്കുന്നുവോ,	രാജാ ഹി.	രാജാവുമായിട്ടുണ്ട്.

[ഈ ശ്ലോകത്തിലെ നാലാം പാദത്തിലെ 'ഹി' എന്ന അക്ഷരം ഗായത്രിയിലെ പതിനാറാമത്തെ അക്ഷരമാകുന്നു. (ഗോവിന്ദരാജപക്ഷം).]

ശ്രീമതാ രാജരാജേന ലങ്കായാമഭിഷേചിതഃ
തപാമേവ പ്രതിസംരബ്ധോ യുദ്ധായൈഷോ ഽഭിവർത്തതേ 29

"ശ്രീമതാ	ശ്രീമാനായ	പ്രതിസംരബ്ധഃ	ഏറെ കോപമുൾക്കൊ
രാജരാജേന	ചക്രവർത്തിയാൽ		ണ്ടവനായി
ലങ്കായാം	ലങ്കയെ ഉദ്ദേശിച്ച്	തപാം	നിന്തിരുവടിയുമായി
അഭിഷേചിതഃ	പട്ടാഭിഷേകംചെയ്യ	യുദ്ധായ	പോരിന്ന്
ഏഷഃ ഏവ,	ഇവനും, [പ്പെട്ട	അഭിവർത്തതേ.	വന്നിരിക്കയാണ്.

യം തു പശ്യസി തിഷ്ഠന്തം മധ്യേ ഗിരിമിവാചലം
സവ്വശാഖാമൃഗേന്ദ്രാണാം ഭർത്താരമപരാജിതം 30
തേജസാ യശസാ ബുദ്ധ്യാ ജ്ഞാനേനാഭിജനേന ച
യഃ കപീനതിബഭ്രാജ ഹിമവാനിവ പർവ്വതാൻ 31

"മധ്യേ	"നടുവിൽ	യഃ,	യാതൊരുവൻ,
അചലം	കുലുങ്ങാത്ത	പർവ്വതാൻ	പർവ്വതങ്ങളെ
ഗിരിം ഇവ	പർവ്വതമെന്നപോലെ	ഹിമവാൻ	ഹിമവാൻ
തിഷ്ഠന്തം	വർത്തിക്കുന്നവനും,	ഇവ,	എന്നപോലെ,
സവ്വശാഖാ– }	എല്ലാ വാനരന്മാർക്കും	തേജസാ	വീര്യംകൊണ്ടും
മൃഗേന്ദ്രാണാം }		യശസാ	കീർത്തികൊണ്ടും
അപരാജിതം	ആരാലും ജയിക്കപ്പെട്ട വാൻ കഴിയാത്ത	ബുദ്ധ്യാ	ബുദ്ധിശക്തികൊണ്ടും
		ജ്ഞാനേന	ശാസ്ത്രജ്ഞാനംകൊ
ഭർത്താരം	രാജാവും ആയ	അഭിജനേന ച	ലീനതകൊണ്ടും [ണ്ടും
യം	യാതൊരുവനെ	കപീൻ	വാനരന്മാരെ
പശ്യസി തു,	നിന്തിരുവടി വീക്ഷിക്കുന്നുവോ,	അതിബഭ്രാജ,	അതിശയിച്ചുവനായി വിലസുന്നുവോ,

കിഷ്കിന്ധാം യഃ സമധ്യാസ്തേ ഗുഹാം സഗഹനദ്രുമാം
ദുർഗ്ഗാം പർവ്വതദുർഗ്ഗസ്ഥാം പ്രധാനൈഃ സഹ യൂഥപൈഃ 32
യസ്യൈഷാ കാഞ്ചനീ മാലാ ശോഭതേ ശതപുഷ്കരാ
കാന്താ ദേവമനുഷ്യാണാം യസ്യാം ലക്ഷ്മീഃ പ്രതിഷ്ഠിതാ 33
ഏതാം ച മാലാം താരാം ച കപിരാജ്യം ച ശാശ്വതം
സുഗ്രീവോ വാലിനം ഹത്വാ രാമേണ പ്രതിപാദിതഃ. 34

യഃ	യാതൊരുവൻ
പ്രധാനൈഃ യൂഥപൈഃ സഹ	മുഖ്യ സേനാധിപന്മാരോടും കൂടി
സഗഹനദ്രുമാം	തിങ്ങിയ തരുക്കളാൽ തും
പർവ്വതദുർഗ്ഗസ്ഥാം	മലങ്കോട്ടകളോടുകൂടിയ
ദുർഗ്ഗാം	ദുഷ്പ്രവേശ്യവുമായ [തും
കിഷ്കിന്ധാം	കിഷ്കിന്ധയെന്ന
ഗുഹാം	ഗിരികന്ദരത്തിൽ
സമധ്യാസ്തേ,	അധിവസിക്കുന്നുവോ,
യസ്യാം	യാതൊന്നിൽ
ലക്ഷ്മീഃ	ലക്ഷ്മി
പ്രതിഷ്ഠിതാ,	കുടികൊണ്ടിരിക്കുന്നുവോ,
ദേവ- മനുഷ്യാണാം	ദേവന്മാക്കും നരന്മാക്കും
കാന്താ	ആശിക്കത്തക്കതായ അപ്രകാരമുള്ള
ശതപുഷ്കരാ	നൂറു താമരപ്പൂക്കളുള്ള
ഏഷാ കാഞ്ചനീ മാലാ	ഈ സ്വർണ്ണമാല
യസ്യ	യാതൊരുവങ്കൽ
ശോഭതേ,	പരിലസിക്കുന്നുവോ,
സുഗ്രീവഃ	ആ സുഗ്രീവൻ,
രാമേണ	രാമനാൽ,
വാലിനം	വാലിയെ
ഹത്വാ	നിഗ്രഹിച്ച്
ഏതാം	ഈ
മാലാം ച	മാലയേയും
താരാം ച	താരയേയും
കപിരാജ്യം ച	വാനരരാജ്യത്തേയും
ശാശ്വതം	ശാശ്വതമായി
പ്രതിപാദിതഃ.	നൽകപ്പെട്ട.

ശതം ശതസഹസ്രാണാം കോടിമാഹുർമനീഷിണഃ
ശതം കോടിസഹസ്രാണാം ശംഖ ഇത്യഭിധീയതേ. 35

"മനീഷിണഃ,	"വിദ്വാന്മാർ,
ശതസഹ- സ്രാണാം	ലക്ഷങ്ങളുടെ
ശതം	നൂറിനെ
കോടിം	കോടിയെന്ന്
ആഹുഃ;	പറയുന്നു;
കോടിസഹ- സ്രാണാം	ആയിരം കോടികളുടെ
ശതം	നൂറ്
ശംഖഃ	ശംഖം
ഇതി	എന്ന്
അഭിധീയതേ.	പറയപ്പെടുന്നു.

ശതം ശംഖസഹസ്രാണാം മഹാശംഖ ഇതി സ്മൃതഃ
മഹാശംഖസഹസ്രാണാം ശതം വൃന്ദമിതിസ്മൃതം. 36

"ശംഖസഹ- സ്രാണാം	"ആയിരം ശംഖങ്ങളുടെ
ശതം	നൂറ്
മഹാശംഖഃ ഇതി	മഹാശംഖം എന്ന്
സ്മൃതഃ;	പറയപ്പെടുന്നു;
മഹാശംഖ- സഹസ്രാണാം	ആയിരം മഹാശംഖങ്ങളുടെ
ശതം	നൂറ്
വൃന്ദം ഇതി	വൃന്ദം എന്ന്
സ്മൃതം.	അറിയപ്പെടുന്നു.

ശതം വൃന്ദസഹസ്രാണാം മഹാവൃന്ദമിതിസ്മൃതം
മഹാവൃന്ദസഹസ്രാണാം ശതം പദ്മമിതിസ്മൃതം. 37

"വൃന്ദസഹസ്രാണാം	"ആയിരം വൃന്ദങ്ങളുടെ	മഹാവൃന്ദസഹസ്രാണാം	ആയിരം മഹാവൃന്ദങ്ങളുടെ
ശതം	നൂറ്	ശതം,	നൂറു്,
മഹാവൃന്ദം ഇതി	മഹാവൃന്ദം എന്ന്	പദ്മം ഇതി	പദ്മം എന്ന്
സ്മൃതം;	അറിയപ്പെടുന്നു;	സ്മൃതം	പറയപ്പെടുന്നു.

ശതം പദ്മസഹസ്രാണാം മഹാപദ്മമിതിസ്മൃതം
മഹാപദ്മസഹസ്രാണാം ശതം ഖർവ്വമിഹോച്യതേ. 38

"പദ്മസഹസ്രാണാം	"ആയിരം പദ്മങ്ങളുടെ	മഹാപദ്മസഹസ്രാണാം	ആയിരം മഹാപദ്മങ്ങളുടെ
ശതം,	നൂറു്,	ശതം,	നൂറു്
മഹാപദ്മം	മഹാപദ്മം	ഖർവ്വം	ഖർവ്വം എന്ന്
ഇതി	എന്ന്	ഇഹ	ഈ ലോകത്തിൽ
സ്മൃതം;	പറയപ്പെടുന്നു;	ഉച്യതേ.	പറയപ്പെടുന്നു.

ശതം ഖർവ്വസഹസ്രാണാം മഹാഖർവ്വമിതിസ്മൃതം
മഹാഖർവ്വസഹസ്രാണാം സമുദ്രമഭിധീയതേ. 39

"ഖർവ്വസഹസ്രാണാം	"ആയിരം ഖർവ്വങ്ങളുടെ	സ്മൃതം;	പറയപ്പെടുന്നു;
ശതം	നൂറു്	മഹാഖർവ്വസഹസ്രാണാം	ആയിരം മഹാഖർവ്വങ്ങളുടെ നൂറു്
മഹാഖർവ്വം	മഹാഖർവ്വം	സമുദ്രം	സമുദ്രം എന്ന്
ഇതി	എന്ന്	അഭിധീയതേ.	പറയപ്പെടുന്നു.

ശതം സമുദ്രസാഹസ്രമോഘ ഇത്യഭിധീയതേ
ശതമോഘസഹസ്രാണാം മഹൌഘ ഇതി വിശ്രുതഃ 40

"ശതം	"നൂറു്	ഓഘസഹസ്രാണാം	ആയിരം ഓഘങ്ങളുടെ
സമുദ്രസാഹസ്രം	ആയിരം സമുദ്രം	ശതം	നൂറു്
ഓഘഃ	ഓഘം	മഹൌഘഃ	മഹൌഘം
ഇതി	എന്ന്	ഇതി	എന്ന്
അഭിധീയതേ;	പറയപ്പെടുന്നു;	വിശ്രുതഃ.	കീർത്തിക്കപ്പെടുന്നു.

ഏവം കോടിസഹസ്രേണ ശംഖാനാം ച ശതേന ച
മഹാശംഖസഹസ്രേണ തഥാ വൃന്ദശതേന ച 41
മഹാവൃന്ദസഹസ്രേണ തഥാ പദ്മശതേന ച
മഹാപദ്മസഹസ്രേണ തഥാ ഖർവ്വശതേന ച 42
സമുദ്രേണ ശതേനൈവ മഹൌഘേന തഥൈവ ച
ഏവം കോടിമഹൌഘേന സമുദ്രസ്യ ശതേന ച 43

വിഭീഷണേന സചിവൈ രാക്ഷസൈഃ പരിവാരിതഃ
സുഗ്രീവോ വാനരേന്ദ്രസ്ത്വാം യുദ്ധായാഭ്യമഭിവർത്തതേ
മഹാബലവൃതോ നിത്യം മഹാബലപരാക്രമഃ 44

"വാനരേന്ദ്രഃ	"വാനരേന്ദ്രനും
മഹാബല-പരാക്രമഃ	അതിയായ ശക്തിയും പരാക്രമവുമാർന്നവനും
സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ [ആയ
നിത്യം	എപ്പോഴും
മഹാബലവൃതഃ,	വമ്പിച്ച സേനയാൽ ചൂഴപ്പെട്ടവനായി,
ഏവം	ഇപ്രകാരം
കോടി-സഹസ്രേണ,	ആയിരം കോടിയാലും
ശംഖാനാം ശതേന ച	ശംഖങ്ങളുടെ നൂറിനാലും
മഹാശംഖ-സഹസ്രേണ ച	ആയിരം മഹാശംഖങ്ങളാലും
തഥാ വൃന്ദ-ശതേന ച	നൂറ് വൃന്ദങ്ങളാലും
മഹാവൃന്ദ-സഹസ്രേണ,	ആയിരം മഹാവൃന്ദങ്ങളാലും
തഥാ	അപ്രകാരം
പദ്മശതേന ച,	നൂറ് പദ്മങ്ങളാലും
മഹാപദ്മ-സഹസ്രേണ	ആയിരം മഹാപദ്മങ്ങളാലും
തഥാ	അപ്രകാരം തന്നെ
ഖർവ്വശതേന ച	നൂറ് ഖർവ്വത്താലും
ശതേന സമുദ്രേണ ഏവ,	നൂറ് സമുദ്രത്താലും
തഥാ	അപ്രകാരം തന്നെ
മഹൌഘേന ഏവ	മഹൌഘത്താലും
ഏവം ച	ഇപ്രകാരം
സമുദ്രസദൃശേന	സമുദ്രതുല്യമായ
കോടിമഹൌഘേന ച	കോടിമഹൌഘത്താലും
വിഭീഷണേന,	വിഭീഷണനാലും
സചിവൈഃ	സചിവന്മാരായ
രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാലും
പരിവാരിതഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
ത്വാം	നിന്തിരുവടിയുമായി
യുദ്ധായാഭ്യം	പോരാടുവാൻ
അഭിവർത്തതേ.	എത്തിയിരിക്കുന്നു.

ഇമാം മഹാരാജ സമീക്ഷ്യ വാഹിനീമുപസ്ഥിതാം പ്രജ്വലിതഗ്രഹോപമാം
യതഃ പ്രയാതഃ പരമോ വിധീയതാം തഥാ ജയഃ സ്യാന്ന പരൈഃ പരാജയഃ.

"മഹാരാജ!	"മഹാരാജാവേ!
പ്രജ്വലിത-ഗ്രഹോപമാം	ഉഗ്ര ഗ്രഹങ്ങളെന്ന പോലെ
ഉപസ്ഥിതാം	വന്നിരിക്കുന്ന
ഇമാം വാഹിനീം	ഈ സൈന്യത്തെ
സമീക്ഷ്യ,	വേണ്ടുംവണ്ണം നിരീക്ഷിച്ച്,
തതഃ	പിന്നെ
യഥാ	എപ്രകാരമായാൽ
ജയഃ സ്യാത്,	ജയം ഉണ്ടാകുമോ,
പരൈഃ	ശത്രുക്കളാൽ
പരാജയഃ	തോല്വയും
ന,	ഉണ്ടാകയില്ലയോ, അ
പരമഃ	തക്ക [പ്രകാരമുള്ള
പ്രയാതഃ	പ്രയത്നം
വിധീയതാം.	നിശ്ചയിക്കപ്പെടേണ്ടതാണ്.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
അഷ്ടാവിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തെട്ടാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15746 ; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1071

ഏകോനത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തൊമ്പതാംസർഗ്ഗം.

[ശാർദ്ദൂലാദിചാരപ്രേഷണം = രാവണൻ ശാർദ്ദൂലൻ മുതലായ ചാരന്മാരെ അയക്കുന്നതു്.]

ശുകേന തു സമാഖ്യാതാൻ താൻ ദൃഷ്ട്വാ ഹരിയൂഥപാൻ
സമീപസ്ഥം ച രാമസ്യ ഭ്രാതരം സ്വം വിഭീഷണം 1
ലക്ഷ്മണം ച മഹാവീര്യം ഭുജം രാമസ്യ ദക്ഷിണം
സർവ്വവാനരരാജം ച സുഗ്രീവം ഭീമവിക്രമം 2
ഗജം ഗവാക്ഷം ഗവയം മൈന്ദം ദ്വിവിദമേവ ച
അംഗദം ചൈവ ബലിനം വജ്രഹസ്താത്മജാത്മജം 3
ഹനുമന്തം ച വിക്രാന്തം ജാംബവന്തം ച ദുർജ്ജയം
സുഷേണം കുമുദം നീലം നളം ച പ്ലവഗർഷഭം 4
കിംചിദാവിഗ്നഹൃദയോ ജാതക്രോധശ്ച രാവണഃ
ഭർത്സയാമാസ തൌ വീരൌ കഥാന്തേ ശുകസാരണൌ. 5

രാവണഃ	രാവണൻ,
ശുകേന	ശുകനാൽ
സമാഖ്യാതാൻ	വിവരിക്കപ്പെട്ട
താൻ,	ആ
ഹരിയൂഥപാൻ	വാനരസേനാധിപന്മാ
രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ [രേയും,
സമീപസ്ഥം	അരികിലിരുന്ന
സ്വം ഭ്രാതരം	തന്റെ അനുജനായ
വിഭീഷണം ച,	വിഭീഷണനേയും,
രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ
ദക്ഷിണം ഭുജം	വലത്തെക്കയ്യായ
മഹാവീര്യം	മഹാവീര്യശാലിയായ
ലക്ഷ്മണം ച	ലക്ഷ്മണനേയും
ഭീമവിക്രമം,	ഭയങ്കരപരാക്രമശാലി യും
സർവ്വവാനരരാജം	എല്ലാകപികർക്കും രാജാവും ആയ
സുഗ്രീവം ച	സുഗ്രീവനേയും,
ഗജം	ഗജനേയും
ഗവാക്ഷം	ഗവാക്ഷനേയും
ഗവയം	ഗവയനേയും
മൈന്ദമേവ	മൈന്ദനേയും
ദ്വിവിദം ച	ദ്വിവിദനേയും,
വജ്രഹസ്താത്മജാത്മജം	ഇന്ദ്രന്റെ പൌത്രനും
ബലിനം ച	ബലവാനുമായ
അംഗദം ഏവ,	അംഗദനേയും,
വിക്രാന്തം	പരാക്രമിയായ
ഹനുമന്തം ച,	ഹനുമാനേയും
ദുർജ്ജയം	അജയ്യനായ
ജാംബവന്തം ച,	ജാംബവാനേയും
സുഷേണം,	സുഷേണനേയും
കുമുദം,	കുമുദനേയും
നീലം തു	നീലനേയും
പ്ലവഗർഷഭം	വാനരോത്തമനായ
നളം ച	നളനേയും
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
കിംചിത്	അല്പം
ആവിഗ്നഹൃദയഃ	ചിത്തം കലങ്ങിയവ നായി,
ജാതക്രോധഃ ച	ചൊടിച്ചുംകൊണ്ട്,
കഥാന്തേ	അവർ പറഞ്ഞവസാ നിച്ചാറെ,
തൌ വീരൌ	ആ രണ്ടു വീരന്മാരായ
ശുകസാരണൌ	ശുകസാരണന്മാരെ
ഭർത്സയാമാസ.	നിന്ദിച്ചുരചെയ്തു.

അധോമുഖൌ തൌ പ്രണതാവബ്രവീച്ഛുകസാരണൌ
രോഷഗദ്ഗദയാ വാചാ സംരബ്ധഃ പരുഷം വചഃ. 6

അധോമുഖൌ	തലകുനിച്ച്	സംരബ്ധഃ	നെഞ്ഞുപതച്ചുംകൊണ്ട്
പ്രണതൌ	വണക്കത്തോട നില്ക്കുന്നവരായ	രോഷഗദ്ഗദയാ	കോപത്താൽ ഇടറുന്ന
തൌ	അ	വാചാ	വാക്കുകൊണ്ട്
ശുകസാരണൌ,	ശുകസാരണന്മാരെ നോക്കി,	പരുഷം	കടുതായ
		വചഃ	വാക്യത്തെ
		അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

ന താവത് സദൃശം നാമ സചിവൈരുപജീവിഭിഃ
വിപ്രിയം നൃപതേർവ്വക്തും നിഗ്രഹപ്രഗ്രഹേ പ്രഭോഃ. 7

"നിഗ്രഹപ്രഗ്രഹേ	"ശിക്ഷിക്കുന്നതിലും അനുഗ്രഹിക്കുന്നതിലും	വക്തും	കേൾപ്പിക്കുക എന്നതു
പ്രഭോഃ	വല്ലഭനായ		
നൃപതേഃ	രാജാവിന്നു	ഉപജീവിഭിഃ	തന്നെ ആശ്രയിച്ചുവ
വിപ്രിയം	രുചിക്കാത്തതിനെ	സചിവൈഃ	സചിവന്മാക്ക് [രായ
		താവത്	ഒട്ടും
		ന സദൃശം നാമ.	ഉചിതമല്ല.

രിപൂണാം പ്രതികൂലാനാം യുദ്ധാത്ഥമഭിവർത്തതാം
ഉഭാഭ്യാം സദൃശം നാമ വക്തുമപ്രസ്തവേ സ്തവം. 8

"യുദ്ധാത്ഥം	"യുദ്ധത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച്	സ്തവം	യശസ്സിനെക്കുറിച്ച്
അഭിവർത്തതാം	വന്നിരിക്കുന്ന	അപ്രസ്തവേ	അകാലത്തിൽ
പ്രതികൂലാനാം	വിരോധികളായ	വക്തും	പറയുക എന്നുള്ളതു
രിപൂണാം	ശത്രുക്കളുടെ	ഉഭാഭ്യാം	നിങ്ങളിരുവക്കും
		സദൃശം നാമ.	ന്യായമായുള്ളതല്ല.

ആചാര്യാ ഗുരവോ വൃദ്ധാ വൃഥാ വാം പര്യുപാസിതാഃ
സാരം യദ്രാജശാസ്ത്രാണാമനുജീവ്യം ന ഗൃഹ്യതേ. 9

"വാം	"നിങ്ങളിരുവരാലും,	പര്യുപാസിതാഃ;	സേവിക്കപ്പെട്ടതു;
ആചാര്യാഃ	വിദ്യ അഭ്യസിപ്പിച്ച ആചാര്യന്മാരും	യത്	എന്തെന്നാൽ
		രാജശാസ്ത്രാണാം	രാജനീതികളുടെ
ഗുരവഃ	മാതാപിതാക്കൾ മുതലായ ഗുരുജനങ്ങളും	സാരം	സാരമായ
		അനുജീവ്യം	സ്വാമിപ്രീതി എന്നുള്ളതു
വൃദ്ധാഃ	ലോകപരിചയമാൽ വയോധികന്മാരും	ഗൃഹ്യതേ ന.	ഗ്രഹിക്കപ്പെടാതെയാണിരിക്കുന്നതു.
വൃഥാ	യാതൊരു പ്രയോജനമില്ലാതെയാണ്		

ഗൃഹീതോ വാ ന വിജ്ഞാതോ ഭാരോ ജ്ഞാനസ്യ വോഹ്യതേ. 10

"ഗൃഹീതഃ വിജ്ഞാതഃ ന വാ?	"ചെവിയിൽ വീണതു് മനസ്സിൽ ധരിക്കപ്പെട്ടി ല്ലെന്നാണു് തോന്നു ന്നതു്!	ജ്ഞാനസ്യ ഭാരഃ വാ ഊഹ്യതേ.	പഠിപ്പുകൊണ്ടുള്ള ഭാരംമാത്രമാണ് ചുമക്കപ്പെട്ടിരിക്കു ന്നതു്.

ഈദൃശൈഃ സചിവൈർയുക്തോ മൂഢൈർദ്ദിഷ്ട്യാ ധരാമ്യഹം. 11

"ഈദൃശൈഃ മൂർഖൈഃ സചിവൈഃ യുക്തഃ അഹം,	"ഇപ്രകാരമുള്ള മൂഢന്മാരായ മന്ത്രിമാരോടു ക്കൂടിയവനായ ഞാൻ,	ദിഷ്ട്യാ ധരാമി.	ദൈവാധീനത്താൽ മാത്രമാണ് രാജ്യാധികാരത്തെ വ ഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കു ന്നത്.

കിം നു മൃത്യോർഭയം നാസ്തി വക്തും മാം പരുഷം വചഃ
യസ്യ മേ ശാസതോ ജിഹ്വാ പ്രയച്ഛതി ശുഭാശുഭം. 12

"ശാസതഃ യസ്യ മേ ജിഹ്വാ ശുഭാശുഭം പ്രയച്ഛതി, മാം	"ആജ്ഞാപിക്കുന്നവനാ യാതൊരു നമ്മുടെ [യ നാവ് നന്മതിന്മകളെ വിളയിക്കുന്നുവോ, അപ്രകാരമുള്ള നമ്മെ നോക്കി	പരുഷം വചഃ വക്തും, മൃത്യോഃ ഭയം അസ്തി ന കിം നു?	കണ്ണാരുന്നുദമായ വാക്ക് കേൾപ്പിപ്പാൻ, കാലനംകൂടി ഭയം ഇല്ലെന്നു വിചാരിക്കു ന്നുവോ?

അപ്യേവ ദഹനം സ്പൃഷ്ട്വാ വനേ തിഷ്ഠന്തി പാദപാഃ
രാജദോഷപരാമൃഷ്ടാസ്തിഷ്ഠന്തേ നാപരാധിനഃ. 13

"വനേ ദഹനം സ്പൃഷ്ട്വാ അപി പാദപാഃ തിഷ്ഠന്തി;	"വനത്തിൽ കാട്ടുതിയ്യിനെ സ്പർശിച്ചതിൽ പിന്നേ വൃക്ഷങ്ങൾ [യും നശിക്കാതെ നില്ക്കുന്നു വെന്നുവരാം;	രാജദോഷ-പരാമൃഷ്ടാഃ അപരാധിനഃ ഏവ തിഷ്ഠന്തേ ന.	രാജാവിന്ന് ആപത്തി നെ കരുതിയവരായ അപരാധികൾ മാത്രം ജീവനോടിരിക്കയില്ല.

ഹന്യാമഹം തപിമൌ പാപൌ ശത്രുപക്ഷപ്രശംസകൌ
യദി പൂർവ്വോപകാരൈസ്തു ന ക്രോധോ മൃദുതാം വ്രജേത്. 14

"പൂർവ്വോപ-കാരൈഃ ക്രോധഃ മൃദുതാം വ്രജേത് ന യദി,	"മുമ്പുചെയ്ത ഉപകാര ങ്ങൾ കാരണം കോപമെന്നതു് ശാന്തിയെ പ്രാപിക്കയില്ലെന്നു വ രികിൽ,	ശത്രുപക്ഷ-പ്രശംസകൌ പാപൌ ഇമൌ തു, അഹം ഹന്യാം.	ശത്രുകക്ഷിയെ പുകഴ്ത്തു ന്ന പാപിഷ്ഠന്മാരായ ഇവർ രണ്ടുപേരേയും, ഇപ്പോൾതന്നെ ഞാൻ കൊന്നുകളയും.

അപധ്വംസത ഗച്ഛധ്വം സന്നികഷ്ടാദിതോ മമ
ന ഹി വാം ഹന്തുമിച്ഛാമി സ്മരാമ്യുപകൃതാനി വാം. 15

"വാം	"നിങ്ങളിരുവരുടേയും	ന ഇച്ഛാമി;	ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല;
ഉപകൃതാനി	ഉപകാരങ്ങളെ		
സ്മരാമി;	ഞാൻ ഓർക്കുന്നു;	അപധ്വംസത;	തൊലഞ്ഞുപോവിൻ;
ഹി	അതിനാൽ	ഇതഃ	ഇവിടെനിന്നും
വാം	നിങ്ങൾരണ്ടുപേരേയും	മമ	എന്റെ
ഹന്തും	വധിപ്പാൻ	സന്നികഷ്ടാത്	അടുക്കൽനില്ക്കാതെ
		ഗച്ഛധ്വം.	ഓടുവിൻ.

["അപധ്വംസത, ഗച്ഛധ്വം" എന്ന പ്രയോഗങ്ങൾ ആഷം.]

ഹതാവേവ കൃതഘ്നൗ തൌ മയി സ്നേഹപരാങ്മുഖൌ. 16

"മയി	"എന്റെസംഗതിയിൽ	സ്നേഹപരാങ്മുഖൌ	എന്റെ സ്നേഹത്തിന്ന് ബഹിഷ്കൃതന്മാരായി
കൃതഘ്നൗ	നന്ദികേടുകാണിച്ച	ഹതൌ ഏവ."	നന്മയറവരായ്തന്നെ
തൌ	അവരിരുവരും,		യിരിക്കും."

ഏവമുക്തൌ തു സവ്രീഡൌ താവുഭൌ ശുകസാരണൌ
രാവണം ജയശബ്ദേന പ്രതിനന്ദ്യാഭിനിഃസൃതൌ. 17

ഏവം	ഇപ്രകാരം	സവ്രീഡൌ	ലജ്ജാപൂണ്ടവരായി
ഉക്തൌ	നിന്ദിക്കപ്പെട്ടവരായ	ജയശബ്ദേന	ജയശബ്ദത്താൽ
തൌ	അ	രാവണം	രാവണനെ
ശുകസാരണൌ	ശുകസാരണന്മാർ	പ്രതിനന്ദ്യ,	പ്രസാദിപ്പിച്ചശേഷം
ഉഭൌ തു,	രണ്ടുപേരും,	അഭിനിഃസൃതൌ	പുറത്തുപോയ്ക്കളഞ്ഞു.

അബ്രവീത് തു ദശഗ്രീവഃ സമീപസ്ഥം മഹോദരം
ഉപസ്ഥാപയ മേ ശീഘ്രം ചാരാന്നീതിവിശാരദാൻ. 18

ദശഗ്രീവഃ	ദശകണ്ഠൻ	"നീതിവിശാരദാൻ	"നീതിശാസ്ത്രവിദഗ്ദ്ധന്മാരായ
സമീപസ്ഥം	അടുത്തുനിന്നിരുന്നവനായ	മേ ചാരാൻ	എന്റെ ചാരന്മാരെ
മഹോദരം	മഹോദരനെ നോക്കി	ശീഘ്രം	വേഗത്തിൽ
തു	അ സമയം	ഉപസ്ഥാപയ."	വരുത്തുക."
അബ്രവീത്;	ഉരചെയ്തു;		

മഹോദരസ്തഥോക്തസ്തു ശീഘ്രമാജ്ഞാപയച്ചരാൻ. 19

തഥാ	അപ്രകാരം	ചരാൻ	ചാരന്മാരെ
ഉക്തഃ	ആജ്ഞാപിക്കപ്പെട്ട	ശീഘ്രം	തത്ക്ഷണംതന്നെ
മഹോദരഃ തു,	മഹോദരനും	ആജ്ഞാപയത്.	ആജ്ഞാപിച്ചു.

തതശ്ചാരാഃ സംപരിതാഃ പ്രാപ്താഃ പാർത്ഥിവശാസനാത്
ഉപസ്ഥിതാഃ പ്രാഞ്ജലയോ വർദ്ധയിത്വാ ജയാശിഷാ. 20

ചാരാഃ	ചാരന്മാർ
പാർത്ഥിവ-ശാസനാത്	രാജാജ്ഞ കയ്യേറ്റുണ്ടു്
സംപരിതാഃ	ബദ്ധപ്പെട്ടു്
തതഃ	ആ സമയം
പ്രാപ്താഃ;	വന്നെത്തി;
പ്രാഞ്ജലയഃ	തൊഴുതുംകൊണ്ടു്
ജയാശിഷാ	ജയജയ എന്ന ആശീർവ്വചനത്താൽ
വർദ്ധയിത്വാ	പുകഴ്ത്തിയ ശേഷം
ഉപസ്ഥിതാഃ.	സമയം കാത്തുനിന്നു.

താനബ്രവീത്തതോ വാക്യം രാവണോ രാക്ഷസാധിപഃ
ചാരാൻ പ്രത്യായിതാൻ ശൂരാൻ ഭക്തകാൻ വിഗതസാധ്വസാൻ. 21

രാക്ഷസാധിപഃ	നക്തഞ്ചരാധിപനായ
രാവണഃ,	രാവണൻ,
പ്രത്യായിതാൻ	വിശ്വസ്തന്മാരും
ശൂരാൻ	ശൂരന്മാരും
വിഗത-സാധ്വസാൻ	ഒട്ടും കുലുങ്ങാത്തവരും
ഭക്തകാൻ	സ്വാമിഭക്തിയുള്ള വരും ആയ
താൻ ചാരാൻ,	ആ ചാരന്മാരെനോക്കി
തതഃ	അപ്പോൾ
വാക്യം അബ്രവീത്.	ഒരുവാക്ക് ഉരചെയ്തു.

ഇതോ ഗച്ഛത രാമസ്യ വ്യവസായം പരീക്ഷഥ
മന്ത്രിഷ്വഭ്യന്തരാ യേഽസ്യ പ്രീത്യാ തേന സമാഗതാഃ. 22

"ഇതഃ	"ഇവിടെ നിന്നും
ഗച്ഛത;	ചെല്ലുവിൻ;
രാമസ്യ	രാമന്റെ
വ്യവസായം,	ഉദ്യമത്തെക്കുറിച്ചും,
മന്ത്രിഷു	മന്ത്രിമാരിൽ
തേന	അവനുമായി
പ്രീത്യാ	പ്രീതിയോടെ
സമാഗതാഃ	ഇണങ്ങിയവരായി
അസ്യ	ഇവന്ന്
അഭ്യന്തരാഃ	അന്തരംഗമായുള്ളവർ
യേ	ആരെല്ലാമോ അവരേയും
പരീക്ഷഥ.	പരിശോധിച്ചു് അറിയുവിൻ.

കഥം സ്വപിതി ജാഗർത്തി കിമന്യച്ച കരിഷ്യതി
വിജ്ഞായ നിപുണം സർവ്വമാഗന്തവ്യമശേഷതഃ. 23

"കഥം	"എങ്ങിനെ
സ്വപിതി?	ഉറങ്ങുന്നു?
ജാഗർത്തി?	ഉണർന്നിരിക്കുമ്പോൾ എങ്ങിനെ വർത്തിക്കുന്നു?
അന്യത് ച,	ക്രൂടാതെ
കിം	എന്തെല്ലാമാണു്
കരിഷ്യതി?	ചെയ്യുന്നതു്?
സർവ്വം	എല്ലാറ്റിനേയും
അശേഷതഃ	ഒന്നുംവിടാതെ
നിപുണം	സൂക്ഷ്മമായി
വിജ്ഞായ	അറിഞ്ഞു്
ആഗന്തവ്യം.	തിരിച്ചെത്തേണ്ടതാണു്.

ചാരേണ വിദിതഃ ശത്രുഃ പണ്ഡിതൈർവ്വസുധാധിപൈഃ
യുദ്ധേ സപ്രയത്നേന യത്നേന സമാസാദ്യ നിരസ്യതേ. 24

"പണ്ഡിതൈഃ	"ബുദ്ധിമാന്മാരായ	യുദ്ധേ	യുദ്ധത്തിൽ
വസുധാധിപൈഃ	രാജാക്കന്മാരാൽ	സമാസാദ്യ	എതിർത്തു്
ചാരേണ	ചാരൻമൂലം	സപ്രയത്നേന യത്നേന	അനായാസമായി
വിദിതഃ	എല്ലാം ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ട	നിരസ്യതേ."	നിരസിക്കപ്പെടുന്നു."
ശത്രുഃ	ശത്രു [വനായ		

ചാരാസ്തു തേ തഥേത്യുക്ത്വാ പ്രഹൃഷ്ടാ രാക്ഷസേശ്വരം
ശാർദ്ദൂലമഗ്രതഃ കൃത്വാ തതശ്ചക്രുഃ പ്രദക്ഷിണം. 25

തേ ചാരാഃ	ആ ചാരന്മാർ	ഇതി ഉക്ത്വാ,	എന്നു് പറഞ്ഞശേഷം,
പ്രഹൃഷ്ടാഃ	മനഃസന്തുഷ്ടിപൂണ്ടവരായി	ശാർദ്ദൂലം	ശാർദ്ദൂലനെന്നവനെ
		അഗ്രതഃ കൃത്വാ	മുമ്പിട്ടുകൊണ്ടു്
രാക്ഷസേശ്വരം	രാക്ഷസാധിപനെ നോക്കി	തതഃ	അനന്തരം
		പ്രദക്ഷിണം തു	പ്രദക്ഷിണവും
'തഥാ'	'കല്പനപോലെ'	ചക്രുഃ.	ചെയ്തു.

തതസ്തേ തം മഹാത്മാനം ചാരാ രാക്ഷസസത്തമം
കൃത്വാ പ്രദക്ഷിണം ജഗ്മുർയത്ര രാമഃ സലക്ഷ്മണഃ. 26

തേ ചാരാഃ	ആ ചാരന്മാർ	കൃത്വാ,	ചെയ്തു,
മഹാത്മാനം	മഹാപരാക്രമശാലിയായ	രാമഃ	ശ്രീരാമൻ
		സലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണസഹിതനായി
തം രാക്ഷസസത്തമം	ആ രാക്ഷസാധിപനെ	യത്ര	എങ്ങുണ്ടായിരുന്നുവോ
		തതഃ	അവിടെ
പ്രദക്ഷിണം	പ്രദക്ഷിണം	ജഗ്മുഃ.	വന്നെത്തി.

തേ സുവേലസ്യ ശൈലസ്യ സമീപേ രാമലക്ഷ്മണൌ
പ്രച്ഛന്നാ ദദൃശുർഗത്വാ സസുഗ്രീവവിഭീഷണൌ. 27

പ്രച്ഛന്നാഃ	വേഷച്ഛന്നന്മാരായ	ഗത്വാ,	വന്നുചേർന്നു്,
തേ,	അവർ,	സസുഗ്രീവവിഭീഷണൌ	സുഗ്രീവവിഭീഷണന്മാരോടുകൂടിയ
സുവേലസ്യ ശൈലസ്യ	സുവേലപർവ്വതത്തിൻറെ	രാമലക്ഷ്മണൌ	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരെ
സമീപേ	അടുക്കൽ	ദദൃശുഃ.	കണ്ടു.

പ്രേക്ഷമാണാശ്ചമൂം താം ച ബഭ്രുവുർഭയവിക്ലബാഃ
തേ തു ധർമ്മാത്മനാ ദൃഷ്ടാ രാക്ഷസേന്ദ്രേണ രാക്ഷസാഃ. 28

താം ചമൂം ച	ആ സൈന്യത്തേയും	തേ തു	അവരും
പ്രേക്ഷമാണാഃ	നോക്കുന്നവരായി	രാക്ഷസേന്ദ്രേണ	രാക്ഷസോത്തമനായ
ഭയവിക്ലബാഃ	ഭയപ്പെട്ടു് ഉള്ളം കലങിയവരായി	ധർമ്മാത്മനാ	ആ ധർമ്മാത്മാവായ വിഭീഷണനാൽ
ബഭ്രുവുഃ;	പോയി;	ദൃഷ്ടാഃ.	കണ്ടെത്തപ്പെട്ടു.
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാരായ		

വിഭീഷണേന തത്രസ്ഥാ നിഗൃഹീതാ യദൃച്ഛയാ
ശാർദ്ദൂലോ ഗ്രാഹിതസ്തോകഃ പാപോഽയമിതി രാക്ഷസഃ 29
മോചിതഃ സോഽപി രാമേണ വധ്യമാനഃ പ്ലവംഗമൈഃ 30
ആനൃശംസ്യേന രാമസ്യ മോചിതാ രാക്ഷസാഃ പരേ. 31

തത്രസ്ഥാഃ	അവിടെ വന്നിരുന്ന	ഇതി	എന്നകാരണത്താൽ
വിഭീഷണേന	വിഭീഷണനാൽ[അവർ	വധ്യമാനഃ അപി	ഹിംസിക്കപ്പെടുന്ന സമയം
യദൃച്ഛയാ	അവർ ഓക്കാതിരിക്കെ	സഃ	അവൻ
നിഗൃഹീതാഃ;	പിടിക്കപ്പെട്ടു;	രാമേണ	ശ്രീരാമനാൽ
ഗ്രാഹിതഃ	പിടിക്കപ്പെട്ട	മോചിതഃ;	മോചിക്കപ്പെട്ടു;
ശാർദ്ദൂലഃ	ശാർദ്ദൂലനെന്ന	പരേ രാക്ഷസാഃ	മറുള്ള രാക്ഷസന്മാ
രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസൻ	രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ [രും
ഏകഃ തു,	ഒരുത്തനാകട്ടെ,	ആനൃശംസ്യേന	ദാക്ഷിണ്യത്താൽ
പ്ലവംഗമൈഃ,	വാനരന്മാരാൽ,	മോചിതാഃ.	വിട്ടയക്കപ്പെട്ടു.
'അയം പാപഃ'	'ഇവൻ ദുഷ്ടനാണ്'		

വാനരൈരർദ്ദിതാസ്തേ തു വിക്രാന്തൈർലഘുവിക്രമൈഃ
പുനർലങ്കാമനുപ്രാപ്താഃ ശ്വസന്തോ നഷ്ടചേതസഃ. 32

വിക്രാന്തൈഃ	പരാക്രമശാലികളും	നഷ്ടചേതസഃ	ഉള്ളം പതച്ചുംകൊണ്ട്
ലഘു-വിക്രമൈഃ തു	ചൊടിയുള്ളവരും ആയ	ശ്വസന്തഃ	ദീർഘശ്വാസം വിട്ടുന്ന വരായി
വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ	പുനഃ	വീണ്ടും
അർദ്ദിതാഃ	ഹിംസിക്കപ്പെട്ട	ലങ്കാം	ലങ്കയിൽ
തേ,	അവർ,	അനുപ്രാപ്താഃ.	വന്നെത്തി.

തതോ ദശഗ്രീവമുപസ്ഥിതാസ്തേ
ചാരാ ബഹിർന്നിത്യചരാ നിശാചരാഃ
ഗിരേഃ സുവേലസ്യ സമീപവാസിനം
ന്യവേദയൻ ഭീമബലം മഹാബലാഃ. 33

തതഃ	അതിൽ പിന്നെ	ദശഗ്രീവം	രാവണനെ
ബഹിഃ	പുറത്ത്	ഉപസ്ഥിതാഃ,	സമീപിച്ച്,
നിത്യചരാഃ	എന്നും സഞ്ചരിച്ചു കൊണ്ടിരുന്നവരും	ഭീമബലം	വമ്പിച്ച സൈന്യത്തെ,
മഹാബലാഃ	മഹാ ശക്തിമാന്മാരും	സുവേലസ്യ ഗിരേഃ	സുവേലപർവ്വതത്തിന്റെ
നിശാചരാഃ തു	രാക്ഷസരും ആയ	സമീപവാസിനം	അടുത്ത് വസ്തിക്കുന്ന
തേ ചാരാഃ,	ആ ചാരന്മാർ,	ന്യവേദയൻ.	അറിയിച്ചു. [തായി

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഏകോനത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = ഇരുപത്തൊമ്പതാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പതാംസർഗ്ഗം.

[ശാർദ്ദൂലവാക്യം = ശാർദ്ദൂലന്റെ വാക്യം.]

തതസ്തമക്ഷോഭ്യബലം ലങ്കാധിപതയേ ചരാഃ
സുവേലേ രാഘവം ശൈലേ നിവിഷ്ടം പ്രത്യവേദയൻ. 1

തതഃ	അപ്പോൾ	അക്ഷോഭ്യ-ബലം	കലക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്ത സൈന്യത്തെക്കുറിച്ചും
ചരാഃ	ചാരന്മാർ		
ലങ്കാധിപതയേ	ലങ്കാധിപനോടായി		
സുവേലേ, ശൈലേ	സുവേലപർവ്വതത്തിൽ	നിവിഷ്ടം	അവിടെ പാർത്തിരുന്ന
		രാഘവം	ശ്രീരാമനെക്കുറിച്ചും
തം	അതു	പ്രത്യവേദയൻ.	വിവരമായി അറിയിച്ചു.

ചാരാണാം രാവണഃ ശ്രുത്വാ പ്രാപ്തം രാമം മഹാബലം
ജാതോദ്വേഗോഽഭവത് കിംചിത് ശാർദ്ദൂലം വാക്യമബ്രവീത്. 2

രാവണഃ	രാവണൻ	കിംചിത്	അല്പം
മഹാബലം	മഹാബലശാലിയായ	ജാതോദ്വേഗഃ അഭവത്;	ആശ്ചര്യമുംകൊണ്ടു;
രാമം	ശ്രീരാമനെ		
പ്രാപ്തം	വന്നെത്തിയവനായി	ശാർദ്ദൂലം	ശാർദ്ദൂലനോടായി
ചാരാണാം	ചാരന്മാർ മുഖാന്തരം	വാക്യം	ഒരു വാക്ക്
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,	അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

അയഥാവച്ച തേ വർണ്ണോ ദീനശ്ചാസി നിശാചര
നാസി കച്ചിദമിത്രാണാം ക്രൂദ്ധാനാം വശമാഗതഃ. 3

"നിശാചര!	"രാക്ഷസ!	ദീനഃ ച അസി;	നീ ദീനതപൂണ്ടവനായും കാണപ്പെടുന്നു;
തേ	നിന്റെ		
വർണ്ണഃ	മുഖവർണ്ണം	ക്രുദ്ധാനാം	ക്രുദ്ധിച്ച
അയഥാവത് ച;	സാധാരണയുള്ളപോലെയല്ലാതെതന്നെയിരിക്കുന്നു;	അമിത്രാണാം	ശത്രുക്കളുടെ
		വശം ആഗതഃ	കയ്യിലകപ്പെട്ടവനായി
		അസി ന കച്ചിത്?"	നീ വേവിച്ചില്ലെന്ന് ഞാൻ കരുതുന്നു?"

ഇതി തേനാനുശിഷ്ടസ്യ വാചം മന്ദമുദൈരയത്
തദാ രാക്ഷസശാർദ്ദൂലം ശാർദ്ദൂലോ ഭയവിഹ്വലഃ. 4

തദാ	ആ സമയം	ഭയവിഹ്വലഃ	ഭയംമൂലം നെഞ്ഞിടിച്ചുംകൊണ്ട്
തേന	അവനാൽ		
ഇതി	മേൽപ്രകാരം	മന്ദം	ദീനസ്വരത്തിൽ
അനുശിഷ്ടഃ	ചോദിക്കപ്പെട്ടവനായ	വാചം	ഒരു വാക്ക്
ശാർദ്ദൂലഃ,	ശാർദ്ദൂലൻ,	രാക്ഷസ-ശാർദ്ദൂലം തു	ആ രാക്ഷസസിംഹത്തോടായി
		ഉദൈരയത്.	ഇപ്രകാരം ഉണർത്തിച്ചു.

ന തേ ചാരയിതും ശക്യാ രാജൻ വാനരപുംഗവാഃ. 5

"രാജൻ! വാനരപുംഗവാഃ തേ,	"രാജാവേ! വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാരായ അവർ,	ചാരയിതും ശക്യാഃ ന.	ചാരവൃത്തി കയ്യൊണ്ട് അറിവാൻ കഴിയപ്പെടുന്നവരല്ല.

വിക്രാന്താ ബലവന്തശ്ച രാഘവേണ ച രക്ഷിതാഃ
നാപി സംഭാഷിതും ശക്യാഃ സംപ്രശ്നോഽത്ര ന ലഭ്യതേ. 6

"വിക്രാന്താഃ	"കുലുക്കമില്ലാത്തവരും	ശക്യാഃ ന;	അവസരം നൽകുന്നവരായിരിക്കുന്നില്ല;
ബലവന്തഃ	ബലവാന്മാരും	അത്ര,	ഇവരുടെ കായ്ത്തിൽ,
രാഘവേണ	രാമനാൽ	സംപ്രശ്നഃ ച	നല്ലവാക്കുപറഞ്ഞ് ചോദിച്ചറിയുക എന്നതും
രക്ഷിതാഃ ച	രക്ഷിക്കപ്പെട്ടവരും ആയ അവർ		
സംഭാഷിതും അപി	വായ് തുറന്ന് വല്ലതും പറവാനുംകൂടി	ലഭ്യതേ ന.	സാദ്ധ്യമല്ല.

സർവ്വതോ രക്ഷ്യതേ പന്ഥാ വാനരൈഃ പർവ്വതോപമൈഃ
പ്രവിഷ്ടമാത്രേ ജ്ഞാതോഽഹം ബലേ തസ്മിന്നചാരിതേ. 7

"പർവ്വതോപമൈഃ	"ഗിരിതുല്യന്മാരായ	ബലേ	ബലത്തെക്കുറിച്ച്
വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ	അചാരിതേ,	ചാരവൃത്തി ഒന്നും കൂടാതെ,
പന്ഥാഃ സർവ്വതഃ	വഴിയെല്ലാം	അഹം	ഞാൻ
രക്ഷ്യതേ;	കാവൽ കാക്കപ്പെടുന്നു;	പ്രവിഷ്ടമാത്രേ	അതിൽ പ്രവേശിച്ച ക്ഷണത്തിൽ തന്നെ
തസ്മിൻ	ആ	ജ്ഞാതഃ.	അറിയപ്പെട്ടു.

ബലാദ് ഗൃഹീതോ രക്ഷോഭിർബഹുധാഽസ്മി വിചാലിതഃ
ജാനുഭിർമുഷ്ടിഭിർദന്തൈസ്തലൈശ്ചാഭിഹതോ ഭൃശം 8
പരിണീതോസ്മി ഹരിഭിർബലവദ്ഭിരമർഷണൈഃ
പരിണീയ ച സർവ്വത്ര നീതോഽഹം രാമസംസദം. 9

"അഹം രക്ഷോഭിഃ,	"ഞാൻ ക്രൂടെവന്ന രാക്ഷസരോടും ക്രൂടി,	ജാനുഭിഃ	കാൽ മുട്ടുകൾ കൊണ്ടും
		മുഷ്ടിഭിഃ	മുഷ്ടികൾ കൊണ്ടും
ബലവദ്ഭിഃ	ബലശാലികളും	ദന്തൈഃ	പല്ലുകൾ കൊണ്ടും
അമർഷണൈഃ	ഒതുക്കുവാൻ കഴിയാത്ത കോപമുൾക്കൊണ്ടവരുമായ	തലൈഃ ച	കയ്ത്തലങ്ങൾ കൊണ്ടും
		ഭൃശം	നന്നായി
		അഭിഹതഃ;	ഹിംസിക്കപ്പെട്ട്;
ഹരിഭിഃ	വാനരന്മാരാൽ	സർവ്വത്ര	എങ്ങും
ബലാത്	ബലാത്കാരമായി	പരിണീയ	പിടിച്ചുവലിച്ച്
ഗൃഹീതഃ;	പിടിക്കപ്പെട്ട;	പരിണീതഃ അസ്മി;	ആട്ടിക്കൊണ്ടു വരപ്പെട്ടു;
ബഹുധാ	പലവാറ്	രാമസംസദം	രാമന്റെ സഭമുമ്പാകെ
വിചാലിതഃ അസ്മി;	കുലുക്കപ്പെട്ടു;	നീതഃ ച.	കൊണ്ടുപോയി നിർത്തപ്പെടുകയും ചെയ്തു.

രുധിരാർദ്രശ്ച സർവ്വാംഗോ വിഹ്വലശ്ചലിതേന്ദ്രിയഃ
ഹരിഭിർവധ്യമാനശ്ച യാചമാനഃ കൃതാഞ്ജലിഃ. 10
രാഘവേണ പരിത്രാതോ ജീവാമീതി യദൃച്ഛയാ. 11

"രുധിരാർദ്രഃ സർവ്വാംഗഃ	"ദേഹം മുഴവനും ചോരപുരണ്ടവനായി
വിഹ്വലഃ	വാടിതളർന്നവനായി
ചലിതേന്ദ്രിയഃ ച	ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ കഴഞ്ഞവനായി
ഹരിഭിഃ	വാനരന്മാരാൽ
വധ്യമാനഃ	പ്രഹരിക്കപ്പെടുന്നവനായി
കൃതാഞ്ജലിഃ	തൊഴുതുംകൊണ്ട്
യാചമാനഃ	ജീവനുവേണ്ടി യാചിക്കുന്നവനായിരുന്നു
ഇതി	എന്ന കാരണത്താൽ
രാഘവേണ	രാമനാൽ
പരിത്രാതഃ	രക്ഷിക്കപ്പെട്ട്
യദൃച്ഛയാ	ദൈവഗത്യാ
ജീവാമി.	ഇതാ ഞാവാതെ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഏഷ ശൈലൈഃ ശിലാഭിശ്ച പൂരയിത്വാ മഹാർണ്ണവം
ദ്വാരമാശ്രിത്യ ലങ്കായാ രാമസ്തിഷ്ഠതി സായുധഃ. 12

"ശൈലൈഃ	"പർവ്വതങ്ങളാലും
ശിലാഭിഃ ച	പാറകളാലും
മഹാർണ്ണവം	വൻകടലിനെ
പൂരയിത്വാ,	തൂർത്തിട്ട്,
ലങ്കായാഃ ദ്വാരം	ലങ്കാദ്വാരത്തെ
ആശ്രിത്യ,	പ്രാപിച്ച്,
സായുധഃ	ആയുധപാണിയായി
രാമഃ	രാമൻ
ഏഷഃ	ഇതാ
തിഷ്ഠതി.	നില്ക്കുന്നു.

ഗരുഡവ്യൂഹമാസ്ഥായ സർവ്വതോ ഹരിഭിർവൃതഃ
മാം വിസൃജ്യ മഹാതേജാ ലങ്കാമേവാഭിവർത്തതേ. 13

"ഗരുഡവ്യൂഹം അസ്ഥായ,	"സൈന്യത്തെ ഗരുഡാകൃതിയായി അണിനിരത്തി അതിൽ വർത്തിച്ചുകൊണ്ട്,
സർവ്വതഃ	എങ്ങും
ഹരിഭിഃ	വാനരന്മാരാൽ
വൃതഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
മഹാതേജാഃ	മഹാതേജസ്വിയായ
മാം	എന്നെ [അവൻ
വിസൃജ്യ	വിട്ടയച്ച്
ലങ്കാം ഏവ	ലങ്കയ്ക്കുതന്നെ
അഭിവർത്തതേ.	വന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

പുരാ പ്രാകാരമായാതി ക്ഷിപ്രമേകതരം കുരു
സീതാം വാഽസ്മൈ പ്രയച്ഛാശു സുയുദ്ധം വാ പ്രദീയതാം. 14

"പ്രാകാരം	"മതിൽകെട്ടിനെ
ആയാതി പുരാ	പ്രാപിക്കുന്നതിനു മുമ്പു
ക്ഷിപ്രം	താമസിക്കാതെ [തന്നെ
ഏകതരം	രണ്ടൊന്ന്
കുരു;	ചെയ്താലും;
അശു,	ഉടനെ
സീതാം വാ	സീതയെ
അസ്മൈ	ഇവന്നായ്ക്കൊണ്ട്
പ്രയച്ഛ;	തിരിയെക്കൊടുക്കുക;
വാ	അല്ലെന്നാൽ
സുയുദ്ധം	ശരിയായ യുദ്ധംതന്നെ
പ്രദീയതാം."	നൽകപ്പെടട്ടെ. "

മനസാ സംതതാപാഥ തച്ഛ്രുത്വാ രാക്ഷസാധിപഃ
ശാർദ്ദൂലസ്യ മഹദ്വാക്യമഥോവാച സ രാവണഃ. 15

രാക്ഷസാധിപഃ	രക്ഷോനാഥനായ
രാവണഃ,	രാവണൻ,
ശാർദ്ദൂലസ്യ	ശാർദ്ദൂലന്റെ
തത്	ആ
മഹത് വാക്യം	ശ്രേഷ്ഠമായ വാക്യത്തെ
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
അഥ	ആ സമയം
മനസാ സംതതാപ;	ഉള്ളം കലങ്ങിയവനായ് ഭവിച്ചു;
അഥ	പിന്നെ
സഃ	അവൻ
ഉവാച.	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.

യദി മാം പ്രതി യുദ്ധ്യേരൻ ദേവഗന്ധർവ്വദാനവാഃ
നൈവ സീതാം പ്രദാസ്യാമി സർവ്വലോകഭയാദപി. 16

"ദേവഗന്ധർവ്വദാനവാഃ	"ദേവന്മാരും ഗന്ധർവ്വന്മാരും ദാനവന്മാരും
മാം പ്രതി	എനിക്കുനേരെ
യുദ്ധ്യേരൻ യദി	യുദ്ധംചെയ്താലും
സർവ്വലോകഭയാത് അപി	എല്ലാലോകത്തിൽനിന്നും ആപത്തുണ്ടാകുന്നതായാലും
സീതാം ഏവ പ്രദാസ്യാമി ന."	സീതയെമാത്രം ഞാൻ തിരിയെ കൊടുക്കുകയില്ല."

ഏവമുക്ത്വാ മഹാതേജാ രാവണഃ പുനരബ്രവീത്
ചാരിതാ ഭവതാ സേനാ കേഽത്ര ശൂരാഃ പ്ലവംഗമാഃ. 17

മഹാതേജാഃ രാവണഃ	മഹാപരാക്രമശാലിയായ രാവണൻ
ഏവം	മേൽപ്രകാരം
ഉക്ത്വാ,	ഉരചെയ്ത്,
പുനഃ	വീണ്ടും
അബ്രവീത്;	ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു;
"ഭവതാ	"നിന്നാൽ
സേനാ ചാരിതാ;	സൈന്യം ചുറ്റിനോക്കപ്പെട്ടുവല്ലൊ;
അത്ര	ഇതിൽ
ശൂരാഃ	ശൂരന്മാരായ
പ്ലവംഗമാഃ	വാനരന്മാർ
കേ?	ആരെല്ലാമാണ്?

കീദൃശാഃ കിംപ്രഭാഃ സൌമ്യ വാനരാ യേ ദുരാസദാഃ
കസ്യ പുത്രാശ്ച പൌത്രാശ്ച തത്വമാഖ്യാഹി രാക്ഷസ 18

"സൌമ്യ! രാക്ഷസ!	"മഹാസാധുവായ് പോയ രാക്ഷസ!
ദുരാസദാഃ	ആരാലും അടുപ്പാൻ കഴിയാത്ത
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
യേ	യാതൊരുവരോ, അവർ
കീദൃശാഃ?	എപ്രകാരമുള്ളവരാണ്?
കിംപ്രഭാഃ?	എന്തുശക്തിയുള്ളവരാണ്?
കസ്യ	ആരുടെ
പുത്രാഃ ച	പുത്രന്മാരും
പൌത്രാഃ ച?	പൌത്രന്മാരുമാണ്?
തത്വം	ഉള്ളതു
ആഖ്യാഹി.	പറക.

തഥാഽഹ പ്രതിപത്സ്യാമി ജ്ഞാത്വാ തേഷാം ബലാബലം
അവശ്യം ബലസംഖ്യാനം കർത്തവ്യം യുദ്ധമിച്ഛതാം. 19

"തേഷാം	"അവരുടെ	യുദ്ധം ഇച്ഛതാം	പോരാടുവാൻ തുനിയു
ബലാബലം	ബലാബലത്തെ	അവശ്യം	അവശ്യമായും[ന്നവക്ക്
ജ്ഞാത്വാ,	അറിഞ്ഞശേഷം,	കർത്തവ്യം	ചെയ്യേണ്ടതായുള്ളത്
അഹ	ഇക്കാര്യത്തിൽ	ബല-സംഖ്യാനം."	ശത്രുസൈന്യമെത്രയു ണ്ടെന്ന് നിശ്ചയിക്കു ന്നതാണ്."
തഥാ	തക്ക		
പ്രതിപത്സ്യാമി;	ഏർപ്പാട് ചെയ്യുന്നുണ്ട്;		

തമേവമുക്തഃ ശാർദ്ദൂലോ രാവണേനോത്തമശ്വരഃ
ഇദം വചനമാരേഭേ വക്തും രാവണസന്നിധൌ. 20

രാവണേന	രാവണനാൽ	രാവണ-സന്നിധൌ	രാവണന്റെ മുമ്പിൽ
തഥാ ഏവം	മേൽപ്രകാരം	ഇദം	ഇപ്രകാരം
ഉക്തഃ	ചോദ്യം ചെയ്യപ്പെട്ട	വചനം	വാക്യത്തെ
ഉത്തമഃ	സാമർത്ഥ്യശാലിയായ	വക്തും	ഉരചെയ്യാൻ
ചരഃ	ചാരനായ	ആരേഭേ.	തുടങ്ങി.
ശാർദ്ദൂലഃ,	ശാർദ്ദൂലൻ,		

അഥർക്ഷരജസഃ പുത്രോ യുധി രാജാ സുദുർജയഃ
ഗദ്ഗദസ്യാഥ പുത്രോഽഹ ജാംബവാനിതി വിശ്രുതഃ. 21

"യുധി	"പോരിൽ	അഹ	ഇക്കാണുന്ന
സുദുർജയഃ	ആരാലും ജയിക്കപ്പെട്ടു വാൻ കഴിയാത്ത	ജാംബവാൻ ഇതി	ജാംബവാൻ എന്ന്
രാജാ,	രാജാവായ സുഗ്രീവൻ,	വിശ്രുതഃ അഥ,	പ്രസിദ്ധി പൂണ്ടവനും,
ഋക്ഷരജസഃ	ഋക്ഷരജസ്സിന്റെ	ഗദ്ഗദസ്യ	ഗദ്ഗദന്റെ
പുത്രഃ അഥ;	പുത്രൻ തന്നെ;	പുത്രഃ.	പുത്രനാകുന്നു.

[ജാംബവാൻ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ജൃംഭണത്തിൽനിന്ന് ഉത്ഭവിച്ചവനാണെന്നാലും, ആ ജൃംഭണശക്തി ഗദ്ഗദന്റെ ക്ഷേത്രത്തിൽ പതിച്ച് അതിലുണ്ടായവനാകയാൽ ഗദ്ഗദപുത്രനാകുന്നു എന്ന് സാരം തിലകം.]

ഗദ്ഗദസ്യൈവ പുത്രോഽന്യോ ഗുരുപുത്രഃ ശതക്രതോഃ
കദനം യസ്യ പുത്രേണ കൃതമേകേന രക്ഷസാം. 22

"ഗദ്ഗദസ്യ ഏവ	"ഗദ്ഗദനു തന്നെ	രക്ഷസാം	രാക്ഷസന്മാക്ക്
അന്യഃ പുത്രഃ;	മറെറാരു പുത്രനുമുണ്ട്;	കദനം	നാശം
യസ്യ	യാതൊരുവന്റെ	കൃതം,	വിളയിക്കപ്പെട്ടുവോ,
പുത്രേണ	പുത്രൻ	ശതക്രതോഃ	ഇന്ദ്രന്റെ [അവൻ
ഏകേന,	ഒരുത്തനാൽതന്നെ,	ഗുരുപുത്രഃ.	ഗുരുവായ ബൃഹസ്പതിയു ടെ പുത്രനാണ്.

[ഗദ്ഗദന്റെ മറെറാരു പുത്രൻ എന്നു പറഞ്ഞതു് ധൂമ്രനാകുന്നു; രാക്ഷസന്മാർ നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടുവെന്ന് പറഞ്ഞത് ഹനുമാനെക്കുറിച്ചാകുന്നു. ഹനുമാന്റെ പിതാവായ കേസരി ബൃഹസ്പതിയുടെ പുത്രനാകുന്നു എന്നു സാരം.]

സുഷേണശ്ചാപി ധർമ്മാത്മാ പുത്രോ ധർമ്മസ്യ വീര്യവാൻ
സൌമ്യഃ സോമാത്മജശ്ചാത്ര രാജൻ ദധിമുഖഃ കപിഃ. 23

"ധർമ്മാത്മാ അപി }	"ധർമ്മാത്മാവും
വീര്യവാൻ ച	വീര്യശാലിയും ആയ
സുഷേണഃ	സുഷേണൻ
ധർമ്മസ്യ	ധർമ്മരാജാവിന്റെ
പുത്രഃ,	പുത്രൻ;
രാജൻ!	രാജാവേ!
അത്ര	ഇവിടെ
സൌമ്യഃ	മനോഹരനായ് കാണപ്പെടുന്ന
ദധിമുഖഃ ച } കപിഃ }	ദധിമുഖനെന്ന വാനരൻ
സോമാത്മജഃ.	ചന്ദ്രന്റെ പുത്രനാകുന്നു.

[''വരുണോ ജനയാമാസാ സുഷേണം നാമ വാനരം'' എന്നിങ്ങിനെ ബാലകാണ്ഡത്തിൽ സുഷേണനെ വരുണപുത്രനായി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതിനാൽ ഇവിടെ 'ധർമ്മ'ശബ്ദംകൊണ്ട് വരുണൻ തന്നെയാണ് പറയപ്പെടുന്നത്, എന്നു ഗോ. രാ. ശാർദ്ദൂലന്റെ ഭ്രമംകൊണ്ട് പറയുന്നതാണെന്നും ഇതു മറെറാരു സുഷേണനാണെന്നും മറും പക്ഷാന്തരങ്ങളും.]

സുമുഖോ ദുർമ്മുഖശ്ചാത്ര വേഗദർശീ ച വാനരഃ
മൃത്യുർവ്വാനരരൂപേണ നൂനം സൃഷ്ടഃ സ്വയംഭുവാ. 24

"അത്ര	"ഇക്കൂട്ടത്തിൽ
സ്വയംഭുവാ	ബ്രഹ്മാവിനാൽ
വാനരരൂപേണ	വാനരരൂപത്തിൽ
മൃത്യുഃ നൂനം	യമൻതന്നെ!
സുമുഖഃ	സുമുഖനെന്ന
വാനരഃ	വാനരനായും
ദുർമ്മുഖഃ ച	ദുർമ്മുഖനെന്നവനായും
വേഗദർശീ ച	വേഗദർശിയെന്നവനായും
സൃഷ്ടഃ.	സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

പുത്രോ ഹുതവഹസ്യാഥ നീലഃ സേനാപതിഃ സ്വയം
അനിലസ്യ ച പുത്രോऽത്ര ഹനുമാനിതി വിശ്രുതഃ. 25

"നീലഃ	"നീലനെന്ന
സേനാപതിഃ	സേനാധിപൻ
ഹുതവഹസ്യ	അഗ്നിയുടെ
സ്വയം പുത്രഃ അഥ; }	ഔരസപുത്രനാകുന്നു;
അത്ര	ഇതിൽ
ഹനുമാൻ ഇതി	ഹനുമാൻ എന്ന്
വിശ്രുതഃ ച	പ്രസിദ്ധിപൂണ്ടവൻ
അനിലസ്യ	വായുവിന്റെ
പുത്രഃ.	പുത്രൻ.

നപ്ത്രാ ശക്രസ്യ ദുർധർഷോ ബലവാനംഗദോ യുവാ
മൈന്ദശ്ച ദ്വിവിദശ്ചോഭൌ ബലിനാവശ്വിസംഭവൌ. 26

"യുവാ	"ചെറുപ്പക്കാരും
ബലവാൻ	ബലവാനും
ദുർധർഷഃ	അധൃഷ്യനും ആയ
അംഗദഃ	അംഗദൻ
ശക്രസ്യ	ഇന്ദ്രന്റെ
നപ്ത്രാ;	പൌത്രനാകുന്നു;
ബലിനൌ	ബലശാലികളായ
മൈന്ദഃ ച	മൈന്ദനും,
ദ്വിവിദഃ ച	ദ്വിവിദനും,
ഉഭൌ	രണ്ടുപേരും
അശ്വി-സംഭവൌ }	അശ്വിനീദേവന്മാരുടെ കുമാരന്മാരാകുന്നു.

പുത്രോ വൈസ്രവതസ്യാത്ര പഞ്ച കാലാന്തകോപമഃ
ഗജോ ഗവാക്ഷോ ഗവയഃ ശരഭോ ഗന്ധമാദനഃ. 27

"അത്ര,	"ഇക്കൂട്ടത്തിൽ
ഗജഃ	ഗജൻ
ഗവാക്ഷഃ	ഗവാക്ഷൻ
ഗവയഃ	ഗവയൻ
ശരഭഃ	ശരഭൻ
ഗന്ധമാദനഃ	ഗന്ധമാദനൻ എന്ന,
കാലാന്തകോപമഃ	പ്രളയകാലമൃത്യുതുല്യന്മാരായ
പഞ്ച	അഞ്ചുപേരും
വൈവസ്രവതസ്യ	യമന്റെ
പുത്രാഃ	പുത്രന്മാരാകുന്നു.

ദശകോട്യോ വാനരാണാം ശൂരാണാം യുദ്ധകാംക്ഷിണാം
ശ്രീമതാം ദേവപുത്രാണാം ശേഷം നാഖ്യാതുമുത്സഹേ. 28

"ശൂരാണാം യുദ്ധകാംക്ഷിണാം	"ശൂരന്മാരും യുദ്ധത്തെ പ്രതീക്ഷിച്ചുംകൊണ്ട് വർത്തിക്കുന്നവരും
ശ്രീമതാം	ശ്രീമാന്മാരും
ദേവപുത്രാണാം	ദേവപുത്രന്മാരും ആയ
വാനരാണാം ദശകോട്യഃ;	വാനരന്മാരുടെ എണ്ണം പത്തുകോടി ഉണ്ട്;
ശേഷം	മറ്റുള്ളതിനെക്കുറിച്ച്
അഖ്യാതും	ഉണർത്തിപ്പാൻ
ഉത്സഹേ ന.	ഞാൻ തുനിയുന്നില്ല.

പുത്രോ ദശരഥസ്യൈഷ സിംഹസംഹനനോ യുവാ
ദൂഷണോ നിഹതോ യേന ഖരശ്ച ത്രിശിരാസ്തഥാ. 29

"യേന	"യാതൊരുവനാൽ
ദൂഷണഃ	ദൂഷണൻ
നിഹതഃ,	വധിക്കപ്പെട്ടുവോ,
ഖരഃ ച	ഖരനും
ത്രിശിരാഃ	ത്രിശിരസ്സും
തഥാ,	അപ്രകാരംതന്നെ ചെയ്യപ്പെട്ടുവോ,
ഏഷഃ	അപ്രകാരമുള്ള ഈ
ദശരഥസ്യ പുത്രഃ	ദാശരഥി
സിംഹസംഹനനഃ	സിംഹതുല്യശരീരനായ
യുവാ.	യുവാവാകുന്നു.

നാസ്തി രാമസ്യ സദൃശോ വിക്രമേ ഭുവി കശ്ചന
വിരാധോ നിഹതോ യേന കബന്ധശ്ചാന്തകോപമഃ. 30

"യേന	"യാതൊരുവനാൽ
വിരാധഃ	വിരാധൻ
നിഹതഃ,	ഹനിക്കപ്പെട്ടുവോ,
അന്തകോപമഃ	അന്തകസദൃശനായ
കബന്ധഃ ച,	കബന്ധനും അപ്രകാരം വധിക്കപ്പെട്ടുവോ,
രാമസ്യ	ആ ശ്രീരാമന്ന്
വിക്രമേ	പരാക്രമത്തിൽ
സദൃശഃ,	തുല്യനായി
ഭുവി	ലോകത്തിൽ
കശ്ചന	യാതൊരുവനും
അസ്തി ന.	ഇല്ല.

വർത്തതേ ന ശക്തോ രാമസ്യ നരഃ കശ്ചിദ്ദുരാസദഃ
ജനസ്ഥാനഗതാ യേന യാവന്തോ രാക്ഷസാ ഹതാഃ. 31

"യേന	"യാതൊരുവനാൽ	രാമസ്യ	അപ്രകാരമുള്ളരാമന്റെ
ജനസ്ഥാനഗതാഃ	ജനസ്ഥാനത്തിലുണ്ടായിരുന്ന	ഗുണാൻ	വിശിഷ്ടഗുണങ്ങളെ
		ക്ഷിതൌ	ലോകത്തിൽ
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ	കശ്ചിത് നരഃ	യാതൊരു പുമാനും,
യാവന്തഃ	എത്രയുണ്ടോ അത്രയും	വൽഗും	വണ്ണിപ്പാൻ
ഹതാഃ	ഹനിക്കപ്പെട്ടുവോ,	ശകുതഃ ന.	ശക്തനല്ല.

ലക്ഷ്മണശ്ചാത്ര ധർമ്മാത്മാ മാതംഗാനാമിവർഷഭഃ
യസ്യ ബാണപഥം പ്രാപ്യ ന ജീവേദപി വാസവഃ. 32

"അത്ര	"ഇതിൽ	യസ്യ	യാതൊരു അവന്റെ
ലക്ഷ്മണഃ ച	ലക്ഷ്മണനാകട്ടെ		
ധർമ്മാത്മാ;	ധർമ്മപഥത്തിൽ വർത്തിക്കുന്നവൻ;	ബാണപഥം പ്രാപ്യ	ബാണങ്ങൾക്കെതിരായിവർത്തിച്ച്,
മാതംഗാനാം	ആനകൾക്ക്		
ഋഷഭഃ ഇവ;	കൂലകൊമ്പനെന്നപോലെയുള്ളവൻ;	വാസവഃ അപി	ഇന്ദ്രനെന്നാലും
		ജീവേത് ന.	ജീവനോടിരിക്കുകയില്ല.

ശ്വേതോ ജ്യോതിർമ്മുഖശ്ചാത്ര ഭാസ്കരസ്യാത്മസംഭവൌ
വരുണസ്യ ച പുത്രോഽന്യോ ഹേമകൂടഃ പ്ലവംഗമഃ. 33

"അത്ര	"ഇതിൽ	വരുണസ്യ	വരുണന്റെ
ശ്വേതഃ	ശ്വേതനും	അന്യഃ	മറൊരു
ജ്യോതിർമ്മുഖഃ ച	ജ്യോതിർമ്മുഖനും	പുത്രഃ ച	പുത്രൻതന്നെ
ഭാസ്കരസ്യ	സൂര്യന്റെ	ഹേമകൂടഃ	ഹേമകൂടനെന്ന
ആത്മസംഭവൌ;	ഔരസപുത്രന്മാരാകുന്നു;	പ്ലവംഗമഃ.	വാനരൻ.

വിശ്വകർമ്മസുതോ വീരോ നളഃ പ്ലവഗസത്തമഃ
വിക്രാന്തോ ബലവാനത്ര വസുപുത്രഃ സുദുർദ്ധരഃ. 34

"പ്ലവഗസത്തമഃ	"വാനരോത്തമനും	അത്ര	ഇതിൽ
വീരഃ	വീരനും ആയ	വിക്രാന്തഃ	പരാക്രമശാലിയും
നളഃ,	നളനെന്നവൻ,	ബലവാൻ	ബലവാനുമായ
		സുദുർദ്ധരഃ	സുദുർദ്ധരനെന്നവൻ
വിശ്വകർമ്മസുതഃ;	വിശ്വകർമ്മാവിന്റെ പുത്രനാകുന്നു;	വസുപുത്രഃ.	വസുവിന്റെ പുത്രനാകുന്നു.

രാക്ഷസാനാം വരിഷ്ഠശ്ച തവ ഭ്രാതാ വിഭീഷണഃ
പരിഗൃഹ്യ പുരീം ലങ്കാം രാഘവസ്യ ഹിതേ രതഃ. 35

"തവ	"നിന്തിരുവടിയുടെ	പരിഗൃഹ്യ,	സ്വീകരിച്ച്,
ഭ്രാതാ	അനുജനും	രാഘവസ്യ	രാമന്
രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസന്മാരിൽ വെ	ഹിതേ,	നന്മചെയ്യുന്ന കാര്യത്തിൽ
വരിഷ്ഠഃ ച	വല്ലാത്തവനുമായ [ച്ച്		
വിഭീഷണഃ,	വിഭീഷണൻ,	രതഃ.	ആസക്തനായിരിക്കുന്നു.
ലങ്കാം പുരീം	ലങ്കാപുരത്തെ		

ഇതി സർവ്വം സമാഖ്യാതം തവേദം വാനരം ബലം
സുവേലേऽധിഷ്ഠിതം ശൈലേ ശേഷകാര്യേ ഭവാൻ ഗതിഃ. 36

"സുവേലേ ശൈലേ	"സുവേല പർവ്വതത്തിൽ	സമാഖ്യാതം;	വിവരമായി പറഞ്ഞറിയിക്കപ്പെട്ടു;
അധിഷ്ഠിതം	വർത്തിക്കുന്നതായ	ഇതി	ഇപ്രകാരമെല്ലാമിരിക്കെ
ഇദം	ഈ	ശേഷകാര്യേ	മേൽ വേണ്ടുന്ന കാര്യത്തിൽ
വാനരം ബലം	വാനര സൈന്യം	ഭവാൻ	നിന്തിരുവടിതന്നെയാണ്
സർവ്വം,	മുഴുവനും,	ഗതിഃ.	നിശ്ചയിക്കേണ്ടുന്ന അധികൃതൻ.
തവ	നിന്തിരുവടിയോട്		

[ബാലകാണ്ഡത്തിൽ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതിന് വിരുദ്ധമായി പലതും ഈ സർഗ്ഗത്തിലുള്ളതുകൊണ്ടും, ഈ സർഗ്ഗം കഥക്ക് അനാവശ്യമായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടും കല്പിതമായതാണെന്ന് ചില വ്യാഖ്യാതാക്കന്മാർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. (ഗോ. രാ.)]

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പതാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.
ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോക സംഖ്യ **15815**; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ **1140**.

ഏകത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തൊന്നാംസർഗ്ഗം.

വിദ്യുജ്ജിഹ്വമായയാ സീതാസമ്മോഹനം = വിദ്യുജ്ജിഹ്വന്റെ മായകൊണ്ട് സീതയെ മോഹിപ്പിക്കുന്നതു്.]

തതസ്തമക്ഷോഭ്യബലം ലങ്കാധിപതയേ ചരാഃ
സുവേലേ രാഘവം ശൈലേ നിവിഷ്ടം പ്രത്യവേദയൻ. 1

തതഃ	ആ സമയം	അക്ഷോഭ്യ-ബലം	ഇളക്കുവാൻ കഴിയാത്ത സൈന്യത്തോടുകൂടിയവനായും,
ചരാഃ,	ചാരന്മാർ,		
സുവേലേ ശൈലേ	സുവേലപർവ്വതത്തിൽ,		
തം രാഘവം	ആ ശ്രീരാഘവനെ	ലങ്കാധിപതയേ	ലങ്കാധിപനോടായി
നിവിഷ്ടം	പാളയമടിച്ചിരിക്കുന്നവനായും,	പ്രത്യവേദയൻ.	അറിയിച്ചു.

ചാരാണാം രാവണഃ ശ്രുത്വാ പ്രാപ്തം രാമബലം മഹത്
ജാതോദ്വേഗോऽഭവത് കിഞ്ചിത് സചിവാനിദമബ്രവീത്. 2

രാവണഃ,	രാവണൻ,	കിഞ്ചിത്	തെല്ലൊന്ന്
മഹത്	വമ്പിച്ചതായ	ജാതോദ്വേഗഃ	ആശ്ചര്യമുറ്റംകൊണ്ടവനായി
രാമബലം	ശ്രീരാമസൈന്യത്തെ		
പ്രാപ്തം	വന്നെത്തിയിരിക്കുന്നതായി	അഭവത്;	ഭവിച്ചു;
		സചിവാൻ	മന്ത്രിമാരോടായി
ചാരാണാം	ചാരന്മാർ മുഖാന്തരം	ഇദം	ഇപ്രകാരം
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,	അബ്രവീത്.	ഉരചെയ്തു.

മന്ത്രിണഃ ശീഘ്രമായാന്തു സർവ്വേ വൈ സുസമാഹിതാഃ
അയം നോ മന്ത്രകാലോ ഹി സംപ്രാപ്ത ഇതി രാക്ഷസാഃ. 3

"നഃ	"നമുക്ക്	സുസമാഹിതാഃ	സ്വാമിഭക്തിയുള്ളവ
മന്ത്രകാലഃ	മന്ത്രാലോചനയ്ക്കുള്ള കാലം	മന്ത്രിണഃ	മന്ത്രിമാരും ആയ [രും
		രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ
അയം	ഇതാ	സർവ്വേ വൈ,	എല്ലാവരും തന്നെ,
സംപ്രാപ്തഃ,	എത്തിയിരിക്കുന്നു,	ശീഘ്രം	ഒട്ടും താമസിക്കാതെ
ഇതി ഹി	എന്നുള്ളതിനാൽ	ആയാന്തു."	വന്നു ചേരട്ടെ."

തസ്യ തച്ഛാസനം ശ്രുത്വാ മന്ത്രിണോഽഭ്യാഗമൻ ദ്രുതം
തതഃ സ മന്ത്രയാമാസ സചിവൈ രാക്ഷസൈഃ സഹ. 4

മന്ത്രിണഃ	മന്ത്രിമാർ	സഃ	അവൻ
തസ്യ	ആ രാവണന്റെ	സചിവൈഃ	സചിവന്മാരായ
തത്	ആ	രാക്ഷസൈഃ }	രാക്ഷസരോടൊന്നി
ശാസനം ശ്രുത്വാ	ആജ്ഞപ്രകാരം	സഹ, }	ച്ച്
ദ്രുതം	ഉടനെ	തതഃ	ആ സമയം
അഭ്യാഗമൻ;	വന്നു കൂടി;	മന്ത്രയാമാസ.	കൂടിയാലോചനചെയ്തു.

മന്ത്രയിത്വാ സ ദുഷ്പ്രക്ഷമം യത് സമനന്തരം
വിസജ്ജയിത്വാ സചിവാൻ പ്രവിവേശ സ്വമാലയം. 5

ദുഷ്പ്രക്ഷഃ	ആക്കും കീഴടങ്ങാത്തവ	മന്ത്രയിത്വാ,	ആലോചിച്ചു ശേഷം,
സഃ,	അവൻ, [നായ	സചിവാൻ	മന്ത്രിമാരെ
സമനന്തരം	ഉടനെചെയ്യേണ്ടതായി	വിസജ്ജ- }	വിടകൊടുത്തയച്ച്,
ക്ഷമം	സമയത്തിനുചിതമാ യത്	യിത്വാ, }	
		സ്വം	തന്റെ
യത്	യാതൊന്നോ അതിനെ ക്കുറിച്ച്	ആലയം	അരമനയിൽ
		പ്രവിവേശ.	പ്രവേശിച്ചു.

തതോ രാക്ഷസമാഹൂയ വിദ്യുജ്ജിഹ്വം മഹാബലം
മായാവിദം മഹാമായഃ പ്രാവിശദ്യത്ര മൈഥിലീ. 6

മഹാമായഃ,	മഹാമായാവിയായ അ	വിദ്യുജ്ജിഹ്വം	വിദ്യുജ്ജിഹ്വനെന്ന
തതഃ	അവിടെനിന്നും [വൻ,	രാക്ഷസം	രാക്ഷസനെ
മഹാബലം	മഹാബലവാനും	ആഹൂയ,	ക്ഷണിക്കൊണ്ട്,
മായാവിദം	മായാവിദ്യകളെ നല്ല പോലെയറിഞ്ഞവ നും ആയ	മൈഥിലീ	സീതാദേവി
		യത്ര	ഉണ്ടായിരുന്നേടം
		പ്രാവിശത്.	ചെന്നു.

വിദ്യുജ്ജിഹ്വം ച മായാജ്ഞമബ്രവീദ്രാക്ഷസാധിപഃ
മോഹയിഷ്യാവഹേ സീതാം മായയാ ജനകാത്മജാം. 7

രാക്ഷസാധിപഃ, രാക്ഷസാധിപൻ,
മായാജ്ഞം മായയിൽവിദഗ്ധനായ
വിദ്യു-ജ്ജിഹ്വം ച } വിദ്യുജ്ജിഹ്വനെ നോക്കി
അബ്രവീത്; ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു;
"ജനകാത്മജാം "ജനകനന്ദിനിയായ
സീതാം സീതയെ
മായയാ മായകൊണ്ട്
മോഹയിഷ്യാവഹേ. } നാം ഇരുവരും അന്ധാളിപ്പിക്കാം.

ശിരോ മായാമയം ഗൃഹ്യ രാഘവസ്യ നിശാചര
തവ മാം സമുപതിഷ്ഠസ്വ മഹച്ച സശരം ധനുഃ. 8

"നിശാചര! "നകുഞ്ചര!
തവ, അങ്ങ്,
രാഘവസ്യ രാമന്റെ
ശിരഃ ശിരസ്സിനെയും
സശരം ബാണത്തോടുകൂടിയ
മഹത് വമ്പിച്ച
ധനുഃ ച, കോദണ്ഡത്തെയും
മായാമയം മായയാൽ നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടതായി
ഗൃഹ്യ എടുത്തുംകൊണ്ട്
മാം എന്റെ അടുക്കൽ
സമുപതിഷ്ഠസ്വ." } വന്നിക്കുക."

ഏവമുക്തസ്തഥേത്യാഹ വിദ്യുജ്ജിഹ്വോ നിശാചരഃ
തസ്യ തുഷ്ടോഽഭവദ്രാജാ പ്രദദൌ ച വിഭൂഷണം. 9

ഏവം ഇപ്രകാരം
ഉക്തഃ അജ്ഞാപിക്കപ്പെട്ടവനായ
വിദ്യുജ്ജിഹ്വഃ വിദ്യുജ്ജിഹ്വനെന്ന
നിശാചരഃ, രാക്ഷസൻ,
'തഥാ' ഇതി 'കല്പനപോലെ' എന്ന്
അഹ; ഉരചെയ്തു;
രാജാ രാജാവ്
തുഷ്ടഃ സന്തുഷ്ടനായി
അഭവത്; ഭവിച്ചു;
തസ്യ അവന്നായ്ക്കൊണ്ട്
വിഭൂഷണം ച ആഭരണത്തെയും
പ്രദദൌ. സമ്മാനിച്ചു.

അശോകവനികായാം തു സീതാദർശനലാലസഃ
നൈർഋതാനാമധിപതിഃ സംവിവേശ മഹാബലഃ. 10

മഹാബലഃ മഹാബലവാനും
സീതാദർശന-ലാലസഃ തു } സീതാദേവിയെ കാണ്മാൻ കൊതിപൂണ്ട
നൈർഋതാനാം അധിപതിഃ } രാക്ഷാനായകൻ
അശോക-വനികായാം } അശോകവനത്തിൽ
സംവിവേശ. പ്രവേശിച്ചു.

തതോ ദീനാമദൈന്യാഽഽത്മാ ദദർശ ധനദാനുജഃ
അധോമുഖീം ശോകപരാമുപവിഷ്ടാം മഹീതലേ 11
ഭർത്താരമേവ ധ്യായന്തീമശോകവനികാം ഗതാം
ഉപാസ്യമാനാം രാക്ഷസീഭിരിതസ്തതഃ 12

രാക്ഷസീഭിർവൃതാം സീതാം പൂർണ്ണചന്ദ്രനിഭാനനാം
ഉത്പാതമേഘജാലാഭിശ്ചന്ദ്രരേഖാമിവാവൃതാം 13

ഭ്രഷ്ടണ്ണൈരുത്തമൈഃ കൈശ്ചിന്മംഗളാർത്ഥമലംകൃതാം
ചരന്തീം മാരുതോദ്ധൂതാം ക്ഷിപ്താം പുഷ്പലതാമിവ 14

ഹർഷശോകാന്തരേ മഗ്നാം വിഷാദസ്യ വിലക്ഷണാം
സ്തിമിതാമിവ ഗാംഭീര്യാന്നദീം ഭാഗീരഥീമിവ 15

ധനദാനുജഃ,	കുബേരാനുജനായ രാവണൻ,
പൂർണ്ണചന്ദ്രനിഭാനനാം	മുഴുമതി നേർവദനയും
അശോകവനികാം	അശോകവനത്തെ
ഗതാം,	പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നവളും
മംഗളാർത്ഥം	സൌമംഗല്യത്തിന്നു തക്കവയായി
ഉത്തമൈഃ	അവശ്യം അണിഞ്ഞുകൊള്ളേണ്ടവയായ
കൈശ്ചിത്	(മംഗല്യസൂത്രാഭരണം, കൈവള, മൂക്കുത്തി, കമ്മൽ, മുതലായ), ചില
ഭ്രഷ്ടണ്ണൈഃ	ആഭരണങ്ങളാൽ
അലംകൃതാം,	അണിയപ്പെട്ടവളും,
അദൈന്യാഹ്നാം	അപമാനത്തെ അറിക്കാത്തവളും,
ദീനാം	ദൈന്യാവസ്ഥയിലിരിക്കുന്നവളും
ശോകപരാം	സങ്കടത്തിൽ ആണ്ട്
അധോമുഖീം	തലകുനിച്ച്
മഹീതലേ	വെറും നിലത്ത്
ഉപവിഷ്ടാം,	ഇരിക്കുന്നവളും,
ഭർത്താരം ഏവ	നാഥനെത്തന്നെ
ധ്യായന്തീം,	ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവളും,
ഇതസ്തതഃ	നാലു ഭാഗത്തിലും
രാക്ഷസീഭിഃ	രാക്ഷസികളാൽ
വൃതാം	ചൂഴപ്പെട്ട്
ഘോരാഭിഃ	കൊടിയ
രാക്ഷസീഭിഃ	രാക്ഷസികളോടൊന്നിച്ച്
ഉപാസ്യമാനാം,	കാലം കഴിക്കുന്നവളും,
ഉത്പാതമേഘജാലാഭിഃ	അശുഭസൂചകങ്ങളായ മേഘതതികളാൽ
ആവൃതാം	മറയ്ക്കപ്പെട്ട
ചന്ദ്രലേഖാം ഇവ,	ചന്ദ്രക്കലപോലിരിക്കുന്നവളും,
മാരുതോദ്ധൂതാം	കാറടിച്ച്
ക്ഷിപ്താം	വീഴ്ത്തപ്പെട്ട
പുഷ്പലതാം ഇവ,	പൂവള്ളിപോലെയിരിക്കുന്നവളും,
ചരന്തീം,	തുടിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവളും,
ഭാഗീരഥീം നദീം ഇവ	ഗംഗാനദിയെന്ന പോലെ
ഗാംഭീര്യാത്	ഗാംഭീര്യത്താൽ
ഇവ	തീരെ
സ്തിമിതാം,	അനക്കമില്ലാതിരിക്കുന്നവളും,
വിഷാദസ്യ	ദുഃഖത്തിന്നു
വിലക്ഷണാം,	അതീതയായിരിക്കുന്നവളും,
ഹർഷശോകാന്തരേ	സന്തോഷത്തിന്നും ശോകത്തിന്നും ഇടയിൽ
മഗ്നാം,	നിമഗ്നയായവളും ആയ
സീതാം	സീതാദേവിയെ
ദദർശ.	കണ്ടു.

ഉപസ്ഥിത്യ തതഃ സീതാം പ്രഹഷ്ടം നാമ കീർത്തയൻ
ഇദം ച വചനം ധൃഷ്ടമുവാച ജനകാത്മജാം. 16

തതഃ,	അപ്പോൾ,	സീതാം ച	സീതാദേവിയേയും
പ്രഹഷ്ടം	അതിയായ സന്തോഷത്തോടെ	ഉപസ്ഥിത്യ,	സമീപിച്ച്,
നാമ കീർത്തയൻ	പേരുചൊല്ലി വിളിച്ചുകൊണ്ട്,	ഇദം	ഇപ്രകാരം
		ധൃഷ്ടം	മനസ്സുതകൎന്നുപോകുമാ
		വചനം	വാക്യത്തെ [റുള്ള
ജനകാത്മജാം	ജനകനന്ദിനിയായ	ഉവാച.	ഉരചെയ്തു.

["ധൃഷ്ടം" (ഒരു ക്രൂസലുമില്ലാതെ) എന്നും.]

സാന്ത്വ്യമാനാ മയാ ഭദ്രേ യമുപാശ്രിത്യ വല്ഗസേ
ഖരഹന്താ സ തേ ഭർത്താ രാഘവഃ സമരേ ഹതഃ. 17

"ഭദ്രേ!	"ഭാഗ്യവതി!	വല്ഗസേ,	പെരുമ നടിക്കുന്നുവോ,
മയാ	എന്നാൽ	സഃ ഖരഹന്താ	ആ ഖരഘാതിയും
സാന്ത്വ്യമാനാ	എത്രയോ നല്ലവാക്കുര ചെയ്തു അപേക്ഷിക്കപ്പെടുന്നവളായ്ഭവതി	തേ ഭർത്താ	ഭവതിയുടെ ഭർത്താവു
		രാഘവഃ,	രാമൻ, [മായ
യം ഉപാശ്രിത്യ	യാതൊരുവനെ കരുതി	സമരേ	പോരിൽ
		ഹതഃ.	ഹതനായിരിക്കുന്നു.

ക്ഷിന്നം തേ സത്വതോ മൂലം ദർപ്പസ്തേ വിഹതോ മയാ
വ്യസനേനാത്മനഃ സീതേ മമ ഭാര്യാ ഭവിഷ്യസി. 18

"തേ	"ഭവതിക്ക്	സീതേ!	സീതേ!
മൂലം	ആധാരഭൂതമായ്	ആത്മനഃ	നിൻെറ
സത്വതഃ	അടിയോടുകൂടി	വ്യസനേന,	കഷ്ടങ്ങളെല്ലാം വൃഥാ വിലായ്പോയതിനാൽ,
ക്ഷിന്നം;	മുറിഞ്ഞുവീണുപോയി;		
തേ ദർപ്പഃ	നിൻെറ ഗർവ്വം,	മമ ഭാര്യാ	എൻെറ ഭാര്യയായി
മയാ	എന്നാൽ	ഭവിഷ്യസി.	ഇനി നീ ഭവിക്കുന്നതാണ്.
വിഹതഃ;	നിഷ്ഫലമാക്കപ്പെട്ടു;		

["ആത്മനഃ വ്യസനേന" (എൻെറ താപത്തെ ഓർത്ത് എൻെറ അപേക്ഷകൂടാതെതന്നെ) എന്ന് ഗോ. രാ; "നിൻെറ കഷ്ടം ഹേതുവാൽ, ശത്രുന്തരമില്ലായ്കയാൽ" എന്ന് തിലകം.]

വിസൃജേമാം മതിം മൂഢേ കിം മൃതേന കരിഷ്യസി
ഭദ്രേ തപം ഭവ ഭാര്യാണാം സർവ്വാസാമീശ്വരീ മമ. 19

"മൂഢേ!	"മന്ദബുദ്ധിയായവളേ!	ഭദ്രേ!	ഭാഗ്യവതി!
ഇമാം മതിം	ഈ മനോഭാവത്തെ	മമ	എൻെറ
വിസൃജ;	ഇനി ഉപേക്ഷിച്ചുകളയുക;	ഭാര്യാണാം	ഭാര്യമാരിൽ
		സർവ്വാസാം	എല്ലാവർക്കും
മൃതേന	ചത്തവനെക്കൊണ്ട്	ഈശ്വരീ	യജമാനത്തിയായി
കിം കരിഷ്യസി?	നിനക്ക് എന്തുചെയ്വാനാകും?	തപം	നീ
		ഭവ.	ഭവിച്ചാലും.

അല്പപുണ്യോ നിവൃത്താർത്ഥോ മൂഢോ പണ്ഡിതമാനിനി
ശുനാ ഭർത്തൃവധം സീതേ ഘോരം വൃത്രവധം യഥാ. 20

"അല്പപുണ്യോ!	"പുണ്യഹീനയായവളേ!	ഘോരം	ഘോരമായ
നിവൃത്താർത്ഥോ!	ഉദ്ദേശത്തിലെത്തിക്കഴിഞ്ഞവളേ!	വൃത്രവധം യഥാ	വൃത്രാസുരവധംപോലെയുള്ള
പണ്ഡിതമാനിനി!	എല്ലാമറിഞ്ഞവളെന്ന അഹംഭാവംപൂണ്ട	ഭർത്തൃവധം	ഭർത്താവിന്റെ വധത്തെപ്പറ്റി
മൂഢോ	മൂഢയായ	ശുനാ.	ഞാൻ പറയുന്നത്
സീതേ!	സീതേ!		കേൾക്കുക.

["നിവൃത്താർത്ഥോ" (പുരുഷാർത്ഥം സാധിക്കാത്തവളേ!) എന്നുമാം. "അല്പപുണ്യോ" (അല്പാനാം, ക്ഷുദ്രാണാമപി പവിത്രത്വം യയാ നാമസ്മരണാദിനാ, തത്സംബോധനം) അല്പന്മാർക്കുകൂടി പാവനത്വത്തെ ഉളവാക്കുന്നവളേ; "നിവൃത്താർത്ഥോ" (പുരുഷാർത്ഥങ്ങളിൽനിന്ന് അതീതയായവളേ); അഥവാ 'അനിവൃത്താർത്ഥോ' (സർവ്വ പുരുഷാർത്ഥങ്ങളും സാധിച്ചവളേ); "അമൂഢോ" (സർവ്വജ്ഞേ); "പണ്ഡിതമാനിനി" (ജ്ഞാനികളെ സത്കരിക്കുന്നവളേ) ഇത്യാദി രാവണവാക്യങ്ങൾക്ക് സ്തുതിപരങ്ങളായ അർത്ഥങ്ങൾ തീർത്ഥീയവ്യാഖ്യാനത്തിൽ ഉണ്ട്. അവ ക്ലിഷ്ടസംഭ്രമങ്ങളാകയാൽ മുഴുവൻ എടുത്തുപറയാത്തതാണ്.]

സമായാതഃ സമുദ്രാന്താം മാം ഹന്തും കില രാഘവഃ
വാനരേന്ദ്രപ്രണീതേന ബലേന മഹതാ വൃതഃ. 21

"രാഘവഃ	"രാമൻ	മഹതാ	വമ്പിച്ച
മാം കില	എന്നേയും	ബലേന	സേനയാൽ
ഹന്തും	വധിപ്പാനായി	വൃതഃ,	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി,
വാനരേന്ദ്രപ്രണീതേന	വാനരേന്ദ്രനാൽ നയിക്കപ്പെട്ട	സമുദ്രാന്തം	സമുദ്രക്കരയിൽ
		സമായാതഃ.	വന്നെത്തി.

സ നിവിഷ്ടഃ സമുദ്രസ്യ പീഡ്യ തീരമഥോത്തരം
ബലേന മഹതാ രാമോ വ്രജത്യസ്തം ദിവാകരേ. 22

"സഃ	"ആ	ഉത്തരം തീരം	വടക്കെ കരയിൽ
രാമഃ	രാമൻ	മഹതാ	വമ്പിച്ച
ദിവാകരേ അസ്തം വ്രജതി,	സൂര്യാസ്തമന സമയത്തിൽ	ബലേന,	സൈന്യത്തോടുകൂടി
		പീഡ്യ അഥ	തിക്കിത്തിരക്കി
സമുദ്രസ്യ	സമുദ്രത്തിന്റെ	നിവിഷ്ടഃ.	പാളയമടിച്ചു.

അഥാധ്വനി പരിശ്രാന്തമർദ്ധരാത്രേ സ്ഥിതം ബലം
സുഖസംസുപ്തമാസാദ്യ ചാരിതം പ്രഥമം ചരൈഃ. 23

"അഥ	"അപ്പോൾ	ബലം,	സൈന്യം,
അധ്വനി പരിശ്രാന്തം	വഴി നടന്നുവന്ന് ക്ഷീണിച്ച്,	പ്രഥമം	ആദ്യം
അർദ്ധരാത്രേ	പാതിരയിൽ	ചരൈഃ	ചാരന്മാരാൽ
സുഖസംസുപ്തം സ്ഥിതം	ഗാഢനിദ്രയിലാണ്ടു കിടന്ന	ആസാദ്യ	അടുത്തുചെന്ന്
		ചാരിതം.	നോക്കിക്കണ്ടറിയപ്പെട്ട.

തത് പ്രഹസ്തപ്രണീതേന ബലേന മഹതാ മമ
ബലമസ്യ ഹതം രാത്രൌ യത്ര രാമഃ സലക്ഷ്മണഃ. 24

"രാമഃ	"രാമൻ	പ്രഹസ്ത-പ്രണീതേന	പ്രഹസ്തനാൽ പറഞ്ഞയക്കപ്പെട്ട
സലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണനോടുംകൂടി	മമ	എന്റെ
യത്ര	ഉണ്ടായിരുന്ന ദിക്കിൽ	മഹതാ	പെരുത്ത
രാത്രൌ	രാത്രി	ബലേന	സൈന്യത്താൽ
അസ്യ	ഇവന്റെ	ഹതം.	നശിപ്പിക്കപ്പെട്ട.
തത് ബലം,	ആ സൈന്യം,		

പട്ടിശാൻ പരിഘാംശ്ചക്രാൻ ദണ്ഡാൻ ഖഡ്ഗാൻ മഹായസാൻ
ബാണജാലാനി ശൂലാനി ഭാസ്വരാൻ ക്രടമുദ്ഗരാൻ 25
യഷ്ടീശ്ച തോമരാൻ ശക്തീശ്ചക്രാണി മുസലാനി ച
ഉദ്യമ്യോദ്യമ്യ രക്ഷോഭിർവ്വാനരേഷു നിപാതിതാഃ. 26

"പട്ടിശാൻ	"കുന്തങ്ങളേയും	ക്രടമുദ്ഗരാൻ,	ക്രടം, മുരൾത്തടി എന്ന
പരിഘാൻ	ഇരിമ്പുലയ്ക്കകളേയും	യഷ്ടീഃ	അഴികളേയും[വയേയും
ചക്രാൻ	ചെറുചക്രങ്ങളേയും	തോമരാൻ	ഏറുകുന്തങ്ങളേയും
ദണ്ഡാൻ	ദണ്ഡുകളേയും	ശക്തീഃ	വേലുകളേയും
ഖഡ്ഗാൻ	വാളുകളേയും	ചക്രാണി ച	വമ്പിച്ച ചക്രങ്ങളേ
മഹായസാൻ,	പെരുത്ത ഇരിമ്പുവടികളേയും,	മുസലാനി ച,	യും ഉലയ്ക്കുകളേയും [യും
		ഉദ്യമ്യ ഉദ്യമ്യ	പലകുറി ഓങ്ങിക്കൊണ്ട്
ബാണജാലാനി	ബാണതതികളേയും	വാനരേഷു	വാനരന്മാരുടെ മേൽ
ശൂലാനി	ശൂലങ്ങളേയും	രക്ഷോഭിഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ
ഭാസ്വരാൻ	തിളങ്ങുന്ന	നിപാതിതാഃ.	പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ട.

അഥ സുപ്തസ്യ രാമസ്യ പ്രഹസ്തേന പ്രമാഥിനാ
അസകൃതം കൃതഹസ്തേന ശിരശ്ഛിന്നം മഹാസിനാ. 27

"അഥ	"ആ സമയം	സുപ്തസ്യ	ഉറങ്ങിക്കിടന്നിരുന്ന
പ്രമാഥിനാ	എവനേയും ഹതം ചെയ്യുന്നവനും	രാമസ്യ ശിരഃ	രാമന്റെശിരസ്സ്
കൃതഹസ്തേന	കൈമിടുക്കുള്ളവനും	മഹാസിനാ	വമ്പിച്ച വാൾകൊണ്ട്
പ്രഹസ്തേന	പ്രഹസ്തനാൽ [ആയ	അസകൃതം	തടവില്ലാതെ
		ഛിന്നം.	വെട്ടിമുറിക്കപ്പെട്ട.

വിഭീഷണഃ സമുത്പത്യ നിഗൃഹീതോ യദൃച്ഛയാ
ദിശഃ പ്രവ്രാജിതഃ സർവ്വൈർലക്ഷ്മണഃ പ്ലവഗൈഃ സഹ. 28

"വിഭീഷണഃ	"വിഭീഷണൻ	ലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണൻ
യദൃച്ഛയാ	വിചാരിക്കാതെതന്നെ	പ്ലവഗൈഃ	വാനരന്മാർ
സമുത്പത്യ	ആക്രമിച്ച്	സർവ്വൈഃ സഹ	എല്ലാവരോടുംകൂടി
നിഗൃഹീതഃ;	ബന്ധിക്കപ്പെട്ട;	ദിശഃ	ദൂരെ
		പ്രവ്രാജിതഃ.	ആട്ടിപ്പായിക്കപ്പെട്ട.

സുഗ്രീവോ ഗ്രീവയാ സീതേ ഭഗ്നയാ പ്ലവഗാധിപഃ
നിരസ്തഹനുകഃ ശേതേ ഹനുമാൻ രാക്ഷസൈർഹതഃ. 29

"സീതേ!	"സീതേ!	ശേതേ;	വീണുകിടക്കുന്നു;
പ്ലവഗാധിപഃ	വാനരാധിപനായ	ഹനുമാൻ	ഹനുമാൻ
സുഗ്രീവഃ,	സുഗ്രീവൻ,	നിരസ്തഹനുകഃ	താടിയുടഞ്ഞവനായി
ഭഗ്നയാ	മുറിഞ്ഞ	രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ
ഗ്രീവയാ	കഴുത്തോട്ടുംക്രൂടി	ഹതഃ.	വധിക്കപ്പെട്ടു.

ജാംബവാനഥ ജാനുഭ്യാമുത്പതൻ നിഹതോ യുധി
പട്ടിശൈർബഹുഭിശ്ഛിന്നോ നികൃത്തഃ പാദപോ യഥാ. 30

"യുധി	"പോരിൽ	പട്ടിശൈഃ	കുന്തങ്ങളാൽ
ജാനുഭ്യാം	കാൽമുട്ടുകൾകൊണ്ടു്	ഛിന്നഃ,	മുറിവേറ്റവനായി,
ഉത്പതൻ	എറിയുന്നവനായ	നികൃത്തഃ	വെട്ടിവീഴ്ത്തപ്പെട്ട
ജാംബവാൻ അഥ	ജാംബവാനും	പാദപഃ യഥാ	വൃക്ഷമെന്നപോലെ
ബഹുഭിഃ	എത്രയോ	നിഹതഃ.	കൊന്നുവീഴ്ത്തപ്പെട്ടു.

മൈന്ദശ്ച ദ്വിവിദശ്ചോഭൌ നിഹതൌ വാനരർഷഭൌ
നിശ്വസന്തൌ രുദന്തൌ ച രുധിരേണ പരിപ്ലുതൌ
അസിനാ വ്യായതൌ ഛിന്നൌ മധ്യേ ഹ്യരിനിഷൂദനൌ. 31

"വ്യായതൌ	"മഹാശക്തിമാന്മാരും	അസിനാ	വാൾകൊണ്ടു്
അരിനിഷൂദനൌ	ശത്രുവിധ്വംസകന്മാരും	ഛിന്നൌ	വെട്ടപ്പെട്ടവരായി
വാനരർഷഭൌ	വാനരോത്തമന്മാരും	രുധിരേണ, പരിപ്ലുതൌ	ചോരയിൽ ആറാടിയവരായി
മൈന്ദഃ ച	മൈന്ദനും [അയ	രുദന്തൌ	നിലവിളിക്കുന്നവരായി
ദ്വിവിദഃ ച	ദ്വിവിദനും	നിശ്വസന്തൌ ച	ശ്വാസം വലിച്ചുകൊണ്ടു്
ഉഭൌ ഹി,	രണ്ടുപേരും,		
മധ്യേ	അരയിൽ	നിഹതൌ.	ഹനിക്കപ്പെട്ടു.

അനുതിഷ്ഠതി മേദിന്യാം പനസഃ പനസോ യഥാ. 32

"പനസഃ	"പനസൻ	പനസഃ യഥാ	ചക്കപ്പഴംപോലെ
മേദിന്യാം	ഭൂമിയിൽ	അനുതിഷ്ഠതി.	വിണ്ടുകിടക്കുന്നു.

നാരാചൈർബഹുഭിശ്ഛിന്നഃ ശേതേ ദഗ്ധ്വാം ദരീമുഖഃ. 33

"ദരീമുഖഃ	"ദരീമുഖൻ	ഛിന്നഃ	തുളയ്ക്കപ്പെട്ടു്
ബഹുഭിഃ	പല	ദഗ്ധ്വാം	ഒരു കുണ്ടിൽ
നാരാചൈഃ	നാരാചബാണങ്ങളാൽ	ശേതേ.	വീണുകിടക്കുന്നു.

കുമുദസ്തു മഹാതേജാ നിഷ്ക്രുദ്ധഃ സായകൈഃ കൃതഃ. 34

"മഹാതേജാഃ	"മഹാപരാക്രമിയായ	സായകൈഃ	ബാണങ്ങളേറു
		നിഷ്ക്രുദ്ധഃ	മിണ്ടുവാൻ കഴിയാതാ
കുമുദഃ തു	കുമുദനും	കൃതഃ.	ക്കപ്പെട്ട.

അംഗദോ ബഹുഭിർഘോരൈഃ ശരൈരാസാദ്യ രാക്ഷസൈഃ
പതിതോ രുധിരോദ്ഗാരീ ക്ഷിതൌ നിപതിതാംഗദഃ. 35

"അംഗദഃ	"അംഗദൻ	നിപതിതാംഗദഃ	തോൾവളകൾ ചിത
			റിയവനായി
രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസരാൽ	രുധിരോദ്ഗാരീ	ചോരകക്കിക്കൊണ്ടു്
ആസാദ്യ	അടുക്കപ്പെട്ടു്	ക്ഷിതൌ	നിലത്തു്
ബഹുഭിഃ ശരൈഃ	പല ബാണങ്ങളാൽ	പതിതഃ.	വീണുകിടക്കുന്നു.
ഘോരൈഃ	മുറിവേറവനായി		

ഹരയോ മഥിതാ നാഗൈ രഥജാതൈസ്തഥാഽപരേ
ശായിതാ ഭൂദിതാശ്ചാശ്വൈർവ്വായുവേഗൈരിവാംബുദാഃ. 36

"തഥാ	"അപ്രകാരംതന്നെ	വായുവേഗൈഃ	കൊടുങ്കാറിൻെറ
അപരേ	മറുമുള്ള		ശക്തികൾകൊണ്ടു്
ഹരയഃ,	വാനരന്മാർ,	അംബുദാഃ	മേഘങ്ങൾ
നാഗൈഃ	ആനകളോടുകൂടിയും	ഇവ,	എന്നപോലെ,
രഥജാതൈഃ	തേരിൻകൂട്ടങ്ങളോടു	മൂദിതാഃ	മർദ്ദിക്കപ്പെട്ടു്
	കൂടിയും	മഥിതാഃ	കൊന്നുവീഴ്ത്തപ്പെട്ട.
അശ്വൈഃ ച	കുതിരകളോടുകൂടിയും	ശായിതാഃ.	

പ്രദ്രുതാശ്ചാപരേ ത്രസ്താ ഹന്യമാനാ ജഘന്യതഃ
അഭിദ്രുതാസ്തു രക്ഷോഭിഃ സിംഹൈരിവ മഹാദ്വിപാഃ. 37

"ത്രസ്താഃ	"നടുങ്ങിക്കിടന്ന	ജഘന്യതഃ തു	പിന്നിൽനിന്നു്
അപരേ	മറുള്ളവർ	അഭിദ്രുതാഃ	തുരത്തപ്പെട്ടവരായി
സിംഹൈഃ	സിംഹങ്ങളാൽ	പ്രദ്രുതാഃ ച	അടിച്ചുകൊല്ലപ്പെട്ട.
മഹാദ്വിപാഃ	ആനക്കൊമ്പന്മാരെന്ന	ഹന്യമാനാഃ.	
ഇവ	പോലെ		

സാഗരേ പതിതാഃ കേചിത് കേചിദ്ഗഗനമാശ്രിതാഃ
ഭൃക്ഷാ വൃക്ഷാനുപാരുഢാ വാനരീം വൃത്തിമാശ്രിതാഃ. 38

"കേചിത്	"ചിലർ	ഭൃക്ഷാഃ	കരടികൾ
സാഗരേ	കടലിൽ	വാനരീം വൃത്തിം	വാനരവൃത്തിയെ
പതിതാഃ;	വീണുചത്തു;	ആശ്രിതാഃ,	അനുഷ്ഠിച്ചവരായി,
കേചിത്	ചിലർ	വൃക്ഷാൻ	മരങ്ങളിൽ
ഗഗനം	ആകാശത്തിൽ	ഉപാരുഢാഃ.	കയറി.
ആശ്രിതാഃ;	കുതിച്ചു് ഓടിക്കളഞ്ഞു;		

സാഗരസ്യ ച തീരേഷു ശൈലേഷു ച വനേഷു ച
പിംഗലാസ്തേ വിരൂപാക്ഷൈർബഹുഭിർബഹവോ ഹതാഃ. 39

"സാഗരസ്യ	"സമുദ്രത്തിന്റെ
തീരേഷു	കരകളിലും
ശൈലേഷു ച	പർവ്വതങ്ങളിലും
വനേഷു ച	വനങ്ങളിലും
തേ	ആ
ബഹവഃ	എണ്ണമറ
പിംഗലാഃ ച	വാനരന്മാരും
ബഹുഭിഃ	പല
വിരൂപാക്ഷൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ
ഹതാഃ.	ഹനിക്കപ്പെട്ട.

ഏവം തവ ഹതോ ഭർത്താ സസൈന്യോ മമ സേനയാ
ക്ഷതജാർദ്രം രജോധ്വസ്തമിദം ചാസ്യാഹൃതം ശിരഃ. 40

"മമ	"എന്റെ
സേനയാ	സൈന്യത്താൽ
തവ ഭർത്താ	നിന്റെ ഭർത്താവ്
സസൈന്യഃ	സൈന്യമടക്കം
ഏവം	ഇങ്ങിനെ
ഹതഃ;	ഹനിക്കപ്പെട്ട;
ക്ഷതജാർദ്രം	ഘോരപുരണ്ടതും
രജോധ്വസ്തം	പൊടിപറ്റിയതുമായ
അസ്യ ശിരഃ ച	ഇവന്റെ തലയും
ഇദം	ഇതാ
ആഹൃതം."	കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടിരി ക്കുന്നു."

തതഃ പരമദുർധർഷോ രാവണോ രാക്ഷസാധിപഃ
സീതായാമുപശൃണ്വന്ത്യാം രാക്ഷസീമിദമബ്രവീത്. 41

തതഃ	അതിൽപിന്നെ
പരമദുർധർഷഃ	എതുയും അധൃഷ്യനും
രാക്ഷസാധിപഃ	രക്ഷോനാഥനുമായ
രാവണഃ,	രാവണൻ,
സീതായാം	സീതാദേവി
ഉപശൃണ്വന്ത്യാം	കേൾക്കുന്നതിനെ
രാക്ഷസീം	ഒരു രാക്ഷസിയോടായി
ഇദം അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

രാക്ഷസം ക്രൂരകർമ്മാണം വിദ്യുജ്ജിഹ്വം തമാനയ
യേന തദ്രാഘവശിരഃ സംഗ്രാമാത് സായകമാഹൃതം. 42

"യേന	"യാതൊരുവനാൽ
തത്	ആ
രാഘവശിരഃ	രാമന്റെ തല
സംഗ്രാമാത്	പോർക്കളത്തിൽനിന്ന്
സായകം	നേരിൽ
ആഹൃതം	കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടുവോ
ക്രൂരകർമ്മാണം	ഘോരകൃത്യം ചെയ്യുന്ന വനായ
വിദ്യുജ്ജിഹ്വം	ആ വിദ്യുജ്ജിഹ്വനെ
രാക്ഷസം	രാക്ഷസനെ
തം	നീ
ആനയ."	കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരിക."

വിദൂജ്ജിഹ്വസ്തതോ ഗൃഹ്യ ശിരസ്തത് സശരാസനം
പ്രണാമം ശിരസാ കൃത്വാ രാവണസ്യാഗ്രതഃ സ്ഥിതഃ. 43

തതഃ	അപ്പോൾ	ശിരസാ പ്രണാമം കൃത്വാ	തലകുമ്പിട്ടു വണങ്ങിക്കൊണ്ട്
വിദൂജ്ജിഹ്വഃ	വിദൂജ്ജിഹ്വൻ		
തത്	ആ		
ശിരഃ	ശിരസ്സിനെ	രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
സശരാസനം	വില്ലോടുകൂടി	അഗ്രതഃ	മുമ്പിൽചായി
ഗൃഹ്യ,	കയ്യിലെടുത്തു്	സ്ഥിതഃ.	വന്നുനിന്നു.

തമബ്രവീത് തതോ രാജാ രാവണോ രാക്ഷസം സ്ഥിതം
വിദൂജ്ജിഹ്വം മഹാജിഹ്വം സമീപപരിവർത്തിനം. 44

തതഃ	അപ്പോൾ	തം	ആ
രാവണഃ രാജാ	രാവണമഹാരാജാവ്,	വിദൂജ്ജിഹ്വം രാക്ഷസം	വിദൂജ്ജിഹ്വനെന്ന രാക്ഷസനോടായി
മഹാജിഹ്വം	നീണ്ടനാവുള്ളവനും		
സമീപപരിവർത്തിനം സ്ഥിതം	മുമ്പിൽവന്നു് കാത്തു നില്ക്കുന്നവനും ആയ	അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെ ആജ്ഞാപിച്ചു.

അഗ്രതഃ കുരു സീതായാഃ ശീഘ്രം ദാശരഥേഃ ശിരഃ
അവസ്ഥാം പശ്ചിമാം ഭർത്തുഃ കൃപണാ സാധു പശ്യതു. 45

"ദാശരഥേഃ	"രാമന്റെ	പശ്ചിമാം അവസ്ഥാം	മരണാവസ്ഥയെ,
ശിരഃ	ശിരസ്സിനെ		
ശീഘ്രം	ഉടനെ	കൃപണാ	നിരാശപൂണ്ടവളായി
സീതായാഃ	സീതയുടെ	സാധു	സംശയംതീരുമാറ്
അഗ്രതഃ കുരു;	മുമ്പിൽ വെക്കുക;	പശ്യതു."	പ്രത്യക്ഷത്തിൽ കണ്ടുകൊള്ളട്ടെ."
ഭർത്തുഃ	ഭർത്താവിന്റെ		

ഏവമുക്തം തു തദ്രക്ഷഃ ശിരസ്തത് പ്രിയദർശനം
ഉപനിക്ഷിപ്യ സീതായാഃ ക്ഷിപ്രമന്തരധീയത. 46

ഏവം	ഇപ്രകാരം	തത്	ആ
ഉക്തം	ആജ്ഞാപിക്കപ്പെട്ട	ശിരഃ	ശിരസ്സിനെ
തത് രക്ഷഃ,	ആ രാക്ഷസൻ,	സീതായാഃ	സീതയുടെ മുമ്പാകെ
തു	ആ സമയത്തിലുംകൂടി	ഉപനിക്ഷിപ്യ,	വെച്ചു്,
പ്രിയദർശനം	അതിമനോഹരമായി വിളങ്ങിയതായ	ക്ഷിപ്രം	തത്ക്ഷണംതന്നെ
		അന്തരധീയത.	മറഞ്ഞുകളഞ്ഞു.

രാവണശ്ചാപി ചിക്ഷേപ ഭാസ്വരം കാമ്മുകം മഹത്
ത്രിഷു ലോകേഷു വിഖ്യാതം സീതാമിദമുവാച ച. 47

രാവണഃ	രാവണൻ
ത്രിഷുലോകേഷു	ത്രിലോകങ്ങളിലും
വിഖ്യാതം	പുകഴാന്തതും
മഹത്	പൂജിക്കത്തക്കതും
ഭാസ്വരം ച	തിളങ്ങുന്നതും ആയ
കാമ്മുകം	ആ കോദണ്ഡത്തെ
ചിക്ഷേപ;	പൊന്തിച്ചെടുത്തു;
അപി ച	അതിൽപിന്നെ
സീതാം	സീതാദേവിയെനോക്കി
ഇദം	ഇങ്ങിനെ
ഉവാച.	ഉരചെയ്തു.

ഇദം തത്തവ രാമസ്യ കാമ്മുകം ജ്യാസമായുതം
ഇഹ പ്രഹസ്തേനാനീതം ഹത്വാ തം നിശി മാനുഷം 48

"ഇദം	"ഇത്
തവ	നിന്റെ
രാമസ്യ	രാമന്റെ
ജ്യാസമായുതം	ഞാണേറപ്പെട്ട
കാമ്മുകം;	വില്ലാകുന്നു;
മാനുഷം	മനുഷ്യനായ
തം	അവനെ
നിശി ഹത്വാ	രാത്രിയിൽ വധിച്ച്
ഇഹ	ഇപ്പോൾ
തത്	അത്
പ്രഹസ്തേന	പ്രഹസ്തനാൽ
ആനീതം."	കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടു."

സ വിജൃംഭിതേന സഹൈവ തച്ഛിരോ
ധനുശ്ച ഭൂമൌ വിനികീര്യ രാവണഃ
വിദേഹരാജസ്യ സുതാം യശസ്വിനീം
തതോഽബ്രവീത്താം ഭവ മേ വശാനുഗാ. 49

വിജൃംഭിതേന സഹ ഏവ	വിജൃംഭിതസഹിതനായിതന്നെ
സഃ രാവണഃ,	ആ രാവണൻ,
തത്	ആ
ശിരഃ	ശിരസ്സിനേയും
ധനുഃ ച	വില്ലിനേയും
ഭൂമൌ	നിലത്ത്
വിനികീര്യ,	വലിച്ചെറിഞ്ഞ്,
തതഃ	അതിൽപിന്നെ
വിദേഹരാജസ്യ	വിദേഹരാജാവിന്റെ
യശസ്വിനീം	കീർത്തിമതിയായ
താം സുതാം	ആ സുതയെ നോക്കി
"മേ	"എനിക്ക്
വശാനുഗാ	വശവർത്തിനിയായി
ഭവ,"	ഭവിച്ചാലും," എന്ന്
അബ്രവീത്.	ഉരചെയ്തു.

["മേ" (ഹേ ലക്ഷ്മീദേവതേ!), "അവശാനുഗാ ഭവ" (അസ്യ വിഷ്ണോഃ രാമസ്യ വശം അനുഗച്ഛതീതി അവശാനുഗാ ഭവ) ശ്രീരാമസാന്നിദ്ധ്യത്തെ പ്രാപിച്ചാലും. (മാ. തീർത്ഥീയം).]

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഏകത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തൊന്നാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15864; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1189.

ദ്വാത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തിരണ്ടാംസർഗ്ഗം.

[സീതാപ്രലാപഃ = സീത പ്രലപിക്കുന്നതു്.]

സാ സീതാ തച്ഛിരോ ദൃഷ്ട്വാ തച്ച കാമ്മുകമുത്തമം
സുഗ്രീവപ്രീതിസംസർഗ്ഗമാഖ്യാതം ച ഹനുമതാ 1

നയനേ മുഖവർണ്ണം ച ഭർത്തുസ്തത്സദൃശം മുഖം
കേശാൻ കേശാന്തദേശം ച തം ച മൂർദ്ധാമണിം ശുഭം 2

ഏതൈഃ സർവ്വൈരഭിജ്ഞാനൈരഭിജ്ഞായ സുദുഃഖിതാ
വിജഗർഹേ തദാ കൈകേയീം ക്രോശന്തീ കുരരീ യഥാ. 3

സാ	അ
സീതാ,	സീതാദേവി,
തത്	അ
ശിരഃ	ശിരസ്സിനേയും,
തത്	അ
ഉത്തമം	ഉത്തമമായ
കാമ്മുകം ച,	വില്ലിനേയും,
ഹനുമതാ	ഹനുമാനാൽ
ആഖ്യാതം	അറിയിക്കപ്പെട്ട
സുഗ്രീവപ്രീതി-സംസർഗ്ഗം ച,	സുഗ്രീവന്റെ കേതിയുക്തമായ മൈത്രിയേയും
നയനേ,	ഇരുകണ്ണുകളേയും
മുഖവർണ്ണം ച,	വദനകാന്തിയേയും
തത്സദൃശം	അതിന്നോടതായ
ഭർത്തുഃ മുഖം	ഭർത്താവിന്റെ വദന
കേശാൻ	കേശങ്ങളേയും[ത്തേയും
കേശാന്ത-ദേശം ച,	നെറ്റിയേയും,
തം ശുഭം	ആ അഴകാന്ന
ചൂഡാമണിം ച	ചൂഡാരത്നത്തേയും,
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
ഏതൈഃ	ഈ
സർവ്വൈഃ	എല്ലാ
അഭിജ്ഞാനൈഃ	അടയാളങ്ങൾകൊണ്ടും
അഭിജ്ഞായ,	വിശ്വാസമുറപ്പാക്കി,
സുദുഃഖിതാ,	അതി ദുഃഖിതയായി,
കുരരീ യഥാ	കുരിപ്പേട പോലെ
ക്രോശന്തീ,	കരയുന്നവളായി,
അത്ര	ഇതിൽ
കൈകേയീം	കൈകേയീ രാജ്ഞിയെ
വിജഗർഹേ.	ഇപ്പകാരം നിന്ദിച്ചുര ചെയ്തു.

സകാമാ ഭവ കൈകേയി ഹതോഽയം കുലനന്ദനഃ
കുലമുത്സാദിതം സർവ്വം ത്വയാ കലഹശീലയാ. 4

"കൈകേയി!	"കൈകേയി!
സകാമാ	ഇഷ്ടംസാധിച്ചുവളായി
ഭവ;	ഭവിക്കുക;
കുലനന്ദനഃ	കുലനന്ദനനായ
അയം	ഇദ്ദേഹം
ഹതഃ;	ഹതനായി;
കുലം	കുലം
സർവ്വം	അസകലം,
കലഹശീലയാ	കലഹസ്വഭാവയായ
ത്വയാ	ഭവതിയാൽ
ഉത്സാദിതം.	വേരോടെ നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടു.

ആര്യേണ കിം തേ കൈകേയി കൃതം രാമേണ വിപ്രിയം
യന്മയാ ചീരവസനസ്ഥയാ പ്രസ്ഥാപിതോ വനം. 5

"കൈകേയി!	"കൈകേയി!
യത്	യാതൊരുകാരണത്താൽ
തയാ	ഭവതിയാൽ
ചീരവസനഃ	മരവുരിയുടുത്തവനായി
വനം	വനത്തിലേക്ക്
മയാ	എന്നോടുകൂടി
പ്രസ്ഥാപിതഃ,	അദ്ദേഹം പറഞ്ഞയക്കപ്പെട്ടുവോ, അതിനും തക്കവണ്ണമുള്ള,
വിപ്രിയം	കടുകമ്മം,
ആര്യേണ	ധർമ്മംപിഴയ്ക്കാത്ത
രാമേണ	ശ്രീരാമനാൽ,
തേ കിം കൃതം?	ഭവതിക്ക് എന്തൊന്നാണ് ചെയ്യപ്പെട്ടത്?"

ഏവമുക്ത്വാ തു വൈദേഹീ വേപമാനാ തപസ്വിനീ
ജഗാമ ജഗതീം ബാലാ ഛിന്നാ തു കദളീ യഥാ. 6

ബാലാ	മഹാപരിക്ഷുദ്ധയും
തപസ്വിനീ	കഷ്ടദശയിലിരിക്കുന്നവളും ആയ
വൈദേഹീ തു	വൈദേഹിയാകട്ടെ,
വേപമാനാ	ഉടൽനടുങ്ങിക്കൊണ്ട്,
ഏവം	ഇപ്രകാരം
ഉക്ത്വാ തു	ഉരചെയ്ത്,
ഛിന്നാ	വെട്ടപ്പെട്ട
കദളീ യഥാ	കദളിവാഴയെന്നപോലെ
ജഗതീം	നിലത്തു്
ജഗാമ.	വീണുകളഞ്ഞു.

സാ മുഹൂർത്താത് സമാശ്വാസ്യ പ്രതിലഭ്യ ച ചേതനാം
തച്ഛിരഃ സമുപാഘ്രായ വിലലാപായതേക്ഷണാ. 7

ആയതേക്ഷണാ	ആയതാക്ഷിയായ
സാ	അവർ
മുഹൂർത്താത്	ഒട്ടുനേരംകഴിഞ്ഞു്
സമാശ്വാസ്യ,	ആശ്വസിച്ചു്,
ചേതനാം ച പ്രതിലഭ്യ	സംബോധംവന്നശേഷം
തത് ശിരഃ	ആ ശിരസ്സിനെ
സമുപാഘ്രായ	മുകർന്നു്
വിലലാപ.	ഇപ്രകാരം പ്രലപിച്ചു.

ഹാ ഹതാസ്മി മഹാബാഹോ വീരവ്രതമനുവ്രത
ഇമാം തേ പശ്ചിമാവസ്ഥാം ഗതാഽസ്മി വിധവാ കൃതാ. 8

"മഹാബാഹോ!	"മഹാബാഹുവായുള്ളോവേ!
വീരവ്രതം അനുവ്രത!	വീരന്മാർക്കുചിതമായ വ്രതത്തെത്തന്നെ കയ്ക്കൊണ്ടുള്ളോവേ!
ഹാ,	അയ്യോ,
ഹതാ അസ്മി;	ഞാൻ ഹതയായി;
തേ	നിന്തിരുവടിയുടെ
ഇമാം	ഈ
പശ്ചിമാവസ്ഥാം	മരണാവസ്ഥയെ
ഗതാ അസ്മി!	ഞാൻ കാണുമാറായല്ലോ!
വിധവാ കൃതാ!	ഭർതൃഹീനയായി ഞാൻ ഇരിക്കാറായല്ലോ!

പ്രഥമം മരണം നാര്യാ ഭർത്തുർവൈഗുണ്യമുച്യതേ
സുവൃത്ത സാധുവൃത്തായാഃ സംവൃത്തസ്ത്വം മമാഗ്രതഃ. 9

"പ്രഥമം	"തനിക്കുമുമ്പ്	ഉച്യതേ;	ശാസ്ത്രങ്ങളിൽ പറയപ്പെട്ടതു;
ഭർത്തുഃ	ഭർത്താവിന്		
മരണം,	മരണം സംഭവിക്കുക എന്നതു്	സുവൃത്ത!	പുണ്യാത്മാവേ!
		ത്വം	നിന്തിരുവടി
നാര്യാഃ	ഭാര്യയുടെ	സാധുവൃത്തായാഃ	ധർമ്മാനുഷ്ഠാനയുക്തയാ
വൈഗുണ്യം	പുണ്യക്ഷയംതന്നെ യെന്നാണു്	മമ അഗ്രതഃ	എനിക്ക് മുമ്പിൽ [യ
		സംവൃത്തഃ.	പോയ്കഴിഞ്ഞുവല്ലൊ.

[ഭർത്താവിന്റെ മരണമാണല്ലൊ സ്ത്രീകൾക്ക് എല്ലാറ്റിലുംവെച്ച് ("പ്രഥമം വൈഗുണ്യം") മുഖ്യമായ അനർത്ഥം. എന്നു തിലകം.]

ദുഃഖാദ്ദുഃഖം പ്രപന്നായാ മഗ്നായാഃ ശോകസാഗരേ
യോ ഹി മാമുദ്യതസ്ത്രാതും സോഽപി ത്വം വിനിപാതിതഃ. 10

"ദുഃഖാത്	"ദുഃഖത്തിന്നു മീതെ	യഃ	യാതൊരുവൻ
ദുഃഖം	ദുഃഖത്തെ	ത്രാതും	കരകയറുവാൻ
പ്രപന്നായാഃ,	പ്രാപിച്ചവളായി,	ഉദ്യതഃ ഹി	ഉദ്യുക്തനായിരുന്നുവോ,
ശോകസാഗരേ	ശോകസാഗരത്തിൽ	സഃ	അപ്രകാരമുള്ള
മഗ്നായാഃ,	ആണ്ടു കിടക്കവേ,	ത്വം അപി	നിന്തിരുവടിയും
മാം	എന്നെ	വിനിപാതിതഃ.	ഇല്ലാതാക്കപ്പെട്ട.

സാ ശപ്സ്യുർമ്മമ കൌസല്യാ ത്വയാ പുത്രേണ രാഘവ
വത്സേനേവ യഥാ ധേനുർവിവത്സാ വത്സലാ കൃതാ. 11

"രാഘവ!	"ശ്രീരാഘവ!	കൌസല്യാ	കൌസല്യാദേവി,
പുത്രേണ	പുത്രനായ	ധേനുഃ	ഒരു പശു
ത്വയാ,	നിന്തിരുവടിയാൽ,	വത്സേന യഥാ ഇവ	കുട്ടിയുമായി വേർപിരിക്കപ്പെട്ടാലെന്നപോലെ
മമ	എന്റെ		
ശപ്സ്യുഃ	ശപിക്കുവും		
വത്സലാ	പുത്രവത്സലയും ആയ	വിവത്സാ കൃതാ.	പുത്രഹീനയാക്കിച്ചെയ്യപ്പെട്ട.
സാ	ആ		

ആദിഷ്ടം ഭീഷ്മമായുസ്തേ യൈരചിന്ത്യപരാക്രമ
അന്യതം വചനം തേഷാമല്പായുരസി രാഘവ. 12

"അചിന്ത്യപരാക്രമ! രാഘവ!	"ഇത്രയെന്ന് അറിയപ്പെടാത്ത പരാക്രമം ശ്രീരാഘവ! [പൂണ്ട	ഭീഷ്മം ആയുഃ	ഭീഷ്മായുസ്സുണ്ടെന്നു്
		യൈഃ	യാതൊരുവരാൽ
		ആദിഷ്ടം	മുമ്പുരചെയ്യപ്പെട്ടുവോ
അല്പായുഃ അസി;	നിന്തിരുവടി അല്പായുസ്സാകുന്നു;	തേഷാം	അവരുടെ
തേ	നിന്തിരുവടിയ്ക്ക്	വചനം	വാക്ക്
		അന്യതം.	മിഥ്യയായിപ്പോയി.

അഥവാ നശ്യതി പ്രജ്ഞാ പ്രാജ്ഞസ്യാപി സതസ്തവ
പചത്യേനം യഥാ കാലോ ഭൂതാനാം പ്രഭവോ ഹ്യയം. 13

"സതഃ	"പുണ്യാത്മാവും	ഭൂതാനാം	പ്രാണികൾക്ക്
പ്രാജ്ഞസ്യ	എല്ലാമറിഞ്ഞവനുമായ	പ്രഭവഃ	ഓരോ അവസ്ഥകളെ
തവ അപി	നിന്തിരുവടിക്കും		വിളയിക്കുന്നവനായ
പ്രജ്ഞാ	ആപത്തുണ്ടാകുമെന്നുള്ള ആലോചന	അയം	ഈ
		കാലഃ	ഈശ്വരൻ
നശ്യതി;	ഇല്ലാതായിത്തീരുന്നു;	ഏനം ഹി	ഈ നിന്തിരുവടിയേയും
അഥവാ;	പക്ഷെ ഇതൊരാശ്ച	പചതി.	ഫലം അനുഭവിപ്പിക്കുന്നു.
യഥാ	എന്തെന്നാൽ [യ്യമല്ല;		

[എന്നാൽ, ഇതു് ആ പ്രാജ്ഞന്മാരുടെ കുറ്റമല്ല, നിന്തിരുവടിയുടെ ഭാഗ്യക്ഷയംകൊണ്ടു് അവക്കും ബുദ്ധി നഷ്ടമായിപ്പോയതാണ് എന്നു പറയുന്നു:— "പ്രഭവഃ" (പ്രാണികൾക്ക് കാരണഭൂതനായ) "അയം കാലഃ" (ഈ പരമാത്മാവു്), "യഥാ" (എപ്രകാരം) "പചതി" (കർമ്മഫലത്തെ അനുഭവിക്കുമാറാക്കുന്നുവോ), "തഥാ" (അപ്രകാരംതന്നെ) "പ്രാജ്ഞസ്യ സതഃ" (ഭവിഷ്യത്തുകളെ മുൻകൂട്ടി പറവാൻ ശക്തിയുള്ള സത്പുരുഷന്നും), "പ്രജ്ഞാ" (ആ ബുദ്ധിശക്തി), "തവ" (നിന്തിരുവടിയുടെ സംഗതിയിൽ), "നശ്യതി" (നഷ്ടമായ്പോകുന്നു.) ഗോ. രാ.]

അദ്യഷ്ടം മൃത്യുമാപന്നഃ കസ്മാത് തപം നയശാസ്ത്രവിത്
വ്യസനാനാമുപായജ്ഞഃ കുശലോ ഹ്യസി വർജ്ജനേ. 14

"നയശാസ്ത്രവിത്	"രാജതന്ത്രജ്ഞനും	കുശലഃ	സാമർത്ഥ്യശാലിയുമായ
വ്യസനാനാം	സംഭവിക്കാവുന്ന ആപത്തുകളെ	തപം	നിന്തിരുവടി
		കസ്മാത് ഹി	എന്തുകാരണത്താൽ തന്നെയാണ്
വർജ്ജനേ	നേരിടാതാക്കുന്ന സംഗതിയിൽ	അദൃഷ്ടം	സൂക്ഷ്മക്കുറവുകൊണ്ടുള്ള
ഉപായജ്ഞഃ	തക്ക ഉപായങ്ങളെ അറിയുന്ന	മൃത്യും	മരണത്തെ
		ആപന്നഃ അസി!	പ്രാപിപ്പാനിടയായതു്!

തഥാ തപം സംപരിഷ്വജ്യ രൌദ്ര്യയാഽതിനിശംസയാ
കാളരാത്ര്യാ മമാപ്പിഭ്യ ഹൃതഃ കമലലോചനഃ. 15

"കമലലോചനഃ	"ചെന്താർ നേത്രനായ	കാളരാത്ര്യാ,	കാളരാത്രിയാൽ
		മമ ആപ്പിഭ്യ,	എന്റെ വക്കൽനിന്നു വേർപിരിച്ചു്,
തപം,	നിന്തിരുവടി,		
രൌദ്ര്യയാ	കൊടിയവളും	സംപരിഷ്വജ്യ	ബലാത്കാരമായി,
അതിനിശംസയാ	ദയയറവുള്ളവളും ആയ	തഥാ ഹൃതഃ.	ഇപ്രകാരം അപഹരിക്കപ്പെട്ടു.

["മയാ കാളരാത്ര്യാ" (കാളരാത്രിരൂപിണിയായ എന്നാൽ). ഘോരവൈധവ്യലക്ഷണയുക്തയായതുകൊണ്ടു് രൌദ്രയായ എന്റെ പരിഷ്വംഗംതന്നെയാണ് നിന്തിരുവടിക്ക് നാശത്തിനു ഹേതുവായതു് എന്നു സാരം. എന്നു പക്ഷാന്തരം. (ഗോ. രാ.)]

ഉപശേഷേ മഹാബാഹോ മാം വിഹായ തപസ്വിനീം
പ്രിയാമിവ ശുഭാം നാരീം പൃഥിവീം പുരുഷഷ്ഭ. 16

"മഹാബാഹോ!	"മഹാബാഹുവായുള്ളോ വേ!	മാം	ഇവളെ
		വിഹായ,	വെടിഞ്ഞ്,
പുരുഷഷ്ഭ!	പുരുഷോത്തമ!	ശുഭാം	ഭാഗ്യവതിയായ
തപസ്വിനീം	ഗതിയറ്റ് ദുഃഖിക്കുന്ന വളായ	പൃഥിവീം നാരീം	ഭൂമിദേവിയെ
		ഉപശേഷേ ഇവ!	അങ്ങ് സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നുവല്ലൊ!
പ്രിയാം	ധർമ്മപത്നിയായ		

അചിന്തിതം സതതം യത്നാദ് ഗന്ധമാല്യൈർമയാ തവ
ഇദം തേ മത് പ്രിയം വീര ധനുഃ കാഞ്ചനഭൂഷണം. 17

"വീര!	"നാഥ!	യത്നാത്	ഭക്തിയോടെ
തേ	നിന്തിരുവടിക്കും	സതതം	എപ്പോഴും
മത് പ്രിയം	എനിക്കും പ്രിയപ്പെട്ടതും	അചിന്തിതം	അർച്ചിക്കപ്പെട്ടതും ആയ
കാഞ്ചനഭൂഷണം	തങ്കത്താലങ്കരിക്കപ്പെട്ടതും,	തവ	നിന്തിരുവടിയുടെ
മയാ	എന്നാൽ	ധനുഃ	കോദണ്ഡമാണല്ലൊ
ഗന്ധമാല്യൈഃ	ഗന്ധപുഷ്പാദികൾകൊണ്ട്	ഇദം.	ഇത്.

പിത്രാ ദശരഥേന ത്വം ശ്വശ്രുരേണ മമാനഘ
സർവ്വൈശ്ച പിതൃഭിഃ സാർദ്ധം നൂനം സ്വർഗ്ഗേ സമാഗതഃ. 18

"അനഘ!	"നിഷ്പാപനായുള്ളോ വേ!	പിതൃഭിഃ	പിതൃക്കൾ
പിത്രാ	പിതാവും	സർവ്വൈഃ ച സാർദ്ധം	എല്ലാവരോടുംകൂടി
മമ	എന്റെ		
ശ്വശ്രുരേണ	ശ്വശ്രൂരനും ആയ	സ്വർഗ്ഗേ	സ്വർഗ്ഗത്തിൽ
ദശരഥേന	ദശരഥമഹാരാജാവിനോടും	ത്വം	നിന്തിരുവടി
		സമാഗതഃ നൂനം!	ചേർന്നുകഴിഞ്ഞുവോ!

ദിവി നക്ഷത്രഭൂതസ്ത്വം മഹത് കർമ്മകൃതാം പ്രിയം
പുണ്യം രാജർഷിവംശം ത്വമാത്മനഃ സമുപേക്ഷസേ. 19

"ദിവി	"ആകാശത്തിൽ	പുണ്യം	പരിശുദ്ധവും
ത്വം	നിന്തിരുവടി	പ്രിയം	ദൃഷ്ടാപവും ആയ
നക്ഷത്രഭൂതഃ;	നക്ഷത്രരൂപിയായ്പോയി;	രാജർഷിവംശം	രാജർഷികുലത്തെ
മഹത്-കർമ്മകൃതാം	മഹത്തായ പുണ്യകർമ്മങ്ങളെ ചെയ്തവരുടേയും	ത്വം	നിന്തിരുവടി
ആത്മനഃ	നിന്തിരുവടിയുടെയും	സമുപേക്ഷസേ.	ഉപേക്ഷിക്കയാണ്.

[-"മഹത് കർമ്മകൃതാം പ്രിയം" (മഹത്തായ പുണ്യകർമ്മങ്ങളെ ചെയ്ത ഇതിൽ ജനിക്കേണമെന്ന ആശയോടുകൂടി ഇഷ്ടപ്പെടുന്നതായ കുലം). (സ).]

കിം മാം ന പ്രേക്ഷസേ രാജൻ കിം മാം ന പ്രതിഭാഷസേ
ബാലാം ബാല്യേന സംപ്രാപ്താം ഭാൎയ്യാം മാം സഹചാരിണീം. 20

"രാജൻ!	"രാജാവേ!	മാം,	എന്നോട്,
മാം	എന്നെ	സഹചാരിണീം	സഹധൎമ്മചാരിണിയായ
കിം	എന്തുകൊണ്ടാണ്	ഭാൎയ്യാം	ധൎമ്മപത്നിയായ
പ്രേക്ഷസേ ന?	കണ്ണുതുറന്നു നോക്കാതിരിക്കുന്നത്?	മാം	എന്നോടു
ബാല്യേന സംപ്രാപ്താം	യൌവ്വനദശയിൽ വൎത്തിക്കുന്ന	കിം	എന്തുകൊണ്ടാണ്
ബാലാം	തരുണിയായ	ന പ്രതിഭാഷസേ?	മറുപടിയരുളിച്ചെയ്യാതിരിക്കുന്നത്?

സംശ്രുതം ഗൃഹ്ണതാ പാണിം ചരിഷ്യാമീതി യത് ത്വയാ
സ്മര തന്മമ കാകുത്സ്ഥ നയ മാമപി ദുഃഖിതാം. 21

"പാണിം ഗൃഹ്ണതാ	"പാണിഗ്രഹണം ചെയ്യുന്നവനായ	സംശ്രുതം,	വാഗ്ദത്തം ചെയ്യപ്പെട്ടു
ത്വയാ	നിന്തിരുവടിയാൽ	തത്	അതിനെ [വൊ,
'ചരിഷ്യാമി,'	'എല്ലാം ഭവതി ഒന്നിച്ചു തന്നെ ഞാൻ ചെയ്യുന്നുണ്ട്'	സ്മര:	തിരുവുള്ളത്തിൽ ഓൎമ്മിച്ചാലും;
ഇതി	എന്ന്	കാകുത്സ്ഥ!	കാകുത്സ്ഥ!
യത്	യാതൊന്ന്	ദുഃഖിതാം	വിരഹ ദുഃഖിതയായ
മമ	എന്നോട്	മാം അപി	എന്നേയും
		നയ.	കൂടെ കൊണ്ടു പോയാലും.

കസ്മാന്മാമപഹായ ത്വം ഗതോ ഗതിമതാം വര
അസ്മാല്ലോകാദമും ലോകം ത്യക്ത്വാ മാമപി ദുഃഖിതാം. 22

"ഗതിമതാം വര!	"ധൎമ്മിഷ്ഠന്മാരിലുത്തമനായുള്ളോവേ!	ത്യക്ത്വാ അപി	ഉപേക്ഷിച്ച്,
ത്വം	നിന്തിരുവടി	അസ്മാത്	ഈ
മാം അപഹായ,	എന്നെ വെടിഞ്ഞ്,	ലോകാത്	ലോകത്തിൽ നിന്ന്
ദുഃഖിതാം	വേർ വാടിനാൽ ദുഃഖിക്കുന്ന	അമും ലോകം,	സ്വൎഗ്ഗലോകത്തിലേക്കു
മാം	എന്നെ	കസ്മാത്	എന്തുകാരണത്താലാണ്
		ഗതഃ?	പോയ്ക്കളഞ്ഞത്?

കല്യാണൈരുചിതം യത്തത് പരിഷ്വക്തം മയൈവ തു
ക്രവ്യാദൈസ്തച്ഛരീരം തേ നൂനം വിപരികൃഷ്യതേ. 23

"കല്യാണൈഃ	"ഉത്തമ ലക്ഷണങ്ങളാൽ	പരിഷ്വക്തം	ആലിംഗനം ചെയ്യപ്പെട്ടതും ആയ
ഉചിതം	സൎവ്വരുടെയും മനസ്സിനെ അപഹരിക്കുന്നത്	തത്	ആ
യത്	യാതൊന്നോ	തേ	നിന്തിരുവടിയുടെ
തത് തു,	അപ്രകാരമുള്ളതും,	ശരീരം	തിരുമേനി
മയാ ഏവ	ഞാൻ ഒരുവളാൽ മാത്രം	ക്രവ്യാദൈഃ	മാംസഭുക്കുകളായ മൃഗങ്ങളാൽ
		വിപരികൃഷ്യതേ നൂനം!	അങ്ങുമിങ്ങും വലിച്ചിഴയ്ക്കപ്പെടുന്നുവോ!

അഗ്നിഷ്ടോമാദിഭിർയ്യജ്ഞൈരിഷ്ടവാനാപ്തദക്ഷിണൈഃ
അഗ്നിഹോത്രേണ സംസ്കാരം കേന ത്വം തു ന ലപ്സ്യസേ. 24

"ത്വം തു	"നിന്തിരുവടിയാകട്ടെ
ആപ്ത-ദക്ഷിണൈഃ	മതിയായ ദക്ഷിണകളോടുകൂടിയ
അഗ്നിഷ്ടോമാദിഭിഃ	അഗ്നിഷ്ടോമം മുതലായ
യജ്ഞൈഃ	യാഗങ്ങളെക്കൊണ്ട്
ഇഷ്ടവാൻ	യജിച്ചവനായി
അഗ്നിഹോത്രേണ	അഗ്നിഹോത്രാഗ്നിയിൽ
സംസ്കാരം	സംസ്കാരത്തെ
കേന	എന്തുകാരണത്താലാണ്
ലപ്സ്യസേ ന?	പ്രാപിക്കാതിരിക്കുന്നത്?

പ്രവ്രജ്യാമുപപന്നാനാം ത്രയാണമേകമാഗതം
പരിപ്രക്ഷ്യതി കൌസല്യാ ലക്ഷ്മണം ശോകലാലസാ. 25

"പ്രവ്രജ്യാം	"വനവാസത്തെ
ഉപപന്നാനാം	പ്രാപിച്ചവരായ
ത്രയാണാം,	മൂവരിൽ,
ഏകം	ഒരുവനായിമാത്രം
ആഗതം	ചെന്നുചേർന്ന
ലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനെനോക്കി
കൌസല്യാ	കൌസല്യാദേവി
ശോകലാലസാ	ശോകനിമഗ്നയായി
പരിപ്രക്ഷ്യതി.	ചോദിക്കുമല്ലൊ.

സ തസ്യാഃ പരിപൃച്ഛന്ത്യാ വധം മിത്രബലസ്യ തേ
തവ ചാഖ്യാസ്യതേ നൂനം നിശായാം രാക്ഷസൈർവ്വധം. 26

"തസ്യാഃ	"അവർ
പരിപൃച്ഛന്ത്യാഃ	അങ്ങിനെ ചോദിക്കുന്നസമയം
സഃ	ആ ലക്ഷ്മണൻ
തേ	നിന്തിരുവടിയുടെ
മിത്രബലസ്യ	സുഹൃത്സൈന്യത്തിന്റെ
വധം,	വിനാശത്തെക്കുറിച്ചും,
രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ
നിശായാം	രാത്രിയിൽ
തവ	നിന്തിരുവടിയുടെ
വധം ച	വധത്തെക്കുറിച്ചും
ആഖ്യാസ്യതേ നൂനം!	അറിയിക്കയില്ലയോ!

സാ ത്വാം സുപ്തം ഹതം ശ്രുത്വാ മാം ച രക്ഷോഗൃഹം ഗതാം
ഹൃദയേനാവദീർണ്ണേന ന ഭവിഷ്യതി രാഘവ. 27

"രാഘവ!	"ശ്രീരാഘവ!
സാ,	അവർ,
സുപ്തം	പള്ളിനിദ്രപൂണ്ടവനായ
ത്വാം	നിന്തിരുവടിയെ
ഹതം	വധിക്കപ്പെട്ടവനായും
മാം ച	എന്നേയും
രക്ഷോഗൃഹം	രാക്ഷസഭവനത്തിൽ
ഗതാം	അകപ്പെട്ടവളായും
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
ഹൃദയേന അവദീർണ്ണേന	ഉള്ളം ഉരുകി
ഭവിഷ്യതി ന.	പ്രാണനെ ധരിക്കുകയില്ല.

മമ ഹേതോരനായ്യായാ ഹ്യനഘഃ പാർത്ഥിവാത്മജഃ
രാമഃ സാഗരമുത്തീർയ്യ വീര്യവാൻ ഗോഷ്പദേ ഹതഃ. 28

"അനഘഃ	"ഒരു വിപത്തിനും അ ഘനല്ലാത്തവനും
പാർത്ഥിവാത്മജഃ	ചക്രവർത്തികുമാരനും
വീര്യവാൻ	വീര്യശാലിയും ആയ
രാമഃ ഹി,	ശ്രീരാമൻതന്നെ
അനായ്യായാഃ	ഭാഗ്യഹീനയായ
മമ ഹേതോഃ	ഞാൻ നിമിത്തമായി
സാഗരം	സമുദ്രത്തെ
ഉത്തീർയ്യ,	തരണംചെയ്ത്;
ഗോഷ്പദേ	ഒരു കുളമ്പടികടക്കു മ്പോലെ
ഹതഃ!	ഹതനായല്ലോ!

[ഖരവധം മുതലായ, ആരാലും ചെയ്യാൻകഴിയാത്ത കൃത്യങ്ങളെ സാധിച്ചശേഷം ഇങ്ങിനെ വിചാരിക്കാതെ മരിപ്പാനിടവന്നുവല്ലോ. എന്നു സാരം.]

അഹം ഭാഗരഥേനോഢാ മോഹാത് സപ്തകുലപാംസനീ
ആര്യ്യപുത്രസ്യ രാമസ്യ ഭാര്യ്യാ മൃത്യുരജായത. 29

"സപ്തകുലപാംസനീ	"സപ്തന്തം ർത്തുകുലത്തിന്നുതന്നെ ദുഷ്പേരുണ്ടാ വിളയിക്കുന്നവളായ
അഹം	ഞാൻ
ഭാഗരഥേന	ശ്രീരാമനാൽ
മോഹാത്	ഇപ്രകാരമുള്ളവളാണെന്ന് അറിവില്ലായ്മയാൽ
ഊഢാ;	പരിഗ്രഹിക്കപ്പെട്ട;
ആര്യ്യപുത്രസ്യ	സർവ്വോത്തമനായ
രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ
ഭാര്യ്യാ	ഭാര്യയായ ഞാൻ,
മൃത്യുഃ	കാലനായിട്ടാണ്
അജായത.	ഭവിച്ചത്.

നൂനമന്യാം മയാ ജാതിം വാരിതം ദാനമുത്തമം
യാഽഹമദ്യേഹ ശോചാമി ഭാര്യ്യാ സർവ്വാതിഥേരിഹ. 30

"അന്യാം ജാതിം,	"പൂർവ്വജന്മത്തിൽ
ഉത്തമം	ഉത്തമമായ
ദാനം	ദാനം
മയാ	എന്നാൽ
വാരിതം;	തടുക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്;
നൂനം	അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണ്,
ഇഹ	ഈ ലോകത്തിൽ
സർവ്വാതിഥേഃ	സർവ്വരേയും തൻറെ അതിഥിയായ്ക്കൊണ്ടാടുന്നവനായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ
ഭാര്യ്യാ	ഭാര്യയായ
യാ	യാതൊരു
അഹം	ഞാൻ
ഇഹ	ഇവിടെ
അദ്യ	ഇതാ
ശോചാമി.	ദുഃഖത്തിൽപ്പെട്ടഴലുന്നതു്.

സാധു പാതയ മാം ക്ഷിപ്രം രാമസ്യോപരി രാവണ
സമാനയ പതിം പത്ന്യാ കുരു കല്യാണമുത്തമം. 31

"രാവണ!	"രാവണ!
രാമസ്യ ഉപരി	ശ്രീരാമന്റെപുറമെ
മാം	എന്നേയും
ക്ഷിപ്രം	ഇക്ഷണംതന്നെ
സാധു	വഴിപോലെ
പാതയ;	കൊന്നുവീഴ്ത്തിയാലും;
പതിം	നാഥനെ
പത്ന്യാ	പത്നിയുമായി
സമാനയ;	ചേർത്തുവെക്കുക;
ഉത്തമം	നല്ലതായുള്ള
കല്യാണം	ഈ ഒരു സത്കർമ്മം
കുരു.	ചെയ്യുക. [ത്തെ

ശിരസാ മേ ശിരശ്ചാസ്യ കായം കായേന യോജയ
രാവണാനുഗമിഷ്യാമി ഗതിം ഭർത്തുർമഹാത്മനഃ. 32

"മേ	"എന്റെ	യോജയ;	ചേർക്കുക;
ശിരഃ	ശിരസ്സിനെ	രാവണ!	രാവണ!
അസ്യ	ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ	മഹാത്മനഃ	മഹാത്മാവായ
ശിരസാ	ശിരസ്സിനോടും	ഭർത്തുഃ	ഭർത്താവിന്റെ
കായം	ശരീരത്തെ	ഗതിം	അവസ്ഥയെ
കായേന ച	ശരീരത്തോടും	അനുഗമിഷ്യാമി."	ഞാൻ അനുസരിക്കാം."

ഇതി സാ ദുഃഖസംതപ്താ വിലലാപാകുലേന്ദ്രിയാ
ഭർത്തുഃ ശിരോ ധനുസ്തത്ര സമീക്ഷ്യ ച പുനഃ പുനഃ. 33

ആകുലേന്ദ്രിയാ	സർവ്വേന്ദ്രിയങ്ങളും തളർന്ന	ഭർത്തുഃ	ഭർത്താവിന്റെ
ദുഃഖസംതപ്താ	ദുഃഖപരവശീകൃതയായ	ശിരഃ	ശിരസ്സിനേയും
സാ,	അവൾ,	ധനുഃ	കോദണ്ഡത്തേയും
തത്ര	ആ സമയം	സമീക്ഷ്യ ച	പലകുറി നോക്കിക്കൊണ്ട്
പുനഃ പുനഃ	വീണ്ടും വീണ്ടും	ഇതി	ഇപ്രകാരം
		വിലലാപ.	പ്രലപിച്ചു.

ഏവം ലാലപ്യമാനായാം സീതായാം തത്ര രാക്ഷസഃ
അഭിചക്രാമ ഭർത്താരമനീകസ്ഥഃ കൃതാഞ്ജലിഃ. 34

ഏവം	ഇപ്രകാരം	രാക്ഷസഃ,	ഒരു രാക്ഷസൻ,
സീതായാം	സീതാദേവി	ഭർത്താരം	തന്റെ യജമാനന്റെ
ലാലപ്യമാനായാം	പ്രലപിച്ചുംകൊണ്ടിരിക്കെ	തത്ര	അവിടെ
അനീകസ്ഥഃ	പാറാവുകാരനായ	കൃതാഞ്ജലിഃ	തൊഴുതും കൊണ്ട്
		അഭിചക്രാമ.	[അടുക്കൽ ആഗതനായി.

വിജയസ്വായുപുത്രേതി സോഽഭിവാദ്യ പ്രസാദ്യ ച
ന്യവേദയദനുപ്രാപ്തം പ്രഹസ്തം വാഹിനീപതിം. 35

"ആര്യപുത്ര!	"പുണ്യശാലിയുപിറന്നവനേ!	പ്രസാദ്യ ച,	പ്രസാദിപ്പിച്ചു ശേഷം,
വിജയസ്വ!	വിജയിച്ചാലും!"	വാഹിനീപതിം	സേനാധിപനായ
ഇതി	എന്നിങ്ങിനെ	പ്രഹസ്തം	പ്രഹസ്തനെ
സഃ	അവൻ	അനുപ്രാപ്തം	വന്ന സമയം കാത്തു നില്ക്കുന്നവനായി
അഭിവാദ്യ,	പുകഴ്ത്തി	ന്യവേദയത്.	അറിയിച്ചു.

അമാത്യൈഃ സഹിതൈഃ സർവ്വൈഃ പ്രഹസ്തഃ സമുപസ്ഥിതഃ
തേന ദർശനകാമേന വയം പ്രസ്ഥാപിതാഃ പ്രഭോ. 36

"പ്രഥസ്തഃ	"പ്രഥസ്തൻ,
സഹിതൈഃ	എന്തിനും ക്രൂടിയാലോ ചിക്കുന്നവരായ
അമാത്യൈഃ	മന്ത്രിമാർ
സർവ്വൈഃ	എല്ലാവരോടും കൂടി
സമുപസ്ഥിതഃ;	സമയം നോക്കി വന്നിക്കുന്നു;
പ്രഭോ!	പ്രഭോ!
ദർശനകാമേന	നേരിൽ മുഖം കാണിപ്പാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്ന
തേന,	അദ്ദേഹത്താൽ
വയം	ഞാനും, മറു ചിലരും
പ്രസ്ഥാപിതാഃ.	പറഞ്ഞയക്കപ്പെട്ടു.

നൂനമസ്തി മഹാരാജ രാജഭാവാത് ക്ഷമാന്വിതം
കിംചിദാത്യയികം കാര്യം തേഷാം ത്വം ദർശനം കുരു. 37

"മഹാരാജ!	"മഹാരാജാവേ!
രാജഭാവാത്	നിന്തിരുവടിയുടെ മനോഭാവത്തെ ഓർത്ത്
ക്ഷമാന്വിതം	ഇതുവരെ പറയാതെ ക്ഷമിച്ചിരുന്നതും
ആത്യയികം	തിടുക്കമായി ചെയ്യപ്പെടേണ്ടതും ആയ
കിംചിത്	ഏതോ ഒരു
കാര്യം	കാര്യം
അസ്തി നൂനം;	ഉണ്ടെന്നു;
തേഷാം	അവർക്ക്
ത്വം	നിന്തിരുവടി
ദർശനം കുരു."	ദർശനമരുളിയാലും."

ഏതച്ഛ്രുത്വാ ദശഗ്രീവോ രാക്ഷസപ്രതിവേദിതം
അശോകവനികാം ത്യക്ത്വാ മന്ത്രിണാം ദർശനം യയൌ. 38

ദശഗ്രീവഃ	ദശകണ്ഠൻ
രാക്ഷസപ്രതിവേദിതം	രാക്ഷസനാൽ പറയപ്പെട്ട
ഏതത് ശ്രുത്വാ	ഇതിനെ കേട്ട്
അശോകവനികാം	അശോകവനത്തെ
ത്യക്ത്വാ	വിട്ട്
മന്ത്രിണാം	മന്ത്രികളുടെ
ദർശനം യയൌ.	മുമ്പിൽവന്നു.

സ തു സർവ്വം സമർത്ഥ്യൈവ മന്ത്രിഭിഃ കൃത്യമാത്മനഃ
സഭാം പ്രവിശ്യ വിദധേ വിദിത്വാ രാമവിക്രമം. 39

സഃ	അവൻ
സഭാം	സഭയിൽ
പ്രവിശ്യ,	പ്രവേശിച്ച്,
രാമവിക്രമം ഏവ	ശ്രീരാമന്റെ പരാക്രമത്തെക്കുറിച്ചുതന്നെ
വിദിത്വാ തു	ഉള്ളിൽ ഓർത്തുകൊണ്ട്
ആത്മനഃ	തന്റെ
മന്ത്രിഭിഃ	മന്ത്രിമാരുമായി
സർവ്വം	എല്ലാം
സമർത്ഥ്യ,	ആലോചിച്ച്
കൃത്യം	മേൽവേണ്ടതിനെ
വിദധേ.	നിശ്ചയിച്ചു.

അന്തർധാനം തു തച്ഛീഷ്ടം തച്ച കാർമ്മുകമുത്തമം
ജഗാമ രാവണസ്യൈവ നിർയ്യാണസമനന്തരം. 40

രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
നിർയ്യാണസമനന്തരം ഏവ	നിർഗ്ഗമനത്തിനുശേഷം ഉടനെ
തത് ശീർഷം	ആ തല
അന്തർധാനം ജഗാമ;	കാണാതായിപ്പോയി;
തത് ഉത്തമം	ആ ഉത്തമമായ
കാർമ്മുകം തു	വില്ലും
ച.	അപ്രകാരം തന്നെ കാണാതായി.

രാക്ഷസേന്ദ്രസ്തു തൈഃ സാർദ്ധം മന്ത്രിഭിർഭീമവിക്രമൈഃ
സംമന്ത്രയാമാസ തദാ രാമകാര്യവിനിശ്ചയം. 41

രാക്ഷസേന്ദ്രഃ	രാക്ഷസരാജാവ്	രാമകാര്യ-വിനിശ്ചയം	ശ്രീരാമന്റെ സംഗതിയിൽ താൻ ചെയ്യേണ്ടതായ തന്റെ നിശ്ചയത്തെക്കുറിച്ച്
ഭീമവിക്രമൈഃ	ഉഗ്രവിക്രമന്മാരായ		
തൈഃ	അ		
മന്ത്രിഭിഃ	സാർദ്ധം മന്ത്രിമാരോടും കൂടി		
തദാ	അപ്പോൾ	സംമന്ത്രയാമാസ.	കൂടിച്ചെന്ന് പയ്യാലോചന ചെയ്തു.
തു	ഇക്കാര്യത്തിൽ		

അവിദൂരസ്ഥിതാൻ സർവ്വാൻ ബലാധ്യക്ഷാൻ ഹിതൈഷിണഃ
അബ്രവീത് കാലസദൃശോ രാവണോ രാക്ഷസാധിപഃ. 42

കാലസദൃശഃ	യമസദൃശനായ	ഹിതൈഷിണഃ	ഹിതംപോലെ പ്രവൃത്തിക്കുന്നവരുമായ
രാക്ഷസാധിപഃ	രക്ഷോനായകനായ	ബലാധ്യക്ഷാൻ	സേനാധിപന്മാർ
രാവണഃ,	രാവണൻ,	സർവ്വാൻ	എല്ലാവരേയും നോക്കി
അവിദൂര-സ്ഥിതാൻ	അടുത്തിരുന്നവരും	അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെ ആജ്ഞാപിച്ചു.

ശീഘ്രം ഭേരീനിനാദേന സ്ഫുടകോണാഹതേന മേ
സമാനയധ്വം സൈന്യാനി വക്തവ്യം ച ന കാരണം. 43

"മേ	"നമ്മുടെ	ഭേരീനിനാദേന	പെരുമ്പറകളുടെ വന്മുഴക്കത്താൽ
സൈന്യാനി	സൈന്യങ്ങളെ	സമാനയധ്വം;	നിങ്ങൾ ശേഖരിപ്പിൻ;
ശീഘ്രം	ഉടനെ	കാരണം ച	കാരണമെന്തെന്നും
സ്ഫുടകോണാ-ഹതേന	കോലുകൾ കൊണ്ട് നന്നായടിക്കപ്പെട്ട	വക്തവ്യം ന.	അറിയിക്കേണ്ടതില്ല.

തതസ്തഥേതി പ്രതിഗൃഹ്യ തദ്വചോ ബലാധിപാസ്തേ മഹദാത്മനോ ബലം
സമാനയംശ്ചൈവ സമാഗമം ച തേ ന്യവേദയൻ ഭർത്തരി യുദ്ധകാംക്ഷിണി.

തതഃ	അപ്പോൾ	ബലം ഏവ	സൈന്യത്തെയും
തേ	അ	സമാനയൻ;	ശേഖരിച്ചുകൊണ്ട് എത്തി;
ബലാധിപാഃ,	സേനാധിപന്മാർ,	സമാഗമം ച	വന്നെത്തിയ സംഗതിയെക്കുറിച്ചും
'തഥാ ഇതി,'	'കല്പനപോലെ,'		
തത്	അ [എന്നുപറഞ്ഞു്,	യുദ്ധകാംക്ഷിണി	യുദ്ധകാംക്ഷിയായ
വചഃ	ആജ്ഞയെ	ഭർത്തരി	തങ്ങളുടെ സ്വാമിയോ [ടായി
പ്രതിഗൃഹ്യ,	ശിരസാ വഹിച്ചു്,	തേ	അവർ
ആത്മനഃ ച	അവനവന്റെ	ന്യവേദയൻ.	ഉണർത്തിച്ചു.
മഹത്	വമ്പിച്ച		

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ദ്വാത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തിരണ്ടാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ത്രയസ്ത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തിമൂന്നാംസർഗ്ഗം.

[സരമയാ സീതാസമാശ്വാസനം = സരമ സീതയെ ആശ്വസിപ്പിക്കുന്നത്.]

സീതാം തു മോഹിതാം ദൃഷ്ട്വാ സരമാ നാമ രാക്ഷസീ
ആസസാദാശു വൈദേഹീം പ്രിയാം പ്രണയിനീം സഖീം. 1

സരമാ നാമ	സരമയെന്ന
രാക്ഷസീ,	രാക്ഷസി,
തു	ആസമയം
പ്രിയാം	പ്രിയപ്പെട്ടവളും
പ്രണയിനീം	ഹിതൈഷിണിയും
സഖീം	സഖിയും ആയ
വൈദേഹീം	വിദേഹപുത്രിയായ
സീതാം	സീതാദേവിയെ
മോഹിതാം	ഇല്ലാത്തതിനെ വിശ്വസിച്ച് ഏക്കം പിടിച്ചുകിടക്കുന്നവളായി
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
ആശു	ഉടനെ
ആസസാദ.	അടുത്തുവന്നു.

["സരമ" വിഭീഷണന്റെ പത്നിയാകുന്നു.]

മോഹിതാം രാക്ഷസേന്ദ്രേണ സീതാം പരമദുഃഖിതാം
ആശ്വാസയാമാസ തദാ സരമാ മൃദുഭാഷിണീ. 2

തദാ	ആസമയം
മൃദുഭാഷിണീ	ഉള്ളം കുളുപ്പിക്കുമാറ് പറയുന്നവളായ
സരമാ,	സരമ,
രാക്ഷസേന്ദ്രേണ	രാക്ഷസരാജാവിനാൽ
മോഹിതാം	വഞ്ചിക്കപ്പെട്ട്
പരമദുഃഖിതാം	ഏറെ ദുഃഖിക്കുന്നവ
സീതാം	സീതാദേവിയെ [ളായ
ആശ്വാസയാമാസ.	പലവാറായി ആശ്വസിപ്പിച്ചു.

സാ ഹി തത്ര കൃതാ മിത്രം സീതയാ രക്ഷ്യമാണയാ
രക്ഷന്തീ രാവണാദിഷ്ടാ സാനുക്രോശാ ദൃഢവ്രതാ. 3

സാ	അവൾ
തത്ര	അവിടെ
രാവണാദിഷ്ടാ	രാവണനാൽ നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ട
രക്ഷന്തീ;	കാവൽക്കാരികളിൽ ഒരുവളായിരുന്നു;
സാനുക്രോശാ;	മറുള്ളവരുടെ ദുഃഖത്തെസഹിക്കാത്തവൾ;
ദൃഢവ്രതാ;	കഷ്ടത്തിലകപ്പെട്ടവരെ സഹായിക്കുക എന്ന വ്രതത്തോടുകൂടിയവൾ;
ഹി	ആകയാൽ
രക്ഷ്യമാണയാ	കാവൽ കാക്കപ്പെടുന്ന
സീതയാ	സീതാദേവിയുമായി
മിത്രം	ആപത്തിൽ വിട്ടുപിരിയാത്ത സഖിയെന്ന്
കൃതാ	കയ്യൊള്ളപ്പെട്ടു.

[വിഭീഷണനുമായി രാവണൻ തെറ്റുന്നതിനു മുമ്പുതന്നെ, രാവണനാൽ സീതാരക്ഷണവിഷയത്തിൽ ഏല്പിക്കപ്പെട്ടവളായിരുന്നു എന്ന് ഗ്രാഹ്യം. "ജ്യേഷ്ഠാ കന്യാഽനലാ നാമ വിഭീഷണസുതാ കപേ. തയാ മമേദമാഖ്യാതം മാത്രാ പ്രഹിതയാ സ്വയം." എന്ന് സുന്ദരകാണ്ഡം 37-ാംസർഗ്ഗത്തിൽ സീത ഹനുമാനോട് അനലയെ തന്റെ അടുക്കൽ അയച്ചതു് അവളുടെ മാതാവായ സരമയാണെന്ന് പറയുന്നതും കാണുക.]

സാ ഭൃശം സഖീം സീതാം സരമാ നഷ്ടചേതനാം
ഉപാവൃത്യോത്ഥിതാം ധ്വസ്താം ബഡബാമിവ പാംസുഷു. 4

സാ	അ
സരമാ,	സരമ,
സഖീം	സഖിയായ
സീതാം	സീതാദേവിയെ
നഷ്ടചേതനാം,	ബോധമറ്റ്,
പാംസുഷു	മണ്ണിൽ
ഉപാവൃത്യ	പുരണ്ടു്
ഉത്ഥിതാം	എഴുന്നേറ്റ
ബഡബാം ഇവ	പെൺകുതിരയെന്ന പോലെ
ധ്വസ്താം	പൊടിപുരണ്ടിരിക്കുന്ന
ഭൃശം.	കണ്ടു. [വളായി

താം സമാശ്വാസയാമാസ സഖീസ്നേഹേന സുവ്രതാ. 5

സുവ്രതാ,	സുവ്വാത് കൃഷ്ണമായ നിഷ്ഠയോടുകൂടിയ അവൾ,
താം	സീതാദേവിയെ
സഖീസ്നേഹേന	സഖിയെന്നുള്ള സ്നേഹത്താൽ
സമാശ്വാസയാമാസ.	ഇങ്ങിനെ നല്ലവാക്കു പറഞ്ഞു് സമാധാനിപ്പിച്ചു.

സമാശ്വസിഹി വൈദേഹി മാ ഭ്രൂത്തേ മനസോ വ്യഥാ
ഉക്താ യത്രാവണേന ത്വം പ്രത്യുക്തം ച സ്വയം ത്വയാ
സഖീസ്നേഹേന തദ് ഭീരു മയാ സർവ്വം പ്രതിശ്രുതം 6
ലീനയാ ഗഗനേ ശൂന്യേ ഭയമുത്സൃജ്യ രാവണാത്
തവ ഹേതോർവ്വിശാലാക്ഷി ന ഹി മേ ജീവിതം പ്രിയം. 7

"രാവണേന	"രാവണനാൽ
യത്	യാതൊന്നു്
ത്വം	ഭവതി
ഉക്താ,	പറയപ്പെട്ടുവോ,
ത്വയാ	ഭവതിയാലും
സ്വയം	സ്വയമായി
പ്രത്യുക്തം ച	യാതൊന്നു ഉരചെയ്യപ്പെട്ടുവോ,
തത് സർവ്വം	അതെല്ലാം,
ഭീരു!	അല്ലൈ ഭീരു!
സഖീസ്നേഹേന,	സഖീപ്രേമത്താൽ,
രാവണാത്	രാവണങ്കൽ നിന്നുള്ള
ഭയം	ഭയത്തെ
ഉത്സൃജ്യ,	കൂട്ടാക്കാതെ,
ശൂന്യേ	നിർജ്ജനമായ
ഗഗനേ,	ആകാശത്തിൽ
ലീനയാ	മറഞ്ഞു നിന്നവളായി
മയാ	എന്നാൽ
പ്രതിശ്രുതം;	കേൾക്കപ്പെട്ട;
വിശാലാക്ഷി!	ആയതനേത്രേ!
തവ ഹേതോഃ	ഭവതിക്കു വേണ്ടിയാ
മേ	എന്റെ [ണെന്നാൽ
ജീവിതം ഹി	ജീവനും തന്നെ
പ്രിയം ന;	എനിക്കു് വിലയുള്ളതല്ല;
തേ	ഭവതിയുടെ
മനസഃ	മനസ്സിന്നു്
വ്യഥാ	ദുഃഖം
മാ ഭൂത്;	ഉണ്ടാകാതിരിക്കട്ടെ;
വൈദേഹി!	വൈദേഹി!
സമാശ്വസിഹി.	ഭവതി ധൈര്യപ്പെട്ടാലും.

സ സംഭ്രാന്തശ്ച നിഷ്ക്രാന്തോ യത്കൃതേ രാക്ഷസാധിപഃ
തച്ച മേ വിദിതം സർവ്വമഭിനിഷ്ക്രമ്യ മൈഥിലി 8

"മൈഥിലി!	"മൈഥിലി!
രാക്ഷസാധിപഃ	രാക്ഷസാധിപനായ
സഃ,	അവൻ,
യത്കൃതേ	എന്തിനെക്കുറിച്ച്
സംഭ്രാന്തഃ	പരിഭ്രമത്തോടു കൂടിയ വനായി
അഭിനിഷ്ക്രമ്യ	പുറത്തുവന്ന്
നിഷ്ക്രാന്തഃ ച,	ഇവിടം വിട്ടു ചെന്നവോ,
തത് സർവ്വം ച	അതെല്ലാം തന്നെ
മേ	എനിക്ക്
വിദിതം.	അറിവുള്ളതാണ്.

ന ശക്യം സൌപ്തികം കർത്തും രാമസ്യ വിദിതാത്മനഃ. 9

"വിദിതാത്മനഃ	"സർവ്വജ്ഞനായ
രാമസ്യ	ശ്രീരാമനെ
സൌപ്തികം കർത്തും	ഉറക്കത്തിൽ വധിക്കുക എന്നത്
ശക്യം ന.	സാധിക്കുന്ന കാര്യമല്ല.

വധശ്ച പുരുഷവ്യാഘ്രേ തസ്മിന്നൈവോപപദ്യതേ. 10

"തസ്മിൻ പുരുഷവ്യാഘ്രേ ഏവ	"ആ പുരുഷോത്തമന്റെ സംഗതിയിൽ മാത്രം
വധഃ ച	വധമെന്നുള്ളത്
ഉപപദ്യതേ ന.	സാദ്ധ്യമല്ല.

ന ത്വേവ വാനരാ ഹന്തും ശക്യാഃ പാദപയോധിനഃ
സുരാ ദേവഷ്ടേനേവ രാമേണ ഹി സുരക്ഷിതാഃ. 11

"പാദപയോധിനഃ വാനരാഃ ഏവ തു	"വൃക്ഷങ്ങളെക്കൊണ്ട് പൊരുതുന്ന വാനരന്മാരും ഇപ്പോൾ
ഹന്തും ശക്യാഃ ന	കൊല്ലുവാൻ സാദ്ധ്യപ്പെടുന്നവരല്ല
ഹി,	എന്തെന്നാൽ,
സുരാഃ	ദേവന്മാർ
ദേവഷ്ടേനേ	ഇന്ദ്രനാൽ
ഇവ,	എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം,
രാമേണ	ശ്രീരാമനാൽ
സുരക്ഷിതാഃ.	നല്ലപോലെ രക്ഷിക്കപ്പെടുന്നവരാകുന്നു.

ദീർഘവൃത്തഭുജഃ ശ്രീമാൻ മഹോരസ്കഃ പ്രതാപവാൻ
ധനുഷ്പാണിഃ സംഹനനോപേതോ ധർമ്മാത്മാ ഭുവി വിശ്രുതഃ 12
വിക്രാന്തോ രക്ഷിതാ നിത്യമാത്മനശ്ച പരസ്യ ച
ലക്ഷ്മണേന സഹ ഭ്രാത്രാ കുശചീ നയശാസ്ത്രവിത് 13
ഹന്താ പരബലൌഘാനാമചിന്ത്യബലപൌരുഷഃ
ന ഹതോ രാഘവഃ ശ്രീമാൻ സീതേ ശത്രുനിബർഹണഃ. 14

"സീതേ!	"സീതേ!
ദീർഘവൃത്തഭുജഃ	നീണ്ടുരുണ്ട ഭുജങ്ങളോ
ശ്രീമാൻ	സച്ചരിത്രനും[ന്നവനും
മഹോരസ്കഃ	വിരിഞ്ഞ വക്ഷസ്സാന്നവനും
പ്രതാപവാൻ	ദിവ്യതേജസ്സാന്നവനും
ധനുഷ്പാണിഃ	കോദണ്ഡപാണിയും
സംഹനനോപേതഃ	ഒത്ത ഉടലുള്ളവനും
ഭുവി	ലോകത്തിൽ
ധർമ്മാത്മാ	ധർമ്മാത്മാവെന്ന്
വിശ്രുതഃ,	പ്രസിദ്ധിപൂണ്ടവനും

വിക്രാന്തഃ,	അജയ്യനും,	അചിന്ത്യബല-പൌരുഷഃ,	അളവററ ബലവും പരാക്രമവുമാൎന്നവനും,
നിത്യം	എന്നും	ശത്രുനിബൎഹണഃ	ശത്രുക്കളെ അമൎത്തുന്നവനും
ആത്മനഃ ച	തന്നെയും	ശ്രീമാൻ,	ത്രിലോകപ്രസിദ്ധനും
പരസ്യ ച	മററുള്ളവരേയും	രാഘവഃ	ശ്രീരാഘവൻ [ആയ
രക്ഷിതാ,	കുറവുവരാതെ രക്ഷിക്കുന്നവനും,	ഹതഃ ന,	വധിക്കപ്പെടാത്തവ
നയശാസ്ത്രവിത്	രാജനീതിയിൽ നിപുണനും	ഭ്രാത്രാ	അനുജനായ [നായി,
പരബലൌഘാനാം	ശത്രുസേനാസമൂഹത്തിൻെറ	ലക്ഷ്മണേന സഹ	ലക്ഷ്മണനോടുംകൂടി
ഹന്താ,	വിദ്ധ്വംസകനും,	കുശലീ.	ക്ഷേമയുക്തനായ്തന്നെ വൎത്തിക്കുന്നുണ്ട്.

അയുക്തബുദ്ധികൃത്യേന സൎവ്വഭൂതവിരോധിനാ
ഇയം പ്രയുക്താ രൌദ്രേണ മായാ മായാവിദാ ത്വയി. 15

"അയുക്തബുദ്ധികൃത്യേന	"യുക്തമല്ലാത്ത ദുർബുദ്ധിയും ദുഷ്പ്രവൃത്തിയുമാൎന്നവനും	രൌദ്രേണ,	ആ കൊടിയ രാവണനാൽ
സൎവ്വഭൂതവിരോധിനാ	സൎവ്വപ്രാണികൾക്കും ശത്രുവായവനും	ത്വയി	ഭവതിയുടെ സംഗതി [യിൽ
മായാവിദാ	മായാവിദ്യയറിഞ്ഞവനും ആയ	ഇയം	ഈ
		മായാ	മായ
		പ്രയുക്താ.	പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടതാണ്.

ശോകസ്തേ വിഗതഃ സൎവ്വഃ കല്യാണം ത്വാമുപസ്ഥിതം. 16

"തേ	"ഭവതിയുടെ	ത്വാം	ഭവതിക്ക്
ശോകഃ	ദുഃഖം	കല്യാണം	നല്ലകാലം
സൎവ്വഃ	മുഴുവനും	ഉപസ്ഥിതം.	അടുത്തു.
വിഗതഃ;	തീൎന്നു;		

ധ്രുവം ത്വാം ഭജതേ ലക്ഷ്മീഃ പ്രിയം പ്രീതികരം ശൃണു. 17

"ത്വാം	"ഭവതിയെ	ഭജതേ;	ആശ്രയിക്കുന്നു;
ലക്ഷ്മീഃ	സൌഭാഗ്യ ലക്ഷ്മി	പ്രീതികരം	പ്രിയകരമായ
ധ്രുവം	നിശ്ചയമായും	പ്രിയം	ശുഭവൎത്തമാനത്തെ
		ശൃണു.	ചെവിക്കൊണ്ടാലും.

ഉത്തീൎയ്യ സാഗരം രാമഃ സഹ വാനരസേനയാ
സന്നിവിഷ്ടഃ സമുദ്രസ്യ തീരമാസാദ്യ ദക്ഷിണം. 18

"രാമഃ	"ശ്രീരാമൻ	സമുദ്രസ്യ	സമുദ്രത്തിൻെറ
വാനരസേനയാ സഹ	വാനരസേനയോടും കൂടി	ദക്ഷിണം	തെക്കെ
സാഗരം	സമുദ്രത്തെ	തീരം	കരയിൽ
ഉത്തീൎയ്യ,	കടന്ന്,	ആസാദ്യ,	എത്തി,
		സംനിവിഷ്ടഃ.	പാൎത്തുവരുന്നു.

ദൃഷ്ടോ മേ പരിപൂർണ്ണാർത്ഥഃ കാകുത്സ്ഥഃ സഹലക്ഷ്മണഃ. 19

"കാകുത്സ്ഥഃ	"ശ്രീരാമൻ	പരിപൂർണ്ണാർത്ഥഃ	സ്വകാര്യ സംസിദ്ധി നേടുന്നവനാണെന്ന്
സഹലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണനോടും കൂടി	മേ ദൃഷ്ടഃ.	എന്നാൽ അറിയപ്പെട്ട.

സ ഹി തൈഃ സാഗരാന്തസ്ഥൈർബലൈസ്തിഷ്ഠതി രക്ഷിതഃ. 20

"സഃ,	"അദ്ദേഹം,	രക്ഷിതഃ ഹി	ജാഗ്രത പൂണ്ടവനായ തന്നെ
സാഗരാന്തസ്ഥൈഃ	സമുദ്രതീരത്തെ പ്രാപിച്ചവരായ	തിഷ്ഠതി.	ഒരു കേടുമില്ലാതെ വർത്തിക്കുന്നു.
തൈഃ	ആ		
ബലൈഃ,	സൈന്യങ്ങളോടുംകൂടി,		

അനേന പ്രേഷിതാ യേ ച രാക്ഷസാ ലഘുവിക്രമാഃ
രാഘവസ്തീർണ്ണ ഇത്യേവ പ്രവൃത്തിസ്തൈരിഹാഹൃതാ. 21

"ലഘുവിക്രമാഃ	"വേഗംചെല്ലുന്ന	തീർണ്ണഃ,'	സമുദ്രത്തെ കടന്നുകഴിഞ്ഞു,
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാരായ	ഇതി	എന്നിങ്ങിനെയുള്ള
യേ,	യാതൊരുവർ,	പ്രവൃത്തിഃ ഏവ	വർത്തമാനംതന്നെയാണ്
അനേന	ഇവനാൽ	ഇഹ	ഇപ്പോൾ
പ്രേഷിതാഃ ച	പറഞ്ഞയക്കപ്പെട്ടവരോ	ആഹൃതാ.	കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടത്.
തൈഃ,	അവരാൽ,		
'രാഘവഃ	'രാമൻ		

സ താം ശ്രുത്വാ വിശാലാക്ഷി പ്രവൃത്തിം രാക്ഷസാധിപഃ
ഏഷ മന്ത്രയതേ സർവ്വൈഃ സചിവൈഃ സഹ രാവണഃ. 22

"വിശാലാക്ഷി!	"ആയതാക്ഷി!	താം പ്രവൃത്തിം	ആ സംഗതി
രാക്ഷസാധിപഃ	രാക്ഷസാധിപനായ	ശ്രുത്വാ,	ധരിച്ച്,
സഃ	ആ	സചിവൈഃ സർവ്വൈഃ സഹ	മന്ത്രിമാർ എല്ലാവരോടുംകൂടി
ഏഷഃ	ഈ	മന്ത്രയതേ."	ആലോചിക്കയാണ്."
രാവണഃ,	രാവണൻ,		

ഇതി ബ്രുവാണാ സരമാ രാക്ഷസീ സീതയാ സഹ
സർവ്വോദ്യോഗേന സൈന്യാനാം ശബ്ദം ശുശ്രാവ ഭൈരവം. 23

ഇതി	ഇപ്രകാരം	സർവ്വോദ്യോഗേന	സർവ്വവിധത്തിലുള്ള ഉത്സാഹത്താൽ
ബ്രുവാണാ	പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്ന	ഭൈരവം	ഭയങ്കരമായ
രാക്ഷസീ	രാക്ഷസപത്നിയായ	ശബ്ദം,	ശബ്ദത്തെ,
സരമാ,	സരമയെന്നവൾ,	സീതയാ സഹ	സീതയോടുംകൂടി
സൈന്യാനാം	സേനകളുടെ	ശുശ്രാവ.	ശ്രവിച്ചു.

ദണ്ഡനിഘ്നാതവാദിന്യാഃ ശ്രുത്വാ ഭേര്യാ മഹാസ്വനം
ഉവാച സരമാ സീതാമിദം മധുരഭാഷിണീ. 24

മധുരഭാഷിണീ സരമാ, ദണ്ഡ-നിഘ്നാത-വാദിന്യാഃ	ഇമ്പമായുരചെയ്യുന്നവ സരമ, [ളായ കോലുകൾകൊണ്ടു് അടിക്കപ്പെട്ടു് ശബ്ദി ക്കുന്ന
ഭേര്യാഃ മഹാസ്വനം ശ്രുത്വാ, സീതാം ഇദം ഉവാച.	പെരുമ്പറയുടെ വൻശബ്ദത്തെ കേട്ടു്, സീതയോടായി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

സന്നാഹജനനീ ഹ്യേഷാ ഭൈരവാ ഭീരു ഭേരികാ
ഭേരീനാദം ച ഗംഭീരം ശൃണു തോയദനിസ്വനം. 25

"ഭീരു! ഗംഭീരം തോയദ-നിസ്വനം ച ഭേരീനാദം ശൃണു;	"ഭയശീലേ! ഗംഭീരമായും ഇടിമുഴക്കംപോലുള്ളതു മായ ഭേരീനിനദത്തെ കേട്ടാലും;
ഭൈരവാ ഏഷാ ഭേരികാ ഹി സന്നാഹ-ജനനീ	ഘോരമായ ഈ ഭേരിതന്നെയാണു് പോരിന്നായി എല്ലാവ രേയും തയ്യാറാക്കുവാ നുള്ളതു്.

കല്പ്യന്തേ മത്തമാതംഗാ യുജ്യന്തേ രഥവാജിനഃ
പ്ലവിഷ്യന്തേ തുരഗാരൂഢാഃ പ്രാസഹസ്താഃ സഹസ്രശഃ. 26

"മത്തമാതംഗാഃ കല്പ്യന്തേ; രഥവാജിനഃ യുജ്യന്തേ;	"മദിച്ച ആനകം തയ്യാറാക്കപ്പെടുന്നു; തേർകുതിരകൾ കെട്ടിനിർത്തപ്പെടുന്നു;
പ്രാസഹസ്താഃ സഹസ്രശഃ തുരഗാരൂഢാഃ പ്ലവിഷ്യന്തേ.	ഈട്ടികൾ കയ്യിൽ ധരിച്ച ആയിരക്കണക്കായുള്ള കുതിരപ്പടയാളികൾ ആക്കുന്നു.

തത്ര തത്ര ച സന്നദ്ധാഃ സംപതന്തി പദാതയഃ
ആപൂര്യന്തേ രാജമാർഗ്ഗാഃ സൈന്യൈരദ്ഭുതദർശനൈഃ
വേഗവദ്ഭിർനദദ്ഭിശ്ച തോയൌഘൈരിവ സാഗരഃ. 27

"പദാതയഃ സന്നദ്ധാഃ ച തത്ര തത്ര സംപതന്തി; സാഗരഃ വേഗവദ്ഭിഃ നദദ്ഭിഃ ച	"കാലാൾപടകൾ പടക്കോപ്പുകളണി അവിടവിടെ [ഞ്ഞ് ക്കുടിനില്ക്കുന്നു; സമുദ്രം വേഗതപൂണ്ടവയും ഗർജ്ജിക്കുന്നവയും ആയ
തോയൌഘൈഃ ഇവ, അദ്ഭുത-ദർശനൈഃ സൈന്യൈഃ, രാജമാർഗ്ഗാഃ ആപൂര്യന്തേ.	തിരനിരകളാലെന്ന പോലെ അഴകാൻവിളങ്ങുന്ന സൈന്യങ്ങളാൽ രാജവീഥികൾ നിറയപ്പെടുന്നു.

ശസ്ത്രാണാം ച പ്രസന്നാനാം ചർമ്മണാം വർമ്മണാം തഥാ
രഥവാജിഗജാനാം ച ഭ്രഷിതാനാം ച രക്ഷസാം 28
പ്രഭാം വിസൃജതാം പശ്യ നാനാവർണ്ണാം സമുത്ഥിതാം
വനം നിർദഹതോ ഘ്നന്തേ യഥാ രൂപം വിഭാവസോഃ. 29

"പ്രസന്നാനാം	"മിന്നിത്തിളങ്ങുന്ന	വിസൃജതാം	പരത്തുന്നവരായ
ശസ്ത്രാണാം ച	ആയുധങ്ങളുടേയും,	ഭൂഷിതാനാം	കോപ്പണിഞ്ഞ
ചർമ്മണാം	പരിചകളുടേയും	രക്ഷസാം ച,	രാക്ഷസരുടേയും,
വർമ്മണാം തഥാ	കവചങ്ങളുടേയും	രൂപം,	കാഴ്ചയെ,
രഥവാജി-ഗജാനാം ച	തേർ, കുതിര, ആന എന്നവയുടേയും,	ഘർമ്മേ	വേനൽക്കാലത്തിൽ
		വനം നിർദ്ദഹതഃ	കാട്ടിൽ പിടിപെട്ട്
സമുത്ഥിതാം	പൊങ്ങിയ	വിഭാവസോഃ	അഗ്നിയുടെ [കത്തുന്ന
നാനാവർണ്ണാം	പലനിറത്തിലുള്ള	യഥാ	കാഴ്ചയെന്നപോലെ,
പ്രഭാം	പ്രഭയെ	പശ്യ.	കണ്ടാലും.

ഘണ്ടാനാം ശ്രുണു നിർഘ്രോഷം രഥാനാം ശ്രുണു നിസ്വനം
ഹയാനാം ഹേഷമാണാനാം ശ്രുണു തൂര്യ്യധ്വനിം യഥാ. 30

"ഘണ്ടാനാം	"മണികളുടെ	ഹയാനാം	കുതിരകളുടേയും
നിർഘ്രോഷം	വൻഘോഷത്തെ	നിസ്വനം	ശബ്ദത്തേയും
ശ്രുണു;	കേട്ടാലും;	ശ്രുണു;	ശ്രവിച്ചാലും;
രഥാനാം	രഥങ്ങളുടേയും	തൂര്യ്യധ്വനിം യഥാ	വാദ്യങ്ങളുടെ ധ്വനി
ഹേഷമാണാനാം	ചിനയ്ക്കുന്ന	ശ്രുണു.	ശ്രദ്ധിച്ചാലും. [യേയും

ഉദ്യതായുധഹസ്താനാം രാക്ഷസേന്ദ്രാനുയായിനാം
സംഭ്രമോ രക്ഷസാമേഷസ്തുമുലോ രോമഹർഷണഃ. 31

"ഉദ്യതായുധ-ഹസ്താനാം	"ആയുധങ്ങൾ തയ്യാറായ് പിടിച്ചിരിക്കുന്നവരും	ഏഷഃ	ഈ
		സംഭ്രമഃ	സന്നാഹം
രാക്ഷസേന്ദ്രാ-നുയായിനാം	രാക്ഷസാധിനാഥനുവർത്തികളുമായ	തുമുലഃ	തിങ്ങിയതായും
		രോമഹർഷണഃ.	രോമാഞ്ചമുളവാക്കുന്നതായുമിരിക്കുന്നു.
രക്ഷസാം	രാക്ഷസന്മാരുടെ		

ശ്രീസ്ത്വാം ഭജതി ശോകഘ്നീ രക്ഷസാം ഭയമാഗതം. 32

"ത്വാം	"ഭവതിയെ	ഭജതി;	ആശ്രയിക്കുന്നു;
ശോകഘ്നീ	ശോകനാശനിയായ	രക്ഷസാം	രാക്ഷസന്മാർക്ക്
ശ്രീഃ	സന്തോഷലക്ഷ്മി	ഭയം ആഗതം.	ആപത്ത് അടുത്തു.

രാമഃ കമലപത്രാക്ഷോ ദൈത്യാനാമിവ വാസവഃ
വിനിർജ്ജിത്യ ജിതക്രോധസ്ത്വാമചിന്ത്യപരാക്രമഃ
രാവണം സമരേ ഹത്വാ ഭർത്താ ത്വാധിഗമിഷ്യതി. 33

"കമല-പത്രാക്ഷഃ	ചെന്താർമിഴിയൻ	ദൈത്യാനാം	അസുരന്മാർക്ക്
		ഇവ,	എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം,
അചിന്ത്യ-പരാക്രമഃ	ഇതുയെന്ന് അറിയപ്പെടാത്ത പരാക്രമശാലിയും	രാവണം	രാവണനെ
		ഹത്വാ,	വധിച്ച്,
ഭർത്താ	ഭർത്താവുമായ	ത്വാം	ഭവതിയെ
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	വിനിർജ്ജിത്യ,	വീണ്ടെടുത്ത്
സമരേ	പോരിൽ	ജിതക്രോധഃ	പകയൊഴിച്ചവനായി
വാസവഃ	ഇന്ദ്രൻ	ത്വാ	ഭവതിയെ
		അധിഗമിഷ്യതി.	കയ്യേല്ക്കുന്നതാണ്.

വിക്രമിഷ്യതി രക്ഷസ്സു ഭർത്താ തേ സഹലക്ഷ്മണഃ
യഥാ ശത്രുഷു ശത്രുഘ്നോ വിഷ്ണുനാ സഹ വാസവഃ. 34

"ശത്രുഘ്നഃ	"ശത്രുഹന്താവായ	തേ ഭർത്താ,	വേതിയുടെ നാഥൻ,
വാസവഃ	ഇന്ദ്രൻ,	സഹലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണനോടും കൂടി
ശത്രുഷു	ശത്രുക്കളുടെ സംഗതി യിൽ	രക്ഷഃ തു	രാക്ഷസരുടെ സംഗതി യിൽ
വിഷ്ണുനാ സഹ	വിഷ്ണുദേവനോടുകൂടി	വിക്രമിഷ്യതി.	പരാക്രമത്തെ പ്രദർശി പ്പിക്കുന്നതാണ്.
യഥാ,	എന്ന പോലെ,		

ആഗതസ്യ ഹി രാമസ്യ ക്ഷിപ്രമങ്കഗതാം സതീം
അഹം ദ്രക്ഷ്യാമി സിദ്ധാർത്ഥാം തപാം ശത്രൌ വിനിപാതിതേ. 35

"രാമസ്യ	"ശ്രീരാമൻ	സിദ്ധാർത്ഥാം	മനോരഥപരിപൂർത്തി
ആഗതസ്യ,	നേരിൽ കാണപ്പെട്ട	സതീം	ഉത്തമയായ [വന്ന
ശത്രൌ ഹി	ശത്രുവും [കയും	തപാം	വേതിയെ
ക്ഷിപ്രം	തത് ക്ഷണം	അങ്കഗതാം	അദ്ദേഹത്തിന്റെ മടി യിൽ വർത്തിക്കുന്നവ
വിനിപാതിതേ,	കൊന്നു വീഴ്ത്തപ്പെട്ടക യും ചെയ്യുമ്പോൾ,	അഹം	ഞാൻ [ളായി
		ദ്രക്ഷ്യാമി.	കണ്ടാനന്ദിക്കുമാറാകും.

അശ്രൂണ്യാനന്ദജാനി തപാം വർത്തയിഷ്യസി ശോഭനേ
സമാഗമ്യ പരിഷ്വജ്യ തസ്യോരസി മഹോരസഃ. 36

"ശോഭനേ!	"സുന്ദരി!	തസ്യ	അദ്ദേഹത്തിന്റെ
തപാം	വേതി	ഉരസി,	മാറിടത്തിൽ
സമാഗമ്യ,	ഒന്നിച്ചുചേർന്ന്,	ആനന്ദജാനി അശ്രൂണി	ആനന്ദാശ്രുക്കളെ
പരിഷ്വജ്യ,	തഴുകിയണച്ച്,		
മഹോരസഃ	വിശാലവക്ഷസ്സാൽ	വർത്തയിഷ്യസി.	പൊഴിക്കുന്നതാണ്.

അചിരാന്മോക്ഷ്യതേ സീതേ ദേവി തേ ജഘനംഗതാം
ധൃതമേതാം ബഹ്വൻ മാസാൻ വേണീം രാമോ മഹാബലഃ. 37

"സീതേ!	"സീതേ!	ജഘനം-ഗതാം	ജഘനപ്രദേശംവരെ യ്ക്കും തൂങ്ങിക്കിടക്കുന്ന
ദേവി!	ദേവി!		
മഹാബലഃ	മഹാശക്തിമാനായ	തേ	വേതിയുടെ [തുമായ
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	ഏതാം വേണീം,	ഈ കുന്തലിനെ
ബഹ്വൻ മാസാൻ	ഏറെ മാസങ്ങളായി	അചിരാത്	താമസിയാതെ
ധൃതാം	പിന്നിക്കിടക്കുന്നതും	മോക്ഷ്യതേ.	അഴിക്കുന്നതാണ്.

തസ്യ ദൃഷ്ട്വാ മുഖം ദേവി പൂർണ്ണചന്ദ്രമിവോദിതം
മോക്ഷ്യസേ ശോകജം വാരി നിർമ്മോകമിവ പന്നഗീ. 38

"ദേവി!	"ദേവി!	ഇവ,	എന്നപോലെ
ഉദിതം	ഉദിച്ചുയർന്ന	തസ്യ	അദ്ദേഹത്തിന്റെ
പൂർണ്ണചന്ദ്രം	പൂർണ്ണചന്ദ്രനെ	മുഖം ദൃഷ്ട്വാ	വദനത്തെ വീക്ഷിച്ച്

പന്നഗീ	സർപ്പം	ശോകജം,	ശോകത്താലുണ്ടായ
നിർമ്മോകം	വളയെ എപ്രകാരമോ	വാരി	കണ്ണീരിനെ
ഇവ	അപ്രകാരം	മോക്ഷ്യസേ.	പരിത്യജിക്കുന്നതാണ്.

രാവണം സമരേ ഹത്വാ ന ചിരാദേവ മൈഥിലി
ത്വയാ സമഗ്രഃ പ്രിയയാ സുഖാർഹോ ലപ്സ്യതേ സുഖം. 39

"മൈഥിലി!	"ജാനകി!	ഹത്വാ ഏവ,	വധിച്ച് തന്നെ,
സുഖാർഹഃ	സുഖത്തിനുമാത്രം അർഹനായ അല്ലേഹം	പ്രിയയാ	പ്രേയസിയായ
		ത്വയാ	ഭവതിയുമായി
ന ചിരാത്	ഉടനെ	സമഗ്രഃ	ചേർന്ന്
സമരേ	പോരിൽ	സുഖം	മനഃസന്തുഷ്ടി
രാവണം	രാവണനെ	ലപ്സ്യതേ.	കയ്യാളുന്നതാണ്.

സമാഗതാ ത്വം വീര്യേണ മോദിഷ്യസി മഹാത്മനാ
സുവർഷേണ സമായുക്താ യഥാ സസ്യേന മേദിനീ. 40

"സുവർഷേണ	"നല്ലമഴയാൽ	ത്വം	ഭവതി
സമായുക്താ	നനയ്ക്കപ്പെട്ട	മഹാത്മനാ	മഹാത്മാവായ അല്ലേഹവുമായി
മേദിനീ,	ഭൂമി,		
സസ്യേന	സസ്യത്താൽ	സമാഗതാ,	ചേർന്നവളായി,
യഥാ,	എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം,	വീര്യേണ	വീര്യത്തെ ഓർത്ത്
		മോദിഷ്യസി.	സന്തോഷിക്കുന്നതാണ്.

ഗിരിവരമഭിതോ ഽനുവർത്തമാനോ ഹയ ഇവ മണ്ഡലമാശു യഃ കരോതി
തമിഹ ശരണമഭ്യുപേഹി ദേവം ദിവസകരം പ്രഭവോ ഹ്യയം പ്രജാനാം

"യഃ	"യാതൊരുവൻ	ദിവസകരം ദേവം,	ആദിത്യഭഗവാനെ
ഗിരിവരം	മേരുഗിരിയ്ക്കു		
അഭിതഃ	ചുറും	ഇഹ,	ഇപ്പോൾതന്നെ
അനുവർത്തമാനഃ	ചെല്ലുന്നവനായി	ശരണം അഭ്യുപേഹി;	ഭവതി ശരണം പ്രാപിച്ചാലും;
ഹയം ഇവ	ഒരു കുതിരയെന്നപോ		
ആശു	വേഗത്തിൽ [ലെ	ഹി	എന്തെന്നാൽ
മണ്ഡലം കരോതി	പ്രദക്ഷിണം വെയ്ക്കുന്നവോ,	അയം	ഇല്ലേഹം
		പ്രജാനാം	പ്രാണികൾക്ക്
തം	ആ	പ്രഭവഃ.	സമ്പൽസന്ദായകനാകുന്നു.

["അഗ്നൌ പ്രാസ്താഹുതിഃ സമ്യഗാദിത്യമുപതിഷ്ഠതേ. ആദിത്യാജ്ജായതേ വൃഷ്ടിഃ പ്രജാസ്തേനാം തതഃ പ്രജാഃ," എന്ന വാക്യപ്രകാരം പ്രജാരക്ഷകൻ എന്ന് സാരം. അശ്വത്തോടുപമിച്ചതിനാൽ, "ഭീഷാസ്മാദ്വാതഃ പവതെ" ഇത്യാദി ശ്രുതിവാക്യപ്രകാരം തനിക്കും നിയാമകനുണ്ടെന്ന് സൂചന. (ഗോ. രാ.)]

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ത്രയസ്ത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തിമൂന്നാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആരംഭം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 15949; യുദ്ധകാണ്ഡം ആരംഭം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1274.

ചതുസ്ത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തിനാലാംസർഗ്ഗം.

[രാവണനിശ്ചയകഥനം = സരമ സീതയോട്ട രാവണന്റെ നിശ്ചയത്തെ പറയുന്നത്.]

അഥ താം ജാതസന്താപാം തേന വാക്യേന മോഹിതാം
സരമാ പ്ലാദയാമാസ പൃഥിവീം ദ്യൗരിവാംഭസാ. 1

സരമാ,	സരമ,	ദ്യൗഃ	ആകാശം
അഥ	ആ സമയം	പൃഥിവീം	ഭൂമിയെ
മോഹിതാം	ഉള്ളംകലങ്ങി	അംഭസാ ഇവ,	മഴകൊണ്ടെന്നപോലെ
ജാതസംതാപാം	പരിതപിച്ചുകൊണ്ടി	തേന	ആ
	രുന്ന	വാക്യേന	വാക്യത്താൽ
താം,	അവളെ,	പ്ലാദയാമാസ.	കുളർപ്പിച്ചു.

തതസ്തസ്യാ ഹിതം സഖ്യാശ്ചികീഷ്ന്തീ സഖീ വചഃ
ഉവാച കാലേ കാലജ്ഞാ സ്മിതപൂർവ്വാഭിഭാഷിണീ. 2

സ്മിതപൂർവ്വാഭി- ഭാഷിണീ	പുഞ്ചിരിയോട്ടുകൂടി മധു രമായി സംസാരിക്ക ന്നവളും	തസ്യാഃ	ആ
		സഖ്യാഃ	സഖിയ്ക്കായി
		ഹിതം	ഹിതത്തെ
കാലജ്ഞാ	സമയോചിതകാരിണി യും ആയ	ചികീഷ്ന്തീ,	ചെയ്യുന്നവളായി,
		കാലേ	തക്കസമയത്തിൽ
സഖീ,	ആ സഖി,	വചഃ	ഇങ്ങിനെ വാക്യത്തെ
തതഃ	ഇനിയും	ഉവാച.	ഉരചെയ്തു.

ഉത്സഹേയമഹം ഗത്വാ തവാപാകൃമസിതേക്ഷണേ
നിവേദ്യ കുശലം രാമേ പ്രതിഷ്ഠന്നാ നിവർത്തിതും. 3

"അസി- തേക്ഷണേ!	"കരിമിഴിയാളെ!	കുശലം	ക്ഷേമകരമായ
		തവ് വാക്യം	വേതിയുടെ വാക്യത്തെ
പ്രതിഷ്ഠന്നാ	ആരുംകാണാതെ	നിവേദ്യ	ഉണർത്തിച്ചു്,
രാമേ	ശ്രീരാമന്റെ അടുക്കൽ	നിവർത്തിതും	തിരിച്ചെത്തുവാനായി
ഗത്വാ,	ചെന്നു്,	അഹം ഉത്സഹേയം.	എനിക്കുകഴിവുണ്ടു്.

ന ഹി മേ ക്രമമാണായാ നിരാലംബേ വിഹായസി
സമർത്ഥാ ഗതിമന്വേതും പവനോ ഗരുഡോഽപി വാ. 4

"നിരാലംബേ വിഹായസി	"ആധാരമില്ലാത്തതായ ആകാശത്തിൽ	അന്വേതും	തുടർന്നുവരുവാൻ
		ഗരുഡഃ വാ	ഗരുഡനായാലും
മേ	ഞാൻ	സമർത്ഥഃ ന;	സമർത്ഥനല്ല;
ക്രമമാണായാഃ	ചെല്ലുമ്പോൾ,	പവനഃ ഹി	വായുഭഗവാനും
ഗതിം	എന്റെ ഗതിയെ	അപി.	സമർത്ഥനല്ല.

ഏവം ബ്രുവാണാം താം സീതാ സരമാം പുനരബ്രവീത്
മധുരം ശ്ലക്ഷ്ണയാ വാചാ പൂർവ്വം ശോകാഭിപന്നയാ. 5

സീതാ,	സീതാ ദേവി,	ശോകാഭി-പന്നയാ	ശോകത്തെ ഒതുക്കിയതായ
ഏവം	ഇപ്രകാരം	ശ്ലക്ഷ്ണയാ	നിഷ്കളങ്കമായ
ബ്രുവാണാം	പറയുന്നവളായ	വാചാ,	വാക്കു കൊണ്ട്,
താം	ആ	മധുരം	മധുരമായി
സരമാം,	സരമയോടായി,	പുനഃ അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം മറുപടിയരുൾ ചെയ്തു.
പൂർവ്വം	ഒന്നാമതായി		

[' സന്ദേശത്തെ അറിയിക്കാമെന്ന് പറയുമ്പോൾ വേണ്ടെന്നുപറയുന്നതായാൽ സഖ്യത്തിന്ന് കുറവും, ശ്രീരാമന്റെ അടുക്കലേക്ക് പറഞ്ഞയക്കുന്നതു് "തത്തസ്യ സദൃശം ഭവേത്" എന്ന് ഹനുമാനോടു പറഞ്ഞപ്രകാരമുള്ള മനോഭാവത്തിൽ വർത്തിക്കുന്നവളായ സീതയ്ക്കു് അയുക്തവും ആകയാൽ, കൌശലത്തിൽ വേറെ കാര്യത്തിൽ നിയോഗിച്ച് പരിഹരിക്കുന്നു." (ഗോ. രാ.)

"ശൂർപ്പണഖയുടെ ആഗമനംപോലെ ശ്രീരാമസന്നിധിയിൽ ഇവളുടെ ആഗമനവും ആപത്കരമായ്തീർന്നേക്കാമെന്നു വിചാരിച്ച്, അവളുടെ സാമർത്ഥ്യത്തെ ശ്ലാഘിച്ച് വേറെ കാര്യത്തിൽ വിനിയോഗിക്കുന്നു," എന്ന് തിലകം. ഈ ആശയങ്ങൾ രണ്ടും സീതയ്ക്കു യോജിച്ചതല്ല.]

സമർത്ഥാ ഗഗനം ഗന്തുമപി വാ ത്വം രസാതലം
അവഗച്ഛാമ്യകർത്തവ്യം കർത്തവ്യം തേ മദന്തരേ. 6

"ഗഗനം	"ആകാശത്തിലോ	മദന്തരേ	എനിക്കു വേണ്ടി,
രസാതലം അപി വാ	പാതാളത്തിലോ	അകർത്തവ്യം	ആരാലും ചെയ്യാൻ കഴിയാത്തത്
ഗന്തും	ചെല്ലുവാൻ	തേ	ഭവതിക്ക്
ത്വം	ഭവതി	കർത്തവ്യം	സാദ്ധ്യമാണെന്ന്
സമർത്ഥാ;	സമർത്ഥയാണ്;	അവഗച്ഛാമി.	ഞാൻ അറിയും.

മത്പ്രിയം യദി കർത്തവ്യം യദി ബുദ്ധിഃ സ്ഥിരാ തവ
ജ്ഞാതുമിച്ഛാമി തം ഗത്വാ കിം കരോതീതി രാവണഃ. 7

"മത്പ്രിയം	"എന്റെ ഇഷ്ടപ്രകാരം	കിം കരോതി	എന്തു ചെയ്യുകയാണ്
കർത്തവ്യം യദി,	ചെയ്യത്തക്കതാണെന്നാൽ,	ഇതി,	എന്നുള്ളതിനെക്കുറിച്ച്,
തവ	ഭവതിയുടെ	തം	അവന്റെ അടുക്കൽ
ബുദ്ധിഃ	അഭിപ്രായവും	ഗത്വാ	ചെന്ന്
സ്ഥിരാ യദി,	മാറാതിരിക്കുന്നപക്ഷം,	ജ്ഞാതും ഇച്ഛാമി.	അറിഞ്ഞുവന്നാൽ കൊള്ളാം.
രാവണഃ	രാവണൻ		

സ ഹി മായാബലഃ ക്രൂരോ രാവണഃ ശത്രുരാവണഃ
മാം മോഹയതി ദുഷ്ടാത്മാ പീതമാത്രേവ വാരുണീ. 8

"മായാബലഃ	"മായാശക്തിയാൻ വനും	സഃ രാവണഃ,	ആ രാവണൻ,
ദുഷ്ടാത്മാ	ദുഷ്ടബുദ്ധിയും	വാരുണീ	മദ്യം
ക്രൂരഃ	ദുർവൃത്തനും	പീതമാത്രാ ഇവ	കുടിക്കപ്പെട്ട ഉടനെ എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം
ശത്രുരാവണഃ ഹി	ശത്രുക്കളെ കരയിക്കുന്നവനും ആയ	മാം	എന്നെ
		മോഹയതി.	മതിമയക്കുന്നു.

തർജ്ജാപയതി മാം നിത്യം ഭർത്സാപയതി ചാസകൃത്
രാക്ഷസീഭിഃ സുഘോരാഭിസ്താ മാം രക്ഷന്തി നിത്യശഃ. 9

"യാഃ	"യാതൊരുവൻ	മാം	എന്നെ
മാം	എന്നെ	നിത്യം	എന്നും
നിത്യശഃ	ഇടവിടാതെ	അസകൃത് ച	ക്രൂടക്കൂടെ
രക്ഷന്തി	കാവൽ കാക്കുന്നുവോ ആ	തർജ്ജാപയതി;	ക്രൂരപ്രവൃത്തികൾചെയ്തു ഭയപ്പെടുത്തുന്നു;
സുഘോരാഭിഃ	കൊടിയ	ഭർത്സാപയതി.	ഭീഷണിവാക്കുകൾ കൊണ്ട് മിരട്ടുന്നു.
രാക്ഷസീഭിഃ	രാക്ഷസികളെക്കൊണ്ട്		

ഉദ്വിഗ്നാ ശങ്കിതാ ചാസ്മി ന സ്വസ്ഥം ച മനോ മമ
തദ്ഭയാച്ചാഹമുദ്വിഗ്നാ അശോകവനികാം ഗതാ. 10

"അഹം	"ഞാൻ	ശങ്കിതാ ച	എങ്ങിനെ കലാശിക്കുമോ എന്ന ശങ്കപൂണ്ടവളായി
അശോകവനികാം	അശോകവനത്തിൽ	ഉദ്വിഗ്നാ ച അസ്മി;	ശോകത്തിൽ ആണ്ടുപോയവളായുമിരിക്കുന്നു;
ഗതാ,	അകപ്പെട്ടവളായി,	മമ	എനിക്ക്
തദ്ഭയാത്	അവനെക്കുറിച്ചുള്ള ഭയത്താൽ	മനഃ സ്വസ്ഥം ന.	മനഃസ്വാസ്ഥ്യംതന്നെയില്ല.
ഉദ്വിഗ്നാ ച;	ഉള്ളം കലങ്ങിയവളായിരിക്കുന്നു;		

യദി നാമ കഥാ തസ്യ നിശ്ചിതം വാപി യദ്ഭവേത്
നിവേദയേഥാഃ സർവ്വം തത് പരോ മേ സ്യാദനുഗ്രഹഃ. 11

"തസ്യ	"അവന്റെ	നിവേദയേഥാഃ;	ഭവതി എന്നോട് അറിയിക്കേണം;
കഥാ യദി നാമ	വർത്തമാനം എന്തായാ	തത്	അതാണ്
നിശ്ചിതം	തീർപ്പ് [ലും ശരി	മേ	എനിക്ക്
യത് വാ ഭവേത് അപി	ഏതൊന്നായാലും ശരി	പരഃ	ഉത്തമമായ
സർവ്വം	എല്ലാറ്റിനേയും	അനുഗ്രഹഃ സ്യാത്."	സഹായമായിരിക്കുക."

സാ തേ വം ബ്രുവതീം സീതാം സരമാ വൽഗുഭാഷിണീ
ഉവാച വദനം തസ്യാഃ സ്പൃശന്തീ ബാഷ്പവിക്ലബം. 12

വൽഗുഭാഷിണീ	ചാരുഭാഷിണിയായ	തസ്യാഃ	അവളുടെ
സാ സരമാ,	ആ സരമ,	ബാഷ്പവിക്ലബം	ബാഷ്പാകുലിതമായ
ഏവം	മേൽപ്രകാരം	വദനം	മുഖത്തെ
ബ്രുവതീം	ഉരചെയ്യുന്നവളായ	സ്പൃശന്തീ തു,	തുടച്ചും കൊണ്ട്,
സീതാം,	സീതാദേവിയോടായി,	ഉവാച.	ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

ഏഷാ തേ യദ്യഭിപ്രായസ്തദാ ഗച്ഛാമി ജാനകി. 13

"ജാനകി!	"സീതേ!	ഏഷഃ യദി,	ഇതാണെന്നാൽ
തേ	ദേവതിയുടെ	തദാ	ഇതാ
അഭിപ്രായഃ	അഭിപ്രായം	ഗച്ഛാമി.	ഞാൻ പോയ്വരാം.

ഗൃഹ്യ ശത്രോരഭിപ്രായമുപാവൃത്താം ച പശ്യ മാം. 14

"ശത്രോഃ	"ശത്രുവിന്റെ	മാം	എന്നെ
അഭിപ്രായം	അഭിപ്രായത്തെ	ഉപാവൃത്താം ച	തിരിച്ചെത്തിയവളായി
ഗൃഹ്യ	അറിഞ്ഞുകൊണ്ട്	പശ്യ."	കണ്ടുകൊൾക."

ഏവമുക്ത്വാ തതോ ഗത്വാ സമീപം തസ്യ രക്ഷസഃ
ശുശ്രാവ കഥിതം തസ്യ രാവണസ്യ സമന്ത്രിണഃ. 15

ഏവം	ഇപ്രകാരം	ഗത്വാ,	ചെന്ന്,
ഉക്ത്വാ,	ഉരചെയ്ത്,	സമന്ത്രിണഃ	മന്ത്രിമാരൊന്നിച്ചി
തതഃ	അവിടെനിന്നും	തസ്യ	അ [രുന്ന
തസ്യ	അ	രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
രക്ഷസഃ	രാക്ഷസന്റെ	കഥിതം	സംഭാഷണത്തെ
സമീപം	അടുക്കൽ	ശുശ്രാവ.	പതിയിരുന്നുകേട്ടു.

സാ ശ്രുത്വാ നിശ്ചയം തസ്യ നിശ്ചയജ്ഞാ ദുരാത്മനഃ
പുനരേവാഗമത് ക്ഷിപ്രമശോകവനികാം തദാ. 16

സാ,	അവൾ,	നിശ്ചയജ്ഞാ,	അഭിപ്രായമിന്നതെന്ന് ഗ്രഹിച്ചവളായി,
ദുരാത്മനഃ	ദുഷ്ടാത്മാവായ	തദാ	അ സമയം
തസ്യ	അവന്റെ	ക്ഷിപ്രം ഏവ	വേഗത്തിൽ
നിശ്ചയം	നിശ്ചയത്തെ	അശോക-വനികാം	അശോകവനത്തിലേക്ക്
ശ്രുത്വാ,	ഒളിഞ്ഞിരുന്ന് കേട്ട്	പുനഃ അഗമത്.	തിരിച്ചുവന്നു.

സാ പ്രവിഷ്ടാ പുനസ്തത്ര ദദർശ ജനകാത്മജാം
പ്രതീക്ഷമാണാം താമേവ ഭ്രഷ്ടപദ്മാമിവ ശ്രിയം. 17

തത്ര	അവിടെ	ഭ്രഷ്ടപദ്മാം	താമരയെ വിട്ടുവന്ന
പുനഃ പ്രവിഷ്ടാ	തിരിച്ചെത്തിയവളായ	ശ്രിയം ഇവ	മഹാലക്ഷ്മിയെപ്പോലെയിരിക്കുന്നവളായ
സാ,	അവൾ,	താം	അ
പ്രതീക്ഷ-മാണാം ഏവ	തന്റെ വരവിനെ തന്നെ കാത്തുകൊണ്ടിരുന്നവളും	ജനകാത്മജാം	ജാനകീദേവിയെ
		ദദർശ.	കണ്ടു.

താം തു സീതാ പുനഃ പ്രാപ്താം സരമാം വല്ഗുഭാഷിണീം
പരിഷ്വജ്യ ച സുസ്നിഗ്ദ്ധം ദദൌ ച സ്വയമാസനം. 18

സീതാ	സീതാദേവി	പരിഷ്വജ്യ	പുണൎന്ന്
വല്ഗു-ഭാഷിണീം തു	പ്രിയഭാഷിണിയും	ച	അതിൽപിന്നെ
		ആസനം ച	ആസനത്തേയും
പുനഃ പ്രാപ്താം	വീണ്ടും തിരിച്ചെത്തിയ	സ്വയം	താൻതന്നെ
താം സരമാം	ആ സരമയെ [വളുമായ	ദദൌ.	ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞും കൊണ്ട് നല്കി.
സുസ്നിഗ്ദ്ധം	വാത്സല്യംപൂണ്ട്		

ഇഹാസീനാ സുഖം സൎവ്വമാഖ്യാഹി മമ തത്വതഃ
ക്രൂരസ്യ നിശ്ചയം തസ്യ രാവണസ്യ ദുരാത്മനഃ. 19

"തസ്യ	"ആ	ആസീനാ	ഇരുന്നുംകൊണ്ട്
ദുരാത്മനഃ	ദുഷ്ടാത്മാവും	സൎവ്വം	എല്ലാററിനേയും
ക്രൂരസ്യ	ക്രൂരനും ആയ	സുഖം	വിചാരമററവളായി
രാവണസ്യ	രാവണൻെറ	തത്വതഃ	ഉള്ളപോലെ
നിശ്ചയം	നിശ്ചയത്തെക്കുറിച്ച്,	മമ	എന്നോട്
ഇഹ	ഇവിടെ	ആഖ്യാഹി."	ഉരചെയ്താലും."

ഏവമുക്താ തു സരമാ സീതയാ വേപമാനയാ
കഥിതം സൎവ്വമാചഷ്ട രാവണസ്യ സമന്ത്രിണഃ. 20

വേപമാനയാ	നടുങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്നവ	സരമാ,	സരമ,
സീതയാ,	സീതാദേവിയാൽ, [ളായ	സമന്ത്രിണഃ	മന്ത്രിമാരോടൊന്നിച്ചി
തു	ഇതിനെക്കുറിച്ച്	രാവണസ്യ	രാവണൻെറ [രുന്ന
ഏവം	ഇപ്രകാരം	കഥിതം	സംഭാഷണത്തെ
ഉക്താ	ചോദിക്കപ്പെട്ടവളായ	സൎവ്വം ആചഷ്ട.	എല്ലാം ഇങ്ങിനെ ഉരച്ചു.

ജനന്യാ രാക്ഷസേന്ദ്രോ വൈ ത്വന്മോക്ഷാൎത്ഥം ബൃഹദ്വചഃ
അവിദ്ധേന ച വൈദേഹി മന്ത്രിവൃദ്ധേന ബോധിതഃ. 21

"വൈദേഹി!	"വൈദേഹി!	മന്ത്രിവൃദ്ധേന	മന്ത്രിമാരിൽവെച്ച് വയോധികനായ
രാക്ഷസേന്ദ്രഃ വൈ,	രാക്ഷസേന്ദ്രനാകട്ടെ,	അവിദ്ധേന ച,	അവിദ്ധനാലും
ത്വന്മോ-ക്ഷാൎത്ഥം	ഭവതിയെ തിരികെ കൊടുക്കുന്ന സംഗതി	ബൃഹത് വചഃ	ഉത്കൃഷ്ടമായ ഉപദേശ വാക്ക്
ജനന്യാ	മാതാവിനാലും [യിൽ	ബോധിതഃ.	ഉണൎത്തിക്കപ്പെട്ടു.

ദീയതാമഭിസത്കൃത്യ മനുജേന്ദ്രായ മൈഥിലീ
നിദൎശനം തേ പൎയ്യാപ്തം ജനസ്ഥാനേ യദദ്ഭുതം. 22

"'മൈഥിലീ	"'സീത	അത്ഭുതം	ആശ്ചൎയ്യകരമായ് നടന്നത്
മനുജേന്ദ്രായ	മനുജേന്ദ്രന്നായ്ക്കൊണ്ട്		
അഭിസത്കൃത്യ	നല്ലവാക്കുപറഞ്ഞ്	യത്,	യാതൊന്നോ അത്
ദീയതാം;	തിരിയെ കൊടുക്കപ്പെ	തേ പൎയ്യാപ്തം	ഭവാന്ന് മതിയായ
ജനസ്ഥാനേ	ജനസ്ഥാനത്തിൽ [ടട്ടെ;	നിദൎശനം.	ദൃഷ്ടാന്തമാണല്ലൊ.

ലംഘനം ച സമുദ്രസ്യ ദർശനം ച ഹനൂമതഃ
വധം ച രക്ഷസാം യുദ്ധേ കഃ കുര്യ്യാന്മാനുഷോ ഭുവി. 23

"'സമുദ്രസ്യ ലംഘനം	"'സമുദ്രത്തെ ചാടിക്കടക്കുക എന്നതും
ഹനൂമതഃ ദർശനം ച	ഹനൂമാൻ വന്നു കണ്ടതും
യുദ്ധേ	പോരിൽ
രക്ഷസാം	രാക്ഷസന്മാരുടെ
വധം ച	വധവും
ഭുവി	ലോകത്തിൽ
മാനുഷഃ കഃ	ഏതൊരുവനാണ്
കുര്യ്യാത്.'	ചെയ്യുക.'

ഏവം സ മന്ത്രിവൃദ്ധൈശ്ച മാത്രാ ച ബഹു ബോധിതഃ
ന തമുത്സഹതേ മോക്തുമർത്ഥമർത്ഥപരോ യഥാ. 24

"മന്ത്രിവൃദ്ധൈഃ ച	"മന്ത്രിശ്രേഷ്ഠന്മാരും
മാത്രാ ച	മാതാവിനാലും
ഏവം ബഹു	ഇപ്രകാരം പലവാറ്
ബോധിതഃ,	ഉപദേശിക്കപ്പെട്ടവ
സഃ	അവൻ [നായ
അർത്ഥപരഃ	പണത്തിൽ കൊതി
അർത്ഥം	പണത്തെ [പൂണ്ടവൻ
യഥാ,	എന്നപോലെ,
തമാം	ഭേതിയെ
മോക്തും	വിട്ടുകൊടുപ്പാൻ
ഉത്സഹതേ ന.	സമ്മതിക്കുന്നില്ല.

നോത്സഹത്യമതോ മോക്തും യുദ്ധേ തമിതി മൈഥിലി
സാമാത്യസ്യ തു ശംസസ്യ നിശ്ചയോ ഹ്യേഷ വർത്തതേ. 25

"മൈഥിലി!	"മൈഥിലി!
യുദ്ധേ	പോരിൽ
അമുതഃ,	മുതിപ്പെടാതെ,
തമാം മോക്തും	ഭേതിയെ വിടുവാൻ
ഉത്സഹതി ന;	അവൻ സമ്മതിക്കുന്നില്ല;
ഇതി	എന്നുള്ള
ഏഷഃ ഹി	ഇത്തന്നെയാണ്
സാമാത്യസ്യ	മന്ത്രിമാരോടുകൂടിയ
തു ശംസസ്യ	ആ ദുഷ്ടന്റെ
നിശ്ചയഃ	നിശ്ചയം
വർത്തതേ.	ഇരിക്കുന്നതു്.

തദേഷോ നിശ്ചിതാ ബുദ്ധിർമൃത്യുലോഭാദുപസ്ഥിതാ
ഭയാന്ന ശകുതസ്ത്വാം മോക്തുമനിരസ്തസ്തു സംയുഗേ
രാക്ഷസാനാം ച സർവ്വേഷാമാത്മനശ്ച വധേന ഹി. 26

"തത്	"ഇപ്പോൾ
ഏഷാ	ഈ
നിശ്ചിതാ	ദൃഢമായ
ബുദ്ധിഃ,	നിശ്ചയം,
മൃത്യുലോഭാത്	കാലൻ ഇവന്റെ വരവിനെ കാത്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനാലാണ്
ഉപസ്ഥിതാ;	ഉണ്ടായിരിക്കുന്നത്;
സംയുഗേ	പോരിൽ
രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസന്മാർ
സർവ്വേഷാം ച	എല്ലാവരുടേയും
ആത്മനഃ ച	തന്റേയും
വധേന	വധത്താൽ
അനിരസ്തഃ,	നിരാകൃതനാക്കപ്പെടാതെ,
ഭയാത് തു,	കേവലം ഭീതികൊണ്ടു [മാത്രം,
തമാം	ഭേതിയെ
മോക്തും	ഉപേക്ഷിപ്പാൻ
ശകുതഃ ന ഹി.	അവൻ വഴിപ്പെടുകയേയില്ല.

നിഹത്യ രാവണം സംഖ്യേ സപ്രഥാ നിശിതൈഃ ശരൈഃ
പ്രതിനേഷ്യതി രാമസ്ത്വാമയോധ്യാമസിതേക്ഷണേ. 27

"അസിതേക്ഷണേ!	"കരിമിഴിയാളേ!
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ,
സംഖ്യേ	പോരിൽ
നിശിതൈഃ	ക്രൂരത
ശരൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ
രാവണം	രാവണനെ
സപ്രഥാ	നിശ്ശേഷം
നിഹത്യ,	നിഹനിച്ച്,
ത്വാം	നിന്നെ
അയോധ്യാം	അയോധ്യയിലേക്ക്
പ്രതിനേഷ്യതി."	തിരിയെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകുന്നതാണ്."

ഏതസ്മിന്നന്തരേ ശബ്ദോ ഭേരീശംഖസമാകുലഃ
ശ്രുതോ വാനരസൈന്യാനാം കമ്പയൻ ധരണീതലം. 28

ഏതസ്മിൻ	ഇതേ
അന്തരേ,	സമയത്തിൽ,
വാനരസൈന്യാനാം	വാനരസൈന്യങ്ങളുടെ
ഭേരീശംഖസമാകുലഃ	ഭേരികളുടേയും ശംഖുകളുടേയും ഇടകലന്നതായ
ശബ്ദഃ	ശബ്ദം
ധരണീതലം	ഭൂമിയെ
കമ്പയൻ	കുലുക്കുമാറ്
ശ്രുതഃ.	കേൾക്കപ്പെട്ടു.

ശ്രുത്വാ തു തദ്വാനരസൈന്യശബ്ദം
ലങ്കാഗതാ രാക്ഷസരാജഭൃത്യാഃ
നഷ്ടൗജസോ ദൈന്യപരീതചേഷ്ടാഃ
ശ്രേയോ ന പശ്യന്തി നൃപസ്യ ദോഷേ. 29

ലങ്കാഗതാഃ	ലങ്കയിലിരുന്നിരുന്ന
രാക്ഷസരാജഭൃത്യാഃ	രക്ഷോനാഥന്റെ ഭൃത്യന്മാരും
തത്	ആ
വാനരസൈന്യശബ്ദം	വാനരസേനകളുടെ ശബ്ദത്തെ
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
നഷ്ടൗജസഃ	ധൈര്യംപോയവരായി
ദൈന്യപരീതചേഷ്ടാഃ	ഉള്ളുഴറിയ പ്രവൃത്തികളോടുകൂടിയവരായി
നൃപസ്യ	രാജാവിന്റെ
ദോഷേ	പാപകൃത്യത്തിൽ
ശ്രേയഃ തു	ഒരു നന്മയെങ്കിലും
പശ്യന്തി ന.	കാണാത്തവരായിവത്തിച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ചതുസ്ത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തിനാലാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

പഞ്ചത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തഞ്ചാംസർഗ്ഗം.

[മാല്യവദുപദേശഃ = മാല്യവാൻ ഉപദേശിക്കുന്നതു്.]

തേന ശംഖവിമിശ്രേണ ഭേരീശബ്ദേന രാഘവഃ
ഉപയാതി മഹാബാഹു രാമഃ പരപുരഞ്ജയഃ 1

പരപുരഞ്ജയഃ	ശത്രുക്കളുടെ പുരങ്ങളെ വെല്ലുന്നവനും	ശംഖ-വിമിശ്രേണ	ശംഖധ്വനിയോടിട കലർന്നതായ
രാഘവഃ	രഘുകുലതിലകനും	തേന	ആ
മഹാബാഹുഃ	മഹാബാഹുവും ആയ	ഭേരീശബ്ദേന	ഭേരീനിനാദത്തോടും
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ,	ഉപയാതി.	അടുക്കയായി. [ക്രുടി

തം നിനാദം നിശമ്യാഥ രാവണോ രാക്ഷസേശ്വരഃ
മുഹൂർത്തം ധ്യാനമാസ്ഥായ സചിവാനഭ്യവൈക്ഷത 2

രാക്ഷസേശ്വരഃ	രാക്ഷസാധിപനായ	മുഹൂർത്തം	അല്പനേരം
രാവണഃ,	രാവണൻ,	ധ്യാനം ആസ്ഥായ	ആലോചിച്ചു്
അഥ	അപ്പോൾ		
തം നിനാദം	ആ ശബ്ദത്തെ	സചിവാൻ	മന്ത്രിമാരെ
നിശമ്യ,	കേട്ടു്,	അഭ്യവൈക്ഷത.	നോക്കി.

അഥ താൻ സചിവാംസ്തത്ര സർവ്വാനാഭാഷ്യ രാവണഃ
സഭാം സന്നാദയൻ സർവ്വാമിത്യുവാച മഹാബലഃ
ജഗത് സന്താപനഃ ക്രൂരോ ഗർഹയൻ രാക്ഷസേശ്വരഃ. 3

അഥ	അതിൽ പിന്നെ	സചിവാൻ	മന്ത്രിമാർ
തത്ര	അവിടെ	സർവ്വാൻ	എല്ലാവരേയും,
മഹാബലഃ	മഹാബലവാനും	ആഭാഷ്യ,	വിളിച്ചു്,
ജഗത്സന്താപനഃ	ലോകസന്താപകനും	സഭാം	സഭ
ക്രൂരഃ	ക്രൂരനുമായ	സർവ്വാം	മുഴുവൻ
രാക്ഷസേശ്വരഃ	രാക്ഷസാധിപനായ	സംനാദയൻ	മാറൊലിക്കൊള്ളുമാറു്
രാവണഃ,	രാവണൻ,	ഗർഹയൻ	നിന്ദിക്കുന്നവനായി
താൻ	ആ	ഇതി ഉവാച.	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.

തരണം സാഗരസ്യാപി വിക്രമം ബലസഞ്ചയം
യദുക്തവന്തോ രാമസ്യ ഭവന്തസ്തന്മയാ ശ്രുതം. 4

"രാമസ്യ	"രാമന്റെ	യത്	യാതൊന്നു്
വിക്രമം	പരാക്രമത്തെക്കുറിച്ചും	ഭവന്തഃ	നിങ്ങൾ
സാഗരസ്യ	സമുദ്രത്തെ	ഉക്തവന്തഃ	പറഞ്ഞുവോ
തരണം	കടന്നതിനെക്കുറിച്ചും	തത്	അതു്
ബലസഞ്ചയം അപി	സൈന്യസന്നാഹത്തെപ്പറ്റിയും	മയാ	എന്നാൽ
		ശ്രുതം.	കേൾക്കപ്പെട്ടു.

ഭവതശ്ചാപ്യഹം വേദ്മി യുദ്ധേ സത്യപരാക്രമാൻ
തൂഷ്ണീകാനീക്ഷതോऽന്യോന്യം വിദിത്വാ രാമവിക്രമം. 5

"ഭവതഃ,	"നിങ്ങളെ,	വിദിത്വാ	ഓർത്ത്
യുദ്ധേ	പോരിൽ	തൂഷ്ണീകാൻ	വായടച്ചുപോയവരായി
സത്യ-പരാക്രമാൻ അപി	വാസ്തവമായ പരാക്രമമാർന്നവരെന്നാലും	അന്യോന്യം	തമ്മിൽതമ്മിൽ
		ഈക്ഷതഃ ച	നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നവരാണെന്നും
രാമവിക്രമം	രാമന്റെ പൌരുഷത്തെ	അഹം	ഞാൻ
		വേദ്മി."	അറിയുന്നുണ്ട്."

തതസ്തു സുമഹാപ്രാജ്ഞോ മാല്യവാൻ നാമ രാക്ഷസഃ
രാവണസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ മാതുഃ പൈതാമഹോऽബ്രവീത്. 6

തതഃ	അതിൽപിന്നെ	മാല്യവാൻ നാമ	മാല്യവാനെന്ന
സുമഹാപ്രാജ്ഞഃ	മഹാബുദ്ധിശാലിയും	രാക്ഷസഃ,	രാക്ഷസൻ,
മാതുഃ	(രാവണന്റെ) മാതാവിന്റെ	രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
		വചഃ ശ്രുത്വാ	വാക്കുകേട്ട്
പൈതാമഹഃ തു	ഇളയച്ഛനുമായ	അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.

[രാവണമാതാവായ കൈകസി സുമാലിയുടെ പുത്രിയാകയാലും, മാല്യവാനും സുമാലിക്കും തമ്മിൽ സാഹോദര്യമുള്ളതിനാലും, രാവണന്റെ മാതാവിന്ന് ഇളയച്ഛനാണെന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ("പിതാമഹസ്യ പുത്രഃ പൈതാമഹഃ," മുത്തച്ഛന്റെ പുത്രൻ പൈതാമഹൻ). എന്നു ഗോ. രാ.]

വിദ്യാസ്വഭിവിനീതോ യോ രാജാ രാജൻ നയാനുഗഃ
സ ശാസ്തി ചിരമൈശ്വര്യമരീംശ്ച കുരുതേ വശേ. 7

"രാജൻ!	"രാജാവേ!	സഃ	അവൻ
യഃ രാജാ	യാതൊരു അരചൻ	ചിരം	ഏറെക്കാലം
വിദ്യാസു	വിദ്യകളിൽ	ഐശ്വര്യം	രാജ്യാധികാരത്തെ
അഭിവിനീതഃ	നല്ലപോലെ ശിക്ഷണം ലഭിച്ചവനായി	ശാസ്തി;	നടത്തുന്നു;
		അരീൻ ച	ശത്രുക്കളേയും
നയാനുഗഃ,	ന്യായപ്രകാരം നടന്നുവരുന്നുവോ,	വശേ കുരുതേ.	വശത്തിലാക്കുന്നു.

[വിദ്യകൾ എന്നു പറഞ്ഞതു് ആന്വീക്ഷികീ, ത്രയീ, വാർത്താ, ദണ്ഡനീതി എന്ന നാലു വിദ്യകളാകുന്നു. ഈ അഭിപ്രായത്തെതന്നെയാണ് കാമന്ദകനീതിയിലും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്. "ആന്വീക്ഷികീം ത്രയീം വാർത്താം ദണ്ഡനീതിം ച പാർത്ഥിവഃ തദ്വിദ്ഭിസ്തത് ക്രിയോപേതൈശ്ചിന്തയേദ്വിനയാന്വിതഃ. ആന്വീക്ഷിക്യാത്മവിജ്ഞാനം ധർമ്മാധർമ്മൌ ത്രയീസ്ഥിതൌ അർത്ഥാനർത്ഥൌ തു വാർത്തായാം ദണ്ഡനീത്യാം നയാനയൌ. വിദ്യാശ്ചതസ്ര ഏവൈതാ യോഗക്ഷേമായ ദേഹിനാം. വിദ്യാവിനീതോ നൃപതിർന കൃച്ഛ്രേഷ്വവസീദതി." (ഗോ. രാ.)]

സംദധാനോ ഹി കാലേന വിഗൃഹ്ണംശ്ചാരിഭിഃ സഹ
സ്വപക്ഷവർദ്ധനം കുർവ്വൻ മഹദൈശ്വര്യമശ്നുതേ. 8

"കാലേന	"കാലോചിതംപോലെ
അരിഭിഃ സഹ	ശത്രുക്കളോടുകൂടി
സംദധാനഃ	സന്ധിചെയ്തുകൊണ്ടും
വിഗ്രഹ്ണൻ ച	പൊരുതിക്കൊണ്ടും
സപക്ഷ-വഭ്യനം	സപക്ഷത്തിനും അഭിവൃദ്ധിയെ
കുർവ്വൻ ഹി	നോക്കിച്ചെയ്യുന്നവൻ തന്നെയാണ്
മഹത്	ശാശ്വതമായ
ഐശ്വര്യം	ഐശ്വര്യത്തെ
അശ്നുതേ.	അനുഭവിക്കുന്നതു്.

ഹീയമാനേന കർത്തവ്യാ രാജ്ഞാ സന്ധിഃ സമേന ച
ന ശത്രുമവമന്യേത ജ്യായാൻ കുർവ്വീത വിഗ്രഹം. 9

"ശത്രും	"ശത്രുവിനെ
അവമന്യേത ന;	അലക്ഷ്യം ചെയ്യരുതു്;
ഹീയമാനേന	താൻ താണവനാണെന്നാലും
സമേന ച	സമതുലിതമുള്ളവനാണെന്നാലും
രാജ്ഞാ	ഒരു രാജാവിനാൽ
സന്ധിഃ കർത്തവ്യഃ;	സന്ധിചെയ്തുകൊള്ളപ്പെടേണ്ടതാണ്;
ജ്യായാൻ	താൻ ശത്രുവിനെക്കാൾ ബലാധിക്യമുള്ളവനാണെന്നാൽ
വിഗ്രഹം കുർവ്വീത.	പൊരുതേണ്ടതാണ്.

തന്മമൈവം രോചതേ സന്ധിഃ സഹ രാമേണ രാവണ.
യദർത്ഥമഭിയുക്തോഃ സ്മ സീതാ തസ്മൈ പ്രദീയതാം. 10

"രാവണ!	"രാവണ!
തത്,	ആകയാൽ,
രാമേണ സഹ	രാമനോടുകൂടി
സന്ധിഃ	സന്ധിചെയ്യുന്നത് തന്നെയാണ്
മമൈവം	എനിക്ക്
രോചതേ;	നല്ലതെന്നു തോന്നുന്നത്;
യദർത്ഥം	യാതൊരുവിധം കാരണം
അഭിയുക്തോഃ സ്മ,	നാം വൈരമുറപ്പിക്കുണ്ടുവോ, ആ
സീതാ	സീത
തസ്മൈ	ആ രാമന്നായ്ക്കൊണ്ട്
പ്രദീയതാം.	തിരിയെക്കൊടുക്കപ്പെടട്ടെ.

യസ്യ ദേവഷ്യഃ സർവ്വേ ഗന്ധർവ്വാശ്ച ജയൈഷിണഃ
വിരോധം മാ ഗമസ്തേന സന്ധിസ്തേ തേന രോചതാം. 11

"ദേവഷ്യഃ	"ദേവന്മാരും ഋഷി
ഗന്ധർവ്വാഃ ച	ഗന്ധർവ്വന്മാരും [മാരും
സർവ്വേ	എല്ലാം
യസ്യ	യാതൊരുവന്ന്
ജയൈഷിണഃ	ജയത്തെ ഇച്ഛിക്കുന്നവോ,
തേന	അപ്രകാരമുള്ള ആ രാമനുമായി
വിരോധം മാ ഗമഃ;	വിരോധിക്കാതിരിക്കുക;
തേ	നിനക്ക്
തേന	അവനുമായി
സന്ധിഃ	സന്ധി ചെയ്യുക എന്നത്
രോചതാം.	ഇഷ്ടപ്പെട്ടതായിവരട്ടെ.

അസൃജദ് ഭഗവാൻ പക്ഷൌ ദ്വാവേവ ഹി പിതാമഹഃ
സുരാണാമസുരാണാം ച ധർമ്മാധർമ്മൌ തദാശ്രയൌ. 12

"പിതാമഹഃ ഭഗവാൻ	"ബ്രഹ്മദേവൻ,	തദാശ്രയൌ ഹി	അവരവരെ അവലംബിച്ചുതായുമുള്ള
സുരാണാം	ദേവന്മാക്കും	ധർമ്മാധർമ്മൌ	ധർമ്മം അധർമ്മം എന്നാ
അസുരാണാം ച	അസുരന്മാക്കും	ദ്വൌ ഏവ	രണ്ടിനെമാത്രം
പക്ഷൌ	അവരവക്കുചിതമായും	അസൃജത്.	സൃഷ്ടിച്ചു.

[ദേവന്മാക്ക് ധർമ്മപക്ഷപാതിത്വമുള്ളതിനാലും ധർമ്മം ശ്രീരാമനെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതിനാലും, ദേവന്മാക്ക് ശ്രീരാമന്റെ വിജയത്തിൽ ആഗ്രഹമുണ്ടെന്നുള്ളതിനും കാരണത്തെ പറയുന്നു. ഗോ. രാ).]

ധർമ്മോ ഹി ശ്രൂയതേ പക്ഷോ ഹ്യമരാണാം മഹാത്മനാം
അധർമ്മോ രക്ഷസാം പക്ഷോ ഹ്യസുരാണാം ച രാവണ 13

"രാവണ!	"രാവണ!	അധർമ്മഃ ഹി	അധർമ്മമെന്നതു്
ധർമ്മഃ ഹി	ധർമ്മമാകട്ടെ	അസുരാണാം	അസുരന്മാക്കും
മഹാത്മനാം	മഹാത്മാക്കളായ	രക്ഷസാം ച	രാക്ഷസക്കും
അമരാണാം	ദേവന്മാക്കു്	പക്ഷഃ	ചേർന്നതാണെന്നും
പക്ഷഃ ഹി	ചേർന്നതാണെന്നും	ശ്രൂയതേ.	പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ധർമ്മോ വൈ ഗ്രസതേ ഽധർമ്മം തതഃ കൃതമഭൂദ്യുഗം
അധർമ്മോ ഗ്രസതേ ധർമ്മം തതസ്ത്രിഷ്യഃ പ്രവർത്തതേ. 14

"ധർമ്മഃ വൈ	"ധർമ്മമെന്നതു്	അധർമ്മഃ	അധർമ്മം
അധർമ്മം	അധർമ്മത്തെ	ധർമ്മം	ധർമ്മത്തെ
ഗ്രസതേ തതഃ	വിഴുങ്ങുമ്പോൾ	ഗ്രസതേ തതഃ	വിഴുങ്ങുമ്പോൾ
കൃതം യുഗം	കൃതയുഗം	ത്രിഷ്യഃ	കലിയുഗം
അഭൂത്;	ഉണ്ടായി;	പ്രവർത്തതേ.	തുടങ്ങുന്നു.

തത്തപയാ ചരതാ ലോകാൻ ധർമ്മോ വിനിഹതോ മഹാൻ
അധർമ്മഃ പ്രഗൃഹീതശ്ച തേനാ ഽസ്മദ് ബലിനഃ പരേ. 15

"തത്	"അകയാൽ	അധർമ്മഃ ച	അധർമ്മവും
ലോകാൻ ചരതാ	ദിഗ്വിജയംചെയ്ത	പ്രഗൃഹീതഃ;	സ്വീകരിക്കപ്പെട്ടു;
തപയാ,	നിന്നാൽ,	തേന	അതിനാൽ
മഹാൻ ധർമ്മഃ	ശ്രേഷ്ഠമായ ധർമ്മം	പരേ	ശത്രുക്കൾ
വിനിഹതഃ;	നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടു;	അസ്മദ്- ബലിനഃ.	നമ്മെക്കാൾ ബലവാന്മാരായിരിക്കുന്നു.

സ പ്രമാദാദവിജ്ഞാനാ ദ്ധർമ്മോ ഗ്രസതേ ച നഃ
വിവർദ്ധയതി പക്ഷം ച സുരാണാം സുരഭാവനഃ. 16

"സഃ	"ആ	ഗ്രസതേ;	വിഴുങ്ങുന്നു;
അധർമ്മഃ ഹി	അധർമ്മംതന്നെ	സുരാരീവനഃ ച	ദേവന്മാക്ക് അനുകൂല
തേ	നിന്റെ		മായി
പ്രമാദാത്	കുറ്റംകൊണ്ട്	സുരാണാം	ദേവന്മാരുടെ
വിവൃദ്ധഃ ച	അഭിവൃദ്ധിപൂണ്ടതായി	പക്ഷം	പക്ഷത്തെ
നഃ	നമ്മെ	വിവർദ്ധയതി.	അഭിവൃദ്ധിപ്പെടുത്തുന്നു.

വിഷയേഷു പ്രസക്തേന യത് കിംചിത് കാരിണാ തപയാ
ഋഷീണാമഗ്നികല്പാനാമുദ്വേഗോ ജനിതോ മഹാൻ. 17

"'വിഷയേഷു പ്രസക്തേന യത് കിംചിത്-കാരിണാ തപയാ,	"'വിഷയസുഖങ്ങളിൽ അത്യാസക്തനായി എന്തുംചെയ്യാൻ തുടങ്ങിയവനായ നിന്നാൽ,	അഗ്നികല്പാനാം ഋഷീണാം മഹാൻ ഉദ്വേഗഃ ജനിതഃ.	അഗ്നിസദൃശന്മാരായ ഋഷിമാക്ക് അസഹ്യമായ അസുഖം വിളയിക്കപ്പെട്ടു.

തേഷാം പ്രഭാവോ ദുർദ്ധർഷഃ പ്രദീപ്ത ഇവ പാവകഃ
തപസാ ഭാവിതാത്മാനോ ധർമ്മസ്യാനുഗ്രഹേ രതാഃ. 18

"തേഷാം പ്രഭാവഃ,	"അവരുടെ ശക്തി,	തപസാ	തപസ്സുകൊണ്ട്
പ്രദീപ്തഃ പാവകഃ ഇവ	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന അഗ്നിയെന്നപോലെ	ഭാവിതാത്മാനഃ	പരമാത്മജ്ഞാനസിദ്ധി പൂണ്ടവരായ അവർ
ദുർദ്ധർഷഃ;	അടുപ്പാൻ കഴിയാത്തതാകുന്നു;	ധർമ്മസ്യ അനുഗ്രഹേ രതാഃ.	ധർമ്മത്തെ അഭിവൃദ്ധിപ്പെടുത്തുന്ന തല്പരന്മാരാകുന്നു.

മുഖ്യൈർയ്യജ്ഞൈർയ്യജന്ത്യേതേ നിത്യം തൈസ്തൈർദ്വിജാതയഃ
ജുഹ്വതി അഗ്നീംശ്ച വിധിവദ്വേദാംശ്ചൈവാധീയതേ. 19

"ഏതേ	"ഈ	യജന്തി;	ദേവന്മാരെ ആരാധിക്കുന്നു;
ദ്വിജാതയഃ,	അന്തണന്മാർ,	വിധിവത്	വിധിപ്രകാരം
തൈഃ തൈഃ	അതാത്	അഗ്നീൻ ച	അഗ്നികളിലും
മുഖ്യൈഃ	ഉത്തമങ്ങളായ	ജുഹ്വതി;	ഹോമംചെയ്യുന്നു;
യജ്ഞൈഃ,	യാഗങ്ങളെക്കൊണ്ട്	വേദാൻ ച	വേദങ്ങളേയും
നിത്യം	എന്നും	ഉച്ചൈഃ	ഉച്ചസ്വരത്തിൽ
		അധീയതേ.	ഓതുകയായി.

അഭിഭൂയ ച രക്ഷാംസി ബ്രഹ്മഘ്നോഷ്മാനുദൈരയൻ
ദിശോऽപി വിദ്രുതാഃ സർവ്വാഃ സ്തനയിത്നുരിവോഷ്ണഗേ. 20

"രക്ഷാംസി അഭിഭൂയ ബ്രഹ്മ-ഘ്നോഷ്മാൻ ച } ഉദൈരയൻ;	"രാക്ഷസന്മാരെ അടക്കുമാറ് ബ്രാഹ്മണരുടെ ശാപമൊഴികളേയും ഉരചെയ്യു;	സ്തനയിത്നുഃ ഇവ,	മേഘമെന്നപോലെ
ഉഷ്ണഗേ	വേനൽക്കാലത്തിൽ	സർവ്വാഃ	എല്ലാ
		ദിശഃ അപി	ദിക്കുകളിലും
		വിദ്രുതാഃ.	അവർ ഓടിയൊളിച്ചു.

ഋഷീണാമഗ്നികല്പാനാമഗ്നിഹോത്രസമുത്ഥിതഃ
ആദത്തേ രക്ഷസാം തേജോ ധൂമോ വ്യാപ്യ ദിശോ ദശ. 21

"അഗ്നികല്പാനാം ഋഷീണാം അഗ്നിഹോത്രസമുത്ഥിതഃ ധൂമഃ	"അഗ്നിക്കു തുല്യന്മാരായ ഋഷിമാരുടെ അഗ്നിഹോത്രാഗ്നിയിൽ നിന്നുണ്ടായ പുക	ദശ ദിശഃ വ്യാപ്യ, രക്ഷസാം തേജഃ ആദത്തേ.	പത്തുദിക്കുകളിലും പടർന്ന്, രാക്ഷസന്മാരുടെ തേജസ്സിനെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടു പോകുന്നു.

തേഷു തേഷു ച ദേശേഷു പുണ്യേഷ്വേവ ദുരാത്മഭിഃ
ച്യവ്യമാനം തപസ്തീവ്രം സംതാപയതി രാക്ഷസാൻ. 22

"തേഷു, തേഷു പുണ്യേഷു ദേശേഷു ച ദുരാത്മഭിഃ ഏവ	"അതാത് പുണ്യക്ഷേത്രങ്ങളിൽ ധർമ്മാനുഷ്ഠാനനിരതന്മാരായ അവരാൽതന്നെ	ച്യവ്യമാനം തീവ്രം തപഃ രാക്ഷസാൻ സംതാപയതി.	അനുഷ്ഠിക്കപ്പെടുന്ന ഉഗ്രമായ തപോമഹിമ രാക്ഷസന്മാരെ തപിപ്പിക്കുന്നു.

ദേവദാനവയക്ഷേഭ്യോ ഗൃഹീതശ്ച വരസ്ത്വയാ. 23

"ദേവദാനവയക്ഷേഭ്യഃ ച	"ദേവാസുരന്മാരിൽ നിന്നും യക്ഷന്മാരിൽ നിന്നും (മരണമില്ലെന്നാണല്ലൊ)	ത്വയാ വരഃ ഗൃഹീതഃ.	നിന്നാൽ വരം വാങ്ങപ്പെട്ടതു്.

മാനുഷാ വാനരാ ഋക്ഷാ ഗോലാംഗൂലാ മഹാബലാഃ
ബലവന്ത ഇഹാഗമ്യ ഗർജ്ജന്തി ദുരാവിക്രമാഃ. 24

"മഹാബലാഃ ദുരാവിക്രമാഃ മാനുഷാഃ വാനരാഃ ഋക്ഷാഃ	"മഹാബലശാലികളും ഒന്നിനും ക്രുദ്ധരാകാത്തവരും മനുഷ്യരും വാനരന്മാരും കരടികളും	ഗോലാംഗൂലാഃ ബലവന്തഃ ഇഹ ആഗമ്യ ഗർജ്ജന്തി.	ഗോപുച്ഛങ്ങളും പടക്കുട്ടിയവരായി ഇവിടെ വന്ന് ഗർജ്ജിക്കുന്നു.

ഉത്പാതാൻ വിവിധാൻ ദൃഷ്ട്വാ ഘോരാൻ ബഹുവിധാംസ്തഥാ
വിനാശമനുപശ്യാമി സർവ്വേഷാം രക്ഷസാമഹം. 25

"വിവിധാൻ ബഹുവിധാൻ ഘോരാൻ ഉത്പാതാൻ തഥാ ദൃഷ്ട്വാ,	"പലമാതിരിയായ ഓരോരോ ഭയങ്കരങ്ങളായ ദുർന്നിമിത്തങ്ങളേയും കണ്ട്,	രക്ഷസാം സർവ്വേഷാം വിനാശം അഹം അനുപശ്യാമി.	രാക്ഷസന്മാർ എല്ലാവർക്കും നാശത്തെ ഞാൻ ഊഹിക്കുന്നു.

ഖരാഭിസ്തനിതാ ഘോരാ മേഘാഃ പ്രതിഭയങ്കരാഃ
ശോണിതേനാഭിവർഷന്തി ലങ്കാമുഷ്ണേന സർവ്വതഃ. 26

"ഘോരാഃ	"ഉഗ്രങ്ങളും	മേഘാഃ,	മേഘങ്ങൾ,
പ്രതിഭയങ്കരാഃ	ഭയങ്കരങ്ങളും	ലങ്കാം സർവ്വതഃ,	ലങ്കയിലെങ്ങും
ഖരാഭിസ്തനിതാഃ	ഘോരമായി ഇടിക്കുന്ന വയും ആയ	ഉഷ്ണേന ശോണിതേന അഭിവർഷന്തി.	ചുടുചോര വർഷിക്കുന്നു.

["അന്യർത്തൌ സപ്താഹം പ്രബന്ധവർഷേ പ്രധാനനൃപമരണം. രക്തേ ശസ്ത്രോദ്യോഗോ മാംസാസ്ഥിവസാദിഭിർമ്മരകഃ. ക്ഷീരഘൃതക്ഷൌദ്രാണാം ദധ്നോ രുധിരോഷ്ണവാരിണാം വർഷേ ദേശവിനാശോ ജ്ഞേയോ/സൃഗ്വർഷേ ചാപി നൃപയുദ്ധം" എന്നിത്യാദികൊണ്ടു് ചോരവർഷിച്ചാൽ നൃപയുദ്ധം ഫലമെന്നു് ബൃഹത്സംഹിത. (46)]

രുദതാം വാഹനാനാം ച പ്രപതന്ത്യസ്രബിന്ദവഃ
ധ്വജാ ധ്വസ്താ വിവർണ്ണാശ്ച ന പ്രഭാന്തി യഥാപുരാ. 27

"രുദതാം	"കരയുന്ന	ധ്വജാഃ	കൊടികളും
വാഹനാനാം	കുതിര, ഒട്ടകം മുതലായ വാഹനജന്തുക്കളുടെ	ധ്വസ്താഃ	വീണ്,
		വിവർണ്ണാഃ ച	നിറം കെട്ടവയായി
അസ്രബിന്ദവഃ ച	കണ്ണീർ തുള്ളികളും	യഥാപുരാ	മുൻ പോലെ
പ്രപതന്തി;	ഇററു വീഴുന്നു;	ന പ്രഭാന്തി.	പ്രകാശിക്കുന്നില്ല.

["ഗാവോ ദീനാഃ പാർത്ഥിവസ്യാശിവായ. പാദൈർഭൂമിം കുട്ടയന്ത്യശ്ച രോഗാൻ. മൃത്യും കുർവ്വന്ത്യശ്രുപൂർണ്ണായതാക്ഷ്യഃ പത്യുർഭീതാസ്തസ്കരാനാരുവന്ത്യഃ" എന്നു് ഗോക്കൾ മുതലായവയുടെ നേത്രങ്ങളിൽനിന്നു് അശ്രുക്കൾ വീണാലുള്ള ഫലം. (ബൃഹത്സംഹിത). "ശക്രധ്വജേന്ദ്രകീലസ്തംഭദ്വാരപ്രപാതഭംഗേഷു. തദ്വത് കവാടതോരണകേതൂനാം നരപതേർമ്മരണം" എന്നു് ധ്വജം മുതലായവ മുറിയുക, വീഴുക ഇത്യാദിയെക്കുറിച്ചുള്ള ഫലം (ബൃഹത്സംഹിത). 46).]

വ്യാളാ ഗോമായവോ ഗൃദ്ധ്രാ വാശ്യന്തി ച സുഭൈരവം. 28

"വ്യാളാഃ	"ദുഷ്ടജന്തുക്കളും	ഗൃദ്ധ്രാഃ ച	കഴുക്കളും
ഗോമായവഃ	കുറുനരികളും	സുഭൈരവം	അതിഭയങ്കരമായി
		വാശ്യന്തി.	ശബ്ദിക്കുന്നു.

["പുരപക്ഷിണോ വനചരാ വന്യാ വാ നിർഭയാ വിശന്തി പുരം. നക്തം വാ ദിവസചരാഃ ക്ഷപാചരാ വാ ചരന്ത്യഹനി. സന്ധ്യാദ്വയേ/പി മണ്ഡലമാബദ്ധ്നന്തോ മൃഗാ വിഹംഗാ വാ ദീപ്തായാം ദിശ്യഥ വാ ക്രോശന്തഃ സംഹതാ ഭയദാ." എന്നു് ബൃഹത്സംഹിത. (46)]

പ്രവിശ്യ ലങ്കാമനിശം സമവായാംശ്ച കുർവ്വതേ. 29

"അനിശം	"എപ്പോഴും	പ്രവിശ്യ	കടന്നു്
ലങ്കാം	അവ ലങ്കയിൽ	സമവായാൻ ച കുർവ്വതേ.	കൂട്ടംകൂട്ടമായി നില്ക്കുന്നു.

["സീമാഗതാ വന്യമൃഗാ രുവന്തഃ സ്ഥിതാ വ്രജന്തോ/ഥ സമാപതന്തഃ. സംപ്രത്യതീതൈഷ്യഭയാനി ദീപ്താഃ കുർവ്വന്തി ശൂന്യം പരിതോ ഭ്രമന്തഃ വന്യേ സത്വേ ദ്വാരസംസ്ഥേ പുരസ്യ രോധോ വാച്യഃ സംപ്രവിഷ്ടേ വിനാശഃ. സൂതേ മൃത്യുഃ സ്യാദ്ഭയം സംസ്ഥിതേ ച ഗേഹം യാതേ ബന്ധനം സംപ്രദിഷ്ടം." എന്നു വന്യമൃഗങ്ങൾ പുരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചാൽ പത്തനനിരോധം മുതലായവ ഫലമെന്നു്, ബൃഹത്സംഹിത (93).]

കാളികാഃ പാണ്ഡുരൈർദന്തൈഃ പ്രഹസന്ത്യഗ്രതഃ സ്ഥിതാഃ
സ്ത്രിയഃ സ്വപ്നേഷു മുഷ്ണന്ത്യോ ഗൃഹാണി പ്രതിഭാഷ്യ ച. 30

"കാളികാഃ	"കറുകറുത്ത	മുഷ്ണന്ത്യഃ	ഭമിപ്പിക്കുന്നവയായി
സ്ത്രിയഃ	പിശാചസ്ത്രീകൾ	പ്രതിഭാഷ്യ ച	എതിർത്തുപറഞ്ഞും കൊണ്ട്
സ്വപ്നേഷു	സ്വപ്നസമയങ്ങളിൽ		
അഗ്രതഃ	മുന്നിൽ	പാണ്ഡുരൈഃ	വെളുത്ത
സ്ഥിതാഃ	നിന്നുകൊണ്ട്	ദന്തൈഃ	പല്ലുകളെ
ഗൃഹാണി	ഗൃഹിണിമാരെ	പ്രഹസന്തി.	ഇളിച്ചുകാട്ടുന്നു.

["ശ്വാനമാർജ്ജാരകാൻ ഗൃദ്ധ്രാൻ പിശാചാൻ കൃഷ്ണകീടകാൻ സ്വപ്നേ തു യദി വീക്ഷേത നരഃ. ശോകമവാപ്നുയാത്." (കാലപ്രകാശികാ. 40-ാം അദ്ധ്യായം).]

ഗൃഹാണാം ബലികർമ്മാണി ശ്വാനഃ പര്യുപഭുഞ്ജതേ. 31

"ഗൃഹാണാം	"ഭവനങ്ങളിലുള്ള	ശ്വാനഃ	നായ
ബലികർമ്മാണി	ബലിക്കുള്ള സാധനങ്ങളെ	പര്യുപഭുഞ്ജതേ.	തീണ്ടുന്നു.

ഖരാ ഗോഷു പ്രജായന്തേ മൂഷികാ നകുലൈഃ സഹ 32
മാർജ്ജാരാ ദ്വീപിഭിഃ സാർദ്ധം സൂകരാഃ ശുനകൈഃ സഹ
കിന്നരാ രാക്ഷസൈശ്ചാപി സമീയുർമ്മാനുഷൈഃ സഹ. 33

ഖരാഃ	കഴുതകൾ	സൂകരാഃ	പന്നികൾ
ഗോഷു	പശുക്കൾക്ക്	ശുനകൈഃ സഹ	നായ്ക്കളോടു കൂടിയും
പ്രജായന്തേ;	പിറക്കുന്നു;		
മൂഷികാഃ	എലികൾ	കിന്നരാഃ	കിന്നരന്മാർ
നകുലൈഃ സഹ,	കീരികളോടു കൂടിയും	രാക്ഷസൈഃ ച	രാക്ഷസരോടും
മാർജ്ജാരാഃ	പൂച്ച	മാനുഷൈഃ അപി സഹ	മനുഷ്യരോടും കൂടിയും
ദ്വീപിഭിഃ സാർദ്ധം	പുലികളൊന്നിച്ചും,	സമീയുഃ.	ഇണങ്ങിയിരിക്കുന്നു.

["പരയോനാവഭിഗമനം ഭവതി തിരശ്ചാമസാധുധേന്തുനാം. ഉക്ഷാണൌ വാഽന്യോന്യം പിബതി ശ്വാ വാ സുരഭിപുത്രം. മാസത്രയേണ വിന്ദ്യാത് തസ്മിൻ നിഃസംശയം പരാഗമനം," എന്നു തിര്യഗ്ജന്തുക്കൾ അന്യയോനിയിൽ ഗമിക്കുന്നതു് ശത്രുബാധയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു (ബൃഹത്സംഹിത. 46).]

പാണ്ഡുരാ രക്തപാദാശ്ച വിഹംഗാഃ കാലചോദിതാഃ
രാക്ഷസാനാം വിനാശായ കപോതാ വിചരന്തി ച. 34

"പാണ്ഡുരാഃ	"വെളുത്തവയും	കാലചോദിതാഃ	കാലനാൽ നിയമിക്കപ്പെട്ടവയായി
രക്തപാദാഃ ച	കാലുകൾ മാത്രം ചുവന്നവയും ആയ	രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസരുടെ
കപോതാഃ വിഹംഗാഃ ച	കപോതപ്പക്ഷികളും	വിനാശായ	നാശത്തിന്നായി
		വിചരന്തി.	ചുററിത്തിരിയുന്നു.

["ശ്വാനഃ പ്രരുദന്ത ഇവ ദ്വാരേ വാശ്യന്തി ജംബുകാ ദീപ്താഃ. പ്രവിശന്നരേന്ദ്രഭവനേ കപോതകഃ കൌശികോ യദി വാ. കുക്കുടരുതം പ്രദോഷേ ഹേമന്താദൌ ച കോകിലാലാപാഃ പ്രതിലോമമണ്ഡലചരാഃ ശ്യേനാദ്യാശ്ചാംബരേ ഭയദാഃ." (ബൃഹത്സംഹിത (46). "യാനാസനശയ്യാനിലയനം കപോതസ്യ പദ്മവിശനം വാ. അശുഭപ്രദം നരാണാം" (ബൃഹത്സംഹിത, 88)]

വീചീകൂചീതി വാശ്യന്ത്യഃ ശാരികാ വേശ്മസു സ്ഥിതാഃ 35

"വേശ്മസു	"ഭവനങ്ങളിൽ	വീചീകൂചീ	വീചികൂചി
സ്ഥിതാഃ	ഉള്ള	ഇതി	എന്ന്
ശാരികാഃ	കിളികൾ	വാശ്യന്ത്യഃ.	കൂകുന്നു.

["കൂകൂതി ച ശാരികാരുതം ത്രേത്രേവാപ്യ ഭയം വിരൌതി യാ. സാ വക്തി യിയാസതോ ചിരാദ്ഗാത്രേഭ്യഃ ക്ഷതജസ്യ വിസ്രുതിം." (ബൃഹത്സംഹിത. 88)]

പതന്തി ഗ്രഥിതാശ്ചാപി നിർജ്ജിതാഃ കലഹൈഷിണഃ
പക്ഷിണശ്ച മൃഗാഃ സർവ്വേ പ്രത്യാദിത്യം രുദന്തി ച. 36

"മൃഗാഃ	"മൃഗങ്ങളും	കലഹൈ-ഷിണഃ	തമ്മിൽ കലശൽ കൂട്ടുവാനായി
പക്ഷിണഃ	പക്ഷികളും		
സർവ്വേ ച,	എല്ലാം,	പതന്തി;	ഓടുന്നു;
നിർജ്ജിതാഃ അപി ച	ആട്ടിക്കളയപ്പെട്ടിട്ടും	പ്രത്യാദിത്യം	ആദിത്യനെനോക്കി
ഗ്രഥിതാഃ	കൂട്ടംകൂടിക്കൊണ്ട്	രുദന്തി ച.	ശബ്ദിക്കയുംചെയ്യുന്നു.

കരാളോ വികടോ മുണ്ഡഃ പരുഷഃ കൃഷ്ണപിംഗളഃ
കാലോ ഗൃഹാണി സർവ്വേഷാം കാലേ കാലേऽനുവേക്ഷതേ. 37

"കരാളഃ	"ഭയങ്കരരൂപിയും	കാലഃ,	കാലൻ,
വികടഃ	ഗർവ്വമുൾക്കൊണ്ടവനും	സർവ്വേഷാം	എല്ലാവരുടെ
മുണ്ഡഃ	തല മൊട്ടയായവനും	ഗൃഹാണി	വീടുകളിലും
പരുഷഃ	കാണ്മാൻ ദുഃസഹമായവനും	കാലേ കാലേ	നിമിഷംതോറും
കൃഷ്ണപിംഗളഃ	കറുത്തും മഞ്ഞച്ചും ഇരിക്കുന്നവനുമായ	അനുവേ-ക്ഷതേ.	എത്തിനോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

ഏതാന്യന്യാനി ദുഷ്ടാനി നിമിത്താന്യുത്പതന്തി ച
വിഷ്ണും മന്യാമഹേ രാമം മാനുഷം രൂപമാസ്ഥിതം. 38

"ഏതാനി	"ഇവയും	രാമം	രാമനെ
അന്യാനി	വേറെയുള്ളവയുമായ	മാനുഷം രൂപം	മനുഷ്യരൂപം
ദുഷ്ടാനി നിമിത്താനി ച	ദുർന്നിമിത്തങ്ങൾ മാത്രമാണ്	ആസ്ഥിതം	കയ്ക്കൊണ്ട
		വിഷ്ണും	വിഷ്ണുവെന്നാണ്
ഉത്പതന്തി;	ഉണ്ടായ്ക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നത്;	മന്യാമഹേ.	ഞങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നത്.

ന ഹി മാനുഷമാത്രോऽസൌ രാഘവോ ദൃഢവിക്രമഃ
യേന ബദ്ധഃ സമുദ്രസ്യ സ സേതുഃ പരമാദ്ഭുതഃ. 39

"യേന	"യാതൊരുവനാൽ	അസൌ	അപ്രകാരമുള്ള ഈ
പരമാദ്ഭുതഃ	അത്യാശ്ചര്യകരമായ	ദൃഢവിക്രമഃ	അചഞ്ചലപരാക്രമനായ
സഃ സേതുഃ	ആ അണ	രാഘവഃ	ശ്രീരാഘവൻ
സമുദ്രസ്യ	സമുദ്രത്തിന്ന്	മാനുഷമാത്രഃ	വെറും മനുഷ്യൻ
ബദ്ധഃ,	കെട്ടപ്പെട്ടുവോ,	ന ഹി.	അല്ലതന്നെ.

കുരുഷ്വ നരരാജേന സന്ധിം രാമേണ രാവണ
ജ്ഞാത്വാ പ്രധാര്യ കാര്യാണി ക്രിയതാമായതിക്ഷമം. 40

"കാര്യാണി	"വിഷയങ്ങളെ	രാവണ!	രാവണ!
ജ്ഞാത്വാ,	ഗ്രഹിച്ച്,	നരരാജേന	പുരുഷോത്തമനായ
ആയതിക്ഷമം	മേൽവേണ്ടതിന്നു തക്കതായുള്ളത്	രാമേണ	ശ്രീരാമനുമായി
പ്രധാര്യ,	ആലോചിച്ചുറച്ച്,	സന്ധിം	സമാധാനിപ്പാൻ
ക്രിയതാം;	ചെയ്യപ്പെടട്ടെ;	കുരുഷ്വ.	നിശ്ചയിച്ചുറച്ചാലും.

സീതാർത്ഥം തേ മഹാപ്രാജ്ഞ മഹദ്ഭയമുപസ്ഥിതം. 41

"മഹാപ്രാജ്ഞ!	"അതിബുദ്ധിശാലിയായവനേ!	മഹത്	മഹത്തായ
തേ	നിനക്ക്	ഭയം	ആപത്ത്
സീതാർത്ഥം	സീതകാരണമായി	ഉപസ്ഥിതം."	അടുത്തിരിക്കുന്നു."

ഇദം വചസ്തത്ര നിശമ്യ മാല്യവാൻ
പരീക്ഷ്യ രക്ഷോധിപതേർമ്മനഃ പുനഃ
അനുത്തമേഷൂത്തമപൌരുഷോ ബലീ
ബഭൂവ തൂഷ്ണീം സമവേക്ഷ്യ രാവണം. 42

അനുത്തമേഷു	ശ്രേഷ്ഠന്മാരിൽ	തത്ര	അപ്പോൾ
ഉത്തമ-പൌരുഷഃ	നല്ല പൌരുഷമാർന്നവനും	രക്ഷോധിപതേഃ	രാക്ഷസാധിപന്റെ
		മനഃ	മനോഭാവത്തേയും
ബലീ	ബലശാലിയും ആയ	പരീക്ഷ്യ,	കണ്ടറിഞ്ഞ്,
മാല്യവാൻ,	മാല്യവാൻ,	പുനഃ	പിന്നെ
ഇദം	മേൽപ്രകാരമുള്ള	രാവണം	രാവണനെ
വചഃ	വാക്യത്തെ	സമവേക്ഷ്യ	നോക്കി
നിശമ്യ,	അറിയിച്ച് (ആർഷം),	തൂഷ്ണീം ബഭൂവ.	ഒന്നും പറയാതിരുന്നു.

സ തദ്വചോ മാല്യവതാ പ്രഭാഷിതം ദശാനനോ ന പ്രതിശുശ്രുവേ തദാ
ഭൃശം ജഗർഹ ച സുദുഷ്ടമാനസോ മുമൂർഷ്ഠരത്യുച്ചവചാംസ്യുദീരയൻ.

തദാ	അപ്പോൾ	സുദുഷ്ടമാനസഃ	ദുഷ്ടചിത്തനായ
മുമൂർഷ്ഠഃ	മരണകാലമടുത്തവനായ	സഃ,	അവൻ,
ദശാനനഃ,	ദശമുഖൻ,	അത്യുച്ച-വചാംസി	ഉരത്തവാക്കുകൾ
മാല്യവതാ	മാല്യവാനാൽ		
പ്രഭാഷിതം	ഉപദേശിക്കപ്പെട്ട	ഉദീരയൻ	പറഞ്ഞുംകൊണ്ട്
തത് വചഃ	ആ വാക്യത്തെ	ഭൃശം ച	വായിൽ തോന്നിയ വിധം
പ്രതിശുശ്രുവേ ന;	കയ്ക്കൊണ്ടതേയില്ല;	ജഗർഹ.	നിന്ദിച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
പഞ്ചത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തഞ്ചാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16021; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1346.

ഷട്ത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്താറാംസർഗ്ഗം.

[ലങ്കാപുരദ്വാരരക്ഷാ = ലങ്കയിൽ കോട്ടവാതിലുകൾക്ക് രക്ഷ ഏർപ്പെടുത്തുന്നതു്.]

തത്തു മാല്യവതോ വാക്യം ഹിതമുക്തം ദശാനനഃ
ന മർഷയതി ദുഷ്ടാത്മാ കാലസ്യ വശമാഗതഃ. 1

കാലസ്യ	കാലന്റെ	ഹിതം	ഹിതമായി
വശം ആഗതഃ	വശത്തിൽ കുടുങ്ങിയ	ഉക്തം	പറയപ്പെട്ടതായ
ദുഷ്ടാത്മാ	ദുഷ്ടാത്മാവായ [വനായ	മാല്യവതഃ	മാല്യവാന്റെ
ദശാനനഃ,	രാവണൻ,	തത് വാക്യം	ആ ഉപദേശത്തെ
തു	ആസമയം	മർഷയതി ന.	പൊറുത്തതേയില്ല.

സ ബദ്ധ്വാ ഭ്രുകുടിം വക്ത്രേ ക്രോധസ്യ വശമാഗതഃ
അമർഷാത് പരിവൃത്താക്ഷോ മാല്യവന്തമഥാബ്രവീത്. 2

സഃ	അവൻ	അമർഷാത്	പൊറായ്മയാൽ
ക്രോധസ്യ വശം ആഗതഃ	കോപവശഗനായി	പരിവൃത്താക്ഷഃ	കൺചുഴറിക്കൊണ്ട്
		മാല്യവന്തം	മാല്യവാനോടായി
ഭ്രുകുടിം	പുരികത്തെ	അഥ	ഇപ്രകാരം
വക്ത്രേ ബദ്ധ്വാ,	നെറ്റിയിൽ ചുളിച്ചു്,	അബ്രവീത്.	ഉരചെയ്തു.

ഹിതബുദ്ധ്യാ യദഹിതം വചഃ പരുഷമുച്യതേ
പരപക്ഷം പ്രവിശ്യൈവ നൈതച് ശ്രോത്രം ഗതം മമ. 3

"പരപക്ഷം പ്രവിശ്യ ഏവ ഹിതബുദ്ധ്യാ അഹിതം പരുഷം	"ശത്രുപക്ഷത്തിൽ ചേർന്നുകൊണ്ടുതന്നെ സ്വാർത്ഥത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു് ഗുണകരമല്ലാത്തതും കണ്ണുകടോരവും ആയ	യത് വചഃ	യാതൊരു വാക്ക്
		ഉച്യതേ,	പറയപ്പെട്ടുവോ,
		ഏതത്	അപ്രകാരമുള്ള ഇതു്
		മമ	എന്റെ
		ശ്രോത്രം	ചെവിയിൽ
		ഗതം ന.	കയറിയതേയില്ല.

മാനുഷം കൃപണം രാമമേകം ശാഖാമൃഗാശ്രയം
സമർത്ഥം മന്യസേ കേന ത്യക്തം പിത്രാ വനാലയം. 4

"മാനുഷം	"മനുഷ്യനും	വനാലയം	വനത്തിൽ ചുറ്റിത്തിരിയുന്നവനുമായ
പിത്രാ	പിതാവിനാൽ		
ത്യക്തം	ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടവനും	രാമം,	രാമനെ
കൃപണം,	ഗതിയറ്റവനും	കേന	എന്തുകണ്ടിട്ടാണ്
ശാഖാമൃഗാശ്രയം	കുരങ്ങന്മാരെ സഹായമായുള്ളവനും	സമർത്ഥം	സമർത്ഥനെന്നു്
		മന്യസേ?	അങ്ങു് വിചാരിക്കുന്നതു്?
ഏകം	ഏകാകിയായി		

[“വനാലയം” (വെള്ളം വാസസ്ഥാനമായുള്ളവനും), “പിത്രാ ത്യക്തം” (അനുജ്ഞയാകയാൽ പിതാവില്ലാത്തവനും), “ഏകം” (അദ്വിതീയനായ പുരുഷൻ) “ശാഖാമൃഗാശ്രയം,” വേദശാഖാഭിഃ മൃഗ്യതേ ഇതി ശാഖാമൃഗഃ, (വേദപുരുഷനും), “മാനുഷം” മനുഷ്യനായി അവതരിച്ചവനും, “കൃപണം” (കൃപാലുവും); ആയ രാമനെ “സമർത്ഥം മന്യസേ കില” (സർവ്വശക്തനാണെന്ന് നീ വിചാരിക്കുന്നതു ശരിതന്നെ); “കേ നു?” (ആർതന്നെ അങ്ങിനെ അറികയില്ല?) എന്നു വാസ്തവാർത്ഥം. എന്നു തീർത്ഥീയം.]

രക്ഷസാമീശ്വരം മാം ച ദേവതാനാം ഭയംകരം
ഹീനം മാം മന്യസേ കേന ഹ്യഹീനം സർവ്വവിക്രമൈഃ. 5

“ദേവതാനാം ച	“ദേവന്മാർക്കുകൂടി
ഭയംകരം	ഭയത്തെ വിളയിക്കുന്ന വനായ
രക്ഷസാം ഈശ്വരം	രാക്ഷസേശ്വരനായ
മാം	എന്നെ–
സർവ്വവിക്രമൈഃ	എല്ലാപരാക്രമങ്ങളും
അഹീനം	കുറയാത്തവനായ
മാം ഹി	എന്നെത്തന്നെ–
ഹീനം	നികൃഷ്ടനായും
കേന മന്യസേ?	എന്തുകൊണ്ടാണ് അങ്ങ് വിചാരിക്കുന്നതു്?

വീരദ്വേഷേണ വാ ശങ്കേ പക്ഷപാതേന വാ രിപോഃ
തയാഽഹം പരുഷാണ്യുക്തഃ പരപ്രോത്സാഹനേന വാ. 6

“തയാ,	“വോനാൽ,
വീരദ്വേഷേണ വാ,	എന്റെ വീര്യത്തിലുള്ള അസൂയകൊണ്ടൊ,
രിപോഃ	ശത്രുവിന്റെ പേരിൽ
പക്ഷപാതേന വാ,	പക്ഷപാതംകൊണ്ടൊ,
പരപ്രോത്സാഹനേന വാ	ശത്രുക്കളുടെ പ്രേരണയാലോ, ആണ്
അഹം	ഞാൻ
പരുഷാണി	പരുഷവാക്കുകൾ
ഉക്തഃ	പറയപ്പെട്ടത്, എന്ന്
ശങ്കേ.	ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

പ്രഭവന്തം പദസ്ഥം ഹി പുരുഷം കോഽഭിധാസ്യതി
പണ്ഡിതഃ ശാസ്ത്രതത്ത്വജ്ഞോ വിനാ പ്രോത്സാഹനാദ്രിപോഃ. 7

“രിപോഃ	“ശത്രുവിന്റെ
പ്രോത്സാഹനാത് വിനാ,	പ്രേരണയില്ലാതെ,
ശാസ്ത്രതത്ത്വജ്ഞഃ	ശാസ്ത്രതത്ത്വങ്ങളെ അറിഞ്ഞ
പണ്ഡിതഃ	പണ്ഡിതനായ
കഃ ഹി,	ഏവൻ തന്നെയാണ്,
പ്രഭവന്തം	സ്വതന്ത്രശക്തിയുള്ളവനായി
പദസ്ഥം	അധികാരപദവിയിലിരിക്കുന്ന ഒരുവനെ നോക്കി
പുരുഷം	അസഹ്യവാക്ക്
അഭിധാസ്യതി?	ഉരചെയ്യുക?

ആനീയ ച വനാത് സീതാം പദ്മഹീനാമിവ ശ്രിയം
കിമർത്ഥം പ്രതിദാസ്യാമി രാഘവസ്യ ഭയാദഹം. 8

“അഹം	“ഞാൻ,
വനാത്	വനത്തിൽ നിന്ന്,
പദ്മഹീനാം	താമരപ്പൂവിൽ നിന്നും വിട്ടുവന്ന
ശ്രിയം ഇവ	ലക്ഷ്മിയെപ്പോലെയിരി
സീതാം	സീതയെ[ക്കുന്നവളായ
ആനീയ ച,	കൊണ്ടുവന്ന ശേഷം,
രാഘവസ്യ ഭയാത് കിമർത്ഥം	രാമനെ പേടിച്ചിട്ടാണോ
പ്രതിദാസ്യാമി?	തിരിയെക്കൊടുപ്പാൻ പോകുന്നത്?

വൃതം വാനരകോടീഭിഃ സസുഗ്രീവം സലക്ഷ്മണം
പശ്യ കൈശ്ചിദഹോഭിസ്ത്വം രാഘവം നിഹതം മയാ. 9

"വാനര-കോടീഭിഃ	"കോടിക്കണക്കായ വാനരന്മാരാൽ	കൈശ്ചിത്	ചില
		അഹോഭിഃ	ദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിൽ
വൃതം	ചുഴപ്പെട്ടവനായ	മയാ	എന്നാൽ
രാഘവം	രാമനെ	നിഹതം	കൊല്ലപ്പെട്ടവനായി
സസുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനോടുകൂടിയും	ത്വം	അങ്ങ്
സലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനോടുകൂടിയും	പശ്യ.	കണ്ടുകൊൾക.

ദ്വന്ദ്വേ യസ്യ ന തിഷ്ഠന്തി ദൈവതാന്യപി സംയുഗേ
സ കസ്മാദ്രാവണോ യുദ്ധേ ഭയമാഹാരയിഷ്യതി. 10

"യസ്യ ദ്വന്ദ്വേ സംയുഗേ,	"യാതൊരുവനുമായുള്ള ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്തിൽ,	സഃ	അപ്രകാരമുള്ള
		രാവണഃ,	രാവണൻ,
		കസ്മാത്	ആരുടെവക്കൽനിന്നാണ്
ദൈവതാനി അപി	ദേവന്മാരുംകൂടി		
തിഷ്ഠന്തി ന,	എതിർത്തുനില്ക്കുന്നില്ല യോ,	യുദ്ധേ	പോരിൽ
		ഭയം ആഹാരയിഷ്യതി?	ഭീതികയ്ക്കൊള്ളുക?

ദ്വിധാ ഭജ്യേയമപ്യേവം ന നമേയം തു കസ്യചിത്. 11

"ദ്വിധാ ഭജ്യേയം അപി,	"രണ്ടുതുണ്ടായി ഞാൻ പിളർന്നുപോയാലും വേണ്ടതില്ല,	ഏവം തു	ഈ സ്ഥിതിയിലിരിക്കുന്നേടത്തോളം
		കസ്യചിത്	ഒരുവനും
		നമേയം ന.	ഞാൻ കുമ്പിടുകയില്ല.

ഏഷ മേ സഹജോ ദോഷഃ സ്വഭാവോ ദുരതിക്രമഃ. 12

"ഏഷഃ	"ഇതു്	സഹജഃ	ജനനാലുള്ള
മേ	എന്റെ	ദോഷഃ	ദോഷം
സ്വഭാവഃ;	പ്രകൃതിയാണു്;	ദുരതിക്രമഃ.	മാറപ്പെടുവാൻ കഴിവുള്ളതല്ല.

യദി താവത് സമുദ്രേ തു സേതുർബദ്ധോ യദൃച്ഛയാ
രാമേണ വിസ്മയഃ കോഽത്ര യേന തേ ഭയമാഗതം. 13

"യേന	"യാതൊരു	സമുദ്രേ	സമുദ്രത്തിൽ
രാമേണ	രാമൻ കാരണം	സേതുഃ	അണ
തേ	അങ്ങയ്ക്കു്	ബദ്ധഃ;	കെട്ടപ്പെട്ടതു്;
ഭയം ആഗതം,	ഭയം നേർന്നിരിക്കുന്നുവോ, അവനാൽ	യദി താവത്	അപ്രകാരമാകയാൽ
		അത്ര	ഇതിൽ
യദൃച്ഛയാ തു	പൌരുഷത്താലല്ലാതെ യാദൃച്ഛികമായിമാത്രമാണു്	കഃ	എന്താണു്
		വിസ്മയഃ?	ആശ്ചര്യമുള്ളതു്?

സ തു തീർത്വാ൪ണ്ണവം രാമഃ സഹ വാനരസേനയാ
പ്രതിജാനാമി തേ സത്യം ന ജീവൻ പ്രതിയാസ്യതി. 14

"വാനരസേനയാ സഹ"	"വാനരസൈന്യത്തോടുംകൂടി
സഃ രാമഃ	ആ രാമൻ
അർണ്ണവം	സമുദ്രത്തെ
തീർത്വാ,	കടന്നശേഷം,
തു	പിന്നെ
ജീവൻ പ്രതിയാസ്യതി	ജീവനോടുകൂടി മടങ്ങുവാൻ പോകുന്നില്ല,
ന,	
തേ	അങ്ങയോട്
സത്യം പ്രതിജാനാമി."	ഞാൻ ശപഥം ചെയ്യുന്നു."

ഏവം ബ്രുവാണം സംരബ്ധം രുഷ്ടം വിജ്ഞായ രാവണം
വ്രീഡിതോ മാല്യവാൻ വാക്യാ നോത്തരം പ്രത്യപദ്യത. 15

മാല്യവാൻ,	മാല്യവാൻ,
ഏവം	ഇപ്രകാരം
ബ്രുവാണം	പറയുന്ന
രാവണം	രാവണനെ
സംരബ്ധം	മതിമറന്ന്
രുഷ്ടം	ക്രുദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നവനായി
വിജ്ഞായ,	കണ്ട്,
വ്രീഡിതഃ	ലജ്ജിതനായി
ഉത്തരം വാക്യം, പ്രത്യപദ്യത ന.	ഉത്തരമൊന്നും ഉരിയാടിയില്ല.

ജയാശിഷാ ച രാജാനം വർദ്ധയിത്വാ യഥോചിതം
മാല്യവാനഭ്യനുജ്ഞാതോ ജഗാമ സ്വം നിവേശനം. 16

മാല്യവാൻ	മാല്യവാൻ
രാജാനം,	രാജാവിനെ,
യഥോചിതം	മുറപോലെ,
ജയാശിഷാ	വിജയിച്ചാലും എന്ന ആശിസ്സുകൊണ്ട്
വർദ്ധയിത്വാ,	അനുഗ്രഹിച്ചശേഷം,
അഭ്യനുജ്ഞാതഃ ച	വിടവാങ്ങിക്കൊണ്ട്
സ്വം നിവേശനം,	സ്വഭവനത്തിലേക്കായി
ജഗാമ.	മടങ്ങി.

രാവണസ്തു സഹാമാത്യോ മന്ത്രയിത്വാ വിമൃശ്യ ച
ലങ്കായാമതുലാം ഗുപ്തിം കാരയാമാസ രാക്ഷസഃ. 17

രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസനായ
രാവണഃ	രാവണൻ
സഹാമാത്യഃ ച	മന്ത്രിമാരോടുംകൂടി
മന്ത്രയിത്വാ വിമൃശ്യ തു,	ആലോചിച്ചുറച്ചശേഷം,
ലങ്കായാം	ലങ്കയിൽ
അതുലാം	കിടയറ്റതായ
ഗുപ്തിം	രക്ഷയെ
കാരയാമാസ.	ഇപ്രകാരം ഏർപ്പാടുചെയ്തിച്ചു.

സ വ്യാദിദേശ പൂർവ്വസ്യാം പ്രഹസ്തം ദ്വാരി രാക്ഷസം
ദക്ഷിണസ്യാം മഹാവീര്യൌ മഹാപാർശ്വമഹോദരൌ. 18

സഃ	അവൻ	ദക്ഷിണസ്യാം	തെക്കേതിൽ
പൂർവ്വസ്യാം	കിഴക്കെ	മഹാവിയ്യൌ	മഹാവീര്യശാലികളായ
ദ്വാരി	കോട്ടവാതിൽക്കൽ	മഹാപാർശ്വ- മഹോദരൌ	മഹാപാർശ്വനേയും മ ഹോദരനേയും
രാക്ഷസം	രാക്ഷസനായ		
പ്രഹസ്തം,	പ്രഹസ്തനേയും,	വ്യാദിദേശ.	നിയമിച്ചു.

പശ്ചിമായാമഥോ ദ്വാരി പുത്രമിന്ദ്രജിതം തഥാ
വ്യാദിദേശ മഹാമായം ബഹുഭിർ രാക്ഷസൈർവ്വൃതം. 19

തഥാ,	അപ്രകാരം തന്നെ,	ഇന്ദ്രജിതം	ഇന്ദ്രജിത്തിനെ
അഥോ	ആ സമയം,	ബഹുഭിഃ	അനേകം
പശ്ചിമായാം	പടിഞ്ഞാറെ	രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസരാൽ
ദ്വാരി	കോട്ടവാതിൽക്കൽ	വൃതം	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
പുത്രം	പുത്രനായ		
മഹാമായം	മഹാമായാവിയായ	വ്യാദിദേശ.	നിയമിച്ചു.

ഉത്തരസ്യാം പുരദ്വാരി വ്യാദിശ്യ ശുകസാരണൌ
സ്വയം ചാത്ര ഭവിഷ്യാമി മന്ത്രിണസ്താനുവാച ഹ. 20

ഉത്തരസ്യാം	വടക്കെ	മന്ത്രിണഃ	മന്ത്രിമാരെനോക്കി
പുരദ്വാരി	ഗോപുരദ്വാരത്തിൽ	"സ്വയം	"ഞാനും
ശുകസാരണൌ	ശുകസാരണന്മാരെ	അത്ര ച	ഇവിടെത്തന്നെ
വ്യാദിശ്യ,	നിയമിച്ചുശേഷം	ഭവിഷ്യാമി,"	വർത്തിക്കുന്നുണ്ട്,"
താൻ	ആ	ഉവാച ഹ.	ഉരചെയ്തു. [എന്ന്

രാക്ഷസം തു വിരൂപാക്ഷം മഹാവീര്യപരാക്രമം
മദ്ധ്യമേ ഗുല്മേ ബഹുഭിഃ സഹ രാക്ഷസൈഃ. 21

മഹാവീര്യ- പരാക്രമം തു	അതിയായ വീര്യവും പൌരുഷവുമാണ്	രാക്ഷസൈഃ സഹ	രാക്ഷസരോടുംകൂടി
വിരൂപാക്ഷം	വിരൂപാക്ഷനെന്ന		
രാക്ഷസം	രാക്ഷസനെ	മദ്ധ്യമേ ഗുല്മേ	നടവിലുള്ള കോട്ടയിൽ
ബഹുഭിഃ	അനേകം	അസ്ഥാപയത്.	നിൎത്തി.

ഏവം വിധാനം ലങ്കായാം കൃത്വാ രാക്ഷസപുംഗവഃ
കൃതകൃത്യമിവാത്മാനം മന്യതേ കാലചോദിതഃ. 22

രാക്ഷസപുംഗവഃ,	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠൻ,	കാലചോദിതഃ,	കാലപ്രേരിതനായി,
ലങ്കായാം	ലങ്കയിൽ	ആത്മാനം	തന്നെത്താൻ
ഏവം	ഇപ്രകാരം	കൃതകൃത്യം ഇവ	വേണ്ടുന്നതെല്ലാം ചെയ്ത
വിധാനം	ഏർപ്പാട		വനെന്ന്
കൃത്വാ,	ചെയ്ത്,	മന്യതേ.	കരുതിയിരിക്കയായി.

വിസജ്ജയാമാസ തതഃ സ മന്ത്രിണോ
വിധാനമാജ്ഞാപ്യ പുരസ്യ പുഷ്കലം
ജയാശിഷാ മന്ത്രിഗണേന പൂജിതോ
വിവേശ ചാന്തഃപുരമൃദ്ധിമന്മഹത്. 23

സഃ	അവൻ
പുരസ്യ	നഗരത്തിന്ന്
പുഷ്കലം	വേണ്ടിടത്തോളം ധാരാ
വിധാനം	ഏർപ്പാട് [ളം
ആജ്ഞാപ്യ,	ചെയ്വാൻ ആജ്ഞാപിച്ചശേഷം,
മന്ത്രിഗണേന	മന്ത്രിസമൂഹത്താൽ
ജയാശിഷാ	'വിജയിപ്പൂതാക' എന്ന ആശീർവ്വചനത്താൽ
പൂജിതഃ,	കൊണ്ടാടപ്പെട്ടവനായി
മന്ത്രിണഃ	മന്ത്രിമാരെ
വിസജ്ജയാമാസ;	വിടകൊടുത്തയച്ചു;
തതഃ	അതിൽപിന്നെ
മഹത് ച	ഏറവും
ഋദ്ധിമത്	സമ്പത് സമൃദ്ധമായ
അന്തഃപുരം	അന്തഃപുരത്തിൽ
വിവേശ.	പ്രവേശിച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ ഷട്ത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്താറാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16044; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1369.

സപ്തത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തേഴാംസർഗ്ഗം.

[വാനരസൈന്യഗുപ്തിവിധാനം = വാനരസൈന്യരക്ഷ ഏർപ്പെടുത്തുന്നത്.]

നരവാനരരാജൌ തൌ സ ച വായുസുതഃ കപിഃ
ജാംബവാന്ഋക്ഷരാജശ്ച രാക്ഷസശ്ച വിഭീഷണഃ 1
അംഗദോ വാലിപുത്രശ്ച സൌമിത്രിഃ ശരഭഃ കപിഃ
സുഷേണഃ സഹദായാദ്യോ മൈന്ദോ ദ്വിവിദ ഏവ ച. 2
ഗജോ ഗവാക്ഷഃ കുമുദോ നളോഽഥ പനസസ്തഥാ
അമിത്രവിഷയം പ്രാപ്താഃ സമവേതാഃ സമർത്ഥയൻ. 3

തൌ നരവാനരരാജൌ	ആ യൂപതിയും വാനരരാജാവും
വായുസുതഃ	വായുപുത്രനും
കപിഃ	വാനരനുമായ
സഃ ച	ആ ഹനുമാനും
ഋക്ഷരാജഃ	ഋക്ഷരാജാവായ
ജാംബവാൻ ച,	ജാംബവാനും,
രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസനായ
വിഭീഷണഃ ച	വിഭീഷണനും
വാലിപുത്രഃ	ബാലിസുതനായ
അംഗദഃ ച	അംഗദനും,
സൌമിത്രിഃ	ലക്ഷ്മണനും,
ശരഭഃ	ശരഭനെന്ന
കപിഃ,	വാനരനും,
സഹദായാദഃ	ബന്ധുസമേതനായ
സുഷേണഃ,	സുഷേണനും,
മൈന്ദഃ ച	മൈന്ദനും
ദ്വിവിദഃ ഏവ,	ദ്വിവിദനും,
ഗജഃ	ഗജനും
ഗവാക്ഷഃ	ഗവാക്ഷനും,
കുമുദഃ	കുമുദനും
നളഃ അഥ	നളനും
പനസഃ തഥാ,	പനസനും,
അമിത്രവിഷയം	ശത്രുരാജ്യത്തെ
പ്രാപ്താഃ,	പ്രാപിച്ചവരായി,
സമവേതാഃ	ഒന്നിച്ചുകൂടി
സമർത്ഥയൻ.	ഇങ്ങിനെ തമ്മിൽ പറഞ്ഞു.

ഇയം സാ ലക്ഷ്യതേ ലങ്കാ പുരീ രാവണപാലിതാ
സാസുരോരഗഗന്ധർവ്വൈരമരൈരപി ദുർജ്ജയാ. 4

"രാവണപാലിതാ സാസുരോരഗഗന്ധർവ്വൈഃ	"രാവണനാൽ പരിപാലിക്കപ്പെട്ടതും അസുരന്മാർ, ഉരഗങ്ങൾ, ഗന്ധർവ്വന്മാരെന്നവരോടുകൂടിയ
അമരൈഃ അപി	ദേവന്മാരാലും
ദുർജ്ജയാ	ജയിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തതും അയ
സാ ലങ്കാ പുരീ	ആ ലങ്കാനഗരം
ഇയം ലക്ഷ്യതേ.	ഇതാ കാണപ്പെടുന്നു.

കാര്യസിദ്ധിം പുരസ്കൃത്യ മന്ത്രയധ്വം വിനിർണ്ണയേ. 5

"കാര്യസിദ്ധിം പുരസ്കൃത്യ,	"കാര്യസിദ്ധിയെ മുൻനിർത്തിക്കൊണ്ട്,
വിനിർണ്ണയേ	മുൻകൂട്ടിവേണ്ടതായ ഏപ്പാടുകളുടെസംഗതിയിൽ
മന്ത്രയധ്വം.	നിങ്ങൾ വേണ്ടംവണ്ണം ആലോചിച്ചാലും.

നിത്യം സന്നിഹിതോ ഹ്യത്ര രാവണോ രാക്ഷസാധിപഃ. 6

"രാക്ഷസാധിപഃ രാവണഃ	"രാക്ഷസാധിപനായ രാവണൻ
അത്ര ഹി	ഇതിൽതന്നെയാണ്
നിത്യം	എപ്പോഴും
സംനിഹിതഃ."	ഉള്ളത്."

തഥാ തേഷു ബ്രുവാണേഷു രാവണാവരജോ ऽബ്രവീത്
വാക്യമഗ്രാമ്യപദവത് പുഷ്കലാർത്ഥം വിഭീഷണഃ 7

തഥാ തേഷു	മേൽപ്രകാരം അവർ
ബ്രുവാണേഷു,	പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കെ,
രാവണാവരജഃ	രാവണാനുജനായ
വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ
അഗ്രാമ്യപദവത്	പരിഷ്കൃതമായ വാക്കുകളോടുകൂടിയതും
പുഷ്കലാർത്ഥം	സാരബഹുളവും അയ
വാക്യം	വാക്യത്തെ
അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.

അനലഃ ശരഭശ്ചൈവ സംപാതിർവ്വിഹഗസ്തഥാ
ഗത്വാ ലങ്കാം മഹാമാത്യാഃ പുരീം പുനരിഹാഗതാഃ 8
ഭ്രാത്രാ ശകുനയഃ സർവ്വേ പ്രവിഷ്ടാശ്ച രിപോർബലം
വിധാനം വിഹിതം യച്ച തദ്ദൃഷ്ട്വാ സമുപസ്ഥിതാഃ. 9

"അനലഃ ശരഭശ്ച	"അനലനും ശരഭനും
സംപാതിഃ ഏവ	സമ്പാതിയും
വിഹഗഃ തഥാ	വിഹഗനും അയ
മഹാമാത്യാഃ	(എന്റെ) മന്ത്രിശ്രേഷ്ഠന്മാർ
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
ശകുനയഃ ഭ്രാത്രാ,	പക്ഷികളുടേ വടിവു കയ്ക്കൊണ്ട്,
ലങ്കാം പുരീം	ലങ്കാപുരത്തിൽ
ഗത്വാ,	ചെന്ന്,
രിപോഃ	ശത്രുവിന്റെ
ബലം	സൈന്യത്തെ
സമുപസ്ഥിതാഃ	സമീപിച്ചുവരായി
പ്രവിഷ്ടാഃ ച,	പ്രവേശിച്ച്,
വിഹിതം	ചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന
വിധാനം യത്	ഏർപ്പാട് യാതൊന്നോ
തത് ച	അതെല്ലാറ്റിനേയും
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടറിഞ്ഞ്,
പുനഃ ഇഹ	വീണ്ടും ഇവിടെ
ആഗതാഃ.	എത്തിയിരിക്കുന്നു.

സംവിധാനം യദാഹ്യസ്യ രാവണസ്യ ദുരാത്മനഃ
രാമ തദ്ബ്രൂവതഃ സർവ്വം യഥാ തത്തേന മേ ശ്രുണു. 10

"രാമ!	"ശ്രീരാമ!	ആഹ്യഃ,	ഉരചെയ്തുവോ,
ദുരാത്മനഃ	ദുഷ്ടാത്മാവായ	തത് സർവ്വം	അതെല്ലാററിനേയും
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ	യഥാ തത്തേന	കേട്ടപോലെ തന്നെ
യത്	യാതൊരു	ബ്രുവതഃ	ഉണർത്തിക്കുന്നവനായ
സംവിധാനം	ഏർപ്പാടിനെക്കുറിച്ച്	മേ ശ്രുണു.	എനിക്ക് ചെവിയരു
തേ	അവർ		ളിയാലും.

പൂർവ്വം പ്രഹസ്തഃ സബലോ ദ്വാരമാസാദ്യ തിഷ്ഠതി 11
ദക്ഷിണം ച മഹാവീര്യൌ മഹാപാർശ്വമഹോദരൌ. 12

"പ്രഹസ്തഃ	"പ്രഹസ്തൻ	മഹാവീര്യൌ	മഹാ പരാക്രമശാലി
സബലഃ	സൈന്യസമേതനായി		കളായ
പൂർവ്വം ദ്വാരം	കിഴക്കെ ഗോപുരവാ	മഹാപാർശ്വ- മഹോദരൌ	മഹാപാർശ്വ മഹോദര
ആസാദ്യ	പ്രാപിച്ച് [തിലിനെ		ന്മാർ
തിഷ്ഠതി;	നില്ക്കുന്നു;	ദക്ഷിണം ച.	തെക്കേതിലും നില്ക്കുന്നു.

ഇന്ദ്രജിത് പശ്ചിമദ്വാരം രാക്ഷസൈർബഹുഭിർവൃതഃ
പട്ടിശാസിധനുഷ്മദ്ഭിഃ ശൂലമുദ്ഗരപാണിഭിഃ
നാനാപ്രഹരണൈഃ ശൂരൈരാവൃതോ രാവണാത്മജഃ. 13

"പട്ടിശാസി- ധനുഷ്മദ്ഭിഃ	"കുന്തം, വാൾ, വില്ല് എന്നവ ധരിച്ചവരും	ബഹുഭിഃ	പല
		രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസരാൽ
ശൂലമുദ്ഗര- പാണിഭിഃ	ശൂലം മുൾത്തടി എന്ന വ കയ്യിലേന്തിയവരും	ആവൃതഃ	ചുഴപ്പെട്ടവനായ
		രാവണാത്മജഃ	രാവണപുത്രനായ
നാനാ- പ്രഹരണൈഃ	പല ആയുധങ്ങളാൻ വരും	ഇന്ദ്രജിത്	ഇന്ദ്രജിത്ത്
		പശ്ചിമദ്വാരം	പടിഞ്ഞാറെ ദ്വാരത്തെ
ശൂരൈഃ	ശൂരന്മാരുമായ	വൃതഃ.	ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു.

രാക്ഷസാനാം സഹസ്രൈസ്തു ബഹുഭിഃ ശസ്ത്രപാണിഭിഃ
യുക്തഃ പരമസംവിഗ്നോ രാക്ഷസൈർബഹുഭിർവൃതഃ
ഉത്തരം നഗരദ്വാരം രാവണഃ സ്വയമാസ്ഥിതഃ. 14

"ശസ്ത്ര- പാണിഭിഃ	"ആയുധപാണികളായ	ബഹുഭിഃ	അനവധി
		രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ
രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസന്മാരുടെ	വൃതഃ,	ചുഴപ്പെട്ടവനായി,
ബഹുഭിഃ	അസംഖ്യം	ഉത്തരം	വടക്കെ
സഹസ്രൈഃ	സഹസ്രങ്ങളോട്ടു	നഗരദ്വാരം	നഗരവാതിൽക്കൽ
യുക്തഃ തു,	കൂടിയവനായ്ത്തന്നെ	രാവണഃ	രാവണൻ
പരമസംവിഗ്നഃ	ഏറ്റം ഉള്ളം കലങ്ങി യവനായി	സ്വയം	താൻതന്നെ
		ആസ്ഥിതഃ.	കാത്തുനില്ക്കുന്നു.

വിരൂപാക്ഷസ്തു മഹതാ ശൂലഖഡ്ഗധനുഷ്മതാ
ബലേന രാക്ഷസൈഃ സാർദ്ധം മദ്ധ്യമം ഗുല്മമാസ്ഥിതഃ. 15

"വിരൂപാക്ഷഃ തു	"വിരൂപാക്ഷനും	ബലേന	സേനയോടും
ശൂലഖഡ്ഗധനുഷ്മതാ	ശൂലം, വാൾ, വില്ല് എന്നവയാണ്	രാക്ഷസൈഃ സാർദ്ധം	രാക്ഷസരോടുംകൂടി
മഹതാ	വമ്പിച്ച	മദ്ധ്യമം ഗുല്മം	നടുവിലുള്ള കോട്ടയിൽ
		ആസ്ഥിതഃ.	നിന്നു.

ഏതാനേവംവിധാൻ ഗുല്മാൻ ലങ്കായാം സമുദീക്ഷ്യ തേ
മാമകാഃ സചിവാഃ സർവ്വേ പുനഃ ശീഘ്രമിഹാഗതാഃ 16

"തേ	"അ	ഏതാൻ ഗുല്മാൻ	ഈ രക്ഷകളെ
മാമകാഃ	എന്റെ	സമുദീക്ഷ്യ,	നോക്കിക്കണ്ട്
സചിവാഃ	മന്ത്രിമാർ	ശീഘ്രം	വേഗത്തിൽ
സർവ്വേ,	എല്ലാവരും,	പുനഃ	തിരിയെ
ലങ്കായാം	ലങ്കയിൽ	ഇഹ	ഇങ്ങോട്ട്
ഏവംവിധാൻ	മേൽപ്രകാരമുള്ള	ആഗതാഃ.	വന്നുകളഞ്ഞു.

ഗജാനാം ച സഹസ്രം ച രഥാനാമയുതം പുരേ
ഹയാനാമയുതേ ദ്വേ ച സാഗ്രകോടിശ്ച രക്ഷസാം 17

"പുരേ ച	"ഓരോ കോട്ടയിലും	ഹയാനാം ദ്വേ അയുതേ ച	കുതിരപ്പടയാളികൾ ഇരുപതിനായിരവും
ഗജാനാം സഹസ്രം ച	ആയിരം ആനകളും	രക്ഷസാം സാഗ്രകോടിഃ ച.	തികച്ചും കോടി രാക്ഷസന്മാരും തെയ്യാറുണ്ട്.
രഥാനാം അയുതം	പതിനായിരം തേരുകളും		

വിക്രാന്താ ബലവന്തശ്ച സംയുഗേഷ്വാതതായിനഃ
ഇഷ്ടാ രാക്ഷസരാജസ്യ നിത്യമേതേ നിശാചരാഃ. 18

"ഏതേ	"ഈ	ആതതായിനഃ ച	കൊല്ലുവാൻ മടിക്കാത്തവരുമായി
നിശാചരാഃ	രാക്ഷസന്മാർ	രാക്ഷസരാജസ്യ	രക്ഷോനായകന്
വിക്രാന്താഃ	മഹാവിക്രമശാലികളും	നിത്യം	എന്നും
ബലവന്തഃ	അതിബലവാന്മാരും	ഇഷ്ടാഃ.	എന്തും ചെയ്യാൻ സന്നദ്ധരായവരാകുന്നു.
സംയുഗേഷു	യുദ്ധങ്ങളിൽ		

ഏകൈകസ്യാത്ര യുദ്ധാർത്ഥേ രാക്ഷസസ്യ വിശാംപതേ
പരിവാരഃ സഹസ്രാണാം സഹസ്രമുപതിഷ്ഠതേ. 19

"വിശാംപതേ!	"മഹാരാജാവേ!	യുദ്ധാർത്ഥേ	പോരിൽ സഹായത്തിന്നായി
അത്ര	ഇതിൽ	സഹസ്രാണാം സഹസ്രം	പത്തുലക്ഷം
ഏകൈകസ്യ	ഓരോ	പരിവാരഃ	പരിവാരം
രാക്ഷസസ്യ	രാക്ഷസനും	ഉപതിഷ്ഠതേ."	തയ്യാറായുണ്ട്."

ഏതാം പ്രവൃത്തിം ലങ്കായാം മന്ത്രിഭ്യോക്താം വിഭീഷണഃ
ഏവമുക്ത്വാ മഹാബാഹു രാക്ഷസാംസ്താനദർശയത്. 20

മഹാബാഹുഃ	മഹാബാഹുവായ
വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ
മന്ത്രിഭ്യോക്താം	മന്ത്രിമാരാൽ പറയപ്പെ
ലങ്കായാം	ലങ്കയിലുള്ള [ട്ടതായ
ഏതാം പ്രവൃത്തിം	ഈ വർത്തമാനത്തെ
ഏവം	ഇപ്രകാരം
ഉക്ത്വാ,	ഉണർത്തിച്ചശേഷം,
താൻ	ആ
രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാരെ
അദർശയത്.	തിരുമുമ്പിൽവരുത്തി.

ലങ്കായാം സചിവൈഃ സർവ്വം രാമായ പ്രത്യവേദയത്. 21

ലങ്കായാം	ലങ്കയുടെ സംഗതിയിൽ
സർവ്വം	എല്ലാറ്റിനേയുംകുറിച്ച്
സചിവൈഃ	മന്ത്രിമാരെക്കൊണ്ട്
രാമായ പ്രത്യവേദയത്.	ശ്രീരാമനോടായി ഉണർത്തിച്ചു.

രാമം കമലപത്രാക്ഷമിദമുത്തരമബ്രവീത്
രാവണാവരജഃ ശ്രീമാൻ രാമപ്രിയചികീർഷയാ. 22

രാവണാവരജഃ	രാവണാനുജനും
ശ്രീമാൻ,	ശ്രീമാനുമായ വിഭീഷണൻ,
രാമപ്രിയചികീർഷയാ	ശ്രീരാമനു ഹിതംചെയ്യാനുള്ള ഉദ്ദേശത്താൽ
ഉത്തരം	മേൽ വേണ്ടതിനെക്കുറിച്ച്
ഇദം	ഇപ്രകാരം [ചു
കമലപത്രാക്ഷം	ചെന്താർനേത്രനായ
രാമം	ശ്രീരാമനോടായി
അബ്രവീത്.	ഉണർത്തിച്ചു.

കുബേരം തു യദാ രാമ രാവണഃ പ്രത്യയുധ്യത
ഷഷ്ടിഃ ശതസഹസ്രാണി തദാ നിര്യ്യാന്തി രാക്ഷസാഃ. 23

"രാമ!	"ശ്രീരാമ!
രാവണഃ	രാവണൻ
യദാ	എപ്പോൾ
കുബേരം	കുബേരനെ
പ്രത്യയുധ്യത	എതിർത്ത് യുദ്ധംചെയ്യുവോ
തദാ	അപ്പോൾ
ഷഷ്ടിഃ ശതസഹസ്രാണി	അറുപതുലക്ഷം
രാക്ഷസാഃ തു	രാക്ഷസന്മാരും
നിര്യ്യാന്തി.	പുറപ്പെട്ടുകയായി.

പരാക്രമേണ വീര്യേണ തേജസാ സത്വഗൗരവാത്
സദൃശാ യേऽത്ര ദർപ്പേണ രാവണസ്യ ദുരാത്മനഃ. 24

"അത്ര	"ഇവിടെയുള്ള
യേ,	യാതൊരു അവർ,
പരാക്രമേണ	പരാക്രമംകൊണ്ടും
വീര്യേണ	വീര്യംകൊണ്ടും
സത്വഗൗരവാത്,	ധൈര്യത്തിന്റെ ആധിക്യംകൊണ്ടും
തേജസാ	തേജസ്സുകൊണ്ടും
ദർപ്പേണ	അഹങ്കാരംകൊണ്ടും
ദുരാത്മനഃ	ദുരാത്മാവായ
രാവണസ്യ	രാവണനു
സദൃശാഃ.	തുല്യന്മാരാകുന്നു.

അത്ര മന്യുർന്ന കർത്തവ്യോ രോഷസ്തേ തപാം ന ഭീഷയേ. 25

"അത്ര	"ഇപ്പറയുന്നതിൽ	തപാം	നിന്തിരുവടിയെ
മന്യുഃ	കോപം	രോഷസ്തേ;	ഞാൻ ചൊടിപ്പിക്കുകയാണ്;
കർത്തവ്യഃ ന;	ഉൾക്കൊള്ളാതിരുന്നാലും;	ഭീഷയേ ന.	ഭയപ്പെടുത്തുകയല്ല.

സമർത്ഥോ ഹ്യസി വീര്യേണ സുരാണാമപി നിഗ്രഹേ. 26

"വീര്യേണ	"നിജപൌരുഷംകൊ	സമർത്ഥഃ അസി ഹി.	നിന്തിരുവടി സമർത്ഥൻ തന്നെയാണെന്നുള്ളതിൽ സംശയമില്ല.
സുരാണാം അപി	ദേവന്മാരുടെ [ണ്ട്		
നിഗ്രഹേ	ഊക്കിനെ ഒതുക്കുന്നതിലും		

തദ് ഭവാംശ്ചതുരംഗേണ ബലേന മഹതാ വൃതഃ
വ്യൂഹ്യേദം വാനരാനീകം നിർമ്മഥിഷ്യതി രാവണം. 27

"തത്	"ഇപ്പോൾ	ചതുരംഗേണ ബലേന	ചതുരംഗസൈന്യത്താൽ
ഇദം	ഈ	വൃതഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
വാനരാനീകം	വാനരസേനയെ	രാവണം	രാവണനെ
വ്യൂഹ്യ,	അണിനിരത്തി,	നിർമ്മഥിഷ്യതി."	നിന്തിരുവടി മർദ്ദിക്കുന്നതാണ്."
മഹതാ	വമ്പിച്ചതായ		

രാവണാവരജേ വാക്യമേവം ബ്രുവതി രാഘവഃ
ശത്രൂണാം പ്രതിഘാതാർത്ഥമിദം വചനമബ്രവീത്. 28

രാവണാവരജേ	രാവണാനുജൻ	ശത്രൂണാം	ശത്രുക്കളെ
ഏവം	ഇപ്രകാരം	പ്രതിഘാതാർത്ഥം	നശിപ്പിക്കുന്ന കാര്യത്തിൽ
വാക്യം	വാക്യത്തെ	ഇദം	ഇപ്രകാരം
ബ്രുവതി	ഉണർത്തിച്ചാറെ	വചനം അബ്രവീത്.	അരുളിച്ചെയ്തു.
രാഘവഃ	ശ്രീരാഘവൻ		

പൂർവ്വദ്വാരേ തു ലങ്കായാ നീലോ വാനരപുംഗവഃ
പ്രഹസ്തപ്രതിയോദ്ധാ സ്യാദ്വാനരൈർബഹുഭിർവൃതഃ. 29

"ലങ്കായാഃ	"ലങ്കയിലുള്ള	ബഹുഭിഃ	അനേകം
പൂർവ്വദ്വാരേ	കിഴക്കെ ഗോപുരദ്വാരത്തിൽ	വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ
		വൃതഃ തു	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
വാനരപുംഗവഃ	വാനരോത്തമനായ	പ്രഹസ്തപ്രതിയോദ്ധാ സ്യാത്.	പ്രഹസ്തന് എതിരാളിയായി നില്ക്കട്ടെ.
നീലഃ	നീലൻ		

അംഗദോ വാലിപുത്രസ്തു ബലേന മഹതാ വൃതഃ
ദക്ഷിണേ ബാധതാം ദ്വാരേ മഹാപാർശ്വമഹോദരൌ. 30

"വാലിപുത്രഃ	"ബാലിപുത്രനായ	ദക്ഷിണേ	തെക്കെ
അംഗദഃ	അംഗദൻ	ദ്വാരേ	കോട്ടവാതിൽക്കൽ
മഹതാ	വമ്പിച്ച	മഹാപാർശ്വ-	മഹാപാർശ്വനേയും
ബലേന	സൈന്യത്താൽ	മഹോദരൌ	മഹോദരനേയും
വൃതഃ തു,	ചൂഴപ്പെട്ടവനായും,	ബാധതാം.	എതിൎക്കട്ടെ.

ഹനുമാൻ പശ്ചിമദ്വാരം നിപീഡ്യ പവനാത്മജഃ
പ്രവിശത്വപ്രമേയാത്മാ ബഹുഭിഃ കപിഭിർവൃതഃ. 31

"പവനാത്മജഃ	"വായുസുതനും	കപിഭിഃ	വാനരന്മാരാൽ
അപ്രമേയാത്മാ	അളവറ്റ പൌരുഷ	വൃതഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
	മാൎന്നവനുമായ	പശ്ചിമദ്വാരം	പടിഞ്ഞാറെ ഗോപുര
ഹനുമാൻ	ഹനുമാൻ	നിപീഡ്യ	എതിൎത്ത് [ത്തിൽ
ബഹുഭിഃ	അനേകം	പ്രവിശതു.	പ്രവേശിക്കട്ടെ.

ദൈത്യദാനവസംഘാനാമൃഷീണാം ച മഹാത്മനാം
വിപ്രകാരപ്രിയഃ ക്ഷുദ്രോ വരദാനബലാന്വിതഃ 32
പരിക്രാമതി യഃ സർവ്വാൻ ലോകാൻ സന്താപയൻ പ്രജാഃ
തസ്യാഹം രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ സ്വയമേവ വധേ ധൃതഃ. 33

"യഃ	"യാതൊരു	സന്താപയൻ	തപിപ്പിച്ചുംകൊണ്ട്
ക്ഷുദ്രഃ,	അല്പനായവൻ,	സർവ്വാൻ	എല്ലാലോകങ്ങളിലും
വരദാന-	വരദാനത്താൽ ഗൎവ്വു	ലോകാൻ	
ബലാന്വിതഃ	മുറ്റിക്കൊണ്ടവനായി	പരിക്രാമതി,	സഞ്ചരിക്കുന്നുവോ,
ദൈത്യദാനവ-	ദൈത്യന്മാൎക്കും	തസ്യ	അപ്രകാരമുള്ള
സംഘാനാം	ദാനവന്മാൎക്കും	രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ	രക്ഷോനാഥന്റെ
മഹാത്മനാം	മഹാത്മാക്കളായ	വധേ	വധത്തിൽ
ഋഷീണാം ച	ഋഷികൾക്കും	അഹം	ഞാൻ നേരിൽതന്നെ
വിപ്രകാര.	ദ്രോഹം വിളയിക്കുന്ന	സ്വയം ഏവ	
പ്രിയഃ	തിൽ താല്പൎയ്യമുള്ളവ	ധൃതഃ.	ദൃഢവ്രതം പൂണ്ടവനാ
പ്രജാഃ	പ്രജകളെ [നോ,		യിരിക്കുന്നു.

ഉത്തരം നഗരദ്വാരമഹം സൌമിത്രിണാ സഹ
നിപീഡ്യാദ്രിപ്രവേക്ഷ്യാമി സബലോ യത്ര രാവണഃ. 34

"അഹം	"ഞാൻ	ഉത്തരം	ആ വടക്കെ
സൌമിത്രിണാ	ലക്ഷ്മണനോടുംകൂടി,	നഗരദ്വാരം	ഗോപുരദ്വാരത്തെ
സഹ		നിപീഡ്യ	എതിൎത്ത്
രാവണഃ	രാവണൻ	അദ്രി-	
സബലഃ	സൈന്യസമേതനായി	പ്രവേക്ഷ്യാമി.	അകത്തുപ്രവേശിക്കാം.
യത്ര,	എവിടെയുണ്ടോ,		

വാനരേന്ദ്രശ്ച ബലവാനൃക്ഷരാജശ്ച വീര്യവാൻ
രാക്ഷസേന്ദ്രാനുജശ്ചൈവ തുല്യേ ഭവതു മദ്ധ്യമേ. 35

"ബലവാൻ	"ബലവാനായ
വാനരേന്ദ്രഃ ച	വാനരേന്ദ്രനായ സുഗ്രീവനും
മദ്ധ്യമേ തുല്യേ	സൈന്യമദ്ധ്യവ്യൂഹത്തിൽ
ഭവതു;	സ്ഥിതിചെയ്യട്ടെ;
വീര്യവാൻ	വീര്യശാലിയായ
ഋക്ഷരാജഃ ച	ജാംബവാനും,
രാക്ഷസേന്ദ്രാനുജഃ ഏവ ച.	രാക്ഷസേന്ദ്രാനുജനായ വിഭീഷണനും അപ്രകാരംതന്നെ സൈന്യമദ്ധ്യത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യട്ടെ.

ന ചൈവ മാനുഷം രൂപം കാര്യം ഹരിഭിരാഹവേ. 36
ഏഷാ ഭവതു സംജ്ഞാ നോ യുദ്ധേഽസ്മിൻ വാനരേ ബലേ 37

"ആഹവേ	"പോരിൽ
ഹരിഭിഃ	വാനരന്മാരാൽ
മാനുഷം രൂപം	മനുഷ്യരൂപം
ന കാര്യം;	കയ്യൊഴിവാൻ പാടുള്ളതല്ല;
അസ്മിൻ	ഈ
യുദ്ധേ	യുദ്ധത്തിൽ,
വാനരേ ബലേ	വാനരസൈന്യത്തിൽ
ഏഷാ ച	ഇതുതന്നെ
നഃ ഏവ	നമുക്കെല്ലാം
സംജ്ഞാ	തമ്മിലറിവാനുള്ള സംജ്ഞയായി
ഭവതു.	ഇരിക്കട്ടെ.

[വാനരന്മാരും രാക്ഷസന്മാരും കാമരൂപികളാകയാൽ എല്ലാവരും മനുഷ്യരൂപമോ മറ്റുരൂപമോ കയ്യൊണ്ടാൽ ശത്രുമിത്രങ്ങളെ തിരിച്ചറിയുന്നതു പ്രയാസമായിരുന്നതിനാൽ, വാനരന്മാരാരും മനുഷ്യരൂപം കയ്യൊള്ളരുതെന്നു സംജ്ഞയായിരിക്കേണമെന്നു പറയുന്നു. വാനരരൂപം നികൃഷ്ടമാകയാൽ രാക്ഷസർ സഹികരിക്കയുമില്ല. (ഗോ. രാ).]

വാനരാ ഏവ നശ്ചിഹ്നാ സ്വജനേഽസ്മിൻ ഭവിഷ്യതി. 38

"അസ്മിൻ	"ഇതിൽ
സ്വജനേ,	സ്വജനമേതെന്ന് അറിവാനുള്ള സംഗതിയിൽ,
വാനരാഃ ഏവ	വാനരന്മാരായിരിക്കുക എന്നതുതന്നെയാണ്
നഃ	നമുക്ക്
ചിഹ്നം	എളുപ്പത്തിൽ അറിവാനുള്ള അടയാളമായി
ഭവിഷ്യതി.	ഇരിക്കുക.

വയം തു മാനുഷേണൈവ സംഘാ യോത്സ്യാമഹേ പരാൻ
അഹമേഷ സഹ ഭ്രാത്രാ ലക്ഷ്മണേന മഹൗജസാ
ആത്മനാ പഞ്ചമശ്ചായം സഖാ മമ വിഭീഷണഃ. 39

"മഹൗജസാ	"മഹാവീര്യശാലിയായ
ഭ്രാത്രാ	അനുജൻ
ലക്ഷ്മണേന സഹ	ലക്ഷ്മണനൊന്നിച്ച്
ഏഷഃ	ഈ
അഹം,	ഞാനും,
ആത്മനാ	തന്നെക്കൊണ്ട്
പഞ്ചമഃ	അഞ്ചാമനായുള്ള
മമ	എന്റെ
സഖാ	സുഹൃത്തായ

അയം	ഈ	മാനുഷേണ ഏവ	മനുഷ്യരൂപത്തോടുകൂടി തന്നെ
വിഭീഷണഃ ച,	വിഭീഷണനും,	പരാൻ	ശത്രുക്കളുമായി
വയം	ഇങ്ങിനെ ഞങ്ങളും	യോത്സ്യാമഹേ."	യുദ്ധംചെയ്യാം."
സപ്ത തു	ഏഴുപേർമാത്രം		

[വിഭീഷണനും നാലു രാക്ഷസമന്ത്രിമാരും മനുഷ്യരൂപത്തിൽതന്നെയായിരുന്നു ആ സമയം വന്നിച്ചിരുന്നതു് എന്നു ഗ്രാഹ്യം. അവരും രാമലക്ഷ്മണന്മാരും, ഈ ഏഴുപേർ മാത്രം മനുഷ്യരൂപത്തിലിരിക്കുമെന്നും എല്ലാവരും സംജ്ഞയായി വെച്ചുകൊള്ളേണ്ടതാണെന്നും പറയുന്നു]

സ രാഘഃ കൃത്യസിദ്ധ്യർത്ഥമേവമുക്ത്വാ വിഭീഷണം
സുവേലാരോഹണേ ബുദ്ധിം ചകാര മതിമാൻ പ്ലവഃ
രമണീയതരം ദൃഷ്ട്വാ സുവേലസ്യ ഗിരേസ്തടം. 40

പ്ലവഃ	അജ്ഞാകരനും	സുവേലസ്യ ഗിരേഃ തടം	സുവേലപർവ്വതത്തിന്റെ താഴ്വരയെ
മതിമാൻ	മതിമാനുമായ	രമണീയതരം	അതിമനോഹരമായിരിക്കുന്നതായി
സഃ രാമഃ,	ആ ശ്രീരാമൻ,	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
വിഭീഷണം	വിഭീഷണനോടായി	സുവേലാരോഹണേ	സുവേലഗിരിയിൽ കയറുവാനായി
കൃത്യസിദ്ധ്യർത്ഥം	കാര്യസാദ്ധ്യത്തിനു വേണ്ടി	ബുദ്ധിം ചകാര.	ആഗ്രഹിച്ചു.
ഏവം	ഇപ്രകാരം		
ഉക്ത്വാ,	അരുളിച്ചെയ്ത്,		

തതസ്തു രാമോ മഹതാ ബലേന
പ്ലവ്യാദ്യ സർവ്വാം പൃഥിവീം മഹാത്മാ
പ്രഹൃഷ്ടരൂപോഽഭിജഗാമ ലങ്കാം
കൃത്വാ മതിം സോഽരിവധേ മഹാത്മാ. 41

തതഃ,	അപ്പോൾ,	മതിം കൃത്വാ,	നിശ്ചയംപൂണ്ട്,
മഹാത്മാ	മഹാത്മാവും	മഹതാ	വമ്പിച്ച
പ്രഹൃഷ്ടരൂപഃ തു	പ്രകൃത്യാ ഉത്സാഹശീലനും ആയ	ബലേന	സൈന്യത്താൽ
മഹാത്മാ	മഹാത്മാവായ	പൃഥിവീം	ഭൂമിയെ
സഃ	ആ	സർവ്വാം	മുഴുവനും
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	പ്ലവ്യാദ്യ,	മറച്ചുകൊണ്ട്,
അരിവധേ	ശത്രുസംഹാരത്തിൽ	ലങ്കാം	ലങ്കയ്ക്കുനേരെ
		അഭിജഗാമ.	എഴുന്നെള്ളി.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
സപ്തത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തേഴാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16085; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1410

അഷ്ടത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തെട്ടാംസർഗ്ഗം.

[സുവേലാരോഹണം = സുവേലപർവ്വതത്തിൽ കയറിച്ചെല്ലുന്നതു്.]

സ തു കൃത്വാ സുവേലസ്യ മതിമാരോഹണം പ്രതി
ലക്ഷ്മണാനുഗതോ രാമഃ സുഗ്രീവമിദമബ്രവീത് 1
വിഭീഷണം ച ധർമ്മജ്ഞമനുരക്തം നിശാചരം
മന്ത്രജ്ഞം ച വിധിജ്ഞം ച ശ്ലക്ഷ്ണയാ പരയാ ഗിരാ 2

ലക്ഷ്മണാനുഗതഃ	ലക്ഷ്മണനാൽ പിൻ തുടരപ്പെട്ട
സഃ രാമഃ,	ആ ശ്രീരാമൻ,
സുവേലസ്യ	സുവേലപർവ്വതത്തിൽ
ആരോഹണം പ്രതി	കയറുന്നതിന്നായി
മതിം കൃത്വാ,	ആലോചിച്ചു്,
സുഗ്രീവം,	സുഗ്രീവനേയും,
ധർമ്മജ്ഞം	ധർമ്മജ്ഞനും
അനുരക്തം	ഭക്തനും
നിശാചരം ച	രാക്ഷസനും
മന്ത്രജ്ഞം ച	ആലോചനയിൽ നിപുണനും
വിധിജ്ഞം ച	ആചാരവിദഗ്ദ്ധനും ആയ
വിഭീഷണം തു,	വിഭീഷണനേയും നോക്കി,
പരയാ	ഏറ്റവും
ശ്ലക്ഷ്ണയാ	മധുരമായ
ഗിരാ	വാക്കുകൊണ്ടു്
ഇദം അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെ അരുൾ ചെയ്തു.

സുവേലം സാധുശൈലേന്ദ്രമിമം ധാതുശതൈശ്ചിതം
അധ്യാരോഹാമഹേ സർവ്വേ വത്സ്യാമോഽത്ര നിശാമിമാം. 3

"ധാതുശതൈഃ ചിതം	"പലധാതുക്കളാൽ നിറയപ്പെട്ടതും
സാധുശൈലേന്ദ്രം	അഴകാന്ന വൻപർവ്വതവും ആയ
ഇമം സുവേലം,	ഈ സുവേലഗിരിയിൽ
സർവ്വേ	നാമെല്ലാം [മേൽ
അധ്യാരോഹാമഹേ;	കയറുക;
ഇമാം	ഈ
നിശാം	രാത്രി
അത്ര	ഇവിടെ
വത്സ്യാമഃ.	നമുക്കു് കഴിച്ചുകൂട്ടാം.

ലങ്കാം ചാലോകയിഷ്യാമോ നിലയം തസ്യ രക്ഷസഃ
യേന മേ മരണാന്തായ ഹൃതാ ഭാര്യാ ദുരാത്മനാ. 4

"യേന ദുരാത്മനാ	"യാതൊരു ദുഷ്ടാത്മാവിനാൽ
മരണാന്തായ	മരണമാകുന്ന ഫലത്തിനു വേണ്ടി
മേ	എന്റെ
ഭാര്യാ	ഭാര്യ
ഹൃതാ,	അപഹരിക്കപ്പെട്ടുവോ,
തസ്യ രക്ഷസഃ	ആ രാക്ഷസന്റെ
നിലയം	വാസസ്ഥാനമായ
ലങ്കാം ച	ലങ്കയേയും
ആലോകയിഷ്യാമഃ,	നാം നോക്കിക്കാണുക.

യേന ധർമ്മോ ന വിജ്ഞാതോ ന വൃത്തം ന കുലം തഥാ
രാക്ഷസ്യാ നീചയാ ബുദ്ധ്യാ യേന തദ് ഗർഹിതം കൃതം 5
തസ്മിൻ മേ വർത്തതേ രോഷഃ കീർത്തിതേ രാക്ഷസാധമേ
യസ്യാപരാധാന്നീചസ്യ വധം ദ്രക്ഷ്യാമി രക്ഷസാം. 6

"യേന	"യാതൊരുവനാൽ
ധർമ്മഃ	ധർമ്മമെന്നുള്ളത്
വിജ്ഞാതഃ ന,	അറിയാതിരിക്കപ്പെട്ടു ന്നുവോ,
തഥാ	അപ്രകാരം തന്നെ
വൃത്തം	സദ്വൃത്തിയും
ന,	അറിയാതിരിക്കപ്പെട്ടു
കുലം	കുലമഹിമയും[ന്നുവോ,
ന,	അപ്രകാരം അറിയാതി രിക്കപ്പെട്ടുന്നുവോ,
യേന	യാതൊരുവനാൽ
രാക്ഷസ്യാ	രാക്ഷസ പ്രകൃതിയാ യുള്ള
നീചയാ ബുദ്ധ്യാ	നികൃഷ്ടബുദ്ധികയ്യോ ണ്ട്
തത് ഗർഹിതം	ആ നിന്ദ്യകൃത്യം
കൃതം,	ചെയ്യപ്പെട്ടുവോ,
യസ്യ	യാതൊരു
നീചസ്യ	അല്പനായ അവന്റെ
അപരാധാത്,	കുറ്റം കാരണം,
രക്ഷസാം	രാക്ഷസന്മാക്ക
വധം	വധമെന്നുള്ളതിനെ
ദ്രക്ഷ്യാമി,	ഞാൻ നിശ്ചയിക്കുന്നു
തസ്മിൻ	അപ്രകാരമുള്ള [വോ,
രാക്ഷസാധമേ	ആ രാക്ഷസാധമന്റെ
കീർത്തിതേ	പേർ പറയപ്പെട്ടുന്ന ക്ഷണത്തിൽ,
മേ	എനിക്ക്
രോഷഃ	കോപം
വർത്തതേ.	പൊങ്ങിവരുന്നു.

ഏകോ ഹി കുരുതേ പാപം കാലപാശവശം ഗതഃ
നീചേനാത്മാപചാരേണ കുലം തേന വിനശ്യതി. 7

"കാലപാശ- വശം	"കാലപാശത്തിൽ
ഗതഃ	അകപ്പെട്ട
ഏകഃ	ഒരുവൻ
പാപം	പാപം
കുരുതേ;	ചെയ്യുന്നു;
തേന	അപ്രകാരമുള്ള
നീചേന	നീചനാൽ
ആത്മാപ- ചാരേണ	താൻചെയ്ത പാപം കാ രണം,
കുലം ഹി	കുലംതന്നെ
വിനശ്യതി."	നശിച്ചുപോകുന്നു."

ഏവം സംമന്ത്രയന്നേവ സക്രോധോ രാവണം പ്രതി
രാമഃ സുവേലം വാസായ ചിത്രസാനുമുപാരുഹത്. 8

രാമഃ	ശ്രീരാമൻ
രാവണം പ്രതി	രാവണനെ ഓർത്ത്
സക്രോധഃ,	കോപംപൂണ്ടവനായി,
ഏവം	മേൽപ്രകാരം
സംമന്ത്രയൻ ഏവ,	അരുൾചെയ്കൊണ്ടതന്നെ,
ചിത്രസാനും	അഴകാന്ന താഴ്വരകളാ ന്ന
സുവേലം	സുവേലപർവ്വതത്തിൽ
വാസായ	രാത്രികഴിച്ചുകൂട്ടുവാനാ യി
ഉപാരുഹത്.	കയറിച്ചെന്നു.

പൃഷ്ഠതോ ലക്ഷ്മണശ്ചൈനമനുപഗച്ഛത് സമാഹിതഃ
സശരം ചാപമുദ്യമ്യ സുമഹദ്വിക്രമേ രതഃ. 9

സുമഹത്-വിക്രമേ രതഃ	സർവ്വവിജയപ്രദമായ പരാക്രമവിഷയത്തിൽ ഉത്സാഹമാർന്നവനായ	ചാപം ഉദ്യമ്യ, സമാഹിതഃ ച ഏനം പൃഷ്ഠതഃ അനുപഗച്ഛത്.	വില്ലെടുത്തുംകൊണ്ട്, മനശ്ചാഞ്ചല്യമെന്നതേ ഇല്ലാതെ [ഇല്ലാതെ പിന്നിലായി അനുഗമിച്ചു.
ലക്ഷ്മണഃ,	ലക്ഷ്മണൻ,		
സശരം	ബാണത്തോടുകൂടി		

തമനുപ്രോഹത് സുഗ്രീവഃ സാമാത്യഃ സവിഭീഷണഃ. 10

സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ	തം	ആ ലക്ഷ്മണനെ
സാമാത്യഃ	മന്ത്രിമാരോടുകൂടിയും	അനുപ്രോഹത്.	പിൻതുടർന്ന് കയറിച്ചെന്നു.
സവിഭീഷണഃ	വിഭീഷണനോടുകൂടിയും		

ഹനുമാനംഗദോ നീലോ മൈന്ദോ ദ്വിവിദ ഏവ ച
ഗജോ ഗവാക്ഷോ ഗവയഃ ശരഭോ ഗന്ധമാദനഃ 11
പനസഃ കുമുദശ്ചൈവ ഹരോ രംഭശ്ച യൂഥപഃ
ജാംബവാംശ്ച സുഷേണശ്ച കരംഭശ്ച മഹാദ്യുതിഃ 12
ഉമ്മുഖശ്ച മഹാതേജാസ്തഥാ ശതബലിഃ കപിഃ
ഏതേ ചാന്യേ ച ബഹവോ വാനരാഃ ശീഘ്രഗാമിനഃ 13
തേ വായുവേഗപ്രവണാഃ തം ഗിരിം ഗിരിചാരിണഃ
അധ്യാരോഹന്ത ശതശഃ സുവേലം യത്ര രാഘവഃ. 14

ഹനുമാൻ	ഹനുമാനും	കപിഃ	വാനരനായ
അംഗദഃ നീലഃ	അംഗദനും നീലനും	ശതബലിഃ ച	ശതബലിയും ആയ
മൈന്ദഃ ഏവ	മൈന്ദനും	ഏതേ	ഇവരും,
ദ്വിവിദഃ ച	ദ്വിവിദനും	തേ അന്യേ,	ആ മറുള്ളവരും
ഗജഃ ഗവാക്ഷഃ	ഗജനും ഗവാക്ഷനും	ഗിരിചാരിണഃ	മലകളിൽ ചുറ്റിപ്പരിചയമുള്ളവരും
ഗവയഃ	ഗവയനും		
ശരഭഃ	ശരഭനും	വായുവേഗപ്രവണാഃ	വായുവേഗം പൂണ്ടവരും
ഗന്ധമാദനഃ	ഗന്ധമാദനനും		
പനസഃ ഏവ	പനസനും	ശീഘ്രഗാമിനഃ	വേഗത്തിൽ ചെല്ലുന്ന
കുമുദഃ ച ഹരഃ	കുമുദനും ഹരനും	ബഹവഃ	പല [വരും ആയ
യൂഥപഃ രംഭഃ ച	സേനത്തലവനായ രംഭനും	വാനരാഃ ച,	വാനരന്മാരും,
ജാംബവാൻ ച	ജാംബവാനും [രംഭനും	ശതശഃ,	നൂറുക്കണക്കായി,
സുഷേണഃ ച	സുഷേണനും	രാഘവഃ	ശ്രീരാഘവൻ
മഹാദ്യുതിഃ	മഹാതേജസ്വിയായ	യത്ര	എഴുന്നെള്ളിയിരു
കരംഭഃ ച	കരംഭനും	തം	ആ [ന്നുവോ
മഹാതേജാഃ	അതിപരാക്രമശാലി	സുവേലം ഗിരിം	സുവേലഗിരിയിലേക്ക്
ഉമ്മുഖഃ ച	ഉമ്മുഖനും [യായ	അധ്യാരോഹന്ത	കയറിച്ചെന്നു.
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ		

തേ തദ്വീക്ഷ്യേണ കാലേന ഗിരിമാരുഹ്യ സർവ്വതഃ
ദദൃശുഃ ശിഖരേ തസ്യ വിഷക്തമിവ ഖേ പുരീം. 15

തേ	അവർ	ശിഖരേ,	ശിഖരത്തിൽ,
അദ്വീക്ഷ്യേണ കാലേന തു	ഏറെ താമസിക്കാതെ	സർവ്വതഃ	എങ്ങും
		പുരീം	നഗരത്തെ
ഗിരിം	പർവ്വതത്തിൽ	ഖേ	ആകാശത്തിൽ
ആരുഹ്യ,	കയറിയ ശേഷം,	വിഷക്തമിവ	കെട്ടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതെ
തസ്യ	അതിന്റെ	ദദൃശുഃ.	വീക്ഷിച്ചു. [ന്നപോലെ

താം ശുഭ്രാം പ്രവരദ്വാരാം പ്രാകാരപരിശോഭിതാം
ലങ്കാം രാക്ഷസസമ്പൂർണ്ണാം ദദൃശുർഹരിയൂഥപാഃ. 16

ഹരിയൂഥപാഃ	വാനരസേനാധിപന്മാർ	പ്രാകാര-പരിശോഭിതാം	എങ്ങും മതിൽക്കെട്ടുകളാൽ വിലസുന്നതായും
താം	ആ		
ലങ്കാം,	ലങ്കാനഗരത്തെ,	രാക്ഷസ-സമ്പൂർണ്ണാം	രാക്ഷസരാൽ നിറയപ്പെട്ടതായും
പ്രവരദ്വാരാം	മികച്ച ഗോപുരദ്വാരങ്ങളോട് കൂടിയതായും	ശുഭ്രാം	ഭംഗിയാർന്നതായും
		ദദൃശുഃ.	കണ്ടു.

പ്രാകാരചയസംസ്ഥസ്ഥ തദാ നീലൈർന്നിശാചരൈഃ
ദദൃശുസ്തേ ഹരിശ്രേഷ്ഠാഃ പ്രാകാരമപരം കൃതം 17

തേ	ആ	നിശാചരൈഃ,	രാക്ഷസന്മാർ കാരണം,
ഹരിശ്രേഷ്ഠാഃ,	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാർ,		
തദാ,	അപ്പോൾ,	അപരം പ്രാകാരം	മറെറാരു മതിൽ
പ്രാകാരചയ-സംസ്ഥൈഃ	മതിൽത്തറകളിൽ നില്ക്കുന്ന	കൃതം	കെട്ടിയിരിക്കുന്നതായി
നീലൈഃ ച	കറുത്ത	ദദൃശുഃ.	കണ്ടു.

[വരിവരിയായി രാക്ഷസന്മാർ നിന്നിരുന്നതിനാൽ മറെറാരു മതിൽ കെട്ടിയിരിക്കുന്നുവോ എന്നു കാണുന്നവർക്കു തോന്നി. എന്നു സാരം.]

തേ ദൃഷ്ട്വാ വാനരാഃ സർവ്വേ രാക്ഷസാൻ യുദ്ധകാംക്ഷിണഃ
മുമുചുർവിവിധാൻ നാദാംസ്തത്ര രാമസ്യ പശ്യതഃ. 18

യുദ്ധ-കാംക്ഷിണഃ	യുദ്ധംചെയ്യാൻ കൊതിപൂണ്ടിരുന്ന	തത്ര	അവിടെ
		രാമസ്യ പശ്യതഃ	ശ്രീരാമന്റെ മുമ്പിൽ വെച്ചുതന്നെ
തേ വാനരാഃ	ആ വാനരന്മാർ		
സർവ്വേ,	എല്ലാവരും,	വിവിധാൻ	പല
രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാരെ	നാദാൻ	ശബ്ദങ്ങൾ
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു,	മുമുചുഃ.	പുറപ്പെടീച്ചു.

सुबेल-पर्वतपर श्रीरामकी झाँकी

തതോऽസ്തമഗമത് സൂര്യ്യഃ സന്ധ്യയാ പ്രതിരഞ്ജിതഃ
പൂർണ്ണചന്ദ്രപ്രദീപ്താ ച ക്ഷപാ സമഭിവർത്തതേ. 19

സന്ധ്യയാ	സന്ധ്യകാരണം	തതഃ	അപ്പോൾ
പ്രതിരഞ്ജിതഃ	രക്തവർണ്ണമാർന്ന	ക്ഷപാ ച	രാത്രിയും
സൂര്യ്യഃ	ആദിത്യൻ	പൂർണ്ണചന്ദ്ര-പ്രദീപ്താ	പൂർണ്ണചന്ദ്രന്റെ പ്രകാശത്തോടുകൂടിയതായി
അസ്തം അഗമത്;	അസ്തമിച്ചു;	സമഭിവർത്തതേ.	അടുക്കയായി.

["കൃത്വാ സേതുമരിന്ദമോ ഹരിഭടാനുത്താര്യ്യ ഭൂതാദിനേ കൃത്വാ സൈന്യനിവേശനം രഘുപതിഃ ശൈലേ സുവേലേ സ്ഥിതഃ," എന്നും "ചതുർദ്ദശ്യാം സുവേലാഗ്രേ രാമം സൈന്യം ന്യവേശയത്," എന്നും അഗ്നിവേശ്യോക്തിയിൽനിന്ന് പൌഷശുക്ലചതുർദ്ദശിയിൽ സുവേലാരോഹണമെന്നു കാണുന്നു. (തിലകം).]

സുവേലപൃഷ്ഠം പ്രാപ്താ സാ മഹതീ രാഘവാനുഗാ
ശുശുഭേ വാനരീ സേനാ പ്രദോഷസമയേ സ്ഥിതാ. 20

സുവേലപൃഷ്ഠം	സുവേലഗിരിശിഖരത്തിൽ	സാ	ആ
		രാഘവാനുഗാ	ശ്രീരാമാനുവർത്തിയായ
പ്രദോഷസമയേ	സന്ധ്യാകാലത്തിൽ	മഹതീ	വമ്പിച്ച
പ്രാപ്താ	എത്തിച്ചേർന്ന്	വാനരീ സേനാ,	വാനരസൈന്യം,
സ്ഥിതാ	നിന്നിരുന്ന	ശുശുഭേ.	തേജസ്സാർന്നുവിളങ്ങി.

തതഃ സ രാമോ ഹരിവാഹിനീപതിഃ
വിഭീഷണേന പ്രതിനന്ദ്യ സത്കൃതഃ
സലക്ഷ്മണോ യൂഥപയൂഥസംവൃതഃ
സുവേലപൃഷ്ഠേ ന്യവസദ്യഥാസുഖം. 21

സലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണസഹിതനായി	യൂഥപയൂഥ-സംവൃതഃ	സേനത്തലവന്മാരാലും സേനകളാലും ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
ഹരിവാഹിനീ-പതിഃ	വാനരസൈന്യത്തിന്നു അധിപനായിരുന്ന		
സഃ രാമഃ,	ആ ശ്രീരാമൻ	സുവേലപൃഷ്ഠേ	സുവേലശിഖരത്തിൽ
വിഭീഷണേന	വിഭീഷണനാൽ	തതഃ	ആ സമയം
പ്രതിനന്ദ്യ	പുകഴ്ത്തി	യഥാസുഖം	സുഖമായി
സത്കൃതഃ,	കൊണ്ടാടപ്പെട്ടവനായി	ന്യവസത്.	ആ രാത്രി കഴിച്ചുകൂട്ടി.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
അഷ്ടത്രിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തെട്ടാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16106 ; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1431.

ഏകോനചത്വാരിംശഃ സൎഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തൊമ്പതാംസൎഗ്ഗം.

[ലങ്കാദൎശനം = ലങ്കയെ നോക്കുന്നതു്.]

താം രാത്രിമുഷിതാസ്തത്ര സുവേലേ ഹരിപുംഗവാഃ
ലങ്കായാം ദദൃശുൎവീരാ വനാന്യുപവനാനി ച. 1

വീരാഃ	വീരന്മാരായ	ഉഷിതാഃ,	കഴിച്ചുകൂട്ടിയവരായി,
ഹരിപുംഗവാഃ,	വാനരോത്തമന്മാർ	ലങ്കായാം	ലങ്കയിൽ
തത്ര	അവിടെ	വനാനി	വനങ്ങളേയും
സുവേലേ	സുവേലപൎവ്വതത്തിൽ	ഉപവനാനി ച	തോട്ടങ്ങളേയും
താം രാത്രിം	അന്നെരാത്രി	ദദൃശുഃ	വീക്ഷിച്ചു.

സമസൌമ്യാനി രമ്യാണി വിശാലാന്യായതാനി ച
ദൃഷ്ടിരമ്യാണി തേ ദൃഷ്ട്വാ ബഭൂവുൎജ്ജാതവിസ്മയാഃ. 2

തേ	അവർ	രമ്യാണി	ഭംഗിയുള്ളവയായും
സമ-സൌമ്യാനി	ഒന്നോടൊന്നു തുല്യതയാൎന്നകാന്തിയോടുകൂടിയവയായും	വിശാലാനി	വിശാലങ്ങളായും
		ആയതാനി ച	നീണ്ടവയായും
		ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
ദൃഷ്ടിരമ്യാണി	കണ്ണുകൾ കവരുന്നതായും	ജാതവിസ്മയാഃ ബഭൂവുഃ.	വിസ്മയഭരിതാരായി ഭവിച്ചു.

ചമ്പകാശോകപുന്നാഗസാലതാലസമാകുലാ
തമാലവനസംഛന്നാ നാഗമാലാസമാവൃതാ 3
ഹിന്താലൈരൎജ്ജുനൈൎന്നീപൈഃ സപ്തപൎണ്ണൈശ്ച പുഷ്പിതൈഃ
തിലകൈഃ കൎണ്ണികാരൈശ്ച പാടലൈശ്ച സമന്തതഃ 4
ശുശുഭേ പുഷ്പിതാഗ്രൈശ്ച ലതാപരിഗതൈർദ്രുമൈഃ
ലങ്കാ ബഹുവിധൈൎദ്ദിവ്യൈൎയ്യഥേന്ദ്രസ്യാമരാവതീ 5
വിചിത്രകുസുമോപേതൈ രക്തകോമളപല്ലവൈഃ
ശാദ്വലൈശ്ച തഥാ നീലൈശ്ചിത്രാഭിർവനരാജിഭിഃ. 6

ലങ്കാ	ലങ്കാനഗരം	ഹിന്താലൈഃ	ഈന്തകളാലും
ചമ്പകാ-ശോക-പുന്നാഗസാല-താലസമാകുലാ	ചമ്പകം, അശോകം, പുന്ന, തേക്ക്, പന, എന്നവയാൽ നിറയപ്പെട്ടതായും,	അൎജ്ജുനൈഃ	മരുതുകളാലും
		നീപൈഃ	കടമ്പുകളാലും
		സപ്തപൎണ്ണൈഃ ച	ഏഴിലമ്പാലകളാലും
		പുഷ്പിതൈഃ	പൂത്തുള്ള
തമാലവന-സംഛന്നാ	പച്ചിലമരങ്ങൾ ഇടതൂൎന്ന് നില്ക്കുന്നതായും	തിലകൈഃ	മയിലെള്ളുകളാലും
		കൎണ്ണികാരൈഃ ച	ചെറുകൊന്നകളാലും
നാഗമാലാ-സമാവൃതാ	നാഗകേസരവൃക്ഷങ്ങൾ (നാകവൃക്ഷങ്ങൾ) നിറഞ്ഞതായും	പാടലൈഃ ച	പാതിരിമരങ്ങളാലും
		സമന്തതഃ	എങ്ങും
		പുഷ്പിതാഗ്രൈഃ	ചില്ലകൾപൂത്ത്

ലതാപരിഗതൈഃ വള്ളികൾപടന്ന്	
വിചിത്ര- കുസുമാ- പേതൈഃ	അഴകാന്നപൂക്കളോട്ടു ക്കൂടിയവയായി
രക്തഃകാമള- പല്ലവൈഃ	മനോഹരമായ ചെന്ത ളിരുകളാന്നവയായി
ദിവ്യൈഃ	വിശേഷപ്പെട്ട
ബഹുവിധൈഃ	പലമാതിരി
ദ്രുമൈഃ ച	വൃക്ഷങ്ങളാലും
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
നീലൈഃ	ഇരുണ്ട
ശാദ്വലൈഃ ച	ഇളം പുൽത്തറകളാലും
ചിത്രാഭിഃ	വിചിത്രങ്ങളായ
വാനരാജിഭിഃ,	ഉദ്യാനതതികളാലും,
ഇന്ദ്രസ്യ അമരാവതീ യഥാ	ഇന്ദ്രന്റെ അമരാവതിയെന്ന പോലെ
ശുശുഭേ.	വിളങ്ങി.

ഗന്ധാഢ്യാന്യഭിരമ്യാണി പുഷ്പാണി ച ഫലാനി ച
ധാരയന്ത്യഗമാസ്തത്ര ഭ്രക്ഷണാനീവ മാനവാഃ. 7

തത്ര	അവിടെ
അഗമാഃ	മരങ്ങൾ
ഗന്ധാഢ്യാനി,	നറുമണമോലുന്നവയും
അഭിരമ്യാണി ച	അഴകാന്നവയും ആയ
പുഷ്പാണി	പുഷ്പങ്ങളേയും
ഫലാനി ച	പഴങ്ങളേയും
മാനവാഃ	മനുഷ്യർ
ഭ്രക്ഷണാനി	ആഹാരങ്ങളെ
ഇവ,	എന്നപോലെ
ധാരയന്തി.	ധരിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

തച്ചൈത്രരഥസങ്കാശം മനോജ്ഞം നന്ദനോപമം
വനം സർവർതുകം രമ്യം ശുശ്രുവേ ഷട്പദായുതം. 8

തത്	ആ
വനം	വനം
ചൈത്രരഥ- സംകാശം,	കുബേരോദ്യാനംപോ ലെയുള്ളതായും
നന്ദനോപമം	ഇന്ദ്രോദ്യാനസന്നിഭ മായും,
ഷട്പദായുതം	വണ്ടുകൾ നിറഞ്ഞ തായി
സർവർതുകം	എല്ലാ ഋതുക്കളോടും ക്കൂടിയതായി
മനോജ്ഞം	ചിത്തം കവരുന്നതാ യും
രമ്യം	രമണീയമായും
ശുശ്രുവേ.	വിളങ്ങി.

നത്യൂഹകോയഷ്ടിഭകൈർനൃത്യമാനൈശ്ച ബർഹിണൈഃ
ഋതും പരഭൃതാനാം ച ശുശ്രുവുർവനനിർഝരേ. 9

വനനിർഝരേ	കാട്ടരുവികളിൽ
നത്യൂഹ- കോയഷ്ടി- ഭകൈഃ	നീർക്കോഴികളോടും നാരപ്പക്ഷികളോടും
നൃത്യമാനൈഃ	ആടുന്ന
ബർഹിണൈഃ ച	മയിലുകളോടുംകൂടി
പരഭൃതാനാം ച	കുയിലുകളുടേയും
ഋതും	ശബ്ദത്തെ
ശുശ്രുവുഃ.	കേട്ടു.

നിത്യമത്തവിഹംഗാനി ഭ്രമരാചരിതാനി ച
കോകിലാകുലഷണ്ഡാനി വിഹഗാഭിരുതാനി ച 10
ഭൃംഗരാജാഭിഗീതാനി ഭ്രമരൈഃ സേവിതാനി ച
കോണാലകവിഘുഷ്ടാനി സാരസാഭിരുതാനി ച 11
വിവിശുസ്തേ തതസ്താനി വനാന്യുപവനാനി ച
ഹൃഷ്ടാഃ പ്രമുദിതാ വീരാ ഹരയഃ കാമരൂപിണഃ. 12

തേ കാമരൂപിണഃ	ആ കാമരൂപികളായ
ഹരയഃ വീരാഃ,	വാനരവീരന്മാർ,
നിത്യമത്ത-വിഹംഗാനി	എന്നും മദിച്ചു പക്ഷികളാൽ നവയും
ഭ്രമരാചരിതാനി ച	എങ്ങും വണ്ടുകൾ പറക്കുന്നവയും,
കോകിലാകുലഷണ്ഡാനി	കുയിലുകൾ നിറഞ്ഞ തോപ്പുകളോട് കൂടിയവയും
വിഹഗാഭിരുതാനി ച	പക്ഷികളുടെ ശബ്ദത്തോട് കൂടിയവയും
ഭൃംഗരാജാഭിഗീതാനി	വണ്ടുത്താന്മാരുടെ മുരൾച്ചയോട് കൂടിയവയും
ഭ്രമരൈഃ	വണ്ടുകളാൽ
സേവിതാനി ച,	നിവസിക്കപ്പെട്ടവയും,
കോണാലക-വിഘുഷ്ടാനി	കരിങ്കരുകിൽ പക്ഷികളാൽ ശബ്ദിക്കപ്പെട്ടവയും
സാരസാഭിരുതാനി ച	നീർകാക്കകളാൽ ശബ്ദിക്കപ്പെട്ടവയും ആയ
താനി വനാനി	ആ വനങ്ങളിലും
ഉപവനാനി ച	ഉദ്യാനങ്ങളിലും
ഹൃഷ്ടാഃ	ഉത്സാഹം പൂണ്ടവരായി
പ്രമുദിതാഃ	ഏറ്റം സന്തുഷ്ടിയാൻവരായി
തതഃ	ആ സമയം
വിവിശുഃ.	പ്രവേശിച്ചു.

തേഷാം പ്രവിശതാം തത്ര വാനരാണാം മഹൌജസാം
പുഷ്പസംസർഗ്ഗസുരഭിർവവൌ ഘ്രാണസുഖോഽനിലഃ 13

തത്ര	അവിടെ,
മഹൌജസാം	മഹാ വീര്യശാലികളായ
തേഷാം വാനരാണാം	ആ വാനരന്മാർ
പ്രവിശതാം,	പ്രവേശിക്കുമ്പോൾ,
അനിലഃ	വായു
പുഷ്പസംസർഗ്ഗ-സുരഭിഃ	പുഷ്പങ്ങളുടെ സംബന്ധത്താൽ സുമണമാന്നതായി
ഘ്രാണസുഖഃ	മൂക്കിന്നുസുഖമേകുന്നതായി
വവൌ.	വീശി.

അന്യേ തു ഹരിവീരാണാം യൂഥാന്നിഷ്ക്രമ്യ യൂഥപാഃ
സുഗ്രീവേണാഭ്യനുജ്ഞാതാ ലങ്കാം ജഗ്മുഃ പതാകിനീം .14
വിത്രാസയന്തോ വിഹഗാൻ ത്രാസയന്തോ മൃഗദ്വിപാൻ
കമ്പയന്തശ്ച താം ലങ്കാം നാദൈസ്തേ നദതാം വരാഃ 15
കൂജന്തസ്തേ മഹാവേഗാ മഹീം ചരണപീഡിതാം. 16

ഹരിവീരാണാം വാനരവീരന്മാരുടെ
യൂഥപാഃ, സേനാധിപന്മാരും
നദതാം ഗർജ്ജിക്കുന്നവരിൽ
വരാഃ, മികച്ചവരും,
മഹാവേഗാഃ അതിവേഗതയാർന്നവ
അന്യേ തു, ചിലർമാത്രം [രുമായ
സുഗ്രീവേണ സുഗ്രീവനാൽ
അഭ്യനുജ്ഞാതാഃ; അനുജ്ഞ നൽകപ്പെട്ടു;
തേ അവർ
നാദൈഃ ഗർജ്ജനകൾകൊണ്ട്
താം ആ
ലങ്കാം ച ലങ്കയെ മുഴുവൻ
കമ്പയന്തഃ കുലുക്കുന്നവരായും
തേ അവർ
മഹീം ഭൂമിയെ

ചരണ-
പീഡിതാം } കാൽച്ചവിട്ടുകൊണ്ട്
കുർവ്വന്തഃ } അമർത്തുന്നവരായി
വിഹഗാൻ പക്ഷികളെ
വിത്രാസയന്തഃ, ഭയപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടും,
മൃഗദ്വിപാൻ മാനുകളേയും ആനക
ളേയും
ത്രാസയന്തഃ മിരട്ടിക്കൊണ്ടും
യൂഥാത് സൈന്യത്തിൽനിന്ന്
നിഷ്ക്രമ്യ, പുറപ്പെട്ട്,
പതാകിനീം കൊടിക്കൂറകളാർന്ന
ലങ്കാം ലങ്കയിൽ
ജഗ്മുഃ. കടന്ന് ചുററിത്തിരി
ഞ്ഞു.

രജശ്ച സഹസൈവോർദ്ധ്വം ജഗാമ ചരണോത്ഥിതം 17

ചരണോത്ഥിതം കാലുകളിൽനിന്നു പൊ
ങ്ങിയ
രജഃ ച പൊടിപടലം

സഹസാ ഏവ ഊക്കോടെ
ഊർദ്ധ്വം മുകളിലോട്ട്
ജഗാമ. പൊങ്ങി.

ഋക്ഷാഃ സിംഹാ വരാഹാശ്ച മഹിഷാ വാരണാ മൃഗാഃ
തേന ശബ്ദേന വിത്രസ്താ ജഗ്മുർഭീതാ ദിശോ ദശ 18

ഋക്ഷാഃ കരടികളും
സിംഹാഃ സിംഹങ്ങളും
വരാഹാഃ പന്നികളും
മഹിഷാഃ പോത്തുകളും
മൃഗാഃ മാനുകളും
വാരണാഃ ച ആനകളും

തേന ആ
ശബ്ദേന ശബ്ദത്താൽ
ഭീതാഃ പേടിച്ച്
വിത്രസ്താഃ, മിരണ്ടവയായി,
ദശ ദിശഃ പത്തു ദിക്കുകളിലും
ജഗ്മുഃ. പാഞ്ഞു.

ശിഖരം തത് ത്രികൂടസ്യ പ്രാംശു ചൈകം ദിവിസ്പൃശം
സമന്താത് പുഷ്പസംച്ഛന്നം മഹാരജതസന്നിഭം 19
ശതയോജനവിസ്തീർണ്ണം വിമലം ചാരുദർശനം
ശ്ലക്ഷ്ണം ശ്രീമന്മഹച്ചൈവ ദുഷ്പ്രാപം ശകുനൈരപി 20
മനസാऽപി ദുരാരോഹം കിം പുനഃ കർമ്മണാ ജനൈഃ 21

ത്രികൂടസ്യ ത്രികൂടപർവ്വതത്തിന്റെ
തത് ഏകം ആ ഒരു
ശിഖരം ച, ശിഖരമാകട്ടെ,
പ്രാംശു, അത്യുച്ചവും,

ദിവിസ്പൃശം ആകാശത്തെ തൊടുന്ന
സമന്താത് എങ്ങും [തും,
പുഷ്പസംച്ഛന്നം പുഷ്പങ്ങളാൽ മൂടപ്പെട്ട
തും

മഹാരജത-സംനിഭം	സ്വർണ്ണസദൃശവും
ശതയോജന-വിസ്തീർണ്ണം	നൂറുയോജന വിസ്താര മുള്ളതും
വിമലം	നിർമ്മലവും
ചാരുദർശനം	മനോഹരവും
ശ്ലക്ഷ്ണം	മിനുസമുള്ളതും
ശ്രീമത് ച	സമ്പത്സമൃദ്ധവും
മഹത് ഏവ	പേരാർന്നതും
ശകുനൈഃ അപി	പക്ഷികളാലുംകൂടി
ദുഷ്പ്രാപം	പ്രാപിപ്പാൻ കഴിയാ
ജനൈഃ	മനുഷ്യരാൽ [ത്തതും
മനസാ അപി	മനസ്സുകൊണ്ടുംകൂടി
ദുരാരോഹം;	കയറിച്ചെല്ലുവാൻ സാധിക്കാത്തതും ആയിരുന്നു;
കിമ്മണാ കിം പുനഃ?	വാസ്തവമായി കയറിച്ചെല്ലുക എന്നത് പിന്നെ പറയേണ്ടതുണ്ടോ?

നിവിഷ്ടാ തത്ര ശിഖരേ ലങ്കാ രാവണപാലിതാ
ശതയോജനവിസ്തീർണ്ണാ ത്രിംശദ്യോജനമായതാ. 22

തത്ര	ആ
ശിഖരേ	ശിഖരത്തിൽ
രാവണ-പാലിതാ	രാവണനാൽ പരിപാലിക്കപ്പെട്ടതായ
ലങ്കാ,	ലങ്കാനഗരം,
ശതയോജന-വിസ്തീർണ്ണാ	നൂറുയോജന നീളമുള്ളതായും
ത്രിംശദ്യോജനം ആയതാ	മുപ്പതുയോജന വിസ്താരമുള്ളതായും
നിവിഷ്ടാ.	നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു.

സാ പുരീ ഗോപുരൈരുച്ചൈഃ പാണ്ഡുരാംബുദസന്നിഭൈഃ
കാഞ്ചനേന ച സാലേന രാജതേന ച ശോഭിതാ. 23

സാ	ആ
പുരീ	നഗരം
ഉച്ചൈഃ	ഉയർന്ന
പാണ്ഡുരാംബുദ-സന്നിഭൈഃ	വെള്ളക്കാറൊത്ത
ഗോപുരൈഃ	ഗോപുരങ്ങളാലും
കാഞ്ചനേന ച	സ്വർണ്ണമയവും
രാജതേന ച	രജതനിർമ്മിതവും ആയ
സാലേന	മതിൽകെട്ടിനാലും
ശോഭിതാ.	വിലസിയിരുന്നു.

പ്രാസാദൈശ്ച വിമാനൈശ്ച ലങ്കാ പരമഭൂഷിതാ
ഘനൈരിവാതപാപായേ മദ്ധ്യമം വൈഷ്ണവം പദം 24

ലങ്കാ	ലങ്കാനഗരം
പ്രാസാദൈഃ ച	അനേകം മേടകളാലും
വിമാനൈഃ ച,	ഏഴുനിലമാളികകളാലും
ആതപാപായേ	വേനൽകഴിഞ്ഞ് മഴ തുടങ്ങുമ്പോൾ
വൈഷ്ണവം	വാമനമൂർത്തിയുടെ
മദ്ധ്യമം	രണ്ടാമത്തെ
പദം	കാലടിയാകുന്ന ആകാശം
ഘനൈഃ	മേഘങ്ങളാൽ
ഇവ,	എന്നപോലെ,
പരമഭൂഷിതാ.	ഏറ്റം ഭംഗിതേടി.

യസ്യാം സ്തംഭസഹസ്രേണ പ്രാസാദഃ സമലംകൃതഃ.
കൈലാസശിഖരാകാരോ ദൃശ്യതേ ഖമിവോല്ലിഖൻ. 25

യസ്യാം	യാതൊരു അതിൽ
സ്തംഭസഹസ്രേണ	ആയിരക്കണക്കായുള്ള തൂണുകളാൽ
സമലംകൃതം	അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട
പ്രാസാദം,	ഒരു അരമന,
കൈലാസശിഖരാകാരം	കൈലാസശിഖരംപോന്നതായി
ഖം	ആകാശത്തെ
ഉല്ലിഖൻ ഇവ	സ്പർശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതുപോലെ
ദൃശ്യതേ.	കാണപ്പെടുന്നുണ്ട്.

ചൈത്യഃ സ രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ ബഭൂവ പുരഭൂഷണം
ബലേന രക്ഷസാം നിത്യം യഃ സമഗ്രേണ രക്ഷ്യതേ 26

യഃ	യാതൊന്ന്
നിത്യം	എല്ലായ്പോഴും
സമഗ്രേണ	പരിപൂർണ്ണമായുള്ള
രക്ഷസാം ബലേന	രാക്ഷസസൈന്യത്താൽ
രക്ഷ്യതേ,	കാവൽകാക്കപ്പെടുന്നുവോ,
സഃ	അപ്രകാരമുള്ള അ
രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ	രാക്ഷസേന്ദ്രന്റെ
ചൈത്യഃ	അരമന,
പുരഭൂഷണം	ആ നഗരത്തിനുതന്നെ ഒരു അലങ്കാരമായി
ബഭൂവ.	പരിലസിച്ചു.

മനോജ്ഞതാം കാഞ്ചനവതീം പവ്വതൈരുപശോഭിതാം
നാനാധാതുവിചിത്രൈശ്ച ഉദ്യാനൈരുപശോഭിതാം 27
നാനാവിഹഗസംഘുഷ്ടാം നാനാമൃഗനിഷേവിതാം
നാനാകാനനസംതാനാം നാനാരാക്ഷസസേവിതാം 28
താം സമൃദ്ധാം സമൃദ്ധാത്മാ ലക്ഷ്മീവാൻ ലക്ഷ്മണാഗ്രജഃ
രാവണസ്യ പുരീം രാമോ ദദർശ സഹ വാനരൈഃ. 29

മനോജ്ഞതാം	മനസ്സിനെ അപഹരിക്കുന്നതും
കാഞ്ചനവതീം,	സ്വർണ്ണമയവും,
പവ്വതൈഃ	പവ്വതങ്ങളാൽ
ഉപശോഭിതാം,	ശോഭിവാച്ചതും,
നാനാധാതുവിചിത്രൈഃ	പലപല ധാതുക്കൾകൊണ്ട് പലവർണ്ണങ്ങളാന്ന
ഉദ്യാനൈഃ	ഉദ്യാനങ്ങളാൽ
ഉപശോഭിതാം,	പരിശോഭിക്കപ്പെട്ടതും
നാനാവിഹഗസംഘുഷ്ടാം	പലപല പക്ഷികളാൽ ശബ്ദിക്കപ്പെട്ടതും
നാനാമൃഗനിഷേവിതാം	പല മൃഗങ്ങൾ സഞ്ചരിക്കുന്നതും
നാനാകാനനസംതാനാം	പല തോപ്പുകളാൽ ഇടതിങ്ങിയതും
നാനാരാക്ഷസസേവിതാം	പല രാക്ഷസന്മാരാൽ കാക്കപ്പെട്ടതും
സമൃദ്ധാത്മാം	ധനസമൃദ്ധിയാൻതും
സമൃദ്ധാം ച	കുറവറ്റതും അയ
താം	ആ
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
പുരീം,	നഗരത്തെ,
ലക്ഷ്മണാഗ്രജഃ	ലക്ഷ്മണപൂവ്വജനും
ലക്ഷ്മീവാൻ	ശ്രീമാനുമായ
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ
വാനരൈഃ സഹ	വാനരന്മാരോടും കൂടി
ദദർശ.	വീക്ഷിച്ചു.

താം മഹാഗൃഹസംബാധാം ദൃഷ്ട്വാ ലക്ഷ്മണപൂർവ്വജഃ
നഗരീമമരപ്രഖ്യോ വിസ്മയം പ്രാപ വീര്യവാൻ. 30

അമരപ്രഖ്യഃ	ദേവസന്നിഭനും	താം	ആ
വീര്യവാൻ	വീര്യസമ്പന്നനും ആയ	നഗരീം	നഗരത്തെ
ലക്ഷ്മണപൂർവ്വജഃ,	ശ്രീരാമൻ,		
മഹാഗൃഹ-സംബാധാം	വൻ ദേവനങ്ങൾ നിറഞ്ഞതായ	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു,
		വിസ്മയം പ്രാപ.	ആശ്ചര്യമുൾക്കൊണ്ടു.

താം രത്നപൂർണ്ണാം ബഹുസംവിധാനാം
പ്രാസാദമാലാഭിരലംകൃതാം ച
പുരീം മഹായന്ത്രകവാടമുഖ്യാം
ദദർശ രാമോ മഹതാ ബലേന. 31

മഹതാ ബലേന,	വൻ സേനയോടുംകൂടി,	പ്രാസാദ-മാലാഭിഃ	ഉത്തമഭവനങ്ങളുടെ നിരകളാൽ
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	അലംകൃതാം	അഴകാൻവിളങ്ങുന്നതായും
താം	ആ		
പുരീം	നഗരത്തെ		
രത്നപൂർണ്ണാം	വിശേഷവസ്തുക്കൾ നിറഞ്ഞതായും	മഹായന്ത്ര-കവാടമുഖ്യാം ച	വലുതായ യന്ത്രങ്ങളോടും പ്രധാനപ്പെട്ട കോട്ടവാതിലുകളോടും
ബഹു-സംവിധാനാം	പലകെട്ടുപാടുകളോടുകൂടിയതായും	ദദർശ.	കണ്ടു. [ക്രുടിയതായും

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഏകോനചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = മുപ്പത്തൊമ്പതാം സർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16137; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1462.

ചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പതാംസർഗ്ഗം.

[രാവണസുഗ്രീവനിയുദ്ധം=രാവണനും സുഗ്രീവനുമായി ഒറ്റയ്ക്കുപൊരുതുന്നത്.]

തതോ രാമഃ സുവേലാഗ്രം യോജനദ്വയമണ്ഡലം
ആരുരോഹ സസുഗ്രീവോ ഹരിയൂഥപസംവൃതഃ. 1

തതഃ	അതിൽപിന്നെ	യോജനദ്വയ-മണ്ഡലം	രണ്ടുയോജനപരിധിയുള്ളതായ
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	സുവേലാഗ്രം,	സുവേലോപരിഭാഗത്തിൽ
സസുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവസഹിതനായി		
ഹരിയൂഥപ-സംവൃതഃ	വാനരസേനാധിപന്മാരോടുംകൂടി	ആരുരോഹ.	കയറിച്ചെന്നു.

സ്ഥിതാ മുഹൂർത്തം തത്രൈവ ദിശോ ദശ വിലോകയൻ
ത്രികൂടശിഖരേ രമ്യേ നിർമ്മിതാം വിശ്വകർമ്മണാ
ദദർശ ലങ്കാം സുന്യസ്താം രമ്യകാനനശോഭിതാം 2
തസ്യാം ഗോപുരശൃംഗസ്ഥം രാക്ഷസേന്ദ്രം ദുരാസദം 3
ശ്വേതച്ഛാമരപര്യന്തം വിജയച്ഛത്രശോഭിതാം
രക്തചന്ദനസംലിപ്തം രത്നാഭരണഭൂഷിതം 4
നീലജീമൂതസംകാശം ഹേമസംഛാദിതാംബരം
ഐരാവതവിഷാണാഗ്രൈരുത്കൃഷ്ടകിണവക്ഷസം 5
ശശലോഹിതരാഗേണ സംവീതം രക്തവാസസാ
സന്ധ്യാതപേന സംഛന്നം മേഘരാശിമിവാംബരേ. 6

തത്ര ഏവ — അവിടെത്തന്നെ
മുഹൂർത്തം — സ്വല്പനേരം
സ്ഥിതാ, — നിന്നുകൊണ്ട്,
ദശ — പത്തു
ദിശഃ — ദിക്കുകളും
വിലോകയൻ, — നോക്കുന്നവനായ
രമ്യേ — അഴകാന്ന [അതേഹം,
ത്രികൂടശിഖരേ — ത്രികൂടശിഖരത്തിൽ
രമ്യകാനന-ശോഭിതാം — മനോഹരങ്ങളായ തോപ്പുകളാൽ വിലസുന്നതായും,
സുന്യസ്താം — നല്ലപോലെ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നതായി
വിശ്വകർമ്മണാ — വിശ്വകർമ്മാവിനാൽ
നിർമ്മിതാം — നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടതായും
തസ്യാം — ആ [ഉള്ള
ലങ്കാം, — ലങ്കാനഗരത്തേയും,
ഗോപുര-ശൃംഗസ്ഥം — ഗോപുരാഗ്രത്തിൽ നിന്നുകൊണ്ടിരുന്നവനും
ദുരാസദം — അടുക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തവനും
ശ്വേതച്ഛാമര-പര്യന്തം — പാർശ്വഭാഗങ്ങളിൽ വെഞ്ചാമരങ്ങൾ വീശപ്പെട്ടവനും
വിജയച്ഛത്ര-ശോഭിതം — വിജയക്കുട പിടിക്കപ്പെട്ടവനും,
രക്തചന്ദന-സംലിപ്തം — രക്തചന്ദനമണിഞ്ഞവനും,
രത്നാഭരണ-ഭൂഷിതം, — പൊന്നണിക്കോപ്പുകൾ പൂണ്ടവനും,
നീലജീമൂത-സംകാശം, — കരിമുകിലൊത്തവനും,
ഹേമസംച്ഛാദി-താംബരം, — കസവുപട്ടു ധരിച്ചവനും,
ഐരാവത-വിഷാ-ണാഗ്രൈഃ — ഐരാവതത്തിന്റെ കൊമ്പിൻ മുനകളാൽ
ഉത്കൃഷ്ട-കിണവക്ഷസം — ഉണ്ടായിട്ടുള്ളവയായ വട്ടക്കളാന്ന മാറിടത്തോടുകൂടിയവനും,
ശശലോഹിത-രാഗേണ — മുയലിൻ ചോരപോലെ ചുകന്ന
രക്തവാസസാ, — രക്തവസ്ത്രത്താൽ,
അംബരേ — ആകാശത്തിൽ
സന്ധ്യാ-തപേന സംഛന്നം — സന്ധ്യാസമയത്തെ വെയിലേറ്റ
മേഘരാശിം ഇവ — കാർനിരയെന്നപോലെ,
സംവീതം — ചുറ്റപ്പെട്ടവനായ
രാക്ഷസേന്ദ്രം — രക്ഷോനാഥനെ
ദദർശ. — കണ്ടു.

പശ്യതാം വാനരേന്ദ്രാണാം രാഘവസ്യാപി പശ്യതഃ
ദൽനാദ്രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ സുഗ്രീവഃ സഹസോത്ഥിതഃ 7

സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ	രാഘവസ്യ അപി	ശ്രീരാഘവനും അപ്രകാരം
രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ ദൽനാത്	രാക്ഷസേന്ദ്രനെ കണ്ടപ്പോൾ	പശ്യതഃ,	കണ്ടുനില്ക്കെ,
വാനരേന്ദ്രാണാം	വാനര ശ്രേഷ്ഠന്മാർ	സഹസാ	പെട്ടെന്ന്
പശ്യതാം,	നോക്കി നില്ക്കെ,	ഉത്ഥിതഃ.	ചാടിയെഴുന്നേറ്റു.

ക്രോധവേഗേന സംതപ്തഃ സതേവന ച ബലേന ച
അചലാഗ്രാദഥോത്ഥായ പുപ്ലുവേ ഗോപുരസ്ഥലേ. 8

ക്രോധവേഗേന	കോപാവേശംകൊണ്ട്	അചലാഗ്രാത്	ഗിരി ശിഖരത്തിൽ
സംതപ്തഃ,	തിളയ്ക്കുന്നവനായ അവൻ,	അഥ	ആ സമയം [നിന്ന്
		ഉത്ഥായ,	കുതിച്ച്,
സതേവന ച	ധൈര്യത്തോടും	ഗോപുരസ്ഥലേ	ഗോപുര മുകളിൽ
ബലേന ച	ഊക്കോടും	പുപ്ലുവേ.	ചാടി.

സ്ഥിതപാ മുഹൂർത്തം സംപ്രേക്ഷ്യ നിർഭയേനാന്തരാത്മനാ
ത്രുണീകൃത്യ ച തദ്രക്ഷഃ സോഽബ്രവീത് പരുഷം വചഃ 9

സഃ,	അവൻ,	നിർഭയേന	ഭയലേശമില്ലാത്ത
മുഹൂർത്തം സ്ഥിതപാ,	ഒട്ടനേരം നിന്ന്,	അന്തരാത്മനാ ച	ചിത്തത്തോട്ടു കൂടി
		സംപ്രേക്ഷ്യ,	നോക്കിക്കൊണ്ട്,
തത്	ആ	പരുഷം	കടുതായ
രക്ഷഃ	രാക്ഷസനെ	വചഃ	വാക്യത്തെ
ത്രുണീകൃത്യ,	പുല്ലാക്കി,	അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

ലോകനാഥസ്യ രാമസ്യ സഖാ ദാസോഽസ്മി രാക്ഷസ. 10

"രാക്ഷസ!	"രാക്ഷസ!	രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ
അസ്മി	ഞാൻ	ദാസഃ	കൈങ്കര്യം ചെയ്യുന്ന
ലോകനാഥസ്യ	ലോകേശനായ	സഖാ.	സുഹൃത്താണ്.

ന മയാ മോക്ഷ്യസേഽദ്യ ത്വം പാത്ഥിവേന്ദ്രസ്യ തേജസാ. 11

"ത്വം	"നീ	തേജസാ,	വൈവേത്താൽ,
അദ്യ,	ഇപ്പോൾ,	മയാ മോക്ഷ്യസേ ന"	എന്റെ കയ്യിൽനിന്നു പിടിവിട്ടുപോകയില്ല."
പാത്ഥിവേന്ദ്രസ്യ	ആ രാജാധിരാജന്റെ		

ഇത്യുക്ത്വാ സഹസോത്പത്യ പുപ്ലുവേ തസ്യ ചോപരി 12

ഇതി,	ഇപ്രകാരം	ഉത്പത്യ,	കുതിച്ച്,
ഉക്ത്വാ,	ഉരചെയ്തുകൊണ്ട്,	തസ്യ ഉപരി ച	അവന്റെ മേൽ
സഹസാ	പെട്ടെന്ന്	പുപ്ലുവേ.	ചാടി.

ആകൃഷ്യ മുകുടം ചിത്രം പാതയാമാസ തദ്ഭുവി. 13

ചിത്രം	ഭംഗിപൂണ്ട	ആകൃഷ്യ	വലിച്ചെടുത്തു്
മുകുടം,	കിരീടത്തെ,	ഭുവി	നിലത്തു്
തത്	അക്ഷണം	പാതയാമാസ.	എറിഞ്ഞു.

സമീക്ഷ്യ തൂർണ്ണമായാന്തമാബഭാഷേ നിശാചരഃ. 14

നിശാചരഃ,	നക്തഞ്ചരൻ,	ആയാന്തം	എതിഞ്ഞുവരുന്ന അവ
		സമീക്ഷ്യ,	കണ്ടു്, [നെ
തൂർണ്ണം	വേഗതയോടെ	ആബഭാഷേ.	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.

സുഗ്രീവസ്ത്വം പരോക്ഷം മേ ഹീനഗ്രീവോ ഭവിഷ്യസി. 15

"മേ പരോക്ഷം	"ഞാൻ കാണാതിരു	തപം,	നീ, ഇപ്പോൾ
	ന്നതുവരെ	ഹീനഗ്രീവഃ	കഴുത്തറവനായി
സുഗ്രീവഃ	നല്ല കഴുത്തോടുകൂടിയ		
	വനായിരുന്നേ	ഭവിഷ്യസി."	ഭവിക്കുന്നതാണ്."

ഇത്യുക്ത്വോത്പ്ലുത്യ തം ക്ഷിപ്രം ബാഹ്വോരാക്ഷിപത്തലേ. 16

ഇതി ഉക്ത്വാ,	എന്നു പറഞ്ഞു്	ബാഹ്വോഃ	രണ്ടുകൈകൾകൊണ്ടും
ക്ഷിപ്രം	ഉടനെ		പിടിച്ചു്
ഉത്പ്ലുത്യ,	കുതിച്ചു്,	തലേ	നിലത്തെറിഞ്ഞു.
തം	അവനെ	ആക്ഷിപത്.	

കന്ദുവത്തം സമുത്പ്ലുത്യ ബാഹ്വോരാക്ഷിപദ്ധരിഃ. 17

ഹരിഃ,	വാനരനായ സുഗ്രീവൻ,	ബാഹ്വോഃ	രണ്ടുകൈകൾകൊണ്ടും
സമുത്പ്ലുത്യ	തൽക്ഷണം എഴു	കന്ദുവത്	പന്തുപോലെ
തം	അവനെ [ന്നേറ്	ആക്ഷിപത്.	വലിച്ചെറിഞ്ഞു.

പരസ്പരം സ്പർദ്ധവിദിഗ്ധഗാത്രൌ
പരസ്പരം ശോണിതദിഗ്ധദേഹൌ
പരസ്പരം ശ്ലിഷ്ടനിരുദ്ധചേഷ്ടൌ
പരസ്പരം ശാല്മലികിംശുകൌ യഥാ. 18

മുഷ്ടിപ്രഹാരൈശ്ച തലപ്രഹാരൈ-
രരത്നിഘാതൈശ്ച കരാഗ്രഘാതൈഃ
തൌ ചക്രതുർയുദ്ധമസഹ്യരൂപം
മഹാബലൌ വാനരരാക്ഷസേന്ദ്രൌ. 19

തൌ — അ രണ്ടു
മഹാബലൌ — മഹാബലശാലികളായ
വാനരരാക്ഷസേന്ദ്രൌ, — വാനരേന്ദ്രനും രക്ഷോനാഥനും,
പരസ്പരം — ഒരുവനാൽ മറെറാരുവൻ, (തമ്മിൽ കെട്ടിപ്പിടിക്കയാൽ)
സേദവിഗ്രഗാത്രൌ — ദേഹം വിയപ്പുനീരിൽ മുങ്ങിയവരായി,
പരസ്പരം — ഒരുവനാൽ മറെറാരുവൻ, (തമ്മിൽ മാന്തിപ്പൊളിക്കയാൽ)
ശോണിതദിഗ്ദ്ധദേഹൌ, — ദേഹം ചോരയിലാറാടിയവരായി
പരസ്പരം — ഒരുവക്കൊരുവർ
ശ്ലിഷ്ടനിരുദ്ധചേഷ്ടൌ, — കെട്ടിപ്പിടിച്ചു് അനക്കമില്ലാത്തവരായി,
പരസ്പരം — ഒരുവക്കൊരുവർ
ശാല്മലികിംശുകൌ യഥാ, — പൂളയും മുരിക്കും പോലായ്തീന്നവരായി,
മുഷ്ടിപ്രഹാരൈഃ ച — കൈകൾ ചുരുട്ടിപ്പിടിച്ചുള്ളടികൾകൊണ്ടും
തലപ്രഹാരൈഃ — കൈകൾ പരത്തിക്കൊണ്ടുള്ള അടികളാലും
അരത്നിഘാതൈഃ — കൈമുട്ടുകൾകൊണ്ടുള്ള കുത്തുകളാലും
കരാഗ്രഘാതൈഃ ച — കരാഗ്രങ്ങൾകൊണ്ടുള്ള മാന്തലുകളാലും,
അസഹ്യരൂപം — നോക്കിനില്പാൻ സാധിക്കാത്തവിധം
യുദ്ധം ചക്രതുഃ. — യുദ്ധംചെയ്തു.

[പൂളയും മുരിക്കും പൂത്തുനില്ക്കുമ്പോൾ തുടുത്ത പൂക്കൾ നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നതുപോലെ, ദേഹത്തിലെങ്ങും ചോരയണിഞ്ഞിരിക്കുന്നവരെന്നും, തമ്മിൽ കെട്ടിപ്പിടിക്കുമ്പോൾ, അവയുടെ മുള്ളുകൊത്തിവേദനിക്കുന്നപോലെ, അന്യോന്യം വേദനയുണ്ടാക്കുന്നവരെന്നും ഉപമയുടെ സാരസ്യം.

"അസഹ്യരൂപം" (ഏറെറവും അസഹ്യമായവിധത്തിൽ) എന്നു. ശൌ. രാ "പ്രശംസായാം രൂപപ്രത്യയഃ."]

കൃത്വാ നിയുദ്ധം ഭൃശമുഗ്രവേഗൌ
കാലം ചിരം ഗോപുരവേദിമദ്ധ്യേ
ഉത്ക്ഷിപ്യ ചാക്ഷിപ്യ വിനമ്യ ദേഹൌ
പാദക്രമാദ്ഗോപുരവേദിലഗ്നൌ
അന്യോന്യമാവിധ്യ വിലഗ്നദേഹൌ
തൌ പേതതുഃ സാലനിഖാതമദ്ധ്യേ. 20

തൌ — അവർ
ഗോപുരവേദിമദ്ധ്യേ — ഗോപുരത്തിൻെറ മേടയുടെ നടുവിൽ
ചിരം കാലം — വളരെനേരം
ഭൃശം — എത്രയും
ഉഗ്രവേഗൌ, — ഉഗ്രമായ കരളുറപ്പോടുകൂടിയവരായി,
നിയുദ്ധം കൃത്വാ, — ദ്വന്ദ്വയുദ്ധംചെയ്തു,
ഉത്ക്ഷിപ്യ ച, — തമ്മിലെടുത്ത്
ആക്ഷിപ്യ ച — എറിഞ്ഞും
ദേഹൌ വിനമ്യ — ദേഹങ്ങളെ വളച്ചു്
പാദക്രമാത് — കാൽപ്പിടിത്തംകൊണ്ടു്
ഗോപുരവേദിലഗ്നൌ, — ഗോപുരവേദിയിൽ പററിനില്ക്കുന്നവരായി
അന്യോന്യം — ഒരുവനെയൊരുവൻ
ആവിധ്യ, — എടുത്തെറിഞ്ഞ്
വിലഗ്നദേഹൌ — തമ്മിൽ പൊത്തിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു്,
സാലനിഖാതമദ്ധ്യേ — മതിലിനും കിടങ്ങിനും ഇടയിൽ
പേതതുഃ. — മറിഞ്ഞുവീണു.

ഉത്പേതതുർഭൂതലമസ്പൃശന്തൌ
സ്ഥിത്വാ മുഹൂർത്തം തദ്വിനിശ്വസന്തൌ
ആലിംഗ്യ ചാവല്ഗ്യ ച ബാഹുയോക്ത്രൈഃ
സംയോജയാമാസതുരാഹവേ തൌ. 21

തൌ,	അവരിരുവരും,	ആഹവേ,	പോരിൽ,
അഭി-നിശ്വസന്തൌ	നെടുവീർപ്പിട്ടുകൊണ്ട്,	ബാഹു-യോക്ത്രൈഃ	കൈകളാകുന്ന കയറുകൊണ്ട്
മുഹൂർത്തം തു സ്ഥിത്വാ,	അല്പനേരം മാത്രം മിണ്ടാതെനിന്നശേഷം	ആലിംഗ്യ, ച ആവല്ഗ്യ ച	കെട്ടിവരിഞ്ഞും, തമ്മിൽ പിടിച്ചുവലിച്ചുരണ്ടും
ഭൂതലം അസ്പൃശന്തൌ	നിലംവിട്ട്	സംയോജയാ-മാസതുഃ.	കെട്ടിപ്പിണഞ്ഞു.
ഉത്പേതതുഃ;	ഉയരെക്കുതിച്ചു;		

സംരംഭശിക്ഷാബലസംപ്രയുക്തൌ
സംപേരതുഃ സംപ്രതി യുദ്ധമാർഗ്ഗൈഃ
ശാർദ്ദൂലസിംഹാവിവ ജാതദർപ്പൌ
ഗജേന്ദ്രപോതാവിവ സംപ്രയുക്തൌ. 22

സംരംഭ-ശിക്ഷാബല-സംപ്രയുക്തൌ	വാശിയും, പയറും, ഊക്കും ചേർന്നവരായ അവരിരുവരും,	സംപ്രയുക്തൌ	ഉത്സാഹപ്പെട്ടുത്തപ്പെട്ട
		ഗജേന്ദ്ര-പോതൌ ഇവ,	രണ്ടു് ആനക്കുട്ടികൾ പോലെയും,
ജാതദർപ്പൌ	കൊഴുത്ത	യുദ്ധമാർഗ്ഗൈഃ	യുദ്ധംചെയ്യാനുള്ള അടവുകൾ നോക്കിക്കൊണ്ടു
ശാർദ്ദൂല-സിംഹൌ ഇവ	രണ്ടു വൻവ്യാഘ്രങ്ങളെന്നപോലെയും,	സംപ്രതി	തത്സമയം
		സംപേരതുഃ.	വട്ടം ചുറ്റി.

സംഹത്യ ചാപിഡ്യ ച താവുരോഭ്യാം
നിപേതതുർവൈ യുഗപദ്ധരണ്യാം
ഉദ്യമ്യ ചാന്യോന്യമധിക്ഷിപന്തൌ
സംചക്രമാതേ ബഹുയുദ്ധമാർഗ്ഗൈഃ 23

തൌ	അവരിരുവരും	ഉദ്യമ്യ	എഴുന്നേറ്റ്
ഉരോഭ്യാം	മാറോടു മാറ്	അന്യോന്യം ച	അന്യോന്യം
ആപീഡ്യ ച	മുട്ടിക്കൊണ്ടും,	അധിക്ഷി-പന്തൌ	എടുത്തെറിയുന്നവരായി
സംഹത്യ ച,	ഇടിച്ചുകൊണ്ടും,	ബഹുയുദ്ധ-മാർഗ്ഗൈഃ	പലമാതിരി അടവുകൾ കയ്ക്കൊണ്ട്
യുഗപത് വൈ	ഒപ്പം	സംചക്രമാതേ.	പൊരുതി.
ധരണ്യാം	നിലത്ത്		
നിപേതതുഃ;	വീണു;		

വ്യായാമശിക്ഷാബലസംപ്രയുക്തൌ
ക്ലമം ന തൌ ജഗ്മതുരാശു വീരൌ
ബാഹൂത്തമൈർവാരണവാരണാഭൈർ-
നിവാരയന്തൌ വരവാരണാഭൌ. 24

വ്യായാമ-ശിക്ഷാബല-സംപ്രയുക്തൌ	ദേഹാരോഗ്യത്തിന്നായുള്ള നിത്യാഭ്യാസംകൊണ്ടുള്ള ശക്തിയാന്നവരും,	തൌ,	അവരിരുവരും,
		വാരണ-വാരണാഭൈഃ	ആനകളെത്തച്ചിടുന്നസ്തംഭങ്ങൾ പോലെയു
		ബാഹൂത്തമൈഃ	വൻ കൈകളാൽ [ള്ള
വര-വാരണാഭൌ	വമ്പന്മാരായ ആനക്കൊമ്പന്മാരെപ്പോലെയുള്ളവരും	നിവാരയന്തൌ,	തടയുന്നവരായി,
		ആശു	അല്പനേരം കൊണ്ടൊന്നും
വീരൌ	വീരന്മാരുമായ	ക്ലമം ജഗ്മതുഃ ന.	ക്ഷീണിച്ചതേയില്ല.

ചിരേണ കാലേന തു സംപ്രയുക്തൌ
സംചേരതുർമ്മണ്ഡലമാശു മാശു. 25

ചിരേണ കാലേന തു സംപ്രയുക്തൌ	വളരെ നേരം പൊരുതിയ അവർ രണ്ടുപേരും	മണ്ഡലമാശു	ചക്രാകാരത്തിൽ
		ആശു	അതിവേഗത്തിൽ
		സംചേരതുഃ.	ചുറ്റി.

തൌ പരസ്പരമാസാദ്യ യത്താവന്യോന്യസൂദനേ
മാർജ്ജാരാവിവ ഭക്ഷാർത്ഥേ വിതസ്ഥാതേ മുഹുർമ്മുഹുഃ. 26

തൌ	അവരിരുവരും	ഇവ,	എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം,
അന്യോന്യസൂദനേ	ഒരുവനെയൊരുവൻ ഹിംസിക്കുന്നതിൽ	പരസ്പരം	തമ്മിൽ തമ്മിൽ
		ആസാദ്യ,	അടുത്തും,
യത്തൌ,	തമ്മിനോക്കുന്നവരായി,	മുഹുഃ മുഹുഃ	ക്രൂടെക്കൂടെ
ഭക്ഷാർത്ഥേ	തീറ്റക്കായി	വിതസ്ഥാതേ.	വിലകിയും നിന്നു.
മാർജ്ജാരൌ	രണ്ടുപൂച്ചകൾ		

മണ്ഡലാനി വിചിത്രാണി സ്ഥാനാനി വിവിധാനി ച
ഗോമൂത്രികാണി ചിത്രാണി ഗതപ്രത്യാഗതാനി ച 27
തിരശ്ചീനഗതാന്യേവ തഥാ വക്രഗതാനി ച
പരിമോക്ഷം പ്രഹാരാണാം വജ്രാണാം പരിധാവനം 28
അഭിദ്രവണമാപ്ലാവമാസ്ഥാനം ച സവിഗ്രഹം
പരാവൃത്തമപാവൃത്തമവൃത്തമവപ്ലുതം 29
ഉപന്യസ്തമപന്യസ്തം യുദ്ധമാർഗ്ഗവിശാരദൌ
തൌ സംചേരതുരന്യോന്യം വാനരേന്ദ്രശ്ച രാവണഃ. 30

യുദ്ധമാർഗ്ഗവിശാരദൌ	മല്ലയുദ്ധത്തിന്നുള്ള അടവുകളിൽ സമർത്ഥന്മാരായ
വാനരേന്ദ്രൌ	വാനരാധിപനും
രാവണൌ ച	രാവണനുമായ
തൌ,	അവരിരുവരും,
വിചിത്രാണി	പലമാതിരിയായുള്ള
മണ്ഡലാനി,	വട്ടം ചുറവുകളേയും,
വിവിധാനി	പലമാതിരി
സ്ഥാനാനി ച,	നില്പുകളേയും,
ചിത്രാണി ഗോമൂത്രികാണി	പലമാതിരിയായി ഗോമൂത്രംപോലെ അല്പാല്പമായി പതുങ്ങി പതുങ്ങിയും, വളഞ്ഞും ഉള്ള ഗതികളെപ്പറ്റിയും,
ഗതപ്രത്യാഗതാനി ച	അടുക്കുക പിൻമാറുക എന്നവയേയും
തിരശ്ചീനഗതാനി ഏവ	വിലങ്ങത്തിലുള്ള ഗതികളേയും,
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
വക്രഗതാനി ച	പിടിയിലകപ്പെട്ടുന്നതുപോലെ കാണിച്ച് കൌശലത്തിലൊഴിയുന്ന ഗതികളേയും
പ്രഹാരാണാം പരിമോക്ഷം	തല്ലുകളെ ഒഴിക്കുന്നതിനേയും,
വജ്രനം	തടുക്കുന്നതിനേയും,
പരിധാവനം	ഒരുത്തൻ നില്ക്കുമ്പോൾ മറേറവൻ ചുറും വരിക,
അഭിദ്രവണം	ഓടിയടുക്കുക,
ആപ്ലാവം,	(തവളപോലെ) ചാടുക,
സവിഗ്രഹം ആസ്ഥാനം ച	എതിത്ത് നില്ക്കുക,
പരാവൃത്തം,	പിൻമാറുക,
അപാവൃത്തം,	ആട്ടിപ്പായിക്കുക,
അവഗ്രതം	ദേഹം ഹ്രസ്വമാക്കി ഒറപ്പാച്ചൽ പായുക,
അവപ്ലുതം	അപ്രകാരം ഒറച്ചാട്ടം ചാടുക,
ഉപന്യസ്തം	(കയ്യോടു കൈ ചുമലോടു ചുമൽ, മാറോടു മാറ്) എന്നവ കൂട്ടിമുട്ടുക,
അപന്യസ്തം	(എടതുകൈ വലതു കയ്യോട്, ഇങ്ങിനെ) മാറി കൂട്ടിപ്പിണയ്ക്കുക, എന്നവയേയും
അന്യോന്യം	ഒരുവക്കൊരുവർ
സംചേരതുഃ.	പ്രയോഗിച്ചു.

[''മണ്ഡലാനി'':— വട്ടം ചുറുക എന്ന മണ്ഡലങ്ങളെപ്പറ്റി ഭരതമുനി ഇപ്രകാരം പറയുന്നു. ''ഏകപാദപ്രചാരോ യഃ സ ചാരീത്യഭിധീയതേ. ദ്വിപാദക്രമണം യത്തു കരണം നാമ തദ്ഭവേത്. കരണാനാം സമായോഗാത് ഖണ്ഡമിത്യഭിധീയതേ ഖണ്ഡൈസ്ത്രിഭിശ്ചതുർഭിർവ്വാ സംയുക്തം മണ്ഡലം ഭവേത്.'' മണ്ഡലഭേദങ്ങളും സവ്യം, അപസവ്യം, സവ്യാപസവ്യം, അഭ്രമണം ഇത്യാദിയറിയുന്നു.

''സ്ഥാനാനി'': (നില്പുകളും) വ്യാഘ്രം, സിംഹം എന്നിത്യാദിപോലെയുള്ളവ; അഥവാ ഭരതശാസ്ത്രത്തിൽ പറയുംപ്രകാരം വൈഷ്ണവം മുതലായ ആറു സ്ഥാനങ്ങളും; ''വൈഷ്ണവം സമപാദം ച വൈശാഖം മണ്ഡലം തഥാ പ്രത്യാലീഢമഥാലീഢം സ്ഥാനാന്യേതാനി ഷൺനൃണാം''; ധനുർവ്വേദത്തിൽ സ്ഥാനങ്ങളും അഞ്ച് എന്ന് പക്ഷാന്തരം.

''ആപ്ലാവം'' ദേഹത്തെ ചെറുതാക്കിയും വലുതാക്കിയും താണ് ചാടിച്ചെല്ലുക.

ഇങ്ങിനെ ഖഡ്ഗവിദ്യ, മല്ലശാസ്ത്രം മുതലായവയിൽ വിവരങ്ങളും കണ്ടുകൊൾക (ഭാഗ. രാ).]

ഏതസ്മിന്നന്തരേ രക്ഷോ മായാബലമഥാത്മനഃ
ആരബ്ധുമുപസംപേദേ ജ്ഞാത്വാ തം വാനരാധിപഃ 31
ഉത്പപാത തദാകാശം ജിതകാശീ ജിതക്ലമഃ
രാവണഃ സ്ഥിത ഏവാത്ര ഹരിരാജേന വഞ്ചിതഃ. 32

അഥ	പിന്നെ
ഏതസ്മിൻ അന്തരേ,	ആ സമയം,
രക്ഷഃ	രാക്ഷസൻ
ആത്മനഃ	തന്റെ
മായാബലം	മായാശക്തിയെ
ആരബ്ധും	പ്രയോഗിപ്പാൻ
ഉപസംപേദേ;	ഒരുങ്ങി;
തദാ	അപ്പോൾ
വാനരാധിപഃ	വാനരാധിപൻ
ജിതകാശീ	വിജയത്താൽ പ്രകാശിക്കുന്നവനായി,
ജിതക്ലമഃ,	ക്ഷീണമില്ലാത്തവനായി,
തം	അതിനെ
ജ്ഞാത്വാ,	കണ്ടറിഞ്ഞ്,
ആകാശം	ആകാശത്തിൽ
ഉത്പപാത,	കുതിച്ചുപൊങ്ങി,
അത്ര ഏവ	അവിടെത്തന്നെ
സ്ഥിതഃ;	കാത്തുനിന്നു;
രാവണഃ	രാവണൻ
ഹരിരാജേന	വാനരാധിപനാൽ
വഞ്ചിതഃ.	(ഇങ്ങിനെ) വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടു.

അഥ ഹരിവരനാഥഃ പ്രാപ്യ സംഗ്രാമകീർത്തിം
നിശിചരപതിമാജൌ യോജയിത്വാ ശ്രമേണ
ഗഗനമതിവിശാലം ലംഘയിത്വാക്സൂനുർ-
ഹരിവരഗണമധ്യേ രാമപാർശ്വം ജഗാമ. 33

ഹരിവരനാഥഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാർക്ക് നാഥനും
അക്സൂനുഃ,	സൂര്യപുത്രനും ആയ സുഗ്രീവൻ,
അഥ	അപ്പോൾ
ആജൌ,	പോരിൽ,
നിശിചരപതിം	നക്തഞ്ചരാധിപനെ
ശ്രമേണ യോജയിത്വാ,	കഴക്കിലാക്കിയശേഷം,
സംഗ്രാമ-കീർത്തിം	യുദ്ധംകൊണ്ടുള്ള കീർത്തിയേയും
പ്രാപ്യ,	നേടിക്കൊണ്ട്,
അതിവിശാലം	അതിവിശാലമായ
ഗഗനം	ആകാശത്തെ
ലംഘയിത്വാ,	കടന്ന്,
ഹരിവര-ഗണമധ്യേ	വാനരസമൂഹത്തിന്റെ നടുവിൽ
രാമപാർശ്വം	ശ്രീരാമസന്നിധിയിൽ
ജഗാമ.	ഇറങ്ങിനിന്നു.

ഇതി സ സവിതുസൂനുസ്തത്ര തത് കർമ്മ കൃത്വാ
പവനഗതിരനീകം പ്രാവിശത് സംപ്രഹൃഷ്ടഃ
രഘുവരനൃപസൂനോർവല്ഗ്വയൻ യുദ്ധഹർഷം
തരുമൃഗഗണമുഖ്യൈഃ പൂജ്യമാനോ ഹരീന്ദ്രഃ. 34

സവിതൃസൂനുഃ	സൂര്യപുത്രനും	പൂജ്യമാനഃ,	കൊണ്ടാടപ്പെട്ടവനായി
പവനഗതിഃ	വായുവേഗമാന്ത്രവനും	സംപ്രഹൃഷ്ടഃ,	അതി സന്തുഷ്ടചിത്തനായി,
സഃ	അ [അയ		
ഹരീന്ദ്രഃ,	വാനരോത്തമൻ,	രഘുവരനൃപ- / സൂനോഃ	രഘുകുല ചക്രവർത്തിയായ ശ്രീരാമന്ന്
തത	അപ്പോൾ		
തത് കർമ്മ	ആ കൃത്യത്തെ	യുദ്ധഹർഷം	പോരിൽ ഉത്സാഹത്തെ
ഇതി കൃത്വാ,	ഇപ്രകാരം ചെയ്ത്,	വർദ്ധയൻ	വിളയിക്കുന്നവനായി
തരുമൃഗഗണ- / മുഖ്യൈഃ	കപിപ്രധാനികളാൽ	അനികം	സൈന്യത്തിൽ
		പ്രാവിശത്.	പ്രവേശിച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ചതുശ്ചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പതാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16171; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1496.

ഏകചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തൊന്നാംസർഗ്ഗം.

[അംഗദദൂത്യം=അംഗദന്റെ ദൂത്.]

അഥ തസ്മിൻ നിമിത്താനി ദൃഷ്ട്വാ ലക്ഷ്മണപൂർവ്വജഃ
സുഗ്രീവം സംപരിഷ്വജ്യ തദാ വചനമബ്രവീത്. 1

തദാ	ആ സമയം	സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനെ
ലക്ഷ്മണപൂർവ്വജഃ	ശ്രീരാമൻ	സംപരിഷ്വജ്യ	തലോടിക്കൊണ്ട്
തസ്മിൻ	അവന്റെ ദേഹത്തിൽ	അഥ	ഇപ്രകാരം
നിമിത്താനി	യുദ്ധചിഹ്നങ്ങളെ	വചനം / അബ്രവീത്.	ഉരചെയ്തു.
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,		

അസംമന്ത്ര്യൈവ മയാ സാർദ്ധം തദിദം സാഹസം കൃതം
ഏവം സാഹസയുക്താനി ന കുർവ്വന്തി ജനേശ്വരാഃ. 2

"മയാ സാർദ്ധം	"എന്നോടുകൂടി	കൃതം;	ചെയ്യപ്പെട്ടു:
അസംമന്ത്ര്യ	ആലോചിക്കാതെ	ജനേശ്വരാഃ	രാജാക്കന്മാർ
തത്	അപ്രകാരമുള്ള	ഏവം	ഇപ്രകാരം
ഇദം / സാഹസം	ഈ വരുംവരായ്മയെ ആലോചിക്കാത്ത സാഹസപ്രവൃത്തി	സാഹസ- / യുക്താനി	സാഹസകൃത്യങ്ങളെ
		കുർവ്വന്തി ന.	ചെയ്യുമാറില്ല.

സംശയേ സ്ഥാപ്യ മാം ഹേതും ബലം ച സവിഭീഷണം
കഷ്ടം കൃതമിദം വീര സാഹസം സാഹസപ്രിയ. 3

"സാഹസ- / പ്രിയ!	സാഹസകൃത്യങ്ങളിൽ താല്പര്യമുള്ള	സംശയേ / സ്ഥാപ്യ	കഴക്കിലാക്കി
വീര!	വീര!	ഇദം	ഈ
സവിഭീഷണം	വിഭീഷണനോടുകൂടി	കഷ്ടം	അപത്കരമായ
മാം ച	എന്നെയും	സാഹസം	സാഹസപ്രവൃത്തി
ഇദം ബലം ച	ഈ സൈന്യത്തെയും	കൃതം.	ചെയ്യപ്പെട്ടുവല്ലൊ.

ഇദാനീം മാ കൃഥാ വീര ഏവംവിധമചിന്തിതം
തവയി കിഞ്ചിത് സമാപന്നോ കിം കാര്യം സീതയാ മമ. 4
ഭരതേന മഹാബാഹോ ലക്ഷ്മണേന യവീയസാ
ശത്രുഘ്നേന ച ശത്രുഘ്ന സ്വശരീരേണ വാ പുനഃ. 5

"വീര!	"വീര!
ഇദാനീം	ഈ ഘട്ടത്തിൽ
ഏവംവിധം	ഇപ്രകാരമുള്ള
അചിന്തിതം	ആലോചിക്കാത്ത പ്രവൃത്തി
മാ കൃഥാഃ;	ഇനി ചെയ്യാതിരുന്നാലും
മഹാബാഹോ!	ശക്തിമാനായവനേ!
ശത്രുഘ്ന!	ശത്രുക്കളെ ഹനിക്കുന്ന
തവയി	വോൻ [വനേ!
സമാപന്നോ	ഇല്ലാതായ്പ്പോയാൽ
സീതയാ	സീതയെക്കൊണ്ടും
ഭരതേന	ഭരതനെക്കൊണ്ടും
യവീയസാ	അനുജൻ
ലക്ഷ്മണേന	ലക്ഷ്മണനെക്കൊണ്ടും
ശത്രുഘ്നേന ച	ശത്രുഘ്നനെക്കൊണ്ടും
സ്വശരീരേണ വാ പുനഃ	എന്റെ സ്വന്തം ശരീരത്തെക്കൊണ്ടെന്നാലും
മമ	എനിക്ക്
കിഞ്ചിത് കാര്യം കിം?	വല്ല കാര്യവും ഉണ്ടോ?

["ആത്മംപൊറ കൂട്ടിയെ വിട്ട് പുതിയതായി പൊറ കൂട്ടിയുടെ പേരിൽ പശുവിനുണ്ടാകുന്ന വാത്സല്യംപോലെ, ഭരതാദികളെക്കാൾ സുഗ്രീവന്റെ പേരിൽ താത്കാലിക പ്രീതി കാണിക്കുന്നു. 'അന്യോ വാ ഏഷ ആത്മനഃ പത്നീ' എന്നു പറയപ്പെട്ട പത്നിയെക്കൊണ്ടാകട്ടെ, 'ഭ്രാതാ സ്വാ മൂർത്തിരാത്മനഃ' എന്നു പറയപ്പെട്ട ഭ്രാതാക്കന്മാരെക്കൊണ്ടാകട്ടെ, 'ആത്മാനം സർവ്വഥാ രക്ഷേദ്ഭാര്യൈരപി ധനൈരപി' എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതായ ശരീരത്തെക്കൊണ്ടുതന്നെയാകട്ടെ, പ്രയോജനമില്ല," എന്നു പറയുന്നു. (ഗോ. രാ.).]

തവയി ചാനാഗതേ പൂർവ്വമിതി മേ നിശ്ചിതാ മതിഃ
ജാനതശ്ചാപി തേ വീര്യം മഹേന്ദ്രവരുണോപമ. 6

"മഹേന്ദ്ര-വരുണോപമ!	"ഇന്ദ്രനും വരുണനും തുല്യതയാർന്നവനേ!
തേ	അങ്ങയുടെ
വീര്യം	പരാക്രമത്തെ
പൂർവ്വം	ഇതിനുമുമ്പുതന്നെ
ജാനതഃ അപി ച,	അറിഞ്ഞവനാണെന്നാലും,
തവയി	വോൻ
അനാഗതേ ച,	വന്നെത്താതിരുന്നാൽ,
ഇതി	ഇങ്ങിനെ
നിശ്ചിതാ മേ മതിഃ	ഉറച്ചതന്നെയാണ് ഞാൻ ഇരുന്നിരുന്നത്.

ഹതപാടഹം രാവണം യുദ്ധേ സപുത്രബലവാഹനം
അഭിഷിച്യ ച ലങ്കായാം വിഭീഷണമഥാപി ച
ഭരതേ രാജ്യമാവേശ്യ ത്യക്ഷ്യേ ദേഹം മഹാബല. 7

"മഹാബല!	"മഹാബലശാലിയായ [വനേ!
അഹം	ഞാൻ
യുദ്ധേ	യുദ്ധത്തിൽ
രാവണം	രാവണനെ
സപുത്രബല-വാഹനം ച	പുത്രന്മാരോടും സേനകളോടും വാഹനങ്ങളോടും
ഹതവാ,	വധിച്ച്,
അഥ അപി	അതിൽപിന്നെ
വിഭീഷണം ച	വിഭീഷണനെത്തന്നെ
ലങ്കായാം	ലങ്കയിൽ
അഭിഷിച്യ,	വാഴിച്ച്,
ഭരതേ	ഭരതന്റെ കയ്യിൽ
രാജ്യം	രാജ്യത്തെ
ആവേശ്യ,	ഏല്പിച്ച്,
ദേഹം	ദേഹത്തെ
ത്യക്ഷ്യേ."	വെടിയാം."

തമേവംവാദിനം രാമം സുഗ്രീവഃ പ്രത്യഭാഷത. 8

സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ	തം രാമം	ആ ശ്രീരാമനോടായി
ഏവംവാദിനം	ഇപ്രകാരം അരുളിച്ചെയ്യുന്നവനായ	പ്രത്യഭാഷത.	ഇങ്ങിനെ മറുപടിയുണർത്തിച്ചു.

തവ ഭാര്യാപഹർത്താരം ദൃഷ്ട്വാ രാഘവ രാവണം
മർഷയാമി കഥം വീര ജ്ഞാനൻ പൌരുഷമാത്മനഃ. 9

"രാഘവ!	"ശ്രീരാഘവ!	വീര!	അല്ലയോ വീരനായ
തവ	നിന്തിരുവടിയുടെ	ആത്മനഃ	എന്റെ [ഭക്തോവേ!
ഭാര്യാപഹർത്താരം	ഭാര്യയെ അപഹരിച്ചവനായ	പൌരുഷം	പൌരുഷത്തെക്കുറിച്ച്
രാവണം	രാവണനെ	ജ്ഞാനൻ	അറിയുന്നവനായ ഞാൻ,
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ണിനുമുമ്പാകെ കണ്ടിട്ട്,	കഥം	എങ്ങിനെയാണ്
		മർഷയാമി?"	പൊറുത്തിരിക്കുക?"

["പൌരുഷം," (നിന്തിരുവടിയുടെ ഭാസ്യരൂപമായ പുരുഷധർമ്മത്തെ). എന്നു (ശേഷം. രാ.)]

ഇത്യേവംവാദിനം വീരമഭിനന്ദ്യ സ രാഘവഃ
ലക്ഷ്മണം ലക്ഷ്മിസമ്പന്നമിദം വചനമബ്രവീത്. 10

സഃ	ആ	ലക്ഷ്മിസംപന്നം	ശ്രീമാനായ
രാഘവഃ	ശ്രീരാഘവൻ	ലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനോടായി
ഏവംവാദിനം	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്യുന്ന	ഇദം	ഈ സമയം
വീരം	ആ വീരനെ	ഇതി	ഇങ്ങിനെ
അഭിനന്ദ്യ,	കൊണ്ടാടിക്കൊണ്ട്,	വചനം അബ്രവീത്.	അരുളിച്ചെയ്തു.

പരിഗൃഹ്യോദകം ശീതം വനാനി ഫലവന്തി ച
ബലൌഘം സംവിഭജ്യേമം വ്യൂഹ്യ തിഷ്ഠേമ ലക്ഷ്മണ. 11

"ലക്ഷ്മണ!	"ലക്ഷ്മണ!	ഇമം	ഈ
ഫലവന്തി	പഴങ്ങൾ ധാരാളമുള്ള	ബലൌഘം	സൈന്യസമൂഹത്തെ
വനാനി	തോപ്പുകളേയും	സംവിഭജ്യ	വകതിരിച്ച്
ശീതം	കുളിർത്ത	വ്യൂഹ്യ	അണിനിരത്തി
ഉദകം ച	വെള്ളത്തേയും	തിഷ്ഠേമ.	നാം സന്നദ്ധരായി നില്ക്കുക.
പരിഗൃഹ്യ,	നോക്കിക്കണ്ട്,		

ലോകക്ഷയകരം ഭീമം ഭയം പശ്യാമ്യുപസ്ഥിതം
നിബർഹണം പ്രവീരാണാമൃക്ഷവാനരരക്ഷസാം. 12

"ലോകക്ഷയകരം	"ജഗത്തിനു നാശത്തെ വിളയിക്കുന്നതും	നിബർഹണം	നാശമുണ്ടാക്കുന്നതും
പ്രവീരാണാം	അതിശൂരന്മാരായ	ഭീമം	ഭയങ്കരമായ [ആയ
ഋക്ഷവാനരരക്ഷസാം	കരടികൾ, കപികൾ, രാക്ഷസർ എന്നവക്ക്	ഭയം	ആപത്ത്
		ഉപസ്ഥിതം	അടുത്തിരിക്കുന്നതായി
		പശ്യാമി.	ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

വാതാശ്ച പരുഷാ വാന്തി കമ്പതേ ച വസുന്ധരാ
പർവ്വതാഗ്രാണി വേപന്തേ നദന്തി ധരണീധരാഃ. 13

"വാതാഃ	"കാറ്റുകൾ	പർവ്വതാഗ്രാണി	ഗിരിശിഖരങ്ങൾ
പരുഷാഃ	ഉഗ്രമായി	വേപന്തേ;	നടുങ്ങുന്നു;
വാന്തി;	വീശുന്നു;		
വസുന്ധരാ ച	ഭൂമിയും	ധരണീധരാഃ ച	മലകളും
കംപതേ;	കുലുങ്ങുന്നു;	നദന്തി.	ഉലയുന്നു.

["യദാ രേണുത്പാതൈഃ പ്രവികടസടാടോപചപലഃ പ്രവാതഃ പശ്ചാദ്ധോ ഭിനകരകരാ പാതസമയേ തദാ ശസ്യോപേതാ പ്രവരനൃവരാബ്ധ്യസമരാ ധരാ സ്ഥാനേ സ്ഥാനേഷ്വവിരത വസാമാംസരുധിരാ." എന്ന് ബൃഹത്സംഹിതയിൽ സന്ധ്യാ പ്രവാത ഫലം. (37.)
"ത്രിചതുർഥ സപ്തമദിനേ മാസേ പക്ഷേ ത്രിപക്ഷേ വാ യദി ഭവതി ഭ്രമകമ്പഃ പ്രധാന നൃപ നാശനോ ഭവതി." (ബൃഹത് സംഹിതയിൽ ഭ്രകമ്പഫലം (32).]

മേഘ്വാഃ ക്രവ്യാദസംകാശാഃ പരുഷാഃ പരുഷസ്വനാഃ
ക്രൂരാഃ ക്രൂരം പ്രവർഷന്തി മിശ്രം ശോണിതബിന്ദുഭിഃ. 14

"മേഘ്വാഃ	"മേഘങ്ങൾ	ക്രൂരാഃ	ഉഗ്രമായും
ക്രവ്യാദ-സംകാശാഃ	ഭൂതപിശാചാദികളെ പ്പോലെ	ശോണിത-ബിന്ദുഭിഃ മിശ്രം	രക്തബിന്ദുക്കളോടിട കലർന്നും
പരുഷാഃ	ഭയങ്കരമാംവണ്ണം	ക്രൂരം	കട്ടതായി
പരുഷസ്വനാഃ	കണ്ണുകോരമായും	പ്രവർഷന്തി.	വർഷിക്കുന്നു.

രക്തചന്ദനസങ്കാശാ സന്ധ്യാ പരമദാരുണാ
ജ്വലച്ച നിപതത്യേതദാദിത്യാദഗ്നിമണ്ഡലം. 15

"സന്ധ്യാ	"സന്ധ്യാസമയം	ജ്വലത്	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നതായ
രക്തചന്ദന-സംകാശാ	രക്തചന്ദനംപോന്ന തായി	ഏതത്	ഈ
പരമദാരുണാ;	അതിഭയങ്കരമായിരിക്ക	അഗ്നി-മണ്ഡലം ച	തീക്കട്ടയും
ആദിത്യാത്	സൂര്യനിൽനിന്ന് [ന്നു;	നിപതതി.	വീഴുന്നു.

ആദിത്യമഭിവാശ്യന്തി ജനയന്തോ മഹദ്ഭയം
ദീനാ ദീനസ്വരാ ഘോരാ അപ്രശസ്താ മൃഗദ്വിജാഃ. 16

"ഘോരാഃ	"കൊടിയവയും	മഹത്	അതിയായ
അപ്രശസ്താഃ	നിഷിദ്ധങ്ങളുമായ	ഭയം	ഭയത്തെ
മൃഗദ്വിജാഃ	മൃഗങ്ങളും പക്ഷികളും	ജനയന്തഃ,	ജനിപ്പിക്കുന്നവയായി,
ദീനാഃ	ഉഴലുന്നവയായി	ആദിത്യം	സൂര്യനെനോക്കി
ദീനസ്വരാഃ	പരിതാപകരമായ ഒച്ച യോടുകൂടിയവയായി	അഭിവാശ്യന്തി.	ശബ്ദിക്കുന്നു.

["ഭിന്ന മൃഗാണ്ഡജവിരുതാ പ്രാക് സസ്യം ദേശനാശമാഖ്യാതി." ബൃഹത് സംഹിത. (30)]

രജന്യാമപ്രകാശശ്ച സന്താപയതി ചന്ദ്രമാഃ
കൃഷ്ണരക്താംശുപര്യന്തോ യഥാ ലോകസ്യ സംക്ഷയേ
ഹ്രസ്വോ രൂക്ഷോऽപ്രശസ്തശ്ച പരിവേഷഃ സുലോഹിതഃ. 17

"ചന്ദ്രമാഃ	"ചന്ദ്രനും	ഹ്രസ്വഃ	വട്ടം ചുരുങ്ങിയതായി
അപ്രകാശഃ ച	പ്രഭമങ്ങിയവനായി	അപ്രശസ്തഃ	അശുഭകരമാംവണ്ണം
രജന്യാം	രാത്രിയിൽ	സുലോഹിതഃ	ഏറെത്തുടുത്തതായി
സംതാപയതി:	തപിപ്പിക്കുന്നു;	ലോകസ്യ	ലോകത്തിന്നുതന്നെ
പരിവേഷഃ	ചന്ദ്രന്നുചുററുമുള്ള പരിവേഷം	സംക്ഷയേ യഥാ	നാശമെന്നുകാണിക്കുന്നതായി
കൃഷ്ണരക്താംശു-പര്യന്തഃ	കറുത്തും ചുകന്നുമുള്ള കിരണങ്ങൾ ചുററുമുള്ളതായി	രൂക്ഷഃ ച.	രൂക്ഷമായിരിക്കുന്നു.

["പ്രതിദിനമർക്കഹിമാംശ്വോരഹർന്നിശം രക്തഃയാർ നരേന്ദ്രവധഃ പരിവിഷ്ടഃയാരഭീക്ഷ്ണം ലഗ്നാസ്തനഭഃസ്ഥയോസ്തദ്വത്. സേനാപതേർ ഭയകരോ ദ്വിമണ്ഡലോ നാതിശസ്ത്രകോപകരഃ. ത്രിപ്രഭൃതി ശസ്ത്രകോപം യുവരാജഭയം നഗരരോധം. നരപതിപത്നീ പീഡാം പരിവേഷോഽഭ്യുത്ഥിതശ്ചതുർദ്ദശ്യാം. കുര്യാത്തു പഞ്ചദശ്യാം പീഡാം മനുജാധിപസ്യൈവ." എന്നിത്യാദി പരിവേഷഫലം ബൃഹത് സംഹിത. (34)]

ആദിത്യമണ്ഡലേ നീലം ലക്ഷ്മ ലക്ഷ്മണ ദൃശ്യതേ
ദൃശ്യന്തേ ന യഥാവച്ച നക്ഷത്രാണ്യഭിവർത്തതേ
യുഗാന്തമിവ ലോകസ്യ പശ്യ ലക്ഷ്മണ ശംസതി. 18

"ലക്ഷ്മണ!	"ലക്ഷ്മണ!	യഥാവത്	സാധാരണപോലെ
ആദിത്യ-മണ്ഡലേ	സൂര്യമണ്ഡലത്തിൽ	ന ദൃശ്യന്തേ;	കാണപ്പെടുന്നില്ല;
നീലം	നീലവർണ്ണത്തിലുള്ള	ലോകസ്യ	ലോകത്തിന്നു
ലക്ഷ്മ,	കളങ്കം,	യുഗാന്തം	പ്രളയകാലം
ദൃശ്യതേ;	കാണപ്പെടുന്നു;	അഭിവർത്തതേ ച	അടുത്തിരിക്കുന്നതുപോലെ
ലക്ഷ്മണ!	ലക്ഷ്മണ!	ശംസതി ഇവ,	സൂചിപ്പിക്കുന്നതായിരിക്കുന്നു,
നക്ഷത്രാണി	നക്ഷത്രങ്ങൾ	പശ്യ.	കണ്ടാലും.

["യോഽതീവ ദീപ്ത്യാ കുരുതേ പ്രകാശം ഛായാമപി വ്യഞ്ജയതേഽർക്കവദ്യഃ. രാജ്ഞോ മഹദ്വേദയതേ ഭയം സഃ ശസ്ത്രപ്രകോപം ക്ഷതജാനുരൂപഃ." ബൃഹത്സംഹിത. (31)]

കാകാഃ ശ്യേനാസ്തഥാ ഗൃധ്രാ നീചൈഃ പരിപതന്തി ച. 19

"കാകാഃ	"കാക്കകളും	ഗൃധ്രാഃ ച	കഴുക്കളും
ശ്യേനാഃ	പരുന്തുകളും	നീചൈഃ	ചുവട്ടിലേക്കായി, പൊ
തഥാ	അപ്രകാരം തന്നെ	പരിപതന്തി.	പറക്കുന്നു. [ക്കമില്ലാതെ

ശിവാശ്ചാപ്യശിവാ വാചഃ പ്രവദന്തി മഹാസ്വനാഃ. 20

"അപി,	"എന്നുതന്നെയല്ല,	അശിവാഃ	അമംഗളകരമാംവണ്ണം
ശിവാഃ ച	കുറുനരികളും	വാചഃ പ്രവദന്തി.	നിലവിളിക്കുന്നു.
മഹാസ്വനാഃ,	ഉച്ചത്തിൽ		

["പൂർവ്വോദീച്യോഃ ശിവാ ശസ്താ ശാന്താ സർവ്വത്ര പൂജിതാ. ധൂമിധാഭിമുഖീ ഹന്തി സ്വരദീപ്താദിഗീശ്വരാൻ." ബൃഹത്സംഹിത. (90).]

ശൈലൈഃ ശൂലൈശ്ച ഖഡ്ഗൈശ്ചവിമുക്തൈഃ കപിരാക്ഷസൈഃ
ഭവിഷ്യത്യാവൃതാ ഭൂമിർമാംസഃശോണിതകർദമാ. 21

"ഭൂമിഃ	"ഭൂമി	ഖഡ്ഗൈഃ ച	വാളുകൾ കൊണ്ടും
കപി-രാക്ഷസൈഃ	വാനരന്മാരാലും രാക്ഷസരാലും	ആവൃതാ	നിറയപ്പെട്ടതായും
വിമുക്തൈഃ	എറിയപ്പെട്ട	മാംസ-ശോണിത-കർദമാ	മാംസം ചോര എന്നവകൊണ്ട് ചേറുള്ളതായും
ശൈലൈഃ	മലകൾ കൊണ്ടും	ഭവിഷ്യതി.	ഭവിക്കുന്നതാണ്.
ശൂലൈഃ ച	ശൂലങ്ങൾ കൊണ്ടും		

ക്ഷിപ്രമദ്യ ദുരാധർഷാം ലങ്കാം രാവണപാലിതാം
അഭിയാമ ജവേനൈവ സർവ്വതോ ഹരിഭിർവൃതാഃ. 22

"ഹരിഭിഃ	"വാനരന്മാരാൽ	രാവണ-പാലിതാം	രാവണനാൽ രക്ഷിക്കപ്പെട്ടതും ആയ
സർവ്വതഃ	നാലുഭാഗങ്ങളിലും	ലങ്കാം	ലങ്കയ്ക്കുള്ളിൽ
വൃതാഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവരായി	അദ്യ ഏവ	ഇപ്പോൾതന്നെ
ദുരാധർഷാം	എളുപ്പത്തിൽ ആക്രമിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തതും	ക്ഷിപ്രം	താമസിക്കാതെ
		ജവേന	അതിവേഗത്തിൽ
		അഭിയാമ."	നാം ചെല്ലുക."

ഇത്യേവം സംവദൻ വീരോ ലക്ഷ്മണം ലക്ഷ്മണാഗ്രജഃ
തസ്മാദവാതരച്ഛീഘ്രം പർവ്വതാഗ്രാന്മഹാബലഃ. 23

ലക്ഷ്മണാഗ്രജഃ	ലക്ഷ്മണാഗ്രജനും	സംവദൻ,	അരുളിച്ചെയ്തുകൊണ്ട്,
വീരഃ മഹാബലഃ,	വീരനും മഹാബലവാനുമായ ശ്രീരാമൻ,	തസ്മാത്	ആ
		പർവ്വതാഗ്രാത്	പർവ്വതാഗ്രത്തിൽനിന്ന്
ലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനോടായി	ശീഘ്രം	വേഗത്തിൽ
ഇതി ഏവം	ഇപ്രകാരം	അവാതരത്.	ഇറങ്ങി.

അവതീർയ്യ ച ധർമ്മാത്മാ തസ്മാച്ഛൈലാത് സ രാഘവഃ
പരൈഃ പരമദുർദ്ധർഷം ദദർശ ബലമാത്മനഃ. 24

ധർമ്മാത്മാ	ധർമ്മാത്മാവായ	പരൈഃ	ശത്രുക്കളാൽ
സഃ രാഘവഃ,	ആ ശ്രീരാഘവൻ,	പരമദുർധർഷം	ഒട്ടും എതിർപ്പാൻ കഴിയാത്തതായ
തസ്മാത്	ആ		
ശൈലാത്	ഗിരിയിൽനിന്ന്	ആത്മനഃ	തന്റെ
അവതീർയ്യ ച,	താഴോട്ടിറങ്ങിവന്നശേഷം,	ബലം	സൈന്യത്തെ
		ദദർശ.	വീക്ഷിച്ചു.

സന്നഹ്യ തു സസുഗ്രീവഃ കപിരാജബലം മഹത്
കാലജ്ഞോ രാഘവഃ കാലേ സംയുഗായാഭ്യചോദയത്. 25

രാഘവഃ	ശ്രീരാഘവൻ	സന്നഹ്യ,	സജ്ജമാക്കി,
സസുഗ്രീവഃ തു,	സുഗ്രീവസമേതനായ	കാലജ്ഞഃ,	കാലത്തെ അറിഞ്ഞവ
മഹത്	വമ്പിച്ച [ന്നെ,		നായി,
കപിരാജബലം	വാനരാധിപസൈന്യ	കാലേ	തക്കകാലത്തിൽ
സംയുഗായ	പോരിന്നായി [ത്തെ	അഭ്യചോദയത്.	ഉത്സാഹപ്പെടുത്തി.

തതഃ കാലേ മഹാബാഹുർബലേന മഹതാ വൃതഃ
പ്രസ്ഥിതഃ പുരതോ ധനീ ലങ്കാമഭിമുഖഃ പുരീം. 26

തതഃ	അതിൽപിന്നെ	വൃതഃ,	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി,
മഹാബാഹുഃ	മഹാബാഹുവും	ലങ്കാം പുരീം അഭിമുഖഃ	ലങ്കാപുരത്തെനോക്കി
ധനീ,	വില്ലാളിയുമായ ശ്രീരാ മൻ,	പുരതഃ	മുമ്പിലായി
മഹതാ	വമ്പിച്ച	കാലേ	ഉചിതസമയത്തിൽ
ബലേന	സൈന്യത്താൽ	പ്രസ്ഥിതഃ.	എഴുന്നെള്ളി.

തം വിഭീഷണസുഗ്രീവൌ ഹനുമാൻ ജാംബവാൻ നളഃ
ഋക്ഷരാജസ്തഥാ നീലോ ലക്ഷ്മണശ്ചാനുയായിനഃ. 27

തദാ	ആ സമയം	നളഃ	നളൻ,
തം	അദ്ദേഹത്തെ	ഋക്ഷരാജഃ	ഋക്ഷരാജാവായ ധൂമ്രൻ
വിഭീഷണ- സുഗ്രീവൌ	വിഭീഷണനും സുഗ്രീവനും	തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
		നീലഃ	നീലൻ എന്നവരും
ഹനുമാൻ	ഹനുമാൻ,	ലക്ഷ്മണഃ ച	ലക്ഷ്മണനും
ജാംബവാൻ	ജാംബവാൻ,	അനുയായിനഃ	പിൻതുടർന്നുചെന്നു.

തതഃ പശ്ചാത് സുമഹതീ പ്ലവനർക്ഷവനൌകസാം
പ്രച്ഛാദ്യ മഹതീം ഭ്രമിമനുയാതി സ്മ രാഘവം. 28

തതഃ പശ്ചാത്	അതിനും പിന്നാലെ	മഹതീം	എത്രയൊ
ഋക്ഷ- വനൌകസാം	കരടികളുടേയും കപികളുടേയും	ഭൂമിം	സ്ഥലത്തെ
		പ്രച്ഛാദ്യ,	മറച്ചുകൊണ്ട്,
സുമഹതീ	ഏറ്റവും വമ്പിച്ചതായ	രാഘവം	ശ്രീരാഘവനെ
പൃതനാ	സൈന്യം	അനുയാതി സ്മ	പിൻതുടർന്നു

ശൈലശൃംഗാണി ശതശഃ പ്രവൃദ്ധാംശ്ച മഹീരുഹാൻ
ജഗ്രാഹുഃ കുഞ്ജരപ്രഖ്യാ വാനരാഃ പരവാരണാഃ 29

കുഞ്ജർപ്രഖ്യാഃ	ആനകളൊത്തവരും,	പ്രവൃദ്ധാൻ	വമ്പിച്ച
പരവാരണാഃ	ശത്രുക്കളെ തടുപ്പാൻ പോന്നവരുമായ	മഹീരുഹാൻ ച	മരങ്ങളേയും
		ശതശഃ	നൂറുക്കണക്കായി
വാനരാഃ,	വാനരന്മാർ,		
ശൈലശൃംഗാണി	ഗിരിശിഖരങ്ങളെയും	ജഗ്രാഹുഃ.	കയ്യിലെടുത്തു

തൌ തദ്ദീക്ഷ്ണേന കാലേന ഭ്രാതരൌ രാമലക്ഷ്മണൌ
രാവണസ്യ പുരീം ലങ്കാമാസേദതുരരിന്ദമൌ. 30

അരിന്ദമൌ	ശത്രുനാശകന്മാരും	രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
ഭ്രാതരൌ	ഭ്രാതാക്കളുമായ	ലങ്കാം പുരീം	ലങ്കാപുരത്തെ
തൌ രാമ-ലക്ഷ്മണൌ തു	ആ ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരും	അദീക്ഷ്ണ കാലേന	അല്പനേരംകൊണ്ട്
		ആസേദതുഃ.	പ്രാപിച്ചു.

പതാകമാലിനീം രമ്യാമുദ്യാനവനശോഭിതാം
ചിത്രവപ്രാം സുദുഷ്പ്രാപാമുച്ചൈഃ പ്രാകാരതോരണാം. 31
താം സുരൈരപി ദുർധഷ്ാം രാമവാക്യപ്രചോദിതാഃ
യഥാനിവേശം സംപീഡ്യ ന്യവിശന്ത വനൌകസഃ. 32

പതാക-മാലിനീം	കൊടിക്കൂറകളും മാലകളായികെട്ടിത്തൂക്കി	സുരൈഃ അപി	ദേവന്മാരാലും കൂടി
രമ്യാം	അഴകാന്നതും [യതും	ദുർധഷ്ാം	വെല്ലുവാൻ കഴിയാത്തതും ആയ
ഉദ്യാനവന-ശോഭിതാം	ഉദ്യാനങ്ങളാലും ഉപവനങ്ങളാലും ശോഭിക്കപ്പെട്ടതും	താം	അതിനെ
		സംപീഡ്യ	വളഞ്ഞുകൊണ്ട്,
ചിത്രവപ്രാം	ഭംഗിയുള്ള കോട്ടവാതിലുകളാന്നതും	വനൌകസഃ,	വാനരന്മാർ,
		രാമവാക്യ-പ്രചോദിതാഃ	ശ്രീരാമാജ്ഞയെ കയ്ക്കൊണ്ടവരായി
സുദുഷ്പ്രാപാം	ഉഷ്പ്രവേശ്യമായതും	യഥാനിവേശം	അവരവക്ക് നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ട സ്ഥാനത്തിൽ
ഉച്ചൈഃ പ്രാകാര-തോരണാം	ഉയന്ന മതിൽകെട്ടുകളും കമാനങ്ങളുമാന്നതും	ന്യവിശന്ത.	ചെന്നു നിന്നു.

ലങ്കായാസ്തൂത്തരദ്വാരം ശൈലശൃംഗമിവോന്നതം
രാമഃ സഹാനുജോ ധന്വീ ജുഗോപ ച തുരോധ ച. 33

ധന്വീ	വില്ലാളി വീരനായ	ഉത്തരദ്വാരം	വടക്കെ ഗോപുരവാതിലിനെ
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	തുരോധ ച;	നിരോധിച്ചു;
സഹാനുജഃ,	ലക്ഷ്മണസമേതനായി,	തു	ആ സമയം
ശൈലശൃംഗം ഇവ	ഗിരിശിഖരം പോലെ	ജുഗോപ ച.	സപ്തസൈന്യത്തെ വേണ്ടപോലെ കാത്തുനിന്നു.
ഉന്നതം	ഉയന്തായ		
ലങ്കായാഃ	ലങ്കയുടെ		

ലങ്കാമുപനിവിഷ്ടശ്ച രാമോ ദശരഥാത്മജഃ
ലക്ഷ്മണാനുചരോ വീരഃ പുരീം രാവണപാലിതാം
ഉത്തരദ്വാരമാസാദ്യ യത്ര തിഷ്ഠതി രാവണഃ. 34

വീരഃ	വീരാഗ്രേസരനും
ദശരഥാത്മജഃ	ദശരഥതനൂജനും
ലക്ഷ്മണാനുചരഃ ച	ലക്ഷ്മണൻ സഹായി യായുള്ളവനുമായ
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,
രാവണപാലിതാം	രാവണനാൽ രക്ഷിക്ക പ്പെട്ട
ലങ്കാം പുരീം	ലങ്കാനഗരത്തെ
ആസാദ്യ,	പ്രാപിച്ച്,
രാവണഃ	രാവണൻ
യത്ര	എവിടെ
തിഷ്ഠതി	നിന്നിരുന്നുവോ, അ
ഉത്തരദ്വാരം	വടക്കെ ഗോപുരദ്വാര ത്തിൽ
ഉപനിവിഷ്ടഃ.	തയ്യാറായി നിവേശന മുറപ്പിച്ചു.

നാന്യോ രാമാദ്ധി തദ്വാരം സമർത്ഥഃ പരിരക്ഷിതും
രാവണാധിഷ്ഠിതം ഭീമം വരുണേനേവ സാഗരം. 35

സായുധൈ രാക്ഷസൈർഭീമൈരഭിഗുപ്തം സമന്തതഃ
ലക്ഷ്മണാനാം ത്രാസജനനം പാതാളമിവ ദാനവൈഃ. 36

സാഗരം	സമുദ്രത്തെ
വരുണേന	വരുണദേവൻ
ഇവ,	എപ്രകാരമോ അപ്ര കാരം
രാവണാധിഷ്ഠിതം	രാവണനാൽ സംര ക്ഷിക്കപ്പെട്ടതും
ഭീമം	ഭയങ്കരവും
ലക്ഷ്മണാനാം	സാരഥിനന്മാക്ക്
ത്രാസജനനം	ഭീതിയെവിളയിക്കുന്ന
ദാനവൈഃ	ദാനവന്മാരാൽ [തും,
പാതാളം ഇവ,	പാതാളലോകമെന്ന പോലെ
സായുധൈഃ	ആയുധങ്ങളേന്തിയവ രായ
ഭീമൈഃ രാക്ഷസൈഃ	ഘോരരാക്ഷസ ന്മാരാൽ
സമന്തതഃ	ചുറും
അഭിഗുപ്തം	നല്ലപോലെ കാക്കപ്പെ [ട്ടതുമായ
തത്	അ
ദ്വാരം	ദ്വാരത്തെ
പരിരക്ഷിതും	നിരോധിക്കുന്നതിന്
രാമാത് അന്യഃ ഹി	ശ്രീരാമനല്ലാതെ മറൊരുത്തനും
സമർത്ഥഃ ന.	ആളാകുന്നതല്ല.

വിന്യസ്ഥാനി ച യോധാനാം ബഹൂനി വിവിധാനി ച
ദർശായുധജാലാനി തഥൈവ കവചാനി ച. 37

വിന്യസ്ഥാനി	അവിടവിടെ വെക്ക പ്പെട്ടിരുന്നവയായ
യോധാനാം	പടയാളികളുടെ
വിവിധാനി ച	പലമാതിരിയായുള്ള
ബഹൂനി	അനേകം
ആയുധ-ജാലാനി ച	ആയുധനിരകളേയും
തഥാ ഏവ	അവണ്ണംതന്നെ
കവചാനി ച	കവചങ്ങളേയും
ദർശ.	കണ്ടു.

പൂർവ്വം തു ദ്വാരമാസാദ്യ നീലോ ഹരിചമൂപതിഃ
അതിഷ്ഠത് സഹ മൈന്ദേന ദ്വിവിദേന ച വീര്യവാൻ. 38

ഹരിചമൂപതിഃ	വാനരസേനാധിപനും
വീര്യവാൻ	വീര്യശാലിയുമായ
നീലഃ	നീലൻ
മൈന്ദേന തു	മൈന്ദനോടും
ദ്വിവിദേന ച സഹ	ദ്വിവിദനോടുംകൂടി
പൂർവ്വം ദ്വാരം	കിഴക്കെ ഗോപുരവാതി
ആസാദ്യ	പ്രാപിച്ച് [ലിനെ
അതിഷ്ഠത്.	കാത്തുനിന്നു.

അംഗദോ ദക്ഷിണദ്വാരം ജഗ്രാഹ സുമഹാബലഃ
ഋഷഭേണ ഗവാക്ഷേണ ഗജേന ഗവയേന ച. 39

സുമഹാബലഃ	അതിബലശാലിയായ	ഗജേന	ഗജനോടും
അംഗദഃ	അംഗദൻ	ഗവയേന ച	ഗവയനോടുംകൂടി
ഋഷഭേന	ഋഷഭനോടും	ദക്ഷിണദ്വാരം	തെക്കെഗോപുരദ്വാര
ഗവാക്ഷേണ	ഗവാക്ഷനോടും	ജഗ്രാഹ.	തടഞ്ഞു. [ത്തെ

ഹനുമാൻ പശ്ചിമദ്വാരം രരക്ഷ ബലവാൻ കപിഃ
പ്രമാഥിപ്രഘസാഭ്യാം ച വീരൈരന്യൈശ്ച സംഗതഃ. 40

ബലവാൻ	ബലവാനായ	അന്യൈഃ	വേറെ
കപിഃ	വാനരനായ	വീരൈഃ ച	വീരന്മാരോടും
ഹനുമാൻ	ഹനുമാൻ	സംഗതഃ,	ചേൎന്ന്,
പ്രമാഥിപ്രഘ-സാഭ്യാം ച	പ്രമാഥി, പ്രഘസൻ എന്നവരോടും	പശ്ചിമദ്വാരം രരക്ഷ.	പടിഞ്ഞാറെ വാതിൽക്കൽ കാത്തുനിന്നു.

മദ്ധ്യമേ ച സ്വയം ഗുല്മേ സുഗ്രീവഃ സമതിഷ്ഠത
സഹ സർവ്വൈൎഹരിശ്രേഷ്ഠൈഃ സുപൎണ്ണശ്വസനോപമൈഃ. 41

സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ	സുപൎണ്ണശ്വ-സനോപമൈഃ	ഗരുഡഭഗവാന്നും വായുഭഗവാന്നുംസമന്മാരായ
സ്വയം ച	താൻതന്നെ	ഹരിശ്രേഷ്ഠൈഃ സർവ്വൈഃ സഹ	വാനരോത്തമന്മാർ എല്ലാവരുംകൂടി
മദ്ധ്യമേ	നടുവിലുള്ള	സമതിഷ്ഠത.	ജാഗ്രതയോടെ വൎത്തിച്ചു.
ഗുല്മേ	പടക്കൂട്ടത്തിൽ		

[രാവണൻ വൎത്തിച്ചിരുന്ന ഉത്തരദ്വാരത്തിന്നും, ഇന്ദ്രജിത്ത് വൎത്തിച്ചിരുന്ന പശ്ചിമദ്വാരത്തിന്നും നടുവിലായി, ഇരുകൂട്ടരെ എതിൎക്കുന്നവൎക്കും വേണ്ടുന്ന സമയങ്ങളിൽ സഹായിപ്പാനായി, കാകാക്ഷിന്യായത്തെ അവലംബിച്ച്, അവരുടെ ഇടയിൽ സുഗ്രീവൻ വൎത്തിച്ചു, എന്ന് സാരം. താഴെ 44-ാംശ്ലോകം നോക്കുക. (ഗോ. രാ).]

വാനരാണാം തു ഷട്ത്രിംശത് കോട്യഃ പ്രഖ്യാതയൂഥപാഃ
നിപീഡ്യോപനിവിഷ്ടാശ്ച സുഗ്രീവോ യത്ര വാനരഃ. 42

വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ	വാനരഃ	വാനരനായ
ഷട്ത്രിംശത് കോട്യഃ തു	മുപ്പത്താറുകോടി	സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ
		യത്ര ച	ഉണ്ടായിരുന്നദിക്കൽ,
പ്രഖ്യാത-യൂഥപാഃ,	വിശ്രുതരായ സേനത്തലവന്മാർ,	നിപീഡ്യ-ഉപനിവിഷ്ടാഃ.	വളഞ്ഞുകൊണ്ട് നില്പായി.

ശാസനേന തു രാമസ്യ ലക്ഷ്മണഃ സവിഭീഷണഃ
ദ്വാരേ ദ്വാരേ ഹരീണാം തു കോടിം കോടിം ന്യവേശയത്. 43

രാമസ്യ ശാസനേന തു ലക്ഷ്മണഃ സവിഭീഷണഃ,	ശ്രീരാമന്റെ ആജ്ഞപ്രകാരംതന്നെ, ലക്ഷ്മണൻ വിഭീഷണസമേതനായി,
ദ്വാരേ ദ്വാരേ തു	ഓരോ വാതിൽക്കലും
ഹരീണാം കോടിം കോടിം	ഓരോ കോടി വാനരന്മാരെ
ന്യവേശയത്.	നിർത്തി.

പശ്ചിമേന തു രാമസ്യ സുഗ്രീവഃ സഹജാംബവാൻ
അദൂരാന്മഹ്യമേ ഗുല്മേ തസ്ഥൌ ബഹുബലാനുഗഃ. 44

സുഗ്രീവഃ സഹജാംബവാൻ	സുഗ്രീവൻ ജാംബവാനോടുംകൂടി
ബഹു-ബലാനുഗഃ	അനവധിസൈന്യങ്ങളാൽ തുടരപ്പെട്ടവനായി
മഹ്യാമേ ഗുല്മേ,	നടപ്പടയിൽ
രാമസ്യ പശ്ചിമേന	ശ്രീരാമന്റെ പടിഞ്ഞാറുവശത്തായും
അദൂരാത് തു	അരികിലായും
തസ്ഥൌ.	വർത്തിച്ചു.

തേ തു വാനരശാർദ്ദൂലാഃ ശാർദ്ദൂലാ ഇവ ദംഷ്ട്രിണഃ
ഗൃഹീത്വാ ദ്രുമശൈലാഗ്രാൻ ഹൃഷ്ടാ യുദ്ധായ തസ്ഥിരേ. 45

ശാർദ്ദൂലാഃ ഇവ ദംഷ്ട്രിണഃ	വേങ്ങപ്പുലികൾപോലെ തേറ്റകളോടുംകൂടിയ
വാനര-ശാർദ്ദൂലാഃ തു	വാനരോത്തമന്മാരായ
തേ,	അവർ,
യുദ്ധായ	പോരിന്നായി
ഹൃഷ്ടാഃ	ഉത്സാഹം പൂണ്ടവരായി
ദ്രുമ-ശൈലാഗ്രാൻ	വൃക്ഷങ്ങളേയും കുന്നിൻമുടികളേയും
ഗൃഹീത്വാ	കയ്യിലെടുത്ത്
തസ്ഥിരേ.	തയ്യാറായിനിന്നു.

സർവ്വേ വികൃതലാംഗ്രൂലാഃ സർവ്വേ ദംഷ്ട്രാനഖായുധാഃ
സർവ്വേ വികൃതചിത്രാംഗാഃ സർവ്വേ ച വികൃതാനനാഃ. 46

സർവ്വേ വികൃത-ലാംഗ്രൂലാഃ;	എല്ലാവരും വാലുകൾ വളച്ച് ഉയർത്തിയിരുന്നു;
സർവ്വേ ദംഷ്ട്രാ-നഖായുധാഃ;	എല്ലാവരും തേറ്റകളും നഖങ്ങളും ആയുധങ്ങളായുള്ളവർ;
സർവ്വേ വികൃത-ചിത്രാംഗാഃ;	എല്ലാവരും പലമാതിരി ഭംഗിയുള്ള വടിവാന്നവർ;
സർവ്വേ ച വികൃതാനനാഃ.	എല്ലാവരുംതന്നെ കോപം തുളുമ്പുന്ന മുഖങ്ങളാന്നവർ.

ദശനാഗബലാഃ കേചിത് കേചിദ്ദശഗുണോത്തരാഃ
കേചിന്നാഗസഹസ്രസ്യ ഭീമവിക്രമാഃ. 47

കേചിത് ദശനാഗബലാഃ	ചിലർ പത്ത് ആനകളുടെ ബലമുള്ളവരായും
കേചിത് ദശ-ഗുണോത്തരാഃ	ചിലർ അതിലും പത്തുമടങ്ങ് അധികമുള്ളവരായും
കേചിത് നാഗസഹസ്രസ്യ	ചിലർ ആയിരം ആനകൾക്ക്
ഭീമവിക്രമാഃ	തുല്യമായശക്തിയുള്ളവരായും
ബഭൂവുഃ.	ഇരുന്നു.

സന്തി ചൌഘബലാഃ കേചിത് കേചിച്ഛതഗുണോത്തരാഃ
അപ്രമേയബലാശ്ചാന്യേ തത്രാസൻ ഹരിയൂഥപാഃ. 48

കേചിത്	ചിലർ	സന്തി;	ഇരുന്നു;
ഔഘബലാഃ ച	ഔഘം ആനകൂട്ടത്തിന്നു തുല്യമായ ബലമുള്ളവരായും	തത്ര	അതിൽ
		അന്യേ	വേറെ
		ഹരിയൂഥപാഃ ച	വാനരവീരന്മാർ
കേചിത്	ചിലർ	അപ്രമേയബലാഃ	അളവറ്റ ബലമുള്ളവരായുമിരുന്നു.
ശതഗുണോത്തരാഃ	അതിലും നൂറിരട്ടിയുള്ള വരായും	ആസൻ.	

അദ്ഭുതശ്ച വിചിത്രശ്ച തേഷാമാസീത് സമാഗമഃ
തത്ര വാനരസൈന്യാനാം ശൈലാനാമിവ സംഗമഃ. 49

തത്ര	അവിടെ	ശൈലാനാം	പർവ്വതങ്ങളുടെ
തേഷാം	ആ	സംഗമഃ ഇവ	സംഗമമെന്നപോലെ
വാനരസൈന്യാനാം	വാനരസൈന്യങ്ങളുടെ	അദ്ഭുതഃ ച	അദ്ഭുതപൂർവ്വമായും
		വിചിത്രഃ ച	കൌതുകമായും
സമാഗമഃ	സംഘം	ആസീത്.	ഇരുന്നു.

പരിപൂർണ്ണമിവാകാശം സംഹൃഷ്ടമിവ ച മേദിനീ
ലങ്കാമുപനിവിഷ്ടൈശ്ച സംപതദ്ഭിശ്ച വാനരൈഃ. 50

ലങ്കാം	ലങ്കയിൽ	സംഹൃഷ്ടാ ഇവ;	മറിഞ്ഞുപ്പെട്ടപോലെയിരുന്നു;
ഉപനിവിഷ്ടൈഃ ച	വന്നിറങ്ങിയിരുന്നവരായ	സംപതദ്ഭിഃ ച	ഉയരെക്കുതിച്ചുചാടുന്നവരാൽ
വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ	ആകാശം ച	ആകാശം
മേദിനീ	ഭൂമി	പരിപൂർണ്ണം ഇവ	മറിഞ്ഞുപ്പെട്ടപോലെയിരുന്നു.

ശതം ശതസഹസ്രാണാം പൃഥഗൃക്ഷവനൌകസാം
ലങ്കാദ്വാരാണ്യുപാജഗ്മുരന്യേ യോദ്ധും സമന്തതഃ 51

ഋക്ഷവനൌകസാം	കരടികളുടേയും വാനരന്മാരുടേയും	പൃഥക്,	ഓരോന്നിൽ വെവ്വേറായും,
ശതസഹസ്രാണാം ശതം	കോടിപ്പേർ	അന്യേ	മറ്റുള്ളവർ
		സമന്തതഃ	ചുറ്റുമായും
ലങ്കാദ്വാരാണി	ലങ്കയുടെ കോട്ടവാതിൽക്കൽ	യോദ്ധും	യുദ്ധംചെയ്യാനായി
		ഉപാജഗ്മുഃ.	വേർതിരിഞ്ഞുപോയി.

[ഈ വാനരന്മാർ 43-ാംശ്ലോകത്തിൽ പറയപ്പെട്ടിട്ടുള്ളവക്കും പുറമെയുള്ളവരാണെന്നു ഗോ. രാ]

ആവൃതഃ സ ഗിരിഃ സർവ്വൈസ്തൈഃ സമന്താത് പ്ലവംഗമൈഃ. 52

സഃ ഗിരിഃ,	ആ പർവ്വതം,	സർവ്വൈഃ	എല്ലാ
സമന്താത്	എങ്ങും	പ്ലവംഗമൈഃ	വാനരന്മാരാലും
തൈഃ	ആ	ആവൃതഃ.	ചൂഴപ്പെട്ടതായിരുന്നു.

അയുതാനാം സഹസ്രം ച പുരീം താമഭ്യവർത്തത. 53

അയുതാനാം സഹസ്രം ച	എണ്ണമറ്റ എത്രയോ പേരെല്ലാം	താം പുരീം	ആ പട്ടണത്തെ
		അഭ്യവർത്തത.	വളഞ്ഞു.

വാനരൈർബലവദ്ഭിശ്ച ബഭ്രവ ദ്രുമപാണിഭിഃ
സംവൃതാ സർവ്വതോ ലങ്കാ ദുഷ്പ്രവേശാ ച വായുനാ. 54

വായുനാ അപി ദുഷ്പ്രവേശാ	വായുവിനാലുംകൂടി പ്രവേശിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്ത	ബലവദ്ഭിഃ	ബലശാലികളായ
		വാനരൈഃ,	വാനരന്മാരാൽ,
		സർവ്വതഃ ച	എങ്ങും
ലങ്കാ,	ആ ലങ്കാനഗരം,	സംവൃതാ	നിരോധിക്കപ്പെട്ടതായി
ദ്രുമപാണിഭിഃ	വൃക്ഷങ്ങൾ കയ്യിൽ പിടിച്ച	ബഭൂവ.	ഭവിച്ചു.

രാക്ഷസാ വിസ്മയം ജഗ്മുഃ സഹസാഽഭിനിപീഡിതാഃ
വാനരൈർമേഘസംകാശൈഃ ശക്രതുല്യപരാക്രമൈഃ. 55

രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ,	വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ
മേഘസംകാശൈഃ	മേഘതുല്യന്മാരും	സഹസാ	ഊക്കോടെ
		അഭിനിപീഡിതാഃ,	നിരോധിക്കപ്പെട്ട വരായി,
ശക്രതുല്യപരാക്രമൈഃ	ഇന്ദ്രതുല്യപരാക്രമന്മാരുമായ	വിസ്മയം ജഗ്മുഃ	അമ്പരന്നുപോയി.

മഹാൻ ശബ്ദോഽഭവത്തത്ര ബലൌഘസ്യാഭിവർത്തതഃ
സാഗരസ്യേവ ഭിന്നസ്യ യഥാ സ്യാത് സലിലസ്വനഃ. 56

ഭിന്നസ്യ	ഇളകിമറിയുന്ന	തത്ര	ആ സമയം
സാഗരസ്യ	സമുദ്രത്തിന്റെ	അഭിവർത്തതഃ	എതിർത്തുനില്ക്കുന്ന
സലിലസ്വനഃ	കോളിരച്ചൽ	ബലൌഘസ്യ	സൈന്യസമൂഹത്തി
യഥാ സ്യാത്,	എപ്രകാരമുണ്ടാകുമോ	മഹാൻ ശബ്ദഃ	വമ്പിച്ച മുഴക്കം[ന്റെ
ഇവ	അപ്രകാരം,	അഭവത്.	ഉണ്ടായി.

തേന ശബ്ദേന മഹതാ സപ്രാകാരാ സതോരണാ
ലങ്കാ പ്രചലിതാ സർവ്വാ സശൈലവനകാനനാ. 57

തേന	ആ	സപ്രാകാരാ	മതിൽക്കെട്ടുകളോടും
മഹതാ	വമ്പിച്ച	സതോരണാ	കമാനങ്ങളോടും
ശബ്ദേന,	ആരവാരത്താൽ	സശൈല–വനകാനനാ	പർവ്വതം, വനം, തോപ്പ്, എന്നവയോടും
ലങ്കാ	ലങ്ക	പ്രചലിതാ.	കുലുങ്ങി. [ഒന്നിച്ച്,
സർവ്വാ,	മുഴുവനും,		

രാമലക്ഷ്മണഗുപ്താ സാ സുഗ്രീവേണ ച വാഹിനീ
ബഭൂവ ദൃഢ്ഷ്തരാ സർവ്വൈരപി സുരാസുരൈഃ. 58

രാമലക്ഷ്മണ-	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാ
ഗുപ്താ	രാൽ രക്ഷിക്കപ്പെട്ടതും
സുഗ്രീവേണ ച	സുഗ്രീവനാലും രക്ഷിക്ക
സാ	അ [പ്പെട്ടതുമായ
വാഹിനീ	സൈന്യം
സുരാസുരൈഃ	ദേവാസുരന്മാർ
സർവ്വൈഃ അപി	എല്ലാവരാലുംകൂടി
ദൃഢ്ഷ്തരാ	എപ്രകാരവും അടുക്ക
ബഭൂവ.	പ്പെടുവാൻ കഴിയാ
	ത്തതായി ഇരുന്നു.

രാഘവഃ സന്നിവേശ്യൈവ സൈന്യം സ്വം രക്ഷസാം വധേ
സംമന്ത്ര്യ മന്ത്രിഭിഃ സാർധം നിശ്ചിത്യ ച പുനഃ പുനഃ
ആനന്തര്യ്യമഭിപ്രേപ്സുഃ ക്രമയോഗാർത്ഥതത്ത്വവിത്. 59
വിഭീഷണസ്യാനുമതേ രാജധർമ്മമനുസ്മരൻ
അംഗദം വാലിതനയം സമാഹൂയേദമബ്രവീത്. 60

ക്രമ-	ധർമ്മപ്രകാരം ചെയ്യുന്ന
യോഗാർത്ഥ-	കൃത്യങ്ങളുടെ ഫല
തത്ത്വവിത്	ത്തെ ഉള്ളപോലെ അ
	റിയുന്നവനായ
രാഘവഃ,	ശ്രീരാഘവൻ,
സ്വം സൈന്യം	തന്റെ സൈന്യത്തെ
സംനിവേശ്യ	അതാതു സ്ഥാനങ്ങ
ഏവ,	ളിൽ നിർത്തിയശേഷം,
രക്ഷസാം	രാക്ഷസന്മാരുടെ
വധേ	വിധ്വംസനവിഷയ
	ത്തിൽ
ആനന്തര്യ്യം	മേൽവേണ്ടുന്നതിനെ
അഭിപ്രേപ്സുഃ,	നടത്തുവാൻ ഉദ്ദേശി
	ച്ചവനായി,
മന്ത്രിഭിഃ സാർദ്ധം	മന്ത്രിമാരോടുകൂടി
പുനഃ പുനഃ	പലവാറായി
സംമന്ത്ര്യ	ആലോചിച്ച്,
ച,	അതിൽപിന്നെ
രാജധർമ്മം	രാജധർമ്മത്തെ
അനുസ്മരൻ	ഓർത്ത്
നിശ്ചിത്യ,	നിശ്ചയിച്ച്,
വിഭീഷണസ്യ	വിഭീഷണന്റെ
അനുമതേ,	അനുമതിയോടുകൂടി,
വാലിതനയം	ബാലിപുത്രനായ
അംഗദം	അംഗദനെ
സമാഹൂയ,	വിളിച്ച്,
ഇദം	ഇപ്രകാരം
അബ്രവീത്.	അരുളിച്ചെയ്തു.

ഗത്വാ സൌമ്യ ദശഗ്രീവം ബ്രൂഹി മദ്വചനാത് കപേ
ലംഘയിത്വാ പുരീം ലങ്കാം ഭയം ത്യക്ത്വാ ഗതവ്യഥഃ. 61

"സൌമ്യ!	"വത്സ!
കപേ!	വാനര!
ഭയം ത്യക്ത്വാ	ഒട്ടും ക്ലേശാതെ
ലങ്കാം പുരീം	ലങ്കാപുരത്തിനുള്ളിൽ
ലംഘയിത്വാ,	ചാടിക്കടന്ന്,
ഗതവ്യഥഃ	ധൈര്യത്തോടെ
ദശഗ്രീവം	രാവണനെ
ഗത്വാ,	സമീപിച്ച്,
മദ്വചനാത്	ഞാനുരചെയ്തതായി
ബ്രൂഹി.	ഇപ്രകാരം പറയുക.

ഭ്രഷ്ടശ്രീക ഗതൈശ്വര്യ മൂഷോ നഷ്ടചേതന
ഋഷീണാം ദേവതാനാം ച ഗന്ധർവ്വാപ്സരസാം തഥാ 62
നാഗാനാമഥ യക്ഷാണാം രാജ്ഞാം ച രജനീചര
യച്ച പാപം കൃതം മോഹാദവലിപ്തേന രാക്ഷസ
തസ്യ പാപസ്യ സംപ്രാപ്താ വ്യുഷ്ടിരസ്യ ദുരാസദാ. 63

"'ഭ്രഷ്ടശ്രീക!	"'ശ്രീപോയവനേ!
ഗതൈശ്വര്യ!	രാജത്വം നശിച്ചവനേ!
മൂഷോ!	ചാവാറായവനേ!
നഷ്ടചേതന!	ബുദ്ധികെട്ടവനെ!
രജനീചര!	തസ്കരനായ
രാക്ഷസ!	രാക്ഷസാധമ!
ഋഷീണാം	ഋഷികൾക്കും
ദേവതാനാം ച	ദേവകൾക്കും
ഗന്ധർവാപ്സരസാം തഥാ	ഗന്ധർവന്മാക്കും അപ്സരസ്സുകൾക്കും
നാഗാനാം അഥ	നാഗങ്ങൾക്കും
യക്ഷാണാം	യക്ഷന്മാക്കും
രാജ്ഞാം ച	രാജാക്കന്മാക്കും,
യത് പാപം,	യാതൊരു പാപം,
മോഹാത്	മൂഢതകൊണ്ടും
അവലിപ്തേന	ഗർവ്വുകൊണ്ടും
കൃതം,	നിന്നാൽ ചെയ്യപ്പെട്ടുവോ
തസ്യ	അപ്രകാരമുള്ള
അസ്യ	ഈ
പാപസ്യ,	പാപത്തിന്റെ
വ്യുഷ്ടിഃ ച	ഫലം മുഴുവനും
ദുരാസദാ	അനിവാര്യമാകുംവണ്ണം
സംപ്രാപ്താ.	ഇതാ അടുത്തിരിക്കുന്നു.

നൂനമദ്യ ഗതോ ദർപ്പഃ സ്വയംഭ്രുവരദാനജഃ
യസ്യ ദണ്ഡധരസ്യേഽഹം ദാരാഹരണകർശിതഃ
ദണ്ഡം ധാരയമാണസ്യ ലങ്കാദ്വാരേ വ്യവസ്ഥിതഃ. 64

"'യസ്യ	"'യാതൊരു
തേ,	നിനക്ക്,
ദാരാഹരണകർശിതഃ	ഭാര്യയെകട്ടുകൊണ്ടുപോകപ്പെട്ടതിനാൽ ദുഃഖിക്കുന്നവനായ
അഹം തു,	ഞാൻതന്നെ,
ദണ്ഡം	സൈന്യത്തെ
ധാരയമാണഃ	നയിച്ചുംകൊണ്ട്
ലങ്കാദ്വാരേ	ലങ്കാഗോപുരദ്വാരത്തിൽ
വ്യവസ്ഥിതഃ,	വന്നുനില്ക്കുന്നവനായി
ദണ്ഡധരഃ;	തക്കശിക്ഷ ഏകുവാൻ തയ്യാറായിരിക്കയാണ്;
നൂനം,	ആകയാൽ,
സ്വയംഭ്വവരദാനജഃ	ബ്രഹ്മാവിന്റെ വരദാനത്താലുള്ള
ദർപ്പഃ	മദം
അദ്യ	ഇന്നേത്തോട്ടക്കുടി
ഗതഃ.	തീർന്നുപോയി.

പദവീം ദേവതാനാം ച മഹർഷീണാം ച രാക്ഷസ
രാജർഷീണാം ച സർവ്വേഷാം ഗമിഷ്യസി മയാ ഹതഃ. 65

"'രാക്ഷസ!	"'രാക്ഷസ!
മയാ	എന്നാൽ
ഹതഃ,	വധിക്കപ്പെട്ടവനായ നീ
ദേവതാനാം ച,	ദേവന്മാരുടെയും
മഹർഷീണാം ച,	മഹർഷിമാരുടെയും,
രാജർഷീണാം	രാജർഷികളുടെയും
സർവ്വേഷാം ച,	എല്ലാവരുടെയും,
പദവീം	ഗതിയെ,
ഗമിഷ്യസി.	പ്രാപിക്കുന്നതാണ്.

[“നിന്നാൽ ദ്രോഹിക്കപ്പെട്ട ദേവർഷിനൃപതിമാർ എന്തൊരു കഷ്ടാവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചിരുന്നുവോ അതിനെ നീ പ്രാപിക്കുന്നതാണ്” എന്നു സാരം. എന്ന് ഗോ. രാ. അഥവാ “രാജഭിർധൃതദണ്ഡാസ്തു കൃതപാപാനി മാനവാഃ നിർമ്മലാഃ സ്വർഗ്ഗമായാന്തി സന്തഃ സുകൃതിനോ യഥാ” എന്ന് കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡം 18-ാംസർഗ്ഗത്തിൽ ബാലിയോടു പറഞ്ഞമാതിരി പാപംചെയ്തവർ രാജാവിനാൽ ശിക്ഷിക്കപ്പെട്ടവരായി പാപം നീങ്ങിയവരായി സുകൃതികളെപ്പോലെ സദ്ഗതിയെ പ്രാപിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ദേവന്മാർ മുതലായവരുടെ പദവിയായ സ്വർഗ്ഗത്തെ പ്രാപിക്കുന്നതാണ്. എന്ന് (തീർത്ഥീയം).]

ബലേന യേന വൈ സീതാം മായയാ രാക്ഷസാധമ
മാമതിക്രാമയിത്വാ ത്വം ഹൃതവാംസ്തന്നിദർശയ. 66

“‘രാക്ഷസാധമ!”	“‘രാക്ഷസകീടമേ!	സീതാം	സീതയെ
ത്വം	നീ	യേന	യാതൊരു
മായയാ	മായകൊണ്ട്	ബലേന വൈ	ബലം കയ്യ്കൊണ്ട്
മാം	എന്നെ	ഹൃതവാൻ,	കട്ടുകൊണ്ടുപോയോ,
അതിക്രാമയിത്വാ,	ദൂരെവിലക്കിയശേഷം,	തത്	അതിനെ
		നിദർശയ.	നേരിൽ കാണിക്കുക.

അരാക്ഷസമിമം ലോകം കർത്താസ്മി നിശിതൈഃ ശരൈഃ
ന ചേച്ഛരണമഭ്യേഷി മാമുപായായ മൈഥിലീം. 67

“‘മാം	“‘എന്നെ അടുക്കൽ	നിശിതൈഃ	കൂർത്തമൂർത്ത
മൈഥിലീം	മൈഥിലിയെ	ശരൈഃ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ട്,
ഉപായായ	തിരിയെസമർപ്പിച്ച്	ഇമം	ഈ
ശരണം	നീ ശരണം പ്രാപിക്കാതിരിക്കുന്നപക്ഷം,	ലോകം	ലോകത്തെ
അഭ്യേഷി		അരാക്ഷസം	ഞാൻ രാക്ഷസഹീനമാക്കിചെയ്യുന്നുണ്ട്.
ന ചേത്,		കർത്താസ്മി.	

ധർമ്മാത്മാ രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠഃ സംപ്രാപ്തോ‌ഽയം വിഭീഷണഃ. 68

“‘ധർമ്മാത്മാ	“‘ധർമ്മാത്മാവും	വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ
രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠഃ	രാക്ഷസോത്തമനുമായ	സംപ്രാപ്തഃ.	എന്നെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു.
അയം	ഈ		

ലങ്കൈശ്വര്യം ധ്രുവം ശ്രീമാനയം പ്രാപ്നോത്യകണ്ടകം. 69

“‘ശ്രീമാൻ	“‘ശ്രീമാനായ	അകണ്ടകം	നിരുപദ്രവമായി
അയം,	ഇവൻ,	ധ്രുവം	ശാശ്വതമായി
ലങ്കൈശ്വര്യം	ലങ്കാധിപത്യത്തെ	പ്രാപ്നോതി.	നേടുന്നതാണ്.

[68-69 എന്നവ ചേർന്ന് ശ്ലോകത്തിലെ ആദ്യാക്ഷരം ഗായത്രിയിലെ 17-ാമത്തെ അക്ഷരമായി വിന്യസിക്കപ്പെട്ടതാകുന്നു എന്ന് വിദ്യാരണ്യപക്ഷം.]

ന ഹി രാജ്യമധർമ്മേണ ഭോക്തും ക്ഷണമപി ത്വയാ
ശക്യം മൂർഖസഹായേന പാപേനാവിദിതാത്മനാ. 70

"'മൂർഖ-സഹായേന	"'മൂർഖമന്ത്രിമാരെ സഹായമായുള്ളവനും	ത്വയാ,	നിന്നാൽ,
		ക്ഷണം അപി	ഒരുക്ഷണനേരമെങ്കിലും
അവിദിതാത്മനാ	താൻ ഇത്രയ്ക്കുപോരുമെന്നറിയാത്തവനും	രാജ്യം	രാജ്യത്തെ
		അധർമ്മേണ	പാപകൃത്യത്തോടുംകൂടി
പാപേന	പാപകൃത്യം ചെയ്യുന്നവനുമായ	ഭോക്തും	അനുഭവിക്കുക എന്നത്
		ശക്യം ന ഹി.	ഒരിക്കലും സാദ്ധ്യമല്ല.

യുദ്ധ്യസ്വ വാ ധൃതിം കൃത്വാ ശൌര്യമാലംബ്യ രാക്ഷസ. 71

"'രാക്ഷസ!	"'രാക്ഷസ!	ആലംബ്യ	കയ്ക്കൊണ്ട്
ശൌര്യം	പോരിന്നുവേണ്ട ശൌര്യത്തെ	ധൃതിം കൃത്വാ വാ	കരളുറപ്പോടുകൂടിയും
		യുദ്ധ്യസ്വ,	യുദ്ധം ചെയ്താലും.

മച്ഛരൈസ്ത്വം രണേ ശാന്തസ്തതഃ പൂതോ ഭവിഷ്യസി. 72

"'രണേ	"'പോരിൽ	ശാന്തഃ,	ഹതനായി,
ത്വം	നീ	തതഃ	അതിൽപിന്നെ
മച്ഛരൈഃ	എന്റെ ബാണങ്ങൾ കൊണ്ട്	പൂതഃ	പാപംനീങ്ങിയവനായി
		ഭവിഷ്യസി.	ഭവിക്കുന്നതാണ്.

യദ്വാ വിശസി ലോകാംസ്ത്രീൻ പക്ഷിഭൂതോ മനോജവഃ
മമ ചക്ഷുഷ്പഥം പ്രാപ്യ ന ജീവൻ പ്രതിയാസ്യസി. 73

"'പക്ഷിഭൂതഃ	"'പക്ഷിരൂപം കയ്ക്കൊണ്ട്	മമ	എന്റെ
		ചക്ഷുഷ്പഥം പ്രാപ്യ,	കണ്ണിൽകണ്ടുകിട്ടിക്കഴിഞ്ഞതിനാൽ,
മനോജവഃ,	മനോവേഗതയാൎന്നവനായി,		
ത്രീൻ	മൂന്നു	ജീവൻ	ജീവനോടുകൂടി
ലോകാൻ	ലോകങ്ങളിലും	പ്രതിയാസ്യസി ന.	നീ മടങ്ങിച്ചെല്ലുകയില്ല.
വിശസി യദ്വാ,	നീ ചെന്നൊളിച്ചാലും,		

ബ്രവീമി ത്വാം ഹിതം വാക്യം ക്രിയതാമൌൎദ്ധ്വദൈഹികം. 74

"'ത്വാം	"'നിന്നോട്	ഔൎദ്ധ്വ-ദൈഹികം	മരണാനന്തരം പരലോകത്തിൽ സുഖത്തിന്നുവേണ്ടതായ ദാനാദി
ഹിതം	നന്മയുളവാക്കുന്നതായ		
വാക്യം	ഒരു വാക്ക്		
ബ്രവീമി;	ഞാൻ ഉരചെയ്യുന്നു;	ക്രിയതാം.	ചെയ്യപ്പെടട്ടെ. [കൎമ്മം

[നിന്നെ വംശമടക്കം ഞാൻ വധിക്കുമെന്ന് താല്പൎയ്യം. പിന്നെ നിനക്ക് ശേഷക്രിയാദികൾ ചെയ്യുന്നതിന്ന് ആരുമുണ്ടാകാത്തതിനാൽ ഇപ്പോൾതന്നെ അവയെ ചെയ്തുകൊൾക എന്നു ഭാവം വിഭീഷണൻ ചെയ്യുന്നതു് "പ്രിയൈർദ്ദത്തം പ്രിയം ഭവേത്," എന്ന വാക്യപ്രകാരം രാവണന്ന് പ്രിയമാകയില്ല. എന്ന് (സ).]

സുദുഷ്ടാ ക്രിയതാം ലങ്കാ ജീവിതം തേ മയി സ്ഥിതം. 75

"'തേ ജീവിതം മയി സ്ഥിതം;	"'നിന്റെ ജീവൻ എന്റെ അധീനത്തിലാണ് ഇരിക്കുന്നത്;	ലങ്കാ സുദുഷ്ടാ ക്രിയതാം.'"	ലങ്ക വേണ്ടപോലെ നോക്കി കണ്ടുകൊള്ളട്ടെ.'"

[ചാവാറായവൻ പുത്രാദികളെ ഒടുവിലത്തെ നോക്കു നോക്കുന്നതുപോലെ, ലങ്കയിൽ വല്ലതും കാണേണ്ടതുണ്ടെങ്കിൽ നോക്കിക്കൊൾക, എന്നു് സാരം.]

ഇത്യുക്തഃ സ തു താരേയോ രാമേണാക്ലിഷ്ടകമ്മണാ
ജഗാമാകാശമാവിശ്യ മൂർത്തിമാനിവ ഹവ്യവാട്. 76

അക്ലിഷ്ടകമ്മണാ	നിഷ്പ്രയാസകമ്മാവായ	ഹവ്യവാട്	അഗ്നിദേവനെന്നപോലിരിക്കുന്നവനായ
രാമേണ,	ശ്രീരാമനാൽ,	സഃ	അ
തു	ഈ വിഷയത്തിൽ	താരേയഃ,	താരാസുതൻ
ഇതി	ഇപ്രകാരം	ആകാശം	ആകാശത്തിൽ
ഉക്തഃ,	അരുളിച്ചെയ്യപ്പെട്ടവ	ആവിശ്യ	കയറിച്ചു്
മൂർത്തിമാൻ	മൂർത്തീകരിച്ച [നും	ജഗാമ.	ചെന്നു.

സോഽതിപത്യ മുഹൂർത്തേന ശ്രീമാൻ രാവണമന്ദിരം
ദദർശാസീനമവ്യഗ്രം രാവണം സചിവൈഃ സഹ. 77

ശ്രീമാൻ സഃ,	ശ്രീമാനായ അവൻ,	സചിവൈഃ സഹ	മന്ത്രിമാരോടും കൂടി
മുഹൂർത്തേന,	ക്ഷണനേരം കൊണ്ടു്,	അവ്യഗ്രം	അതി ജാഗ്രതയോടെ
രാവണമന്ദിരം	രാവണന്റെ രാജധാനിയിൽ	ആസീനം	ഇരുന്നിരുന്നവനായ
അതിപത്യ,	പറന്നുചെന്നു്,	രാവണം ദദർശ.	രാവണനെ കണ്ടു.

തതസ്തസ്യാവിദൂരേ സ നിപത്യ ഹരിപുംഗവഃ
ദീപ്താഗ്നിസദൃശസ്തസ്ഥാവംഗദഃ കനകാംഗദഃ. 78

തതഃ	ആ സമയം	സഃ	അ
കനകാംഗദഃ	പൊൻതോരംവളകളണിഞ്ഞവനും	അംഗദഃ,	അംഗദൻ,
		തസ്യ	അവന്നു്
ദീപ്താഗ്നിസദൃശഃ	ജ്വലിക്കുന്ന അഗ്നിപോലിരിക്കുന്നവനും	അവിദൂരേ	അരികിലായി
		നിപത്യ	ഇറങ്ങി
ഹരിപുംഗവഃ	വാനരോത്തമനും ആയ	തസ്ഥൌ.	നിന്നു.

തദ്രാമവചനം സർവ്വമന്യൂനാധികമുത്തമം
സാമാത്യം ശ്രാവയാമാസ നിവേദ്യാത്മാനമാത്മനാ. 79

സാമാത്യം,	സചിവന്മാരൊത്തിരുന്ന അവനോടായി,	തത്	അ
		ഉത്തമം	ശ്രേഷ്ഠമായ
ആത്മനാ	താൻ തന്നെ,	രാമവചനം	ശ്രീരാമവാക്യത്തെ
ആത്മാനം	താനാരെന്നുള്ളതിനെക്കുറിച്ചു്	സർവ്വം	മുഴുവനും
		അന്യൂനാധികം	ഏറക്കുറവില്ലാതെ
നിവേദ്യ,	അറിയിച്ച ശേഷം,	ശ്രാവയാമാസ.	അറിയിച്ചു.

ദൂതോഽഹം കോസലേന്ദ്രസ്യ രാമസ്യാക്ലിഷ്ടകർമ്മണഃ
വാലിപുത്രോഽംഗദോ നാമ യദി തേ ശ്രോത്രമാഗതഃ. 80

"അക്ലിഷ്ടകർമ്മണഃ"	"നിർദ്ദോഷകർമ്മാവായ
കോസലേന്ദ്രസ്യ	കോസലാധിപതിയായ
രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ [യ
ദൂതഃ	ദൂതനാകുന്ന
അഹം;	ഞാൻ;
വാലിപുത്രഃ;	ബാലിയുടെ പുത്രൻ;
അംഗദഃ നാമ	അംഗദനെന്നാകുന്ന പേർ;
തേ	അങ്ങയുടെ
ശ്രോത്രം ആഗതഃ യദി.	ചെവിയിൽ കേട്ടിട്ടുണ്ടാവാം.

ആഹ ത്വാം രാഘവോ രാമഃ കൌസല്യാനന്ദവർദ്ധനഃ
നിഷ്പത്യ പ്രതിയുദ്ധ്യസ്വ നൃശംസ പുരുഷാധമ. 81

"കൌസല്യാനന്ദവർദ്ധനഃ"	"കൌസല്യാദേവിക്ക് ആനന്ദസന്ദായകനായ്
രാഘവഃ	രഘുകുലജാതനായ
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ
ത്വാം	അങ്ങയോട്
ആഹ;	പറവാനായി അരുളിച്ചെയ്തു;
'നൃശംസ!	'നിഷ്ഠുരവൃത്തയ!
പുരുഷാധമ!	നീചകൃത്യം ചെയ്യുന്നവനേ!
നിഷ്പത്യ പ്രതിയുദ്ധ്യസ്വ.	പുറത്തേയ്ക്കുവന്ന് നേരിൽ യുദ്ധംചെയ്യുക.

ഹന്താസ്മി ത്വാം സഹാമാത്യം സപുത്രജ്ഞാതിബാന്ധവം. 82

"'ത്വാം	"'നിന്നെ
സഹാമാത്യം	മന്ത്രിമാരടക്കം
സപുത്രജ്ഞാതിബാന്ധവം	പുത്രന്മാർ, ജ്ഞാതികൾ, ബന്ധുജനങ്ങളടക്കം
ഹന്താസ്മി.	ഞാൻ കൊല്ലുന്നുണ്ട്.

നിരുദ്വിഗ്നാസ്ത്രയോ ലോകാ ഭവിഷ്യന്തി ഹതേ ത്വയി. 83

"'ത്വയി ഹതേ,	"'നീ കൊല്ലപ്പെട്ടശേഷം,
ത്രയഃ ലോകാഃ	മൂന്നുലോകങ്ങളും
നിരുദ്വിഗ്നാഃ	വിചാരമറ്റതായി
ഭവിഷ്യന്തി.	ഭവിപ്പാൻപോകുന്നു.

ദേവദാനവയക്ഷാണാം ഗന്ധർവ്വോരഗരക്ഷസാം
ശത്രുമുദ്ധരിഷ്യാമി ത്വാമൃഷീണാം ച കണ്ടകം. 84

"'ദേവദാനവയക്ഷാണാം	"'ദേവന്മാക്കും അസുരന്മാക്കും യക്ഷന്മാക്കും
ഗന്ധർവ്വോരഗരക്ഷസാം	ഗന്ധർവ്വന്മാക്കും ഉരഗങ്ങൾക്കും, രക്ഷസ്സുകൾക്കും
ശത്രും	വൈരിയും
ഋഷീണാം കണ്ടകം ച	ഋഷികളുടെ ദ്രോഹിയും ആയ
ത്വാം	നിന്നെ
അദ്യ	ഇതാ
ഉദ്ധരിഷ്യാമി.	ഞാൻ മൂലനാശം ചെയ്യുകയാം.

വിഭീഷണസ്യ ചൈശ്വര്യം ഭവിഷ്യതി ഹതേ ത്വയി
ന ചേത് സത്കൃത്യ വൈദേഹീം പ്രണിപത്യ പ്രദാസ്യസി. 85

"'ത്വയി ഹതേ,	"'നീ വധിക്കപ്പെട്ടതിൽപിന്നെ,
വിഭീഷണസ്യ ച	വിഭീഷണനന്നതന്നെയാണ്
ഐശ്വര്യം ഭവിഷ്യതി;	രാജ്യാധികാരം ലഭിപ്പാൻപോകുന്നത്;
ന ചേത്,	അല്ലെന്നാൽ,
സത്കൃത്യ	വണങ്ങി
പ്രണിപത്യ,	കുമ്പിട്ട്,
വൈദേഹീം	വൈദേഹിയെ
പ്രദാസ്യസി'."	തിരിയെസമർപ്പിക്കുക.'"

ഇത്യേവം പരുഷം വാക്യം ബ്രുവാണേ ഹരിപുംഗവേ
അമർഷവശമാപന്നോ നിശാചരഗണേശ്വരഃ. 86

ഏവം ഇതി,	ഇപ്രകാരമെല്ലാം,
പരുഷം	ഉള്ളിൽ തറയുന്നതായ
വാക്യം	വാക്യത്തെ
ഹരിപുംഗവേ	ആ വാനരോത്തമൻ
ബ്രുവാണേ,	ഉരചെയ്യുമ്പോൾ,
നിശാചരഗണേശ്വരഃ	നകുതഞ്ചരാധിപനായ രാവണൻ,
അമർഷവശം	കോപാധീനനായി
ആപന്നഃ.	ഭവിച്ചു.

തതഃ സ രോഷതാമ്രാക്ഷഃ ശശാസ സചിവാംസ്തദാ
ഗൃഹ്യതാമേഷ ദുർമ്മേധാ വധ്യതാമിതി ചാസകൃത്. 87

തദാ,	അപ്പോൾ,
തതഃ	അതുകാരണം
സഃ	അവൻ
രോഷതാമ്രാക്ഷഃ,	ക്രുദ്ധിച്ച് കണ്ണുകൾ ചുവന്നവനായി,
സചിവാൻ	മന്ത്രിമാരെനോക്കി
ഇതി	ഇപ്രകാരം
അസകൃത്	പലകുറി
ശശാസ;	ആജ്ഞാപിച്ചു;
"ദുർമ്മേധാഃ	"ദുർബുദ്ധിയായ
ഏഷഃ	ഇവൻ
ഗൃഹ്യതാം;	പിടിക്കപ്പെടട്ടെ;
വധ്യതാം ച."	വധിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യട്ടെ."

രാവണസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ ദീപ്താഗ്നിസമതേജസഃ
ജഗ്മുഃ സ്വം തതോ ഘോരാശ്ചത്വാരോ രജനീചരാഃ. 88

ദീപ്താഗ്നിസമതേജസഃ	എരിതീപോലെ തേജസ്സാന്ന
ഘോരാഃ	ഘോരന്മാരായ
ചത്വാരഃ	നാലു
രജനീചരാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
വചഃ ശ്രുത്വാ,	കല്പന കേട്ട്,
തതഃ	അതിനാൽ
തം	ആ അംഗദനെ
ജഗ്മുഃ.	ചെന്ന് പിടികൂടി.

ഗ്രാഹയാമാസ താരേയഃ സ്വയമാത്മാനമാത്മവാൻ
ബലം ദർശയിതും വീരോ യാതുധാനഗണേ തദാ 89

ആത്മവാൻ	ധൈര്യശാലിയും	ദർശയിതും,	പ്രകടിപ്പാനായി,
വീരഃ	ശൂരനുമായ	സ്വയം	സ്വപ്രയത്നത്തെ
താരേയഃ,	അംഗദൻ,	ആത്മാനം	തന്നെ
യാതുധാനഗണേ	രാക്ഷസക്കൂട്ടത്തിൽ	ഗ്രാഹയാമാസ.	പിടിച്ചുകൊൾവാൻ വഴിപ്പെട്ടു.
ബലം	തന്റെ ബലത്തെ		

സ താൻ ബാഹുദ്വയേ സക്തനാദായ പതഗാനിവ
പ്രാസാദം ശൈലസങ്കാശമുത്പപാതാംഗദസ്തദാ. 90

സഃ അംഗദഃ,	ആ അംഗദൻ,	ഇവ	എന്നപോലെ
തദാ	അപ്പോൾ	ആദായ,	എടുത്തുംകൊണ്ട്,
ബാഹുദ്വയേ	രണ്ടുകൈകളിലും	ശൈല-സംകാശം	ഗിരിസദൃശമായ
സക്തൻ	പറ്റിയിരിക്കുന്ന	പ്രാസാദം	മേടയിൻ മുകളിലേ
താൻ,	അവരെ,	ഉത്പപാത.	കുതിച്ചു. [ക്കായി
പതഗാൻ	പക്ഷികളെ		

തേഽന്തരിക്ഷാദഭിനിർധൂതാസ്തസ്യ വേഗേന രാക്ഷസാഃ
ഭൂമൌ നിപതിതാഃ സർവ്വേ രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ പശ്യതഃ. 91

തേ	ആ	വിനിർധൂതാഃ,	കുടഞ്ഞെറിയപ്പെട്ടവരായി,
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ		
സർവ്വേ,	എല്ലാവരും,	രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ	രാക്ഷസാധിപൻ
തസ്യ	അവന്റെ	പശ്യതഃ,	കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കെ,
വേഗേന	കൈയ്യുക്കുകൊണ്ട്	ഭൂമൌ	നിലത്തു്
അന്തരിക്ഷാത്	ആകാശത്തിൽനിന്ന്	നിപതിതാഃ.	പതിച്ചു.

തതഃ പ്രാസാദശിഖരം ശൈലശൃംഗമിവോന്നതം
ദദർശ രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ വാലിപുത്രഃ പ്രതാപവാൻ. 92

തതഃ	അനന്തരം	ഉന്നതം	ഉയർന്നതായ
പ്രതാപവാൻ	പ്രതാപശാലിയായ	രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ	രാക്ഷസാധിപന്റെ
വാലിപുത്രഃ,	അംഗദൻ,	പ്രാസാദശിഖരം	പ്രാസാദത്തിലുള്ള സ്തൂപത്തെ
ശൈലശൃംഗം ഇവ	ഗിരിശിഖരംപോലെ	ദദർശ.	കണ്ടു.

തത് പഫാല പദാക്രാന്തം ദശഗ്രീവസ്യ പശ്യതഃ
പുരാ ഹിമവതഃ ശൃംഗം വജ്രിണേവ വിദാരിതം. 93

തത്	അത്	ഹിമവതഃ ശൃംഗം ഇവ,	ഹിമാലയശിഖരമെന്നപോലെ,
പദാക്രാന്തം,	കാൽകൊണ്ട് ചവിട്ടപ്പെട്ടതായി,	ദശഗ്രീവസ്യ	രാവണൻ
പുരാ	പണ്ട്	പശ്യതഃ,	കണ്ടുനില്ക്കുന്നതിനെ
വജ്രിണാ	ഇന്ദ്രനാൽ	പഫാല.	തവിട്ടുപൊടിയായ്തീർന്നു.
വിദാരിതം	പിളർക്കപ്പെട്ട		

ഭങ്ക്ത്വാ പ്രാസാദശിഖരം നാമ വിശ്രാവ്യ ചാത്മനഃ
വിനദ്യ സുമഹാനാദമുത്പപാത വിഹായസം. 94

പ്രാസാദശിഖരം	രാജധാനിയുടെ ശിഖര	സുമഹാനാദം	സിംഹനാദത്തെയും
ഭങ്ക്ത്വാ,	തകർത്തു്, [ത്തെ	വിനദ്യ ച	ചെയ്തുകൊണ്ടു്
ആത്മനഃ നാമ	തന്റെ പേരിനേയും	വിഹായസം	ആകാശത്തിൽ
വിശ്രാവ്യ	എല്ലാവരും കേൾക്ക മാറു് ഉച്ചത്തിൽ ഘോഷിച്ചു്	ഉത്പപാത.	പൊങ്ങി.

വൃഥയൻ രാക്ഷസാൻ സർവ്വാൻ ഹർഷയംശ്ചാപി വാനരാൻ
സ വാനരാണാം മദ്ധ്യേ തു രാമപാർശ്വമുപാഗതഃ. 95

സഃ	അവൻ	ഹർഷയൻ അപി	ആനന്ദിപ്പിച്ചുകൊണ്ടും
രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാർ	വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ
സർവ്വാൻ	എല്ലാവർക്കും	മദ്ധ്യേ	നടുവിലായി
വൃഥയൻ ച	ധൈര്യക്ഷയംവരുത്തി	രാമപാർശ്വം തു	ശ്രീരാമസന്നിധിയിൽ
വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ[ക്കൊണ്ടും	ഉപാഗതഃ.	വന്നെത്തി.

രാവണസ്തു പരം ചക്രേ ക്രോധം പ്രാസാദധർഷണാത്
വിനാശം ചാത്മനഃ പശ്യൻ നിശ്വാസപരമോഽഭവത്. 96

രാവണഃ തു	രാവണനും	ആത്മനഃ	തനിക്ക്
പ്രാസാദ-ധർഷണാത്	മേട തകർക്കപ്പെട്ട കാരണം	വിനാശം	നാശത്തെ
പരം ക്രോധം ചക്രേ;	അളവറ്റ ക്രോധമുറ ക്കൊണ്ടു;	പശ്യൻ	കാണുന്നവനായി
ച	എങ്കിലും	നിശ്വാസ-പരമഃ അഭവത്.	നെടുവീർപ്പിട്ടു.

രാമസ്തു ബഹുഭിർഹൃഷ്ടൈർനിനദദ്ഭിഃ പ്ലവംഗമൈഃ
വൃതോ രിപുവധാകാംക്ഷീ യുദ്ധായൈവാഭ്യവർത്തത. 97

രാമഃ തു,	ശ്രീരാമനാകട്ടെ,	വൃതഃ,	ചുഴപ്പെട്ടവനായി,
ഹൃഷ്ടൈഃ,	ഉത്സാഹഭരിതരായി,	രിപുവധാ-കാംക്ഷീ	ശത്രുവധത്തെ നിശ്ച യിച്ചവനായി
നിനദദ്ഭിഃ	ആക്കുന്ന	യുദ്ധായ ഏവ	യുദ്ധത്തിന്നായ്തന്നെ
ബഹുഭിഃ	അനേകം	അഭ്യവർത്തത.	തയ്യാറായിനിന്നു.
പ്ലവംഗമൈഃ	വാനരന്മാരാൽ		

സുഷേണസ്തു മഹാവീര്യോ ഗിരിക്രുടോപമോ ഹരിഃ
ബഹുഭിഃ സംവൃതസ്തത്ര വാനരൈഃ കാമരൂപിഭിഃ. 98
ചതുർഭിർവാരണൈഃ സർവ്വൈഃ സുഗ്രീവവചനാത് കപിഃ
പര്യക്രാമത ദുർദ്ധർഷോ നക്ഷത്രാണീവ ചന്ദ്രമാഃ. 99

മഹാവീര്യഃ	മഹാവീര്യശാലിയും
ഗിരിക്രടോപമഃ	ഗിരിശിഖരാകാരനും
ഹരിഃ	കപിലവർണ്ണമാന്ന വനും
ഋഷ്യഃ	അജയ്യനും ആയ
സുഷേണഃ	സുഷേണനെന്ന
കപിഃ,	വാനരൻ,
തത്ര,	അപ്പോൾ,
കാമരൂപിണിഃ	ഇച്ഛാരൂപികളായ
ബഹ്വ്യഃ	അനേകം
വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ
സംവൃതഃ,	ചുഴപ്പെട്ടവനായി,
സുഗ്രീവ-വചനാത്,	സുഗ്രീവാജ്ഞകൊണ്ടു,
ചതുർദ്വാരാണി	നാലുഗോപുരദ്വാരങ്ങളും,
സർവ്വാണി തു,	എല്ലാറ്റിനേയും,
ചന്ദ്രമാഃ	ചന്ദ്രൻ
നക്ഷത്രാണി	നക്ഷത്രങ്ങളെ
ഇവ,	എന്നപോലെ,
പര്യക്രാമത.	ഓരോന്നായി ചുറ്റി നോക്കിക്കൊണ്ടുവന്നു.

തേഷാമക്ഷൗഹിണിശതം സമവേക്ഷ്യ വനൌകസാം
ലങ്കാമുപനിവിഷ്ടാനാം സാഗരം ചാഭിവർത്തതാം 100
രാക്ഷസാ വിസ്മയം ജഗ്മുസ്ത്രാസം ജഗ്മുസ്തഥാ പരേ
അപരേ സമരോദ്ധർഷാദ്ധർഷമേവ പ്രപേദിരേ. 101

രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,
ലങ്കാം ഉപനിവിഷ്ടാനാം,	ലങ്കയ്ക്കുചുറ്റും വന്നുകടിയിരിക്കുന്നവരും,
സാഗരം	സമുദ്രംവരെ
അഭിവർത്തതാം ച	വ്യാപിച്ചുനിറഞ്ഞിരിക്കുന്നവരുമായ
തേഷാം വനൌകസാം	അ വാനരന്മാരുടെ
അക്ഷൗഹിണിശതം	എത്രയോ അക്ഷൗഹിണിയെ
സമവേക്ഷ്യ,	കണ്ട്,
വിസ്മയം ജഗ്മുഃ;	ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു;
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
പരേ	ചിലർ
ത്രാസം ജഗ്മുഃ	നടുങ്ങിപ്പോയി!
അപരേ	മറുചിലർ
സമരോദ്ധർഷാത് ഹർഷമേവ പ്രപേദിരേ.	യുദ്ധത്തിലുള്ള മദത്താൽ സന്തോഷിക്കതന്നെ ചെയ്തു.

കൃത്സ്നം ഹി കപിഭിർവ്യാപ്തം പ്രാകാരപരിഖാന്തരം
ദദൃശ്രേ രാക്ഷസാ ദീനാഃ പ്രാകാരം വാനരീകൃതം. 102

ദീനാഃ	അധൈര്യംപൂണ്ടവരായ
രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസർ,
പ്രാകാരപരിഖാന്തരം	മതിൽകെട്ടിനും കിടങ്ങുകൊണ്ടും ഇടയിലുള്ള സ്ഥലം
കൃത്സ്നം	മുഴുവനും
കപിഭിഃ	വാനരന്മാരാൽ
വ്യാപ്തം	നിറയപ്പെട്ടതായി
വാനരീകൃതം	വാനരന്മാരെക്കൊണ്ടു ണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായ
പ്രാകാരം ഹി	മതിലെന്നു തന്നെ
ദദൃശ്രേ.	വിചാരിച്ചു.

ഹാഹാകാരം പ്രകുർവ്വന്തി രാക്ഷസാ ഭയമോഹിതാഃ. 103

ഭയമോഹിതാഃ	ഭയംകൊണ്ട് അന്ധരായ
രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസർ,
ഹാഹാകാരം പ്രകുർവ്വന്തി.	ഹാ, ഹാ, എന്ന് നിലവിളിച്ചു.

തസ്മിൻ മഹാഭീഷണകേ പ്രവൃത്തേ
കോലാഹലേ രാക്ഷസരാജധാന്യാം
പ്രഗൃഹ്യ രക്ഷാംസി മഹായുധാനി
യുഗാന്തവാതാ ഇവ സംവിചേരുഃ 104

രാക്ഷസ–രാജധാന്യാം	രാക്ഷസ രാജധാനിയിൽ,
മഹാഭീഷണകേ	അതിഭയങ്കരമായ
തസ്മിൻ	ആ
കോലാഹലേ,	കോലാഹലം
പ്രവൃത്തേ,	ഉണ്ടായപ്പോൾ,
രക്ഷാംസി	രാക്ഷസർ
മഹായുധാനി	പെരുത്ത ആയുധങ്ങളെ
പ്രഗൃഹ്യ,	കയ്യിലെടുത്ത്,
യുഗാന്തവാതാഃ	പ്രളയകാല വാതങ്ങൾ
ഇവ	എന്നപോലെ
സംവിചേരുഃ.	എങ്ങും ചുറ്റി സഞ്ചരിച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഏകചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തൊന്നാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16275; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1600.

ദ്വിചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തിരണ്ടാംസർഗ്ഗം.

[യുദ്ധാരംഭഃ = യുദ്ധം തുടങ്ങുന്നതു്.]

തതസ്തേ രാക്ഷസാസ്തത്ര ഗത്വാ രാവണമന്ദിരം
ന്യവേദയൻ പുരീം രുദ്ധാം രാമേണ സഹ വാനരൈഃ. 1

തത്ര	ആ സമയം
തതഃ	അവിടെ നിന്നും
തേ	ആ
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസർ
രാവണമന്ദിരം	രാവണന്റെ അരമനയിൽ
ഗത്വാ,	ചെന്ന്,
പുരീം	നഗരത്തെ
വാനരൈഃ സഹ	വാനരന്മാരോടും കൂടി
രാമേണ	ശ്രീരാമനാൽ
രുദ്ധാം	നിരോധിക്കപ്പെട്ടതായി
ന്യവേദയൻ.	അറിയിച്ചു.

രുദ്ധാം തു നഗരീം ശ്രുത്വാ ജാതക്രോധോ നിശാചരഃ
വിധാനം ദ്വിഗുണം കൃത്വാ പ്രാസാദം സോഽഭ്യരോഹത. 2

സഃ നിശാചരഃ,	ആ രാക്ഷസൻ,
നഗരീം	പട്ടണത്തെ
രുദ്ധാം	നിരോധിക്കപ്പെട്ടതായി
ശ്രുത്വാ തു,	കേട്ട ഉടനെ,
ജാതക്രോധഃ	കോപാക്രാന്തനായി
വിധാനം	കെട്ടും കാവലും
ദ്വിഗുണം	ഇരട്ടിയായി
കൃത്വാ,	ഏർപ്പെടുത്തിയ ശേഷം,
പ്രാസാദം	മേട മുകളിൽ
അഭ്യരോഹത.	കയറിച്ചെന്നു.

സ ദദർശാവൃതാം ലങ്കാം സശൈലവനകാനനാം
അസംഖ്യൈർഹരിഗണൈഃ സർവ്വതോ യുദ്ധകാംക്ഷിഭിഃ. 3

സഃ	അവൻ	യുദ്ധകാംക്ഷിഭിഃ	യുദ്ധേച്ഛുക്കളായ
സശൈല-വനകാനനാം	മലകളും കാട്ടുകളും തോപ്പുകളും അടങ്ങി	അസംഖ്യൈഃ	എണ്ണമറ
		ഹരിഗണൈഃ	വാനരസംഘങ്ങളാൽ
ലങ്കാം	ലങ്കയെ [യ	ആവൃതാം	ചൂഴപ്പെട്ടതായി
സർവതഃ	എങ്ങും	ദദർശ.	കണ്ടു.

സ ദൃഷ്ട്വാ വാനരൈഃ സർവ്വാം വസുധാം കമ്പളീകൃതാം
കഥം ക്ഷപയിതവ്യാഃ സ്യുരിതി ചിന്താപരോഽഭവത്. 4

സഃ	അവൻ	കഥം	എങ്ങിനെയാണ്
വസുധാം സർവ്വാം	ഭൂമിയെങ്ങും	ക്ഷപയിതവ്യാഃ സ്യുഃ,	ഇവർ നശിപ്പിക്കപ്പെടുക,
വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ		
കമ്പളീകൃതാം	ഇടതൂർന്ന് മറയ്ക്കപ്പെട്ട	ഇതി	എന്ന്
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു്, [തായി	ചിന്താപരഃ അഭവത്.	അത്തൽപ്പെട്ടവനാ [യി

സ ചിന്തയിത്വാ സുചിരം ധൈര്യമാലംബ്യ രാവണഃ
രാഘവം ഹരിയൂഥാംശ്ച ദദർശായതലോചനഃ. 5

സഃ രാവണഃ	ആ രാവണൻ	രാഘവം	ശ്രീരാഘവനേയും
സുചിരം	വളരെനേരം	ഹരിയൂഥാൻ ച	കപിസൈന്യങ്ങളേയും
ചിന്തയിത്വാ,	ആലോചിച്ചുശേഷം		
ധൈര്യം	ധൈര്യം	ആയതലോചനഃ	കണ്ണിഴിച്ചു് സൂക്ഷിച്ചു്
ആലംബ്യ,	കയ്ക്കൊണ്ടവനായി,	ദദർശ.	നോക്കി.

രാഘവഃ സഹ സൈന്യേന മുദിതോ നാമ പുപ്ലുവേ. 6

രാഘവഃ	ശ്രീരാഘവനും	മുദിതഃ നാമ	സന്തുഷ്ടനായിട്ടും
സൈന്യേന	സൈന്യത്തോടും		ഉത്സാഹംപൂണ്ടവനാ
സഹ	കൂടി	പുപ്ലുവേ.	ഏറിച്ചാടുന്നു. [യുന്നെ

ലങ്കാം ദദർശ ഗുപ്താം വൈ സർവ്വതോ രാക്ഷസൈർവൃതാം. 7

ലങ്കാം	ലങ്കയെ	വൃതാം	ചൂഴപ്പെട്ട്
സർവ്വതഃ വൈ	എങ്ങും	ഗുപ്താം	രക്ഷിക്കപ്പെട്ടതായി
രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ	ദദർശ.	വീക്ഷിച്ചു.

ദൃഷ്ട്വാ ദാശരഥിർലങ്കാം ചിത്രധ്വജപതാകിനീം
ജഗാമ സഹസാ സീതാം ദ്രുയമാണേന ചേതസാ. 8

ദാശരഥിഃ	ശ്രീരാമൻ	സഹസാ	പെട്ടെന്ന്
ചിത്രധ്വജ-പതാകിനീം	കൊടികളാലും കൊടി ക്കൂറകളാലും രംഗിയാ	ദ്രുയമാണേന	അഴലാന്ന
		ചേതസാ	ചിത്തത്തോടുകൂടി
ലങ്കാം	ലങ്കയെ [ന്ന	സീതാം	സീതാദേവിയെക്കുറിച്ചു
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു്,	ജഗാമ.	ഇപ്രകാരം ചിന്തിച്ചു.

അത്ര സാ മൃഗശാബാക്ഷീ മത്കൃതേ ജനകാത്മജാ
പീഡ്യതേ ശോകസന്തപ്താ കൃശാ സ്ഥണ്ഡിലശായിനീ 9

"അത്ര	"ഇവിടെ	ശോകസന്തപ്താ	ദുഃഖപയ്യാകുലിതയായി
മൃഗശാബാക്ഷീ	ഏണശാബേക്ഷണയാ	കൃശാ,	നേത്ത്,
സാ	അ [യ	സ്ഥണ്ഡില-ശായിനീ	നിലത്ത് ശയിക്കുന്നവളായി
ജനകാത്മജാ,	ജാനകി,	പീഡ്യതേ."	കഷ്ടപ്പെടുന്നവല്ലോ."
മത്കൃതേ	ഞാൻനിമിത്തം		

പീഡ്യമാനാം സ ധർമ്മാത്മാ വൈദേഹീമനുചിന്തയൻ
ക്ഷിപ്രമാജ്ഞാപയാമാസ വാനരാൻ ദ്വിഷതാം വധേ. 10

ധർമ്മാത്മാ	ധർമ്മാത്മാവായ	ക്ഷിപ്രം	ഉടനെ
സഃ,	അദ്ദേഹം,	ദ്വിഷതാം	ശത്രുക്കളുടെ
വൈദേഹീം	വൈദേഹിയെ	വധേ	വധത്തെക്കുറിച്ച്,
പീഡ്യമാനാം	അത്തൽപ്പെടുന്നവളാ	വാനരാൻ	വാനരന്മാരോടായി
അനുചിന്തയൻ,	ഓർത്ത്, [യി	ആജ്ഞാപയാമാസ.	ആജ്ഞാപിച്ചു.

ഏവമുക്തേ തു വചനേ രാമേണാക്ലിഷ്ടകർമ്മണാ
സംഘഷ്ടമാണാഃ പ്ലവഗാഃ സിംഹനാദൈരനാദയൻ. 11

അക്ലിഷ്ട-കർമ്മണാ	നിഷ്ക്ലേശകർമ്മാവായ	സംഘഷ്ട-മാണാഃ	ഞാൻ ഞാൻ മുമ്പിലെന്ന് തിക്കിത്തിരക്കുന്നവരായി
രാമേണ	ശ്രീരാമനാൽ		
ഏവം വചനേ ഉക്തേ തു	ഇപ്രകാരം ആജ്ഞനല്ലപ്പെട്ട ഉടനെ	സിംഹനാദൈഃ	സിംഹനാദങ്ങൾകൊണ്ട്
പ്ലവഗാഃ,	വാനരന്മാർ,	അനാദയൻ.	മാറൊലിക്കൊള്ളിച്ചു.

ശിഖരൈർവികിരാമൈനാം ലങ്കാം മുഷ്ടിഭിരേവ വാ
ഇതി സ്മ ദധിരേ സർവ്വേ മനാംസി ഹരിയൂഥപാഃ. 12

ഹരിയൂഥപാഃ	വാനരസേനത്തലവ	മുഷ്ടിഭിഃ ഏവ വാ	മുഷ്ടികൾകൊണ്ടുതന്നെയോ
സർവ്വേ,	എല്ലാം, [ന്മാർ	വികിരാമ;"	നാം പൊടിപെടുത്തു
"ഏനാം	"ഈ	ഇതി	എന്നിങ്ങിനെ [കു;"
ലങ്കാം	ലങ്കയെ	മനാംസി ദധിരേ സ്മ.	മനസ്സിലുറച്ചു.
ശിഖരൈഃ	ഗിരിശിഖരങ്ങൾ കൊണ്ടോ		

ഉദ്യമ്യ ഗിരിശൃംഗാണി ശിഖരാണി മഹാന്തി ച
തരൂംശ്ചോത്പാട്യ വിവിധാൻ തിഷ്ഠന്തി ഹരിയൂഥപാഃ 13

ഹരിയൂഥപാഃ	വാനരസേനാധിപന്മാർ	വിവിധാനി	പല
		തരൂൻ ച	വൃക്ഷങ്ങളേയും
ഗിരിശൃംഗാണി	കുന്നിൻമുടികളെയും	ഉത്പാട്യ	പറിച്ചെടുത്ത്
മഹാന്തി	വമ്പിച്ച	ഉദ്യമ്യ	ഓങ്ങിക്കൊണ്ട്
ശിഖരാണി ച.	ശിഖരങ്ങളേയും	തിഷ്ഠന്തി.	നില്ക്കുകയായി.

പ്രേക്ഷതോ രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ താന്യനീകാനി ഭാഗശഃ
രാഘവപ്രിയകാമാർത്ഥം ലങ്കാമാരുരുഹുസ്തദാ. 14

തദാ	ആ സമയം,	പ്രേക്ഷതഃ,	കണ്ടു നില്ക്കെ,
താനി	ആ	രാഘവപ്രിയ- കാമാർത്ഥം	ശ്രീരാഘവന്ന് പ്രിയമായുള്ളതിനെ ചെയ്യു
അനീകാനി	സൈന്യങ്ങൾ,	ലങ്കാം	ലങ്കയിൽ[വാനിച്ഛിച്ച്
ഭാഗശഃ,	വകുക്കപ്പെട്ട പ്രകാരംതന്നെ,	ആരുരുഹുഃ.	ചെന്നു കേറി.
രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ	രാക്ഷസേന്ദ്രൻ		

തേ താമ്രവക്ത്രോ ഹേമാഭാ രാമാർത്ഥേ ത്യക്തജീവിതാഃ
ലങ്കാമേവാഭ്യവർത്തന്ത സാലതാലശിലായുധാഃ. 15

താമ്രവക്ത്രാഃ	തുടുത്ത മുഖമാർന്നവരും	സാലതാല- ശിലായുധാഃ,	തേക്ക്, പന, പാറ എന്നവയെ ആയുധങ്ങളായി കയ്ക്കൊണ്ടവരായി,
ഹേമാഭാഃ	സ്വർണ്ണനിറമാർന്നവരുമായ		
തേ,	അവർ,		
രാമാർത്ഥേ	ശ്രീരാമകൈങ്കര്യത്തിൽ		
ത്യക്ത- ജീവിതാഃ,	ജീവനേയും അലക്ഷ്യമാക്കിയവരായി,	ലങ്കാം ഏവ അഭ്യവർത്തന്ത.	ലങ്കയ്ക്കു നേരെതന്നെ പാഞ്ഞടുത്തു.

തേ ദ്രുമൈഃ പർവ്വതാഗ്രൈശ്ച മുഷ്ടിഭിശ്ച പ്ലവംഗമാഃ
പ്രാകാരാഗ്രാണ്യരണ്യാനി മമന്ഥുസ്തോരണാനി ച. 16

തേ പ്ലവംഗമാഃ,	ആ വാനരന്മാർ,	പ്രാകാരാഗ്രാണി	മതിൽ കെട്ടുകളുടെ അഗ്രങ്ങളേയും
ദ്രുമൈഃ	വൃക്ഷങ്ങൾ കൊണ്ടും	അരണ്യാനി	ഉദ്യാനങ്ങളേയും
പർവ്വതാഗ്രൈഃ ച	ഗിരിശിഖരങ്ങൾ കൊണ്ടും	തോരണാനി ച	കമാനങ്ങളേയും
മുഷ്ടിഭിഃ ച	മുഷ്ടികൾ കൊണ്ടും	മമന്ഥുഃ.	തകർത്തു.

പരിഖാഃ പൂരയന്തി സ്മ പ്രസന്നസലിലായുതാഃ
പാംസുഭിഃ പർവ്വതാഗ്രൈശ്ച തൃണൈഃ കാഷ്ഠൈശ്ച വാനരാഃ. 17

വാനരാഃ,	വാനരന്മാർ,	പർവ്വതാഗ്രൈഃ ച	പർവ്വതശിഖരങ്ങൾ കൊണ്ടും
പ്രസന്ന- സലിലായുതാഃ	സ്വച്ഛജലമാർന്ന	തൃണൈഃ	പുൽകട്ടകൾകൊണ്ടും
പരിഖാഃ	കിടങ്ങുകളെ	കാഷ്ഠൈഃ ച	വിറകുമുട്ടികൾകൊണ്ടും
പാംസുഭിഃ	മൺകട്ടകൾകൊണ്ടും	പൂരയന്തി സ്മ.	തൂർച്ചയിട്ടു.

തതഃ സഹസ്രയൂഥാശ്ച കോടിയൂഥാശ്ച വാനരാഃ
കോടീശതയുതാശ്ചാന്യേ ലങ്കാമാരുരുഹുസ്തദാ. 18

തതഃ	അവിടെ	കോടിയൂഥാഃ ച	കോടിക്കണക്കായ സേനയോടും
തദാ	ആസമയം	കോടീ- ശതയുതാഃ ച	നൂറുകോടിയോടുംകൂടിയവരായി
അന്യേ	ചില	ലങ്കാം	ലങ്കയിൽ
വാനരാഃ ച	വാനരന്മാർ	ആരുരുഹുഃ.	കയറിച്ചെന്നു.
സഹസ്രയൂഥാഃ	ആയിരക്കണക്കായ സേനയോടും		

കാഞ്ചനാനി പ്രമൃദ്നന്തസ്തോരണാനി പ്ലവംഗമാഃ
കൈലാസശിഖരാഭാണി ഗോപുരാണി പ്രമഥ്യ ച 19
ആപ്ലവന്തഃ പ്ലവന്തശ്ച ഗർജ്ജന്തശ്ച പ്ലവംഗമാഃ
ലങ്കാം താമഭിധാവന്തി മഹാവാരണസന്നിഭാഃ. 20

പ്ലവംഗമാഃ വാനരന്മാർ
കാഞ്ചനാനി സ്വർണ്ണമയങ്ങളായ
തോരണാനി കമാനങ്ങളെ
പ്രമൃദ്നന്തഃ, തകർത്തുകൊണ്ടും,
മഹാവാരണസന്നിഭാഃ വമ്പിച്ച ആനകളൊത്ത
പ്ലവംഗമാഃ കപികൾ
കൈലാസശിഖരാഭാണി കൈലാസശിഖരങ്ങൾ പോന്ന
ഗോപുരാണി ഗോപുരങ്ങളെ
പ്രമഥ്യ ച, ധ്വംസനംചെയ്തുകൊണ്ടും,
ഗർജ്ജന്തഃ ച ഗർജ്ജിക്കുന്നവരായി
ആപ്ലവന്തഃ ഒറ്റച്ചാട്ടംചാടി
പ്ലവന്തഃ ച കുതിച്ചുചെല്ലുന്നവരായി
താം ആ
ലങ്കാം ലങ്കയിൽ
അഭിധാവന്തി. പാഞ്ഞുകയറുകയായി.

ജയത്യതിബലോ രാമോ ലക്ഷ്മണശ്ച മഹാബലഃ
രാജാ ജയതി സുഗ്രീവോ രാഘവേണാഭിപാലിതഃ 21
ഇത്യേവം ഘോഷയന്തശ്ച ഗർജ്ജന്തശ്ച പ്ലവംഗമാഃ
അഭ്യധാവന്ത ലങ്കായാഃ പ്രാകാരം കാമരൂപിണഃ. 22

കാമരൂപിണഃ ഇഷ്ടംപോലെ വടിവു കയ്യ്ക്കാകുന്നവരായ
പ്ലവംഗമാഃ, ആ വാനരന്മാർ,
"അതിബലഃ "മഹാബലശാലിയായ
രാമഃ ശ്രീരാമൻ
ജയതി; വിജയിക്കുന്നു;
മഹാബലഃ മഹാബലവാനായ
ലക്ഷ്മണഃ ലക്ഷ്മണനും
ച; വിജയിക്കുന്നു;
രാഘവേണ ശ്രീരാഘവനാൽ
അഭിപാലിതഃ സംരക്ഷിക്കപ്പെട്ട
സുഗ്രീവഃ രാജാ സുഗ്രീവമഹാരാജാവും
ജയതി;" വിജയിക്കുന്നു;"
ഇതി ഏവം എന്നിപ്രകാരം
ഘോഷയന്തഃ ച ഘോഷിക്കുന്നവരായി
ഗർജ്ജന്തഃ ച ഗർജ്ജിച്ചുകൊണ്ടും
ലങ്കായാഃ ലങ്കയിലുള്ള
പ്രാകാരം മതിലിനേരെ
അഭ്യധാവന്ത. എതിർത്തുചെന്നു.

വീരബാഹുഃ സുബാഹുശ്ച നളശ്ച വനഗോചരഃ
നിപീഡ്യോപനിവിഷ്ടാസ്തേ പ്രാകാരം ഹരിയൂഥപാഃ
ഏതസ്മിന്നന്തരേ ചക്രുഃ സ്കന്ധാവാരനിവേശനം. 23

തേ ഹരിയൂഥപാഃ ആ വാനരസേനാധിപന്മാരായ
വീരബാഹുഃ വീരബാഹുവും
സുബാഹുഃ ച സുബാഹുവും
വനഗോചരഃ വനത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന
നളഃ ച, നളനും,
പ്രാകാരം മതിലിനെ
നിപീഡ്യ ഇടിച്ചുതള്ളിക്കൊണ്ട്
ഉപനിവിഷ്ടാഃ അകത്തുകയറിച്ചെന്ന്
ഏതസ്മിൻ ആ
അന്തരേ ഒഴിവിൽ
സ്കന്ധാവാരനിവേശനം ചക്രുഃ. ഒരു സൈന്യവിഭാഗത്തെ നിറ്റി.

പൂർവ്വദ്വാരം തു കുമുദഃ കോടിഭിർദശഭിർവൃതഃ
ആവൃത്യ ബലവാംസ്തസ്ഥൗ ഹരിഭിർജിതകാശിഭിഃ. 24

ബലവാൻ	ബലവാനായ
കുമുദഃ തു,	കുമുദനും,
ജിതകാശിഭിഃ	ജയശാലികളായ
ദശഭിഃ കോടിഭിഃ	പത്തുകോടി
ഹരിഭിഃ	വാനരന്മാരാൽ
വൃതഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
പൂർവ്വദ്വാരം	കിഴക്കെ ഗോപുരവാതിൽ
ആവൃത്യ	തടഞ്ഞും കൊണ്ട്
തസ്ഥൗ.	നിന്നു.

["ഈശാനകോണിൽ കിഴക്കെ ഗോപുരവാതിൽക്കലുള്ളവർക്ക് സഹായമായിനിന്നു എന്നു സാരം." എന്ന് ഗോ. രാ.]

സാഹായ്യാർത്ഥം തു തസ്യൈവ നിവിഷ്ടഃ പ്രഥമസോ ഹരിഃ
പനസശ്ച മഹാബാഹുർവാനരൈർബഹുഭിർവൃതഃ. 25

പ്രഥമസഃ	പ്രഥമസനെന്ന
ഹരിഃ ഏവ,	വാനരനും,
തസ്യ	അവനു
സാഹായ്യാർത്ഥം	സഹായത്തിന്നായി
നിവിഷ്ടഃ;	നിന്നു;
മഹാബാഹുഃ	മഹാബാഹുവായ
പനസഃ തു	പനസനും
ബഹുഭിഃ	അനേകം
വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ
വൃതഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
ച.	അപ്രകാരം തന്നെ സ്ഥിതിചെയ്തു.

ദക്ഷിണം ദ്വാരമാഗമ്യ വീരഃ ശതബലിഃ കപിഃ
ആവൃത്യ ബലവാംസ്തസ്ഥൗ വിംശത്യാ കോടിഭിർവൃതഃ. 26

ബലവാൻ	ബലവാനും
വീരഃ	വീരനുമായ
ശതബലിഃ	ശതബലിയെന്ന
കപിഃ,	വാനരൻ,
വിംശത്യാ കോടിഭിഃ	ഇരുപതു കോടികളാൽ
വൃതഃ,	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി,
ദക്ഷിണം	തെക്കെ
ദ്വാരം	വാതിൽക്കൽ
ആഗമ്യ	എത്തി
ആവൃത്യ തസ്ഥൗ.	നിരോധിച്ചുംകൊണ്ട് നിലയായി.

["ആഗ്നേയകോണിൽ നിന്നുകൊണ്ട്, ദക്ഷിണദ്വാരത്തെ ആക്രമിച്ചുനിന്നു." എന്ന ഗോ. രാ.]

സുഷേണഃ പശ്ചിമദ്വാരം ഗതസ്താരാപിതാ ഹരിഃ
ആവൃത്യ ബലവാംസ്തസ്ഥൗ ഷഷ്ടികോടിഭിരാവൃതഃ. 27

ബലവാൻ	ബലവാനും
താരാപിതാ	താരയുടെ പിതാവുമായ
സുഷേണഃ	സുഷേണനെന്ന
ഹരിഃ,	വാനരൻ,
ഷഷ്ടികോടിഭിഃ	അറുപതുകോടികളാൽ
ആവൃതഃ,	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി,
പശ്ചിമദ്വാരം	പടിഞ്ഞാറെ വാതിൽ
ഗതഃ,	ചെന്നു,
ആവൃത്യ തസ്ഥൗ.	വളഞ്ഞുനിന്നു.

["നിരൃതികോണിൽനിന്ന് എന്നു ഗ്രാഹ്യം." (ഗോ. രാ).]

ഉത്തരം ദ്വാരമാസാദ്യ രാമഃ സൌമിത്രിണാ സഹ
ആവൃത്യ ബലവാംസ്തസ്ഥൌ സുഗ്രീവശ്ച ഹരീശ്വരഃ. 28

ബലവാൻ	ബലവാനായ	ആസാദ്യ,	പ്രാപിച്ച്,
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	ആവൃത്യ തസ്ഥൌ;	വളഞ്ഞുനിന്നു;
സൌമിത്രിണാ സഹ	ലക്ഷ്മണനോടുംകൂടി	ഹരീശ്വരഃ	വാനരാധിപനായ
ഉത്തരം	വടക്കെ	സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവനും
ദ്വാരം	ദ്വാരത്തെ	ച.	അപ്രകാരംനിന്നു.

[“സുഗ്രീവൻ വായുകോണിൽ സ്ഥിതിചെയ്യ, എന്ന് മുമ്പുതന്നെ പ്രസ്താപിച്ചിട്ടുള്ളതു് ഇതിൽ അന്തർഭൂതമാകുന്നു.” (ഗോ രാ).]

ഗോലാംഗൂലോ മഹാകായോ ഗവാക്ഷോ ഭീമദർശനഃ
വൃതഃ കോട്യാ മഹാവീര്യൈസ്തസ്ഥൌ രാമസ്യ പാർശ്വതഃ. 29

മഹാവീര്യൈഃ	മഹാവീര്യശാലിയും	കോട്യാ	കോടിപ്പേരാൽ
ഗോലാംഗൂലഃ	കൊണ്ടയായ വാലുള്ള	വൃതഃ	ചുഴപ്പെട്ടവനായി
ഭീമദർശനഃ	ഭയങ്കരരൂപിയും [വനും	രാമസ്യ പാർശ്വതഃ തസ്ഥൌ.	ശ്രീരാമന്റെ അരികിലായി സ്ഥിതി ചെയ്തു.
മഹാകായഃ	പൃഥുശരീരനും ആയ		
ഗവാക്ഷഃ	ഗവാക്ഷൻ		

ഋക്ഷാണാം ഭീമവേഗാനാം ധൂമ്രഃ ശത്രുനിബർഹണഃ
വൃതഃ കോട്യാ മഹാവീര്യൈസ്തസ്ഥൌ രാമസ്യ പാർശ്വതഃ. 30

ശത്രുനിബർഹണഃ	ശത്രുവിധ്വംസകനും	കോട്യാ	കോടിസംഖ്യയാൽ
മഹാവീര്യൈഃ	മഹാവീര്യശാലിയുമായ	വൃതഃ,	ചുഴപ്പെട്ടവനായി,
ധൂമ്രഃ,	ധൂമ്രൻ,	രാമസ്യ പാർശ്വതഃ തസ്ഥൌ.	ശ്രീരാമപാർശ്വത്തിൽ നിലയായി.
ഭീമവേഗാനാം	ഘോരശക്തിപൂണ്ടവരാ		
ഋക്ഷാണാം	കരടികളുടെ [യ		

സന്നദ്ധസ്തു മഹാവീര്യോ ഗദാപാണിർവിഭീഷണഃ
വൃതോ യത്തൈസ്തു സചിവൈസ്തസ്ഥൌ തത്ര മഹാബലഃ. 31

തത്ര	അവിടെത്തന്നെ	സന്നദ്ധഃ,	സന്നദ്ധനായി,
മഹാബലഃ	മഹാബലവാനും	യത്തൈഃ	ജാഗ്രതപൂണ്ടവരായ
മഹാവീര്യഃ തു	മഹാപരാക്രമശാലിയു	സചിവൈഃ തു	മന്ത്രിമാരാലും
വിഭീഷണഃ,	വിഭീഷണൻ, [മായ	വൃതഃ,	ചുഴപ്പെട്ടവനായി,
ഗദാപാണിഃ	ഗദകയ്യിലേന്തി	തസ്ഥൌ.	സ്ഥിതിചെയ്തു.

ഗജോ ഗവാക്ഷോ ഗവയഃ ശരഭോ ഗന്ധമാദനഃ
സമന്താത് പരിധാവന്തോ രക്ഷന്തി വാഹിനീം. 32

ഗജഃ	ഗജനും	സമന്തതഃ	നാലുഭാഗത്തും
ഗവാക്ഷഃ	ഗവാക്ഷനും	പരിധാവന്തഃ	ചുറ്റിനോക്കുന്നവരായി
ഗവയഃ	ഗവയനും	വാഹിനീം	വാനരപ്പടയെ
ശരഭഃ	ശരഭനും	രക്ഷന്തി.	കാത്തുവന്നു.
ഗന്ധമാദനഃ	ഗന്ധമാദനനും		

തതഃ കോപപരീതാത്മാ രാവണോ രാക്ഷസേശ്വരഃ
നിര്യ്യാണം സർവ്വസൈന്യാനാം ദ്രുതമാജ്ഞാപയത്തദാ. 33

തതഃ അതിനാൽ
കോപപരീതാത്മാ കോപാക്രാന്തനായ
രാക്ഷസേശ്വരഃ, രക്ഷോനാഥനായ
രാവണഃ, ദ്രുതം രാവണൻ, ഉടനെ
സർവ്വസൈന്യാനാം എല്ലാ സൈന്യങ്ങളേയും
നിര്യ്യാണം പുറപ്പാടിനെ
തദാ, ആ സമയം,
ആജ്ഞാപയത്. ആജ്ഞാപിച്ചു.

ഏതച്ഛ്രുത്വാ തതോ വാക്യം രാവണസ്യ മുഖോദ്ഗതം
സഹസാ ഭീമനിർഘ്ഘോഷമുദ്ഘുഷ്ടം രജനീചരൈഃ. 34

രാവണസ്യ രാവണന്റെ
മുഖോദ്ഗതം വായിൽ നിന്നു വീണ
ഏതത് ഈ [തായ
വാക്യം ശ്രുത്വാ, വാക്കുകേട്ട്,
തതഃ അക്കാരണത്താൽ
രജനീചരൈഃ, രാക്ഷസന്മാരാൽ,
സഹസാ തൽക്ഷണം തന്നെ
ഭീമനിർഘ്ഘോഷം ഭയങ്കരമായ സിംഹനാദം
ഉദ്ഘുഷ്ടം. ഘോഷിക്കപ്പെട്ടു.

തതഃ പ്രചോദിതാ ഭേര്യ്യശ്ചന്ദ്രപാണ്ഡുരപുഷ്കരാഃ
ഹേമകോണാഹതാ ഭീമാ രാക്ഷസാനാം സമന്തതഃ. 35

തതഃ അപ്പോൾ
ചന്ദ്രപാണ്ഡുരപുഷ്കരാഃ ചന്ദ്രനെപ്പോലെ വെളുത്ത തോലുകളാൽ
രാക്ഷസാനാം രാക്ഷസന്മാരുടെ [ന്ന
ഭേര്യ്യഃ, പെരുമ്പറകൾ,
ഭീമാഃ ഭയങ്കരമാംവണ്ണം
ഹേമകോണാഹതാഃ സ്വർണ്ണക്കോലുകൾ കൊണ്ട് അടിക്കപ്പെ
സമന്തതഃ എങ്ങും [ട്ടവയായി
പ്രചോദിതാഃ. അറിയിപ്പുകൊടുത്തു.

വിനേദുശ്ച മഹാഘോഷാഃ ശംഖാഃ ശതസഹസ്രശഃ
രാക്ഷസാനാം സുഘോരാണാം മുഖമാരുതപൂരിതാഃ. 36

ശതസഹസ്രശഃ ശംഖാഃ, ലക്ഷക്കണക്കായുള്ള ശംഖുകൾ
സുഘോരാണാം അതിഭയങ്കരന്മാരായ
രാക്ഷസാനാം രാക്ഷസന്മാരുടെ
മുഖമാരുതപൂരിതാഃ വായകൊണ്ടു ഊതിയ കാറ്റിനാൽ നിറയപ്പെട്ടവയായി
മഹാഘോഷാഃ ച വൻമുഴക്കത്തോടുകൂടി
വിനേദുഃ. ശബ്ദിച്ചു. [യവയായി

തേ ബഭ്രുഃ ശ്വേതനീലാംഗാഃ സശംഖാ രജനീചരാഃ
വിദ്യുന്മണ്ഡലസംനദ്ധാഃ സബലാകാ ഇവാംബുദാഃ 37

ശ്വേതനീലാംഗാഃ നല്ല കറുത്ത ദേഹങ്ങളോടുകൂടിയവരായി
സശംഖാഃ ശംഖുകൾ കയ്യിൽപിടിച്ചിരുന്ന
തേ അ
രജനീചരാഃ രാക്ഷസർ
വിദ്യുന്മണ്ഡല-സംനദ്ധാഃ മിന്നൽപിണരുകളാൽവയും
സബലാകാഃ വെള്ളിൽപക്ഷികളോടുകൂടിയവയും അയ
അംബുദാഃ ഇവ മേഘങ്ങൾ എന്നപോ
ബഭ്രുഃ വിളങ്ങി. [ലെ

നിഷ്പതന്തി തതഃ സൈന്യാ ഹൃഷ്ടാ രാവണചോദിതാഃ
സമയേ പൂര്യ്യമാണസ്യ വേഗാ ഇവ മഹോദധേഃ. 38

തതഃ	അസമയം	പൂര്യ്യമാണസ്യ	പൊങ്ങിവരുന്ന
സൈന്യാഃ	സൈന്യങ്ങൾ	മഹോദധേഃ	കടലിന്റെ
രാവണ-ചോദിതാഃ	രാവണനാൽ ആജ്ഞാപിക്കപ്പെട്ടവയായി	വേഗാഃ ഇവ,	കോളെന്നപോലെ,
ഹൃഷ്ടാഃ	ഉത്സാഹംപൂണ്ടവയായി	സമയേ	തക്കസമയത്തിൽ
		നിഷ്പതന്തി.	പുറപ്പെടുകയായി.

തതോ വാനരസൈന്യേന മുക്തോ നാദഃ സുദാരുണഃ
മലയം പൂരിതോ യേന സസാനപ്രസ്ഥകന്ദരം. 39

തതഃ	അപ്പോൾ	യേന	യാതൊരു ആ ശബ്ദത്താൽ
വാനര-സൈന്യേന	വാനരസൈന്യത്താൽ		
സമന്തതഃ	എങ്ങും	സസാനു-പ്രസ്ഥകന്ദരഃ	മുടികളും താഴ്വരകളും ഗുഹകളുമടക്കം
നാദഃ	സിംഹനാദം	മലയം	ത്രികൂടപർവ്വതം
മുക്തഃ;	ഉളവാക്കപ്പെട്ടു;	പൂരിതഃ.	മുഴങ്ങി.

ശംഖദുന്ദുഭിസംഘുഷ്ടഃ സിംഹനാദസ്തരസ്വിനാം
പൃഥിവീം ചാന്തരിക്ഷം ച സാഗരം ചാഭ്യനാദയത്. 40
ഗജാനാം ബൃംഹിതൈഃ സാദ്ധം ഹയാനാം ഹേഷിതൈരപി
രഥാനാം നേമിഘോഷൈശ്ച രക്ഷസാം പാദനിഃസ്വനൈഃ. 41

തരസ്വിനാം	ബലവാന്മാരായ	രഥാനാം നേമി-ഘോഷൈഃ ച	രഥങ്ങളുടെ ചക്രങ്ങൾ ഉരുണ്ടുന്നശബ്ദങ്ങളോടും
രക്ഷസാം	രാക്ഷസരുടെ	പാദ-നിഃസ്വനൈഃ	അടികൾ വെക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങളോടും
ശംഖദുന്ദുഭി-സംഘുഷ്ടഃ	ശംഖം, ഭേരി, എന്നവയുടെ വൻശബ്ദങ്ങളോ	സാദ്ധം,	ക്രമേ,
സിംഹനാദഃ,	സിംഹനാദം, [ടുക്കുടിയ	പൃഥിവീം ച	ഭൂമിയേയും
ഗജാനാം ബൃംഹിതൈഃ,	ആനകൾ ചീറിയിടുന്ന ശബ്ദത്തോടും	അന്തരിക്ഷം ച	ആകാശത്തേയും
ഹയാനാം	കുതിരകളുടെ	സാഗരം ച	സമുദ്രത്തേയും
ഹേഷിതൈഃ അപി	ഹേഷാരവങ്ങളോടും	അഭ്യനാദയത്.	മാറൊലിക്കൊള്ളിച്ചു.

ഏതസ്മിന്നന്തരേ ഘോരഃ സംഗ്രാമഃ സമപദ്യത
രക്ഷസാം വാനരാണാം ച യഥാ ദേവാസുരേ പുരാ. 42

ഏതസ്മിൻ അന്തരേ	ഇതേസമയത്തിൽ	ദേവാസുരേ	ദേവാസുരന്മാർതമ്മിൽ
രക്ഷസാം	രാക്ഷസക്കും	യഥാ,	എന്നപോലെ,
വാനരാണാം ച,	വാനരന്മാക്കും തമ്മിൽ,	ഘോരഃ	ഘോരമായ
പുരാ	പണ്ട്	സംഗ്രാമഃ	യുദ്ധം
		സമപദ്യത.	നടന്നു.

തേ ഗദാഭിഃ പ്രദീപ്താഭിഃ ശക്തിശൂലപരശ്വധൈഃ
നിജഘ്നുർവാനരാൻ ഘോരാഃ കഥയന്തഃ സ്വവിക്രമാൻ. 43

ഘോരാഃ	ഭയങ്കരന്മാരായ	ഗദാഭിഃ	ഗദകൾകൊണ്ടും
തേ,	ആ രാക്ഷസന്മാർ,	ശക്തിശൂല- പരശ്വധൈഃ	വേൽ, ശൂലം, വെണ്മഴു എന്നവകൊണ്ടും
സ്വവിക്രമാൻ	സ്വസ്വ പരാക്രമങ്ങ	വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ
കഥയന്തഃ,	പുകഴ്ത്തുന്നവരായി, [ളെ	നിജഘ്നുഃ.	പ്രഹരിച്ചു.
പ്രദീപ്താഭിഃ	തിളങ്ങുന്ന		

രാജാ ജയതി സുഗ്രീവ ഇതി ശബ്ദോ മഹാനഭ്രത്. 44

"സുഗ്രീവഃ രാജാ ജയതി,"	"സുഗ്രീവമഹാരാജാവ് വിജയിക്കുന്നു,"	മഹാൻ ശബ്ദഃ	വമ്പിച്ച ഘോഷം
ഇതി	എന്ന	അഭവത്.	ഉണ്ടായി.

രാജൻ ജയജയേത്യുക്ത്വാ സ്വസ്വനാമകഥാന്തതഃ
തഥാ വൃക്ഷൈർമഹാകായാഃ പർവ്വതാഗ്രൈശ്ച വാനരാഃ
നിജഘ്നുസ്താനി രക്ഷാംസി നഖൈർദന്തൈശ്ച വേഗിതാഃ. 45

മഹാകായാഃ	പൃഥുശരീരികളായ	വേഗിതാഃ	ഉത്സാഹത്തോടുകൂടിയവരായി
വാനരാഃ,	വാനരന്മാർ,		
സ്വസ്വനാമ-കഥാന്തതഃ,	അവനവന്റെ പേരുപറഞ്ഞുംകൊണ്ട്,	വൃക്ഷൈഃ	വൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ടും
		പർവ്വതാഗ്രൈഃ ച	കുന്നിൻമുടികളാലും
"രാജൻ!	"രാജാവേ!	നഖൈഃ തഥാ	നഖങ്ങൾകൊണ്ടും
ജയ	വിജയിച്ചാലും,	ദന്തൈഃ ച	പല്ലുകൾകൊണ്ടും
ജയ."	വിജയിച്ചാലും,"	താനി രക്ഷാംസി	ആ രാക്ഷസന്മാരെ
ഇതി ഉക്ത്വാ,	എന്ന് പുകഴ്ത്തിയശേഷം,	നിജഘ്നുഃ.	ധ്വംസിച്ചു.

രാക്ഷസാസ്ത്വപരേ ഭീമാ പ്രാകാരസ്ഥാ മഹീഗതാൻ
ഭിണ്ഡിപാലൈശ്ച ഖഡ്ഗൈശ്ച ശൂലൈശ്ചൈവ വ്യദാരയൻ. 46

പ്രാകാരസ്ഥാഃ	മതിലുകളിൽനിന്നിരുന്ന	ഭിണ്ഡിപാലൈഃ ച	കവണകൾകൊണ്ടും (വെടിയുണ്ടകളെന്നും)
ഭീമാഃ	ഭയങ്കരന്മാരായ	ഖഡ്ഗൈഃ ച	വാളുകൾകൊണ്ടും
അപരേ	ചില	ശൂലൈഃ ച ഏവ	ശൂലങ്ങൾകൊണ്ടും
രാക്ഷസാഃ തു	രാക്ഷസന്മാരും	വ്യദാരയൻ.	പിളർന്നു.
മഹീഗതാൻ	നിലത്തു നില്ക്കുന്നവരെ		

വാനരാശ്ചാപി സംക്രുദ്ധാഃ പ്രാകാരസ്ഥാൻ മഹീഗതാഃ
രാക്ഷസാൻ പാതയാമാസുഃ സമാപ്ലുത്യ പ്ലവംഗമാഃ. 47

മഹീഗതാഃ	ഭൂമിയിൽ നിന്നിരുന്നവരും	പ്രാകാരസ്ഥാൻ	മതിൽപ്പുറത്ത് നിന്നിരുന്ന
പ്ലവംഗമാഃ	ചാട്ടക്കാരുമായ	രാക്ഷസാൻ അപി	രാക്ഷസരേയും
വാനരാഃ ച,	വാനരന്മാരും,	സമാപ്ലുത്യ	കുതിച്ചുചെന്ന്
സംക്രുദ്ധാഃ,	ഏറെറം കോപിച്ചവരായി,	പാതയാമാസുഃ.	താഴത്തു വീഴ്ത്തിയിട്ടു.

സ സംപ്രഹാരസ്തുമുലോ മാംസശോണിതകർദ്ദമഃ
രക്ഷസാം വാനരാണാം ച സംബഭ്രുവാദ്ഭുതോപമഃ. 48

രക്ഷസാം	രാക്ഷസക്കും	മാംസ- ശോണിത- കർദ്ദമഃ	മാംസങ്ങളും കൊണ്ടും ചോരകൊണ്ടും ചളി യായതായി
വാനരാണാം ച	വാനരന്മാക്കും തമ്മിലു		
സഃ	അ [ണ്ടായ	അദ്ഭുതോപമഃ	തുല്യമില്ലാത്തതായി
സംപ്രഹാരഃ,	യുദ്ധം,	സംബഭ്രുവ.	നടന്നു.
തുമുലഃ	ഉഗ്രമായും		

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ദ്വിചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തിരണ്ടാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.
ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16323; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1648

ത്രിചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തിമൂന്നാംസർഗ്ഗം.

[ദ്വന്ദ്വയുദ്ധവർണ്ണനം = ദ്വന്ദ്വയുദ്ധവർണ്ണന.]

യുദ്ധ്യതാം തു തതസ്തേഷാം വാനരാണാം മഹാത്മനാം
രക്ഷസാം സംബഭ്രുവാഥ ബലകോപഃ സുദാരുണഃ. 1

തതഃ	അപ്പോൾ	വാനരാണാം തു	വാനരന്മാക്കും
യുധ്യതാം	യുദ്ധംചെയ്യുകൊണ്ടിരു ന്ന	രക്ഷസാം അഥ	രാക്ഷസക്കും തമ്മിൽ
		സുദാരുണഃ	അത്യുഗ്രമായ
തേഷാം	അ	ബലകോപഃ	സൈന്യക്ഷോഭം
മഹാത്മനാം	മഹാധീരന്മാരായ	സംബഭ്രുവ.	ഉണ്ടായി.

തേ ഹയൈഃ കാഞ്ചനാപീഡൈർധ്വജൈശ്ചാഗ്നിശിഖോപമൈഃ
രഥൈശ്ചാദിത്യസംകാശൈഃ കവചൈശ്ച മനോരമൈഃ 2
നിഷ്പേതുഃ രാക്ഷസവ്യാഘ്രാ നാദയന്തോ ദിശോ ദശ
രാക്ഷസാ ഭീമകർമ്മാണോ രാവണസ്യ ജയൈഷിണഃ 3

ഭീമകർമ്മാണഃ	ക്രൂരകർമ്മം ചെയ്യുന്നവ രും	ധ്വജൈഃ ച	ധ്വജങ്ങളോടുകൂടിയും
രാക്ഷസ- വ്യാഘ്രാഃ	രാക്ഷസപ്പുലികളും ആയ	കാഞ്ചനാ- പീഡൈഃ	കനകവുപൊട്ടുകളാല ലങ്കരിക്കപ്പെട്ട
തേ	അ	ഹയൈഃ	കുതിരകളിൽ കയറി ക്കൊണ്ടും
രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസർ,	ആദിത്യ- സംകാശൈഃ	സൂര്യസദൃശങ്ങളായ
രാവണസ്യ	രാവണന്ന്	രഥൈഃ ച	രഥങ്ങളിൽ കയറി
ജയൈഷിണഃ	വിജയത്തെ കാംക്ഷി ക്കുന്നവരായി	ദശ	പത്തു [ക്കൊണ്ടും
മനോരമൈഃ	ഭംഗിയുള്ള	ദിശഃ	ദിക്കുകളേയും
കവചൈഃ ച	കവചങ്ങളോടുകൂടിയും	നാദയന്തഃ	മാറൊലിക്കൊള്ളിക്കു മാറ്
അഗ്നിശിഖോ- പമൈഃ	അഗ്നിജ്വാലപോലുള്ള	നിഷ്പേതുഃ	പുറപ്പെട്ടുവന്നു.

വാനരാണാമപി ചമൂർബ്ബൃഹതീ ജയമിച്ഛതാം
അഭ്യധാവത താം സേനാം രക്ഷസാം കാമരൂപിണാം. 4

ജയം ഇച്ഛതാം	വിജയേച്ഛുക്കളായ	കാമരൂപിണാം	ഇച്ഛാരൂപികളായ
വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ	രക്ഷസാം	രാക്ഷസരുടെ
ബൃഹതീ	വമ്പിച്ച	താം സേനാം	ആ സൈന്യത്തെ
ചമൂഃ അപി,	സേനയും,	അഭ്യധാവത.	എതിർത്തു.

ഏതസ്മിന്നന്തരേ തേഷാമന്യോന്യമഭിധാവതാം
രക്ഷസാം വാനരാണാം ച ദ്വന്ദ്വയുദ്ധമവർത്തത. 5

ഏതസ്മിൻ അന്തരേ	ഈ ഘട്ടത്തിൽ	അന്യോന്യം	തമ്മിൽ
		അഭിധാവതാം,	നേരിട്ടെതിർത്താരെ,
തേഷാം	ആ		
രക്ഷസാം	രാക്ഷസന്മാരും	ദ്വന്ദ്വയുദ്ധം	ദ്വന്ദ്വയുദ്ധം
വാനരാണാം ച	വാനരന്മാരും	അവർത്തത.	സംഭവിച്ചു.

അംഗദേനേന്ദ്രജിത് സാർദ്ധം വാലിപുത്രേണ രാക്ഷസഃ
അയുധ്യത മഹാതേജാസ്ത്ര്യംബകേണ യഥാന്തകഃ. 6

അന്തകഃ	യമൻ	ഇന്ദ്രജിത്,	ഇന്ദ്രജിത്ത്,
ത്ര്യംബകേണ യഥാ,	മുക്കണ്ണനോടും കൂടിയെന്നപോലെ,	വാലിപുത്രേണ	ബാലിസുതനായ
		അംഗദേന സാർദ്ധം	അംഗദനുമായി
മഹാതേജാഃ	മഹാപരാക്രമശാലിയാ		
രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസനായ [യ	അയുധ്യത.	പൊരുതി.

പ്രജംഘ്നേന ച സംപാതിർനിത്യം ദുർമ്മർഷണോ രണേ
ജംബുമാലിനമാരബ്ധോ ഹനുമാനപി വാനരഃ. 7

രണേ	പോരിൽ	ആരബ്ധഃ;	പൊരുതുവാൻ തുടങ്ങി;
നിത്യം	ഒരിക്കലും	വാനരഃ	വാനരനായ
ദുർമ്മർഷണഃ	സഹിച്ചിരിക്കാത്തവനായ	ഹനുമാൻ അപി	ഹനുമാനും
		ജംബുമാലിനം ച.	ജംബുമാലിയുമായി അപ്രകാരംതന്നെ പൊരുതി.
സംപാതിഃ,	സമ്പാതി,		
പ്രജംഘ്നേന	പ്രജംഘ്നനോടുംകൂടി		

സംഗതഃ സുമഹാക്രോധോ രാക്ഷസോ രാവണാനുജഃ
സമരേ തീക്ഷ്ണവേഗേന മിത്രഘ്നേന വിഭീഷണഃ. 8

രാവണാനുജഃ	രാവണസോദരനും	തീക്ഷ്ണവേഗേന	ഘോരവിക്രമിയായ
രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസനുമായ		
വിഭീഷണഃ,	വിഭീഷണൻ,	മിത്രഘ്നേന	മിത്രഘ്നനോടുകൂടി
സുമഹാക്രോധഃ,	അത്യധികം ക്രുദ്ധിച്ചവനായി,	സമരേ	പോരിൽ
		സംഗതഃ.	കയ്യേറ്റു.

തപനേന ഗജഃ സാർധം രാക്ഷസേന മഹാബലഃ
നികുംഭേന മഹാതേജാ നീലോഽപി സമയുധ്യത. 9

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ	സമയുധ്യത;	പോർചെയ്തു;
ഗജഃ,	ഗജൻ,	മഹാതേജാഃ	മഹാതേജസ്വിയായ
തപനേന	തപനനെന്ന	നീലഃ	നീലൻ
രാക്ഷസേന സാർധം	രാക്ഷസനുമായി	നികുംഭേന അപി.	നികുംഭനുമായും കയ്യേറ്റു.

വാനരേന്ദ്രസ്തു സുഗ്രീവഃ പ്രഘസേന സമാഗതഃ
സംഗതഃ സമരേ ശ്രീമാൻ വിരൂപാക്ഷേണ ലക്ഷ്മണഃ 10

വാനരേന്ദ്രഃ	വാനരേന്ദ്രനായ	ശ്രീമാൻ	ശ്രീമാനായ
സുഗ്രീവഃ തു	സുഗ്രീവനും	ലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണൻ
പ്രഘസേന	പ്രഘസനോടുംകൂടി	സമരേ	പോരിൽ
സമാഗതഃ;	ഏറ്റു;	വിരൂപാക്ഷേണ	വിരൂപാക്ഷനുമായി
		സംഗതഃ.	ഇടകലന്നു.

അഗ്നികേതുശ്ച ദുർധർഷോ രശ്മികേതുശ്ച രാക്ഷസഃ
സുപ്തഘ്നോ യജ്ഞകോപശ്ച രാമേണ സഹ സംഗതാഃ. 11

ദുർധർഷഃ	ആരാലും ജയിക്കപ്പെടാത്തവനായ	സുപ്തഘ്നഃ	സുപ്തഘ്നനും
		യജ്ഞകോപഃ ച	യജ്ഞകോപനും
അഗ്നികേതുഃ ച	അഗ്നികേതുവും	രാമേണ സഹ	ശ്രീരാമനുമായി
രശ്മികേതുഃ	രശ്മികേതുവെന്ന	സംഗതാഃ.	പോരിന്നേറ്റു.
രാക്ഷസഃ ച	രാക്ഷസനും		

വജ്രമുഷ്ടിസ്തു മൈന്ദേന ദ്വിവിദേനാശനിപ്രഭഃ
രാക്ഷസാഭ്യാം സുഘോരാഭ്യാം കപിമുഖ്യൌ സമാഗതൌ. 12

വജ്രമുഷ്ടിഃ	വജ്രമുഷ്ടിയെന്നവൻ	കപിമുഖ്യൌ	വാനരോത്തമന്മാരായ അവരിരുവരും
മൈന്ദേന,	മൈന്ദനോടും		
അശനിപ്രഭഃ	അശനിപ്രഭൻ	സുഘോരാഭ്യാം	അതിഭയങ്കരന്മാരായ
ദ്വിവിദേന,	ദ്വിവിദനോടും	രാക്ഷസാഭ്യാം	ആ രണ്ടുരാക്ഷസന്മാരു
തു	ഇങ്ങിനെ	സമാഗതൌ.	ക്രുദ്ധിക്കലന്നു. [മായി

വീരഃ പ്രതപനോ ഘോരോ രാക്ഷസോ രണദുർഭരഃ
സമരേ തീക്ഷ്ണവേഗേന നളേന സമയുധ്യത. 13

ഘോരഃ	ഭയങ്കരനും	രാക്ഷസഃ,	രാക്ഷസൻ,
രണദുർഭരഃ	പോരിൽ എളുപ്പത്തിൽ ജയിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തവനും	തീക്ഷ്ണവേഗേന	അതിയായ ആവേശത്തോടുകൂടിയിരുന്ന
		നളേന	നളനുമായി
വീരഃ	വീരനുമായ	സമരേ	പോരിൽ
പ്രതപനഃ	പ്രതപനനെന്ന	സമയുധ്യത.	മല്ലിട്ടു.

ധർമ്മസ്യ പുത്രോ ബലവാൻ സുഷേണ ഇതി വിശ്രുതഃ
സ വിദ്യുന്മാലിനാ സാർധമയുധ്യത മഹാകപിഃ. 14

ധർമ്മസ്യ	ധർമ്മരാജാവിന്റെ	സുഷേണഃ ഇതി	സുഷേണനെന്ന
പുത്രഃ	പുത്രനും	സഃ,	അവൻ,
ബലവാൻ	ശക്തിമാനും	വിദ്യുന്മാലിനാ സാർദ്ധം	വിദ്യുന്മാലിയുമായി
വിശ്രുതഃ	കീർത്തിശാലിയും		
മഹാകപിഃ	വാനരോത്തമനുമായ	അയുധ്യത.	പൊരുതു.

വാനരാശ്ചാപരേ ഭീമാ രാക്ഷസൈരപരൈഃ സഹ
ദ്വന്ദ്വം സമീയുർബഹുധാ യുദ്ധായ ബഹുഭിഃ സഹ. 15

വാനരാഃ	വാനരന്മാർ	അപരൈഃ	വേറെചിലരോട്
ബഹുഭിഃ	പല	സഹ ച	കൂടിയും
രാക്ഷസൈഃ സഹ	രാക്ഷസരോടുകൂടിയും	ബഹുധാ	പലപ്രകാരത്തിൽ
		യുദ്ധായ	പോരിന്നായി,
ഭീമാഃ	ഭയങ്കരന്മാരായ	ദ്വന്ദ്വം സമീയുഃ.	ഈരണ്ടുപേർ തമ്മിൽ തമ്മിൽ ഏറ്റു.
അപരേ	മറുചിലർ		

തത്രാസീത് സുമഹദ്യുദ്ധം തുമുലം രോമഹർഷണം
രക്ഷസാം വാനരാണാം ച വീരാണാം ജയമിച്ഛതാം. 16

തത്ര	അപ്പോൾ	യുദ്ധം	യുദ്ധം
ജയം ഇച്ഛതാം	ജയേച്ഛുക്കളായ	സുമഹത്	വമ്പിച്ചതായും
രക്ഷസാം	രാക്ഷസന്മാർക്കും	തുമുലം	ബഹളമായും
വീരാണാം	വീരന്മാരായ [ലുള്ള	രോമഹർഷണം	രോമാഞ്ചമുണ്ടാക്കുമാറ്
വാനരാണാം ച	വാനരന്മാർക്കും തമ്മി–	അഭവത്.	സംഭവിച്ചു.

ഹരിരാക്ഷസദേഹോത്ഥൈഃ പ്രവൃത്താഃ കേശശാദ്വലാഃ
ശരീരസംഘാടവഹാഃ പ്രസുസ്രുഃ ശോണിതാപഗാഃ. 17

ഹരിരാക്ഷസ-ദേഹോത്ഥൈഃ	വാനരന്മാരുടേയും രാക്ഷസരുടേയും ദേഹങ്ങളിൽ നിന്ന്	കേശശാദ്വലാഃ	തലമുടികളാകുന്ന പുല്ലുകളോട്ട കൂടി,
		ശരീരസംഘാടവഹാഃ	ശരീരങ്ങളാകുന്ന പൊങ്ങുതടികളെ അടിച്ചു കൊണ്ടു പോകുന്നവ
പ്രവൃത്താഃ	ഉണ്ടായ		
ശോണിതാപഗാഃ,	ചോരപ്പുഴകൾ,	പ്രസുസ്രുഃ.	ഒഴുകി. [യായി

ആജഘ്നാനേന്ദ്രജിത് ക്രുദ്ധോ വജ്രേണേവ ശതക്രതുഃ
അംഗദം ഗദയാ വീരം ശത്രുസൈന്യവിദാരണം. 18

ഇന്ദ്രജിത്	ഇന്ദ്രജിത്ത്	അംഗദം	അംഗദനെ
ക്രുദ്ധഃ,	ചൊടിച്ച്,	ഗദയാ,	ഗദകൊണ്ട്,
ശത്രുസൈന്യവിദാരണം	ശത്രുസേനാ സമ്മർദ്ദകനും	ശതക്രതുഃ	ഇന്ദ്രൻ
		വജ്രേണ ഇവ,	വജ്രത്താൽ എന്നപോലെ,
വീരം	വീരനുമായ	ആജഘ്നാന.	അടിച്ചു. [ലെ,

തസ്യ കാഞ്ചനചിത്രാംഗം രഥം സാശ്വം സസാരഥിം
ജഘാന സമരേ ശ്രീമാനംഗദോ വേഗവാൻ കപിഃ. 19

ശ്രീമാൻ	ശ്രീമാനും	കാഞ്ചന-ചിത്രാംഗം	സ്വർണ്ണാലംകൃതങ്ങളായ ചക്രങ്ങളാൻ
വേഗവാൻ	ശക്തിമാനുമായ	രഥം	രഥത്തെ
കപിഃ	വാനരനായ	സാശ്വം	കുതിരകളടക്കം
അംഗദഃ,	അംഗദൻ,	സസാരഥിം	സാരഥിയടക്കം,
സമരേ	പോരിൽ	ജഘാന.	തകർത്തു.
തസ്യ	അവന്റെ		

സമ്പാതിസ്തു ത്രിഭിർബാണൈഃ പ്രജംഘേന സമാഹതഃ
നിജഘാനാശുകർണ്ണേന പ്രജംഘം രണമൂർദ്ധനി. 20

സംപാതിഃ തു	സമ്പാതിയും	രണമൂർദ്ധനി	അടക്കളത്തിൽ
പ്രജംഘേന	പ്രജംഘനാൽ	അശുകർണ്ണേന	ഒരു പുല്ലുമരുത് കൊണ്ട്
ത്രിഭിഃ	മൂന്നു	പ്രജംഘം	പ്രജംഘനെ
ബാണൈഃ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ട്	നിജഘാന.	അടിച്ചു.
സമാഹതഃ,	എയ്യപ്പെട്ടവനായി,		

ജംബുമാലീ രഥസ്ഥസ്തു രഥശക്ത്യാ മഹാബലഃ
ബിഭേദ സമരേ ക്രുദ്ധോ ഹന്തുമന്തം സ്തനാന്തരേ. 21

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ	ഹന്തുമന്തം	ഹനുമാനെ
ജംബുമാലീഃ	ജംബുമാലി	സ്തനാന്തരേ,	മാറിൽ,
സമരേ	പോരിൽ	രഥശക്ത്യാ	തേരിൽതന്നെ എപ്പോഴും ഉള്ളതായ വേൽകൊണ്ട്
ക്രുദ്ധഃ,	ക്രുദ്ധിച്ചവനായി,	ബിഭേദ.	കുത്തി.
രഥസ്ഥഃ തു	തേരിൽനിന്നുകൊണ്ടു തന്നെ		

തസ്യ തം രഥമാസ്ഥായ ഹന്തുമാൻ മാരുതാത്മജഃ
പ്രമമാഥ തലേനാശു സഹ തേനൈവ രക്ഷസാ. 22

മാരുതാത്മജഃ	വായു പുത്രനായ	രക്ഷസാ സഹ ഏവ	രാക്ഷസനോടുകൂടിത്തന്നെ,
ഹന്തുമാൻ,	ഹനുമാൻ,	തം	അതിനെ
തസ്യ	അവന്റെ	ആശു	ഉടനെ
തം രഥം	ആ രഥത്തിൽ	തലേന	കയ്യത്തലംകൊണ്ട്
ആസ്ഥായ,	ചാടിക്കയറിക്കൊണ്ട്,	പ്രമമാഥ.	പൊടിപെടുത്തു.
തേന	ആ		

നദൻ പ്രതപനോ ഘോരോ നളം സോഽഭ്യധാവത. 23

ഘോരഃ	ഉഗ്രനായ	നദൻ	ഗർജ്ജിച്ചും കൊണ്ട്
സഃ	ആ	നളം അപി	നളനു നേർക്കും
പ്രതപനഃ,	പ്രതപനനെന്നവൻ,	അഭ്യധാവത.	പാഞ്ഞടുത്തു.

നളഃ പ്രതപനസ്യാശു പാതയാമാസ ചക്ഷുഷീ
ഭിന്നഗാത്രഃ ശരൈസ്തീക്ഷ്ണൈഃ ക്ഷിപ്രഹസ്തേന രക്ഷസാ. 24

ക്ഷിപ്രഹസ്തേന	കൈമിടുക്കുള്ള	നളഃ,	നളൻ,
രക്ഷസാ	ആ രാക്ഷസനാൽ	പ്രതപനസ്യ	പ്രതപനന്റെ
തീക്ഷ്ണൈഃ	ക്രൂരത്ത	ചക്ഷുഷീ	രണ്ടു കണ്ണുകളേയും
ശരൈഃ	ശരങ്ങളാൽ കൊണ്ട്		
ഭിന്നഗാത്രഃ,	ദേഹം വ്രണപ്പെടുത്തപ്പെട്ടവനായി,	ആശു	ഉടനെ
		പാതയാമാസ.	പറിച്ചെറിഞ്ഞു.

നിജഘ്നാനാദ്രിശൃംഗേണ തപനം വേഗവാൻ ഗജഃ. 25

വേഗവാൻ	സമർത്ഥനായ	അദ്രിശൃംഗേണ	ഗിരിശിഖരം കൊണ്ട്
ഗജഃ,	ഗജൻ,	നിജഘ്നാന.	കൊന്നു.
തപനഃ	തപനനെ		

ഗ്രസന്തമിവ സൈന്യാനി പ്രഘസം വാനരാധിപഃ
സുഗ്രീവഃ സപ്തപർണ്ണേന നിർബിഭേദ ജഘാന ച. 26

വാനരാധിപഃ	വാനരാധിപനായ	പ്രഘസം	പ്രഘസനെ
സുഗ്രീവഃ,	സുഗ്രീവൻ,	സപ്തപർണ്ണേന	ഒരു ഏഴിലമ്പാലകൊണ്ട്
സൈന്യാനി ഗ്രസന്തം ഇവ	സൈന്യങ്ങളെ വിഴുങ്ങുന്നവനെന്നപോലുള്ള	നിർബിഭേദ; ജഘാന ച.	അടിച്ചുപിളർന്നു; കൊല്ലുകയുംചെയ്തു.

പ്രപീഡ്യ ശരവർഷേണ രാക്ഷസം ഭീമദർശനം
നിജഘ്നാന വിരൂപാക്ഷം ശരേണൈകേന ലക്ഷ്മണഃ. 27

ലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണൻ	ശരവർഷേണ	ശരമാരിയാൽ
ഭീമദർശനം	ഭയങ്കരരൂപിയായ	പ്രപീഡ്യ,	കഴക്കി,
വിരൂപാക്ഷം	വിരൂപാക്ഷനെന്ന	ഏകേന ശരേണ	ഒരേ ബാണംകൊണ്ട്
രാക്ഷസം	രാക്ഷസനെ	നിജഘ്നാന.	കൊന്നു.

അഗ്നികേതുശ്ച ദുർദ്ധർഷോ രശ്മികേതുശ്ച രാക്ഷസഃ
സുപ്തഘ്നോ യജ്ഞകോപശ്ച രാമം നിർബിഭിദുഃ ശരൈഃ. 28

ദുർദ്ധർഷഃ	എതിർക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തവനായ	സുപ്തഘ്നഃ	സുപ്തഘ്നനും
		യജ്ഞകോപഃ ച,	യജ്ഞകോപനും,
അഗ്നികേതുഃ ച	അഗ്നികേതുവും	രാമം	ശ്രീരാമനെ
രശ്മികേതുഃ	രശ്മികേതുവെന്ന	ശരൈഃ	അമ്പുകൾകൊണ്ട്
രാക്ഷസഃ ച	രാക്ഷസനും	നിർബിഭിദുഃ.	ഭേദിച്ചു.

തേഷാം ചതുർണാം രാമസ്യ ശിരാംസി നിശിതൈഃ ശരൈഃ
ക്രുദ്ധശ്ചതുർഭിശ്ചിച്ഛേദ ശ്ലോരൈരഗ്നിശിഖോപമൈഃ 29

രാമഃ തു	ശ്രീരാമനും	ചതുർഭിഃ	നാലു
ക്രുദ്ധഃ,	ചൊടിച്ച്,	ശരൈഃ,	ബാണങ്ങൾകൊണ്ട്,
അഗ്നിശിഖോപമൈഃ	അഗ്നിജ്വാലയൊത്ത	തേഷാം	അവർ
		ചതുർണാം	നാലുപേരുടേയും
ശ്ലോരൈഃ	ഭയങ്കരങ്ങളും	ശിരാംസി	ശിരസ്സുകളെ
നിശിതൈഃ	മൂർച്ചയും തീയ	ചിച്ഛേദ.	മുറിച്ചെറിഞ്ഞു.

വജ്രമുഷ്ടിസ്തു മൈന്ദന മുഷ്ടിനാ നിഹതോ രണേ
പപാത സരഥഃ സാശ്വഃ പുരാട്ട ഇവ ഭൂതലേ. 30

വജ്രമുഷ്ടിഃ തു	വജ്രമുഷ്ടിയെന്നവനും	മുഷ്ടിനാ	മുഷ്ടികൊണ്ട്
സരഥഃ	തേരോട്ട ക്രുടിയും	നിഹതഃ,	ഹനിക്കപ്പെട്ടവനായി,
സാശ്വഃ	കുതിരകളോട്ട ക്രുടിയും	പുരാട്ടഃ ഇവ	ഗോപുരത്തിന്റെ മേട
മൈന്ദേന	മൈന്ദനാൽ		യെന്നപോലെ
രണേ	പോരിൽ	ഭൂതലേ പപാത.	നിലത്ത് പതിച്ചു.

നികുംഭസ്തു രണേ നീലം നീലാഞ്ജനചയപ്രഭം
നിർഭിഭേദ ശരൈസ്തീക്ഷ്ണൈഃ കരൈർമേഘമിവാംശുമാൻ. 31

നീലാഞ്ജന-ചയപ്രഭം	കറുത്ത അഞ്ജനക്കുന്നു പോലുള്ള	ശരൈഃ,	ബാണങ്ങളാൽ,
		അംശുമാൻ	സൂര്യൻ
നീലം തു,	നീലനേയും,	കരൈഃ	രശ്മികളാൽ
നികുംഭഃ,	നികുംഭനെന്നവൻ,	മേഘം	മേഘത്തെ
രണേ	പോരിൽ	ഇവ,	എന്നപോലെ,
തീക്ഷ്ണൈഃ	കൂർത്തമൂർത്ത	നിർഭിഭേദ.	തുളച്ചു.

പുനഃ ശരശതേനാഥ ക്ഷിപ്രഹസ്തോ നിശാചരഃ
ബിഭേദ സമരേ നീലം നികുംഭഃ പ്രജഹാസ ച. 32

ക്ഷിപ്രഹസ്തഃ	കൈവേഗതയുള്ള	അഥ,	ആ സമയം,
നികുംഭഃ	നികുംഭനെന്ന	പുനഃ	പിന്നേയും
നിശാചരഃ,	രാക്ഷസൻ,	ശരശതേന	അനേകം ബാണങ്ങൾ
സമരേ,	പോരിൽ,	ബിഭേദ;	എയ്തു; [കൊണ്ട്
നീലം,	നീലനെ,	പ്രജഹാസ ച.	അട്ടഹസിച്ചു.

തസ്യൈവ രഥചക്രേണ നീലോ വിഷ്ണുരിവാഹവേ
ശിരശ്ചിച്ഛേദ സമരേ നികുംഭസ്യ ച സാരഥേഃ. 33

നീലഃ,	നീലൻ,	നികുംഭസ്യ	നികുംഭന്റെ
ആഹവേ	പോരിൽ	ശിരഃ	ശിരസ്സിനേയും,
വിഷ്ണുഃ ഇവ,	വിഷ്ണുഭഗവാനെന്നപോ	സാരഥേഃ ച	സാരഥിയുടെ ശിരസ്സി
തസ്യ	അവന്റെ [ലെ,		നേയും
രഥചക്രേണ ഏവ	തേർചക്രത്താൽ തന്നെ	സമരേ	യുദ്ധത്തിൽ
		ചിച്ഛേദ.	ഖണ്ഡിച്ചു.

വജ്രാശനിസമസ്പർശോ ദ്വിവിദോഽപ്യശനിപ്രഭം
ജഘ്നാന ഗിരിശൃംഗേണ മിഷതാം സർവ്വരക്ഷസാം. 34

വജ്രാശനി-സമസ്പർശഃ	വജ്രായുധത്തിനും ഇടിയ്ക്കും തുല്യമായ സ്പർശം	മിഷതാം	അപി, കണ്ടുനില്ക്കുന്നതന്നെ,
		അശനിപ്രഭം	അശനിപ്രഭനെ
ദ്വിവിദഃ,	ദ്വിവിദൻ, [മാന്ന	ഗിരിശൃംഗേണ	കുന്നിൻ മുടികൊണ്ട്
സർവ്വരക്ഷസാം	എല്ലാ രാക്ഷസന്മാരും	ജഘ്നാന.	അടിച്ചു.

ദ്വിവിദം വാനരേന്ദ്രം തു നഗയോധിനമാഹവേ
ശരൈരശനിസംകാശൈഃ സ വിവ്യാധാശനിപ്രഭഃ. 35

സഃ	അ	വാനരേന്ദ്രം	വാനരവീരനായ
അശനിപ്രഭഃ,	അശനിപ്രഭൻ,	ദ്വിവിദം തു,	ദ്വിവിദനേയും,
ആഹവേ	പോരിൽ	അശനി-സംകാശൈഃ	ഇടിവെട്ടപോലെയുള്ള
നഗയോധിനം	മലകൾ കൊണ്ട് പൊരുതുന്നവനായ	ശരൈഃ	ബാണങ്ങൾ കൊണ്ട്
		വിവ്യാധ.	പിളർന്നു.

സ ശരൈരതിവിദ്ധാംഗോ ദ്വിവിദഃ ക്രോധമൂർച്ഛിതഃ
സാലേന സരഥം സാശ്വം നിജഘ്നാനാശനിപ്രഭം. 36

ശരൈഃ	ബാണങ്ങൾ കൊണ്ട്	സാലേന	ഒരു സാലവൃക്ഷം കൊണ്ട്
അതിവിദ്ധാംഗഃ	ദേഹമെങ്ങും വ്രണപ്പെട്ട	അശനിപ്രഭം	അശനിപ്രഭനെ
സഃ ദ്വിവിദഃ,	ആ ദ്വിവിദൻ,	സരഥം	തേരോടും
ക്രോധ-മൂർച്ഛിതഃ,	കോപാവേശം പൂണ്ടവനായി,	സാശ്വം	കുതിരകളോടും കൂടി
		നിജഘ്നാന.	കൊന്നു കളഞ്ഞു.

വിദ്യുന്മാലീ രഥസ്ഥസ്തു ശരൈഃ കാഞ്ചനഭൂഷണൈഃ
സുഷേണം താഡയാമാസ നനാദ ച മുഹുർമുഹുഃ. 37

വിദ്യുന്മാലീ രഥസ്ഥഃ തു,	വിദ്യുന്മാലി തേരിലിരുന്നുകൊണ്ടു തന്നെ,	ശരൈഃ	ബാണങ്ങൾ കൊണ്ട്
		സുഷേണം	സുഷേണനെ
		താഡയാമാസ;	പ്രഹരിച്ചു;
കാഞ്ചന-ഭൂഷണൈഃ	പൊൻ കെട്ടുകളാണ്ട	മുഹുഃ മുഹുഃ	വീണ്ടും വീണ്ടും
		നനാദ ച.	അട്ടഹസിക്കയും ചെയ്തു.

തം രഥസ്ഥമഥോ ദൃഷ്ട്വാ സുഷേണോ വാനരോത്തമഃ
ഗിരിശൃംഗേണ മഹതാ രഥമാശു ന്യപാതയത്. 38

വാനരോത്തമഃ	വാനരോത്തമനായ	മഹതാ	വമ്പിച്ച
സുഷേണഃ,	സുഷേണൻ,	ഗിരിശൃംഗേണ,	പർവ്വതശിഖരം കൊണ്ട്,
അഥോ	അപ്പോൾ		
തം	അവനെ	രഥം	തേരിനെ
രഥസ്ഥം	തേരിലിരിക്കുന്നവനായി	ആശു	വേഗത്തിൽ
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,	ന്യപാതയത്.	അടിച്ചു വീഴ്ത്തി.

ലാഘവേന തു സംയുക്തോ വിദ്യുന്മാലീ നിശാചരഃ
അപക്രമ്യ രഥാത് തൂർണ്ണം ഗദാപാണിഃ ക്ഷിതൌ സ്ഥിതഃ. 39

ലാഘവേന സംയുക്തഃ	ചൊടിയുള്ളവനായ	രഥാത്	രഥത്തിൽ നിന്ന്
		അപക്രമ്യ,	മാറിക്കുതിച്ച്
വിദ്യുന്മാലീ	വിദ്യുന്മാലിയെന്ന	ക്ഷിതൌ	നിലത്ത്
നിശാചരഃ,	രാക്ഷസൻ,	ഗദാപാണിഃ	ഗദാപാണിയായി
തൂർണ്ണം തു	തൽക്ഷണം തന്നെ	സ്ഥിതഃ.	നിലകൊണ്ടു.

തതഃ ക്രോധസമാവിഷ്ടഃ സുഷേണോ ഹരിപുംഗവഃ
ശിലാം സുമഹതീം ഗൃഹ്യ നിശാചരമഭിദ്രവത്. 40

തതഃ	അതിനാൽ	സുമഹതീം	എത്രയും വമ്പിച്ച
ഹരിപുംഗവഃ	വാനരോത്തമനായ	ശിലാം	ഒരു പാറയെ
സുഷേണഃ,	സുഷേണൻ,	ഗൃഹ്യ,	എടുത്തുകൊണ്ട്,
ക്രോധസമാവിഷ്ടഃ	കോപാക്രാന്തനായി	നിശാചരം	ആ നക്തഞ്ചരനെ
		അഭിദ്രവത്.	എതിർത്തു.

തമാപതന്തം ഗദയാ വിദ്യുന്മാലീ നിശാചരഃ
വക്ഷസ്യഭിജഘാനാശു സുഷേണം ഹരിസത്തമം. 41

നിശാചരഃ	രാക്ഷസനായ	സുഷേണം,	സുഷേണനെ,
വിദ്യുന്മാലീ,	വിദ്യുന്മാലി,	ഗദയാ	ഗദകൊണ്ട്
ആപതന്തം	നേർക്കുവരുന്നവനായ	ആശു	പെട്ടെന്ന്
തം	ആ	വക്ഷസി	മാറത്ത്
ഹരിസത്തമം	വാനരോത്തമനായ	അഭിജഘാന.	അടിച്ചു.

ഗദാപ്രഹാരം തം ഘോരമചിന്ത്യ പ്ലവഗോത്തമഃ
താം ശിലാം പാതയാമാസ തസ്യോരസി മഹാമൃധേ. 42

മഹാമൃധേ	വൻപോരിൽ	അചിന്ത്യ,	ക്ലേശിക്കാതെ,
പ്ലവഗോത്തമഃ,	ആ വാനരോത്തമൻ,	താം ശിലാം	ആ പാറയെ
ഘോരം	ഉഗ്രമായ	തസ്യ	അവന്റെ
തം	ആ ഗദകൊണ്ടുള്ള	ഉരസി	മാറിൽ
ഗദാപ്രഹാരം	പ്രഹരത്തെ	പാതയാമാസ.	എറിഞ്ഞു.

ശിലാപ്രഹാരാഭിഹതോ വിദ്യുന്മാലീ നിശാചരഃ
നിഷ്പിഷ്ടഹൃദയോ ഭൂമൌ ഗതാസുർന്യപപാത ഹ. 43

നിശാചരഃ	രാത്രിഞ്ചരനായ	നിഷ്പിഷ്ടഹൃദയഃ,	മാറ് ചമ്മന്തിയായി
വിദ്യുന്മാലീ	വിദ്യുന്മാലി	ഗതാസുഃ	പ്രാണൻ പോയവ
ശിലാപ്രഹാരാഭിഹതഃ	ആ പാറയേറു തട്ടി	ഭൂമൌ	നിലത്തു [നായി
		ന്യപപാത ഹ.	മറിഞ്ഞു വീണുകളഞ്ഞു.

ഏവം തൈർവ്വാനരൈഃ ശൂരൈഃ ശൂരാസ്തേ രജനീചരാഃ
ഭടന്തോ വിമൃദിതാസ്തത്ര ദൈത്യാ ഇവ ദിവൌകസൈഃ. 44

തത്ര,	ആ സമയം,	ശൂരൈഃ	ശൂരന്മാരായ
ദൈത്യാഃ	അസുരന്മാർ	തൈഃ വാനരൈഃ,	ആ വാനരന്മാരാൽ
ദിവൌകസൈഃ	ദേവന്മാരാൽ	ഭടന്തോ	ഭടന്മാരായുദ്ധത്തിൽ
ഇവ,	എന്നവണ്ണം,	ഏവം	ഇപ്രകാരം
തേ ശൂരാഃ	ആ ശൂരന്മാരായ	വിമൃദിതാഃ.	മർദ്ദിക്കപ്പെട്ടു.
രജനീചരാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,		

ഭുശുണ്ഡൈഃ ഖഡ്ഗൈസ്തോമരൈശ്ച ശക്തിതോമരപട്ടിശൈഃ
അപവിദ്ധൈശ്ച ഭിന്നൈശ്ച രഥൈഃ സാംഗ്രാമികൈർഹയൈഃ 45

നിഹതൈഃ കുഞ്ജരൈർമത്തൈസ്തഥാ വാനരരാക്ഷസൈഃ
ചക്രാക്ഷയുഗദണ്ഡൈശ്ച ഭഗ്നൈർധരണിസംശ്രിതൈഃ
ബഭ്രുവാഘോരനം ഘോരം ഗോമായുഗണസംകുലം. 46

ആയോധനം ആ പോക്കളം
ഭഗ്നൈഃ മുറിഞ്ഞുവീണ
ഖഡ്ഗൈഃ വാളുകൾകൊണ്ടും
ഗദാഭിഃ ച ഗദകൾകൊണ്ടും
ശക്തിതോമര-പട്ടിശൈഃ } വേൽ, ഏർകുന്തം, ചെറുകുന്തം എന്നവയാലും
അപവിദ്ധൈഃ ച മറിഞ്ഞുവീണവയും
ഭിന്നൈഃ ച തകർന്നവയും ആയ
രഥൈഃ, രഥങ്ങൾകൊണ്ടും,
തഥാ നിഹതൈഃ } അപ്രകാരംതന്നെ കൊല്ലപ്പെട്ട
സാംഗ്രാമികൈഃ ഹയൈഃ } പടക്കുതിരകളാലും,
മത്തൈഃ കുഞ്ജരൈഃ } മദഗജങ്ങളാലും,
വാനര-രാക്ഷസൈഃ } വാനരന്മാരാലും, രാക്ഷസരാലും, തകർന്ന്
ധരണിസംശ്രിതൈഃ } നിലത്തുകിടന്ന
ചക്രാക്ഷയുഗദണ്ഡൈഃ ച } തേർച്ചക്രം, അച്ചുതണ്ട്, കോൽമരം എന്നവയാലും
ഗോമായുഗണസംകുലം } കുറുക്കന്മാരാൽ നിറയപ്പെട്ടതായി
ഘോരം ബഭ്രുവ. ഭയങ്കരമായി ഭവിച്ചു.

കബന്ധാനി സമുത്പേതുർഭിക്ഷു വാനരരക്ഷസാം
വിമർദ്ദേ തുമുലേ തസ്മിൻ ദേവാസുരരണോപമേ. 47

ദേവാസുരരണോപമേ } ദേവാസുരയുദ്ധം പോലെയുള്ള
തസ്മിൻ ആ
തുമുലേ വിമർദ്ദേ, തുമുലയുദ്ധത്തിൽ,
വാനരരക്ഷസാം വാനരന്മാരുടേയും രാക്ഷസരുടേയും
കബന്ധാനി, കഴുത്തില്ലാത്ത ഉടലു
ഭിക്ഷു എണ്ണും [കൾ,
സമുത്പേതുഃ. ചിതറിക്കിടന്നു.

വിദാര്യമാണാ ഹരിപുംഗവൈസ്തദാ നിശാചരാഃ ശോണിതദിഗ്ധഗാത്രാഃ
പുനഃ സുയുദ്ധം തരസാ സമാസ്ഥിതാഃ ദിവാകരസ്യാസ്തമയാഭികാംക്ഷിണഃ.

തദാ ആ സമയം
ഹരിപുംഗവൈഃ വാനരവീരന്മാരാൽ
വിദാര്യമാണാഃ പിളക്കപ്പെട്ടന്നവരായ
നിശാചരാഃ, രാക്ഷസർ,
ശോണിത-ദിഗ്ധഗാത്രാഃ } ചോരപുരണ്ട ശരീരങ്ങളോട് ക്രൂടിയവരായി
പുനഃ വീണ്ടും
സുയുദ്ധം, വൻ പോരിൽ,
ദിവാകരസ്യ ആദിത്യന്റെ
അസ്തമയാഭികാംക്ഷിണഃ } അസ്തമനത്തെ കൊതിക്കുന്നവരായി,
തരസാ ഊക്കോടെ
സമാസ്ഥിതാഃ. എതിർത്തു നിന്നു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ത്രിചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തിമൂന്നാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ചതുശ്ശതപാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തിനാലാംസർഗ്ഗം.

[നിശായുദ്ധം = രാത്രിയുദ്ധം.]

യുധ്യതാമേവ തേഷാം തു തദാ വാനരരക്ഷസാം
രവിരസ്തം ഗതോ രാത്രിഃ പ്രവൃത്താ പ്രാണഹാരിണീ 1

തദാ	അപ്പോൾ	അസ്തം ഗതഃ;	അസ്തമിച്ചു;
തേഷാം	ആ	പ്രാണ- ഹാരിണീ	പലരും ഏകകാല ത്തിൽ മരണത്തെ പ്രാപിക്കുന്നതായ
വാനര-രക്ഷസാം തു	വാനരന്മാരും രാക്ഷസരും		
യുധ്യതാം ഏവ	യുദ്ധംചെയ്യുകൊണ്ടിരി	രാത്രിഃ	ആ രാത്രിയും
രവിഃ	സൂര്യൻ [ക്കെതന്നെ	പ്രവൃത്താ.	ആരംഭിച്ചു.

അന്യോന്യം ബദ്ധവൈരാണാം ഘോരാണാം ജയമിച്ഛതാം
സംപ്രവൃദ്ധം നിശായുദ്ധം തദാ വാനരരക്ഷസാം. 2

അന്യോന്യം	തമ്മിൽ തമ്മിൽ	ഘോരാണാം	ഭയങ്കരന്മാരായ
ബദ്ധ-വൈരാണാം	പകകരുതി	വാനരരക്ഷസാം	വാനരന്മാക്കും രാക്ഷസക്കും തമ്മിൽ
ജയം	വിജയത്തെ	തദാ	അപ്പോൾ
ഇച്ഛതാം	ആഗ്രഹിക്കുന്ന	നിശായുദ്ധം	രാത്രിയുദ്ധം
		സംപ്രവൃദ്ധം.	കലശലായുണ്ടായി.

രാക്ഷസോऽസീതി ഹരയോ ഹരിശ്ചാസീതി രാക്ഷസാഃ
അന്യോന്യം സമരേ ജഘ്നുസ്തസ്മിംസ്തമസി ദാരുണേ. 3

സമരേ	പോരിൽ	ഇതി ച,	എന്നുംപറഞ്ഞുകൊണ്ട്
ഹരയഃ	വാനരന്മാർ	അന്യോന്യം	ഒരുവനെയൊരുവൻ
"രാക്ഷസഃ അസി,"	"നീരാക്ഷസനാണെടാ,"	തസ്മിൻ	ആ
ഇതി,	എന്നും,	ദാരുണേ	ഭയങ്കരമായ
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസർ	തമസി	ക്കിരിട്ടിൽ
"ഹരിഃ അസി,"	"നീ കുരങ്ങനാണെടാ"	ജഘ്നുഃ.	ഹിംസിച്ചു.

ജഹി ദാരയ ചൈഹീതി കഥം വിദ്രവസീതി ച
ഏവം സുതുമുലഃ ശബ്ദസ്തസ്മിംസ്തമസി ശുശ്രുവേ. 4

"ജഹി,	"കൊല്ലെടാ!	ഇതി ച,	എന്നും,
ദാരയ,	വെട്ടെടാ!	ഏവം,	ഇപ്രകാരം,
ഏഹി,"	വാടാ,"	സുതുമുലഃ	അതികോലാഹലമായ
ഇതി ച	എന്നും	ശബ്ദഃ	ശബ്ദം
"കഥം	"എന്തെടാ	തസ്മിൻ	ആ
വിദ്രവസി?"	ഓടുന്നത്;"	തമസി	ഇരുട്ടിൽ
		ശുശ്രുവേ.	കേൾക്കപ്പെട്ടു.

കാളാഃ കാഞ്ചനസന്നാഹാസ്തസ്മിംസ്തമസി രാക്ഷസാഃ
സംപ്രാപ്തശ്ശൈലേന്ദ്രാ ദീപ്തൌഷധിവനാ ഇവ. 5

രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ
തസ്മിൻ	ആ
തമസി	ഇരുട്ടിൽ
കാളാഃ	കറുകറുത്തവരായി
കാഞ്ചന-സന്നാഹാഃ	സ്വർണ്ണയുദ്ധക്കോപ്പുകളാൽ വരായി,
ദീപ്തൌഷധി-വനാഃ	കത്തുന്ന ചെടികളാൽവനങ്ങളോടുകൂടിയ
ശൈലേന്ദ്രാഃ ഇവ	വൻപർവ്വതങ്ങളെന്നപോലെ
സംപ്രാപ്തശ്ശൈലാഃ	കാണപ്പെട്ടു.

തസ്മിംസ്തമസി ദുഷ്പാരേ രാക്ഷസാഃ ക്രോധമൂർച്ഛിതാഃ
പരിപേതുർമ്മഹാവേഗാ ഭക്ഷയന്തഃ പ്ലവംഗമാൻ. 6

തസ്മിൻ ദുഷ്പാരേ തമസി,	ആ അളവറ്റ ഇരുട്ടിൽ,
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ
ക്രോധ-മൂർച്ഛിതാഃ	കോപാവേശമുൾക്കൊണ്ടവരായി,
മഹാവേഗാഃ	ഊക്കേറിയവരായി,
പ്ലവംഗമാൻ	വാനരന്മാരെ
ഭക്ഷയന്തഃ	വിഴുങ്ങിയുംകൊണ്ട്
പരിപേതുഃ.	എങ്ങും സഞ്ചരിച്ചു.

തേ ഹയാൻ കാഞ്ചനാപീഡാൻ ധ്വജാംശ്ചാഗ്നിശിഖോപമാൻ
ആപ്ലുത്യ ദശനൈസ്തീക്ഷ്ണൈർഭീമകോപാ വ്യദാരയൻ. 7

തേ	ആ വാനരന്മാർ
ഭീമകോപാഃ	ഉഗ്രമായ കോപംപൂണ്ടവരായി
കാഞ്ചനാപീഡാൻ	കനകവുപൊട്ടുപ്പുകളണിയിച്ചവയായ
ഹയാൻ,	കുതിരകളേയും,
അഗ്നിശിഖോപമാൻ	അഗ്നിജ്വാലപോലെയുള്ള
ധ്വജാൻ ച	കൊടിക്കൂറകളേയും
ആപ്ലുത്യ,	ചാടിച്ചെന്ന്
തീക്ഷ്ണൈഃ	ക്രൂരമായ
ദശനൈഃ	പല്ലുകൾകൊണ്ട്
വ്യദാരയൻ.	ചീന്തിപ്പൊളിച്ചു.

വാനരാ ബലിനോ യുദ്ധേ ക്ഷോഭയൻ രാക്ഷസീം ചമൂം. 8

ബലിനഃ വാനരാഃ	ബലവാന്മാരായ വാനരന്മാർ
യുദ്ധേ	പോരിൽ
രാക്ഷസീം ചമൂം	രാക്ഷസസൈന്യത്തെ
അക്ഷോഭയൻ.	കലക്കിമറിച്ചു.

കുഞ്ജരാൻ കുഞ്ജരാരോഹാൻ പതാകാധ്വജിനോ രഥാൻ
ചകർഷ്ശ്ച ദദംശ്ശുശ്ച ദശനൈഃ ക്രോധമൂർച്ഛിതാഃ. 9

ക്രോധ-മൂർച്ഛിതാഃ,	കോപാക്രാന്തരായ അവർ,
കുഞ്ജരാൻ	ആനകളേയും,
കുഞ്ജരാരോഹാൻ	ആനപ്പുറത്തിരിക്കുന്നവരേയും,
പതാകാധ്വജിനഃ	കൊടിയും കൊടിക്കൂറയുമാണ്ട
രഥാൻ ച	തേരുകളേയും,
ചകർഷ്ശുഃ;	പിടിച്ചു വലിച്ചു;
ദശനൈഃ	പല്ലുകൾകൊണ്ടു
ദദംശ്ശുഃ ച.	കടിച്ചു പൊളിച്ചു.

ലക്ഷ്മണശ്ചാപി രാമശ്ച ശരൈരാശീവിഷോപമൈഃ
ദൃശ്യാദൃശ്യാനി രക്ഷാംസി പ്രവരാണി നിജഘ്നതുഃ. 10

രാമഃ ച	ശ്രീരാമനും	ദൃശ്യാദൃശ്യാനി അപി	കണ്ടും കാണാതെയും ഇരുന്ന
ലക്ഷ്മണഃ ച	ലക്ഷ്മണനും	പ്രവരാണി രക്ഷാംസി	മുഖ്യ രാക്ഷസന്മാരെ
ആശീവിഷോപമൈഃ	സപ്പ്തുല്യങ്ങളായ	നിജഘ്നതുഃ.	കൊന്നു വീഴ്ത്തി.
ശരൈഃ,	ബാണങ്ങൾ കൊണ്ട്,		

തുരംഗഖുരവിധ്വസ്തം രഥനേമിസമുത്ഥിതം
രുരോധ കണ്ണനേത്രാണി യുധ്യതാം ധരണീരജഃ. 11

തുരംഗഖുര-വിധ്വസ്തം	കുതിരകളുടെ കുളമ്പു കൾ കൊണ്ട് ധൂളി യാക്കപ്പെട്ടതും	ധരണീരജഃ,	നിലത്തിലുള്ള പൂഴി,
		യുധ്യതാം	യുദ്ധം ചെയ്യുന്നവരുടെ
		കണ്ണനേത്രാണി	ചെവികളേയും കണ്ണുകളേയും
രഥനേമി-സമുത്ഥിതം	തേർച്ചക്രങ്ങളാൽ പൊങ്ങിയതും ആയ	രുരോധ.	തടഞ്ഞു.

വർത്തമാനേ മഹാഘോരേ സംഗ്രാമേ രോമഹർഷണേ.
രുധിരോദാ മഹാഘോരാ നദ്യസ്തത്ര പ്രസുസ്രുവുഃ. 12

രോമഹർഷണേ	രോമാഞ്ചമുണ്ടാക്കുന്നതും	തത്ര	ആ സമയം
		രുധിരോദാഃ	ചോരവെള്ളമാണ്
മഹാഘോരേ	അതിഘോരമായി	മഹാഘോരാഃ	അതിഭയങ്കരങ്ങളായ
വർത്തമാനേ,	നടക്കുന്നതും ആയ	നദ്യഃ	നദികൾ
സംഗ്രാമേ,	ആ പോരിൽ,	പ്രസുസ്രുവുഃ.	ഒഴുകി.

തതോ ഭേരീമൃദംഗാനാം പണവാനാം ച നിസ്വനഃ
ശംഖവേണുസ്വനോന്മിശ്രഃ സംബഭൂവാദ്ഭുതോപമഃ 13

തതഃ	ആ സമയം	ശംഖവേണു-സ്വനോന്മിശ്രഃ	ശംഖനാദം, വേണുനാദം എന്നവയോടിടകലർന്നതായി
ഭേരീമൃദംഗാനാം	പെരുമ്പറ, മൃദംഗം, എന്നവയുടേയും		
പണവാനാം ച	ചെണ്ടകളുടേയും	അദ്ഭുതോപമഃ	അതിശയിക്കത്തക്കവ
നിസ്വനഃ	ശബ്ദം	സംബഭൂവ.	ഉണ്ടായി.

ഹതാനാം സ്തനമാനാനാം രാക്ഷസാനാം ച നിസ്വനഃ
ശസ്ത്രാണാം വാനരാണാം ച സംബഭൂവാതിദാരുണഃ. 13

ഹതാനാം	അടിക്കപ്പെട്ട്	വാനരാണാം ച	കപികളുടേയും
സ്തനമാനാനാം	അലറുന്നവരായ	നിസ്വനഃ	ശബ്ദം
രാക്ഷസാനാം ച	രാക്ഷസരുടെയും	അതിദാരുണഃ	അതിഭയങ്കരമായി
ശസ്ത്രാണാം	വ്രണപ്പെടുത്തപ്പെട്ട	സംബഭൂവ.	സംഭവിച്ചു.

ഹതൈർവാനരവീരൈശ്ച ശക്തിശൂലപരശ്വധൈഃ
നിഹതൈഃ പർവ്വതാഗ്രൈശ്ച രാക്ഷസൈഃ കാമരൂപിഭിഃ. 15
ശസ്ത്രപുഷ്പോപഹാരാ ച തത്രാസീദ്യുദ്ധമേദിനീ
ദുർജ്ഞേയാ ദുന്നിവേശാ ച ശോണിതാസ്രാവകർദ്ദമാ. 16

തത്ര	അപ്പോൾ
യുദ്ധമേദിനീ	യുദ്ധക്കളം
ശക്തിശൂല-പരശ്വധൈഃ	വേലുകൾകൊണ്ടും ശൂലങ്ങൾകൊണ്ടും വെണ്മഴുകൊണ്ടും
ഹതൈഃ	കൊല്ലപ്പെട്ടവരായ
വാനര-വീരൈഃ ച,	വാനരവീരന്മാരാലും
പർവ്വതാഗ്രൈഃ	പർവ്വതശിഖരങ്ങൾ കൊണ്ട്
നിഹതൈഃ	വധിക്കപ്പെട്ട
കാമരൂപിഭിഃ	ഇച്ഛാരൂപികളായ
രാക്ഷസൈഃ ച	രാക്ഷസരാലും,
ദുന്നിവേശാ	കടപ്പാൻ കഴിയാത്തതായും,
ദുർജ്ഞേയാ	അറിയപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തതായും
ശസ്ത്ര-പുഷ്പോപഹാരാ ച	ശസ്ത്രങ്ങളാകുന്ന പൂമാല പൂണ്ടതായും
ശോണിതാസ്രാവകർദ്ദമാ ച	ചോരയൊഴുക്കാകുന്ന (രക്തചന്ദന) കുഴമ്പു പൂശിയതായും
ആസീത്.	ഇരുന്നു.

സാ ബഭൂവ നിശാ ഘോരാ ഹരിരാക്ഷസഹാരിണീ
കാളരാത്രീവ ഭൂതാനാം സർവ്വേഷാം ദുരതിക്രമാ. 17

ഹരിരാക്ഷസഹാരിണീ	വാനരന്മാരേയും രാക്ഷസരേയും കൊണ്ടുപോകുന്നതായ
സാ	ആ
ഘോരാ നിശാ,	ഭയങ്കരരാത്രി,
സർവ്വേഷാം ഭൂതാനാം	സർവ്വപ്രാണികൾക്കും
ദുരതിക്രമാ	അനിവാര്യമായ
കാളരാത്രീ ഇവ	കാളരാത്രിയെന്നപോലെ
ബഭൂവ.	ആയിത്തീർന്നു.

തതസ്തേ രാക്ഷസാസ്തത്ര തസ്മിംസ്തമസി ദാരുണേ
രാമമേവാഭ്യവർത്തന്ത സംസൃഷ്ടാഃ ശരവൃഷ്ടിഭിഃ 18

തത്ര	അവിടെ
തതഃ	ആ സമയം
തേ രാക്ഷസാഃ	ആ രാക്ഷസന്മാർ
തസ്മിൻ ദാരുണേ	ആ ഭയങ്കരമായ
തമസി,	ഇരുട്ടിൽ,
ശരവൃഷ്ടിഭിഃ സംസൃഷ്ടാഃ,	ശരമാരികളോടുകൂടിയവരായി,
രാമം ഏവ	ശ്രീരാഘവനെത്തന്നെ
അഭ്യവർത്തന്ത.	എതിർത്തുനിന്നു

തേഷാമാപതതാം ശബ്ദഃ ക്രുദ്ധാനാമഭിഗർജ്ജതാം
ഉദവർത്ത ഇവ സപ്താനാം സമുദ്രാണാം പ്രശുശ്രുവേ. 19

ക്രുദ്ധാനാം	ക്രുദ്ധിച്ച്
അഭിഗർജ്ജതാം	അട്ടഹാസംചെയ്തുകൊണ്ട്
ആപതതാം	നേരിട്ടോടിവരുന്നവരായ
തേഷാം ശബ്ദഃ,	അവരുടെ ശബ്ദം,
ഉദവർത്തേ	പ്രളയകാലത്തിൽ
സപ്താനാം സമുദ്രാണാം	സപ്തസമുദ്രങ്ങളുടെ
ഇവ,	എന്നപോലെ,
പ്രശുശ്രുവേ.	കേൾക്കപ്പെട്ടു

തേഷാം രാമഃ ശരൈഃ ഷഡ്ഭിഃ ഷട് ജഘ്നാന നിശാചരാൻ
നിമേഷാന്തരമാത്രേണ ശിതൈരഗ്നിശിഖോപമൈഃ 20

രാമഃ	ശ്രീരാമൻ,	ഷട്	ആറു
അഗ്നിശിഖോപമൈഃ	അഗ്നിജ്വാലകളൊത്ത	നിശാചരാൻ	രാക്ഷസന്മാരെ
ശിതൈഃ	കൂർത്ത	നിമേഷാന്തരമാത്രേണ	കണ്ണിമയ്ക്കുന്നനേരം കൊണ്ട്,
ഷഡ്ഭിഃ ശരൈഃ	ആറുബാണങ്ങളാൽ	ജഘ്നാന.	എയ്തു.
തേഷാം	അവരിൽ		

യമശത്രുശ്ച ദുർധർഷോ മഹാപാർശ്വമഹോദരൌ
വജ്രദംഷ്ട്രോ മഹാകായസ്തൌ ചോഭൌ ശുകസാരണൌ. 21
തേ തു രാമേണ ബാണൌഘൈഃ സർവ്വേ മർമ്മസു താഡിതാഃ
യുദ്ധാദവസ്രുതാസ്തത്ര സാവശേഷായുഷോഽഭവൻ 22

ദുർധർഷഃ	ജയിക്കപ്പെടാതിരുന്നവനായ	രാമേണ	ശ്രീരാമനാൽ
		ബാണൌഘൈഃ	ബാണതതികളാൽ
യമശത്രുഃ ച	യമശത്രുവും,	മർമ്മസു	മർമ്മങ്ങളിൽ
മഹാപാർശ്വമഹോദരൌ	മഹാപാർശ്വമഹോദരന്മാരും,	താഡിതാഃ,	പ്രഹരിക്കപ്പെട്ടവരായി,
		തത്ര	ആ സമയം
മഹാകായഃ	പൃഥുകായനായ	സർവ്വേ തു	അവരെല്ലാവരും
വജ്രദംഷ്ട്രഃ	വജ്രദംഷ്ട്രനും,	യുദ്ധാത് അപസ്രുതാഃ,	യുദ്ധംവിട്ടോടിയവരായി,
തൌ ഉഭൌ ച	ആ ഇരുവരായ		
ശുകസാരണൌ	ശുകസാരണന്മാരും, എന്നിങ്ങിനെയുള്ള	സാവശേഷായുഷഃ	ജീവൻ മാത്രം ശേഷിച്ചവരായി
തേ,	അവർ,	അഭവൻ.	ഭവിച്ചു.

തത്ര കാഞ്ചനചിത്രാംഗൈഃ ശരൈരഗ്നിശിഖോപമൈഃ
ദിശശ്ചകാര വിമലാഃ പ്രദിശശ്ച മഹാബലഃ 23

തത്ര	ആ സമയം	ശരൈഃ,	ബാണങ്ങളാൽ,
മഹാബലഃ	മഹാബലവാനായ ശ്രീരാമൻ	ദിശഃ	ദിക്കുകളേയും
കാഞ്ചനചിത്രാംഗൈഃ	പൊൻകൊണ്ടു വിചിത്രവടിവാന്ന	പ്രദിശഃ ച	വിദിക്കുകളേയും
അഗ്നിശിഖോപമൈഃ	അഗ്നിജ്വാലകളൊത്ത	വിമലാഃ ചകാര.	ശോഭയമാനമാക്കിച്ചെയ്തു.

രാമനാമാങ്കിതൈർബാണൈർവ്യാപ്തം തദ്രണമണ്ഡലം. 24

തത് രണമണ്ഡലം	ആ അടർക്കളം	ബാണൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ
രാമനാമാങ്കിതൈഃ	ശ്രീരാമന്റെ തിരുനാമം കൊത്തപ്പെട്ട	വ്യാപ്തം.	നിറയപ്പെട്ട.

യേ ത്വന്യേ രാക്ഷസാ ഭീമാ രാമസ്യാഭിമുഖേ സ്ഥിതാഃ
തേऽപി നഷ്ടാഃ സമാസാദ്യ പതംഗാ ഇവ പാവകം 25

യേ അന്യേ	യാതൊരു മറുള്ള ചില	സമാസാദ്യ സ്ഥിതാഃ തു,	എതിർത്തു നിന്നവരോ,
ഭീമാഃ രാക്ഷസാഃ,	ഭയങ്കരരാക്ഷസന്മാർ,	തേ അപി	അവരും,
രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ	പാവകം	തീയ്യിൽ
അഭിമുഖേ	മുമ്പിൽ വന്ന്	പതംഗാഃ ഇവ,	ഈയ്യാംപാറ്റകളെന്ന പോലെ,
		നഷ്ടാഃ.	നശിച്ചു.

സുവർണ്ണപുംഖൈർവ്വിശിഖൈഃ സംപതദ്ഭിഃ സഹസ്രശഃ
ബഭ്രുവ രജനീ ചിത്രാ ഖദ്യോതൈരിവ ശാരദീ. 26

സഹസ്രശഃ	ആയിരക്കണക്കായി	ഖദ്യോതൈഃ	മിന്നാമിനുങ്ങുകളാൽ
സംപതദ്ഭിഃ	വെളിയിൽവന്ന	ശാരദീ ഇവ,	ശരത്കാലത്തിലെ രാത്രിയെന്നപോലെ,
സുവർണ്ണപുംഖൈഃ	പൊൻകെട്ടുകളിട്ട	ചിത്രാ ബഭൂവ.	മനോഹരമായി കാണപ്പെട്ടു.
വിശിഖൈഃ,	ബാണങ്ങളാൽ,		
രജനീ,	രാത്രി,		

രാക്ഷസാനാം ച നിനദൈർഹരീണാം ചാപി നിസ്വനൈഃ
സാ ബഭൂവ നിശാ ഘോരാ ഭൂയോ ഘോരതരാ തദാ. 27

സാ	ആ	നിസ്വനൈഃ ച,	ശബ്ദങ്ങളാലും,
ഘോരാ നിശാ,	ഭയങ്കരരാത്രി,	തദാ	അപ്പോൾ
രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസരുടെ	ഭൂയഃ അപി	മുമ്പേതിലും
നിനദൈഃ ച	ഘോഷങ്ങളാലും	ഘോരതരാ	അധികം ഭയങ്കരമായ്
ഹരീണാം	കപികളുടെ	ബഭൂവ.	ഭവിച്ചു.

തേന ശബ്ദേന മഹതാ പ്രവൃദ്ധേന സമന്തതഃ
ത്രികൂടഃ കന്ദരാകീർണ്ണഃ പ്രവ്യാഹരദിവാചലഃ 28

സമന്തതഃ	എങ്ങും	കന്ദരാകീർണ്ണഃ	ഗുഹകൾ നിറഞ്ഞതായ
പ്രവൃദ്ധേന	വർദ്ധിച്ചുണ്ടായ	ത്രികൂടഃ അചലഃ	ത്രികൂടപർവ്വതം
തേന മഹതാ	ആ വമ്പിച്ച	പ്രവ്യാഹരത് ഇവ.	ഉറക്കെ സംസാരിക്കുന്നപോലായ്തീർന്നു.
ശബ്ദേന,	ശബ്ദത്താൽ,		

ഗോലാംഗൂലാ മഹാകായാസ്തമസാ തുല്യവർച്ചസഃ
സംപരിഷ്വജ്യ ബാഹ്വോർഭ്യാം ഭക്ഷയൻ രജനീചരാൻ. 29

മഹാകായാഃ	അതിക്രൂരന്മാരും	രജനീചരാൻ	രാക്ഷസരെ
തമസാ തുല്യവർച്ചസഃ	ഇരുട്ടൊത്ത നിറമാന്ന വരുമായ	ബാഹ്വോർഭ്യാം	ഇരുകൈകൾകൊണ്ടും
ഗോലാംഗൂലാഃ,	കൊണ്ടവാലന്മാർ,	സംപരിഷ്വജ്യ	കെട്ടിപ്പിടിച്ച്
		ഭക്ഷയൻ.	ഭക്ഷിച്ചു.

അംഗദസ്തു രണേ ശത്രും നിഹന്തും സമുപസ്ഥിതഃ
രാവണിം നിജഘാനാശു സാരഥിം ച ഹയാനപി. 30

അംഗദഃ തു	അംഗദനാകട്ടെ	സമുപസ്ഥിതഃ,	അടുത്ത്,
രണേ	പോരിൽ	ആശു	ഉടനെ
ശത്രും	ശത്രുവായ	സാരഥിം ച	സാരഥിയേയും
രാവണിം	ഇന്ദ്രജിത്തിനെ	ഹയാൻ അപി	കുതിരകളേയും
നിഹന്തും	വധിപ്പാനായി	നിജഘാന.	കൊന്നുവീഴ്ത്തി.

വർത്തമാനേ തദാ ഘോരേ സംഗ്രാമേ ഭൃശദാരുണേ
ഇന്ദ്രജിത് തു രഥം ത്യക്ത്വാ ഹതാശ്വാ ഹതസാരഥിഃ
അംഗദേന മഹാമായസ്തത്രൈവാന്തരധീയത 31

തദാ	അപ്പോൾ	ഹതസാരഥിഃ ഏവ	സാരഥിവധിക്കപ്പെട്ട വനും
ഭൃശദാരുണേ	അതികഠോരമാംവണ്ണം	മഹാമായഃ	മഹാമായാവിയും ആയ
ഘോരേ	ഭയങ്കരമായി	ഇന്ദ്രജിത് തു	ഇന്ദ്രജിത്തും
വർത്തമാനേ	നടക്കുന്നതായ	തത്ര	അപ്പോൾ
സംഗ്രാമേ,	ആ യുദ്ധത്തിൽ,	രഥം ത്യക്ത്വാ	രഥത്തെ ഉപേക്ഷിച്ച്
അംഗദേന	അംഗദനാൽ	അന്തരധീയത.	മറഞ്ഞുകളഞ്ഞു.
ഹതാശ്വഃ	കുതിരകൾ കൊല്ലപ്പെട്ട വനും		

തത് കർമ്മ വാലിപുത്രസ്യ സർവ്വേ ദേവാഃ സഹർഷിഭിഃ
തുഷ്ടുവുഃ പൂജനാർഹസ്യ തൌ ചോഭൌ രാമലക്ഷ്മണൌ 32

ദേവാഃ സർവ്വേ	എല്ലാദേവകളും,	പൂജനാർഹസ്യ	കൊണ്ടാടത്തക്കവനായ
ഋഷിഭിഃ സഹ	ഋഷിമാരോടുംകൂടി	വാലിപുത്രസ്യ	ബാലിപുത്രന്റെ
തൌ രാമലക്ഷ്മണൌ	ആ ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരായ	തത് കർമ്മ	ആ പ്രവൃത്തിയെ
ഉഭൌ ച,	ഇരുവരും,	തുഷ്ടുവുഃ.	അഭിനന്ദിച്ചു.

പ്രഭാവം സർവ്വഭൂതാനി വിദുരിന്ദ്രജിതോ യുധി
അദൃശ്യഃ സർവ്വഭൂതാനാം യോ രണേഽഭൂച്ച ദുർജ്ജയഃ 33

സർവ്വഭൂതാനി	സർവ്വപ്രാണികളും	രണേ	പോരിൽ
യുധി	പോരിൽ	ദുർജ്ജയഃ ച	അജയ്യനായ
ഇന്ദ്രജിതഃ	ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെ	യഃ ച,	യാതൊരു അവൻ,
പ്രഭാവം	പരാക്രമത്തെ	സർവ്വഭൂതാനാം	സർവ്വപ്രാണികൾക്കും
വിദുഃ;	അറിഞ്ഞവരാകുന്നു;	അദൃശ്യഃ അഭൂത്.	അദൃശ്യനായി ഭവിച്ചു.

തേന തേ തം മഹാത്മാനം തുഷ്ടാ ദൃഷ്ട്വാ പ്രധർഷിതം 34

തേ,	അവർ,	തേന	ആ അംഗദനാൽ
മഹാത്മാനം	അതി പരാക്രമശാലിയായ	പ്രധർഷിതം	അവമാനിക്കപ്പെട്ടവനായി
തം,	അവനെ,	ദൃഷ്ട്വാ	കണ്ട്
		തുഷ്ടാഃ.	സന്തുഷ്ടിപൂണ്ടു.

തതഃ പ്രഹൃഷ്ടാഃ കപയഃ സസുഗ്രീവവിഭീഷണാഃ
സാധു സാധ്വിതി നേദുശ്ച ദൃഷ്ട്വാ ശത്രും പ്രധർഷിതം 35

തതഃ	അ സമയം,	പ്രധർഷിതം	തോല്പിക്കപ്പെട്ടവനായി
സസുഗ്രീവ-വിഭീഷണാഃ	സുഗ്രീവ വിഭീഷണന്മാരടക്കം	ദൃഷ്ട്വാ	കണ്ട്
		പ്രഹൃഷ്ടാഃ	ഉത്സാഹഭരിതരായി
കപയഃ ച	വാനരന്മാരും	"സാധു, സാധു," ഇതി നേദുഃ.	"നല്ലത്, നല്ലത്," എന്നിങ്ങിനെ ആർത്തു.
ശത്രും	ശത്രുവിനെ		

ഇന്ദ്രജിത് തു തദാ തേന നിർജ്ജിതോ ഭീമകർമ്മണാ
സംയുഗേ വാലിപുത്രേണ ക്രോധം ചക്രേ സുദാരുണം. 36

തദാ,	അപ്പോൾ,	തേന	ആ
ഇന്ദ്രജിത് തു	ഇന്ദ്രജിത്തും	വാലിപുത്രേണ	ബാലിസുതനാൽ
		നിർജ്ജിതഃ,	തോല്പിക്കപ്പെട്ടവ
സംയുഗേ	പോരിൽ	സുദാരുണം	അസഹ്യമായ [നായി,
ഭീമകർമ്മണാ	ഉഗ്രകർമ്മാവായ	ക്രോധം ചക്രേ.	കോപം കയ്യൊണ്ടു.

ഏതസ്മിന്നന്തരേ രാമോ വാനരാൻ വാക്യമബ്രവീത്. 37

ഏതസ്മിൻ അന്തരേ	ഈ സമയത്തിൽ	വാനരാൻ	വാനരന്മാരോടായി
		വാക്യം അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം അരുളി ച്ചെയ്തു.
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ		

സർവ്വേ ഭവന്തസ്തിഷ്ഠന്തു കപിരാജേന സംഗതാഃ 38

"ഭവന്തഃ സർവ്വേ കപിരാജേന സംഗതാഃ	"നിങ്ങൾ എല്ലാവരും വാനരാധിപനൊന്നിച്ച്	തിഷ്ഠന്തു.	ഒരുമിക്കിൽ വർത്തിക്കുവിൻ.

സ ബ്രഹ്മണാ ദത്തവരസ്ത്രൈലോക്യം ബാധതേ ഭൃശം 39

"ബ്രഹ്മണാ ദത്തവരഃ സഃ	"ബ്രഹ്മാവിനാൽ വരം നൽകപ്പെട്ട അവൻ,	ത്രൈലോക്യം	മൂന്നുലോകത്തേയും
		ഭൃശം ബാധതേ.	ഏറ്റം ഹിംസിക്കുന്നു.

ഭവതാമർത്ഥസിദ്ധ്യർത്ഥം കാലേന സ സമാഗതഃ 40

"ഭവതാം അർത്ഥസിദ്ധ്യർത്ഥം	"ഭവന്മാരുടെ ആഗ്രഹപൂർത്തിക്കായി	സഃ,	അവൻ,
		കാലേന	കാലബദ്ധനായി
		സമാഗതഃ.	ഇവിടെ എത്തിയിരിക്കയാണ്.

["ഭവതാം അർത്ഥസിദ്ധ്യർത്ഥം" (നിങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചതായ തന്റെ ജയത്തിനുവേണ്ടി) "സഃ കാലേന സമാഗതഃ" (അവൻ തന്റെ കാലബലത്തോടുകൂടി വന്നിരിക്കയാണ്). തീർത്ഥീയം]

അദ്യൈവ ക്ഷമിതവ്യം മേ ഭവന്തോ വിഗതജ്വരാഃ 41

"അദ്യ ഏവ മേ ക്ഷമിതവ്യം;	"ഇപ്പോൾതന്നെയാണ് എനിക്ക് എതിർപ്പാനുള്ളസമയം;	ഭവന്തഃ വിഗതജ്വരാഃ."	നിങ്ങൾ വിചാരപ്പെടാതെ വർത്തിക്കുവിൻ."

["ബ്രഹ്മാവിനെ മാനിക്കേണ്ടതാകകൊണ്ട്, ഇപ്പോൾ എന്നാൽ ക്ഷമിച്ചിരിക്കപ്പെടേണ്ടതാണ്." (തീർത്ഥീയം.)]

സോऽന്തര്ദ്ധാനഗതഃ പാപോ രാവണീ രണകര്ക്കശഃ
അദൃശ്യോ നിശിതാൻ ബാണാൻ മുമോചാശനിവച്ചസഃ 42

പാപഃ പാപിഷ്ഠനും
അന്തര്ദ്ധാനഗതഃ മറഞ്ഞുനിന്നുകൊണ്ടി
രുന്നവനും
രണകർക്കശഃ പോരിൽ എന്തുംചെ
യ്യാൻതുനിഞ്ഞവനു
സഃ രാവണിഃ, ആ ഇന്ദ്രജിത്ത്, [മായ
അശനിവച്ചസഃ ഇടിത്തീയൊത്ത
നിശിതാൻ } കൂർത്തബാണങ്ങളെ
ബാണാൻ, }
അദൃശ്യഃ ആർക്കും കാണ്മാൻ കഴി
യാത്തവനായ്തന്നെ
മുമോച. പ്രയോഗിച്ചു.

സ രാമം ലക്ഷ്മണം ചൈവ ഘോരൈർനാഗമയൈഃ ശരൈഃ
ബിഭേദ സമരേ ക്രുദ്ധഃ സർവ്വഗാത്രേഷു രാക്ഷസഃ 43

സഃ രാക്ഷസഃ, ആ രാക്ഷസൻ,
സമരേ പോരിൽ
ക്രുദ്ധഃ, ക്രുദ്ധിച്ചവനായി,
രാമം ച ശ്രീരാമനേയും
ലക്ഷ്മണം ഏവ ലക്ഷ്മണനേയും
ഘോരൈഃ അത്യാപത്കരങ്ങളായ
നാഗമയൈഃ സർപ്പമയങ്ങളായ
ശരൈഃ ബാണങ്ങൾകൊണ്ട്
സർവ്വഗാത്രേഷു സർവ്വാംഗങ്ങളിലും
ബിഭേദ. പിളർന്നു.

മായയാ സംവൃതസ്തത്ര മോഹയൻ രാഘവൌ യുധി
അദൃശ്യഃ സർവ്വഭൂതാനാം ക്രൂടയോധീ നിശാചരഃ
ബബന്ധ ശരബന്ധേന ഭ്രാതരൌ രാമലക്ഷ്മണൌ 44

തത്ര ആസമയം
മായയാ } മായകൊണ്ട് മറഞ്ഞ
സംവൃതഃ, } വനായി,
സർവ്വഭൂതാനാം സർവ്വപ്രാണികളുടേയും
അദൃശ്യഃ, ദൃഷ്ടിക്ക് അഗോചരനാ
യി,
ക്രൂടയോധീ ചതിപ്പോർ ചെയ്യുന്ന
വനായ
നിശാചരഃ, ആ രാത്രിഞ്ചരൻ,
രാഘവൌ രഘുകുലജാതന്മാരായ
രാമലക്ഷ്മണൌ ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാ
രായ
ഭ്രാതരൌ, ആ സഹോദരന്മാരെ,
യുധി പോരിൽ
മോഹയൻ പീഡിപ്പിക്കുന്നവനായി
ശരബന്ധേന ശരങ്ങളാകുന്ന പാശ
ത്താൽ
ബബന്ധ. ബന്ധിച്ചു.

തൌ തേന പുരുഷവ്യാഘ്രൌ ക്രുദ്ധേനാശീവിഷൈഃ ശരൈഃ
സഹസാ നിഹതൌ വീരൌ തദാ പ്രൈക്ഷന്ത വാനരാഃ 45

തദാ അപ്പോൾ
വാനരാഃ വാനരന്മാർ
ക്രുദ്ധേന ക്രുദ്ധിച്ച
തേന, അവനാൽ,
പുരുഷവ്യാഘ്രൌ പുരുഷോത്തമന്മാരും
വീരൌ വീരന്മാരുമായ
തൌ അവരിരുവരേയും
ആശീവിഷൈഃ സർപ്പവിഷമാന്ന
ശരൈഃ ബാണങ്ങളാൽ
സഹസാ } പെട്ടെന്ന് ബന്ധിക്ക
നിഹതൌ } പ്പെട്ടവരായി
പ്രൈക്ഷന്ത. കണ്ടു.

പ്രകാശരൂപസ്യ യദാ ന ശക്ത-
സ്തൌ ബാധിതും രാക്ഷസരാജപുത്രഃ
മായാം പ്രയോക്തും സമുപാജഗാമ
ബബന്ധ തൌ രാജസുതൌ മഹാത്മാ 46

രാക്ഷസരാജപുത്രഃ,	രക്ഷോനാഥസുതനായ അവൻ,
രാജസുതൌ തൌ,	രാജകുമാരന്മാരായ അവരിരുവരേയും,
പ്രകാശരൂപഃ തു	നേരിട്ടു കാണ്മാൻ കഴിയുമ്പോൾ
ബാധിതും	ഹിംസിപ്പാൻ
ശക്തഃ ന യദാ,	ശക്തനല്ലാതിരുന്നതി
മഹാത്മാ	ഒരുമ്പെട്ടവനായി[നാൽ
മായാം	മായയെ
പ്രയോക്തും	പ്രയോഗിപ്പാൻ
സമുപാജഗാമ;	മുതിർന്നു;
തൌ	അവരിരുവരേയും
ബബന്ധ.	ബന്ധിച്ചുകളഞ്ഞു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ചതുശ്ചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തിനാലാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.
ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16417; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1742.

പഞ്ചചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തഞ്ചാംസർഗ്ഗം.

[നാഗപാശബന്ധഃ = നാഗപാശത്താൽ ബന്ധിക്കുന്നത്.]

സ തസ്യ ഗതിമന്വിച്ഛൻ രാജപുത്രഃ പ്രതാപവാൻ
ദിദേശാതിബലോ രാമോ ദശ വാനരയൂഥപാൻ. 1

പ്രതാപവാൻ	പ്രതാപശാലിയും
അതിബലഃ	മഹാബലിഷ്ഠനും
രാജപുത്രഃ	രാജകുമാരനുമായ
സഃ രാമഃ,	ആ ശ്രീരാമൻ,
തസ്യ ഗതിം	അവന്റെ ഗതിയെ
അന്വിച്ഛൻ,	കണ്ടുപിടിപ്പാൻ ഇച്ഛിച്ചവനായി,
ദശ വാനരയൂഥപാൻ	പത്തു വാനരപ്പടത്തലവന്മാരെ
ദിദേശഃ.	നിയമിച്ചു.

ദ്വൌ സുഷേണസ്യ ദായാദൌ നീലം ച പ്ലവഗർഷഭം
അംഗദം വാലിപുത്രം ച ശരഭം ച തരസ്വിനം 2
വിനതം ജാംബവന്തം ച സാനുപ്രസ്ഥം മഹാബലം
ഋഷഭം ഋഷഭസ്കന്ധമാദിദേശ പരന്തപഃ. 3

പരന്തപഃ,	ശത്രുസന്താപകരനായ ശ്രീരാമൻ,
സുഷേണസ്യ	സുഷേണന്റെ
ദായാദൌ	പുത്രന്മാർ
ദ്വൌ,	രണ്ടുപേരേയും,
പ്ലവഗർഷഭം	വാനരോത്തമനായ
നീലം ച,	നീലനേയും,
വാലിപുത്രം	ബാലിസുതനായ
അംഗദം ച,	അംഗദനേയും,
തരസ്വിനം	അതിപരാക്രമശാലി
ശരഭം ച	ശരഭനേയും, [യായ
വിനതം	വിനതനേയും,
ജാംബവന്തം ച	ജാംബവാനേയും,
മഹാബലം	മഹാബലവാനായ
സാനുപ്രസ്ഥം,	സാനുപ്രസ്ഥനേയും,
ഋഷഭം ച	ഋഷഭനേയും
ഋഷഭസ്കന്ധം	ഋഷഭസ്കന്ധനേയും
ആദിദേശ.	ഇക്കായ്ത്തിൽ ഏല്പിച്ചു.

തേ സംപ്രഹൃഷ്ടാ ഹരയോ ഭീമാനുദ്യമ്യ പാദപാൻ
ആകാശം വിവിശുഃ സർവ്വേ മാർഗ്ഗമാണാ ദിശോ ദശ. 4

തേ	അ	മാർഗ്ഗമാണാഃ,	തിരയുന്നവരായി,
ഹരയഃ	വാനരന്മാർ	ഭീമാൻ	വമ്പിച്ച
സർവ്വേ	എല്ലാവരും	പാദപാൻ	വൃക്ഷങ്ങളെ കയ്യിൽപിടിച്ചുംകൊണ്ട്,
സംപ്രഹൃഷ്ടാഃ,	അത്യുത്സാഹം പൂണ്ടവരായി,	ഉദ്യമ്യ,	
		ആകാശം	ആകാശത്തിൽ
ദശ ദിശഃ	പത്തുദിക്കുകളേയും	വിവിശുഃ.	പ്രവേശിച്ചു.

തേഷാം വേഗവതാം വേഗമിഷുഭിർവ്വേഗവത്തരൈഃ
അസ്യവിത് പരമാസ്ത്രൈസ്തു വാരയാമാസ രാവണിഃ. 5

അസ്യവിത്	അസ്ത്രപടുവായ	വേഗവത്തരൈഃ	അധികവേഗതയാൻ
രാവണിഃ,	ഇന്ദ്രജിത്ത്,	ഇഷുഭിഃ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ടും
വേഗവതാം	വേഗതയാൻ	പരമാസ്ത്രൈഃ തു	മഹാസ്ത്രങ്ങൾകൊണ്ടും
തേഷാം വേഗം	അവരുടെ വേഗത്തെ,	വാരയാമാസ.	തടഞ്ഞു.

തം ഭീമവേഗാ ഹരയോ നാരാചൈഃ ക്ഷതവിഗ്രഹാഃ
അന്ധകാരേ ന ദദൃശുർമേഘൈഃ സൂര്യമിവാവൃതം. 6

ഭീമവേഗാഃ	മഹാവേഗശാലികളായ	ആവൃതം	മറയ്ക്കപ്പെട്ട
ഹരയഃ,	ആ വാനരന്മാർ,	സൂര്യം ഇവ	സൂര്യനെ എന്നപോലെ,
നാരാചൈഃ	എഴുത്താണിയമ്പുകൾകൊണ്ട്	അന്ധകാരേ	ഇരുട്ടിൽ
		തം	അവനെ
ക്ഷതവിഗ്രഹാഃ,	ദേഹം പിളർന്നവരായി,	ദദൃശുഃ ന.	കാണ്മാൻ കഴിയാതിരുന്നു.
മേഘൈഃ	മേഘങ്ങളാൽ		

രാമലക്ഷ്മണയോരേവ സർവ്വദേഹഭിദഃ ശരാൻ
ഭൃശമാവേശയാമാസ രാവണിഃ സമിതിഞ്ജയഃ. 7

സമിതിഞ്ജയഃ	പോരിൽ വിജയം നേടിയവനായ	ശരാൻ	ബാണങ്ങളെ
		രാമ–ലക്ഷ്മണയോഃ ഏവ	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാർക്കുനേരെതന്നെ
രാവണിഃ,	രാവണപുത്രൻ,		
സർവ്വദേഹഭിദഃ	എല്ലാ അംഗങ്ങളേയും തുളയ്ക്കുന്നവയായ	ഭൃശം ആവേശയാമാസ.	അത്യധികം പ്രയോഗിച്ചു.

നിരന്തരശരീരൌ തൌ ഭ്രാതരൌ രാമലക്ഷ്മണൌ
ക്രുദ്ധോനേന്ദ്രജിതാ വീരൌ പന്നഗൈഃ ശരതാം ഗതൈഃ. 8

തൌ ഭ്രാതരൌ	ആ ഭ്രാതാക്കന്മാരും	ശരതാം ഗതൈഃ	ബാണവടിവുകയ്യൊണ്ട
വീരൌ	വീരന്മാരുമായ	പന്നഗൈഃ	സർപ്പങ്ങളാൽ
രാമലക്ഷ്മണൌ,	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാർ,	നിരന്തരശരീരൌ	ദേഹമാസകലം മൂടപ്പെട്ടവരായി ഭവിച്ചു.
ക്രുദ്ധോ	കോപാവിഷ്ടനായ		
ഇന്ദ്രജിതാ,	ഇന്ദ്രജിത്തിനാൽ,		

തയോഃ ക്ഷതജമാർഗ്ഗേണ സുസ്രാവ രുധിരം ബഹു
താവുഭൌ ച പ്രകാശേതേ പുഷ്പിതാവിവ കിംശുകൌ. 9

തയോഃ	അവരിരുവരുടെയും	ച	അതിനാൽ
ക്ഷതജമാർഗ്ഗേണ	വ്രണങ്ങളം വഴിയായി	തൌ ഉഭൌ,	അവരിരുവരും,
രുധിരം	രക്തം	പുഷ്പിതൌ കിംശുകൌ ഇവ	പുഷ്പിച്ച പലാശവൃക്ഷങ്ങളെന്നപോലെ
ബഹു	ഏറെ	പ്രകാശേതേ.	ഭംഗിപൂണ്ടു വിലസി.
സുസ്രാവ;	പെരുകി;		

["ക്ഷതജമാർഗ്ഗേണ" (ചോരവഷിക്കുന്ന രീതിയെ അവലംബിച്ചു്) "തയോഃ" (അവർ രണ്ടു പേരുടെയും ദേഹത്തിൽ) "ബഹുരുധിരം സുസ്രാവ" (വളരെ ചോര വർഷിച്ചു.) മറുള്ളവക്കു് ഭീതിയുളവാക്കുവാനായി എന്നു് സാരം. (ശിരോമണി)

"ന ഭ്രൂതസംഘസംസ്ഥാനോ ദേഹോ/സ്യ പരമാത്മനഃ ന തസ്യ പ്രാകൃതാ മൂർത്തിർമാംസമേദോ സ്ഥിസംഭവാ" എന്നു് പരമാത്മാവിന്റെ മൂർത്തിയെക്കുറിച്ചു് പാഞ്ചരാത്രികമായതാ, മാംസമേദോ ഭിയുക്തമോ അല്ല എന്നു പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, മനുഷ്യഭാവനയാൽ രുധിരാദ്ഗാത്രത്തെ നടിച്ചു എന്നും ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു. മനുഷ്യഭാവത്തെ സ്വീകരിക്കാതിരുന്നാൽ ശ്രീരാമൻ മനുഷ്യനല്ലെന്നുള്ള ഭാവന കയ്യ്ക്കൊണ്ടു്, ജനങ്ങൾ അദ്ദേഹം അനുഷ്ഠിച്ചു കാണിച്ചതന്നവയായ ധർമ്മങ്ങളെ,—ദേവന്മാർ അനുഷ്ഠിച്ചവ തങ്ങൾക്കു് അസാദ്ധ്യമാണെന്നുള്ള ബുദ്ധികൊണ്ടു്,—ആചരിക്കയില്ല, എന്നതുതന്നെയാണു് ഈ മനുഷ്യതാവലംബത്തിനു് പ്രയോജനം. അതായതു് മഹാജനാനുഷ്ഠാനദർശനം തന്നെയെന്നു് സാരം ദുഃഖം, മൂർച്ഛ മുതലായ അവസ്ഥാപ്രദർശനങ്ങളിലും ഇതുതന്നെയാണു രഹസ്യം. നാഗപാശംകൊണ്ടു് താൻ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടവനാണെന്നു് കാണിക്കുന്നതു്, ധർമ്മനിരതന്മാർക്കും ആപത്തുണ്ടാകുമെന്നും, എങ്കിലും ഉടനെ നിവൃത്തിയാകുന്നതാണെന്നും കാണിപ്പാനായാകുന്നു. എന്നു ഗോവിന്ദരാജീയം.]

തതഃ പര്യന്തരക്താക്ഷോ ഭിന്നാഞ്ജനചയോപമഃ
രാവണിർഭ്രാതരൌ വാക്യമന്തർധാനഗതോ/ബ്രവീത് 10

തതഃ,	അപ്പോൾ,	രാവണിഃ,	ഇന്ദ്രജിത്തു്,
പര്യന്തരക്താക്ഷഃ	കടക്കൺ ചുവപ്പിച്ച വനും	ഭ്രാതരൌ,	ആ രണ്ടു ഭ്രാതാക്കന്മാരേയും നോക്കി,
ഭിന്നാഞ്ജനചയോപമഃ	പിളന്ന അഞ്ജനപ്പുഞ്ച തംപോലെയുള്ളവനുമായ	അന്തർധാനഗതഃ വാക്യം അബ്രവീത്.	മറഞ്ഞിരുന്നുകൊണ്ടു് ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

യുദ്ധ്യമാനമനാലക്ഷ്യം ശക്രോ/പി ത്രിദശേശ്വരഃ
ദ്രഷ്ടുമാസാദിതും വാപി ന ശക്തഃ കിം പുനർയുവാം. 11

"ത്രിദശേശ്വരഃ	"ദേവന്മാക്കധിപനായ	ആസാദിതും,	അടുപ്പാനാകട്ടെ,
ശക്രഃ അപി,	ഇന്ദ്രൻ കൂടി,	ദ്രഷ്ടും വാ അപി	കാണുവാൻ കൂടിയാകട്ടെ,
അനാലക്ഷ്യം	മറഞ്ഞു നിന്നു്	ശക്തഃ ന;	ശക്തനല്ല;
യുദ്ധ്യമാനം	പോർ ചെയ്യുന്നവനായ എന്നെ .	യുവാം	നിങ്ങളിരുവരും
		കിം പുനഃ?	പിന്നെ എന്തുമാത്രം?

പ്രാവൃതാവിഷുജാലേന രാഘവൌ കങ്കപത്രിണാ
ഏഷ രോഷപരീതാത്മാ നയാമി യമസാദനം. 12

"ഇഷുജാലേന	"ബാണതതികളാൽ	രോഷ-പരീതാത്മാ	കോപം തിങ്ങിയവനായി
പ്രാവൃതൌ	തീരെ മൂടപ്പെട്ടവരായ	കങ്കപത്രിണാ	അമ്പുകൊണ്ട്
രാഘവൌ,	രഘുകുലജാതരായ നിങ്ങളിരുവരേയും,	യമസാദനം	യമപുരത്തിലേക്ക്
ഏഷഃ	ഈ ഞാൻ	നയാമി."	അയക്കുന്നുണ്ട്."

ഏവമുക്ത്വാ തു ധർമ്മജ്ഞൌ ഭ്രാതരൌ രാമലക്ഷ്മണൌ
നിർഭിന്നൈഃ ശിതൈർബാണൈഃ പ്രജഹർഷ നനാദ ച. 13

ഏവം ഉക്ത്വാ തു	ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞ ശേഷം	ശിതൈഃ ബാണൈഃ	ക്രൂരബാണങ്ങളാൽ
ധർമ്മജ്ഞൌ	ധർമ്മജ്ഞന്മാരും	നിർഭിന്നൈഃ;	തുളച്ചു;
ഭ്രാതരൌ	സഹോദരന്മാരുമായ	നനാദ;	അലറി;
രാമലക്ഷ്മണൌ	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരെ	പ്രജഹർഷ ച.	അത്യുത്സാഹമുൾക്കൊണ്ടു.

ഭിന്നാഞ്ജനചയശ്യാമോ വിസൃജ്യ വിപുലം ധനുഃ
ഭ്രയോ ഭ്രയഃ ശരാൻ ഘോരാൻ വിസസർജ്ജ മഹാമൃധേ. 14

മഹാമൃധേ,	വൻപോരിൽ,	വിസൃജ്യ,	ഞാണൊഴിയിട്ട്,
ഭിന്നാഞ്ജന-ചയശ്യാമഃ	പിളർന്ന അഞ്ജനക്കന്നു പോലെ കറുത്ത അ	ഘോരാൻ ശരാൻ	ഘോരശരങ്ങളെ
വിപുലം	നീണ്ടതായ [വൻ	ഭ്രയഃ ഭ്രയഃ	മേല്ക്കുമേൽ
ധനുഃ	കോദണ്ഡത്തെ	വിസസർജ്ജ.	തൂകി.

തതോ മർമ്മസു മർമ്മജ്ഞൌ മർമ്മജ്ഞൌ നിശിതാൻ ശരാൻ
രാമലക്ഷ്മണയോർവ്വീരോ നനാദ ച മുഹുർമ്മുഹുഃ. 15

മർമ്മജ്ഞൌ	മർമ്മമറിഞ്ഞ	നിശിതാൻ ശരാൻ	ക്രൂരമ്പുകളെ
വീരഃ ച,	വീരനായ അവനും,	മർമ്മജ്ഞൌ	തറയ്ക്കുന്നവനായി,
രാമലക്ഷ്മണയോഃ	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ	തതഃ	അതിനാൽ
മർമ്മസു	മർമ്മങ്ങളിൽ	മുഹുഃ മുഹുഃ	വീണ്ടും വീണ്ടും
		നനാദ.	അട്ടഹസിച്ചു.

ബദ്ധൌ തു ശരബന്ധേന താവുഭൌ രണമൂർദ്ധനി
നിമേഷാന്തരമാത്രേണ ന ശേകതുരുദീക്ഷിതും. 16

തൌ ഉഭൌ	അവരിരുവരും	നിമേഷാന്തര-മാത്രേണ	കണ്ണിമയ്ക്കുന്ന നേരത്തിനുള്ളിൽ,
രണമൂർദ്ധനി	പോർത്തലയ്ക്കൽ	ഉദീക്ഷിതും തു	കണ്ണുകൊണ്ടു നോക്കുവാനും
ശരബന്ധേന	ശരപാശത്താൽ	ന ശേകതുഃ	അശക്തരായിത്തീർന്നു.
ബദ്ധൌ,	കെട്ടപ്പെട്ടവരായി,		

തതോ വിഭിന്നസവ്വാംഗൌ ശരശല്യാചിതാവുഭൌ
ധ്വജാവിവ മഹേന്ദ്രസ്യ രജ്ജൂമുക്തൌ പ്രകമ്പിതൌ. 17

തതഃ	ആ സമയം	രജ്ജൂമുക്തൌ	കയറഴിച്ച
ഉഭൌ	അവരിരുവരും		
ശരശല്യാചിതൌ,	ബാണമുനകളാൽ തറയ്ക്കപ്പെട്ടവരായി,	മഹേന്ദ്രസ്യ ധ്വജൌ ഇവ	രണ്ടു ഇന്ദ്രധ്വജങ്ങളെന്നപോലെ
വിഭിന്നസവ്വാംഗൌ,	സവ്വാംഗങ്ങളും വ്രണപ്പെട്ടവരായി,	പ്രകമ്പിതൌ.	ചലിച്ചു.

തൌ സംപ്രചലിതൌ വീരൌ മമ്മഭേദേന കർശിതൌ
നിപേതതുർമഹേഷ്വാസൌ ജഗത്യാം ജഗതീപതീ. 18

ജഗതീപതീ	ലോകനാഥന്മാരും	മമ്മഭേദേന	മമ്മങ്ങളും പിളക്കപ്പെട്ടതിനാൽ
മഹേഷ്വാസൌ	വൻവില്ലാളികളും	കർശിതൌ	തളർന്ന്
വീരൌ	വീരന്മാരുമായ	സംപ്രചലിതൌ	ഉടലുലഞ്ഞ്
തൌ	അവരിരുവരും	ജഗത്യാം	നിലത്ത്
		നിപേതതുഃ.	വീണുകളഞ്ഞു.

തൌ വീരശയനേ വീരൌ ശയാനൌ രുധിരോക്ഷിതൌ
ശരവേഷ്ടിതസവ്വാംഗാവാത്തൌ പരമപീഡിതൌ. 19

വീരൌ	വീരന്മാരായ	രുധിരോക്ഷിതൌ	ചോരയിൽ മുങ്ങി
തൌ,	അവരിരുവരും,	ശരവേഷ്ടിത സവ്വാംഗൌ,	സവ്വാംഗങ്ങളിലും അമ്പുകൾ തറച്ചവരായി,
വീരശയനേ	വീരന്മാക്കുചിതമായ ശരതല്പത്തിൽ	പരമപീഡിതൌ	ഏറ്റം തളർന്നവരായി
ശയാനൌ	ശയിക്കുന്നവരായി	ആത്തൌ.	കഴഞ്ഞി.

ന ഹ്യവിദ്ധം തയോർഗാത്രേ ബഭ്രവാംഗുലമന്തരം
നാനിഭിന്നം ന ചാസ്ഥന്ഥ്യമാകരാഗ്രാദജിഹ്മഗൈഃ. 20

തയോഃ ഗാത്രേ	അവരുടെ ശരീരത്തിൽ	അവിദ്ധം	മുറിപെടാത്തതായി
ആകരാഗ്രാത്	നഖംതൊട്ട്	ന ബഭ്രവ;	ഉണ്ടായിരുന്നില്ല;
അംഗുലം അന്തരം ഹി	ഒരു വിരൽപ്പഴതെങ്കിലും	അനിഭിന്നം ന;	തുളയ്ക്കപ്പെടാത്തതായുമില്ല;
അജിഹ്മഗൈഃ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ട്	അസ്ഥന്ഥ്യം ച ന.	മുടപ്പെടാത്തതായുമില്ല.

തൌ തു ക്രൂരേണ നിഹതൌ രക്ഷസാ കാമരൂപിണാ
അസൃക് സുസ്രുവതുസ്തീവ്രം ജലം പ്രസ്രവണാവിവ. 21

ക്രൂരേണ	ക്രൂരനും	പ്രസ്രവണൌ	രണ്ടു അരുവികൾ
കാമരൂപിണാ	ഇഷ്ടരൂപിയും ആയ	ജലം ഇവ	വെള്ളത്തെ എന്നപോലെ
രക്ഷസാ	രാക്ഷസനാൽ	തീവ്രം	അത്യധികമായി
നിഹതൌ	വ്രണപ്പെട്ടത്തപ്പെട്ട	അസൃക് സുസ്രുവതുഃ.	ചോരയൊലിപ്പിച്ചു.
തൌ തു,	അവരിരുവരും,		

പപാത പ്രഥമം രാമോ വിഭ്രാ മമ്മസു മാർഗ്ഗണൈഃ
ക്രോധാദിന്ദ്രജിതാ യേന പുരാ ശക്രോ വിനിർജ്ജിതഃ. 22

പുരാ	പണ്ട്	മമ്മസു	മർമ്മങ്ങളിൽ
യേന	യാതൊരുവനാൽ	മാർഗ്ഗണൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ
ശക്രഃ, വിനിർജ്ജിതഃ	ഇന്ദ്രൻ ബന്ധനത്തിലാക്കപ്പെട്ടവോ,	വിദ്ധഃ	പിളർക്കപ്പെട്ടവനായ
ഇന്ദ്രജിതാ,	ആ ഇന്ദ്രജിത്തിനാൽ,	രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,
ക്രോധാത്	ക്രോധമൂർക്കൊണ്ട്	പ്രഥമം	ആദ്യം
		പപാത.	നിലത്തുവീണുകളഞ്ഞു.

രുക്മപുങ്ഖൈഃ പ്രസന്നാഗ്രൈരധോഗതിഭിരാശുഗൈഃ
നാരാചൈരർധനാരാചൈർഭല്ലൈരഞ്ജലികൈരപി
വിവ്യാധ വത്സദന്തൈശ്ച സിംഹദംഷ്ട്രൈഃ ക്ഷുരൈസ്തഥാ. 23

രുക്മ-പുങ്ഖൈഃ	പൊൻകെട്ടിയവയും	ഭല്ലൈഃ	ഭല്ലങ്ങൾകൊണ്ടും
പ്രസന്നാഗ്രൈഃ	തിളങ്ങുന്ന മുനകളാൻവയും	അഞ്ജലികൈഃ അപി	അഞ്ജലികങ്ങൾകൊണ്ടും
അധോഗതിഭിഃ	ആഴത്തിൽ തറയ്ക്കുന്നവയും	വത്സദന്തൈഃ ച	വത്സദന്തങ്ങൾകൊണ്ടും
ആശുഗൈഃ	പായുന്നവയുമായ	സിംഹ-ദംഷ്ട്രൈഃ	സിംഹദംഷ്ട്രങ്ങൾകൊണ്ടും
നാരാചൈഃ	എഴുത്താണിയമ്പുകൾകൊണ്ടും	ക്ഷുരൈഃ തഥാ	കത്തിയമ്പുകൾകൊണ്ടും
അർദ്ധ-നാരാചൈഃ	അർദ്ധനാരാചങ്ങൾകൊണ്ടും	വിവ്യാധ.	(വീണ്ടും) വ്രണപ്പെട്ടുത്തി.

[''അർദ്ധനാരാചം'' അറാം ക്രത്ത്, ഒരുഭാഗം പരന്നും മറെറാഭാഗം ഉരുണ്ടും ഉള്ള ബാണം; ''ഭല്ലം''വെൺമഴുപോലെ അഗ്രമുള്ള ബാണം; ''അഞ്ജലികം'' കൂപ്പിയ കൈപോലെ അഗ്രമുള്ള ബാണം; ''വത്സദന്തം'' പയ്യൂട്ടിയുടെ പല്ലുപോലെ അഗ്രമുള്ളതു്; ''സിംഹദംഷ്ട്രം'' സിംഹത്തിന്റെ തേറപോലെ അഗ്രമുള്ളത്. നാരാസ്സുങ്ങുറ് താഴെ വീണതിനുശേഷവും ഈ സാധാരണ ബാണങ്ങൾകൊണ്ട് വ്രണപ്പെടുത്തി എന്നു സാരം.]

സ വീരശയനേ ശിശ്യേ വിജ്യമാദായ കാർമ്മുകം
ഭിന്നമുഷ്ടിപരീണാഹം ത്രിണതം രുക്മഭൂഷിതം. 24

സഃ,	ആ ശ്രീരാമൻ,	വിജ്യം	ഞാണഴിഞ്ഞതായും
രുക്മഭൂഷിതം	സ്വർണ്ണാലംകൃതവും	ആദായ	കയ്യിൽ പിടിച്ചിരുന്ന പ്രകാരംതന്നെ,
ത്രിണതം	മൂന്നുവളവുള്ളതുമായ		
കാർമ്മുകം	കോദണ്ഡത്തെ	വീരശയനേ	വീരതല്പത്തിൽ
ഭിന്നമുഷ്ടി-പരീണാഹം	കയ്യിടിയിൽനിന്ന് അയഞ്ഞതായും	ശിശ്യേ.	ശയിച്ചു.

ബാണപാതാന്തരേ രാമം പതിതം പുരുഷർഷഭം
സ തത്ര ലക്ഷ്മണോ ദൃഷ്ട്വാ നിരാശോ ജീവിതേ ഽഭവത്. 25

തത്ര	ആ സമയം	പതിതം	ശയിച്ചതായി കണ്ട്,
സഃ ലക്ഷ്മണഃ,	ആ ലക്ഷ്മണൻ,	ദൃഷ്ട്വാ,	
പുരുഷർഷഭം	പുരുഷോത്തമനായ	ജീവിതേ	ജീവനിൽ
രാമം	ശ്രീരാമനെ	നിരാശഃ	കൊതിവിട്ടവനായി
ബാണപാതാന്തരേ	ശരതല്പത്തിൽ	അഭവത്.	ഭവിച്ചു.

രാമം കമലപത്രാക്ഷം ശരബന്ധപരിക്ഷതം
ശുശോച ഭ്രാതരം ദൃഷ്ട്വാ പതിതം ധരണീതലേ. 26

കമലപത്രാക്ഷം	ചെന്താർദള നേത്രനും	ധരണീതലേ	നിലത്ത്
ഭ്രാതരം	ജ്യേഷ്ഠനുമായ	പതിതം	പതിച്ചവനായി
രാമം	ശ്രീരാമനെ	ദൃഷ്ട്വാ	കണ്ട്
ശരബന്ധ-പരിക്ഷതം	ശരപാശത്താൽ നിഷ്ക്രിയനായി	ശുശോച.	അത്തൽപ്പെട്ടു.

ഹരയശ്ചാപി തം ദൃഷ്ട്വാ സന്താപം പരമം ഗതാഃ
ശോകാർത്താശ്ചുക്രുശുർഘോരമശ്രുപൂരിതലോചനാഃ. 27

ഹരയഃ ച അപി കപികളും		ശോകാർത്താഃ	വ്യസനാക്രാന്തരായി
തം ദൃഷ്ട്വാ	അദ്ദേഹത്തെ കണ്ട്	അശ്രുപൂരിത-ലോചനാഃ	നേത്രങ്ങളിൽ അശ്രുക്കൾ നിറഞ്ഞവരായി
പരമം സന്താപം ഗതാഃ;	അതിയായ സന്താപമുൾക്കൊണ്ടു;	ഘോരം	അസഹ്യമായി കരഞ്ഞു.
		ചുക്രുശുഃ.	

ബദ്ധൌ തു വീരൌ പതിതൌ ശയാനൌ
തൌ വാനരാഃ സംപരിവാര്യ തസ്ഥുഃ. 28

വാനരാഃ	വാനരന്മാർ,	തൌ	ആ രണ്ടു
ബദ്ധൌ	കെട്ടപ്പെട്ട്	വീരൌ തു	വീരന്മാരേയും
പതിതൌ ശയാനൌ	നിലത്തു വീണു കിടന്നിരുന്ന	സംപരിവാര്യ തസ്ഥുഃ.	ചുഴന്നുകൊണ്ടു നിന്നു.

സമാഗതാ വായുസുതപ്രമുഖ്യാ
വിഷാദമാർത്താഃ പരമം ച ജഗ്മുഃ 29

വായുസുത-പ്രമുഖ്യാഃ ച	ഹനുമാൻ മുതലായ വരും	ആർത്താഃ	വ്യസനാക്രാന്തരായി
സമാഗതാഃ	വന്നെത്തിയവരായി	പരമം വിഷാദം ജഗ്മുഃ.	എന്തു ചെയ്യേണമെന്നറിയാതെ വലഞ്ഞു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
പഞ്ചചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തഞ്ചാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ഷട് ചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്താറാംസർഗ്ഗം.

[സുഗ്രീവാനുശോചനം രാവണിപ്രതിയാനം ച = സുഗ്രീവൻ ദുഃഖിക്കുന്നതും ഇന്ദ്രജിത്ത് മടങ്ങിച്ചെല്ലുന്നതും.]

തതോ ദ്യാം പൃഥിവീം ചൈവ വീക്ഷമാണാ വനൌകസഃ
ദദൃശുഃ സന്തതൌ ബാണൈർഭ്രാതരൌ രാമലക്ഷ്മണൌ. 1

തതഃ	ആ സമയം	വനൌകസഃ,	വാനരന്മാർ,
ദ്യാം ച	ആകാശത്തിലും	ബാണൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ
പൃഥിവീം ഏവ	ഭൂമിയിലും എങ്ങും	സന്തതൌ	മൂടപ്പെട്ട
വീക്ഷമാണാഃ	(ഇന്ദ്രജിത്തിനെ) തിര ഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നവ രായ	ഭ്രാതരൌ	ഭ്രാതാക്കന്മാരായ
		രാമലക്ഷ്മണൌ	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരെ
		ദദൃശുഃ.	കണ്ടു.

["രാമലക്ഷ്മണൌ വീക്ഷമാണാഃ" (ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരെ ബാണങ്ങളുറഞ്ഞു വീണിരിക്കുന്നവരായി കാണുന്നവരായ) "വനൌകസഃ" (വാനരന്മാർ), "ദ്യാം ച പൃഥിവീം ഏവ ദദൃശുഃ" (മേല്പോട്ടും കീഴ്പോട്ടും നോക്കി അമ്പരന്നുനിന്നു.) എന്ന് പി. എസ്. കൃ]

വൃഷ്ട്വാ വോപരതേ ദേവേ കൃതകർമ്മണി രാക്ഷസേ
ആജഗാമാഥ തം ദേശം സസുഗ്രീവോ വിഭീഷണഃ. 2

ദേവേ	ഇന്ദ്രൻ	തം ദേശം	ആ ദിക്കിലേക്ക്
വൃഷ്ട്വാ ഉപരതേ ഇവ,	മഴപൊഴിച്ച് ശാന്തനായിരുന്നാലെന്നപോലെ,	അഥ	അപ്പോൾ
രാക്ഷസേ	രാക്ഷസൻ	വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ
കൃതകർമ്മണി,	തന്റെ പ്രവൃത്തിയെ നിർത്തിയസമയം,	സസുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവനോടുകൂടി
		ആജഗാമ.	വന്നെത്തി.

നീലശ്ച വിവിദൈന്ദശ്ച സുഷേണസുമുഖാംഗദാഃ
ത്വരിതം ഹനുമതാ സാർധമനുശോചന്ത രാഘവൌ. 3

നീലശ്ച വിവിദൈന്ദശ്ച	നീലൻ, ദ്വിവിദൻ, മൈന്ദൻ എന്നവരും	ത്വരിതം	വേഗം
		ഹനുമതാ സാർദ്ധം	ഹനുമാനോടും കൂടിയെത്തിയവരായി
സുഷേണ–സുമുഖാംഗദാഃ ച	സുഷേണൻ, സുമുഖൻ, അംഗദൻ എന്നവരും	രാഘവൌ	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരെക്കണ്ട്
		അനുശോചന്ത.	വ്യാകുലപ്പെട്ടു. [രിച്ചു

അഥോഷ്ടൌ മന്ദനിശ്വാസൌ ശോണിതേന പരിപ്ലുതൌ
ശരജാലാചിതൌ സ്തബ്ധൌ ശയാനൌ ശരതല്പയോഃ 4
നിഃശ്വസന്തൌ യഥാ സർപ്പൌ നിശ്ചേഷ്ടൌ മന്ദവിക്രമൌ
രുധിരസ്രാവദിഗ്ധാംഗൌ താപനീയാവിവ ധ്വജൌ 5
തൌ വീരശയനേ വീരൌ ശയാനൌ മന്ദചേഷ്ടിതൌ
യൂഥപൈരിവ സംരബ്ധൈഃ പരിവൃതൌ ബാഷ്പവ്യാകുലലോചനൈഃ 6

രാഘവൌ പതിതൌ ദൃഷ്ട്വാ ശരജാലസമാവൃതൌ
ബഭൂവുർവ്യഥിതാഃ സൎവ്വേ വാനരാഃ സവിഭീഷണാഃ. 7

സവിഭീഷണാഃ	വിഭീഷണനോടുകൂടിയ
വാനരാഃ സൎവ്വേ	വാനരന്മാരെല്ലാവരും,
ബാഷ്പവ്യാകുല-ലോചനൈഃ	അശ്രുക്കൾകൊണ്ട് കലങ്ങിയ നേത്രങ്ങളാൎന്ന
തൈഃ യൂഥപൈഃ	ആ പടത്തലവന്മാരാൽ
പരിവൃതൌ	ചൂഴപ്പെട്ട്
വീരശയനേ	വീരതല്പത്തിൽ
മന്ദഃചഷ്ടിതൌ	നിശ്ചേഷ്ടന്മാരായി
ശയാനൌ	ശയിച്ചിരുന്ന
വീരൌ	വീരന്മാരായ
തൌ	ആ
രാഘവൌ,	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരെ,
അചേഷ്ടൌ,	അനക്കമില്ലാതിരിക്കുന്നവരായും
മന്ദ-നിഃശ്വാസൌ	നിശ്വാസം കുറഞ്ഞിരിക്കുന്നവരായും
ശോണിതേന	ചോരകൊണ്ട്
പരിപ്ലുതൌ	മുങ്ങിയിരിക്കുന്നവരായും
ശരജാലാ-ചിതൌ	അമ്പുകളേററ്
സ്തബ്ധൌ	(ദേഹമെങ്ങും)മരത്ത്
ശരതല്പയോഃ	ശരതല്പങ്ങളിൽ
ശയാനൌ,	ശയിച്ചിരിക്കുന്നവരായും
സൎപ്പൌ യഥാ	രണ്ടുസൎപ്പങ്ങൾപോലെ
നിഃശ്വസന്തൌ,	ദീൎഘനിശ്വാസം ചെയ്യുന്നവരായും,
നിശ്ചേഷ്ടൌ	വ്യവസായമററവരായി
മന്ദവിക്രമൌ,	തളൎന്നിരിക്കുന്നവരായും
രുധിരസ്രാവ-ദിഗ്ധാംഗൌ,	രുധിരസ്രാവത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്ന വിഷംതേച്ച ബാണങ്ങൾ അംഗങ്ങളിൽ തറച്ചവരായും,
താപനീയൌ	സ്വൎണ്ണമയമായ
ധ്വജൌ ഇവ	രണ്ടുധ്വജങ്ങൾപോലിരിക്കുന്നവരായും
ശരജാല-സമാവൃതൌ	ശരനിരകൾകൊണ്ടു മൂടപ്പെട്ടവരായും
പതിതൌ	വീണുകിടക്കുന്നതു
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
വ്യഥിതാഃ ബഭൂവുഃ.	വേദനപ്പെട്ടു.

അന്തരിക്ഷം നിരീക്ഷന്തോ ദിശഃ സൎവ്വാശ്ച വാനരാഃ
ന ചൈനം മായയാ ഛന്നം ദദൃശൂ രാവണിം രണേ. 8

വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
അന്തരിക്ഷം	ആകാശത്തേയും
ദിശഃ സൎവ്വാഃ ച	എല്ലാദിക്കുകളേയും
നിരീക്ഷന്തഃ	ഉററുനോക്കുന്നവരായി
രണേ	പോരിൽ
മായയാ	മായകൊണ്ട്
ഛന്നം	മറയ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്നവനായ
ഏനം	ഈ
രാവണിം ച	രാവണസുതനെമാത്രം
ദദൃശുഃ ന.	കണ്ടതേയില്ല.

തം തു മായാപ്രതിച്ഛന്നം മായയൈവ വിഭീഷണഃ
വീക്ഷമാണോ ദദൎശാഥ ഭ്രാതുഃ പുത്രമവസ്ഥിതം. 9

അഥ വിഭീഷണഃ തു	അപ്പോൾ വിഭീഷണൻ മാത്രം
മായാ-പ്രതിച്ഛന്നം	മായയാൽ മറഞ്ഞുകൊണ്ട്
അവസ്ഥിതം	നിന്നിരുന്നവനായ
ഭ്രാതുഃ പുത്രം	ജ്യേഷ്ഠന്റെ പുത്രനായ
തം	അവനെ,
മായയാ ഏവ	മായകൊണ്ടുതന്നെ
വീക്ഷമാണഃ,	നോക്കുന്നവനായി,
ദദൎശ.	കണ്ടറിഞ്ഞു.

തമപ്രതിമകർമ്മാണമപ്രതിദ്വന്ദ്വമാഹവേ
ദദർശാന്തഃസ്ഥിതം വീരം വരദാനാദ്വിഭീഷണം
തേജസാ യശസാ ചൈവ വിക്രമേണ ച സംയുതം. 10

വിഭീഷണഃ, വിഭീഷണൻ,
അപ്രതിമകർമ്മാണം } നിസ്തുല്യകർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യുന്നവനും
ആഹവേ പോരിൽ
അപ്രതിദ്വന്ദ്വം, } എതിരില്ലാത്തവനും,
വരദാനാത് വരദാനം കൊണ്ടുള്ള
തേജസാ ച പൌരുഷത്തോടും
യശസാ ഏവ പുകഴോടും
വിക്രമേണ ച പരാക്രമത്തോടും
സംയുതം കൂടിയവനുമായ
വീരം തം വീരനായ അവനെ
അന്തഃസ്ഥിതം മറഞ്ഞിരിക്കുന്നവ
ദദർശ. കണ്ടു. [നായി

ഇന്ദ്രജിത്പ്രാത്മനഃ കർമ്മ തൌ ശയാനൌ സമീക്ഷ്യ ച
ഉവാച പരമപ്രീതോ ഹർഷയൻ സർവ്വരാക്ഷസാൻ. 11

ഇന്ദ്രജിത് ഇന്ദ്രജിത്ത്
ആത്മനഃ കർമ്മ തു } തന്റെ പ്രവൃത്തിയേയും
ച അതു കാരണം
ശയാനൌ ശയിച്ചിരുന്ന
തൌ അവരിരുവരേയും
സമീക്ഷ്യ, നോക്കിക്കണ്ട്,
പരമപ്രീതഃ ഏറ്റം പ്രീതിപൂണ്ടവനായി
സർവ്വ- നൈർഋതാൻ } സർവ്വ രാക്ഷസരേയും
ഹർഷയൻ ഉത്സാഹപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട്
ഉവാച. ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

ദൂഷണസ്യ ച ഹന്താരൌ ഖരസ്യ ച മഹാബലൌ
സാദിതൌ മാമകൈർബാണൈർഭ്രാതരൌ രാമലക്ഷ്മണൌ. 12

"ദൂഷണസ്യ ച "ദൂഷണനേയും
ഖരസ്യ ച ഖരനേയും
ഹന്താരൌ വധിച്ച
മഹാബലൌ മഹാ ശക്തിമാന്മാരും
ഭ്രാതരൌ ഭ്രാതാക്കന്മാരുമായ
രാമലക്ഷ്മണൌ ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാർ
മാമകൈഃ എന്റെ
ബാണൈഃ ബാണങ്ങൾകൊണ്ട്
സാദിതൌ. നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടു.

നൈനൌ മോക്ഷയിതും ശക്യാവേതസ്മാദിഷുബന്ധനാത്
സർവ്വൈരപി സമാഗമ്യ സർഷിസംഘൈഃ സുരാസുരൈഃ 13

"സർഷി- } "ഋഷിഗണങ്ങളോടു
സംഘൈഃ } കൂടിയ
സുരാസുരൈഃ ദേവാസുരന്മാർ
സർവ്വൈഃ എല്ലാവരാലും
സമാഗമ്യ അപി ഒന്നിച്ചുചേന്നാലുംകൂടി
ഏതസ്മാത് ഈ
ഇഷുബന്ധനാത് ശരബന്ധത്തിൽനിന്ന്
മോക്ഷയിതും വിടുവിപ്പാൻ
ഇമൌ ഇവരിരുവരും
ശക്യൌ ന. സാദ്ധ്യപ്പെടുന്നവരാകയില്ല.

യത്കൃതേ ചിന്തയാനസ്യ ശോകാത്തസ്യ പിതുർമ്മമ
അസ്പൃഷ്ട്വാ ശയനം ഗാത്രൈസ്ത്രിയാമാ യാതി ശർവ്വരീ 14
കൃത്സ്നേയം യത്കൃതേ ലങ്കാ നദീവഷ്ടാസചിവാകുലാ
സോ ഽയം മൂലഹരോ ഽനർത്ഥഃ സർവ്വേഷാം നിഹതോ മയാ. 15

"യത്കൃതേ	"യാതൊരുവൻ കാരണമായി
ചിന്തയാനസ്യ	വിചാരപ്പെട്ടുകൊണ്ട്
ശോകാർത്തസ്യ	അതിയായി ദുഃഖിക്കുന്ന
മമ പിതുഃ,	എന്റെ പിതാവിന്ന്,
ത്രിയാമാ	മൂന്നു യാമങ്ങളടങ്ങിയ
ശർവ്വരീ	രാത്രി മുഴുവൻ [തായ
ശയനം	തല്പത്തെ
ഗാത്രൈഃ	അംഗങ്ങൾകൊണ്ട്
അസ്പൃഷ്ട്വാ	തൊടാതെതന്നെ
യാതി,	കഴിയുന്നുവോ,
യത്കൃതേ	യാതൊരുവൻ കാരണമായി
ഇയം ലങ്കാ	ഈ ലങ്ക
കൃത്സ്നാ,	മുഴുവനും,
വഷ്ടാസു	വർഷക്കാലങ്ങളിൽ
നദീ ഇവ	നദിയെന്നപോലെ
ആകുലാ,	കലങ്ങിയിരിക്കുന്നുവോ
സർവ്വേഷാം	എല്ലാവർക്കും
മൂലഹരഃ.	സർവ്വനാശകരമായ
അനർത്ഥഃ	വിപത്താകുന്ന
സഃ	അപ്രകാരമുള്ള
അയം,	ഇവൻ
മയാ	എന്നാൽ
നിഹതഃ.	വധിക്കപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു.

["ത്രിയാമാ" രാത്രിയിൽ ആദ്യത്തെ യാമത്തിൽ ആദ്യത്തെ പകുതിയും, ഒടുവിലത്തെ യാമത്തിൽ ഒടുവിലത്തെ പകുതിയും രണ്ടു സന്ധ്യകളിലും ചേർന്നതായി, ചേഷ്ടാകാലം, പ്രഭാധകാലം എന്നു പറയുന്നതിനാൽ അവയെ കഴിച്ച് ബാക്കി മൂന്നു യാമങ്ങൾ മാത്രമുള്ളതാകുന്നു രാത്രി എന്നു സാരം.]

രാമസ്യ ലക്ഷ്മണസ്യാപി സർവ്വേഷാം ച വനൗകസാം
വിക്രമാ നിഷ്ഫലാഃ സർവ്വേ യഥാ ശരദി തോയദാഃ. 16

"രാമസ്യ	"രാമന്റെയും
ലക്ഷ്മണസ്യ അപി	ലക്ഷ്മണന്റെയും
വനൗകസാം	വാനരന്മാർ
സർവ്വേഷാം ച	എല്ലാവരുടേയും
വിക്രമാഃ, സർവ്വേ,	യുദ്ധപരാക്രമങ്ങളെല്ലാം
ശരദി	ശരത്കാലത്തിൽ
തോയദാഃ യഥാ	മേഘങ്ങളെന്നപോലെ
നിഷ്ഫലാഃ."	നിഷ്ഫലങ്ങളായി ഭവിച്ചിരിക്കുന്നു."

ഏവമുക്ത്വാ തു താൻ സർവ്വാൻ രാക്ഷസാൻ പരിപാശ്വതഃ
യൂഥപാനപി താൻ സർവ്വാൻ താഡയാമാസ രാവണിഃ. 17

രാവണിഃ	ഇന്ദ്രജിത്ത്
പരിപാശ്വതഃ	അടുത്തുനിന്നിരുന്ന
താൻ	ആ
രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസർ
സർവ്വാൻ തു	എല്ലാവരോടായും
ഏവം	ഇപ്രകാരം
ഉക്ത്വാ,	ഉരചെയ്തശേഷം,
താൻ യൂഥപാൻ	ആ പടത്തലവന്മാർ
സർവ്വാൻ അപി	എല്ലാവരേയുംതന്നെ
താഡയാമാസ.	താഡിച്ചു.

നീലം നവഭിരാഹത്യ മൈന്ദം ച ദ്വിവിദം തഥാ
ത്രിഭിസ്ത്രിഭിരമിത്രഘ്നസ്തതാപ പ്രവരേഷുഭിഃ. 18

അമിത്രഘ്നഃ,	ശത്രുവിധ്വംസകനായ അവൻ,	തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
		മൈന്ദം	മൈന്ദനേയും
നവഭിഃ	ഒമ്പത്	ദ്വിവിദം ച	ദ്വിവിദനേയും
പ്രവരേഷുഭിഃ	ഉത്തമബാണങ്ങൾ	ത്രിഭിഃ ത്രിഭിഃ	മൂന്നുബാണങ്ങൾ കൊണ്ട്
നീലം	നീലനെ [കൊണ്ട്		
ആഹത്യ,	പ്രഹരിച്ച്	തതാപ.	വ്യഥപ്പെടുത്തി.

ജാംബവന്തം മഹേഷ്വാസോ വിദ്ധ്വാ ബാണേന വക്ഷസി
ഹന്തുമതോ വേഗവതോ വിസസർജ്ജ ശരാൻ ദശ. 19

മഹേഷ്വാസഃ	വൻവില്ലാളിയായ അ	വേഗവതഃ	അതിവേഗതയാൻ
ജാംബവന്തം	ജാംബവാനെ [വൻ	ദശ ശരാൻ	പത്തുബാണങ്ങളെ
ബാണേന	ഒരു ബാണംകൊണ്ട്		
വക്ഷസി	മാറിൽ	ഹന്തുമതഃ	ഹനുമാന്നുനേരെ
വിദ്ധ്വാ	തുളച്ച്,	വിസസർജ്ജ	പ്രയോഗിച്ചു.

ഗവാക്ഷം ശരഭം ചൈവ ദ്വാവപ്യമിതതേജസൌ
ദ്വാഭ്യാം ദ്വാഭ്യാം മഹാവേഗോ വിവ്യാധ യുധി രാവണിഃ. 20

യുധി	പോരിൽ	അമിത-തേജസൌ	അപരിമിതപരാക്രമശാലികളായ
മഹാവേഗഃ	അതിശക്തിമാനായ		
രാവണിഃ,	ഇന്ദ്രജിത്ത്,	ദ്വൌ അപി	രണ്ടുപേരേയും
ഗവാക്ഷം ച	ഗവാക്ഷനും	ദ്വാഭ്യാം ദ്വാഭ്യാം	ഈരണ്ടിനാൽ
ശരഭം ഏവ	ശരഭനും ആയ	വിവ്യാധ.	പീഡിപ്പിച്ചു.

ഗോലാംഗ്രൂലേശ്വരം ചൈവ വാലിപുത്രമഥാംഗദം
വിവ്യാധ ബഹുഭിർബാണൈസ്തരമാണോ ഽഥ രാവണിഃ. 21

അഥ	അതിൽപിന്നെ	വാലിപുത്രം	ബാലിസുതനായ
രാവണിഃ	രാവണാത്മജൻ	അംഗദം ഏവ	അംഗദനേയും
തരമാണഃ	ബദ്ധപ്പെട്ടുകൊണ്ട്	ബഹുഭിഃ	അനേകം
ഗോലാംഗ്രൂലേശ്വരം ച	ഗോലാംഗ്രൂലാധിപനായ ഗവാക്ഷനേയും	ബാണൈഃ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ട്
		വിവ്യാധ.	എയ്തു.

താൻ വാനരവരാൻ ഭിത്ത്വാ ശരൈരഗ്നിശിഖോപമൈഃ
നനാദ ബലവാംസ്തത്ര മഹാസത്വഃ സ രാവണിഃ. 22

തത്ര	ആ സമയം	വാനരവരാൻ	വാനരോത്തമനെ
ബലവാൻ	ബലവാനും	അഗ്നിശിഖോപമൈഃ	അഗ്നിജ്വാലകളൊത്ത
മഹാസത്വഃ	മഹാപൌരുഷശാലിയും ആയ	ശരൈഃ	ശരങ്ങൾകൊണ്ട്,
സഃ രാവണിഃ,	ആ ഇന്ദ്രജിത്ത്,	ഭിത്ത്വാ	പിളർന്ന്
താൻ	ആ	നനാദ.	അട്ടഹസിച്ചു.

താനർദയിത്വാ ബാണൌഘൈസ്ത്രാസയിത്വാ ച വാനരാൻ
പ്രജഹാസ മഹാബാഹുർവചനം ചേദമബ്രവീത്. 23

മഹാബാഹുഃ മഹാബാഹുവായ അ	ത്രാസയിത്വാ ച ഭയപ്പെടുത്തി
താൻ വാനരാൻ ആ വാനരന്മാരെ[വൻ,	പ്രജഹാസ; അട്ടഹസിച്ചു;
ബാണൌഘൈഃ ശരനിരകളാൽ	ഇദം വചനം ച ഈ വാക്യവും
അർദയിത്വാ കഴക്കി	അബ്രവീത്. ഉരചെയ്തു.

ശരബന്ധേന ഘോരേണ മയാ ബദ്ധൌ ച മൂർധജേ
സഹിതൌ ഭ്രാതരാവേതൌ നിശാമയത രാക്ഷസാഃ. 24

"രാക്ഷസാഃ! "രാക്ഷസന്മാരെ!	ഘോരേണ നിഷ്ഠുരമാകാത്ത
ച മൂർധജേ പോർത്തലയ്കൽ	ശരബന്ധേന ശരബന്ധത്താൽ
ഭ്രാതരൌ ഭ്രാതാക്കന്മാരായ	മയാ ബദ്ധൌ എന്നാൽ ബന്ധിക്ക
ഏതൌ ഇവരിരുവരും	പ്പെട്ടിരിക്കുന്നു;
സഹിതൌ ഒരുമിച്ച്	നിശാമയത." നോക്കുവിൻ."

ഏവമുക്താസ്തു തേ സർവേ രാക്ഷസാഃ ക്രൂരയോധിനഃ
പരം വിസ്മയമാജഗ്മുഃ കർമണാ തേന ഹർഷിതാഃ. 25

ഏവം ഇപ്രകാരം	രാക്ഷസാഃ സർവേ } രാക്ഷസന്മാരെല്ലാം
ഉക്താഃ പറയപ്പെട്ട	തേന കർമണാ ആ കൃത്യത്താൽ
തേ ആ	ഹർഷിതാഃ അതി സന്തുഷ്ടരായി
ക്രൂരയോധിനഃ തു ചതിപ്പോർ ചെയ്യുന്ന വരായ	പരം വിസ്മയം } അത്യാശ്ചര്യമുൾക്കൊ
	ജഗ്മുഃ. } ണ്ടു.

വിനേദുശ്ച മഹാനാദാൻ സർവതോ ജലദോപമാഃ
ഹതോ രാമ ഇതി ജ്ഞാത്വാ രാവണിം സമപൂജയൻ. 26

ജലദോപമാഃ മേഘസദൃശരായ അവർ	സർവതഃ എങ്ങും
രാമഃ ഹതഃ } ശ്രീരാമൻ ഹനിക്ക	മഹാനാദാൻ അട്ടഹാസങ്ങൾ
ഇതി } പ്പെട്ടു എന്ന്	നിനേദുഃ; മുഴക്കി;
ജ്ഞാത്വാ, അറിഞ്ഞ്,	രാവണിം ച ഇന്ദ്രജിത്തിനേയും
	സമപൂജയൻ. കൊണ്ടാടി.

നിഷ്പന്ദൌ തു തദാ ദൃഷ്ട്വാ താവുഭൌ രാമലക്ഷ്മണൌ
വസുധായാം നിരുച്ഛ്വാസൌ ഹതാവിത്യനപമന്യത. 27

തദാ ആ സമയം	തൌ രാമ– } ആ ശ്രീരാമലക്ഷ്മണ
വസുധായാം } നിലത്ത് അനക്കമില്ലാ	ലക്ഷ്മണൌ } ന്മാരിരുവരേയും
നിഷ്പന്ദൌ } അവരായി	ഉഭൌ ദൃഷ്ട്വാ, കണ്ട്,
നിരുച്ഛ്വാസൌ ശ്വസിപ്പാൻ കഴിയാ	ഹതൌ ഇതി } മരിച്ചവരെന്നു തന്നെ
അവരായി	തു അനപമന്യത. അവൻ നിശ്ചയിച്ചു.

ഹഷ്ടേന തു സമാവിഷ്ട ഇന്ദ്രജിത് സമിതിഞ്ജയഃ
പ്രവിവേശ പുരീം ലങ്കാം ഹഷ്ടയൻ സർവ്വനൈരൃതാൻ. 28

സമിതിഞ്ജയഃ	പോരിൽ ജയം നേടിയ വനായ	സർവ്വ-നൈരൃതാൻ	എല്ലാ രാക്ഷസരേയും
ഇന്ദ്രജിത്	ഇന്ദ്രജിത്ത്	ഹഷ്ടയൻ,	ഉത്സാഹപ്പെടുത്തുന്നവ
ഹഷ്ടേന സമാവിഷ്ടഃ തു	സന്തോഷത്തിൽ മുഴുകി യവനായി,	ലങ്കാം പുരീം പ്രവിവേശ.	ലങ്കാപുരത്തിൽ[നായി, പ്രവേശിച്ചു.

രാമലക്ഷ്മണയോർദ്ദൃഷ്ട്വാ ശരീരേ സായകൈശ്ചിതേ
സർവ്വാണി ചാംഗോപാംഗാനി സുഗ്രീവം ഭയമാവിശത്. 29

സായകൈഃ ചിതേ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ട് നിറയപ്പെട്ടവയായ	സർവ്വാണി	എല്ലാം
രാമ-ലക്ഷ്മണയോഃ	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ	ദൃഷ്ട്വാ ച,	കണ്ടപ്പോൾ,
ശരീരേ,	ശരീരങ്ങളേയും,	സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനെ
അംഗോ-പാംഗാനി	കരചരണാദ്യംഗങ്ങളേയും വിരൽ മുതലായ ഉപാംഗങ്ങളേയും	ഭയം	ഭയം
		ആവിശത്.	ബാധിച്ചു കളഞ്ഞു.

തമുവാച പരിത്രസ്തം വാനരേന്ദ്രം വിഭീഷണഃ
സബാഷ്പവദനം ദീനം ക്രോധവ്യാകുലലോചനം. 30

വിഭീഷണഃ,	വിഭീഷണൻ,	സബാഷ്പവദനം	അശ്രുക്കൾനിറഞ്ഞ മുഖത്തോടെ
ക്രോധവ്യാകുല-ലോചനം	കോപത്താൽ കലങ്ങിയ കണ്ണുകളോടുകൂടിയവനും	പരിത്രസ്തം	ഉള്ളം കലങ്ങിക്കിടന്നവനും ആയ
ദീനം	ഏക്കംപിടിച്ചുപോയവനും	തം വാനരേന്ദ്രം ഉവാച.	ആ വാനരേന്ദ്രനോടായി ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.

അലം ത്രാസേന സുഗ്രീവ ബാഷ്പവേഗോ നിഗൃഹ്യതാം
ഏവംപ്രായാണി യുദ്ധാനി വിജയോ നാസ്തി നൈഷ്ഠികഃ. 31

"സുഗ്രീവ!	"സുഗ്രീവ!	ഏവംപ്രായാണി;	ഇപ്രകാരംതന്നെയാണ്;
ത്രാസേന അലം;	ഭയപ്പെടാതിരുന്നാലും;	വിജയഃ	ഇപ്പോൾകണ്ടജയം
ബാഷ്പവേഗഃ	കണ്ണീർവാക്കുന്നത്	നൈഷ്ഠികഃ	സ്ഥിരമായതാണെന്നു
നിഗൃഹ്യതാം;	തടയപ്പെടട്ടെ;	ന അസ്തി.	വിചാരിക്കേണ്ട.
യുദ്ധാനി	യുദ്ധങ്ങൾ		

[" വിജയഃ നൈഷ്ഠികഃ ന അസ്തി " ജയമെന്നതു് ഒരുവന്നു് എപ്പോഴും ശാശ്വതമായതല്ല. ഒരുവൻ എപ്പോഴും ജയിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ ഇരിക്കും എന്നുള്ളതില്ല. എന്നും.]

സശേഷഭാഗ്യതാऽസ്മാകം യദി വീര ഭവിഷ്യതി
മോഹമേതൌ പ്രഹാസ്യേതേ മഹാത്മാനൌ മഹാബലൌ. 32

"വീര!	"വീര!
അസ്മാകം	നമുക്ക്
സശേഷ-ഭാഗ്യതാ	പുണ്യത്തിന്റെ അവശിഷ്ടം വല്ലതും
ഭവിഷ്യതി യദി,	ഉണ്ടെന്നാൽ,
മഹാബലൌ	മഹാശക്തിമാന്മാരും
മഹാത്മാനൌ	മഹാത്മാക്കളുമായ
ഏതൌ,	ഇവർ,
മോഹം പ്രഹാസ്യേതേ.	തത് കാലമുണ്ടായിട്ടുള്ള ഈ മോഹാലസ്യം തെളിയുന്നതാണ്.

പര്യവസ്ഥാപയാത്മാനമനാഥം മാം ച വാനര
സത്യധർമ്മാഭിരക്ഷാനാം നാസ്തി മൃത്യുകൃതം ഭയം. 33

"വാനര!	"വാനര!
ആത്മാനം	അങ്ങയെ
പര്യവസ്ഥാപയ;	ധൈര്യപ്പെടുത്തിക്കൊൾക;
അനാഥം മാം	ഏകനായ് വന്നിരിക്കുന്ന എന്നേയും
ച;	അപ്രകാരം തന്നെ ധൈര്യപ്പെടുത്തുക;
സത്യധർമ്മാഭിരക്ഷാനാം	സത്യത്തിലും ധർമ്മത്തിലും നിഷ്ഠയോടുകൂടിയവക്ക്
മൃത്യുകൃതം	മൃത്യുവിനാൽ വിളയുന്ന
ഭയം	ആപത്ത്
ന അസ്തി."	ഇല്ലതന്നെ."

ഏവമുക്ത്വാ തതസ്തസ്യ ജലക്ലിന്നേന പാണിനാ
സുഗ്രീവസ്യ ശുഭേ നേത്രേ പ്രമമാർജ്ജ വിഭീഷണഃ. 34

വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ
ഏവം ഉക്ത്വാ	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്ത്
തതഃ	അതിൽപിന്നെ
തസ്യ	ആ
സുഗ്രീവസ്യ	സുഗ്രീവന്റെ
ശുഭേ	അഴകാന്ന
നേത്രേ	രണ്ടുനേത്രങ്ങളേയും,
ജലക്ലിന്നേന	വെള്ളം നനച്ച
പാണിനാ	കൈകൊണ്ട്
പ്രമമാർജ്ജ.	തുടച്ചു.

തതഃ സലിലമാദായ വിധ്യയാ പരിജപ്യ ച
സുഗ്രീവനേത്രേ ധർമ്മാത്മാ സ മമാർജ്ജ വിഭീഷണഃ. 35

സഃ ധർമ്മാത്മാ	ആ ധർമ്മാത്മാവായ
വിഭീഷണഃ,	വിഭീഷണൻ,
തതഃ	അതിൽപിന്നെ
സലിലം ആദായ	തീർത്ഥം കയ്യിലെടുത്ത്
വിധ്യയാ പരിജപ്യ ച	ഉച്ചാടനമന്ത്രം ജപിച്ചുശേഷം,
സുഗ്രീവനേത്രേ	സുഗ്രീവന്റെ നേത്രങ്ങ
മമാർജ്ജ.	പ്രോക്ഷണംചെയ്തു.[ളെ

പ്രമൃജ്യ വദനം തസ്യ കപിരാജസ്യ ധീമതഃ
അബ്രവീത് കാലസംപ്രാപ്തമസംഭ്രമമിദം വചഃ. 36

തസ്യ ധീമതഃ	ആ ധീമാനായ
കപിരാജസ്യ	വാനരരാജാവിന്റെ
വദനം	മുഖത്തിൽ
പ്രമൃജ്യ	പ്രോക്ഷിച്ചുശേഷം
കാലസംപ്രാപ്തം	സമയോചിതമായ
ഇദം വചഃ	ഈ വാക്യത്തെ
അസംഭ്രമം	സംഭ്രമംകൂടാതെ
അബ്രവീത്.	ഉരചെയ്തു.

ന കാലഃ കപിരാജേന്ദ്ര വൈക്ലബ്യമനുവർത്തിതും
അതിസ്നേഹോഽപ്യകാലേസ്മിൻ മരണായോപകല്പതേ. 37

"കപിരാജേന്ദ്ര!	"വാനരരാജേന്ദ്ര!	അകാലേ	വിഷമഘട്ടത്തിൽ
വൈക്ലബ്യം	അധൈര്യത്തെ	അതിസ്നേഹഃ അപി	അതിസ്നേഹമെന്നതും
അനുവർത്തിതും	കയ്ക്കൊള്ളുന്നതിനു		
കാലഃ ന;	കാലമല്ല;	മരണായ	മരണത്തിനു
അസ്മിൻ	ഈ	ഉപകല്പതേ	ഹേതുവായേയ്ക്കും.

തസ്മാദുത്സൃജ്യ വൈക്ലബ്യം സ്വകായ്യവിനാശനം
ഹിതം രാമപുരോഗാണാം സൈന്യാനാമനുചിന്ത്യതാം 38

"തസ്മാത്,	"അതുകൊണ്ട്,	രാമ-പുരോഗാണാം	ശ്രീരാമാനുവർത്തികളായ
സ്വകായ്യ-വിനാശനം	സ്വകായ്യവിഘാതമായ	സൈന്യാനാം	സൈന്യങ്ങൾക്ക്
വൈക്ലബ്യം	അധൈര്യത്തെ	ഹിതം	അനുകൂലമായുള്ളതു
ഉത്സൃജ്യ	വെടിഞ്ഞ്	അനുചിന്ത്യതാം.	ആലോചിക്കപ്പെടട്ടെ.

അഥവാ രക്ഷ്യതാം രാമോ യാവത്സംജ്ഞാവിപര്യയഃ. 39

"രാമഃ	"ശ്രീരാമൻ	രക്ഷ്യതാം;	രക്ഷയോടെ സംരക്ഷിക്കപ്പെടേണ്ടതാണ്;
സംജ്ഞാ-വിപര്യയഃ യാവത്	ബോധം തെളിയുന്നതു വരെയും	അഥവാ?	മറെന്താണ് ആലോചിപ്പാനുള്ളത്?

ലബ്ധസംജ്ഞോ ഹി കാകുത്സ്ഥ ഭ്രയം നോ വ്യപനേഷ്യതി. 40

"കാകുത്സ്ഥ	"ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാർ	നഃ	നമ്മുടെ
ലബ്ധസംജ്ഞോ ഹി,	ബോധം തെളിഞ്ഞ നിശ്ചയമായും [വരായി	ഭയം	ഭയത്തെ
		വ്യപനേഷ്യതി.	പോക്കുന്നതാണ്.

നൈതത് കിഞ്ചന രാമസ്യ ന ച രാമോ മുമൂഷ്തി
ന ഹ്യേനം ഹാസ്യതേ ലക്ഷ്മീർദുർല്ലഭാ യാ ഗതായുഷാം. 41

"രാമസ്യ	"ശ്രീരാമന്ന്	ഗതായുഷാം	ആയുസ്സറ്റവർക്ക്
ഏതത്	ഇത്	യാ ലക്ഷ്മീഃ	യാതൊരു ശ്രീ
കിഞ്ചന ന;	സാരമില്ല;	ദുർല്ലഭാ	ഉണ്ടാകയില്ലയോ,
രാമഃ മുമൂഷ്തി ച ന	ശ്രീരാമൻ മൃതിപ്പെടുകയുമില്ല;	ഏനം	ഇദ്ദേഹത്തെ [ആയത്
		ഹാസ്യതേ ന ഹി.	വിട്ടുപിരിയുന്നില്ല.

തസ്മാദാശ്വാസയാത്മാനം ബലം ചാശ്വാസയ സൈകം
യാവത് കായ്യാണി സർവ്വാണി പുനഃ സംസ്ഥാപയാമ്യഹം. 42

"തസ്മാത്	"ആയതു കൊണ്ട്	കായ്യാണി സർവ്വാണി	വേണ്ടുന്ന കൃത്യങ്ങളും എല്ലാറ്റിനേയും
അഹം	ഞാൻ	പുനഃ	വീണ്ടും

സംസ്ഥാപ-
യാമിയാവത്,
നേരെയാക്കുന്നതു വരെയും,
ആത്മാനം തന്നെത്താൻ
ആശ്വാസയ; ധൈര്യപ്പെടുത്തുക;
സ്വകം ബലം ച സ്വസൈന്യത്തെയും
ആശ്വാസയ. ധൈര്യപ്പെടുത്തിയാലും

ഏതേ ഹി ഫുല്ലനയനാസ്ത്രാസാദാഗതസാദ്ധ്വസാഃ
കണ്ണേ കണ്ണേ പ്രകഥിതാ ഹരയോ ഹരിസത്തമ 43

"ഹരിസത്തമ! "വാനരോത്തമ!
ഏതേ ഹരയഃ ഹി ഈ വാനരന്മാരാകട്ടെ
ത്രാസാത് ഭയത്താൽ
ആഗത-
സാദ്ധ്വസാഃ, കലക്കം പൂണ്ടവരായി,
ഫുല്ലനയനാഃ, കണ്ണുകൾ തുറിച്ചു കൊണ്ട്,
കണ്ണേ കണ്ണേ ചെവിക്കു ചെവി
പ്രകഥിതാഃ. ഓരോരുത്തർ മന്ത്രിക്കുകയാണ്.

മാം തു ദൃഷ്ട്വാ പ്രധാവന്തമനീകം സംപ്രഹർഷിതും
ത്യജന്തു ഹരയസ്ത്രാസം ഭുക്തപൂർവ്വാമിവ സ്രജം. 44

"ഹരയഃ "വാനരന്മാർ
അനീകം സൈന്യത്തെ
സംപ്രഹർഷിതും ഉത്സാഹപ്പെടുത്തു
പ്രധാവന്തം ഓടിച്ചെല്ലുന്ന [വാൻ
മാം ദൃഷ്ട്വാ തു, എന്നെ കണ്ട്,
ഭുക്തപൂർവ്വാം } ചൂടിക്കഴിഞ്ഞ പൂമാല
സ്രജം ഇവ } യെ എന്നപോലെ
ത്രാസം ത്യജന്തു." ഭയംവെടിയേണം."

സമാശ്വാസ്യ തു സുഗ്രീവം രാക്ഷസേന്ദ്രോ വിഭീഷണഃ
വിധൃതം വാനരാനീകം തത് സമാശ്വാസയത് പുനഃ. 45

രാക്ഷസേന്ദ്രഃ രാക്ഷസേന്ദ്രനായ
വിഭീഷണഃ, വിഭീഷണൻ,
സുഗ്രീവം സുഗ്രീവനെ
സമാശ്വാസ്യ, സമാധാനിപ്പിച്ചശേ
വിധൃതം അമ്പരന്നുകിടന്ന [ഷം
തത് അ
വാനരാനീകം വാനരസൈന്യത്തെ
പുനഃ തു അപ്രകാരംതന്നെ
സമാശ്വാസ-
യത്. സമാധാനിപ്പിച്ചു.

ഇന്ദ്രജിത് തു മഹാമായോ സർവ്വസൈന്യസമാവൃതഃ
വിവേശ നഗരീം ലങ്കാം പിതരം ചാഭ്യുപാഗമത്. 46

മഹാമായഃ മഹാമായാവിയായ
ഇന്ദ്രജിത് തു ഇന്ദ്രജിത്താകട്ടെ
സർവ്വസൈന്യ-
സമാവൃതഃ എല്ലാസൈന്യങ്ങളാലും
ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
ലങ്കാം നഗരീം ലങ്കാപുരത്തിൽ
വിവേശ; പ്രവേശിച്ചു;
പിതരം ച } പിതാവിന്റെ അടു
അഭ്യുപാഗമത്. } ക്കൽചെന്നു.

തത്ര രാവണമാസീനമഭിവാദ്യ കൃതാഞ്ജലിഃ
ആചചക്ഷേ പ്രിയം പിത്രേ നിഹതൌ രാമലക്ഷ്മണൌ. 47

തത്ര അവിടെ
ആസീനം എഴുന്നെള്ളിയിരുന്ന
രാവണം രാവണനെ
അഭിവാദ്യ, നമസ്കരിച്ചു്,
കൃതാഞ്ജലിഃ കൈകൂപ്പിക്കൊണ്ട്
പിത്രേ പിതാവിനോടായി
രാമലക്ഷ്മണൌ രാമലക്ഷ്മണന്മാർ
നിഹതൌ വധിക്കപ്പെട്ട എന്നുള്ള
പ്രിയം പ്രിയവർത്തമാനത്തെ
ആചചക്ഷേ. കേൾപ്പിച്ചു.

രാവണോ രക്ഷസാം മദ്ധ്യേ ശ്രുത്വാ ശത്രൂ നിപാതിതൌ
ഉത്പപാത തതോ ഹൃഷ്ടഃ പുത്രം ച പരിഷസ്വജേ. 48

രാവണഃ,	രാവണൻ	തതഃ	അതിനാൽ
ശത്രൂ	ശത്രുക്കളിരുവരും	ഹൃഷ്ടഃ	സന്തുഷ്ടചിത്തനായി
നിപാതിതൌ	വധിക്കപ്പെട്ടവരായി	ഉത്പപാത;	ചാടിയെഴുന്നേറ്റു;
രക്ഷസാം മദ്ധ്യേ, ശ്രുത്വാ,	രാക്ഷസരുടെ ഇടയിൽ വെച്ച് കേട്ട്,	പുത്രം ച	പുത്രനേയും
		പരിഷസ്വജേ.	മാറോടണച്ചു.

ഉപാഘ്രായ സ മൂർധ്നൈനം പപ്രച്ഛ പ്രീതമാനസഃ. 49

സഃ	അവൻ	പ്രീതമാനസഃ	അകം കുളിത്തവനായി
ഏനം മൂർധ്നി	ഇവനെ ശിരസ്സിൽ	പപ്രച്ഛ.	എല്ലാറിനേയും കുറിച്ചു
ഉപാഘ്രായ,	മുകന്ന്,		ചോദ്യം ചെയ്തു.

പൃച്ഛതേ ച യഥാവൃത്തം പിത്രേ സർവ്വം ന്യവേദയത്
യഥാ തൌ ശരബന്ധേന നിശ്ചേഷ്ടൌ നിഹതൌ കൃതൌ. 50

പൃച്ഛതേ	ചോദിക്കുന്ന	നിഹതൌ കൃതൌ ച	തേജസ്സറ്റവരാക്കപ്പെട്ട എന്നുള്ളത്
പിത്രേ,	പിതാവിനോടായി,	യഥാ	എപ്രകാരമോ അപ്ര
തൌ	അവരിരുവരും	സർവ്വം	എല്ലാറിനേയും [കാരം
ശരബന്ധേന	ശരപാശത്താൽ	യഥാവൃത്തം	നടന്നപോലെതന്നെ
നിശ്ചേഷ്ടൌ	അനക്കമില്ലാത്തവരായി	ന്യവേദയത്.	ഉണർത്തിച്ചു.

സ ഹർഷവേഗാനുഗതാന്തരാത്മാ
ശ്രുത്വാ വചസ്തസ്യ മഹാരഥസ്യ
ജഹൌ ജ്വരം രാഘവതഃ സമുത്ഥിതം
പ്രഹൃഷ്യ വാചാഽഭിനനന്ദ പുത്രം. 51

സഃ	ആ രാവണൻ,	രാഘവതഃ	ശ്രീരാമങ്കൽനിന്ന്
തസ്യ	ആ	സമുത്ഥിതം	ഉളവായ
മഹാരഥസ്യ	മഹാരഥന്റെ	ജ്വരം	ആധിയെ
വചഃ ശ്രുത്വാ,	വാക്കുകേട്ട്,	ജഹൌ;	പരിത്യജിച്ചു;
ഹർഷ-വേഗാനു-ഗതാന്തരാത്മാ	സന്തോഷാതിശയം പൂണ്ട ചിത്തത്തോടുകൂടിയവനായി	പ്രഹൃഷ്യ	ഉത്സാഹമുൾക്കൊണ്ട്
		പുത്രം വാചാ അഭിനനന്ദ.	പുത്രനെ ആവോളം പുകഴ്ത്തി.

[“വാചാ അഭിനനന്ദ” (പുത്രപ്രീതിയാൽ വാക്കുകൊണ്ടുമാത്രം പുകഴ്ത്തി) എന്ന് തീർത്ഥീയം. ഈ സർഗ്ഗത്തോടുകൂടി ശ്രുക്പ്രതിപദംവരെയുള്ള യുദ്ധം പറയപ്പെട്ട എന്ന തീർത്ഥീയം. ഇതിൽ അഭിപ്രായവ്യത്യാസങ്ങളുണ്ട്.]

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഷട്ചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്താറാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16497; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1822.

സപ്തചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തേഴാംസർഗ്ഗം.

[നാഗപാശബദ്ധരാമലക്ഷ്മണപ്രദർശനം = നാഗപാശംകൊണ്ടു് ബന്ധിക്കപ്പെട്ട ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരെ സീതക്കു് കാട്ടിക്കൊടുക്കുന്നതു്.]

പ്രതിപ്രവിഷ്ടേ ലങ്കാം തു കൃതാത്മേ രാവണാത്മജേ
രാഘവം പരിവാര്യാത്താ രരക്ഷുർവാനരർഷഭാഃ. 1

രാവണാത്മജേ	രാവണാത്മജൻ
കൃതാത്മേ,	വിചാരിച്ചു കാര്യം സാധിച്ചുവനായി,
ലങ്കാം	ലങ്കയിൽ
പ്രതി-പ്രവിഷ്ടേ തു,	തിരിച്ചെത്തിയാറെ,
വാനരർഷഭാഃ,	വാനരോത്തമന്മാർ,
ആത്താഃ	വ്യസനാക്രാന്തരായി
രാഘവം	ശ്രീരാമനെ
പരിവാര്യ	ചുഴന്നു്
രരക്ഷുഃ.	കാത്തുകൊണ്ടിരുന്നു.

ഹനുമാനംഗദോ നീലഃ സുഷേണഃ കുമുദോ നലഃ
ഗജോ ഗവാക്ഷോ ഗവയഃ ശരഭോ ഗന്ധമാദനഃ
ജാംബവാന്പ്ലഷഭഃ സ്കന്ധോ രംഭഃ ശതബലിഃ പൃഥുഃ 2
വ്യൂഢാനീകാശ്ച യത്താശ്ച ദ്രുമാദായ സവ്വതഃ
വീക്ഷമാണാ ദിശഃ സവ്വാസ്തിഷ്ഠുർധ്വം ച വാനരാഃ
തൂണേഷ്വപി ച ചേഷ്ടത്സു രാക്ഷസാ ഇതി മേനിരേ. 3

ഹനുമാൻ	ഹനുമാൻ
അംഗദഃ	അംഗദൻ,
നീലഃ	നീലൻ
സുഷേണഃ	സുഷേണൻ,
കുമുദഃ	കുമുദൻ
നലഃ	നളൻ,
ഗജഃ	ഗജൻ
ഗവാക്ഷഃ	ഗവാക്ഷൻ,
ഗവയഃ	ഗവയൻ
ശരഭഃ	ശരഭൻ,
ഗന്ധമാദനഃ,	ഗന്ധമാദനൻ,
ജാംബവാൻ,	ജാംബവാൻ,
പ്ലഷഭഃ	പ്ലഷഭൻ
സ്കന്ധഃ	സ്കന്ധൻ,
രംഭഃ	രംഭൻ
ശതബലിഃ	ശതബലി
പൃഥുഃ	പൃഥു
വാനരാഃ	എന്ന ഈ വാനരന്മാർ
വ്യൂഢാനീകാഃ ച	സേനകളെ അണിനിരത്തിയവരായി
യത്താഃ ച,	ജാഗ്രതയോടുകൂടിയവരായി,
സവ്വതഃ	എല്ലാടിക്കിൽ നിന്നും
ദ്രുമാൻ	വൃക്ഷങ്ങളെ
ആദായ,	കയ്യിലെടുത്തുകൊണ്ടു്,
തിഷ്ഠുൽ	ചുറും,
ഊർദ്ധ്വം	മുകളിലും,
ദിശഃ സവ്വാഃ ച	എല്ലാടിക്കുകളേയും
വീക്ഷമാണാഃ,	സൂക്ഷിച്ചു നോക്കുന്നവരായി,
തൂണേഷു ചേഷ്ടത്സു അപി,	പുല്ലുകൾ അനങ്ങുമ്പോഴും കൂടി,
രാക്ഷസാഃ ഇതി ച	രാക്ഷസന്മാർ എന്നുതന്നെ
മേനിരേ.	വിചാരിച്ചു.

രാവണശ്ചാപി സംഹൃഷ്ടോ വിസൃജ്യേന്ദ്രജിതം സുതം
ആജുഹാവ തതഃ സീതാരക്ഷിണീ രാക്ഷസീസ്തദാ. 4

രാവണഃ ച അപി	രാവണനും	തതഃ	അവിടെനിന്നും
		തദാ	അപ്പോൾതന്നെ
സംഹൃഷ്ടഃ,	ഉള്ളംതെളിഞ്ഞ്,	സീതാരക്ഷിണീഃ	സീതയുടെ കാവൽക്കാരികളായ
സുതം	പുത്രനായ		
ഇന്ദ്രജിതം	ഇന്ദ്രജിത്തിനെ	രാക്ഷസീഃ	രാക്ഷസികളെ
വിസൃജ്യ,	വിടകൊടുത്തയച്ച്,	ആജുഹാവ.	വിളിച്ചുവരുത്തി.

രാക്ഷസ്യസ്ത്രിജടാ ചൈവ ശാസനാത് സമുപസ്ഥിതാഃ. 5

ശാസനാത്,	കല്പനപ്രകാരം,	ത്രിജടാ ഏവ	ത്രിജടയും
രാക്ഷസ്യഃ ച	രാക്ഷസികളും	സമുപസ്ഥിതാഃ.	വന്നെത്തി.

താ ഉവാച തതോ ഹൃഷ്ടാ രാക്ഷസീ രാക്ഷസാധിപഃ. 6

തതഃ	അപ്പോൾ	താഃ	അ
രാക്ഷസാധിപഃ	രാക്ഷസേശ്വരൻ	രാക്ഷസീഃ	രാക്ഷസികളോടായി
ഹൃഷ്ടഃ	സന്തോഷമുൾക്കൊണ്ട്	ഉവാച.	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.

ഹതാവിന്ദ്രജിതാ ऽऽര്യേണ വൈദേഹ്യാ രാമലക്ഷ്മണൌ 7

"രാമലക്ഷ്മണൌ	"രാമനും ലക്ഷ്മണനും	ഹതൌ,	വധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു,
		വൈദേഹ്യാഃ	സീതയോട് [എന്ന്
ഇന്ദ്രജിതാ	ഇന്ദ്രജിത്തിനാൽ	ആര്യേണ.	അറിയിപ്പിൻ.

പുഷ്പകം ച സമാരോപ്യ ഭൂയശ്ചാപം ഹതൌ രണേ. 8

"പുഷ്പകം	"പുഷ്പകവിമാനത്തിൽ	ഹതൌ ച	കൊല്ലപ്പെട്ട അവരിരുവരേയും
സമാരോപ്യ	കയറ്റിക്കൊണ്ട്	ഭൂയശ്ചാപം.	നേരിൽകാണിച്ചുകൊടുപ്പിൻ.
രണേ	പോരിൽ		

യദാശ്രയാദവഷ്ടബ്ധാ നേയം മാമുപതിഷ്ഠതി
സോऽസ്യാ ഭർത്താ സഹ ഭ്രാത്രാ നിരസ്തോ രണമൂർദ്ധനി. 9

"ഇയം,	"ഇവൾ,	സഃ	അപ്രകാരമുള്ളവനായ
യദാശ്രയാത്	യാതൊരുവനെകരുതി	അസ്യാഃ ഭർത്താ	ഇവളുടെ ഭർത്താവ്
അവഷ്ടബ്ധാ,	ഗർവ്വംകൊണ്ടവളായി,	ഭ്രാത്രാ സഹ	അനുജനോടുംകൂടി
മാം	എന്നെ	രണമൂർദ്ധനി	പോർക്കളത്തിൽ
ഉപതിഷ്ഠതി ന,	അടുക്കുന്നില്ലയോ,	നിരസ്തഃ.	വീഴ്ത്തപ്പെട്ട.

നിർവ്വിശങ്കാ നിരുദ്വിഗ്നാ നിരപേക്ഷാ ച മൈഥിലീ
മാമുപസ്ഥാസ്യതേ സീതാ സർവ്വാഭരണഭൂഷിതാ. 10

"മൈഥിലീ	"മിഥിലാധിപസുത യായ	നിരപേക്ഷാ	മറെറാന്നിലുംആഗ്രഹം വെക്കാത്തവളായി
സീതാ ച	സീതാദേവിയും	സർവ്വാഭരണ- ഭൂഷിതാ	സർവ്വാലങ്കാരഭൂഷിതയാ യി
നിരുദ്വിഗ്നാ	ഭർത്തൃചിന്തയാരവ ളായി	മാം ഉപസ്ഥാ- സ്യതേ.	എന്നെ പ്രാപിക്കുന്ന താണ്.
നിർവ്വിശംകാ	നിർവ്വിചാരയായി		

അദ്യ കാലവശം പ്രാപ്തം രണേ രാമം സലക്ഷ്മണം
അവേക്ഷ്യ വിനിവൃത്താശാ ചാന്യാം ഗതിമപശ്യതീ
അനപേക്ഷാം വിശാലാക്ഷീ മാമുപസ്ഥാസ്യതേ സ്വയം. 11

"അദ്യ	"ഇപ്പോൾ	അന്യാം ഗതിം ച	മറൊരുഗതിയും
രാമം	രാമനെ	അപശ്യതീ,	കാണാത്തവളായി,
സലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനോടുംകൂടി	അനപേക്ഷാ,	മറെറാന്നിലും ആശ വെക്കാതെ,
രണേ	പോരിൽ	വിശാലാക്ഷീ,	വിശാലാക്ഷിയായ അ
കാലവശം പ്രാപ്തം	മൃത്യുവശത്തിൽ പെട്ട വനായി	മാം	എന്നെ [വൾ,
അവേക്ഷ്യ,	നേരിൽകണ്ട്,	സ്വയം	തന്നെത്താൻ
വിനിവൃത്താശാ	അവനെക്കുറിച്ചുള്ള ആ ശ വിട്ടവളായി,	ഉപസ്ഥാസ്യതേ."	പ്രാപിക്കുന്നതാണ്."

തസ്യ തദ്വചനം ശ്രുത്വാ രാവണസ്യ ദുരാത്മനഃ
രാക്ഷസ്യസ്ത്വാസ്തഥേത്യുക്ത്വാ ജഗ്മുർവ്വൈ യത്ര പുഷ്പകം. 12

താഃ രാക്ഷസ്യഃ,	ആ രാക്ഷസികൾ,	'തഥാ'	'കല്പനപോലെ'
ദുരാത്മനഃ	ദുഷ്ടാത്മാവായ	ഇതി ഉക്ത്വാ,	എന്നുപറഞ്ഞ്,
തസ്യ രാവണസ്യ	ആ രാവണന്റെ	പുഷ്പകം യത്ര വൈ	പുഷ്പകം ഉണ്ടായിരുന്ന ടിക്കിലേക്കായി
തത് വചനം	ആ ആജ്ഞ	ജഗ്മുഃ.	ചെന്നു.
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്;		

തതഃ പുഷ്പകമാദായ രാക്ഷസ്യോ രാവണാജ്ഞയാ
അശോകവനികാസ്ഥാം താം മൈഥിലീം സമുപാനയൻ. 13

രാക്ഷസ്യഃ	രാക്ഷസികൾ	അശോക- വനികാസ്ഥാം	അശോകവനത്തിലിരു ന്നിരുന്ന
തതഃ	അതിൽപിന്നെ	താം	ആ സീതയുടെ സമീപ ത്തിൽ
രാവണാജ്ഞയാ	രാവണാജ്ഞകയ്യാണ്ട്	മൈഥിലീം	
പുഷ്പകം	പുഷ്പകത്തെ	സമുപാനയൻ.	കൊണ്ടുചെന്നു.
ആദായ,	എടുത്തുകൊണ്ട്,		

താമാദായ തു രാക്ഷസ്യോ ഭർത്തൃശോകപരാജിതാം
സീതാമാരോപയാമാസുർവ്വിമാനം പുഷ്പകം തദാ. 14

തദാ	അപ്പോൾ	താം സീതാം	ആ സീതാദേവിയെ
രാക്ഷസ്യഃ തു	രാക്ഷസികൾതന്നെ	ആദായ	എടുത്ത്
ഭർത്തൃശോക- പരാജിതാം	ഭർത്താവിനെ ചിന്തിച്ച് പരിതപിച്ചിരുന്നിരുന്ന	പുഷ്പകം വിമാനം	പുഷ്പകവിമാനത്തിൽ
		ആരോപയാമാസുഃ	കയറ്റിയിരുത്തി.

തതഃ പുഷ്പകമാരോഹ്യ സീതാം ത്രിജടയാ സഹ
ജഗ്മുർദർശയിതും തസ്യൈ രാക്ഷസ്യൈ രാമലക്ഷ്മണൌ. 15

രാക്ഷസ്യൈ രാക്ഷസികയ്ക്കായി
ത്രിജടയാ സഹ ത്രിജടയോടുംകൂടി
സീതാം സീതാദേവിയെ
പുഷ്പകം പുഷ്പകവിമാനത്തിൽ
ആരോപ്യ കയറ്റിയശേഷം,
തസ്യൈ അവർക്കായ്ക്കൊണ്ട്
രാമലക്ഷ്മണൌ ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരെ
ദർശയിതും കാണിച്ചുകൊടുപ്പാനാ
തതഃ അവിടെനിന്നും [യി
ജഗ്മുഃ. പോയി.

പ്രാഹ്ലോഷയത ഹൃഷ്ടശ്ച ലങ്കായാം രാക്ഷസേശ്വരഃ 16
രാവണോഽകാരയല്ലങ്കാം പതാകാധ്വജമാലിനീം 17
രാഘവോ ലക്ഷ്മണശ്ചൈവ ഹതാവിന്ദ്രജിതാ രണേ. 18

രാക്ഷസേശ്വരഃ രാക്ഷസാധിപനായ
രാവണഃ രാവണൻ
ഹൃഷ്ടഃ, ആനന്ദരിതനായി,
ലങ്കാം ലങ്കാപുരത്തെ
പതാകാ-ധ്വജമാലിനീം കൊടികയ്കൊണ്ടും, ജയസ്തംഭങ്ങളെയ്കൊ
അകാരയത്; അലങ്കരിപ്പിച്ചു; [ണ്ടും
ച ക്രൂടാതെ
ലങ്കായാം ലങ്കയിൽ മുഴവനും,
രാഘവഃ ച രാമനും
ലക്ഷ്മണഃ ഏവ ലക്ഷ്മണനും
രണേ പോരിൽ
ഇന്ദ്രജിതാ ഇന്ദ്രജിത്തിനാൽ
ഹതൌ വധിക്കപ്പെട്ട എന്ന്
പ്രാഹ്ലോഷയത. കൊട്ടിയറിയിക്കുകയും ചെയ്തു.

വിമാനേനാപി സീതാ തു ഗതാ ത്രിജടയാ സഹ
ദദർശ വാനരാണാം തു സർവ്വം സൈന്യം നിപാതിതം. 19

സീതാ തു സീതാദേവിയും
ത്രിജടയാ സഹ ത്രിജടയോടുകൂടി
വിമാനേന അപി വിമാനത്തിൽ കയറി ത്തന്നെ
ഗതാ, ചെന്ന്,
വാനരാണാം വാനരന്മാരുടെ
സൈന്യം സൈന്യം
സർവ്വം തു, മുഴവനും,
നിപാതിതം കുഴങ്ങിക്കിടക്കുന്നതാ
ദദർശ. കണ്ടു. [യ്

പ്രഹൃഷ്ടമനസശ്ചാപി ദദർശ പിശിതാശനാൻ
വാനരാംശ്ചാപി ദുഃഖാർത്താൻ രാമലക്ഷ്മണപാർശ്വതഃ. 20

അപി ച എന്നുതന്നെയല്ല,
പിശിതാശനാൻ രാക്ഷസരെ
പ്രഹൃഷ്ട-മനസഃ ച സന്തുഷ്ടചിത്തരായും
വാനരാൻ വാനരന്മാരെ
രാമലക്ഷ്മണപാർശ്വതഃ ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ അടുക്കൽ
ദുഃഖാർത്താൻ അപി ദുഃഖിച്ച് പരിതപിക്കുന്നവരായും
ദദർശ. കണ്ടു.

തതഃ സീതാ ദദർശോഭൌ ശയാനൌ ശരതല്പയോഃ
ലക്ഷ്മണം ചാപി രാമം ച വിസംജ്ഞൌ ശരപീഡിതൌ 21
വിധ്വസ്തകവചൌ വീരൌ വിപ്രവിദ്ധശരാസനൌ
സായകൈശ് ഛിന്നസർവ്വാംഗൌ ശരസ്തംബമയൌ ക്ഷിതൌ. 22

തതഃ	അപ്പോൾ
സീതാ,	സീതാദേവി,
രാമം ച	ശ്രീരാമനും
ലക്ഷ്മണം അപി ച	ലക്ഷ്മണനുമായ
ഉഭൌ വീരൌ	ആ രണ്ടു വീരന്മാരേയും,
ശരപീഡിതൌ	ബാണങ്ങളേറ്റ്
വിസംജ്ഞൌ	പ്രജ്ഞയറ്റവരായി,
വിധ്വസ്തകവചൌ	കവചമില്ലാതെ
വിപ്രവിദ്ധശരാസനൌ	വില്ലുകൾ വഴുതിയ വരായി
സായകൈഃ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ട്
ഛിന്നസർവ്വാംഗൌ	ദേഹമെല്ലാം വ്രണപ്പെട്ടവരായി,
ശരസ്തംബമയൌ	ശരങ്ങൾ കുന്നിച്ചുള്ള
ക്ഷിതൌ,	നിലത്ത്, [തായ
ശരതല്പയോഃ	ശരതല്പങ്ങളിൽ
ശയാനൌ	ശയിച്ചിരിക്കുന്നവരാ
ദദർശ.	കണ്ടു. [യി

തൌ ദൃഷ്ട്വാ ഭ്രാതരൌ തത്ര വീരൌ സാ പുരുഷഷഭൌ
ശയാനൌ പുണ്ഡരീകാക്ഷൌ കുമാരാവിവ പാവകീ 23
ശരതല്പഗതൌ വീരൌ തഥാഭ്രൂതൌ നരഷഭൌ
ദുഃഖാർത്താ സുഭൃശം സീതാ സുചിരം വിലലാപ ഹ. 24

സാ സീതാ,	ആ സീതാദേവി,
പുണ്ഡരീകാക്ഷൌ,	ചെന്താർനേത്രന്മാരും
വീരൌ	അപജയമെന്നതറിയാത്ത
വീരൌ	വീരന്മാരും
നരഷഭൌ	മനുഷ്യരിൽവെച്ച് ഉത്തമന്മാരും
പാവകീ കുമാരൌ ഇവ	അഗ്നിജാതരായ സുന്ദരവിശാഖന്മാരെപ്പോലെയിരിക്കുന്ന
ഭ്രാതരൌ	സഹോദരന്മാരും,
പുരുഷഷഭൌ	പുരുഷോത്തമന്മാരും
തൌ	അവരിരുവരേയും [അയ
തത്ര	ആ സമയം
തഥാഭൂതൌ,	അപ്രകാരമിരിക്കുന്നവരായി
ശരതല്പഗതൌ	ശരതല്പത്തെ പ്രാപിച്ച്
ശയാനൌ	ശയിച്ചിരിക്കുന്നവരാ
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്, [യി
സുഭൃശം	അത്യന്തം
ദുഃഖാർത്താ	ദുഃഖാകുലിതയായി
സുചിരം	വളരെനേരം
വിലലാപ ഹ!	കണ്ണീർവാർത്തു, കഷ്ടം!

ഭർത്താരമനവദ്യാംഗീ ലക്ഷ്മണം ചാസിതേക്ഷണാ
പ്രേക്ഷ്യ പാംസുഷു വേഷ്ടന്തൌ രുരോദ ജനകാത്മജാ. 25

അസിതേക്ഷണാ	കരിമിഴിയാളും
അനവദ്യാംഗീ	പരിശുദ്ധമനസ്കയും
ജനകാത്മജാ	ജനകനന്ദിനി,
ഭർത്താരം	ഭർത്താവിനേയും
ലക്ഷ്മണം ച	ലക്ഷ്മണനേയും
പാംസുഷു	മണ്ണിൽ
വേഷ്ടന്തൌ	ചുരുണ്ടുകിടക്കുന്നവരായ [യി
പ്രേക്ഷ്യ	കണ്ട്
രുരോദ.	രോദനംചെയ്തു.

സാ ബാഷ്പശോകാഭിഹതാ സമീക്ഷ്യ
തൌ ഭ്രാതരൌ ദേവസമപ്രഭാവൌ
വിതക്ര്യന്തീ നിധനം തയോഃ സാ
ദുഃഖാന്വിതാ വാക്യമിദം ജഗാദ. 26

സാ	സാക്ഷാൽ മഹാലക്ഷ്മി
സാ,	അവർ [യായ
ദേവസമപ്രഭാവൌ	ദേവന്മാരെപ്പോലെ മഹിമപൂണ്ട
ഭ്രാതരൌ തൌ	ഭ്രാതാക്കന്മാരായ അവ
സമീക്ഷ്യ	നോക്കി, [രിരുവരേയും
തയോഃ	അവരിരുവക്കും
നിധനം	നാശംനേരിട്ടതായി
വിതക്ര്യന്തീ,	കരുതുന്നവളായി,
ദുഃഖാന്വിതാ	ദുഃഖാക്രാന്തയായി
ബാഷ്പ-ശോകാഭിഹതാ	അശ്രുക്കളാലും ശോകത്താലും മതിമറന്നവളായി
ഇദം	ഇപ്രകാരം [ളായി
വാക്യം ജഗാദ.	പ്രലപിച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
സപ്തചത്വാരിംശഃസർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തേഴാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16523; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1848.

അഷ്ടചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തെട്ടാംസർഗ്ഗം.

[സീതാശ്വാസനം = സീതയെ ആശ്വസിപ്പിക്കുന്നത്.]

ഭർത്താരം നിഹതം ദൃഷ്ട്വാ ലക്ഷ്മണം ച മഹാരഥം
വിലലാപ ഭൃശം സീതാ കരുണം ശോകകർശിതാ. 1

സീതാ,	സീതാദേവി,
ഭർത്താരം	നാഥനെ
നിഹതം,	വധിക്കപ്പെട്ടവനായും
മഹാരഥം	മഹാരഥനായ
ലക്ഷ്മണം ച	ലക്ഷ്മണനേയും അപ്രകാരംതന്നെ വധിക്കപ്പെട്ടതായും
ദൃഷ്ട്വാ	കണ്ട്
ശോകകർശിതാ	ശോകത്താൽ മനസ്സുമുട്ടിയവളായി
ഭൃശം	അത്യന്തം
കരുണം	പരിതാപകരമാംവണ്ണം
വിലലാപ.	പ്രലപിച്ചു.

ഊചുർല്ലക്ഷണിനോ യേ മാം പുത്രിണ്യവിധവേതി ച
തേഽദ്യ സർവ്വേ ഹതേ രാമേ ജ്ഞാനിനോഽനൃതവാദിനഃ. 2

"ലക്ഷണിനഃ	"സാമുദ്രികാ ശാസ്ത്രവിദഗ്ദ്ധന്മാരായ
യേ	യാതൊരുവർ
മാം	എന്നെ
പുത്രിണീ	പുത്രഭാഗ്യമുള്ളവളെന്നും
അവിധവാ ഇതി ച	നിത്യസുമംഗലിയെന്നും
ഊചുഃ,	ഉരചെയ്തുവോ,
തേ ജ്ഞാനിനഃ സർവ്വേ,	ആ അഭിജ്ഞന്മാരെല്ലാം,
രാമേ ഹതേ,	ശ്രീരാമൻ ഹതനായ കാരണം,
അദ്യ അനൃതവാദിനഃ.	ഇപ്പോൾ അസത്യവാദികളായ്തീർന്നുവല്ലോ.

["ലക്ഷണനിനഃ": — സ്ത്രീകൾക്ക് 66 ലക്ഷണങ്ങളുണ്ടെന്ന് സാമുദ്രികാശാസ്ത്രം. "ഷഷ്ടിഃ ഷഡുത്തരാ യോഷിദ്ഭംഗലക്ഷണമീരിതം." "അവിധവാ" (നിർല്ലോമഹൃദയം യസ്യാഃ സമനിമ്നതവവർജ്ജിതം ഐശ്വര്യം ചാപ്യവൈധവ്യം പ്രിയപ്രേമ ച സാ ലഭേത്". "നിഗൂഢമണിബന്ധനൌ തരുണപദ്മഗർഭോപമൌ കരൌ നൃപതിയോഷിതാം തനുവികൃഷ്ടചാരുംഗുലീ. ന നിമ്നമതിനോന്നതം കരതലം സുരേഖാങ്കിതം കരോത്യവിധവാം ചിരം സുതസുഖാർത്ഥസംഭോഗിനീം." (ബൃഹത് സംഹിതാ) ഇത്യാദിയായ ലക്ഷണങ്ങളുൾപ്പെടുന്നവർ; "പുത്രിണീ" (ഭിക്ഷാംഗുലിശ്ച യാ നാരീ ഭിക്ഷുകേശീ ച യാ ഭവേത്. ഭിക്ഷമായുരവാപ്നോതി പുത്രൈശ്ച സഹ വർത്തതേ." ഇത്യാദി ലക്ഷണങ്ങളുൾപ്പെടുന്നവർ).]

യജ്വനോ മഹിഷീം യേ മാമൂചുഃ പത്നീം ച സത്രിണഃ
തേഽദ്യ സർവ്വേ ഹതേ രാമേ ജ്ഞാനിനോഽന്യതവാദിനഃ. 3

"യേ	"യാതൊരുവർ
മാം	എന്നെ
യജ്വനഃ	അശ്വമേധാദിയാഗങ്ങൾ കഴിക്കുന്നവനെറയും
സത്രിണഃ	സത്രം എന്ന യാഗം കഴിക്കുന്നവനെറയും
മഹിഷീം	പട്ടമഹിഷിയായ
പത്നീം ച ഊചുഃ	പത്നിയായിരിക്കുമെന്നും ഫലം പറഞ്ഞു
രാമേ	ശ്രീരാമൻ [വോ,
ഹതേ	ഹനിക്കപ്പെട്ടതിനാൽ,
തേ	ആ
ജ്ഞാനിനഃ	അറിവുള്ളവർ
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
അദ്യ അന്യതവാദിനഃ	ഇന്ന് അസത്യവാദികളായ്തീർന്നു.

ഊചുഃ സംശ്രവണേ യേ മാം ദ്വിജാഃ കാത്യായനികാഃ ശുഭാം
തേഽദ്യ സർവ്വേ ഹതേ രാമേ ജ്ഞാനിനോഽന്യതവാദിനഃ. 4

"കാത്യായനികാഃ	"ജ്യോതിഷികന്മാരായ
യേ ദ്വിജാഃ,	യാതൊരു അന്തണന്മാർ,
മാം	എന്നെ [വോ,
ശുഭാം	നിത്യസുമംഗലിയെന്ന്
സംശ്രവണേ	എൻറെ മുമ്പിൽ വെച്ച്
ഊചുഃ,	ഉരചെയ്തുവോ, [
തേ ജ്ഞാനിനഃ സർവ്വേ	ആ അറിവുള്ളവരെല്ലാം
രാമേ	ശ്രീരാമൻ
ഹതേ,	ഹതനാകയാൽ,
അദ്യ	ഇപ്പോൾ
അന്യതവാദിനഃ.	അന്യതവാദികളായ്തീർന്നു.

വീരപാർത്ഥിവപത്നീ ത്വം യേ ധന്യേതി ച മാം വിദുഃ
തേഽദ്യ സർവ്വേ ഹതേ രാമേ ജ്ഞാനിനോഽന്യതവാദിനഃ. 5

"യേ	"യാതൊരുവർ
മാം,	എന്നെ,
'ത്വം	'ഭവതി
വീരപാർത്ഥിവപത്നീ	വീരനൃപതിപത്നിയായ
ധന്യാ,' ഇതി ച	ഭാഗ്യവതിയാകുന്നു,'
വിദുഃ,	ഉരചെയ്തുവോ, [എന്നും
തേ ജ്ഞാനിനഃ	ആ ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാർ
സർവ്വേ,	എല്ലാം,
രാമേ	ശ്രീരാമൻ
ഹതേ,	ഹതനായിരിക്കെ,
അദ്യ	ഇന്ന്
അന്യതവാദിനഃ.	അസത്യവാദികളായ്തീർന്നു.

ഇമാനി ഖലു പദ്മാനി പാദയോസ്തൈഃ കുലസ്ത്രിയഃ
ആധിരാജ്യൈരഭിഷിച്യന്തേ നരേന്ദ്രൈഃ പതിഭിഃ സഹ. 6

"കുലസ്ത്രിയഃ	"കുലസ്ത്രീകൾ
യൈഃ	യാതൊരു ലക്ഷണങ്ങളുണ്ടാകകാരണം
നരേന്ദ്രൈഃ	രാജാക്കന്മാരായ
പതിഭിഃ സഹ	പതിമാരോടുംകൂടി
ആധിരാജ്യൈ	രാജാധിരാജപത്നീപദവിയിൽ
അഭിഷിച്യന്തേ,	പട്ടാഭിഷേകം ചെയ്യപ്പെടുന്നുവോ
പദ്മാനി,	അപ്രകാരമുള്ള പദ്മരേഖകൾ മുതലായവ,
പാദയോഃ	എന്റെ കാലുകളിൽ
ഇമാനി ഖലു.	ഇതാ കാണുന്നുവല്ലൊ;

["ഛത്രാരാസനവാജികുഞ്ജരരഥശ്രീവൃക്ഷയൂപേഷുഭിർ-
മാലാകുണ്ഡലചാമരാങ്കുശയവൈഃ ശൈലൈർധ്വജൈസ്തോരണൈഃ
മത്സ്യസ്വസ്തികവേദികാവ്യജനകൈഃ ശംഖാതപത്രാംബുജൈഃ
പാദേ പാണിതലേ പി വാ യുവതയോ ശസ്ത്രന്തി രാജ്ഞീപദം"
എന്നിങ്ങിനെ പദ്മാദികളായ രേഖകൾ കൈത്തിലോ പാദത്തിലോ ഉണ്ടായാലുള്ള ഫലം. (ബൃഹത് സംഹിതാ. 70).]

വൈധവ്യം യാന്തി യൈന്നാര്യോ ലക്ഷണൈർഭാഗ്യദുർല്ലഭാഃ
നാത്മനസ്താനി പശ്യാമി പശ്യന്തീ ഹതലക്ഷണാ. 7

"നാര്യഃ	"നാരിമാർ
യൈഃ	യാതൊരു
ലക്ഷണൈഃ	ലക്ഷണങ്ങൾകൊണ്ട്
ഭാഗ്യദുർല്ലഭാഃ	ഭാഗ്യഹീനകളായി
വൈധവ്യം	വൈധവ്യദുഃഖത്തെ
യാന്തി,	പ്രാപിക്കുന്നുവോ
ഹതലക്ഷണാ	നിഷ്ഫലങ്ങളായിത്തീർന്ന ശുഭലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയവളായ ഞാൻ
പശ്യന്തീ	സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിയിട്ടും,
ആത്മനഃ	എനിക്ക്
താനി	അപ്രകാരമുള്ളവയെ
പശ്യാമി ന.	കാണുന്നില്ല.

["പരസ്പരം സമാശ്ലിഷ്യഃ പാദാംശ്ലിഷ്യോ ഭവന്തി ചേത്. ഹത്വാ ബഹ്വപി പതീൻ പര പ്രേഷ്യാ തഥാ ഭവേത്. യസ്യാഃ കനിഷ്ഠികാ ഭ്രമിം നഗച്ഛന്ത്യാഃ പരിസ്പൃശേത് പതിദ്വയം നിഹന്ത്യാദ്യാ ദ്വിതീയാം ച പതിത്രയം. ഏകരോമാ രാജപത്നീ ദ്വിരോമാ തിസുഖാന്വിതാ ത്രിരോമാ രോമക്രുപേഷു ഭവേദ്വൈധവ്യദുഃഖഭാക്." ഇത്യാദി വൈധവ്യലക്ഷണങ്ങളും സാമുദ്രികാശാസ്ത്രത്തിൽ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. (ഗോ. രാ.) "പ്രവിലംബിനി ഭവേദം ലലാടേ ശത്രുരം ഹന്ത്യുഭയേ സ്ത്രിജോഃ പതിം ച. അതിരോമചയാന്വിതോത്തരോഷ്ഠോ ന ശുഭോ ഭർത്തുരതീവ യാ ച ദിഷ്ടാ" (ബൃഹത് സംഹിതാ.)]

സത്യനാമാനി പദ്മാനി സ്ത്രീണാമുക്താനി ലക്ഷണൈഃ
താന്യദ്യ നിഹതേ രാമേ വിതഥാനി ഭവന്തി മേ. 8

"ലക്ഷണൈഃ	"ലക്ഷണശാസ്ത്രങ്ങൾ
സ്ത്രീണാം	സ്ത്രീകൾക്ക് [കൊണ്ട്
പദ്മാനി	പദ്മരേഖകൾ
സത്യനാമാനി	പിഴയ്ക്കാതെ ഫലത്തെ നൽകുന്നവയാണെന്ന്
ഉക്താനി;	പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു;
താനി	ആയവ
രാമേ നിഹതേ	ശ്രീരാമൻ ഹതനായ
അദ്യ	ഇപ്പോൾ [കാരണം
മേ	എനിക്ക്
വിതഥാനി ഭവന്തി.	നിഷ്ഫലങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നുവല്ലൊ.

["പാദേ മാ ശ്രീശ്ചേഷ്ടാം താനി പദ്മാനി" (പാഠത്തിൽ ശ്രീയുള്ളവ.) എന്ന അർത്ഥത്തിൽ സത്യനാമങ്ങളും (ഗോ. രാ).]

കേശാഃ സൂക്ഷ്മാഃ സമാ നീലാ ഭ്രുവൌ ചാസംഗതേ മമ
വൃത്തേ ചാരോമശേ ജംഘേ ദന്താശ്ചാവിരളാ മമ. 9

"മമ കേശാഃ	"എന്റെ തലരോമ	മമ ജംഘേ	എന്റെ മുഴങ്കാലുകൾ
സൂക്ഷ്മാഃ	നേരിയവയായും [ങ്ങൾ	വൃത്തേ	മാംസളങ്ങളായും
സമാഃ	ഒപ്പമായും	അരോമശേ ച;	രോമങ്ങളില്ലാത്തവയായും ഇരിക്കുന്നുണ്ട്;
നീലാഃ;	കറുത്തുമിരിക്കുന്നുണ്ട്;		
ഭ്രുവൌ	പുരികങ്ങൾ രണ്ടും	ദന്താഃ	പല്ലുകൾ
അസംഗതേ ച;	ഒന്നിച്ചു തൊടാതേയുമിരിക്കുന്നുണ്ട്;	അവിരളാഃ ച.	എടതുർന്നവയായുമിരിക്കുന്നുണ്ട്.

["സ്നിഗ്ദ്ധനീലമൃദുകുഞ്ചിതൈകജാ മൂർദ്ധജാഃ സുഖകരാഃ സമാ ശിരഃ" എന്ന് തലരോമങ്ങളുടെ ലക്ഷണം. "നോ സംഗതേ നാതിപൃഥൂ ന ലംബേ ശസ്തേ ഭ്രുവൌ ബാലശശാങ്കവക്രേ." എന്ന് പുരികങ്ങളുടെ ലക്ഷണം. "മത്സ്യാങ്കുശാബ്ജയവ വജ്രഹലാസിചിഹ്നാവസ്വേദനൌ മൃദുതലൌ ചരണൌ പ്രശസ്തൌ. ജംഘേ ച രോമരഹിതേ വിശിരേ സുവൃത്തേ ജാനുദ്വയം സമമനുല്ബണസന്ധിദേശം" എന്ന് ജംഘ മുതലായവയുടെ ലക്ഷണം. (ബൃഹത്സംഹിതാ); "രോമഹീനേ ശുഭേ സ്നിഗ്ദ്ധേ യജ്ജംഘേ ക്രമവർത്തുളേ. സാ രാജപത്നീ ഭവതി വിശിരേ സുമനോഹരേ," എന്ന് സ്കാന്ദം. "കുന്ദകുഡ്മളനിഭാഃ സമാ ദ്വിജാ യോഷിതാം പതിസുഖാമിതാർത്ഥദാഃ" എന്ന് ദന്തങ്ങളുടെ ലക്ഷണം. (ബൃ. സം).]

ശംഖേ നേത്രേ കരൌ പാദൌ ഗുല്ഫാവൂരൂ ച മേ ചിതൌ
അനുവൃത്തനഖാഃ സ്നിഗ്ദ്ധാഃ സമാശ്ചാംഗുലയോ മമ. 10

"മേ ശംഖേ	"എന്റെ രണ്ടു ചെന്നികളും (കണ്ണിന്നരികിലുള്ള നെററിയുടെ രണ്ടു ഭാഗങ്ങൾ)	ചിതൌ;	ദശചേർന്ന് പുഷ്ടിയുള്ളവയായിരിക്കുന്നു;
		മമ അംഗുലയഃ	എന്റെ വിരലുകൾ
നേത്രേ	കണ്ണുകളും	അനുവൃത്ത-നഖാഃ	വൃത്തമൊത്ത നഖങ്ങളാർന്നവയായി
കരൌ, പാദൌ	കൈകളും കാലുകളും		
ഗുൽഭൌ	ഗുൽഭങ്ങളും	സ്നിഗ്ദ്ധാഃ	മൃദുവായും
ഊരൂ ച	ഊരുക്കളും	സമാഃ ച.	ഒത്തവയായുമിരിക്കുന്നു.

["ഊരൂ ഘനൌ കരികരപ്രതിമാവരോമാവശ്വത്ഥപത്രസദൃശം വിപുലം ച ഗുഹ്യം ശ്രോണീലലാടമുരു കൃർമ്മസമുന്നതം ച ഗൂഢോ മണിശ്ച വിപുലാം ശ്രീയമാദധാതി." "നാസാ സമാ സമപുടാ രുചിരാ പ്രശസ്താ ദുങ്നീലനീരജദളദ്യുതിഹാരിണീ ച" (ബൃ. സം.)

"സ്നിഗ്ദ്ധാഃ സമുന്നതാസ്തത്ര വൃത്താഃ പാദനഖാഃ ശുഭാഃ" (സ്കാന്ദം). "സ്നിഗ്ദ്ധോന്നതാഗ്രതനുതാമ്രനഖൌ കുമാര്യാഃ പാദൌ സമോപചിതചാരുനിഗൂഢഗുല്ഫൌ. ശ്ലിഷ്ടാംഗുലീ കമലകാന്തിതലൌ ച യസ്യാസ്താമുദ്വഹേദ്യദി ഭുവോഽധിപതിത്വമിച്ഛേത്." (ബൃ. സം.)]

സ്തനൌ ചാവിരളൌ പീനൌ മമേമൌ മഗ്നചൂചുകൌ
മഗ്നാ ചോത്സംഗിനീ നാഭിഃ പാർശ്വോരസ്കം ച മേ ചിതം. 11

"മമ	"എന്റെ	മേ നാഭിഃ	എന്റെ പൊക്കിൾ
ഇമൌ സ്തനൌ	ഈ സ്തനങ്ങളും	മഗ്നാ	കുഴിഞ്ഞതായി
അവിരളൌ	തിങ്ങിയവയായി	ഉത്സംഗിനീ ച;	ചുററുമുയർന്നതായുമിരിക്കുന്നു;
പീനൌ	പീനങ്ങളായി		
മഗ്നചൂചുകൌ ച;	കണ്ണുകൾ ഉള്ളിലടങ്ങി പററിനിൽക്കുന്നവയായിരിക്കുന്നുണ്ട്;	പാർശ്വോരസ്കം ച ചിതം.	വാരികളും മാറും മാംസളങ്ങളായുമിരിക്കുന്നുണ്ട്.

[" മദ്ധ്യം സ്ത്രിയാ സ്ത്രിവലിനാഥമരോമശം ച വൃത്തൌ ഘനാവവിഷമൌ കഠിനാവുരസ്യൌ രോമാപവർജ്ജിതമുരോ മൃദു പാംഗനാനാം ഗ്രീവാ ച കംബു നിചിതാർത്ഥസുഖാനി ധത്തേ." എന്ന് സ്തനങ്ങൾ മുതലായവയുടെ ലക്ഷണം.

" നാഭിർഗഭീരാ വിപുലാംഗനാനാം പ്രദക്ഷിണാവർത്തഗതാ പ്രശസ്താ " എന്ന് നാഭിലക്ഷണം. (ബൃ. സം.)]

മമ വർണ്ണോ മണിനിഭോ മൃദൂന്യംഗരുഹാണി ച
പ്രതിഷ്ഠിതാം ദ്വാദശഭിർമാമൂചുഃ ശുഭലക്ഷണാം 12

" മമ വർണ്ണഃ	" എന്റെ നിറം	ദ്വാദശഭിഃ	പത്തു വിരലുകളും രണ്ടു ഉള്ളംകാലുകളും ചേർന്ന പന്ത്രണ്ടിനാൽ
മണിനിഭഃ;	മാണിക്യസദൃശമായിരിക്കുന്നു;	പ്രതിഷ്ഠിതാം	നിലത്തുപതിഞ്ഞ
അംഗരുഹാണി	രോമങ്ങൾ	ശുഭലക്ഷണാം	ശുഭലക്ഷണങ്ങളാൻ
മൃദൂനി ച;	മിനുസമുള്ളവയായിരിക്കുന്നുമുണ്ട്;	മാം	എന്നെപ്പററി[വളെന്ന്
		ഊചുഃ.	പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

സമഗ്രയവമച്ഛിദ്രം പാണിപാദം ച വർണ്ണവത്
മന്ദസ്മിതേത്യേവ ച മാം കന്യാലക്ഷണിനോ വിദുഃ. 13

" പാണിപാദം ച	" ഉള്ളങ്കൈകളും ഉള്ളങ്കാലുകളും	കന്യാലക്ഷണിനഃ	സ്ത്രീകളുടെ ലക്ഷണങ്ങളറിഞ്ഞവർ
സമഗ്രയവം;	പൂർണ്ണമായ 'യവ'രേഖകളാൻവയാകുന്നു;	മാം	എന്നെനോക്കി
അച്ഛിദ്രം;	വിരലിടകളില്ലാത്തവയായിരിക്കുന്നു;	മന്ദസ്മിതാ ഏവ ഇതി ച	എല്ലായ്പോഴും മന്ദസ്മിതത്തോടുകൂടിത്തന്നെ വർത്തിക്കുന്നവളാണെന്നും
വർണ്ണവത്;	അരുണിമചേർന്നതായിരിക്കുന്നു;	വിദുഃ.	പറഞ്ഞുവല്ലൊ.

[" മാലാകുണ്ഡലചാമരാങ്കശയവൈഃ" " തരുണപദ്മഗർഭോപമൌ കരൌ " " ശ്ലിഷ്ടാംഗുലീകമലകാന്തിതലൌ " ഇത്യാദി മുമ്പ് കുറിപ്പുകളിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു കാണ്ക.]

ആധിരാജ്യേऽഭിഷേകോ മേ ബ്രാഹ്മണൈഃ പതിനാ സഹ
കൃതാന്തകുശലൈരുക്തസ്തത്സർവ്വം വിതഥീകൃതം 14

" കൃതാന്തകുശലൈഃ	" ജ്യോതിഃശാസ്ത്രവിദഗ്ധന്മാരായ	ആധിരാജ്യേ	പട്ടമഹിഷീസ്ഥാനത്തിൽ
ബ്രാഹ്മണൈഃ	ബ്രാഹ്മണരാൽ	അഭിഷേകഃ	അഭിഷേക മുണ്ടാകു[മെന്ന്
മേ	എനിക്ക്	ഉക്തഃ;	പറയപ്പെട്ടു;
പതിനാ സഹ	ഭർത്താവോടുകൂടി	തത് സർവ്വം	അതെല്ലാം
		വിതഥീകൃതം.	വ്യർത്ഥമാക്കപ്പെട്ടു.

ശോധയിത്വാ ജനസ്ഥാനം പ്രവൃത്തിമുപലഭ്യ ച
തീർത്വാ സാഗരമക്ഷോഭ്യം ഭ്രാതരൌ ഗോഷ്പദേ ഹതൌ. 15

"ഭ്രാതരൌ,	"സഹോദരന്മാരായ ഇവരിരുവരും	ഉപലഭ്യ,	മനസ്സിലാക്കിക്കൊണ്ട്,
		അക്ഷോഭ്യം	കലക്കുവാൻകഴിയാത്ത
ജനസ്ഥാനം	ജനസ്ഥാനത്തെ	സാഗരം	ആഴിയേയും
ശോധയിത്വാ,	കേടുനീക്കിനന്മവിളയി ച്ചതാക്കിയശേഷം,	തീർത്വാ ച,	കടന്നതിൽപിന്നെ,
		ഗോഷ്പദേ	കുളമ്പടിവെള്ളത്തിൽ
പ്രവൃത്തിം	ഇരിക്കുന്നസ്ഥലത്തേയും	ഹതൌ.	ഹതരായി.

["ഗോഷ്പദേ ഹതൌ" (എത്രയോ രാക്ഷസസൈന്യങ്ങളെ വധിച്ചശേഷം, സൈന്യം അല്പപ്രായമായിരിക്കെ, ഇങ്ങിനെ വധിക്കപ്പെട്ടു) എന്നു സാരം ഇതിൽനിന്ന് വളരെ ദിവസത്തെ യുദ്ധം കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു എന്ന് ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു എന്ന് (തിലകം).]

നന്ദ വാരുണമാഗ്നേയമൈന്ദ്രം വായവ്യമേവ ച
അസ്ത്രം ബ്രഹ്മശിരശ്ചൈവ രാഘവൌ പ്രത്യുപഭ്യതാം. 16

"രാഘവൌ	"ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാർ	വായവ്യം ഏവ	വായവ്യാസ്ത്രത്തേയും
വാരുണം	വാരുണാസ്ത്രത്തേയും	ബ്രഹ്മശിരഃ ഏവ	ബ്രഹ്മശിരസ്സെന്ന
ആഗ്നേയം	ആഗ്നേയാസ്ത്രത്തേയും	അസ്ത്രം ച	അസ്ത്രത്തേയും
ഐന്ദ്രം ച	ഐന്ദ്രാസ്ത്രത്തേയും	പ്രത്യുപഭ്യതാം നന്ദ!	നന്നായിഗ്രഹിച്ചുവരാണല്ലൊ!

[പ്രത്യുപഭ്യതാം എന്നതിൽ പരസ്മൈപദം ആർഷം.]

അദൃശ്യമാനേന രണേ മായയാ വാസവോപമൌ
മമ നാഥാവനാഥായാ നിഹതൌ രാമലക്ഷ്മണൌ. 17

"അനാഥായാഃ	"മറുഗതിയില്ലാത്ത	രാമലക്ഷ്മണൌ	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാർ
മമ	എനിക്ക്	രണേ മായയാ	പോരിൽ മായകൊണ്ട്
നാഥൌ	രക്ഷകന്മാരായും	അദൃശ്യമാനേന	ദൃഷ്ടിഗോചരനല്ലാത്ത അവനാൽ
വാസവോപമൌ	ഇന്ദ്രസദൃശന്മാരായും ഉള്ള	നിഹതൌ.	ഹനിക്കപ്പെട്ട.

ന ഹി ദൃഷ്ടിപഥം പ്രാപ്യ രാഘവസ്യ രണേ രിപുഃ
ജീവൻ പ്രതിനിവർത്തേത യദ്യപി സ്യാന്മനോജവഃ. 18

"രാഘവസ്യ	"ശ്രീരാഘവന്റെ	മനോജവഃ സ്യാത് യദി അപി	മനോവേഗമുള്ളവനായിരുന്നാലും ക്രടി
രിപുഃ,	ശത്രുവായവൻ,	ജീവൻ	ജീവനോടുക്രടിയവനായി
രണേ	പോരിൽ	പ്രതിനിവർത്തേത	തിരിക്കുകയില്ല
ദൃഷ്ടിപഥം പ്രാപ്യ,	ദൃഷ്ടിഗോചരനായ ശേഷം,	ഹി.	നിശ്ചയം.

ന കാലസ്യാതിഭാരോഽസ്തി കൃതാന്തശ്ച സുദുർജ്ജയഃ
യത്ര രാമഃ സഹ ഭ്രാത്രാ ശേതേ യുധി നിപാതിതഃ. 19

"രാമഃ	"ശ്രീരാമൻ
ഭ്രാത്രാ സഹ	സോദരനോടും കൂടി
യുധി	പോരിൽ
നിപാതിതഃ	വീഴ്ത്തപ്പെട്ട്
ശേതേ യത്ര,	കിടക്കുന്ന എന്നു വരു
കാലസ്യ	കാലനും [മ്പോൾ,
അതിഭാരഃ	സാധിപ്പാൻ കഴിയാ ത്ത പ്രവൃത്തി
അസ്തി ന;	ഒന്നും തന്നെയില്ല;
കൃതാന്തഃ ച	യമനും
സുദുർജ്ജയഃ.	ജയിക്കപ്പെടുവാൻ കഴി യാത്തവൻ തന്നെ.

ന ശോചാമി തഥാ രാമം ലക്ഷ്മണം ച മഹാബലം
നാത്മാനം ജനനീം വാപി യഥാ ശപ്തോ തപസ്വിനീം. 20

"തപസ്വിനീം	"ചിത്തം തകർന്നു കി ടക്കുന്നവളായ
ശപ്തോ	ഭർത്തൃമാതാവിനെക്കു റിച്ച്
യഥാ തഥാ,	എപ്രകാരമോ അപ്ര കാരം,
രാമം	ശ്രീരാഘവനെക്കുറിച്ചാ കട്ടെ
മഹാബലം	മഹാബലശാലിയായ
ലക്ഷ്മണം ച,	ലക്ഷ്മണനെക്കുറിച്ചുമാ കട്ടെ,
ജനനീം വാ	മാതാവിനെക്കുറിച്ചാ കട്ടെ
ശോചാമി ന;	ഞാൻ വ്യസനിക്കു ന്നില്ല;
ആത്മാനം അപി ന;	എന്നെപ്പറ്റിയും കൂടി ഇല്ല.

സാഽനുചിന്തയതേ നിത്യം സമാപൂർവ്വമാഗതം
കദാ ദ്രക്ഷ്യാമി സീതാം ച ലക്ഷ്മണം ച സരാഘവം. 21

"സാ	"അവൾ
'സമാപൂർവ്വം	'പ്രതിജ്ഞയെ നിർവ്വഹി ച്ചുവന്നയ
സരാഘവം	ശ്രീരാഘവനോടുംകൂടി
ആഗതം	തിരിച്ചുവന്ന
ലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനേയും
സീതാം ച	സീതയേയും
കദാ	എപ്പോഴാണോ
ദ്രക്ഷ്യാമി ച,'	ഞാൻ കാണുക,'
	എന്ന്
നിത്യം അനുചിന്തയതേ"	സദാ ചിന്തിച്ചുകൊ ണ്ടിരിക്കുന്നു."

പരിദേവയമാനാം താം രാക്ഷസീ ത്രിജടാഽബ്രവീത്. 22

ത്രിജടാ രാക്ഷസീ	രാക്ഷസിയായ ത്രിജട
പരിദേവയമാനാം	കരഞ്ഞുംകൊണ്ടിരുന്ന
താം	അവളോടായി
അബ്രവീത്.	ഉണർത്തിച്ചു.

മാ വിഷാദം കൃഥാ ദേവി ഭർത്താഽയം തവ ജീവതി. 23

"ദേവി!	"ദേവി!
വിഷാദം മാ കൃഥാഃ;	ദുഃഖിക്കാതിരുന്നാലും;
തവ	നിന്തിരുവടിയുടെ
അയം ഭർത്താ	ഈ നാഥൻ
ജീവതി.	ജീവനോടിരിക്കുന്നുണ്ട്.

കാരണാനി ച വക്ഷ്യാമി മഹാന്തി സദൃശാനി ച
യഥേമൌ ജീവതോ ദേവി ഭ്രാതരൌ രാമലക്ഷ്മണൌ. 24

"ദേവി!	"ദേവി!
ഭ്രാതരൌ	സോദരന്മാരായ
ഇമൌ	ഈ
രാമലക്ഷ്മണൌ,	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാർ,
യഥാ ജീവതഃ	യാതൊരുകാരണങ്ങളാൽ കൊണ്ട് ജീവിച്ചിരിക്കുന്നുണ്ടോ ആ
മഹാന്തി ച	മഹത്തായും
സദൃശാനി ച	തക്കവയായും ഉള്ള
കാരണാനി	കാരണങ്ങളെ
വക്ഷ്യാമി.	ഞാൻ ഉണർത്തിക്കാം.

ന ഹി കോപപരീതാനി ഹൃഷ്പയ്യുത്സൂകാനി ച
ഭവന്തി യുധി യോധാനാം മുഖാനി നിഹതേ പതൌ. 25

"പതൌ	"നായകൻ
യുധി	പോരിൽ
നിഹതേ,	വധിക്കപ്പെട്ടിരുന്നാൽ,
യോധാനാം	യോദ്ധാക്കന്മാരുടെ
മുഖാനി	മുഖങ്ങളും
കോപപരീതാനി	കോപമാർന്നവയായും
ഹൃഷ്പയ്യുത്സൂകാനി ച	സന്തോഷവും ഉത്സാഹവും പൂണ്ടവയായും
ഭവന്തി ന ഹി.	ഇരിക്കയില്ലതന്നെ.

ഇദം വിമാനം വൈദേഹി പുഷ്പകം നാമ നാമതഃ
ദിവ്യം തപാം ധാരയേന്നൈവം യദ്യേതൌ ഗതജീവിതൌ. 26

"വൈദേഹി!	"വൈദേഹി!
ഏതൌ	ഇവരിരുവരും
ഗതജീവിതൌ യദി,	പ്രാണൻ പോയവരാണെന്നുവരികൽ
ദിവ്യം	ദിവ്യവും,
നാമതഃ	പേരിനാൽ
പുഷ്പകം നാമ	പുഷ്പകമെന്ന് പ്രസി
ഇദം വിമാനം	ഈ വിമാനം[ജ്ഞവുമായ
തപാം	വേതിയെ
ഏവം	ഇപ്രകാരം
ധാരയേത് ന.	താങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയില്ല.

ഹതവീരപ്രധാനാ ഹി ഹതോത്സാഹാ നിരുദ്യമാ
സേനാ ഭ്രമതി സംഖ്യേഷു ഹതകണ്ണേവ നൌർജ്ജലേ. 27

"ഹതവീരപ്രധാനാ	"മുഖ്യനായ പടനായകൻ കൊല്ലപ്പെട്ടതായ
സേനാ ഹി	സേനയാകട്ടെ
ഹതോത്സാഹാ	ഉത്സാഹമറ്റതായി
നിരുദ്യമാ	ഒന്നും ചെയ്യാൽ തുനിയാത്തതായി,
ജലേ	വെള്ളത്തിൽ
ഹതകണ്ണാ	ചുക്കാൻപോയ
നൌഃ ഇവ	തോണിയെന്നപോലെ,
സംഖ്യേഷു,	അടർക്കളങ്ങളിൽ
ഭ്രമതി.	ഉഴലുന്നതാണ്.

ഇയം പുനരസംഭ്രാന്താ നിരുദ്വിഗ്നാ തരസ്വിനീ
സേനാ രക്ഷതി കാകുത്സ്ഥം മയാ പ്രീത്യാ നിവേദിതം. 28

"ഇയം സേനാ പുനഃ	"ഈ സേനയാകട്ടെ	പ്രീത്യാ	ഭക്തിപുരസ്സരം
അസംഭ്രാന്താ	സംഭ്രമമില്ലാതെയും	നിവേദിതം	കാണിച്ചുതരപ്പെട്ടവരായ
നിരുദ്വിഗ്നാ	ഭയരഹിതമായും	കാകുത്സ്ഥം	ഈ ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരെ
തരസ്വിനീ	ധൈര്യത്തോടുകൂടിയതായും,	രക്ഷതി.	രക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.
മയാ	എന്നാൽ		

സാ ത്വം ദേവ സുവിസ്രബ്ധാ അനുമാനൈഃ സുഖോദയൈഃ
അഹതം പശ്യ കാകുത്സ്ഥം സ്നേഹാദേതദ് ബ്രവീമി തേ. 29

"സാ ത്വം,	"അപ്രകാരമുള്ള ദേവി	കാകുത്സ്ഥം	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരെ
സുഖോദയൈഃ	ശുഭസൂചകങ്ങളായ	പശ്യ;	സന്ദർശിച്ചാലും;
അനുമാനൈഃ	ഈ ലക്ഷണങ്ങളാൽ	ഏതത് തേ	ഇത് ദേവിയോടായി
സുവിസ്രബ്ധാ	ദൃഢവിശ്വാസമാർന്നവ	സ്നേഹാത്	ഭക്തികൊണ്ട്
ദേവ;	ദേവിച്ചാലും; [ളായി	ബ്രവീമി.	ഞാൻ ഉണർത്തിക്കുന്നതാണ്.
അഹതം	വധിക്കപ്പെടാത്തവ		
	രായ		

അനൃതം നോക്തപൂർവ്വം മേ ന ച വക്ഷ്യേ കദാചന. 30

"അനൃതം	"വാസ്തവമല്ലാത്തത്	ഉക്തപൂർവ്വം ന;	ഇതെവരെയും പറയ
മേ	എന്നാൽ	കദാചന	ഒരിക്കലും [പ്പെട്ടിട്ടില്ല;
		വക്ഷ്യേ ച ന.	ഞാൻ പറകയുമില്ല.

ചാരിത്രസുഖശീലത്വാത് പ്രവിഷ്ടാഽസി മനോ മമ. 31

"ചാരിത്ര-സുഖശീല-ത്വാത്	"സദ്വൃത്തിയെ പ്രിയമായ സ്വഭാവമായി കയ്യാണ്ടുകാരണം	മമ മനഃ	എന്റെ മനസ്സിൽ
		പ്രവിഷ്ടാ അസി.	ദേവി കൂടികൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

നേമേ ശക്യാ രണേ ജേതും സേന്ദ്രൈരപി സുരാസുരൈഃ. 32

"സേന്ദ്രൈഃ	"ഇന്ദ്രനടക്കമുള്ള	ഇമേ	ഇവരിരുവരും
സുരാസുരൈഃ അപി	ദേവാസുരന്മാരാലും	രണേ	പോരിൽ
		ജേതും ശക്യാ ന.	ജയിക്കപ്പെടാവുന്നവരല്ല.

താദൃശം ദർശനം ദൃഷ്ട്വാ മയാ ചാവേദിതം തവ. 33

"താദൃശം	"അപ്രകാരമുള്ള	മയാ	എന്നാൽ
ദർശനം	അവസ്ഥയെ	തവ	നിന്തിരുവടിയോട്
ദൃഷ്ട്വാ ച,	കണ്ടിട്ടതന്നെയാണ്,	ആവേദിതം.	ഉണർത്തിക്കപ്പെട്ടത്.

ഇദം ച സുമഹച്ചിഹ്നം ശനൈഃ പശ്യാദ്യ മൈഥിലി 34

"മൈഥിലി!	"ജാനകി!	അദ്യ	ഇപ്പോൾ
ഇദം സുമഹത്	ഈ അത്യത്കൃഷ്ടമായ	ശനൈഃ	സൂക്ഷിച്ച്
ചിഹ്നം ച	ലക്ഷണത്തെയും	പശ്യ.	കണ്ടറിഞ്ഞാലും.

നിസ്സംജ്ഞൗപപ്ലവേതൌ നൈവ ലക്ഷ്മീർവ്വിയുജ്യതേ. 35

"ഏതൌ ഉഭൌ	"ഇവരിരുവരും	ലക്ഷ്മീഃ	മുഖശ്രീ
നിസ്സംജ്ഞൌ അപി,	പ്രജ്ഞയറവരായിരിക്കുന്നുണ്ടെന്നാലും,	വിയുജ്യതേ ന ഏവ.	വിട്ടുമാറുന്നതേയില്ല.

പ്രായേണ ഗതസത്വാനാം പുരുഷാണാം ഗതായുഷാം
ദൃശ്യമാനേഷു വക്ത്രേഷു പരം ഭവതി വൈകൃതം. 36

"ഗതായുഷാം	"ആയുസ്സറ്റ്	ദൃശ്യമാനേഷു,	നോക്കിയാൽ,
ഗതസത്വാനാം	പ്രാണൻ പോയ	പ്രായേണ	മിക്കവാറും
പുരുഷാണാം,	ആളുകളുടെ	വൈകൃതം പരം ഭവതി.	വികാരം അധികമായി കാണപ്പെടുന്നതാണ്.
വക്ത്രേഷു	മുഖങ്ങൾ		

ത്യജ ശോകം ച മോഹം ച ദുഃഖം ച ജനകാത്മജേ
രാമലക്ഷ്മണയോരർത്ഥേ നാന്യ ശക്യമജീവിതും. 37

"ജനകാത്മജേ!	"ജാനകി!	ദുഃഖം ച ത്യജ;	വിചാരപ്പെടുന്നതിനേയും വെടിയുക;
രാമലക്ഷ്മണയോഃ അർത്ഥേ,	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരെക്കുറിച്ച്,	അദ്യ	ഇപ്പോൾ
		അജീവിതും	മരിക്കുക എന്നത്
ശോകം ച	വ്യസനത്തേയും	ശക്യം ന."	സാദ്ധ്യമല്ല."
മോഹം ച	തെറ്റിദ്ധാരണയേയും		

ശ്രുത്വാ തു വചനം തസ്യാഃ സീതാ സുരസുതോപമാ
കൃതാഞ്ജലിരുവാചേദമേവമസ്ത്വിതി മൈഥിലീ. 38

മൈഥിലീ	മിഥിലാധിപപുത്രിയും	കൃതാഞ്ജലിഃ തു	തൊഴുതുകൊണ്ടുതന്നെ
സുരസുതോപമാ	ദേവസ്ത്രീസദൃശയുമായ	'ഏവം അസ്തു'	'ഇപ്രകാരംതന്നെ ഭവിക്കുമാറാകട്ടെ'
സീതാ,	സീതാദേവി,	ഇതി ഇദം	എന്നിപ്രകാരം
തസ്യാഃ വചനം	അവളുടെ വാക്ക്	ഉവാച.	മറുപടിയുരചെയ്തു.
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,		

വിമാനം പുഷ്പകം തത്തു സന്നിവർത്ത്യ മനോജവം
ദീനാ ത്രിജടയാ സീതാ ലങ്കാമേവ പ്രവേശിതാ. 39

ദീനാ	കഷ്ടാവസ്ഥയിലിരുന്ന	പുഷ്പകം വിമാനം	പുഷ്പകവിമാനത്തെ
സീതാ,	സീതാദേവി,	സംനിവർത്ത്യ തു,	പിന്തിരിപ്പിച്ചശേഷം,
ത്രിജടയാ	ത്രിജടയാൽ	ലങ്കാം ഏവ	ലങ്കയിൽതന്നെ
മനോജവം	മനോവേഗതയാന്ന	പ്രവേശിതാ.	പ്രവേശിപ്പിക്കപ്പെട്ടു.
തത്	അ		

തതസ്ത്രിജടയാ സാർധം പുഷ്പകാദവരുഹ്യ സാ
അശോകവനികാമേവ രാക്ഷസീഭിഃ പ്രവേശിതാ. 40

തതഃ	ആ സമയം	അവരുഹ്യ	ഇറങ്ങിയശേഷം
സാ	ആ സീതാദേവി	രാക്ഷസീഭിഃ	രാക്ഷസികളാൽ
ത്രിജടയാ സാർദ്ധം	ത്രിജടയോടുംകൂടി	അശോകവനികാം ഏവ	അശോകവനത്തിൽ തന്നെ
പുഷ്പകാത്	പുഷ്പകത്തിൽനിന്ന്	പ്രവേശിതാ.	പ്രവേശിപ്പിക്കപ്പെട്ടു.

പ്രവിശ്യ സീതാ ബഹുവൃക്ഷഷണ്ഡാം
താം രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ വിഹാരഭൂമിം
സംപ്രേക്ഷ്യ സംചിന്ത്യ ച രാജപുത്രൌ
പരം വിഷാദം സമുപാജഗാമ. 41

സീതാ	സീതാദേവി	രാജപുത്രൌ	രാജപുത്രന്മാരിരുവരേയും
ബഹുവൃക്ഷഷണ്ഡാം	പലതരുക്കളും തിങ്ങിയതായ	സംപ്രേക്ഷ്യ സംചിന്ത്യ ച,	ആ സ്ഥിതിയിൽ കണ്ടതിനാലും അവരെക്കുറിച്ച് ചിന്തിച്ചും,
രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ താം വിഹാരഭൂമിം പ്രവിശ്യ,	രാക്ഷസേന്ദ്രന്റെ ആ ശൃംഗാരോദ്യാനത്തിൽ പ്രവേശിച്ച്,	പരം വിഷാദം സമുപാജഗാമ.	അതിയായ ദുഃഖമുംകൊണ്ടു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
അഷ്ടചത്വാരിംശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തെട്ടാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.
ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16564; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1889.

ഏകോനപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തൊമ്പതാംസർഗ്ഗം.

[ശ്രീരാമപ്രബോധനം = ശ്രീരാമൻ ബോധം തെളിയുന്നതു്.]

ശ്ലോരേണ ശരബന്ധേന ബദ്ധൌ ദശരഥാത്മജൌ
നിശ്വസന്തൌ യഥാ നാഗൌ ശയാനൌ രുധിരോക്ഷിതൌ 1
സർവ്വേ തേ വാനരശ്രേഷ്ഠാഃ സസുഗ്രീവാ മഹാബലാഃ
പരിവാര്യ മഹാത്മാനൌ തസ്ഥുഃ ശോകപരിപ്ലുതാഃ. 2

സസുഗ്രീവാഃ	സുഗ്രീവസമേതരായ	നാഗൌ യഥാ	രണ്ടു സർപ്പങ്ങളെന്നപോലെ
മഹാബലാഃ	മഹാബലവാന്മാരായ	നിശ്വസന്തൌ	ദീർഘമായി ശ്വസിച്ചുകൊണ്ട്
തേ വാനരശ്രേഷ്ഠാഃ സർവ്വേ	ആ വാനരോത്തമന്മാർ എല്ലാവരും	ശയാനൌ	കിടക്കുന്നവരും
ശ്ലോരേണ	കൊടിയതായ	മഹാത്മാനൌ	മഹാത്മാക്കളുമായ
ശരബന്ധേന	ശരബന്ധത്താൽ	ദശരഥാത്മജൌ	ആ ദശരഥകുമാരന്മാരെ
ബദ്ധൌ	കെട്ടപ്പെട്ടവരും,	പരിവാര്യ,	ചുഴന്നുകൊണ്ട്
രുധിരോക്ഷിതൌ,	രക്തം പുരണ്ടവരും,	ശോകപരിപ്ലുതാഃ തസ്ഥുഃ.	വ്യസനാക്രാന്തരായി കാത്തുനിന്നു.

ഏതസ്മിന്നന്തരേ രാമഃ പ്രത്യബുദ്ധ്യത വീര്യവാൻ
സ്ഥിരത്വാത് സത്ത്വയോഗാച്ച ശരൈഃ സംദാനിതോഽപി സൻ. 3

വീര്യവാൻ	വീര്യവാനായ
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,
ശരൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ
സംദാനിതഃ അപി സൻ	കെട്ടപ്പെട്ടവനായിരുന്നിട്ടും
സ്ഥിരത്വാത്	നാശരഹിതനാകയാലും
സത്ത്വയോഗാത് ച	ദിവ്യത്വം ഹേതുവാലും
ഏതസ്മിൻ	ആ
അന്തരേ	സമയം
പ്രത്യബുദ്ധ്യത.	പ്രജ്ഞകയ്ക്കുണ്ടു.

[സ്ഥിരത്വാത് (ധൈര്യത്താലും), സത്ത്വയോഗാത് (ഊക്കിനാലും) എന്ന് ഗോ. രാ.]

തതോ ദൃഷ്ട്വാ സരുധിരം വിഷണ്ണം ഗാഢമപ്പിതം
ഭ്രാതരം ദീനവദനം പര്യുദേവയദാതുരഃ. 4

തതഃ	ആസമയം
ഭ്രാതരം	സോദരനെ
ഗാഢം അപ്പിതം	ദേഹംമുഴുവനും അമ്പേ
സരുധിരം	ചോരപുരണ്ടു [റ്റ്
ദീനവദനം	വാടിയ മുഖത്തോടുകൂടിയവനായി
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു,
ആതുരഃ,	മതിമറന്നവനായ അല്പേഹം
വിഷണ്ണം	പരിതാപകരമാംവണ്ണം
പര്യുദേവയത്.	ഇപ്രകാരം പ്രലപിച്ചു.

കിം നു മേ സീതയാ കാര്യം കിം കാര്യം ജീവിതേന വാ
ശയാനം യോഽദ്യ പശ്യാമി ഭ്രാതരം യുധി നിർജ്ജിതം. 5

"അദ്യ	"ഇപ്പോൾ
ഭ്രാതരം	സോദരനെ
യുധി	പോരിൽ
നിർജ്ജിതം	തോൽമപൂണ്ടു
ശയാനം	വീണുകിടക്കുന്നവനായി
യഃ പശ്യാമി	യാതൊരു ഞാൻ കാണുന്നുവോ
മേ	അപ്രകാരമുള്ള എനി
സീതയാ	സീതയെക്കൊണ്ടു [ക്കു
കാര്യം കിം നു?	എന്തുകാര്യം?
ജീവിതേന വാ	ജീവനെക്കൊണ്ടുതന്നെ
കാര്യം കിം?	എന്താണു പ്രയോജനം?

ശക്യാ സീതാസമാ നാരീ മർത്ത്യലോകേ വിചിന്വതാ
ന ലക്ഷ്മണസമോ ഭ്രാതാ സചിവഃ സാംപരായികഃ. 6

"മർത്ത്യലോകേ	"ഈ മനുഷ്യലോകത്തിൽ
വിചിന്വതാ	തിരഞ്ഞുനോക്കുന്ന ഒരുവനാൽ
സീതാസമാ	സീതയ്ക്കുതുല്യയായ
നാരീ	ഒരു സ്ത്രീ
ശക്യാ;	കാണപ്പെട്ടുവെന്നുവരാം!
ലക്ഷ്മണസമഃ	ലക്ഷ്മണനുതുല്യനായി
സചിവഃ	സഹായിക്കുന്നവനും
സാംപരായികഃ	പോരാളിയുമായ
ഭ്രാതാ ന.	ഒരു അനുജൻ കാണപ്പെട്ടുന്നതല്ല.

പരിത്യക്ഷ്യാമ്യഹം പ്രാണാം വാനരാണാം തു പശ്യതാം
യദി പഞ്ചത്വമാപന്നഃ സുമിത്രാനന്ദവർധനഃ. 7

"സുമിത്രാനന്ദവർധനഃ" "സുമിത്രാ നന്ദനനായ ലക്ഷ്മണൻ മരിച്ചുപോയെന്നാൽ,"
പഞ്ചത്വം ആപന്നഃ യദി,
അഹം ഞാൻ
വാനരാണാം വാനരന്മാർ
പശ്യതാം തു കാണെത്തന്നെ
പ്രാണം ജീവനെ
പരിത്യക്ഷ്യാമി. ഉപേക്ഷിക്കുന്നതാണ്.

കിം നു വക്ഷ്യാമി കൌസല്യാം മാതരം കിം നു കൈകയീം
കഥമംബാം സുമിത്രാം ച പുത്രദർശനലാലസാം. 8

"കൌസല്യാം" "കൌസല്യാമാതാവിനോട്"
കിം നു വക്ഷ്യാമി? ഞാൻ എന്തുപറയും?
കൈകയീം മാതരം കൈകേയീമാതാവിനോട്
കിം നു? എന്തുതന്നെപറയും?
പുത്രദർശനലാലസാം പുത്രനെ കാണ്മാൻ കൊതിപൂണ്ടിരിക്കുന്ന
സുമിത്രാം അംബാം ച സുമിത്രാമാതാവിനോടും
കഥം. എങ്ങിനെ ഞാൻ മറുപടിപറയും?

വിവത്സാം വേപമാനാം ച ക്രോശന്തീം കുരരീമിവ
കഥമാശ്വാസയിഷ്യാമി യദി യാസ്യാമി തം വിനാ. 9

"തം വിനാ യാസ്യാമി യദി" "അവനെക്കൂടാതെ ഞാൻ മടങ്ങിപ്പോകയാണെങ്കിൽ"
വിവത്സാം കുട്ടിപോയ
കുരരീം ഇവ കുരരിപ്പെടപോലെ
വേപമാനാം തുടിച്ചുകൊണ്ട്
ക്രോശന്തീം ച കരയുന്നവളായഇവളെ
കഥം ആശ്വാസയിഷ്യാമി? ഞാൻ എങ്ങിനെയാണ് സമാധാനിപ്പിക്കുക?

കഥം വക്ഷ്യാമി ശത്രുഘ്നം ഭരതം ച യശസ്വിനം. 10

"യശസ്വിനം ഭരതം ശത്രുഘ്നം ച" "പുകഴാന്ന ഭരതനോടും ശത്രുഘ്നനോടും"
കഥം വക്ഷ്യാമി? എങ്ങിനെയാണ് ഞാൻ മുഖത്തുനോക്കി പറയുക?

മയാ സഹ വനം യാതോ വിനാ തേന കഥം പുനഃ
ഉപാലംഭം ന ശക്ഷ്യാമി സോഢും ബത സുമിത്രയാ. 11

"മയാ സഹ വനം യാതഃ, തേന വിനാ പുനഃ കഥം"
"എന്നോടൊന്നിച്ച് കാട്ടിലേക്കുവന്നവനാണല്ലൊ അവൻ; അവനെക്കൂടാതെ തിരിച്ചുചെന്നവനായി"
സുമിത്രയാ സുമിത്രാമാതാവിനാൽ
ഉപാലംഭം ഉരചെയ്യപ്പെടുന്ന കടുമൊഴികളെ
സോഢും ശക്ഷ്യാമി ന ബത! സഹിപ്പാൻ ഞാനാളാകയില്ല, കഷ്ടം!

ഇമാമേവ ദേഹം ത്യക്ഷ്യാമി ന ഹി ജീവിതുമുത്സഹേ. 12

"ഇഹ ഏവ ദേഹം ത്യക്ഷ്യാമി;	"ഇവിടെവെച്ചു തന്നെ പ്രാണനെ ഞാൻ ഉപേക്ഷിച്ചു കളയാം;	ജീവിതും ഹി ഉത്സഹേ ന.	ജീവനോടിരിപ്പാൻ തന്നെ ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല.

ധിങ്മാം ദുഷ്കൃതകർമ്മാണമനാര്യം യത്കൃതേ ഹ്യസൌ
ലക്ഷ്മണഃ പതിതഃ ശേതേ ശരതല്പേ ഗതാസുവത്. 13

"യത്കൃതേ അസൌ ലക്ഷ്മണഃ	"ആക്കവേണ്ടി ഈ ലക്ഷ്മണൻ	ശേതേ,	കിടക്കുന്നുവോ, അയ്യോ
		ദുഷ്കൃതകർമ്മാണം	പാപകർമ്മം ചെയ്യുന്ന
ശരതല്പേ പതിതഃ ഗതാസുവത്	ശരതല്പത്തിൽവീണ് ജീവൻ പോയവനെന്നപോലെ	അനാര്യം മാം ധിക് ഹി.	നീചനായ ഞാൻ നിന്ദ്യൻ തന്നെ.

തപം നിത്യം സ വിഷണ്ണം മാമാശ്വാസയസി ലക്ഷ്മണ 14
ഗതാസുന്നാദ്യ ശക്നോഷി മാമാത്തമഭിഭാഷിതും 15

"ലക്ഷ്മണ! വിഷണ്ണം മാം നിത്യം ആശ്വാസയസി; സ ത്വം	"ലക്ഷ്മണ! പരിതപിക്കുന്നവനായ എന്നെ എല്ലായ്പോഴും നീ ആശ്വസിപ്പിക്കാറുണ്ടല്ലോ; അപ്രകാരമുള്ള നീ	അദ്യ ഗതാസുഃ	ഇപ്പോൾ പ്രാണൻ പോയവനായി,
		ആത്തം മാം	വ്യാകുലപ്പെടുന്ന എന്നോട്
		അഭിഭാഷിതും ശക്നോഷി ന.	ഒന്നും പറവാൻ കഴിയാതിരിക്കുന്നു.

യേനാദ്യ നിഹതാ യുദ്ധേ രാക്ഷസാ വിനിപാതിതാഃ
തസ്യാമേവ ക്ഷിതൌ വീരഃ സ ശേതേ നിഹതഃ പരൈഃ. 16

"യേന അദ്യ യുദ്ധേ രാക്ഷസാഃ നിഹതാഃ വിനിപാതിതാഃ	"യാതൊരുവനാൽ ഇപ്പോൾ, പോരിൽ രാക്ഷസന്മാർ കൊന്നുവീഴ്ത്തപ്പെട്ടുവോ,	സ വീരഃ	അപ്രകാരമുള്ള വീരൻ,
		തസ്യാം ഏവ ക്ഷിതൌ,	അതേ സ്ഥലത്തിൽ
		പരൈഃ നിഹതഃ	ശത്രുക്കളാൽ വീഴ്ത്തപ്പെട്ടവനായി
		ശേതേ.	കിടക്കുന്നു.

ശയാനഃ ശരതല്പേഽസ്മിൻ സ്വശോണിതപരിപ്ലുതഃ
ശരജാലൈശ്ചിതോ ഭാതി ഭാസ്കരോഽസ്തമിവ വ്രജൻ. 17

"അസ്മിൻ ശരതല്പേ ശയാനഃ, സ്വശോണിതപരിപ്ലുതഃ	"ഈ ശരതല്പത്തിൽ ശയിക്കുന്ന ഇവൻ, തന്റെ ചോരയിൽ മുങ്ങി	ശരജാലൈഃ ചിതഃ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ട് നിറയ്ക്കപ്പെട്ടവനായി
		അസ്തം വ്രജൻ ഭാസ്കരഃ ഇവ ഭാതി.	അസ്തമനത്തെ പ്രാപിക്കുന്ന ആദിത്യനെന്നപോലെ വിളങ്ങുന്നു.

ബാണാഭിഹതമർമ്മത്വാന്ന ശക്നോത്യഭിഭാഷിതും
രുജാ ചാഭ്രുവതോഽപ്യസ്യ ദൃഷ്ടിരാഗേണ സൂച്യതേ. 18

"ബാണാഭിഹ-തമർമ്മത്വാത്	"മർമ്മങ്ങളിൽ ബാണങ്ങൾ തറച്ചുകാരണം
അഭിഭാഷിതും	സംസാരിപ്പാനും
ശക്നോതി ന;	ശക്തനാകാതിരിക്ക
അപി ച,	എന്നതന്നെയല്ല, [ന്നു;
അബ്രുവതഃ	ഒന്നും ഉരിയാടുന്നില്ലെങ്കിലും
ദൃഷ്ടിരാഗേണ	ഭാവത്തോടുകൂടിയ നോക്കുകൊണ്ട്
അസ്യ	ഇവന്ന്
രുജാ	സഹിപ്പാൻ കഴിയാത്ത വേദന
സൂച്യതേ.	ഉണ്ടെന്ന് അറിയപ്പെടുന്നുണ്ട്.

യഥൈവ മാം വനം യാന്തമനയാതോ മഹാദ്യുതിഃ
അഹമപ്യനയാസ്യാമി തഥൈവൈനം യമക്ഷയം. 19

"മഹാദ്യുതിഃ,	മഹാതേജസ്വിയായ ഇവൻ,
വനം യാന്തം	കാട്ടിലേക്ക പുറപ്പെട്ട ചെല്ലുന്ന
മാം	എന്നെ
യഥാ ഏവ	എപ്രകാരം
അനയാതഃ,	തുടർന്നുവന്നുവോ,
തഥാ ഏവ	അപ്രകാരംതന്നെ
അഹം അപി	ഞാനും
ഏനം	ഇവനെ
യമക്ഷയം	യമരാജധാനിയിലേക്ക്
അനയാസ്യാമി.	തുടർന്നചെല്ലുന്നുണ്ട്.

ഇഷ്ടബന്ധുജനോ നിത്യം മാം ച നിത്യമനുവ്രതഃ
ഇമാമദ്യ ഗതോഽവസ്ഥാം മമാനാര്യസ്യ ദുർന്നയൈഃ. 20

"നിത്യം	"എന്നും
ഇഷ്ടബന്ധുജനഃ	ജ്യേഷ്ഠന്റെപേരിൽ പ്രിയമാർന്നവനായി
മാം ച	എന്നെത്തന്നെ
നിത്യം	ഇടവിടാതെ
അനുവ്രതഃ,	അനുസരിച്ചുവന്ന ഇ
അദ്യ	ഇപ്പോൾ [വൻ,
അനാര്യസ്യ	അപ്രകാരമുള്ള പ്രീതിക്ക് പാത്രമല്ലാത്തവനായ
മമ ദുർന്നയൈഃ	എന്റെ ആലോചനയറ പ്രവൃത്തികൊണ്ട്
ഇമാം അവസ്ഥാം ഗതഃ.	ഈ അവസ്ഥയിലായി.

["ഇടവിടാതെ എന്നെ പിൻതുടർന്നുവന്ന പ്രീതിയുള്ള ബന്ധുക്കളും (സീത, ലക്ഷ്മണൻ, ജടായു മുതലായവർ) എന്റെ പോരായ്കൊണ്ടുതന്നെയാണ് ഈ കഷ്ടസ്ഥിതിയിൽ എത്തുവാൻ സംഗതി വന്നതു്." എന്നും പറയാം.]

സുരുഷ്ടേനാപി വീരേണ ലക്ഷ്മണേന ന സംസ്മരേ
പരുഷം വിപ്രിയം വാപി ശ്രാവിതം തു കദാചന. 21

"സുരുഷ്ടേന അപി	"അതിക്രൂരനായിരുന്നാലുംക്രൂടി
വീരേണ	വീരനായ
ലക്ഷ്മണേന	ലക്ഷ്മണനാൽ
കദാചന	ഒരിക്കലെങ്കിലും
വിപ്രിയം അപി	ധർമ്മവിരുദ്ധമായ വാക്കാകട്ടെ,
പരുഷം വാ	കഠിനമായവാക്കാകട്ടെ,
ശ്രാവിതം തു	പറയപ്പെട്ടതായിതന്നെ
സംസ്മരേ ന.	ഞാൻ ഓർക്കുന്നില്ല.

വിസസൈജ്ജകവേഗേന പഞ്ചബാണശതാനി യഃ
ഇഷ്വസ്ത്രേഷ്വധികസ്തസ്മാത് കാർത്തവീര്യാച്ച ലക്ഷ്മണഃ. 22

"യഃ	"യാതൊരുവൻ	തസ്മാത്	ആ
പഞ്ചബാണ-ശതാനി	അഞ്ഞൂറുബാണങ്ങളെ	കാർത്തവീര്യാത്	കാർത്തവീര്യാർജ്ജുനനെ
ഏകവേഗേന	ഒരേകാലത്തിൽ	ലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണൻ, [ക്കാളും
വിസസൃജ്ജ	എയ്തിരുന്നുവോ, അ പ്രകാരമുള്ള	ഇഷ്വസ്ത്രേഷു ച	ശരപ്രയോഗങ്ങളിലും അസ്ത്രപ്രയോഗങ്ങളി
		അധികഃ.	മേലായവനാണ്. [ലും

[ആയിരം കൈകളാൻ കാർത്തവീര്യാർജ്ജുനന്ന് ഒരുവശത്തുള്ള അഞ്ഞൂറു കൈകൾകൊണ്ട് ഒരേ ഊക്കിൽ അഞ്ഞൂറ് ബാണങ്ങൾ പ്രയോഗിപ്പാൻ സാധിക്കും. ലക്ഷ്മണന്ന് ഒരു കൈകൊണ്ട് അതിനെക്കാൾ സാധിക്കും എന്ന് സാരം.]

അസ്ത്രൈരസ്ത്രാണി യോ ഹന്യാത് ശക്രസ്യാപി മഹാത്മനഃ
സോऽയമുർവ്യാം ഹതഃ ശേതേ മഹാർഹശയനോചിതഃ. 23

"യഃ	"യാതൊരുവൻ	സഃ	അപ്രകാരമുള്ളവനും
മഹാത്മനഃ	മഹാത്മാവായ	മഹാർഹശയ-നോചിതഃ	വിലയേറിയ തല്പത്തിന്നു ഉചിതനുമായ
ശക്രസ്യ	ഇന്ദ്രന്റെ		
അസ്ത്രാണി അപി	അസ്ത്രങ്ങളേയും	അയം	ഇവൻ
അസ്ത്രൈഃ	പ്രത്യസ്ത്രങ്ങൾകൊ	ഹതഃ	കൊല്ലപ്പെട്ടവനായി
ഹന്യാത്	നശിപ്പിക്കുമോ [ണ്ട്	ഉർവ്യാം ശേതേ.	നിലത്ത് ശയിക്കുന്നു.

തച്ച മിഥ്യാ പ്രലപ്തം മാം പ്രധക്ഷ്യതി ന സംശയഃ
യന്മയാ ന കൃതോ രാജാ രാക്ഷസാനാം വിഭീഷണഃ. 24

"വിഭീഷണഃ	"വിഭീഷണൻ	യത് തത്	യാതൊരു ആ
മയാ	എന്നാൽ	മിഥ്യാ പ്രലപ്തം	നിഷ്ഫലമായ വാക്ക്
രാക്ഷസാനാം രാജാ	രാക്ഷസരാജാവായി	മാം ച	എന്നെ
		പ്രധക്ഷ്യതി	തപിപ്പിക്കും
ന കൃതഃ;	ആക്കപ്പെട്ടില്ല;	സംശയഃ ന.	തീർച്ചതന്നെ.

അസ്മിൻ മുഹൂർത്തേ സുഗ്രീവ പ്രതിയാതുമിതോऽർഹസി. 25

"സുഗ്രീവ!	"സുഗ്രീവ!	ഇതഃ	ഇവിടെനിന്നും
അസ്മിൻ മുഹൂർത്തേ	ഇക്ഷണംതന്നെ	പ്രതിയാതും അർഹസി.	ഭവാൻ തിരിച്ചുചെന്നാലും.

സ തു ഹീനം മയാ രാജൻ രാവണോऽഭിദ്രവേദ്ബലീ. 26

"രാജൻ!	"രാജാവേ!	മയാ ഹീനം	എന്നെക്കൂടാതെ വർത്തിക്കുന്ന ഭവാനെ
ബലീ	ബലശാലിയായ	തു	ഇപ്പോൾ
സഃ രാവണഃ	ആ രാവണൻ	അഭിദ്രവേത്.	എതിർത്തേയ്ക്കും.

അംഗദം തു പുരസ്കൃത്യ സസൈന്യഃ സസുഹൃജ്ജനഃ
സാഗരം തര സുഗ്രീവ നീലേന ച നളേന ച. 27

"സുഗ്രീവ!	"സുഗ്രീവ!
നീലേന ച	നീലനോടുകൂടിയും
നളേന ച	നളനോടുകൂടിയും
സസൈന്യഃ	സൈന്യസമേതനായി
സസുഹൃജ്ജനഃ	ബന്ധുക്കളൊന്നിച്ച്
അംഗദം തു	അംഗദനേയും
പുരസ്കൃത്യ	കൂട്ടിക്കൊണ്ട്
സാഗരം	സമുദ്രത്തെ
തര.	കടന്നുചെല്ലുക.

കൃതം ഹനുമതാ കാര്യം യദന്യൈർദ്ധഷ്കരം രണേ
ഋക്ഷരാജേന തുഷ്യാമി ഗോലാംഗ്രൂലാധിപേന ച. 28

"ഹനുമതാ	"ഹനുമാനാലും
ഋക്ഷരാജേന	കരടികൾക്കധിപനാലും
ഗോലാംഗ്രൂലാധിപേന ച,	ഗോലാംഗ്രൂലാധിപനാലും,
രണേ,	പോരിൽ
അന്യൈഃ	മറുള്ളവരാൽ
ദുഷ്കരം	ചെയ്വാൻകഴിയാത്ത
കാര്യം യത്	കാര്യം യാതൊന്നൊ
കൃതം;	ചെയ്യപ്പെട്ട; [അത്
തുഷ്യാമി.	ഞാൻ സന്തോഷിക്കുന്നു.

അംഗദേന കൃതം കർമ്മ മൈന്ദേന ദ്വിവിദേന ച
യുദ്ധം കേസരിണാ സംഖ്യേ ഘോരം സമ്പാതിനാ കൃതം. 29

"അംഗദേന	"അംഗദനാലും
മൈന്ദേന	മൈന്ദനാലും
ദ്വിവിദേന ച	ദ്വിവിദനാലും
കർമ്മ	വലുതായകൃത്യം
കൃതം;	ചെയ്യപ്പെട്ട;
സമ്പാതിനാ	സമ്പാതിയാലും
കേസരിണാ	കേസരിയാലും
സംഖ്യേ	പോക്കളത്തിൽ
യുദ്ധം	യുദ്ധം
ഘോരം	ഭയങ്കരമാംവണ്ണം
കൃതം.	ചെയ്യപ്പെട്ട.

ഗവയേന ഗവാക്ഷേണ ശരഭേണ ഗജേന ച
അന്യൈശ്ച ഹരിഭിർയുദ്ധം മദർത്ഥേ ത്യക്തജീവിതൈഃ
ന ചാതിക്രമിതും ശക്യം ദൈവം സുഗ്രീവ മാനുഷൈഃ. 30

"ഗവയേന	"ഗവയനാലും
ഗവാക്ഷേണ	ഗവാക്ഷനാലും
ശരഭേണ ച	ശരഭനാലും
ഗജേന ച	ഗജനാലും
അന്യൈഃ	മറുള്ള
ഹരിഭിഃ ച	വാനരന്മാരാലും
മദർത്ഥേ	എനിക്കുവേണ്ടി,
ത്യക്ത–ജീവിതൈഃ	ജീവനെ വിലവെക്കാതെ
യുദ്ധം;	പോർചെയ്യപ്പെട്ട;
സുഗ്രീവ!	സുഗ്രീവ!
മാനുഷൈഃ	മനുഷ്യരാൽ
ദൈവം.	വിധിയെന്നുള്ളത്.
അതിക്രമിതും	അതിക്രമിപ്പാൻ
ശക്യം ന.	സാദ്ധ്യമല്ല.

യത്തു ശക്യം വയസ്യേന സുഹൃദാ ച പരന്തപ
കൃതം സുഗ്രീവ തത്സർവ്വം ഭവതാ ധർമ്മഭീരുണാ. 31

"പരന്തപ!	"ശത്രുസന്താപകരനാ	വയസ്യേന ച	മിത്രവുമായ
സുഗ്രീവ!	സുഗ്രീവ! [യ	ഭവതാ,	ഭവാനാൽ
ധർമ്മദീർഘണാ	ധർമ്മത്തെ ഭയപ്പെട്ടന്ന	യത് ശക്യം തു	ഏതെല്ലാം സാദ്ധ്യമോ
	വനും	തത് സർവ്വം	അതെല്ലാം
സുഹൃദാ	സ്നേഹിക്കുന്ന	കൃതം.	ചെയ്യപ്പെട്ട.

മിത്രകാര്യം കൃതമിദം ഭവദ്ഭിർവ്വാനരർഷഭാഃ
അനുജ്ഞാതാ മയാ സർവ്വേ യഥേഷ്ടം ഗന്തുമർഹഥ. 32

"വാനരർഷഭാഃ!	"വാനരോത്തമന്മാരെ!	സർവ്വേ	എല്ലാവരും
ഭവദ്ഭിഃ	ഭവാന്മാരാൽ	മയാ	എന്നാൽ
മിത്രകാര്യം	ബന്ധുകൃത്യമെന്നത്	അനുജ്ഞാതാഃ	അനുമതി നൽകപ്പെട്ട
ഇദം	ഇപ്പോൾ	യഥേഷ്ടം	ഇഷ്ടംപോലെ [വരായി
കൃതം;	ചെയ്യപ്പെട്ടകഴിഞ്ഞു;	ഗന്തും അർഹഥ."	പോയ്ക്കൊൾക."

ശ്രുത്വൈവമുക്തസ്യ തേ സർവ്വേ വാനരാഃ പരിദേവനം
വർത്തയാംചക്രുരശ്രൂണി നേത്രൈഃ കൃഷ്ണേതരേക്ഷണാഃ. 33

തേ	അ	കൃഷ്ണേതരേ-	നേത്രങ്ങൾ കൂകന്നവ
വാനരാഃ സർവ്വേ	വാനരന്മാരെല്ലാവരും	ക്ഷണാഃ	രായി,
തസ്യ	അദ്ദേഹത്തിന്റെ	നേത്രൈഃ	കണ്ണുകളിൽനിന്നും
പരിദേവനം	പ്രലാപത്തെ	അശ്രൂണി	അശ്രുക്കൾ
ശ്രുത്വാ;	കേട്ട;	വർത്തയാംചക്രുഃ.	പൊഴിച്ചു.

തതഃ സർവ്വാണ്യനീകാനി സ്ഥാപയിത്വാ വിഭീഷണഃ
ആജഗാമ ഗദാപാണിസ്ത്വരിതോ യത്ര രാഘവഃ. 34

വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ	രാഘവഃ യത്ര	ശ്രീരാഘവൻ ഉണ്ടായി
അനീകാനി	സൈന്യങ്ങളെയെല്ലാം		രുന്ന ദിക്കിലേക്ക്
സർവ്വാണി		ഗദാപാണിഃ	ഗദാപാണിയായി
സ്ഥാപയിത്വാ	നിലയ്ക്കു നിർത്തിയ	ത്വരിതഃ	വേഗത്തിൽ
	ശേഷം	തതഃ ആജഗാമ.	ആ സമയം വന്നു.

തം ദൃഷ്ട്വാ ത്വരിതം യാന്തം നീലാഞ്ജനചയോപമം
വാനരാ ദുദ്രുവുഃ സർവ്വേ മന്യമാനാസ്തു രാവണിം. 35

വാനരാഃ സർവ്വേ	വാനരന്മാരെല്ലാം	തം ദൃഷ്ട്വാ,	അവനെ കണ്ട്,
നീലാഞ്ജന-	കറുത്ത അഞ്ജനമല	രാവണിം തു	ഇന്ദ്രജിത്തെന്നുതന്നെ
ചയോപമം	യൊത്തവനായി	മന്യമാനാഃ	വിചാരിച്ച്
ത്വരിതം	ബദ്ധപ്പെട്ടുകൊണ്ട്	ദുദ്രുവുഃ.	അങ്ങുമിങ്ങും ഓടുവാൻ
യാന്തം	വന്നുകൊണ്ടിരുന്ന		തുടങ്ങി.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഏകോനപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = നാല്പത്തൊമ്പതാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.
ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16599; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 1924.

പഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പതാംസർഗ്ഗം.

[നാഗപാശവിമോചനം = നാഗപാശത്തിൽനിന്ന് മോചിക്കുന്നതു്.]

അഥോവാച മഹാതേജാ ഹരിരാജോ മഹാബലഃ
കിമിയം വ്യഥിതാ സേനാ മൂഢവാതേവ നൌർജ്ജലേ. 1

മഹാതേജാഃ	മഹാതേജസ്വിയും	ജലേ	വെള്ളത്തിൽ
മഹാബലഃ	മഹാശക്തിമാനുമായ	മൂഢവാതാ	കൊടുങ്കാറ്റിലകപ്പെട്ട
ഹരിരാജഃ,	വാനരാധിപൻ,	നൌഃ ഇവ	കപ്പലെന്നപോലെ
അഥ ഉവാച;	ഇപ്രകാരം ചോദിച്ചു;	കിം വ്യഥിതാ?"	എന്താണ് കഷ്ടപ്പെട്ടു ന്നത്?"
"ഇയം സേനാ	"ഈ സൈന്യം		

സുഗ്രീവസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ ബാലിപുത്രോ5ംഗദോ5ബ്രവീത്. 2

ബാലിപുത്രഃ	ബാലിപുത്രനായ	വചഃ	വാക്കു
അംഗദഃ	അംഗദൻ	ശ്രുത്വാ	കേട്ട്
സുഗ്രീവസ്യ	സുഗ്രീവന്റെ	അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.

ന ത്വം പശ്യസി രാമം ച ലക്ഷ്മണം ച മഹാബലം
ശരജാലാചിതൌ വീരാവുഭൌ ദശരഥാത്മജൌ
ശരതല്പേ മഹാത്മാനൌ ശയാനൌ രുധിരോക്ഷിതൌ. 3

"ശരജാലാചിതൌ	"ബാണസമൂഹങ്ങളാൽ കെട്ടപ്പെട്ടവരും	ശയാനൌ	കിടക്കുന്നവരും
വീരൌ	വീരന്മാരും	ഉഭൌ	ഇരുവരുമായ
ദശരഥാത്മജൌ	ദശരഥപുത്രന്മാരും	രാമം ച	ശ്രീരാമനേയും
മഹാത്മാനൌ	മഹാത്മാക്കളും	മഹാബലം	മഹാബലവാനായ
ശരതല്പേ	ശരതല്പത്തിൽ	ലക്ഷ്മണം ച	ലക്ഷ്മണനേയും
രുധിരോക്ഷിതൌ	ചോരപുരണ്ട്	ത്വം	നിന്തിരുവടി
		പശ്യസി നു?"	ഓർക്കുന്നില്ലെ?"

[ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാർ ഇങ്ങിനെ കിടക്കുന്നതുതന്നെ അവരുടെ സംഭ്രമത്തിനു കാരണം, എന്നു സാരം.]

അഥാബ്രവീദ്വാനരേന്ദ്രഃ സുഗ്രീവഃ പുത്രമംഗദം
നാനിമിത്തമിദം മന്യേ ഭവിതവ്യം ഭയേന തു. 4

വാനരേന്ദ്രഃ	വാനരാധിപനായ		
സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ	അനിമിത്തം	വേറെ മതിയായ കാരണംകൊണ്ടല്ലാതെ ഉണ്ടായതാണെന്ന്
പുത്രം	പുത്രനായ		
അംഗദം	അംഗദനോടായി	മന്യേ ന;	ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല;
അഥ	ഇപ്രകാരം		
അബ്രവീത്;	ഉരചെയ്തു:	ഭയേന തു	ഭയംകൊണ്ടുതന്നെ
"ഇദം	"ഇത്	ഭവിതവ്യം.	ഉണ്ടായതായിരിക്കണം.

[ഇന്ദ്രജിത്ത് വേറെ എന്തൊ മായാവിദ്യ പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന് സുഗ്രീവനും ശങ്കിക്കുന്നു.]

വിഷണ്ണവദനാ ഹ്യേതേ ത്യക്തപ്രഹരണാ ദിശഃ
പ്രപലായന്തി ഹരയസ്ത്രാസാദുത്ഫുല്ലലോചനാഃ. 5

"ഏതേ ഹരയഃ	"ഈ വാനരന്മാർ	ത്യക്ത-പ്രഹരണാഃ	ആയുധങ്ങളെ വലിച്ചെറിഞ്ഞ്
വിഷണ്ണവദനാഃ	വാടിയമുഖമാന്വരായി	ത്രാസാത് ഹി	ഭയംകൊണ്ടുതന്നെയാ
ഉത്ഫുല്ലലോചനാഃ	കണ്ണുകൾ തുറിച്ചുമിഴിച്ചുവരായി	ദിശഃ	ദിക്കെങ്ങും [ണ്
		പ്രപലായന്തി.	ഓടുന്നത്.

അന്യോന്യസ്യ ന ലജ്ജന്തേ ന നിരീക്ഷന്തി പൃഷ്ഠതഃ
വിപ്രകഷ്ന്തി ചാന്യോന്യം പതിതം ലംഘയന്തി ച. 6

"അന്യോന്യസ്യ	"ഒരുവനെ കണ്ടിട്ട് മറ്റൊരുവൻ	അന്യോന്യം	തമ്മിൽ
ലജ്ജന്തേ ന;	ലജ്ജിക്കുന്നില്ല;	വിപ്രകഷ്ന്തി ച;	തിക്കിത്തിരക്കുകയും ചെയ്യുന്നു;
പൃഷ്ഠതഃ	പിന്നോക്കം	പതിതം ച	വീണവനെയും (ഗണിക്കാതെ)
നിരീക്ഷന്തി ന;	നോക്കുന്നില്ല;	ലംഘയന്തി."	കടന്നുചെല്ലുന്നു."

ഏതസ്മിന്നന്തരേ വീരോ ഗദാപാണിർവിഭീഷണഃ
സുഗ്രീവം വ്യാജയാമാസ രാഘവം ച നിരൈക്ഷത. 7

ഏതസ്മിൻ	ഈ	സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനെ
അന്തരേ	സമയം	വ്യാജയാമാസ	ആശീർവ്വദിച്ചു;
വീരഃ	വീരനായ	രാഘവം	ശ്രീരാഘവനേയും
വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ	നിരൈക്ഷത ച	സൂക്ഷിച്ചു നോക്കി.
ഗദാപാണിഃ	ഗദാപാണിയായി		

വിഭീഷണം തം സുഗ്രീവോ ദൃഷ്ട്വാ വാനരഭീഷണം
ഋക്ഷരാജം സമീപസ്ഥം ജാംബവന്തമുവാച ഹ. 8

സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ,	ദൃഷ്ട്വാ,	എന്നറിഞ്ഞ്,
തം വിഭീഷണം	ആ വിഭീഷണൻതന്നെയാണ്	സമീപസ്ഥം	അടുത്തു നിന്നിരുന്ന
വാനരഭീഷണം	വാനരന്മാക്ക് ഭയകാരണമായത്	ഋക്ഷരാജം	ഋക്ഷരാജാവായ
		ജാംബവന്തം	ജാംബവാനോടായി
		ഉവാച ഹ.	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.

വിഭീഷണോഽയം സംപ്രാപ്തോ യം ദൃഷ്ട്വാ വാനരർഷഭാഃ
വ്യുദ്രവംസ്തേ പരിത്രസ്താ രാവണാത്മജശങ്കയാ. 9

"വാനരർഷഭാഃ	"വാനരവീരന്മാർ,	വ്യുദ്രവൻ തു	ഓടിത്തുടങ്ങിയോ, അവൻ തന്നെയാണ്
യം ദൃഷ്ട്വാ	യാതൊരുവനെ കണ്ട്	അയം	ഈ
രാവണാത്മജ-ശങ്കയാ	ഇന്ദ്രജിത്തെന്നുള്ള ശങ്കയാൽ	സംപ്രാപ്തഃ	വന്നിരിക്കുന്നവനായ
പരിത്രസ്താഃ	പേടിച്ചു വിറച്ച്	വിഭീഷണഃ.	വിഭീഷണൻ.

ശീഘ്രമേതാൻ സുസംത്രസ്താൻ ബഹുധാ വിപ്രധാവിതാൻ
പശ്യവസ്ഥാപയാഖ്യാഹി വിഭീഷണമുപസ്ഥിതം. 10

"ഉപസ്ഥിതം	"വന്നിരിക്കുന്നവൻ	ബഹുധാ	അങ്ങുമിങ്ങും
വിഭീഷണം	വിഭീഷണനാണെന്ന്	വിപ്ര-ധാവിതാൻ	ഓടിയ
ശീഘ്രം	വേഗത്തിൽ	ഏതാൻ	ഇവരെ
ആഖ്യാഹി;	അറിയിക്കുക;	പശ്യവ-സ്ഥാപയ."	ധൈര്യപ്പെടുത്തിയാ ലും."
സുസംത്രസ്താൻ	പേടിച്ചു മിരണ്ട്		

സുഗ്രീവേണൈവമുക്തസ്തു ജാംബവാന്ഋക്ഷപാർത്ഥിവഃ
വാനരാൻ സാന്ത്വയാമാസ സംനിവാര്യ പ്രധാവതഃ. 11

സുഗ്രീവേണ	സുഗ്രീവനാൽ	പ്രധാവതഃ	അമ്പരന്നോടുന്ന
ഏവം	ഇപ്രകാരം	വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ
ഉക്തഃ	ഉരചെയ്യപ്പെട്ടവനായ	സംനിവാര്യ	തടഞ്ഞുകൊണ്ട്
ഋക്ഷപാർത്ഥിവഃ	ഋക്ഷാധിപനായ	സാന്ത്വയാ-മാസ.	സമാധാനപ്പെടുത്തി.
ജാംബവാൻ തു,	ജാംബവാനും,		

തേ നിവൃത്താഃ പുനഃ സർവ്വേ വാനരാസ്തസ്യ കൃതസംഭ്രമാഃ
ഋക്ഷരാജവചഃ ശ്രുത്വാ തം ച ദൃഷ്ട്വാ വിഭീഷണം. 12

തേ	അ	വിഭീഷണം	വിഭീഷണനാണെന്നാ
വാനരാഃ സർവ്വേ	വാനരന്മാരെല്ലാം	ദൃഷ്ട്വാ ച	റിഞ്ഞതു കൊണ്ടും,
ഋക്ഷരാജവചഃ	ജാംബവാന്റെ വാക്ക	തസ്യകൃതസംഭ്രമാഃ	ഭയം നിറഞ്ഞവരായി
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,	പുനഃ	വീണ്ടും
തം	അവനെ	നിവൃത്താഃ.	തിരിച്ചുവന്നു.

വിഭീഷണസ്തു രാമസ്യ ദൃഷ്ട്വാ ഗാത്രം ശരൈശ്ചിതം
ലക്ഷ്മണസ്യ ച ധർമ്മാത്മാ ബഭൂവ വ്യഥിതേന്ദ്രിയഃ. 13

ധർമ്മാത്മാ	ധർമ്മാത്മാവായ	ശരൈഃ ചിതം	ബാണങ്ങളാൽ മൂടപ്പെട്ടതിനെ
വിഭീഷണഃ	വിഭീഷണൻ	ദൃഷ്ട്വാ	കണ്ടു
രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റേയും	തു	ഉടനെ
ലക്ഷ്മണസ്യ ച	ലക്ഷ്മണന്റേയും	വ്യഥിതേന്ദ്രിയഃ	ദേഹം തളർന്നവനായി
ഗാത്രം	ശരീരം	ബഭൂവ.	ഭവിച്ചു.

ജലക്ലിന്നേന ഹസ്തേന തയോർന്നേത്രേ പ്രമൃജ്യ ച
ശോകസംപീഡിതമനാ രുരോദ വിലലാപ ച. 14

"ശോക-സംപീഡിത-മനാഃ	"വ്യസനത്താൽ ഉള്ളം കലങ്ങിയവനായി	ജലക്ലിന്നേന	വെള്ളംനനഞ്ഞ
		ഹസ്തേന	കൈകൊണ്ട്
		പ്രമൃജ്യ ച,	തുടച്ച്,
തയോഃ	അവർ രണ്ടുപേരുടേയും	രുരോദ;	ഇപ്രകാരം പ്രലപിച്ചു;
നേത്രേ	നേത്രങ്ങളെ	വിലലാപ ച.	കരകയുംചെയ്തു.

ഇമൌ തൌ സത്വസമ്പന്നൌ വിക്രാന്തൌ പ്രിയസംയുഗൌ
ഇമാമവസ്ഥാം ഗമിതൌ രാക്ഷസൈഃ ക്രൂടയോധിഭിഃ. 15

"സത്വ-സമ്പന്നൌ	"മഹാബലശാലികളും	ഇമൌ തൌ	ഇവരിരുവരും
വിക്രാന്തൌ	പരാക്രമശാലികളും	ക്രൂടയോധിഭിഃ	ചതിയായി യുദ്ധംചെ
പ്രിയസംയുഗൌ	അന്യോന്യപ്രീതിയാൽ	രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസരാൽ [യ്യുന്ന
	യോജിച്ചുവരുമായ	ഇമാം അവസ്ഥാം	ഈ അവസ്ഥയെ
		ഗമിതൌ.	പ്രാപിക്കപ്പെട്ട.

ഭ്രാതുഃ പുത്രേണ മേ തേന ദുഷ്പുത്രേണ ദുരാത്മനാ
രാക്ഷസ്യാ ജിഹ്മയാ ബുദ്ധ്യാ വഞ്ചിതാവുജൂവിക്രമൌ. 16

"ഋജൂവിക്രമൌ,	"ധർമ്മയുദ്ധംചെയ്യുന്ന വരായ ഇവരിരുവരും,	ദുരാത്മനാ	ദുഷ്ടനുമായ
		തേന	അവനാൽ
മേ ഭ്രാതുഃ	എന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെ	രാക്ഷസ്യാ	രാക്ഷസോചിതമായ
പുത്രേണ	പുത്രനും	ജിഹ്മയാ ബുദ്ധ്യാ	വക്രബുദ്ധികയ്യൊണ്ട്
ദുഷ്പുത്രേണ	അസത് പുത്രനും	വഞ്ചിതൌ.	വഞ്ചിക്കപ്പെട്ട.

ശരൈരിമാവലം വിദ്ധൌ രുധിരേണ സമുക്ഷിതൌ
വസുധായാമിമൌ സുപ്തൌ ദൃശ്യേതേ ശല്യകാവിവ. 17

"ഇമൌ ശരൈഃ അലം വിദ്ധൌ രുധിരേണ സമുക്ഷിതൌ	"ഇവർ രണ്ടുപേരും ബാണങ്ങളാൽ മതിയാ വോളം തറയ്ക്കപ്പെട്ട് ചോരകൊണ്ട് മുക്കപ്പെട്ടവരായി,	വസുധായാം സുപ്തൌ;	നിലത്തുശയിക്കുന്ന;
		ഇമൌ	ഇവരിരുവരും
		ശല്യകൌ ഇവ	മുള്ളൻപന്നികളെന്ന
		ദൃശ്യേതേ.	പോലെ [ഇരിക്കുന്നുണ്ട്.

യയോർവ്വീര്യമുപാശ്രിത്യ പ്രതിഷ്ഠാ കാംക്ഷിതാ മയാ
താവുഭൌ ദേഹനാശായ പ്രസുപ്തൌ പുരുഷർഷഭൌ. 18

"യയോഃ	"ആർ രണ്ടുപേരുടെയും	തൌ പുരുഷർഷഭൌ	ആ പുരുഷോത്തമന്മാ രായ
വീര്യം	വീര്യത്തെ		
ഉപാശ്രിത്യ	അവലംബിച്ച്	ഉഭൌ	ഇവർ രണ്ടുപേരും
മയാ	എന്നാൽ	ദേഹനാശായ പ്രസുപ്തൌ.	ദേഹം നശിക്കുമാറ് ദീ ർഘനിദ്ര കയ്യൊണ്ടിരി ക്കുന്ന.
പ്രതിഷ്ഠാ	കീർത്തിയെന്നത്		
കാംക്ഷിതാ,	ആഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടുവോ,		

ജീവന്നദ്യ വിപന്നോഽസ്മി നഷ്ടരാജ്യമനോരഥഃ
പ്രാപ്തപ്രതിജ്ഞശ്ച രിപുഃ സകാമോ രാവണഃ കൃതഃ. 19

"അദ്യ നഷ്ടരാജ്യ-മനോരഥഃ	"ഇപ്പോൾ സ്വന്തം രാജ്യവും ആഗ്ര ഹവും ഇല്ലാതായി	രിപുഃ	ശത്രുവായ
		രാവണഃ	രാവണൻ
		പ്രാപ്ത-പ്രതിജ്ഞഃ	പ്രതിജ്ഞ സാധിച്ചുവ നായി
ജീവൻ വിപന്നഃ അസ്മി	ഞാൻ ജീവച്ഛവമാ യീന്ന;	സകാമഃ ച കൃതഃ."	ആഗ്രഹപൂർത്തി നേടിയ വനായും ആക്കപ്പെട്ട."

ഏവം വിലപമാനം തം പരിഷ്വജ്യ വിഭീഷണം
സുഗ്രീവഃ സത്വസമ്പന്നോ ഹരിരാജോഽബ്രവീദിദം. 20

ഹരിരാജഃ	വാനരാധിപനും	വിലപമാനം	പ്രലപിക്കുന്നവനായ
സത്വസമ്പന്നഃ	പൌരുഷയുക്തനുമായ	തം വിഭീഷണം	ആ വിഭീഷണനെ
സുഗ്രീവഃ,	സുഗ്രീവൻ,	പരിഷ്വജ്യ	കെട്ടിപ്പുണർന്ന്
ഏവം	ഇപ്രകാരം	ഇദം അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.

രാജ്യം പ്രാപ്സ്യസി ധർമ്മജ്ഞ ലങ്കായാം നാത്ര സംശയഃ. 21

"ധർമ്മജ്ഞ!	"ധർമ്മബുദ്ധിയാന്നവനേ!	രാജ്യം	രാജ്യാധികാരത്തെ
		പ്രാപ്സ്യസി;	അങ്ങ് പ്രാപിക്കും;
ലങ്കായാം	ലങ്കയിൽ	അത്ര സംശയഃ ന.	ഇതിൽ സംശയമില്ല.

രാവണഃ സഹ പുത്രേണ സ കാമം നഃ സഹ ലപ്സ്യതേ. 22

"സഃ രാവണഃ പുത്രേണ സഹ കാമം	"ആ രാവണൻ പുത്രനോടുംകൂടി തന്റെ ആഗ്രഹത്തെ	ഇഹ	ഈ ലോകത്തിൽ
		ലപ്സ്യതേ ന.	പ്രാപിക്കുകയില്ല.

ന രാജാപീഡിതാവേതാവുഭൌ രാഘവലക്ഷ്മണൌ
ത്യക്ത്വാ മോഹം വധിഷ്യേതേ സഗണം രാവണം രണേ. 23

"ഏതൌ രാഘവലക്ഷ്മണൌ	"ഈ ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാർ	മോഹം ത്യക്ത്വാ,	മൂർച്ഛതെളിഞ്ഞ്,
		രണേ	പോരിൽ
ഉഭൌ	രണ്ടുപേരും	രാവണം	രാവണനെ
രാജാപീഡിതൌ നു;	മരണവേദനയനുഭവിക്കുന്നവരല്ല;	സഗണം	കൂട്ടത്തോടെ
		വധിഷ്യേതേ."	ഹനിക്കുന്നതാണ്."

തമേവം സാന്ത്വയിത്വാ തു സമാശ്വാസ്യ ച രാക്ഷസം
സുഷേണം ശത്രുശൂരം പാശ്വേ സുഗ്രീവസ്തമുവാച ഹ. 24

സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ,	സമാശ്വാസ്യ ച	ആശ്വസിപ്പിച്ചുശേഷം
തം രാക്ഷസം	ആ രാക്ഷസനെ	പാശ്വേ	അരികിലിരുന്ന
ഏവം	മേൽപ്രകാരം	ശത്രുശൂരം	ശത്രുശൂരനായ
സാന്ത്വയിത്വാ തു	സമാധാനവാക്കുരചെയ്ത്	തം സുഷേണം	ആ സുഷേണനോടായി
		ഉവാച ഹ.	ഉരചെയ്തു.

സഹ ശൂരൈർഹരിഗണൈർലബ്ധസംജ്ഞാവരിന്ദമൌ
ഗച്ഛ ത്വം ഭ്രാതരൌ ഗൃഹ്യ കിഷ്കിന്ധാം രാമലക്ഷ്മണൌ. 25

"അരിന്ദമൌ ഭ്രാതരൌ ഇമൌ	"ശത്രുവിധ്വംസകന്മാരായ ഭ്രാതാക്കന്മാരുമായ ഈ	ഗൃഹ്യ,	എടുത്തുകൊണ്ട്,
		ശൂരൈർഹരിഗണൈഃ സഹ	ശൂരന്മാരായ വാനരഗണങ്ങളോടുകൂടി
ലബ്ധസംജ്ഞൌ	മൂർച്ഛതെളിഞ്ഞവരായ	ത്വം	അങ്ങ്
രാമലക്ഷ്മണൌ	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരെ	കിഷ്കിന്ധാം ഗച്ഛ.	കിഷ്കിന്ധയിലേക്ക് ചെല്ലുക.

അഹം തു രാവണം ഹത്വാ സപുത്രം സഹബാന്ധവം
മൈഥിലീമാനയിഷ്യാമി ശക്രോ നഷ്ടാമിവ ശ്രിയം. 26

"അഹം തു,	"ഞാൻ ഒരുവൻതന്നെ
രാവണം	രാവണനെ
സപുത്രം	പുത്രന്മാരടക്കം
സഹബാന്ധവം	ബന്ധുക്കളടക്കം
ഹത്വാ	വധിച്ച്
ശക്രഃ,	ഇന്ദ്രൻ,
നഷ്ടാം	തന്നെ വേർപിരിഞ്ഞ
ശ്രിയം ഇവ	രാജ്യലക്ഷ്മിയെ എന്ന പോലെ
മൈഥിലീം	സീതാദേവിയെ
ആനയിഷ്യാമി."	കൊണ്ടുവരുന്നുണ്ട്."

ശ്രുത്വൈതദ്വാനരേന്ദ്രസ്യ സുഷേണോ വാക്യമബ്രവീത്
ദൈവാസുരം മഹദ്യുദ്ധമനുഭൂതം സുദാരുണം. 27

സുഷേണഃ	സുഷേണൻ
വാനരേന്ദ്രസ്യ	വാനരേന്ദ്രന്റെ
ഏതത് വാക്യം	ഈ വാക്യത്തെ
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
അബ്രവീത്;	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു;
"ദൈവാസുരം	"ദേവാസുരന്മാർ തമ്മിലുണ്ടായ
സുദാരുണം	അതിഘോരമായ
മഹത് യുദ്ധം	വൻപോർ
അനുഭൂതം.	എനിക്കനുഭവമുണ്ട്.

തദാ സ്മ ദാനവാ ദേവാൻ ശരസംസ്പൃഷ്ടകോവിദാഃ
നിജഘ്നുഃ ശസ്ത്രവിദുഷശ് ഛാദയന്തോ മുഹുർമ്മുഹുഃ. 28

"തദാ	"ആസമയം
ശരസംസ്പൃഷ്ട-കോവിദാഃ	അസ്ത്രപ്രയോഗകുശലന്മാരായ
ദാനവാഃ	അസുരന്മാർ
മുഹുഃ മുഹുഃ	പലകുറി
ഛാദയന്തഃ,	മറഞ്ഞിരുന്നുകൊണ്ട്,
ശസ്ത്രവിദുഷഃ	ശസ്ത്രവിദഗ്ധന്മാരായ
ദേവാൻ	ദേവന്മാരെ
നിജഘ്നുഃ സ്മ.	വധിച്ചു.

താനാത്താന്നഷ്ടസംജ്ഞാംശ്ച പരാസൂംശ്ച ബൃഹസ്പതിഃ
വിദ്യാഭിർമ്മന്ത്രയുക്താഭിരോഷധീഭിശ്ചികിത്സതി. 29

"ബൃഹസ്പതിഃ	"ദേവഗുരു
ആത്താൻ	വിഷണ്ണരായി
നഷ്ടസംജ്ഞാൻ	മൂർച്ഛിച്ചുകിടന്നവരും
പരാസൂൻ ച	മരിച്ചവരുമായ
താൻ	അവരെ
വിദ്യാഭിഃ	മന്ത്രങ്ങൾകൊണ്ടും
മന്ത്രയുക്താഭിഃ	അഭിമന്ത്രണംചെയ്യപ്പെട്ട
ഓഷധീഭിഃ ച	ഔഷധങ്ങളാലും
ചികിത്സതി.	ചികിത്സിക്കയായി.

താനൌഷധാന്യാനയിതും ക്ഷീരോദം യാന്തു സാഗരം
ജവേന വാനരാഃ ശീഘ്രം സമ്പാതിപനസാദയഃ. 30

"സമ്പാതി-പനസാദയഃ	"സമ്പാതി, പനസൻ മുതലായ
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
ശീഘ്രം	വേഗത്തിൽ
താനി	ആ
ഔഷധാനി	ഓഷധികളെ
ആനയിതും	കൊണ്ടുവരുവാനായി
ക്ഷീരോദം സാഗരം	പാല്ക്കടലിലേക്ക്
ജവേന യാന്തു.	ഉടനെ പോകട്ടെ.

ഹരയസ്തു വിജാനന്തി പാവ്വതീം താം മഹൌഷധീം
സഞ്ജീവകരണീം ദിവ്യാം വിശല്യാം ദേവനിമ്മിതാം. 31

"ഹരയഃ	"വാനരന്മാർ	താം സഞ്ജീവ-കരണീം	ആ സഞ്ജീവകരണി യേയും
പാവ്വതീം	പവ്വതങ്ങളിൽ കിട്ടുന്ന		
മഹൌഷധീം	ഉത്തമൌഷധവും[തായ	വിശല്യാം തു	വിശല്യകരണിയേയും
ദിവ്യാം	ദിവ്യവൈദ്യമാന്തും	വിജാനന്തി.	നല്ലപോലെ അറിയുന്ന വരാണ്.
ദേവനിമ്മിതാം	ദേവന്മാരാൽ ഉണ്ടാക്ക പ്പെട്ടതുമായ		

ചന്ദ്രശ്ച നാമ്നാ ദ്രോണശ്ച ക്ഷീരോദേ സാഗരോത്തമേ
അമൃതം യത്ര മഥിതം തത്ര തേ പരമൌഷധീ. 32

"സാഗരോത്തമേ	"സമുദ്രങ്ങളിൽ വെച്ച് ശ്രേഷ്ഠമായ	യത്ര	യാതൊരു അളിക്കിലാണ്
ക്ഷീരോദേ	ക്ഷീരസമുദ്രത്തിൽ	അമൃതം മഥിതം;	അമൃതം മഥനം ചെയ്യ
നാമ്നാ	പേരാൽഉള്ള	തത്ര	അവിടെ [പ്പെട്ടത്;
ചന്ദ്രഃ ച	ചന്ദ്രപവ്വതവും	തേ പരമൌഷധീ.	ആ രണ്ടു മരുന്നുകളുമുണ്ട്.
ദ്രോണഃ ച;	ദ്രോണപവ്വതവുമുണ്ട്;		

തസ്മിംസ്തേ നിഹിതേ ദേവൈഃ പവ്വതേ പരമൌഷധീ
അയം വായുസുതാ രാജൻ ഹനുമാംസ്തത്ര ഗച്ഛതു. 33

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!	നിഹിതേ;	വെക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്;
തേ പരമൌഷധീ	ആ ഉത്തമൌഷധങ്ങൾരണ്ടും	അയം വായുസുതഃ	ഈ വായുപുത്രനായ
തസ്മിൻ പവ്വതേ	ആ പവ്വതത്തിൽ	ഹനുമാൻ	ഹനുമാൻ
ദേവൈഃ	ദേവന്മാരാൽ	തത്ര ഗച്ഛതു."	അവിടെ പോയ്ക്കൊള്ളട്ടെ."

ഏതസ്മിന്നന്തരേ വായുർമേഘ്വാംശ്ചാപി സവിദ്യുതഃ
പയ്യസ്യൻ സാഗരേ തോയം കമ്പയന്നിവ പവ്വതാൻ. 34

ഏതസ്മിൻ അന്തരേ	ഈയ്യിടയിൽ	പയ്യസ്യൻ	അടിച്ചു പറപ്പിച്ചും കൊണ്ട്,
സവിദ്യുതഃ	മിന്നലോടുകൂടിയ	പവ്വതാൻ കമ്പയൻ ഇവ	പവ്വതങ്ങളെ കുലുക്കുമാറുള്ള
മേഘാൻ ച	മേഘങ്ങളേയും		
സാഗരേ	സമുദ്രത്തിൽ		
തോയം അപി	വെള്ളത്തേയും	വായുഃ.	ഒരു കൊടുങ്കാറുണ്ടായി.

മഹതാ പക്ഷവാതേന സവ്വദ്വീപമഹാദ്രുമാഃ
നിപേതുർഭിന്നവിടപാഃ സമൂലാ ലവണാംഭസി. 35

മഹതാ	വമ്പിച്ച	ഭിന്നവിടപാഃ	കൊമ്പുകളൊടിഞ്ഞ്
പക്ഷവാതേന	ചിറകടിക്കാറുകൊണ്ടു	സമൂലാഃ	വേരോടുകൂടി (പുഴങ്ങി)
സവ്വദ്വീപ-മഹാദ്രുമാഃ	ദ്വീപിലെങ്ങുമുള്ള വൻ തരുക്കൾ	ലവണാംഭസി	ലവണസമുദ്രത്തിൽ
		നിപേതുഃ.	വീണു.

അഭവൻ പന്നഗാസ്സ്യസ്ഥാ ഭോഗിനസ്തത്രവാസിനഃ
ശീഘ്ര്യം സത്ത്വാനി യാദാംസി ജഗ്മുശ്ച ലവണാണ്ണവം. 36

തത്രവാസിനഃ	അവിടെപാർത്തിരുന്ന	യാദാംസി സത്ത്വാനി ച	സത്ത്വ ജലജന്തുക്കളും
ഭോഗിനഃ	വമ്പിച്ച ഉടലുകളാൻ	ശീഘ്ര്യം	ഉടനെ
പന്നഗാഃ	സർപ്പങ്ങൾ	ലവണാണ്ണവം ജഗ്മുഃ.	ലവണസമുദ്രത്തിനു ള്ളിൽ താണുകളഞ്ഞു.
ത്രസ്താഃ അഭവൻ; നടുനടുങ്ങി;			

തതോ മുഹൂർത്താദ് ഗരുഡം വൈനതേയം മഹാബലം
വാനരാ ദദൃശുഃ സർവ്വേ ജ്വലന്തമിവ പാവകം. 37

തതഃ	പിന്നെ	ജ്വലന്തം പാവകം ഇവ	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന അഗ്നി പോലെയിരിക്കുന്നവനുമായ
മുഹൂർത്താത്	ഒരു ക്ഷണനേരത്തിൽ	ഗരുഡം	ഗരുഡഭഗവാനെ
വാനരാഃ സർവ്വേ,	വാനരന്മാരെല്ലാം,	ദദൃശുഃ.	കണ്ടു.
മഹാബലം	മഹാശക്തിയാൻവനും		
വൈനതേയം,	വിനതാസുതനും		

തമാഗതമഭിപ്രേക്ഷ്യ നാഗാസ്തേ വിപ്രദുദ്രുവുഃ
യൈസ്തൌ സത്പുരുഷൌ ബദ്ധൌ ശരൈസ്തൈർമ്മഹാബലൌ 38

"ശരൈസ്തൈഃ യൈഃ	"ശരങ്ങളായ്തീർന്ന യാതൊന്നുകളാൽ,	തേ നാഗാഃ,	അപ്രകാരമുള്ള ആ സർപ്പങ്ങൾ,
മഹാബലൌ	മഹാബലശാലികളും	ആഗതം തം	അവിടെ വന്നെത്തിയ
സത്പുരുഷൌ	സത്പുരുഷന്മാരുമായ	അഭിപ്രേക്ഷ്യ	കണ്ട് [ആ ഗരുഡനെ
തൌ ബദ്ധൌ,	അവരിരുവരും ബന്ധിക്കപ്പെട്ടിരുന്നുവോ,	വിപ്രദുദ്രുവുഃ.	പേടിച്ചു പാഞ്ഞുതുടങ്ങി.

തതഃ സുപർണ്ണഃ കാകുത്സ്ഥൌ ദൃഷ്ട്വാ പ്രത്യഭിനന്ദിതഃ
വിമമർശ ച പാണിഭ്യാം മുഖേ ചന്ദ്രസമപ്രഭേ. 39

തതഃ	പിന്നെ	പാണിഭ്യാം	ഇരുകരങ്ങൾകൊണ്ടും
സുപർണ്ണഃ	ഗരുഡഭഗവാൻ	ചന്ദ്രസമപ്രഭേ	ചന്ദ്രൻപോലെ വിളങ്ങുന്ന
കാകുത്സ്ഥൌ	ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാരെ	മുഖേ ച	രണ്ടു വദനങ്ങളേയും
ദൃഷ്ട്വാ,	നോക്കി,	വിമമർശ.	തലോടി.
പ്രത്യഭിനന്ദിതഃ	സന്തോഷംപൂണ്ട്		

വൈനതേയേന സംസ്പൃഷ്ടാസ്തയോഃ സംരുരുഹുർവ്രണാഃ
സുവർണ്ണേ ച തനൂ സ്നിഗ്ധേ തയോരാശു ബഭൂവതുഃ. 40

തയോഃ	അവരിരുവരുടേയും	ആശു	തൽക്ഷണം
വ്രണാഃ	വ്രണങ്ങൾ	തയോഃ	അവരിരുവരുടേയും
വൈനതേയേന	ഗരുഡഭഗവാനാൽ	തനൂ ച	ശരീരങ്ങളും
സംസ്പൃഷ്ടാഃ	തലോടപ്പെട്ടവയായി	സുവർണ്ണേ	നല്ലനിറംപൂണ്ട്
സംരുരുഹുഃ;	ഉണങ്ങിയവടുക്കൾപോലും കാണാതായ്തീർന്നു;	സ്നിഗ്ധേ	മൃദുവായി
		ബഭൂവതുഃ.	ഭവിച്ചു

തേജോ വീര്യം ബലം ഭോജ ഉത്സാഹശ്ച മഹാദ്യുതേ:
പ്രദർശനം ച ബുദ്ധിശ്ച സ്മൃതിശ്ച ദ്വിഗുണം തയോ:. 41

തയോ:	അവരിരുവരുടെ	ഉത്സാഹ: ച	ഉത്സാഹവും
തേജ:	തേജസ്സും	പ്രദർശനം ച	സൂക്ഷ്മജ്ഞാനവും
വീര്യം	വീര്യവും	ബുദ്ധി: ച	ബുദ്ധിശക്തിയും
ബലം	ബലവും	സ്മൃതി: ച	ഓർമ്മശക്തിയും
ഓജ: ച	ശരീരകാന്തിയും	ദ്വിഗുണം.	മുമ്പേതിലുമധികമായി ദ്വിഗുണീഭവിച്ചു.
മഹാദ്യുതേ:	ഉത് കൃഷ്ടദ്യുതിയായ		

[ഈ ശ്ലോകത്തിൽ 'ബുദ്ധി'യെന്ന പദത്തിലുള്ള 'ധി' എന്ന അക്ഷരമാകുന്നു ഗായത്രിയിലെ 17-ാമത്തെ അക്ഷരം. ഗോവിന്ദരാജപക്ഷം.]

താവുത്ഥാപ്യ മഹാവീര്യൌ ഗരുഡോ വാസവോപമൌ
ഉഭൌ തൌ സസ്വജേ ഹൃഷ്ടൌ രാമശ്ചൈനമുവാച ഹ. 42

ഗരുഡ:	ഗരുഡൻ	തൌ ഉഭൌ	അവരിരുവരേയും
മഹാവീര്യൌ	മഹാവീര്യശാലികളും	സസ്വജേ;	തലോടി;
വാസവോപമൌ	ഇന്ദ്രതുല്യന്മാരുമായ	രാമ: ച	ശ്രീരാമനും
തൌ	അവർ രണ്ടുപേരേയും	ഏനം	ഈ ഗരുഡഭഗവാനെ നോക്കി
ഉത്ഥാപ്യ,	എഴുന്നേല്പിച്ച്,		
ഹൃഷ്ടൌ	സന്തോഷമുൾക്കൊണ്ട വരായ	ഉവാച ഹ.	അരുളിച്ചെയ്തു.

ഭവത് പ്രസാദാദ്വ്യസനം രാവണിപ്രഭവം മഹത്
ആവാമിഹ വ്യതിക്രാന്തൌ പൂർവ്വവദ് ബലിനൌ കൃതൌ. 43

"ആവാം	"ഞങ്ങൾ രണ്ടുപേരും	വ്യസനം	ആപത്തിനെ
ഭവത്-പ്രസാദാത്	നിന്തിരുവടിയുടെ കാരുണ്യത്താൽ,	വ്യതിക്രാന്തൌ	കടന്നവരായി
		ഇഹ	ഇതാ
രാവണിപ്രഭവം	ഇന്ദ്രജിത്തിൽനിന്നുണ്ടായ	പൂർവ്വവത്	മുൻപോലെ
		ബലിനൌ	ബലിഷ്ഠരായിതീർന്നിരിക്കുന്നു.
മഹത്	മഹത്തായ	കൃതൌ.	

യഥാ താതം ദശരഥം യഥാ ഽജം ച പിതാമഹം
തഥാ ഭവന്തമാസാദ്യ ഹൃദയം മേ പ്രസീദതി. 44

"താതം	"പിതാവായ	തഥാ ച	അപ്രകാരംതന്നെ
ദശരഥം	ദശരഥമഹാരാജാവിനെ പ്രാപിച്ചാൽ എപ്രകാരമോ,	ഭവന്തം	നിന്തിരുവടിയെ
യഥാ,		ആസാദ്യ	പ്രാപിച്ചതിനാൽ
പിതാമഹം	പിതാമഹനായ	മേ	എന്റെ
അജം യഥാ	അജമഹാരാജാവിനെ കണ്ടാലെപ്രകാരമൊ	ഹൃദയം	ഹൃദയം
		പ്രസീദതി.	സന്തോഷിക്കുന്നു.

കോ ഭവാൻ രൂപസമ്പന്നോ ദിവ്യസ്രഗനുലേപനഃ
വസാനോ വിരജേ വസ്ത്രേ ദിവ്യാഭരണഭൂഷിതഃ. 45

"രൂപസമ്പന്നഃ	"ഭംഗിയുള്ളരൂപത്തോടുകൂടിയവനും	വസ്ത്രേ	വസ്ത്രവും ഉത്തരീയവും
		വസാനഃ	ധരിച്ചിരിക്കുന്നവനും
ദിവ്യസ്രഗനുലേപനഃ	ദേവലോകത്തിലുള്ള മലർമാലയും കുറിക്കൂട്ടു മണിഞ്ഞവനും	ദിവ്യാഭരണഭൂഷിതഃ	ദിവ്യാഭരണാലംകൃതനും ആയ
		ഭവാൻ	നിന്തിരുവടി
വിരജേ	നിൎമ്മലമായ	കഃ?"	ആരാണ്?"

തമുവാച മഹാതേജാ വൈനതേയോ മഹാബലഃ
പതത്രിരാജഃ പ്രീതാത്മാ ഹൎഷപൎയ്യാകുലേക്ഷണഃ. 46

മഹാതേജാഃ	മഹാതേജസ്വിയും	പ്രീതാത്മാ	അകം കുളൎത്തവനായി
മഹാബലഃ	മഹാശക്തിമാനും	ഹൎഷപൎയ്യാകുലേക്ഷണഃ	സന്തോഷം തുളുമ്പുന്ന നേത്രങ്ങളാൎന്നവനായി
പതത്രിരാജഃ,	പക്ഷിരാജാവുമായ	തം ഉവാച.	ആ ശ്രീരാമനോടായുണൎത്തിച്ചു.
വൈനതേയഃ,	ഗരുഡഭഗവാൻ,		

അഹം സഖാ തേ കാകുത്സ്ഥ പ്രിയഃ പ്രാണോ ബഹിശ്ചരഃ
ഗരുത്മാനിഹ സംപ്രാപ്തോ യുവയോഃ സാഹ്യകാരണാത്. 47

"കാകുത്സ്ഥ!	"ശ്രീരാഘവ!	ബഹിശ്ചരഃ	പുറമെസഞ്ചരിക്കുന്ന
അഹം	ഞാൻ	പ്രാണഃ;	പ്രാണൻ;
തേ	നിന്തിരുവടിയെ	യുവയോഃ	നിങ്ങൾ രണ്ടുപേൎക്കും
പ്രിയഃ	അനുവൎത്തിക്കുന്ന	സാഹ്യകാരണാത്	സഹായം ചെയ്യാൻ വേണ്ടി
സഖാ	സഖാവായ		
ഗരുത്മാൻ;	ഗരുഡനാകുന്നു;	ഇഹ സംപ്രാപ്തഃ.	ഇങ്ങു വന്നതാണ്.

["അഹം സഖാ തേ കാകുത്സ്ഥഃ":— ദശരഥപുത്രനായി അവതരിച്ച ശ്രീരാമന്റെ വിഷ്ണുത്വത്തെ സൂചിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് പറയുന്നതാകുന്നു ഇത്. ഗരുഡഭഗവാൻ ദേവന്മാരെയെല്ലാം ജയിച്ച്, ചക്രത്താലും രണ്ടു മഹാസൎപ്പങ്ങളാലും കാക്കപ്പെട്ടതായ അമൃതകുംഭത്തെ ചന്ദ്രങ്കൽനിന്ന് ഹരിച്ചതിനാൽ മഹാവിഷ്ണു, ഗരുഡന്റെ ശക്തികണ്ട് സംപ്രീതനായി, അവർ തമ്മിൽ അന്യോന്യം വരം നൽകുന്നു. ഇതിനെത്തന്നെയാണു സഖിത്വമെന്നു പറയുന്നത്. "സുമത്പാട്യാമൃതം തത്ര വൈനതേയസ്തതോ ബലീ. ഉത്പപാത ജവേനൈവ യന്ത്രമുന്മത്ഥ്യ വീൎയ്യവാൻ. അപീത്വൈവാമൃതം പക്ഷീ പരിഗൃഹ്യാശു നിഃസൃതഃ. ആഗച്ഛദപരിശ്രാന്ത ആവാൎയ്യാൎക്കപ്രഭാം തതഃ. വിഷ്ണുനാ ച തദാകാശേ വൈനതേയഃ സമേയിവാൻ. തസ്യ നാരായണസ്തുഷ്ടസ്തേനാലൊല്യേനകൎമ്മണാ. തമുവാചാവ്യയോ ദേവോ വരദോഽസ്മീതി ഖേചരം. സ വവ്രേ തവ തിഷ്ഠേയമുപരീത്യന്തരിക്ഷഗഃ. ഉവാച ചൈനം ഭൂയോഽപി നാരായണമിദം വചഃ. അജരശ്ചാമരശ്ച സ്യമമൃതേനവിനാഽപ്യഹം. ഏവമസ്ത്വിതി തം വിഷ്ണുരുവാച വിനതാസുതം. പ്രതിഗൃഹ്യ വരൌ തൌ ച ഗരുഡോ വിഷ്ണുമബ്രവീത്. ഭവതേഽപി വരം ദദ്യാം വൃണോതു ഭഗവാനപി. തം വവ്രേ വാഹനം വിഷ്ണുർ ഗരുത്മന്തം മഹാബലം. ധ്വജം ച ചക്രേ ഭഗവാനുപരി സ്ഥാസ്യസീതി തം. ഏവമസ്ത്വിതി തം ദേവമുക്ത്വാ നാരായണം ഖഗഃ വവ്രാജ തരസാ വേഗാദ്വായും സ്പൎദ്ധൻ മഹാജവഃ." (ഭാരതം ആദിപൎവ്വം 33).]

അസുരാ വാ മഹാവീര്യാ ദാനവാ വാ മഹാബലാഃ
സുരാശ്ചാപി സഗന്ധർവ്വാഃ പുരസ്കൃത്യ ശതക്രതും 48
നേമം മോക്ഷയിതും ശക്താഃ ശരബന്ധം സുദാരുണം
മായാബലാദിന്ദ്രജിതാ നിർമ്മിതം ക്രൂരകർമ്മണാ. 49

"ക്രൂരകർമ്മണാ	"ക്രൂരകർമ്മാവായ
ഇന്ദ്രജിതാ	ഇന്ദ്രജിത്തിനാൽ
മായാബലാത്	മായാശക്തികയ്യുണ്ട്
നിർമ്മിതം	നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടതായ
ഇമം	ഈ
സുദാരുണം	ഘോരമായ
ശരബന്ധം	ശരബന്ധത്തെ
മോക്ഷയിതും	മോചിപ്പിപ്പാൻ
മഹാവീര്യാഃ	മഹാവീര്യശാലികളായ
അസുരാഃ വാ,	അസുരന്മാരാകട്ടെ,
മഹാബലാഃ	മഹാബലവാന്മാരായ
ദാനവാഃ വാ	ദാനവന്മാരാകട്ടെ
സഗന്ധർവ്വാഃ	ഗന്ധർവ്വന്മാരൊന്നിച്ച
സുരാഃ ച	ദേവന്മാരാകട്ടെ
ശതക്രതും	ഇന്ദ്രനെ
പുരസ്കൃത്യ അപി	തലവനാക്കിയെന്നാലും
ശക്താഃ ന.	ശക്തരാകയില്ല.

ഏതേ നാഗാഃ കാദ്രവേയാസ്തീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രാ വിഷോല്ബണാഃ
രക്ഷോമായാപ്രഭാവേന ശരാ ഭൂത്വാ തമാശ്രിതാഃ. 50

"രക്ഷോമായാപ്രഭാവേന	"രാക്ഷസന്റെ മായാശക്തിയാൽ
കാദ്രവേയാഃ	കദ്രുവിന്റെ തനയന്മാരും
തീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രാഃ	ഉഗ്രദംഷ്ട്രകളാന്നവരും
വിഷോല്ബണാഃ	കൊടിയ വിഷത്തെ വമിക്കുന്നവരുമായ
ഏതേ നാഗാഃ	ഈ നാഗങ്ങൾ
ശരാഃ ഭൂത്വാ	ശരങ്ങളായിത്തീർന്ന്
തമാശ്രിതാഃ.	നിങ്ങളെ പ്രാപിച്ചിരുന്നു.

സൗമ്യശ്ചാസി ധർമ്മജ്ഞ രാമ സത്യപരാക്രമ
ലക്ഷ്മണേന സഹ ഭ്രാത്രാ സമരേ രിപുഘാതിനാ. 51

"രാമ!	"ശ്രീരാഘവ!
ധർമ്മജ്ഞ!	ധർമ്മജ്ഞ!
സത്യപരാക്രമ!	സത്യവും പരാക്രമവുമാർന്നുള്ളോവേ!
സമരേ	പോരിൽ
രിപുഘാതിനാ	ശത്രുവിധ്വംസകനും
ഭ്രാത്രാ ച	സഹോദരനുമായ
ലക്ഷ്മണേന സഹ	ലക്ഷ്മണനോടുംകൂടി
സൗമ്യഃ അസി.	നിന്തിരുവടി ആപത്തൊഴിഞ്ഞവനായിരിക്കുന്നു.

ഇമം ശ്രുത്വാ തു വൃത്താന്തം ത്വരമാണോഽഹമാഗതഃ
സഹസാ യുവയോഃ സ്നേഹാത് സഖിത്വമനുപാലയൻ. 52

"അഹം	"ഞാൻ
ഇമം വൃത്താന്തം	ഈ വർത്തമാനത്തെ
ശ്രുത്വാ,	കേട്ടറിഞ്ഞു,
യുവയോഃ തു	നിങ്ങടെ ഇരുവരുടെയും പേരിലും ഉള്ള
സ്നേഹാത്,	കേതികൊണ്ട്,
സഖിത്വം	സുഹൃത്ത്വമര്യാദയെ
അനുപാലയൻ,	പരിപാലിക്കുന്നവനായി,
ത്വരമാണഃ	ബദ്ധപ്പെട്ടുകൊണ്ട്
സഹസാ	തൽക്ഷണംതന്നെ
ആഗതഃ.	ഇങ്ങെത്തിച്ചേർന്നു.

മോക്ഷിതൌ ച മഹാഘോരാദസ്മാത് സായകബന്ധനാത്
അപ്രമാദശ്ച കർത്തവ്യോ യുവാഭ്യാം നിത്യമേവ ഹി. 53

"അസ്മാത്	"ഈ	നിത്യം ഏവ	എല്ലായ്പ്പോഴും തന്നെ
മഹാഘോരാത്	അതിഘോരമായ	യുവാഭ്യാം ഹി	നിങ്ങൾ ഇരുവരാലും
സായക-ബന്ധനാത് ച	ശരബന്ധത്തിൽ നിന്നും	അപ്രമാദഃ കർത്തവ്യഃ.	ജാഗ്രത കയ്ക്കൊള്ളപ്പെടേണ്ടതാണ്.
മോക്ഷിതൌ ച;	നിങ്ങൾ മോചിതരായി;		

പ്രകൃത്യാ രാക്ഷസാഃ സർവ്വേ സംഗ്രാമേ കൂടയോധിനഃ
ശൂരാണാം ശുദ്ധഭാവാനാം ഭവതാമാർജ്ജവം ബലം. 54

"ശുദ്ധഭാവാനാം	"പരിശുദ്ധമനസ്കരായ	ബലം;	ബലം;
ശൂരാണാം	ശൂരന്മാരായ	രാക്ഷസാഃ സർവ്വേ	രാക്ഷസന്മാരെല്ലാം
ഭവതാം,	നിങ്ങൾക്ക്,	പ്രകൃത്യാ	സ്വഭാവംകൊണ്ടു തന്നെ
സംഗ്രാമേ	പോരിൽ	കൂടയോധിനഃ.	കപടയുദ്ധംചെയ്യുന്നവരാണ്.
ആർജ്ജവം	ധർമ്മംതെററാതിരിക്കുന്നതുതന്നെയാണ്		

തന്ന വിശ്വസിതവ്യം വോ രാക്ഷസാനാം രണാജിരേ
ഏതേനൈവോപമാനേന നിത്യം ജിഹ്മാ ഹി രാക്ഷസാഃ. 55

"രണാജിരേ	"പോർക്കളത്തിൽ	ഏതേന	ഇപ്പോൾ നടന്നതായ
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസർ	ഉപമാനേന ഏവ	ഈ ദൃഷ്ടാന്തംനോക്കിയാലും
നിത്യം	എല്ലായ്പ്പോഴും	വഃ	നിങ്ങൾക്ക്
ജിഹ്മാഃ;	അധർമ്മബുദ്ധികയ്ക്കൊണ്ടവരാകുന്നു;	രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസരെക്കുറിച്ച്
തത് ഹി	ആയതുകൊണ്ടും	വിശ്വസിതവ്യം ന."	വിശ്വാസം കയ്ക്കൊള്ളുവാൻ പാടുള്ളതല്ല."

ഏവമുക്ത്വാ തതോ രാമം സുപർണ്ണഃ സുമഹാബലഃ
പരിഷ്വജ്യ സുഹൃത്സ്നിഗ്ദ്ധമാപ്രഷ്ടുമുപചക്രമേ. 56

സുമഹാബലഃ	അതിശക്തിമാനായ	സുഹൃത്സ്നിഗ്ദ്ധം	ഭക്തപ്രിയനായ
സുപർണ്ണഃ,	ഗരുഡഭഗവാൻ,	രാമം	ശ്രീരാമനെ
തതഃ	ആ സമയം	പരിഷ്വജ്യ,	ആലിംഗനംചെയ്ത്
ഏവം	മേൽപ്രകാരം	ആപ്രഷ്ടും ഉപചക്രമേ.	ഇങ്ങിനെ യാത്രപറവാൻ തുടങ്ങി.
ഉക്ത്വാ	ഉരചെയ്ത്		

സഖേ രാഘവ ധർമ്മജ്ഞ രിപൂണാമപി വത്സല
അഭ്യനുജ്ഞാതുമിച്ഛാമി ഗമിഷ്യാമി യഥാഗതം. 57

"സഖേ!	"സഖേ!
ധർമ്മജ്ഞ!	ധർമ്മമറിഞ്ഞുള്ളോവേ!
രിപൂണാം അപി	ശത്രുക്കളുടെപേരിലും
വത്സല!	കാരുണ്യമാൻ്ള്ളോവേ!
രാഘവ!	ശ്രീരാഘവ!
യഥാഗതം	വന്നവണ്ണംതന്നെ
ഗമിഷ്യാമി;	ഞാൻ പോയ്ക്കൊള്ളട്ടെ;
അഭ്യനുജ്ഞാതും	വിടയരുളുവാൻ
ഇച്ഛാമി.	ഞാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

ന ച കൌതൂഹലം കാര്യം സഖിതവം പ്രതി രാഘവ
കൃതകർമ്മാ രണേ വീര സഖിതവമനുവേത്സ്യസി. 58

"രാഘവ!	"ശ്രീരാഘവ!
സഖിതവം പ്രതി	സഖിതവത്തെക്കുറിച്ച്
കൌതൂഹലം ച	അറിവാനുള്ള കൌതുകം
കാര്യം ന;	ഇപ്പോൾ കയ്യ്കൊള്ളാതിരുന്നാലും;
വീര!	വീര!
രണേ	പോരിൽ
കൃതകർമ്മാ	കൃത്യം നിറവേറിയ ശേഷം
സഖിതവം	നാം തമ്മിലുള്ള സഖിതവത്തെക്കുറിച്ച്
അനുവേത്സ്യസി.	നിന്തിരുവടി അറിഞ്ഞുകൊള്ളുന്നതാണ്.

[ശ്രീരാമന് പരതവാവബോധമില്ലെന്നു ഇതിൽനിന്ന് ഊഹിക്കാമെങ്കിലും, അതു് നാട്യം മാത്രമാണെന്നു കരുതേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. വിഭീഷണനെ പരിഗ്രഹിക്കുന്ന ഘട്ടത്തിൽ "പിശാചാൻ ഭനവാൻ യക്ഷാൻ പൃഥിവ്യാം ചൈവ രാക്ഷസാൻ. അംഗുല്യഗ്രേണ താൻ ഹന്യാം" ഇത്യാദി വാക്യങ്ങളെയും മറക്കരുതു കാണുക.

നാഗം എന്നതു് മാറിമാറിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ജഗത്തു് തന്നെ. നാഗപാശത്തിൽ അതായതു് സംസാരബന്ധത്തിൽപ്പെട്ട ആത്മാവിനെ, കർമ്മയോഗവും ജ്ഞാനയോഗവുമാകുന്ന രണ്ടു പക്ഷങ്ങളോടുകൂടിയ ശരീരമാൻ മോചിപ്പിക്കുന്നു, എന്ന തത്വം വിവക്ഷിക്കപ്പെടുന്നു. ഇന്ദ്രനെ അതായതു് മനസ്സിനെ, ജയിക്കുന്നതായ ദുഃഖം മുതലായവതന്നെ ഇന്ദ്രജിത്തു് എന്നും ഗ്രാഹ്യം.]

ബാലവൃദ്ധാവശേഷാം തു ലങ്കാം കൃത്വാ ശരോർമ്മിഭിഃ
രാവണം ച രിപും ഹത്വാ സീതാം സമുപലപ്സ്യസേ 59

"ശരോർമ്മിഭിഃ	"ശരനിരകരംകൊണ്ട്
രിപും	ശത്രുവായ
രാവണം ച	രാവണനേയും
ഹത്വാ,	കൊന്ന്,
ലങ്കാം തു	ലങ്കയേയും
ബാലവൃദ്ധാവശേഷാം	ബാലന്മാരും വൃദ്ധന്മാരും മാത്രം ബാക്കിയുള്ള
കൃത്വാ,	ചെയ്തശേഷം [താക്കി
സീതാം	സീതാദേവിയെ
സമുപലപ്സ്യസേ."	നിന്തിരുവടി പ്രാപിക്കുന്നതാണ്.

ഇത്യേവമുക്ത്വാ വചനം സുപർണ്ണഃ ശീഘ്രവിക്രമഃ
രാമം ച വിരുജം കൃത്വാ മത്വാ തേഷാം വനൌകസാം 60
പ്രദക്ഷിണം തതഃ കൃത്വാ പരിഷ്വജ്യ ച വീര്യവാൻ
ജഗാമാകാശമാവിശ്യ സുപർണ്ണഃ പവനോ യഥാ. 61

സുപർണ്ണഃ	നല്ല ചിറകുകളാൽവാനായി	മത്വാ	നടുവിൽവെച്ച്
പവനഃ യഥാ	വായുഭഗവാനെന്നപോലെ	രാമം	ശ്രീരാമനെ
ശീഘ്രവിക്രമഃ	ശീഘ്രഗതിയാൽ	വിരുജം കൃത്വാ	പീഡയറവനാക്കിച്ചെയ്ത്
വീര്യവാൻ ച	വീര്യശാലിയായ	തതഃ	അതിൽപിന്നെ
സുപർണ്ണഃ,	ഗരുഡഭഗവാൻ,	പ്രദക്ഷിണം കൃത്വാ	പ്രദക്ഷിണംചെയ്ത്
ഇതി ഏവം	ഇപ്രകാരം	പരിഷ്വജ്യ ച,	വീണ്ടും ആലിംഗനംചെയ്തശേഷം,
വചനം	വാക്യത്തെ	ആകാശം ആവിശ്യ	ആകാശംപുക്ക്
ഉക്ത്വാ,	ഉരചെയ്തശേഷം,	ജഗാമ.	പറന്നുചെന്നു.
തേഷാം	ആ		
വനൌകസാം	വാനരന്മാരുടെ		

["പ്രക്ഷിണം കൃത്വാ" എന്നതിൽനിന്ന് ശ്രീരാമൻ വിഷ്ണു ഭഗവതാവതാരമാണെന്നതിനെ പ്രാകൃതന്മാരായ കപികൾക്ക് ബോധിപ്പിക്കുന്നു. (തിലകം.)]

വിരുജൌ രാഘവൌ ദൃഷ്ട്വാ തതോ വാനരയൂഥപാഃ
സിംഹനാദാംസ്തദാ നേദുർലാംഗ്ലാൻ ദുധുവുശ്ച തേ. 62

തദാ	ആ സമയം	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
തേ	ആ	തതഃ	അതിനാൽ
വാനരയൂഥപാഃ	വാനരസേനാധിപന്മാർ	സിംഹനാദാൻ	സിംഹനാദങ്ങളെ
രാഘവൌ	ശ്രീരാഘവന്മാരെ	നേദുഃ;	മുഴക്കി;
വിരുജൌ	ഒരു സുഖക്കേടുമില്ലാത്തവരായി	ലാംഗ്ലാൻ ച	പുച്ഛങ്ങളേയും
		ദുധുവുഃ.	വീശി.

തതോ ഭേരീഃ സമാജഘ്നുർമൃദംഗാംശ്ചാപ്യനാദയൻ
ദധ്മുഃ ശംഖാൻ സംപ്രഹൃഷ്ടാഃ ക്ഷ്വേളന്ത്യപി യഥാപുരം. 63

തതഃ	അപ്പോൾ	അനാദയൻ;	മുഴക്കി;
യഥാപുരം	മുൻപോലെ	ശംഖാൻ ച	ശംഖുകളും
ഭേരീഃ	പെരുമ്പറകളെ	ദധ്മുഃ;	ഊതി;
സമാജഘ്നുഃ;	അടിച്ചു;	സംപ്രഹൃഷ്ടാഃ	അത്യുത്സാഹത്തോടെ
മൃദംഗാൻ അപി	മൃദംഗങ്ങളേയും	ക്ഷ്വേളന്തി അപി.	തുള്ളുകയായി.

ആസ്ഫോട്യാസ്ഫോട്യ വിക്രാന്താ വാനരാ നഗയോധിനഃ
ദ്രുമാനുത്പാട്യ വിവിധാൻ തസ്ഥുഃ ശതസഹസ്രശഃ. 64

നഗയോധിനഃ	കുന്നുകൾകൊണ്ട് പൊരുതുന്ന	ശതസഹസ്രശഃ	ലക്ഷക്കണക്കായി
		ഉത്പാട്യ	വേരോടുകൂടി പറിച്ചെടുത്ത്
വിക്രാന്താഃ	വീരന്മാരായ	ആസ്ഫോട്യ ആസ്ഫോട്യ	തപ്പുകൊട്ടിക്കൊണ്ട്
വാനരാഃ,	വാനരന്മാർ,		
വിവിധാൻ	പല	തസ്ഥുഃ.	യുദ്ധസന്നദ്ധരായിനിന്നു.
ദ്രുമാൻ	വൃക്ഷങ്ങളെ		

വിസൃജന്തോ മഹാനാദാൻ ത്രാസയന്തോ നിശാചരാൻ
ലങ്കാദ്വാരാണ്യുപാജഗ്മുർയോദ്ധുകാമാഃ പ്ലവംഗമാഃ. 65

പ്ലവംഗമാഃ	വാനരന്മാർ	നിശാചരാൻ	രാക്ഷസന്മാരെ
യോദ്ധുകാമാഃ,	പോരാടുവാൻകൊതിച്ച്,	ത്രാസയന്തഃ,	ഭയപ്പെടുത്തുന്നവരായി
		ലങ്കാദ്വാരാണി	ലങ്കാഗോപുരദ്വാരങ്ങളിൽ
മഹാനാദാൻ	അട്ടഹാസങ്ങൾ		
വിസൃജന്തഃ,	പുറപ്പെടിയിച്ചുകൊണ്ടു	ഉപാജഗ്മുഃ.	ചെന്നുകൂടി.

തതസ്തു ഭീമസ്തുമുലോ നിനാദോ
ബഭൂവ ശാഖാമൃഗയൂഥപാനാം
ക്ഷയേ നിദാഘസ്യ യഥാ ഘനാനാം
നാദഃ സുഭീമോ നദതാം നിശീഥേ. 66

തതഃ	ആ സമയം	നദതാം	ഇടിയുന്ന
ശാഖാമൃഗയൂഥപാനാം	വാനരസേനാധിപന്മാരുടെ	ഘനാനാം	മേഘങ്ങളുടെ
		സുഭീമഃ	അതിഘോരമായ
നിനാദഃ,	ഗർജ്ജനം,	നാദഃ യഥാ,	മുഴക്കംപോലെ,
നിദാഘസ്യ	വർഷക്കാലത്തിന്റെ	ഭീമഃ	ഭയങ്കരമായും
ക്ഷയേ	ആരംഭത്തിൽ	തുമുലഃ തു	കോലാഹലമായും
നിശീഥേ	അർദ്ധരാത്രിയിൽ	ബഭൂവ.	ഭവിച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
പഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പതാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ **16665**; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ **1990**.

ഇതി പുരാ കുശലവാഭ്യാം ശ്രീരാമസന്നിധാവശ്വമേധയജ്ഞവാടേ ഭ്രാതൃശുശ്രൂഷണേ ഗീതേ
ശ്രീമദ്രാമായണേ ഏകവിംശോഽഹനി ഗീതാഃ ശ്ലോകാഃ സമാപ്താഃ.

ഇപ്രകാരം പണ്ട് അശ്വമേധയാഗശാലയിൽ ശ്രീരാമസന്നിധാനത്തിൽവെച്ച് മുപ്പത്തിരണ്ടു
ദിവസങ്ങളിലായി ഗാനംചെയ്ത ശ്രീരാമായണത്തിൽ ഇരുപത്തൊന്നാം
ദിവസത്തെ കഥ അവസാനിച്ചു.

പുരാ കുശലവാഭ്യാം ശ്രീരാമസന്നിധാവശ്വമേധ യജ്ഞവാടേ ഭാവിംശേഷ്ണി യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഏകപഞ്ചാശസർഗ്ഗമാരഭ്യ സപ്തത്രിംശമസർഗ്ഗപര്യന്തം (16666-17916 ശ്ലോകാഃ) ഗീതം
തസ്മിൻ ദിനേ ഗീതാഃ ശ്ലോകാശ്ച 1251.

പണ്ട് കുശലവന്മാരാൽ അശ്വമേധയാഗമണ്ഡപത്തിൽ ശ്രീരാമസന്നിധാനത്തിൽവെച്ച
ഇരുപത്തിരണ്ടാം ദിവസം യുദ്ധകാണ്ഡത്തിൽ അമ്പത്തൊന്നാം സർഗ്ഗം തുടങ്ങി
എഴുപതാം സർഗ്ഗംവരെ (16666 മുതൽ 17916 കൂടിയുള്ള ശ്ലോകങ്ങളും)
ഗാനംചെയ്യപ്പെട്ടു. അന്നേദിവസം ഗാനംചെയ്ത ശ്ലോകസംഖ്യ 1251.

ഏകപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്തൊന്നാംസർഗ്ഗം.

[ധൂമ്രാക്ഷനിർഗ്ഗമഃ = ധൂമ്രാക്ഷൻ യുദ്ധത്തിനു പോകുന്നതു്.]

തേഷാം സുതുമുലം ശബ്ദം വാനരാണാം മഹൌജസാം
നദതാം രാക്ഷസൈഃ സാർദ്ധം തദാ ശുശ്രാവ രാവണഃ. 1

തദാ	അപ്പോൾ
നദതാം	ഉറക്കെ ആക്കുന്നവരും
മഹൌജസാം	മഹാപരാക്രമശാലികളുമായ
തേഷാം	ആ
വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ
സുതുമുലം ശബ്ദം	അത്യുത്സാഹത്തോടുകൂടിയ കോലാഹലത്തെ
രാവണഃ	രാവണൻ,
രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസന്മാരോട്
സാർദ്ധം	കൂടി,
ശുശ്രാവ.	കേട്ടു.

സ്നിഗ്ദ്ധഗംഭീരനിർഘോഷം ശ്രുത്വാ സ നിനദം ഭൃശം
സചിവാനാം തതസ്തേഷാം മദ്ധ്യേ വചനമബ്രവീത്. 2

തേഷാം	ആ
സചിവാനാം	മന്ത്രികളുടെ
മദ്ധ്യേ,	നടുവിൽവെച്ചു്,
സഃ	അവൻ,
സ്നിഗ്ദ്ധ-ഗംഭീര-നിർഘോഷം	ഉത്സാഹമായും ഗംഭീരമായും ഘോഷിക്കുന്ന
ഭൃശം	വലുതായ
നിനദം	ആ ശബ്ദത്തെ
ശ്രുത്വാ,	കേട്ടു്,
തതഃ	ആ സമയം
വചനം അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

യഥാഽസൌ സംപ്രഹൃഷ്ടാനാം വാനരാണാം സമുത്ഥിതഃ
ബഹൂനാം സുമഹാനാദോ മേഘാനാമിവ ഗർജ്ജതാം. 3
വ്യക്തം സുമഹതീ പ്രീതിരേതേഷാം നാഽത്ര സംശയഃ. 4

"സംപ്രഹൃഷ്ടാനാം	"അത്യുത്സാഹമുൾക്കൊണ്ട
ബഹൂനാം	പല
വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ
അസൌ	ഈ
സുമഹാനാദഃ,	വലുതായശബ്ദം,
ഗർജ്ജതാം	ഗർജ്ജിക്കുന്ന
മേഘാനാം	മേഘങ്ങളുടെ
ഇവ	എന്നപോലെ
സമുത്ഥിതഃ	പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതിനാൽ
യഥാ,	
ഏതേഷാം	ഇവർക്ക്
സുമഹതീ	അത്യധികമായ
പ്രീതിഃ	സന്തോഷത്തിനുള്ള കാരണം
വ്യക്തം,	ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്,
അത്ര	എന്നുള്ളതിൽ
സംശയഃ ന.	സംശയമില്ല.

തഥാ ഹി വിപുലൈസ്താതൈശ്ചക്ഷുഭേ വരുണാലയഃ. 5

"വിപുലൈഃ	"ഉച്ചത്തിലുള്ള	വരുണാലയഃ തഥാ	സമുദ്രവും
നാദൈഃ	ശബ്ദങ്ങളാൽ	ചുക്ഷുഭേ ഹി.	കലങ്ങിപ്പോയല്ലോ.

തൌ തു ബദ്ധൌ ശരൈസ്തീക്ഷ്ണൈർഭ്രാതരൌ രാമലക്ഷ്മണൌ
അയം ച സുമഹാൻ നാദഃ ശങ്കാം ജനയതീവ മേ. 6

"തൌ	"ആ രണ്ടു്	ച	എങ്കിലും
ഭ്രാതരൌ	സഹോദരന്മാരായ	അയം	ഈ
രാമ-ലക്ഷ്മണൌ തു	രാമലക്ഷ്മണന്മാരാ ണെങ്കിൽ	സുമഹാൻ നാദഃ	വമ്പിച്ച ശബ്ദം
തീക്ഷ്ണൈഃ	തീക്ഷ്ണങ്ങളായ	മേ	എനിക്കു്
ശരൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ	ശങ്കാം	ശങ്കയെ
ബദ്ധൌ;	കെട്ടപ്പെട്ടിരിക്കയാണു്;	ജനയതി ഇവ."	ഉളവാക്കുകതന്നെ ചെയ്യുന്നു."

ഏതത്തു വചനം ശ്രുത്വാ മന്ത്രിണോ രാക്ഷസേശ്വരഃ
ഉവാച നൈർഋതാംസ്തത്ര സമീപപരിവത്തിനഃ. 7

രാക്ഷസേശ്വരഃ	രാക്ഷസരാജാവു്	സമീപ-പരിവത്തിനഃ	അരികിലുണ്ടായിരുന്ന
ഏതത് വചനം	ഇപ്രകാരം	നൈർഋതാൻ മന്ത്രിണഃ തു	രാക്ഷസമന്ത്രിമാരോടായി
ശ്രുത്വാ ച	ഉരചെയ്തശേഷം	ഉവാച.	ഇപ്രകാരം ഓതി.
തത്ര	അവിടെ		

ജ്ഞായതാം ത്വര്ണമേതേഷാം സർവ്വേഷാം വനചാരിണാം
ശോകകാലേ സമുത്പന്നോ ഹർഷകാരണമുത്ഥിതം. 8

"ഏതേഷാം	"ഈ	ഉത്ഥിതം	ഇപ്പോൾ ഉണ്ടായിരിക്കുന്ന
വനചാരിണാം	വാനരന്മാർ	ഹർഷകാരണം	ഈ സന്തോഷത്തിന്നു് കാരണമെന്തെന്നു്
സർവ്വേഷാം,	എല്ലാവർക്കും,	ത്വര്ണം	വേഗത്തിൽ
ശോകകാലേ	ദുഃഖിക്കേണ്ടകാലം	ജ്ഞായതാം."	അറിയപ്പെടട്ടെ."
സമുത്പന്നോ,	നേന്നിരിക്കുമ്പോൾ,		

തതോക്തവാംസ്തേന സംഭ്രാന്താഃ പ്രാകാരമധിരുഹ്യ തേ
ദദൃശുഃ പാലിതാം സേനാം സുഗ്രീവേണ മഹാത്മനാ. 9

തേന	അവനാൽ	അധിരുഹ്യ,	കയറിക്കൊണ്ടു്
തഥാ	ഇപ്രകാരം	മഹാത്മനാ	മഹാത്മാവായ
ഉക്താഃ	കല്പിക്കപ്പെട്ടവരായ	സുഗ്രീവേണ	സുഗ്രീവനാൽ
തേ	അവർ	പാലിതാം	രക്ഷിക്കപ്പെട്ട
സംഭ്രാന്താഃ	പരിഭ്രമിച്ചു്	സേനാം	സൈന്യത്തെ
പ്രാകാരം	മതിൽപ്പുറത്തു്	ദദൃശുഃ.	സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി.

തൌ ച മുക്തൌ സുഘോരേണ ശരബന്ധേന രാഘവൌ
സമുത്ഥിതൌ മഹാഭാഗൌ വിഷേദുഃ പ്രേക്ഷ്യ രാക്ഷസാഃ. 10

രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,	മുക്തൌ,	മോചിക്കപ്പെട്ടവരായി,
രാഘവൌ	രാമലക്ഷ്മണന്മാരായ	മഹാഭാഗൌ	ഒരു കേടുമില്ലാതെ
തൌ ച,	ആ രണ്ടുപേരേയും,	സമുത്ഥിതൌ	എഴുന്നേറുനില്ക്കുന്നതു
സുഘോരേണ	അത്യുഗ്രമായ	പ്രേക്ഷ്യ,	കണ്ട്,
ശരബന്ധേന	ബാണക്കെട്ടിനാൽ	വിഷേദുഃ.	വിഷാദമുൾക്കൊണ്ടു.

സന്ത്രസ്തഹൃദയാഃ സർവ്വേ പ്രാകാരാദവരുഹ്യ തേ
വിഷണ്ണവദനാ ഘോരാ രാക്ഷസേന്ദ്രമുപസ്ഥിതാഃ. 11

ഘോരാഃ	കൊടിയവരായ	അവരുഹ്യ	താഴോട്ടിറങ്ങി,
തേ സർവ്വേ,	അവർ എല്ലാവരും,	വിഷണ്ണവദനാഃ	മുഖംമങ്ങിയവരായി,
സന്ത്രസ്തഹൃദയാഃ	ഉള്ളംനടുങ്ങിയവരായി	രാക്ഷസേന്ദ്രം ഉപസ്ഥിതാഃ.	രാക്ഷസരാജാവിന്റെ അടുക്കൽ എത്തി.
പ്രാകാരാത്	മതിലിൽനിന്ന്		

തദപ്രിയം ദീനമുഖാ രാവണസ്യ നിശാചരാഃ
കൃത്സ്നം നിവേദയാമാസുർയഥാവദാഖ്യാകോവിദാഃ 12

വാക്യകോവിദാഃ	വാക്ചാതുര്യമുള്ളവരായ	അപ്രിയം കൃത്സ്നം	അനിഷ്ടവൃത്തമാനത്തെ ഒട്ടൊഴിയാതെ
നിശാചരാഃ	ആ രാക്ഷസന്മാർ	രാവണസ്യ	രാവണനോടായി
ദീനമുഖാഃ,	മുഖംവാടിയവരായി	യഥാവത്	ഉള്ളവണ്ണം
തത്	ആ	നിവേദയാമാസുഃ.	ഇങ്ങിനെബോധിപ്പിച്ചു.

യൌ താവിന്ദ്രജിതാ യുദ്ധേ ഭ്രാതരൌ രാമലക്ഷ്മണൌ
നിബദ്ധൌ ശരബന്ധേന നിഷ്പ്രകംപപ്രജൌ കൃതൌ 13
വിമുക്തൌ ശരബന്ധേന തൌ ദൃശ്യേതേ രണാജിരേ
പാശാനിവ ഗജൌ ഛിത്ത്വാ ഗജേന്ദ്രസമവിക്രമൌ. 14

"യുദ്ധേ,	"പോരിൽ	രണാജിരേ,	പോക്കളത്തിൽ,
യൌ	യാതൊരു	പാശാൻ	ചങ്ങലകളെ
തൌ ഭ്രാതരൌ	ആ സഹോദരന്മാരായ	ഛിത്ത്വാ	പൊട്ടിച്ച് നില്ക്കുന്ന
രാമലക്ഷ്മണൌ	ശ്രീരാമനും ലക്ഷ്മണനും	ഗജൌ ഇവ,	രണ്ട് ആനകൾ എന്നപോലെ
ഇന്ദ്രജിതാ	ഇന്ദ്രജിത്തിനാൽ		
ശരബന്ധേന	അസ്ത്രപാശംകൊണ്ട്		
നിബദ്ധൌ	ബന്ധിക്കപ്പെട്ടവരായി	ശരബന്ധേന വിമുക്തൌ	അസ്ത്രപാശവിമുക്തരായി
നിഷ്പ്രകംപപ്രജൌ	കയ്യനക്കുവാൻ കഴിയാതെ	ഗജേന്ദ്രസമവിക്രമൌ	ആനക്കൊമ്പന്മാരെപ്പോലെ പരാക്രമമാന്വരായി
കൃതൌ,	ആക്കപ്പെട്ടവരോ,	ദൃശ്യേതേ."	കാണപ്പെടുന്നു."
തൌ	അപ്രകാരമുള്ള ആ രണ്ടുപേരും .		

തച്ഛ്രുത്വാ വചനം തേഷാം രാക്ഷസേന്ദ്രോ മഹാബലഃ
ചിന്താശോകസമാക്രാന്തോ വിഷണ്ണവദനോഽബ്രവീത്. 15

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ
രാക്ഷസേന്ദ്രഃ,	രാക്ഷസാധിപൻ,
തേഷാം	അവരുടെ
തത് വചനം	ആ വാക്കു
ശ്രുത്വാ,	കേട്ടു്,
ചിന്താശോകസമാക്രാന്തഃ	വിചാരംകൊണ്ടുള്ള വ്യസനത്തിൽ കുടുങ്ങിയവനായി
വിഷണ്ണവദനഃ	ദീനവദനനായി
അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

ഘോരൈർദത്തവരൈർബദ്ധൈഃ ശരൈരാശീവിഷോപമൈഃ
അമോഘൈഃ സൂര്യസംകാശൈഃ പ്രമഥ്യേന്ദ്രജിതാ യുധി. 16
തദസ്യബന്ധമാസാദ്യ യദി മുക്തൗ രിപൂ മമ
സംശയസ്ഥമിദം സർവ്വമനുപശ്യാമ്യഹം ബലം. 17

"ഘോരൈഃ	"ഭയങ്കരങ്ങളും
ദത്തവരൈഃ	വരമായ് ലഭിക്കപ്പെട്ടവയും
ആശീവിഷോപമൈഃ	സർപ്പതുല്യങ്ങളും
അമോഘൈഃ	വ്യർത്ഥമാകാത്തവയും
സൂര്യസംകാശൈഃ	സൂര്യസദൃശങ്ങളുമായ
ശരൈഃ,	ബാണങ്ങളാൽ,
ഇന്ദ്രജിതാ	ഇന്ദ്രജിത്താൽ
യുധി	പോരിൽ
പ്രമഥ്യ	എതിർത്ത്
ബദ്ധൈഃ	ബന്ധിക്കപ്പെട്ടവരായ
മമ	എന്റെ
രിപൂ,	രണ്ടു ശത്രുക്കളും,
തത്	അങ്ങിനെയുള്ള
അസ്ത്രബന്ധം	അസ്ത്രബന്ധത്തെ
ആസാദ്യ,	പ്രാപിച്ചു ശേഷം
മുക്തൗ	അതിൽ നിന്നും രക്ഷപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന
യദി,	എന്നു വന്നാൽ,
ഇദം	ഈ
ബലം	സൈന്യത്തെ
സർവ്വം	ആസകലം
സംശയസ്ഥം	പ്രാണഹാനി നേരിട്ടതായ്തന്നെ
അഹം	ഞാൻ
അനുപശ്യാമി.	കരുതുന്നു.

നിഷ്ഫലാഃ ഖലു സംവൃത്താ ശരാ വാസുകിതേജസഃ
ആദത്തം യൈഃ സുസംഗ്രാമേ രിപൂണാം മമ ജീവിതം. 18

"യൈഃ	"യാതൊരു ബാണങ്ങളാൽ
സുസംഗ്രാമേ,	ഘോരയുദ്ധത്തിൽ,
മമ	എന്റെ
രിപൂണാം	ശത്രുക്കളുടെ
ജീവിതം	പ്രാണൻ
ആദത്തം,	അപഹരിക്കപ്പെട്ടുവോ,
വാസുകിതേജസഃ	വാസുകിയോടൊത്ത പരാക്രമമാന്വയായ
ശരാഃ,	ആ ബാണങ്ങൾ,
നിഷ്ഫലാഃ	വ്യർത്ഥങ്ങളായി
സംവൃത്താഃ ഖലു!	തീർന്നു പോയല്ലൊ!"

ഏവമുക്ത്വാ തു സംക്രുദ്ധോ നിഃശ്വസന്നുരഗോ യഥാ
അബ്രവീദ്രക്ഷസാം മദ്ധ്യേ ധൂമ്രാക്ഷം നാമ രാക്ഷസം. 19

രക്ഷസാം	രാക്ഷസന്മാരുടെ
മദ്ധ്യേ,	നടുവിൽ
ഉരഗഃ	സർപ്പം
യഥാ	പോലെ
സംക്രുദ്ധഃ	ചൊടിച്ച്
നിശ്വസൻ,	ചീറിക്കൊണ്ട്,
തു	ഇതിനെക്കുറിച്ച്
ഏവം	ഇപ്രകാരം
ഉക്തവാ	ഉരചെയ്തശേഷം,
ധൂമ്രാക്ഷം നാമ	ധൂമ്രാക്ഷൻ എന്ന
രാക്ഷസം	രാക്ഷസനെ നോക്കി
അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെആജ്ഞാപിച്ചു.

ബലേന മഹതാ യുക്തോ രക്ഷസാം ഭീമവിക്രമ
ത്വം വധായാഭിനിർയ്യാഹി രാമസ്യ സഹ വാനരൈഃ. 20

"രക്ഷസാം	"രാക്ഷസന്മാരിൽ വെച്ച്
ഭീമവിക്രമ!	ഘോരപരാക്രമശാലി
മഹതാ	വമ്പിച്ച [യായവനേ!
ബലേന	സൈന്യത്തോടും
യുക്തഃ	കൂടി
വാനരൈഃ സഹ	വാനരന്മാരുടക്കം
രാമസ്യ	രാമന്റെ
വധായ	വധത്തിന്നായി
ത്വം	നീ
അഭിനിർയ്യാഹി."	ഇപ്പോൾതന്നെ പുറപ്പെട്ടുചെല്ലുക."

[ശ്രീരാമന്റെ വാനരന്മാരാൽ നാശത്തിന്നായിച്ചെല്ലുക, എന്ന അർത്ഥത്തിൽ അമംഗളസൂചകമാകുന്നു. എന്ന് ഗോ. രാ.]

ഏവമുക്തസ്തു ധൂമ്രാക്ഷോ രാക്ഷസേന്ദ്രേണ ധീമതാ
കൃത്വാ പ്രണാമം സംഹൃഷ്ടോ നിർജ്ജഗാമ നൃപാലയാത്. 21

ധീമതാ	പിടിവാദക്കാരനായ
രാക്ഷസേന്ദ്രേണ	രാക്ഷസരാജാവിനാൽ
ഏവം	ഇപ്രകാരം
ഉക്തഃ	കല്പിക്കപ്പെട്ടവനായ
ധൂമ്രാക്ഷഃ,	ധൂമ്രാക്ഷൻ,
സംഹൃഷ്ടഃ	ഉത്സാഹഭരിതനായി
പ്രണാമം കൃത്വാ	കുമ്പിട്ട്
നൃപാലയാത്	അരമനയിൽനിന്നും
തു	തൽക്ഷണംതന്നെ
നിർജ്ജഗാമ.	യാത്രയായി.

അഭിനിഷ്ക്രമ്യ തദ്വാരം ബലാധ്യക്ഷമുവാച ഹ
ത്വരയസ്വ ബലം തൂർണ്ണം കിം ചിരേണ യുയുത്സതഃ. 22

തത്	അ
ദ്വാരം	കോട്ടവാതിലിൽനിന്ന്
അഭിനിഷ്ക്രമ്യ,	പുറത്തുവന്ന്,
ബലാധ്യക്ഷം	സേനാധിപനോടായി
ഉവാച ഹ;	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.
"ബലം	"സൈന്യത്തെ
തൂർണ്ണം	വേഗം
ത്വരയസ്വ;	ഉത്സാഹപ്പെടുത്തുക;
യുയുത്സതഃ	പോരാടുവാൻവേണ്ടി നില്ക്കുന്ന എനിക്ക്
കിം ചിരേണ?	എന്തമാന്തമാണിത്?"

ധൂമ്രാക്ഷവചനം ശ്രുത്വാ ബലാധ്യക്ഷോ ബലാന്വഗഃ
ബലമുദ്യോജയാമാസ രാവണസ്യാജ്ഞയാ ദൃതം. 23

ബലാന്വഗഃ	സൈന്യസമേതനായ
ബലാധ്യക്ഷഃ,	സേനാധിപൻ,
ധൂമ്രാക്ഷവചനം	ധൂമ്രാക്ഷന്റെ വാക്കു
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
ആജ്ഞയാ	ആജ്ഞയെന്നതിനാൽ
ബലം	സൈന്യത്തെ
ദൃതം	ഉടനെ
ഉദ്യോജയാമാസ.	സന്നദ്ധമാക്കി.

തേ ബദ്ധഘണ്ടാ ബലിനോ ഘോരരൂപാ നിശാചരാഃ
വിഗർജ്ജമാനാഃ സംഹൃഷ്ടാ ധൂമ്രാക്ഷം പര്യുപാരയൻ 24
വിവിധായുധഹസ്താശ്ച ശൂലമുദ്ഗരപാണയഃ. 25

ഘോരരൂപാഃ	ഭയങ്കരമായ രൂപത്തോടും
ബലിനഃ	കരുത്തന്മാരുമായ
തേ നിശാചരാഃ,	ആ രാക്ഷസന്മാർ,
ബദ്ധഘണ്ടാഃ	കൊടമണികൾകൊണ്ടി
വിവിധായുധഹസ്താഃ	പല ആയുധങ്ങളും കയ്യിലേന്തിയവരായി
ശൂലമുദ്ഗരപാണയഃ ച	ശൂലങ്ങളേയും മുരിങ്ങടികളേയും എടുത്തു
സംഹൃഷ്ടാഃ	അത്യുത്സാഹത്തോടെ
വിഗർജ്ജമാനാഃ	അട്ടഹസിക്കുന്നവരായി
ധൂമ്രാക്ഷം	ധൂമ്രാക്ഷനെ
പര്യുപാരയൻ.	ചുഴന്നുനിന്നു.

ഗദാഭിഃ പട്ടിശൈർദണ്ഡൈരയസൈർമ്മുസലൈർഭൃശം
പരിഘൈർഭിന്ദിപാലൈശ്ച ഭല്ലൈഃ പ്രാസൈഃ പരശ്വധൈഃ 26
നിര്യയൂ രാക്ഷസാ ദിഗ്ഭ്യോ നർത്തന്തോ ജലദാ യഥാ. 27

രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ
ദിഗ്ഭ്യഃ,	പലേടങ്ങളിൽനിന്നും,
ഗദാഭിഃ	ഗദകളോടും
പട്ടിശൈഃ	ചെറുകുന്തങ്ങളോടും
ദണ്ഡൈഃ	ദണ്ഡുകളോടും
അയസൈഃ	ഇരുമ്പുകെട്ടുകളിട്ട
മുസലൈഃ	ഉലക്കകളോടും
പരിഘൈഃ	ഇരുമ്പുലയ്ക്കുകളോടും
ഭിന്ദിപാലൈഃ	കവണകളോടും
ഭല്ലൈഃ	ഭല്ലങ്ങളോടും
പ്രാസൈഃ	കുന്തങ്ങളോടും
പരശ്വധൈഃ ച	കോടാലികളോടുംകൂടി
ജലദാഃ	മേഘങ്ങൾ
യഥാ,	എന്നപോലെ,
ഭൃശം	ഉറക്കെ
നർത്തന്തഃ	ആർത്തുകൊണ്ടു
നിര്യയുഃ.	പുറപ്പെട്ടു.

രഥൈഃ കവചിനസ്ത്വന്യേ ധ്വജൈശ്ച സമലംകൃതൈഃ
സുവർണ്ണജാലവിഹിതൈഃ ഖരൈശ്ച വിവിധാനനൈഃ 28
ഹയൈഃ പരമശീഘ്രൈശ്ച ഗജൈശ്ച മദോത്കടൈഃ
നിര്യയൂ രാക്ഷസവ്യാഘ്രാ വ്യാഘ്രാ ഇവ ദുരാസദാഃ. 29

ദുരാസദാഃ	അടുക്കപ്പെട്ടുവാൻ സാധിക്കാത്ത
വ്യാഘ്രാഃ	വ്യാഘ്രങ്ങൾ
ഇവ	പോലുള്ള
അന്യേ	ചില
രാക്ഷസവ്യാഘ്രാഃ,	ഘോരരാക്ഷസന്മാർ,
കവചിനഃ,	കവചം ധരിച്ചവരായി,
ധ്വജൈഃ	ധ്വജങ്ങളാൽ
സമലംകൃതൈഃ ച	നന്നായലങ്കരിക്കപ്പെട്ട വയും
സുവർണ്ണജാലവിഹിതൈഃ തു	സ്വർണ്ണ ജനവാതിലുകളാൽവയുമായ
രഥൈഃ,	രഥങ്ങളിൽ കയറിക്കൊണ്ടും,
വിവിധാനനൈഃ	പലമാതിരി മുഖങ്ങളോട കൂടിയ
ഖരൈഃ ച,	കോവർ കഴുതകളിൽ കയറിയും,
പരമശീഘ്രൈഃ	അതിവേഗതയുള്ള
ഹയൈഃ ച,	കുതിരകളിൽ കയറിക്കൊണ്ടും,
മദോത്കടൈഃ	മദം പൊട്ടിയ
ഗജൈശ്ച	കൊമ്പനാനകളിൽ കയറിക്കൊണ്ടും
നിര്യയുഃ.	പുറപ്പെട്ടു.

വൃകസിംഹമുഖൈർയുക്തം ഖരൈഃ കനകഭൂഷണൈഃ
ആരുരോഹ രഥം ദിവ്യം ധൂമ്രാക്ഷഃ ഖരനിഃസ്വനഃ. 30

ഖരനിഃസ്വനഃ	കഠോരമായ് ശബ്ദിക്കുന്നവനായ	വൃകസിംഹമുഖൈഃ	ചെന്നായ, സിംഹം, എന്നവയുടെ മുഖമുള്ളവയുമായ
ധൂമ്രാക്ഷഃ,	ധൂമ്രാക്ഷൻ,	ഖരൈഃ	കോവർകഴുതകളാൽ
കനക-ഭൂഷണൈഃ	സ്വർണ്ണക്കോപ്പുകളണിഞ്ഞവയും	യുക്തം	പൂട്ടിക്കെട്ടപ്പെട്ട
		ദിവ്യം	ദിവ്യമായ
		രഥം ആരുരോഹ.	തേരിൽകയറിയിരുന്നു.

സ നിര്യാതോ മഹാവീര്യോ ധൂമ്രാക്ഷോ രാക്ഷസൈർവൃതഃ
ഹസൻ വൈ പശ്ചിമദ്വാരാദ്ധനുമാൻ യത്ര തിഷ്ഠതി. 31

മഹാവീര്യഃ	മഹാപരാക്രമശാലിയായ	പശ്ചിമദ്വാരാത്	പടിഞ്ഞാറെകോട്ടവാതിൽവഴിയായി
സഃ	ആ	ഹനുമാൻ	ഹനുമാൻ
ധൂമ്രാക്ഷഃ,	ധൂമ്രാക്ഷൻ,	യത്ര തിഷ്ഠതി,	നില്ക്കുന്നടിക്കിലേക്കായി
രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ	ഹസൻ വൈ	അട്ടഹസിച്ചുംകൊണ്ട്
വൃതഃ	ചുഴപ്പെട്ടവനായി	നിര്യാതഃ.	യാത്രചെയ്തു.

രഥപ്രവരമാസ്ഥായ സ്വരയുക്തം ഖരസ്വനം 32
പ്രയാന്തം തു മഹാഘോരം രാക്ഷസം ഭീമദർശനം
അന്തരിക്ഷഗതാ ഘോരാഃ ശകുനാഃ പ്രത്യവേധയൻ. 33

ഖരസ്വനം	കോവർകഴുതകളുടെ ശബ്ദത്തോടുകൂടിയതും	ഭീമദർശനം തു	ഭയങ്കരരൂപത്തോടുകൂടിയതും
സ്വരയുക്തം	മുഴങ്ങുന്നതുമായ	രാക്ഷസം,	ആ രാക്ഷസനെ,
രഥപ്രവരം	ഉത്തമരഥത്തിൽ	അന്തരിക്ഷഗതാഃ	ആകാശത്തിൽ വട്ടമിട്ടിരുന്ന
ആസ്ഥായ	കയറിക്കൊണ്ട്	ഘോരാഃ	അശുഭസൂചകങ്ങളായ
പ്രയാന്തം,	വരുന്നവനും,	ശകുനാഃ,	പക്ഷികൾ,
മഹാഘോരം	അത്യുഗ്രനും	പ്രത്യവേധയൻ.	തടഞ്ഞു.

രഥശീർഷേ മഹാൻ ഭീമോ ഗൃധ്രശ്ച നിപപാത ഹ
ധ്വജാഗ്രേ ഗൃധ്രിതാശ്ചൈവ നിപേതുഃ കുണപാശനാഃ. 34

ഭീമഃ	ഭയങ്കരമായ	ധ്വജാഗ്രേ ച	ധ്വജാഗ്രത്തിലും
മഹാൻ ഗൃധ്രഃ ച,	ഒരു ഉൗക്കൻകഴുകനും,	കുണപാശനാഃ ഏവ	മാംസഭക്ഷകളായ പക്ഷികളും
രഥശീർഷേ	രഥത്തിന്റെ മുകളിൽ	ഗൃധ്രിതാഃ	കൂട്ടമിട്ടുകൊണ്ട്
നിപപാത ഹ;	പറന്നുവന്നു;	നിപേതുഃ.	വന്നിരുന്നു.

രുധിരാർദ്രോ മഹാൻ ശ്വേതഃ കബന്ധഃ പതിതോ ഭുവി
വിസ്വരം ചോത്സൃജൻ നാദം ധൂമ്രാക്ഷസ്യ സമീപതഃ. 35

രുധിരാർദ്രഃ	ചോരപുരണ്ട	നാദം	ശബ്ദത്തെ
മഹാൻ	ഒരു വലിയ	ഉത്സൃജൻ ച	പുറപ്പെടീച്ചുംകൊണ്ട്
ശ്വേതഃ	വെളുത്ത	ധൂമ്രാക്ഷസ്യ	ധൂമ്രാക്ഷന്റെ
കബന്ധഃ	കഴുത്തില്ലാത്ത ഉടലും	സമീപതഃ	അരികിലായി
വിസ്വരം	വികൃതസ്വരത്തോട്ടു കൂടിയ	ഭുവി	നിലത്തു്
		പതിതഃ.	വീണു.

വവർഷ രുധിരം ദേവഃ സംചചാല ച മേദിനീ
പ്രതിലോമം വവൌ വായുർനിഷ്പാതസമനിഃസ്വനഃ. 36

ദേവഃ	മഴയ്ക്കധിപതിയായ പജ്ജന്യദേവൻ	വായുഃ	കൊടുങ്കാറ്റ്
		നിഷ്പാതസമനിഃസ്വനഃ	ഇടിപോലെ ശബ്ദിച്ചു കൊണ്ട്
രുധിരം വവർഷ;	രക്തംപൊഴിച്ചു;	പ്രതിലോമം	വിപരീതമായി
മേദിനീ ച	ഭൂമിയും	വവൌ.	അടിച്ചു.
സംചചാല;	കുലുങ്ങി;		

തിമിരൌഘാവൃതാസ്തത്ര ദിശശ്ച ന ചകാശിരേ. 37

തത്ര,	അപ്പോൾ,	തിമിരൌഘാവൃതാഃ	ക്രൂരരുട്ടാൽ മറയ്ക്കപ്പെട്ട വയായി
ദിശഃ ച	ദിക്കുകളെല്ലാം	ചകാശിരേ ന.	ഒട്ടുംപ്രകാശിക്കാതെയായി.

സ തുത് പാതാംസ്തദാ ദൃഷ്ട്വാ രാക്ഷസാനാം ഭയാവഹാൻ
പ്രാദുർഭൂതാൻ സുഘോരാംശ്ച ധൂമ്രാക്ഷോ വ്യഥിതോഽഭവത്. 38

സഃ	അ	സുഘോരാൻ ച	അതിഭയങ്കരങ്ങളായ
ധൂമ്രാക്ഷഃ തു,	ധൂമ്രാക്ഷനും,	ഉത്പാതാൻ,	അ ദുശകുനങ്ങളെ,
രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസന്മാക്ക്	തദാ	അ സമയം
ഭയാവഹാൻ	ഭയത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നവയായി	ദൃഷ്ട്വാ	കണ്ട്
		വ്യഥിതഃ	അത്തനായി
പ്രാദുർഭൂതാൻ	ഉളവായ	അഭവത്.	ഭവിച്ചു.

മുമുഹു രാക്ഷസാഃ സർവേ ധൂമ്രാക്ഷസ്യ പുരഃസരാഃ. 39

ധൂമ്രാക്ഷസ്യ	ധൂമ്രാക്ഷന്റെ	രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ
		സർവേ,	എല്ലാവരും
പുരഃസരാഃ	മുട്ടക്കാരായ	മുമുഹുഃ.	അന്ധാളിച്ചു.

തതഃ സുഭീമോ ബഹുഭിർനിശാചരൈർ-
വൃതോഽഭിനിഷ്ക്രമ്യ രണോത്സുകോ ബലീ
ദദർശ താം രാഘവബാഹുപാലിതാം
സമുദ്രകല്പാം ബഹുവാനരീം ചമൂം. 40

സുഭീമഃ	അതിഭയങ്കരനും	അഭിനിഷ്ക്രമ്യ,	പുറപ്പെട്ട്,
രണോത്സുകഃ	പോർ തേടുന്നവനും	രാഘവബാഹു-പാലിതാം	ശ്രീരാമബാഹുബലത്താൽ രക്ഷിക്കപ്പെട്ടതും
ബലീ,	ബലശാലിയുമായ	സമുദ്രകല്പാം	സമുദ്രതുല്യവുമായ
ബഹുഭിഃ	പല [അവൻ,	താം	ആ അസംഖ്യം വാന
നിശാചരൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ	ബഹുവാനരീം	രന്മാരോടുകൂടിയ
വൃതഃ,	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി,	ചമൂം ദദർശ.	സൈന്യത്തെകണ്ടു.
തതഃ	അവിടെ നിന്ന്		

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഏകപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്തൊന്നാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.
ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16705; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 2030.

ദ്വിപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്തിരണ്ടാംസർഗ്ഗം.

[ധൂമ്രാക്ഷവധഃ=ധൂമ്രാക്ഷവധം.]

ധൂമ്രാക്ഷം പ്രേക്ഷ്യ നിര്യാന്തം രാക്ഷസം ഭീമവിക്രമം
വിനേദുർവ്വാനരാഃ സർവ്വേ പ്രഹൃഷ്ടാ യുദ്ധകാംക്ഷിണഃ. 1

യുദ്ധകാംക്ഷിണഃ	യുദ്ധത്തെ പ്രതീക്ഷി	ധൂമ്രാക്ഷം	ധൂമ്രാക്ഷനെ
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ [ച്ചിരുന്ന	നിര്യാന്തം	വന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന
സർവ്വേ,	എല്ലാവരും,	പ്രേക്ഷ്യ,	കണ്ടു്, [വനായി
ഭീമവിക്രമം	ഉഗ്രവിക്രമിയായ	പ്രഹൃഷ്ടാഃ	അത്യുത്സാഹത്തോടെ
രാക്ഷസം	രാക്ഷസനായ	വിനേദുഃ.	ആർത്തു.

തേഷാം സുതുമുലം യുദ്ധം സംജജ്ഞേ ഹരിരക്ഷസാം
അന്യോന്യം പാദപൈർഘോരം നിഘ്നതാം ശൂലമുദ്ഗരൈഃ. 2

പാദപൈഃ	മരങ്ങൾകൊണ്ടും	ഹരിരക്ഷസാം	വാനരന്മാക്കും രാക്ഷസന്മാക്കും തമ്മിൽ,
ശൂലമുദ്ഗരൈഃ	ശൂലങ്ങൾകൊണ്ടും മുൾത്തടികൾകൊണ്ടും	ഘോരം	ഭയങ്കരവും
അന്യോന്യം	തങ്ങൾതമ്മിൽ	സുതുമുലം	ഏറെറവും കോലാഹലത്തോട്ടുകൂടിയതുമായ
നിഘ്നതാം	താഡിക്കുന്നവരായ	യുദ്ധം	യുദ്ധം
തേഷാം	ആ	സംജജ്ഞേ.	ഉണ്ടായി.

ഘോരൈശ്ച പരിഘൈശ്ചിത്രൈസ്ത്രിശൂലൈശ്ചാപി സംഹതൈഃ
രാക്ഷസൈർവ്വാനരാ ഘോരൈർവിനികൃത്താഃ സമന്തതഃ. 3

ഘോരൈഃ	ഭയങ്കരമായ	ഘോരൈഃ	ഭയങ്കരന്മാരായ
ചിത്രൈഃ ച	പല പല	സംഹതൈഃ	ഒന്നായ് കൂടിയ
പരിഘൈഃ ച	ഇരിമ്പുലക്കകൾ കൊണ്ടും	രാക്ഷസൈഃ,	രാക്ഷസന്മാരാൽ,
ത്രിശൂലൈഃ അപി,	ത്രിശൂലങ്ങൾകൊണ്ടും,	വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
		സമന്തതഃ	നാലു ഭാഗങ്ങളിൽ
		വിനികൃത്താഃ.	പിളക്കപ്പെട്ട. [നിന്നും

വാനരൈ രാക്ഷസാശ്ചാപി ദ്രുമൈർദ്രുമൌ സമീകൃതാഃ
രാക്ഷസാശ്ചാപി സംക്രുദ്ധാ വാനരാൻ നിശിതൈഃ ശരൈഃ 4
വിവ്യധുർഘോരസംകാശൈഃ കങ്കപത്രൈരജിഹ്മഗൈഃ. 5

രാക്ഷസാഃ ച,	രാക്ഷസന്മാരും,
വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ
ദ്രുമൈഃ അപി	വൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ടുതന്നെ
ദ്രുമൌ സമീകൃതാഃ;	നിലത്തോടുനിലമായി അടിച്ചുവീഴ്ത്തപ്പെട്ടു;
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ
സംക്രുദ്ധാഃ,	ചൊടിച്ച്,
ഘോരസംകാശൈഃ	ഭയങ്കരരൂപത്തോടുകൂടിയവയും
കങ്കപത്രൈഃ	കഴുകിൻ തൂവലുകൾകൊണ്ടലങ്കരിക്കപ്പെട്ടവയും
അജിഹ്മഗൈഃ	കൂറിതെറ്റാത്തവയും
നിശിതൈഃ അപി	മൂർച്ചയുള്ളവയുമായ
ശരൈഃ ച,	ബാണങ്ങൾകൊണ്ടും,
വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ
വിവ്യധുഃ.	പീഡിപ്പിച്ചു.

തേ ഗദാഭിശ്ച ഭീമാഭിഃ പട്ടിശൈഃ ക്രുദ്ധമുദ്ഗരൈഃ
വിദാര്യ്യമാണാ രക്ഷോഭിർവാനരാസ്തേ മഹാബലാഃ. 6
അമർഷാജ്ജനിതോത്സാഹാശ്ചക്രുഃ കർമ്മാണ്യഭീതവത്. 7

തേ ച	അവരാകട്ടെ,
രക്ഷോഭിഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ,
ഭീമാഭിഃ	ഭയങ്കരങ്ങളായ
ഗദാഭിഃ	ഗദകൾകൊണ്ടും
പട്ടിശൈഃ	ചെറുകുന്തങ്ങൾകൊണ്ടും
ക്രുദ്ധമുദ്ഗരൈഃ	ക്രുദ്ധങ്കരംകൊണ്ടും മുൾത്തടികൾകൊണ്ടും
വിദാര്യ്യമാണാഃ	പിളക്കപ്പെടുന്നവരായി
തേ മഹാബലാഃ	ആ മഹാശക്തിമാന്മാരായ
വാനരാഃ,	വാനരന്മാർ,
അമർഷാത്	അക്ഷമന്മാരായി
ജനിതോത്സാഹാഃ	ഉത്സാഹംകയ്യൊണ്ട്
അഭീതവത്	ഒട്ടും ഭയംകൂടാതെ
കർമ്മാണി ചക്രുഃ.	പ്രവൃത്തിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

ശരനിർഭിന്നഗാത്രാസ്തേ ശൂലനിർഭിന്നദേഹിനഃ
ജഗ്രുഹുസ്തേ ദ്രുമാംസ്തത്ര ശിലാശ്ച ഹരിയൂഥപാഃ 8

തേ	ആ
ഹരിയൂഥപാഃ,	വാനരസേനാധിപന്മാർ,
തത്ര,	അപ്പോൾ,
ശരനിർഭിന്നഗാത്രാഃ	ബാണങ്ങളാൽ പിളക്കപ്പെട്ട അവയവങ്ങളോടുകൂടിയവരായും
ശൂലനിർഭിന്നദേഹിനഃ	ശൂലങ്ങളേറ്റ ശരീരങ്ങളോടുകൂടിയവരായും
ദ്രുമാൻ	വൃക്ഷങ്ങളേയും
ശിലാഃ ച	മലകളേയും
ജഗ്രുഹുഃ.	കയ്യിലെടുത്തു.

തേ ഭീമവേഗാ ഹരയോ നർദ്ദമാനാസ്തതസ്തതഃ
മമന്ഥുർ രാക്ഷസാൻ ഭീമാൻ നാമാനി ച ബഭാഷിരേ 9

തേ ഭീമവേഗാഃ	ആ മഹാശക്തിമാന്മാരായ
ഹരയഃ,	വാനരന്മാർ,
തതഃ തതഃ	അവിടവിടെ
നർദ്ദമാനാഃ,	ഗർജ്ജിച്ചുംകൊണ്ട്,
ഭീമാൻ	ഭയങ്കരന്മാരായ
രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാരെ
മമന്ഥുഃ;	മർദ്ദിച്ചു;
നാമാനി ച ബഭാഷിരേ.	(ശ്രീരാമാദികളുടെ) പേരുവിളിച്ച് ജയഘോഷങ്ങളും മുഴക്കി.

തദ് ബഭ്രുവാദ്ഭുതം ഘോരം യുദ്ധം വാനരരക്ഷസാം
ശിലാഭിർവിവിധാഭിശ്ച ബഹുഭിശ്ചൈവ പാദപൈഃ. 10

വാനരരക്ഷസാം വാനരന്മാക്കും രാക്ഷസന്മാക്കും തമ്മിലുണ്ടായ	പാദപൈഃ ച } വൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ടുമുള്ളതായ ഏവ
വിവിധാഭിഃ പലവിധങ്ങളായ	തത് ആ
ശിലാഭിഃ ച പാറകൾകൊണ്ടും	ഘോരം യുദ്ധം, ഭയങ്കരയുദ്ധം,
ബഹുഭിഃ അസംഖ്യം	അദ്ഭുതം അത്ഭുതകരമായി ഭവിച്ചു.

രാക്ഷസാ മഥിതാഃ കേചിദ്വാനരൈർജ്ജിതകാശിഭിഃ
പ്രവേമു രുധിരം കേചിന്മുഖൈ രുധിരഭോജനാഃ. 11

ജിതകാശിഭിഃ ജയത്താൽ പ്രകാശിക്കുന്നവരായ	മഥിതാഃ; മർദ്ദിക്കപ്പെട്ട;
വാനരൈഃ വാനരന്മാരാൽ	രുധിരഭോജനാഃ രക്തപാനംചെയ്യുന്ന
കേചിത് ചിലർ	കേചിത് ചിലർ
രാക്ഷസാഃ രാക്ഷസന്മാർ	മുഖൈഃ വായകൾകൊണ്ട്
	രുധിരം പ്രവമുഃ. ചോരഛർദ്ദിച്ചു.

പാർശ്വേഷു ദാരിതാഃ കേചിത് കേചിദ്ഭ്രാശീകൃതാ ദ്രുമൈഃ
ശിലാഭിശ്ചൂർണ്ണിതാഃ കേചിത് കേചിദ്ദന്തൈർവ്വിദാരിതാഃ. 12

കേചിത് ചിലർ	കേചിത് ചിലർ
പാർശ്വേഷു വാരിപ്പുള്ളകളിൽ	ശിലാഭിഃ പാറകൾകൊണ്ട്,
ദാരിതാഃ; കീറിപ്പൊളിക്കപ്പെട്ട;	ചൂർണ്ണിതാഃ; പൊടിയാക്കപ്പെട്ട;
കേചിത് ചിലർ	കേചിത് ചിലർ
ദ്രുമൈഃ വൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ട്	ദന്തൈഃ പല്ലുകൾകൊണ്ട്
ഭ്രാശീകൃതാഃ; അടിച്ച് പിണ്ഡം പോലെ ആക്കപ്പെട്ട;	വിദാരിതാഃ. കടിച്ചു ചീന്തപ്പെട്ട.

ധ്വജൈർവ്വിമഥിതൈർഘ്നൈഃ ഖരൈശ്ച വിനിപാതിതൈഃ
രഥൈർവ്വിധ്വംസിതൈശ്ചാപി പതിതൈ രജനീചരൈഃ 13
ഗജേന്ദ്രൈഃ പർവ്വതാകാരൈഃ പർവ്വതാഗ്രൈർവ്വനൌകസാം
മഥിതൈർവ്വാജിഭിഃ കീർണ്ണം സാരോഹൈർവ്വസുധാതലം. 14

ഘ്നൈഃ മുറിച്ച്	പർവ്വതാകാരൈഃ പർവ്വതങ്ങൾപോലുള്ള
വിമഥിതൈഃ തകർക്കപ്പെട്ട	ഗജേന്ദ്രൈഃ, ഗജശ്രേഷ്ഠന്മാരാലും,
ധ്വജൈഃ, ധ്വജങ്ങളാലും,	സാരോഹൈഃ പുറത്തുകയറിയിരിക്കുന്നവരോടുകൂടിയ
വിനിപാതിതൈഃ താഴത്തുവീഴ്ത്തപ്പെട്ട	വാജിഭിഃ, കുതിരകളാലും,
ഖരൈഃ, കോവർകഴുതകളാലും	വനൌകസാം വാനരന്മാരെറിഞ്ഞവയായ
വിധ്വംസിതൈഃ പൊടിപെടുത്തപ്പെട്ട	പർവ്വതാഗ്രൈഃ } പർവ്വതശിഖരങ്ങളാലും,
രഥൈഃ ച, രഥങ്ങളാലും	ച,
പതിതൈഃ വീണുകിടന്ന	വസുധാതലം ഭൂതലം
രജനീചരൈഃ } രാക്ഷസരാലും,	കീർണ്ണം. നിറയപ്പെട്ട.
അപി,	
മഥിതൈഃ അരയ്ക്കപ്പെട്ട	

വാനരൈർഭീമവിക്രാന്തൈരാപ്ലുത്യാപ്ലുത്യ വേഗിതൈഃ
രാക്ഷസാഃ കരജൈസ്തീക്ഷ്ണൈർമുഖേഷു വിനികൃത്തിതാഃ. 15

ഭീമവിക്രാന്തൈഃ	മഹാപരാക്രമശാലികളും
വേഗിതൈഃ	ശക്തിമാന്മാരുമായ
വാനരൈഃ,	വാനരന്മാരാൽ,
ആപ്ലുത്യ ആപ്ലുത്യ	ചാടിച്ചെന്ന്
തീക്ഷ്ണൈഃ	മൂർച്ചയുള്ള
കരജൈഃ,	നഖങ്ങൾകൊണ്ട്,
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ
മുഖേഷു	മുഖങ്ങളിൽ
വിനികൃത്തിതാഃ.	കീറിപ്പൊളിക്കപ്പെട്ട.

വിവർണ്ണവദനാ ഭ്രഷ്ടാ വിപ്രകീർണ്ണശിരോരുഹാഃ
മൂഢാഃ ശോണിതഗന്ധേന നിപേതുർധരണീതലേ. 16

ഭ്രഷ്ടാഃ	തീരെ
വിവർണ്ണവദനാഃ	മുഖംമങ്ങിയവരായി
വിപ്രകീർണ്ണശിരോരുഹാഃ	ചിന്നിച്ചിതറിയ മുടികളോടുകൂടിയവരായി
ശോണിതഗന്ധേന	രക്തത്തിന്റെ ചൂരുതട്ടി
മൂഢാഃ	മയങ്ങിയവരായി
ധരണീതലേ	നിലത്തു
നിപേതുഃ.	വീണുകിടന്നു.

അന്യേ പരമസംക്രുദ്ധാ രാക്ഷസാ ഭീമനിഃസ്വനാഃ
തലൈരേവാഭിധാവന്തി വജ്രസ്പർശസമൈർഹരീൻ 17

അന്യേ	ചില
രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,
പരമസംക്രുദ്ധാഃ,	അതിയായകോപമുൾക്കൊണ്ട്
ഭീമനിഃസ്വനാഃ,	ഭയങ്കരമായ് അട്ടഹസിക്കുന്നവരായി,
വജ്രസ്പർശസമൈഃ	വജ്രായുധംപോലെ കഠിനമായ
തലൈഃ ഏവ	കൈകരം പരത്തിക്കൊണ്ട്
ഹരീൻ	വാനരന്മാർക്കുനേരെ
അഭിധാവന്തി.	പാഞ്ഞടുക്കയായി.

വാനരൈരാപതന്തസ്തേ വേഗിതാ വേഗവത്തരൈഃ
മുഷ്ടിഭിശ്ചരണൈർദന്തൈഃ പാദപൈശ്ചാവപോഥിതാഃ 18

വേഗിതാഃ	ഊക്കോടെ
ആപതന്തഃ	പാഞ്ഞടുക്കുന്നവരായ
തേ	അവർ
വേഗവത്തരൈഃ	ഊക്കേറിയ
വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ
മുഷ്ടിഭിഃ	മുഷ്ടികൾകൊണ്ടും
ചരണൈഃ	കാലുകൾകൊണ്ടും
ദന്തൈഃ	പല്ലുകൾകൊണ്ടും
പാദപൈഃ ച	വൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ടും
അവപോഥിതാഃ.	ഹിംസിക്കപ്പെട്ട.

വാനരൈർഹന്യമാനാസ്തേ രാക്ഷസാ വിപ്രദുദ്രുവുഃ. 19

വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ
ഹന്യമാനാഃ	ഹിംസിക്കപ്പെടുന്നവ[രായ
തേ	അ
രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,
വിപ്രദുദ്രുവുഃ.	പുറംകാട്ടി ഓടിത്തുടങ്ങി.

സൈന്യം തു വിദ്രുതം ദൃഷ്ട്വാ ധൂമ്രാക്ഷോ രാക്ഷസർഷഭഃ
ക്രോധേന കദനം ചക്രേ വാനരാണാം യുയുത്സതാം. 20

രാക്ഷസർഷഭഃ	രാക്ഷസവീരനായ	യുയുത്സതാം	പൊരുതുവാനാഞ്ഞ
ധൂമ്രാക്ഷഃ,	ധൂമ്രാക്ഷൻ,	വാനരാണാം	വാനരന്മാരെ
സൈന്യം	സൈന്യത്തെ	ക്രോധേന	കോപാവേശത്തോടെ
വിദ്രുതം തു	ഭയപ്പെട്ട് ഓടിയതായി	കദനം ചക്രേ.	എതിർത്ത് വ്യർത്ഥപ്പെടുത്തി.
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,		

പ്രാസൈഃ പ്രമഥിതാഃ കേചിദ്വാനരാഃ ശോണിതസ്രവാഃ
മുദ്ഗരൈരാഹതാഃ കേചിത് പതിതാ ധരണീതലേ. 21

കേചിത്	ചില	കേചിത്	ചിലർ
വാനരാഃ,	വാനരന്മാർ,	മുദ്ഗരൈഃ	മുരൾത്തടികളാൽ
പ്രാസൈഃ	കുന്തങ്ങളാൽ കൊണ്ട്	ആഹതാഃ,	അടിക്കപ്പെട്ടവരായി
പ്രമഥിതാഃ,	കുത്തപ്പെട്ടവരായി,	ധരണീതലേ	നിലത്തു
ശോണിത-സ്രവാഃ;	ചോരയൊലിപ്പിച്ചു;	പതിതാഃ.	പതിച്ചു.

പരിഘൈർമഥിതാഃ കേചിദ്ഭിന്ദിപാലൈർവ്വിദാരിതാഃ
പട്ടിശൈരാഹതാഃ കേചിദ്വിഹ്വലന്തോ ഗതാസവഃ. 22

കേചിത്	ചിലർ	വിദാരിതാഃ	പിളക്കപ്പെട്ടവരായും
പരിഘൈഃ	ഇരുമ്പുലയ്യുകളാൽ	പട്ടിശൈഃ	കുന്തങ്ങളാൽ
മഥിതാഃ;	മർദ്ദിക്കപ്പെട്ട;	ആഹതാഃ	തുളയ്ക്കപ്പെട്ടവരായും
കേചിത്	ചിലർ	വിഹ്വലന്തഃ	അവശതപൂണ്ടവരായി
ഭിന്ദിപാലൈഃ	ഭിന്ദിപാലങ്ങളാൽ	ഗതാസവഃ.	മരിച്ചുപോയി.

കേചിദ്വിനിഹതാഃ ശൂലൈ രുധിരാർദ്രാ വനൌകസഃ
കേചിദ്വിദ്രാവിതാ നഷ്ടാഃ സബലൈ രാക്ഷസൈർയ്യുധി. 23

കേചിത്	ചില	യുധി	പോരിൽ
വനൌകസഃ	വാനരന്മാർ	സബലൈഃ	സേനകളോടുകൂടിയ
ശൂലൈഃ	ശൂലങ്ങളാൽ	രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ
വിനിഹതാഃ,	കുത്തപ്പെട്ടവരായി	വിദ്രാവിതാഃ	തുരത്തപ്പെട്ട
രുധിരാർദ്രാഃ;	ചോരയിൽ മുങ്ങി;	കേചിത്,	ചിലർ,
		നഷ്ടാഃ.	ഓടിയൊളിച്ചു.

വിഭിന്നഹൃദയാഃ കേചിദേകപാർശ്വേന ദാരിതാഃ
വിദാരിതാസ്ത്രിശൂലൈശ്ച കേചിദന്ത്രൈർവ്വിനിഃസൃതാഃ. 24

കേചിത്	ചിലർ	കേചിത് ച,	മറുചിലർ,
ഏകപാർശ്വേന	ഒരു വാരിപ്പുള്ള	ത്രിശൂലൈഃ	ത്രിശൂലങ്ങൾകൊണ്ട്
ദാരിതാഃ	തകർന്നവരായും	വിദാരിതാഃ	കുത്തപ്പെട്ടവരായ്
വിഭിന്നഹൃദയാഃ;	മാറിടം കീറിയവരായും	അന്ത്രൈഃ വിനിഃസൃതാഃ.	കുടൽതുറിച്ചവരായും വീണു.
വീണു;			

തത് സുഭീമം മഹായുദ്ധം ഹരിരാക്ഷസസംകുലം
പ്രബഭൌ ശബ്ദബഹുളം ശിലാപാദപസംകുലം. 25

ഹരിരാക്ഷസസംകുലം	വാനരന്മാരും രാക്ഷസന്മാരും ചേർന്നതായ
തത് മഹായുദ്ധം,	ആ വമ്പിച്ചയുദ്ധം,
ശിലാപാദപസംകുലം	പാറകളും വൃക്ഷങ്ങളും എന്നവയോടുകൂടിയതായും
ശബ്ദബഹുളം	കലശലായ ഒച്ചയോടുകൂടിയതായും
സുഭീമം	അതിഭയങ്കരമായും
പ്രബഭൌ.	വിലസി.

ധനുർജ്യാതന്ത്രിമധുരം ഹിക്കാതാളസമന്വിതം
മന്ദസ്വനിതസംഗീതം യുദ്ധഗാന്ധർവ്വമാബഭൌ. 26

യുദ്ധഗാന്ധർവ്വം	യുദ്ധമാകുന്ന സഭിയ്ക്,
ധനുർജ്യാതന്ത്രിമധുരം,	വില്ലിൻ ഞാണുകളാകുന്ന മധുരമായ് ശബ്ദിക്കുന്ന വീണക്കമ്പികളോടുകൂടിയതായും
ഹിക്കാതാളസമന്വിതം,	എക്കിട്ടങ്ങളാകുന്ന താളങ്ങളോടുകൂടിയതായും
മന്ദസ്വനിതസംഗീതം	(വയ്യായ്മകൊണ്ട്) നേർത്ത ഒച്ചയാകുന്ന പാട്ടുകളോടുകൂടിയതായും
ആബഭൌ.	വിളങ്ങി.

ധൂമ്രാക്ഷസ്തു ധനുഷ്പാണിർവാനരാൻ രണമൂർദ്ധനി
ഹസൻ വിദ്രാവയാമാസ ദിശസ്തു ശരവൃഷ്ടിഭിഃ. 27

രണമൂർദ്ധനി,	പടത്തലയ്ക്കൽ,
ധൂമ്രാക്ഷഃ	ധൂമ്രാക്ഷൻ
ധനുഷ്പാണിഃ	കയ്യിൽ വില്ലേന്തിയവനായി,
ഹസൻ	അട്ടഹസിച്ചുംകൊണ്ട്,
തു	ആ സമയം
വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ
ശരവൃഷ്ടിഭിഃ	ശരമാരികളാൽ
ദിശഃ തു	എല്ലാദിക്കുകളിലേക്കും
വിദ്രാവയാമാസ	പായിച്ചു.

ധൂമ്രാക്ഷേണാർദ്ദിതം സൈന്യം വ്യഥിതം ദൃശ്യ മാരുതിഃ
അഭ്യവർത്തത സംക്രുദ്ധഃ പ്രഗൃഹ്യ വിപുലാം ശിലാം. 28

ധൂമ്രാക്ഷേണ	ധൂമ്രാക്ഷനാൽ
സൈന്യം	സൈന്യം
അർദ്ദിതം	മർദ്ദിക്കപ്പെട്ട്
വ്യഥിതം	വ്യാകുലതപൂണ്ടിരിക്കുന്നതായി
ദൃശ്യ,	കണ്ട്,
മാരുതിഃ	ഹനുമാൻ
സംക്രുദ്ധഃ	കോപാക്രാന്തനായി
വിപുലാം ശിലാം	വമ്പിച്ച ഒരു പാറയെ
പ്രഗൃഹ്യ	കയ്യിലെടുത്ത്
അഭ്യവർത്തത.	നേരിട്ടു.

ക്രോധാദ്വിഗുണതാമ്രാക്ഷഃ പിതൃതുല്യപരാക്രമഃ
ശിലാം താം പാതയാമാസ ധൂമ്രാക്ഷസ്യ രഥം പ്രതി. 29

പിതൃതുല്യപരാക്രമഃ,	പിതാവിന്നൊത്ത പരാക്രമമാന്വനും
ക്രോധാത്	കോപത്താൽ
ദ്വിഗുണതാമ്രാക്ഷഃ	കണ്ണുകൾ ഇരട്ടിച്ചുകന്നവനായ അവൻ
താം	ആ
ശിലാം	പാറയെ
ധൂമ്രാക്ഷസ്യ	ധൂമ്രാക്ഷന്റെ
രഥം പ്രതി	തേരിന്നുനേർക്കായി
പാതയാമാസ.	എറിഞ്ഞു.

ആപതന്തീം ശിലാം ദൃഷ്ട്വാ ഗദാമുദ്യമ്യ സംഭ്രമാത്
രഥാദാപ്ലുത്യ വേഗേന വസുധായാം വ്യതിഷ്ഠത. 30

ആപതന്തീം	നേക്കുവരുന്ന	ഉദ്യമ്യ,	കയ്യിൽ പിടിച്ചുംകൊ
ശിലാം	ആ പാറയെ	രഥാത്	തേരിൽനിന്ന് [ണ്ട്,
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,	വേഗേന	ആപ്ലുത്യ ഉടനെകുതിച്ച്
സംഭ്രമാത്	ബദ്ധപ്പെട്ട്	വസുധായാം	നിലത്തു
ഗദാം	ഗദയെ	വ്യതിഷ്ഠത.	നിന്നു.

സാ പ്രമഥ്യ രഥം തസ്യ നിപപാത ശിലാ ഭുവി
സചക്രക്ഷുരം സാശ്വം സധ്വജം സശരാസനം. 31

സാ	ആ	സാശ്വം,	കുതിരകളുടക്കം,
ശിലാ	പാറ,	സധ്വജം	ധ്വജങ്ങളുടക്കം
തസ്യ	അവന്റെ	സശരാസനം	വില്ലുകളുടക്കം
രഥം	രഥത്തെ	പ്രമഥ്യ,	തകർത്ത്,
സചക്രക്ഷുരം	ചക്രങ്ങൾ, അച്ചുത	ഭുവി	ഭൂമിയിൽ
	ണ്ട് ഇവയടക്കം	നിപപാത.	വീണു.

സ ഭഗ്നം കൃത്വാ തു രഥം തസ്യ ഹനുമാൻ മാരുതാത്മജഃ
രക്ഷസാം കദനം ചക്രേ സസ്കന്ധവിടപൈർദ്രുമൈഃ. 32

മാരുതാത്മജഃ	വായുപുത്രനായ	സസ്കന്ധ-വിടപൈഃ	തടികളും കൊമ്പുകളു മാണ്
സഃ ഹനുമാൻ,	ആ ഹനുമാൻ,	ദ്രുമൈഃ	വൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ട്
തസ്യ	അവന്റെ	രക്ഷസാം	രാക്ഷസന്മാർക്ക്
രഥം	രഥത്തെ	തു	ആ സമയം
ഭഗ്നം കൃത്വാ,	പൊടിപെടുത്തിയശേ ഷം	കദനം ചക്രേ.	വ്യഥയുണ്ടാക്കി.

വിഭിന്നശിരസോ ഭൂത്വാ രാക്ഷസാഃ ശോണിതോക്ഷിതാഃ
ദ്രുമൈഃ പ്രവ്യഥിതാശ്ചാന്യേ നിപേതുർധരണീതലേ. 33

അന്യേ	മറുചില	ശോണി-തോക്ഷിതാഃ,	ചോരയിൽ കുളിച്ചുവ രായി,
രാക്ഷസാഃ ച,	രാക്ഷസന്മാരും,	പ്രവ്യഥിതാഃ	അത്തൽപ്പെട്ട്
ദ്രുമൈഃ	വൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ട്	ധരണീതലേ	നിലത്ത്
വിഭിന്ന-ശിരസഃ ഭൂത്വാ	പിളക്കപ്പെട്ട ശിരസ്സുക ളോടുകൂടിയവരായി,	നിപേതുഃ.	പതിച്ചു.

വിദ്രാവ്യ രാക്ഷസം സൈന്യം ഹനുമാൻ മാരുതാത്മജഃ
ഗിരേഃ ശിഖരമാദായ ധൂമ്രാക്ഷമഭിദുദ്രുവേ. 34

മാരുതാത്മജഃ	വായുകുമാരനായ	ഗിരേഃ ശിഖരം	ഒരു പർവ്വതശിഖരത്തെ
ഹനുമാൻ,	ഹനുമാൻ	ആദായ,	കയ്യെടുത്ത്,
രാക്ഷസം സൈന്യം	രാക്ഷസസൈന്യത്തെ	ധൂമ്രാക്ഷം	ധൂമ്രാക്ഷനെ
വിദ്രാവ്യ,	പറപ്പിച്ചുശേഷം,	അഭിദുദ്രുവേ.	എതിർത്തു.

തമാപതന്തം ധൂമ്രാക്ഷോ ഗദാമുദ്യമ്യ വീര്യവാൻ
വിനദ്ദമാനഃ സഹസാ ഹനുമന്തമഭിദ്രവത്. 35

വീര്യവാൻ	വീരനായ	ആപതന്തം	നേക്കുവരുന്ന
ധൂമ്രാക്ഷഃ,	ധൂമ്രാക്ഷൻ,	തം	ആ
ഗദാം	ഗദയെ	ഹനുമന്തം	ഹനുമാനെ
ഉദ്യമ്യ	ഓങ്ങിക്കൊണ്ട്	സഹസാ	ഊക്കോടെ
വിനദ്ദമാനഃ	ഗർജ്ജിക്കുന്നവനായി,	അഭിദ്രവത്.	പാഞ്ഞടുത്തു.

തതഃ ക്രുദ്ധസ്യ വേഗേന ഗദാം താം ബഹുകണ്ടകാം
പാതയാമാസ ധൂമ്രാക്ഷോ മസ്തകേ തു ഹനുമതഃ. 36

തതഃ,	അപ്പോൾ,	ക്രുദ്ധഃ	കോപാക്രാന്തനായി
ധൂമ്രാക്ഷഃ	ധൂമ്രാക്ഷൻ	വേഗേന തു	ഊക്കോടെ
ബഹുകണ്ടകാം	പല ആണികളോട്ടു	ഹനുമതഃ	ഹനുമാന്റെ
താം	ആ [കൂടിയ	മസ്തകേ,	ശിരസ്സിൽ,
ഗദാം തു,	ഗദയെ,	പാതയാമാസ.	എറിഞ്ഞു.

താഡിതഃ സ തയാ തത്ര ഗദയാ ഭീമരൂപയാ. 37

സഃ	ആ ഹനുമാൻ	തയാ	ആ
തത്ര	അപ്പോൾ	ഗദയാ	ഗദയാൽ
ഭീമരൂപയാ	ഭയങ്കരവടിവാൻ	താഡിതഃ.	അടിക്കപ്പെട്ടു.

സ കപിർമ്മാരുതബലസ്തം പ്രഹാരമചിന്തയൻ
ധൂമ്രാക്ഷസ്യ ശിരോമദ്ധ്യേ ഗിരിശൃംഗമപാതയത്. 38

മാരുതബലഃ	വായുവൊത്ത ശക്തി	അചിന്തയൻ,	കൂട്ടാക്കാതെ,
കപിഃ	വാനരനായ [യാൻ	ധൂമ്രാക്ഷസ്യ	ധൂമ്രാക്ഷന്റെ
സഃ,	ആ ഹനുമാൻ,	ശിരോമദ്ധ്യേ	മൂർദ്ധാവിൽ
തം	ആ	ഗിരിശൃംഗം	ആ പർവ്വതശിഖരത്തെ
പ്രഹാരം	വീഴ്ചയെ	അപാതയത്.	എറിഞ്ഞു.

സ വിഹ്വലിതസർവ്വാംഗോ ഗിരിശൃംഗേണ താഡിതഃ
പപാത സഹസാ ഭൂമൌ വികീർണ്ണ ഇവ പർവ്വതഃ. 39

ഗിരിശൃംഗേണ	പർവ്വതശിഖരത്താൽ	വികീർണ്ണഃ	തകർന്നുപോയ
താഡിതഃ	പ്രഹരിക്കപ്പെട്ടവനായ	പർവ്വതഃ ഇവ,	പർവ്വതമെന്നപോലെ
സഃ,	അവൻ,	സഹസാ	തൽക്ഷണം
വിഹ്വലിത-സർവ്വാംഗഃ,	ചിതറിപ്പോയ സർവ്വാവയങ്ങളോടും കൂടിയവനായി,	ഭൂമൌ പപാത.	നിലത്തുവീണു.

ധൂമ്രാക്ഷം നിഹതം ദൃഷ്ട്വാ ഹതശേഷാ നിശാചരാഃ
ത്രസ്താഃ പ്രവിവിശുർല്ലങ്കാം വധ്യമാനാഃ പ്ലവംഗമൈഃ. 40

ഹതശേഷാഃ	ചത്തുശേഷിച്ചവരായ	ത്രസ്താഃ,	നടുക്കം പൂണ്ടവരായി,
നിശാചരാഃ,	രാക്ഷസർ,	പ്ലവംഗമൈഃ	വാനരന്മാരാൽ
ധൂമ്രാക്ഷം	ധൂമ്രാക്ഷനെ	വധ്യമാനാഃ,	പീഡിയ്ക്കപ്പെട്ടവരായി
നിഹതം	കൊല്ലപ്പെട്ടവനായി	ലങ്കാം	ലങ്കയിൽ
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,	പ്രവിവിശുഃ.	ചെന്നൊളിച്ചു.

സ തു പവനസുതോ നിഹത്യ ശത്രും
ക്ഷതജവഹാഃ സരിതശ്ച സംനികീര്യ്യ
രിപുവധജനിതശ്രമോ മഹാത്മാ
മുദമഗമത് കപിഭിഃ സുപൂജ്യമാനഃ 41

മഹാത്മാ	മഹാത്മാവായ	ശത്രും ച	ശത്രുവിനേയും
സഃ	ആ	നിഹത്യ	വധിച്ച്,
പവനസുതഃ,	വായുകുമാരൻ,	രിപുവധ. ജനിതശ്രമഃ തു	ശത്രുവധംകൊണ്ടുണ്ടാ യ ശ്രമത്തോടുകൂടിയ വനാണെന്നിരിക്കിലും
സരിതഃ	നദികളെ		
ക്ഷതജവഹാഃ	രക്തപ്രവാഹമാണ്ടവയായി	കപിഭിഃ	വാനരന്മാരാൽ
സംനികീര്യ്യ,	കരകവിയുമാറാക്കിക്കൊണ്ട്,	സുപൂജ്യമാനഃ,	കൊണ്ടാടപ്പെട്ടവനായി
		മുദം അഗമത്.	സന്തോഷമുറ്റുക്കൊണ്ടു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ദ്വിപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്തിരണ്ടാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.
ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16746; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 2071.

ത്രിപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്തിമൂന്നാംസർഗ്ഗം.

[വജ്രദംഷ്ട്രയുദ്ധം=വജ്രദംഷ്ട്രനുമായുള്ള യുദ്ധം.]

ധൂമ്രാക്ഷം നിഹതം ശ്രുത്വാ രാവണോ രാക്ഷസേശ്വരഃ
ക്രോധേന മഹതാ55വിഷ്ടോ നിശ്വസന്നുരഗോ യഥാ. 1

ധൂമ്രാക്ഷം	ധൂമ്രാക്ഷനെ	ഉരഗഃ യഥാ	സർപ്പം പോലെ
നിഹതം	കൊല്ലപ്പെട്ടവനായി	നിശ്വസൻ,	ചീറിക്കൊണ്ട്,
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,	മഹതാ ക്രോധേന	അതിയായ കോപത്തോടുകൂടിയവനായി
രാക്ഷസേശ്വരഃ	രാക്ഷസാധിപനായ	ആവിഷ്ടഃ	ഭവിച്ചു.
രാവണഃ,	രാവണൻ,		

ദീർഘമുഷ്ണം വിനിശ്വസ്യ ക്രോധേന കലുഷീകൃതഃ
അബ്രവീദ്രാക്ഷസം ശൂരം വജ്രദംഷ്ടം മഹാബലം 2

ഉഷ്ണം	ചൂടുള്ള	മഹാബലം	മഹാബലശാലിയും
ദീർഘം വിനിശ്വസ്യ	നെടുവീർപ്പിട്ട്,	ശൂരം	ശൂരനുമായ
ക്രോധേന	കോപത്താൽ	വജ്രദംഷ്ട്രം	വജ്രദംഷ്ട്രൻ എന്ന
കലുഷീകൃതഃ	കലങ്ങിയവനായ അവൻ	രാക്ഷസം	രാക്ഷസനെനോക്കി
		അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം കല്പിച്ചു.

ഗച്ഛ ത്വം വീര നിര്യാഹി രാക്ഷസൈഃ പരിവാരിതഃ
ജഹി ദാശരഥിം രാമം സുഗ്രീവം വാനരൈഃ സഹ. 3

"വീര!	"അല്ലയോ വീര!	ദാശരഥിം	ദശരഥകുമാരനായ
ത്വം ഗച്ഛ;	നീ ചെല്ലുക;	രാമം	രാമനേയും
രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ	സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനേയും
പരിവാരിതഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി	വാനരൈഃ സഹ	വാനരന്മാരോടുകൂടി
നിര്യാഹി;	പുറപ്പെടുക;	ജഹി."	കൊല്ലുക." [ത്തന്നെ

തഥേത്യുക്ത്വാ ദ്രുതതരം മായാവീ രാക്ഷസേശ്വരഃ
നിര്യയൗ സബലൈഃ സാർദ്ധം ബഹുഭിഃ പരിവാരിതഃ. 4

മായാവീ	മായാവിയും	ബഹുഭിഃ സാർദ്ധം	പലരോടും കൂടി,
രാക്ഷസേശ്വരഃ	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠനുമായ അവൻ	സബലൈഃ	സൈന്യങ്ങളാൽ
		പരിവാരിതഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
'തഥാ,'	'കല്പന പോലെ,'	ദ്രുതതരം	അതിവേഗത്തിൽ
ഇതി ഉക്ത്വാ,	എന്ന് പറഞ്ഞ്,	നിര്യയൗ.	പുറപ്പെട്ടു.

നാഗൈരശ്വൈഃ ഖരൈരുഷ്ട്രൈഃ സംയുക്തഃ സുസമാഹിതഃ
പതാകാധ്വജചിത്രൈശ്ച രഥൈശ്ച സമലംകൃതഃ 5
തതോ വിചിത്രകേയൂരമകുടൈശ്ച വിഭൂഷിതഃ
തന്ത്രാണി ച സംന്നദ്ധ്യ സധനുർനിര്യയൌ ദ്രുതം. 6

നാഗൈഃ	ആനകളോടും	വിചിത്ര-കേയൂരമകുടൈഃ	മനോഹരങ്ങളായ കൈവളകളാലും കിരീടങ്ങളാലും
അശ്വൈഃ	കുതിരകളോടും		
ഖരൈഃ	കോവർ കഴുതകളോടും		
ഉഷ്ട്രൈഃ ച	ഒട്ടകങ്ങളോടും	വിഭൂഷിതഃ,	അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടവനാ
സംയുക്തഃ	കൂടിയവനായി	തന്ത്രാണി ച	കവചങ്ങളെയും [യും,
പതാകാധ്വജ-ചിത്രൈഃ	കൊടികളാലും കൊടിക്കൂറകളാലും അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട	സംന്നദ്ധ്യ,	ധരിച്ച്,
		സധനുഃ	വില്ലേന്തിയവനായി
രഥൈഃ ച,	രഥങ്ങളോടുകൂടിയവനായും,	സുസമാഹിതഃ	ജാഗ്രതയോടുകൂടിയവ
		ദ്രുതം	വേഗത്തിൽ [നായി,
സമലംകൃതഃ,	കോപ്പണിഞ്ഞവനായി	തതഃ	അവിടെനിന്നും
		നിര്യയൗ.	പുറപ്പെട്ടു.

പതാകാലംകൃതം ദീപ്തം തപ്തകാഞ്ചനഭൂഷണം
രഥം പ്രദക്ഷിണം കൃത്വാ സമാരോഹച്ചമൂപതിഃ 7

പതാകാലംകൃതം	ധ്വജങ്ങളാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട്	രഥം	തേരിനെ
		പ്രദക്ഷിണം കൃത്വാ,	വലംവെച്ച്
ദീപ്തം	പ്രകാശിക്കുന്ന		
തപ്തകാഞ്ചന-ഭൂഷണം	ഉരുക്കിയസ്വർണ്ണക്കോപ്പുകളാൽ	ചമൂപതിഃ	സേനാപതിയായ അവൻ
		സമാരോഹത്.	ആരോഹണം ചെയ്തു.

യഷ്ടിഭിഃസ്തോമരൈശ്ചിത്രൈഃ ശൂലൈശ്ച മുസലൈരപി
ഭിന്ദിപാലൈശ്ച പാശൈശ്ച ശക്തിഭിഃ പട്ടിശൈരപി. 8
ഖഡ്ഗൈശ്ചക്രൈർഗ്ദാഭിശ്ച നിശിതൈശ്ച പരശ്വധൈഃ
പതാതയശ്ച നിര്യ്യാന്തി വിവിധാഃ ശസ്ത്രപാണയഃ. 9

വിവിധാഃ	പല
പതാതയഃ ച,	കാലാൾ പടകളും,
ശസ്ത്രപാണയഃ	ആയുധപാണികളായി
യഷ്ടിഭിഃ	വടികളോടും
തോമരൈഃ	ഏർകുന്തങ്ങളോടും
ചിത്രൈഃ	പലമാതിരി
ശൂലൈഃ ച	ശൂലങ്ങളോടും
മുസലൈഃ അപി	ഉലക്കകളോടും
ഭിന്ദിപാലൈഃ ച	കവണകളോടും
പാശൈഃ ച	പാശങ്ങളോടും
ശക്തിഭിഃ	വേലുകളോടും
പട്ടിശൈഃ അപി	ചെറുകുന്തങ്ങളോടും
ഖഡ്ഗൈഃ	വാളുകളോടും
ചക്രൈഃ	ചക്രങ്ങളോടും
ഗദാഭിഃ ച	ഗദകളോടും
നിശിതൈഃ	മൂർച്ചയുള്ള
പരശ്വധൈഃ ച	കോടാലികളോടുംകൂടി
നിര്യ്യാന്തി.	പുറപ്പെടുകയായി.

വിചിത്രവാസസഃ സർവ്വേ ദീപ്താ രാക്ഷസപുംഗവാഃ. 10

രാക്ഷസപുംഗവാഃ	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠന്മാർ
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
വിചിത്രവാസസഃ	വിചിത്രങ്ങളായ വസ്ത്രങ്ങളണിഞ്ഞു
ദീപ്താഃ.	പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

ഗജാ മദോത്കടാഃ ശൂരാശ്ചലന്ത ഇവ പർവ്വതാഃ
തേ യുദ്ധകുശലൈ ശ്രുദ്ധാസ്തോമരാങ്കുശപാണിഭിഃ. 11

മദോത്കടാഃ,	മദപ്പാടുള്ളവയും
ശൂരാഃ	ശൌര്യമുള്ളവയും
ചലന്തഃ	നടക്കുന്ന
പർവ്വതാഃ	പർവ്വതങ്ങൾ
ഇവ,	പോലെയിരിക്കുന്നവ
തേ ഗജാഃ,	ആ ആനകൾ,
തോമരാങ്കുശപാണിഭിഃ	ഏർകുന്തങ്ങൾ, തോട്ടികൾ എന്നിവ കയ്യിൽ ധരിച്ച
യുദ്ധകുശലൈഃ	യുദ്ധപട്ടക്കാൾ
ശ്രുദ്ധാഃ.	കയറപ്പെട്ടവയായിരുന്നു.

അന്യേ ലക്ഷണസംയുക്താഃ ശൂരാശ്രുദ്ധാ മഹാബലാഃ. 12

അന്യേ,	മറ്റുചിലവ,
മഹാബലാഃ	അതിശക്തിയാന്നവയായി
ശൂരാശ്രുദ്ധാഃ	ശൂരന്മാരാൽ കയറപ്പെട്ടവയായി
ലക്ഷണസംയുക്താഃ.	നല്ലലക്ഷണങ്ങൾ തികഞ്ഞവയായിരുന്നു.

തദ്രാക്ഷസബലം ഘോരം വിപ്രസ്ഥിതമശോഭത
പ്രാവൃഡ്കാലേ യഥാ മേഘാ നർദ്ദമാനാഃ സവിദ്യുതഃ. 13

വിപ്രസ്ഥിതം	പുറപ്പെട്ടതായ
ഘോരം	ഭയങ്കരമായ
തത്	ആ
രാക്ഷസബലം,	രാക്ഷസസൈന്യം,
പ്രാവൃഡ്കാലേ	മഴക്കാലത്തിൽ
സവിദ്യുതഃ	മിന്നൽപിണരുകളോടുകൂടിയവയായി
നർദ്ദമാനാഃ	ഗർജ്ജിക്കുന്ന
മേഘാഃ യഥാ,	മേഘങ്ങൾ എന്നപോലെ,
അശോഭത.	വിളങ്ങി.

നിഃസ്മൃതാ ദക്ഷിണദ്വാരാദ്ഗദോ യത്ര യൂഥപഃ
തേഷാം നിഷ്ക്രമമാണാനാമശുഭം സമജായത 14

യൂഥപഃ	സേനാധിപതിയായ	നിഃസ്മൃതാഃ;	അവർ പുറത്തിറങ്ങി;
അംഗദഃ	അംഗദൻ	തേഷാം	അവർ
യത്ര	കാത്തു നിന്നിരുന്ന തായ	നിഷ്ക്രമമാണാനാം,	ഇറങ്ങുമ്പോൾ,
ദക്ഷിണദ്വാരാത്	തെക്കേ കോട്ടവാതിൽക്കൽ നിന്ന്	അശുഭം	അപശകുനം
		സമജായത.	ഉണ്ടായി.

ആകാശാദ്വിഷ്ണുനാത്തീവ്രാ ഉല്കാശ്ചാഭ്യപതംസ്തദാ
വമന്ത്യഃ പാവകജ്വാലാഃ ശിവാ ഘോരം വവാശിരേ. 15

തദാ,	അപ്പോൾ,	ശിവാഃ ച	കുറുക്കന്മാരും
വിഷ്ണുനാത്	മേഘങ്ങളില്ലാത്ത	പാവകജ്വാലാഃ	തീജ്വാലകളെ
ആകാശാത്	ആകാശത്തിൽ നിന്ന്	വമന്ത്യഃ,	വമിച്ചു കൊണ്ട്,
തീവ്രാഃ ഉല്കാഃ	ദാരുണങ്ങളായ കൊ	ഘോരം	ഭയങ്കരമാംവണ്ണം
അഭ്യപതൻ;	വിണ; [ള്ളിക്കട്ടകൾ	വവാശിരേ.	ഓരിയിട്ടു.

വ്യാഹരന്തി മൃഗാ ഘോരാ രക്ഷസാം നിധനം തദാ
സമാപതന്തോ യോധാസ്തു പ്രാസ്ഖലൻ ഭയമോഹിതാഃ 16

തദാ,	അപ്പോൾ,	യോധാഃ തു,	ഭടന്മാരും,
ഘോരാഃ മൃഗാഃ	ക്രൂരമൃഗങ്ങളും	സമാപതന്തഃ,	നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ
രക്ഷസാം	രാക്ഷസന്മാക്ക്		
നിധനം	നാശത്തെ	ഭയമോഹിതാഃ	ഭയത്താൽ മൂർച്ഛിച്ചു വരായി
വ്യാഹരന്തി;	സൂചിപ്പിക്കുമാറു് ശബ്ദിക്കയായി;	പ്രാസ്ഖലൻ.	കാലിടറി വീണു.

ഏതാനൈത്പാതികാൻ ദൃഷ്ട്വാ വജ്രദംഷ്ട്രോ മഹാബലഃ
ധൈര്യമാലംബ്യ തേജസ്വീ നിർജ്ജഗാമ രണോത്സുകഃ. 17

മഹാബലഃ	മഹാശക്തിമാനും	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടിട്ടു,
തേജസ്വീ	തേജസ്വിയുമായ	ധൈര്യം	ധൈര്യം
വജ്രദംഷ്ട്രഃ,	വജ്രദംഷ്ട്രൻ,	ആലംബ്യ	കയ്ക്കൊണ്ടു്
ഏതാൻ	ഈ	രണോത്സുകഃ	യുദ്ധകാംക്ഷിയായി
ഏതത്പാതികാൻ	അപശകുനങ്ങളെ	നിർജ്ജഗാമ.	പുറപ്പെട്ടു.

താംസ്തു നിഷ്ക്രമതോ ദൃഷ്ട്വാ വാനരാ ജിതകാശിനഃ
പ്രണേദുഃ സുമഹാനാദാൻ പൂരയംശ്ച ദിശോ ദശ. 18

ജിതകാശിനഃ	ജയത്താൽ വിളങ്ങുന്ന	ദശ	പത്തു
വാനരാഃ,	വാനരന്മാർ, [വരായ	ദിശഃ ച	ദിക്കുകളേയും
താൻ	അവരെ	പൂരയൻ	മുഴക്കിക്കൊണ്ടു്
നിഷ്ക്രമതഃ	പുറപ്പെട്ടന്നവരായി	സുമഹാനാദാൻ പ്രണേദുഃ.	അത്യുച്ചത്തിൽ അലറി.
ദൃഷ്ട്വാ തു,	കണ്ടക്ഷണത്തിൽ,		

തതഃ പ്രവൃത്തം തുമുലം ഹരീണാം രാക്ഷസൈഃ സഹ
ഘോരാണാം ഭീമരൂപാണാമന്യോന്യവധകാംക്ഷിണാം. 19

തതഃ	അപ്പോൾ	ഹരീണാം	വാനരന്മാക്ക്
ഘോരാണാം	ഗംഭീരന്മാരും	രാക്ഷസൈഃ സഹ	രാക്ഷസന്മാരോടു കൂടി
ഭീമരൂപാണാം	ഭയങ്കരമായ രൂപത്തോടുകൂടിയവരും	തുമുലം	സംഘട്ടമായി.
അന്യോന്യവധകാംക്ഷിണാം	അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും വധത്തിന്ന് ഒരുങ്ങിയവരുമായ	പ്രവൃത്തം.	ഉണ്ടായി.

നിഷ്പതന്തോ മഹോത്സാഹാ ഭിന്നദേഹശിരോധരാഃ
രുധിരോക്ഷിതസർവ്വാംഗാ ന്യപതൻ ജഗതീതലേ. 20

മഹോത്സാഹാഃ	അത്യുത്സാഹം പൂണ്ട്	രുധിരോക്ഷിതസർവ്വാംഗാഃ	ദേഹമെല്ലാം ചോരയിൽ കുളിച്ചവരായി
നിഷ്പതന്തഃ	ചെന്നെതിർക്കുന്നവർ	ജഗതീതലേ	നിലത്ത്
ഭിന്നദേഹശിരോധരാഃ	തലയും കഴുത്തും പിളർക്കപ്പെട്ടവരായി	ന്യപതൻ.	വീണുകിടന്നു.

കേചിദന്യോന്യമാസാദ്യ ശൂരാഃ പരിഘപാണയഃ
ചിക്ഷിപുർവ്വിവിധം ശസ്ത്രം സമരേഷ്വനിവർത്തിനഃ. 21

പരിഘപാണയഃ	ഇരുമ്പുലക്ക കയ്യിൽ ധരിച്ചവരും,	ശൂരാഃ,	ശൂരന്മാർ,
സമരേഷു	യുദ്ധങ്ങളിൽ	അന്യോന്യം	തമ്മിൽതമ്മിൽ
അനിവർത്തിനഃ	പിൻ തിരിയാത്തവരുമായ	ആസാദ്യ,	എതിർത്ത്,
കേചിത്	ചിലർ	വിവിധം	പലവിധമായ
		ശസ്ത്രം	ശസ്ത്രത്തെ
		ചിക്ഷിപുഃ.	പ്രയോഗിച്ചു.

ദ്രുമാണാം ച ശിലാനാം ച ശസ്ത്രാണാം ചാപി നിഃസ്വനഃ
ശ്രൂയതേ സുമഹാംസ്തത്ര ഘോരോ വ്യൂഢയഭേദനഃ. 22

തത്ര,	അപ്പോൾ,	സുമഹാൻ	അത്യധികം
ദ്രുമാണാം ച	മരങ്ങളുടേയും	ഘോരഃ	ഭയങ്കരമായും
ശിലാനാം ച	പാറകളുടേയും	വ്യൂഢയഭേദനഃ അപി	വ്യൂഢയം പിളക്കുന്നതിരിയായും
ശസ്ത്രാണാം ച	ആയുധങ്ങളുടേയും	ശ്രൂയതേ.	കേൾക്കയായി.
നിഃസ്വനഃ,	ശബ്ദം,		

രഥനേമിസ്വനസ്തത്ര ധനുഷശ്ചാപി നിഃസ്വനഃ
ശംഖഭേരീമൃദംഗാനാം ബഭൂവ തുമുലഃ സ്വനഃ 23

തത്ര,	അവിടെ,	ശംഖഭേരീമൃദംഗാനാം	ശംഖം, ഭേരീ, മൃദംഗം എന്നവയുടെ
രഥനേമിസ്വനഃ	തേർച്ചക്രങ്ങളുടെ ശബ്ദവും	സ്വനഃ	മുഴക്കവും,
ധനുഷഃ	വില്ലിന്റെ	അപി ച	ഇവയെല്ലാംകൂടി
നിസ്വനഃ	ശബ്ദവും	തുമുലഃ ബഭൂവ.	ബഹളമായിവീച്ചു.

കേചിദസ്ത്രാണി സംസൃജ്യ ബാഹ്വായുദ്ധമകുർവ്വത. 24

കേചിത്	ചിലർ	സംസൃജ്യ,	പ്രയോഗിച്ചുശേഷം,
അസ്ത്രാണി	അസ്ത്രങ്ങളെല്ലാം	ബാഹ്വായുദ്ധം അകുർവ്വത.	കൈകർംകൊണ്ട് യുദ്ധംചെയ്തു.

തലൈശ്ച ചരണൈശ്ചാപി മുഷ്ടിഭിശ്ച ദ്രുമൈരപി
ജാനുഭിശ്ച ഹതാഃ കേചിദ് ഭിന്നദേഹാശ്ച രാക്ഷസാഃ 25

കേചിത്	ചില	മുഷ്ടിഭിഃ ച	മുഷ്ടികർംകൊണ്ടും
രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,	ജാനുഭിഃ ച	കാൽമുട്ടകർംകൊണ്ടും
തലൈഃ ച	കയ്ത്തലങ്ങർം കൊണ്ടും	ദ്രുമൈഃ അപി ച	വൃക്ഷങ്ങർംകൊണ്ടും
ചരണൈഃ അപി ച	കാലുകർംകൊണ്ടും	ഹതാഃ	അടിക്കപ്പെട്ടവരായി
		ഭിന്നദേഹാഃ.	അംഗങ്ങർം പിളർന്നവരായി ഭവിച്ചു.

ശിലാഭിശ്ചൂർണ്ണിതാഃ കേചിദ്വാനരൈർയ്യുദ്ധദുർമ്മദൈഃ. 26

കേചിത്,	ചിലർ,	വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ
യുദ്ധദുർമ്മദൈഃ	യുദ്ധത്തിൽ ഗർവ്വുകൊണ്ടവരായ	ശിലാഭിഃ	പാറകർംകൊണ്ട്
		ചൂർണിതാഃ.	പൊടിപെടുത്തപ്പെട്ടു.

വജ്രദംഷ്ട്രോ ഭൃശം ബാണൈ രണേ വിത്രാസയൻ ഹരീൻ
ചചാര ലോകസംഹാരേ പാശഹസ്ത ഇവാന്തകഃ. 27

വജ്രദംഷ്ട്രഃ,	വജ്രദംഷ്ട്രൻ,	ഹരീൻ	വാനരന്മാരെ
ലോകസംഹാരേ	പ്രളയകാലത്തിൽ	ബാണൈഃ	ബാണങ്ങർംകൊണ്ട്
പാശഹസ്തഃ	പാശഹസ്തനായ	ഭൃശം	വല്ലാതെ
അന്തകഃ ഇവ,	യമൻ എന്നപോലെ,	വിത്രാസയൻ	വിറപ്പിക്കുന്നവനായി
രണേ	പോരിൽ	ചചാര.	ചുറ്റിത്തിരിഞ്ഞു.

ബലവന്തോഽസ്ത്രവിദുഷോ നാനാപ്രഹരണാ രണേ
ജഘ്നുർവ്വാനരസൈന്യാനി രാക്ഷസാഃ ക്രോധമൂർച്ഛിതാഃ. 28

രണേ	പോരിൽ,	രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,
നാനാപ്രഹരണാഃ	പല ആയുധങ്ങളോടുകൂടിയവരും	ക്രോധമൂർച്ഛിതാഃ	കോപാവേശ മുർംകൊണ്ട്
അസ്ത്രവിദുഷഃ	അസ്ത്രകുശലന്മാരും	വാനരസൈന്യാനി	വാനരസൈന്യങ്ങളെ
ബലവന്തഃ	ബലശാലികളുമായ	ജഘ്നുഃ.	മർദ്ദിച്ചു.

നിഘ്നതോ രാക്ഷസാൻ ദൃഷ്ട്വാ സുഗ്രീവോ വാലിസൂതോ രണേ
ക്രോധേന മഹതാവിഷ്ടഃ സംവർത്തക ഇവാനലഃ. 29

രണേ	പോരിൽ	സംവർത്തകഃ അനലഃ	പ്രളയകാലാഗ്നി
വാലിസുതഃ,	ബാലിപുത്രനായ അംഗദൻ,	ഇവ	എന്നപോലെ
രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാരെ	ക്രോധേന	കോപത്താൽ
സർവ്വാൻ	എല്ലാവരേയും	ദുഃഖാവിഷ്ടഃ	മുമ്പേതിലും ഇരട്ടമടങ്ങ്
നിഘ്നതഃ	ഹിംസിക്കുന്നവരായി		ബാധിക്കപ്പെട്ടവനായി
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,		വേഗിച്ചു.

താൻ രാക്ഷസഗണാൻ സർവ്വാൻ വൃക്ഷമുദ്യമ്യ വീര്യവാൻ
അംഗദഃ ക്രോധതാമ്രാക്ഷഃ സിംഹഃ ക്ഷുദ്രമൃഗാനിവ 30
ചകാര കദനം ഘോരം ശക്രതുല്യപരാക്രമഃ. 31

ശക്രതുല്യപരാക്രമഃ	ഇന്ദ്രതുല്യപരാക്രമശാലിയും	താൻ	ആ
		സർവ്വാൻ	എല്ലാ
വീര്യവാൻ	മഹാബലവാനുമായ	രാക്ഷസഗണാൻ,	രാക്ഷസഗണങ്ങളേയും,
അംഗദഃ,	അംഗദൻ,		
ക്രോധതാമ്രാക്ഷഃ,	കോപത്താൽ ചുകന്ന കണ്ണുകളോടുകൂടിയവ	സിംഹഃ	ഒരു സിംഹം
		ക്ഷുദ്രമൃഗാൻ	ക്ഷുദ്രമൃഗങ്ങളെ
വൃക്ഷം	ഒരു വൃക്ഷത്തെ [നായി,	ഇവ,	എന്നപോലെ,
ഉദ്യമ്യ,	ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ട്,	ഘോരം കദനം ചകാര.	അസഹ്യമായി പീഡിപ്പിച്ചു.

അംഗദാഭിഹതാസ്തത്ര രാക്ഷസാ ഭീമവിക്രമാഃ
വിഭിന്നശിരസഃ പേതുർവികൃത്താ ഇവ പാദപാഃ. 32

തത്ര,	അപ്പോൾ,	വിഭിന്ന-ശിരസഃ,	തലകൾ തകർന്നവരായി,
അംഗദാഭിഹതാഃ	അംഗദനാൽ അടിക്കപ്പെട്ട	വികൃത്താഃ	മുറിക്കപ്പെട്ട
ഭീമവിക്രമാഃ	ഘോരപരാക്രമശാലികളായ	പാദപാഃ	വൃക്ഷങ്ങൾ
		ഇവ,	എന്നപോലെ,
രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,	പേതുഃ.	വീണു.

രഥൈരശ്വൈർധ്വജൈശ്ചിത്രൈഃ ശരീരൈരുരക്ഷസാം
രുധിരേണ ച സംഛന്നാ ഭൂമിർഭയകരീ തദാ. 33

തദാ,	ആ സമയം,	രക്ഷസാം	വാനരന്മാരുടേയും രാക്ഷസന്മാരുടേയും
ഭൂമിഃ,	ഭൂമി,		
രഥൈഃ	രഥങ്ങളാലും	ശരീരൈഃ,	ശരീരങ്ങളാലും,
അശ്വൈഃ	കുതിരകളാലും	രുധിരേണ	രക്തത്താലും
ചിത്രൈഃ	പലമാതിരിയായ	സംഛന്നാ ച	മൂടപ്പെട്ടതായി
ധ്വജൈഃ,	കൊടികളാലും,	ഭയകരീ.	ഭയങ്കരമായിരുന്നു.

ഹാരകേയൂരവസ്ത്രൈശ്ച ശസ്ത്രൈശ്ച സമലംകൃതാ
ഭൂമിർഭാതി രണേ തത്ര ശാരദീവ യഥാ നിശാ. 34

തത്ര രണേ,	ആ യുദ്ധത്തിൽ,	ശസ്ത്രൈഃ ച,	അസ്ത്രങ്ങൾകൊണ്ടും,
ഭൂമിഃ	ഭൂമി	സമലംകൃതാ,	അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടതായി,
ഹാരകേയൂരവസ്ത്രൈഃ ച	ഹാരങ്ങൾ തോൾവള കൾ വസ്ത്രങ്ങൾ എന്നവകൊണ്ടും,	ശാരദീ ഇവ	ശരൽക്കാലത്തിലെ
		നിശാ യഥാ	നിശയെന്നപോലെ
		ഭാതി.	ശോഭിക്കയായി.

അംഗദസ്യ ച വേഗേന തദ്രാക്ഷസബലം മഹത്
പ്രാകംപത തദാ തത്ര പവനേനാംബുദാ യഥാ. 35

തത്ര,	അവിടെ,	വേഗേന,	കൈയ്യുക്കുകൊണ്ട്,
തദാ	ആ സമയം,	അംബുദാഃ	മേഘം
തത് മഹത്	ആ വമ്പിച്ച	പവനേന	കൊടുങ്കാറ്റിനാൽ
രാക്ഷസബലം ച,	രാക്ഷസസൈന്യം മുഴുവനും,	യഥാ,	എപ്രകാരമോ, അപ്രകാരം,
അംഗദസ്യ	അംഗദന്റെ	പ്രാകംപത.	ചിതറിപ്പോയി.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ത്രിപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്തിമൂന്നാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.
ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16781; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 2106.

ചതുഃപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അന്പത്തിനാലാംസർഗ്ഗം.

[വജ്രദംഷ്ട്രവധഃ=വജ്രദംഷ്ട്രനെ വധിക്കുന്നത്.]

ബലസ്യ ച നിഘ്നതേന അംഗദസ്യ ജയേന ച
രാക്ഷസഃ ക്രോധമാവിഷ്ടോ വജ്രദംഷ്ടോ മഹാബലഃ. 1

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ	നിഘ്നതേന ച	നാശത്താലും
വജ്രദംഷ്ട്രഃ	വജ്രദംഷ്ട്രനെന്ന	അംഗദസ്യ	അംഗദന്റെ
		ജയേന ച	ജയത്താലും
രാക്ഷസഃ,	രാക്ഷസൻ,	ക്രോധം ആവിഷ്ടഃ.	കോപാക്രാന്തനായി ഭവിച്ചു.
ബലസ്യ	സേനയുടെ		

സ വിസ്ഫാര്യ ധനുർഘോരം ശക്രാശനിസമസ്വനം
വാനരാണാമനീകാനി പ്രാകിരച്ഛരവൃഷ്ടിഭിഃ. 2

സഃ	അവൻ	വിസ്ഫാര്യ,	ടങ്കാരംചെയ്ത്,
ഘോരം ധനുഃ	ഭയങ്കരമായ വില്ലിനെ	വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ
ശക്രാശനി-സമസ്വനം	ഇന്ദ്രന്റെ ഇടിമുഴക്കം പോലെയുള്ള ശബ്ദത്തോടുകൂടി	അനീകാനി	സൈന്യങ്ങളെ
		ശരവൃഷ്ടിഭിഃ	ശരമാരികൊണ്ട്
		പ്രാകിരത്.	വഷിച്ചു.

രാക്ഷസാശ്ചാപി മുഖ്യാസ്തേ രഥേഷു സമവസ്ഥിതാഃ
നാനാപ്രഹരണാഃ ശൂരാഃ പ്രായുധ്യന്ത തദാ രണേ. 3

നാനാപ്രഹരണാഃ	പലവിധ ആയുധങ്ങളോടുകൂടിയവരും	രഥേഷു	രഥങ്ങളിൽ
മുഖ്യാഃ	പ്രധാനികളും	സമവസ്ഥിതാഃ,	ഇരുന്നുകൊണ്ട്
ശൂരാഃ ച	ശൂരന്മാരുമായ	തദാ	ആ സമയം
തേ	അ	രണേ	പോരിൽ
രാക്ഷസാഃ അപി	രാക്ഷസന്മാരും	പ്രായുധ്യന്ത.	പൊരുതി.

വാനരാണാം തു ശൂരാ യേ സർവ്വേ തേ പ്ലവഗർഷഭാഃ
ആയുധ്യന്ത ശിലാഹസ്താഃ സമവേതാഃ സമന്തതഃ. 4

വാനരാണാം	വാനരന്മാരിൽ	തു	അപ്പോൾ
യേ	യാതൊരു	ശിലാഹസ്താഃ	കയ്യിൽ പാറകളെ എടുത്തുകൊണ്ട്
ശൂരാഃ	ശൂരന്മാരോ	സമന്തതഃ	നാലുഭാഗത്തിലും
തേ	അപ്രകാരമുള്ള	സമവേതാഃ	ഒന്നായ് ചേർന്ന്
പ്ലവഗർഷഭാഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാർ	ആയുധ്യന്ത.	എതിർത്തുപൊരുതി.
സർവ്വേ,	എല്ലാവരും,		

തത്രായുധസഹസ്രാണി തസ്മിന്നായോധനേ ഭൃശം
രാക്ഷസാഃ കപിമുഖ്യേഷു പാതയാം ചക്രിരേ തദാ. 5

രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,	ആയുധസഹസ്രാണി	കണക്കറ ആയുധങ്ങളെ
തദാ	അപ്പോൾ	കപിമുഖ്യേഷു	വാനരോത്തമന്മാരുടെ നേരെ
തത്ര	അവിടെ	ഭൃശം	ഊക്കോടെ
തസ്മിൻ	അ	പാതയാം ചക്രിരേ.	പ്രയോഗിച്ചു.
ആയോധനേ,	യുദ്ധത്തിൽ,		

വാനരാശ്ചാപി രക്ഷസ്സു ഗിരീൻ വൃക്ഷാൻ മഹാശിലാഃ
പ്രവീരാഃ പാതയാമാസുർമത്തവാരണസന്നിഭാഃ. 6

മത്തവാരണസന്നിഭാഃ	മദംപിടിച്ച ആനകളൊത്തവരും	ഗിരീൻ	മലകളേയും
പ്രവീരാഃ	മഹാവീരന്മാരുമായ	വൃക്ഷാൻ	മരങ്ങളേയും
വാനരാഃ ച,	വാനരന്മാരും,	മഹാശിലാഃ അപി	വൻപാറകളേയും
രക്ഷഃസു	രാക്ഷസന്മാരുടെ മേൽ	പാതയാമാസുഃ	പൊഴിച്ചു.

ശൂരാണാം യുധ്യമാനാനാം സമരേഷ്വനിവർത്തിനാം
തദ്രാക്ഷസഗണാനാം ച സുയുദ്ധം സമവർത്തത. 7

സമരേഷു	യുദ്ധങ്ങളിൽ	തദ്രാക്ഷസഗണാനാം ച	ആ വാനരന്മാക്കും രാക്ഷസന്മാക്കുമായി
അനിവർത്തിനാം	പിൻതിരിയാതെ	സുയുദ്ധം	ഘോരമായ യുദ്ധം
യുധ്യമാനാനാം	യുദ്ധംചെയ്യുന്ന	സമവർത്തത.	നടന്നു.
ശൂരാണാം	ശൂരന്മാരായ		

പ്രഭിന്നശിരസഃ കേചിദ്ഭിന്നൈഃ പാദൈശ്ച ബാഹുഭിഃ
ശസ്ത്രൈരപ്പിതദേഹാസ്തു രുധിരേണ സമുക്ഷിതാഃ. 8

ശസ്ത്രൈഃ അപ്പിതദേഹാഃ	ശസ്ത്രങ്ങളേറ്റ ദേഹങ്ങളോടുകൂടിയവരായ	പാദൈഃ ച	കാലുകളോടും
കേചിത്,	ചിലർ,	ബാഹുഭിഃ തു	കൈകളോടുംകൂടിയവരായും
പ്രഭിന്നശിരസഃ	തലകളുടഞ്ഞും	രുധിരേണ സമുക്ഷിതാഃ.	ചോരയിൽ മുങ്ങിക്കിടന്നു.
ഭിന്നൈഃ	മുറിക്കപ്പെട്ട		

ഹരയോ രാക്ഷസാശ്ചൈവ ശേരതേ ഗാം സമാശ്രിതാഃ
കങ്കഗൃധ്രബലൈരാദ്യാ ഗോമായുഗണസംകുലാഃ 9

ഹരയഃ ച	വാനരന്മാരും	ഗോമായു-ഗണസംകുലാഃ	കുറുക്കന്മാരുടെ കൂട്ടങ്ങളാൽ ചുറപ്പെട്ടവരായി
രാക്ഷസാഃ ഏവ	രാക്ഷസരും		
കങ്കഗൃധ്ര-ബലൈഃ	കഴുകുകളും, പരുന്തുകളും, കാക്കകളും എന്നവയാൽ	ഗാം	ഭൂമിയിൽ
		സമാശ്രിതാഃ ശേരതേ.	വീണുകിടന്നു.
ആദ്യാഃ	ആക്കപ്പെട്ടവരായി		

കബന്ധാനി സമുത്പേതുർഭീരുണാം ഭീഷണാനി വൈ. 10

കബന്ധാനി	തലയില്ലാത്ത ശവശരീരങ്ങൾ	ഭീഷണാനി വൈ	അധികം ഭയമുളവാക്കുന്നവയായി
ഭീരുണാം	ഭീരുക്കൾക്ക്	സമുത്പേതുഃ.	എഴുന്നേറുനിന്നു.

ഭുജപാണിശിരശ്ഛിന്നാശ് ഛിന്നകായാശ്ച ഭൂതലേ
വാനരാ രാക്ഷസാശ്ചാപി നിപേതുസ്തത്ര വൈ രണേ. 11

തത്ര രണേ	ആ യുദ്ധത്തിൽ	ഛിന്നകായാഃ ച,	പിളക്കപ്പെട്ട ഉടലോടുകൂടിയവരായും,
വാനരാഃ ച	വാനരന്മാരും		
രാക്ഷസാഃ അപി	രാക്ഷസന്മാരും		
ഭുജപാണി-ശിര-ശ്ഛിന്നാഃ	മുറിക്കപ്പെട്ട തോളുകളും കൈകളും കാലുകളും എന്നവയോടുകൂടിയവരായും,	ഭൂതലേ വൈ	ഭൂമിയിൽ
		നിപേതുഃ.	വീണു.

തതോ വാനരസൈന്യേന ഹന്യമാനം നിശാചരം
പ്രാദ്രവ്യത ബലം സർവ്വം വജ്രദംഷ്ട്രസ്യ പശ്യതഃ. 12

തതഃ	അപ്പോൾ,	വാനര-സൈന്യേന	വാനര സേനയാൽ
നിശാചരം	രാക്ഷസന്മാരുടെ	ഹന്യമാനം	നശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതായി
ബലം	സൈന്യം	പ്രാദ്രവ്യത.	അങ്ങുമിങ്ങും ചിതറിപ്പോയി.
സർവ്വം	എല്ലാം,		
വജ്രദംഷ്ട്രസ്യ പശ്യതഃ	വജ്രദംഷ്ട്രൻ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കെ തന്നെ,		

രാക്ഷസാൻ ഭയവിത്രസ്താൻ ഹന്യമാനാൻ പ്ലവംഗമൈഃ
ദൃഷ്ട്വാ സ രോഷതാമ്രാക്ഷോ വജ്രദംഷ്ട്രഃ പ്രതാപവാൻ. 13
പ്രവിവേശ ധനുഷ്പാണിസ്ത്രാസയൻ ഹരിവാഹിനീം
ശരൈർവ്വിദാരയാമാസ കങ്കപത്രൈരജിഹ്മഗൈഃ. 14

പ്രതാപവാൻ സഃ	പരാക്രമശാലിയായ അദ്ദേ	ധനുഷ്പാണിഃ	കയ്യിൽ വില്ലേന്തിക്കൊണ്ട്,
വജ്രദംഷ്ട്രഃ,	വജ്രദംഷ്ട്രൻ,	ഹരിവാഹിനീം	വാനരസൈന്യത്തെ
രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാരെ	ത്രാസയൻ	ഉഴറിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്
പ്ലവംഗമൈഃ	വാനരന്മാരാൽ	പ്രവിവേശ;	പ്രവേശിച്ചു;
ഹന്യമാനാൻ	കൊല്ലപ്പെടുന്നവരായി	കങ്കപത്രൈഃ	കഴുകിൻ ചിറകുകൾ കെട്ടിയവയും
ഭയവിത്രസ്താൻ	ഭയപ്പെട്ടു നടുങ്ങിയവരായി	അജിഹ്മഗൈഃ	ലക്ഷ്യം തെറ്റാത്തവയുമായ,
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,	ശരൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ
രോഷതാമ്രാക്ഷഃ,	കോപാരുണിത നേത്രനായി	വിദാരയാമാസ.	തുളച്ചു.

ബിഭേദ വാനരാംസ്തത്ര സപ്താഷ്ടൗ നവ പഞ്ച ച
വിവ്യാധ പരമക്രുദ്ധോ വജ്രദംഷ്ട്രഃ പ്രതാപവാൻ. 15

പ്രതാപവാൻ	മഹാവീരനായ	ബിഭേദ;	പിളർന്നു;
വജ്രദംഷ്ട്രഃ,	വജ്രദംഷ്ട്രൻ,	സപ്ത അഷ്ടൗ	ഏഴെട്ടായും
തത്ര	അപ്പോൾ	നവ	ഒമ്പതും
പരമക്രുദ്ധഃ,	അതിക്രുദ്ധനായി,	പഞ്ച ച	അഞ്ചുമായും
വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ	വിവ്യാധ.	എയ്തു വീഴ്ത്തി.

ത്രസ്താഃ സർവ്വേ ഹരിഗണാഃ ശരൈഃ സംകൃത്തദേഹിനഃ
അംഗദം സംപ്രധാവന്തി പ്രജാപതിമിവ പ്രജാഃ. 16

ഹരിഗണാഃ	വാനരക്കൂട്ടങ്ങൾ	പ്രജാഃ	പ്രജകൾ
സർവ്വേ,	എല്ലാം,	പ്രജാപതിം	ബ്രഹ്മാവിന്റെ അടുക്കൽ
ശരൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ	ഇവ,	എന്ന പോലെ,
സംകൃത്തദേഹിനഃ,	പിളർക്കപ്പെട്ട ദേഹത്തോടുകൂടി	അംഗദം	അംഗദന്റെ അടുക്കൽ
ത്രസ്താഃ,	ഉഴറിയവരായി,	സംപ്രധാവന്തി.	ഓടുകയായി.

തതോ ഹരിഗണാൻ ഭഗ്നാൻ ദൃഷ്ട്വാ വാലിസുതസ്തദാ
ക്രോധേന വജ്രദംഷ്ട്രം തമുദീക്ഷന്തമുദൈക്ഷത. 17

തദാ,	അപ്പോൾ,	ക്രോധേന	കോപത്താൽ
വാലിസുതഃ	ബാലി പുത്രൻ	ഉദീക്ഷന്തം	ഉരുട്ടിമിഴിച്ചുനോക്കുന്ന
ഹരിഗണാൻ	വാനരക്കൂട്ടങ്ങളെ	തം	അ
ഭഗ്നാൻ	ചിതറിപ്പോയതായി	വജ്രദംഷ്ട്രം	വജ്രദംഷ്ട്രനെ
ദൃഷ്ട്വാ തതഃ,	കണ്ടതുകാരണം,	ഉദൈക്ഷത	ഉറുനോക്കി.

വജ്രദംഷ്ട്രോംഗദശ്ചോഭൌ സംഗതൌ ഹരിരാക്ഷസൌ
ചേരതുഃ പരമക്രുദ്ധൌ ഹരിമത്തഗജാവിവ. 18

ഹരിരാക്ഷസൌ	വാനരനും രാക്ഷസനുമായ	ഹരിമത്തഗജൌ	സിഹവും മദിച്ചആനയും
അംഗദഃ,	അംഗദനും	ഇവ,	എന്നപോലെ,
വജ്രദംഷ്ട്രഃ ച	വജ്രദംഷ്ട്രനും,	പരമക്രുദ്ധൌ	ഏററംചൊടിച്ചവരായി
ഉഭൌ	രണ്ടുപേരും	സംഗതൌ	തമ്മിൽഏററ്
		ചേരതുഃ.	പോർചെയ്തു.

തതഃ ശരസഹസ്രേണ വാലിപുത്രം മഹാബലഃ
ജഘാന മർമ്മദേശേഷു മാതംഗമിവ തോമരൈഃ. 19

തതഃ,	അതിൽപിന്നെ,	മാതംഗം	ഒരു മദഗജത്തെ
മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ അവൻ	ഇവ,	എന്നപോലെ,
വാലിപുത്രം,	ബാലിപുത്രനെ,	മർമ്മദേശേഷു	മർമ്മസ്ഥാനങ്ങളിൽ
തോമരൈഃ	ഏർകുന്തങ്ങൾകൊണ്ട്	ശരസഹസ്രേണ	അനേകബാണങ്ങളാൽ
		ജഘാന.	തുളച്ചു.

രുധിരോക്ഷിതസർവ്വാംഗോ വാലിസൂനുർമ്മഹാബലഃ
ചിക്ഷേപ വജ്രദംഷ്ട്രായ വൃക്ഷം ഭീമപരാക്രമഃ. 20

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയും	വജ്രദംഷ്ട്രായ	വജ്രദംഷ്ട്രന്റെ നേർക്കായി
ഭീമപരാക്രമഃ	ഭയങ്കരപരാക്രമിയുമായ		
വാലിസൂനുഃ,	ബാലിപുത്രൻ,	വൃക്ഷം	ഒരു മരത്തെ
രുധിരോക്ഷിത-സർവ്വാംഗഃ	ദേഹമാസകലം ചോരയിലാറാടിയവനായി	ചിക്ഷേപ.	എറിഞ്ഞു.

ദൃഷ്ട്വാ പതന്തം തം വൃക്ഷമസംഭ്രാന്തശ്ച രാക്ഷസഃ
ചിച്ഛേദ ബഹുധാ സോഽപി നികൃത്തഃ പതിതോ ഭുവി. 21

രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസൻ	സഃ അപി	അതും
തം വൃക്ഷം	ആ മരം	ബഹുധാ	പലവാറായി
പതന്തം ദൃഷ്ട്വാ	നേർക്കുവരുന്നതുകണ്ട്	നികൃത്തഃ	മുറിക്കപ്പെട്ട്
അസംഭ്രാന്തഃ ച	ഒരു പതർച്ചയുമില്ലാതെ	ഭുവി	ഭൂമിയിൽ
ചിച്ഛേദ;	മുറിച്ചെറിഞ്ഞു;	പതിതഃ	വീണു.

തം ദൃഷ്ട്വാ വജ്രദംഷ്ട്രസ്യ വിക്രമം പ്ലവഗർഷഭഃ
പ്രഗൃഹ്യ വിപുലം ശൈലം ചിക്ഷേപ ച നനാദ ച. 22

പ്ലവഗർഷഭഃ,	വാനരശ്രേഷ്ഠനായ അവൻ,	വിപുലം	വമ്പിച്ച
വജ്രദംഷ്ട്രസ്യ	വജ്രദംഷ്ട്രന്റെ	ശൈലം	ഒരു മലയെ
തം വിക്രമം	ആ പരാക്രമത്തെ	പ്രഗൃഹ്യ ചിക്ഷേപ ച;	എടുത്തെറിഞ്ഞു;
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,	നനാദ ച.	അട്ടഹസിക്കയുംചെയ്തു.

സമാപതന്തം തം ദൃഷ്ട്വാ രഥാദാപ്ലൃ്യ വീര്യവാൻ
ഗദാപാണിരസംഭ്രാന്തഃ പൃഥിവ്യാം സമതിഷ്ഠത. 23

വീര്യവാൻ,	മഹാവീരനായ അവൻ,	ഗദാപാണിഃ	കയ്യിൽ ഗദയുമെടുത്തു കൊണ്ട്
സമാപതന്തം	നേക്കുവരുന്ന	രഥാത്	തേരിൽനിന്ന്
തം	അതിനെ	ആപ്ലൃ്യ	കുതിച്ച്
ദൃഷ്ട്വാ,	നോക്കി	പൃഥിവ്യാം	നിലത്ത്
അസംഭ്രാന്തഃ	ഒട്ടും കുലുങ്ങാതെ	സമതിഷ്ഠത.	നിലകൊണ്ടു.

സാടംഗദേന ഗദാടക്ഷിപ്താ ഗതാ തു രണമൂർദ്ധനി
സചക്രക്രുബരം സാശ്വം പ്രമമാഥ രഥം തദാ. 24

അംഗദേന	അംഗദനാൽ	തദാ	എന്നിട്ട്,
രണമൂർദ്ധനി	പടത്തലയ്ക്കൽ	സചക്രക്രുബരം	ചക്രങ്ങൾ, നുകത്തണ്ട് എന്നവയോടുകൂടിയും
ഗതാ,	ചെന്ന്,	സാശ്വം	കുതിരകളോടുകൂടിയും
സാ	അ	രഥം	രഥത്തേയും
ഗദാ തു	ഗദയും	പ്രമമാഥ.	പൊടിയാക്കി.
അക്ഷിപ്താ;	തട്ടിപ്പറിക്കപ്പെട്ട;		

തതോടന്യം ഗിരിമാക്ഷിപ്യ വിപുലം ദ്രുമഭൂഷിതം
വജ്രദംഷ്ട്രസ്യ ശിരസി പാതയാമാസ സോടംഗദഃ 25

തതഃ,	അതിൽപിന്നെ,	വിപുലം ഗിരിം	വൻപർവ്വതത്തെ
സഃ	അ	ആക്ഷിപ്യ,	പുഴക്കി എടുത്തു,
അംഗദഃ	അംഗദൻ,	വജ്രദംഷ്ട്രസ്യ	വജ്രദംഷ്ട്രന്റെ
ദ്രുമഭൂഷിതം	വൃക്ഷങ്ങളാൽ അലംകൃതമായ	ശിരസി	തലയിൽ
അന്യം	മറെറാരു	പാതയാമാസ.	വീഴ്ത്തി.

അഭവച്ഛോണിതോദ്ഗാരീ വജ്രദംഷ്ട്രഃ സ മൂർച്ഛിതഃ
മുഹൂർത്തമഭവന്മൂഢോ ഗദാമാലിംഗ്യ നിഃശ്വസൻ. 26

സഃ	അ	ഗദാം	ഗദയെ
വജ്രദംഷ്ട്രഃ,	വജ്രദംഷ്ട്രൻ,	ആലിംഗ്യ	പുൽകി
ശോണിതോദ്ഗാരീ	രക്തം ഛർദ്ദിച്ചുകൊണ്ട്	നിഃശ്വസൻ,	നെടുവീർപ്പിട്ടു കൊണ്ട്,
മൂർച്ഛിതഃ അഭവത്;	മൂർച്ഛിച്ചു പോയി;	മുഹൂർത്തം	കുറെനേരം
		മൂഢഃ അഭവത്.	ഒന്നും തോന്നാതെ മയങ്ങിക്കിടന്നു.

സ ലബ്ധസംജ്ഞോ ഗദയാ വാലിപുത്രമവസ്ഥിതം
ജഘ്നാന പരമക്രുദ്ധോ വക്ഷോദേശേ നിശാചരഃ 27

സഃ നിശാചരഃ,	ആ രാക്ഷസൻ,	അവസ്ഥിതം	മുമ്പിൽ നിന്നിരുന്ന
ലബ്ധസംജ്ഞഃ	മൂർച്ഛതെളിഞ്ഞ്	വാലിപുത്രം	ബാലിപുത്രനെ
പരമക്രുദ്ധഃ	അതിയായ കോപമുള്ളവനായി	വക്ഷോദേശേ	മാറത്ത്
		ഗദയാ ജഘ്നാന.	ഗദകൊണ്ടടിച്ചു.

ഗദാം ത്യക്ത്വാ തതസ്തൗ തു മുഷ്ടിയുദ്ധമവർത്തത
അന്യോന്യം ജഘ്നതുസ്തൗ താവുഭൗ ഹരിരാക്ഷസൗ. 28

തത്ര,	അപ്പോൾ,	ജഘ്നതുഃ;	ഇടിച്ചു;
ഹരിരാക്ഷസൗ	വാനരനും രാക്ഷസനുമായ	തതഃ	പിന്നെ
		ഗദാം ത്യക്ത്വാ,	ഗദയെ വെടിഞ്ഞ്,
തൗ	അവർ	തത്ര	അവിടെ
ഉഭൗ,	രണ്ടു പേരും,	മുഷ്ടിയുദ്ധം	മുഷ്ടിയുദ്ധം
അന്യോന്യം	തമ്മിൽ തമ്മിൽ	അവർത്തത.	തുടങ്ങി.

രുധിരോദ്ഗാരിണൗ തൗ തു പ്രഹാരൈർജ്ജനിതശ്രമൗ
ബഭ്രവതുഃ സുവിക്രാന്താവംഗാരകബുധാവിവ. 29

അംഗാരക-ബുധൗ ഇവ	ചൊവ്വയും ബുധനും പോലെ	പ്രഹാരൈഃ	ഇടികൾകൊണ്ട്
		ജനിതശ്രമൗ	തളർന്നവരായി
സുവിക്രാന്തൗ	മഹാപരാക്രമശാലികളായ	രുധിരോദ്ഗാരിണൗ	രക്തംഛർദ്ദിക്കുന്നവരായി
തൗ തു	അവർ രണ്ടുപേരും	ബഭ്രവതുഃ.	കണ്ടു.

തതഃ പരമതേജസ്വീ അംഗദഃ കപികുഞ്ജരഃ
ഉത്പാട്യ വൃക്ഷം സ്ഥിതവാൻ ബഹുപുഷ്പഫലാഞ്ചിതം. 30

തതഃ,	ആ സമയം,	ബഹുപുഷ്പഫലാഞ്ചിതം	അനവധിപുഷ്പങ്ങളും പഴങ്ങളും നിറഞ്ഞ
പരമതേജസ്വീ	അതിപരാക്രമശാലിയും	വൃക്ഷം	ഒരുമരത്തെ
കപികുഞ്ജരഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠനുമായ	ഉത്പാട്യ	പറിച്ചെടുത്തുംകൊണ്ട്
അംഗദഃ,	അംഗദൻ,	സ്ഥിതവാൻ.	നിലയായി.

ജഗ്രാഹ ചാഷ്ടഭം ചർമ്മ ഖഡ്ഗം ച വിപുലം ശുഭം
കിങ്കിണീജാലസംഛന്നം ചർമ്മണാ ച പരിഷ്കൃതം 31
വജ്രദംഷ്ട്രോഽഥ ജഗ്രാഹ സോഽംഗദോഽപ്യസിചർമ്മണീ. 32

വജ്രദംഷ്ട്രഃ	വജ്രദംഷ്ട്രൻ	ശുഭം	മനോഹരമായ
അഷ്ടഭം ചർമ്മ ച	കാളത്തോൽകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ പരിചയും,	ഖഡ്ഗം ച	ഒരു വാളും,
		ജഗ്രാഹ;	കയ്യിലാക്കി;
കിങ്കിണീജാല-സംപന്നം	വളരെ കൊടമണികൾ ചാർത്തിയതും	അഥ	അപ്പോൾ
		സഃ അംഗദഃ	ആ അംഗദൻ
ചർമ്മണാ	തോലുറയാൽ	അസിചർമ്മണീ അപി	ആ വാളും പരിചയും കൂടി
പരിഷ്കൃതം ച	അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടതുമായ		
വിപുലം	വലിയ	ജഗ്രാഹ.	കയ്യിലാക്കി.

[24-ാംശ്ലോകത്തിൽ ഗദയെ തട്ടിപ്പറിച്ചതുപോലെ, ഇവയേയും അംഗദൻ പൊട്ടന്നവയെ കയ്യിലാക്കി എന്നു സാരം.]

വിചിത്രാംശ്ചേരതുൎമ്മാൎഗ്ഗാൻ രുഷിതൌ കപിരാക്ഷസൌ
ജഘ്നതുശ്ച തദാഽന്യോന്യം നിൎദ്ദയം ജയകാംക്ഷിണൌ. 33

തദാ	അപ്പോൾ	വിചിത്രാൻ	പല
കപി-രാക്ഷസൌ ച	വാനരനും രാക്ഷസനും	മാൎഗ്ഗാൻ	അടവുകൾ
		ചേരതുഃ;	ചവിട്ടി;
രുഷിതൌ,	ചൊടിച്ച്,	നിൎദ്ദയം	ദയയില്ലാതെ
ജയ-കാംക്ഷിണൌ	ജയത്തെ ആഗ്രഹിക്കുന്നവരായി	അന്യോന്യം	ഒരുവൎക്കൊരുവർ
		ജഘ്നതുഃ.	മൎദ്ദിച്ചു.

വ്രണൈഃ സാസ്രൈരശോഭേതാം പുഷ്പിതാവിവ കിംശുകൌ
യുദ്ധ്യമാനൌ പരിശ്രാന്തൌ ജാനുഭ്യാമവനീം ഗതൌ. 34

സാസ്രൈഃ	ചോരയൊഴുകുന്ന	അശോഭേതാം;	അവരിരുവരും ശോഭിച്ചു;
വ്രണൈഃ,	വ്രണങ്ങൾകാരണം	യുദ്ധ്യമാനൌ	യുദ്ധംചെയ്തു്
പുഷ്പിതൌ	പുഷ്പിച്ചിരിക്കുന്ന	പരിശ്രാന്തൌ	തളൎന്നവരായി
കിംശുകൌ ഇവ	പലാശവൃക്ഷങ്ങളെന്നപോലെ	ജാനുഭ്യാം	മുട്ടുകുത്തി
		അവനീം ഗതൌ.	നിലത്തു് നിന്നു.

നിമേഷാന്തരമാത്രേണ അംഗദഃ കപികുഞ്ജരഃ
ഉദതിഷ്ഠത ദീപ്താക്ഷോ ദണ്ഡാഹത ഇവോരഗഃ. 35

നിമേഷാന്തര-മാത്രേണ	ഒരു ഞൊടിയിടയിൽ	ദണ്ഡാഹതഃ	വടികൊണ്ടടിക്കപ്പെട്ട
		ഉരഗഃ ഇവ,	സൎപ്പമെന്നപോലെ,
കപികുഞ്ജരഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠനായ	ദീപ്താക്ഷഃ	ജ്വലിക്കുന്ന കണ്ണുകളോടുകൂടി
അംഗദഃ,	അംഗദൻ,	ഉദതിഷ്ഠത.	ജൃംഭിച്ചു.

നിൎമ്മലേന സുധൌതേന ഖഡ്ഗേനാസ്യ മഹച്ഛിരഃ
ജഘാന വജ്രദംഷ്ട്രസ്യ വാലിസൂനുൎമ്മഹാബലഃ. 36

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ	നിൎമ്മലേന	തെളുതെളെ വിലസുന്നതും
വാലിസൂനുഃ,	അംഗദൻ,		
അസ്യ	ഈ	സുധൌതേന	നല്ല മൂൎച്ഛയുള്ളതുമായ
വജ്രദംഷ്ട്രസ്യ	വജ്രദംഷ്ട്രന്റെ	ഖഡ്ഗേന	വാൾകൊണ്ടു
മഹത് ശിരഃ,	വമ്പിച്ച ശിരസ്സിനെ,	ജഘാന.	വീശി.

രുധിരോക്ഷിതഗാത്രസ്യ ബഭൂവ പതിതം ദ്വിധാ
സരോഷപരിവൃത്താക്ഷം ശുഭം ഖഡ്ഗഹതം ശിരഃ. 37

രുധിരോക്ഷിത-ഗാത്രസ്യ	ചോരയിൽ കുളിച്ച മെയ്യോടുകൂടിയ അവന്റെ	സരോഷപരി-വൃത്താക്ഷം	കോപത്താൽ ചുഴററുന്ന കണ്ണുകളോടുകൂടിയതായിത്തന്നെ,
ശുഭം ശിരഃ,	ഭംഗിയാൎന്നുള്ള ആ തല,		
ഖഡ്ഗഹതം,	വാളുകൊണ്ടു വെട്ടപ്പെട്ടതായി,	ദ്വിധാ	രണ്ടുതുണ്ടായി
		പതിതം ബഭൂവ.	നിലത്തുവീണു.

വജ്രദംഷ്ട്രം ഹതം ദൃഷ്ട്വാ രാക്ഷസാ ഭയമോഹിതാഃ
ത്രസ്താഃ പ്രത്യപതൻ ലങ്കാം വധ്യമാനാഃ പ്ലവംഗമൈഃ 38
വിഷണ്ണവദനാ ദീനാ ഹ്രിയാ കിഞ്ചിദവാങ്മുഖാഃ. 39

രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,	കിംചിത്	തെല്ലൊന്നു
വജ്രദംഷ്ട്രം	വജ്രദംഷ്ട്രനെ	അവാങ്മുഖാഃ	തലകുനിച്ചവരായി
ഹതം	കൊല്ലപ്പെട്ടവനായി	പ്ലവംഗമൈഃ	വാനരന്മാരാൽ
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,	വധ്യമാനാഃ,	വധിക്കപ്പെടുന്നവരായി
ഭയമോഹിതാഃ	ഭയപ്പെട്ടഴറിയവരായി,	ദീനാഃ	ധൈര്യംപോയവരായി
വിഷണ്ണവദനാഃ	വാടിയമുഖത്തോടുകൂടിയവരായി,	ത്രസ്താഃ	വിറച്ചുംകൊണ്ട്
		ലങ്കാം	ലങ്കയ്ക്കു
ഹ്രിയാ	ലജ്ജകൊണ്ട്	പ്രത്യപതൻ.	മടങ്ങിച്ചെന്നു.

നിഹത്യ തം വജ്രധരപ്രഭാവം
സ വാലിസൂനുഃ കപിസൈന്യമധ്യേ
ജഗാമ ഹർഷം മഹിതോ മഹാബലഃ
സഹസ്രനേത്രസ്യ ദിവൗകസേരിവാവൃതഃ. 40

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയും	ത്രിദിവൗകസേഃ	ദേവന്മാരാൽ
വജ്രധര-പ്രഭാവഃ	ഇന്ദ്രനെപ്പോലെ പരാക്രമത്തോടുകൂടിയവനുമായ	ആവൃതഃ	ചൂഴപ്പെട്ട
		സഹസ്രനേത്രഃ ഇവ	ദേവേന്ദ്രനെന്നപോലെ
വാലിസൂനുഃ	ബാലിപുത്രനായ	കപി-സൈന്യമധ്യേ	വാനരസൈന്യമദ്ധ്യത്തിൽ
സഃ	ആ അംഗദൻ	മഹിതഃ	കൊണ്ടാടപ്പെട്ടവനായി
തം	അവനെ	ഹർഷം ജഗാമ.	സന്തോഷമുൾക്കൊണ്ടു.
നിഹത്യ,	വധിച്ചശേഷം,		

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ചതുഃപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്തിനാലാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.
ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16821; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 2146.

പഞ്ചപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്തഞ്ചാംസർഗ്ഗം.

[അകമ്പനയുദ്ധം = അകമ്പനനുമായുള്ള യുദ്ധം.]

വജ്രദംഷ്ട്രം ഹതം ശ്രുത്വാ വാലിപുത്രേണ രാവണഃ
ബലാദ്ധ്യക്ഷമുവാചേദം കൃതാഞ്ജലിമവസ്ഥിതം. 1

രാവണഃ,	രാവണൻ,	കൃതാഞ്ജലിം	തൊഴുതുകൊണ്ട്
വാലിപുത്രേണ	ബാലിപുത്രനാൽ	അവസ്ഥിതം	മുമ്പിൽനിന്നിരുന്ന
വജ്രദംഷ്ട്രം	വജ്രദംഷ്ട്രൻ	ബലാദ്ധ്യക്ഷം	സേനാധിപനോടായി
ഹതം	കൊല്ലപ്പെട്ടതായി	ഇദം	ഇപ്രകാരം
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,	ഉവാച.	കല്പിച്ചു.

ശീഘ്രം നിര്യാന്തു ദുർധർഷാ രാക്ഷസാ ഭീമവിക്രമാഃ
അകംപനം പുരസ്കൃത്യ സർവ്വശസ്ത്രപ്രകോവിദം. 2

"ഭീമവിക്രമാഃ	"ഉഗ്രപരാക്രമശാലി	അകംപനം	അകമ്പനനെ
ദുർധർഷാഃ	അജയ്യന്മാരുമായ[കളും	പുരസ്കൃത്യ,	മുന്നിലാക്കിക്കൊണ്ട്,
രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,	ശീഘ്രം	വേഗത്തിൽ
സർവ്വശസ്ത്ര-പ്രകോവിദാ	സർവ്വശസ്ത്രവിദഗ്ധനായ	നിര്യാന്തു.	പുറപ്പെട്ട ചെല്ലട്ടെ.

ഏഷ ശാസ്താ ച ഗോപ്താ ച നേതാ ച യുധി സംമതഃ
ഭൃതികാമശ്ച മേ നിത്യം നിത്യം ച സമരപ്രിയഃ 3

"ഏഷഃ	"ഇവൻ	സംമതഃ;	പ്രസിദ്ധി പൂണ്ടവനാ
ശാസ്താ ച	ശിക്ഷിക്കുന്നവനും	നിത്യം	എപ്പോഴും [ണ്;
ഗോപ്താ ച;	രക്ഷിക്കുന്നവനുമാണ്;	മേ	എന്റെ
യുധി	യുദ്ധത്തിൽ	ഭൃതികാമഃ ച	ക്ഷേമത്തെ ആഗ്രഹി
നേതാ ച	കൊണ്ടു നടത്തുന്ന നായകനാണെന്ന്	നിത്യം	എപ്പോഴും [ക്കുന്നവനും
		സമരപ്രിയഃ ച	യുദ്ധകാംക്ഷിയുമാകുന്നു.

ഏഷ ജേഷ്യതി കാകുത്സ്ഥൗ സുഗ്രീവം ച മഹാബലം
വാനരാംശ്ചാപരാൻ ഘോരാൻ ഹനിഷ്യതി പരന്തപഃ. 4

പരംതപഃ	ശത്രുക്കളെ തപിപ്പിക്കുന്നവനായ	സുഗ്രീവം ച	സുഗ്രീവനേയും
ഏഷഃ	ഇവൻ	ജേഷ്യതി;	ജയിക്കുന്നതാണ്;
കാകുത്സ്ഥൗ	രാമനേയും ലക്ഷ്മണനേയും	അപരാൻ	മറ്റുള്ള
		ഘോരാൻ	ഭയങ്കരന്മാരായ
		വാനരാൻ ച	വാനരന്മാരേയും
മഹാബലം	മഹാബലശാലിയായ	ഹനിഷ്യതി."	വധിക്കയുംചെയ്യും."

പരിഗൃഹ്യ സ താമാജ്ഞാം രാവണസ്യ മഹാബലഃ
ബലം സംതപരയാമാസ തദാ ലഘുപരാക്രമഃ 5

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയും	പരിഗൃഹ്യ,	ശിരസാവഹിച്ച്,
ലഘുപരാക്രമഃ	നല്ലചൊടിയുള്ളവനും	തദാ	ആസമയം
സഃ,	അവൻ, [മായ	ബലം	സൈന്യത്തെ
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ	സംതപരയാമാസ.	ജാഗ്രതപ്പെടുത്തി.
താം ആജ്ഞാം	ആ ആജ്ഞയെ		

തതോ നാനാപ്രഹരണാ ഭീമാക്ഷാ ഭീമദർശനാഃ
നിഷ്പേതുർ രക്ഷസാം മുഖ്യാ ബലാദ്ധ്യക്ഷപ്രചോദിതാഃ. 6

തതഃ	അനന്തരം	ഭീമദർശനാഃ	ഭയങ്കരരൂപികളുമായ
ബലാദ്ധ്യക്ഷ-പ്രചോദിതാഃ	സേനാധിപനാൽ ആജ്ഞാപിക്കപ്പെട്ടവരും	രക്ഷസാം മുഖ്യാഃ	രാക്ഷസപ്രധാനികൾ,
ഭീമാക്ഷാഃ	ക്രൂരമായ കണ്ണുകളോടുകൂടിയവരും	നാനാ-പ്രഹരണാഃ	പല ആയുധങ്ങൾ കയ്യിലേന്തിയവരായി
		നിഷ്പേതുഃ.	പുറപ്പെട്ടു.

രഥമാസ്ഥായ വിപുലം തപ്തകാഞ്ചനകുണ്ഡലഃ
മേഘാഭോ മേഘവർണ്ണശ്ച മേഘസ്വനമഹാസ്വനഃ 7
രാക്ഷസൈഃ സംവൃതോ ഭീമൈസ്തദാ നിര്യാത്യകംപനഃ. 8

തദാ	അപ്പോൾ
തപ്തകാഞ്ചന-കുണ്ഡലഃ	തങ്കക്കുണ്ഡലങ്ങളണിഞ്ഞവനും
മേഘാഭഃ	മേഘാകൃതിയാന്നവനും
മേഘവർണ്ണഃ ച	മേഘവർണ്ണനും
മേഘസ്വന-മഹാസ്വനഃ	ഇടിപോലെ അട്ടഹസിക്കുന്നവനുമായ
അകംപനഃ,	അകംപനൻ,
വിപുലം രഥം	വലുതായ ഒരു രഥ
ആസ്ഥായ	കയറിക്കൊണ്ട് [ത്തിൽ
ഭീമൈഃ	ഭയങ്കരന്മാരായ
രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ
സംവൃതഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
നിര്യാതി.	പുറപ്പെടുകയായി.

ന ഹി കംപയിതും ശക്യഃ സുരൈരപി മഹാമൃധേ
അകംപനസ്തതസ്തേഷാമാദിത്യ ഇവ തേജസാ. 9

അകംപനഃ	അകംപനൻ
തേഷാം	അവരിൽവെച്ച്
തേജസാ	പരാക്രമംകൊണ്ട്
ആദിത്യഃ ഇവ	സൂര്യനെപ്പോലെയുള്ളവ
തതഃ ഹി	അകയാൽ [നായിരുന്നു;
മഹാമൃധേ	ഘോരയുദ്ധത്തിൽ,
സുരൈഃ അപി	ദേവന്മാരാലുംകൂടി
കംപയിതും	ചലിപ്പിക്കുവാൻ
ശക്യഃ ന.	സാധിക്കപ്പെടാത്തവനായിരുന്നു.

തസ്യ നിർധാവമാനസ്യ സംരബ്ധസ്യ യുയുത്സയാ
അകസ്മാദ്വൈന്യമാഗച്ഛദ്ധയാനാം രഥവാഹിനാം 10

യുയുത്സയാ	യുദ്ധത്തിനുള്ള ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി
തസ്യ	അവൻ
സംരബ്ധസ്യ	വാശിപൂണ്ടവനായി
നിർധാവമാനസ്യ	പോകുമ്പോൾ
രഥവാഹിനാം	രഥത്തെ വലിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്ന
ഹയാനാം	കുതിരകൾക്ക്
അകസ്മാത്	അകാരണമായി
വൈന്യം അഗമത്	ഒരു തളർച്ച ബാധിച്ചു.

വ്യസ്ഫുരന്നയനം ചാസ്യ സവ്യം യുദ്ധാഭിനന്ദിനഃ
വിവർണ്ണാ മുഖവർണ്ണശ്ച ഗദ്ഗദശ്ചാഭവത് സ്വനഃ. 11

യുദ്ധാഭിനന്ദിനഃ	പോർ കൊതിച്ചുവ [നായ
അസ്യ	ഇവന്റെ
സവ്യം	എടത്തെ
നയനം ച	കണ്ണും
വ്യസ്ഫുരത് ;	അധികം തുടിച്ചു;
മുഖവർണ്ണഃ ച	മുഖത്തിൽ നിറവും
വിവർണ്ണഃ ;	പകർന്നു;
സ്വനഃ ച	ഒച്ചയും
ഗദ്ഗദഃ ച അഭവത്.	ഇടറി.

അഭവത് സുദിനേ കാലേ ദുർദിനം ക്രൂരമാരുതം
ഊചുഃ ഖഗാ മൃഗാഃ സർവേ വാചഃ ക്രൂരാ ഭയാവഹാഃ. 12

സൂദിനേ കുലേ	സൂര്യൻ നല്ലവണ്ണം പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ,	ഖഗാഃ	പക്ഷികളും
		മൃഗാഃ	മൃഗങ്ങളും
		സർവ്വേ,	എല്ലാം,
ദുർദിനം	പകൽ ഇരുണ്ട്	ഭയാവഹാഃ	ഭയം ജനിപ്പിക്കുമാറ്
രൂക്ഷമാരുതം	കൊടുങ്കാറ്റടിക്കുടിയ	ക്രൂരാഃ വാചഃ	വികൃതസ്വരങ്ങളെ
അഭവത് ;	ഭവിച്ചു ; [തായും	ഉച്ചുഃ.	പുറപ്പെടീച്ചു.

സ സിംഹോപചിതസ്കന്ധഃ ശാർദ്ദൂലസമവിക്രമഃ
താനുത്പാതാനചിന്ത്യൈവ നിർജ്ജഗാമ രണാജിരം. 13

സിംഹോപചിതസ്കന്ധഃ,	സിംഹംപോലെ വിശാലമായ തോളുകളോടുകൂടിയവനും,	താൻ	ആ
		ഉത്പാതാൻ	ദുർശകുനങ്ങളെ
		അചിന്ത്യ ഏവ	ലക്ഷ്യമാക്കാതെതന്നെ
ശാർദ്ദൂലസമവിക്രമഃ	പുലിപോലെ പരാക്രമമാന്യവനുമായ	രണാജിരം	അടക്കളത്തിലേക്കായി
സഃ,	അവൻ,	നിർജ്ജഗാമ.	ചെന്നു.

തദാ നിർഗ്ഗച്ഛതസ്തസ്യ രക്ഷസഃ സഹ രാക്ഷസൈഃ
ബഭൂവ സുമഹാൻ നാദഃ ക്ഷോഭയന്നിവ സാഗരം. 14

തദാ,	അപ്പോൾ,	സാഗരം ഇവ	സമുദ്രത്തെത്തന്നെ
രാക്ഷസൈഃ സഹ,	രാക്ഷസന്മാരോടുംകൂടി	ക്ഷോഭയൻ	ഇളക്കിമറിക്കുന്നതായ
		സുമഹാൻ	ഒരു വലുതായ
തസ്യ രക്ഷസഃ	ആ രാക്ഷസൻ	നാദഃ	ശബ്ദം
നിർഗ്ഗച്ഛതഃ,	പോകുമ്പോൾ,	ബഭൂവ.	ഉണ്ടായി.

തേന ശബ്ദേന വിത്രസ്താ വാനരാണാം മഹാചമൂഃ
ദ്രുമശൈലപ്രഹരണാ യോദ്ധും സമവതിഷ്ഠത. 15

തേന	ആ	ദ്രുമശൈലപ്രഹരണാ,	മരങ്ങളേയും പർവ്വതങ്ങളേയും ആയുധമായികയ്യിലുണ്ട്,
ശബ്ദേന	ശബ്ദത്താൽ		
വിത്രസ്താ	ഭയപ്പെട്ട		
വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ	യോദ്ധും സമവതിഷ്ഠത.	പൊരുതുവാനൊരുങ്ങിനിന്നു.
മഹാചമൂഃ,	വൻപട,		

തേഷാം യുദ്ധം മഹാരൗദ്രം സംജജ്ഞേ ഹരിരക്ഷസാം
രാമരാവണയോരർത്ഥേ സമുദ്യത്യക്തജീവിനാം. 16

രാമരാവണയോഃ അർത്ഥേ	ശ്രീരാമനും രാവണനും വേണ്ടി	തേഷാം	ആ
		ഹരിരക്ഷസാം	വാനരന്മാക്കും രാക്ഷസന്മാക്കും തമ്മിൽ,
സമുദ്യത്യക്തജീവിനാം	ജീവനെ തീരെ ഉപേക്ഷിപ്പാൻ തുനിഞ്ഞിരുന്നവരായ	യുദ്ധം	യുദ്ധം
		മഹാരൗദ്രം	അധികഭയങ്കരമായി
		സംജജ്ഞേ.	നടന്നു.

സർവ്വേ ഹ്യതിബലാഃ ശൂരാഃ സർവ്വേ പർവ്വതസന്നിഭാഃ
ഹരയോ രാക്ഷസാശ്ചൈവ പരസ്പരജിഘാംസവഃ. 17

സർവ്വേ ഹി	എല്ലാവരും തന്നെ	ഹരയഃ ച	വാനരന്മാരും
അതിബലാഃ	മഹാബലശാലികളും	രാക്ഷസാഃ ഏവ	രാക്ഷസന്മാരും
ശൂരാഃ;	ശൂരന്മാരുമായിരുന്നു;	പരസ്പര- ജിഘാംസവഃ.	തമ്മിൽ കൊല്ലുന്നതിൽ വാശികയ്ക്കുണ്ടായിരുന്നു.
സർവ്വേ പർവ്വത- സന്നിഭാഃ;	എല്ലാവരും പർവ്വതാകാരന്മാരായിരുന്നു;		

തേഷാം വിനർദതാം ശബ്ദഃ സംയുഗേഽതിതരസ്വിനാം
ശുശ്രുവേ സുമഹാൻ ക്രോധാദന്യോന്യമഭിഗർജ്ജതാം. 18

സംയുഗേ,	യുദ്ധത്തിൽ,	തേഷാം	ആ
ക്രോധാത്	ചൊടിച്ച്	അതി- തരസ്വിനാം	മഹാ ബലവാന്മാരുടെ
അന്യോന്യം	തമ്മിൽ തമ്മിൽ	ശബ്ദഃ,	ശബ്ദം,
അഭിഗർജ്ജതാം	ഉരത്ത് ഗർജ്ജിക്കുന്നവരും	സുമഹാൻ	ബഹളമായി
വിനർദതാം	ആർക്കുന്നവരുമായ	ശുശ്രുവേ.	കേൾക്കപ്പെട്ടു.

രജശ്ചാരുണവർണ്ണാഭം സുഭീമമഭവദ്ഭൃശം
ഉദ്ഭൂതം ഹരിരക്ഷോഭിഃ സംരുരോധ ദിശോ ദശ. 19

ഹരിരക്ഷോഭിഃ	കപികളാലും രാക്ഷസരാലും	ഭൃശം ച അഭവത്;	തിങ്ങിനിറഞ്ഞു;
ഉദ്ഭൂതം	ഉളവായതായ		
അരുണവർണ്ണാഭം	തുടുത്ത	ദശ	പത്തു
രജഃ,	പൊടിപടലം,	ദിശഃ	ദിക്കുകളേയും
സുഭീമം	അതി ഭയങ്കരമാംവണ്ണം	സംരുരോധ.	മൂടി.

അന്യോന്യം രജസാ തേന കൌശേയോദ്ധൂതപാണ്ഡുനാ
സംവൃതാനി ച ഭൂതാനി ദദൃശുർന രണാജിരേ. 20

രണാജിരേ	പോർക്കളത്തിൽ	ഭൂതാനി ച	സർവ്വപ്രാണികളും
കൌശേ- യോദ്ധൂത- പാണ്ഡുനാ	മുഷിഞ്ഞവെൺപട്ടുപോലെയുള്ള	സംവൃതാനി;	മറയ്ക്കപ്പെട്ടു;
തേന രജസാ,	ആ പൊടികൊണ്ട്,	അന്യോന്യം ദദൃശുഃ ന.	ഒരുവനെയൊരുവൻ കാണ്മാനും കഴിയാതിരുന്നു.

ന ധ്വജാ ന പതാകാ വാ ചർമ്മ വാ തുരഗോഽപി വാ
ആയുധം സ്യന്ദനം വാഽപി ദദൃശേ തേന രേണുനാ. 21

തേന രേണുനാ,	ആ പൊടികാരണം,	പതാകാഃ വാ	കൊടിക്കൂറകളാകട്ടെ,
സ്യന്ദനം അപി വാ	തേരുംകൂടി	ചർമ്മ	കവചമാകട്ടെ
		തുരഗഃ അപി വാ	കുതിരയാകട്ടെ
		ആയുധം വാ	ആയുധമാകട്ടെ
ദദൃശേ ന!	കാണപ്പെട്ടില്ല;	ന.	ഒന്നുംതന്നെ കാണപ്പെട്ടില്ല.
ധ്വജാഃ	കൊടികളാകട്ടെ		

ശബ്ദശ്ച സുമഹാംസ്തേഷാം നർദ്ദതാമഭിധാവതാം
ശ്രൂയതേ തുമുലേ യുദ്ധേ ന ശ്രുപാണി ചകാശിരേ. 22

അഭിധാവതാം	ഏറെതിരഞ്ഞ്	യുദ്ധേ,	ആ യുദ്ധത്തിന്നിടയിൽ,
നർദ്ദതാം	ആക്രോശിക്കുന്ന	സുമഹാൻ	അത്യധികം
തേഷാം	അവരുടെ	ശ്രൂയതേ;	കേൾക്കപ്പെട്ടു;
ശബ്ദഃ ച,	ശബ്ദവും,	ശ്രുപാണി ചകാശിരേ ന.	ഇന്നതെന്ന് അറിയപ്പെടാതിരുന്നു.
തുമുലേ	കോലാഹലമായ		

ഹരീനേവ സുസംക്രുദ്ധാ ഹരയോ ജഘ്നുരാഹവേ
രാക്ഷസാശ്ചാപി രക്ഷാംസി നിജഘ്നുസ്തിമിരേ തദാ. 23

തദാ	അപ്പോൾ	ഹരീൻ ഏവ	വാനരന്മാരെത്തന്നെ
ആഹവേ	യുദ്ധത്തിൽ	ജഘ്നുഃ;	വധിച്ചു;
തിമിരേ	ഇരുട്ടിൽ	രാക്ഷസാഃ ച	രാക്ഷസന്മാരും
ഹരയഃ	വാനരന്മാർ	രക്ഷാംസി അപി	രാക്ഷസരെത്തന്നെ
സുസംക്രുദ്ധാഃ	വളരെ ക്രോധം പൂണ്ട വരായി	നിജഘ്നുഃ.	വധിച്ചു.

പരാംശ്ചൈവ വിനിഘ്നന്തഃ സ്വാംശ്ച വാനരരാക്ഷസാഃ
രുധിരാർദ്രാം തദാ ചക്രുർമഹീം പങ്കാനുലേപനാം. 24

തദാ	അപ്പോൾ	മഹീം	ഭൂമിയെ
വാനരരാക്ഷസാഃ	വാനരന്മാരും രാക്ഷസന്മാരും	രുധിരാർദ്രാം	രക്തത്തിൽ മുങ്ങിയതായും
സ്വാൻ ച	തങ്ങളെ കൂട്ടക്കാരെയും	പങ്കാനുലേപനാം ച	ചേറുകഴമ്പിയതായും
പരാൻ ഏവ	ശത്രുക്കളേയും	ചക്രുഃ	ആക്കി.
വിനിഘ്നന്തഃ,	കൊല്ലുന്നവരായി		

തതസ്തു രുധിരൌഘേണ സിക്തം വ്യപഗതം രജഃ
ശരീരശവസംകീർണ്ണാ ബഭ്രുവ ച വസുന്ധരാ. 25

തതഃ	അപ്പോൾ	വ്യപഗതം;	ഒതുങ്ങി;
രുധിരൌഘേണ	രക്തപ്രവാഹത്താൽ	വസുന്ധരാ ച	ഭൂമിയും
സിക്തം	നനഞ്ഞതായി	ശരീരശവസംകീർണ്ണാ	ശവശരീരങ്ങളാൽ നിറയപ്പെട്ടതായി
രജഃ തു	പൊടിയും	ബഭ്രുവ.	പോയി.

ദ്രുമശക്തിശിലാപ്രാസൈർഗദാപരിഘതോമരൈഃ
ഹരയോ രാക്ഷസാശ്ചൈവ ജഘ്നുരന്യോന്യമോജസാ. 26

ഹരയഃ ച,	വാനരന്മാരും,	ഗദാപരിഘതോമരൈഃ	ഗദ, ഇരിമ്പുലക്ക, ഏർ[ക്രടി
രാക്ഷസാഃ ഏവ	രാക്ഷസന്മാരും		കന്തം എന്നിവകൊണ്ടും
ഓജസാ	യുദ്ധസാമർത്ഥ്യത്തോടെ		
ദ്രുമശക്തിശിലാപ്രാസൈഃ	മരം, വേൽ, പാറ, കന്തം എന്നിവകൊണ്ടും	അന്യോന്യം	തമ്മിൽതമ്മിൽ
		ജഘ്നുഃ.	പ്രഹരിച്ചു.

ബാഹുഭിഃ പരിഘാകാരൈർയുധ്യന്തഃ പർവ്വതോപമാഃ
ഹരയോ ഭീമകർമ്മാണോ രാക്ഷസാൻ ജഘ്നുരാഹവേ. 27

ആഹവേ	അടക്കളത്തിൽ	യുധ്യന്തഃ	യുദ്ധംചെയ്യുന്നവരായി
ഭീമകർമ്മാണഃ	ഭയങ്കരകൃത്യങ്ങൾ ചെയ്യുന്നവരും	പരിഘാകാരൈഃ	ഇരിമ്പുലക്കകളൊത്ത
		ബാഹുഭിഃ	കൈകൾകൊണ്ട്
പർവ്വതോപമാഃ	ഗിരിതുല്യരുമായ	രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാരെ
ഹരയഃ,	വാനരന്മാർ,	ജഘ്നുഃ.	ഹനിച്ചു.

രാക്ഷസാസ്തപി സംക്രുദ്ധാഃ പ്രാസതോമരപാണയഃ
കപീൻ നിജഘ്നിരേ തത്ര ശസ്ത്രൈഃ പരമദാരുണൈഃ 28

തത്ര	അവിടെ	സംക്രുദ്ധാഃ	ഏറെച്ചൊടിച്ച്
പ്രാസതോമരപാണയഃ	കുന്തം, ഏർകുന്തം മുതലായ ആയുധങ്ങളെ എടുത്തുകൊണ്ട്	പരമദാരുണൈഃ	അതികഠിനങ്ങളായ
		ശസ്ത്രൈഃ	ആയുധങ്ങൾകൊണ്ട്
രാക്ഷസാഃ അപി	രാക്ഷസന്മാരും	കപീൻ തു	വാനരന്മാരെയും
		നിജഘ്നിരേ.	ഹനിച്ചു.

അകംപനഃ സുസംക്രുദ്ധോ രാക്ഷസാനാം ചമൂപതിഃ
സംഹർഷയതി താൻ സർവ്വാൻ രാക്ഷസാൻ ഭീമവിക്രമാൻ. 29

രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസന്മാരുടെ	ഭീമവിക്രമാൻ	മഹാബലശാലികളായ
ചമൂപതിഃ	സേനാധിപനായ	താൻ	ആ
അകംപനഃ,	അകംപനൻ,	രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാർ
സുസംക്രുദ്ധഃ	വളരെ കോപമുൾക്കൊണ്ടവനായി	സർവ്വാൻ,	എല്ലാവരേയും,
		സംഹർഷയതി.	ഉത്സാഹപ്പെടുത്തി.

ഹരയസ്തപി രക്ഷാംസി മഹാദ്രുമമഹാശ്മഭിഃ
വിദാരയന്ത്യഭിക്രമ്യ ശസ്ത്രാണ്യാച്ഛിദ്യ വീര്യതഃ. 30

ഹരയഃ തു	വാനരന്മാരും	വീര്യതഃ അപി	സാമർത്ഥ്യംകൊണ്ടു
മഹാദ്രുമമഹാശ്മഭിഃ	വൻമരങ്ങളും, വൻപാറകളും എന്നവകൊണ്ട്	ശസ്ത്രാണി	ശസ്ത്രങ്ങളെ [തന്നെ
		ആച്ഛിദ്യ,	മുറിച്ച്,
അഭിക്രമ്യ	എതിർത്ത്	രക്ഷാംസി	രാക്ഷസന്മാരെ
		വിദാരയന്തി.	കീറിപ്പിളക്കുന്നു.

ഏതസ്മിന്നന്തരേ വീരാ ഹരയഃ കുമുദോ നളഃ
മൈന്ദശ്ച ദ്വിവിദഃ ക്രുദ്ധാശ്ചക്രുർവേഗമനുത്തമം. 31

ഏതസ്മിൻ അന്തരേ	ഈ സന്ദർഭത്തിൽ,	ദ്വിവിദഃ ച,	ദ്വിവിദനും,
		ക്രുദ്ധാഃ	കുദ്ധിച്ചവരായി
ഹരയഃ വീരാഃ	വാനരവീരന്മാരായ	അനുത്തമം	അസാമാന്യമായ
കുമുദഃ	കുമുദനും	വേഗം ചക്രുഃ.	സാമർത്ഥ്യത്തെ പ്രകടിപ്പിച്ചു.
നളഃ	നളനും		
മൈന്ദഃ	മൈന്ദനും		

തേ തു വൃക്ഷമ്മഹാവേഗാ രാക്ഷസാനാം ചമൂമുഖേ
കദനം സുമഹച്ചക്രുർലീലയാ ഹരിയൂഥപാഃ. 32

മഹാവേഗാഃ	മഹാബലശാലികളായ	ചമൂമുഖേ,	പടത്തലയ്ക്കൽ
തേ	ആ	വൃക്ഷൈഃ തു	മരങ്ങൾകൊണ്ടുതന്നെ
ഹരിയൂഥപാഃ,	വാനരസേനാധിപന്മാർ,	ലീലയാ	നിഷ്പ്രയാസം
രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസന്മാരുടെ	സുമഹത് കദനം ചക്രുഃ.	അതിയായ കഴപ്പുമണ്ടാക്കി.

മമന്ഥുഃ രാക്ഷസാൻ സർവ്വേ വാനരാ ഗണശോ ഭൃശം. 33

വാനരാഃ	വാനരന്മാർ	ഗണശഃ,	കൂട്ടംകൂട്ടമായി,
സർവ്വേ.	എല്ലാവരും,	ഭൃശം	ഏറെ
രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാരെ	മമന്ഥുഃ.	മർദ്ദിച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
പഞ്ചപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്തഞ്ചാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16854; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 2179

ഷട്പഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്താറാംസർഗ്ഗം.

[അകമ്പനവധഃ = അകമ്പനവധം.]

തദ്ദൃഷ്ട്വാ സുമഹത് കർമ്മ കൃതം വാനരസത്തമൈഃ
ക്രോധമാഹാരയാമാസ യുധി തീവ്രമകമ്പനഃ. 1

അകമ്പനഃ,	അകംപനൻ,	സുമഹത് കർമ്മ	അസാദ്ധ്യകൃത്യത്തെ
വാനരസത്തമൈഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാരാൽ	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു്,
		യുധി	പോരിൽ
കൃതം	ചെയ്യപ്പെട്ട	തീവ്രം ക്രോധം	ഉഗ്രമായ കോപത്തെ
തത്	ആ	ആഹാരയാമാസ.	കയ്ക്കൊണ്ടു.

ക്രോധമൂർച്ഛിതരൂപസ്തു ധൂനചൻ പരമകാർമ്മുകം
ദൃഷ്ട്വാ തു കർമ്മ ശത്രൂണാം സാരഥിം വാക്യമബ്രവീത്. 2

ശത്രൂണാം	ശത്രുക്കളുടെ	പരമകാർമ്മുകം	ശ്രേഷ്ഠമായ വില്ലിനെ
കർമ്മ	പ്രവൃത്തി	ധൂനചൻ തു	ഞാണൊലിയിട്ടുകൊണ്ടു്
ദൃഷ്ട്വാ തു	കണ്ടു്	സാരഥിം	സാരഥിയെ നോക്കി
ക്രോധമൂർച്ഛിതരൂപഃ	കോപത്താൽ മതിമറന്നവനായ അവൻ	വാക്യം അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

തത്രൈവ താവത് ത്വരിതം രഥം പ്രാപയ സാരഥേ
യത്രൈതേ ബഹവോ ഹ്യന്തി സുബഹ്വൻ രാക്ഷസാൻ രണേ. 3

"സാരഥേ!	"അല്ലയോ സാരഥേ!	ഹ്യന്തി,	കൊല്ലുന്നവോ,
രണേ	യുദ്ധത്തിൽ	തത്ര ഏവ	അവിടേയ്ക്കുതന്നെ
ഏതേ ബഹവഃ,	ഈ പലർകൂടി,	താവത്	ഇപ്പോൾ
യത്ര	ഏതൊരുടിക്കൽ	ത്വരിതം	വേഗത്തിൽ
രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാരെ	രഥം പ്രാപയ.	തേർതെളിയ്ക്കുക.
സുബഹ്വൻ	പലരേയും		

ഏതേഽത്ര ബലവന്തോ ഹി ഭീമകായാശ്ച വാനരാഃ
ദ്രുമശൈലപ്രഹരണാസ്തിഷ്ഠന്തി പ്രമുഖേ മമ. 4

"മമ പ്രമുഖേ	"എന്റെ മുമ്പിലായി,	ഏതേ വാനരാഃ,	ഈ വാനരന്മാർ,
അത്ര ഹി	ഇവിടെതന്നെ,	ദ്രുമശൈല-പ്രഹരണാഃ	മരങ്ങളേയും, മലകളേയും ആയുധമായ് എടുത്തുകൊണ്ട്
ബലവന്തഃ	കരുത്തന്മാരും	തിഷ്ഠന്തി.	നില്ക്കുന്നു.
ഭീമകായാഃ ച	ഭീമകായന്മാരുമായ		

ഏതാൻ നിഹന്തുമിച്ഛാമി സമരശ്ലാഘിനോ ഹ്യഹം
ഏതൈഃ പ്രമഥിതം സർവ്വം ദൃശ്യതേ രാക്ഷസം ബലം. 5

"ഏതൈഃ	"ഇവരാൽ	ഹി,	ആകയാൽ,
രാക്ഷസം	രാക്ഷസന്മാരുടെ	അഹം,	ഞാൻ,
ബലം	സൈന്യം	സമരശ്ലാഘിനഃ	യുദ്ധത്തെ കൊണ്ടാടുന്നവരായ
സർവ്വം	എല്ലാം	ഏതാൻ	ഇവരെ
പ്രമഥിതം	നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായി	നിഹന്തും	കൊല്ലുവാൻ
ദൃശ്യതേ;	കാണപ്പെടുന്നു;	ഇച്ഛാമി."	കൊതിക്കുന്നു."

തതഃ പ്രജവനാശ്വേന രഥേന രഥിനാം വരഃ
ഹരീനഭ്യഹനത് ക്രോധാച്ഛരജാലൈരകംപനഃ. 6

രഥിനാം വരഃ	തേരാളികളിലുത്തമനായ	രഥേന,	തേരിലിരുന്നുകൊണ്ട്,
അകംപനഃ	അകംപനൻ	ക്രോധാത്	കോപാവിഷ്ടനായി
തതഃ,	അനന്തരം,	ശരജാലൈഃ	ശരനിരകൾകൊണ്ട്
പ്രജവനാശ്വേന	അതിവേഗതയാൽ	ഹരീൻ	വാനരന്മാരെ
	കുതിരകൾ കെട്ടപ്പെട്ട	അഭ്യഹനത്.	പ്രഹരിച്ചു.

ന സ്ഥാതും വാനരാഃ ശേകുഃ കിം പുനർയ്യോദ്ധുമാഹവേ
അകംപനശരൈർഭഗ്നാഃ സർവ്വ ഏവ വിദുദ്രുവുഃ. 7

ആഹവേ	യുദ്ധത്തിൽ	കിം പുനഃ?	പിന്നെ എങ്ങിനെ?
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ	സർവ്വേ ഏവ	എല്ലാവരും
സ്ഥാതും	എതിർത്തുനില്പാൻ	അകംപന-ശരൈഃ	അകംപനന്റെ ബാണങ്ങളാൽ
ശേകുഃ ന;	ശക്തരായില്ല;	ഭഗ്നാഃ	പിളക്കപ്പെട്ടവരായി
യോദ്ധും	പൊരുതുന്നതോ	വിദുദ്രുവുഃ.	പാഞ്ഞുതുടങ്ങി.

താൻ മൃത്യുവശമാപന്നാനകംപനവശം ഗതാൻ
സമീക്ഷ്യ ഹനുമാൻ ജ്ഞാതീനുപതസ്ഥേ മഹാബലഃ. 8

മഹാബലഃ	കരുത്തേറിയ	ഗതാൻ	അകപ്പെട്ടവരായി
ഹനുമാൻ,	ഹനുമാൻ,	മൃത്യുവശം ആപന്നാൻ	കാലന്റെ കയ്യിലകപ്പെട്ടവരായി
താൻ	ആ	സമീക്ഷ്യ,	കണ്ട്,
ജ്ഞാതീൻ	സ്വന്തംക്കുട്ടരെ	ഉപതസ്ഥേ.	അടുത്തു.
അകംപനവശം	അകമ്പനന്റെ കയ്യിൽ		

തം മഹാപ്ലവഗം ദൃഷ്ട്വാ സർവ്വേ പ്ലവഗയൂഥപാഃ
സമേത്യ സമരേ വീരാഃ സംഹൃഷ്ടാഃ പര്യവാരയൻ. 9

വീരാഃ	വീരന്മാരായ	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
പ്ലവഗയൂഥപാഃ	വാനരസേനാധിപന്മാർ	സമരേ	യുദ്ധത്തിൽ
സർവ്വേ,	എല്ലാവരും,	സംഹൃഷ്ടാഃ	ഉത്സാഹംപൂണ്ടവരായി
മഹാപ്ലവഗം	വാനരോത്തമനായ	സമേത്യ	ഒത്തുകൂടി
തം	അവനെ	പര്യവാരയൻ.	ചുറ്റുംനിന്നു.

അവസ്ഥിതം ഹനുമന്തം തേ ദൃഷ്ട്വാ ഹരിയൂഥപാഃ
ബഭ്രുവുർബലവന്തോ ഹി ബലവന്തമുപാശ്രിതാഃ. 10

തേ	ആ	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്
ഹരിയൂഥപാഃ	വാനരസേനാധിപന്മാർ,	ബലവന്തം	കരുത്തനെ
അവസ്ഥിതം	നിലയുറച്ചുനിന്ന	ഉപാശ്രിതാഃ ഹി	ആശ്രയിച്ചകാരണം
ഹനുമന്തം	ഹനുമാനെ	ബലവന്തഃ ബഭ്രുവുഃ.	തങ്ങളും കരുത്തന്മാരായീന്നു.

അകംപനസ്യ ശൈലാഭം ഹനുമന്തമവസ്ഥിതം
മഹേന്ദ്ര ഇവ ധാരാഭിഃ ശരൈരഭിവവർഷ ഹ. 11

അകംപനഃ തു	അകമ്പനനും	മഹേന്ദ്രഃ	ദേവേന്ദ്രൻ
അവസ്ഥിതം	ഏറുനിന്ന	ധാരാഭിഃ ഇവ,	വർഷധാരകളാൽ എന്നപോലെ
ശൈലാഭം	ഗിരിതുല്യനായ	ശരൈഃ ഹ	അമ്പുകൾകൊണ്ട്
ഹനുമന്തം,	ഹനുമാന്റെമേൽ,	അഭിവവർഷ.	തൂകി.

അചിന്തയിത്വാ ബാണൌഘാൻ ശരീരേ പതിതാൻ ശിതാൻ
അകംപനവധാർത്ഥായ മനോ ദധ്രേ മഹാബലഃ. 12

മഹാബലഃ,	മഹാബലശാലിയായ	അചിന്തയിത്വാ	അലക്ഷ്യമാക്കിക്കൊണ്ട്
ശരീരേ	ദേഹത്തിൽ[ഹനുമാൻ,		
പതിതാൻ	തറച്ച	അകമ്പനവധാർത്ഥായ	അകമ്പനവധത്തിനായി
ശിതാൻ	ആ കൂർത്ത	മനഃ ദധ്രേ.	ഉറച്ചു.
ബാണൌഘാൻ,	ബാണതതികളെ		

സ പ്രസഹ്യ മഹാതേജാ ഹനുമാൻ മാരുതാത്മജഃ
അഭിദുദ്രാവ തദ്രക്ഷഃ കംപയന്നിവ മേദിനീം. 13

മഹാതേജാഃ	മഹാബലശാലിയും	തത്	അ
മാരുതാത്മജഃ	വായുപുത്രനുമായ	രക്ഷഃ	രാക്ഷസന്റെ നേരെ
സഃ ഹനുമാൻ,	അ ഹനുമാൻ,	പ്രസഹ്യ	ഉക്കോടെ പാഞ്ഞടുത്തു.
മേദിനീം കംപയൻ ഇവ	ഭൂമി കലുക്കിക്കൊണ്ട്	അഭിദുദ്രാവ.	

തസ്യാഭിനദ്ധമാനസ്യ ദീപ്യമാനസ്യ തേജസാ
ബഭൂവ രൂപം ദുർധർഷം ദീപ്തസ്യേവ വിഭാവസോഃ. 14

തേജസാ	തേജസ്സു കൊണ്ട്	ദീപ്തസ്യ	ആളുന്ന
ദീപ്യമാനസ്യ,	ഉജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരി ക്കുന്നവനും,	വിഭാവസോഃ ഇവ	അഗ്നിയെപ്പോലെ
അഭിനദ്ധമാനസ്യ	ഗർജ്ജിക്കുന്നവനുമായ	ദുർധർഷം	അടുക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തതായി
തസ്യ	അ ഹനുമാന്റെ	ബഭൂവ.	തീർന്നു.
രൂപം,	സ്വരൂപം,		

ആത്മാനമപ്രഹരണം ജ്ഞാത്വാ ക്രോധസമന്വിതഃ
ശൈലമുത്പാടയാമാസ വേഗേന ഹരിപുംഗവഃ. 15

ഹരിപുംഗവഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠനായ അവൻ,	ക്രോധ– സമന്വിതഃ,	കോപത്തോടുകൂടിയവനായി,
ആത്മാനം അപ്രഹരണം	തന്റെ കയ്യിൽ ആയുധമില്ലാത്തത്	വേഗേന	ഉടനെ
ജ്ഞാത്വാ.	ഓർത്ത്,	ശൈലം	ഒരു പർവ്വതത്തെ
		ഉത്പാടയാമാസ.	പുഴക്കിയെടുത്തു.

തം ഗൃഹീത്വാ മഹാശൈലം പാണിനൈകേന മാരുതിഃ
സ വിനദ്യ മഹാനാദം ഭ്രാമയാമാസ വീര്യവാൻ. 16

വീര്യവാൻ	വീരനായ	മഹാശൈലം,	വൻപർവ്വതത്തെ
സഃ മാരുതിഃ	അ വായുപുത്രൻ	ഏകേന പാണിനാ	ഒറ്റക്കൈകൊണ്ട്
മഹാനാദം വിനദ്യ	ഉച്ചത്തിൽ അലറിക്കൊണ്ട്,	ഗൃഹീത്വാ	എടുത്ത്
തം	അ	ഭ്രാമയാമാസ.	ചുഴറ്റി.

തതസ്തമഭിദുദ്രാവ രാക്ഷസേന്ദ്രമകംപനം
പുരാ ഹി നമുചിം സംഖ്യേ വജ്രേണേവ പുരന്ദരഃ. 17

തതഃ	പിന്നെ	സംഖ്യേ	യുദ്ധത്തിൽ
തം	അ	പുരന്ദരഃ	ഇന്ദ്രൻ
രാക്ഷസേന്ദ്രം	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠനായ	വജ്രേണ	വജ്രായുധത്താൽ
അകംപനം	അകംപനനുനേരെ	നമുചിം ഹി ഇവ	നമുചിയുടെ നേർക്കെന്നപോലെ
പുരാ	പണ്ട്	അഭിദുദ്രാവ.	ഏറ്റടുത്തു.

അകംപനസ്തു തദ്ദൃഷ്ട്വാ ഗിരിശൃംഗം സമുദ്യതം
ദൂരാദേവ മഹാബാണൈരർദ്ധചന്ദ്രൈർവ്യദാരയത്. 18

അകംപനഃ തു	അകമ്പനനും	ദൂരാത് ഏവ	ദൂരെനിന്നുതന്നെ
സമുദ്യതം	ഓങ്ങിപ്പിടിക്കപ്പെട്ട	അർദ്ധചന്ദ്രൈഃ	അർദ്ധചന്ദ്രാകൃതിയാൎന്ന
തത്	ആ	മഹാബാണൈഃ	ഉത്തമബാണങ്ങൾകൊണ്ട്
ഗിരിശൃംഗം	പൎവ്വതശിഖരത്തെ		
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,	വ്യദാരയത്.	പൊടിപെടുത്തു.

തത് പൎവ്വതാഗ്രമാകാശേ രക്ഷോബാണവിദാരിതം
വിശീൎണ്ണം പതിതം ദൃഷ്ട്വാ ഹനുമാൻ ക്രോധമൂർച്ഛിതഃ. 19

ഹനുമാൻ,	ഹനുമാൻ,	വിശീൎണ്ണം	ചിതറി
തത് പൎവ്വതാഗ്രം	ആ പൎവ്വതശിഖരത്തെ	പതിതം	വീണതായി
ആകാശേ	ആകാശത്തിൽ	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
രക്ഷോബാണ-വിദാരിതം	രാക്ഷസൻെറ ബാണങ്ങളാൽ തകൎക്കപ്പെട്ട്	ക്രോധ-മൂർച്ഛിതഃ.	കോപാവേശമുൾക്കൊണ്ടു.

സോഽശ്വകൎണ്ണം സമാസാദ്യ രോഷദൎപ്പാന്വിതോ ഹരിഃ
തൂൎണ്ണമുത്പാടയാമാസ മഹാഗിരിമിവോച്ഛ്രിതം. 20

സഃ	ആ	ഉച്ഛ്രിതം	ഉയൎന്നിരുന്നതായ
ഹരിഃ,	വാനരൻ,	അശ്വകൎണ്ണം	ഒരു മരുതിനെ
രോഷ-ദൎപ്പാന്വിതഃ,	കോപത്തോടും, വെറിയോടും കൂടിയവനായി	സമാസാദ്യ,	പിടിച്ച്
		തൂൎണ്ണം	ഝടുതിയിൽ
മഹാഗിരിം	ഒരു വൻമല	ഉത്പാട-യാമാസ.	പറിച്ചെടുത്തു.
ഇവ	പോലെ		

തം ഗൃഹീത്വാ മഹാസ്കന്ധം സോഽശ്വകൎണ്ണം മഹാദ്യുതിഃ
പ്രഹസ്യ പരയാ പ്രീത്യാ ഭ്രാമയാമാസ സംയുഗേ. 21

മഹാദ്യുതിഃ	മഹാതേജസ്വിയായ	തം അശ്വകൎണ്ണം	ആ മരുതിനെ
സഃ,	ആ ഹനുമാൻ,	ഗൃഹീത്വാ	കയ്യിൽ പിടിച്ച്
സംയുഗേ	പോരിൽ	പ്രഹസ്യ	അട്ടഹസിച്ചുംകൊണ്ട്,
പരയാ പ്രീത്യാ	അത്യുത്സാഹം പൂണ്ട്,	ഭ്രാമയാമാസ.	ചുഴററി.
മഹാസ്കന്ധം	ഊക്കൻ തടിയുള്ള		

പ്രധാവന്നൂരുവേഗേന പ്രഭഞ്ജംസ്തരസാ ദ്രുമാൻ
ഹനുമാൻ പരമക്രുദ്ധശ്ചരണൈൎദ്ദാരയത് ക്ഷിതിം. 22

പരമക്രുദ്ധഃ	ക്രോധം മുഴുത്ത	പ്രഭഞ്ജൻ,	മുറിച്ചു വീഴ്ത്തുന്നവനായി,
ഹനുമാൻ,	ഹനുമാൻ,		
പ്രധാവൻ	പാഞ്ഞേല്ക്കുന്നവനായി	ചരണൈഃ	അടിവെപ്പുകൾകൊണ്ട്
തരസാ	ഊക്കോടുള്ള		
ഊരുവേഗേന	തുടവീശൽ കൊണ്ട്	ക്ഷിതിം	ഭൂമിയെ
ദ്രുമാൻ	വൃക്ഷങ്ങളെ	ദാരയത്.	പിളൎന്നു.

ഗജാംശ്ച സഗജാരോഹാൻ സരഥാൻ രഥിനസ്തഥാ
ജഘാന ഹനുമാൻ ധീമാൻ രാക്ഷസാംശ്ച പദാതിഗാൻ. 23

ധീമാൻ	ദൃഢചിത്തനായ	രഥിനഃ	തേരാളികളെ
ഹനുമാൻ,	ഹനുമാൻ,	സരഥാൻ,	തേരോടുകൂടിയും,
സഗജാരോഹാൻ	ആനപ്പുടയാളികളോ	രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാരായ
ഗജാൻ ച	ആനകളേയും [ടുകൂടി	പദാതിഗാൻ ച	കാലാൾപ്പടകളേയും
തഥാ	അതുപോലെതന്നെ	ജഘാന.	കൊന്നുവീഴ്ത്തി.

തമന്തകമിവ ക്രുദ്ധം സമരേ പ്രാണഹാരിണം
ഹനുമന്തമഭിപ്രേക്ഷ്യ രാക്ഷസാ വിപ്രദുദ്രുവുഃ. 24

സമരേ	പോരിൽ	തം	ആ
ക്രുദ്ധം	കലിമൂഴത്ത്	ഹനുമന്തം	ഹനുമാനെ
പ്രാണഹാരിണം	കൊന്നൊടുക്കുന്നവനാ [യി	അഭിപ്രേക്ഷ്യ,	കണ്ടു്,
		രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ
അന്തകം ഇവ	യമനെപ്പോലെയുള്ള	വിപ്രദുദ്രുവുഃ.	അങ്ങുമിങ്ങും പാഞ്ഞു.

തമാപതന്തം സംക്രുദ്ധം രാക്ഷസാനാം ഭയാവഹം
ദദർശാകംപനോ വീരശ്ചുക്രോധ ച നനാദ ച. 25

വീരഃ	വീരനായ	ആപതന്തം	നേക്കിടുക്കുന്നവനായ
അകംപനഃ,	അകമ്പനൻ,	തം	ആ ഹനുമാനെ
രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസന്മാക്ക്	ദദർശ;	കണ്ടു;
ഭയാവഹം	ഭീതിയുളവാക്കുന്നവ [നായി	ച ച	തൽക്ഷണം
		ചുക്രോധ,	കോപാക്രാന്തനായി,
സംക്രുദ്ധം	കോപിച്ച്	നനാദ.	അട്ടഹസിച്ചു.

സ ചതുർഭിർബാണൈഃ ശിതൈർദ്ദേഹവിദാരണൈഃ
നിർബിഭേദ ഹനുമന്തം മഹാവീര്യമകംപനഃ. 26

സഃ	ആ	ദേഹ-വിദാരണൈഃ }	ദേഹം പിളക്കുന്ന
അകംപനഃ	അകംപനൻ	ചതുർഭിഃ	പതിന്നാലു
മഹാവീര്യം	മഹാബലശാലിയായ	ബാണൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ കൊണ്ട്
ഹനുമന്തം,	ഹനുമാനെ,	നിർബിഭേദ.	കീറി.
ശിതൈഃ	മൂർച്ചയുള്ള		

സ തദാ പ്രതിവിദ്ധസ്തു ബഹുഭിഃ ശരവൃഷ്ടിഭിഃ
ഹനുമാൻ ദദൃശേ വീരഃ പ്രശുദ്ധ ഇവ സാനുമാൻ. 27

വീരഃ	വീരനും,	തദാ	അപ്പോൾ
പ്രശുദ്ധഃ	ഉന്നതമായ	ബഹുഭിഃ	അളവറ
സാനുമാൻ ഇവ	പർവ്വതം പോലെയുള്ള [വനുമായ	ശരവൃഷ്ടിഭിഃ	ശരമാരികൊണ്ട്
		പ്രതിവിദ്ധഃ തു	എങ്ങും തറയ്ക്കപ്പെട്ടവ
സഃ ഹനുമാൻ,	ആ ഹനുമാൻ,	ദദൃശേ.	കാണപ്പെട്ടു. [നായി

വിരരാജ മഹാകായോ മഹാവീര്യോ മഹാമനാഃ
പുഷ്പിതാശോകസംകാശോ വിധൂമ ഇവ പാവകഃ. 28

മഹാകായഃ	പൃഥുശരീരനും	പുഷ്പിതാ-ശോക-സംകാശഃ }	പുഷ്പിച്ച അശോകം പോലെയും
മഹാവീര്യഃ	മഹാവീര്യശാലിയും		
മഹാമനാഃ	മഹാബുദ്ധിമാനുമായ അവൻ	വിധൂമഃ പാവകഃ ഇവ, }	പുകയില്ലാതെ പ്രകാശിക്കുന്ന അഗ്നിപോലെയും
		വിരരാജ	വിലസി.

തതോഽന്യം വൃക്ഷമുത്പാട്യ കൃത്വാ വേഗമനുത്തമം
ശിരസ്യഭിജഘാനാശു രാക്ഷസേന്ദ്രമകംപനം. 29

തതഃ	അതിൽപിന്നെ	ഉത്പാട്യ	പറിച്ചെടുത്ത്,
അനുത്തമം	അസാമാന്യമായ	രാക്ഷസേന്ദ്രം	രാക്ഷസോത്തമനായ
വേഗം കൃത്വാ	ഊക്കോടുകൂടി,	അകംപനം,	അകമ്പനനെ,
അന്യം വൃക്ഷം	വേറൊരു വൃക്ഷത്തെ	ശിരസി	ശിരസ്സിൽ
ആശു	വേഗത്തിൽ	അഭിജഘാന.	അടിച്ചു.

സ വൃക്ഷേണ ഹതസ്തേന സക്രോധേന മഹാത്മനാ
രാക്ഷസോ വാനരേന്ദ്രേണ പപാത ച മമാര ച. 30

സഃ രാക്ഷസഃ	ആ രാക്ഷസൻ	വൃക്ഷേണ	മരംകൊണ്ട്
സക്രോധേന	കോപത്തോടുകൂടിയവ	ഹതഃ	അടിക്കപ്പെട്ടവനായി
മഹാത്മനാ	മഹാത്മാവുമായ [നും	പപാത;	വീണു;
വാനരേന്ദ്രേണ,	വാനരോത്തമനാൽ,	ച. ച	തൽക്ഷണംതന്നെ
തേന	ആ	മമാര.	മരിക്കുകയുംചെയ്തു.

തം ദൃഷ്ട്വാ നിഹതം ഭൂമൌ രാക്ഷസേന്ദ്രമകംപനം
വ്യഥിതാ രാക്ഷസാഃ സർവേ ക്ഷിതികംപ ഇവ ദ്രുമാഃ. 31

രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ	നിഹതം	കൊന്നുകിടക്കുന്നവ
സർവേ,	എല്ലാവരും,	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്, [നായി
രാക്ഷസേന്ദ്രം	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠനായ	ക്ഷിതികംപേ	ഭൂകമ്പത്തിൽ
തം അകംപനം,	ആ അകമ്പനനെ,	ദ്രുമാഃ ഇവ	വൃക്ഷങ്ങളെന്നപോലെ
ഭൂമൌ	നിലത്ത്	വ്യഥിതാഃ.	പേടിച്ചുവിറച്ചു.

തൃക്തപ്രഹരണാഃ സർവേ രാക്ഷാസാസ്തേ പരാജിതാഃ
ലങ്കാമഭിയയുസ്ത്രസ്താ വാനരൈസ്തൈരഭിദ്രുതാഃ. 32

തേ രാക്ഷസാഃ	ആ രാക്ഷസന്മാർ	തൈഃ	ആ
സർവേ,	എല്ലാവരും	വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ
പരാജിതാഃ,	തോല്പിക്കപ്പെട്ടവരായി,	അഭിദ്രുതാഃ	തുരത്തപ്പെട്ടവരായി,
ത്രസ്താഃ	നടുക്കംപൂണ്ടവരായി	ലങ്കാം	ലങ്കയിലേയ്ക്ക്
തൃക്ത-പ്രഹരണാഃ }	ആയുധങ്ങളേയും താഴത്തിട്ട്,	അഭിയയുഃ.	ഓടിപ്പോയി.

തേ മുക്തകേശാഃ സംഭ്രാന്താ ഭഗ്നമാനാഃ പരാജിതാഃ
സ്രവച്ഛ്രമജലൈരംഗൈഃ ശ്വസന്തോ വിപ്രദുദ്രുവുഃ. 33

പരാജിതാഃ	തോല്പിക്കപ്പെട്ടവരായ	സ്രവച്ഛ്രമ-ജലൈഃ	ക്ഷീണിച്ച് വിയർത്തൊലിക്കുന്ന
തേ,	അവർ,		
മുക്തകേശാഃ	തലമുടിചിന്നി	അംഗൈഃ	അവയവങ്ങളോടുകൂടി
സംഭ്രാന്താഃ,	പരിഭ്രമിച്ച്,	ശ്വസന്തഃ	കിതച്ചുംകൊണ്ട്
ഭഗ്നമാനാഃ,	മാനംകെട്ടവരായി,	വിപ്രദുദ്രുവുഃ.	ഓടിച്ചെന്നു.

അന്യോന്യം പ്രമമന്ഥുസ്തേ വിവിശുർനഗരം ഭയാത്
പൃഷ്ഠതസ്തേ സുസംമൂഢാഃ പ്രേക്ഷമാണാ മുഹുർമ്മുഹുഃ. 34

തേ	അവർ	മുഹുഃ മുഹുഃ	ഇടയ്ക്കിടെ
അന്യോന്യം പ്രമമന്ഥുഃ;	തമ്മിൽ തിക്കിത്തിരക്കി;	ഭയാത്	പേടികൊണ്ട്
		പൃഷ്ഠതഃ	പിൻതിരിഞ്ഞ്
സുസംമൂഢാഃ	എന്തുചെയ്യേണ്ടതെന്നറിയാതെ	പ്രേക്ഷമാണാഃ	നോക്കിക്കൊണ്ടുതന്നെ
		നഗരം	നഗരത്തിൽ
തേ	അവർ	വിവിശുഃ.	ചെന്നുചേർന്നു.

തേഷു ലങ്കാം പ്രവിഷ്ടേഷു രാക്ഷസേഷു മഹാബലാഃ
സമേത്യ ഹരയഃ സർവ്വേ ഹനുമന്തമപൂജയൻ. 35

തേഷു	ആ	ഹരയഃ	വാനരന്മാർ
രാക്ഷസേഷു	രാക്ഷസന്മാർ	സർവ്വേ	എല്ലാവരും
ലങ്കാം	ലങ്കയിൽ	സമേത്യ,	ചേർന്ന്,
പ്രവിഷ്ടേഷു,	പുക്കാറെ,	ഹനുമന്തം	ഹനുമാനെ
മഹാബലാഃ	മഹാബലശാലികളായ	അപൂജയൻ.	കൊണ്ടാടി.

സോഽപി പ്രഹൃഷ്ടസ്താൻ സർവ്വാൻ ഹരീൻ പ്രത്യഭ്യപൂജയത്
ഹനുമാൻ സത്വസംപന്നോ യഥാർഹമനുകൂലതഃ. 36

സത്വസംപന്നഃ	ധൈര്യശാലിയായ	താൻ ഹരീൻ	ആ വാനരന്മാർ
സഃ	ആ	സർവ്വാൻ,	എല്ലാവരേയും,
ഹനുമാൻ അപി,	ഹനുമാനും,	അനുകൂലതഃ	ആദരവുകയ്ക്കൊണ്ട്
		യഥാർഹം	തക്കപോലെ
പ്രഹൃഷ്ടഃ	സന്തുഷ്ടനായി	പ്രത്യഭ്യപൂജയത്.	ബഹുമാനിച്ചു.

വിനേദുശ്ച യഥാപ്രാണം ഹരയോ ജിതകാശിനഃ
ചകർഷുശ്ച പുനസ്തത്ര സപ്രാണാനപി രാക്ഷസാൻ. 37

ജിതകാശിനഃ	വിജയത്താൽ ശോഭിക്കുന്നവരായ	സപ്രാണാൻ	ചാവാതിരുന്ന
ഹരയഃ,	വാനരന്മാർ,	രാക്ഷസാൻ അപി	രാക്ഷസന്മാരേയും
യഥാപ്രാണം ച	ഊക്കെല്ലാംവെച്ച്		
വിനേദുഃ;	ആർത്തുവിളിച്ചു;	പുനഃ ച	വീണ്ടും
തത്ര	അവിടെ	ചകർഷുഃ.	വലിച്ചിഴച്ചു.

സ വീരശോഭാമഭജൻ മഹാകപിഃ
സമേത്യ രക്ഷാംസി നിഹത്യ മാരുതിഃ
മഹാസുരം ഭീമമമിത്രനാശനം
യഥൈവ വിഷ്ണുർബലിനം ചമൂമുഖേ. 38

മഹാകപിഃ	വാനരോത്തമനായ	ഭീമം	ഭയങ്കരനായ
സഃ മാരുതിഃ,	ആ ഹനുമാൻ,	അമിത്രനാശനം	ആ ശത്രുവിധ്വംസകനേയും
വിഷ്ണുഃ	മഹാവിഷ്ണു	രക്ഷാംസി ഏവ	രാക്ഷസന്മാരേയും
മഹാസുരം	അസുരോത്തമനായ	സമേത്യ	ചെന്ന്
ബലിനം	ബലിചക്രവർത്തിയെ	നിഹത്യ,	വധിച്ച്,
യഥാ,	എന്നപോലെ,	വീരശോഭാം	വീരശ്രീ
ചമൂമുഖേ	പോർത്തലയ്ക്കൽ	അഭജത്.	കയ്ക്കൊണ്ടുവിളങ്ങി.

അപൂജയൻ ദേവഗണാസ്തഥാ കപിം
സഭയം ച രാമോഽതിബലശ്ച ലക്ഷ്മണഃ
തഥൈവ സുഗ്രീവമുഖാഃ പ്ലവംഗമാ
വിഭീഷണശ്ചൈവ മഹാബലസ്തഥാ. 39

തദാ,	അപ്പോൾ,	തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
കപിം	വാനരനായ അദ്ദേഹത്തെ	സുഗ്രീവമുഖാഃ	സുഗ്രീവൻ മുതലായ
		പ്ലവംഗമാഃ ഏവ	വാനരന്മാരും
ദേവഗണാഃ	ദേവഗണങ്ങളും	മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ
അപൂജയൻ;	കൊണ്ടാടി;	വിഭീഷണഃ ച	വിഭീഷണനും
അതിബലഃ	മഹാബലശാലിയായ	സഭയം	നേരിൽ
രാമഃ ച,	ശ്രീരാമനും,	തഥാ ഏവ	അപ്രകാരംതന്നെ
ലക്ഷ്മണഃ ച,	ലക്ഷ്മണനും,		കൊണ്ടാടി.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഷട്പഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്താറാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.
ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 16893; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 2218.

സപ്തപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്തേഴാംസർഗ്ഗം.

[പ്രഹസ്തനിഗ്ഗമഃ = പ്രഹസ്തൻ യുദ്ധത്തിനു് പോകുന്നതു്.]

അകംപനവധം ശ്രുത്വാ ക്രുദ്ധോ വൈ രാക്ഷസേശ്വരഃ
കിംചിദ്ദീനമുഖശ്ചാപി സചിവാംസ്താനുദൈക്ഷത. 1

രാക്ഷസേശ്വരഃ വൈ	രാക്ഷസരാജാവായ രാവണനും	അപി ച	എങ്കിലും
അകംപനവധം	അകംപനന്റെ വധ	കിഞ്ചിത്	അല്പം
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്, [ത്തെ	ദീനമുഖഃ	മുഖംവാടിയവനായി
ക്രുദ്ധഃ;	കോപിച്ചു;	താൻ സചിവാൻ	ആ മന്ത്രിമാരെ
		ഉദൈക്ഷത.	നോക്കി.

സ തു ധ്യാത്വാ മുഹൂർത്തം തു മന്ത്രിഭിഃ സംവിചായ്യ ച
തതസ്തു രാവണഃ പൂർവ്വദിവസേ രാക്ഷസാധിപഃ 2
പുരീം പരിയയൌ ലങ്കാം സർവ്വാൻ ഗുല്മാനവേക്ഷിതും. 3

രാക്ഷസാധിപഃ രാക്ഷസരാജാവായ	പൂർവ്വദിവസേ രാവിലെ
സഃ രാവണഃ തു, ആ രാവണനാകട്ടെ,	ഗുല്മാൻ പടവകുപ്പുകളെ
മുഹൂർത്തം തു ചെറുനേരം	സർവ്വാൻ എല്ലാം
ധ്യാത്വാ, ആലോചിച്ച്,	അവേക്ഷിതും പരിശോധിക്കുന്നതി
തതഃ അതിൽപിന്നെ	ന്നായി
മന്ത്രിഭിഃ തു മന്ത്രിമാരോടും കൂടി	ലങ്കാം പുരീം ലങ്കാപുരത്തിൽ
സംവിചായ്യ ച ദിഷ്ടാലോചനചെയ്ത്	പരിയയൌ. ചുറ്റിനടന്നു.

താം രാക്ഷസഗണൈർഗുപ്താം ഗുല്മൈർബഹുഭിരാവൃതാം
ദദർശ നഗരീം ലങ്കാം പതാകാധ്വജമാലിനീം. 4

താം ആ	ഗുല്മൈഃ അണിനിരന്ന
പതാകാധ്വജ- } കൊടികളും കൊടിക്കൂ	രാക്ഷസ- } രാക്ഷസക്കൂട്ടങ്ങളാൽ
മാലിനീം } റകളുമാൻ ശോഭിക്കു	ഗണൈഃ }
ന്ന	ആവൃതാം ചുഴപ്പെട്ട്
ലങ്കാം നഗരീം, ലങ്കാനഗരത്തെ,	ഗുപ്താം രക്ഷിക്കപ്പെട്ടതായി
ബഹുഭിഃ അനേകം	ദദർശ. കണ്ടു.

രക്ഷ്യാം തു നഗരീം ദൃഷ്ട്വാ രാവണോ രാക്ഷസേശ്വരഃ
ഉവാചാമർഷതഃ കാലേ പ്രഹസ്തം യുദ്ധകോവിദം 5

രാക്ഷസേശ്വരഃ രാക്ഷസരാജാവായ	കാലേ ആ സമയം
രാവണഃ, രാവണൻ,	അമർഷതഃ കോപാവേശംപൂണ്ട്
നഗരീം നഗരത്തെ	യുദ്ധകോവിദം യുദ്ധവിദഗ്ദ്ധനായ
രക്ഷ്യാം തു നിരോധിക്കപ്പെട്ടതായി	പ്രഹസ്തം പ്രഹസ്തനോടായി
ദൃഷ്ട്വാ കണ്ട്	ഉവാച. ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

പുരസ്യാപനിവിഷ്ടസ്യ സഹസാ പീഡിതസ്യ വാ
നാന്യം യുദ്ധാത് പ്രപശ്യാമി മോക്ഷം യുദ്ധവിശാരദ. 6

"യുദ്ധവിശാരദ! "യുദ്ധത്തിൽ മിടുക്കുക	പുരസ്യ വാ, നഗരത്തിന്നാകട്ടെ,
ടിയവനേ!	യുദ്ധാത് യുദ്ധമല്ലാതെ
സഹസാ ഊക്കോടെ	അന്യം മറെറാരു
പീഡിതസ്യ ശ്രോഹിച്ച്	മോക്ഷം മോചനവും
ഉപനിവിഷ്ടസ്യ വളയപ്പെട്ടതായ	പ്രപശ്യാമി ന. ഞാൻ കാണുന്നില്ല.

അഹം വാ കുംഭകർണ്ണോ വാ ത്വം വാ സേനാപതിർമ്മമ
ഇന്ദ്രജിദ്വാ നികുംഭോ വാ വഹേയുർഭാരമീദൃശം. 7

"അഹം വാ,	"ഞാനോ,
കുംഭകർണ്ണഃ വാ,	കുംഭകർണ്ണനൊ,
ഇന്ദ്രജിത് വാ,	ഇന്ദ്രജിത്തൊ,
നികുംഭഃ വാ,	നികുംഭനൊ,
മമ	എന്റെ
സേനാപതിഃ	സേനാധിപനായ
ത്വം വാ,	നീയോ മാത്രമാണ്,
ഈദൃശം	ഇങ്ങിനെയുള്ള
ഭാരം	ഭാരത്തെ
വഹേയുഃ.	വഹിക്കേണ്ടവരായുള്ളതു്.

സ ത്വം ബലമതഃ ശീഘ്രമാദായ പരിഗൃഹ്യ ച
വിജയായാഭിനിര്യ്യാഹി യത്ര സർവ്വേ വനൌകസഃ. 8

"അതഃ,	"ആകയാൽ,
സഃ	അപ്രകാരമുള്ളവനായ
ത്വം	നീ
ശീഘ്രം	ഉടനെ
ബലം	സൈന്യത്തെ
പരിഗൃഹ്യ	തെയ്യാറാക്കി
ആദായ	കൂട്ടിക്കൊണ്ടു്
വിജയായ ച,	വിജയംനേടുന്നതി [ന്നായി,
വനൌകസഃ	വാനരന്മാർ
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
യത്ര	ഉള്ളേടം
അഭിനിര്യ്യാഹി.	ചെന്നാലും.

നിര്യ്യാണാദേവ തേ നൂനം ചപലാ ഹരിവാഹിനീ
നർത്തയാം രാക്ഷസേന്ദ്രാണാം ശ്രുത്വാ നാദം പ്ലവിഷ്യതി. 9

"ചപലാ	കരളുറപ്പില്ലാത്ത
ഹരിവാഹിനീ,	വാനരസൈന്യം,
തേ	നിന്റെ
നിര്യ്യാണാത്	പുറപ്പാടുകൊണ്ടു്
നർത്തയാം	ആക്കുന്ന
രാക്ഷസേന്ദ്രാണാം	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠന്മാരുടെ
നാദം	ആരവാരത്തെ
ശ്രുത്വാ ഏവ,	കേട്ടിട്ടതന്നെ
നൂനം	തീച്ചയായും
പ്ലവിഷ്യതി.	ഓടിക്കളയുന്നതാണ്.

ചപലാ ഹ്യവിനീതാശ്ച ചലചിത്താശ്ച വാനരാഃ
ന സഹിഷ്യന്തി തേ നാദം സിംഹനാദമിവ ദ്വിപാഃ. 10

"ചപലാഃ	"ആലോചനയറ്റ വരും
അവിനീതാഃ ച	അച്ചടക്കമില്ലാത്ത വരും
ചലചിത്താഃ ച	സ്ഥിരബുദ്ധിയില്ലാത്ത വരുമായ
വാനരാഃ ഹി,	വാനരന്മാരാകട്ടെ,
ദ്വിപാഃ	ആനകൾ,
സിംഹനാദം	സിംഹത്തിന്റെ ഗർജ്ജനത്തെ
ഇവ,	എന്നപോലെ,
തേ	നിന്റെ
നാദം	അലച്ചയെ
സഹിഷ്യന്തി ന.	സഹിക്കുകയില്ല.

വിദ്രുതേ ച ബലേ തസ്മിൻ രാമഃ സൌമിത്രിണാ സഹ
അവശസ്യ നിരാലംബഃ പ്രഹസ്യ വശമേഷ്യതി. 11

"പ്രഹസ്യ!	"പ്രഹസ്യ!
തസ്മിൻ ബലേ	ആ സൈന്യം
വിദ്രുതേ ച,	ഓടിപോയ ഉടനെത
രാമഃ	രാമൻ [ന്നെ,
സൌമിത്രിണാ	ലക്ഷ്മണനോടും
സഹ	കൂടി
നിരാലംബഃ	യാതൊരു ഗതിയുമി [ല്ലാതെ
അവശഃ	ഉഴന്നവനായി
തേ വശം	നിന്റെ കയ്യിൽ
ഏഷ്യതി.	അകപ്പെട്ടുപോകും.

ആപത്സംശയിതാ ശ്രേയോ ന തു നിസ്സംശയീകൃതാ
പ്രതിലോമാനുലോമം വാ യദ്വാ നോ മന്യസേ ഹിതം 12

ആപത്	ആപത്തിനെക്കുറിച്ച്
സംശയിതാ	സംശയിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുക എന്നതു്
ശ്രേയഃ ന;	മനഃസമാധാനത്തെത്തന്നെ ഉണ്ടാക്കുകയില്ല;
തു	നേരെമറിച്ച്
നിഃസംശയീകൃതാ;	രണ്ടാലൊന്ന് സംശയമറ്റതാക്കിയാലേ ഗുണമുള്ളൂ;
പ്രതിലോമാനുലോമം വാ	എന്റെ അഭിപ്രായത്തിനു് യോജിച്ചതോ അല്ലാത്തതോ ആയാലും
നഃ ഹിതം	നമുക്ക് ഹിതകരമായ
യത്	മറ്റേതൊന്നിനേയാണു്
മന്യസേ വാ?	നീ ഉദ്ദേശിക്കുന്നതു്?

[“ആപത്” (യുദ്ധത്തിൽ മരണമെന്നതു്), “സംശയിതാ” (സംശയഗ്രസ്തമാണെന്നുള്ളതിനാൽ) “ശ്രേയഃ” (ശ്രേയസ്കരമാണ്) യുദ്ധത്തിൽ ജയാപജയങ്ങളും സ്ഥിരങ്ങളല്ലാത്തതിനാൽ ഒന്നുകിൽ ജയം കിട്ടാം, അല്ലാത്തപക്ഷം യുദ്ധംചെയ്തു മരിക്കുന്നതുതന്നെ സദ്ഗതിപ്രദമാകയാലും ശ്രേയസ്സുതന്നെ എന്നു സാരം. “നിസ്സംശയീകൃതാ ന തു” (യുദ്ധംചെയ്യാതെ ശത്രുവിനാൽ വധിക്കപ്പെടുക എന്നതു് ശ്രേയസ്കരമല്ല). “യത്രായുദ്ധേ ധ്രുവോ മൃത്യുഃ ക്ഷുദ്ധേ ജീവിതസംശയഃ. തമേവ കാലം യുദ്ധസ്യ പ്രവദന്തി മനീഷിണഃ” (യുദ്ധംചെയ്യാതിരുന്നാൽ ജീവഹാനി തീർച്ചയും, യുദ്ധംചെയ്താൽ ഒരുപക്ഷേ ജയം നേടിയേക്കാമെന്നതിനാൽ ജീവരക്ഷയും ഉണ്ടാകാമെന്നുള്ളതിനാൽ വിജ്ഞാന്മാർ അപ്രകാരമുള്ള ഘട്ടത്തിൽ യുദ്ധം ചെയ്യേണ്ടതുതന്നെയാണെന്നു് പറയുന്നു.) എന്ന വാക്യത്തിലടങ്ങിയതുതന്നെയാണിതു് (ഗോ. രാ.)

“ആപത് സംശയിതാ” (യുദ്ധത്തിൽ മരണം സന്ദേഹവിഷയമാണ്). “ശ്രേയഃ ന തു” (വിജയമെന്നതു്, നിന്റെ പരാക്രമത്തെ ആലോചിക്കുമ്പോൾ, സംശയിപ്പാൻതന്നെയില്ല.” അതിനാൽ “നിസ്സംശയീകൃതാ” (യുദ്ധം ചെയ്യേണമോ വേണ്ടയോ എന്നുള്ളതിനെക്കുറിച്ചു് സംശയിപ്പാൻതന്നെയില്ല.) എന്നിത്യാദി തിലകം.]

രാവണേനൈവമുക്തസ്തു പ്രഹസ്തോ വാഹിനീപതിഃ
രാക്ഷസേന്ദ്രമുവാചേദമസുരേന്ദ്രമിവോശനാ. 13

രാവണേന	രാവണനാൽ
ഏവം ഉക്തഃ	ഇപ്രകാരം പറയപ്പെട്ട
വാഹിനീപതിഃ	സേനാധിപതിയായ
പ്രഹസ്തഃ തു,	പ്രഹസ്തൻ,
ഉശനാ	ശുക്രാചാര്യൻ
അസുരേന്ദ്രം ഇവ	അസുരരാജാവിനോടെന്നപോലെ,
രാക്ഷസേന്ദ്രം	രാക്ഷസരാജാവിനോടു്
ഇദം	ഇങ്ങിനെ [ടായി
ഉവാച.	ഉണർത്തിച്ചു.

രാജൻ മന്ത്രിതപൂർവ്വം നഃ കുശലൈഃ സഹ മന്ത്രിഭിഃ
വിവാദശ്ചാപി നോ വൃത്തഃ സമവേക്ഷ്യ പരസ്പരം. 14

“രാജൻ!	“രാജാവേ!
നഃ	നമുക്ക്
സമവേക്ഷ്യ,	ദീക്ഷ്ണാലോചനചെയ്തിട്ടും,
പരസ്പരം	തമ്മിൽതമ്മിൽ
വിവാദഃ ച	അഭിപ്രായഭേദംതന്നെ
വൃത്തഃ;	ഉണ്ടായി;
അപി	എങ്കിലും
നഃ	നമ്മുടെ
കുശലൈഃ	സമർത്ഥന്മാരായ
മന്ത്രിഭിഃ സഹ	മന്ത്രിമാരോടുകൂടി
മന്ത്രിതപൂർവ്വം.	ആദ്യംതന്നെ ഈ സംഗതി തീർച്ചയാക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതാണ്.

പ്രദാനേ ന തു സീതായാഃ ശ്രേയോ വ്യവസിതം മയാ
അപ്രദാനേ പുനർയുദ്ധം ദൃഷ്ടമേതത്തഥൈവ നഃ. 15

"സീതായാഃ പ്രദാനേ,	"സീതയെ മടക്കിക്കൊടുക്കുന്നകാര്യത്തിൽ
ശ്രേയഃ തു	ഒരു ശ്രേയസ്സും
ന	ഇല്ലെന്ന്
മയാ	എന്നാൽ
വ്യവസിതം;	തീർച്ചയാക്കപ്പെട്ടതാണ്;
അപ്രദാനേ പുനഃ	മടക്കിക്കൊടുക്കാതിരുന്നാലോ
തഥാ	അപ്രകാരം
നഃ	നമുക്ക്
ഏതത്	ഇപ്പോഴുണ്ടായിട്ടുള്ള
യുദ്ധം ഏവ	യുദ്ധംതന്നെയാണെന്നും
ദൃഷ്ടം.	മുൻകൃട്ടികാണപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതുംതന്നെ.

സോഽഹം ദാനൈശ്ച മാനൈശ്ച സതതം പൂജിതസ്ത്വയാ
സാന്ത്വൈശ്ച വിവിധൈഃ കാലേ കിം ന കുര്യാം പ്രിയം തവ. 16

"തവയാ,	"നിന്തിരുവടിയാൽ,
സതതം	പലപ്പോഴും
ദാനൈഃ	സമ്മാനങ്ങളാലും
മാനൈഃ ച	ബഹുമാനങ്ങളാലും
കാലേ	തക്കസമയത്തിൽ
വിവിധൈഃ	പലവിധമായ
സാന്ത്വൈഃ ച	സമാധാനവാക്കുകളാലും
പൂജിതഃ,	ബഹുമാനിക്കപ്പെട്ടവ
സഃ	അ [നായ,
അഹം,	ഞാൻ,
തവ	നിന്തിരുവടിക്ക്
പ്രിയം	പ്രിയമായ
കിം ച	എന്തൊന്നുതന്നെയാണ്
ന കുര്യാം?	ചെയ്യാതിരിക്കുക?

ന ഹി മേ ജീവിതം രക്ഷ്യം പുത്രദാരധനാനി വാ
ത്വദർത്ഥം ജീവിതം യുദ്ധേ ജുഹ്വാനസ്യ ത്വദർത്ഥം ജീവിതം യുധി. 17

"മേ	"എനിക്ക്
ജീവിതം	ജീവൻ
രക്ഷ്യം ന;	ഒരു ലക്ഷ്യം അല്ല;
പുത്രദാരധനാനി	പുത്രന്മാർ, ഭാര്യ, ധനം മുതലായവയും
വാ;	അപ്രകാരം തന്നെ വിലയുള്ളതല്ല;
യുധി	യുദ്ധത്തിൽ
ത്വദർത്ഥം	നിന്തിരുവടിക്കുവേണ്ടി
ജീവിതം ഹി	ജീവനേയും
ജുഹ്വാനസ്യ	ബലികൊടുക്കുന്നവ
മാം,	എന്നെ, [നായി
ത്വം	നിന്തിരുവടി
പശ്യ."	കണ്ടുകൊൾക."

ഏവമുക്ത്വാ തു ഭർത്താരം രാവണം വാഹിനീപതിഃ
ഉവാചേദം ബലാധ്യക്ഷാൻ പ്രഹസ്തഃ പുരതഃ സ്ഥിതാൻ. 18

വാഹിനീപതിഃ	സേനാധിപതിയായ
പ്രഹസ്തഃ,	പ്രഹസ്തൻ,
ഭർത്താരം	സ്വാമിയായ
രാവണം	രാവണനോടായി
ഏവം	ഇപ്രകാരം
ഉക്ത്വാ തു	ഉണർത്തിച്ചശേഷം
പുരതഃ	മുമ്പിൽ
സ്ഥിതാൻ	കാത്തുനിന്നിരുന്ന
ബലാധ്യക്ഷാൻ	സൈന്യാധിപന്മാരെ നോക്കി
ഇദം	ഇപ്രകാരം
ഉവാച.	ആജ്ഞാപിച്ചു.

സമാനയത മേ ശീഘ്രം രാക്ഷസാനാം മഹദ് ബലം. 19

"മേ	"എന്റെ	രാക്ഷസാനാം ബലം	രാക്ഷസസൈന്യത്തെ
മഹത്	വിശിഷ്ടതയാന്ന	ശീഘ്രം	വേഗത്തിൽ
		സമാനയത.	വരുത്തുവിൻ.

മദ്ബാണശതവേഗേന ഹതാനാം ച രണാജിരേ
അദ്യ തൃപ്യന്തു മാംസാദാഃ പക്ഷിണഃ കാനനൌകസാം 20

"രണാജിരേ,	"പടക്കളത്തിൽ,	മാംസാദാഃ	മാംസഭക്ഷകളായ
മദ്ബാണ-ഗതവേഗേന	നൂറുക്കണക്കായ എന്റെ ശരവേഗത്താൽ	പക്ഷിണഃ	പക്ഷികൾ
ഹതാനാം	കൊന്നുവീഴ്ത്തപ്പെട്ട	അദ്യ ച	ഇക്ഷണംതന്നെ
കാനനൌകസാം	വാനരന്മാരെക്കൊണ്ട്	തൃപ്യന്തു."	തൃപ്തിപ്പെടട്ടെ".

ഇത്യുക്താസ്തേ പ്രഹസ്തേന ബലാധ്യക്ഷാഃ കൃതത്വരാഃ
ബലമുദ്യോജയാമാസുസ്തസ്മിൻ രാക്ഷസമന്ദിരേ. 21

പ്രഹസ്തേന	പ്രഹസ്തനാൽ	കൃതത്വരാഃ	അതിജാഗ്രതയോടുകൂടി
ഇതി	ഇപ്രകാരം	തസ്മിൻ	ആ
ഉക്താഃ	കല്പിക്കപ്പെട്ടവരായ	രാക്ഷസമന്ദിരേ	രാക്ഷസനഗരത്തിൽ
തേ	ആ	ബലം	സൈന്യത്തെ
ബലാധ്യക്ഷാഃ	സേനാധിപന്മാർ	ഉദ്യോജയാമാസുഃ.	തെയ്യാറാക്കിനിത്തി.

സാ ബഭ്രുവ മുഹൂർത്തേന തിഗ്മനാനാവിധായുധൈഃ
ലങ്കാ രാക്ഷസവീരൈസ്തൈർഗജൈരിവ സമാകുലാ. 22

സാ ലങ്കാ,	ആ ലങ്കാനഗരം,	ഗജൈഃ	ആനകളെക്കൊണ്ടെന്ന
തിഗ്മനാനാ-വിധായുധൈഃ	തീക്ഷ്ണങ്ങളായ അനേക ആയുധങ്ങളോട്	ഇവ	പോലെ
തൈഃ	ആ [കൂടിയ	മുഹൂർത്തേന	അല്പനേരംകൊണ്ടു
രാക്ഷസ-വീരൈഃ,	രാക്ഷസവീരന്മാരാൽ,	സമാകുലാ	നിറയപ്പെട്ടതായി
		ബഭ്രുവ.	ഭവിച്ചു.

ഹുതാശനം തർപ്പയതാം ബ്രാഹ്മണാംശ്ച നമസ്യതാം
ആജ്യഗന്ധപ്രതിവഹഃ സുരഭിർമ്മാരുതോ വവൌ. 23

മാരുതഃ ച	വായുവും,	ഹുതാശനം	അഗ്നിയിൽ ഹോമം
ബ്രാഹ്മണാൻ	ബ്രാഹ്മണരെ	തർപ്പയതാം	ചെയ്യുന്നവരുടേയും
നമസ്യതാം	(ഗന്ധപുഷ്പാദികൾ കൊണ്ട്) പൂജിക്കുന്ന വരുടേയും	ആജ്യഗന്ധ-പ്രതിവഹഃ	നെയ്മണം വഹിച്ചും കൊണ്ടും
		സുരഭിഃ	നല്ലവാസനയുള്ളതായും
		വവൌ.	വീശി.

സ്രജശ്ച വിവിധാകാരാ ജഗൃഹുസ്ത്വഭിമന്ത്രിതാഃ
സംഗ്രാമസജ്ജാഃ സംഹൃഷ്ടാ ധാരയൻ രാക്ഷസാസ്തദാ. 24

തദാ	അപ്പോൾ	അഭിമന്ത്രിതാഃ	(രക്ഷയ്ക്കായി) മന്ത്രങ്ങൾ ജപിച്ച് ഊതപ്പെട്ട
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ	വിവിധാകാരാഃ	പലമാതിരി
സംഗ്രാമസജ്ജാഃ	യുദ്ധസന്നദ്ധന്മാരായി	സ്രജഃ	മാലകളെ
സംഹൃഷ്ടാഃ തു,	ഉത്സാഹത്തോടുകൂടിയവരായ്തന്നെ	ജഗൃഹുഃ,	വാങ്ങി,
		ധാരയൻ ച	ധരിച്ചുകൊണ്ടു.

സധനുഷ്കാഃ കവചിനോ വേഗാദാപ്ലൃത്യ രാക്ഷസാഃ
രാവണം പ്രേക്ഷ്യ രാജാനം പ്രഹസ്തം പര്യവാരയൻ. 25

രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ	രാവണം, രാജാനം	രാവണമഹാരാജാവിനെ
സധനുഷ്കാഃ	വില്ലേന്തി	പ്രേക്ഷ്യ	മുഖംകാണിച്ച ശേഷം
കവചിനഃ	ചട്ടപൂണ്ടവരായി	പ്രഹസ്തം	പ്രഹസ്തനെ
വേഗാത്	വേഗത്തിൽ	പര്യവാരയൻ.	ചുഴന്നുകൊണ്ടു നിന്നു.
ആപ്ലൃത്യ	ഓടിച്ചെന്ന്,		

അഥാമന്ത്ര്യ ച രാജാനം ഭേരീമാഹത്യ ഭൈരവാം
ആരുരോഹ രഥം ദിവ്യം പ്രഹസ്തഃ സജ്ജകല്പിതം. 26

പ്രഹസ്തഃ	പ്രഹസ്തൻ	ആഹത്യ,	അടിച്ചു മുഴക്കിക്കൊണ്ടു
അഥ	അപ്പോൾ	സജ്ജകല്പിതം	തെയ്യാറായി കൊണ്ടുവന്നു നിർത്തപ്പെട്ട
രാജാനം	മഹാരാജാവിനോട്	ദിവ്യം	മനോഹരമായ
ആമന്ത്ര്യ, ച	വിടവാങ്ങിക്കൊണ്ട്,	രഥം	രഥത്തിൽ
ഭൈരവാം	ഭയങ്കരമായ	ആരുരോഹ.	കയറി.
ഭേരീം	പെരുമ്പറ		

ഹയൈർമ്മഹാജവൈർയ്യുക്തം സമ്യക്സൂതസുസംയുതം
മഹാജാലദനിർഘോഷം സാക്ഷാച്ചന്ദ്രാർക്കഭാസ്വരം 27
ഉരഗധ്വജദുർധർഷം സുവരൂഥം സ്വപസ്കരം
സുവർണ്ണജാലസംയുക്തം പ്രഹസന്തമിവ ശ്രിയാ 28
തതസ്തം രഥമാസ്ഥായ രാവണാർപ്പിതശാസനഃ
ലങ്കായാ നിർയ്യയൌ തൂർണ്ണം ബലേന മഹതാऽऽവൃതഃ. 29

തതഃ	അനന്തരം	സമ്യക്സൂതസുസംയുതം	സമർത്ഥനായ സാരഥിയാൽ തെളിക്കപ്പെട്ടതും
രാവണാർപ്പിതശാസനഃ,	രാവണനാൽ നൽകപ്പെട്ട ആജ്ഞകയ്ക്കൊണ്ടവനായ അവൻ,	മഹാജാലദനിർഘോഷം	വൻമേഘത്തിന്റെ മുഴക്കംപോലുള്ള ശബ്ദത്തോടുകൂടിയതും
മഹാജവൈഃ	അതിവേഗതയാർന്ന		
ഹയൈഃ യുക്തം	കുതിരകളോടുകൂടിയതും		

സാക്ഷാച്ചന്ദ്രാർക്കസപ്രഭം	സാക്ഷാത് ചന്ദ്രസൂര്യന്മാരെപ്പോലെ പ്രകാശിക്കുന്നതും	ശ്രിയാ	ശോഭകൊണ്ട്
		പ്രഹസന്തം ഇവ	ചിരിക്കുന്നതുപോലെ
		തം	ആ [യിരിക്കുന്നതുമായ
ഉരഗധ്വജമുച്ഛ്രിതം	അടുപ്പാൻ സാധിക്കാത്ത സർപ്പക്കൊടിയാൻതും	രഥം	തേരിൽ
		ആസ്ഥായ,	കയറിക്കൊണ്ട്,
		മഹതാ	വമ്പിച്ച
സുവൃത്തം	നല്ല ക്രമത്തോടുകൂടിയതും	ബലേന	സൈന്യത്താൽ
സപതാകം	നല്ല ചക്രങ്ങളോടുകൂടിയതും	ആവൃതഃ	ചുഴപ്പെട്ടവനായി
		ലങ്കായാഃ	ലങ്കാപുരത്തിൽനിന്ന്
സുവർണ്ണജാലസംയുക്തം,	സുവർണ്ണജനലുകളോടുകൂടിയതും,	തൂർണ്ണം	അതിവേഗത്തിൽ
		നിര്യയൌ.	പുറപ്പെട്ടു.

തതോ ദുന്ദുഭിനിർഘോഷഃ പാഞ്ജന്യനിനദോപമഃ
വാദിത്രാണാം ച നിനദഃ പൂരയന്നിവ സാഗരം 30
ശുശ്രുവേ ശംഖശബ്ദശ്ച പ്രയാതേ വാഹിനീപതൌ. 31

തതഃ,	ആ സമയം,	സാഗരം	സമുദ്രത്തെ
വാഹിനീപതൌ പ്രയാതേ,	സേനാധിപനായ പ്രഹസ്തൻ പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ,	പൂരയൻ ഇവ	മുഴക്കുന്നപോലെയുള്ള
പാഞ്ജന്യനിനദോപമഃ	ഇടിമുഴക്കം പോലുള്ള	വാദിത്രാണാം നിനദഃ ച	വാദ്യങ്ങളുടെ ഘോഷവും
ദുന്ദുഭിനിർഘോഷഃ,	ദുന്ദുഭി വാദ്യങ്ങളുടെ ശബ്ദവും,	ശംഖശബ്ദഃ ച;	ശംഖനാദവും,
		ശുശ്രുവേ.	കേൾക്കപ്പെട്ടു.

നിനദന്തഃ സപ്രാൻ ഘോരാൻ രാക്ഷസാ ജഗ്മുരഗ്രതഃ
ഭീമരൂപാ മഹാകായാഃ പ്രഹസ്തസ്യ പുരസ്സരാഃ. 32

ഭീമരൂപാഃ	ഘോരരൂപന്മാരും	ഘോരാൻ സപ്രാൻ	ഭയങ്കരശബ്ദങ്ങളെ
മഹാകായാഃ	ക്രൂരന്മാരുമായ		
പ്രഹസ്തസ്യ	പ്രഹസ്തന്റെ	നിനദന്തഃ,	പുറപ്പെടീച്ചുംകൊണ്ട്,
പുരഃസരാഃ,	അനുചരന്മാരായ,	അഗ്രതഃ	മുമ്പിൽ
രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,	ജഗ്മുഃ.	നടന്നു.

നരാന്തകഃ കുംഭഹനുർമഹാനാദഃ സമുന്നതഃ
പ്രഹസ്തസചിവാ ഹ്യേതേ നിര്യയുഃ പരിവാര്യ തം. 33

പ്രഹസ്തസചിവാഃ	പ്രഹസ്തന്റെ മന്ത്രിമാരായ	സമുന്നതഃ	സമുന്നതൻ
		ഏതേ,	എന്ന ഇവർ,
നരാന്തകഃ	നരാന്തകൻ	തം ഹി	അവനെത്തന്നെ
കുംഭഹനുഃ	കുംഭഹനു	പരിവാര്യ	ചുഴന്നുംകൊണ്ട്
മഹാനാദഃ	മഹാനാദൻ	നിര്യയുഃ.	നടന്നു.

വ്യൂഢേനൈവ സുഘോരേണ പൂർവ്വദ്വാരാത് സ നിർയ്യയൌ
ഗജയൂഥനികാശേന ബലേന മഹതാ വൃതഃ. 34

സഃ	അവൻ	ബലേന	സൈന്യത്താൽ
സുഘോരേണ	അതിഭയങ്കരവും	വൃതഃ,	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
വ്യൂഢേന	അണിനിരന്നതും	പൂർവ്വദ്വാരാത്	കിഴക്കെ കോട്ടവാതിൽക്കൽനിന്ന്
ഗജയൂഥ-നികാശേന	ആനക്കൂട്ടംപോലെയുള്ളതും		
മഹതാ ഏവ	വമ്പിച്ചതുമായ	നിർയ്യയൌ.	പുറത്തുവന്നു.

സാഗരപ്രതിമൌഘേന വൃതസ്തേന ബലേന സഃ
പ്രഹസ്തോ നിർയ്യയൌ തൂർണ്ണം കാലാന്തകയമോപമഃ 35

കാലാന്തക-യമോപമഃ	പ്രളയകാലത്തിലെ യമനെപ്പോലുള്ളവ	തേന	ആ
		ബലേന	സൈന്യത്താൽ
സഃ പ്രഹസ്തഃ,	ആ പ്രഹസ്തൻ, [നായ	വൃതഃ,	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി,
സാഗരപ്രതി-മൌഘേന	ആഴിത്തിരപോലെയുള്ള	തൂർണ്ണം	വേഗത്തിൽ
		നിർയ്യയൌ.	വന്നുതുടങ്ങി.

തസ്യ നിർയ്യാണഘോഷേണ രാക്ഷസാനാം ച നർദ്ദതാം
ലങ്കായാം സർവ്വഭൂതാനി വിനേദുർവ്വികൃതൈഃ സ്വരൈഃ. 36

തസ്യ	അവന്റെ	ലങ്കായാം	ലങ്കയിൽ
നിർയ്യാണ-ഘോഷേണ	പുറപ്പാടിന്റെ ഘോഷത്താൽ	സർവ്വഭൂതാനി	സർവ്വപ്രാണികളും
		വികൃതൈഃ സ്വരൈഃ വിനേദുഃ.	വികൃതസ്വരങ്ങൾ പുറപ്പെടീച്ചു.
രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസന്മാർ		
നർദ്ദതാം ച,	ഗർജ്ജിച്ചാറെ,		

വ്യഭ്രമാകാശമാവിശ്യ മാംസശോണിതഭോജനാഃ
മണ്ഡലാന്യപസവ്യാനി ഖഗാശ്ചക്രൂ രഥം പ്രതി. 37

മാംസ-ശോണിത-ഭോജനാഃ	മാംസത്തേയും രക്തത്തേയും ഭുജിക്കുന്ന	ആവിശ്യ,	പുക്ക്,
		രഥം പ്രതി	തേരിനെ ചുററി
ഖഗാഃ,	പക്ഷികൾ,	അപസവ്യാനി	അപ്രദക്ഷിണമായി
വ്യഭ്രം	നിർമ്മലമായ	മണ്ഡലാനി ചക്രുഃ.	വട്ടംചുററി.
ആകാശം	ആകാശത്തിൽ		

വമന്ത്യഃ പാവകജ്വാലാഃ ശിവാ ഘോരം വവാശിരേ
അന്തരിക്ഷാത് പപാതോല്കാ വായുശ്ച പരുഷോ വവൌ. 38

ശിവാഃ	കുറുനരികൾ
പാവകജ്വാലാഃ	അഗ്നിജ്വാലകളെ
വമന്ത്യഃ,	വമിച്ചുകൊണ്ടു,
ഘോരം	ഭയങ്കരമായി
വവാശിരേ;	ഓരിയിട്ടു;
അന്തരിക്ഷാത്	ആകാശത്തിൽനിന്ന്
ഉല്കാ	കൊള്ളിമീൻ
പപാത;	വീണു;
വായുഃ ച	കാറ്റും
പരുഷഃ വവൌ.	ഊക്കോടെ അടിച്ചു.

അന്യോന്യമഭിസംരബ്ധാ ഗ്രഹാശ്ച ന ചകാശിരേ. 39

ഗ്രഹാഃ ച	നവഗ്രഹങ്ങളും
അന്യോന്യം	പരസ്പരം
അഭിസംരബ്ധാഃ	യുദ്ധമേപ്പറ്റവയായി
ചകാശിരേ ന.	പ്രകാശിക്കാതിരുന്നു.

മേഘാശ്ച ഖരനിർഘോഷാ രഥസ്യോപരി രക്ഷസഃ
വവൃഷുഃ രുധിരം ചാസ്യ സിഷിചുശ്ച പുരസ്സരാൻ. 40

മേഘാഃ ച	മേഘങ്ങളും
ഖരനിർഘോഷാഃ	ഘോരമായിഗർജ്ജിച്ചു കൊണ്ടു
അസ്യ	ഈ
രക്ഷസഃ	രാക്ഷസന്റെ
രഥസ്യ ഉപരി,	തേരിൻമീതെ,
രുചിരം ച	രക്തത്തേയും
വവൃഷുഃ;	വർഷിച്ചു;
പുരഃസരാൻ ച	പരിവാരങ്ങളേയും
സിഷിചുഃ.	മുക്കി.

കേതുമൂർധ്നി ഗൃധ്രോऽസ്യ നിലീനോ ദക്ഷിണാമുഖഃ
തുദന്നുദ്വഹതഃ പാർശ്വം സമഗ്രമഹരത് പ്രഭാം. 41

അസ്യ	ഇവന്റെ
കേതുമൂർധ്നി	കൊടിയുടെഅറ്റത്തിൽ
ഗൃധ്രഃ	ഒരു കഴുകൻ
ദക്ഷിണാമുഖഃ	തെക്കോട്ടുനോക്കി
നിലീനഃ,	ഇരുന്നുംകൊണ്ടു,
ഉദ്വഹതഃ പാർശ്വം	രണ്ടു ഭാഗങ്ങളിലും
തുദൻ,	കൊക്കുകൊണ്ടു കൊത്തിക്കൊണ്ടു,
പ്രഭാം സമഗ്രം	കാന്തിയെല്ലാം
അഹരത്.	ഇല്ലാതാക്കി.

സാരഥേർബ്രുവതശ്ചാസ്യ സംഗ്രാമമവഗാഹതഃ
പ്രതോദോ ന്യപതദ്ധസ്താത് സൂതസ്യ ഹയസാദിനഃ. 42

സംഗ്രാമം	യുദ്ധത്തിനു
അവഗാഹതഃ	ചെല്ലുന്ന
അസ്യ	ഇവന്റെ
ഹയസാദിനഃ ച	കുതിരകളെ തെളിക്കുന്നതിൽ സമർത്ഥനും
സൂതസ്യ	ചാട്ടയെ നല്ലപോലെ പിടിച്ചിരുന്നവനുമായ
സാരഥേഃ	സാരഥിയുടെ
ഹസ്താത്,	കയ്യിൽ നിന്നു,
പ്രതോദഃ	ചാട്ട
ബഹുശഃ	പലകുറി
ന്യപതത്.	വഴുതിവീണു.

നിർയ്യാണശ്രീശ്ച യാऽസ്യാऽऽസീദ്ഭാസ്വരാ വസുദുർലഭാ
സാ നനാശ മുഹൂർത്തേന സമേ ച സ്ഖലിതാ ഹയാഃ. 43

അസ്യ	ഇവന്റെ	ആസീത്,	ഇരുന്നിരുന്നുവോ,
യാ	യാതൊരു	സാ	അതു്
നിർയ്യാണശ്രീഃ	യുദ്ധയാത്രാ കാലത്തിലുള്ള ശ്രീ	മുഹൂർത്തേന	ഒരുക്ഷണനേരത്തിൽ
		നനാശ;	മങ്ങിപ്പോയി;
ഭാസ്വരാ	നല്ല തെളിവുള്ളതായും	ഹയാഃ	കുതിരകൾ
വസുദുർലഭാ ച	അഷ്ടവസുക്കൾക്കുംകൂടി ദുർല്ലഭമായതായും	സമേ ച	സമനിരപ്പിലുംകൂടി
		സ്ഖലിതാഃ	കാലിടറി.

പ്രഹസ്തം ത്വഭിനിർയ്യാന്തം പ്രഖ്യാതബലപൌരുഷം
യുധി നാനാപ്രഹരണാ കപിസേനാऽഭ്യവർത്തത. 44

പ്രഖ്യാതബല-പൌരുഷം	പ്രസിദ്ധപ്പെട്ട ബലവും പൌരുഷവുമാർന്നവനും	കപിസേനാ	വാനരസൈന്യം
അഭിനിർയ്യാന്തം തു	എതിർത്തുവരുന്നവനുമായ	നാനാ-പ്രഹരണാ	പല ആയുധങ്ങളോടും കൂടി
		യുധി	യുദ്ധത്തിൽ
പ്രഹസ്തം,	പ്രഹസ്തനെ,	അഭ്യവർത്തത.	എതിർത്തു.

അഥ ഘോഷഃ സുതുമുലോ ഹരീണാം സമജായത
വൃക്ഷാനാരുജതാം ചൈവ ഗുർവ്വീരാഗൃഹ്ണതാം ശിലാഃ. 45

അഥ,	അപ്പോൾ,	ആഗൃഹ്ണ-താം ഏവ	പുഴക്കി എടുക്കുന്നവരുമായ
വൃക്ഷാൻ	മരങ്ങളെ		
ആരുജതാം ച	പറിച്ചെടുക്കുന്നവരും	ഹരീണാം	വാനരന്മാരുടെ
		സുതുമുലഃ	അതിഗംഭീരമായ
ഗുർവ്വീഃ	ഊക്കൻ	ഘോഷഃ	ഘോഷം
ശിലാഃ	പാറകളെ	സമജായത.	ഉണ്ടായി.

നദതാം രാക്ഷസാനാം ച വാനരാണാം ച ഗർജ്ജതാം
ഉഭേ പ്രമുദിതേ സൈന്യേ രക്ഷോഗണവനൌകസാം. 46

രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസന്മാർ	രക്ഷോഗണ-വനൌകസാം	രാക്ഷസന്മാരുടേയും വാനരന്മാരുടേയും
നദതാം ച	ആർക്കുമ്പോഴും		
വാനരാണാം	വാനരന്മാർ	ഉഭേ സൈന്യേ	ആ രണ്ടു് പടകളും
ഗർജ്ജതാം ച	ഗർജ്ജിക്കുമ്പോഴും	പ്രമുദിതേ.	ഉത്സാഹമുൾക്കൊണ്ടു..

വേഗിതാനാം സമർത്ഥാനാമന്യോന്യവധകാംക്ഷിണാം
പരസ്പരം ചാഹ്വയതാം നിനാദഃ ശ്രൂയതേ മഹാൻ 47

വേഗിതാനാം	ഊക്കേറിയവരും	പരസ്പരം	അന്യോന്യം
സമർത്ഥാനാം	സാമർത്ഥ്യശാലികളും	ആഹ്വയതാം ച	പോർക്കുവിളിക്കുന്നവരുമായ
അന്യോന്യ-വധ-കാംക്ഷിണാം	അന്യോന്യം കൊല്ലുവാൻകൊതിച്ചു്	നിനാദഃ	ശബ്ദം
		മഹാൻ	ഉച്ചത്തിൽ
		ശ്രൂയതേ.	കേൾക്കപ്പെട്ടു.

തതഃ പ്രഹസ്തഃ കപിരാജവാഹിനീ-
മഭിപ്രതസ്ഥേ വിജയായ ദുർമ്മതിഃ
വിവൃദ്ധവേഗാം ച വിവേശ താം ചമൂം
യഥാ മുമൂർഷുഃ ശലഭോ വിഭാവസും. 48

തതഃ,	അപ്പോൾ,	വിവൃദ്ധവേഗാം	വർദ്ധിച്ചുത്സാഹത്തോ
ദുർമ്മതിഃ	ബുദ്ധിഹീനനായ	താം	അ [ടുക്കുടിയ
പ്രഹസ്തഃ,	പ്രഹസ്തൻ,	ചമൂം ച,	സൈന്യത്തിൽ,
വിജയായ,	വിജയം നേടുന്നതിന്നാ യി	മുമൂർഷുഃ	ചാവാനായി,
കപിരാജ-വാഹിനീം	സുഗ്രീവന്റെ സൈന്യ ത്തെ	ശലഭഃ	പാറ
		വിഭാവസും	തീയ്യിൽ
അഭിപ്രതസ്ഥേ;	എതിർത്തുചെന്നു;	യഥാ	എന്നപോലെ
		വിവേശ.	ചെന്നുവീണു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
സപ്തപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്തേഴാം സർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ **16941**; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ **2266**.

അഷ്ടപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്തെട്ടാംസർഗ്ഗം.

[പ്രഹസ്തവധഃ=പ്രഹസ്തവധം]

തതഃ പ്രഹസ്തം നിര്യ്യാന്തം ദൃഷ്ട്വാ ഭീമപരാക്രമം
ഉവാച സസ്മിതം രാമോ വിഭീഷണമരിന്ദമഃ. 1

തതഃ	അപ്പോൾ	പ്രഹസ്തം	പ്രഹസ്തനെ
അരിന്ദമഃ	ശത്രുസംഹാരകനായ	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	വിഭീഷണം	വിഭീഷണനോടായി
ഭീമപരാക്രമം	ഭയങ്കരമായ പരാക്രമ ത്തോടുകൂടി	സസ്മിതം	പുഞ്ചിരിയോടെ
		ഉവാച.	ഇപ്രകാരം ചോദ്യം ചെയ്തു.
നിര്യ്യാന്തം	വന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന		

കഃ ഏഷഃ സുമഹാകായോ ബലേന മഹതാ വൃതഃ
ആചക്ഷ്വ മേ മഹാബാഹോ വീര്യ്യവന്തം നിശാചരം. 2

"മഹാബാഹോ!	"മഹാബലശാലിയായ വിഭീഷണ!	ഏഷഃ	ഇവൻ
		കഃ?	ആരാണ്?
സുമഹാകായഃ	ഏറ്റവും വലിയ ശരീര ത്തോട് കൂടിയവനും,	വീര്യ്യവന്തം	വീര്യ്യവാനായ
		നിശാചരം	ഈ രാക്ഷസനെക്കു റിച്ച്
മഹതാ	വലുതായ		
ബലേന	സൈന്യത്താൽ	മേ	എന്നോട്
വൃതഃ	ചുഴപ്പെട്ടുമിരിക്കുന്ന	ആചക്ഷ്വ."	പറയുക."

രാഘവസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ പ്രത്യുവാച വിഭീഷണഃ. 3

വിഭീഷണഃ,	വിഭീഷണൻ,	ശ്രുത്വാ	കേട്ട്
രാഘവസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ	പ്രത്യുവാച.	ഇപ്രകാരം മറുപടി
വചഃ	വാക്ക്		യുണർത്തിച്ചു.

ഏഷ സേനാപതിസ്തസ്യ പ്രഹസ്തോ നാമ രാക്ഷസഃ
ലങ്കായാം രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ ത്രിഭാഗബലസംവൃതഃ. 4

"ലങ്കായാം	"ലങ്കയിൽ	സേനാപതിഃ	സേനാപതിയുമായ
തസ്യ	ആ	പ്രഹസ്തഃ	പ്രഹസ്തൻ
രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ	രാക്ഷസരാജാവിന്റെ	നാമ	എന്ന
ത്രിഭാഗബല-സംവൃതഃ	സൈന്യത്തിൽ മൂന്നി ലൊരു ഭാഗത്തോട്ടു കൂടിയവനും	രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസനാകുന്നു
		ഏഷഃ.	ഇവൻ.

വീര്യവാനസ്ത്രവിദ്വരഃ പ്രഖ്യാതശ്ച പരാക്രമേ. 5

"വീര്യവാൻ,	"വീര്യവാനും	ശൂരഃ ച	ശൂരനും ആണെന്ന്
അസ്ത്രവിത്,	അസ്ത്രവിദ്യയിൽ നിപു	പ്രഖ്യാതഃ".	പ്രസിദ്ധപ്പെട്ടവനു
പരാക്രമേ	പരാക്രമത്തിൽ[ണനും		മാണ്. "

തതഃ പ്രഹസ്തം നിര്യാന്തം ഭീമം ഭീമപരാക്രമം
ഗർജ്ജന്തം സുമഹാകായം രക്ഷസൈരഭിസംവൃതം 6
ദദർശ മഹതീ സേനാ വാനരാണാം ബലീയസാം
അതിസഞ്ജാതരോഷാണാം പ്രഹസ്തമഭിഗർജ്ജതാം. 7

തതഃ	അപ്പോൾ	ഭീമം	ഭയങ്കരനും
ബലീയസാം	ബലശാലികളും	ഭീമപരാക്രമം	ഘോരപരാക്രമശാലി
അതി-സഞ്ജാത-രോഷാണാം	അതിയായ കോപമുൾ ക്കൊണ്ടവരും	സുമഹാകായം	പെരുംകുറവനും [യും
		രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ
		അഭിസംവൃതം	ചുറ്റപ്പെട്ടവനും ആയ
പ്രഹസ്തം	പ്രഹസ്തനെനോക്കി	പ്രഹസ്തം,	പ്രഹസ്തനെ,
അഭിഗർജ്ജതാം	ഗർജ്ജിക്കുന്നവരുമായ	ഗർജ്ജന്തം	അട്ടഹസിച്ചുകൊണ്ട്
വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ	നിര്യാന്തം	അടുക്കുന്നവനായി
മഹതീ സേനാ,	വമ്പിച്ച സൈന്യം,	ദദർശ.	കണ്ടു.

ഖഡ്ഗശക്ത്യൃഷ്ടിബാണാശ്ച ശൂലാനി മുസലാനി ച
ഗദാശ്ച പരിഘാഃ പ്രാസാ വിവിധാശ്ച പരശ്വധാഃ 8

ഖഡ്ഗ-ശക്ത്യൃഷ്ടി-ബാണാഃ ച	വാളുകളും, വേലുകളും രണ്ടുഭാഗവും മൂർച്ചയു ള്ള വാളുകളും, ബാണ [ങ്ങളും	ഗദാഃ ച	ഗദകളും
		പരിഘാഃ	ഇരിമ്പുചങ്ങലകളും
		പ്രാസാഃ	നെടുകുന്തങ്ങളും
ശൂലാനി	ശൂലങ്ങളും	വിവിധാഃ	പലവിധത്തിലുള്ള
മുസലാനി ച	ഉലക്കകളും	പരശ്വധാഃ ച	കോടാലികളും,

ധന്വംഷി ച വിചിത്രാണി രാക്ഷസാനാം ജയൈഷിണാം
പ്രഗൃഹീതാന്യശോഭന്ത വാനരാനഭിധാവതാം. 9

വിചിത്രാണി	പലമാതിരി	അഭിധാവതാം	ഏറെതിക്കുന്ന
ധന്വംഷി ച	വില്ലുകളും	രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസന്മാരുടെ
ജയൈഷിണാം	ജയത്തെ ഇച്ഛിച്ചുകൊ	പ്രഗൃഹീതാനി	കയ്യിൽ ധരിക്കപ്പെട്ടവ
വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ [ണ്ടു	അശോഭന്ത.	വിളങ്ങി. [യായി

ജഗൃഹുഃ പാദപാംശ്ചാപി പുഷ്പിതാൻ വാനരർഷഭാഃ
ശിലാശ്ച വിപുലാ ദീർഘാ യോദ്ധുകാമാഃ പ്ലവംഗമാഃ. 10

യോദ്ധുകാമാഃ	യുദ്ധത്തിൽ ഉത്സാഹം പൂണ്ടവരും	പാദപാൻ ച	മരങ്ങളേയും
		വിപുലാഃ	വമ്പിച്ച
പ്ലവംഗമാഃ	ചാടിച്ചെല്ലുന്നവരുമാ	ദീർഘാഃ ച	നീണ്ട
വാനരർഷഭാഃ,	വാനരോത്തമന്മാർ, [യ	ശിലാഃ അപി	പാറകളേയും
പുഷ്പിതാൻ	പുഷ്പിച്ചിരുന്ന	ജഗൃഹുഃ.	എടുത്തുപിടിച്ചു.

തേഷാമന്യോന്യമാസാദ്യ സംഗ്രാമഃ സുമഹാനഭൂത്
ബഹൂനാമശ്മവൃഷ്ടിം ച ശരവൃഷ്ടിം ച വർഷതാം. 11

അശ്മവൃഷ്ടിം ച	കൽമാരിയും	അന്യോന്യം	തമ്മിൽതമ്മിൽ
ശരവൃഷ്ടിം ച	ശരമാരിയും	ആസാദ്യ	ഇടഞ്ഞുള്ള
വർഷതാം	പൊഴിക്കുന്ന	സംഗ്രാമഃ	യുദ്ധം
തേഷാം	ആ	സുമഹാൻ	അതിഘോരമായി
ബഹൂനാം,	എണ്ണമറ്റുള്ളവക്ക്,	അഭൂത്.	നടന്നു.

ബഹവോ രാക്ഷസാ യുദ്ധേ ബഹൂൻ വാനരയൂഥപാൻ
വാനരാ രാക്ഷസാംശ്ചാപി നിജഘ്നുർബഹവോ ബഹൂൻ. 12

യുദ്ധേ	യുദ്ധത്തിൽ	ബഹവഃ	അനേകം
ബഹവഃ	എത്രയോ	വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ	ബഹൂൻ	എത്രയോ
ബഹൂൻ	അനേകം	രാക്ഷസാൻ അപി,	രാക്ഷസന്മാരേയും,
വാനര-യൂഥപാൻ ച,	വാനരപ്പടത്തലവന്മാരേയും,	നിജഘ്നുഃ.	കൊന്നൊടുക്കി.

ശൂലൈഃ പ്രമഥിതാഃ കേചിത് കേചിച്ച പരമായുധൈഃ
പരിഘൈരാഹതാഃ കേചിത് കേചിച്ഛിന്നാഃ പരശ്വധൈഃ. 13

കേചിത്	ചിലർ	പരിഘൈഃ	ഇരുമ്പുലക്കകളാൽ
ശൂലൈഃ,	ശൂലങ്ങളാലും	ആഹതാഃ;	അടിച്ചുകൊല്ലപ്പെട്ടു;
കേചിത്	ചിലർ	കേചിത്	ചിലർ
പരമായുധൈഃ ച	ചക്രങ്ങളാലും	പരശ്വധൈഃ	കോടാലികൾകൊണ്ടും
പ്രമഥിതാഃ;	കൊല്ലപ്പെട്ടു;	ഛിന്നാഃ.	വെട്ടിവീഴ്ത്തപ്പെട്ടു.
കേചിത്	ചിലർ		

നിരുച്ഛ്വാസാഃ കൃതാഃ കേചിത് പതിതാ ധരണീതലേ
വിഭിന്നഹൃദയാഃ കേചിദിഷുസന്ധാനസന്ധിതാഃ 14

കേചിത്	ചിലർ	ഇഷുസന്ധാന-സന്ധിതാഃ	ബാണങ്ങൾ തറച്ച് കൂട്ടിക്കെട്ടപ്പെട്ടവരായി
നിരുച്ഛ്വാസാഃ കൃതാഃ;	ശ്വാസം മുട്ടിയവരാക്കപ്പെട്ട;	വിഭിന്നഹൃദയാഃ	ഹൃദയങ്ങൾ പിളർന്ന [വരായി
കേചിത്	ചിലർ	ധരണീതലേ	നിലത്ത്
		പതിതാഃ.	പതിച്ചു.

കേചിദ്ദ്വിധാകൃതാഃ ഖഡ്ഗൈഃ സ്മരന്തഃ പതിതാ ഭുവി
വാനരാ രാക്ഷസൈഃ ശൂലൈഃ പാൾപതശ്ചാവദാരിതാഃ. 15

കേചിത്	ചില	ശൂലൈഃ	ശൂലങ്ങൾ കൊണ്ട്
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ	പാൾപതഃ	വരിപ്പുള്ളകളിലും
രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ	അവദാരിതാഃ ച	കുത്തപ്പെട്ടവരായി
ഖഡ്ഗൈഃ	വാളുകൾകൊണ്ട്	സ്മരന്തഃ	പിടഞ്ഞും കൊണ്ടു
ദ്വിധാകൃതാഃ;	രണ്ടാക്കപ്പെട്ട;	ഭുവി പതിതാഃ.	നിലത്തുവീണു.

വാനരൈശ്ചാപി സംക്രുദ്ധൈ രാക്ഷസൈരുഗ്രാഃ സമന്തതഃ
പാദപൈർഗ്ഗിരിശൃംഗൈശ്ച സംപിഷ്ടാ വസുധാതലേ. 16

സംക്രുദ്ധൈഃ	ഏറ്റവും കോപിച്ചു	പാദപൈഃ ച	വൃക്ഷങ്ങളാലും
വാനരൈഃ ച,	വാനരന്മാരാലും,	ഗിരിശൃംഗൈഃ അപി	പർവ്വതശിഖരങ്ങളാലും
സമന്തതഃ	എല്ലാഭാഗങ്ങളിലുമുള്ള	വസുധാതലേ	നിലത്ത്
രാക്ഷസൈരുഗ്രാഃ	രാക്ഷസക്കൂട്ടങ്ങൾ	സംപിഷ്ടാഃ	ഇട്ടരയ്ക്കപ്പെട്ട.

വജ്രസ്പർശതലൈർഹസ്തൈർമുഷ്ടിഭിശ്ച ഹതാ ഭൃശം
വേമുഃ ശോണിതമാസ്യേഭ്യോ വിശീർണ്ണദശനേക്ഷണാഃ. 17

വജ്രസ്പർശതലൈഃ	വജ്രായുധംപോലെ ഉറപ്പുള്ള	വിശീർണ്ണദശനേക്ഷണാഃ	തെറിച്ചുവീണ പല്ലുകളോടും കണ്ണുകളോടുംകൂടിയവരായി
ഹസ്തൈഃ	കയ്യടങ്ങൾകൊണ്ടും	ആസ്യേഭ്യഃ	വായിൽനിന്ന്
മുഷ്ടിഭിഃ ച	മുഷ്ടികളാലും	ശോണിതം	ചോര
ഭൃശം	ഊക്കോടെ	വേമുഃ.	കക്കി.
ഹതാഃ,	ഇടിക്കപ്പെട്ടവരായി,		

ആർത്തസ്വനം ച സ്വനതാം സിംഹനാദം ച നർത്തതാം
ബഭൂവ തുമുലഃ ശബ്ദോ ഹരീണാം രക്ഷസാം യുധി. 18

യുധി,	പോരിൽ,	ഹരീണാം	വാനരന്മാരുടേയും
ആർത്തസ്വനം സ്വനതാം	വേദനപൂണ്ട് നിലവിളിക്കുന്നവരും	രക്ഷസാം	രാക്ഷസന്മാരുടേയും
സിംഹനാദം	സിംഹനാദം	ശബ്ദഃ	ശബ്ദം
നർത്തതാം ച	മുഴക്കുന്നവരുമായ	തുമുലഃ	ബഹളമായി
		ബഭൂവ.	ഭവിച്ചു.

വാനരാ രാക്ഷസാഃ ക്രുദ്ധാ വീരമാർഗ്ഗമനുവ്രതാഃ
വിവൃത്തനയനാഃ ക്രൂരാശ്ചക്രുഃ കർമ്മാണ്യഭീതവത്. 19

വാനരാഃ	വാനരന്മാരും	വിവൃത്തനയനാഃ	കണ്ണുകൾ ഉരുട്ടിമിഴി
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാരും	ക്രൂരാഃ	ഭയങ്കരന്മാരായി [ച്ചും
ക്രുദ്ധാഃ	ചൊടിച്ച്	അഭീതവത്	ഭയലേശമില്ലാതെ
വീരമാർഗ്ഗം	വീരന്മാരുടെ രീതി	കർമ്മാണി	ഓരോ പ്രവൃത്തികൾ
അനുവ്രതാഃ	അനുസരിച്ച്	ചക്രുഃ.	ചെയ്തു.

ആത്തസ്വനം ച സ്വനതാം ധാവതാം സ്വപതാം പഥി
ഉത്ഥിതാൻ സ്വാപതോ ദൃഷ്ട്വാ ലബ്ധകാമാഃ പ്ലവംഗമാഃ 20
ഉദ്യമ്യ ഗിരിശൃംഗാണി രാക്ഷസാൻ പ്രതി ദുദ്രുവുഃ. 21

പ്ലവംഗമാഃ,	വാനരന്മാർ,	ഉത്ഥിതാൻ രാക്ഷസാൻ	ഉണർന്നരാക്ഷസന്മാരെ
ആത്തസ്വനം	ദീനസ്വരത്തിൽ	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
സ്വനതാം	നിലവിളിച്ചുംകൊണ്ട്	ലബ്ധകാമാഃ	മോഹംസാധിച്ചുവരായി
ധാവതാം,	ഓടി	ഗിരിശൃംഗാണി	പർവ്വതശിഖരങ്ങളെ
പഥി	വഴിയിൽ	ഉദ്യമ്യ	ഓങ്ങിക്കൊണ്ട്
സ്വപതാം ച	വീണുകിടന്നവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ	പ്രതി ദുദ്രുവുഃ.	എതിർത്തോടി.
സ്വാപതഃ	മയക്കംതെളിഞ്ഞ്		

നരാന്തകഃ കുംഭഹനുർമഹാനാദഃ സമുന്നതഃ
ഏതേ പ്രഹസ്തസചിവാഃ സർവ്വേ ജഘ്നുർവ്വനൌകസഃ. 22

നരാന്തകഃ	നരാന്തകൻ,	പ്രഹസ്ത– സചിവാഃ	പ്രഹസ്തന്റെ മന്ത്രി മാർ
കുംഭഹനുഃ	കുംഭഹനു,	സർവ്വേ,	എല്ലാവരും,
മഹാനാദഃ	മഹാനാദൻ	വനൌകസഃ	വാനരന്മാരെ
സമുന്നതഃ	സമുന്നതൻ എന്നാ	ജഘ്നുഃ.	കൊന്നൊടുക്കി.
ഏതേ	ഈ		

തേഷാമാപതതാം ശീഘ്രം നിഘ്നതാം ചാപി വാനരാൻ
ദ്വിവിദോ ഗിരിശൃംഗേണ ജഘ്നാനൈകം നരാന്തകം. 23

ദ്വിവിദഃ,	ദ്വിവിദൻ,	തേഷാം അപി	അവരിൽ
ശീഘ്രം	വേഗതയോടെ	ഏകം	ഒരുവനായ
ആപതതാം	എതിർത്തുവരുന്നവരും	നരാന്തകം	നരാന്തകനെ
വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ	ഗിരിശൃംഗേണ ച	ഒരു ഗിരിശിഖരം കൊണ്ട്
നിഘ്നതാം	വധിക്കുന്നവരുമായ	ജഘ്നാന.	കൊന്നു.

ദുർമ്മുഖഃ പുനരുത്ഥായ കപിഃ സവിപുലദ്രുമം
രാക്ഷസം ക്ഷിപ്രഹസ്തസ്യ സമുന്നതമപോഥയത്. 24

ക്ഷിപ്രഹസ്തഃ	കൈമിടുക്കുള്ള	ഉത്ഥായ,	എഴുന്നീറ്റ്,
ദുർമ്മുഖഃ	ദുർമ്മുഖൻ എന്ന	സമുന്നതം	സമുന്നതൻ എന്ന
കപിഃ പുനഃ,	വാനരനാകട്ടെ,	രാക്ഷസം തു	രാക്ഷസനേയും
സവിപുലദ്രുമം	ഒരു വൻമരത്തോടുകൂടി	അഭ്യഘാതയത്.	കൊന്നു.

ജാംബവാംസ്തു സുസംക്രുദ്ധഃ പ്രഗൃഹ്യ മഹതീം ശിലാം
പാതയാമാസ തേജസ്വീ മഹാനാദസ്യ വക്ഷസി. 25

തേജസ്വീ	പരാക്രമശാലിയായ	ശിലാം	പാറയെ
ജാംബവാൻ,	ജാംബവാൻ,	പ്രഗൃഹ്യ തു	പുഴക്കി എടുത്ത്
സുസംക്രുദ്ധഃ	ഏറ്റവും കോപിച്ചുവ നായി	മഹാനാദസ്യ	മഹാനാദന്റെ
		വക്ഷസി	മാറത്ത്
മഹതീം	ഒരു ഊക്കൻ	പാതയാമാസ.	എറിഞ്ഞു.

അഥ കുംഭഹനുസ്തത്ര താരേണാസാദ്യ വീര്യവാൻ
വൃക്ഷേണാഭിഹതോ മൂർദ്ധ്നി പ്രാണാൻ സംത്യാജയദ്രണേ. 26

അഥ,	അനന്തരം,	മൂർദ്ധ്നി	തലയിൽ
രണേ	പോരിൽ	വൃക്ഷേണ	ഒരു വൃക്ഷത്താൽ
വീര്യവാൻ	വീര്യവാനായ	അഭിഹതഃ,	അടിക്കപ്പെട്ടവനായി,
കുംഭഹനുഃ	കുംഭഹനു	തത്ര	അക്ഷണംതന്നെ
താരേണ	താരനോടുകൂടി	പ്രാണാൻ	പ്രാണങ്ങളെ
ആസാദ്യ,	ഏറ്റടുത്തു്,	സംത്യാജയത്.	വിട്ടു.

അമൃഷ്യമാണസ്തത് കർമ്മ പ്രഘസ്തോ രഥമാസ്ഥിതഃ
ചകാര കദനം ഘോരം ധനുഷ്പാണിർവ്വനൌകസാം. 27

പ്രഘസ്തഃ,	പ്രഘസ്തൻ,	രഥം ആസ്ഥിതഃ	രഥത്തിലിരുന്നുകൊ
തത് കർമ്മ	ആ പ്രവൃത്തിയെ	വനൌകസാം	വാനരന്മാക്കു് [ണ്ടു്
അമൃഷ്യമാണഃ,	സഹിക്കാത്തവനായി,	ഘോരം	കഠിനമായ
ധനുഷ്പാണിഃ	കയ്യിൽ വില്ലെടുത്തു്	കദനം	ഉപദ്രവത്തെ
		ചകാര.	വിളയിച്ചു.

ആവർത്ത ഇവ സംജജ്ഞേ ഉഭയോഃ സേനയോസ്തദാ
ക്ഷുഭിതസ്യാപ്രമേയസ്യ സാഗരസ്യേവ നിഃസ്വനഃ. 28

തദാ,	അപ്പോൾ,	ക്ഷുഭിതസ്യ	കോളിളകിയ
ഉഭയോഃ	രണ്ടു്	അപ്രമേയസ്യ	നിലയില്ലാത്ത
സേനയോഃ	സൈന്യങ്ങളുടേയും	സാഗരസ്യ	കടലിന്റെ
നിഃസ്വനഃ	ആരവാരം	ഇവ	ഇരച്ചുലെന്നപോലെ യും
ആവർത്തഃ ഇവ	ആവർത്തമെന്ന മേഘത്തിന്റെ ശബ്ദമെന്ന പോലെയും	സംജജ്ഞേ.	ഉണ്ടായി.

മഹതാ ഹി ശരൌഘേണ പ്രഹസ്തോ യുദ്ധകോവിദഃ
അഭ്യയാമാസ സംക്രുദ്ധോ വാനരാൻ പരമാഹവേ. 29

യുദ്ധകോവിദഃ	യുദ്ധവിദഗ്ദ്ധനായ	വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ
പ്രഹസ്തഃ,	പ്രഹസ്തൻ,	മഹതാ	ഘോരമായ
സംക്രുദ്ധഃ,	അതിയായികോപിച്ച്,	ശരൌഘേണ ഹി	ശരവർഷത്താൽ
പരമാഹവേ	ആ വൻപോരിൽ	അഭ്യയാമാസ.	കഴക്കി.

വാനരാണാം ശരീരൈശ്ച രാക്ഷസാനാം ച മേദിനീ
ബഭ്രുവ നിചിതാ ഘോരാ പതിതൈരിവ പർവ്വതൈഃ. 30

മേദിനീ,	ഭൂമി,	പർവ്വതൈഃ	പർവ്വതങ്ങളാൽ
വാനരാണാം ച	വാനരന്മാരുടേയും	ഇവ,	എന്ന പോലെ,
രാക്ഷസാനാം ച	രാക്ഷസന്മാരുടേയും	നിചിതാ	മൂടപ്പെട്ടതായി
ശരീരൈഃ,	ദേഹങ്ങൾ കൊണ്ട്,	ഘോരാ	ഭയങ്കരമായി
പതിതൈഃ	ഇടിഞ്ഞുവീണ	ബഭ്രുവ.	വിച്ചു.

സാ മഹീ രുധിരൌഘേണ പ്രച്ഛന്നാ സംപ്രകാശതേ
സംഛന്നാ മാധവേ മാസി പലാശൈരിവ പുഷ്പിതൈഃ. 31

സാ	ആ	പുഷ്പിതൈഃ	പുഷ്പിച്ച
മഹീ	യുദ്ധഭൂമി	പലാശൈഃ	പലാശവൃക്ഷങ്ങളാൽ
രുധിരൌഘേണ	രക്തപ്രവാഹത്താൽ	സംഛന്നാ ഇവ	മറയ്ക്കപ്പെട്ടതെന്നപോലെ
പ്രച്ഛന്നാ,	മൂടപ്പെട്ടതായി		
മാധവേ മാസി	വസന്തമാസത്തിൽ	സംപ്രകാശതേ.	പ്രകാശിക്കുന്നു.

ഹതവീരൌഘവപ്രാം തു ഭഗ്നായുധമഹാദ്രുമാം
ശോണിതൌഘമഹാതോയാം യമസാഗരഗാമിനീം 32
യകൃത്പ്ലീഹമഹാപങ്കാം വിനികീർണ്ണാന്ത്രശൈവലാം
ഭിന്നകായശിരോമീനാമംഗാവയവശാദ്വലാം 33
ഗൃധ്രഹംസഗണാകീർണ്ണാം കങ്കസാരസസേവിതാം
മേദഃഫേനസമാകീർണ്ണാമാത്തസ്ഥനിതനിഃസ്വനാം 34
താം കാപുരുഷദുസ്താരാം യുദ്ധഭൂമിമയീം നദീം 35
നദീമിവ ഘനാപായേ ഹംസസാരസസേവിതാം
രാക്ഷസാഃ കപിമുഖ്യാശ്ച തേരുസ്താം ദുസ്തരാം നദീം 36
യഥാ പദ്മരജോധ്വസ്താം നളിനീം ഗജയൂഥപാഃ. 37

ഹത-വീരൌഘ-വപ്രാം തു	മരിച്ച വീരന്മാരുടെ കുട്ടങ്ങളാകുന്നകരകളോടുകൂടിയതും	ശോണിതൌഘ-മഹാതോയാം	രക്തപ്രവാഹമാകുന്ന ജലപ്രവാഹത്തോടുകൂടിയതും
ഭഗ്നായുധ-മഹാദ്രുമാം	മുറിഞ്ഞുകിടക്കുന്ന ആയുധങ്ങളാകുന്ന വൻവൃക്ഷങ്ങളോടുകൂടിയതും	യമസാഗര-ഗാമിനീം	യമനാകുന്ന സമുദ്രത്തിലേക്കുചെല്ലുന്നതും

യകൃത്പ്ലീഹ- മഹാപങ്കാം	യകൃത് പ്ലീഹ എന്ന വമ്പിച്ച ചേറോടുകൂടിയതും
വിനികീർണ്ണാ- ന്ത്രശൈവലാം	ചിതറിക്കിടക്കുന്ന ഞരമ്പുകളാകുന്ന പായലോടുകൂടിയതും
ഭിന്നകായ- ശിരോമീനാം	പിളക്കപ്പെട്ട ശരീരങ്ങൾ ശിരസ്സുകൾ എന്നവയാകുന്ന മത്സ്യങ്ങളോടുകൂടിയതും
അംഗാവയവ- ശാദ്വലാം	ശരീരത്തിന്റെ അവയവങ്ങളാകുന്ന പുല്ലുകൾ നിറഞ്ഞതും
ഗൃധ്രഹംസ- ഗണാകീർണ്ണാം	കഴുകുകളാകുന്ന ഹംസഗണങ്ങളാൽ നിറയപ്പെട്ടതും
കങ്കസാരസ- സേവിതാം	പരുന്തുകളാകുന്ന കൂളക്കോഴികളാൽ ആശ്രയിക്കപ്പെട്ടതും
മേദോഫേന- സമാകീർണ്ണാം	കൊഴുപ്പാകുന്ന നുരകൾ നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നതും
ആന്ത്രസ്നായു- തനിസേവനാം	അന്തൽപൂണ്ടുള്ളവരുടെ കരച്ചലാകുന്ന എരച്ചലോടുകൂടിയതും
കാപുരുഷ- ദുസ്തരാം	ഭീരുക്കളാൽ കടപ്പാൻ സാധിക്കാത്തതും ആയ
യുദ്ധഭൂമിമയീം	യുദ്ധഭൂമിയാകുന്ന
താം	ആ
നദീം,	നദിയിൽ,
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ
ഘനാപായേ	വർഷക്കാലത്തിന്റെ ഒടുവിൽ
ഹംസസാരസ സേവിതാം	ഹംസങ്ങളും കൂളക്കോഴികളും നിറഞ്ഞ
നദീം	നദിയിൽ
ഇവ,	എന്നപോലെ,
തേരുഃ;	നീന്തി;
കപിമുഖ്യാഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാരും
ഗജയൂഥപാഃ	ആനക്കൊമ്പന്മാർ
പദ്മരജോ- ധ്വസ്താം	താമരപ്പൂമ്പൊടികളും നിറഞ്ഞ
നളിനീം യഥാ	താമരക്കുളത്തിലെന്നപോലെ
ദുസ്തരാം	കടപ്പാൻ സാധിക്കാത്ത
താം	ആ
നദീം	നദിയിൽ
ച.	അപ്രകാരംതന്നെ നീന്തി.

തതഃ സ്വജന്തം ബാണൌഘാൻ പ്രഹസ്തം സ്യന്ദനേ സ്ഥിതം
ദദർശ തരസാ നീലോ വിനിഘ്നന്തം പ്ലവംഗമാൻ. 38

തതഃ	അപ്പോൾ
നീലഃ,	നീലൻ,
പ്രഹസ്തം	പ്രഹസ്തനെ
സ്യന്ദനേ	തേരിൽ
സ്ഥിതം	ഇരുന്നുകൊണ്ടു
തരസാ	ഊക്കോടെ
ബാണൌഘാൻ	ശരനിരകളെ
സൃജന്തം	വർഷിച്ചുകൊണ്ടു
പ്ലവംഗമാൻ	വാനരന്മാരെ
വിനിഘ്നന്തം	ഹനിക്കുന്നവനായി
ദദർശ.	കണ്ടു.

ഉദ്ധൂത ഇവ വായുഃ ഖേ മഹദഭ്രബലം ബലാത്
സമീക്ഷ്യാഭിദ്രുതം യുദ്ധേ പ്രഹസ്തോ വാഹിനീപതിഃ 39
രഥേനാദിത്യവർണ്ണേന നീലമേവാഭിദുദ്രുവേ. 40

വാഹിനീപതിഃ	സേനാധിപതിയായ	ബലാത്	ഊക്കോടെ
പ്രഹസ്തഃ,	പ്രഹസ്തൻ,	അഭിദ്രുതം	എതിർത്തുവരുന്ന
ഖേ	ആകാശത്തിൽ	നീലം ഏവ	നീലനെത്തന്നെ
ഉദ്ധൂതഃ വായുഃ	കൊടുങ്കാറ്	സമീക്ഷ്യ,	നോക്കിക്കൊണ്ടു,
മഹദഭ്രബലം	വമ്പിച്ചകരിമുകിൽനി	ആദിത്യവർണ്ണേന	സൂര്യപ്രഭയോന്ന
ഇവ,	എന്നപോലെ, [രയെ	രഥേന	തേരിൽ ഇരുന്നുകൊണ്ടു
യുദ്ധേ	യുദ്ധത്തിൽ	അഭിദുദ്രുവേ.	ഏറെറടുത്തു.

സ ധനുർധനുഷാം ശ്രേഷ്ഠോ വികൃഷ്യ പരമാഹവേ
നീലായ വിസൃജത് ബാണാൻ പ്രഹസ്തോ വാഹിനീപതിഃ. 41

പരമാഹവേ,	ഘോരമായ യുദ്ധത്തിൽ,	പ്രഹസ്തഃ	പ്രഹസ്തൻ
വാഹിനീപതിഃ	സേനാധിപനും	ധനുഃ വികൃഷ്യ	വില്ലുവലിച്ചു്
ധനുഷാം	വില്ലാളികളിൽവെച്ചു്	നീലായ	നീലന്റെ നേക്കായി
ശ്രേഷ്ഠഃ	മുമ്പനുമായ	ബാണാൻ	ബാണങ്ങളെ
സഃ	അ	വിസൃജത്.	തൂകി.

തേ പ്രാപ്യ വിശിഖാ നീലം വിനിർഭിദ്യ സമാഹിതാഃ
മഹീം ജഗ്മുർമഹാവേഗാ രുഷിതാ ഇവ പന്നഗാഃ. 42

തേ	അ	വിനിർഭിദ്യ,	തുളച്ചുംകൊണ്ടു്,
വിശിഖാഃ	ബാണങ്ങളും	രുഷിതാഃ	ക്രുദ്ധിച്ചു
സമാഹിതാഃ	ഉന്നംതെറാതെ	പന്നഗാഃ	സർപ്പങ്ങളും
മഹാവേഗാഃ	അതിവേഗത്തോടെ	ഇവ,	എന്നപോലെ,
നീലം	നീലന്റെമേൽ	മഹീം	നിലത്തിന്നുള്ളിൽ
പ്രാപ്യ	തറച്ചു്	ജഗ്മുഃ.	ചെന്നുതറച്ചു.

നീലഃ ശരൈരഭിഹതോ നിശിതൈർജ്വലനോപമൈഃ
സ തം പരമദുർധർഷമാപതന്തം മഹാകപിഃ 43
പ്രഹസ്തം താഡയാമാസ വൃക്ഷമുത്പാട്യ വീര്യവാൻ. 44

മഹാകപിഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠനും	അഭിഹതഃ,	തുളയ്ക്കപ്പെട്ടവനായി,
വീര്യവാൻ	വീര്യവാനുമായ	പരമദുർധർഷം	എതിരില്ലാത്തവനായി
സഃ	അ	ആപതന്തം	എതിർത്തുവരുന്ന
നീലഃ,	നീലൻ,	തം	അ
ജ്വലനോപമൈഃ	തീക്കനൽപോലുള്ള	പ്രഹസ്തം,	പ്രഹസ്തനെ,
നിശിതൈഃ ശരൈഃ	ക്രൂരമുകം കൊണ്ടു്	വൃക്ഷം	ഒരു വൃക്ഷത്തെ
		ഉത്പാട്യ	പറിച്ചെടുത്തുകൊണ്ടു്
		താഡയാമാസ.	അടിച്ചു.

സ തേനാഭിഹതഃ ക്രുദ്ധോ നദൻ രാക്ഷസപുംഗവഃ
വവർഷ ശരവർഷാണി പ്ലവംഗാനാം ചമൂപതൌ. 45

തേന	അതിനാൽ	നദൻ	ഗർജ്ജിച്ചും കൊണ്ടു
അഭിഹതഃ	അടിക്കപ്പെട്ട	പ്ലവംഗാനാം ചമൂപതൌ	വാനരപ്പടത്തലവന്റെ മേൽ
സഃ	ആ	ശരവർഷാണി	ബാണവർഷങ്ങളെ
രാക്ഷസപുംഗവഃ	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠൻ,	വവർഷ.	പൊഴിച്ചു.
ക്രുദ്ധഃ;	കോപിച്ചു;		

തസ്യ ബാണഗണാൻ ഘോരാൻ രാക്ഷസസ്യ മഹാബലഃ
അപാരയൻ വാരയിതും പ്രത്യഗൃഹ്ണാന്നിമീലിതഃ. 46

മഹാബലഃ,	ആ മഹാ ബലശാലി	വാരയിതും	തടുക്കുവാൻ
തസ്യ രാക്ഷസസ്യ	ആ രാക്ഷസന്റെ	അപാരയൻ,	സാധിക്കാത്തവനായി,
ഘോരാൻ	ഭയങ്കരങ്ങളായ	നിമീലിതഃ	കണ്ണുകളടച്ചുംകൊണ്ടു
ബാണഗണാൻ	ബാണജാതികളെ	പ്രത്യഗൃഹ്ണാത്.	അവയെ ഏറ്റു.

യഥൈവ ഗോവൃഷോ വർഷം ശാരദം ശീഘ്ര്യമാഗതം
ഏവമേവ പ്രഹസ്തസ്യ ശരവർഷം ദുരാസദം 47
നിമീലിതാക്ഷഃ സഹസാ നീലഃ സേഹേ സുദാരുണം. 48

ശീഘ്ര്യം	പെട്ടെന്ന്	സുദാരുണം	ഏവ അതികഠിനവുമായ
ആഗതം	പൊഴിച്ച	പ്രഹസ്തസ്യ	പ്രഹസ്തന്റെ
ശാരദം വർഷം	തുലാവർഷത്തെ,	ശരവർഷം	ശരമാരിയെ
ഗോവൃഷഃ	ഒരു കാളക്കൂറ്റൻ	നിമീലിതാക്ഷഃ ഏവ	കണ്ണുകൾ ചിമ്മിക്കൊണ്ടുതന്നെ
യഥാ ഏവം,	എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം,	സഹസാ	ധൃഷ്ടതയോടെ
നീലഃ,	നീലൻ,	സേഹേ.	സഹിച്ചു.
ദുരാസദം	തടുപ്പാൻകഴിയാത്തതും		

രോഷിതഃ ശരവർഷേണ സാലേന മഹതാ മഹാൻ
പ്രജഘാന ഹയാൻ നീലഃ പ്രഹസ്തസ്യ മനോജവാൻ. 49

മഹാൻ,	മഹാനും,	സാലേന	ഒരു വൃക്ഷംകൊണ്ട്
ശരവർഷേണ	ശരമാരിയേറ്റതിനാൽ	പ്രഹസ്തസ്യ	പ്രഹസ്തന്റെ
രോഷിതഃ	കോപമുൾക്കൊണ്ടവനായ	മനോജവാൻ	മനോവേഗതയാന്ന
നീലഃ,	നീലൻ,	ഹയാൻ	കുതിരകളെ
മഹതാ	വമ്പിച്ച	പ്രജഘാന.	കൊന്നു.

തതഃ സ ചാപമുദ്ഗൃഹ്യ പ്രഹസ്തസ്യ മഹാബലഃ
ബഭഞ്ജ തരസാ നീലോ നനാദ ച പുനഃ പുനഃ. 50

മഹാബലഃ	മഹാബലവാനായ	ഉദ്ഗൃഹ്യ	തൂക്കിപ്പിടിച്ച്
സഃ നീലഃ,	ആ നീലൻ,	ബഭഞ്ജ;	മുറിച്ചെറിഞ്ഞു;
പ്രഹസ്തസ്യ	പ്രഹസ്തന്റെ	തതഃ	അതിനാൽ
ചാപം	വില്ലിനെ	പുനഃ പുനഃ	മേല്ക്കുമേൽ
തരസാ	ഉടനടിക്കൊടെ	നനാദ ച.	ആർത്തു.

വിധന്വസ്യ കൃതസ്യേന പ്രഹസ്തോ വാഹിനീപതിഃ
പ്രഗൃഹ്യ മുസലം ഘോരം സ്യന്ദനാദവപുപ്ലുവേ. 51

വാഹിനീപതിഃ സേനാധിപനായ
പ്രഹസ്തഃ, പ്രഹസ്തൻ,
തേന അവനാൽ
വിധന്വഃ } വില്ലുറവനാക്കപ്പെട്ട
കൃതഃ തു } പ്പോൾ
ഘോരം ഭയങ്കരമായ
മുസലം ഒരു ഉലയ്ക്കയെ
പ്രഗൃഹ്യ, എടുത്തുകൊണ്ട്,
സ്യന്ദനാത് തേരിൽനിന്ന്
അവപുപ്ലുവേ. താഴോട്ടുകുതിച്ചു.

താവുഭൌ വാഹിനീമുഖ്യൌ ജാതവൈരൌ തരസ്വിനൌ
സ്ഥിതൌ ക്ഷതജദിഗ്ധാംഗൌ പ്രഭിന്നാവിവ കുഞ്ജരൌ 52
ഉല്ലിഖന്തൌ സുതീക്ഷ്ണാഭിർദംഷ്ട്രാഭിരിതരേതരം
സിംഹശാർദ്ദൂലസദൃശൌ സിംഹശാർദ്ദൂലചേഷ്ടിതൌ 53
വിക്രാന്തവിജയൌ വീരൌ സമരേഷ്വനിവർത്തിനൌ
കാംക്ഷമാണൌ യശഃ പ്രാപ്തും വൃത്രവാസവയോഃ സമൌ. 54

വാഹിനീമുഖ്യൌ സേനാധിപന്മാരും
ജാതവൈരൌ വൈരമുറ്റിക്കൊണ്ടവരും
തരസ്വിനൌ, നല്ല ബലശാലികളും,
പ്രഭിന്നൌ മദം പൊട്ടിയ
കുഞ്ജരൌ ഇവ, രണ്ട് ആനകളെപ്പോലെയുള്ളവരും,
സിംഹ-ശാർദ്ദൂല-സദൃശൌ } സിംഹവും നരിയുംപോലുള്ളവരും,
സിംഹ-ശാർദ്ദൂല-ചേഷ്ടിതൌ } സിംഹത്തിന്റെയും നരിയുടേയും ചേഷ്ടകളോട് കൂടിയവരും,
വിക്രാന്ത-വിജയൌ, } പരാക്രമത്താൽ ജയം നേടീട്ടുള്ളവരും,
സമരേഷു യുദ്ധങ്ങളിൽ
അനിവർത്തിനൌ പിൻവാങ്ങാത്ത
വീരൌ, ശൂരന്മാരും,
വൃത്ര-വാസവയോഃ } വൃത്രാസുരനും ഇന്ദ്രനും
സമൌ, തുല്യന്മാരും ആയ
തൌ ഉഭൌ, ആ രണ്ടുപേരും
യശഃ പ്രാപ്തും കീർത്തിനേടുവാൻ
കാംക്ഷമാണൌ കൊതിക്കുന്നവരായി
സുതീക്ഷ്ണാഭിഃ കൂർത്തമൂർത്ത
ദംഷ്ട്രാഭിഃ തേറ്റപ്പല്ലുകൾകൊണ്ട്
ഇതരേതരം ഒരുവനെയൊരുവൻ
ഉല്ലിഖന്തൌ കടിച്ചുപൊളിച്ചുകൊണ്ട്
ക്ഷതജ-ദിഗ്ധാംഗൌ } രക്തം വഴിഞ്ഞൊഴുകുന്ന അവയവങ്ങളോട് കൂടിയവരായി
സ്ഥിതൌ. ഏറുനിന്നു.

ആജഘ്നാന തദാ നീലം ലലാടേ മുസലേന സഃ
പ്രഹസ്തഃ പരമായത്തസ്തസ്യ സുസ്രാവ ശോണിതം 55

സഃ പ്രഹസ്തഃ ആ പ്രഹസ്തൻ
തദാ അപ്പോൾ
പരമായത്തഃ ആവോളം ആഞ്ഞുവിച്ച്
നീലം നീലനെ
മുസലേന ഉലയ്ക്കകൊണ്ട്
ലലാടേ നെറ്റിയിൽ
ആജഘ്നാന; അടിച്ചു;
തസ്യ അവന്ന്
ശോണിതം രക്തം
സുസ്രാവ. ഒഴുകി.

തതഃ ശോണിതദിഗ്ധാംഗഃ പ്രഗൃഹ്യ സുമഹാതരും
പ്രഹസ്തസ്യോരസി ക്രുദ്ധോ വിസസർജ്ജ മഹാകപിഃ. 56

ശോണിത-ദിഗ്ധാംഗഃ	ചോരയൊലിയ്ക്കുന്ന അവയവങ്ങളോടുകൂടിയ	പ്രഗൃഹ്യ,	പറിച്ചെടുത്തുകൊണ്ടു്
മഹാകപിഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠനായ നീ	പ്രഹസ്തസ്യ	പ്രഹസ്തന്റെ
ക്രുദ്ധഃ	കോപത്തോടെ [ലൻ	ഉരസി	മാറിൽ
സുമഹാതരും	ഒരു വൻവൃക്ഷത്തെ	തതഃ	അപ്പോൾ
		വിസസർജ്ജ.	അടിച്ചു.

തമചിന്ത്യ പ്രഹാരം സഃ പ്രഗൃഹ്യ മുസലം മഹത്
അഭിദുദ്രാവ ബലിനം ബലാന്നീലം പ്ലവംഗമം. 57

സഃ	അവൻ	പ്രഗൃഹ്യ,	എടുത്തുകൊണ്ടു്,
തം	ആ	ബലിനം	ബലവാനും
പ്രഹാരം	അടി	പ്ലവംഗമം	വാനരനുമായ
അചിന്ത്യ,	ക്ഷട്ടാക്കാതെ,	നീലം	നീലനുനേരെ
മഹത്	വമ്പിച്ച	ബലാത്	ഊക്കോടെ
മുസലം	ഉലയ്ക്കയെ	അഭിദുദ്രാവ.	പാഞ്ഞടുത്തു.

തമുഗ്രവേഗം സംരബ്ധമാപതന്തം മഹാകപിഃ
തതഃ സംപ്രേക്ഷ്യ ജഗ്രാഹ മഹാവേഗോ മഹാശിലാം. 58

മഹാവേഗഃ	മഹാബലവാനും	തം	അവനെ
മഹാകപിഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠനുമായ അവൻ	തതഃ	അപ്പോൾ
സംരബ്ധം	വാശിയോടുകൂടി	സംപ്രേക്ഷ്യ,	കണ്ടു്,
ഉഗ്രവേഗം	അതിവേഗത്തിൽ	മഹാശിലാം	ഒരു ഊക്കൻപാറ
ആപതന്തം	എതിർത്തുവരുന്ന	ജഗ്രാഹ.	കയ്യിലെടുത്തു.

തസ്യ യുദ്ധാഭികാമസ്യ മൂധേ മുസലയോധിനഃ
പ്രഹസ്തസ്യ ശിലാം നീലോ മൂർദ്ധ്നി തുണ്ണമപാതയത്. 59

നീലഃ,	നീലൻ,	പ്രഹസ്തസ്യ	പ്രഹസ്തന്റെ
യുദ്ധാഭികാമസ്യ	യുദ്ധോത്സാഹംപൂണ്ടു്	മൂർദ്ധ്നി,	ശിരസ്സിൽ,
മൂധേ	പോരിൽ	ശിലാം	ആ പാറയെ
മുസലയോധിനഃ	ഉലയ്ക്കൊണ്ടു പൊരുതു [ന്നവനായ	തുണ്ണം	ഉടനെ
തസ്യ	ആ	അപാതയത്.	എറിഞ്ഞു.

സാ തേന കപിമുഖ്യേന വിമുക്താ മഹതീ ശിലാ
ബിഭേദ ബഹുധാ മോഘാ പ്രഹസ്തസ്യ ശിരസ്തദാ. 60

കപിമുഖ്യേന	വാനരശ്രേഷ്ഠനായ	സാ മഹതീ ശിലാ	ആ വൻപാറ
തേന	അവനാൽ	പ്രഹസ്തസ്യ	പ്രഹസ്തന്റെ
തദാ	അപ്പോൾ	ശിരഃ	ശിരസ്സിനെ
വിമുക്താ	എറിയപ്പെട്ട	ബഹുധാ ബിഭേദ.	പലവാറായി പിളർന്നു.
മോഘാ	ഭയങ്കരമായ		

സ ഗതാസുർഗതശ്രീകോ ഗതസത്വോ ഗതേന്ദ്രിയഃ
പപാത സഹസാ ഭ്രഷ്ടോ മരിന്നാമൂല ഇവ ദ്രുമഃ. 61

സഃ,	അവൻ,	ഗതാസുഃ	പ്രാണൻ പോയവനാ
ഗതേന്ദ്രിയഃ	പഞ്ചേന്ദ്രിയങ്ങളുമറ്റ്	മരിന്നാമൂലഃ	വേരറ്റ [യി,
ഗതസത്വഃ	ഊക്കറ്റവനായി	ദ്രുമഃ ഇവ	മരമെന്നപോലെ,
ഗതശ്രീകഃ	ശ്രീ പോയി	സഹസാ	പെട്ടെന്നു
		ഭ്രഷ്ടോ പപാത.	ഭൂമിയിൽ വീണു.

പ്രഭിന്നശിരസസ്തസ്യ ബഹു സുസ്രാവ ശോണിതം
ശരീരാദപി സുസ്രാവ ഗിരേഃ പ്രസ്രവണം യഥാ. 62

തസ്യ	അവന്റെ	ഗിരേഃ	പർവ്വതത്തിൽ നിന്നു
പ്രഭിന്നശിരസഃ	തകർന്ന ശിരസ്സിൽനി	പ്രസ്രവണം യഥാ	അരുവിയെന്നപോലെ
ശോണിതം	ചോര [ന്നു		
ബഹു	കണക്കില്ലാതെ	ശരീരാത് അപി	ദേഹത്തിൽ നിന്നും
സുസ്രാവ;	ഒഴുകി;	സുസ്രാവ.	ഒഴുകി.

ഹതേ പ്രഹസ്തേ നീലേന തദാകമ്പ്യം മഹദ്ബലം
രക്ഷസാമപ്രഹൃഷ്ടാനാം ലങ്കാമഭിജഗാമ ഹ. 63

നീലേന	നീലനാൽ	അകംപ്യം ഹ	കുലുങ്ങാത്തതും
പ്രഹസ്തേ	പ്രഹസ്തൻ	മഹത്	വമ്പിച്ചതുമായ
ഹതേ,	കൊല്ലപ്പെട്ടപ്പോൾ,	തത് ബലം,	ആ പട,
അപ്രഹൃഷ്ടാനാം	ഉത്സാഹമറ്റവരായ	ലങ്കാം	ലങ്കയിലേക്കു
രക്ഷസാം	രാക്ഷസന്മാരുടെ	അഭിജഗാമ.	ഓടിപ്പോയ്കളഞ്ഞു.

ന ശേകുഃ സമരേ സ്ഥാതും നിഹതേ വാഹിനീപതൌ
സേതുബന്ധാ സമാസാദ്യ വികീർണ്ണം സലിലം യഥാ. 64

വാഹിനീപതൌ	സേനാധിപനായ പ്രഹസ്തൻ	സലിലം	വെള്ളം
		യഥാ,	എന്നപോലെ,
നിഹതേ,	വധിക്കപ്പെട്ടാറെ,	സമരേ	യുദ്ധത്തിൽ
സേതുബന്ധം	അണക്കെട്ട്	സ്ഥാതും	നില്ക്കുന്നതിന്നു
വികീർണ്ണം സമാസാദ്യ,	പൊട്ടിപ്പോയകാരണം	ശേകുഃ ന.	അവക്ക് കഴിയാതായി.

ഹതേ തസ്മിംശ്ചമൂമുഖ്യേ രാക്ഷസാസ്തേ നിരുദ്യമാഃ
രക്ഷഃപതിഗൃഹം ഗത്വാ ധ്യാനമൂകത്വമാസ്ഥിതാഃ. 65

തസ്മിൻ	ആ	രക്ഷഃപതിഗൃഹം	രാവണന്റെ അരമനയിൽ
ചമൂമുഖ്യേ	സേനാധിപൻ		
ഹതേ,	കൊല്ലപ്പെട്ടപ്പോൾ,	ഗത്വാ,	ചെന്നു,
തേ രാക്ഷസാഃ,	ആ രാക്ഷസന്മാർ,	ധ്യാനമൂകത്വം ആസ്ഥിതാഃ.	ചിന്തയിലാണ്ടുമൌനം കയ്യൊണ്ടുനിന്നു.
നിരുദ്യമാഃ	ഉത്സാഹമൊഴിഞ്ഞവരായി		

പ്രാപ്താഃ ശോകാർണ്ണവം തീവ്രം നിഃസംജ്ഞാ ഇവ തേഽഭവൻ. 66

തേ	അവർ	പ്രാപ്താഃ,	പ്രാപിച്ചുവരായി,
തീവ്രം	കഠിനമായ	ഇവ നിഃസംജ്ഞാഃ	ഒട്ടും തന്നേറടമില്ലാത്തവരായി
ശോകാർണ്ണവം	ദുഃഖസമുദ്രത്തെ	അഭവൻ.	വന്നിച്ചു.

തതസ്തു നീലോ വിജയീ മഹാബലഃ
പ്രശസ്യമാനഃ സ്വകൃതേന കർമ്മണാ
സമേത്യ രാമേണ സലക്ഷ്മണേന ച
പ്രഹൃഷ്ടരൂപസ്തു ബഭൂവ യൂഥപഃ. 67

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയും	കർമ്മണാ തു	പ്രവൃത്തികൊണ്ടു
വിജയീ	വിജയത്തെ പ്രാപിച്ച	പ്രശസ്യമാനഃ,	ശ്ലാഘിക്കപ്പെട്ടവനായി,
യൂഥപഃ ച	സേനാധിപതിയുമായ	സലക്ഷ്മണേന രാമേണ	ലക്ഷ്മണസഹിതനായ ശ്രീരാമനോടുംകൂടി
നീലഃ,	നീലൻ,	സമേത്യ,	ചെന്നു,
തതഃ	അപ്പോൾ	പ്രഹൃഷ്ടരൂപഃ തു ബഭൂവ.	ആനന്ദമുൾക്കൊണ്ടു.
സ്വകൃതേന	താൻ ചെയ്ത		

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
അഷ്ടപഞ്ചാശഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്തെട്ടാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം
ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 17008; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 2333.

ഏകോനഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്തൊമ്പതാംസർഗ്ഗം.

[രാവണാഭിഷേചനം = രാവണൻ യുദ്ധത്തിന്നായി ചെല്ലുന്നതു്.]

തസ്മിൻ ഹതേ രാക്ഷസസൈന്യപാലേ
പ്ലവംഗമാനാമൃഷഭേണ യുദ്ധേ
ഭീമായുധം സാഗരതുല്യവേഗം
വിദ്രുദ്രുവേ രാക്ഷസരാജസൈന്യം. 1

പ്ലവംഗമാനാം ഋഷഭേണ	വാനരോത്തമനായ നീലനാൽ	ഭീമായുധം	ഭയങ്കരങ്ങളായ ആയുധങ്ങളോടുകൂടിയ
യുദ്ധേ	യുദ്ധത്തിൽ	രാക്ഷസരാജസൈന്യം	രാക്ഷസരാജാവിന്റെ ആ സൈന്യം
തസ്മിൻ രാക്ഷസസൈന്യപാലേ	ആ രാക്ഷസസേനാനായകനായ പ്രഹസ്തൻ	സാഗരതുല്യവേഗം	സമുദ്രത്തിന്നു തുല്യമായ വേഗത്തോടുകൂടി
ഹതേ,	കൊല്ലപ്പെട്ടപ്പോൾ,	വിദ്രുദ്രുവേ.	ഓടിക്കളഞ്ഞു.

ഗതപ്രാണാം രക്ഷോധിപതേഃ ശശംസുഃ
സേനാപതിം പാവകസൂനുശസ്ത്രം
തച്ചാപി തേഷാം വചനം നിശമ്യ
രക്ഷോധിപഃ ക്രോധവശം ജഗാമ. 2

ഗതപ്രാണാം അഥ	ചെന്നെത്തിയ ഉടനെ	തേഷാം	അവരുടെ
രക്ഷോധിപതേഃ	രാക്ഷസരാജാവിനോട്	തത് വചനം	ആ വാക്ക
സേനാപതിം അപി	സേനാധിപനായ പ്രഹസ്തനും	നിശമ്യ,	കേട്ട്,
പാവകസൂനുശസ്ത്രം	നീലനാൽ കൊല്ലപ്പെട്ട എന്ന്	ച	അതിനാൽ
		രക്ഷോധിപഃ	രാവണൻ
ശശംസുഃ;	അവർ അറിയിച്ചു;	ക്രോധവശം ജഗാമ.	കോപാധീനനായി ഭവിച്ചു.

[58-ാംസർഗ്ഗത്തിനുശേഷം പ്രക്ഷിപ്തമായ ഇവ രണ്ടു സർഗ്ഗംകൂടി ചില ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ കാണപ്പെടുന്നുണ്ട്.]

പ്രക്ഷിപ്തസർഗ്ഗം.

പ്രഹസ്തസ്യ വധം ശ്രുത്വാ രാവണോ ഭൃശമാനസഃ
രാക്ഷസാനാദിദേശാഥ രാക്ഷസേന്ദ്രോ മഹാബലഃ 1
കായ്യാ ശത്രുഷു നാവജ്ഞാ യൈരിന്ദ്രബലസൂദനഃ
സൂദിതഃ സൈന്യപാലോ മേ സാനുയാത്രഃ സകുഞ്ജരഃ 2
സോഽഹം രിപുവിനാശായ വിജയസ്യാഭിവൃദ്ധയേ
സ്വയമേവാഭിയാസ്യാമി രണശീർഷമരിന്ദമഃ 3
അദ്യ തദ്വാനരാനീകം സരാമം സഹലക്ഷ്മണം
പ്രധക്ഷ്യാമ്യേവ ബാണൌഘൈഃ ശുഷ്കേന്ധനമിവാനലഃ 4
അദ്യ സംതർപ്പയിഷ്യാമി പൃഥിവീം കപിശോണിതൈഃ
രാമം ച ലക്ഷ്മണം ചൈവ പ്രേഷയിഷ്യേ യമക്ഷയം 5
ഏവമുക്ത്വാ മഹാതേജാ രാവണോ ലോകരാവണഃ
അഗച്ഛത്സഹസാ ക്രുദ്ധഃ സർവ്വസൈന്യേന സംവൃതഃ 6

മഹാബലശാലിയും രാക്ഷസേന്ദ്രനുമായ രാവണൻ, പ്രഹസ്തന്റെ വധംകേട്ട് ചിത്തം പതറിയവനായി, രാക്ഷസന്മാരോടായി ഇങ്ങിനെ ആജ്ഞാപിച്ചു "ഇന്ദ്രന്റെ സൈന്യത്തെ മർദ്ദിച്ചവനും നമ്മുടെ സേനാധിപനുമായ പ്രഹസ്തൻ, പരിവാരങ്ങളടക്കം അനേകളടക്കം യാതൊരുവരാൽ നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടുവോ, അപ്രകാരമുള്ള ശത്രുക്കളുടെ സംഗതിയിൽ അജാഗ്രതകാണിക്കപ്പെടാവുന്നതല്ല. അപ്രകാരമുള്ള നാം ശത്രുവിധ്വംസനത്തിന്നായും ജയാഭിവൃദ്ധിക്കായും ഒട്ടും താമസിക്കാതെ നേരിൽതന്നെ പടത്തലയ്ക്കലേക്ക് ചെല്ലുന്നുണ്ട്. ഇപ്പോൾതന്നെ രാമനടക്കം, ലക്ഷ്മണനടക്കം, ആ വാനരസൈന്യത്തെ മുഴുവൻ ശരനിരകൊണ്ട് ഉണക്കവിറകിനെ എരിതീയെന്നപോലെ ചുട്ടെരിച്ചുകളയാം. ഇന്ന് കപികളുടെ ചോരനീർകൊണ്ട് ഞാൻ ഭൂമിയെ തർപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. രാമനേയും ലക്ഷ്മണനേയും യമപുരിയിലേക്ക് ഉടനെ പറഞ്ഞയക്കുന്നുണ്ട്." മഹാപരാക്രമശാലിയും ലോകരെ കരയിക്കുന്നവനുമായ രാവണൻ, ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്ത്, ഏറ്റം ക്രുദ്ധിച്ചവനായി എല്ലാ സൈന്യങ്ങളാലും ചൂഴപ്പെട്ടവനായി ഉടനെ പുറപ്പെട്ടു.

സംഖ്യേ പ്രഹസ്തം നിഹതം നിശമ്യ
ശോകാൎദ്ദിതഃ ക്രോധപരീതചേതാഃ
ഉവാച താൻ നൈരൃതയോധമുഖ്യാ-
നിന്ദ്രോ യഥാ ചാമരയോധമുഖ്യാൻ. 3

സംഖ്യേ,	പോരിൽ,	താൻ	ആ
പ്രഹസ്തം	പ്രഹസ്തൻ	നൈരൃത-യോധമുഖ്യാൻ,	പ്രധാനികളായ രാക്ഷസഭടന്മാരോടായി,
നിഹതം	കൊല്ലപ്പെട്ടതായി		
നിശമ്യ,	അറിഞ്ഞ്,	ഇന്ദ്രഃ	ഇന്ദ്രൻ
ശോകാൎദ്ദിതഃ	ദുഃഖപീഡിതനായി	അമരയോധ-മുഖ്യാൻ യഥാ ച ഉവാച.	ദേവഭടശ്രേഷ്ഠന്മാരോടെന്നപോലെ, ഉരചെയ്തു.
ക്രോധപരീത-ചേതാഃ	കോപാക്രാന്തമാനസനായി		

സംഗ്രാമമഭികാംക്ഷന്തം രാവണം ശ്രുത്യ ഭാമിനീ
തദോത്ഥായ യയൌ ദേവീ നാമ്നാ മന്ദോദരീതി സാ 7
മാല്യവന്തം കരേ ധൃത്വാ യൂപാക്ഷസഹിതാ തു സാ
മന്ത്രിഭിൎമ്മന്ത്രതത്വജ്ഞൈസ്തഥാഽന്യൈൎമ്മന്ത്രിസത്തമൈഃ 8
രാക്ഷസൈരാവൃതാ സൎവ്വൈൎവ്വേത്രജൎത്ഥരപാണിഭിഃ
യോഷിദ്ഭിശ്ചൈവ വൃദ്ധാഭിസ്തഥാ കന്യാഭിരാവൃതാ 9
ആയുധവ്യഗ്രഹസ്തൈശ്ച രാക്ഷസൈശ്ച സമന്തതഃ
സഭാം തു പ്രസ്ഥിതാ ദേവീ യത്രാസ്തേ രാക്ഷസാധിപഃ 10
ഛത്രേണ ധ്രിയമാണേന അതികായപുരസ്സരാ-
ചാമരൈൎവ്വരരാമാഭിൎവ്വീജ്യമാനാ സ്വലംകൃതാ 11
ശതാൎദ്ധമാൎഗ്ഗം വിപുലം ധ്വജമാലോപശോഭിതം
ഉത്സാരണം പ്രകുൎവ്വദ്ഭിൎവ്വേത്രജൎത്ഥരപാണിഭിഃ 12
പ്രവിവേശ സഭാം ദിവ്യാം പ്രഭയാ ദ്യോതമാനയാ
ദ്രഷ്ടും വൈ രാവണം സാ തു മയസ്യ ദുഹിതാ തു സാ 13

രാവണനെ പോരിന്നായി പുറപ്പെടുവാൻ ഉദ്യുക്തനായിരിക്കുന്നതായി കേട്ട്, ആ സമയം രാജ്ഞിയും പ്രേയസിയും ആയ മന്ദോദരിയെന്നവൾ എഴുന്നേററ് പുറപ്പെടുവാൻ ഒരുങ്ങി. മാല്യവാനെ കയ്യിൽപിടിച്ച്, യൂപാക്ഷനോടുകൂടിയവളായി മന്ത്രാലോചനയിൽ വിദഗ്ദ്ധന്മാരായ മന്ത്രിമാരാലും മററു മന്ത്രിപ്രവരന്മാരാലും സ്വൎണ്ണത്തടിയും ചൂരല്ക്കാലും ധരിച്ച എല്ലാ രാക്ഷസരാലും അനുഗമിക്കപ്പെട്ടവളായി, തരുണിമാരാലും വയോധികമാരാലും കന്യകമാരാലും ചൂഴപ്പെട്ടവളായി ചുററും കയ്യിൽ ആയുധങ്ങൾ തയ്യാറായിപ്പിടിച്ച രാക്ഷസരോടുംകൂടിയവളായി, രക്ഷോനാഥൻ എഴുന്നെള്ളിയിരുന്നതായ മണ്ഡപത്തിലേക്കായി പുറപ്പെട്ടുചെന്നു. മയന്റെ പുത്രിയായ അവൾ, അതികായനെ മുമ്പിലാക്കിക്കൊണ്ട്, ഉയരെ പിടിക്കപ്പെട്ട വെൺകൊററക്കുടയോടുംകൂടി, ഉത്തമസുന്ദരികളാൽ വെഞ്ചാമരങ്ങളാൽ വീശപ്പെട്ടവളായി, ഭൂഷണങ്ങളണിഞ്ഞവളായി, കൊടികൾകൊണ്ടും മാലകൾകൊണ്ടും അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടതും വിസ്താരമേറിയതും എത്രയോപേരിടതിങ്ങിയതുമായ നടുവഴി വിലക്കുന്നവരായ ചൂരല്ക്കാരോടും ദണ്ഡധാരികളോടുംകൂടി, കാന്തിചിന്നുന്നവളായി, രാവണനെ സന്ദൎശിപ്പാനായി ദിവ്യമായ രാജമണ്ഡപത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു.

നാവജ്ഞാ രിപവേ കാര്യാ യൈരിന്ദ്രബലസൂദനഃ
സൂദിതഃ സൈന്യപാലോ മേ സാന്വയാത്രഃ സകുഞ്ജരഃ 4

"യൈഃ,	"യാതൊരുവരെക്കൊണ്ട്	സകുഞ്ജരഃ	ആനകളടക്കം,
ഇന്ദ്രബലസൂദനഃ	ഇന്ദ്രന്റെ സൈന്യത്തെ നശിപ്പിച്ചവനായ	സൂദിതഃ	വധിക്കപ്പെട്ടുവോ, അപ്രകാരമുള്ള
മേ	എന്റെ	രിപവേ,	ശത്രുവിനെക്കുറിച്ച്,
സൈന്യപാലഃ	സേനാധിപൻ	അവജ്ഞാ	അലക്ഷ്യഭാവം
സാന്വയാത്രഃ	പരിവാരങ്ങളടക്കം,	ന കാര്യാ.	കാണിക്കപ്പെടരുത്.

പ്രാപ്തം ദേവീം തദാ രാജാ പ്രിയാം മണ്ഡോദരീം തദാ
ദൃഷ്ട്വാ സ സംഭ്രമാത്തൂർണ്ണം പരിഷ്വജ്യ ദശാനനഃ 14
മന്ത്രിണാം തു തതസ്തേഷാമാസനാന്യാദിദേശ ഹ
സൌവർണ്ണസുവിചിത്രാണി സോപധാനാനി സർവ്വശഃ 15
തേഷ്വാസനോപവിഷ്ടേഷു സുഖാസീനേഷു മന്ത്രിഷു
പര്യങ്കേ ചോപവിഷ്ടാ തു ദേവീ മണ്ഡോദരീ സുഖം. 16
അതികായോ മഹാബാഹുഃ പിതരം ചാഭിവാദ്യ തം
മാതരം ചാഭിവാദ്യാഥ തദാ''സനഗതോ''ഽഭവത്. 17
പ്രഹസ്തവധസന്തപ്തോ മഹാകായവധാർദ്ദിതഃ
ലങ്കായാശ്ചാഭിമർശേന കഷായീകൃതലോചനഃ 18
സംഗ്രാമമഭികാംക്ഷൻ സ ആകുലേനാന്തരാത്മനാ
അബ്രവീദ്വചനം സോ''ഥ മഹാഗംഭീരനിഃസ്വനം. 19
കിമാഗമനകാര്യം തേ ദേവി ശീഘ്രം തദുച്യതാം
തൂർണ്ണം മമ സമീപം വൈ കിമർത്ഥം ത്വമിഹാ''ഗതാ
മന്ത്രിഭിഃ സഹിതാ ചൈവ ബ്രൂഹി സർവ്വം യഥാതഥം 20

അപ്പോൾ അങ്ങെഴുന്നെള്ളിയവളായ പ്രിയപ്പെട്ട മണ്ഡോദരിരാജ്ഞിയെ, ആ രാജാവായ ദശമുഖൻ, സംഭ്രമംപൂണ്ടവനായി വീക്ഷിച്ച്, ചിക്കെന്ന് ആലിംഗനംചെയ്ത്, പിന്നെ ആ മന്ത്രിമാക്കും സ്വർണ്ണാലംകൃതങ്ങളും മെത്തകളിട്ടതും ആയ ആസനങ്ങളെ ചുറ്റും കല്പിച്ചരുളി. ആ മന്ത്രിമാർ അവരവരുടെ ആസനങ്ങളിൽചെന്ന് സുഖമായി ഇരുന്നതിൽപിന്നെ, മണ്ഡോദരിരാജ്ഞിയും സിംഹാസനത്തിൽ സുഖമാംവണ്ണം ഉപവേശിച്ചു. മഹാബാഹുവായ അതികായൻ ആ പിതാവായ രാവണനെ കുമ്പിട്ടുവണങ്ങി, മാതാവിനേയും വണങ്ങിയശേഷം, ആസനത്തിൽ ചെന്നിരുന്നു. പ്രഹസ്തന്റെ വധത്താൽ അകംനീറുന്നവനും, മഹാകായന്റെ മരണത്താൽ പിഡിക്കപ്പെട്ടവനും, ലങ്കയെ പൊടിപെടുത്തിയകാരണം കണ്ണുകൾ കലങ്ങിയിരിക്കുന്നവനുമായ അവൻ, ആ സമയം ഉള്ളിൽ വ്യാകുലതപൂണ്ട് പോർ കൊതിക്കുന്നവനായി, ആ സമയം അതിയായ ഗംഭീരസ്വരത്തിൽ ഇപ്രകാരം ചോദ്യം ചെയ്തു. "ദേവീ! ഇവിടെ എഴുന്നെള്ളിയ കാര്യം എന്താണ്; ശീഘ്രത്തിൽ ഉരചെയ്താലും; മന്ത്രിമാരോടുംകൂടി, ബദ്ധപ്പെട്ടുകൊണ്ട്, ഇവിടെ എന്റെ അടുക്കലേക്ക് എന്തുവാശ്യമായിട്ടാണ് വേഗതി ആഗമിച്ചത്, എല്ലാറ്റിനേയും ഉള്ളവണ്ണം അരുൾചെയ്താലും."

സോഽഹം രിപുവിനാശായ വിജയായാവിചാരയൻ
സ്വയമേവ ഗമിഷ്യാമി രണശീർഷം തദദ്ഭുതം. 5

"സഃ	"അപ്രകാരമുള്ള	രിപുവിനാശായ	ശത്രുക്കളെ ഒടുക്കി
അഹം,	ഞാൻ,	വിജയായ	വിജയം പ്രാപിക്കുന്ന
അവിചാരയൻ	സംശയലേശമില്ലാതേ,		തിന്നായി,
തത് അദ്ഭുതം	ആ ആശ്ചര്യകരമായ	സ്വയം ഏവ	ഞാൻതന്നെ
രണശീർഷം	പടത്തലയ്ക്കലേക്കായി	ഗമിഷ്യാമി.	പോയ്ക്കൊള്ളാം.

ഏവമുക്തേ തു വചനേ ദേവീ രാവണമബ്രവീത്
വിജ്ഞാപ്യം ശൃണു രാജേന്ദ്ര യഃ ച യത് തച്ചാം കൃതാഞ്ജലിഃ 21
ന ഹി രോഷശ്ച കർത്തവ്യോ വദന്ത്യാ മമ മാനദ-
ശൃണുഷ്വൈകമനാ മഹ്യം വചനം വാക്യകോവിദ 22
ശ്രുതാ മേ നഗരീ രുദ്ധാ ശ്രുതാ മേ രാക്ഷസാ ഹതാഃ
ധൂമ്രാക്ഷപ്രമുഖാ വീരാഃ പ്രഹസ്തേന സഹൈവ തു 23
ഭവന്തം യുദ്ധകാമം ച ഗമനേ കൃതനിശ്ചയം
ഇതി സംചിന്ത്യ രാജേന്ദ്ര മമാഗമനകാരണം. 24
ന യുക്തം പ്രമുഖേ സ്ഥാതും യുദ്ധേ തസ്യ മഹാത്മനഃ
രാമസ്യ ച മഹേന്ദ്രേണ യസ്യ ഭാര്യാ തപസ്വിനീ
ലക്ഷ്മണസ്യ ച രാജേന്ദ്ര യസ്യ നാസ്തി സമോ യുധി 25
ന ച മാനുഷമാത്രോഽസൌ രാമോ ദശരഥാത്മജഃ
ഏകേന യേന വൈ പൂർവ്വം ബഹവോ രാക്ഷസാ ഹതാഃ
ചതുർദ്ദശസഹസ്രാണി ജനസ്ഥാനനിവാസിനാം 26

ഇപ്രകാരം ചോദിക്കപ്പെട്ടാറെ, രാജ്ഞി രാവണനോടായി ഉണർത്തിച്ചു:—"മഹാരാജാവേ! തിരുമനസ്സറിയിക്കേണ്ടതായ യാതൊന്നിനെ ഞാൻ നിന്തിരുവടിയോട് കൈകൂപ്പിക്കൊണ്ട് യാചിക്കുന്നുവോ, അതിനെ ചെവിക്കൊണ്ടാലും. തിരുമനസ്സറിയിക്കുന്നവളായ ഇവളുടെപേരിൽ, പ്രാണനാഥാ!, ഒട്ടും കോപം കയ്യാളാതിരിക്കപ്പെടേണ്ടതാണ്; വാക്യസാരഗ്രാഹിയായുള്ളോവേ! ഞാൻ ബോധിപ്പിക്കുന്നതിനെ മനസ്സിരുത്തി ചെവിക്കൊണ്ടാലും. നഗരം നിരോധിക്കപ്പെട്ടതായി എന്നാൽ കേൾക്കപ്പെട്ടു; ധൂമ്രാക്ഷൻമുമ്പായ വീരന്മാരായ രാക്ഷസന്മാർ പ്രഹസ്തനോടുംകൂടി ഹതരായി എന്നും എനിക്കറിവായി. മഹാരാജാവേ! നിന്തിരുവടിയെക്കുറിച്ചും പൊരുതുവാൻ ഉറച്ച് പുറപ്പെടുവാൻ നിശ്ചയംകൊണ്ടിരിക്കുന്നു എന്ന് ഓർത്തിട്ടാണ് ഞാൻ ഇപ്പോൾ വരുവാനുള്ള സംഗതി. യുപോത്തമ! മഹാരാജാവായ നിന്തിരുവടിയാൽ യാതൊരുവന്റെ ഭാര്യ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടുവരപ്പെട്ടുവോ, ആ മഹാത്മാവായ ശ്രീരാമന്റെയും, പോരിൽ യാതൊരുവന്ന് എതിരില്ലയോ അപ്രകാരമുള്ള ലക്ഷ്മണന്റെയും മുമ്പിൽ, പോരിൽ എതിർത്തുനില്ക്കുന്നതു് തക്കതല്ല. ഏകനായിരുന്ന യാതൊരുവനാൽ, മുമ്പ് ജനസ്ഥാനനിവാസികളായ പതിനാലായിരംപേരും, അനേകം രാക്ഷസന്മാരും കൊല്ലപ്പെട്ടു.

അദ്യ തദ്വാനരാനീകം രാമം ച സഹലക്ഷ്മണം
നിർദഹിഷ്യാമി ബാണൌഘൈർവനം ദീപ്തൈരിവാഗ്നിഭിഃ. 6

"അദ്യ	"ഇപ്പോൾതന്നെ	ദീപ്തൈഃ	കത്തിജ്വലിക്കുന്ന
സഹലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനോടുകൂടിയ	അഗ്നിഭിഃ	അഗ്നിജ്വാലകളാൽ
രാമം,	രാമനേയും,	വനം ഇവ	വനത്തെയെന്നപോലെ
തത് വാനരാ-നീകം ച,	ആ വാനരസൈന്യത്തേയും,	ബാണൌഘൈഃ	ശരനിരകൊണ്ട്
		നിർദഹിഷ്യാമി."	ചുട്ടെരിക്കുന്നുണ്ട്."

ഖരശ്ച നിഹതഃ സംഖ്യേ ദൂഷണശ്ച മഹാബലഃ
ത്രിശിരാശ്ച മഹാബാഹുർഹതോ രാക്ഷസപുംഗവഃ 27
കബന്ധശ്ച മഹാതേജാ വിരാധോ ദണ്ഡകേ തഥാ
ശരേണൈകേന വാലീ ച വാനരേന്ദ്രോ നിപാതിതഃ
ശങ്കേ ചൈവം മഹാരാജ മാരീചസ്യ വധാദഹം. 28
പിതുശ്ച വചനാദ്രാമോ ദണ്ഡകാരണ്യമാശ്രിതഃ
ബ്രഹ്മചര്യവ്രതേ യുക്തഃ സഹ ഭാര്യാ വനേ ചരഃ 29
തസ്യ ഭാര്യാ ജനസ്ഥാനാത് തപയാ ऽऽനീതാ ऽവിജാനതാ
അകാരണം കൃതം തത്തേ ദോഷായ സമുപസ്ഥിതം 30
പതിവ്രതാവരോധസ്തു ദോഷമാവഹതേ സദാ
ന മഹ്യം രോചതേ ബുദ്ധ്യാ ഏതേഷാം മന്ത്രിണാം തഥാ 31
രാമഭാര്യാ സതീ സാ തു രാമായ പ്രതിദീയതാം.
വിഭീഷണേന ചൈവോക്തം പൂർവ്വമേവ മഹാത്മനാ 32
സ ഗതസ്തത്ര വൈ രാജന്നസ്മത്കാര്യം കരിഷ്യതി
വസ്ത്രാണി ചൈവ രത്നാനി പ്രേഷയാദ്യ രഘൂത്തമേ 33

പോരിൽ ഖരനും, മഹാബലശാലിയായ ദൂഷണനും, മഹാബാഹുവുമായ ത്രിശിരസ്സും വധിക്കപ്പെട്ടു, അപ്രകാരംതന്നെ ദണ്ഡകാവനത്തിൽ രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠനായ കബന്ധനും, മഹാപരാക്രമശാലിയായ വിരാധനും ഹനിക്കപ്പെട്ടു, ഒരേ ഒരു ബാണംകൊണ്ട് വാനരോത്തമനായ ബാലിയും വീഴ്ത്തപ്പെട്ടു, അപ്രകാരമുള്ള ദശരഥസുതനായ ഈ രാമൻ കേവലമനുഷ്യനല്ല; മാരീചന്റെ വധത്തിൽനിന്നും ഇപ്രകാരമാണെന്ന് ഞാൻ ശങ്കിക്കുന്നു. പിതാവിന്റെ നിയോഗത്താൽ, രാമൻ, ബ്രഹ്മചര്യവ്രതത്തെ കയ്ക്കൊണ്ടവനായി വനവാസിയായി, അനുജനോടുംകൂടി, ദണ്ഡകാരണ്യത്തെ ആശ്രയിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ധർമ്മപത്നിയായ സീത, സൂക്ഷ്മംഗ്രഹിക്കാത്ത നിന്തിരുവടിയാൽ ജനസ്ഥാനത്തിൽനിന്നും ഇങ്ങു് എടുത്തുകൊണ്ടുവരപ്പെട്ടു. നിഷ്കാരണമായി ചെയ്യപ്പെട്ടതായ ആ കൃത്യം, ഇപ്പോൾ നിന്തിരുവടിക്ക് ആപത്തായ്വന്നുചേർന്നു. പതിവ്രതയെ ബന്ധനത്തിൽ വെക്കുന്നതു് എപ്പോഴും ആപത്തിനെ വിളയിക്കുന്നതാണു്; എനിക്കാകട്ടെ അതു് ഒട്ടും ശരിയായിത്തോന്നുന്നില്ല; ഈ മന്ത്രിമാർക്കും അപ്രകാരംതന്നെ. ശ്രീരാമപത്നിയും പതിവ്രതാരത്നവുമായ അവർ രാമനായ്ക്കൊണ്ടു് തിരിയെ നല്കപ്പെടട്ടെ; മഹാത്മാവായ വിഭീഷണനാൽ മുമ്പേതന്നെ ഉണർത്തിക്കപ്പെട്ടതാണ്. അവിടെ മുമ്പു ചെന്നെത്തിയിരിക്കുന്ന ആ വിഭീഷണൻ നമുക്കു് വേണ്ടത്തക്ക കൃത്യത്തെ നിർവ്വഹിച്ചുകൊള്ളും; വസ്ത്രങ്ങളും രത്നങ്ങളും രഘുശ്രേഷ്ഠനായ്ക്കൊണ്ടു് കൊടുത്തയക്കുക.

സ ഏവമുക്ത്വാ ജ്വലനപ്രകാശം രഥം തുരംഗോത്തമരാജയുക്തം
പ്രകാശമാനം വപുഷാ ജ്വലന്തം സമാരുരോഹാമരരാജശത്രുഃ. 7

അമരരാജശത്രുഃ	ദേവേന്ദ്രശത്രുവായ
സഃ,	അവൻ,
ഏവം	ഇപ്രകാരം
ഉക്ത്വാ,	ഉരചെയ്തശേഷം
തുരംഗോത്തമ-രാജയുക്തം	വിശേഷപ്പെട്ട മികച്ച കുതിരകൾ പൂട്ടിക്കെട്ടപ്പെട്ടതും,
ജ്വലനപ്രകാശം	ചെന്തീപോലെ
ജ്വലന്തം,	ഉജ്വലിക്കുന്നതും,
വപുഷാ പ്രകാശമാനം	മേംഗിപൂണ്ടു വിലസുന്നതുമായ
രഥം	തേരിൽ
സമാരുരോഹ.	ആരോഹണംചെയ്തു.

സീതാം ചൈവ മഹാരാജ സുവർണ്ണം വാഹനാനി ച
മണിമുക്താപ്രവാളം ച തഥാ രജതമേവ ച 34
മാല്യവാൻ ഗൃഹ്യ സംയാതു യൂപാക്ഷശ്ച തഥൈവ ച
അതികായസ്തഥാ ചായം കായ്യാകായ്യവിശാരദഃ. 35
വിഭീഷണോ ഗതഃ പൂർവ്വമേഭിസ്തു ഗതൈർധ്രുവം
സന്ധിം കരിഷ്യതി വ്യക്തം രാഘവം പ്രണിപത്യ ഹ
സംമാന്യ മൈഥിലീം ചാസ്മൈ പ്രദാസ്യതി വിഭീഷണഃ 36
മാല്യവാംശ്ച മഹാമായോ രാക്ഷസാനാം ഹിതേ രതഃ
രാഘവം യാച്യ ശിരസാ സന്ധിം കുർവ്വന്തു രാവണം 37
സാന്ത്വം ഭേദോ തഥാ ദാനം രാജ്ഞാമേതത് ത്രയം ശുഭം
അശുഭം തു സ്മ വൈ യുദ്ധം തസ്മാദ്യുദ്ധം വിസർജ്ജയേത്
ത്രിഭിസ്ത്വയൈജ്ജിതം മന്യേ സഹിതം വിക്രമേണ തു 38
സപുത്രജനസ്യ വധം കൃത്വാ പുത്രഭ്രാതൃവധം തഥാ
സംശയം ചാത്മനഃ കൃത്വാ കിം ജയേന കരിഷ്യസി 39

മഹാരാജാവേ! മാല്യവാനും, അപ്രകാരംതന്നെ യൂപാക്ഷനും, കായ്യാകായ്യങ്ങളെക്കുറിച്ച് നല്ലപോലെ അറിവുള്ളവനായ അതികായനും മാണിക്കം, നന്മുത്ത്, പവിഴം, സ്വർണ്ണം, വെള്ളി, വാഹനങ്ങൾ എന്നവയെ എടുത്തുംകൊണ്ട് സീതയേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ട്, പുറപ്പെട്ടുചെല്ലട്ടെ. മുമ്പുതന്നെ ചെന്നവനായ വിഭീഷണൻ, അങ്ങുചെന്ന ഇവരോടുംകൂടി, ശ്രീരാഘവനെ പ്രത്യക്ഷമായി വണങ്ങി നിശ്ചയമായും സന്ധിചെയ്യുന്നതാണ്; വിഭീഷണൻ മൈഥിലിയേയും ബഹുമാനിച്ച് ഇങ്ങോട്ടയക്കുന്നതാണ് രാവണ! മഹാതന്ത്രജ്ഞനും, രാക്ഷസരുടെ ഹിതകാംക്ഷിയുമായ മാല്യവാനും ശ്രീരാഘവനെ തലകുമ്പിട്ടയാചിച്ച്, സമാധാനപ്പെടുത്തട്ടെ. സാമം, ദാനം, ഭേദം എന്ന ഈ മൂന്നുമാണ് രാജാക്കന്മാർക്ക് നന്മയുളവാക്കുന്നത്; യുദ്ധമാകട്ടെ അപത്കരംതന്നെയാണ്; അതിനാൽ യുദ്ധത്തെ ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടതാകുന്നു; പരാക്രമയുക്തനായ ഒരു ശത്രു, ഈ മൂന്നുപായങ്ങളാൽ ജയിക്കപ്പെട്ടവനെന്നുതന്നെയാണ് ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നത്. സപുത്രജനത്തിന്റെ നാശത്തേയും പുത്രന്മാരുടേയും സോദരന്റേയും വധത്തേയും വരുത്തിക്കൂട്ടി, അവനവനും ആപത്തിനെ വിളയിച്ച്, ജയം സിദ്ധിച്ചതുകൊണ്ട് എന്തു പ്രയോജനമാണുള്ളത്?

സ ശംഖഭേരീപണവപ്രണാദൈ-
രാസ്ഫോടിതക്ഷ്വേളിതസിംഹനാദൈഃ
പുണ്യൈഃ സ്തവൈശ്ചാപ്യഭിപൂജ്യമാന-
സ്തദാ യയൌ രാക്ഷസരാജമുഖ്യഃ. 8

രാക്ഷസരാജമുഖ്യഃ — രാക്ഷസരാജശ്രേഷ്ഠനായ
സഃ — അവൻ
ശംഖഭേരീപണവപ്രണാദൈഃ — ശംഖം, പെരുമ്പറ, മദ്ദളം മുതലായ വാദ്യഘോഷങ്ങളോടുകൂടിയും
ആസ്ഫോടിതക്ഷ്വേളിതസിംഹനാദൈഃ ച — കൈകൊട്ടൽ, ചാട്ടം, ആർപ്പുവിളി എന്നിവയോടുകൂടിയും,
പുണ്യൈഃ — നല്ല
സ്തവൈഃ അപി — സ്തോത്രങ്ങൾകൊണ്ട്
അഭിപൂജ്യമാനഃ — കൊണ്ടാടപ്പെട്ടവനായും
തദാ യയൌ. — ആ സമയം പുറപ്പെട്ടു.

ചഞ്ചലാ യുദ്ധസിദ്ധിസ്തു ഹന്യതേ തേജസാഽപി വാ
തസ്മാദ്യുദ്ധം ന രോചേത സന്ധിം കുരു ദശാനന 40
പ്രണിപത്യ മഹാഭാഗോ രാഘവം പ്രതിനന്ദനം
ദീയതാമസ്യ സാ സീതാ സന്ധിസ്തേ തേന രോചതാം 41
സാംപ്രതം സംശയോ രാജൻ പുരസ്യ സഹ ബാന്ധവൈഃ
ആത്മനോ രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠ വർത്തതേ നാത്ര സംശയഃ 42
തസ്മാദ്രാജൻ ബ്രവീമ്യേവം പുരസ്യാസ്യ കുലസ്യ ച
രക്ഷണീയസ്തവാത്മാ ച സർവ്വമാത്മന്യധിഷ്ഠിതം 43
ക്ഷമാശീലസ്തഥാ രാമഃ സത്യവാദീ ച രാഘവഃ
ധർമ്മനിത്യോ മഹാരാജഃ ശരണാഗതവത്സലഃ 44
കുരു തേനാദിതഃ സന്ധിം രാമേ ദശരഥാത്മജേ
ലക്ഷ്മണശ്ച മഹാഭാഗോ നിത്യം ഭ്രാതൃഹിതേ രതഃ. 45

യുദ്ധത്തിന്റെ ഫലം അസ്ഥിരമായതാണ്; ഒരുസമയം വീര്യംകൊണ്ടു ഹനിക്കപ്പെട്ടവനും വരാം; അതുകൊണ്ടു യുദ്ധത്തിൽ താല്പര്യപ്പെടാതിരുന്നാലും; ദശമുഖ! സമാധാനിപ്പാൻ യത്നിച്ചാലും. മഹാഭാഗ്യവാനായുള്ളോവേ! സർവ്വാനന്ദസന്ദായകനായ ശ്രീരാഘവനെ വണങ്ങി, ആ സീത സമർപ്പിക്കപ്പെടട്ടെ; അങ്ങേയ്ക്കുമായി അവിടത്തേക്കു സന്ധിതന്നെയാണു നല്ലതെന്നു തിരുവുള്ളത്തിൽ കൊള്ളപ്പെടട്ടെ. രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠ! മഹാരാജാവേ! അവനവനും ബന്ധുക്കളുടെയും നഗരത്തിനും ഇപ്പോൾ ആപത്തടുത്തിരിക്കുന്നുവെന്നുള്ളതിൽ സംശയമില്ല. അതുകൊണ്ടു, മഹാരാജാവേ! ഈ നഗരത്തിനും കുലത്തിനുംവേണ്ടിയാണു ഞാൻ ഇപ്രകാരം ഉണർത്തിക്കുന്നതു; നിന്തിരുവടിയുടെ ജീവൻ രക്ഷിക്കപ്പെടേണ്ടതാണു; എന്തെന്നാൽ എല്ലാംതന്നെ നിന്തിരുവടിയെത്തന്നെയാണു് ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ചക്രവർത്തിയും, രഘുകുലജാതനുമായ ശ്രീരാമൻ, ക്ഷമിച്ചിരുക്കുന്നവനും, സത്യനിഷ്ഠനും, ധർമ്മത്തിൽതന്നെ ശാശ്വതമായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവനും, ശരണംപ്രാപിച്ചവരുടെപേരിൽ കാരുണ്യമുള്ളവനുമാകുന്നു. ആകയാൽ, ദശരഥാത്മജനായ ശ്രീരാമനുമായി സന്ധികയ്ക്കൊള്ളുന്നതിനെ സർവ്വാത്മാവായി കൊണ്ടാലും; മഹാശക്തനായുള്ളോവേ! ലക്ഷ്മണനും എന്നും ജ്യേഷ്ഠന് വിരോധമായി നടക്കുന്നവനേയല്ല.

സ ശൈലജീമൂതനികാശരൂപൈർമാംസാദനൈഃ പാവകദീപ്തനേത്രൈഃ
ബഹ്വീ വൃതോ രാക്ഷസരാജമുഖ്യാ ഭൂതൈർവൃതോ രുദ്ര ഇവാസുരേശഃ 9

അസുരേശഃ രാക്ഷസരാജമുഖ്യഃ	അസുരാധിപതിയും ശ്രേഷ്ഠനായ രാക്ഷസരാജാവുമായ അവൻ,	മാംസാദനൈഃ	മാംസഭക്ഷകരായ രാക്ഷസന്മാരാൽ
		വൃതഃ,	ചുഴപ്പെട്ടവനായി,
ശൈലജീമൂതനികാശരൂപൈഃ	മലകളും മേഘങ്ങളും പോലെയുള്ളവരും	ഭൂതൈഃ	പ്രമഥഗണങ്ങളാൽ
		വൃതഃ	ചുഴപ്പെട്ട
പാവകദീപ്തനേത്രൈഃ	തീക്കട്ടപോലെ ജ്വലിക്കുന്ന കണ്ണുകളോട് കൂടിയവരുമായ	രുദ്രഃ	പരമശിവൻ
		ഇവ,	എന്നപോലെ,
		ബഭൗ.	വിലസി.

പ്രഹസ്തേന കൃതം കിം നു യുദ്ധ്യതാ രക്ഷസാ ബലേ
ധൂമ്രാക്ഷേണ ച രാജേന്ദ്ര നിത്യം സമരദുർജ്ജയിനാ 46
മഹാകായേന ച തഥാ മഹാമായേന രക്ഷസാ
അകമ്പനേന വീരേണ യുധ്യതാ രാക്ഷസേശ്വര 47
തഥാ ഽന്യൈർയുദ്ധമാനൈശ്ച കിം കൃതം രാക്ഷസേ ബലേ
ന ഹതോ യൂഥപഃ കശ്ചിദ് ബലോദ്ദേശോ ഽപി രാവണ 48
തേഷാം വീര്യാദ് ബിഭേതീന്ദ്രഃ കുബേരവരുണാവപി-
യമോ വൈവസ്വതോ യേഷാം യഥാ ഽന്യേ ദേവദാനവാഃ 49
യേഷാം നാസ്തി സമോ വീര്യേ തേ ഹതാ വാനരൈർയുധി
ന ചാപി വാനരാഃ ശക്യാ ഹന്തും പാദപയോധിനഃ 50
രക്ഷ്യമാണാസ്തു രാമേണ സുഗ്രീവേണ ച പാലിതാഃ
തത്ര തേ രോചതാം സന്ധിഃ സഹ രാമേണ രാവണ 51

പോരിൽ യുദ്ധംചെയ്യുന്ന രാക്ഷസനായ പ്രഹസ്തനാലാകട്ടെ എന്നും പോരിൽ കൊതിപൂണ്ട ധൂമ്രാക്ഷനാൽതന്നെയാകട്ടെ, അപ്രകാരംതന്നെ മഹാമായാവിയായ രാക്ഷസൻ മഹാകായനാലാകട്ടെ, യുദ്ധംചെയ്യുന്ന വീരനായ അകമ്പനനാലാകട്ടെ, ഹേ രാക്ഷസാധിപ! ആ രാജശ്രേഷ്ഠന്റെ സംഗതിയിൽ എന്തുതന്നെയാണ് ചെയ്യപ്പെട്ടത്? രാക്ഷസസൈന്യത്തിൽ പൊരുതുന്ന മറുള്ളവരാലും എന്തൊന്നാണ് നിർവ്വഹിക്കപ്പെട്ടത്? രാവണ! ഒരു പടത്തലവനാകട്ടെ, (വാനര) സൈന്യത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗമെങ്കിലുമാകട്ടെ ഇല്ലാതാക്കപ്പെട്ടില്ല. യാതൊരു ആ രാക്ഷസരുടെ വീര്യം കൊണ്ട് ഇന്ദ്രൻ ഭയപ്പെടുന്നു; കുബേരവരുണന്മാരും, ആദിത്യസുതനായ യമനും, മറുള്ള ദേവന്മാരും അസുരന്മാരും ഭയപ്പെടുന്നു; യാതൊരുവക്ക് വീര്യത്തിൽ സമന്മാരായി ആരുംതന്നെ ഇല്ലയോ, അപ്രകാരമുള്ള ആ രാക്ഷസർ, വാനരന്മാരാൽ പോരിൽ വധിക്കപ്പെട്ട ആ വൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ട് പൊരുതുന്ന വാനരന്മാരാണെങ്കിൽ ശ്രീരാമനാൽ രക്ഷിക്കപ്പെട്ടവരായും സുഗ്രീവനാൽ പരിപാലിക്കപ്പെട്ടവരായും, ആരാലും ഹനിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തവരുമാണ്. ഇപ്രകാരമിരിക്കെ, രാവണ! നിനക്കിരുവർക്ക് ശ്രീരാമനുമായി സന്ധിചെയ്യുന്നതുതന്നെ തിരുവുള്ളത്തിൽ കൊള്ളേണ്ടതാണ്.

തതോ നഗര്യാഃ സഹസാ മഹൌജാ
നിഷ്ക്രമ്യ തദ്വാനരസൈന്യമുഗ്രം
മഹാണ്ണവാഭ്രസ്തനിതം ദദർശ
സമുദ്യതം പാദപശൈലഹസ്തം. 10

മഹൌജാഃ	മഹാപരാക്രമശാലി യായ അവൻ	സമുദ്യതം,	എതിർത്തുനില്ക്കുന്നതും,
		ഉഗ്രം	ഘോരമായി
തതഃ	അപ്പോൾ	മഹാണ്ണവാഭ്രസ്തനിതം	വൻകടലിരച്ചൽപോലെയും ഇടിമുഴക്കംപോലെയും എരഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതുമായ
നഗര്യാഃ	പട്ടണത്തിൽനിന്നു		
സഹസാ	പെട്ടെന്ന്		
നിഷ്ക്രമ്യ,	പുറത്തുവന്ന്,	തത്	അ [യ
പാദപ-ശൈലഹസ്തം	മരങ്ങളും മലകളും കയ്യിലേന്തിക്കൊണ്ട്	വാനരസൈന്യം ദദർശ.	വാനരസൈന്യത്തെ കണ്ടു.

യോഗ്യശ്ച രാഘവോ മിത്രം കാത്തവീര്യോജ്ജ്വലോ യഥാ
മാ കൃഥാ മോഘമാനിത്യം മാ കൃഥാഃ കുലസംക്ഷയം 52
മാ കൃഥാഃ പുരനാശം ത്വം മാ കൃഥാഃ പുത്രസംക്ഷയം
ഹിതം സത്യം ബ്രവീമ്യേഷാം കുരുഷ്വ വചനം മമ. 53

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ പ്രക്ഷിപ്തഃ പ്രഥമഃ സർഗ്ഗഃ

ദ്വിതീയഃ സർഗ്ഗഃ

തസ്യാസ്തദ്വചനം ശ്രുത്വാ പ്രിയായാ രാക്ഷസേശ്വരം
ഉഷ്ണം ദീർഘം വിനിഃശ്വസ്യ നിരീക്ഷ്യ ച സഭാസദഃ
ഹസ്തേ മണ്ഡോദരീം ഗൃഹ്യ വാക്യമേതദുവാച ഹ. 1
തവയാ ന യുദ്ധകാംക്ഷിണ്യാ വചോ യദ് ബഹു ഭാഷിതം
ന തന്മനസി മേ ദേവി പ്രവിവേശാപ്രിയം പ്രിയേ. 2

"കാത്തവീര്യോജ്ജ്വനനെന്നപോലെതന്നെ ശ്രീരാഘവൻ സുഹൃത്തായി കരുതപ്പെടുവാൻ യോഗ്യനാകുന്നു; ഞാൻ ഉണർത്തിക്കുന്നതെല്ലാം നന്മക്കായിട്ടാണ്; എന്റെ അപേക്ഷപ്രകാരം ചെയ്തരുളിയാലും; വെറുതെ അഭിമാനം കരുതേണ്ട ആവശ്യമില്ല; കുലനാശത്തെ വരുത്തിക്കൂട്ടാതിരുന്നാലും; പട്ടണത്തേയും നശിപ്പിക്കാതിരുന്നാലും; പുത്രന്മാരുടെ ക്ഷയവും വരുത്താതിരുന്നാലും."

ഒന്നാംപ്രക്ഷിപ്തസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

പ്രേയസിയായ അവളുടെ ആ വാക്യത്തെ കേട്ട് രാക്ഷസാധിപൻ ചുറ്റുമുടെ നെടുവീർപ്പിട്ടുകൊണ്ട് സഭാവാസികളെനോക്കി, മണ്ഡോദരിയെ കയ്യിൽപിടിച്ചുകൊണ്ട്, ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു. "പ്രാണനാഥേ! യുദ്ധത്തെ കാമിക്കാത്തവളായ ഭവതിയാൽ എന്തെല്ലാമോ വളരെ പറയപ്പെട്ടതും എനിക്ക് രുചിക്കാത്തതുമായ ആ വാക്ക്, അല്ലേ ദേവീ! എന്റെ ഉള്ളിൽ പ്രവേശിച്ചതുതന്നെയില്ല.

തദ്രാക്ഷസാനീകമതിപ്രചണ്ഡ-
മാലോക്യ രാമോ ഭുജഗേന്ദ്രബാഹുഃ
വിഭീഷണം ശസ്ത്രഭൃതാം വരിഷ്ഠ-
മുവാച സേനാനുഗതഃ പൃഥുശ്രീഃ. 11

സേനാനുഗതഃ	സേനാസമേതനും	രാക്ഷസാനീകം	രാക്ഷസസൈന്യത്തെ
പൃഥുശ്രീഃ	മഹാകീർത്തിമാനും	ആലോക്യ,	നിരീക്ഷിച്ച്,
ഭുജഗേന്ദ്ര-ബാഹുഃ	സർപ്പരാജാവിനൊത്ത ഭുജങ്ങളോടുകൂടിയവ	ശസ്ത്രഭൃതാം വരിഷ്ഠം	വീരാഗ്രസരനായ
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ, [നുമായ	വിഭീഷണം	വിഭീഷണനോടായി
തത്	ആ	ഉവാച.	ഇപ്രകാരം അരുളി
അതിപ്രചണ്ഡം	അതിഭയങ്കരമായ		ച്ചെയ്തു.

ദേവാൻ ജിത്വാ രണേ പൂർവ്വം സസുരാസുരമാനുഷാൻ
പ്രണമേ മാനുഷം രാമം വാനരാൻ യഃ സമാശ്രിതഃ 3
പ്രണമ്യ രാമം കാകുത്സ്ഥം കിം വക്ഷ്യേ സർവ്വദേവതാഃ
കീദൃശം വാ ഭവേന്മഹ്യം ജീവിതം ഹതതേജസഃ 4
ഹൃത്വാ തസ്യ പുരാ ഭാര്യാം മാനം കൃത്വാ സുദാരുണം
രാക്ഷസാന്മാരയിത്വാ തു ലങ്കാം സംപീഡ്യ സർവ്വതഃ
രാഘവം പ്രണമേ കസ്മാദ്ധീനവീര്യ ഇവാപരഃ 5
രാഘവം പ്രണിപത്യാഹം കഥം ജീവിതുമുത്സഹേ
ഏഷ മേ സഹജോ ഭാവോ നിത്യം മനസി വർത്തതേ 6
അവിജ്ഞേയ തദാ ദേവി ന നമേയം തു കസ്യചിത്-
ത്രൈലോക്യേ സ പുമാൻ നാസ്തി യോ മയാ ന ജിതോ രണേ 7
ദേവതാനാം ബലം ഹത്വാ ദേവരാജോ മയാ ജിതഃ
രാഘവം പ്രണമേ കസ്മാന്മൂർദ്ധ്നി സ്ഥിത്വാ ച ദേഹിനാം 8

ദേവാസുരമനുഷ്യന്മാരടങ്ങിയ ലോകപാലന്മാരെ ഇതിനുമുമ്പ് ജയിച്ച യാതൊരുത്തനാണോ, വാനരന്മാരെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്ന കേവലമാനുഷനായ യാതൊരു രാമനെ കുമ്പിടുക? കകുത്സ്ഥവംശജനായ രാമന്റെ കാലുപിടിച്ചശേഷം, ആ എല്ലാ ദേവന്മാരോടും (അവർ എന്നെ അപഹസിക്കുമ്പോൾ) ഞാനെന്തുപറയട്ടെ? വീര്യം നശിച്ച എന്റെ ജീവിതംതന്നെ എത്രമാതിരിയായിത്തീരുന്നതാണ്? അവന്റെ ഭാര്യയെ അദ്യം അപഹരിച്ച്, അതിഘോരമായ രോഷത്തെയും ഉത്പാദിപ്പിച്ചശേഷം, എത്രയോ രാക്ഷസന്മാർക്ക് ക്ഷയം വരുത്തി, ലങ്കയേയും എങ്ങും നശിപ്പിച്ച്, വീര്യമെല്ലാം ഇല്ലാതായ ഒരു നിസ്സാരനെപ്പോലെ, രാമനെ എങ്ങിനെയാണ് ഞാൻചെന്ന് കാൽപിടിക്കുക? രാമനെ ആശ്രയിച്ച് ഞാൻ എങ്ങിനെയാണ് ജീവൻ വെച്ചിരിക്കുക? ഇതുതന്നെയാണ് എന്റെ ചിത്തത്തിൽ സദാ വർത്തിക്കുന്നതായ സ്വാഭാവികമായ വിചാരം. എന്റെ പ്രാണൻ വേറാകുന്നതിനുമുമ്പ് ഒരു പ്രാണിക്കും ഞാൻ തലകുമ്പിടുകയില്ല; ഈ ത്രിലോകങ്ങളിലും എന്നാൽ തോല്പിക്കപ്പെടാത്ത ഒരു പുരുഷൻ ഇല്ലതന്നെ. ദേവന്മാരുടെ സൈന്യത്തെയെല്ലാം ആട്ടിപ്പായിച്ച്, ഇന്ദ്രൻ എന്നാൽ ജയിക്കപ്പെട്ടു; സർവ്വപ്രാണികളുടേയും തലയിൽ കാൽവെച്ചശേഷം, രാമനെ എങ്ങിനെയാണ് ഞാൻ കാൽപിടിക്കുക?

നാനാപതാകാധ്വജശസ്ത്രജുഷ്ടം
പ്രാസാസിശൂലായുധശസ്ത്രജുഷ്ടം
സൈന്യം ഗജേന്ദ്രോപമനാഗജുഷ്ടം
കസ്യേദമക്ഷോഭ്യമഭീരുജുഷ്ടം. 12

"നാനാപതാകാധ്വജശസ്ത്രജുഷ്ടം	അനേകം കൊടികൾ, കൊടിക്കൂറകൾ, ആയുധങ്ങൾ എന്നവയോടുകൂടിയതും
പ്രാസാസിശൂലായുധശസ്ത്രജുഷ്ടം	കുന്തം, വാൾ, ശൂലായുധം മുതലായ ആയുധങ്ങളോടുകൂടിയതും
ഗജേന്ദ്രോപമനാഗജുഷ്ടം	ഐരാവതസദൃശങ്ങളായ ആനകളോടുകൂടിയതും
അഭീരുജുഷ്ടം	ധീരന്മാരോടുകൂടിയതും
അക്ഷോഭ്യം	കലക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തതുമായ
ഇദം	ഈ
സൈന്യം	സൈന്യം
കസ്യ?"	ആരുടേതാണ്?"

മാ കൃഥാ ഗ്ലാനി സന്താപം ശമയിഷ്യേ ശുചിസ്മിതേ-
ഹനിഷ്യേ രാഘവം ചൈവ ലക്ഷ്മണം വാനരാംശ്ച താൻ 9
സുഗ്രീവം ച ഹനിഷ്യാമി ഹനുമന്തം ച വാനരം
ന തു സന്ധിം കരിഷ്യാമി രാഘവേണ സഹൈവ തു 10
വൈദേഹീം നാപ്പയിഷ്യാമി രാഘവസ്യ ഭയാദഹം
സാംപ്രതം ന ച സന്ധിം തു കരിഷ്യതി സ രാഘവഃ 11
സാഗരം സുമഹദ് ബദ്ധ്വാ ലങ്കാമേത്യ സകാനനാം
രാക്ഷസപ്രവരാൻ ഹത്വാ സന്ധിം കുര്യാത് കഥം പ്രിയേ 12
ന ത്വഹം സന്ധിമിച്ഛാമി കദാചിദപി ഭാമിനി-
ഗച്ഛ ത്വം ഭദ്രേ വിസ്രബ്ധാ സർവ്വമേതത്യുപോദയം 13
മാ കൃഥാ ഗ്ലാനി സന്താപമഹം യാസ്യേ രണാജിരം
അദ്യ സർവ്വാനധിഷ്യാമി ശത്രൂൻ സമരമൂർദ്ധനി 14

മനസ്സിൽ ഒട്ടും സന്താപം വേണ്ടതില്ല; സുമുഖി! ഞാൻ ദുഃഖശാന്തിവരുത്തുന്നുണ്ട്; രാമനേയും ലക്ഷ്മണനേയും ആ വാനരന്മാരേയും എല്ലാം ഞാൻ ഹനിക്കുന്നുണ്ട്. സുഗ്രീവനേയും വാനരനായ ഹനുമാനേയും ഞാൻ വധിക്കുന്നുണ്ട്; അതുകൊണ്ടായി ഞാൻ ഒരിക്കലും സന്ധിചെയ്കയില്ല. രാമനെ ഭയപ്പെട്ട് ഞാൻ സീതയെ തിരിയെ കൊടുക്കുന്നതല്ല; എന്നതന്നെയല്ല, ആ രാഘവൻ ഈ ഘട്ടത്തിൽ സമാധാനത്തിനു സമ്മതിക്കുകയുമില്ല. വമ്പിച്ച പയോധിയെ ബന്ധിച്ചു്, കാനനനിബിഡമായ ലങ്കയിൽ എത്തിച്ചേർന്നു്, രാക്ഷസന്മാരിൽ കൊലകൊമ്പന്മാരേയും കൊന്നശേഷം, പ്രേയസി!, എങ്ങിനെയാണു് (രാമൻ) സമാധാനത്തിനു് വഴിപ്പെടുക? സുന്ദരി! എന്തായാലും ഈ ഘട്ടത്തിൽ, ഞാൻ സന്ധിക്കു് ആലോചിക്കുന്നതേയില്ല; ഭവതി തിരിച്ചുചെന്നു് ഭയപ്പെടാതെ വർത്തിച്ചുകൊൾക; ഇതെല്ലാം ശുഭമായ്തന്നെ അവസാനിക്കും. ഉള്ളിൽ വിഷാദം കയ്യൊള്ളാതിരിക്കുക; ഞാൻ പടക്കളത്തിലേക്കു് പോയ്വരട്ടെ; പടത്തലയ്കൽ ശത്രുക്കളെയെല്ലാം ഞാൻ ഇക്ഷണംതന്നെ വധിക്കുന്നുണ്ടു്.

തതസ്തു രാമസ്യ നിശമ്യ വാക്യം വിഭീഷണഃ ശക്രസമാനവീര്യഃ
ശശംസ രാമസ്യ ബലപ്രവേകം മഹാത്മനാം രാക്ഷസപുംഗവാനാം. 13

തതഃ	അപ്പോൾ	മഹാത്മനാം	മഹാധൈര്യശാലികളായ
ശക്രസമാനവീര്യഃ	ഇന്ദ്രനു തുല്യമായ വീര്യത്തോടുകൂടിയ	രാക്ഷസപുംഗവാനാം	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠന്മാരുടെ
വിഭീഷണഃ,	വിഭീഷണൻ,	ബലപ്രവേകം തു	ബലപ്രൌഢിയെക്കുറിച്ച്
രാമസ്യ വാക്യം നിശമ്യ,	വാക്യത്തെ കേട്ട്,	ശശംസ.	ഇപ്രകാരം ഉണർത്തിച്ചു.
രാമസ്യ,	ശ്രീരാമനോടായി,		

പുത്രാശ്ച തേ മഹാവീര്യാ മേഘനാദപുരസ്സരാഃ
ന തേഷാം മുച്യതേ കശ്ചിദപി മൃത്യുർവ്വരാനനേ 15
അന്തഃപുരായ ഗച്ഛ ത്വം സുഖിനീ ഭവ സസ്നുഷാ
ഏവമുക്ത്വാ പരിഷ്വജ്യ ഭാര്യാം പ്രിയമനാ ഇവ 16
പ്രവിവേശ തദാ ദേവീ സ്വയം ച ഭവനം ശുഭം
ചിന്തയാമാസ തം ഘോരം വിഗ്രഹം സമുപസ്ഥിതം 17
രാവണസ്തു തദാ വാക്യം രാക്ഷസാനിദമബ്രവീത് 18
കല്പ്യതാം മേ രഥഃ ശീഘ്രം ക്ഷിപ്രമാനീയതാം ധനുഃ
അദ്യ ക്രോധം വിമോക്ഷ്യാമി ഗൃധ്നം സുപ്തമയേശയം 19
ദേവാന്തകേ യഥാ പൂർവ്വം രുദ്രേണ നിഹതോഽന്തകഃ
ചിരകാലേപ്സിതം ഹ്യേതല്ലബ്ധം മേ രാഘവേണ ഹ 20
അദ്യ തൂണീശയാ ബാണാ വിമുക്താ ഇവ പന്നഗാഃ
രാമം സമഭിധാവന്തു വിഷാഗ്നിപ്രതിമാഃ ശിതാഃ 21

മേഘനാദൻ (ഇന്ദ്രജിത്ത്) മുതലായ ഭവതിയുടെ പുത്രന്മാർ മഹാവീര്യശാലികളാണ്; സുന്ദരി! അവരെ (ശത്രുക്കളെ എന്ന് വിവക്ഷ; പുത്രന്മാരെ എന്ന് അവിചാരിതമായ അർത്ഥം) മൃത്യു ഒരിക്കലും വിട്ടൊഴിക്കുന്നതല്ല. ഭവതി അന്തഃപുരത്തിലേക്ക് തിരിച്ചെഴുന്നള്ളിയാലും;" എന്നിപ്രകാരമെല്ലാം ഉരചെയ്ത്, പ്രീതമാനസനെന്നപോലെ, രാജ്ഞിയെ ആലിംഗനംചെയ്ത് വിടകൊടുത്തയച്ചു. അപ്പോൾ മഹാരാജ്ഞി ഭംഗിയേറിയതായ തന്റെ അരമനയിൽ പ്രവേശിച്ചു; ആ ഭയങ്കരസമരം അടുത്തുപോയെന്ന് വിചാരപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു. ആ സമയം രാവണൻ രാക്ഷസരോടായി ഇപ്രകാരം ആജ്ഞാപിച്ചു. "വേഗത്തിൽ എന്റെ രഥം തയ്യാറാക്കപ്പെടട്ടെ; വില്ലും ഉടനെ കൊണ്ടുവരപ്പെടട്ടെ; പുറത്തുകാട്ടപ്പെടാതെ ഉള്ളിൽ ഗാഢമായി കുടികൊണ്ടിരിക്കുന്ന എന്റെ ക്രോധത്തെ ഞാൻ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തുന്നുണ്ട്. പണ്ട് ദേവന്മാരുമായുള്ള യുദ്ധത്തിൽ രുദ്രഭഗവാനാൽ യമൻ എപ്രകാരം വധിക്കപ്പെട്ടുവോ അപ്രകാരം രാമനുമായുള്ള ഈ യുദ്ധം എന്നാൽ എത്രയോ നാളായി കരുതപ്പെട്ടതാണ്. ഇതാ, എന്റെ ആവനാഴികളിൽ കിടക്കുന്നവയും വളയൂരിയ സർപ്പങ്ങളെന്നപോലെയുള്ളവയും, വിഷജ്വാലകളൊത്തവയും ആയ കൂർത്തുമൂത്ത ശരങ്ങൾ രാമനുനേരെ ചെല്ലട്ടെ.

["മേ രാഘവേണ" എന്നതിൽനിന്ന് താൻ യമനും, ശ്രീരാമൻ രുദ്രനും സാമ്യമാണെന്ന് അവിവക്ഷിതാർത്ഥം.]

യോഽസൌ ഗജസ്കന്ധഗതോ മഹാത്മാ
നവോദിതാർക്കോപമതാമ്രവക്ത്രഃ
പ്രകംപയൻ നാഗശിരോഽഭ്യുപൈതി
ഹ്യകംപനം ത്വേനമവേഹി രാജൻ. 14

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!	നവോദി-താർക്കോപമ-താമ്രവക്ത്രഃ	ബാലസൂര്യന്നു തുല്യമായ ചുവന്ന മുഖമാർന്നവനായി,
യഃ	യാതൊരു	മഹാത്മാ തു	അതി ധീരതയോടുകൂടി
അസൌ	ഇവൻ	അഭ്യുപൈതി,	നേർക്കുവരുന്നുവോ,
ഗജസ്കന്ധഗതഃ	ആനപ്പുറത്തിരുന്നുകൊണ്ട്	ഏനം	ഇവനെ
നാഗശിരഃ	ആനയുടെ തല	അകംപനം ഹി	അകംപനനാണെന്നു
പ്രകംപയൻ	ആടിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്	അവേഹി.	ബോധിച്ചാലും.

യോഽസൌ രഥസ്ഥോ മൃഗരാജകേതുർധൂന്വൻ ധനുഃ ശക്രധനുഃപ്രകാശം
കരീവ ഭാത്യുഗ്രവിവൃത്തദംഷ്ട്രഃ സ ഇന്ദ്രജിന്നാമ വരപ്രധാനഃ. 15

"യഃ	"യാതൊരു	ഉഗ്രവിവൃത്ത-ദംഷ്ട്രഃ	ഭയങ്കരമാംവണ്ണം തേററപ്പല്ലുകളെ കാണിച്ചുകൊണ്ടും,
അസൌ	ഇവൻ	ഭാതി	ശോഭിക്കുന്നുവോ,
മൃഗരാജകേതുഃ	സിംഹക്കൊടി പറപ്പിച്ച്,	സഃ	അവൻ
രഥസ്ഥഃ	തേരിലിരുന്നുകൊണ്ട്	വരപ്രധാനഃ	ഉത്തമവരങ്ങൾ കയ്ക്കൊണ്ടവനായ
ശക്രധനുഃ-പ്രകാശം	ഇന്ദ്രധനുസ്സൊത്ത	ഇന്ദ്രജിത് നാമ.	ഇന്ദ്രജിത്ത് എന്നവനാണ്.
ധനുഃ ധൂന്വൻ,	വില്ലിനെ ഉലച്ചുകൊ		
കരീ ഇവ	ആനപോലെ [ണ്ടും,		

["ധനു! ധൂന്വൻ" എന്നത് കരബലത്തേയും, "കരീ ഇവ" എന്നത് കായബലത്തേയും "വരപ്രധാനഃ" എന്നത് വരബലത്തേയും പറയുന്നു. (ഗോ. രാ).]

സുതേജസൈ രുക്മപുംഖൈർജ്ജലധൌതൈർഹിരണ്മയൈഃ
ശരൈരാദീപയാമ്യേനമുല്ക്കാഭിരിവ കുഞ്ജരം 22
വാനരാൻ സുബഹൂൻ ഗൃഹ്യ രാഘവാത്സംപ്രചോദിതാൻ
യമം നയാമി വിക്രാന്താൻ മമ പാർശ്വമുപാഗതാൻ. 23

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ദ്വിതീയഃ സർഗ്ഗഃ

ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നവയും, പൊൻകടയാർന്നവയും, വെള്ളംപോലെ തിളങ്ങുന്നവയുമായ സ്വർണ്ണമയങ്ങളായ ബാണങ്ങൾകൊണ്ട്, ആനയെ തീക്കൊള്ളികൾകൊണ്ടെന്നപോലെ, ഇവനെ ഞാൻ ചുട്ടെരിക്കുന്നുണ്ട്. രാമന്റെ അടുക്കൽനിന്ന് പറഞ്ഞയക്കപ്പെട്ടവരായി, എന്റെ അടുത്തെത്തിയവരായ എണ്ണമററ വീരന്മാരായ വാനരന്മാരെ ഞാൻ യമപുരിയിലേക്ക് പറഞ്ഞയക്കുന്നുണ്ട്."

രണ്ടാം പ്രക്ഷിപ്തസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

യശ്ചൈഷ വിന്ധ്യസ്യമഹേന്ദ്രകല്പോ
ധനീ രഥസ്ഥോഽതിരഥോഽതിവീരഃ
വിസ്ഫാരയംശ്ചാപമതുല്യമാനം
നാമ്നാഽതികായോഽതിവിവൃദ്ധകായഃ. 16

"വിന്ധ്യാസ്യ-മഹേന്ദ്രകല്പഃ	"വിന്ധ്യൻ, അസ്തഗിരി, മഹേന്ദ്രഗിരി എന്നവയ്ക്ക് സദൃശനും,	ചാപം	വില്ലിനെ
		വിസ്ഫാരയൻ,	ഞാണൊലിയിടുന്നവനും,
ധനീ	വില്ലാളിയും	അതി-വിവൃദ്ധകായഃ	ഏറ്റവും വമ്പിച്ച ശരീരത്തോടുകൂടിയവനും
അതിരഥഃ	അതിരഥനും	യഃ	യാതൊരു [ആയ
അതിവീരഃ	വീരാഗ്രേസരനും,	ഏഷഃ ച	ഇവൻതന്നെയാണ്
രഥസ്ഥഃ	രഥത്തിലിരുന്നുകൊണ്ടുതന്നെ	നാമ്നാ അതികായഃ.	അതികായൻ എന്നു പറയപ്പെടുന്നവൻ.
അതുല്യമാനം	നിസ്തുല്യാകൃതിയാന്ന		

യോഽസൌ നവാക്കോദിതതാമ്രചക്ഷു-
രാരുഹ്യ ഘണ്ടാനിനദപ്രണാദം
ഗജം ഖരം ഗർജ്ജതി വൈ മഹാത്മാ
മഹോദരോ നാമ സ ഏഷ വീരഃ. 17

"യഃ	"യാതൊരു	ഘണ്ടാനിനദ-പ്രണാദം	(ആനക്കഴുത്തിൽ കെട്ടിയ) മണികളുടെ കിലുക്കങ്ങളോടുകൂടി വർദ്ധിച്ചതായി
മഹാത്മാ	മഹാത്മാവും		
വീരഃ	ശൂരനുമായ		
അസൌ	ഇവൻ		
നവാക്കോദിത-താമ്രചക്ഷുഃ	ബാലസൂര്യനെപ്പോലെ തുടുത്തനേത്രങ്ങളോന്ന	ഖരം	കണ്ണുകൊരമായി
		ഗർജ്ജതി വൈ,	ഗർജ്ജനംചെയ്യുന്നവോ
ഗജം	ആനപ്പുറത്തു [വനായി	സഃ ഏഷഃ	ആ ഇവൻ
ആരുഹ്യ	കയറിക്കൊണ്ട്	മഹോദരഃ നാമ.	മഹോദരനാകുന്നു.

യോഽസൌ മയം കാഞ്ചനചിത്രഭാണ്ഡ-
മാരുഹ്യ സന്ധ്യാഭ്രഗിരിപ്രകാശം
പ്രാസം സമുദ്യമ്യ മരീചിനദ്ധം
പിശാച ഏഷോഽശനിതുല്യവേഗഃ. 18

"അസൌ യഃ	"ഇക്കാണുന്ന യാതൊരുവൻ,	ആരുഹ്യ,	കയറി,
		മരീചിനദ്ധം	മിന്നിത്തിളങ്ങുന്ന
കാഞ്ചന-ചിത്രഭാണ്ഡം	സ്വർണ്ണമയമായ അഴകാന്ന കോപ്പുകളാന്തായി	പ്രാസം	കുന്തത്തെ
		സമുദ്യമ്യ,	കയ്യിലെടുത്തിക്കൊണ്ട്,
സന്ധ്യാഭ്ര-ഗിരിപ്രകാശം	സന്ധ്യാകാലമേഘങ്ങളോടുകൂടിയ പർവ്വതംപോലെ വിളങ്ങുന്ന	അശനിതുല്യ-വേഗഃ	ഇടിത്തീയൊത്ത വേഗതപൂണ്ടവനായിരിക്കുന്നവോ,
		ഏഷഃ	ഇവൻ [ന്നവോ,
മയം	കുതിരപ്പുറത്തു [തായ	പിശാചഃ,	പിശാചനെന്നവനാകുന്നു.

യശ്ചൈഷ ശൂലം നിശിതം പ്രഗൃഹ്യ
വിദ്യുത്പ്രഭം കിങ്കരവജ്രവേഗം
വൃഷേന്ദ്രമാസ്ഥായ ഗിരിപ്രകാശ-
മായാതി യോഽസൌ ത്രിശിരാ യശസ്വീ. 19

"യഃ,	"യാതൊരുവൻ,	വൃഷേന്ദ്രം	കാളപ്പുറത്തു്
നിശിതം	ക്രമ്മയുള്ളതും	ആസ്ഥായ	കയറിക്കൊണ്ടു്
വിദ്യുത്പ്രഭം ച	മിന്നൽപോലെ പ്രകാശിക്കുന്നതും	ആയാതി,	വരുന്നുവോ,
കിങ്കരവജ്രവേഗം	വജ്രായുധവും കുമ്പിടത്തക്ക ബലമാൎന്നതു	ഏഷഃ	ഇവൻ
		ത്രിശിരാഃ;	ത്രിശിരസ്സു് എന്നവ
ശൂലം	ശൂലത്തെ [മായ	യഃ	യാതൊരു [നാകുന്നു;
പ്രഗൃഹ്യ,	എടുത്തുകൊണ്ടു്,	അസൌ	ഇവൻ
ഗിരിപ്രകാശം	മലയൊത്ത	യശസ്വീ.	മഹാപ്രതാപശാലിയാകുന്നു.

അസൌ ച ജീമൂതനികാശരൂപഃ
കുംഭഃ പൃഥുവ്യൂഢസുജാതവക്ഷാഃ
സമാഹിതഃ പന്നഗരാജകേതുർ-
വിസ്ഫാരയൻ ഭാതി ധനുർവ്വിധുന്വൻ. 20

"ജീമൂതനികാശരൂപഃ	"കരിമുകിലൊത്ത വടിവാൎന്നവനും	അസൌ	ഇക്കാണുന്ന
		കുംഭഃ	കുംഭനെന്നവൻ
പൃഥുവ്യൂഢസുജാതവക്ഷാഃ	പെരുത്തതും വിരിഞ്ഞതുമായ മെംഗിയുള്ള മാറിടത്തോടുകൂടിയവനും	സമാഹിതഃ	സന്നദ്ധനായി
		ധനുഃ വിധുന്വൻ	വില്ലുലച്ചു്
പന്നഗരാജകേതുശ്ച	സൎപ്പശ്രേഷ്ഠൻ കൊടിയായുള്ളവനുമായ	വിസ്ഫാരയൻ	ഞാണൊലിയിട്ടുകൊണ്ടു്
		ഭാതി.	വിളങ്ങുന്നു.

യശ്ചൈഷ ജാംബൂനദവജ്രജുഷ്ടം
ദീപ്തം സധൂമം പരിഘം പ്രഗൃഹ്യ
ആയാതി രക്ഷോബലരക്തഭൃത്യ-
സ്ത്വസൌ നികുംഭോഽദ്ഭുതഘോരകർമ്മാ. 21

"യഃ	"യാതൊരുവൻ	നികുംഭഃ;	നികുംഭൻ എന്നു് പറയപ്പെടുന്നവൻ;
ജാംബൂനദവജ്രജുഷ്ടം	പൊന്നും വൈരവും ചേൎന്ന	അസൌ	ഇവൻ
സധൂമം ദീപ്തം ച പരിഘം	പുകഞ്ഞുജ്വലിക്കുന്ന ഇരുമ്പുലക്ക	അദ്ഭുത-ഘോരകർമ്മാ	ഘോരമായ അത്ഭുതകൃത്യങ്ങൾ ചെയ്യുന്നവനായി
പ്രഗൃഹ്യ	എടുത്തുകൊണ്ടു്	രക്ഷോബല-കേതുഭൂതഃ,	രാക്ഷസസൈന്യത്തിൽ മികച്ച ഒരുവനാകുന്നു.
ആയാതി,	വരുന്നുവോ,		
ഏഷഃ തു	ഇവൻതന്നെയാണു്		

യശ്ചൈഷ ചാപാസിശരൌഘജുഷ്ടം
പതാകിനം പാവകദീപ്തരൂപം
രഥം സമാസ്ഥായ വിഭാത്യുദഗ്രോ
നരാന്തകോ5സൌ നഗശൃംഗയോധീ. 22

"യഃ	"യാതൊരുവൻ	സമാസ്ഥായ,	ഇരുന്നുകൊണ്ട്,
ചാപാസിശരൌഘജുഷ്ടം	വില്ല്, വാൾ, ശരം എന്നവകൊണ്ട് നിറയപ്പെട്ടതും	ഉദഗ്രഃ	ക്രൂരനായി
		വിഭാതി	കാണപ്പെടുന്നുവോ,
		ഏഷഃ ച	ഇവൻതന്നെയാണ്
പതാകിനം,	കൊടിക്കൂറകളാൽന്തായി	നരാന്തകഃ;	നരാന്തകൻ;
		അസൌ	ഇവൻ
പാവകദീപ്തരൂപം	ചെന്തീപോലെമിന്നുന്നതുമായ	നഗശൃംഗയോധി.	മരങ്ങൾകൊണ്ടും, ഗിരിശൃംഗങ്ങൾകൊണ്ടും പൊരുതുന്നവനാകുന്നു.
രഥം	തേരിൽ		

യശ്ചൈഷ നാനാവിധഘോരരൂപൈർ-
വ്യാഘ്രോഷ്ടനാഗേന്ദ്രമൃഗാശ്വവക്ത്രൈഃ
ഭൂതൈർവൃതോ ഭാതി വിവൃത്തനേത്രൈഃ
സോ5സൌ സുരാണാമപി ദർപ്പഹന്താ. 23

"യഃ ഏഷഃ,	"യാതൊരു ഇവൻ,	ഭൂതൈഃ	ഭൂതങ്ങളാൽ
നാനാവിധഘോരരൂപൈഃ	പലമാതിരി ഘോരരൂപങ്ങളാൽന്തവയും,	വൃതഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
		ഭാതി,	പ്രകാശിക്കുന്നുവോ,
വ്യാഘ്രോഷ്ട്രനാഗേന്ദ്രമൃഗാശ്വവക്ത്രൈഃ	വമ്പിച്ച പുലി, ഒട്ടകം, ആന, മാൻ, കുതിര എന്നവയുടെ മുഖങ്ങളാൽന്തവയും,	സഃ	ആ
		അസൌ ച	ഇവൻതന്നെയാണ്
		സുരാണാം അപി ദേവന്മാക്കുംകൂടി	
വിവൃത്തനേത്രൈഃ	കണ്ണുരുട്ടിമിഴിക്കുന്നവയുമായ	ദർപഹന്താ.	ഗർവ്വം ശമിപ്പിച്ചുവന്നായ രാവണൻ.

യത്രൈതദിന്ദുപ്രതിമം വിഭാതി
ഛത്രം സിതം സൂക്ഷ്മശലാകമഗ്ര്യം
ഏഷൈഷ രക്ഷോധിപതിർമ്മഹാത്മാ
ഭൂതൈർവൃതോ രുദ്ര ഇവാവഭാതി. 24

"യത്ര	"യാതൊരു ദിക്കിൽ	അത്ര	അവിടെത്തന്നെയാണ്
ഇന്ദുപ്രതിമം	ചന്ദ്രനെന്നപോലെ	ഏഷഃ മഹാത്മാ	ഈ മഹാത്മാവായ
സൂക്ഷ്മശലാകം	നേരിയ വാരികളോടുകൂടിയതും	രക്ഷോധിപതിഃ	രാക്ഷസരാജാവ്,
		ഭൂതൈഃ	ഭൂതഗണങ്ങളാൽ
അഗ്ര്യം	വിശേഷപ്പെട്ടതുമായ	വൃതഃ	ചൂഴപ്പെട്ട
ഏതത്	ഈ	രുദ്രഃ	പരമശിവൻ
സിതം ഛത്രം	വെൺകൊറക്കുട	ഇവ	എന്നപോലെ,
വിഭാതി,	പ്രകാശിക്കുന്നുവോ,	അവഭാതി.	വിലസുന്നത്.

അസൌ കിരീടീ ചലകുണ്ഡലാസ്യോ
നഗേന്ദ്രവിന്ധ്യോപമഭീമകായഃ
മഹേന്ദ്രവൈവസ്വതദുഷ്പ്രധർഷോ
രക്ഷോധിപഃ സൂര്യ ഇവാവഭാതി. 25

"കിരീടീ ചല-കുണ്ഡലാസ്യഃ	"കിരീടമണിഞ്ഞവനും കുണ്ഡലങ്ങളാട്ടുന്ന മുഖത്തോടുകൂടിയവനും	രക്ഷോധിപഃ,	രക്ഷോനായകൻ,
നഗേന്ദ്ര-വിന്ധ്യോപമ-ഭീമകായഃ	ഹിമവാനും വിന്ധ്യനും പോലെ പെരുത്ത ശരീരത്തോടുകൂടിയവനും	മഹേന്ദ്ര-വൈവസ്വത-ദുഷ്പ്രധർഷോ ;	ദേവേന്ദ്രനേറയും യമനേറയും ഗർവ്വത്തെ അടക്കിയവനാകുന്നു ;
അസൌ	ഈ [മായ	സൂര്യഃ ഇവ അവഭാതി."	ആദിത്യനെന്നപോലെ പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു."

പ്രത്യുവാച തതോ രാമോ വിഭീഷണമരിന്ദമം
അഹോ ദീപ്തോ മഹാതേജാ രാവണോ രാക്ഷസേശ്വരഃ. 26

രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	"അഹോ !	"അമ്പോ !
അരിന്ദമം	ശത്രുമർദ്ദനനായ	രാക്ഷസേശ്വരഃ	രാക്ഷസരാജാവായ
വിഭീഷണം	വിഭീഷണനോടായി	രാവണഃ,	ഈ രാവണൻ,
തതഃ	അപ്പോൾ	മഹാതേജാഃ	അതിതേജോമയനായി
പ്രത്യുവാച ;	ഇപ്രകാരം അരുളിച്ചെയ്തു ;	ദീപ്തഃ.	പ്രകാശിക്കുന്നു.

ആദിത്യ ഇവ ദുഷ്പ്രേക്ഷോ രശ്മിഭിർഭാതി രാവണഃ
സുവ്യക്തം ലക്ഷയേ ഹ്യസ്യ രൂപം തേജഃസമാവൃതം. 27

"രാവണഃ	"രാവണൻ,	അസ്യ	ഇവന്റെ
രശ്മിഭിഃ	കിരണങ്ങളാൽ	രൂപം	സ്വരൂപം
ദുഷ്പ്രേക്ഷ്യഃ	നോക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്ത	തേജഃ-സമാവൃതം ഹി,	പൂർണ്ണബലത്തോടുകൂടിയതെന്നതന്നെ
ആദിത്യഃ ഇവ ഭാതി ;	കതിരവനെന്നപോലെ ശോഭിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു ;	സുവ്യക്തം	പ്രത്യക്ഷത്തിൽ
		ലക്ഷയേ.	ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

അഹോ വീര്യമഹോ ധൈര്യമഹോ സത്ത്വമഹോ ദ്യുതിഃ
അഹോ രാക്ഷസരാജസ്യ സർവ്വലക്ഷണസംയുതാ. 28

"അഹോ വീര്യം!	"ഹാ! എന്തൊരുവീര്യം!	രാക്ഷസരാജസ്യ	രാക്ഷസരാജാവിനുള്ള
അഹോ ധൈര്യം!	എന്തു ധൈര്യം!	സർവ്വലക്ഷണ-സംയുതാ	സർവ്വലക്ഷണങ്ങളുടേയും യോജിപ്പ്
അഹോ സത്വം!	എന്തു ബലം!	അഹോ !	ആശ്ചര്യപ്പെടത്തക്കതുതന്നെ !
അഹോ ദ്യുതിഃ !	എന്തൊരു കാന്തി!		

ദേവദാനവവീരാണാം വപുർനൈവംവിധം ഭവേത്
യാദൃശം രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ വപുരേതത് പ്രകാശതേ. 29

രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ	രാക്ഷസരാജാവിന്റെ	ഏവം വിധം	ഇപ്രകാരമുള്ള
ഏതത്	ഈ	വപുഃ	ശരീരം
വപുഃ,	ശരീരം,	ദേവദാനവ-വീരാണാം	ദേവശ്രേഷ്ഠന്മാക്കും അസുരശ്രേഷ്ഠന്മാക്കും
യാദൃശം	എപ്രകാരം		
പ്രകാശതേ,	പ്രകാശിക്കുന്നുവോ,	ന ഭവേത്.	ഉണ്ടാവുകയില്ല.

സർവ്വേ പർവ്വതസംകാശാഃ സർവ്വേ പർവ്വതയോധിനഃ
സർവ്വേ ദീപ്തായുധധരാ യോധാശ്ചാസ്യ മഹൌജസഃ. 30

"അസ്യ	"ഇവന്റെ	സർവ്വേ	എല്ലാവരും
മഹൌജസഃ	മഹാതേജസ്വികളായ	പർവ്വത-സംകാശാഃ	പർവ്വതാകാരന്മാർ;
യോധാഃ	ഭടന്മാർ	സർവ്വേ	എല്ലാവരും
സർവ്വേ ച,	എല്ലാവരും,	ദീപ്തായുധധരാഃ	ജ്വലിക്കുന്ന ആയുധങ്ങളെ ധരിച്ചവർ.
പർവ്വത-യോധിനഃ	മലകളോടും പൊരുതുവാൻ തക്കവർ;		

ഭാതി രാക്ഷസരാജോ ऽസൌ പ്രദീപ്തൈർഭീമവിക്രമൈഃ
ഭൂതൈഃ പരിവൃതസ്തീക്ഷ്ണൈർദേഹവദ്ഭിരിവാന്തകഃ. 31

"അസൌ	"ഈ	ദേഹവദ്ഭിഃ	ക്രൂരന്മാരുമായ
രാക്ഷസരാജഃ,	രാക്ഷസരാജാവ്,	ഭൂതൈഃ	ഭൂതങ്ങളാൽ
പ്രദീപ്തൈഃ	ജ്വലിക്കുന്നവരും	പരിവൃതഃ	ചുറ്റപ്പെട്ട
തീക്ഷ്ണൈഃ	നല്ല ചൊടിയുള്ളവരും	അന്തകഃ ഇവ	യമനെന്നപോലെ
ഭീമവിക്രമൈഃ	ഭയങ്കരപരാക്രമികളും	ഭാതി.	വിലസുന്നു.

ദിഷ്ട്യാ ऽയമദ്യ പാപാത്മാ മമ ദൃഷ്ടിപഥം ഗതഃ
അദ്യ ക്രോധം വിമോക്ഷ്യാമി സീതാഹരണസംഭവം. 32

"പാപാത്മാ	"മഹാപാപിയായ	സീതാഹരണ-സംഭവം	സീതയെ അപഹരിച്ചതുകൊണ്ടുണ്ടായ
അയം	ഇവൻ	ക്രോധം	കോപത്തെ
ദിഷ്ട്യാ	ദൈവാധീനംകൊണ്ടാ [ണ്	അദ്യ	ഇപ്പോൾതന്നെ
അദ്യ	ഇപ്പോൾ	വിമോക്ഷ്യാമി."	ഞാൻ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തുന്നുണ്ട്."
മമ	എന്റെ		
ദൃഷ്ടിപഥം ഗതഃ;	കണ്ണിലകപ്പെട്ടതു;		

ഏവമുക്ത്വാ തതോ രാമോ ധനുരാദായ വീര്യവാൻ
ലക്ഷ്മണാനുചരസ്തസ്ഥൌ സമുദ്യമ്യ ശരോത്തമം. 33

വീര്യവാൻ	വിരനും	ധനുഃ	വില്ലിനെ
ലക്ഷ്മണാനുചരഃ	ലക്ഷ്മണസഹിതനുമാ [യ	സമുദ്യമ്യ	കയ്യിലെടുത്തുകൊണ്ട്,
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	ശരോത്തമം	ഒരുത്തമബാണത്തെ
തതഃ	അപ്പോൾ	ആദായ	ഊരിപ്പിടിച്ച്
ഏവം ഉക്ത്വാ,	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്ത്,	തസ്ഥൌ.	തെയ്യാറായിനിന്നു.

തതഃ സ രക്ഷോധിപതിർമ്മഹാത്മാ
രക്ഷാംസി താന്യാഹ മഹാബലാനി
ദ്വാരേഷു ചയ്യാഗൃഹഗോപുരേഷു
സുനിർവൃതാസ്തിഷ്ഠത നിർവ്വിശങ്കാഃ. 34

സഃ	ആ	ആഹ;	ഇപ്രകാരമാജ്ഞാപിച്ചു;
മഹാത്മാ	മഹാപരാക്രമശാലിയാ	"ദ്വാരേഷു	"കോട്ടവാതിലുകളിലും
രക്ഷോധിപതിഃ,	രാക്ഷസരാജാവ്, [യ	ചയ്യാഗൃഹ-	കൊത്തളങ്ങളിലും
തതഃ	അപ്പോൾ	ഗോപുരേഷു	ഗോപുരങ്ങളിലും
മഹാബലാനി	മഹാബലശാലികളാ	നിർവ്വിശങ്കാഃ	ക്രമാതെ
താനി	ആ [യ	സുനിർവൃതാഃ	ധൈര്യത്തോടെ
രക്ഷാംസി	രാക്ഷസന്മാരോട്	തിഷ്ഠത.	കാത്തുനില്പിൻ.

ഇഹാഗതം മാം സഹിതം ഭവദ്ഭിർ-
വനൌകസശ്ചരിത്രമിദം വിദിത്വാ
ശൂന്യാം പുരീം ദുഷ്പ്രസഹാം പ്രമഥ്യ
പ്രധർഷയേയുഃ സഹസാ സമേതാഃ. 35

"മാം	"എന്നെ	ചരിത്രം	നല്ലതക്കമെന്നും
ഭവദ്ഭിഃ	നിങ്ങളോട്ട ക്രടി	വിദിത്വാ,	കണ്ട്,
സഹിതം		വനൌകസഃ	വാനരന്മാർ
ആഗതം,	ഇങ്ങെത്തിയിരിക്കുന്ന വനായും,	സമേതാഃ,	ഒത്തുക്രടിക്കൊണ്ട്,
ദുഷ്പ്രസഹാം	അട്ടപ്പാൻ സാധിക്കാ	സഹസാ	ഊക്കോടെ
പുരീം	പുരത്തെ [ത്ത	ഇഹ	ഇങ്ങു
ശൂന്യാം	ആളൊഴിഞ്ഞിരിക്കുന്ന	പ്രമഥ്യ,	കയത്തു കയറി,
ഇദം	ഇതുതന്നെ [തായും,	പ്രധർഷയേയുഃ.	നാശത്തെ വിളയിച്ചേയ്ക്കും.

വിസജ്ജയിത്വാ സഹിതാംസ്തതസ്താൻ
മതേഷു രക്ഷഃസു യഥാനിയോഗം
വ്യദാരയദ്വാനരസാഗരൌഘം
മഹാഝഷഃ പൂർണ്ണമിവാർണ്ണവൌഘം. 36

"മതേഷു	"വിശ്വസ്തന്മാരായ	തതഃ,	അതിൽപിന്നെ,
രക്ഷഃസു	രാക്ഷസന്മാരുടെ അട്ടക്കൽ	പൂർണ്ണം	നിറഞ്ഞൊഴുകുന്ന
		അർണ്ണവൌഘം	സമുദ്രപ്രവാഹത്തിൽ
യഥാനിയോഗം	ഇപ്രകാരം കല്പിച്ചുവ ണ്ണംതന്നെ,	മഹാഝഷഃ ഇവ	ഒരു വമ്പിച്ച മീനെന്ന പോലെ,
സഹിതാൻ	ക്രടെ ഉണ്ടായിരുന്ന	വാനര-	വാനരക്കടലൊഴുക്കിന്നു
താൻ	അവരെ	സാഗരൌഘം	ള്ളിൽ
വിസജ്ജയിത്വാ,	വിടകൊടുത്തയച്ച്,	വ്യദാരയത്.	പിളർന്നുചെന്നു.

തമാപതന്തം സഹസാ സമീക്ഷ്യ
ദീപ്തേഷുചാപം യുധി രാക്ഷസേന്ദ്രം
മഹത് സമുത്പാട്യ മഹീധരാഗ്രം
ദുദ്രാവ രക്ഷോധിപതിം ഹരീശഃ. 37

ഹരീശഃ,	വാനരാധിപനായ
യുധി	പോരിൽ [സുഗ്രീവൻ,
ദീപ്തേഷുചാപം	ജ്വലിക്കുന്ന ശരവും വി
ആപതന്തം	ല്ലുമായി ഏറടുക്കുന്ന [
തം	ആ
രാക്ഷസേന്ദ്രം	രക്ഷോനാഥനെ
സമീക്ഷ്യ,	കണ്ട്,
സഹസാ	ഉടനെ
മഹത്	വമ്പിച്ച
മഹീധരാഗ്രം	ഒരു പർവ്വതശിഖരത്തെ
സമുത്പാട്യ,	പുഴക്കി എടുത്തുകൊ
	ണ്ട്,
രക്ഷോധിപതിം	രാക്ഷസരാജാവിനെ
ദുദ്രാവ.	എതിർത്തുചെന്നു.

തത്തൈലശൃംഗം ബഹുവൃക്ഷസാനും
പ്രഗൃഹ്യ ചിക്ഷേപ നിശാചരായ
തമാപതന്തം സഹസാ സമീക്ഷ്യ
ബിഭേദ ബാണൈസ്തപനീയപുംഖൈഃ. 38

ബഹു-വൃക്ഷസാനും	പല വൃക്ഷങ്ങളാൽ നി താഴ്ചരകളോടുകൂടിയ
തത്	ആ
ശൈലശൃംഗം	പർവ്വതശിഖരത്തെ
പ്രഗൃഹ്യ	ഓങ്ങിക്കൊണ്ട്
നിശാചരായ	രാക്ഷസനാഥനെ
ചിക്ഷേപ;	എറിഞ്ഞു;
ആപതന്തം	നേർക്കുവരുന്ന
തം സമീക്ഷ്യ,	അതിനെ കണ്ട്,
തപനീയ-പുംഖൈഃ	സ്വർണ്ണംകെട്ടിയ
ബാണൈഃ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ട്
സഹസാ	ഉടനെ
ബിഭേദ.	തകർത്തു.

തസ്മിൻ പ്രവൃദ്ധോത്തമസാനുവൃക്ഷ
ശൃംഗേ വികീർണ്ണേ പതിതേ പൃഥിവ്യാം
മഹാഹികല്പം ശരമന്തകാഭം
സമാദദേ രാക്ഷസലോകനാഥഃ. 39

രാക്ഷസ-ലോകനാഥഃ,	രാക്ഷസരാജാവായ അവൻ,
തസ്മിൻ	ആ
പ്രവൃദ്ധോത്തമ-സാനുവൃക്ഷ	വമ്പിച്ച ഉത്തമവൃക്ഷങ്ങളാൽ നിറഞ്ഞ താഴ്ചരകളോടുകൂടിയ
ശൃംഗേ	ആ ശിഖരം
വികീർണ്ണേ	ചിതറി
പൃഥിവ്യാം	ഭൂമിയിൽ
പതിതേ,	വീണാറെ,
മഹാഹികല്പം	വൻസർപ്പംപോലുള്ള
അന്തകാഭം	യമസദൃശമായ
ശരം	ഒരു ബാണത്തെ
സമാദദേ.	ഊരിപ്പിടിച്ചു.

സ തം ഗൃഹീത്വാനിലതുല്യവേഗം
സവിസ്ഫുലിംഗജ്വലനപ്രകാശം
ബാണം മഹേന്ദ്രാശനിതുല്യവേഗം
ചിക്ഷേപ സുഗ്രീവവധായ രുഷ്ടഃ. 40

സഃ,	അവൻ,
അനിലതുല്യവേഗം	കാറിന്റെ വേഗത പൂണ്ടതും
സവിസ്ഫുലിംഗജ്വലനപ്രകാശം	പൊരിപറക്കുന്ന തീപോലെ പ്രകാശിക്കുന്നതും
മഹേന്ദ്രാശനിതുല്യവേഗം	ഇന്ദ്രന്റെ ഇടിത്തീപോലെ ഊക്കുള്ളതുമായ
ബാണം	ബാണത്തെ
ഗൃഹീത്വാ,	എടുത്ത്,
രുഷ്ടഃ	കോപത്തോടെ
തം	അതിനെ
സുഗ്രീവവധായ	സുഗ്രീവവധത്തിന്നായി
ചിക്ഷേപ.	പ്രയോഗിച്ചു.

സ സായകോ രാവണബാഹുമുക്തഃ
ശക്രാശനിപ്രഖ്യവപുഃ ശിതാഗ്രഃ
സുഗ്രീവമാസാദ്യ ബിഭേദ വേഗാദ്-
ഗ്രഹേരിതാ ക്രൌഞ്ചമിവോഗ്രശക്തിഃ. 41

ശക്രാശനിപ്രഖ്യവപുഃ	ഇന്ദ്രന്റെ വജ്രായുധത്തിന്നു തുല്യമായ ആകൃതിയുള്ളതും
ശിതാഗ്രഃ	കൂർത്തമൂർത്തതും
രാവണബാഹുമുക്തഃ	രാവണന്റെ കൈകൊണ്ട് എയ്യപ്പെട്ടതുമായ
സഃ	അ
സായകഃ,	ശരം,
ഗ്രഹേരിതാ	ഗ്രഹനാൽ അയയ്ക്കപ്പെട്ട
ഉഗ്രശക്തിഃ	ഘോരമായ വേൽ
ക്രൌഞ്ചം	ക്രൌഞ്ചപർവ്വതത്തെ
ഇവ,	എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം,
സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവന്റെ മേൽ
ആസാദ്യ	ഏറ്റ്
വേഗാത്	ഊക്കോടെ
ബിഭേദ.	തുളച്ചു.

സ സായകാർത്തോ വിപരീതചേതാഃ
ക്ഷിതൌ പൃഥിവ്യാം നിപപാത വീരഃ
തം പ്രേക്ഷ്യ ഭൂമൌ പതിതം വിസംജ്ഞം
നേദുഃ പ്രഹൃഷ്ടാ യുധി യാതുധാനാഃ. 42

സഃ	അ
വീരഃ	വീരൻ
സായകാർത്തഃ	ശരപീഡിതനായി
വിപരീതചേതാഃ	മനസ്സുഴന്നവനായി
ക്ഷിതൌ	നിലവിളിച്ചുകൊണ്ട്
പൃഥിവ്യാം	ഭൂമിയിൽ
നിപപാത;	വീണു;
യാതുധാനാഃ	രാക്ഷസന്മാർ
യുധി	യുദ്ധത്തിൽ
തം	അ സുഗ്രീവനെ
വിസംജ്ഞം	ബോധം കെട്ട്
ഭൂമൌ	നിലത്ത്
പതിതം	വീണുകിടക്കുന്നവനാ [യി
പ്രേക്ഷ്യ,	കണ്ട്,
പ്രഹൃഷ്ടാഃ	മോദമുറക്കൊണ്ടവരാ [യി
നേദുഃ.	ആർത്തു.

തതോ ഗവാക്ഷോ ഗവയഃ സുദംഷ്ട്ര-
സ്തഥർഷഭോ ജ്യോതിമുഖോ നദശ്ച
ശൈലാൻ സമുദ്യമ്യ വിവൃദ്ധകായാ
പ്രദുദ്രുവുസ്തം പ്രതി രാക്ഷസേന്ദ്രം. 43

തതഃ	അപ്പോൾ	നദഃ ച,	നദനും,
വിവൃദ്ധകായാഃ	പൃഥുശരീരന്മാരായ	ശൈലാൻ	മലകളെ
ഗവാക്ഷഃ	ഗവാക്ഷനും,	സമുദ്യമ്യ	ഓങ്ങിക്കൊണ്ട്
ഗവയഃ	ഗവയനും,	തം	ആ
സുദംഷ്ട്രഃ	സുദംഷ്ട്രനും,	രാക്ഷസേന്ദ്രം / പ്രതി	രാക്ഷസരാജാവിനു നേരെ
ഋഷഭഃ തഥാ	ഋഷഭനും,	പ്രദുദ്രുവുഃ.	ഏറെറടുത്തു.
ജ്യോതിമുഖഃ,	ജ്യോതിമുഖനും,		

തേഷാം പ്രഹാരാൻ സ ചകാര മോഘാൻ
രക്ഷോധിപോ ബാണഗണൈഃ ശിതാഗ്രൈഃ
താൻ വാനരേന്ദ്രാനപി ബാണജാലൈർ-
ബിഭേദ ജാംബൂനദചിത്രപുംഖൈഃ. 44

രക്ഷോധിപഃ,	രാക്ഷസാധിപൻ,	സഃ	അവൻ
തേഷാം	അവരുടെ	ജാംബൂനദ– / ചിത്രപുംഖൈഃ	പൊൻകെട്ടുകളാൽ ഭംഗിപൂണ്ട അറത്തോട്ടു
പ്രഹാരാൻ,	തല്ലുകളേയെല്ലാം	ബാണജാലൈഃ	ശരനിരകളാൽ [കൂടിയ
ശിതാഗ്രൈഃ	കൂർത്ത മുനകളുള്ള	താൻ	ആ
ബാണഗണൈഃ	ബാണഗണങ്ങൾ കൊണ്ട്	വാനരേന്ദ്രാൻ / അപി	വാനരോത്തമന്മാരേയും
മോഘാൻ / ചകാര;	വ്യർത്ഥമാക്കി;	ബിഭേദ.	പിളർന്നു.

തേ വാനരേന്ദ്രാസ്ത്രിദശാരിബാണൈർ-
ഭിന്നാ നിപേതുർഭുവി ഭീമകായാഃ
തതസ്തു തദ്വാനരസൈന്യമുഗ്രം
പ്രച്ഛാദയാമാസ സ ബാണജാലൈഃ 45

ഭീമകായാഃ	ഭയങ്കരദേഹങ്ങളാൻ	നിപേതുഃ;	വീണു;
തേ	ആ	തതഃ	അപ്പോൾ
വാനരേന്ദ്രാഃ,	വാനരോത്തമന്മാർ	സഃ	അവൻ
ത്രിദശാരി– / ബാണൈഃ	ദേവശത്രുവായ രാവണന്റെ ബാണങ്ങളാൽ	ബാണ– / ജാലൈഃ തു	ശരതതികൾകൊണ്ടു തന്നെ
ഭിന്നാഃ,	തുളയ്ക്കപ്പെട്ടവരായി,	തത് ഉഗ്രം	ആ ഭയങ്കരമായ
ഭുവി	നിലത്തു്	വാനരസൈന്യം	വാനരസൈന്യത്തെ
		പ്രച്ഛാദയാമാസ.	മൂടി.

തേ വധ്യമാനാഃ പതിതാഃ പ്രവീരാ
നാനദ്യമാനാ ഭയശല്യവിദ്ധാഃ
ശാഖാമൃഗാ രാവണസായകാർത്താ
ജഗ്മുഃ ശരണ്യം ശരണം സ്മ രാമം. 46

പ്രവീരാഃ	വിഖ്യാതവീരന്മാരായ	പതിതാഃ	തോറ്റു്
തേ ശാഖാമൃഗാഃ	ആ വാനരന്മാർ	നാനദ്യമാനാഃ	നിലവിളിച്ചുകൊണ്ടും
രാവണസായകാർത്താഃ	രാവണന്റെ ബാണങ്ങളാൽ പീഡിതന്മാരായി	ശരണ്യം	രക്ഷകനായ
വധ്യമാനാഃ,	ഹിംസിക്കപ്പെട്ടവരായും	രാമം	ശ്രീരാമനെ
ഭയശല്യവിദ്ധാഃ	ഭയമാകുന്ന ശരമുനകളാൽ തുളയ്ക്കപ്പെട്ടവരായി	ശരണം	ശരണം
		ജഗ്മുഃ സ്മ.	പ്രാപിച്ചു.

തതോ മഹാത്മാ സ ധനുഷ്മാനുഷ്യാ-
നാർത്തായ രാമഃ സഹസാ ജഗാമ
തം ലക്ഷ്മണഃ പ്രാഞ്ജലിരഭ്യുപേത്യ
ഉവാച വാക്യം പരമാർത്ഥയുക്തം. 47

ധനുഷ്മാൻ	വില്ലാളിവീരനും	ലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണൻ
മഹാത്മാ	മഹാത്മാവുമായ	പ്രാഞ്ജലിഃ	അഞ്ജലിബന്ധംചെയ്തുകൊണ്ടു്
സഃ രാമഃ,	ആ ശ്രീരാമൻ,	പരമാർത്ഥയുക്തം	മഹത്തായകൃത്യത്തിൽ ഉദ്യുക്തനായ
തതഃ	അനന്തരം	തം അഭ്യുപേത്യ	ആ ശ്രീരാമന്റെ തിരുമുമ്പിൽചെന്നു്,
സഹസാ	ഉടനെ	വാക്യം ഉവാച.	ഇപ്രകാരം ഉണർത്തിച്ചു.
ധനുഃ	വില്ലിനെ		
ആദായ	എടുത്തുംകൊണ്ടു്		
ജഗാമ;	ചെന്നു;		

കാമമാർയ്യ സുപര്യാപ്തോ വധായാസ്യ ദുരാത്മനഃ
വിധമിഷ്യാമ്യഹം നീചമനുജാനീഹി മാം പ്രഭോ. 48

"ആര്യ!	"ജ്യേഷ്ഠ!	അഹം,	ഞാൻ,
പ്രഭോ!	സർവ്വശക്തനായുള്ളോ	നീചം	അല്പനായ ഇവനെ
ദുരാത്മനഃ	ദുഷ്ടനായ [വേ!	വിധമിഷ്യാമി;	വധിക്കാം;
അസ്യ	ഇവന്റെ	മാം	എനിക്കു്
വധായ	വധത്തിനു	കാമം അനുജാനീഹി."	സമ്മതം തന്നരുളിയാലും."
സുപര്യാപ്തഃ	ധാരാളം മതിയായ		

തമബ്രവീന്മഹാതേജാ രാമഃ സത്യപരാക്രമഃ. 49

മഹാതേജാഃ	മഹാതേജസ്വിയും	രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,
സത്യപരാക്രമഃ	യഥാർത്ഥമായ പരാക്രമത്തോടുകൂടിയവനുമായ	തം	അവനോടായി
		അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

ഗച്ഛ യത്നപരശ്ചാപി ഭവ ലക്ഷ്മണ സംയുഗേ
രാവണോ ഹി മഹാവീര്യോ രണേഽദ്ഭുതപരാക്രമഃ. 50

"ലക്ഷ്മണ!	"ലക്ഷ്മണ!
ഗച്ഛ;	നീ പോയ്ചെരിക;
സംയുഗേ	യുദ്ധത്തിൽ
യത്നപരഃ ച	നല്ല ജാഗ്രതയോടുകൂടി
ഭവ;	വർത്തിച്ചാലും;
ഹി	എന്തെന്നാൽ
രാവണഃ	രാവണൻ
മഹാവീര്യഃ അപി	മഹാവീര്യശാലിയും
രണേ	പോരിൽ
അദ്ഭുത-പരാക്രമഃ	ആശ്ചര്യപ്പെടത്തക്ക പരാക്രമത്തോടുകൂടിയവനുമാണ്.

ത്രൈലോക്യേനാപി സംക്രുദ്ധോ ദുഷ്പ്രസഹ്യോ ന സംശയഃ. 51

"സംക്രുദ്ധഃ അപി	"ഇവൻ നന്നായി ക്രുദ്ധിച്ചാൽ
ത്രൈലോക്യേന	മൂന്നുലോകങ്ങളും ഒന്നിച്ചാലും
ദുഷ്പ്രസഹ്യഃ;	അടക്കുന്നതിന്നു സാധിക്കാത്തവനാണ്,
സംശയഃ ന.	സംശയമില്ല.

തസ്യ ഛിദ്രാണി മാർഗ്ഗസ്വ സുച്ഛിദ്രാണി ച ലക്ഷയ
ചക്ഷുഷാ ധനുഷാ യത്നാദ്രക്ഷാത്മാനം സമാഹിതഃ. 52

"തസ്യ	"അവന്റെ
ഛിദ്രാണി	നോട്ടക്കുറവുകളെ
മാർഗ്ഗസ്വ;	കണ്ടറിയുക;
സുച്ഛിദ്രാണി ച ലക്ഷയ;	നിണക്കും നോട്ടക്കുറവു വരാതെ സൂക്ഷിച്ചു കൊൾക;
സമാഹിതഃ	പതച്ചയില്ലാതെ
യത്നാത്	പരിശ്രമിച്ച്
ചക്ഷുഷാ	നല്ല നോട്ടത്തോടുകൂടി
ധനുഷാ	വില്ലുകൊണ്ട്
ആത്മാനം	തന്നെത്താൻ
രക്ഷ."	കാത്തുകൊൾക."

രാഘവസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ പരിഷ്വജ്യാഭിപൂജ്യ ച
അഭിവാദ്യ തതോ രാമം യയൌ സൌമിത്രിരാഹവം. 53

സൌമിത്രിഃ	ലക്ഷ്മണൻ
രാഘവസ്യ വചഃ	ശ്രീരാമവാക്യത്തെ
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
തതഃ	പിന്നെ
രാമം	ശ്രീരാമനെ
പരിഷ്വജ്യ	ആലിംഗനംചെയ്ത്
അഭിപൂജ്യ ച	വണങ്ങി
അഭിവാദ്യ,	നമസ്കരിച്ചശേഷം,
ആഹവം	പോരിന്നായി
യയൌ.	നിശ്ചമിച്ചു.

സ രാവണാ വാരണഹസ്തബാഹുർദ്ദദർശ ദീപ്തോദ്യതഭീമചാപം
പ്രച്ഛാദയന്തം ശരവൃഷ്ടിജാലൈസ്താൻ വാനരാൻ ഭിന്നവികീർണ്ണദേഹാൻ. 54

വാരണ-ഹസ്തബാഹുഃ	ആനത്തുമ്പിക്കൈപോലെ കൈകളോടുകൂടിയവനും
സഃ,	ആ ലക്ഷ്മണൻ,
ദീപ്തോദ്യത-ഭീമചാപം	ഉജ്ജ്വലിച്ചുംകൊണ്ട് ഉയർത്തിപ്പിടിക്കപ്പെട്ട ഘോരചാപത്തോടുകൂടിയവനും
ശരവൃഷ്ടി-ജാലൈഃ	ശരമാരികളുടെ തുടച്ചയാൽ
താൻ വാനരാൻ	ആ വാനരന്മാരെ
ഭിന്ന-വികീർണ ദേഹാൻ	മുറിപെട്ടുചിതറിയ ദേഹങ്ങളോടുകൂടിയവരാക്കി
പ്രച്ഛാദയന്തം	മൂടുന്നവനുമായ
രാവണം ദദർശ.	രാവണനെ വീക്ഷിച്ചു.

തമാലോക്യ മഹാതേജാ ഹനുമാൻ മാരുതാത്മജഃ
നിവായ്യ ശരജാലാനി പ്രദുദ്രാവ സ രാവണം. 55

മഹാതേജാഃ	മഹാപരാക്രമശാലിയും	രാവണം	രാവണനെ
മാരുതാത്മജഃ	വായുപുത്രനുമായ	ആലോക്യ,	കണ്ട്,
സഃ	ആ	ശരജാലാനി	ബാണസമൂഹങ്ങളെ
ഹനുമാൻ,	ഹനുമാൻ,	നിവായ്യ	തട്ടിയുംക്കൊണ്ടു
തം	അപ്രകാരമുള്ള	പ്രദുദ്രാവ.	ഏറെറടുത്തു.

രഥം തസ്യ സമാസാദ്യ ഭുജമുദ്യമ്യ ദക്ഷിണം
ത്രാസയൻ രാവണം ധീമാൻ ഹനുമാൻ വാക്യമബ്രവീത്. 56

ധീമാൻ	ബുദ്ധിമാനായ	ഭുജം ഉദ്യമ്യ	കൈ ഓങ്ങിക്കൊണ്ട്
ഹനുമാൻ,	ഹനുമാൻ,	രാവണം	രാവണനെ
തസ്യ	അവന്റെ	ത്രാസയൻ,	ഭീഷണിപ്പെടുത്തിക്കൊ
രഥം സമാസാദ്യ,	രഥത്തെ അടുത്ത്,	വാക്യം അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെ ഉരച്ചു. [ണ്ട്,
ദക്ഷിണം	വലത്തെ		

ദേവദാനവഗന്ധർവ്വൈർയ്യക്ഷൈശ്ച സഹ രാക്ഷസൈഃ
അവധ്യത്വം ത്വയാ പ്രാപ്തം വാനരേഭ്യസ്തു തേ ഭയം. 57

"ദേവദാനവ-ഗന്ധർവ്വൈഃ	"ദേവന്മാർ, അസുരന്മാർ, ഗന്ധർവ്വന്മാർ എന്നവരാലും	അവധ്യത്വം	മൃതിയില്ലെന്നുള്ള അവ
		ത്വയാ	നിന്നാൽ [സ്ഥ
		പ്രാപ്തം;	പ്രാപിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്;
രാക്ഷസൈഃ സഹ,	രാക്ഷസന്മാരോടുകൂടിയ	തേ ഭയം	നിനക്ക് ആപത്തു്
യക്ഷൈഃ ച	യക്ഷന്മാരാലുംതന്നെ	വാനരേഭ്യഃ തു.	വാനരന്മാരിൽനിന്നു തന്നെയാണ്.

ഏഷ മേ ദക്ഷിണോ ബാഹുഃ പഞ്ചശാഖഃ സമുദ്യതഃ
വിധമിഷ്യതി തേ ദേഹാദ്ഭൂതാത്മാനം ചിരോഷിതം. 58

"പഞ്ചശാഖഃ	"അഞ്ചുവിരലുകളോടു	ദേഹാത്,	ശരീരത്തിൽ നിന്നു്,
സമുദ്യതഃ	ഉയർത്തപ്പെട്ട [ക്കുടി	ചിരോഷിതം	വളരെക്കാലമായി കുടി കൊണ്ടതായ
ഏഷഃ	ഈ		
മേ ദക്ഷിണഃ	എന്റെ വലത്തെ	ഭൂതാത്മാനം	പഞ്ചഭൂതങ്ങളോടു ക്കുടിയ പ്രാണനെ
ബാഹുഃ,	കൈ,		
തേ	നിന്റെ	വിധമിഷ്യതി."	പറപ്പിച്ചു കളയും."

[അഞ്ചു വിരലുകൾ പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടെയും, കരതലം പ്രാണനേയും ഇല്ലാതാക്കുന്നു എന്നു് ഭാവം.]

ശ്രുത്വാ ഹനുമതോ വാക്യം രാവണോ ഭീമവിക്രമഃ
സംരക്തനയനഃ ക്രോധാദിദം വചനമബ്രവീത്. 59

ഭീമവിക്രമഃ	ഘോരപരാക്രമിയായ	ക്രോധാത്	കോപത്താൽ
രാവണഃ,	രാവണൻ,	സംരക്തനയനഃ	കണ്ണുകൾ ചുവന്നവ
ഹനുമതഃ	ഹനുമാന്റെ	ഇദം വചനം	ഇപ്രകാരം [നായി
വാക്യം ശ്രുത്വാ,	വാക്യത്തെ കേട്ട്,	അബ്രവീത്.	ഒതി,

ക്ഷിപ്രം പ്രഹര നിശ്ശങ്കം സ്ഥിരാം കീർത്തിമവാപ്നുഹി
തതസ്ത്വാം ജ്ഞാതവിക്രാന്താ നാശയിഷ്യാമി വാനര. 60

"വാനര!	"വാനര!	കീർത്തിം	കീർത്തി
നിശ്ശങ്കം	പേടിക്കാതെ അടുത്തു	അവാപ്നുഹി;	നിനക്കുണ്ടാകട്ടെ;
ക്ഷിപ്രം	ഉടനെ [വന്ന്	തതഃ,	പിന്നെ,
പ്രഹര;	തല്ലിക്കൊള്ളുക;	ജ്ഞാത-	കൈയുക്തിയുണ്ടെന്നു
സ്ഥിരാം	(രാവണനെ അടിച്ചുവ നാണെന്നുള്ള) സ്ഥിരമായ	വിക്രാന്തം	റിയപ്പെട്ടവനായ
		ത്വാം	നിന്നെ
		നാശയിഷ്യാമി."	ഞാൻ കഥകഴിക്കാം."

രാവണസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ വായുസൂനുർഹ്യോഽബ്രവീത്
പ്രഹൃതം ഹി മയാ പൂർവ്വമക്ഷം സ്മര സുതം തവ. 61

വായുസൂനുഃ,	വായുപുത്രൽ,	മയാ ഹി	എന്നാൽതന്നെ
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ	പ്രഹൃതം	കൊല്ലപ്പെട്ട
വചഃ ശ്രുത്വാ	വാക്കുകേട്ട്	തവ	നിന്റെ
വചഃ	ഇങ്ങിനെ ഒരുവാക്ക്	സുതം	പുത്രൻ
അബ്രവീത്;	ഉരചെയ്തു;	അക്ഷം	അക്ഷനെ
"പൂർവ്വം	"മുമ്പ്	സ്മര."	ഓർത്തുകൊൾക."

ഏവമുക്തോ മഹാതേജാ രാവണോ രാക്ഷസേശ്വരഃ
ആജഘ്നാനാനിലസുതം തലേനോരസി വീര്യവാൻ. 62

മഹാതേജാഃ	മഹാപരാക്രമശാ	ഉക്തഃ,	പറയപ്പെട്ടവനായി,
വീര്യവാൻ	വീരനും [ലിയും	അനിലസുതം	ഹനുമാനെ
രാക്ഷസേശ്വരഃ	രാക്ഷസരാജാവുമായ	തലേന	കയ്യടികൊണ്ട്
രാവണഃ,	രാവണൻ,	ഉരസി	മാറിൽ
ഏവം	ഇപ്രകാരം	ആജഘ്നാന.	അടിച്ചു.

സ തലാഭിഹതസ്തേന ചചാല ച മുഹുർമ്മുഹുഃ
സ്ഥിത്വാ മുഹൂർത്തം തേജസ്വീ സ്ഥൈര്യം കൃത്വാ മഹാമതിഃ 63
ആജഘ്നാനാഭിസംക്രുദ്ധസ്തലേനൈവാമരദ്വിഷം. 64

തേന,	അവനാൽ,	മുഹൂർത്തം	ഒട്ടുനിന്ന്,
മുഹുഃ മുഹുഃ	വീണ്ടും വീണ്ടും	സ്ഥിത്വാ,	
തലാഭിഹതഃ	കൈകൊണ്ടടിക്കപ്പെട്ട വനായ	അഭിസംക്രുദ്ധഃ	ഏറെചൊടിച്ച്
		സ്ഥൈര്യം	പൌരുഷത്തെ കയ്യൊ
സഃ ച	ആ ഹനുമാനും	കൃത്വാ,	ണ്ട്
ചചാല;	ഒന്നിളകി;	അമരദ്വിഷം	ദേവവൈരിയായ
മഹാമതിഃ	മഹാധീരനും	ഏവ	ആ രാവണനേയും
തേജസ്വീ	മാനശാലിയുമായ അവൻ	തലേന	കൈകൊണ്ട്
		ആജഘ്നാന.	അടിച്ചു.

തതസ്തലേനാഭിഹതോ വാനരേണ മഹാത്മനാ
ദശഗ്രീവഃ സമാധൂതോ യഥാ ഭ്രമിചലേ ചലഃ. 65

മഹാത്മനാ	മഹാത്മാവായ	തതഃ,	അതിനാൽ,
വാനരേണ	വാനരനാൽ	ഭ്രമിചലേ	ഭൂകമ്പമുണ്ടാകുന്നസമ
തലേന	കയ്ത്തലംകൊണ്ട്	അചലഃ	ഒരു പർവ്വതം [യം
അഭിഹതഃ	അടിക്കപ്പെട്ടവനായ	യഥാ	എപ്രകാരമോ അപ്ര
ദശഗ്രീവഃ,	രാവണൻ,	സമാധൂതഃ.	ഉലയ്ക്കപ്പെട്ട. [കാരം

സംഗ്രാമേ തം തഥാ ദൃഷ്ട്വാ രാവണം തലതാഡിതം
ഋഷയോ വാനരാഃ സിദ്ധാ നേദുർദേവാഃ സഹാസുരൈഃ 66

ഋഷയഃ	ഋഷിമാരും	സംഗ്രാമേ	യുദ്ധത്തിൽ
വാനരാഃ	വാനരന്മാരും	തം രാവണം	ആ രാവണനെ
സിദ്ധാഃ	സിദ്ധന്മാരും	തഥാ	അപ്രകാരം
ദേവാഃ	ദേവന്മാരും	തലതാഡിതം	കൈകൊണ്ടടിക്കപ്പെട്ട
അസുരൈഃ സഹ,	അസുരന്മാരോടും കൂടി,	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്, [വനായി
		നേദുഃ.	ആർത്തു.

അഥാശ്വാസ്യ മഹാതേജാ രാവണോ വാക്യമബ്രവീത്
സാധു വാനര വീര്യേണ ശ്ലാഘനീയോ ഽസി മേ രിപുഃ. 67

അഥ	അപ്പോൾ	"വാനര!	"വാനര!
മഹാതേജാഃ	മഹാപരാക്രമശാലി യായ	സാധു	നല്ലത്!
		മേ	എന്റെ
രാവണഃ,	രാവണൻ,	രിപുഃ,	ശത്രുവായ നീ,
അശ്വാസ്യ	തെല്ലാശ്വസിച്ച്,	വീര്യേണ	പരാക്രമംകൊണ്ട്
വാക്യം അബ്രവീത്;	ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു;	ശ്ലാഘനീയഃ അസി."	ശ്ലാഘിക്കത്തക്കവൻ തന്നെ."

രാവണേനൈവമുക്തസ്തു മാരുതിർവ്വാക്യമബ്രവീത്
ധിഗസ്തു മമ വീര്യേണ യസ്ത്വം ജീവസി രാവണ. 68

രാവണേന	രാവണനാൽ	"രാവണ!	"രാവണ!
തു	അസമയം	യഃ	യാതൊരു
ഏവം	ഇപ്രകാരം	ത്വം,	നീ,
ഉക്തഃ	പറയപ്പെട്ടവനായ	ജീവസി	ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന എന്ന
മാരുതിഃ	ഹനുമാൻ	മമ	എന്റെ [തുകൊണ്ട്
വാക്യം അബ്രവീത്;	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു;	വീര്യേണ ധിക് അസ്തു.	നിസ്സാരമായ വീര്യം നിഷ്ഫലംതന്നെ.

സകൃത്തു പ്രഹരേദാനീം ദുർബുദ്ധേ കിം വികത്ഥസേ
തതസ്ത്വാം മാമികാ മുഷ്ടിർനയിഷ്യതി യമക്ഷയം. 69

"ദുർബുദ്ധേ!	"ദുഷ്ടബുദ്ധിയുള്ളവനേ!
കിം വികത്ഥസേ?	എന്തിനാണ് വീമ്പുപറയുന്നത്?
ഇദാനീം	ഇപ്പോൾ
സകൃത് തു	ഒരിക്കൽകൂടി
പ്രഹര;	തല്ലിക്കൊൾക;
തതഃ	പിന്നെ
മാമികാ	എന്റെ
മുഷ്ടിഃ	കയ്യിടി
ത്വാം	നിന്നെ
യമക്ഷയം	യമപുരത്തിലേക്ക്
നയിഷ്യതി."	എത്തിക്കുന്നതാണ്."

തതോ മാരുതിവാക്യേന ക്രോധസ്തസ്യ തദാഽജ്വലത്
സംരക്തനയനോ യത്നാന്മുഷ്ടിമുദ്യമ്യ ദക്ഷിണം 70
പാതയാമാസ വേഗേന വാനരോരസി വീര്യവാൻ. 71

തദാ	അപ്പോൾ
മാരുതിവാക്യേന	ഹനുമാന്റെ വാക്യം
തസ്യ ക്രോധഃ	അവന്റെ കോപം
അജ്വലത്;	ജ്വലിച്ചു;
തതഃ	അതിനാൽ
വീര്യവാൻ	വീര്യവാനായ അവൻ
സംരക്തനയനഃ	കണ്ണുകൾതുടുത്ത്
ദക്ഷിണം	വലത്തെകൈ ചുരുട്ടി
മുഷ്ടിം ഉദ്യമ്യ	ഉയർത്തിപ്പിടിച്ച്
വാനരോരസി	വാനരന്റെ മാറത്ത്
യത്നാത്	കഴിയുന്നത്ര
വേഗേന	ഊക്കോടുകൂടി
പാതയാമാസ.	ഇടിച്ചു.

ഹനുമാൻ വക്ഷസി വ്യൂഢേ സംചചാല ഹതഃ പുനഃ. 72

ഹനുമാൻ,	ഹനുമാൻ,
വ്യൂഢേ വക്ഷസി	വിശാലമായ മാറിടത്തിൽ
ഹതഃ,	ഇടിക്കപ്പെട്ടവനായി,
പുനഃ	വീണ്ടും
സംചചാല.	ഉഴന്നുപോയി.

വിഹ്വലം തു തദാ ദൃഷ്ട്വാ ഹനുമന്തം മഹാബലം
രഥേനാതിരഥഃ ശീഘ്രം നീലം പ്രതി സമഭ്യഗാത്. 73

അതിരഥഃ	അതിരഥനായ അവൻ
തദാ	അപ്പോൾ
മഹാബലം	മഹാബലശാലിയായ
ഹനുമന്തം	ഹനുമാനെ
വിഹ്വലം	ഉഴറിനില്ക്കുന്നവനായി
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
ശീഘ്രം	ഉടനെ
രഥേന തു	രഥത്തോടുകൂടിത്തന്നെ
നീലം പ്രതി	നീലന്റെ നേരെ
സമഭ്യഗാത്.	ഏറെടുത്തു.

രാക്ഷസാനാമധിപതിർദശഗ്രീവഃ പ്രതാപവാൻ
പന്നഗപ്രതിമൈർഭീമൈഃ പരമമ്മാതിഭേദിഭിഃ 74
ശരൈരാദീപയാമാസ നീലം ഹരിചമൂപതിം. 75

പ്രതാപവാൻ രാക്ഷസാനാം അധിപതിഃ	പ്രതാപശാലിയും രാക്ഷസാധിപതിയുമായ
ദശഗ്രീവഃ,	രാവണൻ,
പന്നഗപ്രതിമൈഃ ഭീമൈഃ	സർപ്പതുല്യങ്ങളും ഭയങ്കരങ്ങളും
പരമമ്മാതിഭേദിഭിഃ	ശത്രുക്കളുടെ മർമ്മങ്ങളെ പിളർക്കുന്നവയുമായ
ശരൈഃ,	ബാണങ്ങളാൽ,
ഹരിചമൂപതിം	വാനരസേനാധിപതിയായ
നീലം	നീലനെ
ആദീപയാമാസ.	ചൊടിപ്പിച്ചു.

സ ശരൌഘസമായസ്തോ നീലഃ കപിചമൂപതിഃ
കരേണൈകേന ശൈലാഗ്രം രക്ഷോധിപതയേഽസ്യജത്. 76

കപിചമൂപതിഃ വാനരസേനാധിപനായ
സഃ അ
നീലഃ, നീലൻ,
ശരൌഘ-സമായസ്തഃ ശരതതികൊണ്ട്
പീഡിക്കപ്പെട്ടവനായി
ഏകേന കരേണ ഒറയ്ക്കൈകൊണ്ടു
ശൈലാഗ്രം ഒരു പർവ്വതശിഖരത്തെ
രക്ഷോധിപതയേ രാക്ഷസാധിപനായ നേ
ക്കായി
അസ്യജത്. എറിഞ്ഞു.

ഹനുമാനപി തേജസ്വീ സമാശ്വസ്തോ മഹാമനാഃ
വിപ്രേക്ഷമാണോ യുദ്ധോപ്സുഃ സരോഷമിദമബ്രവീത് 77
നീലേന സഹ സംയുക്തം രാവണം രാക്ഷസേശ്വരം
അന്യേന യുദ്ധ്യമാനസ്യ ന യുക്തമഭിധാവനം. 78

തേജസ്വീ മഹാപരാക്രമശാലിയും
മഹാമനാഃ മഹാകീർത്തിമാനുമായ
ഹനുമാൻ അപി, ഹനുമാനും,
സമാശ്വസ്തഃ, തെല്ലാശ്വസിച്ചുവനായി,
യുദ്ധോപ്സുഃ പോർതേടുന്നവനായി
രാക്ഷസേശ്വരം രാക്ഷസരാജാവായ
രാവണം രാവണനെ
നീലേന സഹ നീലനോടുകൂടി
സംയുക്തം യുദ്ധംചെയ്യുന്നവനായി
വിപ്രേക്ഷമാണഃ കണ്ടു്
സരോഷം കോപത്തോടുകൂടി
ഇദം ഇങ്ങിനെ
അബ്രവീത്; ഉരചെയ്തു;
"അന്യേന "മറൊരുത്തനോടുകൂടി
യുദ്ധ്യമാനസ്യ ഒരുത്തനോടുകൂടി യു
ദ്ധംചെയ്തുകൊണ്ടിരി
ക്കുന്ന നിയുമായി
അഭിധാവനം യുദ്ധത്തിനുവരിക
യുക്തം ന." യുക്തമല്ല." [എന്നതു്

രാവണോഽപി മഹാതേജാസ്തദ്ധ്വാംഗം സപ്തഭിഃ ശരൈഃ
ആജഘ്നാന സുതീക്ഷ്ണാഗ്രൈസ്തദ്വികീർണ്ണം പപാത ഹ. 79

മഹാതേജാഃ മഹാബലവാനായ
രാവണഃ അപി രാവണനും
സുതീക്ഷ്ണാഗ്രൈഃ കൂർത്ത മുനകളാൻ
സപ്തഭിഃ ഏഴ്
ശരൈഃ ബാണങ്ങൾകൊണ്ടു്
തത് അ
ധ്വാംഗം പർവ്വതശിഖരത്തെ
ആജഘ്നാന; പിളർന്നു;
തത് ഹ അതും
വികീർണ്ണം ചിതറി
പപാത. വീണു.

തദ്വികീർണ്ണം ഗിരേഃ ശൃംഗം ദൃഷ്ട്വാ ഹരിചമൂപതിഃ
കാലാഗ്നിരിവ ജജ്വാല ക്രോധേന പരവീരഹാ. 80

പരവീരഹാ ശത്രുവീരവിധ്വംസകനായ
ഹരിചമൂപതിഃ, വാനരസേനാധിപനായ നീലൻ,
ഗിരേഃ പർവ്വതത്തിന്റെ
തത് അ
ശൃംഗം ശിഖരത്തെ
വികീർണ്ണം ചിതറിവീണതായി
ദൃഷ്ട്വാ, കണ്ടു്,
ക്രോധേന കോപത്താൽ
കാലാഗ്നിഃ ഇവ പ്രളയകാലാഗ്നിപോ
ജജ്വാല. ജ്വലിച്ചു. [ലെ

സോऽശകർണ്ണാൻ ധവാൻ സാലാൻ ച്യൂതാംശ്ചാപി സുപുഷ്പിതാൻ
അന്യാംശ്ച വിവിധാൻ വൃക്ഷാൻ നീലശ്ചിക്ഷേപ സംയുഗേ. 81

സഃ	ആ	സുപുഷ്പിതാൻ	നല്ലവണ്ണം പുഷ്പിച്ചി
നീലഃ	നീലൻ	ച്യൂതാൻ ച	മാവുകളേയും [രുന്ന
സംയുഗേ	പോരിൽ	അന്യാൻ	മറ്റു
അശകർണ്ണാൻ	മരുതുകളേയും	വിവിധാൻ	പല
ധവാൻ	തെമകളേയും	വൃക്ഷാൻ ച	വൃക്ഷങ്ങളേയും
സാലാൻ അപി	തേക്കുകളേയും	ചിക്ഷേപ.	എറിഞ്ഞു.

സ താൻ വൃക്ഷാൻ സമാസാദ്യ പ്രതിചിക്ഷേപ രാവണഃ
അഭ്യവർഷത് സുഘോരേണ ശരവർഷേണ പാവകിം. 82

രാവണഃ	രാവണൻ	സഃ	അവൻ
താൻ വൃക്ഷാൻ	ആ വൃക്ഷങ്ങളെ	പാവകിം	നീലന്റെ മേൽ
സമാസാദ്യ	ഏറ്റ്	സുഘോരേണ	അതിഘോരമായ
പ്രതിചിക്ഷേപ;	ഓരോന്നായി മുറിച്ചു വീഴ്ത്തി;	ശരവർഷേണ	ശരമാരിയാൽ
		അഭ്യവർഷത്.	വർഷിച്ചു.

അഭിവൃഷ്ടഃ ശരൌഘേണ മേഘൌഘേനേവ മഹാചലഃ
ഹ്രസ്വാ കൃതാ തദാ രൂപം ധ്വജാഗ്രേ നിപപാത ഹ. 83

മഹാചലഃ	ഒരു വന്മല	തദാ	അപ്പോൾ
മേഘൌഘേന	മേഘത്താൽ	രൂപം	ദേഹത്തെ
ഇവ	എന്നപോലെ	ഹ്രസ്വം കൃതാ	ചെറുതാക്കിക്കൊണ്ട്
ശരൌഘേണ	ശരമാരികൊണ്ട്	ധ്വജാഗ്രേ	കൊടിമരത്തുമ്പിൽ
അഭിവൃഷ്ടഃ,	വർഷിക്കപ്പെട്ട അവൻ,	നിപപാത ഹ.	ചാടിക്കയറി.

പാവകാത്മജമാലോക്യ ധ്വജാഗ്രേ സമുപസ്ഥിതം
ജജ്വാല രാവണഃ ക്രോധാത് തതോ നീലോ നനാദ ച. 84

ധ്വജാഗ്രേ	കൊടിമുകളിൽ	ക്രോധാത്	കോപത്താൽ
പാവകാത്മജം	നീലനെ	ജജ്വാല;	ആളി;
സമുപസ്ഥിതം	കയറി ഇരിക്കുന്നവനാ [യി	തതഃ ച	അപ്പോൾ
ആലോക്യ,	കണ്ട്,	നീലഃ	നീലൻ
രാവണഃ,	രാവണൻ,	നനാദ.	അട്ടഹസിച്ചു.

ധ്വജാഗ്രേ ധനുഷശ്ചാഗ്രേ കിരീടാഗ്രേ ച തം ഹരിം
ലക്ഷ്മണോऽഥ ഹനുമാംശ്ച ദൃഷ്ട്വാ രാമശ്ച വിസ്മിതാഃ. 85

ഹനുമാൻ ച	ഹനുമാനും	അഗ്രേ ച,	തലയ്ക്കലും,
ലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണനും	കിരീടാഗ്രേ ച	കിരീടത്തിന്റെ മുകളി
രാമഃ ച,	ശ്രീരാമനും,	തം ഹരിം	ആ വാനരനെ [ലും
ധ്വജാഗ്രേ	കൊടിയുടെ അഗ്രത്തി	അഥ ദൃഷ്ട്വാ	മാറിമാറിക്കണ്ട്,
ധനുഷഃ	വില്ലിന്റെ [ലും.	വിസ്മിതാഃ.	ആശ്ചര്യഭരിതരായി.

രാവണോഽപി മഹാതേജാഃ കപിലാഘവവിസ്മിതഃ
അസ്മൈമാഹാരയാമാസ ദീപ്തമാഗ്നേയമദ്ഭുതം. 86

മഹാതേജാഃ രാവണഃ അപി, കപിലാഘവ-വിസ്മിതഃ	മഹാപരാക്രമശാലിയായ രാവണനും, വാനരന്റെ മിടുക്കുകണ്ട് ആശ്ചര്യം പൂണ്ടവനായി	അദ്ഭുതം ദീപ്തം ആഗ്നേയം അസ്ത്രം	അത്ഭുതകരമാംവണ്ണം ഉജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ആഗ്നേയാസ്ത്രത്തെ
		ആഹാരയാമാസ.	കയ്യിലെടുത്തു.

തതസ്തേ ചുക്രുശുർഹൃഷ്ടാ ലബ്ധലക്ഷാഃ പ്ലവംഗമാഃ
നീലലാഘവസംഭ്രാന്തം ദൃഷ്ട്വാ രാവണമാഹവേ 87

തേ പ്ലവംഗമാഃ, ആഹവേ രാവണം നീലലാഘവ-സംഭ്രാന്തം	ആ വാനരന്മാർ, സമരത്തിൽ രാവണനെ നീലന്റെ മിടുക്കിനാൽ ലജ്ജിച്ചുപോയവനായി	ദൃഷ്ട്വാ, തതഃ ലബ്ധലക്ഷാഃ ഹൃഷ്ടാഃ ചുക്രുശുഃ.	കണ്ട്, അതിനാൽ (രസിക്കുവാൻ) ലാക്കുകിട്ടിയവരായി, സന്തോഷമുൾക്കൊണ്ടവരായി, ആർത്തു.

വാനരാണാം ച നാദേന സംരബ്ധോ രാവണസ്തദാ
സംഭ്രമാവിഷ്ടഹൃദയോ ന കിഞ്ചിത് പ്രത്യപദ്യത. 88

തദാ രാവണഃ, വാനരാണാം നാദേന ച സംരബ്ധഃ	അപ്പോൾ രാവണൻ, വാനരന്മാരുടെ ആർപ്പുവിളിയാലും ചൊടിച്ചു്	സംഭ്രമാവിഷ്ട-ഹൃദയഃ കിഞ്ചിത് പ്രത്യപദ്യത ന.	ചിത്തം അമ്പരന്നവനായി ഒന്നും ചെയ്യാൻ കഴിയാതിരുന്നു.

ആഗ്നേയേനാഥ സംയുക്തം ഗൃഹീത്വാ രാവണഃ ശരം
ധ്വജശീർഷസ്ഥിതം നീലമൈക്ഷത നിശാചരഃ. 89

നിശാചരഃ രാവണഃ, അഥ ആഗ്നേയേന സംയുക്തം	രാക്ഷസനായ രാവണൻ, അനന്തരം ആഗ്നേയാസ്ത്രമന്ത്രത്താൽ അഭിമന്ത്രണംചെയ്യപ്പെട്ട	ശരം ഗൃഹീത്വാ, ധ്വജശീർഷ-സ്ഥിതം നീലം ഉദൈക്ഷത.	ശരത്തെ കയ്യിലെടുത്ത്, കൊടിമരത്തലയ്ക്കലിരുന്നിരുന്ന നീലനെ ഉറുനോക്കി.

തതോഽബ്രവീന്മഹാതേജാ രാവണോ രാക്ഷസേശ്വരഃ. 90

മഹാതേജാഃ രാക്ഷസേശ്വരഃ	മഹാപരാക്രമശാലിയും രാക്ഷസരാജാവുമായ	രാവണഃ, തതഃ അബ്രവീത്.	രാവണൻ, അനന്തരം ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

കപേ ലാഘവയുക്തോഽസി മായയാ പരയാഽനയാ
ജീവിതം ഖലു രക്ഷസാ യദി ശക്തോഽസി വാനര. 91

"കപേ!	"വാനര!
അനയാ പരയാ മായയാ ലാഘവ-യുക്തഃ അസി;	ഈ വിശേഷപ്പെട്ട തന്ത്രത്താൽ നീ മിടുക്കേറിയവൻ തന്നെയാണ്;
വാനര!	വാനര!
ശക്തഃ ഖലു അസി യദി	ശേഷിയുണ്ടെങ്കിൽ
ജീവിതം	ജീവനെ
രക്ഷസാ.	രക്ഷിച്ചുകൊൾക.

താനി താന്യാത്മരൂപാണി സൃജസി ത്വമനേകശഃ
തഥാപി ത്വാം മയാ യുക്തഃ സായകോഽസ്ത്രപ്രയോജിതഃ 92
ജീവിതം പരിരക്ഷന്തം ജീവിതാദ്ഭ്രംശയിഷ്യതി. 93

"ത്വം	"നീ
അനേകശഃ	പലപ്പോഴും
താനി താനി	വേണ്ടുംപോലെ അതാ [തു്
ആത്മരൂപാണി	വടിവുകൾ
സൃജസി;	കയ്യാളുന്നുണ്ടു്;
തഥാപി	എങ്കിലും
മയാ	എന്നാൽ
അസ്ത്ര-പ്രയോജിതഃ	അഭിമന്ത്രിച്ചു്
യുക്തഃ	പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടതായ
സായകഃ,	ഈ ശരം,
ജീവിതം	പ്രാണനെ
പരിരക്ഷന്തം	വഴിപോലെ കാക്കുന്ന വനായ
ത്വാം	നിന്നെ
ജീവിതാത് ഭ്രംശയിഷ്യതി."	പ്രാണൻ വേറാക്കുന്നതാണു്."

ഏവമുക്ത്വാ മഹാബാഹുർ രാവണോ രാക്ഷസേശ്വരഃ
സന്ധായ ബാണമസ്ത്രേണ ചമൂപതിമതാഡയത്. 94

മഹാബാഹുഃ	മഹാബാഹുവും
രാക്ഷസേശ്വരഃ	രാക്ഷസരാജാവുമായ
രാവണഃ,	രാവണൻ,
ഏവം	ഇപ്രകാരം
ഉക്ത്വാ,	ഉരചെയ്തു്,
അസ്ത്രേണ	അസ്ത്രമന്ത്രത്തോടുകൂടി
ബാണം	ബാണത്തെ
സന്ധായ,	തൊടുത്തു്,
ചമൂപതിം	സേനാപതിയെ
അതാഡയത്.	എയ്തു.

സോഽസ്ത്രയുക്തേന ബാണേന നീലോ വക്ഷസി താഡിതഃ
നിർദഹ്യമാനഃ സഹസാ നിപപാത മഹീതലേ. 95

സഃ	അ
നീലഃ	നീലൻ
വക്ഷസി	മാറിടത്തിൽ
അസ്ത്രയുക്തേന	അഭിമന്ത്രണംചെയ്യപ്പെട്ട
ബാണേന	ബാണത്താൽ
താഡിതഃ	ഹനിക്കപ്പെട്ടവനായി
നിർദഹ്യമാനഃ	അസഹ്യമായ വേദനയോടുകൂടിയവനായി
സഹസാ	പെട്ടെന്നു്
മഹീതലേ	നിലത്തു്
നിപപാത.	പതിച്ചു.

പിതൃമാഹാത്മ്യസംയോഗാദാത്മനശ്ചാപി തേജസാ
ജാനത്യാമപതദ്ഭ്രമൌ ന ച പ്രാണൈർവ്യയുജ്യത. 96

പിതൃ-മാഹാത്മ്യ-സംയോഗാത്	പിതാവിന്റെ മഹിമയാലും	ഭ്രമൌ	നിലത്തു്
		ജാനത്യാം അപതത് ച;	മുട്ടുകുത്തി വീഴുകമാത്രം ചെയ്തു;
ആത്മനഃ	സ്വന്തം	പ്രാണൈഃ ച വ്യയുജ്യത ന.	പ്രാണങ്ങൾ വേറിട്ടുകയുണ്ടായില്ല.
തേജസാ അപി	വൈഭവംകൊണ്ടും		

വിസംജ്ഞോ വാനരം ദൃഷ്ട്വാ ദശഗ്രീവോ രണോത്സുകഃ
രഥേനാംബുദനാദേന സൌമിത്രിമഭിദുദ്രുവേ 97
ആസാദ്യ രണമദ്ധ്യേ തു വാരയിത്വാ സ്ഥിതോ ജ്വലൻ
ധനുർവ്വിസ്ഫാരയാമാസ കംപയന്നിവ മേദിനീം. 98

ദശഗ്രീവഃ	രാവണൻ	രണമദ്ധ്യേ	പടക്കളത്തിൻനടുവിൽ
വാനരം	നീലനെ	ആസാദ്യ	വന്ന്
വിസംജ്ഞം	പ്രജ്ഞയറ്റവനായി	വാരയിത്വാ	എതിർത്തു്
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു്	സ്ഥിതഃ,	നിന്നുകൊണ്ടു,
രണോത്സുകഃ	പോർത്തേട്ടമുള്ളവനായി	മേദിനീം	ഭൂമിയെ
അംബുദനാദേന	മേഘംപോലെ ശബ്ദിക്കുന്ന	കംപയൻ ഇവ	കുലുക്കുന്നവനെന്നപോലെ
രഥേന,	തേരിൽകയറിക്കൊണ്ടു്	ജ്വലൻ തു,	കോപത്താൽ ജ്വലിച്ചു
സൌമിത്രിം	ലക്ഷ്മണനെ	ധനുഃ	വില്ലിനെ [കൊണ്ടു്,
അഭിദുദ്രുവേ;	ഏറെറടുത്തു;	വിസ്ഫാരയാമാസ.	ഞാണൊലിയിട്ടു.

തമാഹ സൌമിത്രിരദീനസത്വോ
വിസ്ഫാരയന്തം ധനുരപ്രമേയം
അഭ്യേഹി മാമേവ നിശാചരേന്ദ്ര
ന വാനരാംസ്ത്വം പ്രതിയോദ്ധുമർഹഃ. 99

അദീനസത്വഃ	അക്ഷീണബലപരാക്രമനായ	ആഹ;	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു;
സൌമിത്രിഃ,	ലക്ഷ്മണൻ,	"നിശാചരേന്ദ്ര!	"രാക്ഷസാധിപ!
അപ്രമേയം	അസാമാന്യശക്തിപൂണ്ടവനും	മാം ഏവ അഭ്യേഹി;	എന്നെത്തന്നെ എതിർത്തുവന്നാലും;
ധനുഃ	വില്ലിനെ	ത്വം	ഭവാൻ
വിസ്ഫാരയന്തം	ടങ്കാരംചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവനുമായ	വാനരാൻ പ്രതിയോദ്ധും അർഹഃ ന."	വാനരന്മാരുമായി പൊരുതുന്നത് യുക്തമല്ല."
തം	ആ രാവണനോടായി		

സ തസ്യ വാക്യം പ്രതിപൂർണ്ണഘോഷം
ജ്യാശബ്ദമുഗ്രം ച നിശമ്യ രാജാ
ആസാദ്യ സൌമിത്രിമവസ്ഥിതം തം
കോപാനചിതോ വാക്യമുവാച രക്ഷഃ. 100

രക്ഷഃ	രാക്ഷസനായ	ജ്യാശബ്ദം ച	ഞൊണലിയേയും
സഃ	ആ	നിശമ്യ,	കേട്ട്,
രാജാ,	രാവണൻ,	കോപാനചിതഃ	കോപാവിഷ്ടനായി
തസ്യ	ലക്ഷ്മണന്റെ	അവസ്ഥിതം	ക്രുസലില്ലാതെ എതി
വാക്യം	വാക്യത്തെയും	തം	ആ [ത്തുനില്ക്കുന്ന
പ്രതിപൂർണ-ഘോഷം	എങ്ങും മുഴങ്ങുന്ന	സൌമിത്രിം	ലക്ഷ്മണനെ
		ആസാദ്യ,	പ്രാപിച്ച്,
ഉഗ്രം	ഭയങ്കരമായ	വാക്യം ഉവാച.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

ദിഷ്ട്യാ ऽസി മേ രാഘവ ദൃഷ്ടിമാർഗ്ഗം
പ്രാപ്തോ ऽന്തഗാമീ വിപരീതബുദ്ധിഃ
അസ്മിൻ ക്ഷണേ യാസ്യസി മൃത്യുദേശം
സംസാദ്യമാനോ മമ ബാണജാലൈഃ. 101

"രാഘവ!	"ലക്ഷ്മണ!	അസ്മിൻ ക്ഷണേ,	ഇക്ഷണം തന്നെ,
അന്തഗാമീ	നാശകാലമടുക്കാറായി	മമ	എന്റെ
വിപരീതബുദ്ധിഃ	ബുദ്ധിമറിഞ്ഞവനായ	ബാണജാലൈഃ	ശരനിരകളാൽ
ദിഷ്ട്യാ	ഭാഗ്യവശാലാണ് [നീ,	സംസാദ്യമാനഃ	വധിക്കപ്പെട്ടവനായി,
മേ	എന്റെ	മൃത്യുദേശം	യമപുരിയിലേക്ക്
ദൃഷ്ടിമാർഗ്ഗം പ്രാപ്തഃ അസി;	കണ്ണിനുമുമ്പിൽ അകപ്പെട്ടത്;	യാസ്യസി."	നീ ചെല്ലുന്നതാണ്."

["വിപരീതബുദ്ധിഃ" (യുദ്ധം ചെയ്യാതിരിക്കേണ്ട ഘട്ടത്തിൽ യുദ്ധം ചെയ്യണമെന്ന് തോന്നിയവൻ). ശിരോ.]

തമാഹ സൌമിത്രിരവിസ്മയാനോ
ഗർജ്ജന്തമുദ്വൃത്തശിതാഗ്രദംഷ്ട്രം
രാജൻ ന ഗർജ്ജന്തി മഹാപ്രഭാവാ
വികത്ഥസേ പാപകൃതാം വരിഷ്ഠ. 102

സൌമിത്രിഃ	ലക്ഷ്മണൻ	ആഹ;	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു;
ഗർജ്ജന്തം	അലറുന്നവനും	"പാപകൃതാം	"പാപികളിൽ വെച്ച്
ഉദ്വൃത്ത-ശിതാഗ്ര-ദംഷ്ട്രം	ഉയന്ന് ക്രൂത്ത അഗ്രങ്ങളോട് കൂടിയ തേറ്റപ്പല്ലുകളോട് കൂടിയവനുമായ	വരിഷ്ഠ രാജൻ!	അഗ്രഗണ്യനായ രാജാവേ!
		മഹാപ്രഭാവാഃ	യോഗ്യന്മാർ
തം	അവനെ നോക്കി	ഗർജ്ജന്തി ന;	വെറുതെ വായ വേദനിപ്പിക്കുമാറില്ല
അവിസ്മയാനഃ	അലക്ഷ്യമായി	വികത്ഥസേ.	നീയോമേനിപറയുന്ന

ജാനാമി വീര്യം തവ രാക്ഷസേന്ദ്ര
ബലം പ്രതാപം ച പരാക്രമം ച
അവസ്ഥിതോഽഹം ശരചാപപാണി-
രാഗച്ഛ കിം മോഹവികത്ഥനേന. 103

"രാക്ഷസേന്ദ്ര!	"രാക്ഷസാധിപ!	മോഹവികത്ഥനേന	വ്യർത്ഥ പ്രലപനം കൊണ്ട്
തവ	അങ്ങയുടെ	കിം?	എന്തു പ്രയോജനം?
ബലം	ബലത്തേയും	അഹം	ഞാൻ
വീര്യം	പൌരുഷത്തേയും	ശരചാപപാണിഃ	അമ്പും വില്ലും കയ്യിൽ പിടിച്ച്
പരാക്രമം ച	ശത്രുക്കളെ എതിർപ്പാനുള്ള സാമർത്ഥ്യത്തേയും	അവസ്ഥിതഃ;	തയ്യാറായി നില്ക്കുന്നു;
പ്രതാപം ച	മഹത്വത്തേയും	ആഗച്ഛ."	വന്നുകൊൾക."
ജാനാമി!	ഞാൻ നല്ലവണ്ണം അറിയും;		

സ ഏവമുക്തഃ കുപിതഃ സസർജ്ജ
രക്ഷോധിപഃ സപ്ത ശരാൻ സുപുംഖാൻ
താൻ ലക്ഷ്മണഃ കാഞ്ചനചിത്രപുംഖൈ-
ശ്ചിച്ഛേദ ബാണൈർനിശിതാഗ്രധാരൈഃ. 104

ഏവം	ഇപ്രകാരം	ലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണൻ
ഉക്തഃ	ഉരചെയ്യപ്പെട്ടവനായ	കാഞ്ചനചിത്രപുംഖൈഃ	സ്വർണ്ണം കെട്ടി അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട അറ്റത്തുള്ള തോടുകൂടിയവയും
സഃ	അ		
രക്ഷോധിപഃ,	രാക്ഷസ രാജാവ്,		
കുപിതഃ,	ചൊടിച്ച്,	നിശിതാഗ്രധാരൈഃ	മൂർച്ചയുള്ളവയുമായ
സുപുംഖാൻ	നല്ല കടകളോടു കൂടിയ	ബാണൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ
സപ്ത	ഏഴ	താൻ	അവയെ
ശരാൻ	ബാണങ്ങളെ	ചിച്ഛേദ.	മുറിച്ചു വീഴ്ത്തി.
സസർജ്ജ;	എയ്തു;		

താൻ പ്രേക്ഷമാണഃ സഹസാ നികൃത്താൻ
നികൃത്തഭോഗാനിവ പന്നഗേന്ദ്രാൻ
ലങ്കേശ്വരഃ ക്രോധവശം ജഗാമ
സസർജ്ജ ചാന്യാൻ നിശിതാൻ പുനശ്ച. 105

ലങ്കേശ്വരഃ	ലങ്കാധിപതിയായ രാവണൻ,	നികൃത്താൻ	മുറിച്ചുവീഴ്ത്തപ്പെട്ടവയായി
നികൃത്തഭോഗാൻ	ഉടൽ മുറിക്കപ്പെട്ട	പ്രേക്ഷമാണഃ	കണ്ട്
പന്നഗേന്ദ്രാൻ	ഉഗ്രൻ പാമ്പുകളെ	ക്രോധവശം ജഗാമ;	കോപാക്രാന്തനായിത്തീർന്നു;
ഇവ	എന്ന പോലെ,	അന്യാൻ	വേറെ
താൻ	അവയെ	നിശിതാൻ	മൂർച്ചയുള്ള
സഹസാ	പെട്ടെന്ന്	പുനശ്ച	ബാണങ്ങളേയും
		സസർജ്ജ.	എയ്തു.

സ ബാണവർഷം തു വവർഷ തീവ്രാ
രാമാനുജഃ കാർമ്മുകസംപ്രയുക്തം
ക്ഷുരാർദ്ധചന്ദ്രോത്തമകർണ്ണികൈല്ലൈഃ
ശരാംശ്ച ചിച്ഛേദ ന ചുക്ഷുഭേ ച. 106

സഃ രാമാനുജഃ,	ആ ലക്ഷ്മണൻ,
കാർമ്മുക-സംപ്രയുക്തം	വില്ലിൽ നിന്ന് പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ട
തീവ്രം തു	കടുത്തായ
ബാണവർഷം	ശരമാരി
വവർഷ.	പൊഴിച്ചു.
ക്ഷുരാർദ്ധ-ചന്ദ്രോത്തമ-കർണ്ണികൈല്ലൈഃ	കത്തിയമ്പുകൾ, അർദ്ധചന്ദ്രബാണങ്ങൾ, നല്ലകർണ്ണികൾ എല്ലുകൾ, എന്നവകൊണ്ട്,
ശരാൻ ച	ആ ബാണങ്ങളെയെ
ചിച്ഛേദ;	മുറിച്ചെറിഞ്ഞു; [ല്ലാം
ചുക്ഷുഭേ ന ച.	ഒട്ടും കലുങ്ങിയതുമില്ല.

സ ബാണജാലാന്യഥ താനി താനി
മോഘാനി പശ്യംസ്ത്രിദശാരിരാജഃ
വിസിഷ്മിയേ ലക്ഷ്മണലാഘവേന
പുനശ്ച ബാണാന്നിശിതാൻ മുമോച 107

സഃ	ആ
ത്രിദശാരിരാജഃ,	ദേവശത്രുക്കളുടെ രാജാവായ രാവണൻ,
താനി താനി	അതാതു
ബാണജാലാനി,	ബാണതതികളെ,
മോഘാനി	നിഷ്പ്രയോജകങ്ങളായി
പശ്യൻ,	കണ്ട്,
ലക്ഷ്മണ-ലാഘവേന	ലക്ഷ്മണന്റെ സാമർത്ഥ്യത്തെക്കുറിച്ച്
അഥ	ആ സമയം
വിസിഷ്മിയേ;	അത്ഭുതപ്പെട്ടു;
പുനഃ ച	വീണ്ടും
നിശിതാൻ	ക്രൂര
ബാണാൻ	ബാണങ്ങൾ
മുമോച.	പൊഴിച്ചു.

സ ലക്ഷ്മണശ്ചാശു ശരാൻ ശിതാഗ്രാൻ
മഹേന്ദ്രവജ്രാശനിതുല്യവേഗാൻ
സന്ധായ ചാപേ ജ്വലനപ്രകാശാൻ
സസർജ്ജ രക്ഷോധിപതേർവ്വധായ. 108

സഃ ലക്ഷ്മണഃ ച	ആ ലക്ഷ്മണനും
ശിതാഗ്രാൻ	ക്രൂര മുനകളാൽവയും
മഹേന്ദ്ര-വജ്രാശനി-തുല്യവേഗാൻ	ഇന്ദ്രന്റെ വജ്രായുധം പോലെയും ഇടിത്തീ പോലെയും ശക്തിയാൽവയും
ജ്വലന-പ്രകാശാൻ	തീപോലെ ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നവയും ആയ.
ശരാൻ	ബാണങ്ങളെ
ചാപേ	വില്ലിൽ
അഥ	ഉടനെ
സന്ധായ,	തൊടുത്തു,
രക്ഷോധിപതേഃ	രാക്ഷസാധിപന്റെ
വധായ	വധത്തിന്നായി
സസർജ്ജ.	എയ്തു.

സ താൻ പ്രചിച്ഛേദ ഹി രാക്ഷസേന്ദ്ര-
ശ്ചരിതപാ ച താൻ ലക്ഷ്മണമാജഘാന
ശരേണ കാലാഗ്നിസമപ്രഭേന
സ്വയംഭൂദത്തേന ലലാടദേശേ. 109

സഃ	ആ	സ്വയംഭൂ-	ബ്രഹ്മാവിനാൽ നല്കപ്പെട്ടതും ആയ
രാക്ഷസേന്ദ്രഃ,	രാക്ഷസാധിപൻ,	ദത്തേന	
താൻ ഹി	അവയേയും	ശരേണ,	ഒരു ബാണംകൊണ്ട്,
പ്രചിച്ഛേദ;	മുറിച്ചു;	ലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനെ
താൻ ച	അവയെ	ലലാടദേശേ	നെറ്റിത്തടത്തിൽ
ഛരിതപാ,	മുറിച്ചുവീഴ്ത്തിയശേഷം,	ആജഘാന.	എയ്തു.
കാലാഗ്നി-സമപ്രഭേന	പ്രളയകാലാഗ്നിപോലെ പ്രഭപൂണ്ടതും		

സ ലക്ഷ്മണോ രാവണസായകാർത്ത-
ശ്ചചാല ചാപം ശിഥിലം പ്രഗൃഹ്യ
പുനശ്ച സംജ്ഞാം പ്രതിലഭ്യ കൃച്ഛ്രാ-
ച്ചിച്ഛേദ ചാപം ത്രിദശേന്ദ്രശത്രോഃ. 110

സഃ	ആ	പ്രതിലഭ്യ,	തെളിഞ്ഞശേഷം,
ലക്ഷ്മണഃ,	ലക്ഷ്മണൻ,	ശിഥിലം	കയ്യിൽനിന്ന് വഴുതിയിരുന്ന
രാവണ-സായകാർത്തഃ,	രാവണന്റെ ബാണത്താൽ പീഡിതനായി,	ചാപം	വില്ലിനെ
ചചാല;	ഒന്നുലഞ്ഞു;	പ്രഗൃഹ്യ	ദൃഢമായി പിടിച്ചു്
പുനഃ ച	വീണ്ടും	ത്രിദശേന്ദ്ര-ശത്രോഃ	ഇന്ദ്രശത്രുവായ രാവണന്റെ
കൃച്ഛ്രാത്	പണിപ്പെട്ടു്	ചാപം	വില്ലിനെ
സംജ്ഞാം	ബോധം	ചിച്ഛേദ.	എയ്തുമുറിച്ചു.

നികൃത്തചാപം ത്രിഭിരാജഘാന
ബാണൈസ്തദാ ദാശരഥിഃ ശിതാഗ്രൈഃ
സ സായകാർത്തോ വിചചാല രാജാ
കൃച്ഛ്രാച്ച സംജ്ഞാം പുനരാസസാദ. 111

ദാശരഥിഃ,	ലക്ഷ്മണൻ,	സഃ	ആ
തദാ	ആ സമയം	രാജാ ച	രാക്ഷസരാജാവും
നികൃത്തചാപം	വില്ലുമുറിക്കപ്പെട്ടവനായ ആ രാവണനെ,	സായകാർത്തഃ,	ബാണങ്ങൾകൊണ്ടു് അത്തൽപ്പെട്ടവനായി,
ശിതാഗ്രൈഃ	കൂർത്തമുനകളാൽ	വിചചാല;	പിടഞ്ഞു;
ത്രിഭിഃ	മൂന്നു	കൃച്ഛ്രാത്	പ്രയാസപ്പെട്ടു്
ബാണൈഃ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ടു്	പുനഃ സംജ്ഞാം	വീണ്ടും ബോധം തെളിഞ്ഞവനായി
ആജഘാന;	പ്രഹരിച്ചു;	ആസസാദ.	മേവിച്ചു.

സ കൃത്തചാപഃ ശരതാഡിതശ്ച
മേദാർദ്രഗാത്രോ രുധിരാവസിക്തഃ
ജഗ്രാഹ ശക്തിം സമുദഗ്രശക്തിഃ
സപ്തയംഭദത്താം യുധി ദേവശത്രുഃ. 112

ദേവശത്രുഃ	ദേവശത്രുവും
സമുദഗ്രശക്തിഃ	കന്നിച്ച ശക്തിയാൽ വണമായ
സഃ ച,	അവനും,
യുധി	പോരിൽ
കൃത്തചാപഃ	വില്ലുമുറിഞ്ഞവനായി
ശരതാഡിതഃ	ബാണാഹതനായി
മേദാർദ്രഗാത്രഃ	ദേഹംമുഴുവനും വിയത്തു മുങ്ങിയവനായി
രുധിരാവസിക്തഃ	ചോരയിലാറാടിയവനായി
സപ്തയംഭദത്താം	ബ്രഹ്മദത്തമായ
ശക്തിം	വേലിനെ
ജഗ്രാഹ.	കയ്യേറ്റു.

സ താം വിധൂമാനലസന്നികാശാം
വിത്രാസിനീം വാനരവാഹിനീനാം
ചിക്ഷേപ ശക്തിം തരസാ ജ്വലന്തീം
സൌമിത്രയേ രാക്ഷസരാഷ്ട്രനാഥഃ. 113

രാക്ഷസരാഷ്ട്രനാഥഃ	രാക്ഷസസാമ്രാജ്യാധിപതിയായ
സഃ,	അവൻ
വിധൂമാനലസന്നികാശാം,	പുകയററ അഗ്നിജ്വാലപോലെയുള്ളതും,
ജ്വലന്തീം	ഉജ്വലിക്കുന്നതും
വാനരവാഹിനീനാം	വാനരപ്പടകൾക്ക്
വിത്രാസിനീം	വിറയലുണ്ടാക്കുന്നതുമായ
താം ശക്തിം,	ആ വേലിനെ
സൌമിത്രയേ	ലക്ഷ്മണനുനേരെ
തരസാ	ഊക്കോടെ
ചിക്ഷേപ.	എറിഞ്ഞു.

താമാപതന്തീം ഭരതാനുജോഽഗ്നൈർ-
ജഘ്നാന ബാണൈശ്ച ഹുതാഗ്നികല്പൈഃ
തഥാപി സാ തസ്യ വിവേശ ശക്തിഃ
ബാഹ്വന്തരം ദാശരഥേർവിശാലം. 114

ഭരതാനുജഃ,	ആ ഭരതാനുജൻ,
ഹുതാഗ്നികല്പൈഃ	ഹോമിക്കപ്പെട്ട അഗ്നിപോലെയുള്ള
അഗ്നൈഃ ബാണൈഃ ച	ഉത്തമബാണങ്ങൾകൊണ്ടും
ആപതന്തീം	നേക്കുവരുന്ന
താം	അതിനെ
ജഘ്നാന;	തടുത്തുനോക്കി;
തഥാപി	എന്നിട്ടും
സാ ശക്തിഃ	ആ വേൽ
തസ്യ	ആ
ദാശരഥേഃ	ലക്ഷ്മണന്റെ
വിശാലം	വിശാലമായ
ബാഹ്വന്തരം	മാറിൽ
വിവേശ.	തറച്ചു.

സ ശക്തിമാൻ ശക്തിസമാഹതഃ സൻ
മുഹുഃ പ്രജജ്വാല രഘുപ്രവീരഃ
തം വിഹ്വലന്തം സഹസാഽഭ്യുപത്യ
ജഗ്രാഹ രാജാ തരസാ ഭുജാഭ്യാം. 115

ശക്തിമാൻ	ശക്തിമാനും
രഘുപ്രവീരഃ	രഘുകുലോത്തമനുമായ
സഃ,	ആ ലക്ഷ്മണൻ
ശക്തിസമാഹതഃ സൻ	വേൽകൊണ്ട് തറയ്ക്കപ്പെട്ടവനായി
മുഹുഃ	ഒരുനിമിഷനേരം
പ്രജജ്വാല;	ചിത്തംപതറിക്കിടന്നു;
രാജാ	രാവണൻ
വിഹ്വലന്തം	പ്രജ്ഞയറ്റുകിടന്ന
തം.	ആ ലക്ഷ്മണനെ,
സഹസാ	വിജയഭാവത്തോടെ
അഭ്യുപത്യ,	അടുത്ത്
ഭുജാഭ്യാം,	രണ്ടുകയ്യുംകൊണ്ടും
തരസാ	ഊക്കോടെ
ജഗ്രാഹ.	പൊന്തിച്ചെടുപ്പാൻ നോക്കി.

ഹിമവാൻ മന്ദരോ മേരുസ്ത്രൈലോക്യം വാ സഹാമരൈഃ
ശക്യം ഭുജാഭ്യാമുദ്ധർത്തും ന സംഖ്യേ ഭരതാനുജഃ. 116

ഹിമവാൻ	ഹിമവാനും
മന്ദരഃ	മന്ദരഗിരിയും
മേരുഃ	മേരുപർവ്വതവും
അമരൈഃ സഹ	ദേവന്മാരടക്കം
ത്രൈലോക്യം,	മൂന്നുലോകംതന്നെയും
ഭുജാഭ്യാം	രണ്ടുകയ്യുംകൊണ്ടും
ഉദ്ധർത്തും	പുഴക്കിയെടുത്തുവെപ്പാൻ
ശക്യം വാ;	സാദ്ധ്യമായെന്നുവരാം;
സംഖ്യേ	പോരിൽ
ഭരതാനുജഃ	ആ ഭരതാനുജൻ
ന.	സാധിക്കപ്പെടാത്തവനായിരുന്നു.

["ഹിമവാന്റെ ഒരു ഭാഗമായ കൈലാസത്തെ കുലുക്കിയവനാകയാൽ, ഹിമവാനെയും പുഴക്കുവാൻ സാധിച്ചേയ്ക്കും; അമൃതമഥനത്തിൽ മന്ദരപർവ്വതം ദേവന്മാരാൽ ജീർണ്ണമാക്കപ്പെട്ട എന്നതിനാൽ ആ ദേവന്മാരേയും ജയിച്ച രാവണൻ അതിനെയും പുഴക്കിയെന്നും വരാം; മേരുശിഖരം വായുവിനാൽ സമുദ്രത്തിൽ അടിച്ചു തള്ളപ്പെട്ട എന്നതിനാൽ, അതിനെയും രാവണൻ കുലുക്കി എന്നും വരാം; ഹിരണ്യാക്ഷൻ ഭൂമിയെ വഹിച്ച് സമുദ്രത്തിൽ ഒളിച്ചു എന്നതിനാൽ, ത്രൈലോക്യത്തേയും പൂർവ്വജന്മത്തിൽ അവന്റെ ജ്യേഷ്ഠനും, ദേവരാജാവിനെ ജയിച്ച ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെ പിതാവുമായ രാവണൻ ഉന്മൂലനംചെയ്യ എന്നും വരാം." ഗോ. രാ.]

ശക്ത്യാ ബ്രാഹ്മ്യാപി സൌമിത്രിസ്താഡിതസ്യ സ്തനാന്തരേ
വിഷ്ണോരചിന്ത്യം സ്വം ഭാഗമാത്മാനം പ്രത്യനുസ്മരത്. 117

സൌമിത്രിഃ,	സൌമിത്രി,
സ്തനാന്തരേ	മാറിൽ
ബ്രാഹ്മ്യാ	ബ്രഹ്മാവിനെ അധിദേവതയായുള്ള
ശക്ത്യാ	ആ ശക്തികൊണ്ട്
താഡിതഃ അപി തു	പ്രഹരിക്കപ്പെട്ടവനെന്നാലും ആ സമയം,
അചിന്ത്യം	ബുദ്ധിക്ക് ഗോചരമല്ലാത്തതും
സ്വം തു	തനിക്കു ചേർന്നതുമായ
വിഷ്ണോഃ	വിഷ്ണുഭഗവാന്റെ
ഭാഗം	അംശമായുള്ള
ആത്മാനം	സ്വപ്രകൃതിയെ
പ്രത്യനുസ്മരത്.	അനുസ്മരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

തതോ ദാനവദർപഘ്നം സൌമിത്രിം ദേവകണ്ടകഃ
തം പീഡയിത്വാ ബാഹ്വോർമധ്യേ ലംഘനേ ഽഭവത് 118
അഥൈവം വൈഷ്ണവം ഭാഗം മാനുഷം ദേഹമാസ്ഥിതം
വിസംജ്ഞം ലക്ഷ്മണം ദൃഷ്ട്വാ രാവണോ വിസ്മിതോ ഽഭവത്. 119

ദേവകണ്ടകഃ	ദേവശത്രുവായ
രാവണഃ,	രാവണൻ,
ഏവം	ഇപ്രകാരം
വൈഷ്ണവം	മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ
ഭാഗം	അംശമായുള്ളവനും
മാനുഷം ദേഹം	മനുഷ്യവടിവു
ആസ്ഥിതം	കയ്യേറ്റുണ്ടവനും
ദാനവദർപ്പഘ്നം	അസുരന്മാരുടെ മദത്തെ കളയുന്നവനും
സൌമിത്രിം	സുമിത്രാസുതനുമായ
തം	അ
ലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനെ
വിസംജ്ഞം	പ്രജ്ഞയറ്റവനായി
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു,
ബാഹ്വോഃ	ഇരുകൈകൾകൊണ്ടും
പീഡയിത്വാ,	ഇളക്കിനോക്കിയശേഷം
ലംഘനേ	പൊന്തിച്ചെടുക്കുന്ന കായ്ത്തിൽ
അപ്രഭുഃ	അസമർത്ഥനായി
അഭവത് ;	ഭവിച്ചു ;
തതഃ	അതിനാൽ
അഥ	അപ്പോൾ
വിസ്മിതഃ അഭവത്.	ആശ്ചര്യഭരിതനായി ഭവിച്ചു.

അഥ വായുസുതഃ ക്രുദ്ധോ രാവണം സമഭിദ്രവത്
ആജഘ്നാനോരസി ക്രുദ്ധോ വജ്രകല്പേന മുഷ്ടിനാ. 120

അഥ,	അപ്പോൾ,
വായുസുതഃ	ഹനുമാൻ
ക്രുദ്ധഃ,	ക്രുദ്ധിച്ചു്,
രാവണം	രാവണനെ
സമഭിദ്രവത് ;	എതിർത്തുപാഞ്ഞുചെന്നു ;
ക്രുദ്ധഃ	ചൊടിച്ചു്
വജ്രകല്പേന	വജ്രായുധതുല്യമായ
മുഷ്ടിനാ	മുഷ്ടികൊണ്ടു്
ഉരസി	മാറത്തു്
ആജഘ്നാന.	ഇടിച്ചു.

തേന മുഷ്ടിപ്രഹാരേണ രാവണോ രാക്ഷസേശ്വരഃ
ജാനുഭ്യാമപതദ്ഭൂമൌ ചചാല ച പപാത ച. 121

തേന മുഷ്ടിപ്രഹാരേണ	ആ മുഷ്ടികൊണ്ടുള്ള ഇടിയാൽ
രാക്ഷസേശ്വരഃ	രാക്ഷസാധിപനായ
രാവണഃ ച,	രാവണനും,
ജാനുഭ്യാം	മുട്ടുകുത്തി
ഭൂമൌ	നിലത്തു്
അപതത് ;	പതിച്ചു ;
ചചാല	ഉള്ളം കലങ്ങി
പപാത ച.	മാനംകെട്ടവനായ് ഭവിച്ചു.

ആസ്യൈഃ സ നേത്രശ്രവണൈശ്ച വാമ രുധിരം ബഹു 122

സഃ,	അവൻ,
ആസ്യൈഃ	വായകളിൽനിന്നും
നേത്രശ്രവണൈഃ	കണ്ണുകളിൽനിന്നും ചെവികളിൽനിന്നും
രുധിരം	ചോര
ബഹു	വളരെ
വവാമ.	കക്കി.

വിഷ്ണുർമാനോ നിശ്ചേഷ്ടോ രഥോപസ്ഥ ഉപാവിശത്
വിസംജ്ഞോ മൂർച്ഛിതശ്ചാസീന്ന ച സ്ഥാനം സമാലഭത്. 123

നിശ്ചേഷ്ടഃ	ഒന്നുംചെയ്യാൻ കഴിയാ	വിസംജ്ഞഃ ച	ബോധംകെട്ടവനായി
വിഷ്ണുർമാനഃ	പിടയുന്നവനായി [തെ	ആസീത് ;	ഭവിച്ചു ;
രഥോപസ്ഥേ	രഥത്തിന്നരികിൽ	സ്ഥാനം ച	ശത്രുക്കളെ തടുക്കുന്ന
ഉപാവിശത് ;	കിടന്നു ;		തിൽ ഒരു നിലയും
മൂർച്ഛിതഃ	ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ കലങ്ങി	സമാലഭത് ന.	കിട്ടാതിരുന്നു.

വിസംജ്ഞം രാവണം ദൃഷ്ട്വാ സമരേ ഭീമവിക്രമം
ഋഷയോ വാനരാഃ സർവ്വേ നേദുർദേവാഃ സവാസവാഃ. 124

ഭീമവിക്രമം	ഘോരപരാക്രമശാലി	ഋഷയഃ	ഋഷികളും
രാവണം	രാവണനെ [യായ	വാനരാഃ	വാനരന്മാരും
സമരേ	പോരിൽ	സവാസവാഃ	ഇന്ദ്രനടക്കമുള്ള
വിസംജ്ഞം	ബോധമറവനായി	ദേവാഃ	ദേവന്മാരും
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു്,	സർവ്വേ നേദുഃ.	എല്ലാം ആർത്തു.

ഹനുമാനപി തേജസ്വീ ലക്ഷ്മണം രാവണാർദ്ദിതം
അനയദ്രാഘവാഭ്യാശം ബാഹുഭ്യാം പരിഗൃഹ്യ തം. 125

തേജസ്വീ	പരാക്രമശാലിയായ	ബാഹുഭ്യാം	ഇരുകൈകൾകൊണ്ടും
ഹനുമാൻ,	ഹനുമാൻ,	പരിഗൃഹ്യ	എടുത്തുകൊണ്ടു്
രാവണാർദ്ദിതം	രാവണനാൽ പീഡി	രാഘവാഭ്യാശം	ശ്രീരാഘവന്റെ അടു
തം	അ [ക്കപ്പെട്ട		ക്കൽ
ലക്ഷ്മണം അപി	ലക്ഷ്മണനേയും	അനയത്.	കൊണ്ടുചെന്നാക്കി.

വായുസൂനോഃ സുഹൃത്ത്വേന ഭക്ത്യാ പരമയാ ച സഃ
ശത്രൂണാമപ്രകംപ്യോഽപി ലഘുത്വമഗമത് കപേഃ. 126

വായുസൂനോഃ	വായുപുത്രനായ	ശത്രൂണാം	ശത്രുക്കൾക്കു്
കപേഃ	വാനരന്റെ	അപ്രകംപ്യഃ	നിശ്ചലനായിരുന്ന
സുഹൃത്ത്വേന	സൌഹാർദ്ദത്താലും	സഃ അപി	ആ ലക്ഷ്മണനും
പരമയാ	സർവ്വോത് കൃഷ്ടമായ	ലഘുത്വം	ലാഘവത്തെ
ഭക്ത്യാ ച	ഭക്തിയാലും	അഗമത്.	കയ്ക്കൊണ്ടു.

[ഹനുമാനു് ലഘുവായി ഭവിച്ചു എന്നും, രാവണനു് ഇരുതരനായി ഭവിച്ചു എന്നും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു്, സഹശക്തിയെ ശ്രീരാമലക്ഷ്മണന്മാർ അറിഞ്ഞവരാണെന്നും, അജ്ഞാനം അശക്തി എന്നവയെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന അവരുടെ വാക്യങ്ങൾ മാനുഷവേഷനിർവ്വഹണമാത്രങ്ങളാണെന്നും ബോധിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ഇതുതന്നെ ഭാഗവതത്തിൽ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. "മത്സ്യാവതാരസ്യഹി മത്സ്യശിക്ഷണം. രക്ഷോവധായൈവ ന കേവലം വിഭോഃ. കുതോഽന്യഥാ സ്വൈരമതഃ സ ആത്മനഃ സീതാകൃതാനി വ്യസനാനീശ്വരസ്യ" (തിലകം).]

തം സമുത്സൃജ്യ സാ ശക്തിഃ സൌമിത്രിം യുധി ദുർജ്ജയം
രാവണസ്യ രഥേ തസ്മിൻ സ്ഥാനം പുനരുപാഗതാ. 127

സാ ശക്തിഃ,	ആ വേൽ,	രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
യുധി	പോരിൽ	തസ്മിൻ	ആ
ദുർജ്ജയം	ജയിക്കപ്പെട്ടവാൻ കഴി	രഥേ	തേരിൽ
തം	ആ [യാത്തവനായ	സ്ഥാനം	സ്വസ്ഥാനത്തെ
സൌമിത്രിം	ലക്ഷ്മണനെ	പുനഃ	വീണ്ടും
സമുത്സൃജ്യ,	വിട്ട്,	ഉപാഗതാ.	പ്രാപിച്ചു.

ആശ്വസ്തശ്ച വിശല്യശ്ച ലക്ഷ്മണഃ ശത്രുസൂദനഃ
വിഷ്ണോർഭാഗമമീമാംസ്യമാത്മാനം പ്രത്യനുസ്മരൻ 128

ശത്രുസൂദനഃ	ശത്രുധ്വംസകനായ	ആത്മാനം	തന്റെ സ്വരൂപത്തെ
ലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണൻ	പ്രത്യനുസ്മരൻ ച	സദാസ്മരിക്കുന്നവനായിതന്നെ
അമീമാംസ്യം	ആലോചിച്ചറിയപ്പെട്ടവാൻ കഴിയാത്ത	ആശ്വസ്തഃ;	മൂർച്ഛതെളിഞ്ഞവനായിഭവിച്ചു;
വിഷ്ണോർ ഭാഗം	മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ അംശമായ	വിശല്യഃ ച.	വ്രണബാധയറ്റവനായ്ഭവിച്ചു. [യും

രാവണോഽപി മഹാതേജാഃ പ്രാപ്യ സംജ്ഞാം മഹാഹവേ
ആദദേ നിശിതാൻ ബാണാൻ ജഗ്രാഹ ച മഹദ്ധനുഃ. 129

മഹാതേജാഃ	മഹാപരാക്രമിയായ	ധനുഃ	വില്ലിനെ
രാവണഃ അപി	രാവണനും,	ജഗ്രാഹ;	കയ്യിലെടുത്തു;
മഹാഹവേ	വൻപോരിൽ	നിശിതാൻ	ക്രൂരത്ത
സംജ്ഞാം പ്രാപ്യ,	ബോധംതെളിഞ്ഞ്,	ബാണാൻ ച	ബാണങ്ങളേയും
മഹത്	മഹത്തായ	ആദദേ.	തൊട്ടെടുത്തു.

നിപാതിതമഹാവീരം വാനരാണാം മഹാചമൂം
ന്യഹനത് സ ച സംക്രുദ്ധോ വാനരാണാം മഹാചമൂം. 130

സഃ	അവൻ	മഹാചമൂം,	വൻസൈന്യത്തെയും
സംക്രുദ്ധഃ	അതിക്രുദ്ധനായി	വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ
നിപാതിത-മഹാവീരാം	ചിന്നിച്ചിതറിയ മഹാവീരന്മാരോടുകൂടിയതാ	മഹാചമൂം ച	എണ്ണമറ്റ സൈന്യമെല്ലാറേനെത്തന്നേയും
വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ [യ	ന്യഹനത്.	അടിച്ചോടിച്ചു.

തേ ഹന്യമാനാ രൌദ്രേണ ക്ഷിപ്രഹസ്തേന രക്ഷസാ
രാഘവം ശരണം ജഗ്മുഃ പ്രജാപതിമിവ പ്രജാഃ. 131

തേ,	അവർ,	പ്രജാഃ	പ്രജകൾ
രൌദ്രേണ	ഉഗ്രനും	പ്രജാപതിം	ബ്രഹ്മദേവനെ
ക്ഷിപ്രഹസ്തേന	കൈവേഗമുള്ളവനുമാ	ഇവ,	എന്നപോലെ,
രക്ഷസാ	രാക്ഷസനാൽ [യ	രാഘവം	ശ്രീരാഘവനെ
ഹന്യമാനാഃ,	ഹിംസിക്കപ്പെട്ടവരായി.	ശരണം ജഗ്മുഃ.	ശരണംപ്രാപിച്ചു.

രാഘവോഽപി രണേ ദൃഷ്ട്വാ കർമ്മ രൌദ്രസ്യ രക്ഷസഃ
ധനുഃ സജ്യമുപാദായ ചാമീകരവിഭൂഷിതം 132
രഥസ്ഥം സമരേ ശൂരമഭിദുദ്രാവ രാവണം. 133

രാഘവഃ അപി	ശ്രീരാഘവനും	ധനുഃ	കോദണ്ഡത്തെ
രണേ	പോരിൽ	സജ്യം ഉപാദായ	ഞാണേററിക്കൊണ്ട്
രൌദ്രസ്യ	കൊടിയവനായ	സമരേ	പോരിൽ
രക്ഷസഃ	രാക്ഷസന്റെ	രഥസ്ഥം	രഥത്തിലിരിക്കുന്നവ
കർമ്മ	പ്രവൃത്തി	ശൂരം	ശൂരനായ [നായ
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,	രാവണം	രാവണനെ
ചാമീകര- വിഭൂഷിതം	സ്വർണ്ണാലംകൃതമായ	അഭിദുദ്രാവ.	എതിർപ്പാൻ ഉറച്ചു.

നിപാതിതമഹാവീരാം ദ്രവന്തീം വാനരീം ചമൂം
രാഘവസ്തു രണേ ദൃഷ്ട്വാ രാവണം സമഭിദ്രവത്. 134

രാഘവഃ,	ശ്രീരാഘവൻ,	ദ്രവന്തീം	പേടിച്ചോടുന്നതായി
രണേ	പോരിൽ	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
വാനരീം ചമൂം തു	വാനരസൈന്യത്തെയും	രാവണം	രാവണനു നേരെ
നിപാതിത- മഹാവീരാം	വീഴ്ത്തപ്പെട്ട മഹാവീര ന്മാരോട് കൂടിയതായി	സമഭിദ്രവത്.	എതിർത്തു ചെന്നു.

അഥൈനമുപസംഗമ്യ ഹനുമാൻ വാക്യമബ്രവീത്
മമ പൃഷ്ഠം സമാരുഹ്യ രാക്ഷസം ശാസ്തുമർഹസി. 135

അഥ	ആ സമയം	"മമ പൃഷ്ഠം	"എന്റെ പുറത്ത്
ഹനുമാൻ,	ഹനുമാൻ,	സമാരുഹ്യ	കയറിയിരുന്നുകൊണ്ട്
ഏനം ഉപസംഗമ്യ,	ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ തിരു മുമ്പിൽ വന്ന്,	രാക്ഷസം	രാക്ഷസനെ
വാക്യം	ഇപ്രകാരം	ശാസ്തും	വധിപ്പാൻ
അബ്രവീത്;	ഉണർത്തിച്ചു;	അർഹസി."	തിരുവുള്ളമുണ്ടാകേ ണം."

വിഷ്ണുർയഥാ ഗരുത്മന്തം ബലവന്തം സമാഹിതഃ
തഥ്യമുക്ത്വാ രാഘവോ വാക്യം വായുപുത്രേണ ഭാഷിതം 136
ആരുരോഹ മഹാശൂരോ ബലവന്തം മഹാകപിം. 137

സമാഹിതഃ	അചഞ്ചലമനസ്കനും	മഹാകപിം,	ആ വാനരോത്തമന്റെ പുറമിൽ,
മഹാശൂരഃ	മഹാശൂരനുമായ	വിഷ്ണുഃ	വിഷ്ണുഭഗവാൻ
രാഘവഃ,	ശ്രീരാഘവൻ,	ബലവന്തം	ഉയർന്നേറിയ
വായുപുത്രേണ	ഹനുമാനാൽ	ഗരുത്മന്തം	ഗരുഡഭഗവാന്റെ പുറത്ത്
ഭാഷിതം	ഉണർത്തിക്കപ്പെട്ട	യഥാ	എപ്രകാരമോ അപ്ര കാരം
തത്	ആ		
വാക്യം	വാക്യത്തെ		
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,	ആരുരോഹ.	ആരോഹണം ചെയ്തു.
ബലവന്തം	ശക്തിമാനായ		

രഥസ്ഥം രാവണം സംഖ്യേ ദദർശ മനുജാധിപഃ. 138

മനുജാധിപഃ	നൃപതിയായ അദ്ദേഹം	രാവണം	രാവണനെ
രഥസ്ഥം	രഥത്തിലിരുന്നിരുന്ന	സംഖ്യേ ദദർശ.	പോരിൽ നേക്ക കണ്ടു.

തമാലോക്യ മഹാതേജാഃ പ്രുദുദ്രാവ സ രാഘവഃ
വൈരോചനമിവ ക്രുദ്ധോ വിഷ്ണുരഭ്യുദ്യതായുധഃ. 139

മഹാതേജാഃ	മഹാതേജസ്വിയായ	അഭ്യുദ്യതായുധഃ,	സന്നദ്ധായുധനായി,
സഃ	ആ	വിഷ്ണുഃ	വിഷ്ണുഭഗവാൻ
രാഘവഃ,	ശ്രീരാഘവൻ,	വൈരോചനം	ബലിചക്രവർത്തിയുടെ
തം ആലോക്യ,	അവനെ കണ്ട്,	ഇവ,	എന്ന പോലെ, [നേരെ
ക്രുദ്ധഃ	കോപാക്രാന്തനായി	പ്രുദുദ്രാവ.	എതിർത്തു ചെന്നു.

ജ്യാശബ്ദമകരോത്തീവ്രം വജ്രനിഷ്പേഷനിസ്വനം
ഗിരാ ഗംഭീരയാ രാമോ രാക്ഷസേന്ദ്രമുവാച ഹ. 140

തീവ്രം	കടുതായും	രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,
വജ്രനിഷ്പേഷ-നിസ്വനം	ഇടി ഇടിക്കുന്ന ശബ്ദം പോലെയുള്ളതായും	ഗംഭീരയാ	ഗംഭീരമായ
		ഗിരാ,	വാക്കുകൊണ്ട്
ജ്യാശബ്ദം അകരോത് ;	ഞാണൊലിയിട്ടു ;	രാക്ഷസേന്ദ്രം	രാക്ഷസാധിപനോടാ
		ഉവാച ഹ.	അരുളിച്ചെയ്തു. [യി

തിഷ്ഠ തിഷ്ഠ മമ ത്വം ഹി കൃതാ വിപ്രിയമീദൃശം
ക്വ നു രാക്ഷസശാർദ്ദൂല ഗതോ മോക്ഷമവാപ്സ്യസി. 141

"രാക്ഷസ-ശാർദ്ദൂല!	"രാക്ഷസ വീര!	വിപ്രിയം	അനിഷ്ടത്തെ
		കൃതാ,	ചെയ്ത ശേഷം,
തിഷ്ഠ, തിഷ്ഠ ;	നില്ലു നില്ലു ;	ക്വ ഗതഃ നു	എവിടെപോയാലാണ്
ത്വം	നീ	മോക്ഷം	തക്കശിക്ഷയിൽ നിന്നു
മമ ഹി	എനിക്ക തന്നെ		ള്ള മോചനത്തെ
ഈദൃശം	ഇപ്രകാരമുള്ള	അവാപ്സ്യസി ?	പ്രാപിക്കുക ?

യദീന്ദ്രവൈവസ്വതഭാസ്കരാൻ വാ
സ്വയംഭുവൈശ്വാനരശങ്കരാൻ വാ
ഗമിഷ്യസി ത്വം ദിശ വാ ദിശോഽഥവാ
തഥാപി മേ നാദ്യ ഗതോ വിമോക്ഷ്യസേ. 142

"മേ	"എന്റെ	അഥവാ	അല്ലാത്തപക്ഷം
ഗതഃ	പിടിയിൽ വന്നവനായ	ദശ ദിശഃ വാ	പത്തുദിക്കുകളിലെ ങ്ങെങ്കിലുമാകട്ടെ,
ത്വം, അദ്യ	നീ, ഇപ്പോൾ		
ഇന്ദ്ര-വൈവസ്വത-ഭാസ്കരാൻ വാ	ഇന്ദ്രൻ, യമൻ, സൂര്യൻ എന്നവരുടെ അടുക്കലാകട്ടെ,	ഗമിഷ്യസി യദി	ചെന്നൊളിക്കയാണെന്നാലും
		തഥാ അപി	അപ്പോഴുംകൂടി
സ്വയംഭു-വൈശ്വാനര-ശങ്കരാൻ വാ	ബ്രഹ്മാവ്, അഗ്നി, ശിവൻ എന്നവരുടെ അടുക്കൽ തന്നെയാകട്ടെ,	വിമോക്ഷ്യസേ ന.	എന്നെ തെറ്റിച്ചു് ജീവനോടിരിക്കുകയില്ല.

യശ്ചൈവ ശക്ത്യാഽഭിഹതസ്തയാഽദ്യ
ഇച്ഛൻ വിഷാദം സഹസാഽഭ്യുപേതഃ
സ ഏവ രക്ഷോഗണരാജ മൃത്യുഃ
സപുത്രദാരസ്യ തവാദ്യ യുദ്ധേ. 143

"രക്ഷോഗണരാജ!	"രാക്ഷസസംഘങ്ങൾക്ക് അധിപനായവനേ!	ഇച്ഛൻ ഏവ	അറിഞ്ഞോടുകൂടിത്തന്നെ
		വിഷാദം അഭ്യുപേതഃ	മൂർച്ഛപ്രാപിച്ചുവോ
യഃ	യാതൊരുവൻ	സഃ ഏവ	അവൻതന്നെ
അദ്യ	ഇപ്പോൾ	അദ്യ	ഇപ്പോൾ
തവയാ	നിന്നാൽ	യുദ്ധേ	പോരിൽ
സഹസാ	നിനക്കു വരുന്നതായ ഭവിഷ്യത്തിനെ ഓർക്കാതെ	സപുത്രദാരസ്യ	ഭാര്യാപുത്രന്മാരടക്കം
		തവ ച	നിനക്കുതന്നെ
ശക്ത്യാ	വേൽകൊണ്ട്	മൃത്യുഃ.	കാലനായ് ഭവിച്ചിരിക്കുന്നു.
അഭിഹതഃ	പ്രഹരിക്കപ്പെട്ടവനായി		

[നിന്നെ ശക്തിപ്രഹാരമേറ്റ് ലക്ഷ്മണൻ മൂർച്ഛിച്ചു എന്നതുതന്നെയാണ്, നിന്നെ പുത്രദാരങ്ങളടക്കം വധിപ്പാനായി എന്നെ സന്നദ്ധനാക്കിയിരിക്കുന്നത്, എന്നു സാരം.

"തവ വിഷാദം ഇച്ഛൻ ഏവ മൃത്യുഃ അഭ്യുപേതഃ" നിനക്ക് ആപത്തിനെ ഇച്ഛിക്കുന്നവനായി കാലനായി വന്നിരിക്കുന്നു. എന്നും പറയാം.

"സഃ ഏവ" (അപ്രകാരമുള്ള ഈ ഞാൻതന്നെ), എന്ന അർത്ഥത്തിൽ ലക്ഷ്മണനും ശ്രീരാമനും അഭേദത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. (ഗോ. രാ.)]

ഏതേന ചാത്യദ്ഭുതദർശനാനി ശരൈർജ്ജനസ്ഥാനകൃതാലയാനി
ചതുർദ്ദശാന്യാത്തവരായുധാനി രക്ഷാംസ്യസൃഗ്വാണി നിഷൂദിതാനി. 144

"ഏതേന ച	"ഈ എന്നാൽതന്നെയാണ്	ജനസ്ഥാനകൃതാലയാനി	ജനസ്ഥാനത്തിൽ വസിച്ചിരുന്നവരുമായ
അത്യദ്ഭുതദർശനാനി	അത്യാശ്ചര്യമായ രൂപങ്ങളാൽനിന്നവരും	ചതുർദ്ദശാനി രക്ഷഃസഹസ്രാണി	പതിന്നാലായിരം രാക്ഷസന്മാർ
ആത്തവരായുധാനി	ഉത്തമായുധങ്ങളെ ധരിച്ചവരും	ശരൈഃ നിഷൂദിതാനി."	ബാണങ്ങൾകൊണ്ട് നശിപ്പിക്കപ്പെട്ടത്."

രാഘവസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ രാക്ഷസേന്ദ്രോ മഹാകപിം
വായുപുത്രം മഹാവീര്യം വഹന്തം രാഘവം രണേ
ആജഘ്നാന ശരൈസ്തീക്ഷ്ണൈഃ കാലാനലശിഖോപമൈഃ. 145

രാക്ഷസേന്ദ്രഃ,	രാക്ഷസാധിപൻ,	മഹാവീര്യം	മഹാവീര്യശാലിയുമായ
രാഘവസ്യ	ശ്രീരാഘവന്റെ	വായുപുത്രം	വായുപുത്രനെ
വചഃ ശ്രുത്വാ,	വാക്ക് കേട്ട്,	കാലാനലശിഖോപമൈഃ	പ്രളയകാലാഗ്നിജ്വാലകളൊത്ത
രണേ	പോരിൽ	തീക്ഷ്ണൈഃ ശരൈഃ	ഉഗ്രശരങ്ങൾകൊണ്ട്
രാഘവം	ശ്രീരാമനെ		
വഹന്തം	വഹിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന	ആജഘ്നാന.	എയ്തു.
മഹാകപിം	വാനരോത്തമനും		

രാക്ഷസേനാഹവേ തസ്യ താഡിതസ്യാപി സായകൈഃ
സപ്തഭാവതേജോയുക്തസ്യ ഭൂയസ്തേജോഽഭ്യവർദ്ധത. 146

ആഹവേ	പോരിൽ	തസ്യ അപി,	ആ ഹനുമാനാകട്ടേ,
രാക്ഷസേന	രാക്ഷസനാൽ		
സായകൈഃ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ട്	തേജഃ	തേജസ്സ്
താഡിതസ്യ	പ്രഹരിക്കപ്പെട്ടവനും		
സപ്തഭാവ-തേജോ-യുക്തസ്യ	പ്രകൃത്യാതന്നെ തേജസ്സാൻ വിളങ്ങുന്നവനുമായ	ഭൂയഃ	മുമ്പത്തിലുമധികം
		അഭ്യവർദ്ധത.	വർദ്ധിച്ചു.

തതോ രാമോ മഹാതേജാ രാവണേന കൃതവ്രണം
ദൃഷ്ട്വാ പ്ലവഗശാർദ്ദൂലം കോപസ്യ വശമേയിവാൻ. 147

മഹാതേജാഃ	അവമതിസഹിച്ചിരിക്കാത്തവനായ	കൃതവ്രണം	വ്രണപ്പെടുത്തപ്പെട്ടവനായി
		ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	തതഃ,	അക്കാരണത്താൽ,
പ്ലവഗശാർദ്ദൂലം	വാനരോത്തമനെ	കോപസ്യ വശം ഏയിവാൻ.	കോപപരവശനായ്തീർന്നു.
രാവണേന	രാവണനാൽ		

തസ്യാഭിസംക്രമ്യ രഥം സചക്രം
സാശ്വധ്വജച്ഛത്രമഹാപതാകം
സസാരഥിം സാശനിശൂലഖഡ്ഗം
രാമഃ പ്രചിച്ഛേദ ശരൈഃ സുപുംഖൈഃ. 148

രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	സസാരഥിം	സാരഥിയടക്കം
തസ്യ	അവന്റെ,	സാശനിശൂല-ഖഡ്ഗം	വജ്രായുധം, ശൂലം വാൾ എന്നവയടക്കം
രഥം	രഥത്തെ		
സചക്രം	ചക്രങ്ങളടക്കം	സുപുംഖൈഃ	നല്ലതുവലുകൾവെച്ച
സാശ്വധ്വജ-ച്ഛത്രമഹാ-പതാകം	കുതിരകൾ, ധ്വജങ്ങൾ, കുട, വൻകൊടിക്കുറ എന്നവയടക്കം	ശരൈഃ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ട്
		അഭിസംക്രമ്യ	തുളച്ച്
		പ്രചിച്ഛേദ.	മുറിച്ചെറിഞ്ഞു.

അഥേന്ദ്രശത്രും തരസാ ജഘ്നാന
ബാണേന വജ്രാശനിസന്നിഭേന
ഭുജാന്തരേ വ്യൂഢസുജാതവക്ഷേ
വജ്രേണ മേരും ഭഗവാനിവേന്ദ്രഃ. 149

അഥ	അതിൽപിന്നെ	ഭുജാന്തരേ,	മാറിൽ,
ഇന്ദ്രശത്രും,	ആ ഇന്ദ്രശത്രുവിനെ,	ഭഗവാൻ ഇന്ദ്രഃ	ഭഗവാനായ ഇന്ദ്രൻ
വജ്രാശനി-സന്നിഭേന	വജ്രായുധവും ഇടിത്തീയുമൊത്ത	വജ്രേണ	വജ്രത്താൽ
		മേരും	മേരുപർവ്വതത്തെ
ബാണേന	ഒരു ബാണംകൊണ്ട്	ഇവ,	എന്ന പോലെ,
വ്യൂഢസുജാത-വക്ഷേ	വിശാലവും ദൃഢവുമായ	തരസാ ജഘ്നാന.	ഉടൻക്കൊടെ എയ്തു.

യോ വജ്രപാതാശനിസന്നിപാതാ-
ന്ന ചുക്ഷുഭേ നാപി ചചാല രാജാ
സ രാമബാണാഭിഹതോ ഭൃശാർത്ത-
ശ്ചചാല ചാപം ച മുമോച വീരഃ. 150

യഃ	യാതൊരു	സഃ	അപ്രകാരമുള്ള ആ
രാജാ,	അരചൻ,	വീരഃ ച,	വീരൻ തന്നെ,
വജ്രപാതാശനിസന്നിപാതാത്	(പണ്ട്) വജ്രാഘാതമേറിട്ടും, അശനിപാതത്താലും	രാമബാണാഭിഹതഃ	രാമബാണമേററവനായി
ചുക്ഷുഭേ ന	ഒരു പതച്ചയുമില്ലാതെ	ഭൃശാർത്തഃ	അതിപീഡിതനായി
ചചാല അപി ന,	കുലുങ്ങാതിരുന്നുവാ,	ചചാല;	പിടഞ്ഞു;
		ചാപം	വില്ലിനെയും
		മുമോച.	പിടിവിട്ടു.

[ഈ ശ്ലോകത്തിലെ ആദ്യാക്ഷരം ഗായത്രിയിലെ 18-ാമത്തെ അക്ഷരമാകുന്നു, (വിദ്യാരണ്യപക്ഷം.)]

തം വിഹ്വലന്തം പ്രസമീക്ഷ്യ രാമഃ
സമാദദേ ദീപ്തമഥാർദ്ധചന്ദ്രം
തേനാർക്കവർണ്ണം സഹസാ കിരീടം
ചിച്ഛേദ രക്ഷോധിപതേർമഹാത്മാ. 151

അഥ	അപ്പോൾ	അർദ്ധചന്ദ്രം	ഒരു അർദ്ധചന്ദ്രബാണത്തെ
മഹാത്മാ	മഹാത്മാവായ		
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	സമാദദേ!	തൊട്ടെടുത്തു;
തം	അവനെ	തേന	അതുകൊണ്ട്
വിഹ്വലന്തം	ഒന്നും ചെയ്വാനറിയാതെ വ്യാകുലപ്പെട്ട നില്ക്കുന്നവനായി	രക്ഷോധിപതേഃ	രക്ഷോനാഥന്റെ
		അർക്കവർണ്ണം	സൂര്യകാന്തിച്ചെന്നിറമുള്ള
		കിരീടം	കിരീടത്തെ,
പ്രസമീക്ഷ്യ,	കണ്ട്,	സഹസാ	ഉടനെ
ദീപ്തം	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന	ചിച്ഛേദ.	പൊടിപെടുത്തി.

തം നിർവ്വിഷാശീവിഷസന്നികാശം
ശാന്താർച്ചിഷം സൂര്യമിവാപ്രകാശം
ഗതശ്രിയം കൃത്തകിരീടകൂട-
മുവാച രാമോ യുധി രാക്ഷസേന്ദ്രം. 152

രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	സൂര്യം ഇവ	സൂര്യനെന്നപോലിരിക്കുന്നവനും
യുധി	പോരിൽ	കൃത്തകിരീടകൂടം	കിരീടാഗ്രം തകർന്നു കിടക്കുന്നവനും
നിർവ്വിഷാശീവിഷസന്നികാശം,	വിഷമറ്റപാമ്പുപോലിരിക്കുന്നവനും,	ഗതശ്രിയം	യശസ്സുപോയ്പോയവനും
		തം	ആ [മായ
ശാന്താർച്ചിഷം	രശ്മികളറ്റ്	രാക്ഷസേന്ദ്രം	രാക്ഷസേന്ദ്രനോടായി
അപ്രകാശം	തേജസ്സില്ലാത്ത	ഉവാച.	അരുളിച്ചെയ്തു.

കൃതം ത്വയാ കർമ്മ മഹത്സുഭീമം
ഹതപ്രവീരശ്ച കൃതസ്ത്വയാഽഹം
തസ്മാത് പരിശ്രാന്ത ഇവ വ്യവസ്യ
ന ത്വാം ശരൈർമൃത്യുവശം നയാമി. 153

"ത്വയാ	"നിന്നാൽ
മഹത്	അനിതരസാധാരണ
സുഭീമം	അത്യുഗ്രമായ [മായ
കർമ്മ കൃതം;	കൃത്യം നിവ്വഹിക്കപ്പെട്ടു;
അഹം ച	ഞാനും
ത്വയാ	നിന്നാൽ
ഹതപ്രവീരഃ കൃതഃ;	എന്റെ പടയാളിവീരന്മാരുടെ ശക്തിയടക്കപ്പെട്ടവനായാക്കപ്പെട്ടു;
തസ്മാത്	അക്കാരണത്താൽ
പരിശ്രാന്തഃ ഇവ	നീ തിരെ തളർന്നിരിക്കുന്നു എന്നുള്ളതിനെ
വ്യവസ്യ,	ഓർത്ത്,
ത്വാം	നിന്നെ
ശരൈഃ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ടു്
മൃത്യുവശം	കാലന്റെ അടുക്കലേക്ക്
നയാമി ന.	ഞാൻ അയക്കുന്നില്ല.

ഗച്ഛാനുജാനാമി രണാർദ്ദിതസ്ത്വം
പ്രവിശ്യ രാത്രിഞ്ചരരാജ ലങ്കാം
ആശ്വാസ്യ നിർവ്വാഹി രഥീ ച ധന്വീ
തദാ ബലം ദ്രക്ഷ്യസി മേ രഥസ്ഥഃ. 154

"രാത്രിഞ്ചരരാജ!	"നകതഞ്ചരാധിപ!
ത്വം രണാർദ്ദിതഃ;	നീ യുദ്ധത്തിൽ കഷ്ടാവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു;
അനുജാനാമി;	ഞാൻ പോകാൻ സമ്മതം തരുന്നു;
ഗച്ഛ;	പൊയ്ക്കൊൾക;
ലങ്കാം	ലങ്കയിൽ
പ്രവിശ്യ	ചെന്ന്
ആശ്വാസ്യ,	വിശ്രമിച്ചശേഷം,
രഥീ	രഥത്തോടുകൂടിയവനായും
ധന്വീ ച	വില്ലേന്തിയവനായും
നിർവ്വാഹി;	മടങ്ങിവരിക;
തദാ	അപ്പോൾ
രഥസ്ഥഃ	തേരിലിരിക്കുന്നവ [നായ നീ
മേ	എന്റെ
ബലം	കൈയ്യുക്കിനെ
ദ്രക്ഷ്യസി."	ഉള്ളവണ്ണം അറിയുന്നതാണ്."

സ ഏവമുക്തോ ഹതദർപ്പഹർഷോ
നികൃത്തചാപഃ സ ഹതാശ്വസൂതഃ
ശരാർദ്ദിതഃ കൃത്തമഹാകിരീടോ
വിവേശ ലങ്കാം സഹസാ സ രാജാ. 155

സഃ	അവൻ
നികൃത്തചാപഃ	വില്ലുമുറിക്കപ്പെട്ടവനായി
ഹതാശ്വസൂതഃ	കുതിരകളും സാരഥിയും ഹനിക്കപ്പെട്ടവനായി
കൃത്ത-മഹാകിരീടഃ	വൻകിരീടം തകർക്കപ്പെട്ടവനായി
ശരാർദ്ദിതഃ;	ബാണപീഡിതനായി;
സഃ	അവൻ
ഹതദർപ്പഹർഷഃ;	ഗർവ്വും ഉത്സാഹവും
സഃ	അ [അറവനായ്തീർന്നു;
രാജാ	അരചൻ
ഏവം	മേൽപ്രകാരം
ഉക്തഃ	ഉരചെയ്യപ്പെട്ടവനായി
സഹസാ	ഉടനെ
ലങ്കാം വിവേശ.	ലങ്കയിൽ പ്രവേശിച്ചു.

തസ്മിൻ പ്രവിഷ്ടേ രജനീചരേന്ദ്രേ
മഹാബലേ മാനവദേവശത്രൌ
ഹരീൻ വിശല്യാൻ സഹ ലക്ഷ്മണേന
ചകാര രാമഃ പരമാഹവാഗ്രേ. 156

മാനവദേവശത്രൌ	അസുരന്മാക്കും ദേവന്മാക്കും ശത്രുവായവനും
മഹാബലേ	അതിബലവാനുമായ
തസ്മിൻ	ആ
രജനീചരേന്ദ്രേ	രാക്ഷസാധിപൻ
പ്രവിഷ്ടേ,	മടങ്ങിച്ചെന്നശേഷം,
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ
ലക്ഷ്മണേന സഹ	ലക്ഷ്മണനോടുംകൂടി
ഹരീൻ	വാനരന്മാരെ
പരമാഹവാഗ്രേ	വൻപോർമുമ്പിൽ
വിശല്യാൻ ചകാര.	വിചാരമറവരാക്കിച്ചെയ്തു.

തസ്മിൻ പ്രഭിന്നേ ത്രിദശേന്ദ്രശത്രൌ
സുരാസുരാ ഭ്രുതഗണാ ദിശശ്ച
സസാഗരാഃ സർഷിമഹോരഗാശ്ച
തഥൈവ ഭൂമ്യംബുചരാശ്ച ഹൃഷ്ടാഃ. 157

ത്രിദശേന്ദ്രശത്രൌ	ഇന്ദ്രശത്രുവായ
തസ്മിൻ	അവൻ
പ്രഭിന്നേ,	തോല്പിക്കപ്പെട്ടസമയം
സുരാസുരാഃ	ദേവാസുരന്മാരും
ഭ്രുതഗണാഃ ച	ഭ്രുതസംഘങ്ങളും
സസാഗരാഃ	സമുദ്രങ്ങളുടക്കം
സർഷിമഹോരഗാഃ	ഋഷികളും മഹോരഗങ്ങളുമടക്കം
ദിശഃ ച	എല്ലാദിക്കുകളും
തഥാ ഏവ	അപ്രകാരംതന്നെ
ഭൂമ്യംബുചരാഃ ച	ഭൂമിയിലും വെള്ളത്തിലും ചരിക്കുന്ന എല്ലാംതന്നെയും
ഹൃഷ്ടാഃ.	ആനന്ദമുൾക്കൊണ്ടു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഏകോനഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അമ്പത്തൊമ്പതാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.
ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 17165; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 2590.

ഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപതാംസർഗ്ഗം.

[കുംഭകർണ്ണപ്രബോധനം = കുംഭകർണ്ണനെ ഉണർത്തുന്നതു്.]

സ പ്രവിശ്യ പുരീം ലങ്കാം രാമബാണഭയാർദ്ദിതഃ
ഭഗ്നദർപ്പസ്തദാ രാജാ ബഭൂവ വ്യഥിതേന്ദ്രിയഃ. 1

സഃ	ആ
രാജാ	അരചൻ
ലങ്കാം പുരീം	ലങ്കാപുരത്തിൽ
പ്രവിശ്യ,	പുക്ക്,
തദാ	ആ സമയം
രാമബാണഭയാർദ്ദിതഃ	രാമബാണത്തെ ഓർത്ത് വ്യാകുലിതചിത്തനായി
ഭഗ്നദർപ്പഃ	ഗർവ്വം നശിച്ചവനായി
വ്യഥിതേന്ദ്രിയഃ	ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ കലങ്ങിപോയവനായി
ബഭൂവ.	ഭവിച്ചു.

മാതംഗ ഇവ സിംഹേന ഗരുഡേനേവ പന്നഗഃ
അഭിഭ്രുതോഽഭവദ്രാജാ രാഘവേണ മഹാത്മനാ. 2

രാജാ,	രാജാവായ രാവണൻ,	പന്നഗഃ	ഒരു സർപ്പം
മഹാത്മനാ	മഹാത്മാവായ	ഗരുഡേന ഇവ,	ഗരുഡനാലെന്നപോലെയും
രാഘവേണ	ശ്രീരാമനാൽ,		
മാതംഗഃ സിംഹേന ഇവ,	ഒരു ആന സിംഹത്താലെന്നപോലെയും,	അഭിദ്രുതഃ അഭവത്.	പരാജിതനാക്കപ്പെട്ടു.

ബ്രഹ്മദണ്ഡപ്രകാശാനാം വിദ്യുത്സദൃശവർച്ചസാം
സ്മരൻ രാഘവബാണാനാം വിവ്യഥേ രാക്ഷസേശ്വരഃ. 3

രാക്ഷസേശ്വരഃ	രാക്ഷസാധിപൻ	രാഘവ-ബാണാനാം	ശ്രീരാമബാണങ്ങളെ
ബ്രഹ്മദണ്ഡ-പ്രകാശാനാം	യുഗാന്ത കാലാഗ്നിരുദ്രനെപ്പോലെയുള്ളവയും	സ്മരൻ	ഓർക്കുന്നവനായി
വിദ്യുത്സദൃശ-വർച്ചസാം	മിന്നലൊത്ത പ്രഭയുണ്ടവയും ആയ	വിവ്യഥേ.	ഉള്ളം കലങ്ങിയവനായി ഭവിച്ചു.

സ കാഞ്ചനമയം ദിവ്യമാസ്ഥിത്യ പരമാസനം
വിപ്രേക്ഷമാണോ രക്ഷാംസി രാവണോ വാക്യമബ്രവീത്. 4

സഃ	ആ	ആസ്ഥിത്യ,	ഇരുന്നുകൊണ്ട്,
രാവണഃ,	രാവണൻ,	രക്ഷാംസി	രാക്ഷസന്മാരെ
കാഞ്ചനമയം	സ്വർണ്ണമയവും	വിപ്രേക്ഷമാണഃ	നോക്കി
ദിവ്യം	വിശേഷപ്പെട്ടതുമായ	വാക്യം അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.
പരമാസനം	സിംഹാസനത്തിൽ		

സത്യം തത് ഖലു മേ മോഘം യത് തപ്തം പരമം തപഃ
യത്സമാനോ മഹേന്ദ്രേണ മാനുഷേണാസ്മി നിർജ്ജിതഃ. 5

"മഹേന്ദ്രേണ സമാനഃ	"മഹേന്ദ്ര തുല്യനായ	മേ തപ്തം	ഞാൻചെയ്ത
അസ്മി	ഞാൻ	പരമം തപഃ	മഹത്തായ തപസ്സ്
മാനുഷേണ	ഒരു മനുഷ്യനാൽ	യത്,	യാതൊന്നോ,
നിർജ്ജിതഃ	തോല്പിക്കപ്പെട്ട	തത് സത്യം	അപ്രകാരമുള്ളതെ [ല്ലാം
യത്,	എന്നതുകൊണ്ട്,	ഖലു	തീരെ
		മോഘം	വ്യർത്ഥമായ്തീർന്നു.

ഇദം തദ് ബ്രഹ്മണോ ഘോരം വാക്യം മാമഭ്യുപസ്ഥിതം
മാനുഷേഭ്യോ വിജാനീഹി ഭയം ത്വമിതി തത് തഥാ. 6

"'മാനുഷേഭ്യഃ ഭയം	"'മനുഷ്യരിൽനിന്നാ അപത്ത് എന്നത് [ണ്	ബ്രഹ്മണഃ	ബ്രഹ്മദേവന്റെ
ത്വം	നീ	ഘോരം വാക്യം;	കടുതായ നിയമനമാ
വിജാനീഹി;'	ധരിച്ചുകൊൾക;'	തത്	ആയത് [ണ്;
ഇതി ഇദം,	എന്നുള്ളതായ ഇത്,	മാം അഭി	എന്റെ സംഗതിയിൽ
തത്	ആ സമയം	തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
		ഉപസ്ഥിതം.	ഫലിച്ചു.

ദേവദാനവഗന്ധർവൈർയക്ഷരാക്ഷസപന്നഗൈഃ
അവധ്യത്വം മയാ പ്രാപ്തം മാനുഷേഭ്യോ ന യാചിതം. 7

"ദേവദാനവഗന്ധർവൈഃ"	"ദേവന്മാർ, ദാനവന്മാർ, ഗന്ധർവ്വന്മാർ എന്നവരിൽ നിന്നും
യക്ഷരാക്ഷസപന്നഗൈഃ	യക്ഷന്മാർ, രാക്ഷസർ, പന്നഗന്മാർ എന്നവരിൽനിന്നും
അവധ്യത്വം	മൃതിയില്ലായ്മയെന്നുള്ള
മയാ	എന്നാൽ [തു
പ്രാപ്തം;	നേടപ്പെട്ടു;
മാനുഷേഭ്യഃ	മനുഷ്യരിൽനിന്നു (മരണമില്ലാതിരിക്കുക എന്നതു)
യാചിതം ന.	ആവശ്യപ്പെടപ്പെട്ടില്ല.

വിദിതം മാനുഷം മന്യേ രാമം ദശരഥാത്മജം
ഇക്ഷ്വാകുകുലനാഥേന അനരണ്യേന യത് പുരാ 8
ഉത്പത്സ്യതേ ഹി മദ്വംശേ പുരുഷോ രാക്ഷസാധമ
യസ്ത്വാം സപുത്രം സാമാത്യം സബലം സാശ്വസാരഥിം 9
നിഹനിഷ്യതി സംഗ്രാമേ തവാം കുലാധമ ദുർമ്മതേ. 10

"ഇക്ഷ്വാകുകുലനാഥേന"	"ഇക്ഷ്വാകുവംശരാജാവായ
അനരണ്യേന,	അനരണ്യനാൽ,
പുരാ	പണ്ട്
'രാക്ഷസാധമ!	'രാക്ഷസാധമ!
കുലാധമ!	കുലഹതക!
ദുർമ്മതേ!	ദുഷ്ട!
യഃ പുരുഷഃ	യാതൊരു പുരുഷൻ
സംഗ്രാമേ	പോരിൽ
ത്വാം ഹി	നിന്നെയും
സപുത്രം	പുത്രന്മാരടക്കം
സാമാത്യം	അമാത്യന്മാരടക്കം
സബലം	സേനയടക്കം
സാശ്വസാരഥിം	അശ്വങ്ങൾ സാരഥി എന്നവയടക്കം
ആം നിഹനിഷ്യതി തു	നിശ്ചയമായും വധിക്കുമോ, അവൻ
മദ്വംശേ	എന്റെ വംശത്തിൽ
ഉത്പത്സ്യതേ'	ഉളവാകും'
യത്	എന്നുള്ള യാതൊന്ന്
വിദിതം	അറിയിക്കപ്പെട്ടുവോ
മാനുഷം	അതേ മനുഷ്യനാണെ [ന്ന്
ദശരഥാത്മജം	ദശരഥപുത്രനായ
രാമം	രാമനെ
മന്യേ.	ഞാൻ ഇപ്പോൾ അറിയുന്നു.

["ത്വാം ത്വാം" എന്ന പുനരുക്തി, കോപംകൊണ്ടുള്ളതാണെന്നും വിചാരിക്കാം. അനരണ്യശാപം ഉത്തരകാണ്ഡം 19-ാംസർഗ്ഗത്തിൽ കാണുക.]

ശപ്തോഽഹം വേദവത്യാ ച യദാ സാ ധർഷിതാ പുരാ
സേയം സീതാ മഹാഭാഗാ ജാതാ ജനകനന്ദിനീ. 11

"പുരാ	"പണ്ടൊരിക്കൽ
യദാ	യാതൊരുസമയം
സാ	ഏതൊരുത്തി,
ധർഷിതാ	എന്നാൽ അവമാനിക്കപ്പെട്ടുവോ,
വേദവത്യാ	ആ വേദവതിയാൽ
അഹം	ഞാൻ
ശപ്തഃ;	ശപിക്കപ്പെട്ടു;
ജനകനന്ദിനീ	ജനകസുതയായി
മഹാഭാഗാ	മഹാഭാഗ്യവതിയായി
ജാതാ	ജനിച്ച
സീതാ	സീതയാകുന്ന
ഇയം	ഇവൾ
സാ ച.	അവൾതന്നെ.

[ഉത്തരകാണ്ഡം 17-ാംസർഗ്ഗം നോക്കുക.]

ഉമാ നന്ദീശ്വരശ്ചാപി രംഭാ വരുണകന്യകാ
യത്രോക്താസ്തപസാ പ്രാപ്തം ന മിഥ്യാ ഋഷിഭാഷിതം 12

"ഉമാ	"പാർവ്വതിയും
നന്ദീശ്വരഃ	നന്ദികേശ്വരനും
രംഭാ	രംഭയും
വരുണ-കന്യകാ ച	വരുണപുത്രിയായ പുഞ്ജികസ്ഥലയും
തപസാ	മനോവേദനകാരണം
യത്രോക്താഃ	യാതൊന്നിനെ ശാപമായി ഏകിഃയാ ആയതു്
പ്രാപ്തം;	അനുഭവത്തിലായി;
ഋഷിഭാഷിതം	വേദജ്ഞന്മാരുടെ വാക്യം
അപി മിഥ്യാ ന?	വെറുതെയായ്തീരുമോ?

[ഉത്തരകാണ്ഡം സർഗ്ഗം 16, 26, നോക്കുക. പുഞ്ജികസ്ഥലയുടെ നിമിത്തമായി ബ്രഹ്മാവിന്റെ ശാപമെന്ന് (സ). രംഭനിമിത്തമായി നളകൂബരശാപമെന്നും ബോദ്ധ്യം.]

ഏതദേവാഭ്യുപാഗമ്യ യത്നം കർത്തുമിഹാർഹഥ
രാക്ഷസാശ്ചാപി തിഷ്ഠന്തു ചര്യാഗോപുരമൂർധസു. 13

"ഏതത് ഏവ	"ഈ സംഗതിയെല്ലാം
അഭ്യുപാഗമ്യ,	ഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ട്,
അപി ച	അപ്രകാരമായാലും
ഇഹ	ഇപ്പോൾ
യത്നം	നിരന്തരപരിശ്രമത്തെ
കർത്തും അർഹഥ;	നിങ്ങൾ ചെയ്യേണ്ടതാ
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ [ണ്;
ചര്യാഗോപുര-മൂർധസു	കൊത്തളങ്ങളിലും ഗോപുരമേടകളിലും
തിഷ്ഠന്തു.	കാത്തുനില്ക്കട്ടെ.

സ ചാപ്രതിമഗംഭീരോ ദേവദാനവദർപ്പഹാ
ബ്രഹ്മശാപാഭിഭൂതസ്തു കുംഭകർണ്ണോ വിബോധ്യതാം. 14

"അപ്രതിമ-ഗംഭീരഃ	"നിസ്തുല്യപ്രഭാവശാലിയും
ദേവദാനവ-ദർപ്പഹാ	ദേവന്മാരുടേയും മാനവന്മാരുടേയും മദം പോക്കിയവനും
ബ്രഹ്മശാപാഭിഭൂതഃ തു	ബ്രഹ്മദേവന്റെ ശാപം മൂലം ഒതുങ്ങിക്കിടക്കുന്നവനുമായ
കുംഭകർണ്ണഃ ച	കുംഭകർണ്ണനും
വിബോധ്യതാം	പള്ളിയുറക്കമൊഴിപ്പെടട്ടെ."

സ പരാജിതമാത്മാനം പ്രഹസ്തം ച നിഷൂദിതം
ജ്ഞാത്വാ രക്ഷോബലം ഭീമമാദിദേശ മഹാബലഃ. 15

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ
സഃ	ആ രാവണൻ
ആത്മാനം	തന്നെ
പരാജിതം	തോല്പിക്കപ്പെട്ടവനായും
പ്രഹസ്തം	പ്രഹസ്തനെ
നിഷൂദിതം ച	കൊല്ലപ്പെട്ടവനായും
ജ്ഞാത്വാ,	ഓർത്ത്,
ഭീമം	ഭയങ്കരമായ
രക്ഷോബലം	രാക്ഷസസൈന്യത്തെ നോക്കി
ആദിദേശ.	ഇങ്ങിനെ ആജ്ഞാപിച്ചു.

ദ്വാരേഷു യത്നഃ ക്രിയതാം പ്രാകാരശ്ചാധിരുഹ്യതാം
നിദ്രാവശസമാവിഷ്ടഃ കുംഭകർണ്ണോ വിബോധ്യതാം. 16

"ദ്വാരേഷു	"കോട്ടവാതിലുകളിൽ	അധിരുഹ്യതാം ;	കയറിനില്ക്കപ്പെടട്ടെ ;
യത്നഃ	വേണ്ടുന്ന ജാഗ്രത	നിദ്രാവശ- സമാവിഷ്ടഃ	നിദ്രയിലാണ്ടുകിടക്കുന്നവനായ
ക്രിയതാം ;	ചെയ്യപ്പെടട്ടെ ;	കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ
പ്രാകാരഃ ച	മതിൽ കെട്ടും	വിബോധ്യതാം.	ഉണർത്തപ്പെടട്ടെ.

സുഖം സ്വപിതി നിശ്ചിന്തഃ കാലോപഹതചേതനഃ
നവ ഷട് സപ്ത ചാഷ്ടൌ ച മാസാൻ സ്വപിതി രാക്ഷസഃ. 17

"രാക്ഷസഃ,	"രാക്ഷസനായ ഇവൻ,	നവ	ഒമ്പതും,
കാലോപ- ഹതചേതനഃ	വിധിവശത്താൽ മതി മറന്നവനായി	ഷട്	ആറും,
		സപ്ത	ഏഴും,
നിശ്ചിന്തഃ	വിചാരമറവനായി	അഷ്ടൌ ച	എട്ടും
സുഖം	ഇഷ്ടംപോലെ	മാസാൻ ച	മാസക്കണക്കായി
സ്വപിതി ;	ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്നു ;	സ്വപിതി.	ഉറങ്ങുന്നു.

["ശയിതാ ഹ്യേഷഷൺമാസാനേകോഹം ജാഗരിഷ്യതി" (യുദ്ധ. 61-ാംസർഗ്ഗം) എന്ന ബ്രഹ്മാവിന്റെ വാക്യപ്രകാരം ആറുമാസത്തിന്നുമുമ്പ് ഉണരുകയില്ലെന്നും, ഉണർന്നാൽ ഒരു ദിവസം ഉറങ്ങുകയില്ലെന്നും ബോദ്ധ്യം. "സപ്തൂം വർഷാണ്യനേകാനി ദേവദേവ മമേപ്സിതം" (ഉത്തരകാണ്ഡം 10.), "തത്ര നിദ്രാസമാവിഷ്ടഃ കുംഭകർണ്ണോ മഹാബലഃ. ബഹ്വന്യബ്ദസഹസ്രാണി ശയാനോ ന ച ബുധ്യതേ." (ഉത്തര. 13) ഇത്യാദി വാക്യങ്ങളിൽനിന്ന് അനേക സംവത്സരങ്ങളും തന്റെ ജീവിതത്തിൽ ഉറങ്ങിക്കഴിച്ചുകൂട്ടിയതിൽ ഇടയ്ക്കിടെ ആറ്, ഏഴ്, എട്ട്, ഒമ്പതു മാസം കൂടുമ്പോൾമാത്രം ഉണർന്നിരുന്നു എന്നു ബോദ്ധ്യം. ഇതിൽനിന്ന് ചിലപ്പോൾ ആറുമാസത്തിലധികം ഉറങ്ങാറുണ്ടെന്നും ഒരു ദിവസത്തിലധികം ഉണർന്നിരിക്കാറുണ്ടെന്നും ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു.

ഒമ്പതും ആറും ഏഴും എട്ടും കൂടി മുപ്പതു മാസങ്ങൾ, അതായത് 180 ദിവസങ്ങൾ (ആറു സാധാരണ മാസങ്ങൾ) ഉറങ്ങിക്കഴിക്കുന്നു എന്നും പറയാമെന്ന് ഗോവിന്ദരാജീയം. ഈ പക്ഷത്തിൽ ആറു ദിവസം ഒരു മാസമാണെന്നു ഗ്രാഹ്യം. സോമയാഗത്തിന്റെ കാലഗണനയെപ്പറ്റിപ്പറയുന്ന ഘട്ടത്തിൽ "ഷഡഹൈർമ്മാസാൻ സംപ്യാദ്യാഹരുത്സൃജന്തി ഷഡഹൈർമ്മാസാൻ സംപശ്യന്തി," ഇത്യാദിയായ വാക്യങ്ങളിൽ 6 ദിവസം, പക്ഷം, എന്നവയെയും മാസങ്ങളാക്കി കണക്കാക്കിയിരിക്കുന്നു.]

മന്ത്രം കൃത്വാ പ്രസുപ്തോഽയമിതസ്തു നവമേഽഹനി
തം തു ബോധയത ക്ഷിപ്രം കുംഭകർണ്ണം മഹാബലം. 18

"അയം	"ഇവൻ,	പ്രസുപ്തഃ ;	ഉറങ്ങുവാൻ തുടങ്ങിയ്ത് ;
മന്ത്രം കൃത്വാ,	തന്റെ മന്ത്രാലോചന അറിയിച്ച ശേഷം,	തു	എങ്കിലും
		മഹാബലം	മഹാബലശാലിയായ
ഇതഃ	ഇന്നേയ്ക്കു മുമ്പ്	തം	ആ
നവമേ	ഒമ്പതാമത്തെ	കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ
അഹനി തു	ദിവസത്തിൽ മാത്രമാണ്,	ക്ഷിപ്രം	താമസിയാതെ
		ബോധയത.	ഉണർത്തുവിൻ.

[മന്ത്രാലോചനസമയം അവൻ ഉണർന്നിരുന്നു. അതിൽപ്പിന്നെ ചെററുദിവസം ഉണർന്നിരുന്ന ശേഷം, ഉറങ്ങുവാൻ തുടങ്ങിട്ട് ഇന്നേയ്ക്ക് ഒമ്പതു ദിവസമേ ആയിട്ടുള്ളു എന്നു സാരം.

"അദ്യ തേ സുമഹാൻ കാലഃ ശയാനസ്യ മഹാബല" എന്ന് താഴെ 62-ാംസർഗ്ഗം 15-ാംശ്ലോകത്തിൽ രാവണൻ കുംഭകർണ്ണനോടു പറയുന്നതിന്ന്, "നീ ഉറങ്ങുവാൻ തുടങ്ങിയിട്ട് ഇന്നെയ്ക്ക് എത്രയോ കാലമായിരിക്കുന്നു," എന്നു അർത്ഥം പറഞ്ഞ്, ഈ ശ്ലോകത്തിന്ന് അതു് വിരുദ്ധമായിരിക്കുന്നതിനാൽ, "ഇതഃ തു" എന്നതിന്ന് പല അർത്ഥങ്ങളും പല വ്യാഖ്യാതാക്കന്മാർ കല്പിക്കുന്നുണ്ട്.

വാസ്തവത്തിലാകട്ടേ, കുംഭകർണ്ണൻ ഉറങ്ങുവാൻ തുടങ്ങിട്ട് ഇത്രയും കാലമായിരുന്നാൽ, താഴെ ഈ സർഗ്ഗത്തിൽ വിവരിക്കുന്നപ്രകാരം കുംഭകർണ്ണനെ ഉണർത്തുവാൻ ഇത്രയും ക്ലേശം വേണ്ടിവരികയില്ലായിരുന്നു. അസമയത്തിലായതുകൊണ്ടു മാത്രമാണ് ഇത്ര ബുദ്ധിമുട്ടു വേണ്ടിവന്നതു് എന്ന് ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു

ശ്രീരാമൻ ലങ്കയെ നിരോധിക്കുന്നതിന്ന് ഒമ്പതു ദിവസംമുമ്പ് കുംഭകർണ്ണൻ ഉറങ്ങുവാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. കുംഭകർണ്ണൻ ഉറങ്ങിയ ദിവസംതന്നെ വിഭീഷണൻ ശ്രീരാമനെ പ്രാപിക്കുന്നു. പിന്നെ മൂന്നു ദിവസം സമുദ്രപ്രാർത്ഥനാ. അഞ്ചു ദിവസം സേതുബന്ധം. അഞ്ചാംദിവസം വൈകുന്നേരം അക്കരെ ചേരുന്നു ഒമ്പതാം ദിവസം ലങ്കാസമീപഗമനം. എന്നു (സത്യധർമ്മതീർത്ഥീയം.)

ഗോവിന്ദരാജീയത്തിൽ ഇപ്രകാരം പറയുന്നു:— "ഇതഃ," അതായതു് യുദ്ധാരംഭദിവസത്തിൽനിന്ന്, അതായത് ആ ദിവസത്തെ നീക്കി അതിന്നുമുമ്പ് ഒമ്പതാമത്തെ ദിവസം, അതിന്നും തലേദിവസം മന്ത്രാലോചനയിൽ പങ്കുകൊണ്ട കുംഭകർണ്ണൻ സുപ്തനായി. ആകയാൽ പൌർണ്ണമി ദിവസം സുവേലാരോഹണം, പ്രഥമദിവസം യുദ്ധാരംഭം. അതിന്നുമുമ്പ് ഒമ്പതാം ദിവസം സപ്തമി അന്നു കുംഭകർണ്ണൻ ഉറങ്ങുവാൻ തുടങ്ങി. അന്നുതന്നെ ദർശയനാരംഭദിവസം; അതിന്നു തലേദിവസം ഷഷ്ഠിയിൽ കുംഭകർണ്ണാദികളുമായി മന്ത്രാലോചന; അതേദിവസം വിഭീഷണൻ ലങ്കയിൽനിന്നു നിർഗ്ഗമിക്കുന്നു; (എന്നും ഇതരവ്യാഖ്യാനങ്ങളിൽ പറയുന്നു.) സീതാപഹരണത്തിന്നുമുമ്പ് പതിമൂന്നു സംവത്സരങ്ങൾ കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പതിന്നാലാം വത്സരം ആരംഭത്തിൽ, പമ്പാതീരത്തിൽ വസന്തം വർണ്ണിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതിനാൽ, സീതാപഹരണം; ആഷാഢത്തിൽ ബാലിനിഗ്രഹം; അതിന്നുശേഷം വർഷത്തു വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നതു കാണ്ക; ആശ്വയുജമാസത്തിൽ സീതയെ അന്വേഷിക്കുന്നതിന്നുള്ള ഉത്സാഹം; സ്വയംപ്രഭാ ബിലത്തിൽ ബഹുകാലം വാനരവാസം; ഫാല്ഗുനശുക്ലത്രയോദശിയിൽ ഹനുമാന്റെ ലങ്കാപ്രവേശം; "പുഷ്പിതാഗ്രാൻ വസന്താദൌ ദദർശ വിവിധാൻ ദ്രുമാൻ" (സുന്ദര 14-ാംസ), "സ്ഥിതഃ കകുദ്മാനിവ തീക്ഷ്ണശൃംഗോ ..... രരാജ ചന്ദ്രഃ പരിപൂർണ്ണശൃംഗഃ" (സുന്ദ 4) എന്നവയിൽ "വസന്താദൌ" എന്നും "പരിപൂർണ്ണശൃംഗഃ" എന്നും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതിനാൽ ഫാല്ഗുനമാസമാണെന്ന് ഊഹിക്കാം; (ഫാല്ഗുനമാസം ആരംഭിക്കുന്ന പൌർണ്ണമിയിലാണല്ലൊ ചന്ദ്രൻ ഏററവും വലുതായി കാണപ്പെടുന്നതു്); "അവശ്യമേവ ദ്രഷ്ടവ്യാ മയാ ലങ്കാ നിശാക്ഷയേ" (സുന്ദ. 53), എന്നു ഹനുമാൻ പറയുന്നതിനാൽ അന്നേരാത്രി തന്നെ സീതാന്വേഷണവും, പിറെറദിവസം ലങ്കാദഹനവുമാണെന്ന് ബോദ്ധ്യം; "യദി വാ മന്യസേ വീര വസൈകാഹമരിന്ദമ" (സുന്ദ. 39) എന്നിത്യാദിയിൽനിന്ന് അന്നേദിവസംതന്നെ പ്രത്യാഗമനം; ഉഷസ്സിൽ ലങ്കാദഹനാനന്തരം അന്നുതന്നെ ഉച്ചയ്ക്കുമുമ്പ് അംഗദാദികളോടുകൂടി ശ്രീരാമപ്രാപ്തി; അരിഷ്ടപർവ്വതത്തെ വർണ്ണിക്കുന്ന കൂട്ടത്തിൽ "ബോദ്ധ്യമാനമിവ പ്രീത്യാ ദിവാകരകരൈഃ സുഖൈഃ" എന്നിങ്ങിനെ സൂര്യോദയസമയത്തെ സൂചിപ്പിച്ചശേഷം, അസ്തമനത്തെപ്പററി പറയാത്തതിൽനിന്ന് മേല്പറഞ്ഞ സംഗതി ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു; അന്നേദിവസംതന്നെ ചതുർദ്ദശിയുടെ ഒടുവിലത്തെ അംശവും പൌർണ്ണമിയും കൂടിയ ദിവസം, മദ്ധ്യാഹ്നത്തിൽ യുദ്ധയാത്ര. പിറെറദിവസം സമുദ്രതീരത്തിൽ സേനാനിവേശം; "സാ സ്മ യാതി ദിവാരാത്രം മഹതി ഹരിവാഹിനീ. മുമോക്ഷയഃ ഷവഃ സീതാം മുഹൂർത്തം ക്വാപി നാസത." (യുദ്ധ. 4) എന്ന വാക്യം കാണ്ക; ലങ്കാദഹനം ഉണ്ടായ ദിവസംതന്നെ, "വിസർജ്ജയിത്വാ താൻ സർവ്വാൻ പ്രവിവേശ സ്വകം ഗൃഹം" (യുദ്ധ. 9) എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതോടുകൂടി ലങ്കാദഹനദിവസമുണ്ടായ മന്ത്രാലോചനയെപ്പററി വിവരിച്ച്, "തതി പ്രത്യുഷസി പ്രാപ്തേ" (യുദ്ധ. 10) എന്നു തുടങ്ങിയുള്ളതിൽനിന്ന് പിറെറ ദിവസം ഉഷസ്സിൽ വിഭീഷണന്റെ രണ്ടാമതുമുള്ള ഉപദേശവും, പിന്നെ കുംഭകർണ്ണൻ മുതലായവരുമായുള്ള സഭയിൽവെച്ചുള്ള

മന്ത്രാലോചനയും കഴിഞ്ഞു്, "ഇത്യുക്ത്വാ പരുഷം വാക്യം രാവണഃ ശത്രുരാവണഃ. ആജഗാമ മുഹൂർത്തേന യത്ര രാമഃ സലക്ഷ്മണഃ" (യുദ്ധ. 17) എന്നതിൽനിന്നു് ലങ്കാദഹനദിവസത്തിന്നു് അനന്തരദിവസംതന്നെ വിഭീഷണൻ സമുദ്രതീരത്തിൽ രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ സമീപത്തിൽ എത്തിയിരിക്കുന്നുവെന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതിനാൽ, അന്നേ ദിവസം വാനരസൈന്യം സമുദ്രതീരത്തിൽ എത്തിയിരിക്കുന്നു എന്നു ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു; അതായത് ശിഷ്ടഫാല്ഗുനപൌർണ്ണമാസീദിവസം എന്നർത്ഥം. "ഉത്തരാ ഫല്ഗുനീ ഹ്യദ്യ" എന്നു് അതിനാലാണു് പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്. കൂടാതെ സമുദ്രവർണ്ണനയിൽ "ചണ്ഡനക്രഗ്രഹം ഘോരം ക്ഷപാദൌ ദിവസക്ഷയേ. ചന്ദ്രോദയസമുദ്ധൂതം പ്രതിചന്ദ്രസമാകുലം" (യുദ്ധ. 4) എന്നു സന്ധ്യാസമയത്തിൽതന്നെ ചന്ദ്രോദയം പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതിനാൽ പൌർണ്ണമിതന്നെയെന്നു് സിദ്ധമാകുന്നു; സമുദ്രതീരത്തിൽ സൈന്യനിവേശവൃത്താന്തവും വിഭീഷണാഗമനവും ഒരേദിവസമാണെന്നാലും കഥ വെവ്വേറെയായതിനാൽ, വേറെ വേറെ ഘട്ടങ്ങളിൽ കാണുന്നു എന്നേ ഉള്ളു; പ്രഥമദിവസം ദർശയനാരംഭവും കുംഭകർണ്ണന്റെ സ്വാപാരംഭവും; അഷ്ടമിവരെ സേതുബന്ധം; അന്നുരാത്രി സുവേലാരോഹണം; "പൂർണ്ണചന്ദ്രപ്രദീപാ ച നിശാ സമഭിവർത്തത" (യുദ്ധ. 38) എന്നു ആ ഘട്ടത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, പൂർണ്ണചന്ദ്രനുദിച്ചാലെന്നപോലെ എന്നർത്ഥം കല്പിക്കേണ്ടതാകുന്നു; പിറ്റെ ദിവസം (നവമി) പകൽ ലങ്കാനിരോധം; "താം രാത്രിമുഷിതാസ്തത്ര സുവേലേ ഹരിപുംഗവാഃ. ലങ്കായാം ദദൃശുർവ്വീരാ വനാന്യുപവനാനി ച." (യുദ്ധ. 39) എന്നു് സുവേലത്തിൽ ഒരു രാത്രി താമസിച്ചു എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു; അന്നുതന്നെ ഒന്നാമത്തെ ദിവസത്തെ യുദ്ധത്തിൽ രാത്രി നാഗാസ്ത്രബന്ധനവും വിമോചനവും, "യുദ്ധ്യതാമേവ തേഷാം തു തഥാ വാനരരക്ഷസാം. രവിരസ്തം ഗതോ രാത്രിഃ പ്രവൃത്താ പ്രാണഹാരിണീ." (യുദ്ധ. 44) എന്നു തുടങ്ങി, "സാ ബഭൂവ നിശാ ഘോരാ ഹരിരാക്ഷസഹാരിണീ. തതസ്തേ രാക്ഷസാസ്തത്ര തസ്മിംസ്തമസി ദാരുണേ രാമമേവാഭ്യവർത്തന്ത" (യുദ്ധ. 44), "തം ഭീമവേഗാ ഹരയോ നാരാചൈഃ ക്ഷതവിഗ്രഹാഃ. അന്ധകാരേ ന ദദൃശുഃ" (യുദ്ധ. 45), എന്നിത്യാദികൊണ്ടു് അന്നത്തെ രാത്രിയെതന്നെ പറഞ്ഞു്, "നിരന്തരശരീരൌ തൌ ഭ്രാതരൌ രാമലക്ഷ്മണൌ, ക്രുദ്ധേനേന്ദ്രജിതാ വീരൌ പന്നഗൈഃ ശരതാം ഗതൈഃ" (യുദ്ധ. 45) എന്നിത്യാദി വാക്യങ്ങളിൽനിന്നു് ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു; അന്നേ രാത്രിതന്നെ വാനരഹർഷനാദംകൊണ്ടു് കുപിതനായ രാവണനാൽ പറഞ്ഞയക്കപ്പെട്ട ധൂമ്രാക്ഷൻ വജ്രദംഷ്ട്രൻ, എന്നവരുമായുള്ള യുദ്ധവും, വധവും നടക്കുന്നു; പിറ്റെ ദിവസം പകൽ അകമ്പനവധം, "അഭവത് സുദിനേ ചാപി ദുർദ്ദിനം രൂക്ഷമാരുതം" (യുദ്ധ. 55) എന്ന വാക്യം കാണ്ക; അകമ്പനവധത്തിന്നുശേഷം പൂർവ്വാഹ്നത്തിൽതന്നെ രാവണന്റെ നഗരപര്യുടനം; അന്നേദിവസം തന്നെ മദ്ധ്യാഹ്നത്തിൽ പ്രഹസ്തനുമായുള്ള യുദ്ധം; "അന്യോന്യമഭിസംരബ്ധാ ഗ്രഹാശ്ച ന ചകാശിരേ" (യുദ്ധ. 57) എന്നു് ആ ഘട്ടത്തിൽ, ഗ്രഹങ്ങൾക്കു പ്രകാശമുണ്ടായില്ല എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, രാത്രിയല്ലെന്നു് ബോദ്ധ്യമാകുന്നു; എന്തെന്നാൽ രാവണനുമായുള്ള പകൽയുദ്ധത്തിൽ "പ്രാജാപത്യം ച നക്ഷത്രം രോഹിണീ ശശിനഃ പ്രിയാം സമാക്രമ്യ ബുധസ്തസ്ഥൌ പ്രജാനാമശുഭാവഹഃ" (യുദ്ധ. 103) എന്നു് പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു് കാൺക; യുദ്ധം ആരംഭിച്ചതുമുതൽ ആ രണ്ടാംദിവസത്തിൽതന്നെയാണു് രാവണപരാജയവും കുംഭകർണ്ണനെ ഉണർത്തുന്നതും കുംഭകർണ്ണവധവും, (അതായതു് ദശമിദിവസം); ബ്രഹ്മാസ്ത്രബന്ധനവും അതിൽനിന്നുള്ള വിമോചനവും പറയുന്നഘട്ടത്തിൽ, "സപ്തഷഷ്ടിർഹതാഃ കോട്യോ വാനരാണാം തരസ്വിനാം അഹ്നഃ പഞ്ചമശേഷേണ വല്ലഭേന സ്വയംഭുവഃ" (യുദ്ധം 74) എന്നു് അന്നത്തെ സായംകാലസമയത്തെത്തന്നെ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു; ആ രണ്ടാമത്തെ ദിവസമായ ദശമിദിവസം രാത്രിയിൽതന്നെ ബ്രഹ്മാസ്ത്രവിമോചനത്തിന്നുശേഷം, വീണ്ടും ലങ്കാനിരോധം, ലങ്കാദാഹം, കുംഭൻ, നികുംഭൻ, യൂപാക്ഷൻ, ശോണിതാക്ഷൻ, പ്രജംഘൻ, കമ്പനൻ, മകരാക്ഷൻ എന്നവരുടെ വധമാകുന്നു എന്നു് "തതോഽസ്തംഗത ആദിത്യേ രാത്രൌ തസ്മിൻ നിശാമുഖേ ലങ്കാമഭിമുഖാഃ സോല്ക്കാ ജഗ്മുസ്തേ പ്ലവഗർഷഭാഃ." (യുദ്ധ 75), എന്നതിൽനിന്നു് ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു; ഇപ്രകാരം രണ്ടുദിവസം രാവുപകൽകൊണ്ടു് മൂലബലം, ഇന്ദ്രജിത്ത്, രാവണൻ, എന്നവരൊഴികെ പറയപ്പെട്ട മററുള്ള രാക്ഷസന്മാരെല്ലാം ഹതരായശേഷം, മൂന്നാംദിവസം (ഏകാദശി) തൊട്ടു് മൂന്നുദിവസം ഇന്ദ്രജിത്തുമായുള്ള യുദ്ധമാകുന്നു, "അഹോരാത്രൈസ്ത്രിഭിർവ്വീരഃ കഥഞ്ചിദ്വിനിപാതിതഃ" (യുദ്ധ 92), എന്ന വാക്യം കാണ്ക; അതിൽപിന്നെ ആറാംദിവസം (ചതുർദ്ദ

ശി) മൂലബലവധം; അതേദിവസം വൈകുന്നേരംതൊട്ട് രാത്രിയും പകലും രാവണയുദ്ധം; ഏഴാം ദിവസം (കറുത്തവാവിൽ) രാവണവധം. അഥവാ ഏഴാംദിവസം രാവണയുദ്ധവും പിറെറന്നാൾ പ്രാതഃകാലത്തിൽ രാവണവധവും എന്നും ആവാം. "അഭ്യുത്ഥാനം ത്വമദ്യൈവ കൃഷ്ണപക്ഷചതുർദ്ദശീം; കൃത്വാ നിർയ്യാഹ്യമാവാസ്യാം വിജയായ ബലൈർവൃതഃ" (യുദ്ധ. 93) എന്ന് പറഞ്ഞതിൽ നിന്ന് മേല്പറഞ്ഞ രണ്ടുപക്ഷവും ഗ്രാഹ്യമാണെന്ന് കാണ്ക; മേൽവിവരിച്ചപ്രകാരമെല്ലാമാകുമ്പോൾ, "പശ്യതാം തന്മഹദ്യുദ്ധം സപ്തരാത്രമവർത്തത; നൈവ രാത്രം ന ദിവസം ന മുഹൂർത്തം ന ച ക്ഷണം; രാമരാവണയോർയുദ്ധം വിരാമമുപഗച്ഛതി." (യുദ്ധ. 110) എന്ന് പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു് സൈന്യങ്ങളോടും രാവണനോടുംകൂടിയുള്ള യുദ്ധം ആകെ ഏഴുദിവസം ഇടവിടാതെ നടന്നു എന്നുള്ളതിന്ന് യോജിക്കുന്നുണ്ടെന്നും കാൺക. "മന്ത്രയിത്വാപ്രസുപ്തോ ƒയമിതസ്തു നവമേƒഹനി" എന്നുള്ള ഈ ശ്ലോകത്തിന്നും യോജിക്കുന്നുണ്ട്. എങ്ങിനെയെന്നാൽ "ഇതഃ" (ഈ എന്റെ മകുടഭംഗദിവസത്തിൽനിന്ന്), നവമേƒഹനി" (ഇതിനെ കൂടാതെ ഒമ്പതുദിവസംമുമ്പ്), മന്ത്രയിത്വാ പ്രസുപ്തഃ" (അതിന്നും മുമ്പിലത്തെ ദിവസം മന്ത്രാലോചനയ്ക്കുശേഷം ഉറങ്ങുവാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു) എന്ന് അർത്ഥം.

ഈ അഭിപ്രായം പലർക്കും സമ്മതമായിട്ടുള്ളതല്ല. തിലകവ്യാഖാനത്തിലെ അഭിപ്രായത്തെക്കുറിച്ചും മററുമുള്ളതു്, താഴെ 127-ാംസർഗ്ഗത്തിലെ "പൂർണ്ണേ ചതുർദ്ദശേ വർഷേ" എന്നിത്യാദിയായ ആദ്യത്തെ ശ്ലോകത്തിലെ കുറിപ്പിൽ കണ്ടുകൊൾക.]

സ തു സംഖ്യേ മഹാബാഹുഃ കകുദഃ സർവ്വരക്ഷസാം
വാനരാൻ രാജപുത്രൌ ച ക്ഷിപ്രമേവ വധിഷ്യതി. 19

"സർവ്വരക്ഷസാം	"രാക്ഷസരെല്ലാവരിലും വെച്ച്	സംഖ്യേ	പോരിൽ
കകുദഃ,	പ്രധാനിയായവനും,	രാജപുത്രൌ	രാജപുത്രന്മാർ ഇരുവ
മഹാബാഹുഃ	മഹാബാഹുവുമായ	വാനരാൻ ച	വാനരന്മാരേയും [രേയും
സഃ തു,	അവൻതന്നെയാണ്,	ക്ഷിപ്രം ഏവ	ഝടുതിയിൽ
		വധിഷ്യതി.	വധിക്കുക.

ഏഷ കേതുഃ പരഃ സംഖ്യേ മുഖ്യോ വൈ സർവ്വരക്ഷസാം
കുംഭകർണ്ണഃ സദാ ശേതേ മൂഢോ ഗ്രാമ്യസുഖേ രതഃ 20

"ഏഷഃ	"ഈ	മുഖ്യഃ;	മുമ്പൻ;
കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ	മൂഢഃ	വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടവനായി
സംഖ്യേ	പോരിൽ	ഗ്രാമ്യസുഖേ	സ്വഭാവമായ്തീർന്നിരിക്കുന്ന (നിദ്രാ) സുഖത്തിൽ
പരഃ	മറെറല്ലാവരേക്കാളും മേലായുള്ള	രതഃ,	മുഴുകിയവനായി,
കേതുഃ;	യോഗ്യനാകുന്നു;	സദാ	എപ്പോഴും
സർവ്വരക്ഷസാം വൈ	രാക്ഷസരെല്ലാവർക്കും തന്നെ	ശേതേ.	ഉറങ്ങിത്തന്നെ കാലം കഴിക്കുന്നു.

[ദേവന്മാർ കുംഭകർണ്ണന്ന് വരംകൊടുത്താൽ അവൻ ലോകത്തെ നശിപ്പിക്കുമെന്ന് ബ്രഹ്മാവിനോടുപറഞ്ഞപ്പോൾ, ബ്രഹ്മനിയോഗത്താൽ സരസ്വതീദേവി കുംഭകർണ്ണന്റെ നാവിൽ ഇരുന്ന് സ്വാപത്തെ പ്രാർത്ഥിച്ചുവെന്നും ദേവന്മാർ തന്നെ വഞ്ചിച്ചു എന്ന് കുംഭകർണ്ണൻ അറിഞ്ഞു എന്നും മററുമുള്ള കഥ കാൺക. (ഉത്തരകാണ്ഡം 10-ാം സർഗ്ഗം)]

രാമേണ ഹി നിരസ്തസ്യ സംഗ്രാമേഽസ്മിൻ സുദാരുണേ
ഭവിഷ്യതി ന മേ ശോകഃ കുംഭകർണ്ണേ വിബോധിതേ. 21

"കുംഭകർണ്ണേ	"കുംഭകർണ്ണൻ	രാമേണ	രാമനാൽ
വിബോധിതേ,	ഉണർത്തപ്പെട്ടാൽ,	നിരസ്തസ്യ	തോറോടിക്കപ്പെട്ട
		മേ,	എനിക്ക്,
അസ്മിൻ	ഈ	ശോകഃ	പിന്നെ ദുഃഖിക്കേണ്ടി
സുദാരുണേ	ഘോരമായ	ഭവിഷ്യതി	വരികയില്ല, തീർച്ച
സംഗ്രാമേ,	യുദ്ധത്തിൽ,	ന ഹി.	തന്നെ.

കിം കരിഷ്യാമ്യഹം തേന ശക്രതുല്യബലേന ഹി
ഈദൃശേ വ്യസനേ പ്രാപ്തേ യോ ന സാഹ്യായ കല്പതേ. 22

"യഃ	"അപ്രകാരമുള്ള ഇവൻ	തേന	ആ ശ്രീരാമനാൽ
സാഹ്യായ	എനിക്ക് സഹായിക്കേ	ഈദൃശേ	ഇപ്രകാരമുള്ള
	ണ്ടുന്നകൃത്യത്തിൽ	വ്യസനേ	കഷ്ടാവസ്ഥ
കല്പതേ ന;	ഏർപ്പെടാതെയാണിരി	പ്രാപ്തേ,	നേരിട്ടിരിക്കെ,
ഹി,	ആകയാൽ, [ക്കുന്നത്;	അഹം	ഞാൻ ഒറ്റയ്ക്ക്
ശക്രതുല്യ-	ഇന്ദ്രതുല്യവിക്രമശാ	കിം	എന്തുചെയ്യും?"
ബലേന	ലിയായ	കരിഷ്യാമി?"	

["ഇന്ദ്രതുല്യപരാക്രമനായ ആ കുംഭകർണ്ണന്റെ സഹായം എനിക്ക് ഈ ആപത്തിൽ ഉണ്ടാകുന്നില്ലെന്നാൽ ഞാനൊറ്റയ്ക്ക് എന്താണ് ചെയ്യുക? എന്നും പറയാം. അതുകൊണ്ട് അവനെ ഉണർത്തുവാൻ മടിക്കേണ്ട, എന്ന് സാരം.]

തേ തു തദ്വചനം ശ്രുത്വാ രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ രാക്ഷസാഃ
ജഗ്മുഃ പരമസംഭ്രാന്താഃ കുംഭകർണ്ണനിവേശനം. 23

തേ	ആ	പരമസംഭ്രാന്താഃ	ഏറെ സംഭ്രമത്തോടു
രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,		കൂടിയവരായി
രാക്ഷസേന്ദ്രസ്യ	രാക്ഷസാധിപന്റെ	കുംഭകർണ്ണ-	കുംഭകർണ്ണന്റെ അര
തത് വചനം	ആ വാക്യത്തെ	നിവേശനം	മനയിലേക്ക്
ശ്രുത്വാ തു,	കേട്ട ഉടനെ,	ജഗ്മുഃ.	ചെന്നു.

തേ രാവണസമാദിഷ്ടാ മാംസശോണിതഭോജനാഃ
ഗന്ധമാല്യാംസ്തഥാ ഭക്ഷ്യാനാദായ സഹസാ യയുഃ 24
മൃഗാൻ മദ്യസ്യ ച ഘടാൻ ഘോരാൻ ക്ഷതജമേവ ച
ആസാദ്യ ച ഗൃഹാ തസ്യ പ്രവിശ്യ ച നൃപാജ്ഞയാ 25
താം പ്രവിശ്യ മഹാദ്വാരാം സർവ്വതോ യോജനായതാം
കുംഭകർണ്ണഗൃഹാം രമ്യാം സർവ്വഗന്ധപ്രവാഹിനീം 26
കുംഭകർണ്ണസ്യ നിശ്വാസാദവധൂതാ മഹാബലാഃ
പ്രതിഷ്ഠമാനാഃ കൃച്ഛ്രേണ യതാത് പ്രവിവിശുർഗൃഹാം. 27

രാവണ-സമാദിഷ്ടാഃ — രാവണനാൽ ആജ്ഞാപിക്കപ്പെട്ടവരും
മാംസ-ശോണിത-ഭോജനാഃ — മാംസവും ചോരയും ഭക്ഷിക്കുന്നവരും
മഹാബലാഃ — മഹാബലശാലികളു
തേ, — അവർ, [മായ
നൃപാജ്ഞയാ — രാജാജ്ഞകയ്ക്കൊണ്ടു്
ഗന്ധമാല്യാൻ തഥാ — വാസനദ്രവ്യങ്ങളേയും പുഷ്പങ്ങളേയും
ഭക്ഷ്യാൻ — ഭക്ഷണപദാർത്ഥങ്ങളേയും
ഘോരാൻ മൃഗാൻ ച — ഉഗ്രമൃഗങ്ങളേയും
മദ്യസ്യ ഘടാൻ ച — മദ്യക്കുടങ്ങളേയും
ക്ഷതജം ഏവ — രക്തത്തേയും
ആദായ, — എടുത്തുകൊണ്ടു്,
സഹസാ യയുഃ; — ബദ്ധപ്പെട്ടുചെന്നു;
തസ്യ — അവന്റെ
ഗൃഹം ച ആസാദ്യ — അരമനയിലെത്തി
പ്രവിശ്യ, — ഉള്ളിൽപുക്ക്
മഹാദ്വാരാം — വമ്പിച്ച വാതിലുകളാന്തും
സർവ്വതഃ — എല്ലാദിക്കുകളിലേക്കും
യോജനായതാം — ഒരു യോജനനീണ്ടുള്ളതും
സർവ്വഗന്ധ-പ്രവാഹിനീം — സർവ്വസുഗന്ധങ്ങളും വാസനിക്കുന്നതും.
രമ്യാം ച — ചാരുതപമാന്തുമായ
താം — ആ
കുംഭകർണ്ണഗൃഹാം — കുംഭകർണ്ണൻ നിദ്രചെയ്യുന്ന നിലവറയിൽ
പ്രവിശ്യ, — പ്രവേശിച്ചു്
കുംഭകർണ്ണസ്യ — കുംഭകർണ്ണന്റെ
നിശ്വാസാത് — നിശ്വാസവായുവിനാൽ
അവധൂതാഃ, — ചാഞ്ചാടുന്നവരായി,
കൃച്ഛ്രേണ — പ്രയാസപ്പെട്ടു്
പ്രതിക്ഷമാണാഃ, — ഉറച്ചുനില്ക്കുന്നവരായി,
യതാത് — സൂക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു
ഗൃഹാം — അറയിൽ [തന്നെ
പ്രവിവിശുഃ — വന്നിച്ചു.

താം പ്രവിശ്യ ഗൃഹാം രമ്യാം ശുഭാം കാഞ്ചനകുട്ടിമാം
ദദൃശുർനൈർഋതവ്യാഘ്രം ശയാനം ഭീമദർശനം. 28

കാഞ്ചനകുട്ടിമാം — സ്വർണ്ണ ഇഷ്ടികപതിച്ച നിലത്തോടുകൂടിയതായി
ശുഭാം — പ്രകാശമാനമായി
രമ്യാം — അഴകാന്ന
താം — ആ
ഗൃഹാം — അറയിൽ
പ്രവിശ്യ — പ്രവേശിച്ചു്
ഭീമദർശനം — ഭയങ്കരരൂപിയായി
ശയാനം — ശയിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന
നൈർഋത-വ്യാഘ്രം — ആ രാക്ഷസപ്പുലിയെ
ദദൃശുഃ. — അവർ കണ്ടു.

തേ തു തം വികൃതം സുപ്തം വികീർണ്ണമിവ പർവ്വതം
കുംഭകർണ്ണം മഹാനിദ്രം സഹിതാഃ പ്രത്യബോധയൻ. 29

തേ — അവർ,
വികീർണ്ണം — ഒറ്റയായ് നില്ക്കുന്ന
പർവ്വതം ഇവ — പർവ്വതമെന്നപോലെ,
സുപ്തം, — ഉറങ്ങിക്കിടന്നവനും,
വികൃതം — അറ്റുതപൂവ്വമാകുംവണ്ണം
മഹാനിദ്രം — മഹാനിദ്രയിലാണ്ടവനും
തം — ആ [നും ആയ
കുംഭകർണ്ണം, — കുംഭകർണ്ണനെ,
സഹിതാഃ തു — എല്ലാവരുമൊന്നിച്ചുതന്നെ
പ്രത്യബോധയൻ. — ഉണർത്തുവാൻമുതിർന്നു.

ഊർധ്വരോമാഞ്ചിതതനും ശ്വസന്തമിവ പന്നഗം
ത്രാസയന്തം മഹാശ്വാസൈഃ ശയാനം ഭീമദർശനം. 30
ഭീമനാസാപുടം തം തു പാതാളവിപുലാനനം
ശയ്യായാം ന്യസ്തസർവ്വാംഗം മേദോരുധിരഗന്ധിനം 31
കാഞ്ചനാംഗദനദ്ധാംഗം കിരീടിനമരിന്ദമം
ദദൃശുർനൈർഋതവ്യാഘ്രം കുംഭകർണ്ണം മഹാബലം. 32

അരിന്ദമം	ശത്രുക്കളെ അമർത്തുന്നവനും
മഹാബലം	മഹാബലശാലിയും
നൈർഋത-വ്യാഘ്രം	രാക്ഷസവീരനും ആയ
തം കുംഭകർണ്ണം,	ആ കുംഭകർണ്ണനെ,
ഊർദ്ധ്വരോമാഞ്ചിതതനും,	എഴുത്തു പിടിച്ച രോമങ്ങളാൽ ശരീരത്തോടുകൂടിയവനായും
പന്നഗം ഇവ	സർപ്പംപോലെ
ശ്വസന്തം,	ശ്വാസം വിടുന്നവനായും,
മഹാശ്വാസൈഃ	ക്രൂരം വലികൾ കൊണ്ട്
ത്രാസയന്തം,	വിറപ്പിക്കുന്നവനായും,
ഭീമദർശനം	ഭയങ്കര രൂപത്തോടെ
ശയാനം,	ശയിക്കുന്നവനായും,
ഭീമനാസാപുടം	ഭയങ്കരമായ നാസാദ്വാരങ്ങളോടു കൂടിയവനായും,
പാതാളവിപുലാനനം,	പാതാളംപോലെ തുറന്നു കിടക്കുന്ന വമ്പിച്ച വായോടു കൂടിയവനായും,
ശയ്യായാം	കിടക്കയിൽ
ന്യസ്തസർവ്വാംഗം,	കൈകാൽ മുതലായ സർവ്വാംഗങ്ങളും നീട്ടിയിട്ടിരിക്കുന്നവനായും,
മേദോരുധിരഗന്ധിനം	മാംസത്തിന്റെയും ചോരയുടേയും നാറ്റത്തോടുകൂടിയവനായും
കാഞ്ചനാംഗദനദ്ധാംഗം	പൊൻതോൾവളകളണിഞ്ഞിരിക്കുന്നവനായും
കിരീടിനം തു	കിരീടം ധരിച്ചവനായും
ദദൃശുഃ.	അവർ കണ്ടു.

തതശ്ചക്രുർമഹാത്മാനഃ കുംഭകർണ്ണാഗ്രതസ്തദാ
മാംസാനാം മേരുസംകാശം രാശിം പരമതർപ്പണം. 33

തദാ	അപ്പോൾ
മഹാത്മാനഃ	അതിശക്തന്മാരായ
തതഃ	അവിടെ
കുംഭകർണ്ണാഗ്രതഃ	കുംഭകർണ്ണന്റെ മുമ്പിലായി
മേരുസംകാശം	മേരുമലപോന്ന
മാംസാനാം രാശിം	മാംസക്കൂനകളെ
പരമതർപ്പണം	തൃപ്തിയേകുമാറു
ചക്രുഃ.	കൂട്ടിവെച്ചു.

മൃഗാണാം മഹിഷാണാം ച വരാഹാണാം ച സഞ്ചയാൻ
ചക്രുർനൈർഋതശാർദ്ദൂലാ രാശിമന്നസ്യ ചാദ്ഭുതം 34

നൈർഋത-ശാർദ്ദൂലാഃ	ആ രാക്ഷസവീരന്മാർ
മൃഗാണാം	മാൻകളുടേയും
മഹിഷാണാം ച	പോത്തുകളുടേയും
വരാഹാണാം ച	പന്നികളുടേയും
സഞ്ചയാൻ,	കൂട്ടങ്ങളേയും,
അന്നസ്യ	ചോറിന്
രാശിം ച	കൂന്നിനേയും
അദ്ഭുതം	അദ്ഭുതകരമാംവണ്ണം
ചക്രുഃ.	തയ്യാറാക്കി.

തതഃ ശോണിതകുംഭാംശ്ച മദ്യാനി വിവിധാനി ച
പുരസ്താത് കുംഭകർണ്ണസ്യ ചക്രുസ്ത്രിദശശത്രവഃ. 35

ത്രിദശശത്രവഃ,	ദേവശത്രുക്കളായ അവർ,	ശോണിത-കുംഭാൻ ച	ചോരക്കുടങ്ങളേയും
തതഃ	ആ സമയം	വിവിധാനി	പല
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണന്റെ	മദ്യാനി ച	മദ്യങ്ങളേയും
പുരസ്താത്	മുമ്പിലായി	ചക്രുഃ.	കൊണ്ടുവന്നുവെച്ചു.

ലിലിപുശ്ച പരാർദ്ധ്യേന ചന്ദനേന പരന്തപം
ദിവ്യൈരാച്ഛാദയാമാസുർമാല്യൈർഗന്ധൈഃ സുഗന്ധിഭിഃ 36

പരന്തപം	ശത്രുമർദ്ദനനായ അവനെ	ഗന്ധൈഃ	വാസനദ്രവ്യങ്ങൾകൊണ്ടും
		സുഗന്ധിഭിഃ	നറുമണമാന്ന [ർന്ന
പരാർദ്ധ്യേന	വിശേഷപ്പെട്ട	ദിവ്യൈഃ	ദിവ്യകുസുമങ്ങൾ
ചന്ദനേന	ചന്ദനംകൊണ്ട്	മാല്യൈഃ ച	കൊണ്ടും
ലിലിപുഃ;	ലേപനംചെയ്തു;	ആച്ഛാദയാമാസുഃ.	മൂടി.

ധൂപം സുഗന്ധം സസൃജുസ്തുഷ്ടുശ്ച പരന്തപം
ജലദാ ഇവ ചോന്നേദുർയാതുധാനാസ്തതസ്തതഃ. 37

യാതുധാനാഃ	രാക്ഷസർ	പരന്തപം	ശത്രുധ്വംസകനായ അവനെ
തതഃ തതഃ	പലരിക്കിലും	തുഷ്ടുവുഃ ച;	സ്തോത്രംചെയ്തു;
സുഗന്ധം	പരിമളമാന്ന	ജലദാഃ ഇവ	മേഘങ്ങളെന്നപോലെ
ധൂപം സസൃജുഃ;	ധൂപക്കുട്ടുകച്ചു;	ഉന്നേദുഃ ച	മുഴക്കവുമുണ്ടാക്കി.

ശംഖാനാപൂരയാമാസുഃ ശശാങ്കസദൃശപ്രഭാൻ
തുമുലം യുഗപച്ചാപി വിനേദുശ്ചാപ്യമർഷിതാഃ. 38

ശശാങ്ക-സദൃശപ്രഭാൻ	ചന്ദ്രനെപ്പോലെ വെളുവെളുത്ത	അമർഷിതാഃ	ഊക്കുവെച്ചു്
		യുഗപത് ച	എല്ലാവരുമൊന്നിച്ചു്
ശംഖാൻ അപി	ശംഖുകളേയും	തുമുലം ച	ഉറക്കെ
ആപൂരയാമാസുഃ	മുഴക്കി;	വിനേദുഃ	ആർപ്പുവിളിച്ചു.
അപി	കൂടാതെ		

നേദുരാസ്ഫോടയാമാസുശ്ചിക്ഷിപുസ്തേ നിശാചരാഃ
കുംഭകർണ്ണവിബോധാർത്ഥം ചക്രുസ്തേ വിപുലം സ്വനം. 39

തേ നിശാചരാഃ	ആ രാത്രിഞ്ചരന്മാർ	തേ	അവർ
ആസ്ഫോട-യാമാസുഃ;	കൈകൾ കൊട്ടി;	കുംഭകർണ്ണ-വിബോധാർത്ഥം	കുംഭകർണ്ണനെ ഉണർത്തുവാനായി
നേദുഃ;	ക്രക്കിവിളിച്ചു;	വിപുലം	വമ്പിച്ച
ചിക്ഷിപുഃ;	അടിച്ചു;	സ്വനം ചക്രുഃ.	ആരവാരവുംകൂട്ടി.

സശംഖഭേരീപണവപ്രണാദ-
മാസ്ഫോടിതക്ഷ്വേളിതസിംഹനാദം
ദിശോ ദ്രവന്തഃസ്ത്രിദിവം കിരന്തഃ
ശ്രുത്വാ വിഹംഗാഃ സഹസാ നിപേതുഃ. 40

വിഹംഗാഃ,	പക്ഷികൾ,	ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
സശംഖഭേരീ-പണവ-പ്രണാദം	ശംഖ്, പെരുമ്പറ, മദ്ദളം, എന്നവയുടെ വമ്പിച്ച ശബ്ദത്തോടു കൂടിയ	ദിശഃ	എല്ലാദിക്കുകളിലും
		ദ്രവന്തഃ	ചെല്ലുന്നവയായി
		ത്രിദിവം	ആകാശത്തിൽ
		കിരന്തഃ	നിറഞ്ഞുകൊണ്ട്
ആസ്ഫോടിത-ക്ഷ്വേളിത-സിംഹനാദം	കൈകൊട്ടലുകളേയും ചാട്ടങ്ങളേയും അട്ട ഹാസങ്ങളേയും,	സഹസാ	ഏകകാലത്തിൽ
		നിപേതുഃ.	പറന്നൊളിച്ചു.

യദാ ഭൃശാത്തൈർനിനദൈർമഹാത്മാ
ന കുംഭകർണ്ണോ ബുബുധേ പ്രസുപ്തഃ
തതോ മുസുണ്ഠീർമുസലാനി സർവ്വേ
രക്ഷോഗണാസ്തേ ജഘ്നുരാശു. 41

തേ	ആ	നിനദൈഃ	ശബ്ദങ്ങളാൽ
രക്ഷോഗണാഃ	രാക്ഷസഗണങ്ങൾ	യദാ ബുബുധേ ന	ഉണരാതിരുന്നതിനാൽ
സർവ്വേ,	എല്ലാം	തതഃ	ആ സമയം
മഹാത്മാ	അതിക്രൂരനായ	മുസുണ്ഠീഃ	ആണിയുള്ളഗദകളേയും
കുംഭകർണ്ണഃ	ആ കുംഭകർണ്ണൻ	മുസലാനി	ഇരിമ്പുലക്കകളേയും
പ്രസുപ്തഃ	ഗാഢനിദ്രചെയ്യുന്നവനായി	ഗദാ ച	ഗദകളേയും
ഭൃശാത്തൈഃ	കണ്ണുകഠോരങ്ങളായ	ജഘ്നുഃ.	കയ്യേറ്റു.

["ഭുസുണ്ഠി സ്യാദ്ഗദാരൂപമയി വൃത്തായഃ കീലസഞ്ചിതാ."]

തം ശൈലശൃംഗൈർമുസലൈർഗദാഭിർ-
വൃക്ഷൈസ്തലൈർമുദ്ഗരമുഷ്ടിഭിശ്ച
സുഖപ്രസുപ്തം ഭുവി കുംഭകർണ്ണം
രക്ഷാംസ്യുദഗ്രാണി തദാ നിജഘ്നുഃ. 42

തദാ	അപ്പോൾ	മുസലൈഃ	ഉലക്കകൾ കൊണ്ടും
ഭുവി	ഈ ലോകത്തിൽ	ഗദാഭിഃ	ഗദകൾ കൊണ്ടും
സുഖപ്രസുപ്തം	നിർവ്വിചാരനായി ഉറ	വൃക്ഷൈഃ	മരങ്ങൾ കൊണ്ടും
തം	ആ [ങ്ങിക്കിടന്നിരുന്ന	തലൈഃ	കയ്ത്തലങ്ങൾ കൊണ്ടും
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ		
ഉദഗ്രാണി	ഭയങ്കരന്മാരായ	മുദ്ഗരമുഷ്ടിഭിഃ ച	മുൾത്തടികൾകൊണ്ടും മുഷ്ടികൾ കൊണ്ടും
രക്ഷാംസി,	ആ രാക്ഷസന്മാർ,		
ശൈലശൃംഗൈഃ	ഗിരിശിഖരങ്ങൾ കൊണ്ടും	നിജഘ്നുഃ.	പ്രഹരിച്ചു.

തസ്യ നിശ്വാസവാതേന കുംഭകർണ്ണസ്യ രക്ഷസഃ
രാക്ഷസാ ബലവന്തോഽപി സ്ഥാതും നാശകുവൻ പുരഃ. 43

"രാക്ഷസാഃ ബലവന്തഃ അപി	"രാക്ഷസന്മാർ ബലവാന്മാരായിരു ന്നിട്ടും,
തസ്യ രക്ഷസഃ കുംഭകർണ്ണസ്യ	ആ രാക്ഷസനായ കുംഭകർണ്ണന്റെ
നിശ്വാസ-വാതേന	ശ്വാസവായുവിനാൽ
പുരഃ സ്ഥാതും അശക്നുവൻ ന.	നേക്കു നില്പാൻ കഴിയാത്തവരായി ഭവിച്ചു.

തതഃ പരിഹിതാ ഗാഢം രാക്ഷസാ ഭീമവിക്രമാഃ. 44

തതഃ ഭീമവിക്രമാഃ	അപ്പോൾ മഹാപരാക്രമശാലികളായ
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ
ഗാഢം	തിക്കിത്തിരക്കി
പരിഹിതാഃ.	ചൂഴ്ന്നു നിന്നു.

മൃദംഗപണവാൻ ഭേരീഃ ശംഖകുംഭഗണാംസ്തഥാ
ദശരാക്ഷസസാഹസ്രാ യുഗപത് പയ്യവാദയൻ. 45

ദശരാക്ഷസ-സാഹസ്രാഃ,	പതിനായിരം രാക്ഷസന്മാർ,
മൃദംഗ-പണവാൻ	മൃദംഗങ്ങളേയും മദ്ദളങ്ങളേയും
ഭേരീഃ	പെരുമ്പറകളേയും
ശംഖ-കുംഭഗണാൻ	ശംഖുകളേയും ഘടവാദ്യങ്ങളേയും
തദാ	ആ സമയം
യുഗപത്	ഒരേ സമയത്തിൽ എല്ലാവരും കൂടി
പയ്യവാദയൻ.	മുഴക്കി.

നീലാഞ്ജനചയാകാരാസ്തേ തു തം പ്രത്യബോധയൻ
അഭിഘ്നന്തോ നദന്തശ്ച നൈവ സംവിവിദേ തു സഃ. 46

നീലാഞ്ജന-ചയാകാരാഃ തേ,	കറുത്ത അഞ്ജനമലയൊത്തവരായ അവർ,
അഭിഘ്നന്തഃ തു	അടിക്കുന്നവരായും
നദന്തഃ ച	ഗർജ്ജിക്കുന്നവരായും
തം	അവനെ
പ്രത്യ-ബോധയൻ;	ഉണർത്തുവാൻ നോക്കി;
സഃ തു	അവനാകട്ടെ
സംവിവിദേ ന ഏവ.	ഒന്നും അറിഞ്ഞതുതന്നെയില്ല.

യദാ നൈനം ന ശേകുസ്തേ പ്രതിബോധയിതും തദാ
തതോ ഗുരുതരം യത്നം ദാരുണം സമുപാക്രമൻ. 47

തേ,	അവർ,
ഏനം	ഇവനെ
പ്രതിബോധ-യിതും	ഉണർത്തുവാൻ
യദാ ശേകുഃ ന തദാ ച,	കഴിഞ്ഞില്ലെന്നുകണ്ടപ്പോൾ,
തതഃ	അതിനാൽ
ഗുരുതരം	മുമ്പേതിലുമധികമായി
ദാരുണം	കടുത്തായ
യത്നം	യത്നത്തെ
സമുപാക്രമൻ.	ചെയ്വാൻ ഉദ്യമിച്ചു.

അശ്വാനുഷ്ട്രാൻ ഖരാൻ നാഗാൻ ജഘ്നുർദ്ദണ്ഡകശാങ്കുശൈഃ
ഭേരീശംഖമൃദംഗാംശ്ച സവ്വപ്രാണൈരവാദയൻ. 48

അശ്വാൻ	കുതിരകളേയും	ജഘ്നുഃ;	അടിച്ചു് ഓടിച്ചു;
ഉഷ്ട്രാൻ	ഒട്ടകങ്ങളേയും	ഭേരീശംഖ-മൃദംഗാൻ ച	പെരുമ്പറ, ശംഖ്, മദ്ദളം എന്നവയെ
ഖരാൻ	കോവർകഴുതകളേയും	സവ്വപ്രാണൈഃ	ഊക്കെല്ലാംവെച്ചു്
നാഗാൻ	ആനകളേയും	അവാദയൻ.	മുഴക്കി.
ദണ്ഡകശാംകുശൈഃ	വടികൾകൊണ്ടും ചാട്ടകൾകൊണ്ടും തോട്ടികൾകൊണ്ടും		

നിജഘ്നുശ്ചാസ്യ ഗാത്രാണി മഹാകാഷ്ഠകടംകരൈഃ
മുദ്ഗരൈർമുസലൈശ്ചൈവ സവ്വപ്രാണസമുദ്യതൈഃ. 49

അസ്യ	ഇവന്റെ	മഹാകാഷ്ഠ-കടംകരൈഃ ച	വമ്പിച്ച വിറകുമുട്ടികൾകൊണ്ടും തൂണുകൾകൊണ്ടും
ഗാത്രാണി,	അവയവങ്ങളെ,	മുദ്ഗരൈഃ ച	മുൾത്തടികൾകൊണ്ടും
സവ്വപ്രാണ-സമുദ്യതൈഃ	ഊക്കെല്ലാംവെച്ചു് ഓങ്ങപ്പെട്ട	മുസലൈഃ ഏവ	ഉലക്കകൾകൊണ്ടും
		നിജഘ്നുഃ.	അടിച്ചു.

["കടംകരൈഃ," ഒരുവക തൂണുകളാണെന്നു് (തീർത്ഥിയം, ഗോ. രാ.) സമൂഹമെന്നു 'തിലകം'.]

തേന ശബ്ദേന മഹതാ ലങ്കാ സമ്പരിപൂരിതാ
സപവ്വതവനാ സവ്വാ സോഽപി നൈവ പ്രബുധ്യതേ. 50

തേന	ആ	സവ്വാ	മുഴുവനും
മഹതാ	വമ്പിച്ച	സമ്പരിപൂരിതാ;	മുഴങ്ങി;
ശബ്ദേന	ശബ്ദത്താൽ	അപി	എന്നിട്ടും
സപവ്വതവനാ	പവ്വതങ്ങളും വനങ്ങളും അടക്കം	സഃ ഏവ	അവൻ മാത്രം
ലങ്കാ	ലങ്ക	പ്രബുധ്യതേ ന.	ഉണരുന്നില്ല.

തതഃ സഹസ്രം ഭേരീണാം യുഗപത് സമഹന്യത
മൃഷ്ടകാഞ്ചനകോണാനാമാസക്താനാം സമന്തതഃ. 51

തതഃ	അതിൽപിന്നെ	ഭേരീണാം സഹസ്രം	ആയിരം പെരുമ്പറകൾ
സമന്തതഃ	ചുറും		
ആസക്താനാം	തൊട്ടുതൊട്ടുവെക്കപ്പെട്ടവയും	യുഗപത്	ഏകകാലത്തിൽ
മൃഷ്ടകാഞ്ചന-കോണാനാം	നല്ല പൊൻകൊണ്ടുള്ള കോലുകളോടുകൂടിയവയും ആയ	സമഹന്യത.	അടിക്കപ്പെട്ടു.

ഏവമപ്യതിനിദ്രസ്യ യദാ നൈവ പ്രബുധ്യതേ
ശാപസ്യ വശമാപന്നാസ്തതഃ ക്രുദ്ധാ നിശാചരാഃ. 52

ശാപസ്യ	ശാപത്തിന്
വശം ആപന്നാഃ	അധീനനായി
ഏവം	ഇങ്ങിനെ
അതിനിദ്രഃ അപി	അതിയായ നിദ്രയിലകപ്പെട്ടവനായി
യദാ പ്രബുധ്യതേ ന ഏവ	ഉണരാതിരുന്നപ്പോൾ,
തു	അതിനാൽ
തതഃ	ആ സമയം
നിശാചരാഃ	രാക്ഷസന്മാർ
ക്രുദ്ധാഃ.	ചൊടിച്ചു.

മഹാക്രോധസമാവിഷ്ടാഃ സർവ്വേ ഭീമപരാക്രമാഃ
തദ്രക്ഷോ ബോധയിഷ്യന്തശ്ചക്രുരന്യേ പരാക്രമം. 53

ഭീമപരാക്രമാഃ	ഉഗ്രവിക്രമികളായ
അന്യേ,	മറ്റുചിലർ,
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
മഹാക്രോധസമാവിഷ്ടാഃ,	വൻകോപമുൾക്കൊണ്ടവരായി
തത്	ആ
രക്ഷഃ	രാക്ഷസനെ
ബോധയിഷ്യന്തഃ	ഉണർത്തുവാനായി
പരാക്രമം ചക്രുഃ	ഓരോപരാക്രമത്തെ പ്രവൃത്തിച്ചു.

അന്യേ ഭേരീഃ സമാജഘ്നുരന്യേ ചക്രുർമഹാസ്വനം
കേശാനന്യേ പ്രലുലുപുഃ കർണ്ണാവന്യേ ദശന്തി ച. 54

അന്യേ	ചിലർ
ഭേരീഃ	ഭേരികളെ
സമാജഘ്നുഃ;	മുഴക്കി;
അന്യേ	ചിലർ
മഹാസ്വനം ചക്രുഃ;	അട്ടഹസിച്ചു.
അന്യേ	ചിലർ
കേശാൻ	തലരോമങ്ങളെ
പ്രലുലുപുഃ;	പിടിച്ചുവലിച്ചു;
അന്യേ	ചിലർ
കർണ്ണൌ	രണ്ടുചെവികളേയും
ദശന്തി ച.	കടിക്കയായി.

ഉദകുംഭശതാനന്യേ സമസിഞ്ചന്ത കർണ്ണയോഃ. 55

അന്യേ	മറ്റുചിലർ
ഉദകുംഭശതാൻ	വെള്ളം നിറച്ചുള്ള എത്രയോ ചെപ്പുകുടങ്ങളെ
കർണ്ണയോഃ	രണ്ടുചെവികളിലും
സമസിഞ്ചന്ത.	പകർന്നു.

അന്യേ ച ബലിനസ്തസ്യ ക്രുടമുദ്ഗരപാണയഃ
മൂർദ്ധ്നി വക്ഷസി ഗാത്രേഷു പാതയൻ ക്രുടമുദ്ഗരാൻ. 56

ബലിനഃ	ബലവാന്മാരും
ക്രുടമുദ്ഗരപാണയഃ	ക്രുടങ്ങളേയും മുൾത്തടികളേയും കയ്യിലെടുത്തവരുമായ
അന്യേ ച,	മറ്റുചിലരാകട്ടെ,
തസ്യ	അവന്റെ
മൂർദ്ധ്നി	തലയിലും
വക്ഷസി	മാറത്തും
ഗാത്രേഷു	അവയവങ്ങളിലും
ക്രുടമുദ്ഗരാൻ	ആ ക്രുടങ്ങളേയും മുൾത്തടികളേയും
പാതയൻ.	വീഴ്ത്തി.

രജ്ജുബന്ധനബദ്ധാഭിഃ ശതഘ്നീഭിശ്ച സർവ്വതഃ
വധ്യമാനോ മഹാകായോ ന പ്രാബുധ്യത രാക്ഷസഃ. 57

സർവ്വതഃ	എങ്ങും	വധ്യമാനഃ	ഹിംസിക്കപ്പെടുന്നവ
രജ്ജുബന്ധന-ബദ്ധാഭിഃ	കയറുവരിഞ്ഞുകെട്ടപ്പെട്ടവയായ	മഹാകായഃ	ആ ക്രൂരനായ [നായ
		രാക്ഷസഃ,	രാക്ഷസൻ,
ശതഘ്നീഭിഃ ച	പീരങ്കികളാലും	പ്രാബുധ്യത ന.	ഉണർന്നതേയില്ല.

വാരണാനാം സഹസ്രം തു ശരീരേഽസ്യ പ്രധാവിതം
വിനേദുശ്ച സഹസ്രാണി രാക്ഷസാനാം ത്രയോദശ. 58

അസ്യ	ഇവന്റെ	പ്രധാവിതം തു;	ഓടിക്കപ്പെട്ടു;
ശരീരേ	ശരീരത്തിൽ	രാക്ഷസാനാം ത്രയോദശ-സഹസ്രാണി	പതിമൂവായിരം രാക്ഷസന്മാരും
വാരണാനാം സഹസ്രം	ആയിരം ആനകളും	വിനേദുഃ ച.	ക്കിവിളിച്ചു.

അഥ ഖിന്നേഷു രക്ഷഃസു യത്നേന മഹതാ ശനൈഃ
കുംഭകർണ്ണസ്തതോ ബുദ്ധഃ സ്പൃശം പരമബുധ്യത. 59

ശനൈഃ	ഓരോന്നോരോന്നായി	തതഃ	ആ സമയം
മഹതാ	അതിയായ	കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ
യത്നേന	പ്രയത്നത്താൽ	ബുദ്ധഃ	ഉറക്കുണർന്നവനായി,
രക്ഷഃസു	രാക്ഷസന്മാർ	പരം സ്പൃശം അബുധ്യത.	ആരോ തലോടുകയാണെന്നു മാത്രം വിചാരിച്ചു.
ഖിന്നേഷു അഥ,	ക്ഷീണിച്ചാറെ,		

സ പാത്യമാനൈർഗിരിശൃംഗവൃക്ഷൈ-
രചിന്തയംസ്താൻ വിപുലാൻ പ്രഹാരാൻ
നിദ്രാക്ഷയാത് ക്ഷുദ്ഭയപീഡിതശ്ച
വിജൃംഭമാണഃ സഹസോത്പപാത. 60

സഃ	അവൻ	അചിന്തയൻ,	ഗണിക്കാതെ
പാത്യമാനൈഃ	വീഴ്ത്തപ്പെട്ടവയായ	ക്ഷുദ്ഭയ-പീഡിതഃ,	വിശപ്പുകൊണ്ടുള്ള വൈരിസഹിക്കാത്തവനായി
ഗിരിശൃംഗ-വൃക്ഷൈഃ	പർവ്വതശിഖരങ്ങൾകൊണ്ടും വൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ടും	നിദ്രാക്ഷയാത്	നിദ്രാഭംഗത്താൽ
താൻ	ആ [ണ്ടും ഉള്ള	വിജൃംഭമാണഃ ച	കോട്ടുവായിടുന്നവനായി
വിപുലാൻ	ഊക്കേറിയ	സഹസാ	പിടഞ്ഞുംകൊണ്ട്
പ്രഹാരാൻ	അടികളെ	ഉത്പപാത.	എഴുന്നേറ്റിരുന്നു.

സ നാഗഭോഗാചലശൃംഗകല്പൗ
നിക്ഷിപ്യ ബാഹൂ ഗിരിശൃംഗസാരൌ
വിവൃത്യ വക്ത്രം ബഡബാമുഖാഭം
നിശാചരോഽസൌ വികൃതം ജജൃംഭേ. 61

സഃ	അപ്രകാരമുള്ള	ബാഹൂ	ഇരുകയ്യുകളെ
അസൌ	ഈ	നിക്ഷിപ്യ,	ഊന്നിക്കൊണ്ട്
നിശാചരഃ,	രാക്ഷസൻ,	ബഡബാമുഖാഭം	ബഡവാഗ്നിയുടെവക്ത്രത്തെപ്പോലുള്ള
നാഗഭോഗാചല-ശൃംഗകല്പൌ	പാമ്പിന്റെ ഉടൽപോലേയും പർവ്വതശിഖരങ്ങളെപോലേയും	വക്ത്രം	വായ
		വിവൃത്യ,	പൊളിച്ചുംകൊണ്ട്,
ഗിരിശൃംഗസാരൌ	ഗിരിശൃംഗം പോലെയുള്ള	വികൃതം	അവലക്ഷണമായി
		ജൃംഭേ.	കോട്ടുവായിട്ടു.

തസ്യ ജൃംഭമാണസ്യ വക്ത്രം പാതാളസന്നിഭം
ദദൃശേ മേരുശൃംഗാഗ്രേ ദിവാകര ഇവോദിതഃ. 62

ജൃംഭമാണസ്യ	ക്രമേക്രമേ കോട്ടുവായി	മേരുശൃംഗാഗ്രേ	മേരുശിഖരാഗ്രത്തിൽ
തസ്യ	അവന്റെ[ടുന്നവനായ	ഉദിതഃ	ഉദിച്ച
പാതാളസന്നിഭം	പാതാളസദൃശമായ	ദിവാകരഃ ഇവ	ആദിത്യനെന്നപോലെ,
വക്ത്രം,	വായാകട്ടെ,	ദദൃശേ.	കാണപ്പെട്ടു.

[ശരീരം മേരുപർവ്വതത്തിനു തുല്യം വട്ടത്തിൽ പൊളിച്ച വായ ആദിത്യനു തുല്യവുമെന്നു ഗ്രാഹ്യം.]

സ ജൃംഭമാണോഽതിബലഃ പ്രതിബുദ്ധോ നിശാചരഃ
നിശ്വാസശ്വാസ്യ സംജജ്ഞേ പർവ്വതാദിവ മാരുതഃ. 63

സഃ	ആ	അസ്യ	ഇവന്റെ
അതിബലഃ	അതിബലശാലിയായ	നിശ്വാസഃ ച,	ശ്വാസമാകട്ടെ,
നിശാചരഃ,	രാക്ഷസൻ,	പർവ്വതാത്	പർവ്വതത്തിൽനിന്നുള്ള
ജൃംഭമാണഃ	കോട്ടുവായിട്ടുംകൊണ്ട്	മാരുതഃ ഇവ,	കാറ്റെന്നപോലെ,
പ്രതിബുദ്ധഃ;	നന്നായുറക്കുണർന്നു;	സംജജ്ഞേ.	ഉളവായി.

രൂപമുത്തിഷ്ഠതസ്തസ്യ കുംഭകർണ്ണസ്യ തദ്ബഭൌ
തപാന്തേ സബലാകസ്യ മേഘസ്യേവ വിവർഷതഃ. 64

ഉത്തിഷ്ഠതഃ	എഴുന്നേല്ക്കുന്നവനായ	വിവർഷതഃ	മഴപൊഴിക്കുന്നതും
തസ്യ കുംഭകർണ്ണസ്യ	ആ കുംഭകർണ്ണന്റെ	സബലാകസ്യ	വെള്ളിൽ പക്ഷികളോടു കൂടിയതുമായ
തത്	ആ	മേഘസ്യ ഇവ	മേഘത്തിന്റെ സദൃശമെന്നപോലെ
രൂപം,	സദൃശം,	ബഭൌ.	വിലസി.
തപാന്തേ	വേനലിന്റെ ഒടുവിൽ		

["സബലാകസ്യ" എന്നു പറഞ്ഞതിൽനിന്ന് ആരേണങ്ങളുണ്ടിഞ്ഞവനെന്നു ഉപമാനൃത്തിക്കായി ഗ്രാഹ്യം; "മഴ പൊഴിക്കുന്ന" എന്നതു് മേഘത്തിന്റെ നിലിമയെ വിവക്ഷിക്കുന്നതാകുന്നു. (ഭൂഷാ. രാ.)]

തതഃ സ കാലസംകാശ ഉത്പതൻ സമുദൈക്ഷത. 65

തതഃ	അ സമയം	ഉത്പതൻ	എഴുന്നേറ്റ്
കാല-സംകാശഃ സഃ	കാലസന്നിഭനായ അവൻ	സമുദൈക്ഷത.	കൺ മിഴിച്ചുനോക്കി.

തസ്യ ദീപ്താഗ്നിസദൃശേ വിദ്യുത്സദൃശവർച്ചസീ
ദദൃശാതേ മഹാനേത്രേ ദീപ്താവിവ മഹാഗ്രഹൌ. 66

ദീപ്താഗ്നി-സദൃശേ	കത്തുന്നതീയൊത്ത വയും	ദീപ്തൌ മഹാഗ്രഹൌ ഇവ	രണ്ടു ക്രൂരഗ്രഹങ്ങളെ ന്നപോലെ
വിദ്യുത്സദൃശ-വർച്ചസീ	മിന്നലൊത്ത പ്രഭയോ ന്നവയും ആയ		
തസ്യ മഹാനേത്രേ,	അവന്റെ രണ്ടു വമ്പി ച്ചകണ്ണുകളും,	ദദൃശാതേ.	കാണപ്പെട്ടു.

തതസ്തപ്തദൃശ്യൻ സത്ത്വാൻ ഭക്ഷ്യാംശ്ച വിവിധാൻ ബഹൂൻ
വരാഹാൻ മഹിഷാംശ്ചൈവ സ ബഭക്ഷ മഹാബലഃ. 67

തതഃ	അപ്പോൾ	മഹിഷാൻ	പോത്തുകളേയും
വിവിധാൻ	പലമാതിരിയായുള്ള	സത്ത്വാൻ ഏവ	എല്ലാം തന്നെ
ബഹൂൻ	കണക്കറ	അദൃശ്യൻ;	അവർ കാണ്മവെച്ചു;
ഭക്ഷ്യാൻ ച	ഭക്ഷണ പദാർത്ഥങ്ങ ളേയും	മഹാബലഃ	മഹാ ബലശാലിയായ
		സഃ തു	അവനും
വരാഹാൻ ച	പന്നികളേയും	ബഭക്ഷ.	(അവയെ) ഭക്ഷിച്ചു.

അദൻ ബുഭുക്ഷിതോ മാംസം ശോണിതം തൃഷിതഃ പിബൻ
മേദകൃച്ഛാംശ്ച മദ്യം ച പപൌ ശക്രരിപുസ്തദാ. 68

ശക്രരിപുഃ,	ഇന്ദ്രശത്രുവായ അവൻ,	തദാ	അതിൽ പിന്നെ
ബുഭുക്ഷിതഃ,	ആർത്തിയോടെ	മേദകൃച്ഛാൻ ച	കൊഴുപ്പുകറം നിറച്ചു കൂടങ്ങളേയും
മാംസം അദൻ,	മാംസത്തെ ഭുജിച്ച്,		
തൃഷിതഃ	ദാഹം പൂണ്ടവനായി	മദ്യം ച	മദ്യത്തേയും
ശോണിതം പിബൻ,	രക്തപാനം ചെയ്ത്,	പപൌ.	കുടിച്ചു.

തതസ്തപ്ത ഇതി ജ്ഞാത്വാ സമുപേത്യുർനിശാചരാഃ
ശിരോഭിശ്ച പ്രണമ്യൈനം സത്വതഃ പര്യുപാരയൻ. 69

നിശാചരാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,	ഏനം	ഇവനെ
തതഃ	അതിനാൽ	ശിരോഭിഃ പ്രണമ്യ ച,	തല കുമ്പിട്ട വണങ്ങിയ ശേഷം,
തൃപ്തഃ ഇതി	വിശപ്പു മാറിയവനെ		
ജ്ഞാത്വാ,	അറിഞ്ഞ്, [ന്ന്	സത്വതഃ	നാലു പുറത്തും
സമുപേത്യുഃ;	അടുത്തുവന്നു;	പര്യുപാരയൻ.	ചുഴന്നു നിന്നു.

നിദ്രാവിശദനേത്രസ്യ കലുഷീകൃതലോചനഃ
ചാരയൻ സർവ്വതോ ദൃഷ്ടിം താൻ ദദർശ നിശാചരാൻ. 70

നിദ്രാവിശദനേത്രഃ	ഉറക്കം കാരണം മൂഴുവൻ തുറക്കാത്ത നേത്രങ്ങളാൻവനും
കലുഷീകൃതലോചനഃ തു,	കലങ്ങിയ കണ്ണുകളോടു ക്രൂടിയവനുമായ അവൻ,
സർവ്വതഃ	നാലു ഭാഗത്തും
ദൃഷ്ടിം ചാരയൻ,	നോക്കുന്നവനായി,
താൻ	ആ
നിശാചരാൻ	രാക്ഷസന്മാരെ
ദദർശ.	കണ്ടു.

സ സർവ്വാൻ സാന്ത്വയാമാസ നൈർഋതാൻ നൈർഋതർഷഭഃ
ബോധനാദ്വിസ്മിതശ്ചാപി രാക്ഷസാനിദമബ്രവീത്. 71

നൈർഋതർഷഭഃ	രാക്ഷസോത്തമനായ
സഃ,	അവൻ,
നൈർഋതാൻ	രാക്ഷസന്മാർ
സർവ്വാൻ	എല്ലാവരേയും നോക്കി
സാന്ത്വയാമാസ;	കുശലപ്രശ്നംചെയ്തു;
അപി ച	ക്രൂടാതെ
ബോധനാത്	ഉണർത്തിയതിനാൽ
വിസ്മിതഃ	കാരണമറിയാത്തവനായി
രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസരോടായി
ഇദം	ഇങ്ങിനെ
അബ്രവീത്.	ചോദിച്ചു.

കിമർത്ഥമഹമാദൃത്യ ഭവദ്ഭിഃ പ്രതിബോധിതഃ
കച്ചിത് സുകുശലം രാജ്ഞോ ഭയം വാ നേഹ വിദ്യതേ. 72

"അഹം	"ഞാൻ
ഭവദ്ഭിഃ	നിങ്ങളാൽ
ആദൃത്യ	ശ്രദ്ധയോടുക്രൂടി
കിമർത്ഥം	എന്തുകാരണത്താലാ
പ്രതിബോധിതഃ?	ഉണർത്തപ്പെട്ടതു്? [ണ്
രാജ്ഞഃ	മഹാരാജാവിന്നു്
ഇഹ	ഇപ്പോൾ
ഭയം വാ	യാതൊരു സങ്കടവും
വിദ്യതേ ന	നേന്നിട്ടില്ലെന്നും
സുകുശലം	സർവ്വപ്രകാരത്തിലും ക്ഷേമമെന്നും
കച്ചിത്.	ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

അഥവാ ധ്രുവമന്യേഭ്യോ ഭയം പരമുപസ്ഥിതം
യദർത്ഥമേവം ത്വരിതൈർഭവദ്ഭിഃ പ്രതിബോധിതഃ. 73

"അഥവാ;	"അങ്ങിനെ വരുവാൻ തരമില്ല;
ത്വരിതൈഃ	ബദ്ധപ്പെട്ടുകൊണ്ടു്
ഭവദ്ഭിഃ	ഭവാന്മാരാൽ
ഏവം	ഇപ്രകാരം
യദർത്ഥം	എന്തോ ഒരു കാര്യമായിട്ടാണു്
പ്രതിബോധിതഃ;	ഞാൻ ഉണർത്തപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു്;
അന്യേഭ്യഃ	വിശേഷപ്പെട്ട വല്ലവ
പരം	അതിയായ [രിൽനിന്നും
ഭയം	ആപത്തു്
ഉപസ്ഥിതം	നേന്നിട്ടുണ്ടു്
ധ്രുവം.	തീർച്ചതന്നെ.

അദ്യ രാക്ഷസരാജസ്യ ഭയമുത് പാടയാമ്യഹം
പാതയിഷ്യേ മഹേന്ദ്രം വാ ശാതയിഷ്യേ തഥാऽനലം. 74

"അഹം	"ഞാൻ
അദ്യ	ഇപ്പോൾതന്നെ
രാക്ഷസരാജസ്യ	രാക്ഷസാധിപനായുള്ള
ഭയം	സങ്കടത്തെ
ഉത്പാടയാമി;	വേരറുത്തുകളയുന്നുണ്ട്;
മഹേന്ദ്രം വാ	ഇന്ദ്രനായാലും വേണ്ടതില്ല
പാതയിഷ്യേ;	ഞാൻ കൊന്നുവീഴ്ത്തുന്നുണ്ട്;
അനലം തഥാ	അഗ്നിയായാലും അവനെ
ശാതയിഷ്യേ.	അറുത്തുകളയുന്നുണ്ട്.

ന ഹ്യല്പകാരണേ സുപ്തം ബോധയിഷ്യതി മാം ഗുരുഃ
തദാഖ്യാതാത്ഥതേപന മത് പ്രബോധനകാരണം. 75

"ഗുരുഃ	"ജ്യേഷ്ഠൻ
സുപ്തം	ഉറങ്ങുന്നവനായ
മാം	എന്നെ
അല്പകാരണേ	സാല്പകാരണംമാത്രമാണെന്നാൽ
ബോധയിഷ്യതി ന ഹി;	ഉണർത്തിപ്പിക്കുകയില്ല;
തത്	അതിനാൽ
മത് പ്രബോധനകാരണം	എന്നെ ഉണർത്തുന്നതിനുള്ള കാരണത്തെ
അത്ഥതേപന	ഉള്ളവണ്ണംതന്നെയെല്ലാം
ആഖ്യാത."	പറയുവിൻ."

ഏവം ബ്രുവാണം സംരബ്ധം കുംഭകർണ്ണമരിന്ദമം
യൂപാക്ഷഃ സചിവോ രാജ്ഞഃ കൃതാഞ്ജലിരുവാച ഹ. 76

രാജ്ഞഃ	രാജാവിന്റെ
സചിവഃ	മന്ത്രിയായ
യൂപാക്ഷഃ,	യൂപാക്ഷനെന്നവൻ,
അരിന്ദമം	ശത്രുധ്വംസകനും
സംരബ്ധം ച	പരിഭ്രമിച്ചു്
ഏവം	മേൽപ്രകാരം
ബ്രുവാണം	ചോദിക്കുന്നവനുമായ
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനോടായി
കൃതാഞ്ജലിഃ	തൊഴുതുംകൊണ്ടു്
ഉവാച.	അറിയിച്ചു.

ന നോ ദൈവകൃതം കിഞ്ചിദ് ഭയമസ്തി കദാചന
മാനുഷാന്നോ ഭയം രാജൻ തുമുലം സംപ്രബാധതേ. 77

"രാജൻ!	"രാജാവേ!
നഃ	നമുക്ക്
ദൈവകൃതം	ദേവന്മാരിൽനിന്നുള്ള
ഭയം	ആപത്ത്
കിഞ്ചിത്	യാതൊന്നും
കദാചന	ഒരിക്കലും
അസ്തി ന;	ഉണ്ടായിട്ടില്ല;
മാനുഷാത്	ഒരു മനുഷ്യനിൽനിന്നാണ്
തുമുലം	അതിയായ
ഭയം	സങ്കടാവസ്ഥ
നഃ	നമുക്ക്
സംപ്രബാധതേ.	നേരിട്ടിരിക്കുന്നത്.

ന ദൈത്യദാനവേഭ്യോ വാ ഭയമസ്തി ഹി താദൃശം
യാദൃശം മാനുഷം രാജൻ ഭയമസ്മാനുപസ്ഥിതം. 78

"രാജൻ!	"തിരുമേനി!	താദൃശം	അപ്രകാരമുള്ള
മാനുഷം	ഒരു മനുഷ്യങ്കൽനിന്നു	ഭയം ഹി	സങ്കടാവസ്ഥതന്നെ
ഭയം	ആപത്ത് [ള്ള	ദൈത്യദാനവേഭ്യഃ വാ	ദേവന്മാരിൽനിന്നാകട്ടേ മാനവന്മാരിൽ നിന്നാകട്ടേ
യാദൃശം	എപ്രകാരം		
അസ്മാൻ	നമ്മെ		
ഉപസ്ഥിതം,	അടുത്തിരിക്കുന്നുവോ,	അസ്തി ന.	ഇല്ലതന്നെ.

വാനരൈഃ പർവ്വതാകാരൈർലങ്കേയം പരിവാരിതാ
സീതാഹരണസംതപ്താദ്രാമ നാസ്മൂലം ഭയം. 79

"പർവ്വതാകാരൈഃ	"ഗിരിതുല്യന്മാരായ	സീതാഹരണസംതപ്താത്	സീതയെ അപഹരിച്ചതിനാലുള്ള വ്യഥകാരണം
വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ		
ഇയം	ഈ		
ലങ്കാ	ലങ്ക	രാമാത്	രാമങ്കൽനിന്ന് [ണം
പരിവാരിതാ;	നിരോധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു;	നഃ	നമുക്ക്
		ഭയം തുമുലം.	സങ്കടം അസഹ്യമായ് നേരിട്ടിരിക്കുന്നു.

ഏകേന വാനരേണേയം പൂർവ്വം ദഗ്ധാ മഹാപുരീ
കുമാരോ നിഹതശ്ചാക്ഷഃ സാനുയാത്രഃ സകുഞ്ജരഃ. 80

"പൂർവ്വം	"ഇതിനു മുമ്പ്	സകുഞ്ജരഃ	ആനകളടക്കം
ഏകേന വാനരേണ	ഒരു കുരങ്ങനാൽ	നിഹതഃ;	ഹനിക്കപ്പെട്ടു;
		ച	എന്നുമാത്രമല്ല
കുമാരഃ അക്ഷഃ,	അക്ഷകുമാരൻ,	ഇയം മഹാപുരീ	ഈ വൻനഗരവും
സാനുയാത്രഃ	പരിവാരസഹിതം	ദഗ്ധാ.	ചുട്ടെരിക്കപ്പെട്ടു.

സ്വയം രക്ഷോധിപശ്ചാപി പൌലസ്ത്യോ ദേവകണ്ടകഃ
മൃതേഽതിസംയുഗേ മുക്തോ രാമേണാദിത്യതേജസാ. 81

"പൌലസ്ത്യഃ	"പുലസ്ത്യവംശജനും	മൃതേ,	ശക്തിക്ഷയിച്ചു സമയം,
ദേവകണ്ടകഃ ച	ദേവശത്രുവുമായ		
രക്ഷോധിപഃ അപി	മഹാരാജാവും ക്രൂടി	ആദിത്യതേജസാ	സൂര്യതേജസ്സാന്നവരാമേണ രാമനാൽ [നായ
അതിസംയുഗേ	ഘോരസമരത്തിൽ	സ്വയം	സേച്ഛയായി
		മുക്തഃ.	വിട്ടയക്കപ്പെട്ടു.

യന്ന ദേവൈഃ കൃതോ രാജാ നാപി ദൈത്യൈർന്ന ദാനവൈഃ
കൃതഃ സ ഇഹ രാമേണ വിമുക്തഃ പ്രാണസംശയാത്. 82

"സഃ	"ആ	യത്,	ഇപ്രകാരമുള്ള യാതൊന്ന് [ന്ന്
രാജാ,	മഹാരാജാവ്,	ദേവൈഃ	ദേവന്മാരാലും
ഇഹ	ഇപ്പോൾ	കൃതഃ ന;	ചെയ്യപ്പെട്ടിട്ടില്ല;
പ്രാണസംശയാത്	പ്രാണഭയത്തെയും വിട്ടയിച്ചു്,	ദൈത്യൈഃ	ദൈത്യന്മാരാലും
		ന;	ഇല്ല;
രാമേണ	രാമനാൽ	മാനവൈഃ അപി	മാനവന്മാരാലും
വിമുക്തഃ കൃതഃ;	വിട്ടയക്കപ്പെട്ടു;	ന."	ഇല്ല."

സ യൂപാക്ഷവചഃ ശ്രുത്വാ ഭ്രാതുർയുധി പരാജയം
കുംഭകർണ്ണോ വിവൃത്താക്ഷോ യൂപാക്ഷമിദമബ്രവീത്. 83

സഃ	ആ	ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ	വിവൃത്താക്ഷഃ	കണ്ണുകളുരുട്ടിമിഴിച്ചു കൊണ്ട്
യുധി	പോരിൽ		
ഭ്രാതുഃ	ജ്യേഷ്ഠന്റെ	യൂപാക്ഷം	യൂപാക്ഷനോടായി
പരാജയം	തോല്വയെപ്പറ്റിയുള്ള	ഇദം	ഇങ്ങിനെ
യൂപാക്ഷവചഃ	യൂപാക്ഷന്റെ വാക്കു	അബ്രവീത്.	ഉരചെയ്തു.

സർവ്വമദ്യൈവ യൂപാക്ഷ ഹരിസൈന്യം സലക്ഷ്മണം
രാഘവം ച രണേ ഹത്വാ പശ്ചാദ്ദ്രക്ഷ്യാമി രാവണം. 84

"യൂപാക്ഷ!	"യൂപാക്ഷ!	രണേ	പോരിൽ
അദ്യ ഏവ	ഇപ്പോൾതന്നെ,	ഹത്വാ,	വധിച്ച്,
സലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനോടുംകൂടി	പശ്ചാത്	അതിൽപിന്നെ
രാഘവം	രാമനേയും	രാവണം	ജ്യേഷ്ഠനെ
സർവ്വം	എല്ലാ	ദ്രക്ഷ്യാമി.	ഞാൻ മുഖംകാണിച്ചു കൊള്ളാം.
ഹരിസൈന്യം ച	വാനരസൈന്യത്തേയും		

രാക്ഷസാംസ്തർപ്പയിഷ്യാമി ഹരീണാം മാംസശോണിതൈഃ
രാമലക്ഷ്മണയോശ്ചാപി സപ്രയം പാസ്യാമി ശോണിതം. 85

"ഹരീണാം മാംസ-ശോണിതൈഃ	"വാനരന്മാരുടെ മാംസങ്ങൾകൊണ്ടും രക്തംകൊണ്ടും	രാമ-ലക്ഷ്മണയോഃ	രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ
രാക്ഷസാൻ തർപ്പയിഷ്യാമി;	രാക്ഷസന്മാരെ ഞാൻ മതിവരുത്തുന്നുണ്ട്;	ശോണിതം അപി സപ്രയം ച പാസ്യാമി."	ചോരയെയും കൂടിക്കുന്നുണ്ട്."

തത് തസ്യ വാക്യം ബ്രുവതോ നിശമ്യ
സഗർവ്വിതം രോഷവിവൃദ്ധദോഷം
മഹോദരോ നൈർഋതയോധമുഖ്യഃ
കൃതാഞ്ജലിർവ്വാക്യമിദം ബഭാഷേ. 86

നൈർഋത-യോധമുഖ്യഃ	രാക്ഷസസേനാധിപതിയായ	തസ്യ	അവന്റെ
മഹോദരഃ,	മഹോദരൻ,	തത്	ആ
സഗർവ്വിതം	ഗർവ്വംകൊണ്ടും	വാക്യം	വാക്യത്തെ
രോഷവിവൃദ്ധ-ദോഷം	കോപത്താലധികരിച്ചതായ ദുർബുദ്ധികൊ	നിശമ്യ,	കേട്ട്,
ബ്രുവതഃ	പറയുന്നവനായ [ണ്ടും	കൃതാഞ്ജലിർ	തൊഴുതുകൊണ്ട്
		ഇദം വാക്യം	ഇപ്രകാരം വാക്യത്തെ
		ബഭാഷേ.	ഉരചെയ്തു.

രാവണസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ ഗുണദോഷൌ വിമൃശ്യ ച
പശ്ചാദപി മഹാബാഹോ ശത്രൂൻ യുധി വിജേഷ്യസി. 87

"മഹാബാഹോ!	"മഹാബാഹുവായവനെ!	വിമൃശ്യ ച പശ്ചാത് അപി	ആലോചിച്ചുറിഞ്ഞതിൽപിന്നെ
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ	യുധി	പോരിൽ
വചഃ	വാക്കു	ശത്രൂൻ	ശത്രുക്കളെ
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,	വിജേഷ്യസി.	ജയിച്ചാലും.
ഗുണദോഷൌ	ഗുണദോഷങ്ങളെ		

തച്ഛ്രുത്വാ പരമം താവദ് ഭ്രാതരം ദ്രഷ്ടുമർഹസി. 88

"തച്ഛ്രുത്വാ പരം	"അവിടത്തെ കാണ്മാൻ കൊതിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന	താവത്	ആദ്യം
		ദ്രഷ്ടും	മുഖം കാണിപ്പാൻ
ഭ്രാതരം	ജ്യേഷ്ഠനെ	അർഹസി."	തിരുവുള്ളമുണ്ടാകേണം."

മഹോദരവചഃ ശ്രുത്വാ രാക്ഷസൈഃ പരിവാരിതഃ
കുംഭകർണ്ണോ മഹാതേജാഃ സംപ്രതസ്ഥേ മഹാബലഃ. 89

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയും	ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
മഹാതേജാഃ	അതിയായ പൌരുഷമാന്വനുമായ	രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,	പരിവാരിതഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
മഹോദരവചഃ	മഹോദരന്റെ വാക്കു	സംപ്രതസ്ഥേ.	പുറപ്പെട്ടു.

തം സമുത്ഥാപ്യ ഭീമാക്ഷം ഭീമരൂപപരാക്രമം
രാക്ഷസാസ്തരിതാ ജഗ്മുർദ്ദശഗ്രീവനിവേശനം. 90

രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,	സമുത്ഥാപ്യ,	ഉണത്തിയ ശേഷം,
ഭീമാക്ഷം	ഭയങ്കരനേത്രനും	തരിതാഃ	ബദ്ധപ്പെട്ടു കൊണ്ട്
ഭീമരൂപപരാക്രമം	ഘോരമായ സ്വരൂപവും പരാക്രമവുമാൎന്നവനെ	ദശഗ്രീവനിവേശനം	രാവണന്റെ അരമനയിലേക്കായി
തം		ജഗ്മുഃ.	ചെന്നു.
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ		

തതോ ഗത്വാ ദശഗ്രീവമാസീനം പരമാസനേ
ഊചുർബദ്ധാഞ്ജലിപുടാഃ സർവ്വ ഏവ നിശാചരാഃ. 91

നിശാചരാഃ	രാക്ഷസന്മാർ	ആസീനം	എഴുന്നെള്ളിയിരുന്ന
സർവ്വേ ഏവ	എല്ലാവരും	ദശഗ്രീവം	ദശകണ്ഠനോടായി,
ഗത്വാ,	ചെന്ന്,	ബദ്ധാഞ്ജലിപുടാഃ	കൈകൾ കൂപ്പിക്കൊണ്ട്,
തതഃ	ആ സമയം	ഊചുഃ.	ഇപ്രകാരം ഉണത്തിച്ചു.
പരമാസനേ	സിംഹാസനത്തിൽ		

പ്രബുദ്ധഃ കുംഭകർണ്ണോഽയം ഭ്രാതാ തേ രാക്ഷസർഷഭ
കഥം തത്രൈവ നിർയ്യാതു ദ്രക്ഷ്യസ്യേനമിഹാഗതം. 92

"രാക്ഷസർഷഭ!	"രാക്ഷസോത്തമ!	തത്ര ഏവ	ഇപ്പോൾതന്നെ
തേ	നിന്തിരുവടിയുടെ	നിർയ്യാതു?	(യുദ്ധത്തിന്നു) പോകയോ?
ഭ്രാതാ	എളമത്തമ്പുരാനായ		
അയം കുംഭകർണ്ണഃ	ഈ കുംഭകർണ്ണൻ	ഏനം	അല്ല ഇദ്ദേഹത്തെ
പ്രബുദ്ധഃ;	പള്ളിയുറക്കുണർന്നു കഴിഞ്ഞു;	ഇഹ	ഇവിടെ
		ആഗതം	എഴുന്നെള്ളിയവനായി
കഥം?	കല്പനയെന്താണാവോ?	ദ്രക്ഷ്യസി?	തൃക്കൺപാർക്കുകയോ?

രാവണസ്ത്വബ്രവീദ്ധൃഷ്ടോ രാക്ഷസാംസ്താനുപസ്ഥിതാൻ
ദ്രഷ്ടുമേനമിഹേച്ഛാമി യഥാന്യായം ച പൂജ്യതാം. 93

രാവണഃ തു	രാവണനും	അബ്രവീത്;	ഉരചെയ്തു;
ഹൃഷ്ടഃ	സന്തോഷം പൂണ്ടവനായി	"ഏനം	"ഇവനെ
		ഇഹ ച	ഇവിടെത്തന്നെ
ഉപസ്ഥിതാൻ	മുമ്പിൽവന്നുനിന്നിരുന്ന	ദ്രഷ്ടും	കാണ്മാൻ
		ഇച്ഛാമി;	ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു;
താൻ	ആ	യഥാന്യായം	വേണ്ടുംവണ്ണം
രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാരോടായി	പൂജ്യതാം."	ഉപചരിക്കപ്പെടട്ടെ."

തഥേത്യുക്ത്വാ തു തേ സർവ്വേ പുനരാഗമ്യ രാക്ഷസാഃ
കുംഭകർണ്ണമിദം വാക്യമൂചൂ രാവണചോദിതാഃ. 94

രാവണചോദിതാഃ	രാവണനാൽ ആജ്ഞാപിക്കപ്പെട്ടവരായി	ഉക്ത്വാ തു,	ഉണർത്തിച്ചശേഷം
		പുനഃ ആഗമ്യ	തിരിച്ചുവന്ന്
തേ	ആ	കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനോടായി
രാക്ഷസാഃ സർവ്വേ	രാക്ഷസരെല്ലാവരും	വാക്യം	ഒരു വാക്ക്
"തഥാ"	"കല്പനപോലെ"	ഇദം	ഇപ്രകാരം
ഇതി	എന്ന്	ഊചുഃ.	അറിയിച്ചു.

ദ്രഷ്ടും ത്വാം കാംക്ഷതേ രാജാ സർവ്വരാക്ഷസപുംഗവഃ
ഗമനേ ക്രിയതാം ബുദ്ധിർഭ്രാതരം സംപ്രഹർഷയ. 95

"സർവ്വരാക്ഷസപുംഗവഃ	"സർവ്വരാക്ഷസ നേതാവായ	കാംക്ഷതേ;	തിരുവുള്ളംകൊണ്ടിരിക്കുന്നു;
		ഗമനേ	എഴുന്നെള്ളുവാൻ
രാജാ	മഹാരാജാവ്	ബുദ്ധിഃ ക്രിയതാം	തീർച്ചയാക്കപ്പെടട്ടെ;
ത്വാം	അവിടുത്തെ,	ഭ്രാതരം	ജ്യേഷ്ഠനെ
ദ്രഷ്ടും	തൃക്കൺപാർക്കുന്നതിന്നായി	സംപ്രഹർഷയ."	വ്യഥയററവനാക്കിയാലും."

കുംഭകർണ്ണസ്തു ദുർധർഷോ ഭ്രാതുരാജ്ഞായ ശാസനം
തഥേത്യുക്ത്വാ മഹാബാഹുഃ ശയനാദുത്പപാത ഹ. 96

ദുർധർഷഃ	ആരാലും എതിർപ്പാൻ	ആജ്ഞായ,	കയ്യുണ്ട്,
മഹാബാഹുഃ	വീരനായ [കഴിയാത്ത	"തഥാ"	"ആവട്ടെ"
കുംഭകർണ്ണഃ തു,	കുംഭകർണ്ണനും,	ഇതി ഉക്ത്വാ	എന്നുപറഞ്ഞ്
ഭ്രാതുഃ	ജ്യേഷ്ഠന്റെ	ശയനാത്	പള്ളിമെത്തയിൽനിന്നു
ശാസനം	ആജ്ഞ	ഉത്പപാത ഹ.	എഴുന്നേറ്റു.

പ്രക്ഷാള്യ വദനം വ്യഷ്ടഃ സ്നാതഃ പരമഭൂഷിതഃ
പിപാസുസ്തപയാമാസ പാനം ബലസമീരണം 97

വ്യഷ്ടഃ,	ഉത്സാഹമുൾക്കൊണ്ടവ	പിപാസുഃ	കുടിപ്പാൻ ആഗ്രഹിച്ച്
വദനം	മുഖം [നായ അവൻ,	ബലസമീരണം	ഊക്കു വർദ്ധിപ്പിക്കുന്ന
പ്രക്ഷാള്യ	കഴുകി		തായ
സ്നാതഃ	സ്നാനംചെയ്തു	പാനം	പാനത്തിന്നായി
പരമഭൂഷിതഃ,	നന്നായലങ്കരിച്ചുവനാ	തപയാമാസ.	ബദ്ധപ്പെട്ടുത്തി.
	യി,		

തതസ്തേ തപരിതാസ്തസ്യ രാക്ഷസാ രാവണാജ്ഞയാ
മദ്യകുംഭാംശ്ച വിവിധാൻ ക്ഷിപ്രമേവോപഹാരയൻ. 98

തതഃ	അപ്പോൾ	വിവിധാൻ	പല
തേ രാക്ഷസാഃ	ആ രാക്ഷസന്മാർ	മദ്യകുംഭാൻ	മദ്യക്കുടങ്ങളെ
രാവണാജ്ഞയാ ച	രാവണാജ്ഞ എന്നതു കൊണ്ടും	ക്ഷിപ്രം ഏവ	ഉടനെതന്നെ
തപരിതാഃ	ബദ്ധപ്പെട്ടവരായി	തസ്യ	അവന്നായി
		ഉപഹാരയൻ.	കൊണ്ടുവന്നുകൊടുത്തു.

പ്രഹർഷണാർത്ഥം മനസോ ദീപ്താസ്യോ ദീപ്തലോചനഃ. 99
പീത്വാ ഘടസഹസ്രേ ദ്വേ ഗമനായോപചക്രമേ
ഈഷത് സമുത്കടോ മത്തസ്തേജോബലസമന്വിതഃ. 100

ദീപ്താസ്യഃ	ജ്വലിക്കുന്ന മുഖമാണ്ണ വനും	ദ്വേ ഘടസഹസ്രേ	കുടങ്ങൾ ഒരു രണ്ടായിരം
ദീപ്തലോചനഃ	തിളങ്ങുന്ന നേത്രങ്ങളോടുകൂടിയവനും	പീത്വാ,	കുടിച്ചുകഴിഞ്ഞശേഷം
തേജോബലസമന്വിതഃ	പൌരുഷവും ശക്തിയുമാണ്ണവനുമായ അവൻ	മത്തഃ	വെറിപിടിച്ചവനായി
മനസഃ	മനസ്സിന്	ഈഷത് സമുത്കടഃ	തെല്ലൊന്ന് ലഹരിയുൾക്കൊണ്ട്
പ്രഹർഷണാർത്ഥം,	ഉത്സാഹമുണ്ടാക്കുവാനായി,	ഗമനായ	പോകുന്നതിന്നായി
		ഉപചക്രമേ.	ഒരുങ്ങി.

കുംഭകർണ്ണോ ബദ്ധൌ ദൃഷ്ട്വാ കാലാന്തകയമോപമം. 101

ദൃഷ്ട്വാ	ഉത്സാഹരഹിതനായ	കാലാന്തകയമോപമം	പ്രളയകാലമൃത്യുവൊത്തവനായി
കുംഭകർണ്ണം,	കുംഭകർണ്ണൻ,	ബദ്ധൌ.	വിളങ്ങി.

ഭ്രാതുഃ സ ഭവനം ഗച്ഛൻ രക്ഷോഗണസമന്വിതഃ
കുംഭകർണ്ണഃ പദന്യാസൈരകമ്പയത മേദിനീം. 102

സഃ കുംഭകർണ്ണഃ,	ആ കുംഭകർണ്ണൻ,	ഗച്ഛൻ,	ചെല്ലുന്നവനായി,
ഭ്രാതുഃ	ജ്യേഷ്ഠന്റെ	പദന്യാസൈഃ	കാൽചവിട്ടുകൊണ്ട
ഭവനം	അരമനയിലേക്ക്		
രക്ഷോഗണസമന്വിതഃ	രാക്ഷസസംഘത്തോടുകൂടി	മേദിനീം	ഭൂമിയെ
		അകമ്പയത.	കുലുക്കി.

സ രാജമാർഗ്ഗം വപുഷാ പ്രകാശയൻ
സഹസ്രരശ്മിർധരണീമിവാംശുഭിഃ
ജഗാമ തത്രാഞ്ജലിമാലയാ വൃതഃ
ശതക്രതുർഗ്ഗേഹമിവ സ്വയംഭുവഃ. 103

സഃ,	അവൻ,	തത്ര	അവിടെ
സഹസ്രരശ്മിഃ	ആദിത്യൻ	അഞ്ജലിമാലയാ	നിരന്തരമുള്ള തൊഴുകൈകളാൽ
അംശുഭിഃ	രശ്മികളാൽ		
ധരണീം	ഭൂമിയെ	വൃതഃ,	കൊണ്ടാടപ്പെട്ടവനായി
ഇവ,	എന്നപോലെ,	ശതക്രതുഃ	ഇന്ദ്രൻ
വപുഷാ	സ്വദേഹകാന്തിയാൽ	സ്വയംഭുവഃ	ബ്രഹ്മാവിന്റെ
രാജമാർഗ്ഗം	രാജവീഥിയെ	ഗേഹം ഇവ	വസതിയിലേക്കെന്നപോലെ
പ്രകാശയൻ,	പ്രശോഭിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്,	ജഗാമ.	ചെന്നു.

തം രാജമാർഗ്ഗസ്ഥമമിത്രഘാതിനം
വനൌകസസ്തേ സഹസാ ബഹിഃസ്ഥിതാഃ
ദൃഷ്ട്വാടപ്രമേയം ഗിരിശൃംഗകല്പം
വിതത്രസുസ്തേ ഹരിയൂഥപാലാഃ. 104

ബഹിഃസ്ഥിതാഃ	പുറത്തുനിന്നിരുന്നവരും	അപ്രമേയം	ഇത്രയെന്ന് കണക്കാക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തവനും
തേ	വിഖ്യാതപൌരുഷന്മാരും	ഗിരിശൃംഗകല്പം	ഗിരിശിഖരാകാരനും
വനൌകസഃ,	വനത്തിൽ വസിക്കുന്ന	തം	അവനെ [മായ
തേ	ആ [വരുമായ	സഹസാ	വേഗത്തിൽ
ഹരിയൂഥപാലാഃ	വാനരസേനത്തലവന്മാർ	രാജമാർഗ്ഗസ്ഥം	രാജവീഥിയിൽകൂടി ചെ
		ദൃഷ്ട്വാ	കണ്ട് [ല്ലുന്നവനായി
അമിത്രഘാതിനം	ശത്രുവിധ്വംസകനും	വിതത്രസുഃ.	നടുനടുങ്ങി.

[വനത്തിൽ വസിക്കുന്നവർ എന്നു പറഞ്ഞതിൽനിന്ന്, അനേകം ഭയങ്കര ജന്തുക്കളെകണ്ട് പരിചയമുള്ളവർ എന്ന് വ്യംഗ്യം.]

കേചിദ്ഭൂരണ്യം ശരണം സ്മ രാമം
വ്രജന്തി കേചിദ്വ്യഥിതാഃ പതന്തി
കേചിദ്ഭിശഃ സ്മ വ്യഥിതാഃ പ്രയാന്തി
കേചിദ്ഭയാത്താ ഭുവി ശേരതേ സ്മ. 105

കേചിത്	ചിലർ,	കേചിത്	ചിലർ
ശരണ്യം	ദീനരക്ഷകനായ	വ്യഥിതാഃ	അമ്പരന്ത്
രാമം	ശ്രീരാമനെ	ദിശഃ	നാലുദിക്കുകളിലേക്കും
ശരണം വ്രജന്തി സ്മ;	ശരണം പ്രാപിച്ചു;	പ്രയാന്തി സ്മ;	ഓട്ടം തുടങ്ങി;
കേചിത്	ചിലർ	കേചിത്	ചിലർ
വ്യഥിതാഃ	പരവശതപൂണ്ടവരായി	ഭയാത്താഃ	ഭയപ്പെട്ടഴറിയവരായി
പതന്തി;	ചുവട്ടിൽ വീഴുകയായി;	ഭുവി	നിലത്ത്
		ശേരതേ സ്മ	കിടന്നു.

തമദ്രിശൃംഗപ്രതിമം കിരീടിനം
സ്പൃശന്തമാദിത്യമിവാത്മതേജസാ
വനൌകസഃ പ്രേക്ഷ്യ വിവൃദ്ധമദ്ഭുതം
ഭയാർദ്ദിതാ ദുദ്രുവിരേ തതസ്തതഃ. 106

വനൌകസഃ	വാനരന്മാർ	വിവൃദ്ധം	അതിക്രൂരനും
കിരീടിനം,	കിരീടം ധരിച്ചവനായി	അദ്ഭുതം	അത്ഭുതാകാരനുമായ
അദ്രിശൃംഗ-പ്രതിമം	ഗിരിശിഖരമൊത്ത വനും	തം	അവനെ
		പ്രേക്ഷ്യ,	കണ്ട്,
ആത്മതേജസാ	സ്വതേജസ്സിനാൽ	ഭയാർദ്ദിതാഃ	ഭയസംത്രസ്തന്മാരായി
ആദിത്യം	സൂര്യനെ	തതഃ തതഃ	അങ്ങുമിങ്ങും
സ്പൃശന്തം ഇവ	എത്തുന്നവനെപ്പോലി രിക്കുന്നവനും,	ദുദ്രുവിരേ.	ഓടിത്തുടങ്ങി.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപതാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.
ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 17271; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 2596.

ഏകഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തൊന്നാംസർഗ്ഗം.

[കുംഭകർണ്ണസദൃശവർണ്ണനം = കുംഭകർണ്ണന്റെ സദൃശവർണ്ണന.]

തതോ രാമോ മഹാതേജാ ധനുരാദായ വീര്യവാൻ
കിരീടിനം മഹാകായം കുംഭകർണ്ണം ദദർശ ഹ. 1

മഹാതേജാഃ	മഹാതേജസ്വിയും	ആദായ,	കയ്യിലെടുത്ത്,
വീര്യവാൻ	വീര്യശാലിയുമായ	മഹാകായം	ഭീമശരീരനും
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	കിരീടിനം	കിരീടമണിഞ്ഞവനു
തതഃ	അപ്പോൾ	കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ [മായ
ധനുഃ	കോദണ്ഡത്തെ	ദദർശ ഹ.	വീക്ഷിച്ചു.

തം ദൃഷ്ട്വാ രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠം പർവ്വതാകാരദർശനം
ക്രമമാണമിവാകാശം പുരാ നാരായണം പ്രഭും 2
സതോയാംബുദസംകാശം കാഞ്ചനാംഗദഭൂഷണം 3
ദൃഷ്ട്വാ പുനഃ പ്രദ്രുതാവ വാനരാണാം മഹാചമൂഃ. 4

വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ
മഹാചമൂഃ,	വമ്പിച്ചസൈന്യം,
പർവ്വതാകാരദർശനം	മലപോലെയുള്ള സ്വരൂപമാന്വവനും,
പുരാ	ആദികാലത്തിൽ
ആകാശം	ആകാശത്തെ
ക്രമമാണം	അളന്ന
പ്രഭും	സർവ്വശക്തനായ
നാരായണം ഇവ,	ശ്രീനാരായണമൂർത്തിയെപ്പോലെയിരിക്കുന്നവനും,
സതോയാംബുദസംകാശം	നീരുണ്ടമേഘംപോലെയുള്ളവനും,
കാഞ്ചനാംഗദഭൂഷണം	പൊൻതോൾവളകാം പൂണ്ടവനും
രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠം	രാക്ഷസോത്തമനുമായ
തം	അവനെ
ദൃഷ്ട്വാ	കണ്ട്
പുനഃ ദൃഷ്ട്വാ	തിരിഞ്ഞുതിരിഞ്ഞുനോക്കിക്കൊണ്ട്
പ്രദ്രുതാവ.	ഓട്ടംതുടങ്ങി.

വിദ്രുതാം വാഹിനീം ദൃഷ്ട്വാ വർധമാനം ച രാക്ഷസം
സവിസ്മയമിദം രാമോ വിഭീഷണമുവാച ഹ. 5

രാമഃ	ശ്രീരാമൻ
വിദ്രുതാം	ഓടിപ്പോയ
വാഹിനീം,	സേനയേയും,
വർദ്ധമാനം	ഉയർന്നുകാണുന്നവനായ
രാക്ഷസം ച	രാക്ഷസനേയും
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
വിഭീഷണം	വിഭീഷണനെനോക്കി
സവിസ്മയം	ആശ്ചര്യത്തോടെ
ഇദം	ഇപ്രകാരം
ഉവാച ഹ.	ചോദ്യംചെയ്തു.

കോഽസൌ പർവ്വതസംകാശഃ കിരീടീ ഹരിലോചനഃ
ലങ്കായാം ദൃശ്യതേ വീര സവിദ്യുദിവ തോയദഃ. 6

"വീര!	"വീർ!
ലങ്കായാം	ലങ്കയിൽ
പർവ്വതസംകാശഃ	മലയൊത്തവനും
കിരിടീ	കിരീടമണിഞ്ഞവനും
ഹരിലോചനഃ	ചെമ്പിച്ചനേത്രങ്ങളോടുകൂടിയവനുമായ
സവിദ്യുത്	മിന്നലോടുകൂടിയ
തോയദഃ ഇവ	മേഘത്തെപ്പോലെയുള്ള ഒരുവൻ
ദൃശ്യതേ;	കാണപ്പെടുന്നു;
അസൌ	ഇവൻ
കഃ?	ആരാണ്?

പൃഥിവ്യാഃ കേതുഭൂതഃഽസൌ മഹാനേകോഽത്ര ദൃശ്യതേ
യം ദൃഷ്ട്വാ വാനരാഃ സർവ്വേ വിദ്രവന്തി തതസ്തതഃ. 7

"അസൌ	"ഇവൻ
പൃഥിവ്യാഃ	ഭൂമിക്ക്
ഏകഃ	അദ്ഭുതപൂർവ്വനായ ഒരേ ഒരുത്തനായി
മഹാൻ	പൃഥുകായനായി,
കേതുഭൂതഃ	തലവനായി
അത്ര	ഇവിടെ
ദൃശ്യതേ;	കാണപ്പെടുന്നു;
യം	യാതൊരു ഇവനെ
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
തതഃ തതഃ	അങ്ങുമിങ്ങും
വിദ്രവന്തി.	ഓടുകയാണ്.

ആചക്ഷ്വ മേ മഹാൻ കോ ഽസൌ രക്ഷോ വാ യദി വാ ഽസുരഃ
ന മയൈവംവിധം ഭൂതം ദൃഷ്ടപൂർവ്വം കദാചന. 8

"മേ	"എന്നോട്	ഏവംവിധം	ഇമ്മാതിരി
ആചക്ഷ്വ;	പറഞ്ഞാൽകൊള്ളാം;	ഭൂതം	ഒരു പ്രാണി
മഹാൻ	പെരുത്ത ഉടലാണ്ന	കദാചന	ഒരിക്കലും
അസൌ കഃ?	ഇവൻ ആരാണ്?	മയാ	എന്നാൽ
രക്ഷഃ വാ	രാക്ഷസനോ	ദൃഷ്ടപൂർവ്വം ന."	ഇതിന്നുമുമ്പ് കാണപ്പെട്ടിട്ടില്ല."
യദി വാ അസുരഃ	അല്ല, അസുരനോ?		

സ പൃഷ്ടോ രാജപുത്രേണ രാമേണാക്ലിഷ്ടകർമ്മണാ
വിഭീഷണോ മഹാപ്രാജ്ഞഃ കാകുത്സ്ഥമിദമബ്രവീത്. 9

അക്ലിഷ്ട-കർമ്മണാ	ലഘുവായി എന്തുംചെയ്യാൻ കഴിവുള്ള	മഹാപ്രാജ്ഞഃ	അതിബുദ്ധിമാനായ
രാജപുത്രേണ	യുവകുമാരനായ	സഃ വിഭീഷണഃ,	ആ വിഭീഷണൻ,
രാമേണ	ശ്രീരാമനാൽ	കാകുത്സ്ഥം	ശ്രീരാമനോടായി
പൃഷ്ടഃ	ചോദിക്കപ്പെട്ടവനായ	ഇദം	ഇപ്രകാരം
		അബ്രവീത്.	ഉണർത്തിച്ചു.

യേന വൈവസ്വതോ യുദ്ധേ വാസവശ്ച പരാജിതഃ
സൈഷ വിശ്രവസഃ പുത്രഃ കുംഭകർണ്ണഃ പ്രതാപവാൻ. 10

"യേന	"യാതൊരുവനാൽ	സഃ	അപ്രകാരമുള്ള
വൈവസ്വതഃ	യമൻ	ഏഷഃ,	ഇവൻ,
യുദ്ധേ	പോരിൽ	വിശ്രവസഃ	വിശ്രവസ്സെന്ന അച്ഛത്തിൻറെ
പരാജിതഃ,	തോല്പിക്കപ്പെട്ടുവോ,	പുത്രഃ	പുത്രനും
വാസവഃ	ഇന്ദ്രനും	പ്രതാപവാൻ	പ്രതാപശാലിയുമായ
ച,	അപ്രകാരംതന്നെ ചെയ്യപ്പെട്ടുവോ,	കുംഭകർണ്ണഃ.	കുംഭകർണ്ണനാകുന്നു.

അസ്യ പ്രമാണാത് സദൃശോ രാക്ഷസോ ഽന്യോ ന വിദ്യതേ. 11

"അസ്യ പ്രമാണാത് സദൃശഃ	"ഇവൻറെ ആകൃതിയ്ക്ക് തുല്യനായ	അന്യഃ	മറെറാരു
		രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസൻ
		ന വിദ്യതേ.	ഇല്ല.

ഏതേന ദേവാ യുധി ദാനവാശ്ച യക്ഷാ ഭുജംഗാഃ പിശിതാശനാശ്ച
ഗന്ധർവ്വവിദ്യാധരകിന്നരാശ്ച സഹസ്രശോ രാഘവ സംപ്രഭഗ്നാഃ.

"രാഘവ!	"ശ്രീരാഘവ!	ഭുജംഗാഃ	നാഗങ്ങളും
ഏതേന	ഇവനാൽ	പിശിതാശനാഃ ച	രാക്ഷസരും
യുധി	യുദ്ധത്തിൽ	ഗന്ധർവ്വ-വിദ്യാധര-കിന്നരാഃ ച	ഗന്ധർവ്വന്മാരും വിദ്യാധരന്മാരും കിന്നരന്മാരും
സഹസ്രശഃ	ആയിരക്കണക്കായുള്ള	സംപ്രഭഗ്നാഃ.	തോറോടിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.
ദേവാഃ	ദേവന്മാരും		
ദാനവാഃ ച	ദാനവന്മാരും		
യക്ഷാഃ	യക്ഷന്മാരും		

ശൂലപാണിം വിരൂപാക്ഷം കുംഭകർണ്ണം മഹാബലം
ഹന്തും ന ശേകുസ്ത്രിദശാഃ കാലോഽയമിതി മോഹിതാഃ. 13

"ത്രിദശാഃ	"ദേവന്മാർ	'അയം	'ഇവൻ സംഹാരത്തി-
ശൂലപാണിം	ശൂലപാണിയും	കാലഃ,' ഇതി	നുതന്നെ,' എന്ന്
വിരൂപാക്ഷം	ക്രൂരദൃഷ്ടിയാന്നവനും	മോഹിതാഃ,	ഭ്രമിച്ചു,
മഹാബലം	അതിബലശാലിയുമായ	ഹന്തും	വധിപ്പാൻ
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ	ന ശേകുഃ.	അശക്തരായി ഭവിച്ചു.

പ്രകൃത്യാ ഹ്യേഷ തേജസ്വീ കുംഭകർണ്ണോ മഹാബലഃ
അന്യേഷാം രാക്ഷസേന്ദ്രാണാം വരദാനകൃതം ബലം. 14

"ഏഷഃ	"ഈ	അന്യേഷാം	മറുള്ള
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,	രാക്ഷസേ-	രാക്ഷസക്കാണെന്നാൽ
പ്രകൃത്യാ	ജനനാൽതന്നെ	ന്ദ്രാണാം ഹി	
തേജസ്വീ,	പൌരുഷമാന്നവനും	ബലം	ബലം
മഹാബലഃ;	അതിബലവാനും ആകു	വരദാനകൃതം.	വരംകൊണ്ടുലഭിച്ച
	ന്നു;		താകുന്നു.

ഏതേന ജാതമാത്രേണ ക്ഷുധാർത്തേന മഹാത്മനാ
ഭക്ഷിതാനി സഹസ്രാണി സത്വാനാം സുബഹൂന്യപി 15

"ജാതമാത്രേണ	"ജനിച്ച ഉടനെ	സുബഹൂനി	എത്രയോ ആയിരക്കണ
ക്ഷുധാർത്തേന	വിശന്നുവലഞ്ഞ	സത്വാനാം	ക്കായ പ്രാണികളെ
ഏതേന മഹാ-	ഈ പൃഥുശരീരനാൽ	സഹസ്രാണി.	
ത്മനാ അപി	തന്നെ	ഭക്ഷിതാനി.	വിഴുങ്ങിപ്പൊട്ടി.

തേഷു സംഭക്ഷ്യമാണേഷു പ്രജാ ഭയനിപീഡിതാഃ
യാന്തി സ്മ ശരണം ശക്രം തമർത്ഥം ന്യവേദയൻ. 16

"തേഷു	"അവർ	ശക്രം ശരണം	ഇന്ദ്രനെ ശരണംപ്രാ
സംഭക്ഷ്യ-	വിഴുങ്ങിപ്പൊട്ടുന്നസമയം	യാന്തി സ്മ;	പിച്ചു;
മാണേഷു		തം	ആ
പ്രജാഃ	പ്രജകൾ	അർത്ഥം അപി	സംഗതിയെക്കുറിച്ചും
ഭയനിപീഡിതാഃ	പേടിച്ചുഴന്നവരായി	ന്യവേദയൻ.	അറിയിച്ചു.

സ കുംഭകർണ്ണം കുപിതോ മഹേന്ദ്രോ ജഘ്നാന വജ്രേണ ശിതേന വജ്രീ
സ ശക്രവജ്രാഭിഹതോ മഹാത്മാ ചചാല കോപാച്ച ഭൃശം നനാദ. 17

"സഃ വജ്രീ	"ആ വജ്രപാണിയായ	ശക്ര-	ഇന്ദ്രന്റെ വജ്രായുധ
മഹേന്ദ്രഃ,	മഹേന്ദ്രൻ,	വജ്രാഭിഹതഃ	മേറ്റ
കുപിതഃ	ക്രുദ്ധിച്ചു്	മഹാത്മാ	പെരുത്ത ഉടലാന്ന
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ	സഃ ച	അവനും
ശിതേന	ക്രുത്ത	കോപാത്	കോപംകൊണ്ടു്
വജ്രേണ	വജ്രായുധത്താൽ	ചചാല;	വിറച്ചു;
ജഘ്നാന;	വെട്ടി;	ഭൃശം നനാദ.	ഉറക്കെ അട്ടഹസിച്ചു.

തസ്യ നാനദ്യമാനസ്യ കുംഭകർണ്ണസ്യ ധീമതഃ
ശ്രുത്വാ ऽതിനാദം വിത്രസ്താ ഭ്രുയോ ഭ്രമിർവിതത്രസേ. 18

"തസ്യ ധീമതഃ	"ആ ധൈര്യശാലിയായ
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണൻ
നാനദ്യമാനസ്യ	അട്ടഹസിക്കുമ്പോൾ
വിത്രസ്താ	പേടിച്ചുവിറച്ചിരുന്ന
	തായ
ഭൂമിഃ,	ലോകം,
അതിനാദം	ആ പെരുത്ത ഒച്ച
ശ്രുത്വാ	കേട്ട്
ഭൂയഃ	അധികം
വിതത്രസേ.	നടുങ്ങി.

തത്ര കോപാന്മഹേന്ദ്രസ്യ കുംഭകർണ്ണോ മഹാബലഃ
വികൃഷ്യൈരാവതാദ്ദന്തം ജഘ്നാനോരസി വാസവം. 19

"തത്ര	"അപ്പോൾ
മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ
കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ
കോപാത്	കോപത്താൽ
മഹേന്ദ്രസ്യ	ഇന്ദ്രന്റെ
ഐരാവതാത്	ഐരാവതത്തിന്റെ വായിൽ നിന്ന്
ദന്തം വികൃഷ്യ	കൊമ്പു പറിച്ചെടുത്ത്
വാസവം	ഇന്ദ്രനെ
ഉരസി ജഘ്നാ.	മാറത്ത് അടിച്ചു.

കുംഭകർണ്ണപ്രഹാരാർത്തോ വിജജ്ഞാല സ വാസവഃ
തതോ വിഷേദുഃ സഹസാ ദേവബ്രഹ്മർഷിദാനവാഃ. 20

"സഃ വാസവഃ,	"ആ ഇന്ദ്രൻ,
കുംഭകർണ്ണപ്രഹാരാർത്തഃ,	കുംഭകർണ്ണന്റെ പ്രഹാരത്താൽ പീഡിക്കപ്പെട്ടവനായി,
വിജജ്ഞാല;	അതിയായി തപിച്ചു
തതഃ	അപ്പോൾ
ദേവബ്രഹ്മർഷിദാനവാഃ,	ദേവന്മാരും, ബ്രഹ്മർഷികളും, ദാനവന്മാരും,
സഹസാ വിഷേദുഃ.	അതിവിഷണ്ണരായീന്ന.

പ്രജാഭിഃ സഹ ശക്രശ്ച യയൌ സ്ഥാനം സ്വയംഭുവഃ
കുംഭകർണ്ണസ്യ ദൌരാത്മ്യം ശശംസുസ്തേ പ്രജാപതേഃ 21
പ്രജാനാം ഭക്ഷണം ചാപി ദേവാനാം ചാപി ധർഷണം
ആശ്രമധ്വംസനം ചാപി പരസ്ത്രീഹരണം തഥാ. 22

"ശക്രഃ ച	"ഇന്ദ്രനും
പ്രജാഭിഃ സഹ	പ്രജകളോടും കൂടി
സ്വയംഭുവഃ	ബ്രഹ്മാവിന്റെ
സ്ഥാനം യയൌ;	തിരുമുമ്പിൽ ചെന്നു;
തേ	അവർ
പ്രജാപതേഃ	ബ്രഹ്മാവിനോടായി
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണൻ
പ്രജാനാം ഭക്ഷണം	പ്രജകളെ ഭക്ഷിക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ചും,
ദേവാനാം ധർഷണം ച	ദേവന്മാരെ ഹിംസിക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ചും,
ആശ്രമധ്വംസനം അപി	ആശ്രമങ്ങളെ നശിപ്പിക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ചും
പരസ്ത്രീഹരണം തഥാ	പരസ്ത്രീകളെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടു പോകുന്നതിനെപ്പറ്റിയും,
അപി ച	മറ്റുമുള്ള
ദൌരാത്മ്യം അപി	ദുഷ്കൃത്യത്തെക്കുറിച്ചും,
അപി ച	ഇപ്രകാരവും
ശശംസുഃ	സങ്കടം ബോധിപ്പിച്ചു.

ഏവം പ്രജാ യദി തേഷ ഭക്ഷയിഷ്യതി നിത്യശഃ
അചിരേണൈവ കാലേന ശൂന്യോ ലോകോ ഭവിഷ്യതി. 23

"'ഏഷഃ നിത്യശഃ ഏവം പ്രജാഃ ഭക്ഷയിഷ്യതി യദി,	"'ഇവൻ ദിവസംതോറും ഇപ്രകാരം പ്രജകളെ വിഴുങ്ങുന്നവെന്നാൽ	അചിരേണ കാലേന ഏവ ലോകഃ ശൂന്യഃ തു ഭവിഷ്യതി.'	ഏറെത്താമസിയാതെതന്നെ ലോകം വെറുംപാഴായ് തീരുന്നതാണ്.'

വാസവസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ സർവ്വലോകപിതാമഹഃ
രക്ഷാംസ്യാവാഹയാമാസ കുംഭകർണ്ണം ദദർശ ഹ. 24

"സർവ്വലോകപിതാമഹഃ വാസവസ്യ വചഃ	"എല്ലാ ലോകത്തിന്നും പിതാമഹനായ ബ്രഹ്മദേവൻ ഇന്ദ്രന്റെ സങ്കടമൊഴി	ശ്രുത്വാ, രക്ഷാംസി ആവാഹയാമാസ; വരുത്തി; കുംഭകർണ്ണം ഹ ദദർശ.	ചെവിക്കൊണ്ടു, രാക്ഷസരെ കുംഭകർണ്ണനേയും നിരീക്ഷിച്ചു.

കുംഭകർണ്ണം സമീക്ഷ്യൈവ വിതത്രാസ പ്രജാപതിഃ
ദൃഷ്ട്വാ വിശ്രാസ്യ ചൈവേദം സ്വയംഭ്രുരിദമബ്രവീത്. 25

"പ്രജാപതിഃ സ്വയംഭൂഃ കുംഭകർണ്ണം സമീക്ഷ്യ, വിതത്രാസ;	"പ്രജാരക്ഷകനായ ബ്രഹ്മാവുതന്നെ കുംഭകർണ്ണനെ കണ്ടു, നടുങ്ങിപ്പോയി;	ദൃഷ്ട്വാ ച ഇദം ഏവ വിശ്രാസ്യ, ഇദം അബ്രവീത്.	കണ്ടക്ഷണത്തിൽതന്നെ ദേവന്മാർ ബോധിപ്പിച്ചതിനെക്കുറിച്ചു് വിശ്രാസമുൾക്കൊണ്ടു് ഇപ്രകാരം ശപിച്ചു.

ധ്രുവം ലോകവിനാശായ പൌലസ്ത്യോ നാസി നിർമ്മിതഃ
തസ്മാത് തപ്സ്യുപ്രതി മൃതകല്പഃ ശയിഷ്യസേ. 26

"'ലോകവിനാശായ പൌലസ്ത്യേന നിർമ്മിതഃ അസി നീ ഉത്പാദിപ്പിക്കപ്പെട്ടത്	"'ലോകവിനാശത്തിന്നായുണ്ടായാണ് പുലസ്ത്യപുത്രനായ വിശ്രവസ്സിനാൽ	ധ്രുവം; തസ്മാത് അദ്യപ്രഭൃതി, മൃതകല്പഃ തപം ശയിഷ്യസേ.'	തീർച്ചതന്നെ; അതിനാൽ ഇന്നുതൊട്ട്, മൃതപ്രായനായി നീ ഉറങ്ങിക്കിടന്നാലും.'

ബ്രഹ്മശാപാഭിഭൂതോഽഥ നിപപാതാഗ്രതഃ പ്രഭോഃ
തതഃ പരമസംഭ്രാന്തോ രാവണോ വാക്യമബ്രവീത്. 27

"അഥ ബ്രഹ്മശാപാഭിഭൂതഃ, പ്രഭോഃ അഗ്രതഃ	"അപ്പോൾ, ബ്രഹ്മാവിന്റെ ശാപമേറ്റവനായി, സർവ്വശക്തനായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സന്നിധിയിൽവെച്ചുതന്നെ	നിപപാത; തതഃ രാവണഃ പരമസംഭ്രാന്തഃ വാക്യം അബ്രവീത്.	അവൻ വീണുകളഞ്ഞു; അപ്പോൾ രാവണൻ ഏറെ പരിഭ്രമിച്ചു് ഇങ്ങിനെ ഉണർത്തിച്ചു.

വിവൃദ്ധഃ കാഞ്ചനോ വൃക്ഷഃ ഫലകാലേ നികൃത്യതേ
ന നപ്തുരം സപക്വം ന്യായ്യം ശപ്തുമേവം പ്രജാപതേ. 28

"'പ്രജാപതേ!	"പ്രജാരക്ഷകനായുള്ളോവേ!
കാഞ്ചനഃ വൃക്ഷഃ	ഒരു ചമ്പകവൃക്ഷം
വിവൃദ്ധഃ	നന്നായിവളർത്തപ്പെട്ട്
ഫലകാലേ	ഉപയോഗത്തിന്നാവാറാകുമ്പോൾ
നികൃത്യതേ;	വെട്ടിമുറിക്കപ്പെടുന്നുവ
ഏവം	ഇപ്രകാരം [ല്ലൊ;
സപക്വം	സപത്നം
നപ്തുരം	പൌത്രന്റെ മകനായ
ശപ്തും	ശപിക്കുന്നത് [ഇവനെ
ന്യായ്യം ന.	ന്യായമല്ല.

ന മിഥ്യാവചനശ്ച ത്വം സപ്സ്യത്യേഷ ന സംശയഃ
കാലസ്തു ക്രിയതാമസ്യ ശയനേ ജാഗരേ തഥാ. 29

"'ത്വം ച മിഥ്യാവചനഃ ന;	"'നിന്തിരുവടിയാകട്ടെ പാഴ്പ്പാക്കരുളിച്ചെയ്കയില്ല;
ഏഷഃ	ഇവൻ
സപ്സ്യതി	ഉറങ്ങിക്കളയും
സംശയഃ ന;	തീർച്ചതന്നെ;
തഥാ തു	അപ്രകാരമാണെന്നാ
അസ്യ	ഇവന്ന് [ലും
ശയനേ	ഉറങ്ങുന്നതിലും
ജാഗരേ	ഉണരുന്നതിലും
കാലഃ	ഒരു ക്ലിപ്തമായ കാലം
ക്രിയതാം.'	കല്പിക്കപ്പെടേണ്ടതാണ്.'

രാവണസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ സപ്രയംഭ്രരിദമബ്രവീത്. 30

"സപ്രയംഭ്വഃ,	"ബ്രഹ്മാവ്,
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
വചഃ	അപേക്ഷയെ
ശ്രുത്വാ,	ചെവിക്കൊണ്ട്,
ഇദം	ഇങ്ങിനെ
അബ്രവീത്.	അരുളിച്ചെയ്തു.

ശയിതാ ഹ്യേഷ ഷണ്മാസാനേകാഹം ജാഗരിഷ്യതി
ഏകേനാഹ്നാ തപസ്വൈ വീരശ്ചരൻ ഭ്രമിം ബുഭുക്ഷിതഃ 31
വ്യാത്താസ്യാ ഭക്ഷയേല്ലോകാൻ സംക്രുദ്ധ ഇവ പാവകഃ. 32

"'ഏഷഃ ഹി ഷൺമാസാൻ ശയിതാ;	"'ഇവനും ആറുമാസക്കാലം ഉറങ്ങും;
ഏകാഹം	ഒരു ദിവസം
ജാഗരിഷ്യതി;	ഉണർന്നിരിക്കും;
വീരഃ	വീരനായ
അസൌ,	ഇവൻ,
ഏകേന അഹ്നാ തു	ആ ഒരു ദിവസത്തിലാകട്ടെ
ബുഭുക്ഷിതഃ	വിശന്നവനായി,
ഭ്രമിം	ഭൂമിയിൽ
ചരൻ	സഞ്ചരിക്കുന്നവനായി
വ്യാത്താസ്യഃ	വായും തുറന്നുകൊണ്ട്
സംക്രുദ്ധഃ	ഏറ്റം ക്രുദ്ധിച്ച്
പാവകഃ ഇവ,	അഗ്നിപോലെയുള്ളവ
ലോകാൻ	ജന്തുക്കളെ [നായി,
ഭക്ഷയേത്.'	ഭക്ഷിച്ചു കാലം കഴിക്കുന്നതാണ്.'

[ഒരു ദിവസം ഉണർന്നിരിക്കും എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, യുദ്ധം മുതലായ അത്യാഹിതകാര്യങ്ങളിൽ ഒന്നിലധികം ദിവസം ഉണർന്നിരിക്കുമെന്ന് ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു. ഉത്തരകാണ്ഡം 16, 17, 18 സർഗ്ഗങ്ങളിൽ രാവണൻ, കുംഭകർണ്ണൻ മുതലായവരോടും സൈന്യങ്ങളോടുംകൂടി ഇന്ദ്രലോകത്തെ ജയിപ്പാൻ പോയ അവസരത്തിൽ ഒന്നാമത്തെ ദിവസം മധുപുരത്തിൽ വാസവും രണ്ടാമത്തെ ദിവസം കൈലാസത്തിൽ വാസവും, മൂന്നാം ദിവസത്തിൽ "കുംഭകർണ്ണസ്തു ദുഷ്പ്രകൃതിമാ നാനാപ്രഹരണോദ്യതഃ" (ഉത്തര. 18) എന്നിത്യാദികൊണ്ട് യുദ്ധവും പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു കാണുക. (തിലകം.)]

സോഽസൌ വ്യസനമാപന്നഃ കുംഭകർണ്ണമബോധയത്
തത്പരാക്രമഭീതശ്ച രാജാ സംപ്രതി രാവണഃ. 33

"തത്പരാക്രമഭീതഃ"	"നിന്തിരുവടിയുടെ പരാക്രമംകൊണ്ട് ഭീതി പൂണ്ടവനായ	സംപ്രതി	ഇപ്പോൾ
		വ്യസനം ആപന്നഃ ച	ആപത്തിലകപ്പെട്ടവനാകയാൽ
സഃ	ആ	കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ
അസൌ	ഈ	അബോധയത്.	ഉണർത്തിയിരിക്കയാണ്.
രാവണഃ രാജാ	രാവണമഹാരാജാവു്		

സ ഏഷ നിർഗ്ഗതോ വീരഃ ശിബിരാദ്ഭീമവിക്രമഃ
വാനരാൻ ഭൃശസംക്രുദ്ധോ ഭക്ഷയൻ പരിധാവതി. 34

"ഭീമവിക്രമഃ	"ഘോരപരാക്രമശാലിയായ	ഭൃശസംക്രുദ്ധഃ	അതിക്രുദ്ധനായി
സഃ	അപ്രകാരമുള്ള	വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ
ഏഷഃ വീരഃ,	ഈ വീരൻ,	ഭക്ഷയൻ	വിഴുങ്ങിക്കളയുമെന്നു വെച്ചു്
ശിബിരാത്	തന്റെ അരമനയിൽ നിന്നു്	പരിധാവതി.	വേഗത്തിൽചെല്ലുകയാണു്.
നിർഗ്ഗതഃ	പുറപ്പെട്ടവനായി		

കുംഭകർണ്ണം സമീക്ഷ്യൈവ ഹരയോഽദ്യ പ്രവിദ്രുതാഃ
കഥമേനം രണേ ക്രുദ്ധം വാരയിഷ്യന്തി വാനരാഃ. 35

"ഹരയഃ	"കപികൾ	ക്രുദ്ധം	ക്രുദ്ധിച്ചവനായ
അദ്യ	ഇതാ	ഏനം	ഇവനെ
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ	വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
സമീക്ഷ്യ ഏവ	കണ്ടക്ഷണത്തിൽത	കഥം	എങ്ങിനെയാണൊ
പ്രവിദ്രുതാഃ;	ഓടിക്കഴിഞ്ഞു; [ന്നെ	വാരയിഷ്യന്തി!	എതിർപ്പാൻപോകുന്നതു്!
രണേ	പോരിൽ		

ഉച്യന്താം വാനരാഃ സർവ്വേ യന്ത്രമേതത് സമുച്ഛ്രിതം
ഇതി വിജ്ഞായ ഹരയോ ഭവിഷ്യന്തീഹ നിർഭയാഃ. 36

"വാനരാഃ	"വാനരന്മാർ	ഉച്യന്താം;	പറയപ്പെടട്ടെ;
സർവ്വേ	എല്ലാവരും	ഇതി	എന്നാൽ
ഇഹ,	ഇപ്പോൾ,	ഹരയഃ	വാനരന്മാർ
ഏതത്	ഇതു്	വിജ്ഞായ	അതിനെ വിശ്വസിച്ചു്
സമുച്ഛ്രിതം	പൊക്കത്തിലുള്ള	നിർഭയാഃ	ഭയരഹിതരായി
യന്ത്രം	ഒരു യന്ത്രമാണെന്നു്	ഭവിഷ്യന്തി."	ഭവിക്കുന്നതാണു്."

വിഭീഷണവചഃ ശ്രുത്വാ ഹേതുമത്സുമുഖേരിതം
ഉവാച രാഘവോ വാക്യം നീലം സേനാപതിം തദാ. 37

രാഘവഃ,	ശ്രീരാഘവൻ,	തദാ,	ആ സമയം
ഹേതുമത്	യുക്തിയുക്തവും	സേനാപതിം	സേനാധിപനായ
സുമുഖേരിതം	പ്രിയമായിപറയപ്പെട്ടതുമായ	നീലം	നീലനോടായി
വിഭീഷണവചഃ	വിഭീഷണവാക്യത്തെ	വാക്യം ഉവാച.	ഇപ്രകാരം അരുളിച്ചെയ്തു.
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,		

ഗച്ഛ സൈന്യാനി സർവ്വാണി വ്യൂഹ്യ തിഷ്ഠസ്വ പാവകേ
ദ്വാരാണ്യാദായ ലങ്കായാശ്ചര്യാശ്ചാപ്യഥ സംക്രമാൻ. 38

"പാവകേ!	"അഗ്നിപുത്ര! (നീല!)	ലങ്കായാഃ	ലങ്കാപുരത്തിന്റെ
ഗച്ഛ;	ഭവാൻ പുറപ്പെട്ടുചെല്ലുക;	ദ്വാരാണി ച	കോട്ടവാതിലുകളിലും
സർവ്വാണി	എല്ലാ	ചര്യാഃ അപി	കാവൽസ്ഥലങ്ങളിലും
സൈന്യാനി	സൈന്യങ്ങളേയും	സംക്രമാൻ അഥ	കിടങ്ങുകളിലുള്ള പാലങ്ങളിലും
വ്യൂഹ്യ	വകുത്ത്		
ആദായ,	കൂട്ടിക്കൊണ്ട്,	തിഷ്ഠസ്വ.	കാത്തുനില്ക്കുക.

[ഇതിൽനിന്ന് രാവണപരാജയത്തിന്നുശേഷം യുദ്ധമില്ലാതെ കുറച്ചുനാളുണ്ടായിരുന്നു എന്നു ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു. (എന്നു തിലകം.)]

ശൈലശൃംഗാണി വൃക്ഷാംശ്ച ശിലാശ്ചാപ്യുപസംഹര
തിഷ്ഠന്തു വാനരാഃ സർവ്വേ സായുധാഃ ശൈലപാണയഃ. 39

"ശൈലശൃംഗാണി ച	"കുന്നിൻമുടികളേയും	സർവ്വേ	എല്ലാവരും
വൃക്ഷാൻ അപി	വൃക്ഷങ്ങളേയും	സായുധാഃ	പൊരുതുവാനുള്ള കോപ്പുകളോടുകൂടി
ശിലാഃ ച	പാറകളേയും	ശൈലപാണയഃ	പാറകൾ കയ്യിലേന്തിക്കൊണ്ട്
ഉപസംഹര;	തയ്യാറാക്കിക്കൊൾക;		
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ	തിഷ്ഠന്തു"	കാത്തുനില്ക്കട്ടെ."

രാഘവേണ സമാദിഷ്ടോ നീലോ ഹരിചമൂപതിഃ
ശശാസ വാനരാനീകം യഥാവത് കപികുഞ്ജരഃ. 40

രാഘവേണ	ശ്രീരാമനാൽ	നീലഃ	നീലൻ
സമാദിഷ്ടഃ	ആജ്ഞാപിക്കപ്പെട്ട	യഥാവത്	അപ്രകാരംതന്നെ
ഹരിചമൂപതിഃ	വാനരസേനാധിപനും	വാനരാനീകം	വാനരസേനയെ
കപികുഞ്ജരഃ	കപിശ്രേഷ്ഠനുമായ	ശശാസ.	നിയമിച്ചു.

തതോ ഗവാക്ഷഃ ശരഭോ ഹനുമാനംഗദസ്തഥാ
ശൈലശൃംഗാണി ശൈലാഭാ ഗൃഹീത്വാ ദ്വാരമഭ്യയുഃ. 41

തതഃ	അപ്പോൾ	അംഗദഃ തഥാ	അംഗദനും
ശൈലാഭഃ	പർവ്വതാകാരന്മാരായ	ശൈലശൃംഗാണി	ഗിരിശിഖരങ്ങളെ
ഗവാക്ഷഃ	ഗവാക്ഷനും	ഗൃഹീത്വാ,	എടുത്തുകൊണ്ട്
ശരഭഃ	ശരഭനും	ദ്വാരം	കോട്ടവാതിൽക്കൽ
ഹനുമാൻ	ഹനുമാനും	അഭ്യയുഃ.	എത്തി.

രാമവാക്യമുപശ്രുത്യ ഹരയോ ജിതകാശിനഃ
പാദപൈരർദ്ദയൻ വീരാ വാനരാഃ പരവാഹിനീം. 42

ഹരയഃ	വാനരന്മാർ	വീരാഃ	വീരന്മാരായ
രാമവാക്യം	ശ്രീരാമവാക്യത്തെ	വാനരാഃ	ആ വാനരന്മാർ
ഉപശ്രുത്യ	കയ്ക്കൊണ്ട്	പാദപൈഃ	വൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ട്
ജിതകാശിനഃ ;	വിജയികളെന്നപോ ലെതന്നെ വിലസി;	പരവാഹിനീം	ശത്രുസൈന്യത്തെ
		അർദ്ദയൻ.	മർദ്ദിപ്പാനൊരുങ്ങി.

തതോ ഹരീണാം തദനീകമുഗ്രം
രരാജ ശൈലോദ്യതദീപ്തഹസ്തം
ഗിരേഃ സമീപാനുഗതം യഥൈവ
മഹന്മഹാംഭോധരജാലമുഗ്രം. 43

തതഃ	ആ സമയം	സമീപാനുഗതം	അടുത്തായി ചുറ്റും
ഹരീണാം	വാനരന്മാരുടെ	തത്	ആ [നില്ക്കുന്നതുമായ
ഉഗ്രം	ഭയങ്കരവും	അനീകം	സൈന്യം
ശൈലോദ്യത-ദീപ്തഹസ്തം	ഗിരികളെ ഉയരെ ഓങ്ങിക്കൊണ്ട് വിളങ്ങുന്ന കൈകളോടുകൂടിയതും	മഹത്	വമ്പിച്ചതും
		ഉഗ്രം	ഭയങ്കരവുമായ
		മഹാംഭോധര-ജാലം യഥാ ഏവ	മഹാമേഘപടലമെന്നപോലെതന്നെ
ഗിരേഃ	സുവേലപർവ്വതത്തിൻറെ	രരാജ.	പരിലസിച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഏകഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തൊന്നാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആരംഭം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 17314; യുദ്ധകാണ്ഡം ആരംഭം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 2639.

ദ്വിഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തിരണ്ടാംസർഗ്ഗം.

[രാവണാഭ്യർത്ഥനാ = രാവണൻ കുംഭകർണ്ണനോട് സാന്ത്വവാക്കരചെയ്യുന്നതു്.]

സ തു രാക്ഷസശാർദ്ദൂലോ നിദ്രാമദസമാകുലഃ
രാജമാർഗ്ഗം ശ്രിയാ ജുഷ്ടം യയൌ വിപുലവിക്രമഃ: 1

രാക്ഷസശാർദ്ദൂലഃ	രാക്ഷസവീരനും	സഃ തു,	ആ കുംഭകർണ്ണനാകട്ടെ,
വിപുലവിക്രമഃ	അതിപരാക്രമശാലിയും	ശ്രിയാ ജുഷ്ടം	സമ്പത്സമൃദ്ധമായ
നിദ്രാമദസമാകുലഃ	ഉറക്കംകൊണ്ടും ലഹരികൊണ്ടും നല്ല ബോധമില്ലാതിരിക്കുന്നവനുമായ	രാജമാർഗ്ഗം	രാജവീഥിയിൽ കൂടി
		യയൌ.	ചെന്നുകൊണ്ടിരുന്നു.

രാക്ഷസാനാം സഹസ്രൈശ്ച വൃതഃ പരമദുർജ്ജയഃ
ഗൃഹേഭ്യഃ പുഷ്പവർഷേണ കീര്യ്യമാണസ്തദാ യയൌ 2

തദാ	ആ സമയം	വൃതഃ,	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി,
പരമദുർജ്ജയഃ,	ഒട്ടും ജയിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തവനായ അവൻ,	ഗൃഹേഭ്യഃ	വീടുകളിൽ നിന്നു്
		പുഷ്പവർഷേണ	പൂമാരികൊണ്ടു്
രാക്ഷസാനാം സഹസ്രൈഃ	അനേകം രാക്ഷസന്മാരാൽ	കീര്യ്യമാണഃ ച	അഭിവർഷിക്കപ്പെട്ടവനായി
		യയൌ.	ചെന്നെത്തി.

സ ഹേമജാലവിതതം ഭാനുഭാസ്വരദർശനം
ദദർശ വിപുലം രമ്യം രാക്ഷസേന്ദ്രനിവേശനം. 3

സഃ,	അവൻ,	വിപുലം	വിശാലവും
ഹേമജാലവിതതം	സ്വർണ്ണക്കിളിവാതിലുകൾ നിരന്നുള്ളതും	രമ്യം	മനോഹരവുമായ
		രാക്ഷസേന്ദ്രനിവേശനം	രക്ഷോനാഥന്റെ അരമനയെ
ഭാനുഭാസ്വരദർശനം	സൂര്യനെപ്പോലെ കാന്തി പൂണ്ടു വിലസുന്നതും	ദദർശ.	കണ്ടു.

സ തത്തദാ സൂര്യ ഇവാഭ്രജാലം പ്രവിശ്യ രക്ഷോധിപതേർനിവേശം
ദദർശ ദൂരാദ്ഗൃഹമാസനസ്ഥം സ്വയംഭുവം ശക്ര ഇവാസനസ്ഥം. 4

സഃ,	അവൻ,	ദൂരാ	ദൂരത്തിൽ
രക്ഷോധിപതേഃ	രാക്ഷസാധിപന്റെ	ആസനസ്ഥം	സിംഹാസനസ്ഥനായ
തത്	ആ	അഗ്രജം,	ജ്യേഷ്ഠനെ,
നിവേശം,	അരമനയ്ക്കുള്ളിൽ,	ശക്രഃ	ഇന്ദ്രൻ
സൂര്യഃ	ആദിത്യൻ	ആസനസ്ഥം	ആസനത്തിലെഴുന്നള്ളിയിരുന്ന
അഭ്രജാലം ഇവ	മേഘപടലത്തിനുള്ളിലെന്നപോലെ	സ്വയംഭുവം	ബ്രഹ്മദേവനെ
പ്രവിശ്യ,	കടന്നു്,	ഇവ,	എന്നപോലെ,
തദാ	ആസമയം	ദദർശ.	നിരീക്ഷിച്ചു.

ഭ്രാതുഃ സ ഭവനം ഗച്ഛൻ രക്ഷോഗണസമന്വിതം
കുംഭകർണ്ണഃ പദന്യാസൈരകമ്പയത മേദിനീം. 5

സഃ	അ	ഭവനം	അരമനയിൽ
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,	ഗച്ഛൻ	പ്രവേശിക്കുന്നവനായി
രക്ഷോഗണ-സമന്വിതം	രാക്ഷസഗണങ്ങളും നിറഞ്ഞതായ	പദന്യാസൈഃ	കാൽവെപ്പുകളാകൊ
		മേദിനീം	ഭൂമിയെ [ണ്ടു
ഭ്രാതുഃ	ജ്യേഷ്ഠന്റെ	അകമ്പയത.	കുലുക്കി.

സോഽഭിഗമ്യ ഗൃഹം ഭ്രാതുഃ കക്ഷ്യാമഭിവിഗാഹ്യ ച
ദദർശോദ്വിഗ്നമാസീനം വിമാനേ പുഷ്പകേ ഗുരും. 6

സഃ	അവൻ	പുഷ്പകേ വിമാനേ	പുഷ്പകവിമാനത്തിൽ
ഭ്രാതുഃ ഗൃഹം	ജ്യേഷ്ഠന്റെ അരമന	ആസീനം	സിംഹാസനസ്ഥനാ
അഭിഗമ്യ,	പുക്കു്, [യിൽ	ഗുരും	ജ്യേഷ്ഠനെ [യിരുന്ന
കക്ഷ്യാം	നാലുകെട്ടും	ഉദ്വിഗ്നം	അത്തൽപൂണ്ടിരിക്കുന്ന
അഭിവിഗാഹ്യ ച,	കടന്നുചെന്നശേഷം	ദദർശ.	കണ്ടു. [വനായി

അഥ ദൃഷ്ട്വാ ദശഗ്രീവഃ കുംഭകർണ്ണമുപസ്ഥിതം
തുണ്ണമുത്ഥായ സംഹൃഷ്ടഃ സന്നികർഷമുപാനയത്. 7

അഥ	ആ സമയം	സംഹൃഷ്ടഃ	സന്തോഷമുൾക്കൊണ്ട
ദശഗ്രീവഃ,	രാവണൻ	തുണ്ണം	ഉടനെ [വനായി
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ	ഉത്ഥായ	എഴുന്നീറ്റ്
ഉപസ്ഥിതം	വന്നെത്തിയവനായി	സന്നികർഷം	അരികത്തേക്ക്
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു്,	ഉപാനയത്.	കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി.

അഥാഽഽസീനസ്യ പര്യങ്കേ കുംഭകർണ്ണോ മഹാബലഃ
ഭ്രാതുർവ്വന്ദേ ചരണൗ കിം കൃത്യമിതി ചാബ്രവീത്. 8

അഥ	അപ്പോൾ	ചരണൗ	പാദങ്ങളെ
മഹാബലഃ	മഹാബലവാനായ	വവന്ദേ;	വന്ദിച്ചു;
കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ	"കിം	"എന്തൊന്നാണു്
പര്യങ്കേ	ആസനത്തിൽ	കൃത്യം"	ചെയ്യേണ്ടതായുള്ളതു്?"
ആസീനസ്യ	എഴുന്നെള്ളിയിരുന്നവ	ഇതി ച	എന്നും
ഭ്രാതുഃ	ജ്യേഷ്ഠന്റെ [നായ	അബ്രവീത്.	ചോദിച്ചു.

ഉത്പത്യ ചൈനം മുദിതോ രാവണഃ പരിഷസ്വജേ
സ ഭ്രാത്രാ സംപരിഷ്വക്തോ യഥാവച്ചാഭിനന്ദിതഃ. 9

രാവണഃ	രാവണൻ	സഃ, ഭ്രാത്രാ	അവൻ ജ്യേഷ്ഠനാൽ
മുദിതഃ	സന്തോഷഭരിതനായി	സംപരിഷ്വക്തഃ	പുൽകപ്പെട്ടവനായി
ഉത്പത്യ,	ചാടിയെഴുന്നീറ്റു്,	യഥാവത്	വേണ്ടുംവണ്ണം
ഏനം ച	ഇവനെയും	അഭിനന്ദിതഃ ച.	കൊണ്ടാടപ്പെടുകയും ചെയ്തു.
പരിഷസ്വജേ;	പുൽകിയണച്ചു;		

കുംഭകർണ്ണഃ ശുഭം ദിവ്യം പ്രതിപേദേ വരാസനം. 10
സ തദാസനമാശ്രിത്യ കുംഭകർണ്ണോ മഹാബലഃ
സംരക്തനയനഃ കോപാദ്രാവണം വാക്യമബ്രവീത്. 11

കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,	തത് ആസനം	ആ ആസനത്തിൽ
ദിവ്യം	വിശേഷപ്പെട്ടതും	ആശ്രിത്യ,	ഇരുന്നശേഷം,
ശുഭം	ഭംഗിവാച്ചതുമായ	കോപാത്	കോപത്താൽ
വരാസനം	ഉത്തമാസനത്തിൽ	സംരക്തനയനഃ	കണ്ണുകൾ കലങ്ങിയവനായി
പ്രതിപേദേ;	ഇരുന്നു;	രാവണം	രാവണനെനോക്കി
സഃ	ആ	വാക്യം	ഒരുവാക്ക്
മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ	അബ്രവീത്.	ചോദിച്ചു.
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,		

കിമർത്ഥമഹമാദൃത്യ ത്വയാ രാജൻ വിബോധിതഃ
ശംസ കസ്മാദ്ഭയം തേഽസ്തി കോഽദ്യ പ്രേതോ ഭവിഷ്യതി. 12

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!	തേ	നിന്തിരുവടിക്ക്
അഹം	ഞാൻ	ഭയം	സങ്കടം
കിമർത്ഥം	എന്തുകാരണത്താലാ	അസ്തി?	നേരിട്ടിരിക്കുന്നത്?
ത്വയാ	നിന്തിരുവടിയാൽ [ണ്	അദ്യ	ഇപ്പോൾ
ആദൃത്യ	ഔത്സുക്യത്തോടുകൂടി	കഃ	ഏതൊരുവനാണ്
വിബോധിതഃ?	ഉണർത്തപ്പെട്ടത്?	പ്രേതഃ	ചത്തശവമായി
ശംസ;	ഉരചെയ്താലും;	ഭവിഷ്യതി?	തീരുവാൻ പോകുന്നത്?
കസ്മാത്	എവനിൽനിന്നാണ്		

ന മേ വീര്യേ ബലേ തുല്യസ്ത്രിഷു ലോകേഷു വിദ്യതേ
യദീന്ദ്രാത് തേ ഭയം രാജൻ യദി വാ തേ സ്വയംഭുവഃ. 13

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!	വീര്യേ	വീര്യത്തിലും
തേ	നിന്തിരുവടിക്ക്	ബലേ	കൈയ്യൂക്കിലും
ഭയം	ആപത്ത്	മേ	എനിക്ക്
ഇന്ദ്രാത് യദി,	ഇന്ദ്രനിൽ നിന്നായാലും	തുല്യഃ,	തുല്യനായ ഒരുവൻ,
തേ	നിന്തിരുവടിക്ക് [ശരി	ത്രിഷു	മൂന്നു
സ്വയംഭുവഃ യദി വാ,	ബ്രഹ്മാവിങ്കൽ നിന്നായാലും ശരി,	ലോകേഷു	ലോകങ്ങളിലും
		ന വിദ്യതേ.	ഇല്ലതന്നെ.

ഭ്രാതരം രാവണഃ ക്രുദ്ധം കുംഭകർണ്ണമവസ്ഥിതം
ഈഷത്തു പരിവൃത്താഭ്യാം നേത്രാഭ്യാം വാക്യമബ്രവീത്. 14

രാവണഃ,	രാവണൻ,	അവസ്ഥിതം	വത്തിച്ചിരുന്ന
ക്രുദ്ധം	കോപം പൂണ്ടവനായി	ഭ്രാതരം	അനുജനായ
ഈഷത്	ചെറ്	കുംഭകർണ്ണം തു	കുംഭകർണ്ണനെ നോക്കി
പരിവൃത്താഭ്യാം	ഉരുട്ടിമിഴിക്കുന്ന	വാക്യം അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.
നേത്രാഭ്യാം	നേത്രങ്ങളോട് കൂടി		

അദ്യ തേ സുമഹാൻ കാലഃ ശയാനസ്യ മഹാബല
സുഖിതസ്ത്വം ന ജാനീഷേ മമ രാമകൃതം ഭയം. 15

"മഹാബല!	"മഹാബലശാലിയായ	സുഖിതഃ	നിർവ്വിചാരനായ
തേ	നീ [വനേ!	ത്വം,	നീ,
ശയാനസ്യ,	ഉറങ്ങിക്കിടക്കേ,	മമ	എനിക്ക്
അദ്യ	ഇപ്പോൾ	രാമകൃതം	രാമനാൽ ഉളവായിട്ടുള്ള
കാലഃ	കാലം	ഭയം	സങ്കടത്തെ
സുമഹാൻ;	വല്ലാത്തതായിട്ടാണിരി ക്കുന്നത്;	ന ജാനീഷേ.	അറിയുന്നില്ല.

[" നീ ഉറങ്ങുവാൻ തുടങ്ങീട്ട് ഇന്നെക്ക് വളരെ കാലമായിരിക്കുന്നു " എന്നിത്യാദിയായി ഇത രവ്യാഖ്യാനങ്ങളും. (60-ാംസർഗ്ഗം 18-ാംശ്ലോകത്തിലെ കുറിപ്പിലും കാണുക.)

" നീ ഉറങ്ങിക്കാലം കഴിപ്പാൻ തുടങ്ങീട്ട ഇന്നെയ്ക്കു് എത്രയോ കൊല്ലങ്ങളായി" എന്നും സമുചിതമായ അർത്ഥമാകുന്നു. നിന്റെ ജീവകാലം മുഴുവനും നീ ഉറങ്ങിക്കഴിക്കയാണു്; എന്റെ കഷ്ടപ്പാടുകളൊന്നും നീ അറിയുന്നില്ല, എന്നു് സാരം.]

ഏഷ ദാശരഥീ രാമഃ സുഗ്രീവസഹിതോ ബലീ
സമുദ്രം സബലസ്തീർത്ത്വാ മൂലം നഃ പരികൃന്തതി. 16

"ദാശരഥീ	"ദശരഥപുത്രനായ	സബലഃ	സൈന്യങ്ങളോടുംകൂടി
ഏഷഃ	ഈ	സമുദ്രം	സമുദ്രത്തെ
ബലീ	ബലശാലിയായ	തീർത്ത്വാ,	കടന്ന്
രാമഃ,	രാമൻ,	നഃ	നമുക്ക്
സുഗ്രീവസഹിതഃ	സുഗ്രീവസഹിതനായി	മൂലം പരികൃന്തതി.	മൂലനാശം വരുത്തുന്നു.

ഹന്ത പശ്യസ്വ ലങ്കായാം വനാന്യുപവനാനി ച
സേതുനാ സുഖമാഗമ്യ വാനരൈരുപകാൽപ്പിതം. 17

"ഹന്ത!	"എന്തൊരുകഷ്ടം!	സേതുനാ	അണകെട്ടിയതിൽക്കൂടി
ലങ്കായാം	ലങ്കയിൽ	സുഖം	എളുപ്പത്തിൽ
വനാനി	വനങ്ങളേയും	ആഗമ്യ,	എത്തിച്ചേർന്ന്,
ഉപവനാനി ച	തോട്ടങ്ങളേയും	വാനരൈ-കാൽപ്പിതം.	എല്ലാം വാനരക്കടലാക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.
പശ്യസ്വ;	നോക്കുക;		

യേ രക്ഷസാം മുഖ്യതമാ ഹതാസ്തേ വാനരൈർയുധി
ലങ്കാ താവന്മഹാബാഹോ ബാലവൃദ്ധാവശേഷിതാ. 18

"രക്ഷസാം	"രാക്ഷസരിൽവെച്ച്	മഹാബാഹോ!	മഹാശക്തിയാന്നവനേ!
യേ	യാതൊരുവർ		
മുഖ്യതമാഃ,	പ്രധാനികളോ,	താവത്	ഇപ്പോൾ
തേ	അവർ	ലങ്കാ	ലങ്കാനഗരം
യുധി	പോരിൽ	ബാലവൃദ്ധാവശേഷിതാ.	കുട്ടികളും കിഴവന്മാരും മാത്രം ശേഷിച്ചതായിരിക്കുന്നു.
വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ		
ഹതാഃ;	ഹനിക്കപ്പെട്ട;		

വാനരാണാം ക്ഷയം യുദ്ധേ ന പശ്യാമി കഥാചന. 19

"യുദ്ധേ	"പോരിൽ	കഥാചന	എന്തായാലും
വാനരാണാം	വാനരന്മാർക്ക്	ന പശ്യാമി.	ഞാൻ കാണുന്നതുമില്ല.
ക്ഷയം	ഒരു നാശത്തെയും		

ന ചാപി വാനരാ യുദ്ധേ ജിതപൂർവ്വാഃ കഥാചന. 20

"യുദ്ധേ	"പോരിൽ	കഥാചന അപി	ഒരിക്കലെങ്കിലും
വാനരാഃ ച	വാനരന്മാരാണെങ്കിൽ	ജിതപൂർവ്വാഃ ന.	ഇതവരെ ജയിക്കപ്പെട്ടിട്ടുമില്ല.

തദേതദ്ഭയമുത്പന്നം ത്രായസേമാം മഹാബല
നാശയ ത്വമിമാനദ്യ തദർഹം ബോധിതോ ഭവാൻ. 21

"മഹാബല!	"കരുത്തേറിയവനേ!	ത്വം	നീ
തത്	അപ്രകാരമെല്ലാമിരി	അദ്യ	ഇപ്പോൾ
ഏതത്	ഈ [ക്കുന്ന	ഇമാൻ	ഇവരെ
ഭയം	ആപത്ത്	നാശയ;	ഒടുക്കിയാലും;
ഉത്പന്നം;	നേന്നിരിക്കുന്നു;	തദർഹം	അതിന്നായുള്ളവനെയാണ്
ഇമാം	ഈ ലങ്കയെ	ഭവാൻ	നീ
ത്രായസേ;	കാത്തുകൊണ്ടാലും;	ബോധിതഃ.	ഉണർത്തപ്പെട്ടതു്.

ശത്രുണാ രുദ്ധനഗരം യുദ്ധേ ഹതസുഹൃജ്ജനം 22
സർവ്വക്ഷപിതകോശം ച സ ത്വമഭ്യവപദ്യ മാം
ത്രായസേമാം പുരീം ലങ്കാം ബാലവൃദ്ധാവശേഷിതാം. 23

"സഃ	"അപ്രകാരമുള്ള	സർവ്വക്ഷപിത-കോശം ച	ഭണ്ഡാരം മുഴുവൻ ഒഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നവ
ത്വം,	നീ,	അഭ്യവപദ്യ	അറിഞ്ഞ് [നായും
മാം	എന്നെ	ബാലവൃദ്ധാവശേഷിതാം	ബാലന്മാരും വയോധികന്മാരും മാത്രം ബാക്കിയായ
യുദ്ധേ,	പോരിൽ	ഇമാം	ഈ
ശത്രുണാ	ശത്രുവിനാൽ	ലങ്കാം പുരീം	ലങ്കാപുരത്തെ
രുദ്ധനഗരം	നിരോധിക്കപ്പെട്ട പുരത്തോടുകൂടിയവനായും	ത്രായസേ.	രക്ഷിച്ചാലും.
ഹതസുഹൃജ്ജനം	സഹായികളെല്ലാം വധിക്കപ്പെട്ടവനായും		

ഭ്രാതുരർത്ഥേ മഹാബാഹോ കുരു കർമ്മ സുദുഷ്കരം
മയൈവം നോക്തപൂർവ്വോ ഹി കച്ചിദ്ഭ്രാതഃ പരന്തപ. 24

"മഹാബാഹോ!	"മഹാബാഹുവായവ	ഭ്രാതഃ!	സോദര!
ഭ്രാതുഃ അർത്ഥേ	ജ്യേഷ്ഠനുവേണ്ടി [നെ!	മയാ	എന്നാൽ
സുദുഷ്കരം	ദുഃസാദ്ധ്യമായ	ഏവം	ഇമ്മാതിരി
കർമ്മ	കൃത്യത്തെ	ഉക്തപൂർവ്വഃ ന ഹി കച്ചിത്.	നീ ഇതിനുമുമ്പ് ഒരിക്കലും അവശ്യപ്പെടപ്പെട്ടിട്ടില്ലല്ലൊ.
കുരു;	ചെയ്താലും;		
പരന്തപ!	ശത്രുനാശന!		

തയ്യസ്തി തു മമ സ്നേഹഃ പരാ സംഭാവനാ ച മേ
ദൈവാസുരേഷു യുദ്ധേഷു ബഹുശോ രാക്ഷസർഷഭ 25
തയാ ദേവാഃ പ്രതിവ്യൂഹ്യ നിർജ്ജിതാശ്ചാസുരാ യുധി. 26

"മമ	"എനിക്ക്
തയി തു	നിന്നെറപേരിൽതന്നെ
സ്നേഹഃ	പ്രതിപത്തി [യാണ്
അസ്തി;	ഉള്ളത്;
മേ	എനിക്ക്
പരാ	സർവ്വോപരിയായ
സംഭാവനാ	ബഹുമാനവും
ച;	അപ്രകാരം തന്നെ നി
	ങ്കലാണുള്ളത്;
രാക്ഷസർഷഭ!	രാക്ഷസോത്തമ!
ബഹുശഃ	എത്രയോ പ്രാവശ്യം
തയാ	നിന്നാൽ
ദൈവാസുരേഷു / യുദ്ധേഷു	ദേവന്മാരും അസുരന്മാ രുമായുള്ള യുദ്ധങ്ങളിൽ
ദേവാഃ	ദേവന്മാർ
പ്രതിവ്യൂഹ്യ	എതിരേറു നിന്ന്
നിർജ്ജിതാഃ;	തോല്പിക്കപ്പെട്ട;
യുധി	പോരിൽ
അസുരാഃ ച.	അസുരന്മാരും അങ്ങി നെതന്നെ ജയിക്കപ്പെട്ടു.

തദേതത് സർവ്വമാതിഷ്ഠ വീര്യം ഭീമപരാക്രമ
ന ഹി തേ സർവ്വഭൂതേഷു ദൃശ്യതേ സദൃശോ ബലീ. 27

"ഭീമപരാക്രമ!	"ഘോരപരാക്രമശാലി യായവനേ!
തത്	അപ്രകാരമുള്ള
ഏതത് വീര്യം	ഈ വീര്യം
സർവ്വം	മുഴുവനും
ആതിഷ്ഠ;	കയ്യൊണ്ടാലും;
സർവ്വഭൂതേഷു	സർവ്വപ്രാണികളിലും
തേ സദൃശഃ	നിനക്ക് തുല്യനായ
ബലീ	ഒരു ബലശാലി
ദൃശ്യതേ ന ഹി.	കാണപ്പെടുന്നില്ല.

കരുഷ്വ മേ പ്രിയഹിതമേതദുത്തമം
യഥാപ്രിയം പ്രിയരണ ബാന്ധവപ്രിയ
സപത്നവാഹിനീം
ശരദ്ഘനം പവന ഇവോദ്യതോ മഹാൻ. 28

"പ്രിയരണ!	"പോർ കൊതിക്കുന്ന വനേ!
ബാന്ധവപ്രിയ!	സോദരവാത്സല്യമാർന്ന വനേ!
മേ	എനിക്ക്
പ്രിയഹിതം	പ്രിയവും ഗുണകരവു
ഉത്തമം	ഉത്തമമായ [മായ
ഏതത്	ഇതിനെ
യഥാപ്രിയം	ഇഷ്ടപ്രകാരംതന്നെ
കരുഷ്വ;	ചെയ്യുതീർത്താലും;
ഉദ്യതഃ	ചുഴലുന്ന
മഹാൻ	വമ്പിച്ച
പവനഃ	കൊടുങ്കാറ്
ശരദ്ഘനം	ശരത്കാലമേഘത്തെ
ഇവ,	എന്നപോലെ,
സപത്നവാഹിനീം	നിന്നെറ-സപത്നം വീര്യത്താൽ ശത്രുസൈന്യത്തെ
വിധമ.	പറപ്പിച്ചാലും.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ദ്വിഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തിരണ്ടാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 17342; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 2767

ത്രിഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തിമൂന്നാംസർഗ്ഗം.

[കുംഭകർണ്ണാനുശോകഃ = കുംഭകർണ്ണൻ അനുശോചിക്കുന്നതു്.]

തസ്യ രാക്ഷസരാജസ്യ നിശമ്യ പരിദേവിതം
കുംഭകർണ്ണോ ബഭാഷേദം വചനം പ്രജഹാസ ച. 1

കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ	പ്രജഹാസ;	പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു;
തസ്യ	ആ	ഇദം	ഇപ്രകാരം
രാക്ഷസരാജസ്യ	രാക്ഷസാധിപന്റെ	വചനം ച	വാക്യത്തെയും
പരിദേവിതം	ദൈന്യമൊഴി	ബഭാഷേ.	ഉരചെയ്തു.
നിശമ്യ,	കേട്ടു,		

ദുഷ്ടോ ദോഷോ ഹി യോഽസ്മാഭിഃ പുരാ മന്ത്രവിനിർണ്ണയേ
ഹിതേഷ്വനഭിരക്തേന സോഽയമാസാദിതസ്ത്വയാ. 2

"പുരാ	"ഇതിനു മുമ്പ്	സഃ അയം ഹി	അതേ ഈ ആപത്തു തന്നെയാണ്,
മന്ത്രവിനിർണ്ണയേ	മന്ത്രാലോചന നടത്തിയ സമയം,	ഹിതേഷു	തക്കതായുള്ള കൃത്യങ്ങളിൽ
അസ്മാഭിഃ	ഞങ്ങളാൽ	അനഭിരക്തേന	അഭിരുചിവെക്കാത്ത
യഃ	യാതൊരു	ത്വയാ	നിന്നിരുവടിയാൽ
ദോഷഃ	ആപത്ത്	ആസാദിതഃ.	പ്രാപിക്കപ്പെട്ടത്.
ദുഷ്ടഃ,	കാണപ്പെട്ടുവോ,		

ശീഘ്രം ഖലഭ്യുപേതം ത്വാം ഫലം പാപസ്യ കർമ്മണഃ
നിരയേഷ്വേവ പതനം യഥാ ദുഷ്കൃതകർമ്മണഃ 3

"ദുഷ്കൃത-കർമ്മണഃ	"ദുഷ്കൃത്യം ചെയ്തവന്ന്	പാപസ്യ കർമ്മണഃ	പാപകൃത്യത്തിന്നുള്ള
നിരയേഷു	നരകങ്ങളിൽ	പതനം	ആപത്ത്
ഫലം	അനുഭവം	ത്വാം	നിന്നിരുവടിയെ
യഥാ	എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം,	ശീഘ്രം ഏവ	തട്ടതിയിൽതന്നെ
		അഭ്യുപേതം ഖലു.	അടുത്തുകളഞ്ഞുവല്ലോ.

പ്രഥമം വൈ മഹാരാജ കൃത്യമേതദചിന്തിതം
കേവലം വീര്യദർപ്പേണ നാനുബന്ധോ വിചാരിതഃ. 4

"മഹാരാജ!	"മഹാരാജാവേ!	അചിന്തിതം;	നിരൂപിക്കപ്പെടാതിരുന്നത്;
പ്രഥമം	ആദ്യംതന്നെ	അനുബന്ധഃ	അതിനാലുണ്ടാകുന്ന
കൃതം	ഈ കായ്യം,	വൈ	വൈക്ലബ്യവും
വീര്യദർപ്പേണ	കൈയ്ക്കരുത്തഹങ്കാരവും കൊണ്ടുമാത്രമാണ്	വിചാരിതഃ ന.	ആലോചിക്കപ്പെട്ടില്ല.
കേവലം			

യഃ പശ്ചാത് പൂർവ്വകാര്യാണി കര്യാദ്ദേശവ്യമാസ്ഥിതഃ
പൂർവ്വം ചാപരകാര്യാണി ന സ വേദ നയാനയൗ. 5

"യഃ	"യാതൊരുവൻ	പൂർവ്വം ച	ആദ്യവും
ദൈശവ്യം	പ്രൗഢതപ്പെ	കര്യാത്,	ചെയ്യുമോ,
ആസ്ഥിതഃ,	വഹിച്ചവനായി,	സഃ	അവൻ
പൂർവ്വകാര്യാണി	ആദ്യംചെയ്യേണ്ടവയെ	നയാനയൗ	നീതി, അനീതി എന്ന
പശ്ചാത്	പിന്നും,		വയെ
അപരകാര്യാണി	പിന്നുചെയ്യേണ്ടവയെ	വേദ ന.	അറിഞ്ഞവനല്ല.

ദേശകാലവിഹീനാനി കർമ്മാണി വിപരീതവത്
ക്രിയമാണാനി ദുഷ്യന്തി ഹവീംഷ്യപ്രയതേഷ്വിവ 6

"ദേശകാല- വിഹീനാനി	"തക്കദേശവും തക്കസമയവും നോക്കാതെ	അപ്രയതേഷു	വിശ്വാസമറ്റ അപാത്രമായവരിൽ
വിപരീതവത്	തലകീഴായി	ഹവീംഷി ഇവ	ദാനാദിയജ്ഞങ്ങളെന്ന പോലെ,
ക്രിയമാണാനി	ചെയ്യപ്പെടുന്ന	ദുഷ്യന്തി.	ദോഷവത്തായ്തീരുന്നു.
കർമ്മാണി,	കൃത്യങ്ങൾ,		

ത്രയാണാം പഞ്ചധാ യോഗം കർമ്മണാം യഃ പ്രപദ്യതേ
സചിവൈഃ സമയം കൃത്വാ സ സദ്യോ വർത്തതേ പഥി 7

"യഃ	"യാതൊരുവൻ	പഞ്ചധാ- യോഗം	ആരംഭോപായം, പുരുഷദ്രവ്യസമ്പത്ത്, ദേശകാലവിഭാഗം, വിനിപാതപ്രതീകാരം, കാര്യസിദ്ധി, എന്ന അഞ്ചുപ്രകാരത്തിലുള്ള സംബന്ധത്തെ
സചിവൈഃ	മന്ത്രികളോടുംകൂടി		
സമയം കൃത്വാ	ആലോചിച്ച് ഒരു സിദ്ധാന്തത്തെനിശ്ചയിച്ച്		
ത്രയാണാം കർമ്മണാം	ഉത്തമമായ യാനം, മദ്ധ്യമമായ സന്ധി, അധമമായ സമാശ്രയം എന്ന മൂന്നുമാതിരിയായ കർമ്മങ്ങൾക്ക്	പ്രപദ്യതേ	കണ്ട് നടന്നുവരുന്നു
		സഃ	അവൻ [വോ
		സദ്യോ പഥി	സന്മാർഗ്ഗത്തിൽ
		വർത്തതേ.	വർത്തിക്കുന്നു.

["ത്രയാണാം കർമ്മണാം":— തനിക്ക് ശത്രുവിനെക്കാൾ ബലം കൂടിയിരിക്കെ ശത്രുവിനെ എതിർക്കുന്നത് ഉത്തമമായ യാനം; ബലം സമമാണെന്നാൽ ശത്രുവുമായി സമാധാനം ചെയ്യുകൊള്ളുന്നത് മദ്ധ്യമമായ സന്ധി; ശത്രുബലം അധികരിച്ചതായാൽ ഭാനാഭികൊണ്ട് കീഴടങ്ങിയിരിക്കുന്നത് അധമമായ സമാശ്രയം.

"പഞ്ചധാ യോഗം":— ഒരു കാര്യത്തിലിറങ്ങുന്നതിനുമുമ്പ് അതിനെ എങ്ങിനെയാണ് തുടങ്ങേണ്ടതു് എന്നാലോചിക്കുന്നത് ആരംഭോപായം; അതിനെ വേണ്ടപോലെ നടത്തുന്നതിനു തനിക്ക് വേണ്ടുന്ന ആളുകളും സാമഗ്രികളും മതിയാകുമോ എന്നിത്യാദി ആലോചിക്കുന്നത് പുരുഷദ്രവ്യസമ്പത്ത്; തുടങ്ങുവാൻ പോകുന്ന കാര്യം ദേശത്തിനും കാലത്തിനും അനുയോജിച്ചതോ എന്നു നോക്കുന്നത് ദേശകാലവിഭാഗം; ഒരു കാര്യം ആരംഭിച്ചാൽ അതു ഇടയിൽ വീഴുവരാതെ നടത്തിക്കൊണ്ടുപോകുന്നതിനു വേണ്ടുന്നതിനെ ആലോചിക്കുന്നത് വിനിപാതപ്രതീകാരം; കാര്യത്തെ

പൂർത്തിയാക്കാനുള്ള വഴി ആലോചിക്കുന്നതു് കാര്യസിദ്ധി; ഇങ്ങിനെ മേല്പറഞ്ഞ ത്രിവിധങ്ങളായ കർമ്മങ്ങൾക്ക് അഞ്ചു പ്രകാരത്തിലുള്ള സംബന്ധം.

അഥവാ, "ഉത്തമമദ്ധ്യമാധമഭാവംകൊണ്ടു് മൂന്നു പ്രകാരത്തിലുള്ള കർമ്മങ്ങൾക്ക്, ദേശം, കാലം, പുരുഷൻ, ദ്രവ്യം, പ്രയോജനം എന്ന അഞ്ചു വിധത്തിലുള്ള സംബന്ധം" എന്നും (ഗോ. രാ.)]

യഥാऽऽഗമം ച യോ രാജാ സമയം വിചികീർഷതി
ബുധ്യതേ സചിവാൻ ബുദ്ധ്യാ സുഹൃദശ്ചാനുപശ്യതി 8
ധർമ്മമർത്ഥം ച കാമം ച സർവ്വാൻ വാ രക്ഷസാം പതേ
ഭജതേ പുരുഷഃ കാലേ ത്രീണി ദ്വന്ദ്വാനി വാ പുനഃ 9

"രക്ഷസാം പതേ!	"രാക്ഷസാധിപ!	ബുധ്യതേ,	ആലോചിച്ചുറപ്പിക്കുന്നു,
		പുരുഷഃ ച	ആ പുരുഷൻതന്നെ
യഃ	യാതൊരുവൻ	ധർമ്മം	ധർമ്മത്തെയോ [യാണു്
രാജാ	രാജാവായിരുന്നു്	അർത്ഥം ച	അർത്ഥത്തെയോ
യഥാऽऽഗമം	ശാസ്ത്രമുറപ്രകാരം	കാമം വാ	കാമത്തെയോ
സമയം	കാര്യനിശ്ചയം ചെയ്യുണമെന്നു്	ത്രീണി ദ്വന്ദ്വാനി	ഇവയിൽ മൂന്നുപ്രകാരത്തിലുള്ള ഈരണ്ടുകളേയോ
വിചികീർഷതി,	ആഗ്രഹിക്കുന്നു,	പുനഃ	
സചിവാൻ	മന്ത്രിമാരേയും	സർവ്വാൻ വാ	ഇവ മൂന്നിനേയും എല്ലാമൊ
സുഹൃദഃ ച	വേണ്ടപ്പെട്ടവരെയും		
അനുപശ്യതി,	അനുസരിക്കുന്നു,	കാലേ	തക്കകാലത്തിൽ
ബുദ്ധ്യാ ച	സബുദ്ധികൊണ്ടും	ഭജതേ.	പ്രാപിക്കുന്നതു്.

["ത്രീണി ദ്വന്ദ്വാനി" (ധർമ്മാർത്ഥങ്ങൾ, ധർമ്മകാമങ്ങൾ, അർത്ഥകാമങ്ങൾ എന്നിങ്ങിനെ മൂന്നു പ്രകാരത്തിൽ ഈരണ്ടു പുരുഷാർത്ഥങ്ങൾ.)]

ത്രിഷു ചൈതേഷു യച്ഛ്രേഷ്ഠം ശ്രുത്വാ തന്നാവബുധ്യതേ
രാജാ വാ രാജമാത്രോ വാ വ്യർത്ഥം തസ്യ ബഹുശ്രുതം. 10

"രാജാ വാ രാജമാത്രോ	"രാജാവാകട്ടെ രാജാവിനെ ചേർന്നവനാകട്ടെ	ശ്രേഷ്ഠം	ഉചിതമായതോ
		തത്	അതിനെക്കുറിച്ചു്
		ശ്രുത്വാ,	കേട്ടശേഷം,
ത്രിഷു	മൂന്നുപ്രകാരത്തിലുള്ളതായ	അവബുധ്യതേ ന വാ	ഉൾക്കൊള്ളാതിരിക്കുന്നുവോ
ഏതേഷു	മേല്പറഞ്ഞ യാനാദികർമ്മങ്ങളിൽ	തസ്യ	അപ്രകാരമുള്ള അവ
		ബഹുശ്രുതം	ശാസ്ത്രാഭ്യാസം [ൻറെ
യത്	യാതൊന്നു്	വ്യർത്ഥം ച.	വ്യർത്ഥംതന്നെയാണു്.

ഉപപ്രദാനം സാന്ത്വം വാ ഭേദോ കാലേ ച വിക്രമം
യോഗം ച രക്ഷസാം ശ്രേഷ്ഠ താവുഭൌ ച നയാനയൌ 11
കാലേ ധർമ്മാർത്ഥകാമാൻ യഃ സംമന്ത്ര്യ സചിവൈഃ സഹ
നിഷേവേതാത്മവാൻ ലോകേ ന സ വ്യസനമാപ്നുയാത്. 12

"രക്ഷസാം ശ്രേഷ്ഠ!	"രാക്ഷസോത്തമ!	തൌ ഉഭൌ	എന്ന രണ്ടിനേയും
		ധർമ്മാർത്ഥകാമാൻ	ധർമ്മാർത്ഥകാമങ്ങളേയും
ലോകേ	ലോകത്തിൽ	കാലേ	മുൻകൂട്ടിത്തന്നെ
കാലേ	തക്കകാലത്തിൽ		
യഃ	യാതൊരുവൻ	സചിവൈഃ സഹ	മന്ത്രിമാരോടുംകൂടി
സാന്ത്വം	സാമോപായത്തേയും		
ഉപപ്രദാനം	ദാനത്തേയും	സംമന്ത്ര്യ	ആലോചിച്ച്
ഭേദം വാ	ഭേദത്തേയും	നിഷേവേത,	ആചരിക്കുമോ,
വിക്രമം ച	ദണ്ഡോപായത്തേയും	ആത്മവാൻ	ബുദ്ധിമാനായ
യോഗം ച,	ആരംഭോപായം മുതലായ അഞ്ചുവിധസംബന്ധത്തേയും,	സഃ ച	അവൻതന്നെയാണ്
		വ്യസനം ആപ്നുയാത്	ആപത്തിൽ അകപ്പെടാതിരിക്കുക.
നയാനയൌ	നീതി, അനീതി	ന.	

ഹിതാനുബന്ധമാലോച്യ കാര്യാകാര്യമിഹാത്മനഃ
രാജാ സഹാർത്ഥതത്ത്വജ്ഞൈഃ സചിവൈഃ സ ഹി ജീവതി. 13

"ഇഹ	"ഈ ലോകത്തിൽ	അർത്ഥതത്ത്വജ്ഞൈഃ	ഗുണദോഷതത്ത്വങ്ങളെ അറിയുന്നവരായ
കാര്യാകാര്യം	ചെയ്വാൻപാടുള്ളതിനെക്കുറിച്ചും അല്ലാത്തതിനെക്കുറിച്ചും	സചിവൈഃ സഹ	മന്ത്രിമാരോടുകൂടി
		ആലോച്യ,	ആലോചിക്കുന്ന
ആത്മനഃ	തനിക്ക്	സഃ	അപ്രകാരമുള്ള
ഹിതാനുബന്ധം	അഭിവൃദ്ധിക്കായുള്ളതിനെക്കുറിച്ചും	രാജാ ഹി	രാജാവുതന്നെയാണ്
		ജീവതി.	സുഖമായിവാഴുന്നത്.

അനഭിജ്ഞായ ശാസ്ത്രാർത്ഥാൻ പുരുഷാഃ പശുബുദ്ധയഃ
പ്രാഗല്ഭ്യാദവകർഷന്തി മന്ത്രേഷ്വഭ്യന്തരീകൃതാഃ. 14

"പശുബുദ്ധയഃ	"ആഹാരനിദ്രാദിസപാത്രമായ മൃഗീയബുദ്ധികയ്യോടുകൂടെ	മന്ത്രേഷു	മന്ത്രാലോചനകളിൽ
		അഭ്യന്തരീകൃതാഃ,	ഉപദേശകർത്താക്കന്മാരാക്കപ്പെട്ടവരായി,
പുരുഷാഃ,	ആളുകൾ,	പ്രാഗല്ഭ്യാത്	ധാർഷ്ട്യത്താൽ
ശാസ്ത്രാർത്ഥാൻ	ശാസ്ത്രതത്ത്വങ്ങളെ	അവകർഷന്തി.	ഉപദേശിപ്പാൻ നോക്കുന്നു.
അനഭിജ്ഞായ,	ഗ്രഹിക്കാതെ,		

അശാസ്ത്രവിദുഷാം തേഷാം ന കാര്യമഹിതം വചഃ
അനർത്ഥശാസ്ത്രാനഭിജ്ഞാനാം വിപുലാം ശ്രിയമിച്ഛതാം. 15

"അശാസ്ത്രവിദുഷാം	"ശാസ്ത്രബോധമില്ലാത്തവരും	വചഃ,	ഉപദേശം,
		വിപുലാം	ധാരാളം
അനർത്ഥശാസ്ത്രാനഭിജ്ഞാനാം	അനർത്ഥശാസ്ത്രത്തെക്കുറിച്ച് ഒട്ടും അറിവില്ലാത്ത	ശ്രിയം	സമ്പത്തിനെ
		ഇച്ഛതാം	ആഗ്രഹിക്കുന്നവരായ
തേഷാം	അവരുടെ [വരുമായ		രാജാക്കന്മാർക്ക്,
അഹിതം	ആപത്കരമായ	കാര്യം ന.	സ്വീകരിക്കത്തക്കതല്ല.

അഹിതം ച ഹിതാകാരം ധാർഷ്ട്യാജ്ജല്പന്തി യേ നരാഃ
അവേക്ഷ്യ മന്ത്രബാഹ്യാംസ്തേ കർത്തവ്യാഃ കൃത്യദൂഷണാഃ. 16

"യേ	"യാതൊരു
നരാഃ,	നരന്മാർ,
ഹിതാകാരം	നല്ലതെന്നപോലെ തോന്നുന്നതും
അഹിതം ച	വാസ്തവത്തിൽ അപത്കരമായുംഉള്ളതിനെ
ധാർഷ്ട്യാത്	ധൈര്യമായി
ജല്പന്തി,	എടുത്തുപദേശിക്കുന്നുവോ,
കൃത്യദൂഷണാഃ തേ,	കാര്യങ്ങളെകെടുക്കുന്നവരായ അവർ,
അവേക്ഷ്യ	സൂക്ഷിച്ച്
മന്ത്രബാഹ്യാഃ കർത്തവ്യാഃ.	മന്ത്രാലോചനയിൽ അവഗണിക്കപ്പെടേണ്ടവരാകുന്നു.

വിനാശയന്തോ ഭർത്താരം സഹിതാഃ ശത്രുഭിർബുധൈഃ
വിപരീതാനി കൃത്യാനി കാരയന്തീഹ മന്ത്രിണഃ. 17

"ഇഹ	"ഈ ലോകത്തിൽ
മന്ത്രിണഃ	മന്ത്രിമാർ
ബുധൈഃ	ബുദ്ധിമാന്മാരായ
ശത്രുഭിഃ	ശത്രുക്കളോട്
സഹിതാഃ,	ചേർന്നവരായി,
ഭർത്താരം വിനാശയന്തഃ	സ്വാമിദ്രോഹികളായി
വിപരീതാനി കൃത്യാനി	വിരോധകാര്യങ്ങളെ
കാരയന്തി.	ചെയ്യിക്കുന്നു.

താൻ ഭർത്താ മിത്രസംകാശാനമിത്രാൻ മന്ത്രനിർണ്ണയേ
വ്യവഹാരേണ ജാനീയാത് സചിവാനുപസംഹിതാൻ. 18

"ഭർത്താ മിത്രസംകാശാൻ	"ഒരു യജമാനൻ മിത്രന്മാരെപ്പോലെ വർത്തിച്ചുകൊണ്ട്
അമിത്രാൻ	ശത്രുക്കളായി
ഉപസംഹിതാൻ	തന്റെ അരികിൽ വർത്തിക്കുന്ന
താൻ സചിവാൻ	ആ മന്ത്രിമാരെ
മന്ത്രനിർണ്ണയേ	മന്ത്രാലോചനസമയങ്ങളിൽ
വ്യവഹാരേണ	അവർ ഓരോ സംഗതികളെക്കുറിച്ച് വ്യവഹരിക്കുന്നതിൽനിന്നു
ജാനീയാത്.	അറിഞ്ഞുകൊള്ളേണ്ടതാണ്.

ചപലസ്യേഹ കൃത്യാനി സഹസാഽനുപ്രധാവതഃ
ദരിദ്രമന്യേ പ്രപദ്യന്തേ ക്രൌഞ്ചസ്യ ഖമിവ ദ്വിജാഃ. 19

"ഇഹ,	"ഈ ലോകത്തിൽ
സഹസാ	വേണ്ടപോലെ ആലോചിക്കാതെ
കൃത്യാനി	കൃത്യങ്ങളിൽ
അനുപ്രധാവതഃ	ചെന്നുചാടുന്ന
ചപലസ്യ	ഒരു ചപലചിത്തന്റെ
ദരിദ്രം,	പഴുതിൽ,
അന്യേ	മറ്റുള്ളവർ(ശത്രുക്കൾ)
ദ്വിജാഃ	പക്ഷികൾ
ക്രൌഞ്ചസ്യ ഖം ഇവ	ക്രൌഞ്ചഭാരത്തിലെന്നപോലെ
പ്രപദ്യന്തേ.	ചെന്നുകൂടുന്നു.

യോ ഹി ശത്രുമഭിജ്ഞായ നാഽഽത്മാനമഭിരക്ഷതി
അവാപ്നോതി ഹി സോഽനർത്ഥാൻ സ്ഥാനാച്ച വ്യവരോപ്യതേ 20

"യഃ	"യാതൊരുവൻ
ശത്രും	ശത്രുവിനെ
അഭിജ്ഞായ ഹി	അറിഞ്ഞിട്ടുംകൂടി
ആത്മാനം	തന്നെ
അഭിരക്ഷതി ന	രക്ഷിച്ചുകൊള്ളാതിരിക്കുന്നുവോ
സഃ	അവൻ
അനർത്ഥാൻ ഹി	ആപത്തുകളെത്തന്നെ
അവാപ്നോതി;	പ്രാപിക്കുന്നു;
സ്ഥാനാത് ച	പദവിയിൽനിന്ന്
വ്യവരോപ്യതേ.	ഭ്രംശിപ്പിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു

യദ്ധ്യുക്തമിഹ തേ പൂർവ്വം ക്രിയതാമനുജേന ച
തദേവ നോ ഹിതം കാര്യം യദി ച്ഛസി ച തത് കുരു. 21

"തേ	"നിന്തിരുവടിയോട്
പൂർവ്വം	ഇതിനുമുമ്പ്
അനുജേന ച	അനുജനാലും
ഇഹ	ഇക്കാര്യത്തിൽ
യത്	യാതൊന്ന്
ഉക്തം,	ഉപദേശിക്കപ്പെട്ടുവോ,
തത്	അപ്രകാരമുള്ളതും
നഃ	നമുക്ക്
ഹിതം	ഹിതകരവുമായ
കാര്യം ഏവ	കാര്യംതന്നെ
ക്രിയതാം;	ചെയ്യപ്പെടേണ്ടതാണ്;
ച	ഇനി
യത്	യാതൊന്ന്
ഇച്ഛസി	നിന്തിരുവടി ഇച്ഛിക്കുന്നുവോ
തത്	അങ്ങിനെ
കുരു."	ചെയ്തരുളിയാലും."

തത്തു ശ്രുത്വാ ദശഗ്രീവഃ കുംഭകർണ്ണസ്യ ഭാഷിതം
ഭ്രുകുടിം ചൈവ സംചക്രേ ക്രുദ്ധശ്ചൈനമഭാഷത. 22

ദശഗ്രീവഃ തു,	രാവണനാകട്ടെ,
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണന്റെ
തത്	ആ
ഭാഷിതം	മൊഴി
ശ്രുത്വാ, ച ച	കേട്ട്, ഉടനെ
ക്രുദ്ധഃ	കോപംമൂത്തവനായി
ഭ്രുകുടിം സംചക്രേ;	പുരികം ചുളിച്ചു;
ഏനം ഏവ	ഇവനോട്ടം
അഭാഷത.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

മാന്യോ ഗുരുരിവാചാര്യഃ കിം മാം ത്വമനുശാസസി
കിമേവം വാക്യമാത്രം കൃത്വാ കാര്യേ യുക്തം വിധീയതാം. 23

"ഗുരുഃ	"ജ്യേഷ്ഠൻ
ആചാര്യഃ ഇവ	ആചാര്യനാണെന്നുതന്നെ
മാന്യഃ;	ബഹുമാനിക്കപ്പെടേ[ണ്ടവനാണ്;
ത്വം	നീ
മാം	എനിക്ക്
അനുശാസസി കിം ?	ഉപദേശിക്കയാണോ ?
ഏവം	ഇങ്ങിനെ
വാക്യമാത്രം കൃത്വാ	നാവുവേദനിപ്പിച്ചിട്ട്
കിം ?	എന്തുകാര്യം ?
കാര്യേ	തത്കാലം
യുക്തം	എന്തുചിതമോ അതു്
വിധീയതാം.	ചെയ്യപ്പെടട്ടെ.

വിഭ്രമാച്ചിത്തമോഹാദ്വാ ബലവീര്യ്യാശ്രയേണ വാ
നാഭിപന്നമിദാനീം യദ്വ്യർത്ഥാസ്തസ്യ പുനഃ കഥാഃ. 24

"വിഭ്രമാത്	"കാമാവേശത്താലൊ	അഭിപന്നം ന	മുമ്പ് ചെയ്യപ്പെട്ടില്ല
ചിത്ത-മോഹാത് വാ	ബുദ്ധിമോശത്താലൊ	പുനഃ	വീണ്ടും [യൊ
		ഇദാനീം	ഇപ്പോൾ
ബലവീര്യ്യാ-ശ്രയേണ വാ	ഒകെയുക്കും പരാക്രമ വുമാന്തിനാലോ	തസ്യ കഥാഃ	അതിനെക്കുറിച്ചുള്ള വ്യവഹാരങ്ങൾ
യത്	യാതൊന്ന്	വ്യർത്ഥാഃ.	നിഷ്ഫലംതന്നെ.

അസ്മിൻ കാലേ തു യദ്യുക്തം തദിദാനീം വിധീയതാം
ഗതം തു നാനുശോചന്തി ഗതം തു ഗതമേവ ഹി. 25

"അസ്മിൻ കാലേ	"ഈ സമയത്തിന്ന്	ഗതം	കഴിഞ്ഞത്
യത്	യാതൊന്ന്	ഗതം ഏവ തു;	കഴിഞ്ഞുപായതുതന്നെ;
യുക്തം	യുക്തമൊ,	ഹി	അതിനാൽ
തത് തു	അതുതന്നെയാണ്	ഗതം തു	കഴിഞ്ഞതിനെക്കുറിച്ചു
ഇദാനീം	ഇപ്പോൾ	അനുശോചന്തി	വിദ്വാന്മാർ ദുഃഖിക്കുമാറില്ല.
വിധീയതാം;	ചെയ്യപ്പെടേണ്ടത്;	ന.	

മമാപനയജം ദോഷം വിക്രമേണ സമീകുരു
യദി ഖല്വസ്തി മേ സ്നേഹോ വിക്രമം വാഽവഗച്ഛസി 26
യദി വാ കാര്യ്യമേതത്തേ ഹൃദി കാര്യ്യതമം മതം. 27

"തേ മേ	"നിനക്ക് എന്നെറപേരിൽ	കാര്യ്യം	കാര്യ്യം
സ്നേഹഃ ഖലു	വാസ്തവമായസ്നേഹം	കാര്യ്യതമം	അവശ്യംചെയ്യത്തക്ക
അസ്തി യദി,	ഉണ്ടെന്നിരിക്കിലും,	ഹൃദി	മനസ്സിൽ [താണെന്ന്
വിക്രമം	പരാക്രമമെന്നുള്ളതിനെ	മതം യദി വാ,	ബോദ്ധ്യമുള്ളപക്ഷവും,
അവഗച്ഛസി വാ,	നീ നല്ലപോലെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളപക്ഷവും,	മമ	എന്നെറ
		അപനയജം	കുററംകൊണ്ടുളവായി
ഏതത്	ഈ [വും,	ദോഷം	കോട്ടത്തെ [ട്ടുള്ള
		വിക്രമേണ	പരാക്രമംകൊണ്ട്
		സമീകുരു.	നീ ശരിയാക്കിയാലും.

സ സുഹൃദ്യോ വിപന്നാർത്ഥം ദീനമഭ്യവപദ്യതേ
സ ബന്ധുര്യോഽപനീതേഷു സാഹായ്യായോപകല്പതേ. 28

"യഃ,	"യാതൊരുവൻ,	സുഹൃത് ;	ആപ്തമിത്രം;
വിപന്നാർത്ഥം	കാര്യ്യങ്ങൾകെട്ടപോയവനായി	യഃ	യാതൊരുവൻ
		അപനീതേഷു	അക്രമകൃത്യങ്ങളിലും
ദീനം	കഴക്കിലിരിക്കുന്ന ഒരുവനെ	സാഹായ്യായ ഉപകല്പതേ	സഹായിക്കുന്നുവോ,
അഭ്യവപദ്യതേ	താങ്ങുന്നുവോ	സഃ	അവനാണ്
സഃ	അവനാണ്	ബന്ധുഃ."	ശരിയായബന്ധു."

തമേവം ബ്രുവാണം തു വചനം ധീരഭാഷണം
രുഷ്ടോ5യമിതി വിജ്ഞായ ശനൈഃ ശ്ലക്ഷ്ണമുവാച ഹ. 29

അഥ	അ സമയം	രുഷ്ടഃ,	കോപിച്ചിരിക്കുന്നു,
ഏവം വചനം	ഇപ്രകാരം വാക്യത്തെ	ഇതി വിജ്ഞായ,	എന്നറിഞ്ഞ്,
ധീരഭാഷണം	ഉറപ്പോടും കൂടെയും	തു	ഇക്കാര്യത്തെക്കുറിച്ച്
ബ്രുവാണം	ഉരചെയ്യുന്നവനായ	ശനൈഃ	സാവധാനമായി
തം,	അവനെ,	ശ്ലക്ഷ്ണം	മയത്തിൽ
"അയം	"ഇവൻ	ഉവാച ഹ.	ഉരചെയ്താൻ മുതിന്നു.

അതീവ ഹി സമാലക്ഷ്യ ഭ്രാതരം ക്ഷുഭിതേന്ദ്രിയം
കുംഭകർണ്ണഃ ശനൈർവാക്യം ബഭാഷേ പരിസാന്ത്വയൻ. 30

കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ	സമാലക്ഷ്യ,	കണ്ടറിഞ്ഞ്,
ഭ്രാതരം	ജ്യേഷ്ഠനെ	പരിസാന്ത്വയൻ	സമാധാനിപ്പിക്കുന്നവ
അതീവ ക്ഷുഭി-തേന്ദ്രിയം ഹി	ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ ഏറ്റം കലങ്ങിയവനാണെ ന്നതന്നെ	ശനൈഃ	പതുക്കെ [നായി
		വാക്യം	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.
		ബഭാഷേ.	

അലം രാക്ഷസരാജേന്ദ്ര സന്താപമുപപദ്യ തേ
രോഷം ച സംപരിത്യജ്യ സ്വസ്ഥോ ഭവിതുമർഹസി. 31

"രാക്ഷസ-രാജേന്ദ്ര!	"രാക്ഷസരാജശ്രേഷ്ഠ!	സംപരിത്യജ്യ	വെടിഞ്ഞു
തേ സന്താപം	നിന്തിരുവടി സന്താപം	സ്വസ്ഥഃ ച	സ്വസ്ഥചിത്തനായി
ഉപപദ്യ അലം	കയ്യാണ്ടതുമതി;	ഭവിതും	ഇരുന്നുകൊണ്ടാലും.
രോഷം	കോപത്തെ	അർഹസി.	

നൈതന്മനസി കർത്തവ്യം മയി ജീവതി പാർത്ഥിവ
തമഹം നാശയിഷ്യാമി യത്കൃതേ പരിതപ്യസേ. 32

"പാർത്ഥിവ!	"മന്നവ!	യത്കൃതേ	യാതൊരുവൻനിമിത്തം
മയി ജീവതി,	ഞാൻ ജീവനോടിരി	പരിതപ്യസേ	നിന്തിരുവടി ദുഃഖിക്ക
ഏതത്	ഇതൊന്നും [ക്കെ,	തം	അവനെ [ന്നുവാ
മനസി	മനസ്സിൽ	അഹം	ഞാൻ
കർത്തവ്യം ന;	വെച്ചിരിക്കേണ്ടതില്ല;	നാശയിഷ്യാമി.	നശിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്.

അവശ്യം തു ഹിതം വാച്യം സർവ്വാവസ്ഥം മയാ തവ
ബന്ധുഭാവാദഭിഹിതം ഭ്രാതൃസ്നേഹാച്ച പാർത്ഥിവ. 33

"മയാ	"എന്നാൽ	വാച്യം തു;	ഉണർത്തിക്കപ്പെടേണ്ട
തവ	നിന്തിരുവടിക്ക്	പാർത്ഥിവ!	രാജാവേ! [മുറയുണ്ട്;
സർവ്വാവസ്ഥം	സർവ്വപ്രകാരത്തിലും	ബന്ധുഭാവാത്	നന്മയെ ഉദ്ദേശിച്ചും
ഹിതം	ഹിതകരമായുള്ളതു്	ഭ്രാതൃസ്നേഹാത് ച	സോദരസ്നേഹത്താലും
അവശ്യം	അവശ്യമായും	അഭിഹിതം.	പറയപ്പെട്ടതാണ്.

സദൃശം യത്തു കാലേസ്മിൻ കർത്തും സ്നിഗ്ദ്ധേന ബന്ധുനാ
ശത്രൂണാം കദനം പശ്യ ക്രിയമാണം മയാ രണേ 34

"സ്നിഗ്ദ്ധേന	"സ്നേഹമുള്ള	ശത്രൂണാം	അപ്രകാരമുള്ള ശത്രു
ബന്ധുനാ മയാ,	ഭ്രാതാവായ എന്നാൽ,	കദനം തു	ക്ഷയം സനംതന്നെ,
അസ്മിൻ കാലേ	ഈ സമയത്തിൽ	രണേ	പോരിൽ
യത്	യാതൊന്ന്	ക്രിയമാണം	ചെയ്യപ്പെട്ടന്നതായി
കർത്തും സദൃശം,	ചെയ്യത്തക്കതാ,	പശ്യ.	കണ്ടുകൊൾക.

അദ്യ പശ്യ മഹാബാഹോ മയാ സമരമൂർദ്ധനി
ഹതേ രാമേ സഹ ഭ്രാത്രാ ദ്രവന്തീം പരവാഹിനീം. 35

"മഹാബാഹോ!	"കൈയ്യുക്കാന്നവനേ!	ഭ്രാത്രാ സഹ	അനുജനോടുംകൂടി
അദ്യ	ഇതാ	ഹതേ,	വധിക്കപ്പെട്ട ഉടനെ
സമരമൂർദ്ധനി	പടത്തലയ്ക്കൽ	പരവാഹിനീം	ശത്രുസൈന്യത്തെ
മയാ	എന്നാൽ	ദ്രവന്തീം	ഓടിപ്പോകുന്നതായി
രാമേ	രാമൻ	പശ്യ.	കണ്ടുകൊൾക.

അദ്യ രാമസ്യ തദ്ദൃഷ്ട്വാ മയാऽऽനീതം രണാജ്ജിരഃ
സുഖീ ഭവ മഹാബാഹോ സീതാ ഭവതു ദുഃഖിതാ 36

"മഹാബാഹോ!	"വീര്യശാലിയായവ	തത് ശിരഃ	ആ ശിരസ്സിനെ
അദ്യ	ഇപ്പോൾ [നെ!	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടതിൽപിന്നെ,
മയാ	എന്നാൽ	സുഖീ ഭവ;	സുഖമായി വാണാലും;
രണാത്	പോർചെയ്ത്	സീതാ	സീത
ആനീതം	കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടതായ	ദുഃഖിതാ ഭവതു.	ദുഃഖത്തെയും പ്രാപിക്കട്ടെ.
രാമസ്യ	രാമന്റെ		

അദ്യ രാമസ്യ പശ്യന്തു നിധനം സുമഹത് പ്രിയം
ലങ്കായാം രാക്ഷസാഃ സർവ്വേ യേ തേ നിഹതബാന്ധവാഃ. 37

"ലങ്കായാം	"ലങ്കയിൽ	അദ്യ	ഇപ്പോൾ
യേ	യാതൊരു	സുമഹത് പ്രിയം	അത്യന്തം പ്രിയമായ
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസർ	രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ
നിഹത-ബാന്ധവാഃ	ബന്ധുക്കൾ കൊല്ലപ്പെട്ടവരായുണ്ടോ,	നിധനം	നാശത്തെ
തേ സർവ്വേ	അവരെല്ലാം,	പശ്യന്തു.	കണ്ടുകൊള്ളട്ടെ.

അദ്യ ശോകപരീതാനാം സ്വബന്ധുവധകാരണാത്
ശത്രോർമ്മൃധി വിനാശേന കരോമ്യസ്രപ്രമാർജ്ജനം. 38

"അദ്യ യുധി	"ഇപ്പോൾ പോരിൽ	ശോക-പരീതാനാം	ദുഃഖത്താൽ പരിതപിക്കുന്നവരുടെ
ശത്രോഃ	ശത്രുവിന്റെ		
വിനാശേന,	നാശത്താൽ,	അസ്രപ്രമാർജ്ജനം കരോമി.	കണ്ണീരിനെ ഞാൻ തുടയ്ക്കുന്നുണ്ട്.
സ്വബന്ധു-വധകാരണാത്	സ്വന്തം ബന്ധുക്കൾ കൊല്ലപ്പെട്ടതുകൊണ്ടുള്ള		

അദ്യ പർവ്വതസംകാശം സസൂര്യമിവ തോയദം
വികീർണ്ണം പശ്യ സമരേ സുഗ്രീവം പ്ലവഗാധിപം. 39

"പർവ്വതസംകാശം	"പർവ്വതാകാരനും
പ്ലവഗാധിപം	വാനരോത്തമനുമായ
സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനെ
അദ്യ	ഇപ്പോൾ
സമരേ,	പോരിൽ
സസൂര്യം	സൂര്യനോടുകൂടിയ
തോയദം ഇവ	മേഘത്തെ എന്നപോ
വികീർണ്ണം	ചിതറിയവനായി [ലെ
പശ്യ.	കണ്ടുകൊൾക.

കഥം ത്വം രാക്ഷസൈരേഭിർമയാ ച പരിരക്ഷിതഃ
ജിഘ്രാംസുഭിർദാശരഥിം വധ്യസേ ത്വമിഹാനഘ. 40

"അനഘ!	"കുറമറുള്ളവനേ!
ത്വം	നിന്തിരുവടി
ദാശരഥിം	ദശരഥപുത്രനെ
ജിഘ്രാംസുഭിഃ	വധിപ്പാൻ കൊതിപൂ
ഏഭിഃ	ഈ [ണ്ട
രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസരാലും
മയാ ച	എന്നാലും
പരിരക്ഷിതഃ	നല്ലപോലെ കാക്കപ്പെ ട്ടവനായിരിക്കുന്നുണ്ട്;
ഇഹ	ഇപ്പോൾ
ത്വം	നിന്തിരുവടി
കഥം	എങ്ങിനെയാണ്
വധ്യസേ?	അവനാൽ വധിക്കപ്പെ ടുക?

അഥ പൂർവ്വം ഹതേ തേന മയി ത്വാം ഹന്തി രാഘവഃ
നാഹമാത്മനി സന്താപം ഗമിഷ്യേയം രാക്ഷസാധിപ. 41

"രാക്ഷസാധിപ!	"രാക്ഷസേശ്വര!
പൂർവ്വം	ആദ്യം
മയി	ഞാൻ
തേന	അവനാൽ
ഹതേ അഥ	കൊല്ലപ്പെട്ടശേഷം മാത്രമെ
രാഘവഃ	രാമൻ
ത്വാം	നിന്തിരുവടിയെ
ഹന്തി;	വധിക്കയുള്ളൂ;
അഹം	ഞാൻ
ആത്മനി	എന്റെ സംഗതിയിൽ
സന്താപം ന ഗമിഷ്യേയം.	ദുഃഖിക്കുന്നതേയില്ല.

കാമം ത്വിദാനീമപി മാം വ്യാദിശ ത്വം പരന്തപ
ന പരഃ പ്രേഷണീയസ്തേ യുദ്ധായാതുലവിക്രമ. 42

"അതുലവിക്രമ!	"നിസ്തുല്യപരാക്രമശാലിയായവനേ!
കാമം;	അതിരിക്കട്ടെ;
ത്വം	നിന്തിരുവടി
ഇദാനീം തു	ഇക്ഷണം തന്നെ
മാം അപി	എന്നെ ഒറ്റയ്ക്ക്
യുദ്ധായ	പോരിന്നായി
വ്യാദിശ;	പറഞ്ഞയച്ചാലും;
പരന്തപ!	ശത്രുനാശന!
പരഃ	മറ്റാരും
തേ	നിന്തിരുവടിയാൽ
പ്രേഷണീയഃ ന.	പറഞ്ഞയക്കപ്പെടേ ണ്ടതില്ല.

അഹമുത്സാദയിഷ്യാമി ശത്രൂംസ്തവ മഹാബല. 43

"മഹാബാഹോ!	"ശക്തിമാനായവനേ!	ശത്രൂൻ	ശത്രുക്കളെ
അഹം	ഞാൻ		
തവ	നിന്തിരുവടിയുടെ	ഉത്സാദയിഷ്യാമി.	വേരറുക്കുന്നുണ്ട്.

യദി ശക്രോ യദി യമോ യദി പാവകമാരുതൌ
താനഹം യോധയിഷ്യാമി കുബേരവരുണാവപി. 44

"ശക്രഃ യദി	"ഇന്ദ്രനായാലും വേണ്ടതില്ല,	കുബേര-വരുണൌ	കുബേരനും വരുണനുമായാലും വേണ്ടതില്ല,
യമഃ യദി	യമനായാലും വേണ്ടതില്ല,	താൻ അപി	അവരേയും
പാവകമാരുതൌ യദി	അഗ്നിയും, വായുവും ആയാലും വേണ്ടതില്ല,	അഹം	ഞാൻ
		യോധയിഷ്യാമി.	എതിർത്തു പൊരുതാം.

ഗിരിമാത്രശരീരസ്യ ശിതശൂലധരസ്യ മേ
നക്തഞ്ചരസ്തീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രസ്യ ബിഭീയാച്ച പുരന്ദരഃ. 45

"ഗിരിമാത്ര-ശരീരസ്യ	"പർവ്വതതുല്യകായനും	മേ	ഞാൻ
		നക്തഞ്ചരഃ,	രാക്കഞ്ചാരി,
ശിതശൂല-ധരസ്യ	കൂർത്തശൂലം ധരിച്ചവനും	പുരന്ദരഃ ച	ഇന്ദ്രനും
തീക്ഷ്ണ-ദംഷ്ട്രസ്യ	ഉഗ്രമായ തേറ്റകളോടുകൂടിയവനുമായ	ബിഭീയാത്	ഭീതികയ്യാളുന്നതാണ്.

അഥവാ ത്യക്തശസ്ത്രസ്യ മുദ്യതസ്യരസാ രിപൂൻ
ന മേ പ്രതിമുഖേ സ്ഥാതും കശ്ചിച്ഛക്തോ ജിജീവിഷുഃ. 46

"അഥവാ, ത്യക്തശസ്ത്രസ്യ	"അല്ലെന്നാൽതന്നെ, ആയുധങ്ങളെ വിട്ടെറിഞ്ഞു	മേ	എന്റെ
		പ്രതിമുഖേ	എതിരിൽ
		സ്ഥാതും,	നില്ക്കുന്നതിന്നു്,
തരസാ	കൈയ്യുക്കുകൊണ്ടു്	ജിജീവിഷുഃ	ജീവനിൽ കൊതിയുള്ള
രിപൂൻ	ശത്രുക്കളെ	കശ്ചിത്	ഒരുവനും [വൻ
മുദ്യതസ്യ	ചമ്മന്തിയാക്കുന്ന	ശക്തഃ ന.	ശക്തനാകയില്ല.

നൈവ ശക്ത്യാ ന ഗദയാ നാസിനാ നിശിതൈഃ ശരൈഃ
ഹസ്താഭ്യാമേവ സംരബ്ധോ ഹനിഷ്യാമ്യപി വജ്രിണം. 47

"ശക്ത്യാ ഏവ ന;	"വേൽകൊണ്ടല്ല;	സംരബ്ധഃ	ക്രുദ്ധിച്ചാൽ
		ഹസ്താഭ്യാം ഏവ	ഇരുകൈകൊണ്ടുതന്നെ
ഗദയാ ന;	ഗദകൊണ്ടല്ല;		
അസിനാ	വാൾകൊണ്ടും	വജ്രിണം അപി	ഇന്ദ്രനേയുംകൂടി
നിശിതൈഃ	കൂർത്ത		
ശരൈഃ ന;	ബാണങ്ങൾകൊണ്ടുമല്ല;	ഹനിഷ്യാമി.	ഞാൻ കൊന്നുകളയുന്നതാണ്

യദി മേ മുഷ്ടിവേഗം സ രാഘവോഽദ്യ സഹിഷ്യതേ
തതഃ പാസ്യന്തി ബാണൌഘാ രുധിരം രാഘവസ്യ തു. 48

"സഃ	"ആ
രാഘവഃ	രാമൻ
അദ്യ	ഇപ്പോൾ
മേ	എന്റെ
മുഷ്ടിവേഗം തു	മുഷ്ടികളുടെ ഊക്കി
	നേയും
സഹിഷ്യതേ / യദി,	സഹിക്കുമെന്നുവ / ന്നാൽ,
തതഃ	പിന്നെ
ബാണൌഘാഃ	ബാണതതികൾ
രാഘവസ്യ	രാമന്റെ
രുധിരം	രക്തത്തെ
പാസ്യന്തി.	പാനംചെയ്യുന്നതാണ്.

അചിന്തയിത്വാ ബാണൌഘാൻ രുധിരം രാഘവസ്യ ച
ലക്ഷ്മണസ്യ ച പാസ്യാമി ചിരകാലം പിപാസിതഃ. 49

"ചിരകാലം	"ഏറെക്കാലമായി
പിപാസിതഃ,	ദാഹിച്ചിരിക്കുന്നവനാ
	യ ഞാൻ,
ബാണൌഘാൻ	ശരനിരകളെക്കുറിച്ചു
	തന്നെ
അചിന്തയിത്വാ,	വകവെക്കാതെ,
രാഘവസ്യ ച	രാഘവന്റെയും
ലക്ഷ്മണസ്യ ച	ലക്ഷ്മണന്റെയും
രുധിരം	രക്തത്തെ
പാസ്യാമി.	കുടിച്ചുകളയാം.

ചിന്തയാ ബാധ്യസേ രാജൻ കിമർത്ഥം മയി തിഷ്ഠതി
സോഽഹം ശത്രുവിനാശായ തവ നിര്യാതമുദ്യതഃ. 50

"രാജൻ!	"രാജാവേ!
മയി തിഷ്ഠതി,	ഞാനിരിക്കെ,
കിമർത്ഥം	എന്തിന്നായിട്ടാണ്
ചിന്തയാ / ബാധ്യസേ?	വിചാരപ്പെട്ടഴലുന്നത്?
സഃ	അപ്രകാരമുള്ള
അഹം,	ഞാൻ,
തവ	നിന്തിരുവടിയുടെ
ശത്രുവിനാശായ	ശത്രുക്കളെ നാശംചെ
	യ്യാനായി
നിര്യാതം / ഉദ്യതഃ.	പുറപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു.

മുഞ്ച രാമാദ്ഭയം രാജൻ ഹനിഷ്യാമീഹ സംയുഗേ
രാഘവം ലക്ഷ്മണം ചൈവ സുഗ്രീവം ച മഹാബലം
ഹനുമന്തം ച രക്ഷോഽഘ്നം ലങ്കാ യേന പ്രദീപിതാ. 51

"രാജൻ!	"രാജാവേ
രാമാത്	രാമങ്കൽനിന്നുള്ള
ഭയം	ഭീതിയെ
മുഞ്ച;	വെടിഞ്ഞാലും;
സംയുഗേ	പോരിൽ
രാഘവം	രാമനെയും
ലക്ഷ്മണം ച	ലക്ഷ്മണനേയും
സുഗ്രീവം ച	സുഗ്രീവനേയും
യേന	യാതൊരുവനാൽ
ലങ്കാ	ലങ്ക
പ്രദീപിതാ,	തീവെക്കപ്പെട്ടുവോ,
രക്ഷോഽഘ്നം	രാക്ഷസഘാതിയും
മഹാബലം	മഹാബലവാനുമായ
ഹനുമന്തം ച	ആ ഹനുമാനേയും
ഇഹ ഏവ	ഇപ്പോൾതന്നെ
ഹനിഷ്യാമി.	ഞാൻ കൊന്നുകളയു
	ന്നുണ്ട്.

ഹരീംശ്ചാപി ഹനിഷ്യാമി സംയുഗേ സമവസ്ഥിതാൻ
അസാധാരണമിച്ഛാമി തവ ഭാതും മഹദ്യശഃ. 52

"സംയുഗേ	"പോരിൽ
സമവസ്ഥിതാൻ	എതിർത്തുനില്ക്കുന്ന
ഹരീൻ അപി	വാനരന്മാരെയും
ഹനിഷ്യാമി;	ഞാൻ ഹനിക്കുന്നുണ്ടു്;
ച	അതിനാൽ
തവ	നിന്തിരുവടിക്കു്
അസാധാരണം	അനന്യസാധാരണമായുള്ള
മഹത് യശഃ	വലുതായ പുകഴ്ം
ഭാതും	വരുത്തുവാൻ
ഇച്ഛാമി.	ഞാൻ ഇച്ഛിക്കുന്നു.

യദി ചേന്ദ്രാദ്ഭയം രാജൻ യദി വാഽപി സ്വയംഭുവഃ
തത്തേഽഹം നാശയിഷ്യാമി നൈശം തമ ഇവാംശുമാൻ. 53

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!
തേ	നിന്തിരുവടിക്കു്
ഇന്ദ്രാത്	ഇന്ദ്രങ്കൽനിന്നു്
ഭയം യദി ച	ആപത്തുനേന്നിരുന്നാലും
സ്വയംഭുവഃ യദി വാ,	ബ്രഹ്മദേവങ്കൽനിന്നായാലും,
തത് അപി,	അതെല്ലാം,
അംശുമാൻ	സൂര്യൻ
നൈശം	രാത്രിയിലെ
തമഃ ഇവ,	ഇരുളിനെയെന്നപോലെ,
അഹം	ഞാൻ
നാശയിഷ്യാമി.	നശിപ്പിക്കുന്നുണ്ടു്.

അപി ദേവാഃ ശയിഷ്യന്തേ ക്രുദ്ധാ മയി മഹീതലേ
യമം ച ശമയിഷ്യാമി ഭക്ഷയിഷ്യാമി പാവകം
ആദിത്യം പാതയിഷ്യാമി സനക്ഷത്രം മഹീതലേ. 54

"മയി	"ഞാൻ
ക്രുദ്ധേ,	കോപിച്ചാൽ
ദേവാഃ അപി	ദേവന്മാരും
മഹീതലേ	ഭൂമിയിൽ
ശയിഷ്യന്തേ;	വീണ്ടുപ്പെടുന്നതാണു്;
യമം	യമനെ
ശമയിഷ്യാമി;	ഞാൻ അടക്കിക്കളയും;
പാവകം	അഗ്നിദേവനെ
ഭക്ഷയിഷ്യാമി;	വിഴുങ്ങിക്കളയാം;
ആദിത്യം ച	സൂര്യനേയും
സനക്ഷത്രം	നക്ഷത്രങ്ങളടക്കം
മഹീതലേ	ഭൂമിയിൽ
പാതയിഷ്യാമി.	വീഴ്ത്തിക്കളയാം.

ശതക്രതും വധിഷ്യാമി പാസ്യാമി വരുണാലയം
പർവ്വതാംശ്ചൂർണ്ണയിഷ്യാമി ദാരയിഷ്യാമി മേദിനീം. 55

"ശതക്രതും	"ഇന്ദ്രനെ
വധിഷ്യാമി;	ഞാൻ കൊന്നുകളയാം;
വരുണാലയം	സമുദ്രത്തെ
പാസ്യാമി;	കുടിച്ചുകളയും;
പർവ്വതാൻ	മലകളെ
ചൂർണ്ണയിഷ്യാമി;	പൊടിയാക്കിക്കളയാം;
മേദിനീം	ഭൂമിയെ
ദാരയിഷ്യാമി.	പിളർന്നുകളയാം.

ദീർഘകാലം പ്രസുപ്തസ്യ കുംഭകർണ്ണസ്യ വിക്രമം
അദ്യ പശ്യന്തു ഭൂതാനി ഭക്ഷ്യമാണാനി സർവ്വശഃ. 56

"ദീർഘകാലം	"എത്രയോ കാലമായി	അദ്യ	ഇപ്പോൾ
പ്രസുപ്തസ്യ	ഉറങ്ങിക്കിടന്നിരുന്ന	ഭക്ഷ്യമാണാനി	വിഴുങ്ങപ്പെടുന്ന
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണന്റെ	സർവ്വശഃ	എല്ലാ
വിക്രമം	പരാക്രമത്തെ	ഭൂതാനി	പ്രാണികളും
		പശ്യന്തു.	കണ്ടുകൊള്ളട്ടെ.

നനു ദിഷ്ടം ത്രിദിവം സർവ്വമാഹാരസ്യ ന പൂര്യതേ. 57

"നനു	"ഇപ്പോൾ,	സർവ്വം	മുഴുവനും,
ഇദം	ഈ	ആഹാരസ്യ	ഇരയ്ക്ക്
ത്രിദിവം	ത്രൈലോക്യം	പൂര്യതേ ന.	മതിയാകയില്ല.

വധേന തേ ദാശരഥേഃ സുഖാഹ്നം സുഖം സമാഹർത്തുമഹം വ്രജാമി
നിഹത്യ രാമം സഹ ലക്ഷ്മണേന ഖാദാമി സർവ്വാൻ ഹരിയൂഥമുഖ്യാൻ. 58

"അഹം	"ഞാൻ	ലക്ഷ്മണേന സഹ,	ലക്ഷ്മണനോടും കൂടി
ദാശരഥേഃ	രാമന്റെ	രാമം	രാമനേയും
വധേന,	വധത്താൽ	ഹരിയൂഥ-മുഖ്യാൻ	വാനരപ്പടത്തലവന്മാർ
തേ	നിന്തിരുവടിക്ക്	സർവ്വാൻ	എല്ലാവരേയും
സുഖാഹ്നം	ഐശ്വര്യത്തിനു തക്ക	നിഹത്യ	കൊന്ന്
സുഖം	സുഖത്തെ [തായ	ഖാദാമി.	തിന്നുകളയുന്നുണ്ട്.
സമാഹർത്തും	വിളയിപ്പാനായി		
വ്രജാമി;	ഇതാ പോകയാണ്;		

രമസ്വ കാമം പിബ ചാഗ്ര്യവാരുണീം
കരുഷ്വ കൃത്യാനി വിനീയതാം ജ്വരഃ
മയാദ്യ രാമേ ഗമിതേ യമക്ഷയം
ചിരായ സീതാ വശഗാ ഭവിഷ്യതി. 59

"കാമം	"ഇഷ്ടം പോലെ	വിനീയതാം;	വിട്ടൊഴിക്കപ്പെടട്ടെ;
രമസ്വ;	സുഖിച്ചു കൊണ്ടാലും;	മയാ	എന്നാൽ
അഗ്ര്യ-വാരുണീം ച	നല്ല മദ്യത്തേയും	അദ്യ	ഇപ്പോൾ
പിബ;	പാനംചെയ്തു കൊണ്ടാലും;	രാമേ	രാമൻ
കൃത്യാനി	പതിവായി നടത്തുന്ന കൃത്യങ്ങളെ	യമക്ഷയം	യമപുരത്തിലേക്ക്
കരുഷ്വ;	നടത്തിക്കൊൾക	ഗമിതേ,	അയക്കപ്പെട്ടാൽ,
ജ്വരഃ	മനോവിചാരം	സീതാ	സീത
		ചിരായ	കാലക്രമത്തിൽ
		വശഗാ ഭവിഷ്യതി.	വശഗയായ്തീരുന്നതാണ്.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ത്രിഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തിമൂന്നാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ചതുഃഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തിനാലാംസർഗ്ഗം.

[മഹോദരവാക്യം = മഹോദരന്റെ വാക്യം.]

തദുക്തമതികായസ്യ ബലിനോ ബാഹുശാലിനഃ
കുംഭകർണ്ണസ്യ വചനം ശ്രുത്വോവാച മഹോദരഃ. 1

മഹോദരഃ,	മഹോദരൻ,
അതികായസ്യ	പൃഥുശരീരനും
ബാഹുശാലിനഃ	ഊക്കൻ കൈകളാൽ വനും
ബലിനഃ	ബലവാനുമായ
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണന്റെ
തത്	ആ
ഉക്തം	വാക്ക്
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
വചനം ഉവാച.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

കുംഭകർണ്ണ കുലേ ജാതോ ധൃഷ്ടഃ പ്രാകൃതദർശനഃ
അവലിപ്തോ ന ശക്നോഷി കൃത്യം സർവ്വത്ര വേദിതും. 2

"കുംഭകർണ്ണ!	"കുംഭകർണ്ണ!
കുലേ	മാന്യകുലത്തിൽ
ജാതഃ	ജനിച്ചവനും
ധൃഷ്ടഃ	വീമ്പുപറയുന്നവനും
പ്രാകൃതദർശനഃ	അല്പബുദ്ധിയുള്ളവനും
അവലിപ്തഃ,	അഹംഭാവംമൂത്തവനുമായ അങ്ങ്,
സർവ്വത്ര	എല്ലാറ്റിലും
കൃത്യം	ചെയ്യപ്പെടവാൻതക്കതെന്തെന്ന്
വേദിതും	അറിയുന്നതിന്ന്
ന ശക്നോഷി.	ശേഷിയുള്ളവനല്ല.

ന ഹി രാജാ ന ജാനീതേ കുംഭകർണ്ണ നയാനയൌ
തപം തു കൈശോരകാദ്ധൃഷ്ടഃ കേവലം വക്തുമിച്ഛസി 3

"കുംഭകർണ്ണ!	"കുംഭകർണ്ണ!
രാജാ ഹി	രാജാവാണെങ്കിൽ
നയാനയൌ	നീതി, അനീതി എന്നവയെപ്പറ്റി
ന ജാനീതേ ന;	അറിവില്ലാത്തവനല്ല;
തപം തു,	അങ്ങാകട്ടെ
കൈശോരാത് / കേവലം	ചെറുപ്പത്തിന്റെ തള്ളിച്ചകൊണ്ടുമാത്രം
ധൃഷ്ടഃ	വരുംവരായ്മയെ ഗണിക്കാതെ
വക്തും	ഉപദേശിപ്പാൻ
ഇച്ഛസി.	തുനിയുന്നു.

സ്ഥാനം വൃദ്ധിം ച ഹാനിം ച ദേശകാലവിഭാഗവിത്
ആത്മനശ്ച പരേഷാം ച ബുധ്യതേ രാക്ഷസർഷഭഃ. 4

"ദേശകാലവിഭാഗവിത്	"തക്കദേശം, തക്കകാലം എന്നവയെപ്പറ്റി നന്നായറിവുള്ള
രാക്ഷസർഷഭഃ,	രക്ഷോനായകൻ,
ആത്മനഃ ച	തന്റെയും
പരേഷാം ച	ശത്രുക്കളുടേയും
വൃദ്ധിം ച	മേന്മയെക്കുറിച്ചും
ഹാനിം ച	താഴ്മയെക്കുറിച്ചും
സ്ഥാനം	സാമ്യതയെക്കുറിച്ചും
ബുധ്യതേ.	നല്ലപോലെഅറിയുന്നു.

യത് തു ശക്യം ബലവതാ കർത്തും പ്രാകൃതബുദ്ധിനാ
അനുപാസിതവൃദ്ധേന കഃ കുര്യാത് താദൃശം ബുധഃ. 5

"അനുപാസി- തവൃദ്ധേന	"യോഗ്യന്മാരാൽ ശി ക്ഷചെയ്യപ്പെടാത്തവ നും	യത് കർത്തും അശക്യം,	യാതൊന്ന് ചെയ്യപ്പെടുവാൻ പാടി ല്ലാത്തതാ,
പ്രാകൃത- ബുദ്ധിനാ തു ബലവതാ	നിസ്സാരബുദ്ധിയും അ ജ്ഞനെന്നാലും, ബലവാനായ ഒരുവ നാൽ	താദൃശം ബുധഃ കഃ കുര്യാത്.	അപ്രകാരമുള്ളതിനെ ബുദ്ധിയുള്ള ഏതൊരുവനാണ് ചെയ്വാൻ തുനിയുക?

["ലോകത്തിൽ കുബുദ്ധിയായ ഒരുവനാലുംകൂടി ചെയ്യപ്പെടുവാൻ പാടില്ലാത്ത കൃത്യത്തെ, പ്രാജ്ഞനായ രാവണൻ എങ്ങിനെ ചെയ്യും? സീതയെ തിരിയെ കൊടുപ്പാൻ നീ പറയുന്നതു, മൂഢനാണെന്നാലും ഒരു ബലവാനായവൻ ചെയ്യാത്ത കൃത്യമാണ്. പിന്നെ രാവണൻ എങ്ങിനെ ചെയ്യും? എന്ന സാരം.]

യാംസ്തു ധർമ്മാർത്ഥകാമാംസ്ത്വം ബ്രവീഷി പൃഥഗാശ്രയാൻ
അനുബോദ്ധും സ്വഭാവേ താൻ ന ഹി ലക്ഷണമസ്തി തേ. 6

"തവം യാൻ ധർമ്മാർത്ഥ- കാമാൻ പൃഥ- ഗാശ്രയാൻ	"അങ്ങ്, യാതൊരു ധർമ്മം, അർത്ഥം, കാമം, എന്നവയെക്കുറിച്ച് വെവ്വേറെയുള്ളകാല ങ്ങൾക്ക് ഉചിതമായ വയാണെന്ന്	ബ്രവീഷി, താൻ സ്വഭാവേ അനുബോദ്ധും, തേ തു ലക്ഷണം അസ്തി ന ഹി.	ഉരചെയ്യുന്നുവോ, അപ്രകാരമുള്ള അവയെ വാസ്തവമായി[ക്കുറിച്ച് അറിവാൻ, അങ്ങയ്ക്കാകട്ടെ യാതൊരു യോഗ്യതയും ഇല്ല.

[അങ്ങ് ഉറങ്ങിക്കാലം കഴിക്കുന്നവനാകകൊണ്ട് ധർമ്മാർത്ഥകാമങ്ങളെക്കുറിച്ച് സ്വാനുഭവം കൊണ്ട് ഒന്നും പറവാനുള്ള യോഗ്യതയില്ല. എന്ന സാരം.

ധർമ്മം ഹിതത്തിനും, അധർമ്മം അഹിതത്തിനും കാരണഭൂതമാണെന്നുള്ളതിനെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട് "ശീഘ്രം ഖലഭ്യുപേതം തവം ഫലം പാപസ്യ കർമ്മണഃ" (പാപകർമ്മത്തിന്റെ ഫലം വേഗത്തിൽ അങ്ങയ്ക്ക് അനുഭവമായി) എന്ന കുംഭകർണ്ണൻ പറഞ്ഞതിനു ധർമ്മാധർമ്മങ്ങൾക്കു ഹിതം, അഹിതം എന്നവതന്നെയാണ് ഫലങ്ങൾ എന്ന നിയമമില്ല, എന്ന പറവാൻ തുടങ്ങുന്നു. "പൃഥഗാശ്രയാൻ" (വെവ്വേറെ വ്യത്യാസപ്പെട്ട ഫലങ്ങളോടുകൂടിയവയാണ്), "ധർമ്മാർത്ഥകാമാൻ ബ്രവീഷി" (ധർമ്മാർത്ഥകാമങ്ങൾ എന്ന് അങ്ങ് പറയുന്നു) "താൻ സ്വഭാവേ അനുബോദ്ധും" (അവയെക്കുറിച്ച് സൂക്ഷ്മമായി അറിയുന്നതിനു) "തേ ലക്ഷണം ന അസ്തി" (ഭവാന് ഒരു പ്രമാണവും ഇല്ല.) സുഖഫലഭൂമായ യാഗാദി ധർമ്മാനുഷ്ഠാനങ്ങളിൽ ശരീരായാസം മുതലായ ദുഃഖങ്ങളും പരദ്രവ്യപരദാരഹരണാദി പാപകർമ്മങ്ങളിൽ അവയുടെ അനുഭവംകൊണ്ടുള്ള താത്കാലികസുഖങ്ങളും കണ്ടുവരുന്നതിനാൽ, ധർമ്മാധർമ്മങ്ങൾക്കു സുഖദുഃഖഫലങ്ങൾ നിയതമായിട്ടുള്ളതല്ല എന്ന സാരം. ഇപ്രകാരംതന്നെ അർത്ഥകാമങ്ങൾക്കും (എന്ന ഗോവിന്ദരാജീയം; തിലകീയം.)

ധർമ്മത്തിൽനിന്ന് ദുഃഖവും അധർമ്മത്തിൽനിന്ന് സുഖവും ഒരിക്കലും ഉണ്ടാകാത്തതുകൊണ്ട് മേല്പറഞ്ഞ തിർത്ഥാഭിമതം ശരിയല്ലെന്നാണ് തിലകവ്യാഖ്യാതൃമതം. യാഗാദികളിൽ ദുഃഖാദികളെപ്പറ്റി പറയുന്നതു അതു ധർമ്മത്തിന്റെ ഫലമല്ലാതെ, വേറെ പ്രാകൃതകർമ്മത്തിന്റെ ഫലംമാത്രമാണെന്നും ബോദ്ധ്യമാകുന്നു. "പൃഥഗാശ്രയാൻ" (ധർമ്മാർത്ഥകാമങ്ങൾ പരസ്പരവിരുദ്ധങ്ങളായി, നൈകാന്തഭിന്നങ്ങളായി) ഒരുവനാൽതന്നെ ഒരേകാലത്തിൽ അനുഷ്ഠിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തവയാണെന്ന് നീ പറയുന്നു." "ലക്ഷണം" (സാമർത്ഥ്യം), തിലകം.]

കമ്മ ഏവ ഹി സർവ്വേഷാം കാരണാനാം പ്രയോജനം
ശ്രേയഃ പാപീയസാം ചാത്ര ഫലം ഭവതി കർമ്മണാം. 7

"സർവ്വേഷാം കാരണാനാം ഹി	"എല്ലാ ധർമ്മാർത്ഥ കാമാദികളായ സുഖഹേതുക്കൾക്കും
പ്രയോജനം	ഫലത്തെ ഉളവാക്കുന്നത്
കർമ്മ ഏവ;	പ്രവൃത്തി ഒന്നുതന്നെയാണ്;
അത്ര പാപീയസാം കർമ്മണാം ച	ഈ ലോകത്തിൽ പാപ പ്രവൃത്തികർക്കും
ശ്രേയഃ ഫലം ച	(സ്വർഗ്ഗാദിയായ) നല്ല ഫലവും
ഭവതി	ലഭിക്കുമാറുണ്ട്.

[ഒരു കർമ്മവും ചെയ്യാതെ സ്വസ്ഥനായിരിക്കുന്നവന്നു ധർമ്മാദി പുരുഷാർത്ഥങ്ങളും സിദ്ധിക്കയില്ലെന്നു സാരം. പാപകർമ്മങ്ങൾക്കും നല്ല ഫലം ലഭിക്കുന്നതിനെപ്പറ്റി താഴെ ശ്ലോകത്തിൽ പറയുന്നുണ്ട്.

"കാരണാനാം" (സ്വർഗ്ഗനരകാദിയായ ഫലങ്ങൾക്ക്), "കർമ്മ ഏവ പ്രയോജകം" (കർമ്മംതന്നെയാണ് സാധകം); (ഗോ. രാ.)

"ശ്രേയഃപാപീയസാം കർമ്മണാം ഫലം" (ശുഭാശുഭകർമ്മങ്ങൾക്കുള്ള ഫലം) "അത്ര ഭവതി" (അവ ചെയ്യുന്നവന്നു സിദ്ധിക്കുതന്നെ ചെയ്യുന്നു.) അതുകൊണ്ടു വിരുദ്ധങ്ങളായ ധർമ്മകാമങ്ങളെ ഒരുത്തൻ അനുഷ്ഠിക്കാമെന്നതിനാൽ, ഭവാൻ പറഞ്ഞതായ ധർമ്മനിഷ്ഠാനം മാത്രമേ പാടുള്ളൂ എന്നുള്ളതില്ല എന്നു ഭാവം. (തിലകം.)]

നിശ്രേയസഫലാവേവ ധർമ്മാർത്ഥാവിതരാവപി
അധർമ്മാനർത്ഥയോഃ പ്രാപ്തിഃ ഫലം ച പ്രത്യവായികം. 8

"ധർമ്മാർത്ഥൗ ഇതരൗ അപി	"ധർമ്മാർത്ഥ സാധകങ്ങളായ കർമ്മങ്ങളും അവയ്ക്ക് വിപരീതങ്ങളായ അധർമ്മാനർത്ഥങ്ങളെ വിളയിക്കുന്നവയായ കർമ്മങ്ങളും
നിശ്രേയസഫലൗ ഏവ;	സത്ഫലത്തെ നൽകുന്നവതന്നെയാണ്;
അധർമ്മാനർത്ഥയോഃ	ഈ അധർമ്മാനർത്ഥങ്ങൾക്കാകട്ടെ,
ഫലം	മേല്പറഞ്ഞ ഫലവും
പ്രാപ്തിഃ ച	ആ ഫലം സിദ്ധിപ്പാനുള്ള മാർഗ്ഗവും
പ്രത്യവായികം.	പാപഫലത്തെ ആശ്രയിച്ചുകുന്നു.

[പാപകൃത്യങ്ങളെ ചെയ്യുവൻ പാപകൃത്യത്തിനുള്ള ശിക്ഷ മുതലായ ഫലത്തെ അനുഭവിച്ചു കഴിഞ്ഞാൽ അവന്നു സ്വർഗ്ഗപ്രാപ്തിതന്നെയാണ് ഫലം എന്നു സാരം. കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡത്തിൽ ബാലിയോടു് ശ്രീരാമൻ "രാജർഷിർധൃതഭണ്ഡാസ്തു കൃത്വാ പാപാനി മാനവാഃ നിർമ്മലാഃ സ്വർഗ്ഗമായാന്തി സന്തഃ സുകൃതിനോ യഥാ," എന്നു പറയുന്ന വാക്യം കാണുക. (കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡം 18-ാം സർഗ്ഗം). "യേ മൃതാഃ സമുഖേ ശൂരാ ദൈത്യാനാം പ്രവരാ രണേ സ്വയം പ്രാപ്യ ച ദേവത്വം ഭോഗ്യമശ്നന്തി ശാശ്വതം" (പാദ്മപുരാണം സൃഷ്ടിഖണ്ഡം 78) ഇത്യാദിയും കാണുക.

അധർമ്മാനർത്ഥങ്ങൾക്ക്, "പ്രാപ്തിഃ ഫലം" (പ്രാപിക്കുന്നതായ ഫലം), "പ്രത്യവായികം തു" (അശ്രേയസ്സായും വരാം) അതുകയാൽ ധർമ്മാർത്ഥങ്ങൾക്കു ശുഭഫലവും, അധർമ്മാനർത്ഥങ്ങൾക്കു ചിലപ്പോൾ ശുഭവും ചിലപ്പോൾ അശുഭവും നേരിടാം. എന്നു (ഗോ. രാ.)

ധർമ്മാർത്ഥങ്ങളെക്കാൾ കാമത്തിന്നു ഒരു വിശേഷമുണ്ടെന്നു പറയുന്നു. ധർമ്മാർത്ഥങ്ങൾക്ക് നിശ്രേയസ്സ് (മോക്ഷം)തന്നെ ഫലമെന്നിരുന്നാലും, കാമനാ വിശേഷംകൊണ്ടു്, (ഇതരാവപി) സ്വർഗ്ഗാദ്യുഭയഫലങ്ങളും ഭവിക്കുന്നതാണ്. ഇവിടെ ധർമ്മശബ്ദംകൊണ്ടു് അർത്ഥത്തിന്റെ ആവശ്യംതന്നെയി

ഐഹലൌകികപാരത്രം കർമ്മ പുംഭിർനിഷേവ്യതേ
കർമ്മാണ്യപി തു കല്യാനി ലഭതേ കാമമാസ്ഥിതഃ. 9

"പുംഭിഃ	"ജനങ്ങളാൽ
ഐഹ–	ഐഹിക സുഖപ്രദവും
ലൌകിക–	പാരത്രിക സുഖപ്രദ
പാരത്രം കർമ്മ	വുമായ കർമ്മം
നിഷേവ്യതേ;	ചെയ്യപ്പെടുന്നുണ്ട്;
കാമം	കാമപുരുഷാർത്ഥത്തെ
ആസ്ഥിതഃ തു	കയ്യൊണ്ടവനായ ഒരു വനാകട്ടെ,
കർമ്മാണി	കർമ്മങ്ങളുടെ ഐഹിക ഫലങ്ങളെയും
കല്യാനി അപി	പാരത്രികമായ ശുഭ
ലഭതേ.	പ്രാപിക്കുന്നു. [ത്തെയും

തത്ര ക്ലിഷ്ടമിദം രാജ്ഞാ വ്യക്തി കാര്യം മതം ച നഃ
ശത്രൌ ഹി സാഹസം യത് സ്യാത് കിമിവാത്രാപനീയതാം. 10

"തത്ര	"ഇക്കാര്യത്തിൽ
രാജ്ഞാ	മഹാരാജാവിനാൽ
ക്ലിഷ്ടം	കയ്യൊള്ളപ്പെട്ടതായ
ഇദം,	ഈ സംഗതി, മനസ്സിൽ
വ്യക്തി കാര്യം;	ബോധിക്കേണ്ടതാണ്;
നഃ	ഞങ്ങൾക്കും
മതം ച;	ഇതു് ബോദ്ധ്യംതന്നെ;
ഹി	ആകയാൽ
ശത്രൌ	ശത്രുവിന്റെ സംഗതി
സാഹസം	സാഹസകൃത്യം [യിൽ
സ്യാത് യത്	നേരിട്ടും എന്നുള്ളതു
അത്ര	ഇതിൽ [കൊണ്ടു
കിം ഇവ	എന്തുതന്നെയാണ്
അപനീയതാം?	കുറഞ്ഞുപോവുക?

ല്ലാത്ത ജപധ്യാനാദിയും, അർത്ഥശബ്ദംകൊണ്ട അർത്ഥസാദ്ധ്യമായ യാഗാദിയും പറയപ്പെടുന്നു. ഇവ ചിത്തശുദ്ധികരങ്ങളാകയാൽ മോക്ഷസാധനീഭൂതങ്ങളാകുന്നു; "യജ്ഞേനാദാനം തപസൈവ പാവനാനി മനീഷിണാം" എന്ന ഗീതാവാക്യം കാണ്ക. കാമമാകട്ടെ ഒരിക്കലും നിശ്രേയസഫലത്തെ തരുന്നതല്ല. ഇതുകൂടാതെ ധർമ്മാർത്ഥങ്ങൾക്ക് കാമത്തെക്കാൾ മറ്റൊരു വിശേഷംകൂടിയുണ്ടെന്നു പറയുന്നു. വിഹിതങ്ങളായ മേല്പറഞ്ഞ ധർമ്മാർത്ഥങ്ങളെ ചെയ്യാതിരുന്നാൽ, പ്രത്യവായം, അതായത് ചെയ്യേണ്ടതു ചെയ്യാത്തതിനാലുള്ള ദോഷംഫലമുണ്ടാകുന്നതാണ്. കാമത്തിന്നാകട്ടെ ആ പ്രത്യവായ ദോഷമില്ല. (ഇപ്രകാരം നിത്യകർമ്മങ്ങളുടേയും കാമ്യകർമ്മങ്ങളുടേയും വ്യത്യാസത്തെ പറയുന്നതായി തിലകവ്യാഖ്യാനം.)]

9. [ധർമ്മത്തെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നവനു് ഇഹത്തിൽ ബുദ്ധിമുട്ടും, പരത്തിൽ ശ്രേയസ്സും ഫലം. എന്നാൽ കാമത്തെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നവനു് ഇഹത്തിലും പരത്തിലും സുഖം ലഭിക്കുന്നതാണ് എന്നു സാരം.

വിഹിതകർമ്മങ്ങളും മാത്രമേ ശുഭത്തെ നല്കുകയുള്ളു എന്ന നിയമമില്ല. അശുഭകർമ്മങ്ങളും ശുഭപ്രേരങ്ങളാകാം. എന്നു (ഗോ. രാ.)

മുൻശ്ലോകത്തിൽ കാമം ശ്രേയസ്സിനെ തരാതെ ദോഷത്തെയാണ് ഫലമായി തരുന്നതു് എന്നു പറഞ്ഞു, അതു ഫലമെന്തെന്നു പറയുന്നു. ഇഹത്തിൽ ദാരിദ്ര്യാദിയും പരത്തിൽ നരകയാതനാദിയും അനുഭവിക്കുന്നു പുറമെ കാമ്യകർമ്മത്തിനുള്ള പ്രത്യേകതയെയും പറയുന്നു. കാമപുരുഷാർത്ഥത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച് കർമ്മങ്ങളെ പ്രയത്നത്തോടെ ചെയ്യുന്നതായാൽ ശുഭഫലങ്ങളെ ഇഹത്തിൽത്തന്നെ അനുഭവിക്കാം. ധർമ്മാർത്ഥങ്ങൾക്ക് കാലാന്തരത്തിലെ ഫലം ലഭിക്കയുള്ളു. ആകയാൽ ധർമ്മാർത്ഥകാമങ്ങളും ഒരുവനാൽത്തന്നെ അനുഷ്ഠേയങ്ങളാണ്. കാമം ധർമ്മവിരുദ്ധമാണെന്നാൽ, അതു സ്വന്തം തപോവിക്രമാദികൊണ്ട് നിവൃത്തിയാക്കപ്പെടേണ്ടതാണെന്നു ഭാവം. പിച്ചക്കാർ വന്ന് ഉപദ്രവിക്കുമെന്നുവെച്ച് ആരും വെക്കാതിരിക്കുന്നില്ലല്ലൊ. (എന്നു തിലകം).]

10. [ശത്രുവിന്റെ ഉപദ്രവം നേരിടുമെന്നുള്ള ഭീതിയാൽ കാമപുരുഷാർത്ഥത്തെ ആശ്രയിക്കാതിരിക്കുന്നതു ദോഷതപ്തമാണ് എന്നു സാരം.

ഏകസ്യൈവാഭിയാനേ തു ഹേതുഃ പ്രകൃതസ്തയാ
തത്രാപ്യനുപപന്നം തേ വക്ഷ്യാമി യദസാധു ച 11

"തയാ	"വോനാൽ	തത്ര അപി	അക്കാര്യത്തിലും
ഏകസ്യ ഏവ } അഭിയാനേ }	ഒറ്റയ്ക്കുതന്നെ എതിർത്തു പൊരുതുന്നതിൽ	അസാധു	ശരിയല്ലാത്തത് [യും,
യഃ	യാതൊരു (കൈയ്ക്കാ	യത് തു	യാതൊന്നോ അതിനേ
ഹേതുഃ }	കുന്ന) കാരണം	അനുപപന്നം ച	അനുയുക്തമായതിനേ
പ്രകൃതഃ,	എടുത്തുപറയപ്പെട്ടുവോ	തേ	വോന്ന് [യും
		വക്ഷ്യാമി.	ഞാൻ പറഞ്ഞുതരാം.

യേന പൂർവ്വം ജനസ്ഥാനേ ബഹവോഽതിബലാ ഹതാഃ
രാക്ഷസാ രാഘവം തം ത്വം കഥമേകോ ജയിഷ്യസി. 12

"പൂർവ്വം	"മുമ്പ്	ഹതാഃ,	വധിക്കപ്പെട്ടുവോ,
ജനസ്ഥാനേ	ജനസ്ഥാനത്തിൽ	തം	അപ്രകാരമുള്ള
യേന	യാതൊരുവനാൽ	രാഘവം	രാമനെ
അതിബലാഃ	അതിബലശാലികളായ	ത്വം ഏകഃ	അങ്ങ് ഏകനായി
ബഹവഃ	അനേകം	കഥം	എങ്ങിനെയാണ്
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ	ജയിഷ്യസി?	തോല്പിക്കുക?

യേ പുരാ നിർജ്ജിതാസ്തേന ജനസ്ഥാനേ മഹൗജസഃ
രാക്ഷസാംസ്താൻ പുരേ സർവ്വാൻ ഭീതാനദ്യാപി പശ്യസി. 13

"പുരാ	"മുമ്പ്,	രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാർ
തേന	അവനാൽ	സർവ്വാൻ,	എല്ലാവരേയും,
ജനസ്ഥാനേ	ജനസ്ഥാനത്തിൽ	അദ്യ അപി,	ഇപ്പോഴും കൂടി,
മഹൗജസഃ	മഹാ പ്രതാപശാലി	ഭീതാൻ	പേടിച്ച് വിറയ്ക്കുന്നവ
യേ	യാതൊരുവർ [കളായ	പുരേ	പട്ടണത്തിൽ [രായി
നിർജ്ജിതാഃ,	തോറോടിക്കപ്പെട്ട	പശ്യസി.	അങ്ങ് കാണുന്നുണ്ട
താൻ	അ [വോ,		ല്ലൊ.

"രാമോ വിഗ്രഹവാൻ ശ്രീമാൻ ന ബുദ്ധിവിഷയം തവ
കഥം സീതാം പുരാ മായാം രാമഹസ്താദവാപ്സ്യസി
രാമഹസ്താത് ത്വമുക്തോഽസി ശക്തിം പരമകാം പുരാ
കഥം സീതാം പുരാ മായാം രാമഹസ്താദവാപ്സ്യസി" എന്നിത്യാദിയായി രാവണൻ മണ്ഡോദരിയോട് പറയുന്ന വാക്യം ആനന്ദരാമായണം, അദ്ധ്യാത്മരാമായണം മുതലായവയിൽ ഉണ്ട്. വാല്മീകിരാമായണത്തിൽ അങ്ങിനെ സ്പഷ്ടമായി പറഞ്ഞിട്ടില്ലെങ്കിലും വ്യംഗ്യമായി ചിലടത്തിൽ കാണാം. ജയവിജയന്മാർ അനേക ജന്മങ്ങൾ സദ്വൃത്തിയോടുകൂടി കഴിക്കുന്നതിനേക്കാൾ ഭഗവദ്വിരുതയെ കയ്യ്ക്കാണ്ട് മൂന്നു ജന്മം മാത്രം ഇഷ്ടപ്പെട്ടതായി പുരാണാന്തരങ്ങളിലുമുണ്ട്. അതുകൊണ്ടാൽ രാവണനും മഹോദരാദികളായ രാക്ഷസന്മാർക്കും രാജസതാമസപ്രധാനങ്ങളായ പാപകൃത്യങ്ങളെ ചെയ്ത് അവയുടെ താത്കാലിക സുഖങ്ങളെ അനുഭവിച്ച്, പിന്നെ പാപഫലത്തേയുമനുഭവിച്ച് സദ്ഗതിപ്രാപ്തി നേടാമെന്നുള്ള വിചാരമുണ്ടാകുമെന്നതു് അസംഗതമല്ല.

"ധർമ്മാദികൾക്ക് ഫലനിയമം ഇല്ല. എല്ലാറ്റിനും എല്ലാ ഫലവും സിദ്ധിക്കാം. ഈ അഭിപ്രായത്തിൽ വർത്തിക്കുന്ന മഹാരാജാവിനാൽ സീതാപഹരണം ചെയ്യപ്പെട്ടു. ഞങ്ങളാലും അതുയർ സമ്മതിക്കപ്പെട്ടു. എന്നു പറയുന്നു." (ഗോ. രാ.)

"ധർമ്മാർത്ഥകാമങ്ങളെല്ലാം ഒരുവനാൽത്തന്നെ അനുഷ്ഠേയങ്ങളാണെന്നു സിദ്ധമായിരിക്കെ രാജാവിനാൽ ഈ കാമപുരുഷാർത്ഥസാധകമായ കൃത്യം ചെയ്യപ്പെടാവുന്നതാണ്. ഇങ്ങിനെതന്നെയാണ് അദ്ദേഹത്താൽ നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടതും. ഞങ്ങളാൽ സമ്മതിക്കപ്പെട്ടതും. എന്നു തിലകം.]

തം സിംഹമിവ സംക്രുദ്ധം രാമം ദശരഥാത്മജം
സുപ്തം സുപ്തമിവാബുധ്യ പ്രബോധയിതുമിച്ഛസി. 14

"സംക്രുദ്ധം	"ക്രുദ്ധിച്ച
സിംഹം ഇവ	സിംഹം പോലെയുള്ള
ദശരഥാത്മജം	ദശരഥ പുത്രനായ
തം രാമം,	ആ രാമനെ,
സുപ്തം	ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്ന
സുപ്തം	സുപ്തത്തെ
ഇവ,	എന്ന പോലെ,
അബുധ്യ	കുത്തിയിളക്കി
പ്രബോധയിതും	ഉണർത്തുവാനാണ്
ഇച്ഛസി.	അങ്ങ് ഇച്ഛിക്കുന്നത്.

ജ്വലന്തം തേജസാ നിത്യം ക്രോധേന ച ദുരാസദം
കസ്തം മൃത്യുമിവാസഹ്യമാസാദയിതുമർഹതി. 15

"തേജസാ	"പരാക്രമത്താലും
ക്രോധേന ച	കോപത്താലും
നിത്യം	സദാ
ജ്വലന്തം	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നവനും,
ദുരാസദം,	അടുക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തവനും,
മൃത്യും ഇവ	യമനെപ്പോലെ
അസഹ്യം,	സഹിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തവനും ആയ
തം	അവനെ
കഃ	ആരാണ്
ആസാദയിതും	എതിർക്കുന്നതിന്
അർഹതി.	ശക്തനാവുക.

സംശയസ്ഥമിദം സർവ്വം ശത്രോഃ പ്രതിസമാസനേ
ഏകസ്യ ഗമനം തത്ര ന ഹി മേ രോചതേ ഭൃശം. 16

"ശത്രോഃ പ്രതിസമാസനേ	"ശത്രുവിനെ എതിർത്ത് യുദ്ധം ചെയ്യുന്ന സംഗതിയിൽ
ഇദം സർവ്വം	ഇക്കാണുന്ന ജനം മുഴുവനും തന്നെ
സംശയസ്ഥം;	മതിയാകുന്ന കാര്യം സംശയമാണ്;
തത്ര	അപ്രകാരമിരിക്കെ
ഏകസ്യ ഗമനം ഹി	ഒറ്റയ്ക്കു പോവുക എന്നതുതന്നെ
മേ	എനിക്ക്
ഭൃശം	ഒട്ടും
ന രോചതേ.	രുചിക്കുന്നില്ല.

ഹീനാർത്ഥഃ സുസമൃദ്ധാർത്ഥം കോ രിപും പ്രാകൃതം യഥാ
നിശ്ചിത്യ ജീവിതത്യാഗേ വശമാനേതുമിച്ഛതി. 17

ഹീനാർത്ഥഃ	കോപ്പുകൾ ചുരുങ്ങിപ്പോയ
കഃ,	ഏതൊരുവനാണ്,
ജീവിതത്യാഗേ നിശ്ചിത്യ,	ജീവൻ പോയാലും പോകട്ടെ എന്നുറച്ച്,
സുസമൃദ്ധാർത്ഥം	യുദ്ധസാമഗ്രികൾ ധാരിപും,
	ശത്രുവിനെ, [രാളമുള്ള
പ്രാകൃതം	ഒരു സാധാരണനെ
യഥാ,	എന്ന പോലെ,
വശം ആനേതും	കീഴടക്കുവാൻ
ഇച്ഛതി?	തുനിയുക?

യസ്യ നാസ്തി മനുഷ്യേഷു സദൃശോ രാക്ഷസോത്തമ
കഥമാശംസസേ യോദ്ധും തുല്യേനേന്ദ്രവിവസ്വതോഃ. 18

"രാക്ഷസോത്തമ!	"രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠ!	ഇന്ദ്രവിവസ്വതോഃ	ഇന്ദ്രനും സൂര്യനും
യസ്യ	യാതൊരുവന്ന്	തുല്യേന	തുല്യനായ അവനെ
സദൃശഃ,	തുല്യനായ ഒരുവൻ,	യോദ്ധും	പൊരുതുവാൻ [മായി
മനുഷ്യേഷു	മനുഷ്യരിൽ	കഥം	എങ്ങിനെയാണ്
അസ്തി ന,	ഇല്ലയോ, അപ്രകാരമുള്ളവനും	ആശംസസേ?"	അങ്ങ് ആഗ്രഹിക്കുന്നതു?"

ഏവമുക്ത്വാ തു സംരബ്ധഃ കുംഭകർണ്ണം മഹോദരഃ
ഉവാച രക്ഷസാം മദ്ധ്യേ രാവണം ലോകരാവണം. 19

മഹോദരഃ	മഹോദരൻ	രക്ഷസാം	രാക്ഷസരുടെ
സംരബ്ധഃ	കയത്ത്	മദ്ധ്യേ	നടുവിൽ വെച്ച്
കുംഭകർണ്ണം തു	കുംഭകർണ്ണനോടായി	ലോകരാവണം	ലോകപീഡകനായ
ഏവം	ഇപ്രകാരം	രാവണം	രാവണനോടായി
ഉക്ത്വാ,	ഉരചെയ്തശേഷം	ഉവാച.	ഇപ്രകാരം ഉണർത്തിച്ചു.

ലബ്ധ്വാ പുനസ്ത്വം വൈദേഹീം കിമർത്ഥം സംപ്രജല്പസി
യദീച്ഛസി തദാ സീതാ വശഗാ തേ ഭവിഷ്യതി. 20

"ത്വം	"നിന്തിരുവടി	ഇച്ഛസി യദി,	തിരുവുള്ളത്തിൽ അഭിപ്രായമുള്ളപക്ഷം,
വൈദേഹീം	വൈദേഹിയെ	തദാ	ആ നിമിഷംതന്നെ
ലബ്ധ്വാ പുനഃ	കയ്യലാക്കിയശേഷം	സീതാ	സീത
കിമർത്ഥം	എന്തിനായിട്ടാണ്	തേ	നിന്തിരുവടിക്ക്
സംപ്രജല്പസി?	ഓരോന്ന് പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു?	വശഗാ ഭവിഷ്യതി.	സ്വാധീനത്തിലാകുന്നതാണ്.

ദൃഷ്ടഃ കശ്ചിദുപായോ മേ സീതോപസ്ഥാനകാരകഃ
രുചിരശ്ചേത് സ്വയാ ബുദ്ധ്യാ രാക്ഷസേശ്വര തം ശൃണു. 21

"സീതോപസ്ഥാനകാരകഃ	"സീതയെ വശപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള	ദൃഷ്ടഃ;	കണ്ടുപിടിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു;
കശ്ചിത്	ഉപായഃ ഒരു ഉപായം	രാക്ഷസേശ്വര!	രാക്ഷസാധിപ!
സ്വയാ ബുദ്ധ്യാ	എന്റെ ബുദ്ധികൊണ്ട്	രുചിരഃ ചേത്	തിരുവുള്ളമുണ്ടെന്നാൽ
മേ	എന്നാൽ [ണ്ട്	തം	അതിനെ
		ശൃണു.	ചെവിക്കൊണ്ടാലും.

അഹം ഭവിജിഘ്രഃ സംഹ്രാദീ കുംഭകർണ്ണോ വിതർദ്ദനഃ
പഞ്ച രാമവധായൈതേ നിര്യ്യാന്തീത്യവബോധയ. 22

"അഹം	"ഞാൻ	പഞ്ച	അഞ്ചുപേർ
ഭവിജിഘ്രഃ	ഭവിജിഘ്രൻ	രാമവധായ	രാമനെ കൊല്ലുന്നതിന്നായി
സംഹ്രാദീ	സംഹ്രാദി		
കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ	നിര്യ്യാന്തി,	പുറപ്പെട്ടുചെല്ലുന്നു,
വിതർദ്ദനഃ	വിതർദ്ദനൻ	ഇതി	എന്ന്
ഏതേ	ഈ	അവബോധയ.	അറിഞ്ഞുകൊൾക.

തതോ ഗത്വാ വയം യുദ്ധം ദാസ്യാമസ്തസ്യ യത്നതഃ
ജ്യേഷ്ഠാമോ യദി തേ ശത്രൂൻ നോപായൈഃ കൃത്യമസ്തി നഃ. 23

"തതഃ	"അവിടെ	ശത്രൂൻ	ശത്രുക്കളെ
വയം	ഞങ്ങൾ	ജേഷ്ഠാമഃ യദി,	ഞങ്ങൾ ജയിക്കുന്നു
ഗത്വാ,	ചെന്നു്,		വെങ്കിൽ
യത്നതഃ	കഴിയുന്നോടത്തോളം	ഉപായൈഃ	പിന്നെ ഉപായങ്ങൾ
തസ്യ യുദ്ധം	അവനുമായി ഞങ്ങൾ	നഃ	ഞങ്ങൾക്കു് [കൊണ്ടു്
ദാസ്യാമഃ;	പൊരുതാം;	കൃത്യം	ആവശ്യമായുള്ളതു്
തേ	നിന്തിരുവടിയുടെ	അസ്തി ന.	ഒന്നുമില്ല.

അഥ ജീവതി നഃ ശത്രുർവയം ച കൃതസംയുഗാഃ
തതസ്തദഭിപത്സ്യാമോ മനസാ യത് സമീക്ഷിതം. 24

"വയം	"ഞങ്ങൾ	അഥ,	അപ്പോൾ,
കൃതസംയുഗാഃ ച	യുദ്ധംചെയ്തിട്ടും	യത്	യാതൊന്നു്
നഃ	നമ്മുടെ	മനസാ	മനസ്സുകൊണ്ടു്
ശത്രുഃ	ശത്രു	സമീക്ഷിതം	ഉദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കു
ജീവതി	ജീവിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു	തത്	അതിനെ [ന്നുവോ
തതഃ,	വന്നാൽ,	അഭിപത്സ്യാമഃ.	ഞങ്ങൾകയ്ക്കൊള്ളാം.

വയം യുദ്ധാദിഹേഷ്യാമോ രുധിരേണ സമുക്ഷിതാഃ
വിദാര്യ്യ സപതനം ബാണൈ രാമനാമാങ്കിതൈഃ ശിതൈഃ 25

"വയം	"ഞങ്ങൾ	സപതനം	ഞങ്ങളുടെ ശരീരത്തെ
യുദ്ധാത്,	യുദ്ധംചെയ്യുന്നടിക്കിൽ	വിദാര്യ്യ,	കീറിപ്പൊളിച്ചു്,
	നിന്നു്,	രുധിരേണ	ചോരയിൽ കളിച്ചുവ
രാമനാമാങ്കി-	രാമന്റെ പേർ കൊ	സമുക്ഷിതാഃ	രായി
തൈഃ	ത്തിയ	ഇഹ	ഇങ്ങോട്ടു്
ശിതൈഃ	ക്രൂരമുകൊണ്ടു്	ഏഷ്യാമഃ.	വരാം.
ബാണൈഃ			

ഭക്ഷിതോ രാഘവോഽസ്മാഭിർലക്ഷ്മണശ്ചേതി വാദിനഃ
തവ പാദൌ ഗ്രഹീഷ്യാമസ്തപം നഃ കാമം പ്രപൂരയ. 26

"'അസ്മാഭിഃ	"'ഞങ്ങളാൽ	തവ	നിന്തിരുവടിയുടെ
രാഘവഃ	രാമൻ	പാദൌ	തൃപ്പാദങ്ങളെ
ഭക്ഷിതഃ,	തിന്നപ്പെട്ടു;	ഗ്രഹീഷ്യാമഃ;	ഞങ്ങൾവന്നുതൊടുന്നു
ലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണനും,	തപം	നിന്തിരുവടി [ണ്ടു്;
ച;	തിന്നപ്പെട്ടു;	നഃ	ഞങ്ങൾക്കു്
ഇതി	എന്നു്	കാമം പ്രപൂരയ.	സമ്മാനങ്ങൾതന്നു്
വാദിനഃ	പറഞ്ഞുംകൊണ്ടു്		തൃപ്തിപ്പെടുത്തിയാലും.

തതോ ऽവഘോഷയ പുരേ ഗജസ്കന്ധേന പാർത്ഥിവ
ഹതോ രാമഃ സഹ ഭ്രാത്രാ സസൈന്യ ഇതി സർവ്വതഃ. 27

"പാർത്ഥിവ!	"മഹാരാജാവേ!
തതഃ,	അസമയം
'രാമഃ	'രാമൻ
ഭ്രാത്രാ സഹ	അനുജനോടുംകൂടി
സസൈന്യഃ	സേനകളടക്കം
ഹതഃ,'	കൊല്ലപ്പെട്ടു,'
ഇതി	എന്നിപ്രകാരം
പുരേ സർവ്വതഃ	പട്ടണത്തിൽ എങ്ങും
ഗജസ്കന്ധേന	ആനപ്പുറത്തു് നിന്ന്
അവഘോഷയ.	കൊട്ടിയറിയിക്കുക.

പ്രീതോ നാമ തതോ ഭ്രത്രാ ഭൃത്യാനാം തമരിന്ദമ
ഭോഗാംശ്ച പരിവാരാംശ്ച കാമാംശ്ച വസു ദാപയ 28
തതോ മാല്യാനി വാസാംസി വീരാണാമനുലേപനം
പേയം ച ബഹു യോധേഭ്യഃ സദ്യഃ ച മുദിതഃ പിബ. 29

"അരിന്ദമ!	"ശത്രുഞ്ജയ!
തതഃ	അതിൽപിന്നെ
തമം	നിന്തിരുവടി
പ്രീതഃ നാമ	സംതൃപ്തനെന്നപോലെ
ഭ്രത്രാ,	നടിച്ചു്;
ഭൃത്യാനാം	പരിവാരങ്ങൾക്ക്
ഭോഗാൻ ച	ഭോഗ്യവസ്തുക്കളേയും
പരിവാരാൻ ച	വാഹനാദിയേയും
കാമാൻ	ആവശ്യപ്പെട്ടവയേയും
വസു ച	ദ്രവ്യത്തേയും
വീരാണാം	വീരന്മാക്ക്
വാസാംസി	വസ്ത്രങ്ങളേയും
മാല്യാനി	പുഷ്പങ്ങളേയും
അനുലേപനം	കളഭക്കുഴുകളേയും
യോധേഭ്യഃ	ഭടന്മാക്ക്
ബഹു	അനേകം
പേയം ച	പാനീയങ്ങളേയും
ദാപയ;	കൊടുപ്പിക്കുക;
സദ്യം ച	നിന്തിരുവടിയും
മുദിതഃ	സന്തോഷമുൾക്കൊണ്ട
തതഃ	ആ സമയം [വനായി
പിബ.	പാനംചെയ്യുക.

തതോ ऽസ്മിൻ ബഹുളീഭൂതേ കൈരവീനേ സർവ്വതോ ഗതേ
ഭക്ഷിതഃ സസുഹൃദ്ഗ്രാമോ രാക്ഷസൈരിതി വിശ്രുതേ 30
പ്രവിശ്യാ ऽऽശ്വാസ്യ ചാപി തമം സീതാം രഹസി സാന്ത്വയ
ധനധാന്യൈശ്ച കാമൈശ്ച രത്നൈശ്ചൈനാം പ്രലോഭയ. 31

"തതഃ,	"അപ്പോൾ,
രാമഃ	രാമൻ
സസുഹൃത്	തന്നെച്ചേർന്നവരോടും
രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ [കൂടി
ഭക്ഷിതഃ	ഭക്ഷിക്കപ്പെട്ട
ഇതി	എന്നുള്ള
അസ്മിൻ	ഈ
കൈരവീനേ	ഒച്ചുദന്തി
വിശ്രുതേ	പ്രസിദ്ധമായി
സർവ്വതഃ ഗതേ	എങ്ങുംചെന്ന്
ബഹുളീഭൂതേ,	വ്യാപിച്ചാറെ
തമം ച	നിന്തിരുവടിയും
സീതാം അപി	സീതയുടെ അടുക്കൽ
രഹസി	ഏകാന്തത്തിൽ
പ്രവിശ്യ,	ചെന്ന്,
ആശ്വാസ്യ	സമാധാനവാക്കുകൾ പറഞ്ഞു്
സാന്ത്വയ;	ആശ്വസിപ്പിച്ചാലും;
ഏനാം	ഇവളെ
ധനധാന്യൈഃ ച	ധനധാന്യങ്ങൾകൊ
കാമൈഃ ച	അഭീഷ്ടവസ്തുക്കൾ [ണ്ടും കൊണ്ടും
രത്നൈഃ ച	രത്നങ്ങളാലും
പ്രലോഭയ.	വശീകരിച്ചാലും.

അനയോപധയാ രാജൻ ഭയശോകാനുബന്ധയാ
അകാമാ തദ്വശം സീതാ നഷ്ടനാഥാ ഗമിഷ്യതി. 32

"രാജൻ	"മഹാരാജാവേ!
ഭയശോകാനുബന്ധയാ	ഭീതിയും ശോകവും വിളയിക്കുന്നതായ
അനയാ	ഈ
ഉപധയാ,	കപടോപായത്താൽ,
അകാമാ	കാമിക്കാതിരുന്നവളാ
സീതാ	സീത [യ
നഷ്ടനാഥാ	നാഥനില്ലാത്തവളായി
തദ്വശം	നിന്തിരുവടിക്ക് വശ
ഗമിഷ്യതി.	പ്പെട്ട പോകുന്നതാണ്.

രഞ്ജനീയം ഹി ഭർത്താരം വിനഷ്ടമവഗമ്യ സാ
നൈരാശ്യാത് സ്ത്രീലഘുത്വാച്ച തദ്വശം പ്രതിപത്സ്യതേ. 33

"സാ,	"അവൾ,
രഞ്ജനീയം	കാമിച്ച
ഭർത്താരം	ഭർത്താവിനെ
വിനഷ്ടം	ചത്തുപോയവനായി
അവഗമ്യ ഹി,	ധരിച്ച കാരണം,
നൈരാശ്യാത്	നിരാശപ്പെട്ടവളായും
സ്ത്രീലഘുത്വാത് ച	സ്ത്രീചാപല്യത്താലും
തദ്വശം	നിന്തിരുവടിക്ക് വശഗ
പ്രതിപത്സ്യതേ	യായ്തീരുന്നതാണ്.

സാ പുരാ സുഖസംവൃദ്ധാ സുഖാർഹാ ദുഃഖകർശിതാ
ത്വയ്യധീനം സുഖം ജ്ഞാത്വാ സർവ്വഥോപഗമിഷ്യതി. 34

"പുരാ	"മുമ്പ്
സുഖസംവൃദ്ധാ	ഓമനയായി വളർത്തപ്പെട്ടവളും
സുഖാർഹാ	സുഖോചിതയുമായ
സാ,	അവൾ,
ദുഃഖകർശിതാ,	ദുഃഖപീഡിതയായി,
സുഖം	സുഖം
ത്വയി അധീനം	നിന്തിരുവടിയെ ആശ്രയിച്ചുതാണ് എന്ന്
ജ്ഞാത്വാ,	അറിഞ്ഞ്,
സർവ്വഥാ	എപ്രകാരവും
ഉപഗമിഷ്യതി.	വന്നു ചേരുന്നതാണ്.

ഏതത്സുനീതം മമ ലക്ഷ്മണേന
രാമം ഹി ദൃഷ്ട്വൈവ ഭവേദനർത്ഥഃ
ഇഹൈവ തേ സേത്സ്യതി മോത്സുകോ ഭ്രർ-
മഹാനയുദ്ധേന സുഖസ്യ ലാഭഃ. 35

"മമ	"എന്റെ
ലക്ഷ്മണേന	അഭിപ്രായം കൊണ്ട്,
ഏതത് ഹി	ഇതുതന്നെയാണ്
സുനീതം;	നല്ലതെന്നുതോന്നുന്നത്;
രാമം	രാമനെ
ദൃഷ്ട്വാ ഏവ	നേരിട്ടുകണ്ടാൽമാത്രമെ
അനർത്ഥഃ	അനർത്ഥം
ഭവേത്;	ഉണ്ടാകയുള്ളു;
ഉത്സുകഃ മാ ഭൂഃ;	വിചാരപ്പെടാതിരുന്നു കൊൾക;
അയുദ്ധേന ഏവ,	യുദ്ധമില്ലാതെതന്നെ,
സുഖസ്യ	(കാമ)സുഖംകൊണ്ടുള്ള
മഹാൻ	മഹത്തായ
ലാഭഃ,	ലാഭം,
ഇഹ	ഇവിടെ
തേ	നിന്തിരുവടിക്ക്
സേത്സ്യതി.	സിദ്ധിക്കുന്നതാണ്.

അഭ്യഷ്ടസൈന്യോ ഹ്യനവാപ്തസംശയോ
രിപൂനയുദ്ധേന ജയൻ നരാധിപഃ
യശശ്ച പുണ്യം ച മഹന്മഹീപതേ
ശ്രിയം ച കീർത്തിം ച ചിരം സമശ്നുതേ. 36

"മഹീപതേ!	"മഹാരാജാവേ!
നരാധിപഃ	ഒരു രാജൻ
അഭ്യഷ്ടസൈന്യഃ	സൈന്യത്തെത്തന്നെ ഉപയോഗിക്കാതെ
അനവാപ്ത-സംശയഃ,	യാതൊരു ആപത്തും ഏല്ക്കാത്തവനായി,
രിപൂൻ	ശത്രുക്കളെ
അയുദ്ധേന ഹി	യുദ്ധം ചെയ്യാതെതന്നെ
ജയൻ,	ജയിക്കുന്നവനായി,
മഹത്	അതിയായ
യശഃ ച	യശസ്സിനേയും
പുണ്യം ച	സുഖത്തേയും
കീർത്തിം ച	പുകഴിനേയും
ശ്രിയം ച	സമ്പത്തിനേയും
ചിരം	ഏറെനാൾ
സമശ്നുതേ.	അനുഭവിക്കുന്നു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ചതുഃഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തിനാലാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം
ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 17437; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 2762.

പഞ്ചഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തഞ്ചാംസർഗ്ഗം.

[കുംഭകർണ്ണാഭിഷേണനം = കുംഭകർണ്ണൻ യുദ്ധത്തിനു പുറപ്പെടുന്നതു്.]

സ തഥോക്തസ്തു നിർഭർത്സ്യ കുംഭകർണ്ണോ മഹോദരം
അബ്രവീദ്രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠം ഭ്രാതരം രാവണം തതഃ. 1

തഥാ	മേൽപ്രകാരം
ഉക്തഃ	ഉരചെയ്യപ്പെട്ടവനായ
സഃ	ആ
കുംഭകർണ്ണഃ തു	കുംഭകർണ്ണനും
മഹോദരം	മഹോദരനെ
നിർഭർത്സ്യ,	നിന്ദിച്ചു്,
രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠോ	രക്ഷോനാഥനും
ഭ്രാതരം	ജ്യേഷ്ഠനുമായ
രാവണം	രാവണനോടായി
തതഃ	ആ സമയം
അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം ഉണർത്തിച്ചു.

സോഽഹം തവ ഭയം ഘോരം വധാത് തസ്യ ദുരാത്മനഃ
രാമസ്യാദ്യ പ്രമാജ്ജാമി നിർവൈരോ ഹി സുഖീ ഭവ. 2

"സഃ	"ആ
അഹം	ഞാൻ
അദ്യ	ഇതാ
തസ്യ	ആ
ദുരാത്മനഃ	ദുഷ്ടാത്മാവായ
രാമസ്യ	രാമന്റെ
വധാത്,	വധത്താൽ,
തവ	നിന്തിരുവടിയുടെ
ഘോരം ഭയം	ഘോരമായ ഭയത്തെ
പ്രമാജ്ജാമി;	നീക്കുന്നുണ്ട്;
നിർവൈരഃ	വൈരമൊഴിഞ്ഞവനായി
സുഖീ ഹി ഭവ.	സുഖംപൂണ്ട് വാണു കൊണ്ടാലും.

ഗർജ്ജന്തി ന വൃഥാ ശൂരാ നിർജ്ജലാ ഇവ തോയദാഃ
പശ്യ സംപാദ്യമാനം തു ഗർജ്ജിതം യുധി കർമ്മണാ. 3

"ശൂരാഃ,	"ശൂരന്മാർ,
നിർജ്ജലാഃ	മഴപൊഴിക്കാത്ത
തോയദാഃ	മേഘങ്ങൾ
ഇവ,	എന്ന പോലെ,
വൃഥാ	നിഷ്പ്രയോജനമായി
ഗർജ്ജന്തി ന;	ഗർജ്ജിക്കുമാറില്ല;
തു	ഇക്ഷണംതന്നെ
യുധി	പോരിൽ
കർമ്മണാ	വിക്രമകർമ്മത്തിനാലു ള്ള ഫലംകൊണ്ടു്
സംപാദ്യമാനം	നേടുന്നതായ
ഗർജ്ജിതം	ഗർജ്ജിതത്തെ
പശ്യ.	ശ്രദ്ധിച്ചുകൊണ്ടാലും.

ന മർഷയതി ചാഽഽത്മാനം സംഭാവയതി നാഽഽത്മനാ
അദർശയിത്വാ ശൂരാസ്തു കർമ്മ കുർവ്വന്തി ദുഷ്കരം. 4

"ശൂരാഃ	"ശൂരന്മാർ
മർഷയതി ന;	അവമാനത്തെ സഹിക്കയില്ല (ഏകവചനം
ആത്മാനം	തന്നെ [ആർഷം);
ആത്മനാ	താൻതന്നെ
സംഭാവയതി ച ന;	പുകഴ്ത്തുമാറില്ല;
കർമ്മ,	ഒരു പ്രവൃത്തി,
ദുഷ്കരം തു,	ചെയ്യാൻ കഷ്ടമാണെന്നിരുന്നാലുംശ്രുടി,
അദർശയിത്വാ	അതിനെപറ്റി പുറത്തുപ്രസ്താവിക്കാതെ തന്നെ
കുർവ്വന്തി.	ചെയ്തുപൂർത്തിയാക്കുന്നു.

വിക്ലബാനാമബുദ്ധീനാം രാജന്യ പണ്ഡിതമാനിനാം
ശൂന്യതാ സാദിതമിദം തവദിധാനാം മഹോദര. 5

"മഹോദര!	"മഹോദര!
വിക്ലബാനാം	ധൈര്യമില്ലാത്തവരും
അബുദ്ധീനാം	മടയന്മാരും
പണ്ഡിതമാനിനാം	സർവ്വജ്ഞന്മാരെന്നു് നടിക്കുന്നവരും ആയ
തവദിധാനാം	നിന്നെപ്പോലെയുള്ളവരുടെ വാക്കിനെ
ശൂന്യതാ	ശ്രദ്ധിക്കുന്ന
രാജന്യ,	മഹാരാജാവിനാൽ
ഇദം	ഈ അവസ്ഥ
സാദിതം.	പ്രാപിക്കപ്പെട്ടു.

യുദ്ധേ കാപുരുഷൈർനിത്യം ഭവദ്ഭിഃ പ്രിയവാദിഭിഃ
രാജാനമനുഗച്ഛദ്ഭിഃ കൃത്യമേതദ്ധി സാദിതം. 6

"പ്രിയവാദിഭിഃ	"സേവപറഞ്ഞുകൊണ്ടു്
രാജാനം	രാജാവിന്റെ ഇഷ്ടം പോലെ
നിത്യം	എപ്പോഴും
അനുഗച്ഛദ്ഭിഃ	ചൊല്ലിയാടുന്ന
കാപുരുഷൈഃ	അല്പന്മാരായ
ഭവദ്ഭിഃ ഹി,	നിങ്ങളാൽതന്നെയാ
യുദ്ധേ	പോരിൽ [ണ്,
ഏതത്	ഇപ്രകാരമുള്ള
കൃത്യം	ഗതി
സാദിതം.	വരുത്തിക്കൂട്ടപ്പെട്ടതു്.

രാജശേഷാ കൃതാ ലങ്കാ ക്ഷീണഃ കോശോ ബലം ഹതം
രാജാനമിമമാസാദ്യ സുഹൃച്ചിന്നമിതുകട. 7

"സുഹൃച്ചിഹ്നം	"സുഹൃത്തുക്കളെന്നു നടിക്കുന്ന	രാജശേഷാ	അരചൻമാത്രം ശേഷിച്ചതാക്കി
അമിത്രകം,	ഈ ശത്രുവൎഗ്ഗം,	കൃതാ;	ചെയ്യപ്പെട്ടു;
ഇമം രാജാനം	ഈ രാജാവിനെ	കോശഃ	ഭണ്ഡാരവും
ആസാദ്യ,	പ്രാപിച്ചതിനാൽ,	ക്ഷീണഃ;	ഒഴിഞ്ഞു;
ലങ്കാ	ലങ്കാരാജ്യം	ബലം ഹതം.	സൈന്യവും നശിച്ചു.

ഏഷ നിൎയ്യാമ്യഹം യുദ്ധമുദ്യതഃ ശത്രുനിൎജ്ജയേ
ദുൎന്നയം ഭവതാമദ്യ സമീകൎത്തുമിഹാऽऽഹവേ 8

"അഹം	"ഞാൻ	സമീകൎത്തും,	ശരിപ്പെടുത്തുന്നതിന്നു വേണ്ടി
അദ്യ	ഇപ്പോൾ	ശത്രുനിൎജ്ജയേ	ശത്രുക്കളെ ജയിക്കുന്നതിൽ
ഇഹ	ഈ	ഉദ്യതഃ,	ഉദ്യുക്തനായി,
ആഹവേ,	പോരിൽ,	യുദ്ധം	യുദ്ധംചെയ്യുവാൻ
ഭവതാം	നിങ്ങളുടെ	ഏഷഃ നിൎയ്യാമി."	ഇതാപോകുന്നു."
ദുൎന്നയം	ദുരുപദേശത്തിന്റെ ഭവിഷ്യത്തിനെ		

ഏവമുക്തവതോ വാക്യം കുംഭകൎണ്ണസ്യ ധീമതഃ
പ്രത്യുവാച തതോ വാക്യം പ്രഹസൻ രാക്ഷസാധിപഃ. 9

ധീമതഃ	ധീമാനായ	രാക്ഷസാധിപഃ	രാക്ഷസേശ്വരൻ
കുംഭകൎണ്ണസ്യ	കുംഭകൎണ്ണൻ	പ്രഹസൻ	ചിരിച്ചും കൊണ്ട്
ഏവം	മേൽപ്രകാരമുള്ള	തതഃ	ആ സമയം
വാക്യം	വാക്യത്തെ	വാക്യം	ഒരുവാക്ക്
ഉക്തവതഃ,	ഉരചെയ്താറെ,	പ്രത്യുവാച.	മറുപടിയുരചെയ്തു.

മഹോദരോऽയം രാമാത്തു പരിത്രസ്തോ ന സംശയഃ
ന ഹി രോചയതേ താത യുദ്ധം യുദ്ധവിശാരദ. 10

"യുദ്ധവിശാരദ! താത!	"യുദ്ധവിദഗ്ദ്ധനായ ഉണ്ണി!	സംശയഃ ന;	സംശയമില്ല;
അയം മഹോദരഃ	ഈ മഹോദരൻ	ഹി	അതിനാലാണ്
രാമാത്	രാമങ്കൽ നിന്ന്	യുദ്ധം തു	യുദ്ധത്തെത്തന്നെ
പരിത്രസ്തഃ,	ഭീതികയ്ക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു,	ന രോചയതേ.	അവൻ ഇഷ്ടപ്പെടാത്തത്.

കശ്ചിന്മേ ത്വത്സമോ നാസ്തി സൌഹൃദേന ബലേന ച
ഗച്ഛ ശത്രുവധായ ത്വം കുംഭകൎണ്ണ ജയായ ച. 11

"മേ,	"എനിക്ക്,	കുംഭകൎണ്ണ!	കുംഭകൎണ്ണ!
സൌഹൃദേന	പ്രിയം കൊണ്ടും	ത്വം	നീ
ബലേന ച	കൈയൂക്കുകൊണ്ടും	ശത്രുവധായ	ശത്രുവിനാശത്തിന്നായും
ത്വത്സമഃ	നിനക്കു തുല്യനായി	ജയായ ച	വിജയത്തിന്നായും
കശ്ചിത്	ഒരുവനും	ഗച്ഛ.	പോയ്വരിക.
അസ്തി ന;	ഇല്ല;		

ശയാനഃ ശത്രുനാശാർത്ഥം ഭവാൻ സംബോധിതോ മയാ
അയം ഹി കാലഃ സുഹൃദാം രാക്ഷസാനാമരിന്ദമ 12

"അരിന്ദമ!	"ശത്രുവിധ്വംസക!	സംബോധിതഃ;	ഉണർത്തപ്പെട്ടതു;
ശയാനഃ	ഉറങ്ങിക്കിടന്നിരുന്ന	സുഹൃദാം	നമ്മെക്കുറിച്ചുകൂടുള്ള
ഭവാൻ	നീ	രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസന്മാർക്ക്
ശത്രുനാശാർത്ഥം	ശത്രുക്കളെ നശിപ്പിക്കുന്നതിനുവേണ്ടിയാണ്	അയം ഹി	ഇതുതന്നെയാണ്
		കാലഃ.	(സഹായിപ്പാൻ)
മയാ	എന്നാൽ		തക്കകാലം.

തദ്ഗൃഹ്യ ശൂലമാദായ പാശഹസ്ത ഇവാന്തകഃ
വാനരാൻ രാജപുത്രൌ ച ഭക്ഷയാദിത്യതേജസൌ. 13

"തത്	"അതുകൊണ്ട്	വാനരാൻ	വാനരന്മാരേയും
ശൂലം	ശൂലത്തെ	ആദിത്യ- തേജസൌ	സൂര്യതേജസ്സുപോലെയുള്ള
ആദായ,	കയ്യിലെടുത്തുകൊണ്ട്,	രാജപുത്രൌ ച	ആ രണ്ടു രാജകുമാരന്മാരേയും
പാശഹസ്തഃ	പാശഹസ്തനായ		
അന്തകഃ ഇവ	യമൻഎന്നപോലെ	ഭക്ഷയ.	ഭക്ഷിച്ചാലും.
ഗച്ഛ;	ചെന്നാലും;		

സമാലോക്യ തു തേ രൂപം വിദ്രവിഷ്യന്തി വാനരാഃ
രാമലക്ഷ്മണയോശ്ചാപി പൃഷ്ഠയേ പ്രസ്ഥടിഷ്യതഃ 14

"വാനരാഃ	"വാനരന്മാർ	വിദ്രവിഷ്യന്തി;	പറന്നുപോയ്ക്കളയും;
തേ	നിന്റെ	രാമലക്ഷ്മണയോഃ	രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ
രൂപം	സ്വരൂപത്തെ	പൃഷ്ഠയേ അപി ച	പൃഷ്ഠയങ്ങളും
സമാലോക്യ തു	കണ്ടുമാത്രയിൽ	പ്രസ്ഥടിഷ്യതഃ."	തുടിച്ചുതുടങ്ങും."

ഏവമുക്ത്വാ മഹാരാജഃ കുംഭകർണ്ണം മഹാബലം
പുനർജ്ജാതമിവാത്മാനം മേനേ രാക്ഷസപുംഗവഃ. 15

മഹാരാജഃ	മഹാരാജാവായ	ഏവം	ഇപ്രകാരം
രാക്ഷസ- പുംഗവഃ	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠൻ	ഉക്ത്വാ,	ഉരചെയ്തശേഷം
		ആത്മാനം	തന്നെ
മഹാബലം	മഹാബലവാനായ	പുനർജ്ജാതം ഇവ	ചത്തുജീവിച്ചുവന്നെന്നു
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനോടായി	മേനേ.	കരുതി. [തന്നെ

കുംഭകർണ്ണബലാഭിജ്ഞോ ജ്ഞാനംസ്തസ്യ പരാക്രമം
ബഭൂവ മുദിതോ രാജാ ശശാങ്ക ഇവ നിർമ്മലഃ. 16

കുംഭകർണ്ണ- ബലാഭിജ്ഞഃ	കുംഭകർണ്ണന്റെ ശക്തിയെ നല്ലപോലെ അറി	ജ്ഞാനൻ,	ഓർത്തു,
		മുദിതഃ	സന്തോഷമുൾക്കൊണ്ട
രാജാ,	രാജാവു്, [ഞ്ഞവനായ	നിർമ്മലഃ	കളങ്കമറ [വനായി
തസ്യ	അവന്റെ	ശശാങ്കഃ ഇവ	ചന്ദ്രനെന്നപോലെ
പരാക്രമം	പരാക്രമത്തെ	ബഭൂവ.	പ്രസന്നനായ് ഭവിച്ചു.

ഇത്യേവമുക്തഃ സംഹൃഷ്ടോ നിജ്ജഗാമ മഹാബലഃ. 17

ഇതി ഏവം	മേൽപ്രകാരം
ഉക്തഃ	ഉരചെയ്യപ്പെട്ട
മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ അവൻ
സംഹൃഷ്ടഃ	ഉത്സാഹംപൂണ്ടവനായി
നിജ്ജഗാമ.	പുറപ്പെട്ടു.

രാജ്ഞസ്തു വചനം ശ്രുത്വാ കുംഭകർണ്ണഃ സമുദ്യതഃ
ആദദേ നിശിതം ശൂലം വേഗാച്ഛത്രുനിബർഹണം 18
സർവ്വകാലായസം ദീപ്തം തപ്തകാഞ്ചനഭൂഷണം
ഇന്ദ്രാശനിസമം ഭീമം വജ്രപ്രതിമഗൌരവം 19
ദേവദാനവഗന്ധർവ്വയക്ഷകിന്നരസൂദനം
രക്തമാല്യം മഹാധാമ സ്രുതശ്രോദ്ഗതപാവകം. 20

കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,
രാജ്ഞഃ	രാജാവിന്റെ
വചനം	വാക്കു
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്
തു,	ആ സമയം,
സമുദ്യതഃ,	ഒരുങ്ങിപ്പുറപ്പെട്ടവനായി,
ശത്രുനിബർഹണം,	ശത്രുക്കളെ നശിപ്പിക്കുന്നതും,
സർവ്വകാലായസം	മുഴുവൻ കാരിരുമ്പു കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയതും,
ദീപ്തം,	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നതും,
തപ്തകാഞ്ചനഭൂഷണം	തങ്കപ്പൊന്നണികളാ ഉന്നതും,
ഇന്ദ്രാശനിസമം	ഇന്ദ്രന്റെ വജ്രായുധം പോലെ
ഭീമം,	ഭയങ്കരമായതും,
വജ്രപ്രതിമഗൌരവം	ഇടിയൊത്ത പ്രഭാവമാർന്നതും
ദേവദാനവഗന്ധർവ്വയക്ഷകിന്നരസൂദനം	ദേവന്മാരേയും, ദാനവന്മാരേയും, ഗന്ധർവ്വന്മാരേയും, യക്ഷന്മാരേയും കിന്നരന്മാരേയും മർദ്ദിച്ചതും,
രക്തമാല്യം	ചുവന്നമാലകൾ ചാർത്തിയതും,
മഹാധാമ	അതിശോഭയാർന്നതും
സ്രുതം	സ്രവയമായുന്നെ
ഉദ്ഗതപാവകം ച	തീപ്പൊരി പാറുന്നതും ആയ
നിശിതം	കൂർത്തുള്ള
ശൂലം	ശൂലത്തെ
വേഗാത്	വേഗം
ആദദേ.	കയ്യിലെടുത്തു.

ആദായ നിശിതം ശൂലം ശത്രുശോണിതരഞ്ജിതം
കുംഭകർണ്ണോ മഹാതേജാ രാവണം വാക്യമബ്രവീത്. 21

മഹാതേജാഃ	മഹാപ്രതാപശാലിയായ
കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ
ശത്രുശോണിതരഞ്ജിതം	ശത്രുക്കളുടെ ചോരയേറ്റു ചുവന്ന
നിശിതം	കൂർത്ത
ശൂലം	ശൂലത്തെ
ആദായ,	കയ്യിൽ ഗ്രഹിച്ചു്,
രാവണം	രാവണനെനോക്കി
വാക്യം	ഇപ്രകാരം
അബ്രവീത്.	മേനിപറഞ്ഞു.

ഗമിഷ്യാമ്യഹമേകാകീ തിഷ്ഠതേഹ ബലം മമ
അദ്യ താൻ ക്ഷുഭിതാൻ ക്രുദ്ധോ ഭക്ഷയിഷ്യാമി വാനരാൻ. 22

"മമ ബലം	"എന്റെ സൈന്യം	ക്ഷുഭിതാൻ	പേടിച്ചുവിറച്ച
ഇഹ	ഇവിടെ	താൻ	ആ
തിഷ്ഠതു;	നില്ക്കട്ടെ;	വാനരാൻ	കപികളെ
അഹം	ഞാൻ	ക്രുദ്ധഃ	കോപമുൾക്കൊണ്ടവനായി
ഏകാകീ	ഒറ്റക്ക്		
ഗമിഷ്യാമി;	പോയ്വരാം;	ഭക്ഷയിഷ്യാമി."	ഞാൻ വിഴുങ്ങിക്കളയുന്നുണ്ട്."
അദ്യ	ഇപ്പോൾ		

കുംഭകർണ്ണവചഃ ശ്രുത്വാ രാവണോ വാക്യമബ്രവീത്. 23

രാവണഃ	രാവണൻ	വാക്യം	ഒരു വാക്ക്
കുംഭകർണ്ണവചഃ	കുംഭകർണ്ണന്റെ വാക്ക്	അബ്രവീത്.	ഇപ്രകാരം ഉപദേശിച്ചു.
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,		

സൈന്യൈഃ പരിവൃതോ ഗച്ഛ ശൂലമുദ്ഗരപാണിഭിഃ
വാനരാ ഹി മഹാത്മാനഃ ശീഘ്രാഃ സുവ്യവസായിനഃ. 24

"ശൂലമുദ്ഗര-പാണിഭിഃ	"ശൂലം, മുൾത്തടി എന്നവ കയ്യിലേന്തിയ	വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
		മഹാത്മനഃ	മഹാപരാക്രമശാലികളും
സൈന്യൈഃ	സേനകളാൽ		
പരിവൃതഃ	ചുഴപ്പെട്ടവനായി	ശീഘ്രാഃ	വേഗതയാന്നവരും
ഗച്ഛ;	ചെന്നാലും;	സുവ്യവ-സായിനഃ.	ദുഷ്കരകൃത്യങ്ങളെയും ചെയ്യുന്നവരുമാണ്.
ഹി	എന്തെന്നാൽ		

ഏകാകിനം പ്രമത്തം വാ നയേയുർദശനൈഃ ക്ഷയം
തസ്മാത് പരമദുർധർഷൈഃ സൈന്യൈഃ പരിവൃതോ വ്രജ. 25

"ഏകാകിനം	"ഒറ്റയ്ക്കുള്ളവനെയോ	തസ്മാത്	ആകയാൽ
പ്രമത്തം വാ	അജാഗ്രതയുണ്ടവനെയോ	പരമദുർധർഷൈഃ	ഒട്ടും അടുക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്ത
ദശനൈഃ	പല്ലുകൾകൊണ്ട് (കടിച്ച്)	സൈന്യൈഃ	സേനകളാൽ
ക്ഷയം നയേയുഃ;	നശിപ്പിച്ചുകളയും;	പരിവൃതഃ	ചുഴപ്പെട്ടവനായി
		വ്രജ.	ചെന്നാലും.

രക്ഷസാമഹിതം സർവ്വം ശത്രുപക്ഷം നിഷൂദയ. 26

"രക്ഷസാം	"രാക്ഷസന്മാക്ക്	സർവ്വം	മുഴവനും
അഹിതം	തിന്മചെയ്യുന്ന		
ശത്രുപക്ഷം	ശത്രുവർഗ്ഗത്തെ	നിഷൂദയ."	കൊന്നൊടുക്കിയാലും."

അഥാസനാത് സമുത്പത്യ സ്രഗ്ഭം മണികൃതാന്തരാം
ആബബന്ധ മഹാതേജാഃ കുംഭകർണ്ണസ്യ രാവണഃ 27

മഹാതേജാഃ	മഹാപ്രതാപവാനായ	സമുത്പത്യ,	എഴുന്നേറ്റ്,
രാവണഃ,	രാവണൻ,	മണികൃതാന്തരാം	നവരത്നങ്ങൾ കോർ
അഥ	അപ്പോൾ	സ്രജം	മാലയെ [ക്കപ്പെട്ട
ആസനാത്	സിംഹാസനത്തിൽനി	കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണനായി
	ന്നും	ആബബന്ധ.	അണിയിച്ചു.

അംഗദാന്യംഗുലീവേഷ്ടാൻ വരാണ്യാഭരണാനി ച
ഹാരം ച ശശിസംകാശമാബബന്ധ മഹാത്മനഃ. 28

അംഗദാനി	തോൾവളകളേയും	ശശിസംകാശം	ചന്ദ്രനൊത്ത
അംഗുലീ-വേഷ്ടാൻ	മോതിരങ്ങളേയും	ഹാരം ച	മുത്തുമാലയേയും
വരാണി	ഉത്തമങ്ങളായ	മഹാത്മനഃ	മഹാശക്തിമാനായ അവന്നായ്ക്കൊണ്ട്
ആഭരണാനി ച	ആഭരണങ്ങളേയും	ആബബന്ധ.	അണിയിച്ചു.

ദിവ്യാനി ച സുഗന്ധീനി മാല്യദാമാനി രാവണഃ
ശ്രോത്രേ ചാസഞ്ജയാമാസ ശ്രീമതീ ചാസ്യ കുണ്ഡലേ. 29

രാവണഃ,	രാവണൻ.	ശ്രീമതീ	ശോഭിക്കുന്ന
ദിവ്യാനി	ഉത്കൃഷ്ടങ്ങളും	കുണ്ഡലേ	രണ്ടുകുണ്ഡലങ്ങളേയും
സുഗന്ധീനി ച	നറുമണമേല്ക്കുന്നവയും	അസ്യ	ഇവന്നായ്ക്കൊണ്ട്
മാല്യദാമാനി ച	പൂമാലകളേയും [ആയ	ആസഞ്ജയാമാസ.	അണിയിച്ചു.
ശ്രോത്രേ	കാതിൽ		

കാഞ്ചനാംഗദകേയൂരനിഷ്കാഭരണഭൂഷിതഃ
കുംഭകർണ്ണോ ബൃഹത്കർണ്ണഃ സുഹൃതോഽഗ്നിരിവാബഭൌ. 30

ബൃഹത്കർണ്ണഃ	വൻകാതുകളാൻവ	സുഹൃതഃ	നന്നായി ആഹുതി ചെയ്യപ്പെട്ട
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ, [നായ		
കാഞ്ചനാംഗദ-കേയൂരനിഷ്കാ-ഭരണഭൂഷിതഃ	പൊൻകൈവള, തോൾവള മുതലായ ശ്രേഷ്ഠങ്ങളായആഭരണങ്ങളണിഞ്ഞവനായി,	അഗ്നിഃ ഇവ	അഗ്നിയെന്നപോലെ
		ആബഭൌ.	വിളങ്ങി.

ശ്രോണീസൂത്രേണ മഹതാ മേചകേന വ്യരാജത
അമൃതോത്പാദനേ നദ്ധോ ഭുജംഗേനേവ മന്ദരഃ. 31

മഹതാ	വിശേഷപ്പെട്ട	ഭുജംഗേന	വാസുകിയെന്ന സർപ്പത്താൽ
മേചകേന	കറുത്ത		
ശ്രോണീ-സൂത്രേണ നദ്ധഃ	അരപ്പട്ട മുറുക്കിക്കെട്ടപ്പെട്ടവനായി	മന്ദരഃ ഇവ,	മന്ദരപർവ്വതമെന്നപോലെ,
അമൃതോത്പാദനേ	അമൃതമഥനസമയത്തിൽ	വ്യരാജത.	പരിശോഭിച്ചു.

സ കാഞ്ചനം ഭാരസഹം നിവാതം
വിദ്യുത്പ്രഭം ദീപ്തമിവാത്മഭാസാ
ആബദ്ധ്യമാനഃ കവചം രരാജേ
സന്ധ്യാഭ്രസംവീത ഇവാദ്രിരാജഃ. 32

സഃ,	അവൻ,	വിദ്യുത്പ്രഭം	മിന്നൽകാന്തിപൂണ്ടു്
കാഞ്ചനം	സ്വർണ്ണമയവും	ദീപ്തം	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നതുമായ
ഭാരസഹം	എന്തുമട്ടനത്തെയും താങ്ങുവാൻ ശക്തിയുള്ളതും	കവചം	കവചത്തെ
		ആബദ്ധ്യമാനഃ	പൂണ്ടവനായി
നിവാതം	കാറ്റുംകൂടി പ്രവേശിക്കാത്തതും	സന്ധ്യാഭ്രസംവീതഃ	സന്ധ്യാസമയത്തിലെ മേഘത്താൽ മൂടപ്പെട്ട
ആത്മഭാസാ ഇവ	സ്വതേജസ്സുകൊണ്ടു തന്നെ	അദ്രിരാജഃ ഇവ	ഹിമാലയപർവ്വതമെന്നപോലെ
		രരാജ.	വിളങ്ങി.

[“ഭാരസഹം” വളരെ തൂക്കമുള്ളതു്; “നിവാതം” ശസ്ത്രങ്ങളാൽ അഭേദ്യമായതു്; എന്നും]

സർവ്വാഭരണസർവ്വാംഗഃ ശൂലപാണിഃ സ രാക്ഷസഃ
ത്രിവിക്രമകൃതോത്സാഹോ നാരായണ ഇവാബഭൌ. 33

സർവ്വാഭരണ-സർവ്വാംഗഃ	എല്ലാ അംഗങ്ങളിലും പല ആഭരണങ്ങളണിഞ്ഞവനും	രാക്ഷസഃ,	രാക്ഷസൻ,
		ത്രിവിക്രമകൃതോത്സാഹഃ	ത്രിവിക്രമാവതാരത്തിൽ ഉത്സാഹംപൂണ്ടിരുന്ന
ശൂലപാണിഃ	ശൂലത്തെ കയ്യിൽ പിടിച്ചിരിക്കുന്നവനുമായ	നാരായണഃ ഇവ	മഹാവിഷ്ണുവെന്നപോലെ
സഃ	ആ	ആബഭൌ.	വിളങ്ങി.

ഭ്രാതരം സംപരിഷ്വജ്യ കൃത്വാ ചാഭിപ്രദക്ഷിണം
പ്രണമ്യ ശിരസാ തസ്മൈ സംപ്രതസ്ഥേ മഹാബലഃ 34

മഹാബലഃ	മഹാശക്തിമാനായ	തസ്മൈ	അവന്നായ്ക്കൊണ്ടു്
ഭ്രാതരം	ജ്യേഷ്ഠനെ [അവൻ		
സംപരിഷ്വജ്യ,	ആലിംഗനംചെയ്തു്,	ശിരസാ പ്രണമ്യ ച	തലകുമ്പിട്ടു് നമസ്കരിച്ചു്,
അഭിപ്രദക്ഷിണം കൃത്വാ	പ്രദക്ഷിണം വെച്ചശേഷം		
		സംപ്രതസ്ഥേ.	പുറപ്പെട്ടു.

നിഷ്പതന്തം മഹാകായം മഹാനാദം മഹാബലം
തമാശീർഭിഃ പ്രശസ്താഭിഃ പ്രേഷയാമാസ രാവണഃ. 35

രാവണഃ	രാവണൻ	നിഷ്പതന്തം	പുറപ്പെട്ടുചെല്ലുന്നവനും
മഹാകായം	അതിക്രൂരനും	തം	അവനെ
മഹാനാദം	ഘോരമായി ഗർജ്ജിക്കുന്നവനും	പ്രശസ്താഭിഃ	നല്ല
		ആശീർഭിഃ	ആശിസ്സുകൾ ക്രമി
മഹാബലം	മഹാശക്തിമാനും	പ്രേഷയാമാസ.	പറഞ്ഞയച്ചു.

ശംഖദുന്ദുഭിനിർഘോഷൈഃ സൈന്യൈശ്ചാപി വരായുധൈഃ
തം ഗജൈശ്ച തുരംഗൈശ്ച സ്യന്ദനൈശ്ചാംബുദസ്വനൈഃ 36
അനുജഗ്മുർമ്മഹാത്മാനം രഥിനോ രഥിനാം വരം. 37

മഹാത്മാനം	മഹാപരാക്രമശാലിയും	സൈന്യൈഃ അപി	സൈന്യങ്ങളോടും,
രഥിനാം,	തേരാളികളിൽവെച്ച്	ഗജൈഃ ച	ആനകളോടും
വരം,	മുമ്പനും ആയ,	തുരംഗൈഃ ച	കുതിരകളോടും
തം	അവനെ,	അംബുദസ്വനൈഃ	മേഘംപോലെ ശബ്ദിക്കുന്ന
രഥിനഃ,	തേരാളികൾ,	സ്യന്ദനൈഃ ച,	രഥങ്ങളോടുംകൂടി,
ശംഖദുന്ദുഭിനിർഘോഷൈഃ	ശംഖ്, പെരുമ്പറ എന്നവയെമുഴക്കുന്നവരും	അനുജഗ്മുഃ.	പിൻതുടർന്നു.
വരായുധൈഃ ച,	ഉത്തമങ്ങളായ ആയുധങ്ങളെ ധരിച്ചവരുമായ		

സപ്പൈരുഷ്ട്രൈഃ ഖരൈരശ്വൈഃ സിംഹദ്വിപമൃഗദ്വിജൈഃ
അനുജഗ്മുശ്ച തം ഘോരം കുംഭകർണ്ണം മഹാബലം. 38

ഘോരം	ഭയങ്കരനും	അശ്വൈഃ	കുതിരകളോടും
മഹാബലം	മഹാബലവാനും ആയ	സിംഹദ്വിപമൃഗദ്വിജൈഃ ച	സിംഹങ്ങൾ, ആനകൾ, മാനുകൾ, പക്ഷികൾ എന്നവയോടുംകൂടി
തം	ആ		
കുംഭകർണ്ണം,	കുംഭകർണ്ണനെ		
സപ്പൈഃ	സർപ്പങ്ങളോടും		
ഉഷ്ട്രൈഃ	ഒട്ടകങ്ങളോടും	അനുജഗ്മുഃ.	അവർ പിൻതുടർന്നു ചെന്നു.
ഖരൈഃ	കോവർകഴുതകളോടും		

സ പുഷ്പവർഷൈരവകീര്യ്യമാണോ
ധൃതാതപത്രഃ ശിതശൂലപാണിഃ
മദോത്കടഃ ശോണിതഗന്ധമത്തോ
വിനിര്യ്യയൌ ദാനവദേവശത്രുഃ. 39

ശിതശൂലപാണിഃ	കൂർത്തശൂലത്തെ കയ്യിലേന്തിയവനും	സഃ,	അവൻ,
മദോത്കടഃ	മദോന്മത്തനും	പുഷ്പവർഷൈഃ	പുഷ്പമാരികളാൽ
ശോണിതഗന്ധമത്തഃ	ചോരമണംകൊണ്ട് വെറിയെടുത്തവനും	അവകീര്യ്യമാണഃ	വർഷിക്കപ്പെട്ടവനായി
ദാനവദേവശത്രുഃ	അസുരന്മാർക്കും ദേവന്മാർക്കും ശത്രുവും ആയ	ധൃതാതപത്രഃ	കുടപിടിക്കപ്പെട്ടവനായി
		വിനിര്യ്യയൌ.	ഇറങ്ങി.

പദാതയശ്ച ബഹവോ മഹാനാദാ മഹാബലാഃ
അനവദ്യാ രാക്ഷസാ ഭീമാ ഭീമാക്ഷാഃ ശസ്ത്രപാണയഃ 40
രക്തതാക്ഷാഃ സുമഹാകായാ നീലാഞ്ജനചയോപമാഃ
ശൂലാനുദ്യമ്യ ഖഡ്ഗാംശ്ച നിശിതാംശ്ച പരശ്വധാൻ 41
ബഹുവ്യാമാംശ്ച പരിഘാന്ഗദാശ്ച മുസലാനി ച
താലസ്കന്ധാംശ്ച വിപുലാൻ ക്ഷേപണീയാൻ ദുരാസദാൻ. 42

മഹാനാദാഃ	കടുതായി ശബ്ദിക്കുന്നവരും
മഹാബലാഃ	അതിശക്തിമാന്മാരും
ഭീമാഃ	ഭയങ്കരന്മാരും
ഭീമാക്ഷാഃ	കണ്ടാൽ ഞെട്ടത്തക്കനേത്രങ്ങളോന്നവരും
ശസ്ത്രപാണയഃ	ആയുധം ധരിച്ചവരും
രക്തതാക്ഷാഃ	തുടുത്തകണ്ണുകളോന്നവരും
സുമഹാകായാഃ	ക്രൂരരൂപമായ ദേഹമുള്ളവരും
നീലാഞ്ജനചയോപമാഃ ച	കറുത്ത അഞ്ജനമലയൊത്തവരുമായ
ബഹവഃ	അനേകം
രാക്ഷസാഃ പദാതയഃ	രാക്ഷസന്മാരുടെ കാലാൾപടകൾ
ശൂലാൻ	ശൂലങ്ങളേയും
ഖഡ്ഗാൻ ച	വാളുകളേയും
നിശിതാൻ	കൂർത്ത
പരശ്വധാൻ ച	വെണ്മഴുക്കളേയും
ബഹുവ്യാമാൻ	വളരെനീണ്ട
പരിഘാൻ ച	ഇരുമ്പുലക്കകളേയും
ഗദാഃ ച	ഗദകളേയും
മുസലാനി ച	ഉലക്കകളേയും
വിപുലാൻ	പെരുത്ത
താലസ്കന്ധാൻ	പനന്തടികളേയും
ദുരാസദാൻ	കൊടിയവയായ
ക്ഷേപണീയാൻ ച	കവണകളേയും
ഉദ്യമ്യ	എടുത്തുകൊണ്ട്
അനവദ്യാഃ	തുടർന്നുചെന്നു.

അഥാന്യദ്വപുരാദായ ഭാരുണം ഘോരദർശനം
നിഷ്പപാത മഹാതേജാഃ കുംഭകർണ്ണോ മഹാബലഃ 43
ധനുഃശതപരീണാഹഃ സ ഷട്പ്ലുതസമുച്ഛ്രിതഃ
രൌദ്രഃ ശകടചക്രാക്ഷോ മഹാപർവ്വതസന്നിഭഃ. 44

മഹാതേജാഃ	മഹാപരാക്രമശാലിയും
മഹാബലഃ	അതിശക്തിമാനുമായ
സഃ	ആ
കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ
അഥ	അപ്പോൾ
ഭാരുണം	കൊടിയതും
ഘോരദർശനം	കാണ്മാൻ ഭയങ്കരവുമായ
അന്യത്	മറ്റൊരു
വപുഃ	രൂപത്തെ
ആദായ,	കയ്ക്കൊണ്ട്,
ധനുഃശത-പരീണാഹഃ	നൂറുവിൽപാടു വിസ്താരമുള്ളവനായി
ഷട്പ്ലുത-സമുച്ഛ്രിതഃ	അറുനൂറുവിൽപാട് ഉയരമുള്ളവനായി
ശകട-ചക്രാക്ഷഃ	വണ്ടിച്ചക്രങ്ങൾപോലെ കണ്ണുകളോന്നവനായി
മഹാപർവ്വത-സന്നിഭഃ	വൻമലപോന്നവനായി
രൌദ്രഃ	അത്യുഗ്രനായി
നിഷ്പപാത.	അടുത്തു.

സംനിപത്യ ച രക്ഷാംസി ഭക്ഷയൈലോപമോ മഹാൻ
കുംഭകർണ്ണോ മഹാവക്ത്രഃ പ്രഹസന്നിദമബ്രവീത്. 45

ഭക്ഷയൈ-	തീവെന്തമലഃപോലെ	രക്ഷാംസി	രാക്ഷസന്മാരെ
ലോപമഃ	യുള്ളവനും	സംനിപത്യ,	അടുത്ത്,
മഹാൻ	അതികായനും	പ്രഹസൻ ച	ചിരിച്ചുംകൊണ്ട്
മഹാവക്ത്രഃ	വമ്പിച്ചവായയോടുകൂടിയ	ഇദം	ഇങ്ങിനെ
കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ [വനുമായ	അബ്രവീത്.	പറഞ്ഞു.

അദ്യ വാനരമുഖ്യാനാം താനി യൂഥാനി ഭാഗശഃ
നിർദ്ദഹിഷ്യാമി സംക്രുദ്ധഃ ശലഭാനിവ പാവകഃ. 46

"അദ്യ	"ഇപ്പോൾ	ഭാഗശഃ,	അണിയണിയായി,
സംക്രുദ്ധഃ	കുപിതനായ ഞാൻ	പാവകഃ	ചെന്തീ
വാനരമുഖ്യാനാം	വാനരവീരന്മാരുടെ	ശലഭാൻ ഇവ	പാറ്റകളെഎന്നപോ
താനി യൂഥാനി	ആ കൂട്ടങ്ങളെ	നിർദ്ദഹിഷ്യാമി.	ചുട്ടെരിക്കുന്നുണ്ട്. [ലെ

നാപരാദ്ധ്യന്തി മേ കാമം വാനരാ വനചാരിണഃ
ജാതിരസ്മദ്വിധാനാം സാ പുരോദ്യാനവിഭ്രഷണം. 47

"മേ	"എനിക്ക്,	കാമം;	അതുകൊണ്ട് അവയെ
വനചാരിണഃ	കാട്ടുവാഴികളായ		വല്ലതും ചെയ്തിട്ട് ഫ
വാനരാഃ	ആ കുരങ്ങന്മാർ,	സാ ജാതിഃ	ആ കൂട്ടം [ലമില്ല;
		അസ്മദ്വിധാനാം	നമ്മെപ്പോലുള്ളവക്ക്
അപരാദ്ധ്യന്തി	ഒന്നും പിഴയ്ക്കുന്നില്ല	പുരോദ്യാന-	നഗരത്തിലുള്ള ഉദ്യാന
ന;	ല്ലോ;	വിഭ്രഷണം.	ങ്ങൾക്ക് ഒരു അലങ്കാ
			രമായതാണ്.

പുരരോധസ്യ മൂലം തു രാഘവഃ സഹലക്ഷ്മണഃ
ഹതേ തസ്മിൻ ഹതം സർവ്വം തം വധിഷ്യാമി സംയുഗേ. 48

"പുരരോധസ്യ	"നഗരത്തെ നിരോധി	തം	അവനെ
	ക്കുന്നതിന്ന്	വധിഷ്യാമി;	കൊന്നുകളയാം;
സഹലക്ഷ്മണഃ	ലക്ഷ്മണനോടുകൂടിയ	തസ്മിൻ	അവൻ
രാഘവഃ തു	രാമൻതന്നെയാണ്	ഹതേ	ചത്താൽ
മൂലം;	ആദ്യകാരണം;	സർവ്വം	എല്ലാംതന്നെ
സംയുഗേ	പോരിൽ	ഹതം."	ഇല്ലാതാകും."

ഏവം തസ്യ ബ്രുവാണസ്യ കുംഭകർണ്ണസ്യ രാക്ഷസഃ
നാദം ചക്രുർമ്മഹാഘോരം കമ്പയന്ത ഇവാർണ്ണവം. 49

തസ്യ	ആ	രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണൻ	അർണ്ണവം ഇവ	ആഴിയെയും ഇളക്കിമറി
		കമ്പയന്തഃ,	ക്കുമാറ്,
ഏവം	ഇപ്രകാരം	മഹാഘോരം	അതിഭയങ്കരമാംവണ്ണം
ബ്രുവാണസ്യ,	പറയുമ്പോൾ,	നാദം ചക്രുഃ.	അട്ടഹസിച്ചു.

തസ്യ നിഷ്പതതസ്തൂണ്ണം കംഭകർണ്ണസ്യ ധീമതഃ
ബഭ്രവ ഘോരരൂപാണി നിമിത്താനി സമന്തതഃ. 50

തസ്യ ധീമതഃ	ആ ബുദ്ധിമാനായ	ഘോരരൂപാണി	അതിഭയങ്കരങ്ങളായ
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണൻ	നിമിത്താനി	ദുഃശകുനങ്ങൾ
തൂണ്ണം	വിരവോടെ	സമന്തതഃ	നാലുപാടും
നിഷ്പതതഃ	ആഞ്ഞടക്കുന്നസമയം	ബഭൂവ.	കാണപ്പെട്ടു.

ഉൽകാശനിയുതാ മേഘാ ബഭ്രവുർഗർഭഭാരുണാഃ
സസാഗരവനാ ചൈവ വസുധാ സമകമ്പത. 51

മേഘാഃ	മേഘങ്ങൾ	ബഭൂവുഃ;	ഭവിച്ചു;
ഗർഭഭാരുണാഃ	കഴുതപോലെ തവിട്ടു നിറമാർന്നവയായി	വസുധാ ഏവ	ഭൂമിയും
ഉൽകാശനിയുതാഃ ച	കൊള്ളിമീൻ, ഇടിത്തീ എന്നവയോടുകൂടിയവയായി	സസാഗരവനാ	സമുദ്രങ്ങൾ കാടുകളടക്കം
		സമകമ്പത.	കുലുങ്ങിത്തുടങ്ങി.

ഘോരരൂപാഃ ശിവാ നേദുഃ സജ്വാലകബളൈർമ്മുഖൈഃ
മണ്ഡലാന്യുപസവ്യാനി ബബന്ധുശ്ച വിഹംഗമാഃ. 52

ശിവാഃ	കൂനരികൾ	നേദുഃ;	ഓരിയിട്ടു;
സജ്വാലകബളൈഃ മുഖൈഃ	വായിൽ ഉജ്വലിക്കുന്ന കബളങ്ങളോടുകൂടി	വിഹംഗമാഃ ച	പക്ഷികളും
		അപസവ്യാനി	അപ്രദക്ഷിണമായി
ഘോരരൂപാഃ	ഭയം ജനിപ്പിക്കുമാറ്	മണ്ഡലാനി ബബന്ധുഃ.	വട്ടംചുറ്റി.

നിഷ്പപാത ച മാലേവ ഗൃദ്ധ്രോഽസ്യ പഥി ഗച്ഛതഃ
പ്രാസ്ഫുരന്നയനം ചാസ്യ സവ്യോ ബാഹുശ്ച കമ്പതേ. 53

പഥി,	വഴിയിൽ	അസ്യ	ഇവന്റെ
ഗച്ഛതഃ	പോയ്ക്കൊണ്ടിരുന്ന	സവ്യഃ ബാഹുഃ ച	ഇടത്തെകയ്യും
അസ്യ	ഇവന്റെമേൽ	കമ്പതേ;	തുടിക്കയായി;
മാലാ ഇവ	മാലയെന്നപോലെ	ച	അപ്രകാരംതന്നെ
ഗൃദ്ധ്രഃ	ഒരു കഴു	നയനം ച	ഇടത്തെകണ്ണും
നിഷ്പപാത;	വന്നുവീണു;	പ്രാസ്ഫുരത്.	തുടിച്ചു.

നിഷ്പപാത തദാ ഘോല്കാ ജ്വലന്തീ ഭീമനിഃസ്വനാ
ആദിത്യോ നിഷ്പ്രഭശ്ചാസീന്ന പ്രവാതി സുഖോഽനിലഃ. 54

തദാ	അപ്പോൾ	ആദിത്യഃ ച	സൂര്യനും
ഉല്കാ	കൊള്ളിമീൻ	നിഷ്പ്രഭഃ	പ്രഭയറ്റതായി
ജ്വലന്തീ	ഉജ്ജ്വലിച്ചുകൊണ്ട്	ആസീത്;	ഭവിച്ചു;
ഭീമനിഃസ്വനാ	ഭയങ്കരശബ്ദത്തോടുകൂടിയതായി	അനിലഃ ച	കാറ്റ്
		സുഖഃ പ്രവാതി ന.	ഉഗ്രമായിവീശി.
നിഷ്പപാത;	താഴത്തുവീണു;		

അചിന്തയൻ മഹോത്പാതാന്തരിതാൻ രോമഹർഷണാൻ
നിശ്ചയൌ കുംഭകർണ്ണസ്യ കൃതാന്തബലചോദിതഃ. 55

കുംഭകർണ്ണഃ തു കുംഭകർണ്ണൻ
കൃതാന്തബല- കാലന്റെ ശക്തി
ചോദിതഃ, യാൽ പ്രേരിക്കപ്പെട്ട
വനായി,
രോമഹർഷണാൻ കോരിത്തരിപ്പിക്കുന്ന
ക്കുമാറ്
ഉത്പതിതാൻ കാണപ്പെട്ടവയായ
മഹോത്- ആ അപശകുനങ്ങളെ
പാതാൻ
അചിന്തയൻ ഗണിക്കാതെതന്നെ
നിശ്ചയൌ. ചെന്നു.

സ ലംഘയിത്വാ പ്രാകാരം പദ്ഭ്യാം പർവ്വതസന്നിഭഃ
ദദർശാഭ്രഘനപ്രഖ്യം വാനരാനീകമദ്ഭുതം. 56

പർവ്വതസന്നിഭഃ പർവ്വതാകാരനായ
സഃ അവൻ
പദ്ഭ്യാം കാലുകൾകൊണ്ട്
പ്രാകാരം മതിൽകെട്ടിനെ
ലംഘയിത്വാ, കവച്ചുവെച്ച്,
അഭ്രഘന- ആകാശത്തിൽ മേഘ
പ്രഖ്യം ങ്ങളെന്നപോലുള്ള
അദ്ഭുതം ആശ്ചര്യകരമായ
വാനരാനീകം വാനരസൈന്യത്തെ
ദദർശ. കണ്ടു.

തേ ദൃഷ്ട്വാ രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠം വാനരാഃ പർവ്വതോപമം
വായുനുന്നാ ഇവ ഘനാ ഭയുഃ സർവ്വാ ദിശസ്തദാ. 57

തേ ആ
വാനരാഃ വാനരന്മാർ
പർവ്വതോപമം പർവ്വതസദൃശനായ
രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠം ആ രാക്ഷസോത്തമനെ
തദാ ആ സമയം
ദൃഷ്ട്വാ, കണ്ടു്,
സർവ്വാഃ എല്ലാവരും
വായുനുന്നാഃ കാറ്റിനാൽ അടിക്ക
ഘനാഃ മേഘങ്ങൾ [പ്പെട്ട
ഇവ എന്നപോലെ
ദിശഃ എല്ലാദിക്കുകളിലേക്കും
ഭയുഃ. പാഞ്ഞുതുടങ്ങി.

തദ്വാനരാനീകമതിപ്രചണ്ഡം
ദിശോ ദ്രവദ്ഭിന്നമിവാഭ്രജാലം
സ കുംഭകർണ്ണഃ സമവേക്ഷ്യ ഹർഷാ-
ന്നനാദ ഭൂയോ ഘനവദ്ഘനാഭഃ. 58

ഘനാഭഃ മേഘസദൃശനായ
സഃ ആ
കുംഭകർണ്ണഃ കുംഭകർണ്ണൻ
അതി- അതിയേകരമായ
പ്രചണ്ഡം
തത് ആ
വാനരാനീകം വാനരസേനയെ
ഭിന്നം ചിതറിയ
അഭ്രജാലം ഇവ മുകിൽനിരപോലെ
ദിശഃ ദിക്കുകളെങ്ങും
ദ്രവത് ഓട്ടന്നതായി
സമവേക്ഷ്യ, കണ്ടു്,
ഹർഷാത് സന്തോഷത്താൽ
ഘനവത് മേഘംപോലെ
ഭൂയഃ അതിയായി
നനാദ. ഗർജ്ജിച്ചു.

തേ തസ്യ ഘോരം നിനദം നിശമ്യ
യഥാ നിനാദം ദിവി വാരിദസ്യ
പേതുർധരണ്യാം ബഹവഃ പ്ലവംഗാ
നികൃത്തമൂലാ ഇവ സാലവൃക്ഷാഃ. 59

ബഹവഃ	കണക്കില്ലാത്ത	ഘോരം നിനദം	ഭയങ്കരശബ്ദത്തെ
തേ പ്ലവംഗാഃ	ആ വാനരന്മാർ	നിശമ്യ,	കേട്ട്,
ദിവി	ആകാശത്തിൽ	നികൃത്തമൂലാഃ	വേരറുക്കപ്പെട്ട
വാരിദസ്യ നിനാദം യഥാ	ഇടിമുഴക്കമെന്നപോലെയുള്ള	സാലവൃക്ഷാഃ ഇവ,	സാലവൃക്ഷങ്ങളെന്നപോലെ
തസ്യ	അവന്റെ	ധരണ്യാ പേതുഃ.	നിലത്ത് പതിച്ചു.

വിപുലപരിഘവാൻ സ കുംഭകർണ്ണോ
രിപുനിധനായ വിനിഃസൃതോ മഹാത്മാ
കപിഗണഭയമാദധത് സുഭീമം
പ്രളയരിവ കിങ്കരദണ്ഡവാൻ യുഗാന്തേ. 60

വിപുല-പരിഘവാൻ	വമ്പിച്ച ഇരിമ്പുലയ്ക്കയോടുകൂടിയവനും	കിങ്കര-ദണ്ഡവാൻ	എന്തും സാധിപ്പാൻ കഴിവുള്ള കാലദണ്ഡത്തോടുകൂടിയവനും
മഹാത്മാ	അതിപരാക്രമശാലിയും		
സഃ	ആ		
കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ	പ്രളയഃ ഇവ	സർവ്വസംഹാരശക്തനുമായ മൃത്യുവെന്നപോലെ
രിപുനിധനായ	ശത്രുക്കളെ വധിപ്പാനായി		
വിനിഃസൃതഃ	പുറപ്പെട്ടവനായി	കപിഗണഭയം	കപിസമൂഹത്തിന്
യുഗാന്തേ	പ്രളയകാലത്തിൽ	സുഭീമം	അത്യധികം ഭീതിയെ
		ആദധത്.	വിളയിച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
പഞ്ചഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തഞ്ചാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.
ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 17497; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 2822.

ഷട്ഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്താറാംസർഗ്ഗം.

[വാനരവീരാണാം പലായനാന്നിവർത്തനം = വാനരവീരന്മാരെ ഓടിപ്പോകുന്നതിൽനിന്ന് പിന്തിരിക്കുന്നത്.]

സ ലംഘയിത്വാ പ്രാകാരം ഗിരിക്രടോപമോ മഹാൻ
നിഷ്പ്ലവേ നഗരാത് തൂർണ്ണം കുംഭകർണ്ണോ മഹാബലഃ. 1

ഗിരിക്രടോപമഃ	ഗിരിശിഖര സദൃശനും	പ്രാകാരം	മതിൽകെട്ടിനെ
മഹാൻ	ക്രൂരനും	ലംഘയിത്വാ,	കടന്ന്,
മഹാബലഃ	അതിബലവാനും ആയ	നഗരാത്	നഗരത്തിൽനിന്ന്
സഃ	ആ	തൂർണ്ണം	വേഗത്തിൽ
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,	നിഷ്പ്ലവേ.	വന്നെത്തി.

സ നനാദ മഹാനാദം സമുദ്രമഭിനാദയൻ
ജനയന്നിവ നിഷ്പ്രതാൻ വിധമന്നിവ പർവ്വതാൻ. 2

സഃ	അവൻ	സമുദ്രം	സമുദ്രത്തെ
നിഷ്പ്രതാൻ ജനയൻ ഇവ,	ഇടിമുഴക്കങ്ങളെ ഉളവാക്കുന്നവനെന്നപോ	അഭിനാദയൻ,	മാറൊലിക്കൊള്ളിക്കുന്നവനായി,
പർവ്വതാൻ	പർവ്വതങ്ങളെ [ലേയും,	മഹാനാദം	വമ്പിച്ചഅട്ടഹാസം
വിധമൻ ഇവ,	ഊതിപ്പറപ്പിക്കുന്നവ നെന്നപോലെയും,	നനാദ.	മുഴക്കി.

തമവധ്യാം മഘവതാ യമേന വരുണേന വാ
പ്രേക്ഷ്യ ഭീമാക്ഷമായാന്തം വാനരാ വിപ്രദുദ്രുവുഃ. 3

വാനരാഃ	വാനരന്മാർ,	യമേന	യമനാലും
ഭീമാക്ഷാ	ഉരുട്ടിമിഴിച്ചുംകൊണ്ട്	വരുണേന വാ,	വരുണനാലുംതന്നെ,
ആയാന്തം	നേക്കുവരുന്ന	അവദ്ധ്യം	അവദ്ധ്യനാണെന്നു
തം,	അവനെ,	പ്രേക്ഷ്യ,	കണ്ട്,
മഘവതാ	ഇന്ദ്രനാലും	വിപ്രദുദ്രുവുഃ.	ഭയന്നോടി.

താസ്തു വിപ്രദ്രുതാൻ ദൃഷ്ട്വാ വാലിപുത്രോഽംഗദോഽബ്രവീത്
നളം നീലം ഗവാക്ഷം ച കുമുദം ച മഹാബലം. 4

വാലിപുത്രഃ	ബാലിപുത്രനായ	മഹാബലം	മഹാബലവാനായ
അംഗദഃ	അംഗദൻ,	കുമുദം ച	കുമുദൻ എന്നവരെ
താൻ നളം	ആ നളൻ	വിപ്രദ്രുതാൻ	ഓടിപ്പോയവരായി
നീലം തു	നീലൻ	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു,
ഗവാക്ഷം ച	ഗവാക്ഷൻ	അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.

ആത്മാനമത്ര വിസ്മൃത്യ വീര്യാണ്യഭിജനാനി ച
കച്ച ഗച്ഛത ഭദ്രന്തസ്ഥാഃ പ്രാകൃതാ ഹരയോ യഥാ. 5

"അത്ര	"ഇപ്പോൾ	പ്രാകൃതാഃ	സാധാരണ
വീര്യാണി	പരാക്രമങ്ങളേയും	ഹരയഃ യഥാ	കുരങ്ങന്മാർ എന്നപോ
അഭിജനാനി	കുലമഹിമകളേയും	ഭദ്രന്തസ്ഥാഃ	പേടിച്ചുവിറച്ച് [ലെ
ആത്മാനം ച	അവനവനെത്തന്നേയും	കച	എങ്ങാണ്
വിസ്മൃത്യ,	മറന്ന്,	ഗച്ഛത ?	നിങ്ങൾ ഓടുന്നത് ?

സാധു സൌമ്യാ നിവർത്തധ്വം കിം പ്രാണാൻ പരിരക്ഷഥ
നാലം യുദ്ധായ വൈ രക്ഷോ മഹതീയം വിഭീഷികാ. 6

"സാധു !	"കേമംതന്നെ !	യുദ്ധായ	യുദ്ധത്തിനു്
സൌമ്യാഃ !	ശാന്തശീലന്മാരേ !	അലം ന ;	കൊള്ളരുതാത്ത പൊ
നിവർത്തധ്വം !	തിരിച്ചുവരുവിൻ !	ഇയം	ഇതു് [ണ്ണാണു് ;
പ്രാണാൻ	പ്രാണങ്ങളെ	മഹതീ വിഭീഷികാ വൈ.	പേടിപ്പെടുത്തുന്ന വലുതായ ഒരു യന്ത്രംമാത്രമാണു്.
പരിരക്ഷഥ കിം ?	രക്ഷിച്ചുകൊള്ളുകയാണോ ?		
രക്ഷഃ	രാക്ഷസൻ [ണോ ?		

മഹതീമുത്ഥിതാമേനാം രാക്ഷസാനാം വിഭീഷികാം
വിക്രമാദ്വിധമിഷ്യാമോ നിവർത്തധ്വം പ്ലവംഗമാഃ. 7

"ഉത്ഥിതാം	"ഇങ്ങുകാണപ്പെടുന്ന	വിക്രമാത്	വീര്യംകൊണ്ട്
ഏനാം മഹതീം	ഈ വലുതായ	വിധമിഷ്യാമഃ;	നാംപരപ്പിച്ചുകളയുക;
രാക്ഷസാനാം	രാക്ഷസന്മാരുടെ	പ്ലവംഗമാഃ!	വാനരന്മാരെ!
വിഭീഷികാം,	ഭീഷണിയായുള്ളതെ,	നിവർത്തധ്വം."	തിരിച്ചുവരുവിൻ."

കൃച്ഛ്രേണ തു സമാശ്വാസ്യ സംഗമ്യ ച തതസ്തതഃ
വൃക്ഷാദ്രിഹസ്താ ഹരയഃ സംപ്രതസ്ഥുർ രണാജിരം. 8

ഹരയഃ	വാനരന്മാർ	സമാശ്വാസ്യ,	ധൈര്യമുറപ്പിക്കൊണ്ട്,
തതഃ തതഃ	അവിടവിടെ	തു	ആ സമയം
സംഗമ്യ,	തയങ്ങിത്തയങ്ങിനിന്നു കൊണ്ട്,	വൃക്ഷാദ്രി-ഹസ്താഃ	മരങ്ങളും മലകളും കയ്യിലെടുത്തവരായി
ച	പിന്നെ	രണാജിരം	അടക്കളത്തിലെക്കായി
കൃച്ഛ്രേണ	ഒരുവിധംകഷ്ടപ്പെട്ട്	സംപ്രതസ്ഥുഃ.	പുറപ്പെട്ടു.

തേ നിവൃത്യ തു സംക്രുദ്ധാഃ കുംഭകർണ്ണം വനൌകസഃ
നിജഘ്നുഃ പരമക്രുദ്ധാഃ സമദാ ഇവ കുഞ്ജരാഃ. 9

സംക്രുദ്ധാഃ	കോപമുറച്ചൊണ്ട	കുംഭകർണ്ണം,	കുംഭകർണ്ണനെ,
തേ വനൌകസഃ	ആ വാനരന്മാർ	സമദാഃ	മദിച്ച
നിവൃത്യ തു	തിരിച്ചെത്തിയുടനെ	കുഞ്ജരാഃ ഇവ,	ആനകളെന്നപോലെ,
പരമക്രുദ്ധാഃ,	ഏറ്റവും ചൊടിച്ച്,	നിജഘ്നുഃ.	ഇടിച്ചു.

പ്രാംശുഭിസ്തിരിശ്ശൃംഗൈശ്ച ശിലാഭിശ്ച മഹാബലഃ
പാദപൈഃ പുഷ്പിതാഗ്രൈശ്ച ഹന്യമാനോ ന കമ്പതേ. 10

മഹാബലഃ	മഹാബലവാനായ	പുഷ്പിതാഗ്രൈഃ	പൂത്തകൊമ്പുകളാൽ
പ്രാംശുഭിഃ	ഉയർന്ന [അവൻ	പാദപൈഃ ച	വൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ടും
ഗിരിശൃംഗൈഃ	ഗിരിശിഖരങ്ങൾകൊണ്ടും	ഹന്യമാനഃ ച	അടിക്കപ്പെടുന്നവനായിട്ടും
ശിലാഭിഃ ച	പാറകൾകൊണ്ടും	കമ്പതേ ന.	ഒട്ടും കുലുങ്ങിയില്ല.

തസ്യ ഗാത്രേഷു പതിതാ ഭിദ്യന്തേ ശതശഃ ശിലാഃ
പാദപാഃ പുഷ്പിതാഗ്രാശ്ച ഭഗ്നാഃ പേതുർമഹീതലേ. 11

തസ്യ	അവന്റെ	ഭിദ്യന്തേ;	ചിതറുന്നു;
ഗാത്രേഷു	അംഗങ്ങളിൽ	പുഷ്പിതാഗ്രാഃ	പുഷ്പിച്ചവയായ
പതിതാഃ	തട്ടിയ	പാദപാഃ ച	വൃക്ഷങ്ങളും
ശിലാഃ,	പാറകൾ,	ഭഗ്നാഃ	മുറിഞ്ഞു്
ശതശഃ	അനേകം നൂറുങ്ങുകളായി	മഹീതലേ	നിലത്തു്
		പേതുഃ.	പതിച്ചു.

സോഽപി സൈന്യാനി സംക്രുദ്ധോ വാനരാണാം മഹൌജസാം
മമന്ഥ പരമായത്തോ വനാന്യഗ്നിരിവോത്ഥിതഃ 12

സഃ അപി	അവനും	സൈന്യാനി,	സൈന്യങ്ങളെ,
സംക്രുദ്ധഃ	അതികോപിതനായി	അഗ്നിഃ	കാട്ടുതീ
പരമായത്തഃ,	ഊക്കെല്ലാം പ്രയോഗിച്ച്,	ഉത്ഥിതഃ	ആളിപ്പടർന്ന്
		വനാനി	വനങ്ങളെ
മഹൌജസാം	മഹാപരാക്രമശാലിക	ഇവ,	എന്നപോലെ,
വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ [ളായ	മമന്ഥ.	നശിപ്പിച്ചു.

ലോഹിതാക്ഷാസ്തു ബഹവഃ ശേരതേ വാനരർഷഭാഃ
നിരസ്താഃ പതിതാ ഭൂമൌ താമ്രപുഷ്പാ ഇവ ദ്രുമാഃ. 13

ബഹവഃ തു	എത്രയോ	താമ്രപുഷ്പാഃ	ചുവന്ന പൂക്കൾ നിറ
വാനരർഷഭാഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാർ		ഞ്ഞ
നിരസ്താഃ	അടിക്കപ്പെട്ട്	ദ്രുമാഃ ഇവ	വൃക്ഷങ്ങളെന്നപോലെ
ലോഹിതാക്ഷാഃ	ചോരയൊലിക്കുന്നവരായി	ഭൂമൌ	നിലത്തു
		പതിതാഃ ശേരതേ.	വീണുകിടക്കുന്നു.

ലംഘയന്തഃ പ്രധാവന്തോ വാനരാ നാവലോകയൻ. 14

വാനരാഃ	വാനരന്മാർ	പ്രധാവന്തഃ	ഓടുന്നവരായി
ലംഘയന്തഃ	കുതിച്ച്	അവലോകയൻ ന.	എന്തുചെയ്യേണ്ടതെന്നറിയാതിരുന്നു.

കേചിത് സമുദ്രേ പതിതാഃ കേചിദ് ഗഗനമാശ്രിതാഃ
വധ്യമാനാസ്തു തേ വീരാ രാക്ഷസേന ബലീയസാ. 15

ബലീയസാ	അതിബലവാനായ	സമുദ്രേ	സമുദ്രത്തിൽ
രാക്ഷസേന	രാക്ഷസനാൽ	പതിതാഃ;	ചാടി;
വധ്യമാനാഃ	അടിക്കപ്പെടുന്നവരായ	കേചിത്	ചിലർ
തേ വീരാഃ,	ആ വീരന്മാർ,	ഗഗനം തു	വാനിലും
കേചിത്,	ചിലർ	ആശ്രിതാഃ.	ചെന്നുകൂടി.

സാഗരം യേന തേ തീർണ്ണാഃ പഥാ തേന പ്രദുദ്രുവുഃ. 16

തേ	അവർ	തീർണ്ണാഃ	കടന്നുവന്നവരോ,
യേന പഥാ	ഏതു വഴിയായി	തേന	ആ വഴിക്ക്
സാഗരം	സമുദ്രത്തെ	പ്രദുദ്രുവുഃ.	ഓടിപ്പോയി.

തേ സ്ഥലാനി തഥാ നിമ്നം വിഷണ്ണവദനാ ഭയാത്
ഋക്ഷാ വൃക്ഷാൻ സമാരുഢാഃ കേചിത് പർവ്വതമാശ്രിതാഃ 17

തേ	അവ	നിമ്നം	കുഴിലും
ഋക്ഷാഃ	കരടികൾ	വൃക്ഷാൻ	വൃക്ഷങ്ങളിലും
ഭയാത്	ഭയംമൂലം	സമാരുഢാഃ;	പററിക്കുടി;
വിഷണ്ണവദനാഃ	മുഖം വാടിയവരായി	കേചിത്	ചിലർ
സ്ഥലാനി	മേടുകളിലും	പർവ്വതം	മലയിൽ
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ	ആശ്രിതാഃ.	ചെന്നൊളിച്ചു.

മമജ്ജുരണ്ണവേ കേചിദ്ഗുഹാഃ കേചിത് സമാശ്രിതാഃ
നിഷേദുഃ പ്ലവഗാഃ കേചിത് കേചിന്നൈവാവതസ്ഥിരേ. 18

കേചിത്	ചിലർ	കേചിത്	ചില
അണ്ണവേ	കടലിൽ	പ്ലവഗാഃ	വാനരന്മാർ
മമജ്ജുഃ;	മുങ്ങിക്കിടന്നു;	നിഷേദുഃ;	നിലത്തിരുന്നു;
കേചിത്	ചിലർ	കേചിത്	ചിലർ
ഗുഹാഃ	ഗുഹകൾക്കുള്ളിൽ	അവതസ്ഥിരേ / ന ഏവ.	എങ്ങും നില്ക്കാതെ ഓടിക്കൊണ്ടിരുന്നു.
സമാശ്രിതാഃ;	ചെന്നൊളിച്ചു;		

കേചിദ്ഭൂമൌ നിപതിതാഃ കേചിത് സുപ്താ മൃതാ ഇവ
താൻ സമീക്ഷ്യാംഗദോ ഭഗ്നാൻ വാനരാനിദമബ്രവീത്. 19

കേചിത്	ചിലർ	അംഗദഃ	അംഗദൻ
ഭൂമൌ	ഭൂമിയിൽ	ഭഗ്നാൻ	മുറിവേറ്റ
നിപതിതാഃ;	വീണുകിടന്നു;	താൻ	ആ
കേചിത്	ചിലർ	വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ
മൃതാഃ ഇവ	ചത്തവരെന്നപോലെ	സമീക്ഷ്യ	നോക്കി
സുപ്താഃ;	കണ്ണടച്ചുകിടന്നു;	ഇദം	ഇങ്ങിനെ
		അബ്രവീത്.	ഉരചെയ്തു.

അവതിഷ്ഠത യുദ്ധ്യാമോ നിവർത്തധ്വം പ്ലവംഗമാഃ
ഭഗ്നാനാം വോ ന പശ്യാമി പരിക്രമ്യ മഹീമിമാം 20
സ്ഥാനം സർവ്വേ നിവർത്തധ്വം കിം പ്രാണാൻ പരിരക്ഷഥ. 21

"പ്ലവംഗമാഃ!	വാനരന്മാരേ!	സ്ഥാനം	രക്ഷപ്പെടുവാനുള്ള സ്ഥലത്തെ
അവതിഷ്ഠത;	ക്ഷമിച്ചുനില്പിൻ;		
നിവർത്തധ്വം;	തിരിച്ചുവരുവിൻ;	ന പശ്യാമി;	ഞാൻ അറിയുന്നില്ല;
യുദ്ധ്യാമഃ;	നാം പൊരുതുക;	പ്രാണാൻ	പ്രാണങ്ങളെ
ഭഗ്നാനാം	മുറിവേറ്റവരായ	കിം / പരിരക്ഷഥ?	രക്ഷിച്ചുകൊള്ളുകയാണോ?
വഃ	നിങ്ങൾക്ക്	സർവ്വേ	എല്ലാവരും
ഇമാം മഹീം	ഈ ഭൂമിയിൽ	നിവർത്തധ്വം.	മടങ്ങിവരുവിൻ.
പരിക്രമ്യ	എങ്ങുചുറ്റിയാലും		

നിരായുധാനാം ദ്രവതാമസംഗഗതിപൌരുഷാഃ
ഭാരാ ഹ്യുപഹസിഷ്യന്തി സ വൈ ഘാതസ്യ ജീവിനാം. 22

"അസംഗ- / ഗതി- / പൌരുഷാഃ!	"തടവറ്റ ഗതിയും പരാക്രമവുമുള്ള വരേ!	അപഹസിഷ്യന്തി ഹി!	അപഹസിക്കുമല്ലൊ!
നിരായുധാനാം	ആയുധങ്ങളെ ഇട്ടേച്ചു്	സഃ തു	അതാണല്ലൊ
ദ്രവതാം	ഓടുന്ന നിങ്ങളുടെ	ജീവിനാം	ജീവനെ സൂക്ഷിക്കുന്ന നിങ്ങൾക്ക്
ഭാരാഃ	സ്ത്രീകൾ	ഘാതഃ വൈ.	മരണപ്രായമായിത്തീരുക.

കുലേഷു ജാതാഃ സർവ്വേ സ്മ വിസ്തീർണ്ണേഷു മഹത്സു ച
കച്ച ഗച്ഛഥ ഭയത്രസ്താ ഹരയഃ പ്രാകൃതാ യഥാ. 23

"മഹത്സു	"ഉത്കൃഷ്ടങ്ങളും	പ്രാകൃതാഃ	സാധാരണ
വിസ്തീർണ്ണേഷു ച	വിശാലവും ആയ	ഹരയഃ യഥാ,	വാനരന്മാരെന്നപോ
കുലേഷു	സത്കുലങ്ങളിൽ	ഭയത്രസ്താഃ	ഭയപ്പെട്ടുവിറച്ച് [ലെ,
ജാതാഃ	ജനിച്ച	കച്ച	എങ്ങാണോ
സർവ്വേ,	നിങ്ങളെല്ലാം,	ഗച്ഛഥ സ്മ?	ഓടിപ്പോകുന്നത്?

അനാര്യാഃ ഖലു യദ്ഭീതാസ്ത്യക്ത്വാ വീര്യം പ്രധാവത. 24

"വീര്യം	"പരാക്രമത്തെ	യത്	ആകയാൽ
ത്യക്ത്വാ	വിട്ടൊഴിച്ച്	അനാര്യാഃ	വല്ലാത്ത മോശക്കാർ തന്നെയാണ
ഭീതാഃ	ഭയപ്പെട്ടവരായി	ഖലു.	സംശയമില്ല.
പ്രധാവത;	നിങ്ങൾ ഓടുന്നു;		

വികത്ഥനാനി വോ യാനി തദാ വൈ ജനസംസദി
താനി വഃ കച്ച ന യാതാനി സോദഗ്രാണി മഹാന്തി ച. 25

"തദാ	"ആസമയം	സോദഗ്രാണി	മെച്ചപ്പെട്ടവയായ
ജനസംസദി	പരിഷ്കയുടെ മുമ്പിൽ	വഃ	നിങ്ങളുടെ
വഃ	നിങ്ങളുടെ [വെച്ച്	മഹാന്തി താനി	ആ കലശലായ മേനി വാക്കുകൾ
വികത്ഥനാനി	വീരവാദങ്ങൾ		
യാനി വൈ	ഏതെല്ലാം പറയപ്പെ ട്ടുവോ	കച്ച ന	എങ്ങാണോ
		യാതാനി?	പൊയ്പോയത്?

ഭീരുപ്രവാദാഃ ശ്രൂയന്തേ യസ്യ ജീവതി ധിക്കൃതഃ
മാർഗ്ഗഃ സത്പുരുഷൈർജുഷ്ടഃ സേവ്യതാം ത്യജ്യതാം ഭയം. 26

"യഃ	"യാതൊരുവൻ	ശ്രൂയന്തേ;	കേൾക്കപ്പെടുന്നത്;
ധിക്കൃതഃ	തോല്പിക്കപ്പെട്ടവനായി	സത്പുരുഷൈഃ	സജ്ജനങ്ങളാൽ
ജീവതി,	ജീവനെവെച്ചുകൊണ്ടി രിക്കുന്നുവോ,	ജുഷ്ടഃ	അനുഷ്ഠിക്കപ്പെട്ടതായ
		മാർഗ്ഗഃ	വഴി
തു	അപ്പോൾമാത്രമാണ്	സേവ്യതാം;	കയ്യൊള്ളപ്പെടട്ടെ;
ഭീരുപ്രവാദാഃ	ഭീരുവാണെന്ന ദുഷ്പേര്	ഭയം	ഭീതിയെന്നത്
		ത്യജ്യതാം.	പരിത്യജിക്കപ്പെടട്ടെ.

ശയാമഹേഽഥ നിഹതാഃ പൃഥിവ്യാമല്പജീവിതാഃ
ദുഷ്പ്രാപം ബ്രഹ്മലോകം വാ പ്രാപ്നുമോ യുധി സൂദിതാഃ. 27

"അല്പജീവിതാഃ	"അല്പായുസ്സുനൽകപ്പെ ട്ടവരായ നാം	സൂദിതാഃ അഥ വാ	വധിക്കപ്പെട്ടവന്നാ ലോ
നിഹതാഃ	വധിക്കപ്പെട്ട്	ദുഷ്പ്രാപം	പ്രാപിപ്പാൻ പ്രയാസ മായ
പൃഥിവ്യാം	നിലത്ത്	ബ്രഹ്മലോകം	ബ്രഹ്മലോകത്തെയും
ശയാമഹേ;	വീണുകിടക്കുക;	പ്രാപ്നുമഃ.	നമുക്ക് പ്രാപിക്കാം.
യുധി	പോരിൽ		

സംപ്രാപ്നുയാമഃ കീർത്തിം വാ നിഹത്യാ ശത്രുമാഹവേ
ജീവിതം വീരലോകസ്യ മോക്ഷ്യാമോ വസു വാനരാഃ. 28

"ആഹവേ	"പോരിൽ	വാനരാഃ!	വാനരന്മാരെ!
ശത്രും	ശത്രുവിനെ	വീരലോകസ്യ	വീരലോകത്തെ നേടു
നിഹത്യാ വാ	വധിച്ചുവെന്നാലോ	വസു,	ന്നതിനുള്ളക്രയമായി,
കീർത്തിം സം-	കീർത്തിയെ നമുക്ക്	ജീവിതം	പ്രാണനെ
പ്രാപ്നുയാമഃ	നേടാം	മോക്ഷ്യാമഃ.	നാം വിട്ടൊഴിക്കുക.

ന കുംഭകർണ്ണഃ കാകുത്സ്ഥം ദൃഷ്ട്വാ ജീവൻ ഗമിഷ്യതി
ദീപ്യമാനമിവാസാദ്യ പതംഗോ ജ്വലനം യഥാ. 29

"ദീപ്യമാനം	"ആളുന്ന	കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ
ജ്വലനം	തീയ്യിൽ	കാകുത്സ്ഥം	ശ്രീരാമനെ
ആസാദ്യ	വീണഃശേഷം	ദൃഷ്ട്വാ	കണ്ടതിൽപിന്നെ
പതംഗഃ	പാറ്റ	ജീവൻ	ജീവനോടുകൂടിയവനാ
യഥാ ഇവ	എന്നപോലെ,	ഗമിഷ്യതി ന.	മടങ്ങുകയില്ല. [യി

പലായനേന ക്ഷോദ്ധിഷ്ടാഃ പ്രാണാൻ രക്ഷാമഹേ വയം
ഏകേന ബഹവോ ഭഗ്നാ യശോ നാശം ഗമിഷ്യതി. 30

"ഉദ്ദിഷ്ടാഃ	"വീരന്മാരെന്ന് കണ	പലായനേന	ഓട്ടംകൊണ്ട്
	ക്കാക്കപ്പെട്ട	പ്രാണാൻ	പ്രാണങ്ങളെ
ബഹവഃ വയം,	എത്രയോപേരായ നാം,	രക്ഷാമഹേ ച,	രക്ഷിക്കയാണെന്നാൽ,
ഏകേന ഭഗ്നാ	ഈ ഒരുത്തനാൽ മുറി	യശഃ നാശം	പേരുതന്നെ കെട്ടുപോ
	വേല്പിക്കപ്പെട്ടവരായി	ഗമിഷ്യതി."	കുന്നതാണ്."

["ഉദ്ദിഷ്ടാഃ." (ഓരോ ഭിക്കിൽ നിയമിക്കപ്പെട്ടവരായ നാം) (ഗോ. രാ.); (ഇവർ ഓടിപ്പോയവരാണെന്ന് ജനങ്ങളാൽ ചൂണ്ടിക്കാട്ടപ്പെട്ടവരായി) എന്നു തിലകം.]

ഏവം ബ്രുവാണം തം ശൂരമംഗദം കനകാംഗദം
ദ്രവമാണാസ്തതോ വാക്യമൂചുഃ ശൂരവിഗർഹിതം. 31

ദ്രവമാണാഃ	ഓടിപ്പോകുന്നവരായ	തം അംഗദം,	ആ അംഗദനോടായി,
ഏവം	ഇപ്രകാരം [അവർ,	തതഃ	അപ്പോൾ
ബ്രുവാണം	പറയുന്നവനും	ശൂരവിഗർഹിതം	ശൂരന്മാക്കപമാനകര
കനകാംഗദം	തങ്കഃഞ്ഞാൺവളകളാ	വാക്യം	ഒരുവാക്യത്തെ[മായുള്ള
ശൂരം	ശൂരനും ആയു[ന്നവനും	ഊചുഃ.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.

കൃതം നഃ കദനം ഘോരം കുംഭകർണ്ണേന രക്ഷസാ
ന സ്ഥാനകാലോ ഗച്ഛാമോ ദയിതം ജീവിതം ഹി നഃ. 32

"രക്ഷസാ	"രാക്ഷസനായ	സ്ഥാനകാലഃ ന;	നില്പാനുള്ള സമയമല്ല;
കുംഭകർണ്ണേന	കുംഭകർണ്ണനാൽ	ഗച്ഛാമഃ;	ഞങ്ങൾ പോകയാണ്;
നഃ	ഞങ്ങൾക്ക്	നഃ	ഞങ്ങൾക്ക്
ഘോരം	ഘോരമായ	ജീവിതം ഹി	പ്രാണൻതന്നെയാണ്
കദനം കൃതം;	ഹിംസ വിളയിക്കപ്പെട്ടു;	ദയിതം"	വലുത്."

ഏതാവദുക്ത്വാ വചനം സൎവ്വേ തേ ഭേജിരേ ദിശഃ
ഭീമം ഭീമാക്ഷമായാന്തം ദൃഷ്ട്വാ വാനരയൂഥപാഃ. 33

തേ	ആ	ഭീമം	ഭയങ്കരമാംവണ്ണം
വാനരയൂഥപാഃ	വാനരസേനാധിപന്മാർ	ആയാന്തം	എതിൎത്തുവരുന്ന
സൎവ്വേ	എല്ലാവരും	ഭീമാക്ഷം	ഘോരദൃഷ്ടിയാൎന്നവനാ
ഏതാവത്	ഇപ്രകാരമുള്ള	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്, [യ അവനെ
വചനം	മറുപടി	ദിശഃ	ദിക്കുകളിലേക്കായി
ഉക്ത്വാ,	ഉരചെയ്ത്,	ഭേജിരേ.	പാഞ്ഞുതുടങ്ങി.

ദ്രവമാണാസ്തു തേ വീരാ അംഗദേന വലീമുഖാഃ
സാന്ത്വൈശ്ചൈവാനുമാനൈശ്ച തതഃ സൎവ്വേ നിവൎത്തിതാഃ. 34

ദ്രവമാണാഃ	ഓടിപ്പോയ്ക്കൊണ്ടിരുന്ന	അംഗദേന	അംഗദനാൽ
വീരാഃ	വീരന്മാരായ	സാന്ത്വൈഃ ച	സമാധാനവാക്കുകളാലും
തേ	ആ	അനുമാനൈഃ ച ഏവ	യുക്തിയുക്തമായ കാരണങ്ങളാലും
വലീമുഖാഃ	വാനരന്മാർ		
സൎവ്വേ തു,	എല്ലാവരും തന്നെ,	നിവൎത്തിതാഃ.	തിരിയെക്കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരപ്പെട്ടു.
തതഃ	ആ സമയം പിന്നേയും		

പ്രഹൎഷമുപനീതാശ്ച വാലിപുത്രേണ ധീമതാ
ആജ്ഞാപ്രതീക്ഷാസ്തസ്ഥുശ്ച സൎവ്വേ വാനരയൂഥപാഃ. 35

വാനരയൂഥപാഃ	വാനരത്തലവന്മാർ	പ്രഹൎഷം ഉപനീതാഃ	ഉത്സാഹപ്പെടുത്തപ്പെട്ടവരായി
സൎവ്വേ ച,	എല്ലാവരും,		
ധീമതാ	ധീമാനായ	ആജ്ഞാ-പ്രതീക്ഷാഃ ച	ആജ്ഞയെ പ്രതീക്ഷിക്കുന്നവരായി
വാലിപുത്രേണ	അംഗദനാൽ	തസ്ഥുഃ.	വൎത്തിച്ചു.

ഋഷഭശരഭമൈന്ദധൂമ്രനീലാഃ കുമുദസുഷേണഗവാക്ഷരംഭതാരാഃ
ദ്വിവിദപനസവായുപുത്രമുഖ്യാസ്ത്വരിതതരാഭിമുഖം രണം പ്രയാതാഃ. 36

ദ്വിവിദ-പനസ-വായുപുത്ര-മുഖ്യാഃ	ഉത്തമന്മാരായ ദ്വിവിദൻ, പനസൻ, ഹനുമാൻ എന്നവരും,	കുമുദസുഷേണ ഗവാക്ഷരംഭ-താരാഃ	കുമുദൻ, സുഷേണൻ, ഗവാക്ഷൻ, രംഭൻ, താരൻ എന്നവരും
ഋഷഭശരഭ-മൈന്ദധൂമ്ര-നീലാഃ	ഋഷഭൻ, ശരഭൻ, മൈന്ദൻ, ധൂമ്രൻ നീലൻ എന്നവരും	ത്വരിത-തരാഭിമുഖം	അതിവേഗതയോടെ എതിൎത്ത്
		രണം	പോരിന്നായി
		പ്രയാതാഃ.	പുറപ്പെട്ടു ചെന്നു.

ഇത്യാൎഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഷട്ഷഷ്ടിതമഃ സൎഗ്ഗഃ = അറുപത്താറാംസൎഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 17533; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 2858

സപ്തഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തേഴാംസർഗ്ഗം.

[കുംഭകർണ്ണവധഃ = കുംഭകർണ്ണവധം.]

തേ നിവൃത്താ മഹാകായാഃ ശ്രുത്വാഽംഗദവചസ്തദാ
നൈഷ്കൃതീം ബുദ്ധിമാദായ സർവ്വേ സംഗ്രാമകാംക്ഷിണഃ. 1

അംഗദവചഃ	അംഗദന്റെ വാക്കു	തദാ,	അപ്പോൾ,
ശ്രുത്വാ	കേട്ടു്	നൈഷ്കൃതീം	തങ്ങൾക്കു സഹജമായ
നിവൃത്താഃ	മടങ്ങിവന്നവരായ	ബുദ്ധിം	ബുദ്ധി
മഹാകായാഃ	മഹാശരീരന്മാരായ	ആദായ,	കയ്ക്കൊണ്ടു്,
തേ	അവർ	സംഗ്രാമകാംക്ഷിണഃ.	പോരിന്നായി കൊതി പൂണ്ടു.
സർവ്വേ	എല്ലാവരും		

സമുദീരിതവീര്യാശ്ച സമാരോപിതവിക്രമാഃ
പര്യവസ്ഥാപിതാ വാക്യൈരംഗദേന വലീമുഖാഃ. 2

വലീമുഖാഃ	വാനരന്മാർ,	സമാരോപിതവിക്രമാഃ ച	വീര്യം ഉദ്ദീപിപ്പിക്കപ്പെട്ടവരായി,
അംഗദേന	അംഗദനാൽ,		
വാക്യൈഃ	നല്ലവാക്കുകൾകൊണ്ടു്		
സമുദീരിതവീര്യാഃ	പരാക്രമങ്ങൾ എടുത്തു രചെയ്യപ്പെട്ടവരായി,	പര്യവസ്ഥാപിതാഃ.	ദൃഢനിശ്ചയത്തോടുകൂടിയവരാക്കപ്പെട്ടു.

പ്രയാതാശ്ച ഗതാ ഹർഷം മരണേ കൃതനിശ്ചയാഃ
ചക്രുഃ സുതുമുലം യുദ്ധം വാനരാഃ സ്വർഗ്ഗകാംക്ഷിണഃ. 3

പ്രയാതാഃ	ഓടിപ്പോയ	മരണേ കൃതനിശ്ചയാഃ	മരിപ്പാനുറച്ചു്
വാനരാഃ ച	വാനരന്മാരും		
സ്വർഗ്ഗകാംക്ഷിണഃ	സ്വർഗ്ഗജീവിതത്തെ	ഹർഷം ഗതാഃ	ഉത്സാഹംപൂണ്ടവരായി
		സുതുമുലം	കോലാഹലത്തോടുകൂടി
		യുദ്ധം ചക്രുഃ.	പോരാടി.

അഥ വൃക്ഷാന്മഹാകായാഃ സാനൂനി സുമഹാന്തി ച
വാനരാസ്തൂർണ്ണമുദ്യമ്യ കുംഭകർണ്ണമഭിദ്രുതാഃ. 4

അഥ	അപ്പോൾ	സാനൂനി ച	ശിഖരങ്ങളേയും
മഹാകായാഃ	അതികായന്മാരായ	ഉദ്യമ്യ	ഓങ്ങിക്കൊണ്ടു്
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ	കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ
വൃക്ഷാൻ	വൃക്ഷങ്ങളേയും	തൂർണ്ണം	വേഗത്തിൽ
സുമഹാന്തി	ഏറ്റവും വമ്പിച്ച	അഭിദ്രുതാഃ.	ഓടിയെറ്റു.

സ കുംഭകർണ്ണഃ സംക്രുദ്ധോ ഗദാമുദ്യമ്യ വീര്യവാൻ
അഭ്യയൻ സുമഹാകായഃ സമന്താദ്വ്യാക്ഷിപദ്ഗിരിപൂൻ: 5

വീര്യവാൻ	വീര്യവാനും
സുമഹാകായഃ	വമ്പിച്ച ശരീരമാന്ന വനും ആയ
സഃ	അ
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ
സംക്രുദ്ധഃ	അതികുപിതനായി
ഗദാം	ഗദയെ
ഉദ്യമ്യ	ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചുകൊ
അഭ്യയൻ,	മട്ടിക്കുന്നവനായി [ണ്ട്
രിപൂൻ	ശത്രുക്കളെ
സമന്താത്	നാലുപാടും
വ്യാക്ഷിപത്.	ചിതറിപ്പിച്ചു.

ശതാനി സപ്ത ചാഷ്ടൌ ച സഹസ്രാണി ച വാനരഃ
പ്രകീർണ്ണാഃ ശേരതേ ഭൂമൌ കുംഭകർണ്ണേന പോഥിതാഃ. 6

വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
സപ്ത ച അഷ്ടൌ ച ശതാനി	ഏഴുനൂറുകളായും എണ്ണൂറുകളായും
സഹസ്രാണി ച	ആയിരങ്ങളായും
കുംഭകർണ്ണേന	കുംഭകർണ്ണനാൽ
പോഥിതാഃ	ഹിംസിക്കപ്പെട്ടവരായി
ഭൂമൌ	നിലത്ത്
പ്രകീർണ്ണാഃ ശേരതേ.	ചിതറിക്കിടക്കയായി.

ഷോഡശാഷ്ടൌ ച ദശ ച വിംശത് ത്രിംശത് തഥൈവ ച
പരിക്ഷിപ്യ ച ബാഹുഭ്യാം ഖാദൻ വിപരിധാവതി 7
ഭക്ഷയൻ ഭൂശസംക്രുദ്ധോ ഗരുഡഃ പന്നഗാനിവ. 8

ഭൂശസംക്രുദ്ധഃ	അതിക്രുദ്ധനായ അ
അഷ്ടൌ ച	എട്ടും [വൻ
ദശ ച	പത്തും
ഷോഡശ ച	പതിനാറും
വിംശത് ഏവ	ഇരുപതും
ത്രിംശത് തഥാ	മുപ്പതുമായി
ഗരുഡഃ	ഗരുഡൻ
പന്നഗാൻ	പാമ്പുകളെ
ഇവ,	എന്നപോലെ,
ബാഹുഭ്യാം ച	രണ്ടുകൈകൾകൊണ്ടും
പരിക്ഷിപ്യ	പിടിച്ചുവലിച്ച്
ഖാദയൻ	കടിച്ച്
ഭക്ഷയൻ	തിന്നുംകൊണ്ട്
വിപരിധാവതി.	ചുറ്റിത്തിരികയായി.

കൃച്ഛ്രേണ ച സമാശ്വസ്താഃ സംഗമ്യ ച തതസ്തതഃ
വൃക്ഷാദ്രിഹസ്താ ഹരയസ്തസ്ഥുഃ സംഗ്രാമമൂർദ്ധനി. 9

ഹരയഃ ച	വാനരന്മാരാകട്ടെ,
സംഗ്രാമമൂർദ്ധനി	പോർമുമ്പിൽ
തതസ്തതഃ	അവിടവിടെ
സംഗമ്യ,	ചേർന്നുനിന്ന്,
കൃച്ഛ്രേണ ച	വളരെ പണിപ്പെട്ട്
സമാശ്വസ്താഃ	ധൈര്യം കയ്യൊണ്ടവ രായി
വൃക്ഷാദ്രി- ഹസ്താഃ	മരങ്ങളും മലകളും കയ്യിലെടുത്തുകൊണ്ട്
തസ്ഥുഃ.	നിന്നു.

തതഃ പർവ്വതമുത്പാട്യ ദ്വിവിദഃ പ്ലവഗർഷഭഃ
ദുദ്രാവ ഗിരിശൃംഗാഭം വിലംബ ഇവ തോയദഃ. 10

തതഃ	അ സമയം
പ്ലവഗർഷഭഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠനായ
ദ്വിവിദഃ,	ദ്വിവിദൻ
പർവ്വതം	ഒരു മല
ഉത്പാട്യ,	പുഴക്കിയെടുത്ത്,
ഗിരിശൃംഗാഭഃ,	ഗിരിശിഖരംപോലെയു ള്ള അവനെനോക്കി,
വിലംബഃ	വലുതായ
തോയദഃ ഇവ,	മേഘമെന്നപോലെ,
ദുദ്രാവ.	ഓടിയടുത്തു.

തം സമുത്പത്യ ചിക്ഷേപ കുംഭകർണ്ണസ്യ വാനരഃ
തമപ്രാപ്യോ മഹാശൈലസ്തസ്യ സൈന്യോऽപതത് തദാ. 11

വാനരഃ,	വാനരൻ,
തം	അതിനെ
സമുത്പത്യ,	ഉയർത്തി
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണന്റെ മേൽ
ചിക്ഷേപ;	എറിഞ്ഞു;
തദാ	അപ്പോൾ
മഹാശൈലഃ	ആ വൻമല
തം	അവനെ
അപ്രാപ്യഃ	തൊടാതെ
തസ്യ	അവന്റെ
സൈന്യേ	സൈന്യത്തിൽ
അപതത്.	പതിച്ചു.

മമർദ്ദാശ്വാൻ ഗജാംശ്ചാപി രഥാംശ്ചൈവ നഗോത്തമഃ
താനി ചാന്യാനി രക്ഷാംസി പുനശ്ചാന്യദ്ഗിരേഃ ശിരഃ 12
ഉത്പാട്യ ദ്രവിഡോ വേഗാന്മമർദ്ദ പ്ലവഗർഷഭഃ. 13

നഗോത്തമഃ,	ആ വൻമല,
അശ്വാൻ ച	കുതിരകളേയും
ഗജാൻ അപി	ആനകളേയും
രഥാൻ ച ഏവ	രഥങ്ങളേയും
താനി അന്യാനി	ആ സാധാരണന്മാരായ
രക്ഷാംസി ച	രാക്ഷസന്മാരേയും
മമർദ്ദ;	ചമ്മന്തിപ്രായമാക്കി;
പ്ലവഗർഷഭഃ	വാനരോത്തമനായ
ദ്രവിഡഃ	ദ്രവിഡൻ
പുനഃ ച	വീണ്ടും
അന്യത്	മറെറാരു
ഗിരേഃ ശിരഃ	ഗിരിശൃംഗത്തെ
ഉത്പാട്യ	പറിച്ചെടുത്തു്
വേഗാത്	ഊക്കോടെ
മമർദ്ദ.	എറിഞ്ഞ് പൊടിയാക്കി.

തത്തൈലശൃംഗാഭിഹതം ഹതാശ്വം ഹതസാരഥി
രക്ഷസാം രുധിരക്ലിന്നം ബഭ്രുവായോധനം മഹത്. 14

രക്ഷസാം	രാക്ഷസന്മാരുടെ
മഹത്	വമ്പിച്ച
ആയോധനം,	ആ പട,
തത്തൈല-ശൃംഗാഭിഹതം	ആ ഗിരിശിഖരത്താൽ അടിക്കപ്പെട്ട്
ഹതാശ്വം	കുതിരകൾ ചത്തതായും
ഹതസാരഥി	സാരഥികൾ കൊല്ലപ്പെട്ടതായും
രുധിരക്ലിന്നം	ചോരയിലാറാടിയതായി
ബഭൂവ.	വേറിച്ചു.

രഥിനോ വാനരേന്ദ്രാണാം ശരൈഃ കാലാന്തകോപമൈഃ
ശിരാംസി നദതാം ജഹ്രുഃ സഹസാ ഭീമനിസ്വനാഃ. 15

രഥിനഃ	തേരാളികൾ
ഭീമനിസ്വനാഃ	ഭയങ്കരമായി അട്ടഹസിച്ചുകൊണ്ട്
കാലാന്തകോപമാഃ	പ്രളയകാലമൃത്യുവൊത്ത
ശരൈഃ	ബാണങ്ങളെക്കൊണ്ട്
നദതാം	ഗർജ്ജിക്കുന്ന
വാനരേന്ദ്രാണാം	വാനരവീരന്മാരുടെ
ശിരാംസി	ശിരസ്സുകളെ
സഹസാ	വേഗത്തിൽ
ജഹ്രുഃ.	മുറിച്ചുവീഴ്ത്തി.

വാനരാശ്ച മഹാത്മാനഃ സമുത്പാട്യ മഹാദ്രുമാൻ
രഥാനശ്വാൻ ഗജാനുഷ്ട്രാൻ രാക്ഷസാനഭ്യസൂദയൻ. 16

മഹാത്മാനഃ	അതിശക്തിമാന്മാരായ	ഗജാൻ	ആനകളേയും
വാനരാഃ,	വാനരന്മാർ,	അശ്വാൻ	കുതിരകളേയും
മഹാദ്രുമാൻ	വൻമരങ്ങളെ	ഉഷ്ട്രാൻ	ഒട്ടകങ്ങളേയും
സമുത്പാട്യ,	പറിച്ചെടുത്ത്,	രാക്ഷസാൻ ച	രാക്ഷസന്മാരേയും
രഥാൻ	രഥങ്ങളേയും	അഭ്യസൂദയൻ.	ധ്വംസനംചെയ്തു.

ഹനുമാൻ ശൈലശൃംഗാണി വൃക്ഷാംശ്ച വിവിധാൻ ബഹൂൻ
വവർഷ കുംഭകർണ്ണസ്യ ശിരസ്യംബരമാസ്ഥിതഃ. 17

ഹനുമാൻ	ഹനുമാൻ	വിവിധാൻ	പലപല
അംബരം	ആകാശത്തിൽ	ബഹൂൻ	എണ്ണമറ
ആസ്ഥിതഃ	നിന്നുകൊണ്ട്	വൃക്ഷാൻ ച	വൃക്ഷങ്ങളേയും
ശൈല-ശൃംഗാണി	ഗിരിശിഖരങ്ങളേയും	കുംഭകർണ്ണസ്യ ശിരസി	കുംഭകർണ്ണന്റെ തലയിൽ
		വവർഷ.	പൊഴിച്ചു.

താനി പർവ്വതശൃംഗാണി ശൂലേന സ ബിഭേദ ഹ
ബഭഞ്ജ വൃക്ഷവർഷം ച കുംഭകർണ്ണോ മഹാബലഃ. 18

സഃ മഹാബലഃ	ആ മഹാബലശാലിയായ	ശൂലേന	ശൂലം കൊണ്ട്
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,	ബിഭേദ;	പിളർന്നു;
താനി പർവ്വത-ശൃംഗാണി	ആ ഗിരിശിഖരങ്ങളെ	വൃക്ഷവർഷം ച	വൃക്ഷവർഷത്തേയും
		ബഭഞ്ജ ഹ.	തകർത്തുകളഞ്ഞു.

തതോ ഹരീണാം തദനീകമുഗ്രം
ദുദ്രാവ ശൂലം നിശിതം പ്രഗൃഹ്യ
തസ്ഥൗ തതോഽസ്യാപതതഃ പുരസ്താ-
ന്മഹീധരാഗ്രം ഹനുമാൻ പ്രഗൃഹ്യ. 19

തതഃ	അപ്പോൾ	തതഃ	ആ സമയം
നിശിതം	കൂർത്തുള്ള	ഹനുമാൻ	ഹനുമാൻ
ശൂലം	ആ ശൂലത്തെ	മഹീധരാഗ്രം	ഒരു ഗിരിശിഖരത്തെ
പ്രഗൃഹ്യ,	കയ്യിൽ പിടിച്ച്,	പ്രഗൃഹ്യ,	കയ്യോങ്ങ്,
ഹരീണാം	വാനരന്മാരുടെ	ആപതതഃ	എതിർത്തുവരുന്ന
തത് ഉഗ്രം	ആ ഘോരമായ	അസ്യ	അവന്റെ
അനീകം	സൈന്യത്തിനുനേരേ	പുരസ്താത്	മുമ്പിലായി
ദുദ്രാവ;	അവൻ പാഞ്ഞടുത്തു;	തസ്ഥൗ.	വന്നു നിന്നു.

സ കുംഭകർണ്ണം കുപിതോ ജഘാന
വേഗേന ശൈലോത്തമഭീമകായം
സ ചുക്ഷുഭേ തേന തദാऽഭിഭൂതോ
മേദാർദ്രഗാത്രോ രുധിരാവസിക്തഃ. 20

സഃ	ആ ഹനുമാൻ	അഭിഭൂതഃ	സ്തബ്ധനായി
കുപിതഃ	കുപിതനായി,	മേദാർദ്രഗാത്രഃ	ദേഹമെല്ലാം കൊഴുപ്പു കൊണ്ടു നനഞ്ഞവനായി
ശൈലോത്തമ ഭീമകായം	വന്മലയൊത്ത ഭയങ്കര ശരീരമാന്ന	രുധിരാവസിക്തഃ	ചോരയിലാറാടിയവനായി
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ	തദാ	ആ സമയം
വേഗേന	ഊക്കോടെ	ചുക്ഷുഭേ.	ഒന്നുകലങ്ങി.
ജഘാന;	അടിച്ചു;		
തേന	അതിനാൽ		

സ ശൂലമാവിധ്യ തഡിത്പ്രകാശം
ഗിരിം യഥാ പ്രജ്വലിതാഗ്രശൃംഗം
ബാഹ്വന്തരേ മാരുതിമാജഘാന
ഗുഹോऽചലം ക്രൌഞ്ചമിവോഗ്രശക്ത്യാ. 21

സഃ	അവൻ	ആവിധ്യ,	ചുഴറിക്കൊണ്ട്,
തഡിത്പ്രകാശം	മിന്നൽ പ്രയോന്തായി,	മാരുതിം	മാരുതിയെ
പ്രജ്വലിതാഗ്രശൃംഗം	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നവയും അറ്റത്തുള്ളവയുമായ കൊടുമുടികളോടുകൂടിയതായി,	ബാഹ്വന്തരേ,	മാറത്ത്,
		ഉഗ്രശക്ത്യാ	കുത്തുവേൽ കൊണ്ട്
		ഗുഹഃ	കാർത്തികേയൻ
		ക്രൌഞ്ചം അചലം	ക്രൌഞ്ചപർവ്വതത്തെ
ഗിരിം യഥാ	ഒരു മലപോലെയുള്ള	ഇവ,	എന്ന പോലെ,
ശൂലം	ആ ശൂലത്തെ	ആജഘാന.	കുത്തി.

സ ശൂലനിർഭിന്നമഹാഭുജാന്തരഃ
പ്രവിഹ്വലഃ ശോണിതമുദ്വമൻ മുഖാത്
നനാദ ഭീമം ഹനുമാൻ മഹാഹവേ
യുഗാന്തമേഘസ്തനിതസ്വനോപമം. 22

മഹാഹവേ	പോരിൽ	ശോണിതം	ചോര
സഃ ഹനുമാൻ	ആ ഹനുമാൻ,	ഉദ്വമൻ,	കക്കിക്കൊണ്ട്,
ശൂലനിർഭിന്നമഹാഭുജാന്തരഃ	ശൂലത്താൽ തുളയ്ക്കപ്പെട്ട വമ്പിച്ച വക്ഷസ്സോടുകൂടിയവനായി	യുഗാന്തമേഘസ്തനിതസ്വനോപമം	പ്രളയകാല മേഘഗർജ്ജനംപോലെ
പ്രവിഹ്വലഃ	ദേഹം തളർന്നവനായി,	ഭീമം	ഭയങ്കരമായി
മുഖാത്	വായിൽ നിന്ന്	നനാദ.	അട്ടഹസിച്ചു.

തതോ വിനേദുഃ സഹസാ പ്രഹൃഷ്ടാ
രക്ഷോഗണാസ്തം വ്യഥിതം സമീക്ഷ്യ
പ്ലവംഗമാസ്തു വ്യഥിതാ ഭയാർത്താഃ
പ്രദുദ്രുവുഃ സംയതി കുംഭകർണ്ണാത്. 23

തതഃ	അപ്പോൾ	വിനേദുഃ;	അട്ടഹസിച്ചു;
രക്ഷോഗണാഃ	രാക്ഷസക്കൂട്ടങ്ങൾ	പ്ലവംഗമാഃ തു	വാനരന്മാരാകട്ടെ
തം	അവനെ	വ്യഥിതാഃ	ദുഃഖംപൂണ്ടവരായി
വ്യഥിതം	പീഡിക്കപ്പെട്ടവനായി	സംയതി	പോരിൽ
സമീക്ഷ്യ,	കണ്ട്,	കുംഭകർണ്ണാത്	കുംഭകർണ്ണങ്കൽനിന്ന്
പ്രഹൃഷ്ടാഃ	ആനന്ദമുറ്റുംക്കൊണ്ടവ	ഭയാർത്താഃ	പേടിച്ചു്
സഹസാ	ഉടനടിക്കാടെ [രായി	പ്രദുദ്രുവുഃ.	ഓടിത്തുടങ്ങി.

തതസ്തു നീലോ ബലവാൻ പർവ്വതസ്ഥാപയൻ ബലം
പ്രവിചിക്ഷേപ ശൈലാഗ്രം കുംഭകർണ്ണായ ധീമതേ 24

തതഃ തു	അപ്പോഴാകട്ടെ	ശൈലാഗ്രം	ഒരു ഗിരിശിഖരത്തെ
ബലവാൻ	ബലവാനായ		
നീലഃ,	നീലൻ,	ധീമതേ	ധീമാനായ
ബലം	സൈന്യത്തെ	കുംഭകർണ്ണായ	കുംഭകർണ്ണന്റെനേർക്ക്
പർവ്വതസ്ഥാപയൻ,	നിലയ്ക്കുനിർത്തിക്കൊണ്ട്,	പ്രവിചിക്ഷേപ.	വീശിയെറിഞ്ഞു.

തമാപതന്തം സംപ്രേക്ഷ്യ മുഷ്ടിനാഭിജഘാന ഹ
മുഷ്ടിപ്രഹാരാഭിഹതം തച്ഛൈലാഗ്രം വ്യശീര്യത. 25

ആപതന്തം	അടുത്തുവരുന്ന	ശൈലാഗ്രം	ഗിരിശിഖരം
തം സംപ്രേക്ഷ്യ,	അതിനെ കണ്ട്,	മുഷ്ടിപ്രഹാരാഭിഹതം	ആ മുഷ്ടികൊണ്ടുള്ള ഇടിതട്ടി
മുഷ്ടിനാ	കൈചുരുട്ടിപ്പിടിച്ച്		
അഭിജഘാന;	ഓങ്ങിയിടിച്ചു;	വ്യശീര്യത ഹ!	പൊടിപൊടിയായ്പോയി!
തത്	ആ		

സവിസ്ഫുലിംഗം സജ്വാലം നിപപാത മഹീതലേ. 26

സവിസ്ഫുലിംഗം	തീപ്പൊരികളോടും	മഹീതലേ	നിലത്ത്
സജ്വാലം	ജ്വാലകളോടുംകൂടി അത്	നിപപാത.	വീണു.

ഋഷഭഃ ശരഭോ നീലോ ഗവാക്ഷോ ഗന്ധമാദനഃ
പഞ്ച വാനരശാർദ്ദൂലാഃ കുംഭകർണ്ണമുപാദ്രവൻ. 27

വാനരശാർദ്ദൂലാഃ	വാനരോത്തമന്മാരായ	ഗന്ധമാദനഃ	ഗന്ധമാദനൻ എന്ന
ഋഷഭഃ	ഋഷഭൻ	പഞ്ച	അഞ്ചുപേർ
ശരഭഃ	ശരഭൻ		
നീലഃ	നീലൻ	കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനുനേർക്ക്
ഗവാക്ഷഃ	ഗവാക്ഷൻ	ഉപാദ്രവൻ.	പാഞ്ഞുചെന്നു.

ശൈലൈർവൃക്ഷൈസ്തലൈഃ പാദൈർമുഷ്ടിഭിശ്ച മഹാബലാഃ
കുംഭകർണ്ണം മഹാകായം സർവ്വതോഽഭിപ്രദുദ്രുവുഃ. 28

മഹാബലാഃ	മഹാബലശാലികളായ അവർ	പാദൈഃ	കാലുകൾകൊണ്ടും
		മുഷ്ടിഭിഃ ച	മുഷ്ടികൾകൊണ്ടും
ശൈലൈഃ	മലകൾകൊണ്ടും	മഹാകായം	അതികഠിനനായ
വൃക്ഷൈഃ	മരങ്ങൾകൊണ്ടും	കുംഭകർണ്ണം	ആ കുംഭകർണ്ണനെ
തലൈഃ	കയ്ത്തലങ്ങൾകൊണ്ടും	സർവ്വതഃ	നാലുഭാഗങ്ങളിൽനിന്നും
		അഭിപ്രദുദ്രുവുഃ.	ഏറെറടുത്തു.

സ്പൃശന്നിവ പ്രഹാരാംസ്താൻ വേദയാനോ ന വിവ്യഥേ
ഋഷഭം തു മഹാവേഗം ബാഹ്വോർഭ്യാം പരിഷസ്വജേ. 29

താൻ	ആ	വിവ്യഥേ ന;	ഒട്ടും ക്ലേശിക്കയേയില്ല;
പ്രഹാരാൻ	പ്രഹരങ്ങളെ	മഹാവേഗം	അതിവേഗതയുള്ള
സ്പൃശൻ ഇവ	വെറും തഴോടൽപോലെ	ഋഷഭം തു	ഋഷഭനെയാകട്ടെ
		ബാഹ്വോർഭ്യാം	ഇരുകൈകൾകൊണ്ടും
വേദയാനഃ	കരുത്തുന്നവനായി	പരിഷസ്വജേ.	കെട്ടിപ്പിടിച്ചു.

കുംഭകർണ്ണഭുജാഭ്യാം തു പീഡിതോ വാനരർഷഭഃ
നിപപാതാഽഽസ്യതോ ഭീമഃ പ്രമുഖാദ്വാന്തശോണിതഃ. 30

ഭീമഃ	ഭയങ്കരനായ	പീഡിതഃ,	ഞെരുക്കപ്പെട്ടവനായി
വാനരർഷഭഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠനായ	പ്രമുഖാത്	വായിൽനിന്നും
ഋഷഭഃ തു	ഋഷഭനും	വാന്ത–ശോണിതഃ	രക്തം വമിക്കുന്നവനായി
കുംഭകർണ്ണ-ഭുജാഭ്യാം	കുംഭകർണ്ണന്റെ ഇരുകൈകളാലും	നിപപാത.	താഴത്തുവീണു.

മുഷ്ടിനാ ശരഭം ഹത്വാ ജാനുനാ നീലമാഹവേ
ആജഘ്നാന ഗവാക്ഷം തു തലേനേന്ദ്രരിപുസ്തദാ. 31

ഇന്ദ്രരിപുഃ	ഇന്ദ്രശത്രുവായ അവൻ	ജാനുനാ	കാൽമുട്ടുകൊണ്ട്
തദാ	ആ സമയം	നീലം ഹത്വാ,	നീലനേയും ഇടിച്ച്,
ആഹവേ	പോരിൽ	തലേന	ഉള്ളംകൈകൊണ്ട്
മുഷ്ടിനാ	മുഷ്ടികൊണ്ട്	ഗവാക്ഷം തു	ഗവാക്ഷനെയും
ശരഭം	ശരഭനെയും	ആജഘ്നാന.	ഊക്കിൽ അടിച്ചു.

പാദേനാഭ്യഹനത് ക്രുദ്ധസ്തരസാ ഗന്ധമാദനം
ഭഗ്നപ്രഹാരവ്യഥിതാ മുമുഹുഃ ശോണിതോക്ഷിതാഃ. 32

ക്രുദ്ധഃ	ക്രുദ്ധനായ അവൻ	ഭഗ്നപ്രഹാര-വ്യഥിതാഃ	കിട്ടിയപ്രഹരങ്ങൾകൊണ്ട് പീഡിക്കപ്പെട്ടവരായി
പാദേന	കാൽകൊണ്ട്		
ഗന്ധമാദനം	ഗന്ധമാദനനെ		
തരസാ	ഊക്കോടെ	ശോണിതോക്ഷിതാഃ	ചോരപുരണ്ടവരായി
അഭ്യഹനത്;	ചവിട്ടി;	മുമുഹുഃ.	മൂർച്ഛിച്ചു.

നിപേതുസ്തേ തു മേദിന്യാം നികൃത്താ ഇവ കിംശുകാഃ 33
തേഷു വാനരമുഖ്യേഷു പതിതേഷു മഹാത്മസു
വാനരാണാം സഹസ്രാണി കുംഭകർണ്ണം പ്രദുദ്രുവുഃ. 34

തേ	അവർ
നികൃത്താഃ	വെട്ടിവീഴ്ത്തപ്പെട്ട
കിംശുകാഃ ഇവ	പലാശവൃക്ഷങ്ങളെന്ന പോലെ
മേദിന്യാം	നിലത്ത്
നിപേതുഃ ;	പതിച്ചു ;
മഹാത്മസു	മഹാവീരന്മാരായ
തേഷു	ആ
വാനരമുഖ്യേഷു	വാനരനായകന്മാർ
പതിതേഷു തു	വീണ ഉടനെ
വാനരാണാം	വാനരന്മാരുടെ
സഹസ്രാണി	അനേകായിരങ്ങൾ
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനരെ
പ്രദുദ്രുവുഃ.	ഓടിയടുത്തു.

തം ശൈലമിവ ശൈലാഭാഃ സർവ്വേ തേ പ്ലവഗർഷഭാഃ
സമാരുഹ്യ സമുത്പത്യ ദദംശുശ്ച മഹാബലാഃ. 35

ശൈലാഭാഃ	ഗിരിസദൃശന്മാരും
മഹാബലാഃ ച	അതിബലവാന്മാരുമായ
തേ	ആ
പ്ലവഗർഷഭാഃ	വാനരവീരന്മാർ
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
ശൈലം ഇവ	പർവ്വതംപോലെയുള്ള
തം	അവന്റെമേൽ
സമുത്പത്യ സമാരുഹ്യ	കുതിച്ചുകയറിക്കൊണ്ട്
ദദംശുഃ.	കടിച്ചുപൊളിച്ചുതുടങ്ങി.

തം നഖൈശ്ച ദശനൈശ്ചാപി മുഷ്ടിഭിർജ്ജാനുഭിസ്തഥാ
കുംഭകർണ്ണം മഹാകായം തേ ജഘ്നുഃ പ്ലവഗർഷഭാഃ. 36

തേ	ആ
പ്ലവഗർഷഭാഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാർ
തം	ആ
മഹാകായം	പെരുംക്രൂരനായ
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ
നഖൈഃ ച	നഖങ്ങൾകൊണ്ടും
ദശനൈഃ അപി	പല്ലുകൾകൊണ്ടും
മുഷ്ടിഭിഃ	മുഷ്ടികൾകൊണ്ടും
ജാനുഭിഃ തഥാ	കാൽമുട്ടുകൾകൊണ്ടും
ജഘ്നുഃ.	ഹിംസിച്ചു.

സ വാനരസഹസ്രൈസ്തൈരാചിതഃ പർവ്വതോപമഃ
രരാജ രാക്ഷസവ്യാഘ്രോ ഗിരിരാത്മരുഹൈരിവ. 37

പർവ്വതോപമഃ	പർവ്വതാകാരനായ
സഃ	ആ
രാക്ഷസവ്യാഘ്രഃ	രാക്ഷസപ്പുലി,
തൈഃ	ആ
വാനരസഹസ്രൈഃ	എണ്ണമറ്റ വാനരന്മാരാൽ
ആചിതഃ,	പൊതിയപ്പെട്ടവനായി,
ഗിരിഃ	ഒരു ഗിരി
ആത്മരുഹൈഃ	അതിലുള്ള വൃക്ഷങ്ങളാൽ
ഇവ,	എന്നപോലെ,
രരാജ.	വിളങ്ങി.

ബാഹ്വോർഭ്യാം വാനരാൻ സർവ്വാൻ പ്രഗൃഹ്യ സുമഹാബലഃ
ഭക്ഷയാമാസ സംക്രുദ്ധോ ഗരുഡഃ പന്നഗാനിവ. 38

സുമഹാബലഃ	അതിബലശാലിയായ അവൻ	ബാഹ്വോർഭ്യാം	ഇരുകയ്യുംകൊണ്ടും
		പ്രഗൃഹ്യ,	പിടിച്ച്,
സംക്രുദ്ധഃ,	ഏറ്റവുംകോപിച്ചുവനായി,	ഗരുഡഃ	ഗരുഡൻ
		പന്നഗാൻ	സർപ്പങ്ങളെ
വാനരാൻ	വാനരന്മാർ	ഇവ	എന്നപോലെ,
സർവ്വാൻ	എല്ലാവരേയും	ഭക്ഷയാമാസ.	ഭക്ഷിച്ചു തുടങ്ങി.

പ്രക്ഷിപ്താഃ കുംഭകർണ്ണേന വക്ത്രേ പാതാളസന്നിഭേ
നാസാപുടാഭ്യാം നിർജ്ജഗ്മുഃ കർണ്ണാഭ്യാം ചൈവ വാനരാഃ. 39

കുംഭകർണ്ണേന	കുംഭകർണ്ണനാൽ	വാനരാഃ ച	വാനരന്മാരും
പാതാള–സന്നിഭേ	പാതാളസദൃശമായ	നാസാപുടാഭ്യാം	രണ്ടു നാസാദ്വാരങ്ങളിലൂടെയും
വക്ത്രേ	തന്റെ വായിൽ	കർണ്ണാഭ്യാം ഏവ	ഇരു ചെവികളിൽ നിന്നും
പ്രക്ഷിപ്താഃ	വലിച്ചു തള്ളപ്പെട്ടവരായ	നിർജ്ജഗ്മുഃ.	പുറത്തുവന്നു കളഞ്ഞു.

ഭക്ഷയൻ ഭൃശസംക്രുദ്ധോ ഹരീൻ പർവ്വതസന്നിഭഃ
ന ജജ്ഞേ പർവ്വതാഗ്രാണാം നിപാതം രാക്ഷസോത്തമഃ. 40

പർവ്വതസന്നിഭഃ	പർവ്വതതുല്യനായ	ഭക്ഷയൻ,	വിഴുങ്ങുന്നവനായി,
രാക്ഷസോത്തമഃ,	ആ രാക്ഷസോത്തമൻ,	പർവ്വതാഗ്രാണാം നിപാതം	പർവ്വതശിഖരങ്ങൾ മേൽ വീഴുന്നതിനെ
ഭൃശസംക്രുദ്ധഃ	അതികോപിതനായി		
ഹരീൻ	വാനരന്മാരെ	ന ജജ്ഞേ.	അറിഞ്ഞതേയില്ല.

ബഭഞ്ജ വാനരാൻ സർവ്വാൻ സംക്രുദ്ധോ രാക്ഷസോത്തമഃ. 41

സംക്രുദ്ധഃ	ഏറ്റവും കോപമും കൊണ്ട	വാനരാൻ	വാനരന്മാർ
		സർവ്വാൻ	എല്ലാവരേയും
രാക്ഷസോത്തമഃ,	ആ രാക്ഷസോത്തമൻ,	ബഭഞ്ജ.	മുറി പെടുത്തി.

മാംസശോണിതസംക്ലേദാം ഭൂമിം കുർവ്വൻ സ രാക്ഷസഃ
ചചാര ഹരിസൈന്യേഷു കാലാഗ്നിരിവ മൂർച്ഛിതഃ. 42

സഃ രാക്ഷസഃ,	ആ രാക്ഷസൻ,	ഹരി–സൈന്യേഷു	വാനരസൈന്യങ്ങളുടെ ഇടയിൽ
ഭൂമിം	ഭൂമിയെ	മൂർച്ഛിതഃ	അതുള്ള
മാംസ–ശോണിത–സംക്ലേദാം	മാംസവും ചോരയും ഒഴുകുന്നതാക്കി	കാലാഗ്നിഃ	പ്രളയകാലാഗ്നി
		ഇവ	എന്നപോലെ,
കുർവ്വൻ	ചെയ്തുകൊണ്ട്	ചചാര.	സഞ്ചരിച്ചു.

വജ്രഹസ്തോ യഥാ ശക്രഃ പാശഹസ്ത ഇവാന്തകഃ
ശൂലഹസ്തോ ബഭൌ സംഖ്യേ കുംഭകർണ്ണോ മഹാബലഃ. 43

സംഖ്യേ	അടക്കളത്തിൽ	വജ്രഹസ്തഃ	വജ്രായുധംകയ്യിലേന്തി
ശൂലഹസ്തഃ	കയ്യിൽ ശൂലായുധത്തെ ധരിച്ച	ശക്രഃ യഥാ	ഇന്ദ്രനെന്നപോലും [യ
		പാശഹസ്തഃ	പാശഹസ്തനായ
മഹാബലഃ	മഹാബലവാനായ	അന്തകഃ ഇവ	യമനെന്നപോലും
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,	ബഭൌ.	വിലസി.

യഥാ ശുഷ്കാന്യരണ്യാനി ഗ്രീഷ്മേ ദഹതി പാവകഃ
തഥാ വാനരസൈന്യാനി കുംഭകർണ്ണോ വിനിർദ്ദഹത്. 44

പാവകഃ	കാട്ടുതീ	ദഹതി	ദഹിപ്പിക്കുന്നുവോ
ഗ്രീഷ്മേ	വേനല്ക്കാലത്തിൽ	തഥാ	അപ്രകാരം
		കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ
ശുഷ്കാനി	ഉണങ്ങിയ	വാനര–സൈന്യാനി	വാനരസേനകളെ
അരണ്യാനി	വനങ്ങളെ		
യഥാ	എപ്രകാരം	വിനിർദ്ദഹത്.	ചുട്ടെരിച്ചു.

തതസ്തേ വധ്യമാനാസ്തു ഹതയൂഥാ വിനായകാഃ
വാനരാ ഭയസംവിഗ്നാ വിനേദുർവ്വിസ്വരം ഭൃശം. 45

തതഃ	ആ സമയം	വിനായകാഃ ച,	തലവന്മാരില്ലാത്തവരായി,
തേ	ആ		
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ	ഭയസംവിഗ്നാഃ	ഭയവിഹ്വലരായി
വധ്യമാനാഃ,	ഹനിക്കപ്പെട്ടവരായി,	ഭൃശം	ഉറക്കെ
ഹതയൂഥാഃ തു,	വ്യൂഹങ്ങൾ കഴമ്പിയവരായി,	വിസ്വരം	വികൃതസ്വരത്തിൽ
		വിനേദുഃ.	നിലവിളിച്ചു.

അനേകശോ വധ്യമാനാഃ കുംഭകർണ്ണേന വാനരാഃ
രാഘവം ശരണം ജഗ്മുർവ്യഥിതാഃ ഖിന്നചേതസഃ. 46

കുംഭകർണ്ണേന	കുംഭകർണ്ണനാൽ	വ്യഥിതാഃ	മനസ്സിടിഞ്ഞ്
അനേകശഃ	ക്രൂരംക്രൂരമായി	ഖിന്നചേതസഃ,	പരവശതപൂണ്ടവരായി,
വധ്യമാനാഃ	പ്രഹരിക്കപ്പെട്ടന്നവ [രായ	രാഘവം	ശ്രീരാമനെ
വാനരാഃ,	വാനരന്മാർ,	ശരണം ജഗ്മുഃ.	ശരണംപ്രാപിച്ചു.

പ്രഭഗ്നാൻ വാനരാൻ ദൃഷ്ട്വാ വജ്രഹസ്തസുതാത്മജഃ
അഭ്യധാവത വേഗേന കുംഭകർണ്ണം മഹാഹവേ. 47

വജ്രഹസ്ത-സുതാത്മജഃ	ഇന്ദ്രന്റെ പൌത്രനായ അംഗദൻ	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
		കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനുനേരെ
മഹാഹവേ	വൻപോരിൽ	വേഗേന	ഊക്കോടെ
വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ	അഭ്യധാവത.	എതിർത്തു.
പ്രഭഗ്നാൻ	തോല്പിക്കപ്പെട്ടവരായി		

ശൈലശൃംഗം മഹദ് ഗൃഹ്യ വിനദംശ്ച മുഹുർമുഹുഃ
ത്രാസയൻ രാക്ഷസാൻ സർവ്വാൻ കുംഭകർണ്ണപുരോഗാൻ 48
ചിക്ഷേപ ശൈലശിഖരം കുംഭകർണ്ണസ്യ മൂർദ്ധനി. 49

മഹത് ശൈലശൃംഗം	വമ്പിച്ച ഒരു ഗിരിശിഖരത്തെ	രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസർ
ഗൃഹ്യ,	എടുത്ത്,	സർവ്വാൻ,	എല്ലാവരേയും,
മുഹുഃ മുഹുഃ	തെരു തെരെ	ത്രാസയൻ ച,	വിറപ്പിക്കുന്നവനായി,
വിനദൻ	ആർത്തുകൊണ്ട്,	കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണന്റെ
കുംഭകർണ്ണ- പുരോഗാൻ	കുംഭകർണ്ണനെ പിൻതുടർന്നു വരുന്നവരായ	മൂർദ്ധനി	തലയിൽ
		ശൈലശിഖരം	ആ പർവ്വതശൃംഗത്തെ
		ചിക്ഷേപ.	വലിച്ചെറിഞ്ഞു.

സ തേനാഭിഹതോഽത്യർത്ഥം ഗിരിശൃംഗേണ മൂർദ്ധനി
കുംഭകർണ്ണഃ പ്രജജ്വാല കോപേന മഹതാ തദാ. 50

സഃ കുംഭകർണ്ണഃ	ആ കുംഭകർണ്ണൻ	അഭിഹതഃ,	അടിക്കപ്പെട്ടവനായി,
തേന	ആ	തദാ	ആ സമയം
ഗിരിശൃംഗേണ	ഗിരിശിഖരത്താൽ	മഹതാ	അതിയായ
മൂർദ്ധനി	തലയിൽ	കോപേന	കോപത്താൽ
അത്യർത്ഥം	നന്നായി	പ്രജജ്വാല.	ഉജ്ജ്വലിച്ചു.

സോഽഭ്യധാവത വേഗേന വാലിപുത്രമമർഷണഃ
കുംഭകർണ്ണോ മഹാനാദസ്ത്രാസയൻ സർവ്വവാനരാൻ. 51

സഃ കുംഭകർണ്ണഃ	ആ കുംഭകർണ്ണൻ	ത്രാസയൻ	ഭയപ്പെടുത്തുന്നവനായി
അമർഷണഃ	അക്ഷമനായി	വേഗേന	ഊക്കോടെ
മഹാനാദഃ	അട്ടഹാസിച്ചും കൊണ്ട്	വാലിപുത്രം	ബാലിപുത്രനുനേരെ
സർവ്വവാനരാൻ	എല്ലാവാനരന്മാരേയും	അഭ്യധാവത.	ഓടിയടുത്തു.

ശൂലം സസർജ്ജ വൈ രോഷാദംഗദേ സ മഹാബലഃ. 52

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ	അംഗദേ	അംഗദനുനേർക്ക്
സഃ വൈ	ആ കുംഭകർണ്ണനും	ശൂലം	ശൂലത്തെ
രോഷാത്	ചൊടിച്ച്	സസർജ്ജ.	എറിഞ്ഞു.

തമാപതന്തം ബുദ്ധ്വാ തു യുദ്ധമാർഗ്ഗവിശാരദഃ
ലാഘവാന്മോചയാമാസ ബലവാൻ വാനരർഷഭഃ. 53

യുദ്ധമാർഗ്ഗ- വിശാരദഃ	യുദ്ധപ്പയറ്റിൽ സമർത്ഥനും	ആപതന്തം	നേർക്കുവരുന്ന
		തം ബുദ്ധ്വാ,	അതിനെ കണ്ട്,
ബലവാൻ	ബലവാനുമായ	ലാഘവാത്	നിഷ്പ്രയാസം
വാനരർഷഭഃ തു	ആ വാനരോത്തമനും,	മോചയാമാസ.	തെറ്റിച്ചുകൊണ്ടു.

ഉത്പത്യ ചൈനം സഹസാ തലേനോരസ്യതാഡയത്
സ തേനാഭിഹതഃ കോപാത് പ്രമുമോഹാചലോപമഃ. 54

സഹസാ	പെട്ടെന്ന്	അതാഡയത് ;	അടിച്ചു ;
ഉത്പത്യ ച	കുതിച്ചുചാടിയിട്ട്	തേന	ആ അംഗദനാൽ
തലേന	കയ്ത്തലംകൊണ്ട്	ഉരസി	മാറിൽ
ഏനം	ഈ കുംഭകർണ്ണനെ	അഭിഹതഃ	അടിക്കപ്പെട്ട
ഉരസി	മാറത്ത്	അചലോപമഃ	പർവ്വതാകാരനായ
കോപാത്	കോപത്തോടെ	സഃ പ്രമുമോഹ.	അവൻ മൂർച്ഛിച്ചു.

സ ലബ്ധസംജ്ഞോ ബലവാൻ മുഷ്ടിമാവത്ത്യ രാക്ഷസഃ
അപഹാസേന ചിക്ഷേപ വിസംജ്ഞഃ സ പപാത ഹ. 55

സഃ	ആ	മുഷ്ടിം	മുഷ്ടി
ബലവാൻ	ബലവാനായ	ആവത്ത്യ	ചുഴറിക്കൊണ്ട്
രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസൻ	ചിക്ഷേപ ;	ഇടിച്ചു ;
ലബ്ധസംജ്ഞഃ,	ബോധംതെളിഞ്ഞവ നായി	സഃ	അംഗദൻ
		വിസംജ്ഞഃ	ബോധമറ്റ്
അപഹാസേന	പുച്ഛഭാവത്തോടെ	പപാത ഹ.	വീണുകളഞ്ഞു.

തസ്മിൻ പ്ലവഗശാർദ്ദൂലേ വിസംജ്ഞേ പതിതേ ഭുവി
തച്ഛൂലം സമുപാദായ സുഗ്രീവോഭിദുദ്രുവേ. 56

തസ്മിൻ	ആ	തത്	ആ
പ്ലവഗശാർദ്ദൂലേ	വാനരോത്തമൻ	ശൂലം	ശൂലത്തെ
ഭുവി	ഭൂമിയിൽ	സമുപാദായ	എടുത്തുംകൊണ്ട്
വിസംജ്ഞേ	പ്രജ്ഞയറ്റ്	സുഗ്രീവഃ അഭിദുദ്രുവേ.	സുഗ്രീവനുനേരെ പാഞ്ഞുചെന്നു.
പതിതേ,	വീണാറെ,		

തമാപതന്തം സംപ്രേക്ഷ്യ കുംഭകർണ്ണം മഹാബലം
ഉത്പപാത തദാ വീരഃ സുഗ്രീവോ വാനരാധിപഃ. 57

തദാ	അപ്പോൾ	കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ
വീരഃ	വീരനും	ആപതന്തം	എതിർത്തുവരുന്നവനായി
വാനരാധിപഃ	വാനരാധിപനുമായ		
സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ	സംപ്രേക്ഷ്യ,	കണ്ടു്,
തം മഹാബലം	ആ മഹാശക്തിമാനായ	ഉത്പപാത.	ഉയരെ കുതിച്ചുചാടി.

പർവ്വതാഗ്രം സമുത്ക്ഷിപ്യ സമാവിദ്ധ്യ മഹാകപിഃ
അഭിദുദ്രാവ വേഗേന കുംഭകർണ്ണം മഹാബലം. 58

മഹാകപിഃ	ആ വാനരോത്തമൻ	മഹാബലം	മഹാശക്തിമാനായ
പർവ്വതാഗ്രം	ഒരു കുന്നിൻമുടി	കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ
സമുത്ക്ഷിപ്യ,	പുഴക്കിയെടുത്തു്,	വേഗേന	ഉക്കോടെ
സമാവിദ്ധ്യ	ചുഴറിക്കൊണ്ട്	അഭിദുദ്രാവ.	എതിർത്തു.

തമാപതന്തം സംപ്രേക്ഷ്യ കുംഭകർണ്ണഃ പ്ലവംഗമം
തസ്ഥൌ വികൃതസർവ്വാംഗോ വാനരേന്ദ്രസമുന്മുഖഃ 59

കുംഭകർണ്ണഃ കുംഭകർണ്ണൻ
തം അ
പ്ലവംഗമം വാനരനെ
ആപതന്തം എതിർക്കുന്നവനായി
സംപ്രേക്ഷ്യ, കണ്ടു്,
വാനരേന്ദ്രസമുന്മുഖഃ വാനരാധിപനെതിരായി
വികൃതസർവ്വാംഗഃ സർവ്വാംഗങ്ങളും ഭയങ്കരമായിത്തോന്നുമാറ്
തസ്ഥൌ. ഏറുനിന്നു.

കപിശോണിതദിഗ്ധാംഗം ഭക്ഷയന്തം പ്ലവംഗമാൻ
കുംഭകർണ്ണം സ്ഥിതം ദൃഷ്ട്വാ സുഗ്രീവോ വാക്യമബ്രവീത്. 60

സുഗ്രീവഃ സുഗ്രീവൻ
പ്ലവംഗമാൻ വാനരന്മാരെ
ഭക്ഷയന്തം തിന്നുകൊണ്ടു്
കപിശോണിതദിഗ്ധാംഗം വാനരരക്തം ദേഹമെല്ലാം പുരണ്ടവനായി
സ്ഥിതം നിന്നിരുന്ന
കുംഭകർണ്ണം കുംഭകർണ്ണനെ
ദൃഷ്ട്വാ, കണ്ടു്,
വാക്യം ഒരുവാക്കു്
അബ്രവീത്. ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

പാതിതാശ്ച ത്വയാ വീരാഃ കൃതം കർമ്മ സുദുഷ്കരം
ഭക്ഷിതാനി ച സൈന്യാനി പ്രാപ്തം തേ പരമം യശഃ. 61

"ത്വയാ "നിന്നാൽ
വീരാഃ ച വീരന്മാരും
പാതിതാഃ; വീഴ്ത്തപ്പെട്ടു;
സുദുഷ്കരം ദുഃസാദ്ധ്യമായ
കർമ്മ കൃതം; കൃത്യം ചെയ്യപ്പെട്ടു;
സൈന്യാനി സൈന്യങ്ങളും
ഭക്ഷിതാനി; ഭക്ഷിക്കപ്പെട്ടു;
തേ നിനക്കു്
പരമം യശഃ ച വലുതായ പേരും
പ്രാപ്തം. സിദ്ധിച്ചു.

ത്യജ തദ്വാനരാനീകം പ്രാകൃതൈഃ കിം കരിഷ്യസി
സഹസൈകനിപാതം മേ പശ്യതസ്യാസ്യ രാക്ഷസ. 62

"തത് "അ
വാനരാനീകം വാനരസൈന്യത്തെ
ത്യജ; വിട്ടുകളക;
പ്രാകൃതൈഃ സാധാരണന്മാരോടു
കിം എന്തൊന്നാണു് [കൂടി
കരിഷ്യസി? ചെയ്യാൻപോകുന്നതു്?
രാക്ഷസ! രാക്ഷസ!
മേ എന്റെ
അസ്യ ഈ
പശ്യതസ്യ മലകൊണ്ടുള്ള
ഏകനിപാതം ഒറ്റ ഏറ് നീ താങ്ങുന്നതു് ഞാൻ കാണട്ടെ.
സഹസാ.

തദ്വാക്യം ഹരിരാജസ്യ സത്വധൈര്യസമന്വിതം
ശ്രുത്വാ രാക്ഷസശാർദ്ദൂലഃ കുംഭകർണ്ണോഽബ്രവീദ്വചഃ. 63

രാക്ഷസശാർദ്ദൂലഃ രാക്ഷസപ്പുലിയായ
കുംഭകർണ്ണഃ കുംഭകർണ്ണൻ
സത്വധൈര്യസമന്വിതം ഊക്കും പൌരുഷവും ചേർന്നതായ
ഹരിരാജസ്യ വാനരാധിപന്റെ
തത് വാക്യം ആ വാക്യത്തെ
ശ്രുത്വാ, കേട്ടു്,
വചഃ
അബ്രവീത്. ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

പ്രജാപതേസ്തു പൌത്രസ്ത്വം തഥൈവർക്ഷരജഃസുതഃ
ശ്രുതപൌരുഷസംപന്നഃ കസ്മാത് ഗർജ്ജസി വാനര. 64

"വാനര!	"എടാ കുരങ്ങ!	ശ്രുത-പൌരുഷ-സംപന്നഃ;	പേരാന്ന പ്രതാപശാലി;
തപം തു	നീയാകട്ടെ	തഥാ ഏവ	അങ്ങിനെയിരിക്കെ
പ്രജാപതേഃ	ബ്രഹ്മാവിന്റെ	കസ്മാത്	എന്തിനാണ്
പൌത്രഃ;	പൌത്രനാണ്;	ഗർജ്ജസി?"	ചിലയ്ക്കുന്നത്?"
ഋക്ഷരജഃ	ഋക്ഷരജസ്സിന്റെ		
സുതഃ,	പുത്രൻ;		

[പണ്ട് ബ്രഹ്മാവിന്റെ അശ്രുബിന്ദുവിൽനിന്ന് ഋക്ഷരജസ്സെന്ന വാനരനുണ്ടായി. ഒരു ദിവസം ബ്രഹ്മലോകത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുമ്പോൾ മുങ്ങുന്നവരെയെല്ലാം അപ്സരസ്ത്രീകളാക്കുന്ന ഒരു സരസ്സിൽ, തന്റെ നിഴൽ കണ്ട് മറ്റൊരു കുരങ്ങനാണെന്നുവെച്ച് ചാടുകയും, ഉടനെ അപ്സരസ്സാവുകയും ചെയ്ത ഇന്ദ്രനും സൂര്യനും അവളെ കണ്ട് മോഹിച്ചു. അവരുടെ ഇന്ദ്രിയം സ്ഖലിച്ച് വാലിന്റെ ഭാഗത്തിലും കഴുത്തിലും വീണതിനാൽ ബാലിയും സുഗ്രീവനും ഉണ്ടായി. പിന്നെ ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം മറ്റൊരു സരസ്സിൽ കുളിച്ചപ്പോൾ പൂർവ്വരൂപത്തെ കയ്യേറ്റു; ബ്രഹ്മാവിങ്കൽനിന്ന് കിഷ്കിന്ധയെ പ്രാപിച്ച് രണ്ടു പുത്രന്മാരേയും ഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ട്, ഋക്ഷരജസ്സ് അവരെ വളർത്തിവന്നു. ഇങ്ങിനെ സുഗ്രീവൻ ബ്രഹ്മാവിന്റെ പൌത്രനും ഋക്ഷരജസ്സിന്റെ പുത്രനും ആണെന്ന് ഐതിഹ്യം. (അനന്തരമായണം. സാരകാണ്ഡം 13-ാംഅദ്ധ്യായം; ഉത്തരകാണ്ഡം 37-ാംസർഗ്ഗത്തിനുശേഷം പ്രക്ഷിപ്തം 6-ാംസർഗ്ഗത്തിലും കാണ്മാ.) പ്രജാപതി എന്നതു് കാശ്യപപ്രജാപതിയാണെന്നും, തത് പുത്രനായ വിവസ്വാനിൽ (സൂര്യനു) പുത്രനാകയാൽ, പ്രജാപതിയുടെ പൌത്രനാകുന്നു എന്നും ചിലർ.]

സ കുംഭകർണ്ണസ്യ വചോ നിശമ്യ വ്യാവിധ്യ ശൈലം സഹസാ മുമോച
തേനാജഘ്നാനോരസി കുംഭകർണ്ണം ശൈലേന വജ്രാശനിസന്നിഭേന. 65

സഃ	ആ സുഗ്രീവൻ	തേന വജ്രാശനിസന്നിഭേന	ആ വജ്രതുല്യമായ
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണന്റെ	ശൈലേന	ശൈലത്താൽ
വചഃ നിശമ്യ,	വാക്കു കേട്ട്,	കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ
ശൈലം	ആ പർവ്വതത്തെ	ഉരസി	മാറിൽ
സഹസാ	വേഗത്തിൽ	ആജഘ്നാന.	അടിച്ചു.
വ്യാവിധ്യ മുമോച;	ഒന്നു ചുഴറിവിട്ടു;		

തച്ഛൈലശൃംഗം സഹസാ വിശീർണ്ണം ഭുജാന്തരേ തസ്യ തദാ വിശാലേ
തതോ വിഷോദുഃ സഹസാ പ്ലവംഗാ രക്ഷോഗണാശ്ചാപി മുദാ വിനേദുഃ.

തദാ	അപ്പോൾ	തതഃ	അതിനാൽ
തത്	ആ	പ്ലവംഗാഃ	വാനരന്മാർ
ശൈലശൃംഗം	ഗിരിശിഖരം	വിഷേദുഃ;	വിഷാദമുൾക്കൊണ്ടു;
തസ്യ	അവന്റെ	രക്ഷോഗണാഃ ച അപി	രാക്ഷസരാകട്ടെ
വിശാലേ	വിരിഞ്ഞ	മുദാ	സന്തോഷം കൊണ്ട്
ഭുജാന്തരേ	മാറിടത്തിൽ	സഹസാ	ഉടൻക്കൊടെ
സഹസാ	ഉടൻക്കൊടെ	വിനേദുഃ.	ആർത്തു.
വിശീർണ്ണം;	വീണുതകർന്നു;		

സ ശൈലശൃംഗാഭിഹതശ്ച കോപ
നനാദ കോപാച്ച വിവൃത്യ വക്ത്രം
വ്യാവിധ്യ ശൂലം ച തഡിത്പ്രകാശം
ചിക്ഷേപ ഹര്യൃക്ഷപതേർവ്വധായ. 67

സഃ	ആ കുംഭകർണ്ണൻ	നനാദ;	ഗർജ്ജിച്ചു;
ശൈല-ശൃംഗാഭിഹതഃ,	കുന്നിൻ മുടികൊണ്ട് അടിക്കപ്പെട്ടവനായി,	തഡിത്-പ്രകാശം	മിന്നൽ പ്രയോന്ന
ചുകോപ;	കോപാക്രാന്തനായി ഭവിച്ചു;	ശൂലം ച	ശൂലത്തെയും
കോപാത്	കോപം മൂഴത്ത്,	വ്യാവിധ്യ	ചുഴറി
വക്ത്രം	വായ	ഹര്യൃക്ഷപതേഃ	വാനരാധിപന്റെ
വിവൃത്യ ച	പൊളിച്ചും കൊണ്ട്,	വധായ	വധത്തിന്നായി
		ചിക്ഷേപ.	അതിനെ എറിഞ്ഞു.

തത് കുംഭകർണ്ണസ്യ ഭുജപ്രവിദ്ധം
ശൂലം ശിതം കാഞ്ചനധാമജുഷ്ടം
ക്ഷിപ്രം സമുത്പത്യ നിഗൃഹ്യ ദോർഭ്യാം
ബഭഞ്ജ വേഗേന സുതോഽനിലസ്യ. 68

അനിലസ്യ സുതഃ,	വായു പുത്രനായ ഹനുമാൻ,	തത്	ആ
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണന്റെ	ശൂലം,	ശൂലത്തെ,
ഭുജപ്രവിദ്ധം	കൈകൊണ്ടെറിയപ്പെട്ടതും	ക്ഷിപ്രം	ഉടനെ
കാഞ്ചന-ധാമജുഷ്ടം	സ്വർണ്ണപ്പൂ പൂണ്ടതും	സമുത്പത്യ	ചാടി
ശിതം	ക്രുത്തതും ആയ	ദോർഭ്യാം	ഇരു കൈകൾകൊണ്ടും
		നിഗൃഹ്യ	പിടിച്ച്
		വേഗേന	ഊക്കോടെ
		ബഭഞ്ജ.	മുറിപ്പാൻ തുടങ്ങി.

കൃതം ഭാരസഹസ്രസ്യ ശൂലം കാലായസം മഹത്
ബഭഞ്ജ ജാനന്യാരോപ്യ പ്രഹൃഷ്ടഃ പ്ലവഗർഷഭഃ. 69

പ്ലവഗർഷഭഃ	ഹനുമാൻ,	മഹത് ശൂലം,	ആ വമ്പിച്ച ശൂലത്തെ
ഭാരസഹസ്രസ്യ കൃതം	ആയിരംഭാരം തൂക്കമുള്ളതും	പ്രഹൃഷ്ടഃ,	ഉത്സാഹയുക്തനായി
കാലായസം	കാരുക്കുകൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ടതും ആയ	ജാനനി	മുട്ടിന്മേൽ
		ആരോപ്യ	വെച്ച്
		ബഭഞ്ജ.	പൊട്ടിച്ചു.

ശൂലം ഭഗ്നം ഹനുമതാ ദൃഷ്ട്വാ വാനരവാഹിനീ
ഹൃഷ്ടാ നനാദ ബഹുശഃ സർവ്വതശ്ചാപി ദുദ്രുവേ. 70

ഹനുമതാ	ഹനുമാനാൽ	ഹൃഷ്ടാ	ആനന്ദംപൂണ്ടതായി
ശൂലം	ശൂലം	ബഹുശഃ	പലവാറ്
ഭഗ്നം	മുറിക്കപ്പെട്ടതു	നനാദ;	ആർത്തു;
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,	സർവ്വതഃ അപി	നാലുഭാഗത്തുനിന്നും
വാനരവാഹിനീ,	വാനരസൈന്യം,	ദുദ്രുവേ ച.	ഓടിയടുത്തു.

സിംഹനാദം ച തേ ചക്രുഃ പ്രഹൃഷ്ടാ വനഗോചരാഃ
മാരുതിം പൂജയാംചക്രുർദൃഷ്ട്വാ ശൂലം തഥാഗതം. 71

തേ	ആ	പ്രഹൃഷ്ടാഃ,	സന്തോഷഭരിതരായി,
വനഗോചരാഃ,	വാനരന്മാർ,	സിംഹനാദം ചക്രുഃ;	സിംഹനാദംചെയ്തു;
ശൂലം	ശൂലത്തെ	മാരുതിം ച	മാരുതിയേയും
തഥാഗതം	അപ്രകാരമായ്തീർന്നതാ [യി	പൂജയാംചക്രുഃ.	കൊണ്ടാടി.

കാലായസം ഭാരസഹസ്രസാരം
ശൂലം ശരത് സൂര്യസമാനകാന്തിം
ഭഗ്നം സമീക്ഷ്യ പ്രസഭം ക്ഷണേന
ഹൃഷ്ടാ വിനേദുഃ പ്ലവഗാഃ സമന്താത് 72

പ്ലവഗാഃ,	വാനരന്മാർ,	ക്ഷണേന	ഒരുനിമിഷംകൊണ്ട്
കാലായസം	കാരിരുമ്പുകൊണ്ടുള്ളതും	പ്രസഭം	ഊക്കോടെ
ഭാരസഹസ്രസാരം	ആയിരംഭാരം ഘനമുള്ളതും	ഭഗ്നം	മുറിക്കപ്പെട്ടതായി
ശരത് സൂര്യസമാനകാന്തിം	ശരത്കാലാദിത്യനെപ്പോലെ കാന്തിപൂണ്ട	സമീക്ഷ്യ,	കണ്ട്,
ശൂലം,	ശൂലത്തെ, [തും ആയ	ഹൃഷ്ടാഃ	പുളകിതഗാത്രരായി
		സമന്താത്	ചുറും
		വിനേദുഃ.	ആർത്തുവിളിച്ചു.

സ തത്തദാ ഭഗ്നമവേക്ഷ്യ ശൂലം
ചുകോപ രക്ഷോധിപതിർമ്മഹാത്മാ
ഉത്പാട്യ ലങ്കാമലയാത് സ ശൃംഗം
ജഘാന സുഗ്രീവമുപേത്യ തേന. 73

മഹാത്മാ	വൻശരീരമാന്ന	സഃ	അവൻ
രക്ഷോധിപതിഃ	രാക്ഷസത്തലവനായ	ലങ്കാമലയാത്	ലങ്കയിലെ മലയപർവ്വതത്തിൽനിന്ന്
സഃ,	അവൻ,	ശൃംഗം	ഒരുകൊടുമുടി
തദാ	അപ്പോൾ	ഉത്പാട്യ,	പുഴക്കിയെടുത്ത്,
തത്	ആ	സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനെ
ശൂലം	ശൂലത്തെ	ഉപേത്യ,	അടുത്ത്,
ഭഗ്നം	മുറിക്കപ്പെട്ടതായി	തേന	അതുകൊണ്ട്
അവേക്ഷ്യ,	കണ്ട്,	ജഘാന.	അടിച്ചു.
ചുകോപ;	ക്രുദ്ധിച്ചു;		

സ ശൈലശൃംഗാഭിഹതോ വിസംജ്ഞഃ
പപാത ഭൂമൌ യുധി വാനരേന്ദ്രഃ
തം പ്രേക്ഷ്യ ഭൂമൌ പതിതം വിസംജ്ഞം
നേദുഃ പ്രഹൃഷ്ടാസ്തഥ യാതുധാനാഃ. 74

വാനരേന്ദ്രഃ	വാനരേന്ദ്രനായ	അഥ	ആ സമയം
സഃ,	അവൻ,	യാതുധാനാഃ തു	രാക്ഷസന്മാരും
യുധി	പോരിൽ	തം	അവനെ
ശൈലശൃംഗാ- ഭിഹതഃ	കുന്നിൻമുടികൊണ്ട് അടിക്കപ്പെട്ടവനായി	വിസംജ്ഞം	പ്രജ്ഞയറ്റ്
വിസംജ്ഞഃ	ബോധരഹിതനായി	ഭൂമൌ പതിതം	ഭൂമിയിൽ പതിച്ചുവ [നായി
ഭൂമൌ	നിലത്ത്	പ്രേക്ഷ്യ	കണ്ട്
പപാത;	വീണുകളഞ്ഞു;	പ്രഹൃഷ്ടാഃ	ഉത്സാഹത്തോടെ
		നേദുഃ.	ആർപ്പാടംചെയ്തു.

തമഭ്യുപേത്യാദ്ഭുതഘോരവീര്യം
സ കുംഭകർണ്ണോ യുധി വാനരേന്ദ്രം
ജഹാര സുഗ്രീവമഭിപ്രഗൃഹ്യ
യഥാഽനിലോ മേഘമതിപ്രചണ്ഡഃ 75

സഃ	ആ	യുധി	യുദ്ധത്തിൽ
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,	അഭ്യുപേത്യ,	അടുത്ത്,
അദ്ഭുത- ഘോരവീര്യം	ആശ്ചര്യകരവും ഭയങ്കരവും ആയ പരാക്രമമാന്ന	അഭിപ്രഗൃഹ്യ	തൂക്കിയെടുത്തുംകൊണ്ട്
		അതിപ്രചണ്ഡഃ	അത്യുഗ്രമായ
വാനരേന്ദ്രം	വാനരേന്ദ്രനായ	അനിലഃ	കൊടുങ്കാറ്റ്
തം	ആ	മേഘം	മേഘത്തെ
സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനെ	യഥാ,	എന്നപോലെ,
		ജഹാര.	കൊണ്ടുചെന്നു.

സ തം മഹാമേഘനികാശരൂപ-
മുത്പാട്യ ഗച്ഛൻ യുധി കുംഭകർണ്ണഃ
രരാജ മേരുപ്രതിമാനരൂപോ
മേരുര്യഥാഽഭ്രാശ്രിതഘോരശൃംഗഃ. 76

മേരു- പ്രതിമാന- രൂപഃ	മേരുസദൃശാകാരനായ	യുധി	പോക്കളത്തിൽ
		ഉത്പാട്യ	തൂക്കിയെടുത്തുകൊണ്ട്
		ഗച്ഛൻ	ചെല്ലുന്നവനായി
സഃ	ആ	അഭ്രാശ്രിത- ഘോരശൃംഗഃ	ഉയർന്ന ഭയങ്കരശിഖരത്തോടുകൂടിയ
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,		
മഹാമേഘ- നികാശരൂപം	വൻമേഘതുല്യസദൃശനായ	മേരുഃ യഥാ,	മേരുപർവ്വതമെന്നപോലെ
തം	അവനെ	രരാജ.	വിളങ്ങി.

തതസ്തമുത്പാട്യ ജഗാമ വീരഃ
സംസ്തൂയമാനോ യുധി രാക്ഷസേന്ദ്രൈഃ
ശ്രുത്വാ നിനാദം ത്രിദശാലയാനാം
പ്ലവംഗരാജഗ്രഹവിസ്മിതാനാം. 77

തതഃ	അപ്പോൾ
വീരഃ	വീരനായ കുംഭകർണ്ണൻ
തം	അവനെ
ഉത്പാട്യ,	എടുത്തുകൊണ്ടു്,
യുധി	പോരിന്റെ സംഗതിയിൽ
രാക്ഷസേന്ദ്രൈഃ	രാക്ഷസേന്ദ്രന്മാരാൽ
സംസ്തൂയമാനഃ	കൊണ്ടാടപ്പെട്ടവനായി
പ്ലവംഗരാജഗ്രഹവിസ്മിതാനാം	വാനരാധിപന്റെ ഗ്രഹണത്തെക്കുറിച്ചു് ആശ്ചര്യപ്പെട്ടിരുന്ന
ത്രിദശാലയാനാം	വാനവന്മാരുടെ
നിനാദം	ഭേരിശബ്ദത്തെ
ശ്രുത്വാ,	കേട്ടുംകൊണ്ടു്
ജഗാമ.	പോയ്ക്കൊണ്ടിരുന്നു.

തതസ്തമാദായ തദാ സ മേനേ
ഹരീന്ദ്രമിന്ദ്രോപമമിന്ദ്രവീര്യൻ
അസ്മിൻ ഹൃതേ സർവ്വമിദം ഹൃതം സ്യാത്
സരാഘവം സൈന്യമിതീന്ദ്രശത്രുഃ. 78

ഇന്ദ്രവീര്യഃ	ഇന്ദ്രന്റെ വീര്യമാണ്ട
ഇന്ദ്രശത്രുഃ	ഇന്ദ്രശത്രുവായ
സഃ,	അവൻ,
തദാ	ആ സമയം
ഇന്ദ്രോപമം	ഇന്ദ്രതുല്യനായ
ഹരീന്ദ്രം	വാനരാധിപനായ
തം	ആ സുഗ്രീവനെ
ആദായ	എടുത്തുംകൊണ്ടു്
"അസ്മിൻ	"ഇവൻ
ഹൃതേ,	തടവിച്ചിടപ്പെട്ടാൽ,
തതഃ	അതിനാൽ
ഇദം	ഈ
സരാഘവം	രാഘവന്മാരടക്കമുള്ള
സൈന്യം	സൈന്യം
സർവ്വം	മുഴുവനും
ഹൃതം സ്യാത്,"	തടവിലിടപ്പെട്ടതായിത്തീരും,"
ഇതി	എന്നിങ്ങിനെ
മേനേ.	കരുതി.

വിദ്രുതാം വാഹിനീം ദൃഷ്ട്വാ വാനരാണാം തതസ്തതഃ
കുംഭകർണ്ണേന സുഗ്രീവം ഗൃഹീതം ചാപി വാനരം 79
ഹനുമാംശ്ചിന്തയാമാസ മതിമാൻ മാരുതാത്മജഃ
ഏവം ഗൃഹീതേ സുഗ്രീവേ കിം കർത്തവ്യം മയാ ഭവേത്. 80

മതിമാൻ	ബുദ്ധിമാനും
മാരുതാത്മജഃ	വായുസുതനുമായ
ഹനുമാൻ	ഹനുമാൻ
വാനരം	വാനരനായ
സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനെ
കുംഭകർണ്ണേന	കുംഭകർണ്ണനാൽ
ഗൃഹീതം ച,	എടുത്തുകൊണ്ടുപോകപ്പെട്ടവനായും
വാനരാണാം വാഹിനീം	വാനരസൈന്യത്തെ
തതഃ തതഃ	അങ്ങിങ്ങായി
വിദ്രുതാം അപി	ഓടിപ്പോയതായും
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു്,
ചിന്തയാമാസ;	ഇങ്ങിനെ ചിന്തിച്ചു;
"ഏവം	"ഇപ്രകാരം
സുഗ്രീവേ	സുഗ്രീവൻ
ഗൃഹീതേ,	പിടിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുമ്പോൾ,
മയാ	എന്നാൽ
കർത്തവ്യം	ചെയ്യപ്പെടേണ്ടതു്
കിം ഭവേത്?	എന്തൊന്നാണു്?

യദ്ദൈവ ന്യായ്യം മയാ കർത്തും തത് കരിഷ്യാമി സർവ്വഥാ
ഭ്രത്രാ പർവ്വതസംകാശോ നാശയിഷ്യാമി രാക്ഷസാ. 81

"യത്	"യാതൊന്ന്	പർവ്വത-സംകാശഃ ഭ്രാതാ,	മലയൊത്ത വടിവുക ളെ്ളാണ്ട്,
മയാ	എന്നാൽ		
കർത്തും	ചെയ്യപ്പെടേണ്ടതോ		
തത് വൈ	അതിനെത്തന്നെ	രാക്ഷസം	രാക്ഷസനെ
സർവ്വഥാ	ഏതുവിധവും		
കരിഷ്യാമി;	ഞാൻ ചെയ്യുന്നതാ ണ്;	നാശയിഷ്യാമി.	ഞാൻ ധ്വംസനംചെ യ്യാം.

മയാ ഹതേ സംയതി കുംഭകർണ്ണേ
മഹാബലേ മുഷ്ടിവികീർണ്ണദേഹേ
വിമോചിതേ വാനരപാർത്ഥിവേ ച
ഭവന്തു ഹൃഷ്ടാഃ പ്ലവഗാഃ സമസ്താഃ. 82

"മയാ	"എന്നാൽ	വാനര-പാർത്ഥിവേ	വാനരാധിപൻ
സംയതി	പോരിൽ		
മഹാബലേ	മഹാബലവാനായ	വിമോചിതേ ച	വിടുവിക്കപ്പെട്ടുമ്പോൾ,
കുംഭകർണ്ണേ	കുംഭകർണ്ണൻ	പ്ലവഗാഃ	വാനരന്മാർ
ഹതേ	അടിക്കപ്പെട്ട്	സമസ്താഃ	എല്ലാം
മുഷ്ടിവികീർണ്ണ ദേഹേ	മുഷ്ടികൊണ്ട് ഇടി ച്ച് ദേഹം ചിതറി	ഹൃഷ്ടാഃ	സന്തോഷഭരിതരായി
		ഭവന്തു.	ഭവിക്കട്ടെ.

അഥവാ സ്വയമപ്യേഷ മോക്ഷം പ്രാപ്സ്യതി പാർത്ഥിവഃ
ഗൃഹീതോഽയം യദി ഭവേത് ത്രിദശൈഃ സാസുരോരഗൈഃ. 83

"അഥവാ;	"അതെന്തിന്ന്;	ഗൃഹീതഃ ഭവേത് യദി	ഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടവനായി രുന്നാലും
അയം	ഈ		
പാർത്ഥിവഃ,	സുഗ്രീവമഹാരാജാവ്,	ഏഷഃ	ഇദ്ദേഹം
സാസുരോരഗൈഃ	അസുരന്മാരും നാഗങ്ങ ളും അടങ്ങിയ	സ്വയം	താൻ ഒറ്റയ്ക്കുതന്നെ
		മോക്ഷം പ്രാപ്സ്യതി.	മോചിപ്പിച്ചു കൊള്ള ന്നതാണ്.
ത്രിദശൈഃ അപി	ദേവന്മാരാൽ തന്നെയും		

മന്യേ ന താവദാത്മാനം ബുദ്ധ്യതേ വാനരാധിപഃ
ശൈലപ്രഹാരാഭിഹതഃ കുംഭകർണ്ണേന സംയുഗേ. 84

"വാനരാധിപഃ,	"വാനരാധിപൻ,	താവത്	ഇപ്പോൾ
സംയുഗേ	പോരിൽ		
കുംഭകർണ്ണേന	കുംഭകർണ്ണനാൽ	ആത്മാനം ബുദ്ധ്യതേ ന,	സ്വബോധമറിയിക്ക യാണെന്ന്
ശൈല-പ്രഹാരാ-ഭിഹതഃ	ശൈലം കൊണ്ടുള്ള പ്രഹരം ഏല്പിക്കപ്പെ ട്ടവനായി	മന്യേ.	ഞാൻ കരുതുന്നു.

അയം മുഹൂർത്താത് സുഗ്രീവോ ലബ്ധസംജ്ഞോ മഹാഹവേ
ആത്മനോ വാനരാണാം ച യത് പഥ്യം തത് കരിഷ്യതി. 85

"അയം	"ഈ
സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ
മുഹൂർത്താത്	അല്പനേരത്തിനുള്ളിൽ
ലബ്ധസംജ്ഞഃ,	ബോധം തെളിഞ്ഞവനായി,
മഹാഹവേ,	വൻ പോരിൽ,
ആത്മനഃ	തനിക്കും
വാനരാണാം ച	വാനരന്മാർക്കും
യത്	യാതൊന്ന്
പഥ്യം,	ഗുണകരമോ,
തത്	അതിനെ
കരിഷ്യതി.	ചെയ്യുന്നതാണ്.

മയാ തു മോക്ഷിതസ്യാസ്യ സുഗ്രീവസ്യ മഹാത്മനഃ
അപ്രീതിശ്ച ഭവേത് കഷ്ടാ കീർത്തിനാശശ്ച ശാശ്വതഃ. 86

"മയാ	"എന്നാൽ,
മഹാത്മനഃ	മഹാത്മാവായ
അസ്യ	ഈ
സുഗ്രീവസ്യ	സുഗ്രീവൻ
മോക്ഷിതസ്യ തു	മോചിക്കപ്പെട്ടതുവെന്നാൽ
കഷ്ടാ	അസഹ്യമായ
അപ്രീതിഃ	രസക്കേടും
ഭവേത്;	ഉണ്ടായേക്കാം;
കീർത്തിനാശഃ ച	തൻറെ യശസ്സിനും കോട്ടംനേരിട്ടുന്നതും
ശാശ്വതഃ ച.	നിശ്ചയംതന്നെ.

തസ്മാന്മുഹൂർത്തം കാംക്ഷിഷ്യേ വിക്രമം പാർത്ഥിവസ്യ തു
ഭിന്നം ച വാനരാനീകം താവദ്ദാശ്വാസയാമ്യഹം. 87

"തസ്മാത്,	"ആയതുകൊണ്ട്,
മുഹൂർത്തം	കുറെനേരം
പാർത്ഥിവസ്യ	രാജാവിൻറെ
വിക്രമം	പരാക്രമത്തെ
കാംക്ഷിഷ്യേ;	ഞാൻ പ്രതീക്ഷിച്ചും കൊണ്ട് വർത്തിക്കാം;
താവത് തു,	ഇപ്പോൾതന്നെ
ഭിന്നം	ഭയപ്പെട്ടോടുന്ന
വാനരാനീകം ച	വാനരസേനയേയും
അഹം	ഞാൻ
ആശ്വാസയാമി."	സമാധാനിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്."

ഇത്യേവം ചിന്തയിത്വാ തു ഹനുമാൻ മാരുതാത്മജഃ
ഭൂയഃ സംസ്തംഭയാമാസ വാനരാണാം മഹാചമൂം. 88

മാരുതാത്മജഃ	വായുപുത്രനായ
ഹനുമാൻ,	ഹനുമാൻ,
ഇതി ഏവം	മേൽപ്രകാരമെല്ലാം
ചിന്തയിത്വാ,	ആലോചിച്ച്,
തു	ആസമയം
വാനരാണാം,	വാനരന്മാരുടെ
മഹാചമൂം	വൻപടയെ
ഭൂയഃ	പലവാറായി
സംസ്തംഭയാമാസ.	നിലയുറപ്പിച്ചു.

സ കുംഭകർണ്ണോഽഥ വിവേശ ലങ്കാം
സ്മരന്തമാദായ മഹാകപിം തം
വിമാനചയ്യാഗൃഹഗോപുരസ്ഥൈഃ
പുഷ്പാഗ്ര്യവർഷൈരവകീര്യ്യമാണഃ. 89

സഃ	ആ	വിമാനചയ്യാ-ഗൃഹഗോപുര-സ്ഥൈഃ	വിമാനങ്ങളിലും, കൊത്തളങ്ങളിലും, ഗോപുരങ്ങളിലും നില്ക്കുന്നവരാൽ
കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ		
അഥ	അപ്പോൾ		
സ്മരന്തം	പിടഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്ന	പുഷ്പാഗ്ര്യ-വർഷൈഃ	ശ്രേഷ്ഠമായ പുഷ്പവർഷങ്ങൾകൊണ്ട്
തം	ആ	അവകീര്യ്യമാണഃ	തൂവപ്പെടുന്നവനായി
മഹാകപിം	വാനരനെ	ലങ്കാം	ലങ്കയ്ക്കുള്ളിൽ
ആദായ	എടുത്തുകൊണ്ട്	വിവേശ.	പ്രവേശിച്ചു.

ലാജഗന്ധോദവർഷൈസ്തു സിച്യമാനഃ ശനൈഃ ശനൈഃ
രാജമാർഗ്ഗസ്യ ശീതത്വാത് സംജ്ഞാമാപ മഹാബലഃ. 90

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ സുഗ്രീവൻ	സിച്യമാനഃ തു,	നനയ്ക്കപ്പെടുന്നവനായും
രാജമാർഗ്ഗസ്യ	രാജവീഥിയുടെ	ശനൈഃ ശനൈഃ	അല്പാല്പമായി
ശീതത്വാത്	തണുപ്പിനാലും,		
ലാജഗന്ധോദവർഷൈഃ	പൊരി, ചന്ദനം, ജലം എന്നവ വർഷിച്ചതിനാൽ	സംജ്ഞാമാപ.	ബോധംതെളിഞ്ഞു.

[“ലാജഗന്ധോദവർഷൈഃ” (രാമച്ചവാസനയുള്ള വെള്ളം തളിച്ചതിനാൽ.) എന്ന് (സ.) “ഉശീരേലാജമുട്ടിഷ്ടം” എന്ന് വിശ്വകോശം.]

തതഃ സ സംജ്ഞാമുപലഭ്യ കൃച്ഛ്രാദ്-
ബലീയസസ്തസ്യ ഭുജാന്തരസ്ഥഃ
അവേക്ഷമാണഃ പുരരാജമാർഗ്ഗം
വിചിന്തയാമാസ മുഹുർമ്മഹാത്മാ. 91

മഹാത്മാ	മഹാപരാക്രമശാലിയായ	ഭുജാന്തരസ്ഥഃ	കയ്യിടുക്കിടയിലകപ്പെട്ടവനായി
സഃ,	ആ സുഗ്രീവൻ,	പുരരാജമാർഗ്ഗം	നഗരത്തിലുള്ള രാജവീഥിയെ
തതഃ	അപ്പോൾ	അവേക്ഷമാണഃ	നോക്കിക്കാണുന്നവനായി
കൃച്ഛ്രാത്	കഷ്ടപ്പെട്ട്,	മുഹുഃ	മേല്ക്കുമേൽ
സംജ്ഞാമുപലഭ്യ	ബോധംതെളിഞ്ഞു,	വിചിന്തയാമാസ.	ആലോചനചെയ്തു.
ബലീയസഃ തസ്യ	ബലവാനായ അവന്റെ		

ഏവം ഗൃഹീതേന കഥം നു നാമ
ശക്യം മയാ സാംപ്രതികത്തുമദ്യ
തഥാ കരിഷ്യാമി യഥാ ഹരീണാം
ഭവിഷ്യതീഷ്ടം ച ഹിതം ച കാര്യം. 92

"ഏവം	"ഇപ്രകാരം
ഗൃഹീതേന	പിടിക്കപ്പെട്ടവനായ
മയാ,	എന്നാൽ,
അദ്യ	ഇപ്പോൾ
സംപ്രതികർത്തും	തക്കപ്രതിക്രിയ ചെയ്വാൻ
കഥം നു	എങ്ങിനെയായാലാണ്
ശക്യം നാമ?	സാദ്ധ്യമാവുക?
ച,	എന്തായാലും,
ഹരീണാം	വാനരന്മാക്ക്
യഥാ	എപ്രകാരമായാൽ
ഇഷ്ടം	ഇഷ്ടമായും
ഹിതം ച	ഗുണകരമായും
ഭവിഷ്യതി	ഇരിക്കുമോ
തഥാ	അപ്രകാരമുള്ള
കാര്യം	കാര്യത്തെ
കരിഷ്യാമി."	ഞാൻ ചെയ്യുന്നുണ്ട്."

തതഃ കരാഗ്രൈഃ സഹസാ സമേത്യ
രാജാ ഹരീണാമമരേന്ദ്രശത്രും
ഖരൈശ്ച കർണ്ണൗ ദശനൈശ്ച നാസാം
ദദംശ പാർശ്വേഷു ച കുംഭകർണ്ണം. 93

ഹരീണാം രാജാ,	വാനരാധിപൻ,
തതഃ	ആ സമയം
അമരേന്ദ്രശത്രും	ഇന്ദ്രശത്രുവായ
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ
സഹസാ	പെട്ടെന്ന്
സമേത്യ,	ക്രുദ്ധിപ്പിച്ച്,
ഖരൈഃ,	ക്രൂരമുള്ള
കരാഗ്രൈഃ	നഖങ്ങൾകൊണ്ട്
കർണ്ണൗ ച,	രണ്ടുചെവികളേയും,
ദശനൈഃ	പല്ലുകൾകൊണ്ട്
നാസാം ച	മൂക്കിനേയും,
പാർശ്വേഷു ച	പാർശ്വഭാഗങ്ങളിലും
ദദംശ.	കടിച്ചുമാന്തിപ്പൊളിച്ചു.

സ കുംഭകർണ്ണോ ഹതകർണ്ണനാസോ
വിദാരിതസ്തേന വിമർദ്ദിതശ്ച
രോഷാഭിഭൂതഃ ക്ഷതജാർദ്രഗാത്രഃ
സുഗ്രീവമാവിധ്യ ചിപേഷ ഭൂമൌ. 94

സഃ	ആ
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,
തേന	അവനാൽ
വിദാരിതഃ	മാന്തിപ്പൊളിക്കപ്പെട്ടവനായും
വിമർദ്ദിതഃ ച	പീഡിക്കപ്പെട്ടവനായും
ഹതകർണ്ണനാസഃ	കാതും മൂക്കും മുറിഞ്ഞവനായി
ക്ഷതജാർദ്ര-ഗാത്രഃ	ദേഹമെല്ലാം ചോരനനഞ്ഞ്
രോഷാഭിഭൂതഃ,	കലിമൂഴത്തവനായി,
സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവനെ
ആവിധ്യ	ചുഴറി
ഭൂമൌ	നിലത്ത്
ചിപേഷ.	ഇട്ടടിച്ചു.

സ ഭ്രുതലേ ഭീമബലാഭിചിഷ്ടഃ സുരാരിഭിസ്തൈരഭിഹന്യമാനഃ
ജഗാമ ഖം വേഗവദഭ്യുപേത്യ പുനശ്ച രാമേണ സമാജഗാമ. 95

സഃ	അവൻ	ഖം	ആകാശത്തിൽ
ഭ്രുതലേ	നിലത്ത്	വേഗവത്	വേഗത്തിൽ
ഭീമബലാഭി-പിഷ്ടഃ,	ഉഗ്രശക്തിപൂണ്ട അവനാൽ തേയ്ക്കപ്പെട്ടവ	അഭ്യുപേത്യ	കൂതിച്ച്
തൈഃ	ആ [നായി,	ജഗാമ,	ചെന്നു,
സുരാരിഭിഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ	പുനഃ ച	വീണ്ടും
അഭിഹന്യമാനഃ,	അടിക്കപ്പെട്ടവനായി,	രാമേണ	ശ്രീരാമനോട്
		സമാജഗാമ.	ഒന്നിച്ചുചേർന്നു.

കർണ്ണനാസാവിഹീനസ്തു കുംഭകർണ്ണോ മഹാബലഃ
രരാജ ശോണിതൈഃ സിക്തോ ഗിരിഃ പ്രസ്രവണൈരിവ. 96

കർണ്ണനാസാ-വിഹീനഃ	ചെവിയും മൂക്കുമുറിഞ്ഞ	ശോണിതൈഃ	ചോരയൊലിക്കുന്നവ
മഹാബലഃ	മഹാബലവാനായ	സിക്തഃ	ഒരുപർവ്വതം [നായി,
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,	ഗിരിഃ പ്രസ്രവണൈഃ ഇവ	മലയരുവികളാലെപ്രകാരമോ അപ്രകാരം
തു,	ആ സമയം,	രരാജ.	വിളങ്ങി.

ശോണിതാർദ്രോ മഹാകായോ രാക്ഷസോ ഭീമവിക്രമഃ
യുദ്ധായാഭിമുഖോ ഭ്രുയോ മനശ്ചക്രേ മഹാബലഃ. 97

മഹാകായഃ	പെരുത്ത ഉടലാന്നവനും [നും	രാക്ഷസഃ,	ആ രാക്ഷസൻ,
മഹാബലഃ	മഹാബലവാനും	ഭ്രുയഃ	വീണ്ടും
ഭീമവിക്രമഃ	ഘോരപരാക്രമിയും	യുദ്ധായ അഭിമുഖഃ	പോരാടുവാനായി
ശോണിതാർദ്രഃ	ചോരയൊലിക്കുന്നവനും ആയ	മനഃ ചക്രേ.	ഉറച്ചു.

അമർഷാച്ഛോണിതോദ്ഗാരീ ശ്രുശുഭേ രാവണാനുജഃ
നീലാഞ്ജനചയപ്രഖ്യഃ സന്ധ്യാ ഇവ തോയദഃ. 98

നീലാഞ്ജനചയപ്രഖ്യഃ	കറുത്ത അഞ്ജനക്കുന്നുപോലെയുള്ളവനായ	ശോണിതോദ്ഗാരീ,	ചോരയൊലിക്കുന്നവനായി
രാവണാനുജഃ,	ആ രാവണാനുജൻ,	സന്ധ്യാഃ	വൈകുന്നേരത്തെ വെയിൽ തട്ടിയ
അമർഷാത്	കോപമുൾക്കൊണ്ടു	തോയദഃ ഇവ	മേഘമെന്നപോലെ
		ശുശുഭേ.	പ്രകാശിച്ചു.

ഗതേ തു തസ്മിൻ സുരരാജശത്രുഃ
ക്രോധാത് പ്രദുദ്രാവ രണായ ഭ്രുയഃ
അനായുധോഽസ്മീതി വിചിന്ത്യ രൌദ്രോ
ദദ്ദാരം തദ്വാ മുദ്ഗരമാസസാദ. 99

രൌദ്രഃ ഭയങ്കരനായ
സുരരാജശത്രുഃ ഇന്ദ്രശത്രുവായ അവൻ
തസ്മിൻ ആ സുഗ്രീവൻ
ഗതേ തു, പോയാറെ,
ക്രോധാത് കോപമുൾക്കൊണ്ട്
ഭൃശം വിണ്ടും
രണായ പോരിന്നായി
പ്രദുദ്രാവ; ഓടിയടുത്തു;

തദാ ആ സമയം
"അനായുധഃ അസ്മി," "ഞാൻ ആയുധമില്ലാ തിരിക്കുന്നു,"
ഇതി എന്നു്
വിചിന്ത്യ ഓർത്തു്
ഘോരം മുദ്ഗരം അത്യുഗ്രമായ ഒരു മുൾത്തടി
ആസസാദ. കയ്യിലെടുത്തു.

തതഃ സ പുര്യാഃ സഹസാ മഹൌജാ
നിഷ്ക്രമ്യ തദ്വാനരസൈന്യമുഗ്രം
തേനൈവ രൂപേണ ബഭഞ്ജ രുഷ്ടഃ
പ്രഹാരമുഷ്ട്യാ ച പദേന സദ്യഃ 100

തതഃ അപ്പോൾ
മഹൌജാ മഹാപരാക്രമശാലി
സഃ, അവൻ, [യായ
തേന ആ
രൂപേണ ഏവ സ്വരൂപത്തോടുകൂടി
സഹസാ ഉടനെ [ത്തന്നെ
പുര്യാഃ പുരത്തിൽനിന്നു്
നിഷ്ക്രമ്യ, പുറത്തുവന്നു്,

സദ്യഃ തത്ക്ഷണം
രുഷ്ടഃ, കോപമുൾക്കൊണ്ടവ
തത് ആ [നായി,
ഉഗ്രം ഭയങ്കരമായ
വാനരസൈന്യം വാനരസൈന്യത്തെ
പ്രഹാരമുഷ്ട്യാ അടിച്ചും ഇടിച്ചും
പദേന ച കാൽകൊണ്ടും
ബഭഞ്ജ. മർദ്ദിച്ചു.

ബഭക്ഷ രക്ഷോ യുധി കുംഭകർണ്ണഃ
പ്രജാ യുഗാന്താഗ്നിരിവ പ്രദീപ്തഃ. 101

രക്ഷഃ രാക്ഷസനായ
കുംഭകർണ്ണഃ കുംഭകർണ്ണൻ
പ്രദീപ്തഃ ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന
യുഗാന്താഗ്നിഃ പ്രളയകാലാനലൻ

പ്രജാഃ പ്രാണികളെ
ഇവ, എന്നപോലെ,
യുധി പോരിൽ
ബഭക്ഷേ. ഭക്ഷിച്ചുതുടങ്ങി.

ബുഭുക്ഷിതഃ ശോണിതമാംസഗൃധ്നുഃ
പ്രവിശ്യ തദ്വാനരസൈന്യമുഗ്രം
ചഖാദ രക്ഷാംസി ഹരീൻ പിശാചാ-
ന്ഋക്ഷാംശ്ച മോഹാദ്യുധി കുംഭകർണ്ണഃ. 102

കുംഭകർണ്ണഃ കുംഭകർണ്ണൻ
ബുഭുക്ഷിതഃ വിശപ്പോടുകൂടിയവനായി
ശോണിത-മാംസഗൃധ്നുഃ രക്തത്തിലും മാംസത്തിലും കൊതിപൂണ്ടവനായി
യുധി പോരിൽ [വനായി
തത് ഉഗ്രം ആ ഭയങ്കരമായ
വാനരസൈന്യം വാനരസൈന്യത്തിൽ

പ്രവിശ്യ, പ്രവേശിച്ചു്,
മോഹാത് വെറിയെടുത്തവനായി
ഹരീൻ വാനരന്മാരേയും
ഋക്ഷാൻ കരടികളേയും
രക്ഷാംസി രാക്ഷസന്മാരെയും
പിശാചാൻ ച പിശാചുക്കളേയും എല്ലാം
ചഖാദ. കടിച്ചുതിന്നു തുടങ്ങി.

യഥൈവ മൃത്യുർഹരതേ യുഗാന്തേ
സ ഭക്ഷയാമാസ ഹരീംശ്ച മുഖ്യാൻ. 103

മൃത്യുഃ	യമൻ	സഃ ച	അവനും
യുഗാന്തേ	പ്രളയകാലത്തിൽ	മുഖ്യാൻ	കെങ്കേമന്മാരായ
യഥാ	എപ്രകാരം	ഹരീൻ	വാനരന്മാരെ
ഹരതേ ഏവ,	നശിപ്പിക്കുന്നുവോ, അപ്രകാരം	ഭക്ഷയാമാസ.	വിഴുങ്ങിത്തുടങ്ങി.

ഏകം ദ്വേ ത്രീൻ ബഹൂൻ ക്രുദ്ധോ വാനരാൻ സഹ രാക്ഷസൈഃ
സമാദായൈകഹസ്തേന പ്രചിക്ഷേപ തരസാ മുഖേ. 104

ക്രുദ്ധഃ	കുപിതനായ അവൻ	ബഹൂൻ	പലതുമായി
വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ	ഏകഹസ്തേന	ഒരു കൈകൊണ്ടു്
രാക്ഷസൈഃ സഹ,	രാക്ഷസന്മാരോടുകൂടി,	സമാദായ,	പിടിച്ചു വലിച്ചു്,
ഏകം	ഒന്നും	തരസാ	തെരുതെരെ
ദ്വേ	രണ്ടും	മുഖേ	വായിൽ
ത്രീൻ	മൂന്നും	പ്രചിക്ഷേപ.	ഇട്ടു.

സംപ്രസ്രുവംസ്തദാ മേദഃ ശോണിതം ച മഹാബലഃ
വധ്യമാനോ നഗേന്ദ്രാഗ്രൈർഭക്ഷയാമാസ വാനരാൻ. 105

മഹാബലഃ,	മഹാബലശാലിയായ	നഗേന്ദ്രാഗ്രൈഃ	പർവ്വതശിഖരങ്ങളും കൊണ്ടു്
തദാ,	ആ സമയം, [അവൻ,	വധ്യമാനഃ ച,	അടിക്കപ്പെടുന്നവനായി
മേദഃ	കൊഴുപ്പും	വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ
ശോണിതം	ചോരയും	ഭക്ഷയാമാസ.	ഭക്ഷിച്ചു.
സംപ്രസ്രുവൻ,	വളരെ ഒലിപ്പിച്ചും കൊണ്ടു്,		

തേ ഭക്ഷ്യമാണാ ഹരയോ രാമം ജഗ്മുസ്തദാ ഗതിം. 106

ഭക്ഷ്യമാണാഃ	വിഴുങ്ങപ്പെടുന്നവരായ	ഗതിം	രക്ഷയ്ക്കായി,
തേ ഹരയഃ,	ആ വാനരന്മാർ,	രാമം	ശ്രീരാമനെ
തദാ,	ആ സമയം,	ജഗ്മുഃ.	പ്രാപിച്ചു.

കുംഭകർണ്ണോ ഭൃശം ക്രുദ്ധഃ കപീൻ ഖാദൻ പ്രധാവതി. 107

കുംഭകർണ്ണഃ	കുംഭകർണ്ണൻ	ഖാദൻ	തിന്നുംകൊണ്ടു്
ഭൃശം ക്രുദ്ധഃ	ഏറ്റം കുപിതനായി	പ്രധാവതി,	എങ്ങും ചുറ്റിത്തിരിയുന്നു,
കപീൻ	വാനരന്മാരെ		

ശതാനി സപ്ത ചാഷ്ടൌ ച വിംശത് ത്രിംശത് തഥൈവ ച
സംപരിഷ്വജ്യ ബാഹുഭ്യാം ഖാദൻ വിപരിധാവതി. 108

സപ്ത ച	ഏഴും
അഷ്ടൌ ച	എട്ടും
വിംശത് ഏവ	ഇരുപതും
ത്രിംശത് തഥാ	മുപ്പതും
ശതാനി ച,	നൂറുക്കണക്കായും
ബാഹുഭ്യാം	കൈകൾകൊണ്ട്
സംപരിഷ്വജ്യ,	കൂട്ടിപ്പിടിച്ച്,
ഖാദൻ	കടിച്ചുതിന്നുകൊണ്ട്
വിപരിധാവതി.	അങ്ങുമിങ്ങും അവൻ ചുറ്റിത്തിരിയുന്നു.

മേദോവസാശോണിതദിഗ്ധഗാത്രഃ
കണ്ഠാവസക്തഗ്രഥിതാന്ത്രമാലഃ
വവർഷ ശൂലാനി സുതീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രഃ
കാലോ യുഗാന്തസ്ഥ ഇവ പ്രവൃദ്ധഃ. 109

സുതീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രഃ	കൂർത്ത തേറ്റപ്പല്ലുകളാൽ അവൻ,
മേദോവസാശോണിതദിഗ്ധഗാത്രഃ	കൊഴുപ്പും, വപയും ചോരയും ഒലിക്കുന്ന ശരീരത്തോടുകൂടിയവനായി
കണ്ഠാവസക്തഗ്രഥിതാന്ത്രമാലഃ	(ബാക്കിപറ്റിനിന്നിരുന്ന) ചെവിക്കുറികളിൽ പിണഞ്ഞുകിടക്കുന്ന കുടൽമാലകളോടുകൂടിയവനായി
യുഗാന്തസ്ഥഃ	പ്രളയകാലത്തിലെ
പ്രവൃദ്ധഃ	മദിച്ച
കാലഃ ഇവ,	യമനെന്നപോലെ,
ശൂലാനി	ശൂലങ്ങളെ
വവർഷ.	വർഷിച്ചു.

തസ്മിൻ കാലേ സുമിത്രായാഃ പുത്രഃ പരബലാർദ്ദനഃ
ചകാര ലക്ഷ്മണഃ ക്രുദ്ധോ യുദ്ധം പരപുരഞ്ജയഃ. 110

തസ്മിൻ കാലേ,	ആ സമയം,
സുമിത്രായാഃ പുത്രഃ	സുമിത്രാസുതനും
പരബലാർദ്ദനഃ	ശത്രുബലവിധ്വംസകനും
പരപുരഞ്ജയഃ	ശത്രുക്കളുടെ പുരങ്ങളെ വെല്ലുന്നവനും ആയ
ലക്ഷ്മണഃ,	ലക്ഷ്മണൻ,
ക്രുദ്ധഃ	ക്രുദ്ധിച്ചവനായി
യുദ്ധം ചകാര.	പൊരുതു.

സ കുംഭകർണ്ണസ്യ ശരാൻ ശരീരേ സപ്ത വീര്യവാൻ
നിചഖാനാദദേ ബാണാൻ വിസസർജ്ജ ച ലക്ഷ്മണഃ. 111

സഃ	ആ
വീര്യവാൻ	വീര്യശാലിയായ
ലക്ഷ്മണഃ,	ലക്ഷ്മണൻ,
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണന്റെ
ശരീരേ	ശരീരത്തിൽ
സപ്ത	ഏഴ്
ശരാൻ	ബാണങ്ങളെ
നിചഖാന;	തുളച്ചുകേറി;
ച	കൂടാതെ
ബാണാൻ	മറുബാണങ്ങളേയും
ആദദേ;	എടുത്ത് തൊടുത്തു;
വിസസർജ്ജ.	പ്രയോഗിച്ചു.

പീഡ്യമാനസ്തദസ്ത്രം തു വിശേഷം തത് സ രാക്ഷസഃ
തതശ്ചുകോപ ബലവാൻ സുമിത്രാനന്ദവർദ്ധനഃ. 112

തത് തത് അസ്ത്രം	ആ ഓരോ അസ്ത്രമാകട്ടെ	പീഡ്യമാനഃ;	അസഹ്യപ്പെടുകമാത്രമേ ഉണ്ടായുള്ളു;
വിശേഷം;	മഹിമയേറിയതായിരുന്നു;	തതഃ	അതിനാൽ
തു	എങ്കിലും	ബലവാൻ	ശക്തിമാനായ
സഃ	ആ	സുമിത്രാനന്ദവർദ്ധനഃ	ലക്ഷ്മണൻ
രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസൻ	ചുഃകോപ.	ചൊടിച്ചു.

അഥാസ്യ കവചം ശുഭ്രം ജാംബൂനദമയം ശുഭം
പ്രച്ഛാദയാമാസ ശരൈഃ സന്ധ്യാഭ്രമിവ മാരുതഃ. 113

അഥ	അപ്പോൾ	കവചം	കവചത്തെ
ശരൈഃ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ടു്	മാരുതഃ	കാററ്
അസ്യ	ഇവന്റെ	സന്ധ്യാഭ്രം	സന്ധ്യാകാലമേഘത്തെ
ജാംബൂനദമയം	സ്വർണ്ണമയവും	ഇവ,	എന്നപോലെ,
ശുഭ്രം	പ്രകാശിക്കുന്നതും	പ്രച്ഛാദയാമാസ.	കാണാതാക്കി.
ശുഭം	അഴകാർന്നതും ആയ		

നീലാഞ്ജനചയപ്രഖ്യഃ ശരൈഃ കാഞ്ചനഭൂഷണൈഃ
ആപീഡ്യമാനഃ ശുശുഭേ മേഘൈഃ സൂര്യ ഇവാംശുമാൻ. 114

കാഞ്ചനഭൂഷണൈഃ	സ്വർണ്ണക്കോപ്പുകളാൽ	ശരൈഃ,	ബാണങ്ങളോടുകൂടിയവനായി,
ആപീഡ്യമാനഃ	അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടവനും	അംശുമാൻ	കിരണങ്ങളാർന്ന
നീലാഞ്ജനചയപ്രഖ്യഃ	കറുത്ത അഞ്ജനക്കുന്നു പോന്നവനും ആയ അവൻ	സൂര്യഃ	സൂര്യൻ
		മേഘൈഃ	മേഘങ്ങളോടുകൂടി
		ഇവ,	എന്നപോലെ,
		ശുശുഭേ.	പ്രകാശിച്ചു.

[പൊന്നണിഞ്ഞ അമ്പുകളേററവനും മലയൊത്തവനുമായ അവൻ സൂര്യകിരണങ്ങൾതട്ടിയ മേഘംപോലെ വിലസി. എന്നു് സാരം.]

തതഃ സ രാക്ഷസോ ഭീമഃ സുമിത്രാനന്ദവർദ്ധനം
സാവജ്ഞമേവ പ്രോവാച വാക്യം മേഘൌഘനിസ്വനഃ. 115

തതഃ	അപ്പോൾ	സുമിത്രാനന്ദവർദ്ധനം	ലക്ഷ്മണനെനോക്കി
സഃ	ആ	സാവജ്ഞം ഏവ	പരിഹാസമായി
ഭീമഃ രാക്ഷസഃ	ഭയങ്കരരാക്ഷസൻ,	വാക്യം	ഒരു വാക്ക്
മേഘൌഘനിസ്വനഃ	കാർനിരകളുടെ മുഴക്കത്തോടുകൂടിയവനായി	പ്രോവാച.	ഉരചെയ്തു.

അന്തകസ്യാപ്യകഷ്ടേന യുധി ജേതാരമാഹവേ
യുദ്ധ്യതാ മാമഭീതേന ഖ്യാപിതാ വീരതാ ത്വയാ. 116

"യുധി	"പോരിൽ
അന്തകസ്യ അപി	യമനേയുംകൂടി
അകഷ്ടേന	നിഷ്പ്രയാസം
ജേതാരം	ജയിച്ചവനായ
മാം,	എന്നോടുകൂടി
അഭീതേന	ഭയരഹിതനായി
യുദ്ധ്യതാ	പോരാടുന്ന
ത്വയാ,	നിന്നാൽ,
ആഹവേ	യുദ്ധത്തിൽ
വീരതാ	വീരൻതന്നെയെന്നത്
ഖ്യാപിതാ.	പ്രസിദ്ധമാക്കപ്പെട്ട.

പ്രഗൃഹീതായുധസ്യേഹ മൃത്യോരിവ മഹാമൃധേ
തിഷ്ഠന്നപ്യഗ്രതഃ പൂജ്യഃ കിമു യുദ്ധപ്രദായകഃ. 117

"ഇഹ മഹാമൃധേ }	"ഈ വൻപോരിൽ
പ്രഗൃഹീതായുധസ്യ }	ആയുധങ്ങളെടുത്തു കയ്യോ ണ്ടവനായി
മൃത്യോഃ ഇവ	യമസദൃശനായ എ ന്റെ
അഗ്രതഃ	മുമ്പിൽ
തിഷ്ഠൻ അപി	നില്ക്കുകമാത്രം ചെയ്യു ന്ന ഒരുവൻക്കുടി
പൂജ്യഃ;	യോഗ്യൻതന്നെയാ ണ്;
യുദ്ധപ്രദായകഃ	പോർചെയ്യുന്നവൻ
കിമു?	പിന്നെ പറയേണ്ടതു ണ്ടോ?

ഐരാവതം സമാരൂഢോ വൃതഃ സർവ്വാമരൈഃ പ്രഭുഃ
നൈവ ശക്രോऽപി സമരേ സ്ഥിതപൂർവ്വഃ കദാചന. 118

"ഐരാവതം	"ഐരാവതത്തിന്റെ
സമാരൂഢഃ,	കയറിയവനും[മുകളിൽ
സർവ്വാമരൈഃ	എല്ലാദേവന്മാരാലും
വൃതഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവനും
പ്രഭുഃ	എന്തിനും ത്രാണിയുള്ള വനും ആയ
ശക്രഃ അപി	ഇന്ദ്രനുംകൂടി,
സമരേ	പോരിൽ
കദാചന	ഒരു കൂറിയെങ്കിലും
സ്ഥിതപൂർവ്വഃ } ന ഏവ. }	മുമ്പ് നിന്നിട്ടതന്നെ യില്ല.

അദ്യ ത്വയാऽഹം സൗമിത്രേ ബാലേനാപി പരാക്രമൈഃ
തോഷിതോ ഗന്തുമിച്ഛാമി ത്വാമനുജ്ഞാപ്യ രാഘവം. 119

"സൗമിത്രേ!	"ലക്ഷ്മണ!
അദ്യ	ഇപ്പോൾ
ബാലേന അപി	ബാലനാണെന്നിരുന്നാ
ത്വയാ	നിന്നാൽ, [ലും
പരാക്രമൈഃ	വിക്രമപ്രവൃത്തികൾ
അഹം	ഞാൻ [കൊണ്ട്,
തോഷിതഃ;	സന്തോഷിക്കപ്പെട്ട;
ത്വാം	നിനക്ക്
അനുജ്ഞാപ്യ,	വിടനൽകി,
രാഘവം	രാമന്റെ അടുക്കൽ
ഗന്തും	ചെല്ലുവാൻ
ഇച്ഛാമി.	ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു.

യത്തു വീര്യബലോത്സാഹൈസ്തോഷിതോഽഹം രണേ ത്വയാ
രാമമേവൈകമിച്ഛാമി ഹന്തും യസ്മിൻ ഹതേ ഹതം 120

"രണേ	"പോരിൽ	യസ്മിൻ	യാതൊരുവൻ
അഹം	ഞാൻ	ഹതേ	വധിക്കപ്പെട്ടാൽ
ത്വയാ	നിന്നാൽ	ഹതം	വധിക്കപ്പെട്ടതായ്
വീര്യബലോ- ത്സാഹൈഃ,	പൊരുഷം, ബലം, ഉത്സാഹം എന്നവ കൊണ്ട്,		ഭവിക്കുമോ, ആ
		രാമം	രാമൻ
		ഏകം	ഒരുവനെ
		ഏവ	മാത്ര
തോഷിതഃ യത് തു,	സന്തുഷ്ടനാക്കപ്പെട്ട എന്നിരുന്നാലും	ഹന്തും	വധിപ്പാൻ [മാണ്
		ഇച്ഛാമി.	ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കു ന്നതു്.

രാമേ മയാഽത്ര നിഹതേ യേഽന്യേ സ്ഥാസ്യന്തി സംയുഗേ
താനഹം യോധയിഷ്യാമി സ്വബലേന പ്രമാഥിനാ 121

"അത്ര	"ഇപ്പോൾ	സ്ഥാസ്യന്തി,	ഓടാതെ നില്ക്കുമോ,
മയാ	എന്നാൽ	താൻ	അവരെ
സംയുഗേ	പോരിൽ	പ്രമാഥിനാ	ധ്വംസനംചെയ്യുന്ന
രാമേ	രാമൻ	സ്വബലേന	എന്റെ സൈന്യത്തെ
നിഹതേ,	ഹനിക്കപ്പെട്ടാൽ	അഹം	ഞാൻ [ക്കൊണ്ട്
അന്യേ	പിന്നെ വേറെ	യോധ- യിഷ്യാമി."	യുദ്ധംചെയ്യിക്കുന്നു ണ്ട്."
യേ	ആരെല്ലാം		

ഇത്യുക്തവാക്യം തദ്രക്ഷഃ പ്രോവാച സ്തുതിസംഹിതം
മൂധേ ഘോരതരം വാക്യം സൌമിത്രിഃ പ്രഹസന്നിവ. 122

മൂധേ	പോരിന്നിടയിൽ	തത് രക്ഷഃ	ആ രാക്ഷസനെനോക്കി
ഇതി	മേൽപ്രകാരം	പ്രഹസൻ ഇവ	പുഞ്ചിരിപൂണ്ടവനായി
സ്തുതിസംഹിതം	സ്തുതിയോടിടകലർന്ന്	സൌമിത്രിഃ	ലക്ഷ്മണൻ
ഘോരതരം	ഭയങ്കരമാംവണ്ണം	വാക്യം പ്രോവാച.	ഇപ്രകാരം അരുൾചെ യ്തു.
ഉക്തവാക്യം	ഉരചെയ്തവനായ		

യസ്ത്വം ശക്രാദിഭിർദ്ദേവൈരസഹ്യഃ പ്രാപ്യ പൌരുഷം
തത് സത്യം നാന്യഥാ വീര ദൃഷ്ടഃസ്ത്വദ്യ പരാക്രമഃ. 123

യഃ	യാതൊരു	തത് സത്യം	എന്നുള്ളതു് വാസ്തവം തന്നെ;
ത്വം	നീ		
ശക്രാദിഭിഃ	ഇന്ദ്രൻ മുതലായ	അന്യഥാ ന;	മറിച്ചല്ല;
ദേവൈഃ	ദേവന്മാരാൽ	വീര !	വീര !
പൌരുഷം പ്രാപ്യ	പരാക്രമംകയ്ക്കൊണ്ട്	അദ്യ	ഇപ്പോൾ
		തേ	നിന്റെ
അസഹ്യഃ	ജയിക്കപ്പെടുവാൻ ക ഴിയാത്തവനാണു്	പരാക്രമഃ	പരാക്രമം
		ദൃഷ്ടഃ.	കാണപ്പെട്ടു.

ഏഷ ദാശരഥീ രാമസ്തിഷ്ഠത്യദ്രിരിവാചലഃ
ഇതി ശ്രുത്വാ ഹ്യനാദൃത്യ ലക്ഷ്മണം സ നിശാചരഃ 124
അതിക്രമ്യ ച സൌമിത്രിം കുംഭകർണ്ണോ മഹാബലഃ
രാമമേവാഭിദുദ്രാവ ദാരയന്നിവ മേദിനീം. 125

"ദാശരഥിഃ	"ദാശരഥിയായ
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,
ഏഷഃ	ഇതാ
അദ്രിഃ ഇവ	പർവ്വതംപോലെ
അചലഃ	കുലുക്കമറ്റവനായി
തിഷ്ഠതി;"	നില്ക്കുന്നുണ്ട്;"
ഇതി	എന്നിങ്ങിനെ
ശ്രുത്വാ ഹി	കേട്ട ഉടനെ
മഹാബലഃ	മഹാബലവാനും
നിശാചരഃ സഃ	രാക്ഷസനുമായ അ
കുംഭകർണ്ണഃ ച,	കുംഭകർണ്ണനും
സൌമിത്രിം	സുമിത്രാസുതനായ
ലക്ഷ്മണം	ലക്ഷ്മണനെ
അനാദൃത്യ	വിലവെക്കാതെ
അതിക്രമ്യ,	കടന്നുചെന്ന്,
മേദിനീം	ഭൂമിയെ
ദാരയൻ ഇവ	പിളർക്കുന്നവനെന്ന പോലെ
രാമം ഏവ	ശ്രീരാമന്റെ നേർക്കു
അഭിദുദ്രാവ.	ഓടിയടുത്തു. [തന്നെ

അഥ ദാശരഥീ രാമോ രൌദ്രമസ്ത്രം പ്രയോജനം
കുംഭകർണ്ണസ്യ വൃദയേ സസർജ്ജ നിശിതാൻ ശരാൻ. 126

അഥ	അപ്പോൾ
ദാശരഥിഃ	ദശരഥപുത്രനായ
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണന്റെ
വൃദയേ	മാറിടത്തിൽ
രൌദ്രം	ഘോരമായി (രുദ്രസംബന്ധമായ മന്ത്രത്തെ)
പ്രയോജനം	അഭിമന്ത്രണംചെയ്ത്
അസ്ത്രം	അസ്ത്രത്തെയും
നിശിതാൻ	കൂർത്ത
ശരാൻ	ബാണങ്ങളേയും
സസർജ്ജ.	പ്രയോഗിച്ചു.

തസ്യ രാമേണ വിദ്ധസ്യ സഹസാഽഭിപ്രധാവതഃ
അംഗാരമിത്രാഃ ക്രുദ്ധസ്യ മുഖാന്നിശ്ചേരുരർച്ചിഷഃ. 127

രാമേണ	ശ്രീരാമനാൽ
വിദ്ധസ്യ	എയ്തുമുറിപ്പെട്ട്
ക്രുദ്ധസ്യ	കോപമുൾക്കൊണ്ട്
സഹസാ	വേഗത്തിൽ
അഭിപ്രധാവതഃ	ഓടിയടുക്കുന്ന
തസ്യ	അവന്റെ
മുഖാത്	മുഖത്തിൽനിന്ന്
അംഗാരമിത്രാഃ	കനൽക്കട്ടപോലുള്ള
അർച്ചിഷഃ	ജ്വാലകൾ
നിശ്ചേരുഃ.	പുറത്തുവന്നു.

രാമാസ്ത്രവിദ്ധോ ഘോരം വൈ നദൻ രാക്ഷസപുംഗവഃ
അഭ്യധാവത സംക്രുദ്ധോ ഹരീൻ വിദ്രാവയൻ രണേ. 128

രാക്ഷസപുംഗവഃ	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠനായ അവൻ
രാമാസ്ത്രവിദ്ധഃ,	ശ്രീരാമബാണങ്ങളാൽ പിളർക്കപ്പെട്ടവനായി,
ഘോരം വൈ	അതിഭയങ്കരമായി
നദൻ	ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ട്
സംക്രുദ്ധഃ	കോപത്തോടെ
രണേ	പോരിൽ
ഹരീൻ	വാനരന്മാരെ
വിദ്രാവയൻ	ഭയത്താൽ ഓടിപ്പിച്ചും കൊണ്ട്
അഭ്യധാവത.	എതിർത്തോടിവന്നു.

തസ്യോരസി നിമഗ്നാശ്ച ശരാ ബഹ്വിണവാസസഃ
രേജുസ്നീചാദ്രികടകേ ന്യസ്യന്ത ഇവ ബഹ്വിണഃ. 129

തസ്യ	അവന്റെ	ശരാഃ	ബാണങ്ങൾ
ഉരസി	മാറിൽ	നീചാദ്രികടകേ	നീചഗിരിയുടെ താഴ്വര
നിമഗ്നാഃ	തറച്ചുവയായ	ന്യസ്യന്തഃ	ന്യസ്തംചെയ്യുന്ന [യിൽ
ബഹ്വിണ-വാസസഃ ച	മയിൽപീലികൾ കെട്ടപ്പെട്ട	ബഹ്വിണഃ ഇവ	മയിലുകളെന്നപോലെ
		രേജുഃ.	വിളങ്ങി.

ഹസ്താച്ചാപി പരിഭ്രഷ്ടാ പപാതോർവ്യാം മഹാഗദാ
ആയുധാനി ച സർവ്വാണി വിപ്രകീർണ്ണാ ഭുവി തദാ. 130

മഹാഗദാ ച അപി	വമ്പിച്ച ഗദയും	പപാത;	വീണു;
		ആയുധാനി	ആയുധങ്ങൾ
ഹസ്താത്	കയ്യിൽനിന്ന്	സർവ്വാണി ച	എല്ലാംതന്നെയും
പരിഭ്രഷ്ടാ	വഴുതി	ഭുവി തദാ	നിലത്തു്
ഉർവ്യാം	നിലത്തു്	വിപ്രകീർണ്ണാ.	വഴുതിവീണു.

സ നിരായുധമാത്മാനം മത്വാ മേനേ മഹാബലഃ
മുഷ്ടിഭ്യാം ചരണാഭ്യാം ച ചകാര കദനം മഹത്. 131

മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ	മുഷ്ടിഭ്യാം	രണ്ടുമുഷ്ടികൾകൊണ്ടും
സഃ,	അവൻ,	ചരണാഭ്യാം ച	ഇരുകാലുകൾകൊണ്ടും
ആത്മാനം	തന്നെ	മഹത്	ഘോരമായ
നിരായുധം	നിരായുധനായി	കദനം	നാശത്തെ
മേനേ മത്വാ	കണ്ടുടനെ	ചകാര.	വിളയിച്ചു.

സ ബാണൈരതിവിദ്ധാംഗഃ ക്ഷതജേന സമുക്ഷിതഃ
രുധിരം പ്രതിസുസ്രാവ ഗിരിഃ പ്രസ്രവണം യഥാ. 132

സഃ,	അവൻ,	സമുക്ഷിതഃ,	ആറാടപ്പെട്ടവനായി,
ബാണൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ	ഗിരിഃ	ഒരു പർവ്വതം
അതിവിദ്ധാംഗഃ	അംഗങ്ങളിൽ തറയ്ക്കപ്പെട്ടവനായി	പ്രസ്രവണം യഥാ	അരുവിയെയെന്ന [പോലെ
ക്ഷതജേന	രക്തംകൊണ്ട്	രുധിരം	രക്തത്തെ
		പ്രതിസുസ്രാവ.	പ്രവഹിച്ചു.

സ തീവ്രേണ ച കോപേന രുധിരേണ ച മൂർച്ഛിതഃ
വാനരാൻ രാക്ഷസാന്നക്ഷാൻ ഖാദൻ വിപരിധാവതി. 133

സഃ,	അവൻ,	വാനരാൻ	വാനരന്മാരെയും
തീവ്രേണ	കടുതായ	രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസരേയും
കോപേന ച	കോപത്താലും	ഋക്ഷാൻ	കരടികളേയും
രുധിരേണ ച	ചോരയാലും	ഖാദൻ	തിന്നുകൊണ്ട്
മൂർച്ഛിതഃ	വെറിമൂത്തവനായി	വിപരിധാവതി.	ചുറ്റിത്തിരിഞ്ഞു.

അഥ ശൃംഗം സമാവിദ്ധ്യ ഭീമം ഭീമപരാക്രമഃ
ചിക്ഷേപ രാമമുദ്ദിശ്യ ബലവാനന്തകോപമഃ. 134

ഭീമപരാക്രമഃ	ഘോരപരാക്രമശാലി	ഭീമം	ഭയങ്കരമായ
ബലവാൻ	ബലവാനും [യും	ശൃംഗം	ഒരു കൊടുമുടി
അന്തകോപമഃ,	യമസദൃശനുമായ അവൻ	സമാവിദ്ധ്യ,	ചുഴറിക്കൊണ്ട്,
		രാമം ഉദ്ദിശ്യ	ശ്രീരാമനുനേരെ
അഥ	അപ്പോൾ	ചിക്ഷേപ.	എറിഞ്ഞു.

അപ്രാപ്തമന്തരാ രാമഃ സപ്തഭിസ്തൈരജിഹ്മഗൈഃ
ചിച്ഛേദ രാമോ ധർമ്മാത്മാ ശൈലശൃംഗം മഹത് തദാ. 135

രാമഃ	ലോകാഭിരാമനും	തൈഃ	അപ്രമേയങ്ങളായ
ധർമ്മാത്മാ	ധർമ്മമൂർത്തിയുംആയ	സപ്തഭിഃ	ഏഴ
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ	അജിഹ്മഗൈഃ,	ബാണങ്ങൾകൊണ്ട്,
തദാ	ആസമയം	അന്തരാ	ഇടയിൽവെച്ചുതന്നെ
മഹത്	ആ വമ്പിച്ച	അപ്രാപ്തം	അടുത്തെത്താത്തവിധം
ശൈലശൃംഗം	ഗിരിശിഖരത്തെ	ചിച്ഛേദ.	തകർത്തുകളഞ്ഞു.

തതസ്തു രാമോ ധർമ്മാത്മാ തസ്യ വർമ്മ മഹത് തദാ
ശരൈഃ കാഞ്ചനചിത്രാംഗൈശ്ചിച്ഛേദ പുരുഷർഷഭഃ. 136

തതഃ	അതിൽപിന്നെ	മഹത്	വമ്പിച്ച
ധർമ്മാത്മാ	ധർമ്മാത്മാവും	വർമ്മ	കവചത്തെ
പുരുഷർഷഭഃ	പുരുഷോത്തമനുമായ	കാഞ്ചന-ചിത്രാംഗൈഃ	അഴകാൻപൊൻകെട്ടുകളിട്ട
രാമഃ തു,	ശ്രീരാമനും,	ശരൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ
തദാ	അപ്പോൾ	ചിച്ഛേദ.	പിളർന്നു.
തസ്യ	അവന്റെ		

തന്മേരുശിഖരാകാരം ദ്യോതമാനമിവ ശ്രിയാ
ദ്വേ ശതേ വാനരേന്ദ്രാണാം പതമാനമപാതയത്. 137

മേരുശിഖരാകാരം	മേരുശിഖരസദൃശവും	പതമാനം	താഴത്തുവീഴുന്നതായി
ശ്രിയാ	കാന്തിയാൽ	വാനരേന്ദ്രാണാം	വാനരന്മാർ
ദ്യോതമാനം	ഇവ ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നതും ആയ	ദ്വേ ശതേ	ഇരുനൂറുപേരെ
തത്,	ആ കവചം,	അപാതയത്.	താഴത്തുവീഴ്ത്തി.

തസ്മിൻ കാലേ സ ധർമ്മാത്മാ ലക്ഷ്മണോ വാക്യമബ്രവീത്
കുംഭകർണ്ണവധേ യുക്തോ യോഗാൻ പരിമൃശൻ ബഹൂൻ. 138

തസ്മിൻ	ആ	യുക്തഃ	തീവ്രമായി
കാലേ	സമയം	ബഹൂൻ	പല
ധർമ്മാത്മാ	ധർമ്മാത്മാവായ	യോഗാൻ	ആലോചനകളേയും
സഃ ലക്ഷ്മണഃ,	ആ ലക്ഷ്മണൻ,	പരിമൃശൻ,	ചിന്തിക്കുന്നവനായി,
കുംഭകർണ്ണവധേ	കുംഭകർണ്ണന്റെ വധത്തിൽ	വാക്യം അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെ ഉണർത്തിച്ചു.

നൈവായം വാനരാൻ രാജൻ നാപി ജാനാതി രാക്ഷസാൻ
മത്തഃ ശോണിതഗന്ധേന സ്വാൻ പരാംശ്ചൈവ ഖാദതി. 139

"രാജൻ!	"രാജാവേ!	ശോണിത-ഗന്ധേന	ചോരയുടെ ഗന്ധത്താൽ
അയം ഏവ	ഇവനാണെങ്കിൽ	മത്തഃ	വെറിപിടിച്ചവനായി
വാനരാൻ ഏവ	വാനരന്മാരേയും	സ്വാൻ	സ്വന്തക്കാരേയും
ജാനാതി ന;	അറിയുന്നില്ല;	പരാൻ ച	അന്യന്മാരേയും
രാക്ഷസാൻ അപി	രാക്ഷസന്മാരേയും	ഖാദതി.	പിടിച്ചുതിന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.
ന;	അറിയുന്നില്ല;		

സാധ്വേനമധിരോഹന്തു സർവ്വേ തേ വാനരർഷഭാഃ
യൂഥപാശ്ച യഥാ മുഖ്യാസ്തിഷ്ഠന്ത്വസ്യ സമന്തതഃ. 140

"തേ വാനരർഷഭാഃ	"ആ വാനരോത്തമന്മാർ	മുഖ്യാഃ യൂഥപാഃ ച	പ്രധാനസേനാധിപന്മാരെല്ലാം
സർവ്വേ	എല്ലാവരും	അസ്യ	ഇവന്റെ
ഏനം	ഇവന്റെമേൽ	സമന്തതഃ	ചുറും
അധിരോഹന്തു;	കയറട്ടെ;	സാധു	ജാഗ്രതയോടെ
യഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ	തിഷ്ഠന്തു.	നില്ക്കട്ടെ.

അപ്യയം ദുർമ്മതിഃ കാലേ ഗുരുഭാരപ്രപീഡിതഃ
പ്രപതൻ രാക്ഷസോ ഭൂമൌ നാന്യാൻ ഹന്യാത് പ്ലവംഗമാൻ. 141

കാലേ	ആ സമയം	ഭൂമൌ	നിലത്ത്
അയം ദുർമ്മതിഃ	ഈ മൂഢനായ	പ്രപതൻ,	വീഴുന്നവനായി,
രാക്ഷസഃ അപി	രാക്ഷസനും	അന്യാൻ പ്ലവംഗമാൻ	മറുവാനരന്മാരെ
ഗുരുഭാര-പ്രപീഡിതഃ,	വലുതായഭാരത്താൽ അമർത്തപ്പെട്ടവനായി,	ഹന്യാത് ന."	കൊല്ലാതിരിക്കട്ടെ."

തസ്യ തദ്വചനം ശ്രുത്വാ രാജപുത്രസ്യ ധീമതഃ
തേ സമാരുരുഹുർഹൃഷ്ടാഃ കുംഭകർണ്ണം പ്ലവംഗമാഃ. 142

തേ പ്ലവംഗമാഃ	ആ വാനരന്മാർ	വചനം ശ്രുത്വാ	വാക്കുകേട്ട്
ധീമതഃ	ബുദ്ധിമാനായ	ഹൃഷ്ടാഃ	ഉത്സാഹം പൂണ്ടവരായി
തസ്യ രാജപുത്രസ്യ	ആ രാജകുമാരന്റെ	കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണന്റെ മേൽ
തത്	ആ	സമാരുരുഹുഃ.	ചാടിക്കയറി.

കുംഭകർണ്ണസ്തു സംക്രുദ്ധഃ സമാരൂഢൈഃ പ്ലവംഗമൈഃ
വ്യധുനയത്താൻ വേഗേന ദ്വിപോ ഹസ്തീവ ഹസ്തിപാൻ. 143

പ്ലവംഗമൈഃ സമാരൂഢഃ	വാനരന്മാരാൽ മേൽ കയറപ്പെട്ട	ദ്വിപോ ഹസ്തീ	ഒരു മദംപൊട്ടിയ ആന
കുംഭകർണ്ണഃ തു	കുംഭകർണ്ണനും	ഹസ്തിപാൻ	ആനപ്പാപ്പാന്മാരെ
സംക്രുദ്ധഃ	ക്രുദ്ധിച്ചവനായി	ഇവ,	എന്ന പോലെ,
താൻ,	അവരെ,	വേഗേന	ഊക്കോടെ
		വ്യധുനയത്.	കുടഞ്ഞു വീഴ്ത്തി.

താൻ ദൃഷ്ട്വാ നിർദ്ധൃതാൻ രാമോ ദുഷ്ടോഽയമിതി രാക്ഷസഃ
സമുത്പപാത വേഗേന ധനുരുത്തമമാദദേ. 144

രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	ദുഷ്ടഃ,"	മഹാഘോരൻതന്നെ,"
താൻ	അവരെ	ഇതി	എന്നു വിചാരിച്ച്
നിർദ്ധൃതാൻ	കുടഞ്ഞു തള്ളപ്പെട്ടവരായി	വേഗേന	ഉടനെ
		സമുത്പപാത;	ചാടിയെഴുന്നേററു;
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,	ഉത്തമം	ഉത്തമമായ
"അയം	"ഈ	ധനുഃ	കോദണ്ഡത്തെ
രാക്ഷസഃ	രാക്ഷസൻ	ആദദേ.	കയ്യിലെടുത്തു.

ക്രോധതാമ്രേക്ഷണോ വീരോ നിർദ്ദഹന്നിവ ചക്ഷുഷാ
രാഘവോ രാക്ഷസം രോഷാദഭിദുദ്രാവ വേഗിതഃ
യൂഥപാൻ ഹർഷയൻ സർവ്വാൻ കുംഭകർണ്ണഭയാർദ്ദിതാൻ. 145

വീരഃ	വീരനായ	കുംഭകർണ്ണ-ഭയാർദ്ദിതാൻ	കുംഭകർണ്ണന്റെ ഭയം കൊണ്ട് പീഡിതരായ
രാഘവഃ,	ശ്രീരാഘവൻ,		
ക്രോധ-താമ്രേക്ഷണഃ,	കോപത്താൽ തുടുത്ത നേത്രങ്ങളോടു കൂടിയവനായി,	യൂഥപാൻ	സേനാധിപന്മാർ
		സർവ്വാൻ	എല്ലാവരേയും
		ഹർഷയൻ,	ഉത്സാഹപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട്
		രാക്ഷസം	രാക്ഷസന്നുനേരെ
ചക്ഷുഷാ	നോക്കികൊണ്ട്	രോഷാത്	കോപത്തോടെ
നിർദ്ദഹൻ ഇവ,	ചുട്ടെരിക്കുന്നവനെന്നപോലെ,	വേഗിതഃ	വേഗത്തിൽ
		അഭിദുദ്രാവ.	എതിർപ്പാനൊരുങ്ങി.

സ ചാപമാദായ ഭുജംഗകല്പം ദൃഢജ്യമുഗ്രം തപനീയചിത്രം
ഹരീൻ സമാശ്വാസ്യ സമുത്പപാത രാമോ നിബദ്ധോത്തമതൂണബാണഃ

സഃ	ആ	ചാപം	കോദണ്ഡത്തെ
രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	ആദായ.	എടുത്തുകൊണ്ട്,
ഭുജംഗകല്പം	സർപ്പതുല്യവും	നിബദ്ധോത്തമതൂണബാണഃ	ഉത്തമങ്ങളായ ആവനാഴികളിൽ ബാണങ്ങളെ നിറച്ച്,
ദൃഢജ്യം	പൊട്ടിപ്പോകാത്ത ഞാണോടുകൂടിയതും		
തപനീയചിത്രം	സ്വർണ്ണത്താൽ അഴകാർന്നതും	ഹരീൻ	വാനരന്മാരെ
		സമാശ്വാസ്യ,	ധൈര്യപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട്
ഉഗ്രം	ഭയങ്കരവും ആയ	സമുത്പപാത.	പുറപ്പെട്ടു.

സ വാനരഗണൈസ്തൈസ്തു വൃതഃ പരമദുർജ്ജയഃ
ലക്ഷ്മണാനുചരോ രാമഃ സംപ്രതസ്ഥേ മഹാബലഃ. 147

പരമദുർജ്ജയഃ	ഒട്ടും ജയിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്ത	സഃ രാമഃ,	ആ ശ്രീരാമൻ,
		തൈഃ	ആ
മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയും	വാനരഗണൈഃ	വാനരസമൂഹങ്ങളാൽ
ലക്ഷ്മണാ-നുചരഃ തു	ലക്ഷ്മണനാൽ അനുഗമിക്കപ്പെട്ടവനുമായ	വൃതഃ	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി
		സംപ്രതസ്ഥേ.	അടുത്തു.

സ ദദർശ മഹാത്മാനം കിരീടിനമരിന്ദമം
ശോണിതാപ്ലുതസർവ്വാംഗം കുംഭകർണ്ണം മഹാബലം. 148

സഃ	ആ ശ്രീരാഘവൻ	കിരീടിനം	കിരീടം ധരിച്ചവനും
മഹാത്മാനം	വമ്പിച്ച സ്വരൂപമാ-ന്നവനും	ശോണിതാപ്ലുതസർവ്വാംഗം	ദേഹംമുഴുവൻ ചോരയിൽ മുങ്ങിയവനുമായ
അരിന്ദമം	ശത്രുക്കളെ അടക്കുന്ന	കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ
മഹാബലം	മഹാബലശാലിയും	ദദർശ.	വീക്ഷിച്ചു.

സർവ്വാൻ സമഭിധാവന്തം യഥാ രുഷ്ടം ദിശാഗജം
മാർഗ്ഗമാണം ഹരീൻ ക്രുദ്ധം രാക്ഷസൈഃ പരിവാരിതം 149
വിന്ധ്യമന്ദരസംകാശം കാഞ്ചനാംഗദഭൂഷണം
സ്രവന്തം രുധിരം വക്ത്രാദുഷ്ണമേഘമിവോത്ഥിതം 150
ജിഹ്വയാ പരിലിഹ്യന്തം ശോണിതം ശോണിതേക്ഷണം
മൃദ്നന്തം വാനരാനീകം കാലാന്തകയമോപമം 151
തം ദൃഷ്ട്വാ രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠം പ്രദീപ്താനലവർച്ചസം
വിസ്ഫാരയാമാസ തദാ കാർമ്മുകം പുരുഷർഷഭഃ. 152

പുരുഷർഷഭഃ	പുരുഷോത്തമനായ ശ്രീരാമൻ	വക്ത്രാത്	മുഖത്തിൽനിന്ന്
തദാ,	ആസമയം,	രുധിരം	രക്തത്തെ
രുഷ്ടം	ക്രുദ്ധിച്ചു	സ്രവന്തം	ഒലിപ്പിക്കുന്നവനും
ദിശാഗജം യഥാ,	ദിഗ്ഗജമെന്നപോലെ	ജിഹ്വയാ	നാവിനാൽ
		ശോണിതം	ചോരയെ
സർവ്വാൻ	എല്ലാവർക്കുനേരേയും	പരിലിഹ്യന്തം	നക്കുന്നവനും
സമഭിധാവന്തം,	പാഞ്ഞടുക്കുന്നവനും,	ശോണിതേക്ഷണം	തുടുത്തനേത്രങ്ങളോടുകൂടിയവനും
ക്രുദ്ധം	കുപിതനായി	കാലാന്തകയമോപമം	പ്രളയകാലമൃത്യുസങ്കാശനായി
ഹരീൻ	വാനരന്മാരെ	വാനരാനീകം	വാനരസേനയെ
മാർഗ്ഗമാണം,	തേടുന്നവനും,	മൃദ്നന്തം	നശിപ്പിക്കുന്നവനും
രാക്ഷസൈഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ	പ്രദീപ്താനലവർച്ചസം	ആളുന്ന അഗ്നിപോലെ കാന്തിയാൽനവനുമായ
പരിവാരിതം	ചൂഴപ്പെട്ടവനും	തം	ആ
വിന്ധ്യമന്ദരസംകാശം,	വിന്ധ്യഗിരിപോലെയും മന്ദരഗിരിപോലെയുമിരിക്കുന്നവനും	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠം	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠനെ
		ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു,
കാഞ്ചനാംഗദഭൂഷണം	പൊൻതോൾവളകൾ പൂണ്ടവനും	കാർമ്മുകം	വില്ലിനെ
ഉത്ഥിതം	പൊങ്ങിയ	വിസ്ഫാരയാമാസ.	ചെറുതൊന്നൊലിയിട്ടു.
വഷ്മേഘം ഇവ	കോടക്കാറെന്നപോലെ		

സ തസ്യ ചാപനിർഘ്വാഷാത് കുപിതോ രാക്ഷസർഷഭഃ
അമൃഷ്യമാണസ്തം ഘോഷമഭിദുദ്രാവ രാഘവം. 153

സഃ	ആ
രാക്ഷസഷ്ടഃ	രാക്ഷസവീരൻ
തസ്യ	ആ
ചാപ-നിഷ്പേഷാത്	ഞാണൊലിയാൽ
കുപിതഃ	ക്രുദ്ധിച്ചവനായി
തം ഘോഷം	ആ ശബ്ദത്തെ
അമൃഷ്യമാണഃ	സഹിക്കാത്തവനായി
രാഘവം	ശ്രീരാമനടുത്തെ
അഭിദുദ്രാവ.	ഓടിയടുത്തു.

തതസ്തു വാതോദ്ധതമേഘകല്പം ഭുജംഗരാജോത്തമഭോഗബാഹുഃ
തമാപതന്തം ധരണീധരാഭമുവാച രാമോ യുധി കുംഭകർണ്ണം 154

രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,
തതഃ,	അപ്പോൾ,
ധരണീധരാഭം	ഗിരിസദൃശനും
ഭുജംഗരാജോത്തമഭോഗബാഹും	സപ്പരാജാവിന്റെ ഉടൽപോലെ കയ്യുള്ളാനുവനും
വാതോദ്ധത-മേഘകല്പം	കാറടിക്കപ്പെട്ട മേഘം പോലെ
യുധി	പോരിൽ
ആപതന്തം തു	എതിർത്തുവരുന്നവനും
തം	ആ [ആയ
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനോടായി
ഉവാച.	അരുളിച്ചെയ്തു.

ആഗച്ഛ രക്ഷോധിപ മാ വിഷാദമവസ്ഥിതോഽഹം പ്രഗൃഹീതചാപഃ
അവേഹി മാം ശക്രസപത്ന രാമം മയാ മുഹൂർത്താദ് ഭവിതാ വിചേതാഃ. 155

"രക്ഷോധിപ!	"രാക്ഷസാധിപ!
വിഷാദം	ഇപ്പോഭംഗം
മാ ആഗച്ഛ;	കയ്യാളേണ്ടതില്ല;
അഹം	ഞാൻ
പ്രഗൃഹീതചാപഃ	ധനുഷ്പാണിയായി
അവസ്ഥിതഃ;	നേക്കുതന്നെ നില്ക്കുന്നുണ്ട്;
മാം രാമം അവേഹി;	ഞാൻ രാമനാണെന്നറിഞ്ഞുകൊൾക;
ശക്രസപത്ന!	ഇന്ദ്രശത്രോ!
മുഹൂർത്താത്	ക്ഷണനേരംകൊണ്ട്
മയാ	എന്നാൽ
വിചേതാഃ	പ്രാണൻപോയവനായി
ഭവിതാ.	നീ ഭവിക്കുന്നതാണ്.

[''മാ അവിഷാദം ആഗച്ഛ'' (എനിക്കുനേരെ ധൈര്യത്തോടെ വന്നുകൊൾക); അഥവാ ''വിഷാദം മാ ആഗച്ഛ'' (മരിച്ചുപോകുന്നതിനാൽ ഇനി ഈ ശരീരത്തെ വെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ദുഃഖത്തെ നീ സഹിക്കേണ്ടതില്ല); (ശൈ. രാ) ''മാ ആഗച്ഛ'' എന്നു എടുക്കുന്നപക്ഷം 'ആ' എന്നതു് ഉപസർഗ്ഗമായെടുക്കേണ്ടതാണു്.]

രാമോഽയമിതി വിജ്ഞായ ജഹാസ വികൃതസ്വനം
അഭ്യധാവത സംക്രുദ്ധോ ഹരീൻ വിദ്രാവയൻ രണേ
പാതയന്നിവ സർവ്വേഷാം പ്ലവഗാനി വനൌകസാം. 156

സംക്രുദ്ധഃ,	അതികുപിതനായ ആ
അയം	ഇവൻ [കുംഭകർണ്ണൻ
രാമഃ ഇതി	രാമൻ തന്നെ എന്ന്
വിജ്ഞായ,	അറിഞ്ഞ്,
വികൃതസ്വനം	അവലക്ഷണമായ ശബ്ദത്തോടു കൂടി
ജഹാസ;	ചിരിച്ചു;
രണേ	പോരിൽ
വനൌകസാം	വാനരന്മാർ
സർവ്വേഷാം	എല്ലാവരുടേയും
പ്ലവഗാനി	അകക്കാമ്പുകളെ
പാതയൻ	പിളക്കുന്നവൻ
ഇവ,	എന്ന പോലെ,
ഹരീൻ	വാനരന്മാരെ
വിദ്രാവയൻ,	പറപ്പിച്ചു കൊണ്ട്,
അഭ്യധാവത.	എതിർത്തോടി.

പ്രഹസ്യ വികൃതം ഭീമം സ മേഘസ്തനിതോപമം
കുംഭകർണ്ണോ മഹാതേജാ രാഘവം വാക്യമബ്രവീത്. 157

സഃ	ആ	മേഘസ്തനിതോപമം	ഇടിമുഴക്കം പോലെ
മഹാതേജാഃ	മഹാ വിക്രമിയായ	പ്രഹസ്യ,	ചിരിച്ച്,
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,	രാഘവം	ശ്രീരാമനെ നോക്കി
വികൃതം	വികൃതമായി	വാക്യം അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.
ഭീമം	ഭയങ്കരമാംവണ്ണം		

നാഹം വിരാധോ വിജ്ഞേയോ ന കബന്ധഃ ഖരോ ന ച
ന വാലീ ന ച മാരീചഃ കുംഭകർണ്ണോഽഹമാഗതഃ. 158

"അഹം	"ഞാൻ	വാലീ	ബാലിയും
വിരാധഃ	വിരാധനാണെന്ന്	ന;	അല്ല;
വിജ്ഞേയഃ ന;	കരുതേണ്ട;	മാരീചഃ ച	മാരീചനും
കബന്ധഃ	കബന്ധനും	ന;	അല്ല;
ന;	അല്ല;	ആഗതഃ	ഈ വന്നിരിക്കുന്ന
ഖരഃ	ഖരനും	അഹം ച	ഞാനാകട്ടെ
ന;	അല്ല;	കുംഭകർണ്ണഃ.	കുംഭകർണ്ണനാണ്.

പശ്യ മേ മുദ്ഗരം ഘോരം സർവ്വകാലായസം മഹത്
അനേന നിർജ്ജിതാ ദേവാ ദാനവാശ്ച പുരാ മയാ. 159

"സർവ്വകാലായസം	"തനിച്ചുരുക്കകൊണ്ടുള്ളതും	അനേന ച	ഇതിനെക്കൊണ്ടുതന്നെ
മഹത്	വമ്പിച്ചതും	പുരാ	പണ്ട് [യാണ്
ഘോരം	ഭയങ്കരവുംആയ	ദേവാഃ	ദേവന്മാരും
മേ മുദ്ഗരം	എന്റെ മുരൾത്തടി	ദാനവാഃ	അസുരന്മാരും
പശ്യ;	കണ്ടുകൊൾക;	മയാ	എന്നാൽ
		നിർജ്ജിതാഃ.	തോല്പിക്കപ്പെട്ടതു്.

വികർണ്ണനാസ ഇതി മാം നാവജ്ഞാതും ത്വമർഹസി
സപ്രഭാപി ഹി ന മേ പീഡാ കർണ്ണനാസാവിനാശനാത്. 160

"മാം	"എന്നെ	ഹി	എന്തെന്നാൽ
വികർണ്ണനാസഃ ഇതി	കാതും മൂക്കും മുറിഞ്ഞവനെന്നുവെച്ച്	കർണ്ണനാസാവിനാശനാത്	കാതും മൂക്കും മുറിഞ്ഞതുകൊണ്ട്
ത്വം	നീ	സപ്രഭാ അപി	സപ്രഭമെങ്കിലും
അവജ്ഞാതും അർഹസി ന;	അവഗണിക്കേണ്ടതില്ല;	പീഡാ	പീഡയെന്നതു്
		മേ ന.	എനിക്കില്ല.

ദംഷ്ട്രയേക്ഷ്വാകുശാർദ്ദൂല വീര്യം ഗാത്രേഷു മേ ലഘു
തതസ്ത്വാം ഭക്ഷയിഷ്യാമി ദുഷ്പ്രധർഷവിക്രമം. 161

"ഇക്ഷ്വാകു-ശാർദ്ദൂല!	"ഇക്ഷ്വാകു കുലസിംഹ!	മയ്യ;	കാട്ടിയാലും;
		തതഃ	അതിൽപിന്നെ
മേ	എന്റെ	ദുഷ്ടപൗരുഷ-വിക്രമം	പൌരുഷവും പരാക്രമവും കണ്ടറിയപ്പെട്ട
ഗാത്രേഷു	അവയവങ്ങളിൽ		
വീര്യം	നിന്റെ വീര്യത്തെ	ത്വാം	നിന്നെ
ലഘു	അല്പം	ഭക്ഷയിഷ്യാമി."	ഞാൻ വിഴുങ്ങുന്നുണ്ട്."

സ കുംഭകർണ്ണസ്യ വചോ നിശമ്യ
രാമഃ സുപുംഖാൻ വിസസർജ്ജ ബാണാൻ
തൈരാഹതോ വജ്രസമഗ്രവേഗൈർ-
ന ചുക്ഷുഭേ ന വ്യഥതേ സുരാരിഃ. 162

സഃ രാമഃ,	ആ ശ്രീരാമൻ,	വജ്രസമഗ്രവേഗൈഃ	വജ്രായുധംപോലെ വേഗതയാൻ
കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണന്റെ		
വചഃ	വാക്കു	തൈഃ	അവയാൽ
നിശമ്യ,	കേട്ട്	ആഹതഃ	തറയ്ക്കപ്പെട്ട
സുപുംഖാൻ	തുവലുകൾ നന്നായി	സുരാരിഃ,	ആ ദേവശത്രു,
ബാണാൻ	ബാണങ്ങളെ [കെട്ടിയ	ചുക്ഷുഭേ ന;	കുലുങ്ങുകയുണ്ടായില്ല;
വിസസർജ്ജ;	എയ്തു;	വ്യഥതേ ന.	വേദനപ്പെട്ടന്നതുമില്ല.

യൈഃ സായകൈഃ സാലവരാ നികൃത്താ
വാലീ ഹതോ വാനരപുംഗവശ്ച
തേ കുംഭകർണ്ണസ്യ തദാ ശരീരേ
വജ്രോപമാ ന വ്യഥയാംപ്രചക്രുഃ. 163

യൈഃ	യാതൊരു	വജ്രോപമാഃ	വജ്രസദൃശങ്ങളായ
സായകൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ	തേ,	ആയവ,
സാലവരാഃ	വമ്പിച്ച (ഏഴു) വൃക്ഷ	തദാ	അപ്പോൾ
നികൃത്താഃ,	മുറിക്കപ്പെട്ടുവോ, [ങ്ങൾ	കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണന്റെ
വാനരപുംഗവഃ	വാനരോത്തമനായ	ശരീരേ	ശരീരത്തിൽ
വാലീ ച	ബാലിയും	വ്യഥയാംപ്രചക്രുഃ ന.	പീഡയുണ്ടാക്കിയതേയില്ല.
ഹതഃ,	ഹനിക്കപ്പെട്ടുവോ,		

സ വാരിധാരാ ഇവ സായകാംസ്താൻ
പിബൻ ശരീരേണ മഹേന്ദ്രശത്രുഃ
ജഘാന രാമസ്യ ശരപ്രവേഗം
വ്യാവിധ്യ തം മുദ്ഗരമുഗ്രവേഗം. 164

മഹേന്ദ്രശത്രുഃ	ദേവേന്ദ്രശത്രുവായ	തം മുദ്ഗരം	ആ മുരിത്തടിയെ
സഃ,	അവൻ,	ഉഗ്രവേഗം	ഭയങ്കരമാംവണ്ണം വേഗത്തിൽ
താൻ സായകാൻ ആ ബാണങ്ങളെ			
വാരിധാരാഃ	ജലധാരകളെ	വ്യാവിധ്യ,	ചുഴറിക്കൊണ്ട്,
ഇവ,	എപ്രകാരമോ അപ്രകാ	രാമസ്യ	ശ്രീരാമന്റെ
ശരീരേണ	ദേഹത്താൽ [രം,	ശരപ്രവേഗം	ബാണവേഗത്തെ
പിബൻ,	നുകർന്നു കൊണ്ട്,	ജഘാന.	തടുത്തു.

തതസ്തു രക്ഷഃ ക്ഷതജാനുലിപ്തം
വിത്രാസനം ദേവമഹാചമൂനാം
വിവ്യാധ തം മുദ്ഗരമുഗ്രവേഗം
വിദ്രാവയാമാസ ചമൂം ഹരീണാം. 165

തതഃ,	അപ്പോൾ,	ഉഗ്രവേഗം	ഉഗ്രവേഗതയാൎന്ന
ദേവമഹാ- ചമൂനാം	ദേവന്മാരുടെ വൻ പടകൾക്കും	തം	ആ
		മുദ്ഗരം	മുൾത്തടിയെ
വിത്രാസനം,	ഭയം നൽകിയവനും,	വിവ്യാധ;	ചുഴററിയടിച്ചു;
ക്ഷത- ജാനുലിപ്തം	ചോരപുരണ്ടവനുമായ	ഹരീണാം	വാനരന്മാരുടെ
		ചമൂം	സൈന്യത്തെ
രക്ഷഃ തു,	ആ രാക്ഷസനും,	വിദ്രാവയാമാസ.	പറപ്പിച്ചു.

വായവ്യമാദായ തതോ വരാസ്ത്രം
രാമഃ പ്രചിക്ഷേപ നിശാചരായ
സമുദ്ഗരം തേന ജഘാന ബാഹും
സ കൃത്തബാഹുസ്തുമുലം നനാദ. 166

രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	തേന	അതിനാൽ
തതഃ	ആസമയം	സമുദ്ഗരം	മുൾത്തടിയോടുകൂടിയ
വായവ്യം	വായുമന്ത്രത്താൽ അഭിമന്ത്രണം ചെയ്യപ്പെട്ട	ബാഹും	കൈ ഒന്നിനെ
		ജഘാന;	മുറിച്ചു;
വരാസ്ത്രം	ദിവ്യാസ്ത്രത്തെ	സഃ	അവൻ
ആദായ,	തൊടുത്തു്,	കൃത്തബാഹുഃ	കൈമുറിക്കപ്പെട്ടവ
നിശാചരായ	രാക്ഷസന്നുനേരെ	തുമുലം	ആവേശംപൂണ്ട് [നായി
പ്രചിക്ഷേപ;	പ്രയോഗിച്ചു;	നനാദ.	ഗൎജ്ജിച്ചു.

സ തസ്യ ബാഹുർഗ്ഗിരിശൃംഗകല്പഃ
സമുദ്ഗരോ രാഘവബാണകൃത്തഃ
പപാത തസ്മിൻ ഹരിരാജസൈന്യേ
ജഘാന താം വാനരവാഹിനീം ച. 167

തസ്യ	അവൻെറ	ഹരിരാജ- സൈന്യേ	സുഗ്രീവസൈന്യത്തിൽ
സഃ ബാഹുഃ	ആ കരം		
സമുദ്ഗരഃ	മുൾത്തടിയോടുകൂടി	പപാത;	പതിച്ചു;
രാഘവ- ബാണകൃത്തഃ	ശ്രീരാമബാണത്താൽ മുറിക്കപ്പെട്ടതായി	താം	ആ
		വാനര- വാഹിനീം ച	വാനരസേനയേയും
ഗിരിശൃംഗകല്പഃ,	കുന്നിൻമുടിപോലെ		
തസ്മിൻ	ആ	ജഘാന,	ചതച്ചു.

തേ വാനരാ ഭഗ്നഹതാവശേഷാഃ
പശ്യന്തമാശ്രിത്യ തദാ വിഷണ്ണാഃ
പ്രവേപിതാംഗം ദദൃശുഃ സുഘോരം
നരേന്ദ്രരക്ഷോധിപസന്നിപാതം. 168

ഭഗ്നഹതാവശേഷാഃ	ചതഞ്ഞ് ചത്ത്, ബാക്കിയായ
തേ	ആ
വാനരാഃ,	വാനരന്മാർ,
തദാ,	അപ്പോൾ,
പശ്യന്തം	ഓരം
ആശ്രിത്യ,	പറിനിന്നുകൊണ്ട്,
വിഷണ്ണാഃ,	ആകുലതപൂണ്ടവരായി
സുഘോരം	അതിഭയങ്കരമാംവണ്ണം
നരേന്ദ്ര–രക്ഷോധിപ–സന്നിപാതം	പുരുഷോത്തമനും രാക്ഷസാധിപനും തമ്മിൽനടന്നയുദ്ധത്തെ
പ്രവേപിതാംഗം	ഉടൽനടുങ്ങുമാറ്
ദദൃശുഃ.	നോക്കിനിന്നു.

സ കുംഭകർണ്ണാസ്ത്രനികൃത്തബാഹുർ-
മഹാൻ നികൃത്താഗ്ര ഇവാചലേന്ദ്രഃ
ഉത്പാടയാമാസ കരേണ വൃക്ഷം
തതോഭിദുദ്രാവ രണേ നരേന്ദ്രം. 169

സഃ കുംഭകർണ്ണഃ,	ആ കുംഭകർണ്ണൻ,
അസ്ത്ര–നികൃത്ത–ബാഹുഃ,	അസ്ത്രത്താൽ കൈമുറിക്കപ്പെട്ടവനായി,
നികൃത്താഗ്രഃ മഹാൻ അചലേന്ദ്രഃ ഇവ,	കൊടുമുടിതകർന്ന വമ്പിച്ച ഗിരിവരനെന്നപോലെയായ്ത്തീർന്നവനായി
കരേണ	ബാക്കിയുള്ള ഒരു കൈകൊണ്ട്
തതഃ	ആ സമയം
വൃക്ഷം	ഒരു വൃക്ഷത്തെ
ഉത്പാടയാമാസ;	പറിച്ചെടുത്തു;
നരേന്ദ്രം	പുരുഷോത്തമനുനേരെ
രണേ	പോരിൽ
അഭിദുദ്രാവ.	പാഞ്ഞെതിർത്തു.

സ തസ്യ ബാഹും സഹസാലവൃക്ഷം
സമുദ്യതം പന്നഗഭോഗകല്പം
ഐന്ദ്രാസ്ത്രയുക്തേന ജഘാന രാമോ
ബാണേന ജാംബൂനദചിത്രിതേന. 170

സഃ	ആ
രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,
സമുദ്യതം	ഉയർത്തിപ്പിടിക്കപ്പെട്ടതും
പന്നഗഭോഗകല്പം	പാമ്പിനുടലൊത്തതും ആയ
തസ്യ ബാഹും	അവന്റെ കരത്തെ
സഹസാലവൃക്ഷം	സാലവൃക്ഷത്തോടുകൂടിത്തന്നെ
ഐന്ദ്രാസ്ത്രയുക്തേന	ഐന്ദ്രമന്ത്രത്താൽ അഭിമന്ത്രിതമായതും
ജാംബൂനദചിത്രിതേന	തങ്കപ്പണിചെയ്യപ്പെട്ടതുമായ
ബാണേന	ഒരു ബാണത്താൽ
ജഘാന.	മുറിച്ചു.

സ കുംഭകർണ്ണസ്യ ഭുജോ നികൃത്തഃ
പപാത ഭൂമൌ ഗിരിസന്നികാശഃ
വിവേഷ്ടമാനോഽഭിജഘാന വൃക്ഷാൻ
ശൈലാൻ ശിലാ വാനരരാക്ഷസാംശ്ച. 171

കുംഭകർണ്ണസ്യ	കുംഭകർണ്ണന്റെ	വിവേഷ്ടമാനഃ	പിടഞ്ഞുതുള്ളുന്നതായി
സഃ	ആ	വൃക്ഷാൻ	വൃക്ഷങ്ങളേയും
നികൃത്തഃ	മുറിക്കപ്പെട്ട	ശൈലാൻ	ഗിരികളേയും
ഭുജഃ,	ഭുജം,	ശിലാഃ	പാറകളേയും
ഭൂമൌ	നിലത്ത്	വാനര-രാക്ഷസാൻ ച	വാനരന്മാരേയും രാക്ഷസന്മാരേയും
ഗിരിസംനികാശഃ	മലപോലെ		
പപാത;	പതിച്ചു;	അഭിജഘാന.	തകർത്തു.

തം ഛിന്നബാഹും സമവേക്ഷ്യ രാമഃ
സമാപതന്തം സഹസാ നദന്തം
ദ്വാവർദ്ധചന്ദ്രൌ നിശിതൌ പ്രഗൃഹ്യ
ചിച്ഛേദ പാദൌ യുധി രാക്ഷസസ്യ. 172

രാമഃ,	ശ്രീരാമൻ,	ദ്വൌ	രണ്ട്
ഛിന്നബാഹും	കൈകൾമുറിഞ്ഞു	അർദ്ധചന്ദ്രൌ	അർദ്ധചന്ദ്രാകൃതി ബാണങ്ങളെ
നദന്തം	ഗർജ്ജിച്ചുകൊണ്ട്		
സഹസാ	പെട്ടെന്ന്	പ്രഗൃഹ്യ	എടുത്ത്
സമാപതന്തം	നേർക്കുവരുന്നവനായ	യുധി	പോരിൽ
തം	അവനെ	രാക്ഷസസ്യ	രാക്ഷസന്റെ
സമവേക്ഷ്യ,	കണ്ട്,	പാദൌ	കാലുകളെ
നിശിതൌ	ക്രൂരത്ത	ചിച്ഛേദ.	മുറിച്ചു.

തൌ തസ്യ പാദൌ പ്രദിശോ ദിശശ്ച
ഗിരീൻ ഗുഹാശ്ചൈവ മഹാർണ്ണവം ച
ലങ്കാം ച സേനാം കപിരാക്ഷസാനാം
വിനാദയന്തൌ വിനിപേതതുശ്ച. 173

തസ്യ	അവന്റെ	ലങ്കാം ച	ലങ്കയേയും
തൌ	ആ രണ്ടു	വിനാദയന്തൌ	മുഴക്കിക്കൊണ്ടും
പാദൌ,	കാലുകളും,	കപി-രാക്ഷസാനാം	കപികളുടേയും രാക്ഷസന്മാരുടേയും
ദിശഃ	ദിക്കുകളേയും		
പ്രദിശഃ ച	വിദിക്കുകളേയും	സേനാം ച	സേനയേയും അപ്രകാരംതന്നെ നിലവിളിപ്പിച്ചുകൊണ്ടും
ഗിരീൻ ച	ഗിരികളേയും		
ഗുഹാഃ ഏവ	കന്ദരങ്ങളേയും		
മഹാർണ്ണവം ച	വൻ കടലിനേയും	വിനിപേതതുഃ.	താഴ്ത്തു പതിച്ചു.

നികൃത്തബാഹൂർവ്വിനികൃത്തപാദോ
വിദാര്യ വക്ത്രം ബഡബാമുഖാഭം
ദുദ്രാവ രാമം സഹസാഭിഗർജ്ജൻ
രാഹുര്യഥാ ചന്ദ്രമിവാന്തരിക്ഷേ. 174

നികൃത്തബാഹുഃ	കൈകൾ മുറിക്കപ്പെട്ടവനും	അന്തരിക്ഷേ	ആകാശത്തിൽ
വിനികൃത്ത-പാദഃ,	കാലുകൾ മുറിക്കപ്പെട്ടവനും ആയ അവൻ,	രാഹുഃ	രാഹു
ബഡബാമുഖാഭം	ബഡബാഗ്നി മുഖംപോലെയുള്ള	ചന്ദ്രം	ചന്ദ്രനെ
വക്ത്രം	വായ	യഥാ ഇവ,	എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം,
വിദാര്യ	പിളർന്നും കൊണ്ട്	രാമം	ശ്രീരാമനെ
അഭിഗർജ്ജൻ,	ഗർജ്ജിക്കുന്നവനായി,	സഹസാ ദുദ്രാവ.	ഊക്കോടെ അടുത്തു.

അപൂരയത് തസ്യ മുഖം ശിതാഗ്രൈ
രാമഃ ശരൈർഹേമപിനദ്ധപുംഖൈഃ
സ പൂർണ്ണവക്ത്രോ ന ശശാക വക്തും
ചുക്രുജ കൃച്ഛ്രേണ മുമോഹ ചാപി. 175

രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	പൂർണ്ണവക്ത്രഃ	വായെല്ലാം തിങ്ങിനിറഞ്ഞവനായി
തസ്യ	അവന്റെ	വക്തും	ഒന്നും പറവാൻ
മുഖം	വായമുഴുവനും	ശശാക ന;	ശക്തനായില്ല;
ശിതാഗ്രൈഃ	കൂർത്ത	കൃച്ഛ്രേണ	കഷ്ടപ്പെട്ട്
ഹേമപിനദ്ധ-പുംഖൈഃ	പൊൻപിടിയാർന്ന	ചുക്രുജ;	ഞെരങ്ങുക (മൂളുക) മാത്രംചെയ്തു;
ശരൈഃ	ശരങ്ങൾകൊണ്ട്	അപി ച	പിന്നെ
അപൂരയത്;	നിറച്ചു;	മുമോഹ	മൂർച്ഛിക്കയുംചെയ്തു.
സഃ	അവൻ		

അഥാദദേ സൂര്യമരീചികല്പം
സ ബ്രഹ്മദണ്ഡാന്തകകാലകല്പം
അരിഷ്ടമൈന്ദ്രം നിശിതം സുപുംഖം
രാമഃ ശരം മാരുതതുല്യവേഗം. 176

സഃ രാമഃ	ആ ശ്രീരാമൻ	നിശിതം	കൂർത്തതും
സൂര്യമരീചി-കല്പം	സൂര്യകിരണതുല്യവും	സുപുംഖം	പൊൻപിടിയുള്ളതും
ബ്രഹ്മദണ്ഡാ-ന്തകകാല-കല്പം	ബ്രഹ്മദണ്ഡത്തിന്നും, അന്തകന്നും, രുദ്രന്നും സദൃശമായതും	മാരുത-തുല്യവേഗം	വായുവേഗതപൂണ്ടതും ആയ
അരിഷ്ടം	കൊടിയതും	ഐന്ദ്രം ശരം	ഐന്ദ്രാസ്ത്രത്തെ
		അഥ	ആ സമയം
		ആദദേ.	തൊടുത്തു.

തം വജ്രജാംബൂനദചാരുപുംഖം
പ്രദീപ്തസൂര്യജ്വലനപ്രകാശം
മഹേന്ദ്രവജ്രാശനിതുല്യവേഗം
രാമഃ പ്രചിക്ഷേപ നിശാചരായ. 177

രാമഃ	ശ്രീരാമൻ	മഹേന്ദ്രവജ്രാശനിതുല്യവേഗം	ഇന്ദ്രന്റെ വജ്രായുധത്തിന്നും ഇടിയ്ക്കും തുല്യമായ വേഗതയാന്നതും ആയ
വജ്രജാംബൂനദചാരുപുംഖം	വൈരത്താലും സ്വർണ്ണത്താലും അഴകാന്ന പിടിയോടുകൂടിയതും.	തം,	ആ ബാണത്തെ,
പ്രദീപ്തസൂര്യജ്വലനപ്രകാശം	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന സൂര്യന്റെയും അഗ്നിയുടേയും പ്രഭയോടുകൂടിയതും	നിശാചരായ	രാക്ഷസന്നുനേരെ
		പ്രചിക്ഷേപ.	പ്രയോഗിച്ചു.

സ സായകോ രാഘവബാഹുചോദിതോ
ദിശഃ സഭാസാ ദശ സംപ്രകാശയൻ
സധൂമവൈശ്വാനരദീപ്തദർശനോ
ജഗാമ ശക്രാശനിവീര്യവിക്രമഃ. 178

രാഘവബാഹുചോദിതഃ	ശ്രീരാമന്റെ ബാഹുക്കളാൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടതും	സഭാസാ	നിജകാന്തിയാൽ
		ദശ	പത്തു
		ദിശഃ	ദിക്കുകളേയും
ശക്രാശനിവീര്യവിക്രമഃ	ഇന്ദ്രന്റെ വജ്രായുധത്തിന്നു സദൃശമായ വീര്യവും പ്രഭാവവുമാന്നതും ആയ	സംപ്രകാശയൻ	ഏറ്റവും പ്രകാശിപ്പിച്ചു കൊണ്ടു
		സധൂമവൈശ്വാനരദീപ്തദർശനഃ	പുകയുന്ന അഗ്നിപോലെ ജ്വലിക്കുന്ന കാന്തിയോടുകൂടിയതായി
സഃ	ആ		
സായകഃ	ബാണം,	ജഗാമ.	ചെന്നു.

സ തന്മഹാപർവ്വതകൂടസന്നിഭം
വിവൃത്തദംഷ്ട്രം ചലചാരുകുണ്ഡലം
ചകർത്ത രക്ഷോധിപതേഃ ശിരസ്തഥാ
യഥൈവ വൃത്രസ്യ പുരാ പുരന്ദരഃ. 179

സഃ	അത്	ചലചാരുകുണ്ഡലം	ആടുന്ന അഴകാന്ന കുണ്ഡലങ്ങളോടുകൂടിയതും ആയ
രക്ഷോധിപതേഃ	രക്ഷോനാഥന്റെ	തഥാ	
മഹാപർവ്വതകൂടസംനിഭം	വൻ പർവ്വതശിഖരം പോലെയുള്ളതും	തത് ശിരഃ,	ആ ശിരസ്സിനെ,
		പുരാ	പണ്ട്,
		പുരന്ദരഃ	ഇന്ദ്രൻ
വിവൃത്തദംഷ്ട്രം	വളഞ്ഞു പുറത്തു നിന്ന തേറ്റകളോടുകൂടിയതും	വൃത്രസ്യ	വൃത്രാസുരന്റെതിനെ
		യഥാ ഏവ,	എന്ന പോലെ,
		ചകർത്ത.	മുറിച്ചു.

[ചെവികളുടെ മുകൾഭാഗം മിക്കതും പോയി ചുവട്ട് ബാക്കിനിന്നിരുന്നതിനാൽ കുണ്ഡലങ്ങളും തൂങ്ങിക്കിടന്നിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു തന്നെയാണ് 109-ാംശ്ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം കടകമാലകളും ചുറ്റിപ്പിണഞ്ഞിരുന്നതു്.]

തദ്രാമബാണാഭിഹതം പപാത
രക്ഷഃശിരഃ പർവ്വതസന്നികാശം
ബഭഞ്ജ ചയ്യാഗൃഹഗോപുരാണി
പ്രാകാരമുച്ചം തമപാതയച്ച. 180

തത്	അ
രക്ഷഃശിരഃ,	രാക്ഷസന്റെ തല,
രാമബാണാഭി-ഹതം	ശ്രീരാമബാണത്താൽ അറുക്കപ്പെട്ട്
പർവ്വത-സംനികാശം	പർവ്വതം പോലെ
പപാത;	പതിച്ചു;
ചയ്യാഗൃഹ-ഗോപുരാണി	കാവൽപ്പുരകളേയും ഭവനങ്ങളേയും ഗോപുരങ്ങളേയും
ബഭഞ്ജ;	തകർത്തു;
ഉച്ചം	ഉന്നതമായ
തം	അ
പ്രാകാരം ച	മതിൽ കെട്ടിനേയും
അപാതയത്.	ഇടിച്ചു വീഴ്ത്തി.

തച്ഛാതികായം ഹിമവത്പ്രകാശം
രക്ഷസ്തതസ്തോയനിധൌ പപാത
ഗ്രാഹാൻ വരാൻ മീനവരാൻ ഭുജംഗാൻ
മമർദ്ദ ഭൂമിം ച തദാ വിവേശ. 181

തദാ	അ സമയം
അതികായം	വൻ ശരീരമാന്നവനും
ഹിമവത്-പ്രകാശം	ഹിമാലയ സദൃശനും ആയ
തത്	അ
രക്ഷഃ ച	രാക്ഷസനും
തോയനിധൌ	സമുദ്രത്തിൽ
പപാത;	നിപതിച്ചു;
വരാൻ	വമ്പിച്ച
ഗ്രാഹാൻ	മുതലകളേയും
മീനവരാൻ	വൻമത്സ്യങ്ങളേയും
ഭുജംഗാൻ ച	പാമ്പുകളേയും
മമർദ്ദ;	ചതച്ചു;
തതഃ	പിന്നെ
ഭൂമിം	മണ്ണിന്നടിയിൽ
വിവേശ.	താണുപോയി.

തസ്മിൻ ഹതേ ബ്രാഹ്മണദേവശത്രൌ
മഹാബലേ സംയതി കുംഭകർണ്ണേ
ചചാല ഭൂർഭൂമിധരാശ്ച സർവ്വേ
ഹർഷാച്ച ദേവാസ്തുമുലം പ്രണേദുഃ. 182

ബ്രാഹ്മണ-ദേവശത്രൌ	ബ്രാഹ്മണർക്കും ദേവന്മാർക്കും ശത്രുവും
മഹാബലേ	അതിബലവാനും ആയ
തസ്മിൻ	അ
കുംഭകർണ്ണേ,	കുംഭകർണ്ണൻ,
സംയതി	പോരിൽ
ഹതേ,	വധിക്കപ്പെട്ടാറെ,
ഭൂഃ,	ഭൂമിയും,
സർവ്വേ	എല്ലാ
ഭൂമിധരാഃ ച	പർവ്വതങ്ങളും
ചചാല;	കുലുങ്ങി;
ഹർഷാത്	സന്തോഷത്താൽ
ദേവാഃ ച	ദേവന്മാരും
തുമുലം	ഘോഷമായി
പ്രണേദുഃ.	ആർത്തു.

തതസ്തു ദേവർഷിമഹർഷിപന്നഗാഃ
സുരാശ്ച ഭൂതാനി സുപർണ്ണഗുഹ്യകാഃ
സയക്ഷഗന്ധർവ്വഗണാ നഭോഗതാഃ
പ്രഹർഷിതാ രാമപരാക്രമേണ. 183

തതഃ	അപ്പോൾ	സുപർണ്ണ-ഗുഹ്യകാഃ തു	സുപർണ്ണന്മാരും ഗുഹ്യകന്മാരും,
ദേവർഷി-മഹർഷി-പന്നഗാഃ	ദേവർഷികളും മഹർഷികളും പന്നഗന്മാരും	നഭോഗതാഃ	ആകാശത്തിൽനിന്നു കൊണ്ട്
സുരാഃ ച	ദേവന്മാരും	രാമ-പരാക്രമേണ	ശ്രീരാമന്റെ പരാക്രമത്താൽ
ഭൂതാനി	ഭൂതങ്ങളും	പ്രഹർഷിതാഃ.	ആനന്ദപുളകിതരായ് ഭവിച്ചു.
സയക്ഷ-ഗന്ധർവ്വഗണാഃ	യക്ഷന്മാർ, ഗന്ധർവ്വന്മാർ എന്നവരുടെ കൂട്ടങ്ങളോടുകൂടിയുള്ള		

തതസ്തു തേ തസ്യ വധേന ഭ്രൂരിണാ
മനസ്വിനോ നൈർഋതരാജബാന്ധവാഃ
വിഷേദുരുച്ചൈർവ്യഥിതാ രഘൂത്തമം
ഹരിം സമീക്ഷ്യൈവ യഥാ സുരാർദ്ദിതാഃ. 184

തതഃ	അപ്പോൾ	ഹരിം	സാക്ഷാൽ വിഷ്ണുഭഗവാനായ
തേ	ആ	രഘൂത്തമം	രഘൂത്തമനെ
മനസ്വിനഃ	കരളുറപ്പുള്ളവരായ	സമീക്ഷ്യ,	കണ്ടു്,
നൈർഋതരാജ-ബാന്ധവാഃ തു	രാക്ഷസത്തലവന്റെ സുഹൃത്തുക്കൾ	സുരാർദ്ദിതാഃ	ദേവന്മാരാൽ പീഡിക്കപ്പെട്ട ദാനവന്മാർ
തസ്യ	അവന്റെ	യഥാ ഏവ	എന്നപോലെതന്നെ
ഭൂരിണാ വധേന	അസഹ്യമായ ചിതവധത്താൽ	ഉച്ചൈഃ	ഉച്ചത്തിൽ
വ്യഥിതാഃ,	ദുഃഖംപൂണ്ടവരായി,	വിഷേദുഃ.	നിലവിളിച്ചു.

["ഭൂരിണാ വധേന" (അച്യുതനാൽ ചെയ്യപ്പെട്ട വധത്താൽ) എന്നു് (സ); "ഭൂരിർബ്രഹ്മാച്യുതശേഷു" എന്നു് വിശ്വകോശം.]

സ ദേവലോകസ്യ തമോ നിഹത്യ
സൂര്യോ യഥാ രാഹുമുഖാദ്വിമുക്തഃ
തഥാ വ്യഭാസീദ്ഭുവി വാനരൌഘേ
നിഹത്യ രാമോ യുധി കുംഭകർണ്ണം. 185

സഃ	ആ	യഥാ തഥാ	എപ്രകാരമോ അപ്രകാരം
രാമഃ,	ശ്രീരാഘവൻ,	യുധി	പോരിൽ
രാഹുമുഖാത്	രാഹുവക്ത്രത്തിൽനിന്നു്	കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ
വിമുക്തഃ	വിമുക്തനായ	നിഹത്യ	വധിച്ചു്
സൂര്യഃ	ആദിത്യൻ	ഭുവി	ഭൂമിയിൽ
ദേവലോകസ്യ	ആകാശത്തിലുള്ള	വാനരൌഘേ	വാനരസമൂഹത്തിൽ
തമഃ	അന്ധകാരത്തെ	വ്യഭാസീത്.	പരിശോഭിച്ചു.
നിഹത്യ	ഇല്ലാതാക്കി		

പ്രഹൃഷ്ടമീയുർബഹവസ്തു വാനരാഃ
പ്രബുദ്ധപദ്മപ്രതിമൈരിവാനനൈഃ
അപൂജയൻ രാഘവമിഷ്ടഭോഗിനം
ഹതേ രിപൌ ഭീമബലേ ദുരാസദേ 186

ബഹവഃ	എണ്ണമറ	ആനനൈഃ ഇവ	മുഖങ്ങളോടുകൂടിയവ രായി
വാനരാഃ തു,	വാനരന്മാരാകട്ടെ,		
ഭീമബലേ	ഭയങ്കരപരാക്രമിയും	പ്രഹൃഷ്ടം	അളവറ്റ സന്തോഷ
ദുരാസദേ	ദുർജ്ജയനുമായ	ഈയുഃ;	കയ്യാണ്ടു; [ത്തെ
രിപൌ	ആ ശത്രു	ഇഷ്ടഭോഗിനം	അഭീഷ്ടം സാധിച്ചുവ നായ
ഹതേ,	വധിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ,		
പ്രബുദ്ധപദ്മപ്രതിമൈഃ	വികസിച്ച താമരപ്പൂക്കൾപോലെയുള്ള	രാഘവം	ശ്രീരാഘവനെ
		അപൂജയൻ.	കൊണ്ടാടി.

സ കുംഭകർണ്ണം സുരസംഘമർദ്ദനാ
മഹത്സു യുദ്ധേഷു പരാജിതശ്രമം
നനന്ദ ഹത്വാ ഭരതാഗ്രജോ രണേ
മഹാസുരം വൃത്രമിവാമരാധിപഃ. 187

സഃ	ആ	പരാജിതശ്രമം	അനായാസമായി
ഭരതാഗ്രജഃ,	ഭരതാഗ്രജൻ,	ഹത്വാ	വധിച്ച്
മഹത്സു	വമ്പിച്ച	അമരാധിപഃ	ഇന്ദ്രൻ
യുദ്ധേഷു	സമരങ്ങളിൽ	മഹാസുരം	അസുരോത്തമനായ
സുരസംഘമർദ്ദനം	ദേവഗണങ്ങളെമർദ്ദിച്ച	വൃത്രം	വൃത്രനെ കൊന്നശേഷം
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ [വനായ	ഇവ,	എപ്രകാരമൊ അപ്ര
രണേ	പോരിൽ	നനന്ദ.	ആനന്ദിച്ചു. [കാരം,

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
സപ്തഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തേഴാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.
ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 17720; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യംമുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 3045

അഷ്ടഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തെട്ടാംസർഗ്ഗം.

[രാവണപ്രലാപഃ = രാവണൻ പ്രലപിക്കുന്നത്.]

കുംഭകർണ്ണം ഹതം ദൃഷ്ട്വാ രാഘവേണ മഹാത്മനാ
രാക്ഷസാ രാക്ഷസേന്ദ്രായ രാവണായ ന്യവേദയൻ. 1

രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ	രാക്ഷസേന്ദ്രായ	രാക്ഷസരാജാവായ
മഹാത്മനാ	മഹാത്മാവായ	രാവണായ	രാവണനോടായി
രാഘവേണ	ശ്രീരാഘവനാൽ	ന്യവേദയൻ.	ഇങ്ങിനെ വിവരം അറി യിച്ചു.
ഹതം	വധിക്കപ്പെട്ടവനായി		

[ഇതിലെ 'രാവണായ' എന്ന പദത്തിലെ 'യ'കാരം ഗായത്രിയിലെ 18-ാമത്തെ അക്ഷര മാകുന്നു എന്ന് ഗോ. രാ.]

രാജൻ സ കാലസംകാശഃ സംയുക്തഃ കാലകർമ്മണാ
വിദ്രാവ്യ വാനരീം സേനാം ഭക്ഷയിത്വാ ച വാനരാൻ 2
പ്രതപിത്വാ മുഹൂർത്തം ച പ്രശാന്തോ രാമതേജസാ
കായേനാർധപ്രവിഷ്ടേന സമുദ്രം ഭീമദർശനം 3
നികൃത്തകർണ്ണൗരുഭുജോ വിക്ഷരൻ രുധിരം ബഹു
രുദ്ധ്വാ ദ്വാരം ശരീരേണ ലങ്കായാഃ പർവ്വതോപമഃ 4
കുംഭകർണ്ണസ്തവ ഭ്രാതാ കാകുത്സ്ഥശരപീഡിതഃ
ലഗണ്ഡഭൂതോ വികൃതോ ദാവദഗ്ധ ഇവ ദ്രുമഃ 5

"രാജൻ!	"മഹാരാജാവേ!
കാലസങ്കാശഃ	യമസദൃശനും
തവ ഭ്രാതാ	നിന്തിരുവടിയുടെ സ ഹോദരനും
കാലകർമ്മണാ സംയുക്തഃ	മൃത്യുവടുത്തിരുന്നവനും ആയ
സഃ	ആ
കുംഭകർണ്ണഃ,	കുംഭകർണ്ണൻ,
വാനരീം സേനാം	വാനരസൈന്യത്തെ
വിദ്രാവ്യ,	ഓടിച്ച്,
മുഹൂർത്തം	കുറെനേരം
പ്രതപിത്വാ,	തപിപ്പിച്ച്,
വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ
ഭക്ഷയിത്വാ ച,	വിഴുങ്ങിയും,
ച	ഒടുവിൽ
കാകുത്സ്ഥശരപീഡിതഃ	ശ്രീരാമന്റെ ബാണത്താൽ പീഡിക്കപ്പെട്ടവനായി
നികൃത്തകർണ്ണൗരുഭുജഃ	കഴുത്തും, കൈകാലുകളും മുറിക്കപ്പെട്ടവനായി
ബഹു	ഏറെ
രുധിരം	ചോര
വിക്ഷരൻ,	കക്കിക്കൊണ്ട്,
പർവ്വതോപമഃ	മലപോലെയുള്ള
ലഗണ്ഡഭൂതഃ,	ഒരു പിണ്ഡമായ്തീർന്ന്,
ദാവദഗ്ധഃ	കാട്ടുതീയെന്ത
ദ്രുമഃ ഇവ,	ഒരു വൃക്ഷമെന്ന പോലെ
വികൃതഃ,	വികൃതരൂപനായി,
ലങ്കായാഃ	ലങ്കയുടെ
ദ്വാരം	കോട്ടവാതിലിനെ
ശരീരേണ	ദേഹത്താൽ
രുദ്ധ്വാ,	തടഞ്ഞും കൊണ്ട്,
ഭീമദർശനം	ഭയങ്കരവടിവാന്ന
സമുദ്രം,	സമുദ്രത്തെ,
അർദ്ധ–പ്രവിഷ്ടേന	പകുതിമുങ്ങിയ
കായേന,	ഉടലോട്ട ക്രുടി,
രാമതേജസാ	ശ്രീരാമന്റെ പ്രതാപത്താൽ
പ്രശാന്തഃ."	പ്രാണൻ വെടിഞ്ഞവനായ്തീർന്ന."

തം ശ്രുത്വാ നിഹതം സംഖ്യേ കുംഭകർണ്ണം മഹാബലം
രാവണഃ ശോകസന്തപ്തോ മുമോഹ ച പപാത ച. 6

രാവണഃ	രാവണൻ,
സംഖ്യേ	പോരിൽ
മഹാബലം	മഹാ ശക്തിമാനായ
തം	ആ
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ
നിഹതം	വധിക്കപ്പെട്ടവനായി
ശ്രുത്വാ	കേട്ട്,
ച ച	തത്ക്ഷണം
ശോകസന്തപ്തഃ	ശോകപയ്യാകുലിതനായി
മുമോഹ;	മൂർച്ഛിച്ചു;
പപാത.	താഴത്തുവീണുകളഞ്ഞു.

പിതൃവ്യം നിഹതം ശ്രുത്വാ ദേവാന്തകനരാന്തകൌ
ത്രിശിരാശ്ചാതികായശ്ച രുരുദുഃ ശോകപീഡിതാഃ. 7

ദേവാന്തക-നരാന്തകൌ	ദേവാന്തകനും നരാന്തകനും	പിതൃവ്യം	എളയച്ഛനെ
		നിഹതം	ശ്രുത്വാ ഹതനായറിഞ്ഞ്
ത്രിശിരാഃ ച	ത്രിശിരസ്സും	ശോകപീഡിതാഃ	ശോകാക്രാന്തരായി
അതികായഃ ച	അതികായനും	രുരുദുഃ.	വിലപിച്ചു.

ഭ്രാതരം നിഹതം ശ്രുത്വാ രാമേണാക്ലിഷ്ടകർമ്മണാ
മഹോദരമഹാപാർശ്വൌ ശോകാക്രാന്തൌ ബഭൂവതുഃ. 8

മഹോദരമഹാപാർശ്വൌ	മഹോദരനും മഹാപാർശ്വനും,	ഭ്രാതരം	ഭ്രാതാവിനെ
		നിഹതം	കൊല്ലപ്പെട്ടവനായി
അക്ലിഷ്ട-കർമ്മണാ	എന്തും നിഷ്പ്രയാസം ചെയ്യുന്നവനായ	ശ്രുത്വാ	കേട്ട്
		ശോകാക്രാന്തൌ	ദുഃഖിതരായി
രാമേണ	ശ്രീരാമനാൽ	ബഭൂവതുഃ.	ഭവിച്ചു.

[മഹോദരമഹാപാർശ്വന്മാർ രാവണാദികളുടെ പിതാവിനു് വേറേ ഭാര്യയിലുണ്ടായ സോദരന്മാരാകുന്നു.]

തതഃ കൃച്ഛ്രാത്സമാസാദ്യ സംജ്ഞാം രാക്ഷസപുംഗവഃ
കുംഭകർണ്ണവധാദ്ദീനോ വിലലാപ സ രാവണഃ. 9

തതഃ	അനന്തരം	സംജ്ഞാം സമാസാദ്യ,	ബോധംതെളിഞ്ഞ്,
രാക്ഷസപുംഗവഃ	രാക്ഷസോത്തമനായ		
സഃ	ആ	കുംഭകർണ്ണ-വധാത്	കുംഭകർണ്ണന്റെ വധത്താൽ
രാവണഃ,	രാവണൻ,	ദീനഃ	മനസ്സിടിഞ്ഞവനായി
കൃച്ഛ്രാത്	കഷ്ടപ്പെട്ട്	വിലലാപ.	ഇങ്ങിനെ പ്രലപിച്ചു.

ഹാ വീര രിപുദർപ്പഘ്ന കുംഭകർണ്ണ മഹാബല
ത്വം മാം വിഹായ വൈ ദൈവാദ്യാതോഽസി യമസാദനം. 10

"ഹാ വീര!	"ഹാ വീര!	ത്വം	നീ
രിപുദർപ്പഘ്ന!	ശത്രുക്കളുടെ മദത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നവനേ!	മാം വിഹായ,	എന്നെ വെടിഞ്ഞ്,
		ദൈവാത്	ദൈവവിധിയാൽ
മഹാബല!	മഹാബലവാനായവ	യമസാദനം	യമലോകത്തെ
കുംഭകർണ്ണ!	കുംഭകർണ്ണ! [നേ!	യാതഃ അസി വൈ.	പ്രാപിച്ചുവല്ലോ.

മമ ശല്യമനുദ്ധൃത്യ ബാന്ധവാനാം മഹാബല
ശത്രുസൈന്യം പ്രതാപ്യൈകസ്ത്വം മാം സംത്യജ്യ ഗച്ഛസി. 11

"മഹാബല!	"അതിശക്തിമാനായവനേ!	ശല്യം	മനോദുഃഖത്തെയും
		അനുദ്ധൃത്യ,	കളയാതെ
ശത്രുസൈന്യം	ശത്രുസൈന്യത്തെ	ത്വം	നീ
പ്രതാപ്യ,	തപിപ്പിച്ച്,	മാം സംത്യജ്യ,	എന്നെ ഉപേക്ഷിച്ച്,
മമ	എന്റെ	ഏകഃ	ഏകനായി
ബാന്ധവാനാം	ബന്ധുക്കളുടെ	ഗച്ഛസി.	പോകയാണ്.

ഇദാനീം ബലവാൻ നാസ്മി യസ്യ മേ ദക്ഷിണോ ഭുജഃ
പതിതോ യം സമാശ്രിത്യ ന ബിഭേമി സുരാസുരാത്. 12

"യം	"യാതൊരുവനെ	ദക്ഷിണഃ	വലത്തെ
സമാശ്രിത്യ,	സഹായമായ് കയ്ക്കൊണ്ടു,	ഭുജഃ,	കൈ,
സുരാസുരാത്	ദേവാസുരന്മാരിൽനിന്നും	പതിതഃ;	മുറിഞ്ഞുപോയി;
ബിഭേമി ന,	ഞാൻ ഭയമില്ലാതിരി	അഹം ബലു	ഞാനും
	ക്കുന്നുവോ,	ഇദാനീം	ഇപ്പോൾ
യസ്യ മേ	യാതൊരു അപ്രകാരമു	ന അസ്മി.	ജീവിച്ചിരിക്കയില്ല.
	ള്ള എന്റെ		

കഥമേവംവിധോ വീരോ ദേവദാനവദർപ്പഹാ
കാലാഗ്നിരുദ്രപ്രതിമോ രണേ രാമേണ വൈ ഹതഃ 13

"ദേവദാനവ-	"ദേവാസുരന്മാക്ക് ദർപ്പ	ഏവംവിധഃ,	ഇപ്രകാരമുള്ളവൻ,
ദർപ്പഹാ	ഹന്താവും	രണേ	പോരിൽ
കാലാഗ്നി-	കാലൻ, അഗ്നി, രുദ്രൻ	രാമേണ	രാമനാൽ
രുദ്രപ്രതിമഃ	എന്നവക്ക് തുല്യനും	കഥം വൈ	എങ്ങിനെതന്നേയാണു്
വീരഃ	ശൂരനും ആയ	ഹതഃ ?	ഹതനായതു് ?

യസ്യ തേ വജ്രനിഷ്പേഷോ ന കുര്യാദ്വ്യസനം സദാ
സ കഥം രാമബാണാർത്തഃ പ്രസുപ്തോഽസി മഹീതലേ. 14

"യസ്യ	"യാതൊരു	സഃ	അപ്രകാരമുള്ള നീ
തേ,	നിനക്കു്,	കഥം	എങ്ങിനെയാണു്
സദാ	ഒരിക്കലും	രാമബാണാർത്തഃ	രാമബാണപീഡിതനാ
വജ്രനിഷ്പേഷഃ	വജ്രായുധത്തിന്റെ ആ	മഹീതലേ	ഭൂമിയിൽ [യി
വ്യസനം	ഒരു കേടും [ഘാതവും	പ്രസുപ്തഃ അസി?	ദീർഘസുപ്തികയ്ക്കൊണ്ട
ന കുര്യാത്,	വിളയിക്കയില്ലയോ,		തു് ?

ഏതേ ദേവഗണാഃ സാർധമൃഷിഭിർഗഗനേ സ്ഥിതാഃ
നിഹതം ത്വാം രണേ ദൃഷ്ട്വാ നിനദന്തി പ്രഹർഷിതാഃ. 15

"ഏതേ	"ഈ	ത്വാം	നിന്നെ
ദേവഗണാഃ	ദേവസമൂഹങ്ങൾ	നിഹതം	വധിക്കപ്പെട്ടവനായി
ഋഷിഭിഃ സാർദ്ധം	ഋഷികളോടുംകൂടി	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു്,
ഗഗനേ	ആകാശത്തിൽ	പ്രഹർഷിതാഃ	പ്രഹർഷമുൾക്കൊണ്ട
സ്ഥിതാഃ,	നിന്നുകൊണ്ടു്		വരായി
രണേ	പോരിൽ	നിനദന്തി.	ആക്രോശിക്കുന്നു.

ധ്രുവമദ്യൈവ സംഹൃഷ്ടാ ലബ്ധലക്ഷ്യാഃ പ്ലവംഗമാഃ
ആരോക്ഷ്യന്തി ഹി ദുർഗ്ഗാണി ലങ്കാദ്വാരാണി സർവ്വശഃ. 16

"പ്ലവംഗമാഃ	"വാനരന്മാർ	ലങ്കാദ്വാരാണി	ലങ്കയുടെ കോട്ടവാതിലുകളിലും
ലബ്ധലക്ഷാഃ	ഉദ്ദേശസിദ്ധിപൂണ്ട വരായി	ദുർഗ്ഗാണി	കോട്ടകളിലും
സംഹൃഷ്ടാഃ	ഉത്സാഹമുൾക്കൊണ്ട വരായി	സർവ്വശഃ ഹി	എങ്ങുംതന്നെ
		ധ്രുവം	തീർച്ചയായും
അദ്യ ഏവ	ഇക്ഷണംതന്നെ	അഭിരോക്ഷ്യന്തി.	വന്നുകേറും.

രാജ്യേന നാസ്തി മേ കാര്യം കിം കരിഷ്യാമി സീതയാ
കുംഭകർണ്ണവിഹീനസ്യ ജീവിതേ നാസ്തി മേ രതിഃ. 17

"കുംഭകർണ്ണ-വിഹീനസ്യ	"കുംഭകർണ്ണനെ കൈവെടിഞ്ഞവനായ	സീതയാ	സീതയെക്കൊണ്ടും
		കിം കരിഷ്യാമി?	ഞാൻ എന്താണ് ചെയ്യാൻ പോകുന്നത്?
മേ,	എനിക്ക്,		
രാജ്യേന	രാജ്യം കൊണ്ട്	മേ	എനിക്ക്
കാര്യം	ഒരു പ്രയോജനവും	ജീവിതേ	ജീവനിലും
അസ്തി ന;	ഇല്ല;	രതിഃ അസ്തി ന.	കൊതിയില്ല.

യദ്യഹം ഭ്രാതൃഹന്താരം ന ഹന്മി യുധി രാഘവം
നനു മേ മരണം ശ്രേയോ ന ചേദം വ്യർത്ഥജീവിതം. 18

"അഹം,	"ഞാൻ,	മേ	എനിക്ക്
ഭ്രാതൃഹന്താരം	അനുജനെക്കൊന്ന	മരണം	മരണം തന്നെയാണ്
രാഘവം	ആ രാമനെ	ശ്രേയഃ;	നല്ലത്;
യുധി	പോരിൽ	ഇദം	ഈ
ഹന്മി ന യദി,	കൊല്ലുന്നില്ലെന്ന വരികിൽ,	വ്യർത്ഥജീവിതം ച ന.	നിരർത്ഥകമായ ജീവിതം അല്ലതന്നെ.
നനു	അപ്പോൾ		

അദ്യൈവ തം ഗമിഷ്യാമി ദേശം യത്രാനുജോ മമ
ന ഹി ഭ്രാതൃൻ സമുത്സൃജ്യ ക്ഷണം ജീവിതുമുത്സഹേ. 19

"മമ	"എന്റെ	ഭ്രാതൃൻ	സഹോദരന്മാരെ
അനുജഃ,	അനുജൻ,	സമുത്സൃജ്യ	വിട്ടുപിരിഞ്ഞ്
യത്ര	എവിടെയോ	ക്ഷണം ഹി	ഒരു നിമിഷമെങ്കിലും
തം ദേശം	ആ പ്രദേശത്തിലേക്ക്	ജീവിതും	ജീവനോടിരിപ്പാൻ
അദ്യ ഏവ	ഇപ്പോൾതന്നെ	ഉത്സഹേ ന.	ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല.
ഗമിഷ്യാമി;	ഞാൻ പോകുന്നുണ്ട്;		

ദേവാ ഹി മാം ഹസിഷ്യന്തി ദൃഷ്ട്വാ പൂർവ്വാപകാരിണം
കഥമിന്ദ്രം ജയിഷ്യാമി കുംഭകർണ്ണ ഹതേ ത്വയി 20

"ദേവാഃ ഹി	"ദേവന്മാരാകട്ടെ,	കുംഭകർണ്ണ!	കുംഭകർണ്ണ!
പൂർവ്വാപകാരിണം	മുമ്പ് ദ്രോഹം ചെയ്തവനായ	ത്വയി	നീ
		ഹതേ	ഹതനായിരിക്കെ,
മാം	എന്നെ	ഇന്ദ്രം	ഇന്ദ്രനെ
ദൃഷ്ട്വാ	നോക്കി	കഥം ജയിഷ്യാമി!	എങ്ങിനെ ഞാൻ ജയിക്കും?
ഹസിഷ്യന്തി	അപഹസിക്കും;		

തദിദം മാമനുപ്രാപ്തം വിഭീഷണവചഃ ശുഭം
യദജ്ഞാനാന്മയാ തസ്യ ന ഗൃഹീതം മഹാത്മനഃ. 21

"മയാ	"എന്നാൽ	ഗൃഹീതം ന,	സ്വീകരിക്കപ്പെട്ടില്ല
അജ്ഞാനാത്	മൂഢതകൊണ്ട്	തത്	ആ [യോ,
മഹാത്മനഃ	മഹാത്മാവായ	ഇദം ശുഭം	ഈ ഹിതകരമായ
തസ്യ	ആ വിഭീഷണന്റെ	വിഭീഷണവചഃ	വിഭീഷണവാക്യം
യത്	യാതൊരുവാക്ക്	മാം	എനിക്ക്
		അനുപ്രാപ്തം.	ഇപ്പോൾ ഫലിച്ചു.

വിഭീഷണവചോ യാവത് കുംഭകർണ്ണപ്രഹസ്തയോഃ
വിനാശോऽയം സമുത്പന്നോ മാം പ്രീഡയതി ഭാരുണഃ. 22

"വിഭീഷണ-വചഃ യാവത്	"വിഭീഷണന്റെ വാക്യപ്രകാരംതന്നെ,	സമുത്പന്നഃ;	ഏറ്റപ്പെട്ട;
		ഭാരുണഃ	ഘോരമായ
കുംഭകർണ്ണ-പ്രഹസ്തയോഃ	കുംഭകർണ്ണനും പ്രഹസ്തനും	അയം	ഈ സംഗതി
		മാം	എന്നെ
വിനാശഃ	നാശം	പ്രീഡയതി.	ലജ്ജിപ്പിക്കുന്നു.

തസ്യായം കർമ്മണഃ പ്രാപ്തോ വിപാകോ മമ ശോകദഃ
യന്മയാ ധാർമ്മികഃ ശ്രീമാൻ സ നിരസ്തോ വിഭീഷണഃ. 23

"മയാ	"എന്നാൽ,	തസ്യ കർമ്മണഃ	ആ പ്രവൃത്തിയുടെ
ധാർമ്മികഃ	ധർമ്മശീലനും	ശോകദഃ	ദുഃഖകരമായ
ശ്രീമാൻ	ശ്രീമാനുമായ	അയം വിപാകഃ	ഈ ഫലം
സഃ വിഭീഷണഃ	ആ വിഭീഷണൻ	മമ	എനിക്ക്
നിരസ്തഃ;	ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ട;	പ്രാപ്തഃ."	പ്രാപിപ്പാനിടവന്നിരിക്കുന്നത്."
യത്	അതിനാലാണ്		

ഇതി ബഹുവിധമാകുലാന്തരാത്മാ
കൃപണമതീവ വിലപ്യ കുംഭകർണ്ണം
ന്യപതദഥ ദശാനനോ ഭൃശാർത്ത-
സ്ത്വമനുജമിന്ദ്രരിപും ഹതം വിദിത്വാ. 24

ദശാനനഃ,	ദശമുഖൻ,	ഇതി	മേൽപ്രകാരം
ഇന്ദ്രരിപും	ഇന്ദ്ര ശത്രുവും	ബഹുവിധം	പലവാറായി
അനുജം	അനുജനുമായ	അതീവ കൃപണം	അതിദീനമാംവണ്ണം
തം ഹതം	ആ മരിച്ചുപോയ	ആകുലാന്തരാത്മാ	ഉള്ളം കലങ്ങിയവനായി
കുംഭകർണ്ണം	കുംഭകർണ്ണനെ	വിലപ്യ,	പ്രലപിച്ച്,
വിദിത്വാ,	ഓർത്ത്	അഥ	ഉടനെ
ഭൃശാർത്തഃ,	ഏറ്റം പരിതപിക്കുന്നവനായി,	ന്യപതത്.	നിലത്തു പതിച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
അഷ്ടഷഷ്ടിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തെട്ടാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ഏകോനസപ്തതിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തൊമ്പതാംസർഗ്ഗം.

[നരാന്തകവധഃ = നരാന്തകന്റെ വധം.]

ഏവം വിലപമാനസ്യ രാവണസ്യ ദുരാത്മനഃ
ശ്രുത്വാ ശോകാഭിതപ്തസ്യ ത്രിശിരാ വാക്യമബ്രവീത്. 1

ദുരാത്മനഃ	ദുരാത്മാവായ	വിലപമാനസ്യ,	പ്രലപിക്കുന്നസമയം,
രാവണസ്യ	രാവണൻ	ത്രിശിരാഃ	ത്രിശിരസ്സ്
ശോകാഭി-തപ്തസ്യ	ശോകസന്തപ്തനായി	ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
		വാക്യം	ഇപ്രകാരം ഉണത്തിച്ചു.
ഏവം	ഇപ്രകാരം	അബ്രവീത്.	

ഏവമേവ മഹാവീര്യോ ഹതോ നസ്താതമധ്യമഃ
ന തു സത്പുരുഷാ രാജൻ വിലപന്തി യഥാ ഭവാൻ. 2

"നഃ	"ഞങ്ങളുടെ	രാജൻ!	മഹാരാജാവേ!
മഹാവീര്യഃ	മഹാവീര്യശാലിയായ	ഭവാൻ യഥാ,	നിന്തിരുവടിചെയ്യുന്ന പോലെ,
താതമധ്യമഃ	മദ്ധ്യമപിതാവ്		
ഹതഃ;	ഹതനായി;	സത്പുരുഷാഃ	യോഗ്യന്മാർ
ഏവം ഏവ തു,	അപ്രകാരമായാലും,	വിലപന്തി ന.	പ്രലപിക്കുമാറില്ല.

നൂനം ത്രിഭുവനസ്യാപി പര്യാപ്തസ്ത്വമസി പ്രഭോ
സ കസ്മാത് പ്രാകൃത ഇവ ശോചസ്യാത്മാനമീദൃശം. 3

"പ്രഭോ!	"പ്രഭോ!	സഃ	ആ നിന്തിരുവടി
ത്വം	നിന്തിരുവടി	കസ്മാത്	എന്തിന്നാണ്
ത്രിഭുവനസ്യ അപി	മൂന്നുലോകത്തിന്നും	പ്രാകൃതഃ ഇവ	സാമാന്യനെന്ന പോലെ
പര്യാപ്തഃ അസി;	ധാരാളം മതിയായവനാണ്;	ആത്മാനം	തന്നെക്കുറിച്ച്
		ഈദൃശം	ഇങ്ങിനെ
നൂനം	അപ്രകാരമായിരിക്കെ	ശോചസി?	വ്യസനിക്കുന്നത്?

ബ്രഹ്മദത്താऽസ്തി തേ ശക്തിഃ കവചഃ സായകോ ധനുഃ
സഹസ്രഖരസംയുക്തോ രഥോ മേഘസ്വനോ മഹാൻ. 4

"തേ	"നിന്തിരുവടിക്ക്	ധനുഃ	ധനുസ്സും
ബ്രഹ്മദത്താ	ബ്രഹ്മദേവനാൽ	സഹസ്രഖര-സംയുക്തഃ	ആയിരം കോവർകഴുത കൾ കെട്ടിയതും
ശക്തിഃ	വേൽ [നൽകപ്പെട്ട		
അസ്തി;	കയ്യിലുണ്ട്;	മേഘസ്വനഃ	ഇടിമുഴക്കം പൂണ്ടതും
കവചഃ	കവചവും	മഹാൻ	വമ്പിച്ച [ആയ
സായകഃ	ബാണവും	രഥഃ.	രഥവുമുണ്ട്.

ത്വയാ സകൃദ്വിശസ്ത്രേണ വിശസ്താ ദേവദാനവാഃ
സ സർവ്വായുധസംപന്നോ രാഘവം ശാസ്തുമർഹസി. 5

"അസകൃത്	"പലകുറി	സഃ	അപ്രകാരമുള്ള നിന്തിരുവടി
ത്വയാ	നിന്തിരുവടിയാൽ	സർവ്വായുധ-സംപന്നഃ	സർവ്വായുധങ്ങളേയും കയ്ക്കൊണ്ടവനായി
വിശസ്ത്രേണ	ആയുധമില്ലാതെതന്നെ	രാഘവം	രാമനെ
ദേവദാനവാഃ	ദേവന്മാരും ദാനവന്മാരും	ശാസ്തും അർഹസി.	വധിപ്പാൻ സമർത്ഥനാണ്.
വിശസ്താഃ;	പീഡിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്;		

കാമം തിഷ്ഠ മഹാരാജ നിർഗ്ഗമിഷ്യാമ്യഹം രണം
ഉദ്ധരിഷ്യാമി തേ ശത്രൂൻ ഗരുഡഃ പന്നഗാനിവ. 6

"കാമം!	"അതിരിക്കട്ടെ!	തേ	നിന്തിരുവടിയുടെ
മഹാരാജ!	മഹാരാജാവേ!	ശത്രൂൻ	ശത്രുക്കളെ
തിഷ്ഠ!	നിന്തിരുവടി ഒന്നും ചെയ്യേണ്ടതില്ല!	ഗരുഡഃ	ഗരുഡൻ
അഹം	ഞാൻ	പന്നഗാൻ	സർപ്പങ്ങളെ
രണം	പോരിന്നായി	ഇവ	എന്നവിധം
നിർഗ്ഗമിഷ്യാമി;	പോയ്വരട്ടെ;	ഉദ്ധരിഷ്യാമി.	ഞാൻ ഇല്ലാതാക്കുന്നുണ്ട്.

ശംബരോ ദേവരാജേന നരകോ വിഷ്ണുനാ യഥാ
തഥാഽദ്യ ശയിതാ രാമോ മയാ യുധി നിപാതിതഃ 7

"ദേവരാജേന	"ദേവേന്ദ്രനാൽ	യുധി	പോരിൽ
ശംബരഃ	ശംബരാസുരനും	രാമഃ	രാമൻ
വിഷ്ണുനാ	വിഷ്ണുവിനാൽ	മയാ	എന്നാൽ
നരകഃ	നരകാസുരനും	നിപാതിതഃ	കൊല്ലപ്പെട്ട്
യഥാ തഥാ,	എപ്രകാരമൊ അപ്രകാരം	ശയിതാ."	വീണുകിടക്കുന്നതാണ്."
അദ്യ	ഇപ്പോൾ		

[ഇവിടെ വിവക്ഷിക്കപ്പെട്ട നരകാസുരൻ ശ്രീകൃഷ്ണനാൽ വധിക്കപ്പെട്ട മഹിപുത്രനായ നരകാസുരനല്ലെന്ന് ബോദ്ധ്യമാകുന്നു. എന്നു (ഗോ. രാ.) ഭാരതം ആദിപർവ്വം 66-ാം അദ്ധ്യായത്തിൽ "ദനുപുത്രാ മഹാരാജാ ദശ ദാനവവംശജാഃ. ഏകാക്ഷോ മൃതപോ വീരഃ പ്രലംബ നരകാവപി. വാതാപിഃ ശത്രുതപനഃ ശഠശ്ചൈവ മഹാസുരഃ ഗവിഷ്ഠശ്ച വനായുശ്ച ദീർഘജിഹ്വശ്ച ദാനവഃ" എന്നിങ്ങിനെ ദനുപുത്രനായ ഒരു നരകാസുരൻ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.]

ശ്രുത്വാ ത്രിശിരസോ വാക്യം രാവണോ രാക്ഷസാധിപഃ
പുനർജ്ജാതമിവാത്മാനം മന്യതേ കാലചോദിതഃ. 8

കാലചോദിതഃ	മരണകാലമടുത്ത	ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
രാക്ഷസാധിപഃ	രാക്ഷസാധിപനായ	ആത്മാനം	തന്നെ
രാവണഃ,	രാവണൻ,	പുനർജ്ജാതം ഇവ	ചത്തു ജീവിച്ചവനെന്നുതന്നെ
ത്രിശിരസഃ	ത്രിശിരസ്സിന്റെ		
വാക്യം	വാക്യത്തെ	മന്യതേ.	കരുതുകയായി.

ശ്രുത്വാ ത്രിശിരസോ വാക്യം ദേവാന്തകനരാന്തകൌ
അതികായശ്ച തേജസ്വീ ബഭൂവുർയുദ്ധഹർഷിതാഃ. 9

ദേവാന്തക-നരാന്തകൌ	ദേവാന്തകനും നരാന്തകനും
തേജസ്വീ	പ്രതാപശാലിയായ
അതികായഃ ച	അതികായനും
ത്രിശിരസഃ	ത്രിശിരസ്സിന്റെ
വാക്യം	വാക്ക്
ശ്രുത്വാ,	കേട്ട്,
യുദ്ധഹർഷിതാഃ	യുദ്ധോത്സാഹം പൂണ്ടവരായി
ബഭൂവുഃ.	ഭവിച്ചു.

[ത്രിശിരസ്സ്, അതികായൻ, ദേവാന്തകൻ, നരാന്തകൻ ഇവർ രാവണപുത്രന്മാരാകുന്നു.]

തതോഽഹമഹമിത്യേവ ഗർജ്ജന്തോ നൈർഋതർഷഭാഃ
രാവണസ്യ സുതാ വീരാഃ ശക്രതുല്യപരാക്രമാഃ. 10

തതഃ	അപ്പോൾ
നൈർഋതർഷഭാഃ ഏവ	രാക്ഷസവീരന്മാരും
ശക്രതുല്യ-പരാക്രമാഃ	ഇന്ദ്രതുല്യ പരാക്രമന്മാരും
വീരാഃ	വീരന്മാരും അയ
രാവണസ്യ	രാവണന്റെ
സുതാഃ,	ആ പുത്രന്മാർ,
അഹം അഹം	ഞാൻ, ഞാൻ
ഇതി ഗർജ്ജന്തഃ.	എന്ന് ഗർജ്ജിച്ചു.

അന്തരിക്ഷഗതാഃ സർവ്വേ സർവ്വേ മായാവിശാരദാഃ
സർവ്വേ ത്രിദശദർപ്പഘ്നാഃ സർവ്വേ ച രണദുർജ്ജയാഃ. 11

സർവ്വേ	എല്ലാവരും
അന്തരിക്ഷ-ഗതാഃ;	ആകാശത്തിൽ സഞ്ചരിപ്പാൻ കഴിവുള്ളവർ;
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
മായാവിശാരദാഃ	മായയിൽനിപുണന്മാർ
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
ത്രിദശദർപ്പഘ്നാഃ;	ദേവന്മാരുടെ ദർപ്പത്തെ കളഞ്ഞവർ;
സർവ്വേ ച	എല്ലാവരും
രണദുർജ്ജയാഃ.	പോരിൽ അജയ്യന്മാർ.

സർവ്വേ സുബലസംപന്നാഃ സർവ്വേ വിസ്തീർണ്ണകീർത്തയഃ
സർവ്വേ സമരമാസാദ്യ ന ശ്രൂയന്തേ പരാജിതാഃ 12
ദേവൈരപി സഗന്ധർവ്വൈഃ സകിന്നരമഹോരഗൈഃ. 13

സർവ്വേ	എല്ലാവരും
സുബല-സംപന്നാഃ;	അതിയായ ബലംപൂണ്ടവർ;
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
വിസ്തീർണ്ണ-കീർത്തയഃ;	വിശാലയശസ്സോടുകൂടിയവർ;
സർവ്വേ	എല്ലാവരും
സമരം	പോരിന്നായി
ആസാദ്യ,	ഏറ്റ്,
സഗന്ധർവ്വൈഃ	ഗന്ധർവ്വന്മാരോടുകൂടിയവരും
സകിന്നര-മഹോരഗൈഃ	കിന്നരന്മാർ, മഹോരഗന്മാർ എന്നവരോടുകൂടിയവരും അയ
ദേവൈഃ അപി	ദേവന്മാരാലുംകൂടി,
പരാജിതാഃ	തോല്പിക്കപ്പെട്ടവരായി
ശ്രൂയന്തേ ന.	അറിയപ്പെട്ടന്നില്ല.

സർവ്വേ ച വിദുഷോ വീരാഃ സർവ്വേ യുദ്ധവിശാരദാഃ
സർവ്വേ പ്രവരവിജ്ഞാനാഃ സർവ്വേ ലബ്ധ്വരാസ്തഥാ. 14

സർവ്വേ	എല്ലാവരും	സർവ്വേ തഥാ	എല്ലാവരും
വിദുഷഃ	പഠിച്ചറിവുള്ള	പ്രവര-വിജ്ഞാനാഃ	നല്ല അറിവുള്ളവർ;
വീരാഃ;	വീരന്മാർ;		
സർവ്വേ	എല്ലാവരും	സർവ്വേ ച	എല്ലാവരും
യുദ്ധവിശാരദാഃ;	യുദ്ധവിദഗ്ദ്ധന്മാർ;	ലബ്ധ്വരാഃ.	വരങ്ങൾനേടീട്ടുള്ളവർ.

സ തൈസ്തദാ ഭാസ്കരതുല്യവർച്ചസൈഃ
സുതൈർവൃതഃ ശത്രുബലപ്രമർദ്ദനൈഃ
രരാജ രാജാ മഘവാൻ യഥാഽമരൈർ-
വൃതോ മഹാദാനവദർപ്പനാശനൈഃ. 15

തദാ	അപ്പോൾ	വൃതഃ,	ചുഴപ്പെട്ടവനായി,
സഃ	ആ	മഹാദാനവ-ദർപ്പനാശനൈഃ	അസുരോത്തമന്മാരുടെ അഹമ്മതിയടക്കുന്ന
രാജാ,	രാവണമഹാരാജാവ്,		
ഭാസ്കരതുല്യ-വർച്ചസൈഃ	സൂര്യസമകാന്തിപൂണ്ട വരും	അമരൈഃ	അമരന്മാരാൽ
		വൃതഃ	ചുഴപ്പെട്ട
ശത്രുബല-പ്രമർദ്ദനൈഃ	ശത്രുസൈന്യവിധ്വംസകന്മാരും ആയ	മഘവാൻ യഥാ	ഇന്ദ്രനെന്നപോലെ
		രരാജ.	വിളങ്ങി.
തൈഃ സുതൈഃ	ആ പുത്രന്മാരാൽ		

സ പുത്രാൻ സംപരിഷ്വജ്യ ഭ്രഷയിത്വാ ച ഭ്രഷണൈഃ
ആശീർഭിശ്ച പ്രശസ്താഭിഃ പ്രേഷയാമാസ സംയുഗേ. 16

സഃ	അവൻ	ഭ്രഷയിത്വാ ച,	അണിയിച്ച്,
പുത്രാൻ	പുത്രന്മാരെ	പ്രശസ്താഭിഃ	ഉത്കൃഷ്ടങ്ങളായ
സംപരിഷ്വജ്യ ച	ആലിംഗനംചെയ്ത്	ആശീർഭിഃ	ആശിസ്സുകളോടുംകൂടി
		സംയുഗേ	പോരിന്നായി
ഭ്രഷണൈഃ	അലങ്കാരങ്ങളാൽ	പ്രേഷയാമാസ.	പറഞ്ഞയച്ചു.

യുദ്ധോന്മത്തം ച മത്തം ച ഭ്രാതരൌ ചാപി രാവണഃ
രക്ഷണാർത്ഥം കുമാരാണാം പ്രേഷയാമാസ സംയുഗേ. 17

രാവണഃ	രാവണൻ	മത്തം ച,	മത്തനെന്നവനേയും
അപി ച,	അതുകൂടാതെ,	സംയുഗേ	പോരിൽ
ഭ്രാതരൌ	സഹോദരന്മാരായ	കുമാരാണാം	പുത്രന്മാരുടെ
യുദ്ധോന്മത്തം ച	യുദ്ധോന്മത്തനേയും	രക്ഷണാർത്ഥം	രക്ഷയ്ക്കായി
		പ്രേഷയാമാസ.	പറഞ്ഞയച്ചു.

[താഴെ 20-ംശ്ലോകത്തിൽനിന്ന് യുദ്ധോന്മത്തനും മത്തനും, മഹോദരമഹാപാർശ്വന്മാരാണെന്ന് വ്യക്തമാകുന്നു.]

തേ ഽഭിവാദ്യ മഹാത്മാനം രാവണം രിപുരാവണം
കൃതപ്രാ പ്രദക്ഷിണം ചൈവ മഹാകായാഃ പ്രതസ്ഥിരേ. 18

മഹാകായാഃ	വൻശരീരങ്ങളാൻവ	രാവണം	രാവണനെ
തേ,	അവർ, [രായ	അഭിവാദ്യ ച	നമസ്കരിച്ചു്
രിപുരാവണം	ശത്രുക്കളെ നിലവിളി	പ്രദക്ഷിണം കൃതപ്രാ ഏവ	പ്രദക്ഷിണംചെയ്തശേഷം
	പ്പിക്കുന്ന		
മഹാത്മാനം	മഹാവിക്രമശാലിയായ	പ്രതസ്ഥിരേ.	യാത്രയ്ക്കൊരുങ്ങി.

സർവ്വൗഷധീഭിർഗ്ഗന്ധൈശ്ച സമാലഭ്യ മഹാബലാഃ
നിർജ്ജഗ്മുർനൈർഋതശ്രേഷ്ഠാഃ ഷഡേതേ യുദ്ധകാംക്ഷിണഃ. 19

മഹാബലാഃ	അതിബലവാന്മാരും	ഷട്,	ആറുപേരും,
യുദ്ധകാംക്ഷിണഃ	യുദ്ധകാംക്ഷികളും ആയ	സർവ്വൗഷധീഭിഃ	പല ഔഷധികളുടെ രസങ്ങളും
ഏതേ	ഈ	ഗന്ധൈശ്ച	സുഗന്ധദ്രവ്യങ്ങളും
നൈർഋത-ശ്രേഷ്ഠാഃ	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠന്മാർ	സമാലഭ്യ	പൂശിക്കൊണ്ടു്
		നിർജ്ജഗ്മുഃ.	പുറപ്പെട്ടു.

[“കുഷ്ഠം മാംസീ ഹരിദ്രേ ദ്വേ മുരാ ശൈലേയ ചന്ദനേ. വചാചമ്പകമുസ്താശ്ച സർവ്വൗഷധ്യോ ദശ സ്മൃതാഃ” കൊട്ടം, മാഞ്ചി, മഞ്ഞൾ രണ്ടുവക, മുരാമാഞ്ചി, ചേലേയം, ചന്ദനം, വയമ്പു്, ചമ്പകം, മുത്തങ്ങ, എന്നവ സർവ്വൗഷധി എന്നു പറയുന്നവയും ആയുധപ്രഹാരനിവർത്തകങ്ങളായ മരുന്നുകളുമാകുന്നു. (ഗോ. രാ.)]

ത്രിശിരാശ്ചാതികായശ്ച ദേവാന്തകനരാന്തകൌ
മഹോദരമഹാപാർശ്വൌ നിർജ്ജഗ്മുഃ കാലചോദിതാഃ. 20

കാലചോദിതാഃ	ചാവട്ടത്തവരായ	ദേവാന്തക-നരാന്തകൌ ച	ദേവാന്തകനും, നരാന്തകനും
ത്രിശിരാഃ	ത്രിശിരസ്സും	മഹോദരമഹാപാർശ്വൌ ച	മഹോദരനും മഹാപാർശ്വനും
അതികായഃ	അതികായനും	നിർജ്ജഗ്മുഃ.	പുറത്തിറങ്ങി.

തതഃ സുദർശനം നാമ നീലജീമൂതസന്നിഭം
ഐരാവതകുലേ ജാതമാരുരോഹ മഹോദരഃ. 21

മഹോദരഃ,	മഹോദരൻ	നീലജീമൂത-സംനിഭം	കരിമുകിലൊത്തതും ആയ
തതഃ	അപ്പോൾ	സുദർശനം നാമ	സുദർശനമെന്ന ആനപ്പു
ഐരാവതകുലേ	ഐരാവതകുലത്തിൽ	ആരുരോഹ.	കയറിയിരുന്നു. [റത്തു്
ജാതം	ജനിച്ചതും		

സർവ്വായുധസമായുക്തം തൂണീഭിശ്ച സപ്രകൃതം
രരാജ ഗജമാസ്ഥായ സവിതേവാസ്തമൂർധനി. 22

സർവ്വായുധ-സമായുക്തം	എല്ലാ ആയുധങ്ങളോടു കൂടിയതും	ആസ്ഥായ,	കയറിക്കൊണ്ടു്,
		അസ്തമൂർധനി	അസ്തഗിരിശിഖരത്തിൽ
തൂണീഭിഃ	ആവനാഴികളാൽ	സവിതാ	ആദിത്യൻ
സപ്രകൃതം ച	അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടതു	ഇവ,	എന്നപോലെ
ഗജം	ആനപ്പുറത്തു് [മായ	രരാജ.	അവൻ വിലസി.

ഹയോത്തമസമായുക്തം സവ്വായുധസമാകുലം
ആരുരോഹ രഥശ്രേഷ്ഠം ത്രിശിരാ രാവണാത്മജഃ. 23

രാവണാത്മജഃ	രാവണപുത്രനായ	സവ്വായുധ-സമാകുലം	സവ്വായുധങ്ങളും നിറഞ്ഞതും ആയ
ത്രിശിരാഃ,	ത്രിശിരസ്സ്,		
ഹയോത്തമ-സമായുക്തം	വിശേഷപ്പെട്ട കുതിര കൾ കെട്ടിയതും	രഥശ്രേഷ്ഠം	ഉത്തമരഥത്തിൽ
		ആരുരോഹ.	കയറി.

ത്രിശിരാ രഥമാസ്ഥായ വിരരാജ ധനുർധരഃ
സവിദ്യുദുല്ലഃ ശൈലാഗ്രേ സേന്ദ്രചാപ ഇവാംബുദഃ. 24

ത്രിശിരാഃ	ത്രിശിരസ്സ്,	സവിദ്യുദുല്ലഃ	മിന്നലോടും കൊള്ളിമീ
ധനുർധരഃ	ധനുഷ്പാണിയായി		നുകളോടും കൂടിയതായി
രഥം	രഥത്തിൽ	സേന്ദ്രചാപഃ	മഴവില്ലോടുകൂടിയ
ആസ്ഥായ,	കയറിക്കൊണ്ട്,	അംബുദഃ ഇവ,	മേഘം എന്നപോലെ,
ശൈലാഗ്രേ	പവ്വതാഗ്രത്തിൽ	വിരരാജ.	പരിലസിച്ചു.

ത്രിഭിഃ കിരീടൈഃ ശുശുഭേ ത്രിശിരാഃ സ രഥോത്തമേ
ഹിമവാനിവ ശൈലേന്ദ്രസ്ത്രിഭിഃ കാഞ്ചനപവ്വതൈഃ. 25

രഥോത്തമേ	ആ ഉത്തമരഥത്തിൽ,	ഹിമവാൻ	ഹിമാലയം
സഃ	ആ	ത്രിഭിഃ	മൂന്നു
ത്രിശിരാഃ,	ത്രിശിരസ്സ്,	കാഞ്ചന-പവ്വതൈഃ	പൊൻകുന്നുകളാൽ
ത്രിഭിഃ	മൂന്നു		
കിരീടൈഃ,	കിരീടങ്ങളാൽ,	ഇവ	എന്നപോലെ
ശൈലേന്ദ്രഃ	പവ്വതരാജാവായ	ശുശുഭേ.	ശോഭിച്ചു.

അതികായോഽപി തേജസ്വീ രാക്ഷസേന്ദ്രസുതസ്തദാ
ആരുരോഹ രഥശ്രേഷ്ഠം ശ്രേഷ്ഠഃ സവ്വധനുഷ്മതാം 26
സുചക്രാക്ഷം സുസംയുക്തം സപതാകധ്വജം സുകൂബരം
തൂണീബാണാസനൈർദീപ്തം പ്രാസാസിപരിഘാകുലം 27

തദാ	അപ്പോൾ	സപതാകധ്വജം	നല്ല പതാകങ്ങളോടുകൂടിയതും
തേജസ്വീ	പരാക്രമശാലിയും		
സവ്വധനുഷ്മതാം	എല്ലാവില്ലാളികളിലും വെച്ച്	സുകൂബരം	ഭംഗിയുള്ള കോൽമരങ്ങളോടുകൂടിയതും
ശ്രേഷ്ഠഃ	ശ്രേഷ്ഠനും	തൂണീബാണാസനൈഃ	ആവനാഴികളെക്കൊണ്ടും വില്ലുകളെക്കൊണ്ടും
രാക്ഷസേന്ദ്രസുതഃ	രാക്ഷസരാജാവിന്റെ പുത്രനും ആയ	ദീപ്തം	വിളങ്ങുന്നതും
അതികായഃ അപി	അതികായനും	പ്രാസാസിപരിഘാകുലം	കുന്തം, വാൾ, ഇരിമ്പുച്ചുറ്റ് എന്നവയോടുകൂടിയതും ആയ
സുചക്രാക്ഷം	നല്ല ചക്രങ്ങളും അച്ചുതണ്ടുമാന്നതും	രഥശ്രേഷ്ഠം	ഉത്തമരഥത്തിൽ
സുസംയുക്തം	ദൃഢമായി കൂട്ടപ്പെട്ടതും	ആരുരോഹ,	കയറി.

സ കാഞ്ചനവിചിത്രേണ മകുടേന വിരാജതാ
ഭൂഷണൈശ്ച ബഭൌ മേരുഃ കിരണൈരിവ ഭാസയൻ. 28

സഃ	അവൻ	ഭൂഷണൈഃ ച,	ഭൂഷണങ്ങളാലും,
കാഞ്ചന-വിചിത്രേണ	സ്വൎണ്ണഖചിതമായി	കിരണൈഃ	കിരണങ്ങളാൽ
		ഭാസയൻ	പ്രകാശിക്കുന്ന
വിരാജതാ	പരിലസിക്കുന്ന	മേരുഃ ഇവ,	മേരു പൎവ്വതമെന്ന
മകുടേന,	കിരീടത്താലും,	ബഭൌ.	വിളങ്ങി. [പോലെ,

സ രരാജ രഥേ തസ്മിൻ രാജസൂനുർമഹാബലഃ
വൃതോ നൈരൃതശാർദ്ദൂലൈൎവ്വജ്രപാണിരിവാമരൈഃ 29

തസ്മിൻ രഥേ,	ആ രഥത്തിൽ,	വൃതഃ,	ചൂഴപ്പെട്ടവനായി,
സഃ മഹാബലഃ	ആ മഹാശക്തിമാനാ	അമരൈഃ	ദേവന്മാരാൽ
രാജസൂനുഃ,	രാജപുത്രൻ, [യ	വജ്രപാണിഃ	ഇന്ദ്രൻ
നൈരൃത-ശാർദ്ദൂലൈഃ	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠന്മാരാൽ	ഇവ,	എന്ന പോലെ,
		രരാജ.	ശോഭിച്ചു.

ഹയമുച്ചൈഃശ്രവഃപ്രഖ്യം ശ്വേതം കനകഭൂഷണം
മനോജവം മഹാകായമാരുരോഹ നരാന്തകഃ. 30

നരാന്തകഃ	നരാന്തകൻ	മനോജവം	മനോവേഗതയുള്ളതും
ഉച്ചൈഃശ്രവഃ-പ്രഖ്യം	ഇന്ദ്രാശ്വമായ ഉച്ചൈഃ ശ്രവസ്സിന്നൊത്തതും	മഹാകായം	വമ്പിച്ച ഉടലോടുകൂടിയതും ആയ
ശ്വേതം	വെണ്മപൂണ്ടതും	ഹയം	കുതിരയിൽ
കനകഭൂഷണം	തങ്കക്കോപ്പുകളാൎന്നതും	ആരുരോഹ.	കയറി.

ഗൃഹീത്വാ പ്രാസമുല്ക്കാഭം വിരരാജ നരാന്തകഃ
ശക്തിമാദായ തേജസ്വീ ഗുഹഃ ശിഖിഗതോ യഥാ. 31

നരാന്തകഃ,	നരാന്തകൻ,	ശിഖിഗതഃ	മയിൽവാഹനത്തിൽ കയറിയ
ഉല്ക്കാഭം	എരികൊള്ളിയൊത്ത		
പ്രാസം	ഒരു കുന്തത്തെ	തേജസ്വീ	തേജസ്വിയായ
ഗൃഹീത്വാ,	കയ്യിലെടുത്ത്,	ഗുഹഃ യഥാ,	ഷൺമുഖനെന്നപോലെ,
ശക്തിം	വേലിനേയും		
ആദായ,	ഏന്തിയവനായി,	വിരരാജ.	പ്രകാശിച്ചു.

ദേവാന്തകഃ സമാദായ പരിഘം വജ്രഭൂഷണം
പരിഗൃഹ്യ ഗിരിം ദോൎഭ്യാം വപുൎവ്വിഷ്ണോൎവിഡംബയൻ. 32

ദേവാന്തകഃ	ദേവാന്തകൻ	ഗിരിം	(സമുദ്രമഥനത്തിൽ മന്ദര) പൎവ്വതത്തെ
വജ്രഭൂഷണം	വജ്രാലംകൃതമായ		
പരിഘം	ഇരിമ്പുലയ്ക്ക	പരിഗൃഹ്യ	താങ്ങിക്കൊണ്ടുനില്ക്കുന്ന
		വിഷ്ണോഃ	വിഷ്ണുഭഗവാന്റെ
സമാദായ,	കയ്യിൽപിടിച്ച്,	വപുഃ	സ്വരൂപത്തെ
ദോൎഭ്യാം	രണ്ടുകയ്ക്കളാലും	വിഡംബയൻ.	അനുകരിച്ചുവിളങ്ങി.

മഹാപാശ്ച മഹാകായോ ഗദാമാദായ വീര്യവാൻ
വിരരാജ ഗദാപാണിഃ കുബേര ഇവ സംയുഗേ. 33

മഹാകായഃ	വൻശരീരമാന്നവനും	സംയുഗേ	പോരിൽ
വീര്യവാൻ	വീര്യശാലിയും ആയ	ഗദാപാണിഃ	ഗദാപാണിയായ
മഹാപാശ്ചഃ,	മഹാപാശൻ,	കുബേരഃ	കുബേരൻ
ഗദാം	ഗദയെ	ഇവ	എന്നപോലെ
ആദായ,	കയ്ക്കൊണ്ട്	വിരരാജ.	വിളങ്ങി.

പ്രതസ്ഥിരേ മഹാത്മാനോ ബലൈരപ്രതിമൈർവൃതാഃ. 34

മഹാത്മാനഃ	അതിശക്തന്മാരായ അവർ	ബലൈഃ	സേനകളോട്ട
		വൃതാഃ	കൂടിയവരായി
അപ്രതിമൈഃ	എതിരില്ലാത്ത	പ്രതസ്ഥിരേ.	പുറപ്പെട്ടു.

താൻ ഗജൈശ്ച തുരംഗൈശ്ച രഥൈശ്ചാംബുദനിസ്വനൈഃ
അന്വയുർമഹാത്മാനോ രാക്ഷസാഃ പ്രവരായുധാഃ. 35

മഹാത്മാനഃ	അതിധൈര്യശാലികൾ	തുരംഗൈഃ ച	കുതിരകളിലും
പ്രവരായുധാഃ	നല്ല ആയുധങ്ങൾ [ളും ധരിച്ചവരുംആയ	അംബുദ-നിസ്വനൈഃ	ഇടിമുഴക്കമാന്ന
രാക്ഷസാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,	രഥൈഃ ച	രഥങ്ങളിലും കയറി
താൻ	അവരെ		ക്കൊണ്ട്
ഗജൈഃ ച	ആനകളിലും	അന്വയുഃ.	പിൻതുടർന്നു.

തേ വിരേജുർമഹാത്മാനഃ കുമാരാഃ സൂര്യവർച്ചസഃ
കിരീടിനഃ ശ്രിയാ ജുഷ്ടാ ഗ്രഹാ ദീപ്താ ഇവാംബരേ. 36

മഹാത്മാനഃ	അതിബലശാലികളും	കുമാരാഃ,	കുമാരന്മാർ,
സൂര്യവർച്ചസഃ	സൂര്യതേജസ്സാന്നവരും	അംബരേ	ആകാശത്തിൽ
കിരീടിനഃ	കിരീടം ധരിച്ചവരും	ദീപ്താഃ	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന
ശ്രിയാ ജുഷ്ടാഃ	കാന്തിപൂണ്ടുവിളങ്ങുന്ന വരുമായ	ഗ്രഹാഃ	ഗ്രഹങ്ങൾ
		ഇവ	എന്നപോലെ
തേ	അ	വിരേജുഃ.	പ്രകാശിച്ചു.

പ്രഗൃഹീതാ ബഭ്രേ തേഷാം ശസ്ത്രാണാമാവലിഃ സിതാ
ശാരദാഭ്രപ്രതീകാശാ ഹംസാവലിരിവാംബരേ. 37

തേഷാം	അവരാൽ	ശസ്ത്രാണാം ആവലിഃ,	ആയുധസമൂഹം,
പ്രഗൃഹീതാ	ധരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതും		
ശാരദാഭ്ര-പ്രതീകാശാ	ശരത് കാലമേഘംപോ ലെ	അംബരേ	ആകാശത്തിൽ
		ഹംസാവലിഃ ഇവ	ഹംസനിരയെന്നപോ ലെ
സിതാ	വെണ്മപൂണ്ടതും ആയ	ബഭ്രേ.	വിളങ്ങി.

മരണം വാപി നിശ്ചിത്യ ശത്രൂണാം വാ പരാജയം 38
ഇതി കൃത്വാ മതിം വീരാ നിർജ്ജഗ്മുഃ സംയുഗാത്ഥിനഃ. 39

സംയുഗാത്ഥിനഃ	യുദ്ധത്തിന് സുക്കളായ	പരാജയം വാ	തോല്വ,
വീരാഃ,	ആ വീരന്മാർ,	ഇതി	എന്നിങ്ങിനെ
മരണം അപി വാ	ഒന്നുകിൽ മരണം, അല്ലെന്നാൽ	മതിം കൃത്വാ	ഓത്ത്
		നിശ്ചിത്യ	നിശ്ചയിച്ച്
ശത്രൂണാം	ശത്രുക്കൾക്ക്	നിർജ്ജഗ്മുഃ.	യാത്രയായി.

ജഗർജ്ജുശ്ച പ്രണേദുശ്ച ചിക്ഷിപുശ്ചാപി സായകാൻ
ജഗ്രഹുശ്ചാപി തേ വീരാ നിര്യാന്തോ യുദ്ധദുർമ്മദാഃ. 40

യുദ്ധദുർമ്മദാഃ	യുദ്ധത്തിന്നു വെറി പൂണ്ടവരായ	അപി ച പ്രണേദുഃ;	എന്നല്ല ആർത്തുവിളിച്ചു;
തേ	ആ		
വീരാഃ,	വീരന്മാർ,	അപി ച ചിക്ഷിപുഃ;	ക്രുദ്ധരായി ആക്ഷേപവാക്കുകളുരച്ചു;
നിര്യാന്തഃ	ചെന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവരായി	സായകാൻ ച	ബാണങ്ങളേയും
ജഗർജ്ജുഃ;	അട്ടഹസിച്ചു;	ജഗ്രഹുഃ ച.	കയ്യിലെന്തി.

ക്ഷേപളിതാസ്ഫോടനിനദൈശ്ചചാല ച വസുന്ധരാ
രക്ഷസാം സിംഹനാദൈശ്ച പൂസ്ഫാടേവ തദാംബരം. 41

വസുന്ധരാ ച	ഭൂമിയും	തദാ	ആ സമയം
ക്ഷേപളിതാ-സ്ഫോടനിന-ദൈഃ	ചാടുന്നതിന്റെയും തപ്പുകൊട്ടുന്നതിന്റെയും ശബ്ദങ്ങൾ കൊണ്ട്	അംബരം ച	ആകാശവും
		രക്ഷസാം	രാക്ഷസരുടെ
		സിംഹനാദൈഃ	സിംഹനാദങ്ങളാൽ
ചചാല;	കുലുങ്ങി;	പൂസ്ഫോട ഇവ.	പൊട്ടുന്നപോലിരുന്നു.

തേഽഭിനിഷ്ക്രമ്യ മുദിതാ രാക്ഷസേന്ദ്രാഃ മഹാബലാഃ
ദദൃശുർവ്വാനരാനീകം സമുദ്യതശിലാനഗം. 42

തേ	ആ	അഭിനിഷ്ക്രമ്യ,	എതിർത്തുചെന്ന്,
മഹാബലാഃ	മഹാബലശാലികളായ	സമുദ്യത-ശിലാനഗം	പാറകളും വൃക്ഷങ്ങളും ഉയർത്തിപ്പിടിച്ച
രാക്ഷസേന്ദ്രാഃ,	രാക്ഷസേന്ദ്രന്മാർ,	വാനരാനീകം	വാനരസേനയെ
മുദിതാഃ	ഉത്സാഹം പൂണ്ടവരായി	ദദൃശുഃ.	കണ്ടു.

ഹരയോഽപി മഹാത്മാനോ ദദൃശുർനൈർഋതം ബലം
ഹസ്ത്യശ്വരഥസംബാധം കിങ്കിണീശതനാദിതം 43
നീലജീമൂതസങ്കാശം സമുദ്യതമഹായുധം
ദീപ്താനലരവിപ്രഖ്യൈഃ സർവ്വതോ നൈർഋതൈർവൃതം. 44

മഹാത്മാനഃ	മഹാവിക്രമികളായ	സമുദ്യത-മഹായുധം	ഉയർത്തിപ്പിടിച്ച ആയുധങ്ങളാൻതും
ഹരയഃ അപി	വാനരന്മാരും		
ഹസ്ത്യശ്വ-രഥസംബാധം	ആന, കുതിര, തേർ എന്നവ നിറഞ്ഞതും	ഭീമാനല-രവിപ്രഖ്യൈഃ	ആളുന്ന തീപോലെയും ആദിത്യൻ പോലെ
കിംകിണി-ശതനാദിതം	അനേകം കിങ്കിണികകളുടെ ഒച്ചയോടു കൂടിയതും	നൈർഋതൈഃ	രാക്ഷസരാൽ [യും ഉള്ള
		സർവ്വതഃ	എങ്ങും
		വൃതം	ചൂഴപ്പെട്ടതും ആയ
നീലജീമൂത-സംകാശം	കരിങ്കാറുകൾപോലെത്തതും	നൈർഋതം ബലം	രാക്ഷസസൈന്യത്തെ
		ദദൃശുഃ.	കണ്ടു.

തദ്ദൃഷ്ട്വാ ബലമായാന്തം ലബ്ധലക്ഷാഃ പ്ലവംഗമാഃ
സമുദ്യതമഹാശൈലാഃ സംപ്രണേദുർമ്മഹാബലാഃ 45

മഹാബലാഃ	മഹാബലശാലികളായ	ലബ്ധലക്ഷാഃ	തക്കതായ ലാക്കുകിട്ടിയവരായി
പ്ലവംഗമാഃ,	വാനരന്മാർ,		
തത്	ആ	സമുദ്യതമഹാ-ശൈലാഃ	ഉയർത്തിപ്പിടിച്ച വൻ കുന്നുകളോടു കൂടിയവരായി
ബലം	സൈന്യത്തെ		
ആയാന്തം	നേർക്കുവരുന്നതായി		
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,	സംപ്രണേദുഃ.	ആർത്തു വിളിച്ചു.

അമൃഷ്യമാണാ രക്ഷാംസി പ്രതിനർദ്ദന്തി വാനരാഃ. 46

വാനരാഃ	വാനരന്മാർ,	പ്രതിനർദ്ദന്തി.	എതിരൊലി ചെയ്യുകയായി.
രക്ഷാംസി അമൃഷ്യമാണാഃ	രാക്ഷസന്മാരുടെ ആർപ്പുവിളിസഹിക്കാത്തവരായി,		

തതഃ സമുദ്ഘുഷ്ടരവം നിശമ്യ രക്ഷോഗണാ വാനരയൂഥപാനാം
അമൃഷ്യമാണാഃ പരഹർഷമുഗ്രം മഹാബലാ ഭീമതരം വിനേദുഃ. 47

മഹാബലാഃ	മഹാശക്തിയാന്ന	ഉഗ്രം	കടുത്തായ
രക്ഷോഗണാഃ,	രാക്ഷസഗണങ്ങൾ,	പരഹർഷം	ശത്രുക്കളുടെ ഉത്സാഹത്തെ
തതഃ	അപ്പോൾ		
വാനര-യൂഥപാനാം	വാനരസൈന്യത്തലവന്മാരുടെ	അമൃഷ്യമാണാഃ,	പൊറുക്കുവാൻ കഴിയാത്തവരായി,
സമുദ്ഘുഷ്ടരവം	വമ്പിച്ച ആഘോഷം	ഭീമതരം	അതിഭയങ്കരമാംവണ്ണം
നിശമ്യ,	കേട്ട്, [നിനദത്തെ	വിനേദുഃ.	ഗർജ്ജിച്ചു.

തേ രാക്ഷസബലം ഘോരം പ്രവിശ്യ ഹരിയൂഥപാഃ
വിചേരുരുദ്യതൈഃ ശൈലൈർനഗാഃ ശിഖരിണോ യഥാ. 48

തേ	ആ	ഉദ്യതൈഃ	ഉയർത്തിപ്പിടിച്ച
ഹരിയൂഥപാഃ,	വാനരസേനാധിപന്മാർ	ശൈലൈഃ,	മലകളാൽ,
ഘോരം	ഭയങ്കരമായ	ശിഖരിണഃ	കൊടുമുടികളാൻതും
രാക്ഷസബലം	രാക്ഷസസൈന്യത്തിൽ	നഗാഃ യഥാ	മലകളെന്നപോലെ,
പ്രവിശ്യ,	പ്രവേശിച്ച്,	വിചേരുഃ.	സഞ്ചരിച്ചു.

കേചിദാകാശമാവിശ്യ കേചിദുർവ്യാം പ്ലവംഗമാഃ
രക്ഷഃസൈന്യേഷു സംക്രുദ്ധാശ്ചേരുർദ്രുമശിലായുധാഃ 49
ദ്രുമാംശ്ച വിപുലസ്കന്ധാൻ ഗൃഹ്യ വാനരപുംഗവാഃ. 50

ദ്രുമശിലായുധാഃ	മരങ്ങളും പാറകളും ആ
കേചിത്	ചില [യുധങ്ങളായുള്ള
പ്ലവംഗമാഃ,	വാനരന്മാർ
ആകാശം	വാനിൽ
ആവിശ്യ,	കൂതിച്ചും,
കേചിത്	ചില
വാനരപുംഗവാഃ	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാർ
സംക്രുദ്ധാഃ	കോപമുൾക്കൊണ്ടവ രായി
വിപുല-സ്കന്ധാൻ	വമ്പിച്ചുകൊമ്പുകളാ ൻ
ദ്രുമാൻ	വൃക്ഷങ്ങളെ
ഗൃഹ്യ,	എടുത്തുകൊണ്ടും,
ഉർവ്യാം	നിലത്ത്
രക്ഷഃ-സൈന്യേഷു ച	രാക്ഷസസൈന്യങ്ങൾ ക്കിടയിലും
ചേരുഃ.	സഞ്ചരിച്ചു.

തദ്യുദ്ധമഭവദ്ഘോരം രക്ഷോവാനരസംകുലം. 51

രക്ഷോവാനര-സംകുലം തത്	രാക്ഷസരും വാനരന്മാ രും ഇടകലർന്നതായ അ
യുദ്ധം	യുദ്ധം
ഘോരം അഭവത്.	അതിഭയങ്കരമായിരു ന്നു.

തേ പാദപശിലാശൈലൈശ്ചക്രുർവൃഷ്ടിമനുപമാം
ബാണൌഘൈർവ്യായുമാണാശ്ച ഹരയോ ഭീമവിക്രമാഃ. 52

ഭീമവിക്രമാഃ	ഉഗ്രവിക്രമശാലിക
തേ	അ [ളായ
ഹരയഃ,	വാനരന്മാർ,
ബാണൌഘൈഃ	ശരനിരകളാൽ
വ്യായുമാണാഃ,	മൂടപ്പെട്ടുന്നവരായി,
പാദപശിലാ-ശൈലൈഃ ച	വൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ടും, പാറകൾകൊണ്ടും, കു ന്നുകൾകൊണ്ടും
അനുപമാം	നിസ്സീമമായ
വൃഷ്ടിം ചക്രുഃ.	വൃഷ്ടിപൊഴിച്ചു.

സിംഹനാദാൻ വിനേദുശ്ച രണേ വാനരരാക്ഷസാഃ
ശിലാഭിശ്ചൂർണ്ണയാമാസുർയ്യാതുധാനാൻ പ്ലവംഗമാഃ. 53

രണേ	പോരിൽ
വാനര-രാക്ഷസാഃ ച	കപികളും രാക്ഷസ ന്മാരും
സിംഹനാദാൻ	സിംഹനാദങ്ങൾ
വിനേദുഃ;	മുഴക്കി;
പ്ലവംഗമാഃ	വാനരന്മാർ
യാതുധാനാൻ	രാക്ഷസന്മാരെ
ശിലാഭിഃ	പാറകൾകൊണ്ട്
ചൂർണ്ണയാമാസുഃ.	നുറുക്കാക്കി.

നിജഘ്നുഃ സംയുഗേ ക്രുദ്ധാഃ കവചാഭരണാവൃതാൻ
കേചിദ്രഥഗതാൻ വീരാൻ ഗജവാജിഗതാനപി. 54

ക്രുദ്ധാഃ	ക്രുദ്ധിച്ചുവരായ
കേചിത്,	ചിലർ,
സംയുഗേ	പോരിൽ
കവചാഭരണാവൃതാൻ	കവചങ്ങളും ആഭരണ ങ്ങളും ധരിച്ച്
രഥഗതാൻ	തേരിലിരുന്നിരുന്ന
വീരാൻ,	വീരന്മാരേയും,
ഗജവാജി-ഗതാൻ അപി	ആനപ്പുറത്തും കുതിര പ്പുറത്തും ഇരുന്നിരു ന്നവരേയും
നിജഘ്നുഃ.	മർദ്ദിച്ചു.

നിജഘ്നുഃ സഹസാഽഽപ്ലൃത്യ യാതുധാനാൻ പ്ലവംഗമാഃ
ശൈലശൃംഗാചിതാംഗാശ്ച മുഷ്ടിഭിർവ്വാന്തലോചനാഃ. 55

പ്ലവംഗമാഃ വാനരന്മാർ
ശൈലശൃംഗാചിതാംഗാഃ കുന്നിൻമുടികൾകൊണ്ടു് അംഗങ്ങളെ മൂടുന്നവരായി
മുഷ്ടിഭിഃ മുഷ്ടികൾകൊണ്ടിടിച്ചു്
വാന്തലോചനാഃ ച കണ്ണുതുറിപ്പിക്കുന്നവരായി
സഹസാ പെട്ടെന്നു്
ആപ്ലൃത്യ ചാടിക്കടിച്ചു്
യാതുധാനാൻ രാക്ഷസന്മാരെ
നിജഘ്നുഃ. കൊന്നു.

ചേരുഃ പേതുശ്ച നേദുശ്ച തത്ര രാക്ഷസപുംഗവാഃ
രാക്ഷസാശ്ച ശരൈസ്തീക്ഷ്ണൈർബിഭിദുഃ കപികുഞ്ജരാൻ 56
ശൂലമുദ്ഗരഖഡ്ഗൈശ്ച ജഘ്നുഃ പ്രാസൈശ്ച ശക്തിഭിഃ. 57

രാക്ഷസപുംഗവാഃ രാക്ഷസവീരന്മാർ
തത്ര ആ സമയം
ചേരുഃ; അങ്ങുമിങ്ങും ഓടി;
പേതുശ്ച; വീഴുകയുംചെയ്തു;
നേദുശ്ച; നിലവിളിച്ചു;
ച ഉടനെ
രാക്ഷസാഃ രാക്ഷസന്മാർ
കപികുഞ്ജരാൻ വാനരവീരന്മാരെ
തീക്ഷ്ണൈഃ ക്രൂരമായ
ശരൈഃ ബാണങ്ങളാൽ
ബിഭിദുഃ; പിളർന്നു;
ശൂലമുദ്ഗരഖഡ്ഗൈഃ ശൂലം, മുൾത്തടി, വാൾ എന്നവകൊണ്ടും
പ്രാസൈശ്ച കുന്തങ്ങൾകൊണ്ടും
ശക്തിഭിശ്ച വേലുകൾകൊണ്ടും
ജഘ്നുഃ. പ്രഹരിച്ചു.

അന്യോന്യം പാതയാമാസുഃ പരസ്പരജയൈഷിണഃ
രിപുശോണിതദിഗ്ദ്ധാംഗാസ്തത്ര വാനരരാക്ഷസാഃ. 58

തത്ര ആ സമയം
വാനരരാക്ഷസാഃ വാനരന്മാരും രാക്ഷസരും
പരസ്പരജയൈഷിണഃ ഒരുവരെയൊരുവൻ ജയിപ്പാൻ കൊതിച്ചു്
രിപുശോണിതദിഗ്ദ്ധാംഗാഃ ശത്രുക്കളുടെ ചോരയിൽ മുഴുകിയവരായി,
അന്യോന്യം തമ്മിൽതമ്മിൽ
പാതയാമാസുഃ. അടിച്ചുവീഴ്ത്തി.

തതഃ ശൈലൈശ്ച ഖഡ്ഗൈശ്ച വിസൃഷ്ടൈർഹരിരാക്ഷസൈഃ
മുഹൂർത്തനാവൃതാ ഭ്രമിരഭവച്ഛോണിതാപ്ലുതാ. 59

തതഃ അപ്പോൾ
ഹരിരാക്ഷസൈഃ കപികളാലും രാക്ഷസന്മാരാലും
വിസൃഷ്ടൈഃ പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ട
ശൈലൈഃ ച ഗിരികളാലും
ഖഡ്ഗൈഃ ച ഖഡ്ഗങ്ങളാലും
ഭൂമിഃ ഭൂമി
മുഹൂർത്തന ക്ഷണനേരംകൊണ്ടു്
ആവൃതാ മൂടപ്പെട്ടതായി
ശോണിതാപ്ലുതാ ചോരയിൽ മുങ്ങിയതായി
അഭവത്. ഭവിച്ചു.

വികീർണ്ണപർവ്വതാകാരൈ രക്ഷോഭിരരിമർദ്ദനൈഃ
ആസീദ്വസുമതീ പൂർണ്ണാ തദാ യുദ്ധമദാനപി തൈഃ. 60

തദാ	ആ സമയം	വികീർണ്ണ-പർവ്വതാകാരൈഃ	ഇടിഞ്ഞുവീണ പർവ്വതം പോലെയുള്ളവരും
അരിമർദ്ദനൈഃ	ശത്രു സന്താപകന്മാരും	രക്ഷോഭിഃ	രാക്ഷസന്മാരാൽ [ആയ
യുദ്ധമദാ-നപി തൈഃ	യുദ്ധമദം പൂണ്ടവരും	വസുമതീ	ഭൂമി
		പൂർണ്ണാ ആസീത്.	നിറയപ്പെട്ടു.

ആക്ഷിപ്താഃ ക്ഷിപ്യമാണാശ്ച ഭഗ്നശൂലാശ്ച വാനരൈഃ
പുനരംഗൈസ്തഥാ ചക്രുരാസന്നാ യുദ്ധമദ്ഭുതം. 61

വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ	ഭഗ്നശൂലാഃ	തഥാ ശൂലങ്ങൾ മുറിക്കപ്പെട്ട
ആക്ഷിപ്താഃ ച	പിടിച്ചുവലിക്കപ്പെട്ട വരും	പുനഃ ആസന്നാഃ,	വീണ്ടും ഏറ്റ് [വരും,
		അംഗൈഃ	അംഗങ്ങൾകൊണ്ട്
ക്ഷിപ്യമാണാഃ ച	എറിയപ്പെടുന്നവരും	അദ്ഭുതം	അത്ഭുതകരമാംവണ്ണം
		യുദ്ധം ചക്രുഃ.	പോർചെയ്തു.

വാനരാൻ വാനരൈരേവ ജഘ്നുസ്തേ രജനീചരാഃ
രാക്ഷസാൻ രാക്ഷസൈരേവ ജഘ്നുസ്തേ വാനരാ അപി. 62

തേ	അ	തേ	അ
രജനീചരാഃ,	രാക്ഷസന്മാർ,	വാനരാഃ അപി	വാനരന്മാരും
വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ	രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാരെ
വാനരൈഃ ഏവ	വാനരന്മാരെക്കൊണ്ടു	രാക്ഷസൈഃ ഏവ	രാക്ഷസരെക്കൊണ്ടു
ജഘ്നുഃ;	അടിച്ചു; [തന്നെ	ജഘ്നുഃ.	അടിച്ചു. [തന്നെ

ആക്ഷിപ്യ ച ശിലാസ്തേഷാം നിജഘ്നു രാക്ഷസാ ഹരീൻ
തേഷാം ചാച്ഛിദ്യ ശസ്ത്രാണി ജഘ്നു രക്ഷാംസി വാനരാഃ. 63

രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ	വാനരാഃ	വാനരന്മാർ
ഹരീൻ	വാനരന്മാരെ,	രക്ഷാംസി	രാക്ഷസന്മാരെ
തേഷാം	അവരുടെ	തേഷാം	അവരുടെ
ശിലാഃ ച	പാറകളെത്തന്നെ	ശസ്ത്രാണി ച	ആയുധങ്ങളെയും
ആക്ഷിപ്യ,	പിടിച്ചുപറിച്ചു കൊ	ആച്ഛിദ്യ	പിടിച്ചു പറിച്ച്
നിജഘ്നുഃ;	അടിച്ചു; [ണ്ടു,	ജഘ്നുഃ.	പ്രഹരിച്ചു.

നിജഘ്നുഃ ശൈലശൂലാസ്ത്രൈർബിഭിദുശ്ച പരസ്പരം
സിംഹനാദാൻ വിനേദുശ്ച രണേ വാനരരാക്ഷസാഃ. 64

രണേ	പോരിൽ	നിജഘ്നുഃ;	അടിച്ചു;
വാനരരാക്ഷസാഃ	വാനരന്മാരും രാക്ഷസന്മാരും	പരസ്പരം	ഒരുവരെയൊരുവർ
		ബിഭിദുഃ ച;	പിളർന്നു;
ശൈല-ശൂലാസ്ത്രൈഃ	മലകൾകൊണ്ടും ശൂലങ്ങൾകൊണ്ടും അസ്ത്രങ്ങൾകൊണ്ടും	സിംഹനാദാൻ ച	സിംഹനാദങ്ങളും
		വിനേദുഃ.	മുഴക്കി.

ഛിന്നവർമ്മതനുത്രാണാ രാക്ഷസാ വാനരൈർഹതാഃ
രുധിരം പ്രസ്രുതാസ്തത്ര രസസാരമിവ ദ്രുമാഃ. 65

തത്ര	അപ്പോൾ	ദ്രുമാഃ	വൃക്ഷങ്ങൾ
രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ	രസസാരം	പാലിനെ
വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ	ഇവ,	എന്നപോലെ,
ഹതാഃ	അടിക്കപ്പെട്ടവരായി,	രുധിരം	ചോരയെ
ഛിന്നവർമ്മതനുത്രാണാഃ,	ദേഹരക്ഷക്കായുള്ള കവചങ്ങൾ തകർന്നവരായി,	പ്രസ്രുതാഃ.	ഒഴിപ്പിച്ചു.

രഥേന ച രഥം പാപി വാരണേനൈവ വാരണം 66
ഹയേന ച ഹയം കേചിന്നിജഘ്നുർവാനരാ രണേ
പ്രഹൃഷ്ടമനസഃ സർവ്വേ പ്രഗൃഹീതമനഃശിലാഃ. 67

രണേ	പോരിൽ	രഥം ച,	മറൊരു തേരിനേയും,
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ	വാരണേന	ഒരാനയെക്കൊണ്ട്
സർവ്വേ	എല്ലാവരും	വാരണം ഏവ	മറൊരാനയേയും,
പ്രഹൃഷ്ടമനസഃ	ഉത്സാഹംപൂണ്ട മനസ്സോടുകൂടിയവരായി	അപി ച	വേറെ
പ്രഗൃഹീതമനഃശിലാഃ	മനഃശിലപ്പാറകളെ കയ്യേന്തിയവരായി	കേചിത്	ചിലർ
		ഹയേന	ഒരു കുതിരയെക്കൊണ്ട്
		ഹയം ച	മറൊരു കുതിരയേയും
രഥേന	ഒരു തേർകൊണ്ട്	നിജഘ്നുഃ.	അടിച്ചു.

ഹരയോ രാക്ഷസാൻ ജഘ്നുർദ്രുമൈശ്ച ബഹുശാഖിഭിഃ
തദ്യുദ്ധമഭവദ്ഘോരം രക്ഷോവാനരസംകുലം. 68

ഹരയഃ	വാനരന്മാർ	രക്ഷോവാനരസംകുലം	രാക്ഷസരും കപികളും ഇടകലർന്ന
ബഹുശാഖിഭിഃ	അനേകം കൊമ്പുകളോടുകൂടിയ	തത്	ആ
ദ്രുമൈഃ ച	വൃക്ഷങ്ങൾകൊണ്ട്	യുദ്ധം	യുദ്ധം
രാക്ഷസാൻ	രാക്ഷസന്മാരെ	ഘോരം	ഭയങ്കരമായി
ജഘ്നുഃ;	തച്ചു;	അഭവത്.	ഭവിച്ചു.

ക്ഷുരപ്രൈരർദ്ധചന്ദ്രൈശ്ച ഭല്ലൈശ്ച നിശിതൈഃ ശരൈഃ
രാക്ഷസാ വാനരേന്ദ്രാണാം ചിച്ഛിദുഃ പാദപാൻ ശിലാഃ. 69

രാക്ഷസാഃ	രാക്ഷസന്മാർ	അർദ്ധചന്ദ്രൈഃ ച	അർദ്ധചന്ദ്രബാണങ്ങൾകൊണ്ടും
വാനരേന്ദ്രാണാം	വാനരോത്തമന്മാരുടെ	ഭല്ലൈഃ	മൊട്ടമ്പുകൾകൊണ്ടും
പാദപാൻ	വൃക്ഷങ്ങളേയും	നിശിതൈഃ ശരൈഃ ച	കൂരമ്പുകൾകൊണ്ടും
ശിലാഃ,	പാറകളേയും	ചിച്ഛിദുഃ.	തകർത്തു.
ക്ഷുരപ്രൈഃ	കത്തിയമ്പുകൾകൊണ്ടും		

വികീർണ്ണൈഃ പർവ്വതാഗ്രൈശ്ച ദ്രുമൈശ്ച ഛിന്നൈശ്ച സംയുഗേ
ഹതൈശ്ച കപിരക്ഷോഭിർദുർഗ്ഗമാ വസുധാഽഭവത്. 70

സംയുഗേ	പോരിൽ	ഹതൈഃ	ചത്തുകിടന്ന
വികീർണ്ണൈഃ	ചിതറിക്കിടന്ന	കപി-രക്ഷോഭിഃ ച	വാനരന്മാരാലും രാക്ഷസന്മാരാലും
പർവ്വതാഗ്രൈഃ ച	പർവ്വതശിഖരങ്ങളാലും	വസുധാ	ഭൂമി
ഛിന്നൈഃ	മുറിഞ്ഞുകിടന്നിരുന്ന	ദുർഗ്ഗമാ	കടക്കാൻ കഴിയാത്ത
ദ്രുമൈഃ ച	വൃക്ഷങ്ങളാലും	അഭവത്.	ആയി.

തേ വാനരാ ഗർവ്വിതഹൃഷ്ടചേഷ്ടാഃ
സംഗ്രാമമാസാദ്യ ഭയം വിമുച്യ
യുദ്ധം തു സർവ്വേ സഹ രാക്ഷസൈസ്തൈർ-
നാനായുധാശ്ചക്രുരതീനസത്വാഃ. 71

അതീനസത്വാഃ	ഒട്ടും ധൈര്യക്ഷയംവരാത്തവരായ	സംഗ്രാമം ആസാദ്യ	പൊരുതിക്കൊണ്ട്
തേ	ആ	ഗർവ്വിതഹൃഷ്ട-ചേഷ്ടാഃ	ഗർവ്വും ഉത്സാഹവും കാണിക്കുന്ന പ്രവൃത്തികളോടുകൂടിയവ
വാനരാഃ	വാനരന്മാർ	തൈഃ	ആ [രായി
സർവ്വേ തു	എല്ലാവരും	രാക്ഷസൈഃ സഹ	രാക്ഷസരോടുംകൂടി
നാനായുധാഃ,	പല ആയുധങ്ങളും ധരിച്ചവരായി,	യുദ്ധം ചക്രുഃ.	പോർചെയ്തു.
ഭയം വിമുച്യ,	ഭയംവിട്ടൊഴിച്ച്,		

തസ്മിൻ പ്രവൃത്തേ തുമുലേ വിമർദ്ദേ പ്രവർത്തമാനേഷു വലീമുഖേഷു
നിപാത്യമാനേഷു ച രാക്ഷസേഷു മഹർഷയോ ദേവഗണാശ്ച നേദുഃ. 72

തസ്മിൻ	ആ	രാക്ഷസേഷു	രാക്ഷസർ
തുമുലേ വിമർദ്ദേ	കോലാഹലമായ യുദ്ധം	നിപാത്യ-മാനേഷു ച	വീഴ്ത്തപ്പെടുന്നവരായും ഇരിക്കെ,
പ്രവൃത്തേ,	നടക്കുമ്പോൾ	മഹർഷയഃ	മഹർഷിമാരും
വലീമുഖേഷു	വാനരന്മാർ	ദേവഗണാഃ ച	ദേവഗണങ്ങളും
പ്രവർത്ത്യ-മാനേഷു	ഉത്സാഹംപൂണ്ടവരായും	നേദുഃ.	ഘോഷിച്ചു.

തതോ ഹയം മാരുതതുല്യവേഗമാരുഹ്യ ശക്തിം നിശിതാം പ്രഗൃഹ്യ
നരാന്തകോ വാനരരാജസൈന്യം മഹാർണ്ണവം മീന ഇവാവിവേശ. 73

തതഃ	ആ സമയം	പ്രഗൃഹ്യ,	കയ്യിൽപിടിച്ച്,
നരാന്തകഃ	നരാന്തകൻ	മീനഃ	മത്സ്യം
മാരുതതുല്യ-വേഗം	വായുതുല്യവേഗത യാന്ന	മഹാർണ്ണവം	വൻകടലിൽ
ഹയം ആരുഹ്യ	കുതിരപ്പുറത്തുകയറി	ഇവ,	എന്നപോലെ,
നിശിതാം	മൂർത്ത	വാനരരാജ-സൈന്യം	സുഗ്രീവസൈന്യത്തിനുള്ളിൽ
ശക്തിം	വേൽ	ആവിവേശ.	പ്രവേശിച്ചു.

സ വാനരാൻ സപ്ത ശതാനി വീരഃ
പ്രാസേന ദീപ്തേന വിനിർബിഭേദ
ഏകക്ഷണേനേന്ദ്രരിപുർമഹാത്മാ
ജഘ്നാന സൈന്യം ഹരിപുംഗവാനാം. 74

വീരഃ	വീരനും	പ്രാഃസന	കുന്തംകൊണ്ട്
ഇന്ദ്രരിപുഃ	ഇന്ദ്രശത്രുവും	വിനിർബിഃഭേദ;	കുത്തിത്തുളച്ചു;
മഹാത്മാ	മഹാധൈര്യവാനുമായ	ഹരി-പുംഗവാനാം	വാനരോത്തമന്മാരുടെ
സഃ,	അവൻ.	സൈന്യം	സൈന്യത്തെ
സപ്ത ശതാനി	എഴുനൂറ്	ഏകക്ഷണേനന	ഒരുനിമിഷംകൊണ്ട്
വാനരാൻ	വാനരന്മാരെ	ജഘ്നാന.	ധ്വംസനംചെയ്തു.
ദീപ്തേന	തിളങ്ങുന്ന		

ദദൃശുശ്ച മഹാത്മാനം ഹയപൃഷ്ഠേ പ്രതിഷ്ഠിതം
ചരന്തം ഹരിസൈന്യേഷു വിദ്യാധരമഹർഷയഃ 75

വിദ്യാധര-മഹർഷയഃ	വിദ്യാധരന്മാരും മഹർഷിമാരും	ഹരിസൈന്യേഷു	വാനരസൈന്യങ്ങൾക്കിടയിൽ
മഹാത്മാനം	മഹാധീരനായ അവനെ	ചരന്തം ച	ചുറ്റിത്തിരിയുന്നവനായി
ഹയപൃഷ്ഠേ	കുതിരപ്പുറത്ത്	ദദൃശുഃ.	വീക്ഷിച്ചു.
പ്രതിഷ്ഠിതം	ഇരിക്കുന്നവനായി		

സ തസ്യ ദദൃശേ മാർഗ്ഗോ മാംസശോണിതകർദ്ദമഃ
പതിതൈഃ പർവ്വതാകാരൈർവാനരൈരഭിസംവൃതഃ. 76

തസ്യ സഃ മാർഗ്ഗഃ,	അവൻ പോയതായ ആ വഴി,	അഭിസംവൃതഃ	മൂടപ്പെട്ടതായി
പതിതൈഃ	വീണു കിടന്ന	മാംസശോണിതകർദ്ദമഃ	മാംസംകൊണ്ടും ചോരകൊണ്ടും ചേറായതായി
പർവ്വതാകാരൈഃ	പർവ്വത തുല്യന്മാരായ	ദദൃശേ.	കാണപ്പെട്ടു.
വാനരൈഃ	വാനരന്മാരാൽ		

യാവദ്വിക്രമിതും ബുദ്ധിം ചക്രുഃ പ്ലവഗപുംഗവാഃ
താവദേതാനതിക്രമ്യ നിർബിഭേദ നരാന്തകഃ. 77

യാവത്	എപ്പോൾ	താവത്,	അതിനുള്ളിൽ തന്നെ
പ്ലവഗപുംഗവാഃ	വാനരന്മാർ	നരാന്തകഃ	നരാന്തകൻ
വിക്രമിതും	എതിർക്കുവാനായി	ഏതാൻ	ഇവരെ
ബുദ്ധിം ചക്രുഃ	ആലോചിച്ചുവോ	അതിക്രമ്യ	ആക്രമിച്ച്
		നിർബിഭേദ.	പിളർന്നു കളഞ്ഞു.

ജ്വലന്തം പ്രാസമുദ്യമ്യ സംഗ്രാമാഗ്രേ നരാന്തകഃ
ദദാഹ ഹരിസൈന്യാനി വനാനീവ വിഭാവസുഃ. 78

നരാന്തകഃ,	നരാന്തകൻ,	വിഭാവസുഃ	അഗ്നി
സംഗ്രാമാഗ്രേ,	പോർ മുമ്പിൽ,	വനാനി	വനങ്ങളെ
ജ്വലന്തം	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന	ഇവ,	എന്ന പോലെ,
പ്രാസം	പ്രാസത്തെ	ഹരിസൈന്യാനി	വാനരസൈന്യങ്ങളെ
ഉദ്യമ്യ,	ഉയർത്തിക്കൊണ്ട്,	ദദാഹ.	ചുട്ടെരിച്ചു.

യാവദ്ദത്തം പാടയാമാസുർവൃക്ഷാൻ ശൈലാൻ വനൌകസഃ
താവത് പ്രാസഹതാഃ പേതുർവ്രജ്രകൃത്താ ഇവാചലാഃ 79

വനൌകസഃ	വാനരന്മാർ	പ്രാസഹതാഃ,	കുന്തംകൊണ്ടു കുത്തപ്പെട്ടവരായി,
വൃക്ഷാൻ	വൃക്ഷങ്ങളേയും		
ശൈലാൻ	കുന്നുകളേയും	വജ്രകൃത്താഃ	വജ്രാഘാതമേറ്റ
ഉത്പാടയാമാസുഃ യാവത് താവത്	പുഴക്കിയെടുക്കുന്നതിനു മുമ്പുതന്നെ	അചലാഃ ഇവ,	ഗിരികളെന്നപോലെ,
		പേതുഃ.	നിലത്തുപതിച്ചു.

ഭിക്ഷു സർവ്വാംസു ബലവാൻ വിചചാര നരാന്തകഃ
പ്രമൃദ്നൻ സർവ്വതോ യുദ്ധേ പ്രാവൃട്കാലേ യഥാഽനിലഃ 80

ബലവാൻ	ബലവാനായ	പ്രമൃദ്നൻ,	ധ്വംസനം ചെയ്യുന്നവനായി,
നരാന്തകഃ,	നരാന്തകൻ,		
യുദ്ധേ	പോരിൽ	പ്രാവൃട്കാലേ	മഴക്കാലത്തിൽ
സർവ്വാസു ഭിക്ഷു	എല്ലാഭിക്ഷുകളിലും	അനിലഃ യഥാ,	കാറെന്നപോലെ,
സർവ്വതഃ	ഒന്നില്ലാതെ	വിചചാര.	സഞ്ചരിച്ചു.

ന ശേകുർധാവിതും വീരാ ന സ്ഥാതും സ്പന്ദിതും ഭയാത്
ഉത്പതന്തം സ്ഥിതം യാന്തം സർവ്വാൻ വിവ്യാധ വീര്യവാൻ. 81

വീരാഃ,	വീരന്മാരായ ആ വാനരന്മാർ,	വീര്യവാൻ	വീര്യശാലിയായ ആ രാക്ഷസൻ
ഭയാത്	ഭയത്താൽ		
ധാവിതും	ഓടുവാൻകൂടി	ഉത്പതന്തം	ചാടുന്നവനേയും
ശേകുഃ ന;	ശക്തരായില്ല;	സ്ഥിതം	നില്ക്കുന്നവനേയും
സ്ഥാതും	നിന്നിടത്ത് നില്ക്കുവാ	യാന്തം,	ഓടുന്നവനേയും
സ്പന്ദിതും	ഇളകുവാനോ [നോ	സർവ്വാൻ	എല്ലാവരേയും,
ന;	കഴിയാതിരുന്നു;	വിവ്യാധ.	തകർത്തു.

ഏകേനാന്തകകല്പേന പ്രാസേനാദിത്യതേജസാ
ഭിന്നാനി ഹരിസൈന്യാനി നിപേതുർധരണീതലേ 82

ഹരിസൈന്യാനി,	വാനരസൈന്യങ്ങൾ,	പ്രാസേന	പ്രാസംകൊണ്ടു
		ഭിന്നാനി,	പിളക്കപ്പെട്ടവയായി,
അന്തകകല്പേന	അന്തകതുല്യനായ		
ഏകേന,	ആ ഒരു ഒരുവനാൽ,	ധരണീതലേ	നിലത്തു്
ആദിത്യതേജസാ	സൂര്യതേജസ്സാൽ	നിപേതുഃ.	പതിച്ചു.

വജ്രനിഷ്പേഷസദൃശം പ്രാസസ്യാഭിനിപാതനം
ന ശേകുർവാനരാഃ സോഢും തേ വിനേദുർമഹാസ്വനം. 83

വാനരാഃ,	വാനരന്മാർ,	സോഢും	താങ്ങുവാൻ
പ്രാസസ്യ	കുന്തത്തിന്റെ	ശേകുഃ ന;	ശക്തരായില്ല;
വജ്രനിഷ്പേഷ-സദൃശം	വജ്രപാതതുല്യമായ	തേ	അവർ
		മഹാസ്വനം	ഉച്ചത്തിൽ
അഭിനിപാതനം	ആ ഘാതത്തെ	വിനേദുഃ.	നിലവിളിച്ചു.

പതതാം ഹരിവീരാണാം ശ്രുത്വാണി പ്രചകാശിരേ
വജ്രഭിന്നാഗ്രകൂടാനാം ശൈലാനാം പതതാമിവ. 84

പതതാം	താഴത്തുവീഴുന്ന	പതതാം	വീഴുന്ന
ഹരിവീരാണാം	വാനരവിരന്മാരുടെ	ശൈലാനാം	ഗിരികളുടെ സദൃശങ്ങൾ
ശ്രുത്വാണി,	സദൃശങ്ങൾ,		
വജ്രഭിന്നാഗ്രകൂടാനാം	വജ്രായുധത്താൽ തകർന്ന കൊടുമുടികളോടുകൂടി	ഇവ	എന്നപോലെ
		പ്രചകാശിരേ.	വിളങ്ങി.

യേ തു പൂർവ്വം മഹാത്മാനഃ കുംഭകർണ്ണേന പാതിതാഃ
തേ സ്വസ്ഥാ വാനരശ്രേഷ്ഠാഃ സുഗ്രീവമുപതസ്ഥിരേ. 85

കുംഭകർണ്ണേന	കുംഭകർണ്ണനാൽ	വാനരശ്രേഷ്ഠാഃ തു	വാനരശ്രേഷ്ഠന്മാരും
പൂർവ്വം,	ഇതിനുമുമ്പ്,		
മഹാത്മാനഃ യേ	മഹാത്മാക്കളായ യാതൊരുവർ	സ്വസ്ഥാഃ	പൂർവ്വസ്ഥിതിയിൽ എത്തിയവരായി
പാതിതാഃ,	വീഴ്ത്തപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടായിരുന്നുവോ,	സുഗ്രീവം	സുഗ്രീവന്റെ അടുക്കൽ
തേ	ആ	ഉപതസ്ഥിരേ.	വന്നുനിന്നു.

വിപ്രേക്ഷമാണഃ സുഗ്രീവോ ദദർശ ഹരിവാഹിനിം
നരാന്തകഭയത്രസ്താം വിദ്രവന്തീമിതസ്തതഃ. 86

സുഗ്രീവഃ	സുഗ്രീവൻ	വിപ്രേക്ഷമാണഃ	കാണുന്നവനായി,
ഹരിവാഹിനീം	വാനരസൈന്യത്തെ	ഇതഃ തതഃ	അങ്ങുമിങ്ങും
നരാന്തകഭയത്രസ്താം	നരകാന്തകനെ പേടിച്ചു് അമ്പരന്നതായി	വിദ്രവന്തീം	ഓടുന്നതായി
		ദദർശ.	കണ്ടു.

വിദ്രുതാം വാഹിനീം ദൃഷ്ട്വാ സ ദദർശ നരാന്തകം
ഗൃഹീതപ്രാസമായാന്തം ഹയപൃഷ്ഠേ പ്രതിഷ്ഠിതം. 87

സഃ	അവൻ	ഹയപൃഷ്ഠേ	കുതിരപ്പുറത്തു്
വാഹിനീം	സേനയെ	പ്രതിഷ്ഠിതം	കയറിക്കൊണ്ടു്
വിദ്രുതാം	ഓടിപ്പോയതായി	ഗൃഹീതപ്രാസം	കുന്തം കയ്യിലേന്തിയവനായി
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു്,	ആയാന്തം	നേക്കുവരുന്നതു്
നരാന്തകം	നരാന്തകനെ	ദദർശ.	കണ്ടു.

അഥോവാച മഹാതേജാഃ സുഗ്രീവോ വാനരാധിപഃ
കുമാരമംഗദം വീരം ശക്രതുല്യപരാക്രമം. 88

മഹാതേജാഃ	മഹാതേജസ്വിയും	ശക്രതുല്യ-പരാക്രമം	ഇന്ദ്രതുല്യപരാക്രമശാലിയും
വാനരാധിപഃ	വാനരാധിപനുമായ	വീരം	വീരനുമായ
സുഗ്രീവഃ,	സുഗ്രീവൻ,	അംഗദം	അംഗദനെനോക്കി
അഥ	അപ്പോൾ	ഉവാച.	ഇപ്രകാരം ഉരചെയ്തു.
കുമാരം	കുമാരനും		

ഗച്ഛ ത്വം രാക്ഷസം വീരോ യോഽസൌ തുരഗമാസ്ഥിതഃ
ക്ഷോഭയന്തം ഹരിബലം ക്ഷിപ്രം പ്രാണൈർവ്വിയോജയ. 89

"ത്വം ഗച്ഛ;	"നീ ചെല്ലുക;	ക്ഷോഭയന്തം	കലക്കുന്നവനായ
യഃ അസൌ വീരഃ	യാതൊരു ഈ വീരൻ	രാക്ഷസം	ആ രാക്ഷസനെ
തുരഗം	കുതിരപ്പുറത്ത് കയറി	ക്ഷിപ്രം	താമസിയാതെ
ആസ്ഥിതഃ	യിരിക്കുന്നുവോ,	പ്രാണൈഃ	വധിച്ചാലും."
ഹരിബലം	വാനരസൈന്യത്തെ	വിയോജയ."	

സ തത്തുവ്വചനം ശ്രുത്വാ നിഷ്പപാതാംഗദസ്തതഃ
അനീകാന്മേഘസംകാശാന്മേഘാനീകാദിവാംശുമാൻ. 90

സഃ അംഗദഃ,	ആ അംഗദൻ,	അനീകാത്,	സൈന്യത്തിൽ നിന്ന്,
തതഃ	അപ്പോൾ	അംശുമാൻ	സൂര്യൻ
തത്തുഃ	യജമാനന്റെ	മേഘാനീകാത് ഇവ	മേഘതതിയിൽ നിന്നെന്ന പോലെ,
വചനം ശ്രുത്വാ,	ആജ്ഞ കേട്ട്,	നിഷ്പപാത.	അവിടെവിച്ചു.
മേഘസംകാശാത്	മേഘസദൃശമായ		

ശൈലസംഘാതസംകാശോ ഹരീണാമുത്തമോഽംഗദഃ
രരാജാംഗദസന്നദ്ധഃ സധാതുരിവ പർവ്വതഃ. 91

ഹരീണാം	വാനരന്മാരിൽ വെച്ച്	അംഗദ-സന്നദ്ധഃ,	തോൾവളകളും ചാർത്തിയവനായി,
ഉത്തമഃ	ഉത്തമനും	സധാതുഃ	ധാതുക്കളോടുകൂടിയ
ശൈല-സംഘാത-സംകാശഃ	ഗിരിനിരയൊത്തവനുമായ	പർവ്വതഃ ഇവ	പർവ്വതമെന്നപോലെ
അംഗദഃ	അംഗദൻ	രരാജ.	വിളങ്ങി.

നിരായുധോ മഹാതേജാഃ കേവലം നഖദംഷ്ട്രവാൻ
നരാന്തകമഭിക്രമ്യ വാലിപുത്രോഽബ്രവീദ്വചഃ. 92

മഹാതേജാഃ	മഹാതേജസ്വിയായ	നരാന്തകം	നരാന്തകനെ
വാലിപുത്രഃ,	ബാലിപുത്രൻ,	അഭിക്രമ്യ,	അടുത്ത്,
നിരായുധഃ	ആയുധങ്ങളൊന്നുമില്ലാതെ		
നഖ-ദംഷ്ട്രവാൻ കേവലം	നഖങ്ങളും ദംഷ്ട്രകളും മാത്രമുള്ളവനായി	വചഃ അബ്രവീത്.	ഇങ്ങിനെ ഉരചെയ്തു.

തിഷ്ഠ കിം പ്രാകൃതൈരേഭിർഹരിഭിസ്ത്വം കരിഷ്യസി
അസ്മിൻ വജ്രസമസ്പർശം പ്രാസ. ക്ഷിപ മമോരസി. 93

"തിഷ്ഠ!	"നില്ല്!
ഏഭിഃ	ഈ
പ്രാകൃതൈഃ ഹരിഭിഃ	സാധുകുരങ്ങന്മാരുമായി
ത്വം	നീ
കരിഷ്യസി കിം?	എന്താണ് ചെയ്യുക?
മമ	എന്റെ
അസ്മിൻ ഉരസി	ഈ മാറത്ത്
വജ്രസമസ്പർശം	വജ്രായുധംപോലെ ഉറപ്പുള്ള
പ്രാസം	നിന്റെ കുന്തത്തെ
ക്ഷിപ."	എറിഞ്ഞുകൊൾക."

അംഗദസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ പ്രചുക്രോധ നരാന്തകഃ
സംദശ്യ ദശനൈരോഷ്ഠം വിനിശ്വസ്യ ഭുജംഗവത് 94
അഭിഗമ്യാംഗദം ക്രുദ്ധോ വാലിപുത്രം നരാന്തകഃ. 95

ക്രുദ്ധഃ	ക്രുദ്ധിച്ചവനും
നരാന്തകഃ	നരന്മാക്ക് കാലനുമായ
നരാന്തകഃ,	നരാന്തകൻ,
അംഗദസ്യ	അംഗദന്റെ
വചഃ ശ്രുത്വാ	വാക്കുകേട്ട്,
ദശനൈഃ	പല്ലുകൾകൊണ്ട്
ഓഷ്ഠം സംദശ്യ	ചുണ്ടുകടിച്ച്,
വാലിപുത്രം	ബാലിസുതനായ
അംഗദം	അംഗദനെ
അഭിഗമ്യ,	അടുത്ത്,
ഭുജംഗവത്	സർപ്പംപോലെ
വിനിശ്വസ്യ	ചീറിക്കൊണ്ട്
ക്രുദ്ധഃ	ചൊടിച്ച.

പ്രാസം സമാവിധ്യ തദാംഗദായ സമുജ്ജ്വലന്തം സഹസോത്സസർജ്ജ
സ വാലിപുത്രോരസി വജ്രകല്പേ ബഭൂവ ഭഗ്നോ ന്യപതച്ച ഭൂമൌ. 96

തദാ	അപ്പോൾ
സമുജ്ജ്വലന്തം	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന
പ്രാസം	പ്രാസത്തെ
സമാവിധ്യ,	ചുഴറ്റിക്കൊണ്ട്,
അംഗദായ	അംഗദന്റെമേൽ
സഹസാ	ഊക്കോടെ
ഉത്സസർജ്ജ;	എറിഞ്ഞു;
സഃ	അത്
വജ്രകല്പേ	വജ്രതുല്യമായ
വാലിപുത്രോരസി	ബാലിപുത്രന്റെ മാറിടത്തിൽ
ഭഗ്നഃ ബഭൂവ;	ഏറ്റ് മുറിഞ്ഞു;
ഭൂമൌ ച	നിലത്ത്
ന്യപതത്.	വീഴുകയുംചെയ്തു.

തം പ്രാസമാലോക്യ തദാ വിഭഗ്നം സുപർണ്ണകൃത്തോരഗഭോഗകല്പം
തലം സമുദ്യമ്യ സ വാലിപുത്രസ്തുരംഗമം തസ്യ ജഘാന മൂർധ്നി 97

തദാ	അപ്പോൾ
സഃ	അത്
വാലിപുത്രഃ,	അംഗദൻ,
തം പ്രാസം	ആ പ്രാസത്തെ
സുപർണ്ണകൃത്തോരഗഭോഗകല്പം	ഗരുഡനാൽ കൊത്തിമുറിക്കപ്പെട്ട സർപ്പത്തിന്റെ ഉടലെന്നപോലെ
വിഭഗ്നം	മുറിഞ്ഞതായി
ആലോക്യ,	കണ്ട്,
തലം	കയ്യടത്തെ
സമുദ്യമ്യ,	ഓങ്ങിക്കൊണ്ട്,
തസ്യ	അവന്റെ
തുരംഗമം	കുതിരയെ
മൂർധ്നി	തലയിൽ
ജഘാന.	അടിച്ചു.

നിമഗ്നതാലുഃ സ്ഫുടിതാക്ഷിതാരോ
നിഷ്ക്രാന്തജിഹ്വോ ഽചലസന്നികാശഃ
സ തസ്യ വാജീ നിപപാത ഭൂമൌ
തലപ്രഹാരേണ വിശീർണ്ണമൂർധാ. 98

അചല-സന്നികാശഃ	ഗിരിതുല്യമായ	നിമഗ്നതാലുഃ	വായിലുള്ള എല്ലുകൾ തെരിഞ്ഞു
തസ്യ	അവന്റെ	സ്ഫുടിതാക്ഷി-താരഃ	മിഴികൾ തുറിച്ചു
സഃ	ആ	നിഷ്ക്രാന്ത-ജിഹ്വഃ	നാവുപുറത്തുതള്ളിയതായി
വാജീ,	കുതിര	ഭൂമൌ	നിലത്തു്
തലപ്രഹാരേണ	ആ കയ്യടിച്ചുകൊണ്ടുള്ള അടിയാൽ	നിപപാത.	വീണു.
വിശീർണ്ണമൂർധാ	തലപൊളിഞ്ഞു്		

നരാന്തകഃ ക്രോശവശം ജഗാമ
ഹതം തുരംഗം പതിത നിരീക്ഷ്യ
സ മുഷ്ടിമുദ്യമ്യ മഹാപ്രഭാവോ
ജഘാന ശീഷേ യുധി വാലിപുത്രം. 99

യുധി,	പോരിൽ,	മഹാപ്രഭാവഃ	അതിശക്തിമാനായ
നരാന്തകഃ	നരാന്തകൻ	സഃ,	അവൻ,
തുരംഗം	കുതിര	മുഷ്ടിം	മുഷ്ടി
ഹതം പതിതം	ചത്തുവീണതായി	ഉദ്യമ്യ	ഉയർത്തിക്കൊണ്ടു്
നിരീക്ഷ്യ,	കണ്ടു്,	വാലിപുത്രം	അംഗദനെ
ക്രോധവശം ജഗാമ;	കോപമടക്കാതെ;	ശീഷേ	തലയിൽ
		ജഘാന.	ഇടിച്ചു.

അഥാംഗദോ മുഷ്ടിവിഭിന്നമൂർധാ
സുസ്രാവ തീവ്രം രുധിരം ഭൃശോഷ്ണം
മുഹുർവിജജ്വാല മുമോഹ ചാപി
സംജ്ഞാം സമാസാദ്യ വിസിഷ്ഠിയേ ച. 100

അഥ	അപ്പോൾ	മുഹുഃ	അത്യധികം
അംഗദഃ	അംഗദൻ	വിജജ്വാല;	താപമടക്കാതെ;
മുഷ്ടി-വിഭിന്നമൂർധാ	മുഷ്ടികൊണ്ടു് തലതകർന്നവനായി	ച ച	തത്ക്ഷണം
		മുമോഹ;	മോഹാലസ്യപ്പെട്ടുവീണു;
ഭൃശോഷ്ണം	ചുടുചുടെ	സംജ്ഞാം	ബോധം
രുധിരം	രക്തത്തെ	സമാസാദ്യ	തെളിഞ്ഞു്
തീവ്രം	അതിയായി	വിസിഷ്ഠിയേ അപി.	ആശ്വസിക്കുമടക്കാതെ.
സുസ്രാവ;	ഒലിപ്പിച്ചു;		

അഥാംഗദോ വജ്രസമാനവേഗം
സംവത്ത്യ മുഷ്ടിം ഗിരിശൃംഗകല്പം
നിപാതയാമാസ തദാ മഹാത്മാ
നരാന്തകസ്യോരസി വാലിപുത്രഃ. 101

അഥ	ഉടനെ
വാലിപുത്രഃ	ബാലിപുത്രനും
മഹാത്മാ	മഹാശക്തിമാനുമായ
അംഗദഃ,	അംഗദൻ,
തദാ	അപ്പോൾ
ഗിരിശൃംഗകല്പം	ഗിരിശിഖരമൊത്ത
മുഷ്ടിം	മുഷ്ടിയെ
വജ്രസമാനവേഗം	ഇടിവെട്ടൽപോലെ വേഗത്തിൽ
സംവത്ത്യ	ചുഴറിക്കൊണ്ട്
നരാന്തകസ്യ	നരാന്തകന്റെ
ഉരസി	മാറത്ത്
നിപാതയാമാസ.	ഇടിച്ചു.

സ മുഷ്ടിനിഷ്പിഷ്ടവിഭിന്നവക്ഷാ
ജ്വാലാവമച്ഛോണിതദിഗ്ധഗാത്രഃ
നരാന്തകോ ഭ്രമിതലേ പപാത
യഥാചലോ വജ്രനിപാതഭഗ്നഃ. 102

സഃ നരാന്തകഃ	ആ നരാന്തകൻ
മുഷ്ടിനിഷ്പിഷ്ട-വിഭിന്നവക്ഷാഃ	മുഷ്ടികൊണ്ടുള്ള ഇടിയാൽ മാറിടം തകർന്നവനായി
ജ്വാലാവമച്ഛോണിത-ദിഗ്ധഗാത്രഃ	തിളച്ചുപൊങ്ങിവരുന്ന രക്തംകൊണ്ടുമുങ്ങിയ ശരീരത്തോടുകൂടിയവനായി
വജ്രനിപാതഭഗ്നഃ	വജ്രാഘാതത്താൽ തകർന്ന
അചലഃ യഥാ	പർവ്വതമെന്നപോലെ
ഭ്രമിതലേ	നിലത്ത്
പപാത.	പതിച്ചു.

അഥാന്തരിക്ഷേ ത്രിദശോത്തമാനാം
വനൌകസാം ചൈവ മഹാപ്രണാദഃ
ബഭൂവ തസ്മിൻ നിഹതേഽഗ്ര്യവീരേ
നരാന്തകേ വാലിസുതേന സംഖ്യേ. 103

അഥ	അപ്പോൾ
സംഖ്യേ,	പോരിൽ,
വാലിസുതേന	ബാലിപുത്രനാൽ
അഗ്ര്യവീരേ	വീരാഗ്രേസരനായ
തസ്മിൻ	ആ
നരാന്തകേ	നരാന്തകൻ
നിഹതേ,	വധിക്കപ്പെട്ടാറെ,
അന്തരിക്ഷേ	ആകാശത്തിൽ
ത്രിദശോത്തമാനാം ച	ദേവശ്രേഷ്ഠന്മാരുടേയും
വനൌകസാം ഏവ	വാനരന്മാരുടേയും
മഹാപ്രണാദഃ	വമ്പിച്ച കോലാഹലശബ്ദം
ബഭൂവ.	ഉണ്ടായി.

അഥാംഗദോ രാമമനഃപ്രഹർഷണം
സുദുഷ്കരം തത് കൃതവാൻ ഹി വിക്രമം
വിസിഷ്മിയേ സോഽപ്യതിവീര്യവിക്രമഃ
പുനശ്ച യുദ്ധേ സ ബഭൂവ ഹർഷിതഃ. 104

അതിവീര്യ-വിക്രമഃ	അതിവീര്യ പരാക്രമങ്ങളാൻ
സഃ	ആ
അംഗദഃ ഹി,	അംഗദനും,
സുദുഷ്കരം	അത്യന്ത ദുഷ്കരവും
രാമമനഃ-പ്രഹർഷണം അപി	ശ്രീരാമന്ന് മനഃസന്തുഷ്ടി വിളയിക്കുന്നതും ആയ
തത് വിക്രമം	ആ വീരകൃത്യത്തെ
കൃതവാൻ,	ചെയ്തവനായി,
വിസിഷ്മിയേ;	താൻ അഹിച്ചതായ ഗർവ്വത്തെ ഉൾക്കൊണ്ടു;
സഃ	അവൻ
അഥ,	പിന്നെ,
പുനഃ ച	വീണ്ടും
യുദ്ധേ	പോരിൽ
ഹർഷിതഃ	ഉത്സാഹം പൂണ്ടവനാ
ബഭൂവ.	യി. [വിച്ചു.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
ഏകോനസപ്തതിതമഃ സർഗ്ഗഃ = അറുപത്തൊമ്പതാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 17848; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 3273

സപ്തതിതമഃ സർഗ്ഗഃ = എഴുപതാംസർഗ്ഗം.

[ദേവാന്തകാദിവധഃ = ദേവാന്തകൻ മുതലായവരുടെ വധം.]

നരാന്തകം ഹതം ദൃഷ്ട്വാ ചുക്രുശുർനൈർഋതർഷഭാഃ
ദേവാന്തകസ്ത്രിമൂർദ്ധാ ച പൌലസ്ത്യശ്ച മഹോദരഃ. 1

നൈർഋതർഷഭാഃ	രാക്ഷസവീരന്മാരായ
ദേവാന്തകഃ	ദേവാന്തകനും,
പൌലസ്ത്യഃ	പുലസ്ത്യവംശ്യനായ
ത്രിമൂർദ്ധാ ച	ത്രിശിരസ്സും
മഹോദരഃ ച,	മഹോദരനും,
നരാന്തകം	നരാന്തകനെ
ഹതം	വധിക്കപ്പെട്ടവനായി
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
ചുക്രുശുഃ.	ഗർജ്ജിച്ചുടനെ.

ആരുരോഹ മഹാസംകാശം വാരണേന്ദ്രം മഹോദരഃ
വാലിപുത്രം മഹാവീര്യമഭിദുദ്രാവ വീര്യവാൻ. 2

മഹാസംകാശം	മഹാസദൃശമായ
വാരണേന്ദ്രം	ആനക്കൊമ്പന്റെ പുറത്ത്
ആരുരുഹഃ	ഇരുന്നിരുന്ന
വീര്യവാൻ	വീര്യശാലിയായ
മഹോദരഃ,	മഹോദരൻ,
മഹാവീര്യം	മഹാപരാക്രമശാലിയായ
വാലിപുത്രം	അംഗദനുനേരെ
അഭിദുദ്രാവ.	പാഞ്ഞെതിർത്തു.

ഭ്രാതൃവ്യസനസന്തപ്തസ്തഥാ ദേവാന്തകോ ബലീ
ആദായ പരിഘം ദീപ്തമംഗദം സമഭിദ്രവത്. 3

ബലീ	ബലവാനായ	ദീപ്തം	തിളങ്ങുന്ന
ദേവാന്തകഃ തഥാ	ദേവാന്തകനും	പരിഘം	ഇരിമ്പുലയ്ക്കയെ
ഭ്രാതൃവ്യസന-സംതപ്തഃ,	സഹോദരന്റെ മരണത്താൽ തപിക്കുന്നവനായി,	ആദായ	എടുത്തുകൊണ്ട്
		അംഗദം	അംഗദനെ
		സമഭിദ്രവത്.	എതിർത്തു.

രഥമാദിത്യസംകാശം യുക്തം പരമവാജിഭിഃ
ആസ്ഥായ ത്രിശിരാ വീരോ വാലിപുത്രമഥാഭ്യയാത്. 4

വീരഃ	വീരനായ	രഥം	തേരിൽ
ത്രിശിരാഃ അഥ	ത്രിശിരസ്സും		
പരമവാജിഭിഃ യുക്തം	നല്ല്യകുതിരകൾ കെട്ടപ്പെട്ടതും	ആസ്ഥായ,	കയറിക്കൊണ്ട്,
ആദിത്യ-സംകാശം	സൂര്യസദൃശവും ആയ	വാലിപുത്രം അഭ്യയാത്.	അംഗദന്റെനേർക്ക് അടുത്തു.

സ ത്രിഭിർദേവദർപ്പഘ്നൈർനൈര്യതേന്ദ്രൈരഭിദ്രുതഃ
വൃക്ഷമുത്പാടയാമാസ മഹാവിടപമംഗദഃ. 5

സഃ അംഗദഃ	ആ അംഗദൻ	അഭിദ്രുതഃ,	എതിർക്കപ്പെട്ടവനായി,
ദേവദർപ്പഘ്നൈഃ	ദേവന്മാരുടെ മദത്തെ കളഞ്ഞവരായ	മഹാവിടപം	വമ്പിച്ച കൊമ്പുകളാ[ന്ന
		വൃക്ഷം	ഒരു വൃക്ഷത്തെ
ത്രിഭിഃ നൈര്യ-തേന്ദ്രൈഃ	ആ മൂന്നു രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠന്മാരാൽ	ഉത്പാടയാ-മാസ.	പറിച്ചെടുത്തു.

ദേവാന്തകായ തം വീരശ്ചിഃക്ഷേപ സഹസാംഗദഃ
മഹാവൃക്ഷം മഹാശാഖം ശക്രോ ദീപ്തമിവാശനിം. 6

ശക്രഃ	ഇന്ദ്രൻ	തം മഹാശാഖം	ആ വൻ ശാഖകളാന്ന
ദീപ്തം	ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന	മഹാവൃക്ഷം	മഹാവൃക്ഷത്തെ
അശനിം	വജ്രായുധത്തെ	ദേവാന്തകായ	ദേവാന്തകന്റെ മേൽ
ഇവ,	എന്ന പോലെ,	സഹസാ	ഊക്കോടെ
വീരഃ അംഗദഃ	വീരനായ അംഗദൻ	ചിക്ഷേപ.	എറിഞ്ഞു.

ത്രിശിരാസ്തം പ്രചിച്ഛേദ ശരൈരാശീവിഷോപമൈഃ
സ വൃക്ഷം കൃത്തമാലോക്യ ഉത്പപാത തദാംഗദഃ. 7

ത്രിശിരാഃ	ത്രിശിരസ്സ്	സഃ അംഗദഃ,	ആ അംഗദൻ,
തം,	അതിനെ,	തദാ	അപ്പോൾ
ആശീവി-ഷോപമൈഃ	സർപ്പതുല്യങ്ങളായ	വൃക്ഷം	വൃക്ഷം
		കൃത്തം	മുറിക്കപ്പെട്ടതായി
ശരൈഃ	ബാണങ്ങൾ കൊണ്ട്	ആലോക്യ,	കണ്ട്,
പ്രചിച്ഛേദ;	മുറിച്ചു;	ഉത്പപാത.	കുതിച്ചു പൊങ്ങി.

സ വവർഷ തതോ വൃക്ഷാൻ ശൈലാംശ്ച കപികുഞ്ജരഃ
താൻ പ്രചിച്ഛേദ സംക്രുദ്ധസ്ത്രിശിരാ നിശിതൈഃ ശരൈഃ. 8

സഃ	ആ	ത്രിശിരാഃ	ത്രിശിരസ്സ്
കപികുഞ്ജരഃ,	വാനരോത്തമൻ,	സംക്രുദ്ധഃ	ചൊടിച്ച്
തതഃ,	അപ്പോൾ,	നിശിതൈഃ	ക്രൂരത്ത
വൃക്ഷാൻ	വൃക്ഷങ്ങളേയും	ശരൈഃ	ബാണങ്ങളാൽ
ശൈലാൻ ച	കുന്നുകളേയും	താൻ	അവയെ
വവർഷ;	പൊഴിച്ചു;	പ്രചിച്ഛേദ.	തുണ്ടുതുണ്ടാക്കി.

പരിഘാഗ്രേണ താൻ വൃക്ഷാൻ ബഭഞ്ജ ച സുരാന്തകഃ
ത്രിശിരാശ്ചാംഗദം വീരമഭിദുദ്രാവ സായകൈഃ. 9

സുരാന്തകഃ ച	ദേവാന്തകനും	ത്രിശിരാഃ ച,	ത്രിശിരസ്സും,
താൻ	ആ	വീരം	വീരനായ
വൃക്ഷാൻ	വൃക്ഷങ്ങളെ	അംഗദം	അംഗദനെ
പരിഘേണ	ഇരിമ്പുചയ്യുകൊണ്ട്	സായകൈഃ	ബാണങ്ങൾകൊണ്ട്
ബഭഞ്ജ;	മുറിച്ചെറിഞ്ഞു;	അഭിദുദ്രാവ.	എതിർത്തു.

ഗജേന സമഭിദ്രുത്യ വാലിപുത്രം മഹോദരഃ
ജഘ്നാനോരസി സംക്രുദ്ധസ്തോമരൈർവ്വജ്രസന്നിഭൈഃ. 10

മഹോദരഃ	മഹോദരൻ	സംക്രുദ്ധഃ	കോപത്തോടെ
വാലിപുത്രം,	അംഗദനെ,	ഉരസി	മാറിൽ
		വജ്രസംനിഭൈഃ	വജ്രതുല്യങ്ങളായ
ഗജേന	ആനയോടുകൂടി	തോമരൈഃ	ഏർകുന്തങ്ങൾകൊണ്ട്
സമഭിദ്രുത്യ	നേർക്കടുത്ത്	ജഘ്നാന.	താഡിച്ചു.

ദേവാന്തകശ്ച സംക്രുദ്ധഃ പരിഘേണ തദാംഗദം
ഉപഗമ്യാഭിഹത്യാശു വ്യപചക്രാമ വേഗവാൻ. 11

ദേവാന്തകഃ ച	ദേവാന്തകനും	പരിഘേണ	പരിഘംകൊണ്ട്
സംക്രുദ്ധഃ,	ക്രുദ്ധിച്ച്,	ആശു	വേഗത്തിൽ
തദാ	ആ സമയം	അഭിഹത്യ,	അടിച്ച്,
അംഗദം	അംഗദനെ	വേഗവാൻ	വേഗതകയ്യാണ്ട്
ഉപഗമ്യ,	അടുത്ത്,	വ്യപചക്രാമ.	പിന്നാലെചെന്നു.

സ ത്രിഭിർന്നൈർഋതശ്രേഷ്ഠൈർയുഗപത് സമഭിദ്രുതഃ
ന വിവ്യഥേ മഹാതേജാ വാലിപുത്രഃ പ്രതാപവാൻ. 12

മഹാതേജാഃ	മഹാതേജസ്വിയും	നൈർഋത-ശ്രേഷ്ഠൈഃ	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠന്മാരാലും
പ്രതാപവാൻ	പ്രതാപശാലിയും ആയ	യുഗപത്	ഒന്നിച്ച്
സഃ വാലിപുത്രഃ,	ആ അംഗദൻ,	സമഭിദ്രുതഃ,	എതിർക്കപ്പെട്ടവനായി,
ത്രിഭിഃ	ആ മൂന്നു	വിവ്യഥേ ന.	കലുങ്ങിയതേയില്ല.

സ വേഗവാൻ മഹാവേഗം കൃത്വാ പരമദുർജ്ജയഃ
തലേന ഭൃശമുത്പത്യ ജഘാനാസ്യ മഹാഗജം. 13

പരമദുർജ്ജയഃ	ഒട്ടും ജയിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തവനും	തലേന	കയ്ത്തലംകൊണ്ട്
		ഭൃശം	നന്നായി
വേഗവാൻ	വേഗശാലിയും ആയ	ഉത്പത്യ	ഓങ്ങി
സഃ,	അവൻ,	അസ്യ	ഇവന്റെ
മഹാവേഗം	അതിവേഗത	മഹാഗജം	വൻഗജത്തെ
കൃത്വാ,	കയ്ക്കൊണ്ട്,	ജഘാന	അടിച്ചു.

തസ്യ തേന പ്രഹാരേണ നാഗരാജസ്യ സംയുഗേ
പേതതുർല്ലോചനേ തസ്യ വിനനാദ സ വാരണഃ. 14

സംയുഗേ	പോരിൽ	നാഗരാജസ്യ	ഗജശ്രേഷ്ഠന്റെ
തസ്യ	അവന്റെ	ലോചനേ	രണ്ടുകണ്ണുകളും
തേന	ആ	പേതതുഃ;	തെറിച്ചുവീണു;
പ്രഹാരേണ,	അടികൊണ്ട്,	സഃ വാരണഃ	ആ ആന
തസ്യ	ആ	വിനനാദ.	ഭീരിയിട്ടു.

വിഷാണം ചാസ്യ നിഷ്കൃഷ്യ വാലിപുത്രോ മഹാബലഃ
ദേവാന്തകമഭിപ്ലുത്യ താഡയാമാസ സംയുഗേ. 15

സംയുഗേ	പോരിൽ	വിഷാണം ച	കൊമ്പിനേയും
മഹാബലഃ	മഹാബലശാലിയായ	നിഷ്കൃഷ്യ,	പറിച്ചെടുത്ത്,
		അഭിപ്ലുത്യ,	ചാടിക്കുതിച്ച്
വാലിപുത്രഃ,	ബാലിസുതൻ,	ദേവാന്തകം	ദേവാന്തകനെ
അസ്യ	ഇതിന്റെ	താഡയാമാസ.	അടിച്ചു.

സ വിഹ്വലിതസർവ്വാംഗോ വാതോദ്ധൂത ഇവ ദ്രുമഃ
ലാക്ഷാരസസവർണ്ണം ച സുസ്രാവ രുധിരം മുഖാത്. 16

സഃ,	അവൻ,	മുഖാത്	വായിൽനിന്ന്
വാതോദ്ധൂതഃ	കാററടിക്കപ്പെട്ട	ലാക്ഷാരസ-	അരക്കുകുഴമ്പുപോലെ
ദ്രുമഃ ഇവ	വൃക്ഷമെന്നപോലെ	സവർണ്ണം	യുള്ള
വിഹ്വലിത-	സർവ്വാംഗങ്ങളും തളർന്ന	രുധിരം ച	ചോരയേയും
സർവ്വാംഗഃ	വനായി	സുസ്രാവ.	ഛർദ്ദിച്ചു.

അഥാശ്വാസ്യ മഹാതേജാഃ കൃച്ഛ്രാദ്ദേവാന്തകോ ബലീ
ആവിധ്യ പരിഘം ഘോരമാജഘാന തദാഽംഗദം. 17

അഥ	പിന്നെ	ഘോരം	ഭയങ്കരമായ
മഹാതേജാഃ	അതിപൌരുഷമാർന്നവ	പരിഘം	ഇരിമ്പുലയ്ക്കയെ
ബലീ	ശക്തിമാനുമായ [നും	ആവിധ്യ,	ചുഴററിക്കൊണ്ട്,
ദേവാന്തകഃ,	ദേവാന്തകൻ,	തദാ	അപ്പോൾ
കൃച്ഛ്രാത്	പണിപ്പെട്ട് [ശേഷം,	അംഗദം	അംഗദനെ
ആശ്വാസ്യ,	ക്ഷീണം നീങ്ങിയ-	ആജഘാന.	അടിച്ചു.

പരിഘാഭിഹതശ്ചാപി വാനരേന്ദ്രാത്മജസ്തദാ
ജാനുഭ്യാം പതിതോ ഭൂമൌ പുനരേവോത്പപാത ഹ. 18

തദാ — ആ സമയം	ജാനുഭ്യാം — മുട്ടുകുത്തി
പരിഘാഭിഹതഃ — പരിഘത്താൽ അടിക്ക	ഭൂമൌ പതിതഃ, — നിലത്തു വീണവനായി,
വാനരേന്ദ്രാത്മജഃ ച അപി, — അംഗദനും, [പ്പെട്ട	പുനഃ ഏവ — വീണ്ടും
	ഉത്പപാത ഹ. — എഴുന്നേറ്റു.

തമുത്പതന്തം ത്രിശിരാസ്ത്രിഭിർബ്ബാണൈരജിഹ്മഗൈഃ
ഘ്നോരൈഹരിപതേഃ പുത്രം ലലാടേ ഽഭിജഘാന ഹ 19

ത്രിശിരാഃ, — ത്രിശിരസ്സ്,	ഘ്നോരൈഃ — ഭയങ്കരങ്ങളായ
ഉത്പതന്തം — എഴുന്നേല്ക്കുന്നവനായ	ത്രിഭിഃ — മൂന്നു
തം ഹരിപതേഃ — ആ വാനരാധിപന്റെ	ബാണൈഃ — ബാണങ്ങളാൽ
പുത്രം, — പുത്രനായ അംഗദനെ,	ലലാടേ — നെറ്റിയിൽ
അജിഹ്മഗൈഃ — നേക്കു പായുന്നവയായ	അഭിജഘാന ഹ. — എയ്തു.

തതോ ഽംഗദം പരിക്ഷിപ്തം ത്രിഭിർനൈർഋതപുംഗവൈഃ
ഹനുമാനപി വിജ്ഞായ നീലശ്ചാപി പ്രതസ്ഥതുഃ 20

തതഃ — ആ സമയം	നൈർഋത-പുംഗവൈഃ — രാക്ഷസവീരന്മാരാൽ
ഹനുമാൻ അപി — ഹനുമാനും	പരിക്ഷിപ്തം — ചുഴഞ്ഞപ്പെട്ടവനായി
നീലഃ ച അപി — നീലനും	വിജ്ഞായ, — കണ്ടു,
അംഗദം — അംഗദനെ	പ്രതസ്ഥതുഃ. — (സഹായിപ്പാൻ) പുറ
ത്രിഭിഃ — മൂന്നു	പ്പെട്ടവനും.

തതശ്ചിക്ഷേപ ശൈലാഗ്രം നീലസ്ത്രിശിരസേ തദാ
തദ്രാവണസുതോ ധീമാൻ ബിഭേദ നിശിതൈഃ ശരൈഃ. 21

തതഃ — അപ്പോൾ	രാവണസുതഃ — ആ രാവണപുത്രൻ
നീലഃ, — നീലൻ,	തദാ — അപ്പോൾ
ത്രിശിരസേ — ത്രിശിരസ്സിന്റെമേൽ	തത് — അതിനെ
ശൈലാഗ്രം — ഒരു കുന്നിൻമുടിയെ	നിശിതൈഃ — കൂർത്ത
ചിക്ഷേപ; — വലിച്ചെറിഞ്ഞു; [ടുത്തു്	ശരൈഃ — ബാണങ്ങൾകൊണ്ടു്
ധീമാൻ — ധീമാനായ	ബിഭേദ. — പിളർന്നുകളഞ്ഞു.

തദ് ബാണശതനിർഭിന്നം വിദാരിതശിലാതലം
സവിസ്ഫുലിംഗം സജ്വാലം നിപപാത ഗിരേഃ ശിരഃ. 22

തദ് ബാണശതനിർഭിന്നം — അവന്റെ അനേകം ബാണങ്ങളാൽ തുള യ്ക്കപ്പെട്ട്	ഗിരേഃ ശിരഃ, — ആ കുന്നിൻമുടി
വിദാരിത-ശിലാതലം — തകർന്ന വൻപാറക ളോടുകൂടിയ	സവിസ്ഫുലിംഗം — തീപ്പൊരികളോടുകൂടി യതായി
	സജ്വാലം — തീജ്വാലകളോടുകൂടിയ
	നിപപാത. — താഴത്തുവീണു. [തായി

തതോ ജ്യംഭിതമാലോക്യ ഹഷ്ടോദേവാന്തകസ്തദാ
പരിഘേണാഭിദുദ്രാവ മാരുതാത്മജമാഹവേ. 23

തതഃ	പിന്നെ	മാരുതാത്മജം	വായുപുത്രനെ
ദേവാന്തകഃ,	ദേവാന്തകൻ,	ആലോക്യ,	കണ്ടു്,
ആഹവേ	പോരിൽ	തദാ	അപ്പോൾ
ഹഷ്ടാത്	ഉത്സാഹത്തോടെ	പരിഘേണ	പരിഘത്തോട്ടുകൂടി
ജ്യംഭിതം	കുതിച്ചുവന്ന	അഭിദുദ്രാവ.	ഓടിയടുത്തു.

തമാപതന്തമുത്പ്ലുത്യ ഹനുമാൻ മാരുതാത്മജഃ
ആജഘാന തദാ മൂർദ്ധ്നി വജ്രകല്പേന മുഷ്ടിനാ. 24

തദാ	ആ സമയം	ഉത്പ്ലുത്യ,	കുതിച്ചു്,
മാരുതാത്മജഃ	വായുസുതനായ	മൂർദ്ധ്നി	തലയിൽ
ഹനുമാൻ,	ഹനുമാൻ,	വജ്രകല്പേന	വജ്രതുല്യമായ
ആപതന്തം	നേക്കെതിർത്തുവരുന്ന	മുഷ്ടിനാ	മുഷ്ടികൊണ്ടു്
തം	അവനുനേരെ	ആജഘാന.	ഇടിച്ചു.

ശിരസി പ്രഹരൻ വീരസ്തദാ വായുസുതോ ബലീ
നാദേനാകമ്പയച്ചൈവ രാക്ഷസാൻ സ മഹാകപിഃ. 25

വീരഃ	വീരനും	ശിരസി	തലയിൽ
ബലീ	ബലവാനും	പ്രഹരൻ	ഇടിക്കുന്നവനായി
വായുസുതഃ	വായുപുത്രനും ആയ	നാദേന	ഗർജ്ജനംകൊണ്ടു്
സഃ	ആ	രാക്ഷസാൻ ച ഏവ	അരക്കന്മാരെയെല്ലാം
മഹാകപിഃ,	കപിശ്രേഷ്ഠൻ,	അകമ്പയത്.	വിറപ്പിച്ചു.
തദാ	അപ്പോൾ		

സ മുഷ്ടിനിഷ്പിഷ്ടവികീർണ്ണമൂർദ്ധാ
നിർവ്വാന്തദന്താക്ഷിവിലംബിജിഹ്വഃ
ദേവാന്തകോ രാക്ഷസരാജസൂനുർ-
ഗതാസുരുർവ്യാം സഹസാ പപാത. 26

രാക്ഷസരാജസൂനുഃ	രാവണപുത്രനായ	നിർവ്വാന്തദന്താക്ഷിവിലംബിജിഹ്വഃ	പല്ലുകളും, കണ്ണുകളും കൊഴിഞ്ഞു് നാവു തുങ്ങിയവനായി,
സഃ ദേവാന്തകഃ,	ആ ദേവാന്തകൻ		
മുഷ്ടിനിഷ്പിഷ്ടവികീർണ്ണമൂർദ്ധാ	മുഷ്ടികൊണ്ടുള്ള ഇടിയാൽ ശിരസ്സുതകർന്നവനായി,	ഗതാസുഃ	പ്രാണൻ പോയവ
		ഉർവ്യാം	നിലത്തു് [നായി
		സഹസാ പപാത.	ഉടനെ പതിച്ചു.

തസ്മിൻ ഹതേ രാക്ഷസയോധമുഖ്യേ
മഹാബലേ സംയതി ദേവശത്രൗ
ക്രുദ്ധാസ്രുമൂർദ്ധാ നിശിതാഗ്രമുഗ്രം
ബഭാഷ നീലോരസി ബാണവർഷം. 27

സംയതി	പോരിൽ,
ദേവശത്രൌ	ദേവശത്രുവും
മഹാബലേ	മഹാബലവാനും
രാക്ഷസ-യോധമുഖ്യേ	രാക്ഷസവീരന്മാരിൽ മുമ്പനും ആയ
തസ്മിൻ	അവൻ
ഹതേ,	ഹതനായപ്പോൾ
ത്രിമൂർദ്ധാ,	ത്രിശിരസ്സ്
ക്രുദ്ധഃ	കോപമുൾക്കൊണ്ടവനായി
നീലോരസി	നീലന്റെ ഉരസ്സിൽ
ഉഗ്രം	ഘോരവും
നിശിതാഗ്രം	കൂർത്തമുനകളാൻതും ആയ
ബാണവർഷം വവർഷ.	ശരങ്ങളെ വർഷിച്ചു.

മഹോദരസ്തു സംക്രുദ്ധഃ കുഞ്ജരം പർവ്വതോപമം
ഭ്രയഃ സമധിരുഹ്യാശു മന്ദരം രശ്മിവാനിവ 28
തതോ ബാണമയം വർഷം നീലസ്യോരസ്യപാതയത്
ഗിരൌ വർഷം തഡിച്ചക്രക്ഷാപവാനിവ തോയദഃ. 29

മഹോദരഃ തു	മഹോദരനും
സംക്രുദ്ധഃ,	ഏറ്റവുംകോപിച്ച്,
ആശു	ഉടനെ
ഭ്രയഃ	വീണ്ടും
പർവ്വതോപമം	മലയൊത്ത
കുഞ്ജരം,	ഒരു ആനപ്പുറത്ത്,
രശ്മിവാൻ	സൂര്യൻ
മന്ദരം	മന്ദരഗിരിയിൽ
ഇവ,	എന്ന പോലെ,
സമധിരുഹ്യ,	കയറിക്കൊണ്ട്,
ഗിരൌ	പർവ്വതത്തിൽ
തഡിച്ചക്ര-ചാപവാൻ	മിന്നൽ നിരയും മഴവില്ലുമാൻ
തോയദഃ	മേഘം
വർഷം	മഴയെ
ഇവ,	എന്ന പോലെ,
തതഃ	ആ സമയം
നീലസ്യ	നീലന്റെ
ഉരസി	വക്ഷസ്സിൽ
ബാണമയം വർഷം	ശരമാരി
അപാതയത്.	പൊഴിച്ചു.

തതഃ ശരൌഘൈരഭിവർഷ്യമാണോ
വിഭിന്നഗാത്രഃ കപിസൈന്യപാലഃ
നീലോ ബഭ്രുവാഥ നിസ്രുഷ്ടഗാത്രോ
വിഷ്വഗ്ഭിതസ്തേന മഹാബലേന. 30

തതഃ,	അപ്പോൾ,
കപിസൈന്യ-പാലഃ	വാനരസേനാധിപനും
നിസ്രുഷ്ടഗാത്രഃ അഥ	ഉദ്ധഗാത്രനുമായ
നീലഃ,	നീലൻ,
മഹാബലേന തേന,	മഹാബലവാനായ അവനാൽ,
ശരൌഘൈഃ	ശരനിരകളാൽ
അഭിവർഷ്യ-മാണഃ,	വർഷിക്കപ്പെട്ടവനായി,
വിഭിന്നഗാത്രഃ	തുളയ്ക്കപ്പെട്ട ശരീരത്തോട് കൂടിയവനായി
വിഷ്വഗ്ഭിതഃ ബഭൂവ.	സ്തംഭിച്ചു പോയി,

തതസ്തു നീലഃ പ്രതിലഭ്യ സംജ്ഞാം
ശൈലം സമുത്പാട്യ സവൃക്ഷഷണ്ഡം
തതഃ സമുത്പാട്യ ഭുശോഗ്രവേഗോ
മഹോദരം തേന ജഘാന മൂർധ്നി. 31

തതഃ	അതിൽ പിന്നെ	തതഃ	അവിടെനിന്നും
നീലഃ തു	നീലനും	സമുത്പത്യ	കുതിച്ചു്,
സംജ്ഞാം പ്രതിലഭ്യ,	ഉണർന്നു്,	ഭുശോഗ്രവേഗഃ,	അത്യുഗ്രവേഗത കയ്യോണ്ടവനായി,
സവൃക്ഷ– ഷണ്ഡം	തരുതതികളോടുകൂടിയ	മഹോദരം,	മഹോദരനെ,
		തേന	അതുകൊണ്ടു്
ശൈലം	ഒരു ശൈലത്തെ	മൂർധ്നി	തലയിൽ
സമുത്പാട്യ,	പുഴക്കിയെടുത്തു്	ജഘാന.	അടിച്ചു.

തതഃ സ ശൈലേന്ദ്രനിപാതഭഗ്നോ
മഹോദരഃസ്ഥന മഹാദ്രിപേന
വിപോഥിതോ ഭ്രമിതലേ ഗതാസുഃ
പപാത വജ്രാഭിഹതോ യഥാഽദ്രിഃ. 32

തതഃ	അപ്പോൾ	വിപോഥിതഃ,	ചതയ്ക്കപ്പെട്ടവനായി,
സഃ മഹോദരഃ,	ആ മഹോദരൻ,	ഗതാസുഃ	പ്രാണൻപോയവനാ
ശൈലേന്ദ്ര- നിപാതഭഗ്നഃ	വൻമലയുടെ വീഴ്ച കൊണ്ടുതകർന്നു്	വജ്രാഭിഹതഃ	വജ്രാഘാതമേറ്റ [യി,
		അദ്രിഃ യഥാ,	പർവ്വതംപോലെ,
തേന	ആ	ഭൂമിതലേ	നിലത്തു്
മഹാദ്രിപേന	വൻഗദ്യത്തോടുംകൂടി	പപാത.	വീണു.

പിതൃവ്യം നിഹതം ദൃഷ്ട്വാ ത്രിശിരാശ്ചാപമാദദേ
ഹനുമന്തം ച സംക്രുദ്ധോ വിവ്യാധ നിശിതൈഃ ശരൈഃ. 33

ത്രിശിരാഃ,	ത്രിശിരസ്സു്,	സംക്രുദ്ധഃ	ചൊടിച്ചു്
പിതൃവ്യം	എളയച്ഛനെ	ഹനുമന്തം ച	ഹനുമാനേയും
നിഹതം	ഹനിക്കപ്പെട്ടവനായി	നിശിതൈഃ	ക്രൂത്ത
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു്,	ശരൈഃ	അമ്പുകൾകൊണ്ടു്
ചാപം	വില്ലിനെ	വിവ്യാധ.	മുറിപെടുത്തി.
ആദദേ;	കയ്യിലെടുത്തു്,		

സ വായുസൂനുഃ കുപിതശ്ചിക്ഷേപ ശിഖരം ഗിരേഃ
ത്രിശിരാസ്തച്ഛരൈസ്തീക്ഷ്ണൈർബിഭേദ ബഹുധാ ബലീ. 34

സഃ	ആ	ത്രിശിരാഃ,	ത്രിശിരസ്സു്,
വായുസൂനുഃ,	വായുപുത്രൻ,	തത്	അതിനെ
കുപിതഃ	കോപിച്ചു്	തീക്ഷ്ണൈഃ	ക്രൂത്ത
ഗിരേഃ ശിഖരം	ഒരു പർവ്വതശിഖരത്തെ	ശരൈഃ,	കണകൾകൊണ്ടു്,
ചിക്ഷേപ;	എടുത്തെറിഞ്ഞു;	ബഹുധാ	പലവാറായി
ബലീ	ബലവാനായ	ബിഭേദ.	പൊടിപെടുത്തു.

തദ്വ്യർത്ഥം ശിഖരം ദൃഷ്ട്വാ ദ്രുമവർഷം മഹാകപിഃ
വിസസർജ്ജ രണേ തസ്മിൻ രാവണസ്യ സുതം പ്രതി. 35

മഹാകപിഃ,	ആ വാനരോത്തമൻ,	രണേ,	പോരിൽ,
തത് ശിഖരം	ആ ഗിരിശിഖരത്തെ	രാവണസ്യ സുതം പ്രതി	രാവണപുത്രനു നേരെ
വ്യർത്ഥം	നിഷ്പ്രയോജനമായതായി		
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,	ദ്രുമവർഷം	വൃക്ഷമാരി
തസ്മിൻ	ആ	വിസസർജ്ജ.	ചൊരിഞ്ഞു.

തമാപതന്തമാകാശേ ദ്രുമവർഷം പ്രതാപവാൻ
ത്രിശിരാ നിശിതൈർബാണൈശ്ചിച്ഛേദ ച നനാദ ച. 36

പ്രതാപവാൻ	പ്രതാപശാലിയായ	ദ്രുമവർഷം ച,	തരുവർഷത്തെയും,
ത്രിശിരാഃ,	ത്രിശിരസ്സ്,	നിശിതൈഃ ബാണൈഃ	ക്രൂരമ്പുകൾകൊണ്ട്
ആകാശേ	ആകാശത്തിൽ	ചിച്ഛേദ;	മുറിച്ചെറിഞ്ഞു;
ആപതന്തം	പൊഴിക്കുന്ന	നനാദ ച.	ഗർജ്ജിക്കയുംചെയ്തു.
തം	ആ		

തതോ ഹനുമാനുത്പ്ലുത്യ ഹയാഃ സ്രുശിരസസ്തദാ
വിദദാര നഖൈഃ ക്രുദ്ധോ ഗജേന്ദ്രം മൃഗരാഡിവ. 37

തതഃ	അതിനാൽ	ഗജേന്ദ്രം	ആനക്കൊമ്പനെ
ക്രുദ്ധഃ	ക്രുദ്ധിച്ചവനായ	ഇവ,	എന്നപോലെ,
ഹനുമാൻ	ഹനുമാൻ	നഖൈഃ	നഖങ്ങളാൽ
തദാ	അപ്പോൾ	ത്രിശിരസഃ	ത്രിശിരസ്സിന്റെ
ഉത്പ്ലുത്യ,	കുതിച്ചുചാടിക്കൊണ്ട്,	ഹയാൻ,	കുതിരകളെ
മൃഗരാട്	സിംഹം	വിദദാര.	കീറിപ്പൊളിച്ചു.

അഥ ശക്തിം സമാദായ കാലരാത്രിമിവാന്തകഃ
ചിക്ഷേപാനിലപുത്രായ ത്രിശിരാ രാവണാത്മജഃ. 38

അഥ	അപ്പോൾ	അന്തകഃ ഇവ,	അന്തകനെന്നപോലെ,
രാവണാത്മജഃ	രാവണസൂനുവായ	ശക്തിം	വേലിനെ
ത്രിശിരാഃ,	ത്രിശിരസ്സ്,	സമാദായ,	കയ്യിലെടുത്തു്,
കാലരാത്രിം	കാലരാത്രിയിൽ	അനിലപുത്രായ	ഹനുമാന്നേർക്ക്
		ചിക്ഷേപ.	എറിഞ്ഞു.

ദിവഃ ക്ഷിപ്താമിവോല്ക്കാം താം ശക്തിം ക്ഷിപ്താമസംഗതാം
ഗൃഹീത്വാ ഹരിശാർദ്ദൂലോ ബഭഞ്ജ ച നനാദ ച. 39

ഹരിശാർദ്ദൂലഃ,	ആ വാനരോത്തമൻ	അസംഗതാം	തടവറയില്ലാതായി
ദിവഃ	ആകാശത്തിൽനിന്നു്	ക്ഷിപ്താം	എറിയപ്പെട്ട
ക്ഷിപ്താം	വീഴ്ത്തപ്പെട്ട	ശക്തിം ച	വേലിനേയും
ഉല്ക്കാം ഇവ	കൊള്ളിമീനെന്നപോലെയുള്ളതായ,	ഗൃഹീത്വാ	പിടിച്ചു്
		ബഭഞ്ജ;	മുറിച്ചെറിഞ്ഞു;
താം	ആ	നനാദ ച.	സിംഹനാദംചെയ്തു.

താം ദൃഷ്ട്വാ രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠാം ശക്തിം ഭഗ്നാം ഹനൂമതാ
പ്രഹൃഷ്ടാ വാനരഗണാ വിനേദുർജ്ജലദാ ഇവ. 40

വാനരഗണാഃ	വാനരഗണങ്ങൾ	ഭഗ്നാം	മുറിക്കപ്പെട്ടതായി
രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠാം	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠമാന്ന	ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ടു്,
താം	ആ	പ്രഹൃഷ്ടാഃ,	ആനന്ദഭരിതരായി,
ശക്തിം	വേലിനെ	ജലദാഃ ഇവ	മേഘങ്ങളെന്നപോലെ
ഹനൂമതാ	ഹനൂമാനാൽ	വിനേദുഃ.	ഗർജ്ജിച്ചു.

തതഃ ഖഡ്ഗം സമുദ്യമ്യ ത്രിശിരാ രാക്ഷസോത്തമഃ
നിജഘ്നാന തദാ വ്യൂഢേ വായുപുത്രസ്യ വക്ഷസി. 41

തതഃ,	അനന്തരം,	വായുപുത്രസ്യ	ഹനൂമാന്റെ
രാക്ഷസോത്തമഃ	രാക്ഷസോത്തമനായ	വ്യൂഢേ	വിശാലമായ
ത്രിശിരാഃ,	ത്രിശിരസ്സ്,	വക്ഷസി	മാറിൽ
ഖഡ്ഗം സമുദ്യമ്യ,	വാളോങ്ങിക്കൊണ്ടു്,	തദാ	ആസമയം
		നിജഘ്നാന.	വെട്ടി.

ഖഡ്ഗപ്രഹാരാഭിഹതോ ഹനൂമാൻ മാരുതാത്മജഃ
ആജഘ്നാന ത്രിശിരസം തലേനോരസി വീര്യവാൻ. 42

വീര്യവാൻ	വീര്യശാലിയും	തലേന	കൈപരത്തി,
മാരുതാത്മജഃ	വായുസുതനുമായ	ത്രിശിരസം	ത്രിശിരസ്സിനെ
ഹനൂമാൻ,	ഹനൂമാൻ,	ഉരസി	മാറിൽ
ഖഡ്ഗപ്രഹാരാഭിഹതഃ	വാൾകൊണ്ടുള്ള വെട്ടേറവനായി,	ആജഘ്നാന.	അടിച്ചു.

സ തലാഭിഹതസ്തേന സ്രസ്തഹസ്തായുധോ ഭുവി
നിപപാത മഹാതേജാസ്ത്രിശിരാസ്ത്യക്തചേതനഃ. 43

മഹാതേജാഃ	മഹാപൌരുഷശാലി	ത്യക്തചേതനഃ,	ബോധംകെട്ട്,
സഃ	ആ [യായ	സ്രസ്തഹസ്താ-യുധഃ	കയ്യുളിൽനിന്ന് ആയുധങ്ങൾ വഴുതിയവനായി
ത്രിശിരാഃ,	ത്രിശിരസ്സ്,		
തേന	ആ ഹനൂമാനാൽ		
തലാഭിഹതഃ,	കയ്ത്തലം കൊണ്ടടിക്കപ്പെട്ടവനായി,	ഭുവി	നിലത്ത്
		നിപപാത.	വീണു.

സ തസ്യ പതതഃ ഖഡ്ഗം സമാച്ഛിദ്യ മഹാകപിഃ
നനാദ ഗിരിസംകാശസ്ത്രാസയൻ സർവ്വരാക്ഷസാൻ. 44

സഃ	ആ	സമാച്ഛിദ്യ,	കയ്യോങ്ങ്
ഗിരിസംകാശഃ	പർവ്വതാകാരനായ	സർവ്വരാക്ഷസാൻ	എല്ലാരാക്ഷസരേയും
മഹാകപിഃ,	വാനരോത്തമൻ,	ത്രാസയൻ	വിറപ്പിച്ചുംകൊണ്ട്
പതതഃ	വീഴുന്ന	നനാദ.	ഗർജ്ജനംചെയ്തു.
തസ്യ ഖഡ്ഗം	അവന്റെ വാളിനെ		

അമൃഷ്യമാണസ്തം ഘോഷമുത്പപാത നിശാചരഃ
ഉത്പത്യ ച ഹനുമന്തം താഡയാമാസ മുഷ്ടിനാ. 45

നിശാചരഃ രാക്ഷസൻ	ഉത്പത്യ കുതിച്ചു്
തം ഘോഷം ആ ശബ്ദത്തെ	ഹനുമന്തം ച ഹനുമാനേയും
അമൃഷ്യമാണഃ, സഹിക്കാത്തവനായി,	മുഷ്ടിനാ മുഷ്ടികൊണ്ടു്
ഉത്പപാത; എഴുന്നേറ്റു;	താഡയാമാസ. ഇടിച്ചു.

തേന മുഷ്ടിപ്രഹാരേണ സംചുകോപ മഹാകപിഃ
കുപിതശ്ച നിജഗ്രാഹ കിരീടേ രാക്ഷസർഷഭം
ഹനുമാൻ രോഷതാമ്രാക്ഷോ രാക്ഷസം പരവീരഹാ. 46

പരവീരഹാ ശത്രുവീര വിധ്വംസകനും	കുപിതഃ ചൊടിച്ച അവൻ
മഹാകപിഃ ച വാനരോത്തമനുമായ	രോഷതാമ്രാക്ഷഃ കോപത്താൽ കണ്ണുകൾ ചുവന്നവനായി
ഹനുമാൻ, ഹനുമാൻ,	രാക്ഷസർഷഭം രാക്ഷസന്മാരിൽ മുമ്പൻ
തേന ആ	രാക്ഷസം, ആ രാക്ഷസനെ, [നായ
മുഷ്ടിപ്രഹാരേണ മുഷ്ടിപ്രഹാരത്താൽ	കിരീടേ കിരീടത്തിൽ
സംചുകോപ; ഏറ്റവും ക്രുദ്ധിച്ചു;	നിജഗ്രാഹ. പിടികൂടി.

സ തസ്യ ശീർഷാണ്യസിനാ ശിതേന
കിരീടജുഷ്ടാനി സകുണ്ഡലാനി
ക്രുദ്ധഃ പ്രചിച്ഛേദ സുതോऽനിലസ്യ
തപ്തഃ സുതസ്യേവ ശിരാംസി ശക്രഃ. 47

ക്രുദ്ധഃ സഃ ക്രുദ്ധിച്ചവനായ ആ	ശിതേന മൂർച്ചയുള്ള
അനിലസ്യസുതഃ, വായു പുത്രൻ,	അസിനാ, ആ വാളുകൊണ്ടു്,
കിരീടജുഷ്ടാനി കിരീടങ്ങളും ചൂടിയവയും,	ശക്രഃ ഇന്ദ്രൻ
സകുണ്ഡലാനി കുണ്ഡലങ്ങളാൽവയും ആയ	തപ്തഃ സുതസ്യ തപ്തൻ പുത്രനായ വൃത്രാസുരന്റെ
തസ്യ ശീർഷാണി, അവന്റെ ശിരസ്സുകളെ,	ശിരാംസി ശിരസ്സുകളെ
	ഇവ, എന്നപോലെ
	പ്രചിച്ഛേദ. മുറിച്ചെറിഞ്ഞു.

താന്യായതാക്ഷാണ്യുദഗസന്നിഭാനി
പ്രദീപ്തവൈശ്വാനരലോചനാനി
പേതുഃ ശിരാംസീന്ദ്രരിപോർധരണ്യാം
ജ്യോതീംഷി മുക്താനി യഥാऽക്കമാർഗ്ഗാത്. 48

ഇന്ദ്രരിപോഃ, ഇന്ദ്രശത്രുവായഅവന്റെ	താനി ശിരാംസി, ആ തലകൾ,
ആയതാക്ഷാണി വമ്പിച്ചുമിഴികളാൽവ	അക്കമാർഗ്ഗാത് ആകാശത്തിൽനിന്നു്
അഗസന്നിഭാനി പർവ്വതസദൃശങ്ങളും [യും	മുക്താനി ചിതറിവീണ
പ്രദീപ്ത-വൈശ്വാനര-ലോചനാനി ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന തീ പോലെയുള്ള നേത്രങ്ങളാൽവയും ആയ	ജ്യോതീംഷി നക്ഷത്രങ്ങളെന്ന
	യഥാ പോലെ
	ധരണ്യാംപേതുഃ. നിലത്തുപതിച്ചു.

തസ്മിൻ ഹതേ ദേവരിപൌ ത്രിശീർഷേ
ഹന്തുമതാ ശക്രപരാക്രമേണ
നേദുഃ പ്ലവംഗാഃ പ്രചചാല ഭൂമി
രക്ഷാംസ്യഥോ ദുദ്രുവിരേ സമന്താത്. 49

ദേവരിപൌ	ദേവശത്രുവായ
തസ്മിൻ	ആ
ത്രിശീർഷേ	ത്രിശിരസ്സ്
ശക്ര-പരാക്രമേണ	ഇന്ദ്രതുല്യപരാക്രമിയായ
ഹന്തുമതാ	ഹനുമാനാൽ
ഹതേ,	ഹനിക്കപ്പെട്ടാറെ,
പ്ലവംഗാഃ നേദുഃ;	വാനരന്മാർ ആർത്തു;
ഭൂമിഃ	ഭൂമി
പ്രചചാല;	കുലുങ്ങി;
അഥ	അപ്പോൾ
രക്ഷാംസി	രാക്ഷസർ
സമന്താത്	നാലുപാടും
ദുദ്രുവിരേ.	ഓടിത്തുടങ്ങി.

ഹതം ത്രിശിരസം ദൃഷ്ട്വാ തഥൈവ ച മഹോദരം
ഹതൌ പ്രേക്ഷ്യ ദുരാധർഷൌ ദേവാന്തകനരാന്തകൌ 50
ചുകോപ പരമാമർഷീ മത്തോ രാക്ഷസപുംഗവഃ
ജഗ്രാഹാച്ഛിഷ്മതീം ഘോരാം ഗദാം സർവ്വായസീം ശുഭാം 51
ഹേമപട്ടപരിക്ഷിപ്താം മാംസശോണിതഫേനിലാം
വിരാജമാനാം വപുഷാ ശത്രുശോണിതരഞ്ജിതാം 52
തേജസാ സംപ്രദീപ്താഗ്രാം രക്തമാല്യവിഭൂഷിതാം
ഐരാവതമഹാപദ്മസാർവ്വഭൌമഭയാവഹാം. 53

രാക്ഷസപുംഗവഃ	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠനായ
മത്തഃ,	മത്തനെന്നപേരുള്ള
	മഹാപാർശ്വൻ,
ത്രിശിരസം	ത്രിശിരസ്സിനെ
ഹതം	കൊല്ലപ്പെട്ടവനായി
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
തഥാ	അപ്രകാരംതന്നെ
മഹോദരം	മഹോദരനേയും
ച,	ഹതനായികണ്ട്,
ദുരാധർഷൌ	ദുർജ്ജയന്മാരായ
ദേവാന്തകനരാന്തകൌ ഏവ	ദേവാന്തക നരാന്തകന്മാരേയും
ഹതൌ പ്രേക്ഷ്യ,	ചത്തതായികണ്ട്,
പരമാമർഷീ	ഒട്ടും സഹിക്കാത്തവനായി
ചുകോപ;	കോപമുൾക്കൊണ്ടു;
അച്ഛിഷ്മതീം	ജ്വാലകളാൽതും
ഘോരാം	ഭയങ്കരവും
സർവ്വായസീം	മുഴുവനും ഇരിമ്പുകൊണ്ടുള്ളതും
ശുഭാം	അഴകാർന്നതും
ഹേമപട്ടപരിക്ഷിപ്താം	സ്വർണ്ണപ്പാളകളാൽതും
മാംസശോണിതഫേനിലാം	മാംസവും ചോരയും പതയുമുള്ളതും
വപുഷാ വിരാജമാനാം	കാന്തിപൂണ്ടു വിലസുന്നതും
ശത്രുശോണിതരഞ്ജിതാം	ശത്രുക്കളുടെ രക്തത്താൽ തുടുത്തതും
തേജസാ സംപ്രദീപ്താഗ്രാം	പ്രഭയാൽ അഗ്രം തിളങ്ങുന്നതും
രക്തമാല്യവിഭൂഷിതാം	ചുകന്നമാലകൾ അണിയിക്കപ്പെട്ടതും
ഐരാവതമഹാപദ്മസാർവ്വഭൌമഭയാവഹാം	ഐരാവതം, മഹാപദ്മം, സാർവ്വഭൌമം എന്ന ദിഗ്ഗജങ്ങൾക്കും ഭയത്തെ വിളയിക്കുന്നതും
ഗദാം	ഗദയെ
ജഗ്രാഹ.	കയ്യേറ്റുകൊണ്ടു.

ഗദാമാദായ സംക്രുദ്ധോ മത്തോ രാക്ഷസപുംഗവഃ
ഹരീൻ സമഭിദുദ്രാവ യുഗാന്താഗ്നിരിവ ജ്വലൻ. 54

രാക്ഷസപുംഗവഃ	രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠനായ
മത്തഃ,	മത്തൻ,
സംക്രുദ്ധഃ	ചൊടിച്ച്
ഗദാം	ഗദയെ
ആദായ,	കയ്യിലെടുത്ത്,
യുഗാന്താഗ്നിഃ	പ്രളയ കാലാഗ്നി
ഇവ	പോലെ
ജ്വലൻ,	ജ്വലിക്കുന്നവനായി,
ഹരീൻ	കപികളെ
സമഭിദുദ്രാവ.	എതിർത്തു.

അഥാഷ്ടഭഃ സമുത്പത്യ വാനരോ രാവണാനുജം
മത്താനീകമുപാഗമ്യ തസ്ഥൌ തസ്യാഗ്രതോ ബലീ 55

അഥ	അപ്പോൾ
വാനരഃ	വാനരനായ
ബലീ ഋഷഭഃ,	ബലിഷ്ഠനായ ഋഷഭൻ,
സമുത്പത്യ	കുതിച്ചുചാടി,
രാവണാനുജം	രാവണസോദരനായ
മത്താനീകം	ആ മത്താനീകനെ (മഹാപാർശ്വനെ)
ഉപാഗമ്യ,	അടുത്ത്,
തസ്യ അഗ്രതഃ	അവന്റെ മുമ്പിൽ
തസ്ഥൌ.	നിന്നു.

തം പുരസ്താത് സ്ഥിതം ദൃഷ്ട്വാ വാനരം പർവ്വതോപമം
ആജഘ്നാനോരസി ക്രുദ്ധോ ഗദയാ വജ്രകല്പയാ. 56

തം	ആ
പർവ്വതോപമം	പർവ്വതാകാരനായ
വാനരം	വാനരനെ
പുരസ്താത്	മുമ്പിൽ
സ്ഥിതം	നിൽക്കുന്നവനായി
ദൃഷ്ട്വാ,	കണ്ട്,
ക്രുദ്ധഃ,	ക്രുദ്ധിച്ചവനായ അവൻ
വജ്രകല്പയാ	വജ്രസന്നിഭമായ
ഗദയാ	ഗദകൊണ്ട്
ഉരസി ആജഘ്നാ.	മാറത്ത് അടിച്ചു.

സ തയാഽഭിഹതഃസ്തേന ഗദയാ വാനരർഷഭഃ
ഭിന്നവക്ഷാഃ സമാധൂതഃ സുസ്രാവ രുധിരം ബഹു 57

സഃ	ആ
വാനരർഷഭഃ,	വാനരോത്തമൻ
തേന	അവനാൽ
തയാ	ആ
ഗദയാ	ഗദകൊണ്ട്
അഭിഹതഃ	അടിക്കപ്പെട്ട്
ഭിന്നവക്ഷാഃ,	മാറുതകർന്നവനായി
സമാധൂതഃ	ഉലഞ്ഞവനായി,
ബഹു രുധിരം സുസ്രാവ.	കണക്കില്ലാതെ ചോരയൊഴുക്കി.

സ സംപ്രാപ്യ ചിരാത് സംജ്ഞാമൃഷഭോ വാനരർഷഭഃ
ക്രുദ്ധോ വിസ്ഫുരമാണോഷ്ഠോ മഹാപാർശ്വമുദൈക്ഷത. 58

സഃ വാനരർഷഭഃ	ആ വാനരശ്രേഷ്ഠനായ
ഋഷഭഃ,	ഋഷഭൻ,
ചിരാത്	വളരെച്ചെന്നശേഷം
സംജ്ഞാം	ബോധം
സംപ്രാപ്യ,	തെളിഞ്ഞു,
ക്രുദ്ധഃ	ചൊടിച്ച്
വിസ്ഫുരമാണോഷ്ഠഃ	ചുണ്ടുകൾ വിറച്ചും കൊണ്ട്,
മഹാപാർശ്വം	മഹാപാർശ്വനെ
ഉദൈക്ഷത.	നോക്കി.

സ വേഗവാൻ വേഗവദഭ്യുപേത്യ
തം രാക്ഷസം വാനരവീരമുഖ്യഃ
സംവത്ത്യ മുഷ്ടിം സഹസാ ജഘാന
ബാഹ്വന്തരേ ശൈലനികാശരൂപഃ. 59

വേഗവാൻ	വേഗവാനും	വേഗവത്	പാഞ്ഞടുത്ത്,
ശൈല-നികാശരൂപഃ	ഗിരിസന്നിഭാകാരനും ആയ	അഭ്യുപേത്യ,	
		മുഷ്ടിം	മുഷ്ടി
സഃ	ആ	സംവത്ത്യ,	ചുഴറിക്കൊണ്ട്,
വാനര-വീരമുഖ്യഃ,	വാനരത്തലവൻ,	ബാഹ്വന്തരേ	മാറിൽ
		സഹസാ	ഊക്കോടെ
തം രാക്ഷസം	ആ രാക്ഷസനെ	ജഘാന.	കുത്തി.

സ കൃത്തമൂലഃ സഹസൈവ വൃക്ഷഃ
ക്ഷിതൌ പപാത ക്ഷതജോക്ഷിതാംഗഃ
താം ചാസ്യ ഘോരാം യമദണ്ഡകല്പാം
ഗദാം പ്രഗൃഹ്യാശു തദാ നനാദ. 60

സഃ,	ആ രാക്ഷസൻ,	അസ്യ	ഇവന്റെ
കൃത്തമൂലഃ	വേരറുക്കപ്പെട്ട	യമദണ്ഡ-കല്പാം	യമദണ്ഡംപോലെ യുള്ള
വൃക്ഷഃ ഇവ,	മരംപോലെ,		
ക്ഷിതൌ	ഭൂമിയിൽ	ഘോരാം	ഭയങ്കരമായ
ക്ഷതജോ-ക്ഷിതാംഗഃ,	ദേഹം ചോരയിലാറാടിയവനായി,	താം	ആ
		ഗദാം ച	ഗദയേയും,
സഹസാ	തൽക്ഷണം	ആശു	ഉടനെ
പപാത;	പതിച്ചു;	പ്രഗൃഹ്യ	കയ്യിലാക്കിക്കൊണ്ട്
തദാ	അപ്പോൾ	നനാദ.	ഗർജ്ജിച്ചു.

മുഹൂർത്തമാസീത് സ ഗതാസുകല്പഃ
പ്രത്യാഗതാത്മാ സഹസാ സുരാരിഃ
ഉത്പത്യ സന്ധ്യാഭ്രസമാനവർണ്ണ-
സ്തം വാരിരാജാത്മജമാജഘാന. 61

സന്ധ്യാഭ്ര-സമാനവർണ്ണഃ	അന്തിക്കാറൊത്ത നിറമാർന്നവനും	സഹസാ	പെട്ടെന്ന്
		പ്രത്യാഗതാത്മാ	ബോധംതെളിഞ്ഞ്
സുരാരിഃ	ദേവശത്രുവും ആയ	ഉത്പത്യ,	എഴുന്നേറ്റ്,
സഃ	അവൻ,	തം	ആ
മുഹൂർത്തം	അല്പനേരം	വാരിരാജാത്മജം	വരുണപുത്രനായ ജഷ-ണനെ
ഗതാസുകല്പഃ	ചത്തവനെപ്പോലെ		
ആസീത്;	ആയിരുന്നു;	ആജഘാന.	അടിച്ചു.

സ മൂർച്ഛിതോ ഭ്രമിതലേ പപാത
മുഹൂർത്തമുത്പത്യ പുനഃ സസംജ്ഞഃ
താമേവ തസ്യാദ്രിവരാദ്രികല്പാം
ഗദാം സമാവിധ്യ ജഘാന സംഖ്യേ. 62

സംഖ്യേ,	പോരിൽ,	ഉത്പത്യ,	എഴുന്നേറ്റ്,
സഃ	ആ ജ്യേഷ്ഠൻ	തസ്യ	അവന്റെ
മൂർച്ഛിതഃ,	മൂർച്ഛിച്ചുവനായി,	താം	ആ
ഭ്രമിതലേ	നിലത്ത്	അദ്രിവരാദ്രി-കല്പാം	ഗിരീന്ദ്രസദൃശമായ
മുഹൂർത്തം	അല്പനേരം	ഗദാം ഏവ	ഗദയെത്തന്നെ
പപാത;	വീണുകിടന്നു;	സമാവിധ്യ	ചുഴറ്റിക്കൊണ്ട്
പുനഃ	വീണ്ടും	ജഘാന.	അടിച്ചു.
സസംജ്ഞഃ,	പ്രജ്ഞവന്നവനായി;		

സാ തസ്യ രൌദ്രാ സമുപേത്യ ദേഹം
രൌദ്രസ്യ ദേവാധ്വരവിപ്രശത്രോഃ
ബിഭേദ വക്ഷഃ ക്ഷതജം ച ഭൂരി
സുസ്രാവ ധാതുംഭ ഇവാദ്രിരാജഃ. 63

രൌദ്രാ	ഭയങ്കരമായ	വക്ഷഃ	മാറിടത്തെ
സാ,	ആ ഗദ,	ബിഭേദ;	തകർത്തു;
ദേവാധ്വര-വിപ്രശത്രോഃ	ദേവന്മാക്കും, യാഗങ്ങൾക്കും ബ്രാഹ്മണർക്കും ശത്രുവായ	അദ്രിരാജഃ	ഹിമവാൻ
		ധാതുംഭഃ	കാവിനീരിനെ
		ഇവ	എന്നപോലെ
രൌദ്രസ്യ	ക്രൂരനായ	ഭൂരി	അളവറ
തസ്യ	അവന്റെ	ക്ഷതജം ച	രക്തത്തെയും
ദേഹം സമുപേത്യ	ദേഹത്തിൽതട്ടി	സുസ്രാവ.	ഒലിപ്പിച്ചു.

അഭിദുദ്രാവ വേഗേന ഗദാം തസ്യ മഹാത്മനഃ. 64

മഹാത്മനഃ	പൃഥുകായനായ	വേഗേന	അതിവേഗത്തിൽ
തസ്യ	അവന്റെ	അഭിദുദ്രാവ.	അവൻ ഓടിയടുത്തു.
ഗദാം,	ഗദയ്ക്കുനേരെ,		

ഗൃഹീത്വാ താം ഗദാം ഭീമാമാവിധ്യ ച പുനഃ പുനഃ
മത്താനീകം മഹാത്മാനം ജഘാന രണമൂർധനി. 65

രണമൂർധനി,	പടത്തലയ്ക്കൽ,	പുനഃ പുനഃ	വീണ്ടുംവീണ്ടും
താം	ആ	ആവിധ്യ,	ചുഴറ്റിക്കൊണ്ട്,
ഭീമാം	ഘോരമായ	മഹാത്മാനം	അതിക്രൂരനായ
ഗദാം ച	ഗദയെത്തന്നെ	മത്താനീകം	മഹാപാപ്പാനെ
ഗൃഹീത്വാ,	കയ്യിൽപിടിച്ചുകൊണ്ട്	ജഘാന.	അടിച്ചു.

സ സ്വയാ ഗദയാ ഭഗ്നോ വിശീർണ്ണദശനേക്ഷണഃ
നിപപാത തതോ മത്തോ വജ്രാഹത ഇവാചലഃ. 66

തതഃ	അപ്പോൾ	വിശീർണ്ണദശ– നേക്ഷണഃ,	പല്ലുകളും കണ്ണുകളും ഞെരിഞ്ഞവനായി,
സഃ മത്തഃ,	ആ മഹാപാർശ്വൻ,		
സ്വയാ	തന്റെ സ്വന്തം	വജ്രാഹതഃ	വജ്രാഹതിയേറ്റ
ഗദയാ	ഗദകൊണ്ടു്	അചലഃ ഇവ,	പർവ്വതമെന്നപോലെ
ഭഗ്നഃ	അടിക്കപ്പെട്ടു്	നിപപാത.	മറിഞ്ഞുവീണു.

വിശീർണ്ണനയനേ ഭ്രമ്യേ ഗതസത്വേ ഗതായുഷി
പതിതേ രാക്ഷസേ തസ്മിൻ വിദ്രുതം രാക്ഷസം ബലം. 67

തസ്മിൻ	ആ–	ഗതായുഷി	ജീവൻ പോയവനായി
രാക്ഷസേ,	രാക്ഷസൻ,	ഭ്രമ്യേ	ഭൂമിയിൽ
		പതിതേ,	വീണാറെ,
വിശീർണ്ണനയനേ,	കണ്ണുകൾ തുറിച്ചു്,	രാക്ഷസം ബലം	രാക്ഷസസൈന്യം
ഗതസത്വേ,	ബലം ക്ഷയിച്ചു്,	വിദ്രുതം.	ഓടിത്തുടങ്ങി.

തസ്മിൻ ഹതേ ഭ്രാതരി രാവണസ്യ
തന്നൈരൃതാനാം ബലമർണ്ണവാഭം
ത്യക്തായുധം കേവലജീവിതാർത്ഥം
ദുദ്രാവ ഭിന്നാർണ്ണവസന്നികാശം. 68

രാവണസ്യ	രാവണന്റെ	ബലം,	സൈന്യം,
ഭ്രാതരി	സോദരനായ	ത്യക്തായുധം	ആയുധങ്ങളെ ഇട്ടേച്ചു്,
തസ്മിൻ	അവൻ	കേവല- ജീവിതാർത്ഥം	ജീവനിൽമാത്രം കൊതി പൂണ്ടു്
ഹതേ,	ചത്തു വീണപ്പോൾ,		
തത്	ആ	ഭിന്നാർണ്ണവ- സന്നികാശം	കരപൊട്ടിയ കടൽ പോലെ
നൈരൃതാനാം	രാക്ഷസന്മാരുടെ		
അർണ്ണവാഭം	സമുദ്രസദൃശമായ	ദുദ്രാവ.	ചിതറിപ്പോയി.

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാല്മീകീയേ ആദികാവ്യേ യുദ്ധകാണ്ഡേ
സപ്തതിതമഃ സർഗ്ഗഃ = എഴുപതാം സർഗ്ഗം സമാപ്തം.

ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 17916; യുദ്ധകാണ്ഡം ആദ്യം മുതൽ ശ്ലോകസംഖ്യ 3241.

ഇതി പുരാ കുശലവാഭ്യാം ശ്രീരാമസന്നിധാവശ്വമേധയജ്ഞവാടേ
ഭാവിഭൂതിതമേഽഹ്നി ഗീതാഃ ശ്ലോകാഃ സമാപ്താഃ.

ഇപ്രകാരം കുശലവന്മാരാൽ അശ്വമേധയാഗശാലയിൽ ശ്രീരാമസന്നിധിയിൽവെച്ചു്
22-ാംദിവസം ഗാനംചെയ്യപ്പെട്ട ശ്ലോകങ്ങൾ അവസാനിച്ചു.

ശുദ്ധിപത്രം.

ശ്ലോകങ്ങളിൽ

ഭാഗം.	ശ്ലോ.	വരി.	അബദ്ധം.	സുബദ്ധം.
52	11	2	ജീവന്തീ	ജീവന്തീം
71	21	2	പരിലിഹൻ	പരിലിഹൻ
86	7	2	അനുത് പേതു	അനുത് പേതു
101	33	2	ദൃഷ്യന്തി	ദൃഷ്യന്തി
233	4	1	മഹ്സി	മഹ്തി
240	41	1	ഇവാകാരം	ഇവാകാശം
264	45	2	യതഃ	തതഃ
”	”	”	തഥാ	യഥാ
394	40	2	പൃഥിവീ	പൃഥിവീം
410	22	2	യുദ്ധാദവ	യുദ്ധാദപ
433	2	1	കുമുദോ5നലഃ	കുമുദോ നലഃ
664	32	3	രരാജേ	രരാജ
671	4	1	താസ്തു	താംസ്തു
758	31	3	സമുത് പാട്യ	സമുത് പത്യ

അനപയാർത്ഥത്തിൽ

ഭാഗം.	ശ്ലോ.	പംക്തി.	വരി.	അബദ്ധം.	സുബദ്ധം.
27	23	2	2	മഹാവീര്യവാൻ	മഹാവീര്യാൻ
40	84	2	7	ശാല്വല്യഃ	ശാല്വലയഃ
89	20	2	1	ആഭീതവത്	അഭീതവത്
174	15	2	7	യഥാദിഷ്ടം	യഥാദിഷ്ടം
227	7	2	21	അഹ്തഃ	അഹ്ത
241	45	1	3	സാഗരം	സാഗരഃ
387	4	2	3	സഃ	സ്തുഃ
647	3	2	1	കൈശോരാത്	കൈശോരകാത്
662	24	2	2	മഹാത്മനഃ	മഹാത്മാനഃ
670	59	2	6	ധരണ്യാ	ധരണ്യാം
679	7	2	5	ഖാദയൻ	ഖാദൻ
680	15	1	3	കാലാന്തഃകാപമാഃ	കാലാന്തഃകോപമൈഃ
737	41	2	2	അബരം	അംബരം
760	40	1	5	ഹനുമതാ	ഹനുമതാ

MUL
103202